Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XXVIII
F
8
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XXVIII.
F.
8

Google

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

ARISTOTELIS
HISTORIA
de Animalibus.

IVLIO CÆSARE SCALIGERO
Interprete, cum eiuſdem Commentarijs.

PHILIPPVS JACOBVS MAVSSACVS,
in Senatu Toloſano Conſiliarius Regius, ex Bibliotheca paterna opus à multis abhinc annis expetitum primus vulgauit & reſtituit, additis Prolegomenis & Animaduerſionibus.

ACCEDIT FRAGMENTVM QVOD DECIMVS HISTORIARVM
inſcribitur, multò quàm antea emendatius & auctius.

ADDITI PRAETEREA INDICES, VNVS AVCTORVM QVI IN OPERE citantur & emendantur, alter rerum & verborum notabilium.

TOLOSÆ,
Typis Raymundi Colomerij, Typographi Regij.
M. DC. XIX.
Cum Priuilegio Chriſtianiſſimi Francorum & Nauarræ Regis.

Digitized by Google

FLORENTISSIMÆ

AC POTENTISSIMAE

VENETORVM REIPVBLICÆ,

PHILIPPVS JACOBVS MAVSSACVS

in Senatu Toloſano Conſiliarius Regius,

D. D. D.

CÆSAREM quis condignè præter Lucullum excipere poteſt? Quis Ariſtotele familiariter vti præter Alexandrum? Quid pæanibus occini præter diuinitatem? Quid magnatibus, vel theſauris offerri præter ingentia & regalia munera? Magnum & immortale donum eſt (SERENISSIMI PROCERES) quod venio ſuſpenſurus; & an par vnquam viſura ſint venientia ſecula,dubito. Quod ſpero vel inuidi ipſi fatebuntur ſtatim, ſi non voti reum, ſed votum ipſum conſiderent. Quærendus ergo fuit cui potiſſimùm operis huiuſce dignitas conueniret, cui extra inuidiam deberetur hæc adorea. Quæſiui mediusfidius & curioſè,& diu: ſed, quæ eſt huius ſeculi infelicitas, vix aliquem offendi verum

Mœcenatem. Alexandros quidem multos & Philippos cognomines numerarem, qui poterant à me deſignari: Reges, Principes, & magnates quamplurimos, auguſtiſsimos Senatus, & reſpublicas nobiliſsimas, quæ imperium iſtud iure ſibi vindicare poſſe videbantur. Quinimo plures occurrêrê, qui veteres illos Alexandros & Philippos non ſolùm facultatibus, magnanimitate, animi fortitudine, & varijs deuictarum gentium titulis æquarent: ſed & pietate, clementia, cæteríſque virtutibus regijs ſuperarent. At non ea ſola ſufficiunt. Æquanimum præterea iudicem poſtulo, aut Mœcenatem, qui non, vt illi, regna dumtaxat, aut præclara facinora meditetur, aut, vt hi, magnas res tractet continuò negotioſus. Alexandrum expeto, qui præter regna & totius orbis poſſeſſionẽ, à puluinari nunquam deponat Homerum: vel Philippum, qui progeniem ſuam felicem eo nomine putet, quòd ei naſci contigerit tempore cuiuſdam Ariſtotelis: vel denique Domitianum, qui rebus pariter muſiſque vacare poſsit Deus. Mitto tot alios, quos veneranda tulit antiquitas, vt ſeculo huic noſtro inuidiſſe planè videatur. Obiicient, non hodie Mæonidas, aut Nicomachi filios reperiri. Fateor, quia non inueniunt fautores ſuos, quia non viuunt rerum domini, qui tàm excelſas mentes fouere velint, & in aulas ſuas euocare. Naſcuntur quidẽ Homeri, nec enim arte fiunt, aut voto

& ſuffragijs, vt conſules: ſed non ad maiora ſtimulantur, non honeſtis ſtipendijs pelliciuntur ad virtutum faſtigia. Fiunt autem Ariſtoteles longo rerum vſu & experientia, non naſcuntur: quis enim vnquam ſapiens natus eſt præter Deum-hominem? Et tamen hodie vix principum conſilijs aſſident, aut domos regias frequentant, aut magnatum inſtitutionibus præficiuntur. Reſurgerent haud dubiè & excitarentur magnæ & cœleſtes illæ animæ, ſi principibus aliter videretur. Alexandros enim & Philippos ſequuti ſunt Ariſtoteles: Nicolaos quintos, Leones decimos, Franciſcos primos, Coſmos, Theodori Gazæ, Trapezuntij, Barbari, Budæi, Politiani, aliíque doctiſsimi & prudentiſsimi viri, qui laboribus ſuis Europam noſtram illuſtrem reddidere. In hoc ſenio literarum, ſi cuiuſdam principis auxilio & munificentia exules muſæ non reuocentur, periculum eſt ne Diuæ à poſſeſsionibus ſuis excludantur præſcriptione, & ne mortalium mentes perpetuis ignorantiæ nebulis temporiùs offundantur. Exorere igitur, exorere noue Titan alicunde, & ſplendore tuo hodiernos homunciones, qui è ſolio & culmine palatiorum impudenter detrudunt philoſophos, philologos, magnóſque viros, quorum ſimiæ tantùm videri cupiunt, tanquam erraticas quaſdam ſtellulas fuga & obſcura. Exurge ſecunde Hercules, & monſtra hæc doma, or-

bémque peccatis iſtis repurga. Verùm quò me impetus animi, & æternus literarum amor penè nolentem traxit? Méne hodie nouum aliquem Herculem, aut Solem poſtulare? Méne aliunde quàm ex Gallia mea, vbi Brulardi, Vairij, ſimiléſq; Neſtores & Catones intimo Principis conſilio præſunt, regnúmque velut ſoli firmique Atlantes ac tibicines fulciunt, Apollines muſagetas exoptare? Ménė Gallum in Gallia, vbi feliciter regnat verus monſtrorum ambitionis & ignorantiæ domitor Chriſtianiſſimus & inuictiſſimus Princeps Ludouicus XIII. nouum quendam literarum reſtauratorem expetere? Ignoſcat mihi Maieſtas tua (Domine:) has querelas à me vrgens neceſſitas & imminẽs periculum expreſſere. Te vnicum illum Herculem & Solem adorabunt poſthac, cum deo beneuolente, omnes eruditi: qui poſt impetratam regnis tuis quietem, poſt reſtitutas imperio tuo veteres leges, poſt exanclatos denique pluſquam Herculeos labores, muſis ſua ſceptra, decorémq; natiuum reſtituturus es. Verè enim audis & iuſtus & tranquillitatis publicæ cõſeruator. O vtinam maieſtati tuæ heroicum iſtud opus potuiſſem honeſtè & decorè conſecrare: hoc certè primùm mihi fuiſſet in votis. Sed quia nec noſtrum erat, & tenues leuéſque ſatis videbantur iſti conatus noſtri, quibus ipſum adornare tentauimus, differre maluimus votum, aliàs red-

dituri, cùm & maiora moliri dabitur, & erimus à muſarum ſupellectile paratiores. Ne tamen multum ab ſcopo aberraremus,& vt ſpecimen aliquod noſtræ in maieſtatem tuam obſeruantiæ & deuotionis interim promeremus, ad ſereniſſimos reipublicæ Venetæ proceres oculos conuertimus: quos ſcimus tàm arcto ſtrictóque fœdere tibi eſſe coniunctos,vt rem gratam maieſtati tuæ exiſtimauerimus eſſe facturos, ſi eis incomparabilis viri Iul. Cæſ. Scaligeri curas in Ariſtotelis Hiſtoriam de Animalibus,offerendas curaremus:& ita quod iure ipſis debebatur,redderemus. Ad id autem multæ me, eæque grauiſſimæ cauſæ impulerunt. Primùm nominis veſtri(SERENISSIMI PROCERES) celebritas, & excellẽtiſſimæ Reipublicæ ſtatus, in quo plures ſeſe obtulere Alexandri,qui duos Ariſtoteles amplecterentur: Ariſtotelẽ dico Scaligero comitatum,diſcipulo fortè præceptore ſuo non minore. Qua in re factum eſt,vt qualibet monarchia potior inuenta fuerit ariſtocratia veſtra.Si enim ex omnium politicorum pręceptis,in eo dominationis illius verſetur pręſtantia, vt neminem potentiæ ſocium, aut ſceptri participẽ ferat,vnicum ex ea ſperare poterã Alexandrum:at plures quærendi. Vnde autem nanciſcendi,niſi ex illuſtriſſimo Senatu veſtro, cuius Senatores, non reges modò mihi, quales olim Pyrrhi legato Romani, ſed & Alexandri omnes meritò viſi ſunt. Et ſi verum eſt

Laconas olim de liberorum ſuorum pulchritudine fuiſſe tantopere ſollicitos, vt corã grauidis vxoribus formoſiſsimorum adoleſcentium Nirei, Narciſsi, Hiacynthi, Caſtoris & Pollucis, deorúmq; ſpecioſorum Apollinis & Bacchi effigies exhiberent: annùm ego probè mores illorum nunc imitatus ſum? Qui, cùm à vetere dictum ſcirem, liberos libros noſtros eſſe, eóq; dulciores chariorésque, quò diuinitati propinquiores, ob oculos meos propoſuerim non modò venuſtiorum iuuenum Laconicas tabellas, ſed ex auguſtiſſimo Senatu veſtro, ſapientiſſimorum ac fortiſſimorum Neſtorum & Catonum archetypos, Alexandrorum etiã, Cæſarum, Scipionum, Põpeiorum, atque aliorum eiuſmodi Heroum veras ac viuas imagines; vt partus hic meus (meum dico quod mihi vitam debet) & venuſtior, & vndequaque, quoad eius fieri poſſet, perfectior educeretur. Multum quidẽ antea fuiſſet nudum opus tanti viri publicare, cuius olim perfectio & conſummatio tam liberalẽ Alexandri manum experta eſt. Sed poſtquam Scaligeri cura melior & ornatior priſtino cultus acceſſit, idem in mundo ſuſpẽdere, immane quantum illud ſuperat. Quantum autem cultum & ornatum à nudo & ſimplici diſtat, tantò maiores quoque eligendi mihi fuere Mœcenates, ſub quorum nomine & fama prodiret in vulgus. Vobis (SERENISSIMI PROCERES) nolui nobiliores, non inueni digniores,

non potui maiores. Quòd ſi quis vlteriùs inſtituti noſtri rationem inquirat: dicam Scaligerum ciuem Veronenſem fuiſſe, & ſub imperio veſtro tranquillè, quoad ipſi datum eſt, ſemper vixiſſe. Obloquantur enim quantum volent inuidi, rumpantur ilia Codris: nunquam eum quicquam in ditionis veſtræ perniciem molitum eſſe docebunt: nunquam à partibus veſtris defeciſſe arguent: nunquam efficient quin atauis editus ſit Regibus, & ab Alano ſeriem numerare poſſit auorum. Quid enim aliud quàm plauſtra conuitiorum & mendaciorum afferẽt? Imperium ſi quod ambiuit Scaliger, literarium fuit: alios mundi dominos in vtramque aurem dormire ſiuit ab hac cura vacuos, & Apollo tantùm voluit haberi, Muſarúmq; coryphæus: non ſupremus terræ vllius arbiter, qui ſolam diuinitatem meditabatur, & radijs mentis ſuæ totum orbem æquè illuſtrabat. Viuet igitur & æternùm viuet Scaligerorum in literis principatus, nec eorum ſceptra vlla vnquam abolebit vetuſtas, quamuis famelici omnes ex tanti nominis iactura gloriam aucupari cotidie conentur. Atque hæc vna è præcipuis cauſa fuit, quæ me cogitabundum primò, violentiùs tandem inuitauit ad hos faſces & diadematis inſignia Veneto ſummittenda imperio: vt nihil niſi regium & auguſtum ei offerretur, & viderent zoili quotquot hodie viuunt, Veronenſem fortuna ciuem, illuſtri

tamen, etſi nolint,& regia ſtirpe oriundum,& propria virtute,ac meritis Principem,non ſine applauſu à vobis excipi, & poſt mortem ipſam obſeruari. Quod feliciter & benè, vt ſpero, mihi cedet. Pergam adhuc. Deſtinatum hoc opus fuerat ab auctore,Briando Valleæ Senatori Burdegalenſi,viro clariſsimo & eruditiſsimo. Poſt cuius obitum Siluius filius ætate grandior, non Senatorij tantùm ordinis aliquem, ſed & principem Senatus noſtri, Ioannem Stephanum Durandum, æternum illud vrbis noſtræ columen, non procul à parentis voluntate nuncupauerat, ſub cuius auſpicijs germanus iſte ſuus in lucem veniret. Ego verò quid facerem? qui ſcirem nihil religioſius quàm ſupremas hominum voluntates obſeruandum eſſe: & patris & filij volui premere veſtigia, & eadem ad ſupera gradiendo incedere via. Ille Senatori ſui temporis doctiſsimo: hic principi Senatus, Regis Chriſtianiſsimi fidiſsimo conſiliario: ego autem & togatus,& Senator Reipublicæ totius orbis florentiſsimæ & potentiſsimæ donum hoc perenne conſecraui. Annùm iſtud eſt ex præſumpta defunctorum voluntate fideicommiſſum reſtituiſſe? Neceſſarij etiam Mœcenates erant mihi, qui de opere & iudicium ferre, & eius lectione capi poſſent. Hi ſiquidem immortales partus fruſtra eduntur, & dedicantur, niſi ſpes ſit eos incorruptos iudices inuenturos,

qui & ſenſa ingeniorum penetrare queant, & de eorum meritis ſententiam ferre. Vnde autem & prudentiores & humaniores poterant peti, quàm è Senatu veſtro, ex quo tanquã ex inexhauſto & perenni fonte ab infinitis retrò ſeculis effluxere tot illuſtriſsimi Heroes, qui non ſolùm literis, præclaris facinoribus, ſed & arte regendi imperia, & armis floruere. Non ibo per eorum laudes: vererer enim culpa ingenij deterere tam ingentem & nobilem materiam. Dicam ſolummodò literas Græcas Latináſque vobis, vrbique veſtræ ab auorum noſtrorum memoria vitam debere. Et hoc vnum addam, acutiora & ſolidiora ingenia è Republica veſtra ſenſim labentibus annis exorta eſſe: quàm vel olim Roma, aut Athenæ, vel Principum vllorum aulæ viderint, aut viſuræ ſunt vnquam. Sciunt hoc finitimi veſtri hoſtes, publicæque rei perturbatores ac peſtes, & periculo ſuo toties experti ſunt, vt verè ludibrium vobis debere fateantur. Quod & me tacente clamarent ſatis omnia illa ſtratagemata, quibus tam ſtrenuè audaculi Myrmidones toties vobis pœnas dedere, quoties inſanas neſcio quas moliti ſunt Gigantomachias. Hæc tamen ego inter vltima prudentiæ & fortitudinis veſtræ argumenta collocare ſoleo: reliqua prætereo: quis enim dicendi finis? Hærebo hîc igitur, & publicè profitebor, poſt varios caſus, & tot rerum quæ in

immenſo hoc pelago contigerunt diſcrimina, me veſtrum aſylum petiiſſe, vbi portum tenens fidem voti ſoluam. Gallus ſum, & intimis cordis mei fibris liliorum reuerentia altè eſt impreſſa, eóque confidentiùs ad vos accedo, quò certior ſum huius nominis amantiſſimos eſſe, & Regis chriſtianiſſimi vnicè obſeruantiſsimos. Amaui à teneris vnguiculis veſtrum nomen, paulatímque creſcens noſtrorum cum veſtris animorum conuenientiã demiratus ſum. Relatus inter viros, poſtquam ſtupendum illud orbis miraculum vrbem veſtram videre mihi datum eſt inter peregrinandum, & admitti in penetralia adytorum veſtrorum, vbi nemo profanus vnquam viſus eſt, conſtitui perfectè apud me Ariſtocratiam veſtram ſeculis Monarchiæ noſtræ penè æqualem æternùm colere & ex animo reuereri. Quod vt teſtari aliquo modo poſſem, publicum hoc & immortale monumentum ſupereſſe volui, ex quo venientia ſecula diſcant, me neminem exſtitiſſe in hac rerum vniuerſitate veſtræ magnanimitatis & excellentiæ obſeruantiorem. Dat. Toloſæ Kalend. Iul. anno reſtit. ſalut. M. D C. X I X.

PHILIP.

PHILIP. IACOBI MAVSSACI,

IN SENATV TOLOSANO CONSILIARII Regij, in Ariſtotelis Hiſtoriam de Animalibus, & Iul. Cæſ. Scaligeri Commentarios & interpretationem,

PROLEGOMENA.

*V*T omnes (ERVDITE LECTOR) *qui paulo humaniores ſunt, & guſtum aliquem habent bonarum litterarũ, ſtatim faſſuri ſunt, Iul. Cæſ. Scaligerum, omnes ſuperioris æui eruditos, & arte dicendi, & ſcientiarum varietate, longè poſt terga reliquiſſe. Ita nemo bonus & liberaliter educatus negabit, ſat ſcio, quin ſi æterno & immortali huic operi ſuo ſuperfuiſſet, eiſdem vlnis legitimum hunc ingenij ſui fœtum ſoturus fuiſſet, quibus reliquos liberos ſuos: quin inquam eadem arte, ordine, ac methodo qua res eſt tractare ſolitus, Prolegomena fuiſſet præpoſiturus, quibus breuiter, & vno intuitu totius operis, & laboris facies conſpecta fuiſſet ab erudito lectore. Hoc enim ſolent quicumque nouere mortalium ingenia æternùm duraturis operibus cicurare. Quando autem parcarum & fati malignitate factum eſt, vt poſtumus natus ſit iſte hæres, nullique ei relicti, aut dati tutores, qui eius curam haberent: ego quamquam neq; datiuus, neque teſtamentarius, aut fiduciarius, ſi non fraterna, aut cognata charitate, honorarius tamen, & honoraria tantùm opera ſuſcipere tutelam eius confidenter auſus ſum. Quamuis nullius cura indigere videretur opus, quod non tantùm ad perfectam venit ætatem, ſed mortalem omnem ſollicitudinem ſupergreditur. Neque miretur quiſpiam ſi nos homunciones regiæ iſtius indolis curam ſuſcipiamus, & onere noſtris humeris impari velimus fungi. Nam maximi ſunt honoris & gloriæ ſtimuli. Præterea ab æterna obliuione redemptus eſt pecunia paterna filius, quem æquo animo etiam contra Romanas leges, quæ minorem natu maiorem adoptare vetant, adoptauimus; quando eum domo parentis, & laribus ſuis expulſum abdicatúmque ſine cauſa tamdiu nouimus. Parentis igitur, & tutoris vices præſtabimus, hoc priùs profeſſi, nõ eò inſaniæ veniſſe nos, vt autumemus pro meritis regium hunc puerum excepturos. Scimus equidem quàm res anguſta domi, & quàm curta ſupellex: ſed non ignoramus tamen proles regias ſæpiſſimè expoſitas à paſtoribus ipſis & bubulcis fuiſſe educatas ſatis liberaliter, neque larium paternorum, nec morum regiorum oblitas. Continget, vt ſpero, idem huic educationi, & tuitioni noſtræ, poſtquam enim alta & ſublata fuerit hæc proles, poterit haud dubiè in cenſum fratrum venire tanquam non degener hæres. Digni ſimus qui ad prætorem, & agnatos amandemur, ſi confidamus inſignibus & ornamentis naturalis parentis nos eum conſpicuum reddituros: abſit: non ita temerarij ſumus. In his enim regionibus aduenæ, & nihil, aut parum in hoc litterarum genere ſubacti, quid valeant humeri, & quid ferre recuſent probè ſcimus: nec ignoramus quantæ molis ſit tantum volumen vulgare, & æternitati conſecrare, & quàm periculoſum ſit tam vaſtum pelagus ingredi, ſine vllo commeatu, aut armamento. Verùm, ſi nec vllus fratrum, nec ipſe alumnus Robertus Conſtantinus, cui commendatus fuerat, cum germano Theophraſto ſcilicet de Plantis, à ſexaginta abhinc plus minus annis, eum non dicam inſtruere, ſed ne quidem ante ora virorum nudum venire permiſerint. Quis obſtupebit ipſum nos voluiſſe in libertatem vindicare, & volitare viuum per ora mortalium. Dolemus equidem tenuitatem & imbecillitatem virium noſtrarum, ſed quid fiat? neceſſe eſt ſorte ſua contentus viuat. Tantùm enim remota vires noſtræ ſunt & opes ab adminiſtratione ſuſcepta, quantùm pretium quo redemptus eſt captiuus, ab æſtimatione: quippe res hæc eſt cuius commercium non poteſt eſſe. Laudandi tamen ex eo quòd egregia erga eum ſimus voluntate, & conari velimus pro modulo noſtro excipere. Nec adeo ignoti noſtri lares, quin patricij ſint, & regia quadam auctoritate nitantur. Permittamus ergo vela ventis, & progrediamur in altum.*

Multa ſunt (ERVDITE LECTOR) *quæ in anteceſſũ, antequam opus hoc à limine ſalutes, præmittenda eſſe iudicauimus, ne in ſacrarium videaris admitti illotis, vt aiunt, manibus. Quædam autem opus ipſum Ariſtotelis, hiſtoriam ſcilicet de Animalibus, eius partitionem, & doctrina, quæ in ipſo tractatur, excellentiã attingent: quædam verò Scaligeri interpretationem, & Commentarios quos tibi primi offerimus. Et quia primæ ſunt illæ actiones, quibus ſtatus controuerſiæ mouetur, vnde videntur dictæ præiudiciales: age, videamus primùm de interpretatione & Cõmentarijs, quid nobis videatur: excipiamus præiudiciales illas actiones, quas propoſituri ſunt quidã, qui inuidia potiùs ducti quàm beneuolẽtia, negare audebunt partũ hũc genuinũ & legitimum eſſe, aſſerentes, & quidẽ ſuperciliosè, vt ſunt ventoſi & rabulæ hodierni critici, non eumdẽ hunc eſſe,*

quē Iul. Caſ. Scaliger ſuſtulit & perſecit antequā moreretur. Videor enim mihi iam audire inuidos, & nimiū ſibi arrogantes quoſdam, vociferantes & obijcientes theſaurum hunc à ſolo Ioſepho Scaligero nuper in Batauia in perniciem literarum extincto fuiſſe poſſeſſum, atque ab eo Bibliothecæ Lugduno-Batauæ legatum in tam remotas diſsitáſque orbis terras non potuiſſe perferri. Videor aliunde exorientes alios audire, qui, vt volunt videri ſoli ſapientes, & horum ſacrorum participes, vanorum hariolorum more, indicta cauſa, antequam oculos coniecerint in limen operis, ipſum condemnabunt cenſoria nota. Quod ne quis à nobis temerè dictum putet, ita ſtolidos iam fuiſſe aliquos oſtendere poſſumus, vt dubitauerint de fide operis, & ſautoris. Legitima olim puberum ætas coram magiſtratu ex aſpectu corporis dijudicabatur, ita ut nemo inter puberes referri poſſet, quin oculi priùs & teſtium, & iudicum functi fuiſſent officio. Longè aliud agunt iudices iſti noſtri ſine iudicio: neque enim ex aſpectu de hoc iudicium ferunt, ſed temerariò & inconſultò excludunt eum foras, & relegant: neque permittunt, ſi non in puberum, at ſaltem in impuberum venire laterculum. Hos vt deſperatæ ſalutis homines ſinimus nos vt pecudes viuere, & modeſtioribus, iiſq; qui ratione ducuntur, breuiter enunciamus hiſtorica & ſincera fide, quo pacto ſe tota res habeat, & quomodo factum ſit, vt inciderint in manus noſtras hi Commentarij. Sciunt eruditi omnes, & hoc luce meridiana clarius eſt, bonam operum Ariſtotelis partem à Iul. Caſ. Scaligero fuiſſe Commentarijs illuſtratam: atque illa omnia nobis perijſſe dolent, cum reliquis eius operibus quæ perfecerat, aut eiuſdem, aut diuerſi generis. Vt eruditiſsimos illos Originum, quos tantopere laudat in hoc opere, libros: ſeptem de Semine genitali, tres de Re equeſtri, de Exemplis eloquentiæ, Familiares, Exotericas, & Nobiles exercitationes, & alia id genus innumera, in quibus mira arte & induſtria, humano pluſquam ingenio, ferè omnia expediuerat, quibus literati perduci poſſunt ad veram polymathiam. Quin autem idem diſcrimen, vel periculum ſubierint, & in eadem naue fuerint iſti Commentarij in Ariſtotelis Hiſtoriam de Animalibus, parum abfuiſſe poſteà declarabimus. Sed ope diuina factū fuit, vt tandem, & furum manus furentium, & veſanarum flammarum voracitatem euaſerint, & ad nos peruenerint non quidem integri & perfecti, ſed quales viri eruditi, aut Siluius Cæſar Scaliger, aut Ioſephus Iuſtus, nobis eos reliquere ex ſchedis paternis hincinde conquiſitis, & à voracitate flammarum, & plagiariorum rapina conſeruatis. Nam autographum Iul. Caſ. integrum reſtiſſe non eſt veriſimile. Robertus enim ille Conſtantinus cui commiſſa fuerat editio Comment. in Theoph. & lib. Ariſtot. de Plantis, id miſerè fortè aboleri permiſerit. Et toto cœlo aberrabamus, cùm alicubi teſtati ſumus, redemiſſe nos ipſummet autographum, de antigrapho loqui volebamus, quod opera Siluij, vel Ioſephi conſignatum fuit, vt docebimus paulò poſt. Vt autem tota res eluceſcat, inquirendum priùs vtrum hæc interpretatio & Commentarij à Iul. Caſ. Scaligero ante obitum perfecti fuerint, & in hunc ordinem redacti: cuius exſcripti manu, vtrum varia inueniantur in Europa eorum exemplaria, tandémque, an quod tibi hodie damus opus, legitimum germanúmque ſit. Quod ſi diligenter exequimur, haud dubiè non leuiter functi videbimur officio noſtro. Quod igitur ſpectat ad primum: ſciendum eſt nunquam fuiſſe ex omni parte perfectum hoc opus, & multa ab auctore relicta fuiſſe, quæ peracturus erat poſteà, vel maiori diligentia, vel acriori ingenij contentione. Nam dum verſaretur in labore, & cotidie excreſceret in molem volumen, ne impetus ille & vigor animi, quo pollebat in notando, & vertendo, aut commentando retardaretur, quæ grauiori indigebant conſideratione, & attentione penitiori, abſoluenda in aliud tempus relinquebat, aſterciſque notabat. Non vnum locum proferre poſſemus, ad opinionis noſtræ confirmationem, ſed numeroſos. Contenti tamen erimus, tanquam ἀφ' ἑνὸς hunc proponere, qui omnium inſtar eſſe poterit, & cauſæ iugulum petet. In exemplari quod repræſentauimus hac editione, iſta leguntur initio lib. 5. Hiſtoriarum, pag. 515. Apoteleſmate 3. Vbi lacuna aſteriſco & ſtellulis notata eſt. Deeſt huius pulcherrimæ & eruditæ contemplationis comparatio & demonſtratio, quam auctor morte præuentus inchoatam tantùm eámque admodum mutilam reliquit. His ſi addas ſimilem alium locum, qui extat pag. 525. Apoteleſ. 5. facilè dignoſces coniecturam noſtram vndique veritate fulciri. Hìc hanc partitionem (inquit exſcriptor) deeſſe nemo non videt. A ſuperioribus tamen, vbi animalium partitiones & differentiæ ponuntur, peti poteſt. Atq; vtinam multa quæ in hoc opere deſiderātur, tā cōmodè ſarciti poſſent. Infinitas alias auctoritates deſero, quibus liquidò probari poteſt, exſcriptorem, quiſquis ille fuerit, ſiue Siluius, ſiue Franciſcus Douza, vel non integro autographo vſum eſſe, vel ſi vnquā extiterit, quod non puto, ei non exhibitum fuiſſe. De integro autographo loquor: nam quis non auguretur ſchedas auctoris à filijs Siluio & Ioſepho inter alia illius Heoris opera fuiſſe repertas, & exſcriptori datas, vt, ſi nō in integrū & perfectum, at ſaltē in aliquem ordinē redigerentur? Quod teſtantur omnes illi loci in quibus legere eſt toties in hoc opere, & hìc quædam deeſſe ex auctoris notis deprehendimus: quia, vt diximus, aſteriſcis erant notatæ lacunæ, quæ debebant ab eo repleri. Iamdiu eſt ex quo vulnus hoc inflictū eſt rei literariæ, nec χθὲς ἢ πρώην labes hæc contigit & iactura. Audi Siluium filiū anno 1584. in hæc erumpentē, in editione Fragmenti, quod vulgò Decimus Hiſtoriarū inſcribitur. Commētatius in hoc Apoteleſma iniuria tēporis perijt. Nā cùm ciuilibus tumultibus plebs efferata in Scaligeri domū irruiſſet, vt ex ipſius heredū incōmoditatibus ſua pararet cōmoda, ſuttepta omni pretioſa ſupellectile, direpto ſuburbano prætorio, Bibliotheca quæ magno conſtabat, magno librorum in omni diſciplinarum

plinarum

plurarum genere referta eamdem experta eſt calamitatem. Opera autem ipſius, quæ multa erãt, & multis vigilijs elaborata, maximo & Reipublicæ literariæ, & bonorum incommodo barbarorum manus non effugerunt. Ex tanto naufragio quaſdam tabulas, quæ tanquam ſcopæ diſſolutæ huc & illuc miſerè iacebant, Siluius filius paternæ memoriæ ſtudioſus collegit, ne diutiùs hoc bono poſteritas careret, néve labores tanti viri merito ſuo fraudarentur. Dolendum tamẽ pro ingenti theſauro has paruas reliquias exhiberi. Scio quoque doctos & hanc particulam huius operis deſideraturos: ſed hoc malum deplorare quidem facile: at quod ipſi remedium afferat, perquirere difficile. *Ex quibus quis non videt iam ipſo anno* 1584. *& antè, rem literariam iacturam feciſſe* τῶ αὐτογράφω, *ſi vllum vnquam ab ipſo auctore ad finem perductum fuerit. Nam & ſuprà docuimus quadã aliquando ab eo fuiſſe relicta, diligentiùs aliàs conſideranda & contemplanda, quæ ſicco pede præterire cogebatur, dum commentaretur. Audi iterum Siluium in Epiſtola ad Lectorem.* Vale Lector candide, & hoc munuſculo fruere, dum nouem integros de Hiſtoria Animalium paramus. *Integros, non quòd abſolutos dare poſſet, & nulla lacuna hiulcos: ſed quòd libros omnes Hiſtoriarum Ariſtotelis ad vnum præpararet, quales hodie tibi offerimus. Qui enim potuiſſet integros nouem vulgare, qui ne quidem fragmentum ſiue decimum Hiſtoriarum abſolutum dare potuerat, licet à patre omnino perfectũ fuiſſet, & Briando Valleæ Senatori Burdigalenſi eius amico ſummo oblatum ſemel atque iterum: vt ex Epiſtola Iul. Cæſ. Scaligeri patebit, quæ à nobis fragmento illi præpoſita eſt. Hanc verò Siluij fuiſſe mentem docent quæ leguntur ipſo initio Dedicatoriæ Epiſtolæ ad illuſtriſſimum virum Ioannem Stephanum Durandum principem Senatus Toloſani.* Dum tibi, *inquit*, totum corpus lacerum & deformatum priſtino nitori reſtituo, hanc tabulam è tanto naufragio ereptam & ſuperſtitem tibi voueo, dedicóque, vir clariſſime. *Debebat addere quantum fieri poterit; Nam ſi ſperabat ſe opus priſtino nitori reſtituturum, cur multis in locis deturpatum hactenus viſum eſt? Sed hæc non ita religioſè & ſtrictè capienda ſunt. Pollicebatur Siluius Cæſar, ſe ex ſchedis paternis Hiſtorias Ariſtotelis, & interpretationem, ac Commentarios redintegraturum, quantum patiebantur mortalis ingenij vires, & prout vir bonus ac prudẽs præſtare humanitùs poterat. Nam & ante mortem ipſius auctoris vereor vt perductum ſit ad vmbilicum. Multa quidem ſunt quæ nos de eo addubitare faciunt, ſed illa tamen nihil conuincunt, & probabilia tantùm ſunt. En tibi quæ leguntur in diplomate Regis, Editioni Theophraſti de* Cauſis Plantarum *poſtpoſito, an.* M. D. LXI. L'humble ſupplication de maiſtre Robert Conſtantin Medecin auons receuë, contenant qu'il a compoſé, redigé, & mis par eſcript certains Commentaires & corrections ſur pluſieurs liures, leſquels il feroit volontiers imprimer & mettre en lumiere. C'eſt à ſçauoir vn liure intitulé *Commentarij Iul. Cæſ. Scaligeri, & Animaduerſiones in lib. Theophraſt. de Hiſtoria Plantarum, & de Cauſis.* Vn autre auſſi intitulé *Iulij Cæſ. Scaligeri Commentarij in lib. Ariſtotelis de Hiſtoria Animalium cum figuris.* Vn autre intitulé *Iul. Cæſ. Scaligeri Poëtic. lib. 7. Commentarij in Hippocr. De Inſomnijs. Nobilium Exercitationum Tomi. Vnde fortè quis, & ex innumeris alijs locis, in quibus de hoc opere mentio, inducat & colligat, non aliàs Roberto Conſtantino traditurum & commiſſurum fuiſſe Iul. Cæſ. Scaligerum ſuos Commentarios, vt typis mandarentur, quin abſoluti & perfecti fuiſſent. Quod omnino probabile prima fronte videri poſſit. Verùm vt vt ſit, quouis ſacramento aſſeuerandum eſt, vel non editioni paratum hoc opus tunc temporis fuiſſe, licet hoc Codicilli Regij præferant, ſed tantùm deſtinatum: vel ſi fides habenda publico illi inſtrumento, vt certè habenda eſt, fatendum non Scaligeri fuiſſe* αὐτόγραφον, *ſed Conſtantini. Legitur enim illic Conſtantinum omnia opera, de quibus fit mentio, manu ſua deſcripſiſſe & emendâſſe. Quo tempore autem conceſſum fuit diploma illud Regium, fato iam functus erat Iul. Cæſ. Scaliger, itaut non ab eo ſed à Siluio potiùs Conſtantinus opus iſtud haberet. Non poterat verò habere niſi vt à Siluio traditum eſt. Et ſi integrum eſt traditum, dicendum eſt, vel à Conſtantino non fuiſſe ſatis cautè curatum, vt audiui ſæpiùs conqueſtum fuiſſe, dum viueret, Ioſephum Scaligerum de fide iſtius Conſtantini, & quorundam aliorum quos dolebat, tanquam plagiarios, multa opera paterna furatos eſſe: vel ab eodem Conſtantino ad Siluium remiſſum non euaſiſſe flammarum, aut furum rapacitatem, contendendum. Certè Siluium hanc iacturam flammis, furibus, & bello, ac rapinis imputare iam à nobis probatum eſt, vt non ampliùs dubitandum videatur de fide Conſtantini. De qua velim audias hoc Iul. Cæſ. Scaligeri teſtimonium in Epiſt. quadam ad Maumontium manu Ioſephi ſcripta, paulò ni fallor antè mortem.* Theophraſtus, *inquit*, totus abſolutus eſt cum Commentarijs. Verùm quid tum poſtea, cum mea opera præſentis nequeant, neceſſe eſt ignibus abituri emendatum iri. Idem fiet de Hiſtorijs Animalium, déque cæteris omnibus monumentis, quæ capſas non admodum puſillas complent. Tametſi Poëticæ inſtitutiones meæ an euaſerint tam acerbam fortunam, an peiorem ſubierint, neſcio. Scito enim, haud ita diu multum eſſe, cùm illos libros dedi Lugdunum perferendos Roberto Conſtantino, cuius integritas & fides niſi æquarent ingentem eruditionẽ, hoc interueniẽte caſu quid hariolandum mihi fuerit, neſciam. Eos tamen tuæ fidei commendo tanquã poſtumos. *Dubitari poteſt vtrum de ſolis lib.* Poëtices *loquatur, an etiam de alijs, Theophraſto, & Ariſtotele. Sed ego exiſtimo de* Inſtitutionibus Poëticis, *eum tantùm loqui. Nam Siluium Theophraſtum miſiſſe ad Conſtan-*

tinum video, eiúſque Editionem abſolutam anno 1566. Iam autem multi anni effluxerant, ex quo deceſſerat Iul. Caſ. Scaliger: obijt enim anno 1558. Vides quàm luculentum teſtimonium pro liberatione fidei Conſtantinianæ: vides etiam quomodo mẽs illa Scaligeri præſcia veri prædixerit vera de fato quod ſubire debebãt Commentarij in Hiſtoriam de Animalibus Ariſtotelis. E libris verò Iul. Caſ. Scaligeri quoſdam ſemper deſperatæ editionis credidit parens, quales laudatiſſimi illi Originum centum viginti, de quibus ipſe in nobili illa Epiſtola, quæ velut index abſolutiſſimus eſt laborum ſuorum. Sunt præterea, inquit, libri Originum centum viginti, quorum editionem propter molem deſperaui. Quales etiam theſaurus ille Latinæ linguæ, ſiue potiùs Cornucopia omnium, cuius toties mentionem facit in Epiſtolis, & in ea præcipuè Maumontij, in qua de querelis Caroli Stephani Typographi agitur, qui recuſabat operam Typographicam locare ob neſcio quas rixas, ſiue fieri inhumanique animi ſtoliditatem: & Comentarij in hos Hiſtoriarum libros, ob quorum quoque molẽ, non tantùm parens, ſed & filius Ioſephus de editione deſperauerãt, vt ex eius illuſtri Epiſtola ad Caſelũ ſcripta anno 1607. oſtendam paulò poſt. Atq; hæc ſunt quæ de autographo huius operis cenſuimus eſſe præmittẽda.

Nunc aliud diligentiùs examinemus, & videamus cuius opera & diligentia in hunc ordinem redacti fuerint hi Commentarij. Quod vt acuratiùs fiat, conandum nobis eſt hinc inde colligere argumenta, quibus probabiliter ſaltem oſtendamus, vel Siluij filij ætate prouectioris, vel Ioſephi induſtria theſaurum hunc ad hoc æui fuiſſe conſeruatum, & à tenebris, quæ eum obſederant, vindicatum. Siluius Cæſar igitur, vel Ioſephus Scaliger de nouo huic operi vitam dedere: nec vllus eſt qui ex ſchedis paternis opus reficere potis fuerit, præter hæc duo mundi lumina: duos inquam illos heroas verè paternarum virtutum hæredes. Et ſi mihi vaticinari liceat, Siluius ille eſt, cuius ſtudio perductum ad finem eſt hoc opus, Siluius ille eſt cuius manu compactum eſt hoc exemplar quod hodie primi vulgamus. Non negamus quidem Ioſephum Scaligerum incomparabilem virum curâſſe etiam deſcribendum & in mundum redigendũ hoc opus: imo paucis interiectis docebimus ipſum vſum eſſe Franciſci Douzæ manu. Sed exemplar hoc noſtrum Siluij diligentiæ & paternæ memoriæ amori tribuimus. Multa ſunt quæ nos in hanc induxere ſententiam. Ac primùm, Fragmenti illius quod Decimi Hiſtoriarũ titulũ præ ſe fert Editio, quæ veluti teſſera eſt integræ Hiſtoriæ de Animalib. Deinde fides, qua in illa editione ſe obſtrinxit reſtituendi operis paterni, & curãdi vulnus quod inflictum fuerat Reipublicæ literariæ dudum. Præterea primus hæres, & poſſeſſor ac dominus factus eſt eorum, quæ à patre relicta ſunt, tam facultatum quàm librorum, ac omnium ſchedarum ſuperſtitum. Et quod præcipuum hac in re eſt, & maioris momenti, ex literarum comparatione facilè elici poteſt, manu propria Siluij bonam partem exemplaris à nobis exhibiti fuiſſe deſcriptam. Dicam nudè & ſincerè quo pacto ſe res habeat, & quibus argumentis, probationibus, ac indicijs à nobis hoc collectum fuerit. Nuper, dũ ego cùm Franciſco Caluentio noſtri Ordinis præſide vigilantiſſimo & eruditiſſimo, de Scaligerorum heroïcis virtutibus agerem, déque futura huius operis editione confabularer, duobus libellis comiter, ac liberaliter ab eo exceptus fui, vno exarato manu & non adhuc vulgato, Palemonis ſcilicet antiquiſſimi & excellentiſſimi Grãmatici de Metris, cuius editione Heliæ Puſtchij compilationem breui locupletabimus & adaugebimus: altero excuſo, fragmento videlicet Hiſtoriarum de Animalibus Ariſtotelis, quod à Siluio iam vulgatum ſub decimi Hiſtoriarum nomine, & olim eidem Caluentio oblatum fuerat, propria manu correctum & in margine repurgatum ab innumeris erroribus Typographicis quibus ſcatebat. Hunc igitur excuſum mox auidè peruolutaui, deſiderio eum comparandi cum exemplari manuſcripto, quod penes me habebam. Dum verò totus in eo eſſem, & quædam à me notarentur ex Codice manu exarato quæ in excuſo non erant: ecce quaſdam notas marginales offendi, quæ id continebant quod deeſſe in excuſo notabam ex ſcripto. Subitò nouitate rei perculſus, cum attẽtius notatoris manum conſiderarem, vidi nouíque eum non alium eſſe quàm exemplaris mei deſcriptorem, coniecíque ſtatim ex notis illis margini libri, mihi à præſide ampliſſimo donati, appoſitis, & ex his, quæ de Siluij dono retulerat, neminem præter Siluiũ exemplar meum compegiſſe. Quam coniecturam meam facilè viro ingenioſiſſimo, & de literis optimè merito probaui, vtpote qui eam alio validiſſimo & irrefragabili argumento confirmarem, ducto videlicet ex ſimilitudine literarum, & characterum Siluij, quam deprehenderã ex comparatione ſchedarũ quarundam Iul. Caſ. Scaligeri in lib. de Officijs Cic. ad Calcagninũ, Grifolũ, & Maioragiũ, quorũ proœmiũ Siluius deſcripſerat, integrũ opus ſine dubio perfecturus, ni extremũ diem morte confeciſſet. Nolui tamen mihi ſtatim ſuffenus eſſe, & opinioni meæ omnino ſubſcribere, imo ad obruſſam rationis omnia iterum perpendere decreui, & integrũ codicẽ perlegere. In quo perlegẽdo non referã hic quas confuſiones obſeruauerim, quæ parorama ita, quæ in Priſcianum peccata, quos barbariſmos, quàm peſſimam orthographiam, quas lacunas, quam ἀταξίαν, quas omiſſiones, quas lacunas: commodior namque erit paulò poſt de his te monendi, lector beneuolè, locus. Poterant hæc omnia non tantùm in aliam me trahere ſententiam, quòd ſcirem Siluium virum doctiſſimum, & à patre maximè commendatum fuiſſe: ſed etiam ab inſtituto planè deterrere. Subſtiti nihilominus, & rerum verborúmque, quæ inter legendum notabam, pondere refocillatus aleam ieci. Quamuis autem quæ à nobis conijciendo de Siluio dicta ſunt, probabilia & veroſimilia videantur, non ea tamen ita pro veris vẽditamus, quin facilè nobis perſuadere ſinamus, potuiſſe alium, præter Siluium hoc opus adornare. Nunquam enim dubitauimus, quin curauerit Ioſephus Iuſtus Scaliger deſcribendos hos Commentarios manu Franciſci Douzæ:

nam &

Digitized by Google

Nam & ne nos dubitare quidem ſiuerunt Epiſtolæ eius poſthumæ,& quædam alia virorum clarorum teſtimonia,quæ poſtea afferemus. Quod etſi non pateret ſatis,indicarent tamen alia multa, quibus liquidiſſime probatur, τὸν μακαρίτην Ioſephum Scaligerum hanc prouinciam deſcribendi hos Commentarios ſatis moleſtam demandáſſe cuidam Batauo,cuius perfectum exemplar legatum fuit publicæ Bibliothecæ Lugduno-Batauæ,vt ipſi teſtati ſunt publicè,& index librorum ab Scaligero legatorum docet apertè. Eximet verò te ab hoc ſcrupulo,ſi remanſerit vllus, elegans illa & pereruditа Epiſtola Ioſephi ad Caſelium,in qua hæc leguntur ſub finem. Quòd Epiſtolæ patris mei tibi mirificè placent, equidem mihi gratulor parenti meo lectorem contigiſſe, qui vnus inſtar omnium eſt. *Et paulò poſt.* Epiſtolarum verò harum Editionem debemus optimo optimi parentis filio Franciſco Douzæ, qui multis forulis priuatarum Bibliothecarum excuſſis,eas blattis eripuit, Quin etiam poſt Editionem aliæ ex Germania illi miſſæ, nam talium ingens numerus adhuc in Bibliothecis latet. Idem nunc totus eſt in deſcribendo ingenti Commentario patris mei εἰς τὰ περὶ ζώων ἱστορίας. Opus eximium & immortalitate dignũ,ſi filio honeſtè de patre gloriari licet. Lentum tamen eſt negotium,& vixdum intra ſpem editionis ob molem, & longum laborem deſcribendi. *Ex quibus vides quomodo moles voluminis eum deterreret, & quo pacto etiam vel ex ſchedis paternis, vel ex Siluij exemplari aliud componendum curaret diligentia & induſtria nobilis illius Franciſci Douzæ. Ego nullus dubito quin de eo etiam loqui voluerit idem Scaliger in altera Epiſtola ad Richardum Tompſonum,8. Kalend. Quint. Iul.1600. cùm ita amicum illum ſuum compellauit quodam in loco Epiſtolæ.* Ego tuis illis Analectis in Ariſtotelis περὶ ζώων ἱστορίας cœnulas patris mei inſtruam, cuius Commentarij deſcribuntur adhuc. Si quid amplius habes quod φιλομαθίαν noſtram iuuare poſſit comiter imperti: *Et reliqua, quæ legere eſt in illa Epiſtola pereleganti & peruenuſta. Vtinam autem Analecta in Hiſtorias Philoſophi de Animalibus Richardi Tompſoni viri vndiquaque Doctiſſimi,& cuius familiaritate vti mihi licuit per tempus quo Cantabrigiæ Anglorum mihi commorari datum fuit,dum in Britannia peregrinarer, videre mihi fuiſſet conceſſum: vtinam his frui, & hanc noſtram Editionem adornare. Certè tanti viri manes debito honore, & laude non fraudáſſemus. In locum enim noſtrarum imbecillium, & puerilium animaduerſionum eruditiſſimi & ingenioſiſſimi viri coniecturas & diuinationes ſubſtituiſſemus. Quare ſtudioſos omnes obteſtor, & obſecro quibus poſſum deuoti in Rempublicam literariam animi viribus, ſi quid habeant quod conferre poſſint ad has tam lautas epulas,ne morentur, ne cunctentur litteratos omnes ſibi deuincire: imò quamprimum fieri poterit,quæcumque habebunt vel ex ſe,vel ex ſcrinijs aliorum promant,& euulgent. Sed mirari aliquando ſubijt,cur hoc in loco vocet filius hos Commentarios* cænulas patris ſui? *nihil enim minus quàm cænulæ ſunt hi Commentarij, quin potius lautæ, regiæ, magnificaque epulæ vocari deberent, ex quibus quilibet eruditi haurire poterunt abundè & ſufficienter ad animorum ſuorum paſtum: ex quibus inquam Theologi, quæ ad Dei Optimi Maximi cognitionem,Philoſophi,quæ ad reconditiorem ſapientiam, & rerum notitiam, Medici,quæ ad naturæ miracula perſcrutanda,Philologi quæ ad variarum rerum ac eruditionis theſauros abſtruſiſſimos parandos faciunt,affluenter & inexhauſte petere valebunt. Sed de his alius dicendi locus. Audiamus tandem Caſaubonum noſtrum,quem ſtrenuum habemus in hoc conuiuio ἐραστήν. Teſtum enim Ariſtotelis diligentiſſimè & fideliſſimè repurgatum ab eo repræſentauimus,& multùm notis marginalibus ipſius adiuti ſumus. Is in quadam Epiſtola Martialis Editioni antepoſita parte ita Scaligerum alloquitur.* Et hoc munere optatiſſimo,quod iam manu Franciſci Douzæ nobiliſſimi adoleſcentis deſcriptum & editioni paratum, te habere ſcimus τῆς ἁπανταχοῦ τῆς γνησίας παιδείας ἱερατὰς, tibi deuincias, *de hoc opere verba faciens: vt dubitare nemo debeat quin Batani alio exemplari potiantur opera illius Douzæ deſcripto, neſcio an affecto, an abſoluto. Vtinam nobis eo vti datum fuiſſet: fortè & noſtrũ hoc opus abſolutius & perfectius dediſſemus & ſi quæ deſint, quæ perpauca ſunt, feliciter ſuppleuiſſemus. Auguramur enim magnam illam & excellentem Ioſephi Scaligeri mentem, nullum non lapidem mouiſſe ad illuſtrationem & conſummationem operis paterni, quod multis ante obitum annis promiſerat ſe editurũ. Certe eum paterna hæc ſcripta manibus diu triuiſſe, vt & nunquam ſatis laudatos Originum libros,conuincunt ſatis quæ ab eo apud Varronem diſputata ſunt in Coniectaneis, & apud Auſonium in Notis ad Moſellam,vbi de varijs piſcium generibus, & apud Virgiliũ in Commentarijs ad Appendicem, quo loci de aquilis,Ciri & Epope agitur.Vbi ſi rectè calculum ponas,inuenies corruptiſſimos illos Aeſchyli verſus,qui in nono huius operis leguntur, ex eius coniectura emendatos. Quam quomodo Siluius in hac ſua collectione includere potuerit ſæpius demiratus ſum, qui viderem, vix eum vitam ad primam Notarũ in Appendicem Virgil.editionem produxiſſe. Sed communicauerat Ioſephus longè ante editionem Append. Virgil. correctionem & emendationem illam ſuam Germano Siluio, vt opus fortè,patris comitaretur ad immortalitatem,quod Siluius,ni fallor tunc reficiebat.*

Hac verò hactenus minima fuere, ſoláque coniectura diſputatum huc vſque eſt. Veniamus ad reliqua,& tentemus demonſtrare,vt ab initio ſuſcepimus,germanum hunc eſſe Iul.Cæſ Scaligeri fœtum,neque ab eo di-

uerſum eſſe deſcriptum exemplar Douzaca manu, quod in Bibliotheca publica Lugdun. Bat. viſitur. Ita ſiquidem ambages omnes remouebimus, & incredulis ipſis faciemus ſatis. Nullus eſt è paulò politioribus, qui non fateatur Ioſephum Scaligerum, verum, etiam poſt Siluij obitum, horum Commentariorum fuiſſe dominũ, & ex eis multa collegiſſe, quibus in tempore vteretur: maximè in vltimo opere, in quo ſtrenuiſſimè reſpondet fabuloſiſſima illi Burdonum fabulæ. Quotquot autem in illa Confutatione ab Ioſepho producti fuere loci ex his commentarijs, conferre libet, vt vno intuitu videant omnes eruditi, in noſtra hac editione eos reperiri: & ita cauſa cadant, quicumque ſiniſtrum tulerint de eius ſtatu iudicium. Primus itaque, qui in illa Cõfutatione locus occurrit, eſt ex 4. περὶ ζώων ἱστορίας, de Pica, legitúrque pag. 197. edit. 4. Lugdun. Batau. an 1609. ſicque habet. Apud Sigiſmũdum principem in Chroatia, picam quæ loquacitate ſua omnes demulceret, vidimus, & quod rarum eſt, ea tota alba erat. Ea poſtea donatus Michael patruelis, puer adhuc, cùm laridi fruſtũ ei obtuliſſet, ſtatim cõcidit. Quo caſu motus Benedictus pater, mihi tanquam eius rei auctori plagas minatus eſt, & reliqua quæ exſtant in Commentar. ad lib. 4. Ariſtotel. pag. 497. Apoteles. 277. Edit. noſtra, quibuſdam paululum immutatis. Nam vbi eſt demulceret, in Confutatione, obtunderet, legitur in editione noſtra. Præterea hæc paulò diuersè leguntur. Cui cùm Valentinus patruelis meus laridi fruſtulũ. At quæ de ceruo ſubiũguntur: is poſteà Oſtronizam miſſus patruo breui tẽpore hungaricũ perſonabat, pag. 291. in Confutatione reperiuntur, vbi pro oſtronizã, legas oſtrozã. Secundus eſt de Solea. pag. 208. non notato numero librorum Ariſtotelis, quo fit, vt de eo minus certi quid proferre poſſim. Verba ſic habent. Soleã Græci buglosſam, à linguæ bubulæ ſimilitudine: anguſtior enim eſt. Itaq; veteres Latini lingulacã, Hiſpani nũc lẽguada: & cætera, quæ in exẽplari hoc noſtro memini non legiſſe. Et ſi alicubi legantur, in Commentario ad ſecundum Hiſtoriarum, inueniri ea par eſt, vbi de piſcibus omnis generis multa notatu digniſſima. Verùm nec illic ea nos offendimus, ſicut nec alibi quædam alia, quæ in illa Confutatione adferuntur, à me diligenter in numerum omiſſorum relata. Tertius de Tritonibus, pag. 286. è Comment. ad 2. Hiſtoriarum. Hieronymus Dominius vir ſimpliciſſimi animi, præceptor meus è Norico in Oceano Gallæco, noctu hominem per anchorarium funem adrepſiſſe, ſecuris imminentis de portiſculi manu, metu demerſum vidiſſe ſeſe. Quæ in editione quidem noſtra non leguntur, ſed tantùm quæ poſtea ſequuntur. Sebaſtianus Epirota, patris mei miles. Et alia quæ ſcripta ſunt pag. 232. & 233. Edit. noſtra. Quartus eſt de apibus pag. 287. non addito lib. Ariſtotelis numero: ſed nos obſeruauimus è nono Hiſtoriarũ hæc eſſe, pag. 1126. Apoteles. 323. Quintus de Capreis, pag 289. ſine notatione libror. Ariſtotelis, quæ inuenies pag. 255. Edit. noſtra. Sextus de Equis pag. 291. è Commentario tertio in lib. 3. Hiſtoriarũ, quæ reſcruntur pag. 257. noſtræ Editionis. Septimus de Hieronymo Dominio, è ſecundo Commentar. pag. 296. qui à nobis notatus iam fuit. Octauus de orca, pag. 297. Confut. è ſecundo etiam Commentario in Hiſtor. Ariſtot. de Animalibus, pag. 232. Edit. noſtra. Nonus de equo Hiſpano, è ſecundo etiam Commentario in Hiſtor. de Animalibus, pag. 297. in Confut. In bello vulnerati non cadunt, aliàs cedunt. Vidimus nos ſeſſorem equitem auexiſſe è prælio, & cætera quæ inuenies pag. 255. Edit. noſtra. Decimus de Pediculis, è quarto Commentario in Hiſtor. de Animalibus. pag. 298. Confut. Neque enim fugunt, vt pulices, ſed rodunt. Quæ etiamſi à nobis hìc non repetantur ex editione noſtra, tamen in ea inueniri certiſſimum eſt: quod & per ſe diligens & cautus lector poterit obſeruare. Quæ verò paulò poſt ſequuntur de paſſeribus, etiam legas in Edit. noſtra pag. 494. Vndecimus de Xiphia è ſecundo Commẽtario in lib. Hiſtor. pag. 299 Confutat. Dixere nauiculatores mihi Iadertini, &c. quæ non eſt legere in editione noſtra, quamuis exſtent de Xiphia multa in ſecundo. Haud dubiè oſcitantia & incuria potius exſcriptoris quàm typographi hoc factũ putem, qui hæc pauca deſcribere oblitus fuerit. Nam quæ poſtea leguntur de teſtudine marina, eadem pag. 299. inuenias in Edit. noſtra, ne mutata quidem ſyllaba, pag. 252. cùm de teſtudine agit. Sed aduerte in Confutatione addi hæc duo verba: oculis eſſe pretioſiſſimis, & pupilla pretioſa inter lapillos. Noſtra editio non habet hæc, inter lapillos. Duodecimus pag. 300. Confut. de Gallinæ cantu, è Comment. 4. in lib. Hiſtor. Quin etiam cùm in Illyrijs eſſemus in excurſione Christophori Frigepanis, & pernoctaremus in tugurio, cum reliquis, quæ in Edit. noſtra leges pag. 495. Apoteleſ. 283. quibuſdam immutatis & additis, qualia ſunt hæc. Affinis noſtri: & nos taciri pro prodigio accepimus. Cõfutationis liber habet, nos territi prodigio ſumus. Et malè Editio noſtra habet prehenſam in ſtatere appendit: meliùs Confutationis liber, ſtatera appendit. Deinde meliùs etiam Confutat. liber, poſtero die, nocte eandem, & ſubiugatum iri pro fugatum. Decimustertius pag. Confut. 302. de velia aue, non notato Comment. loco. Sed quomodo velia ſit auis peregrina? imò verò vulgaris eſt. Nam & in valle Polyzela ipſam vidimus, & in Iſtris vbi eam apellant varellam. Quæ quidem eadem verba non legas in Edit. noſtra, ſed ferè ſimilia pag 1053. Apoteleſ. 180. vbi de Gnaphalo, Comment. nono in Hiſtor. de Animalibus. Decimuſquartus pag. 303. in Confut. de Aquilis, non notato numero librorum. Quæ omnia in ſecundo exſtant, pag. 248. noſtra Edit. Decimuſquintus pag. 304. Confut. de Paulo Liechtenſthein, ſine librorum numero: quæ alicubi in noſtra hac editione, in ſexto, vel ſeptimo, aut nono, pag. 775. Apotel. 392. vbi de vrſa, ſi benè memini. Sextusdecimus, p 306.

de cico

Digitized by Google

de ciconia, non addito librorum numero. Viuit ciconia, inquit, ſerpentibus: & reliqua, quæ videre eſt pag. noſtræ Editionis 1048. Apoteleſ. 167. cap. 20. Decimusſeptimus pag. 306. Confut. de Capreis iterum, nõ notato ordine librorum: ſed è ſecundo ſunt illa verba: eas tyrunculis nobis comitãtibus, vt legere eſt pag. 255 Edit. noſtræ. Decimusoctauus pag. 310. Confut. de Sigiſmundo iterum Chroatiæ principe, & pica: quæ vbi in noſtra Editione reperirentur, ſuprà indicauimus. Decimusnonus pag. 311. Confut. de equis belgicis: quæ omnia leges Comment. ſecundo in Hiſtoriam de Animalibus noſtræ Editionis, pag. 255. 256. 257. Vigeſimus, pag 312. Confut. de vrſa, vbi malè notatus numerus eſt librorum 4. περὶ ζώων, debet 6. Reperiuntur enim illa in ſexto pag. Editionis noſtræ 775. Apoteleſ. 392. Sed aduerte craſſum errorem in Confut. quo loci legitur, appetita plumbeis glandibus & ictu ſcorpionum: meliùs noſtra Editio, ſcipionum. Vigeſimusprimus de Pardo, & Hippolyto Eſtenſi, pag. Confutat. 353. Vigeſimusſecundus, de equis ſequentibus luporum veſtigia, pag. Confut. 313. malè è tertio Comment. eſt enim è ſecundo, vbi de equis pag. 255. 256. 257. Vigeſimustertius de Aquilis iterum Confut. pag. 354, & editionis noſtræ pag. 248, Secundùm hanc magnitudinem pygargus cauda albicante, vnde nomen. Hæc poſtrema verba exemplar noſtrum non habuit. Vigeſimusquartus pag. Confut. 316. de aquilis iterum, præſertim de nigris & rutilis. Nigram vnam, non prætteriere menſes duo, aluimus pulcherrimam & compoſitiſſimam: & cætera quæ non, ſi benè memini, leguntur in noſtra hac Editione: ſicut nec quæ pag. 412. eiuſdem Confut de oculis fuluis Scaligerorum è Commentario primo in Hiſtor. de Animalibus, afferuntur. Nam quæ pag. 70. Apoteleſ. 75. editionis noſtræ lib. 1. de Animalibus, ſcripta ſunt, penè quidem ſimilia videntur & ſenſum ferè eundem habent, ſed tamen verbis longè diuerſis concipiuntur. Locum vtrumque nos indicare voluimus, vt comparatio fiat, & obſeruetur ratio differentiæ, quæ tribus, aut quatuor vt plurimum in locis à nobis prolatis occurrit. Id autem diſcrimen naſci ſemper augurati ſumus ex negligentia deſcriptoris, qui vbique ſchedas Iul. Caſ. Scaligeri vel non potuit legere, vel ſcribendo plura potuit omittere, ob neſcio quam rerum varietatem, & malè digeſtam Commentariorum molem. Atque hæc ſunt quæ maximè ad natalium & ingenuitatis probationem facere nobis videbantur. Multo plura quidem adducere poteramus pro libertate huius partus tuenda, vt omnes illos locos Commentariorum, in quibus eiuſdem Iul. Caſ. Scaligeri varia opera tam edita, quàm inedita toties laudantur, ex quibus facilè arguat quis, neminem præter Iul. Caſ. Scaligerum hoc opus æternum potuiſſe componere. Stili prætereà potuiſſem indicare conuenientiam, & rerum tractandarum methodum, diuinam philoſophandi rationem, ingenij acumen ſupra humanum, mirabilem & pluſquam laconicam breuitatem in explicandis ijs, quæ multitudine verborum indigere videantur, cenſuræ ſeueritatem, quæ ad antiquorum accedit leges, peculiarem rerum & verborum cognitionem, ac etymologiarum peritiam, incredibilem linguarum, præſertim Latinæ & Græcæ notitiam, ſcientiarum, quibus erat imbutus, nobilitatem, perfectam res equeſtris, bellicæ, aucupij, & mathematicorum experientiam. Quæ omnia magnum illum Heroem in numerato habuiſſe ex huiuſce operis lectione diſci poteſt. Sed, & quæ ipſis horum Prolegomenon initijs diſputata ſunt, & præcipui illi à nobis ex Confutatione Iab. Burd. collecti loci, ſufficere viſa ſunt ad dirimendam omnem controuerſiam, & occludendum os illorum, qui vel mutire audebunt, vel temerè contra veritatem qua iure qua iniuria pugnare. Pertinacibus tantùm & incredulis hæc dicta ſint, qui cur hæc aduerſus iſtud opus effutierint aut effutient, ignorant, niſi inuidiam dicamus eis has criminationes dictaſſe, quod tanti theſauri nos viderint dominos ac poſſeſſores.

De Interpretatione ſupereſt vt quædam ſubiungamus: quandoquidem multos etiam eſſe non ignoramus, qui vix ſibi perſuaderi permittent, genuinam hanc eſſe Scaligeri librorum Ariſtot. de Animalibus interpretationem: ob id ni fallor, quòd ſolos Commentarios pollicitum eſſe Scaligerum arbitrentur, nec de interpretatione vlla penè fiat mentio omnibus illis in locis, in quibus de hoc opere loquũtur auctores. Verum vel Ephectici illi videri volunt, & hodierno ingeniorum malè feriatorum morbo laborare, vel parum in lectione horum operum eos ſubactos eſſe fatendum eſt. Nam & ex ſolius fragmẽti, quod decimus Hiſtor. dicitur, lectione diſcere potuerunt, Iul. Caſ. Scaligerum Ariſtotelis libros omnes, eos præſertim qui ad naturæ cognitionem pertinent, non nude tantùm interpretatum, ſed & commentatum eſſe. Quod & ipſemet teſtatur in eleganti illa Epiſtola ad Briandum Valleam, quam excudendam curauimus ipſo Decimi principio. Fragmentum autem illud non ideò ſolùm vertit Latinè, quòd antiqua verſio à Gaza viſa non reperiretur tunc temporis: ſed quia integrum opus de Animalibus & vertere, & Commentari meditatus erat. Cur enim toties in Commentarijs notaretur Gazæ verſio, niſi vt noua & comptior & melior offerretur. Ne dubitent igitur impoſterum temerè, & credant ſe ipſiſſimos Scaligeri in lib. Ariſtot. de Animalibus Commentarios, & veram perfectámque interpretationem nactos eſſe. Quòd ſi renuant, & cauillari perſeuerent, conſiderent ſaltem præcipuam huiuſce operis dignitatem & laudem in elegantia verſionis ſitam eſſe, & eam ita cum Commentarijs conſentire, vt ab eodem auctore hæc omnia effluxiſſe & emanâſſe neceſſariò ſit admittendum: aut abſurdè Pythagoræ metempſychoſis tuenda, & Scaligeri animam in corpus aliud tranſmigrâſſe ſuſtinendum eſt.

Nunc de Operis præſtantia, eius redemptione, & noſtris in eo euulgando curis quædam in tranſcurſu dicamus, antequam primam huiuſce tractatus partem abſoluamus. Et primùm de extollendo hoc opere non eſt

Digitized by Google

quod tantopere ſimus ſollciti: ſatis enim ipſum ſeſe exerit, & temerarij ſimus, ſi hæc paucis ſuſcipere audeamus. Quid enim cauere de opere poſſimus, quod ſexaginta abhinc plus minúſue annis omnis Europa tanto deſiderio expetiuit. Contentus igitur in præſens ero vno Catone, Iſaaco Caſaubono, inquam, qui in Præfatione ad Opuſcula Poſtuma Ioſephi Scaligeri, illuſtriſſimum Thuanum ita compellat. Quamobrem & iſtis, & illo tantopere deſiderato Arabicæ linguæ theſauro vnà cum ſupellectile vniuerſa librorum Orientalibus linguis ſcriptorum, aliorúmque manuſcriptorum, nec non Commentarijs in Hiſtorias Animalium à Iulio Cæſare Scaligero labore ingenti compoſitis, his inquam omnibus, hoc eſt incomparabili quadam gaza ſoli iam, vt apparet, Bataui fruentur, qui & poſtremos vitæ illius annos obtinuerunt, & nunc mortui cineres poſſident. *Sed eiuſdem Caſauboni de hoc opere iudicium præſtat audire in Epiſtola, quam Editioni Martialis Græcæ præfixit: mirifice enim faciunt ad rem.* At tui parentis, *inquit*, Commentarios in libros Philoſophi de Hiſtoria Animalium, quando luce publica donatos videbimus, aut quamdiu operis diuini deſiderio ſapientiæ ſtudioſis erit languendum? En vnquam ille dies illuceſcet, qui nos voti huius damnabit. Ἔξεχ' ἔξεχ' ὦ φίλ' ἥλιε. Per ego te paterni nominis reuerentiam conuenio atque obteſtor nobiliſſime Scaliger, per amorem tuum in literas, per quicquid denique tibi charum eſt, vt inæſtimabilem theſaurum, non librum herois θεσπεσίου primo quoque die in vulgus edas. *Quomodo autem ad nos peruenerit regium iſtud opus tandem enunciandum eſt, vt apertiùs adhuc videant omnes à Siluij ſucceſſoribus rectà fuiſſe comparatum. Siluius Cæſar Scaliger liberorum Iulij Cæſaris natu maximus, quandam è Gobaſiana familia nobili virginem in vxorem duxit, è qua nullos ſuſtulit liberos. Itaque rerum omnium & hæreditatis Siluianæ domina facta eſt, neptis aut ſoror eius Anna Scaligera, quæ primùm nupſit Mothano Pelegruao viro nobili: vnde etiam nulli orti ſunt liberi. Secundùm vero Sourcæo cuidam, qui ei ſuperuixit & omnium ſchedarum, librorum, voluminum & codicum ex ſucceſſione Siluij Annæ Scaligeræ vxori obuentorum poſſeſſor factus eſt. Cùm autem hic Sourcæus ad ſecunda vota conuolaſſet, & fato ſuo functus fuiſſet, Codices illi & omnes libri, quos beneficio primarum nuptiarum habuerat ex Annæ Scaligeræ reliquijs, penes ſecundam eius vxorem Mariam Dargelleam remanſere. Inter quos potiſſimùm inuentum hoc exemplar eſt Commentariorum Iul. Cæſ. Scaligeri in Hiſtoriam Ariſtot. de Animalibus, Siluij manu à tertio ad vltimum deſcriptum: quod à parente meo viro clariſſimo redemptum eſt, opera quorundam amicorum ſuorum, quibus hac in re vſus eſt pararijs, & proxenetis. Res autem tota peracta fuit cum honeſto quodam viro Lectoratenſi Argellææ ſecundæ Sourcæi vxoris affine, qui etiam præter alia, opus egregium eiuſdem Iul. Cæſ. Scaligeri in Mar. Tul. Cic. lib. de Officijs, & Calij Calcagnini in eos Diſquiſitiones, Maioragij pro Cicerone defenſiones, & Griſoli lucubrationes, non adhuc vulgatum mihi communicauit, multoſque ſe libros excuſos habere affirmauit, Scaligeri manu in margine notatos: vt Herodotum ab initio ad calcem Notis illuſtratum, Galenum, Hippocratem Ariſtotelem, & alios eiuſdem farinæ, quorum nomina referre longum eſſet. Atque ex his ſatis apparet quàm verum ſit quod initio dicebamus, genuinas has eſſe magni Iul. Cæſ. Scaligeri in Ariſtol. Hiſtoriam de Animalibus curas.*

Poſtquam igitur exemplari redempto plenè frui nobis datum fuit, cœpimus ſeriò de eius editione cogitare, ne tenebris videremur tantum opus velle premere perennibus, & ſoli lautis hiſce epulis excipi. Conati ſumus itaque ab anno 1615. ſtatim Batauos, quos altero exemplari manu Douziaca deſcripto ſciebamus gaudere, à veterno excitare, eos ex pollicitatione conuenire, rogare vt opus ederent, quod eorum fidei à Ioſepho Iuſto Scaligero commiſſum fuerat, ne moras ampliùs necterent. Quando verò nihil potuimus ab eis impetrare, vel quia proprijs curis & laboribus addicti eſſent, vel ob neſcio quas de religione contentiones, quæ haud dubiè nos ab eo tempore orbârunt infinitis operibus eximijs (vix enim mihi perſuadeam, tot excelſas animas, tot terſa & egregia ingenia, debitis muſarum penſis, annuiſque literarum tributis & vectigalibus rempublicam literariam voluiſſe fraudare:) onus immenſum in nos ſuſcepimus, licet onere, & regio & oneroſiſſimo fungeremur, quod à nobis cotidianam ſollicitudinem ac vigilantiam exegit. Et profectò præſtat quid in eo præſtiterimus hiſtoricè exponere, vt quam gratiam nobis habere debeant literati, iudicent, qui de huiuſmodi operibus iudicare meritò poſſunt & ſoliti ſunt. Sperabamus freta hæc nos ſine ſcopulis, ſine ſyrtibus tranaturos eſſe, & pleniſſimis velis nauigaturos: & certè magnam ſperandi nobis anſam præbere videbatur non tantùm exſcriptoris manus perelegans, ſed & fama vulgatúmque nomen Scaligerorum. Verùm decollauit hæc ſpes ferè è portu ipſo nauigantibus. Poſtquam enim in ipſa maris malacia, dum nobis omnia ridebant, paulò attentiùs profundos aquarum gurgites, ac vndarum fluctuúmque decumanorum vortices conſiderauimus, huc illúcque nauibus æquora ſulcantes, inuictis infractiſque animis, de ſalute dubitare incepimus. Comperimus itaque, contrà quàm ſperare fas erat, exemplaris noſtri tertiam ferè partem incognita nobis omnino manu exaratam: à primo libro ſcilicet ad medium tertij: Reliqua verò Siluij quidem diligentia compacta, vt deprehendimus ex litterarum collatione, ſed tamen non ita accuratè, quin permulta offenderimus & caſtiganda, & expungenda. In eo ſiquidem multa erant ſatis confuſa, & non eodem ſemper ordine digeſta: nec

Apte-

Digitized by Google

Prolegomena.

Apoteleſmata omnibus in libris, iiſdem numeris notabantur, imò longè diuerſis, vt vel hinc inconſtantes, & non ſat propoſiti tenaces exſcriptores arguere liceret. Figuræ prætereà quæ vel inter textum, vel in marginibus pictæ viſebantur, ita rudes & inuenuſtæ, vt nihil mirum videri debeat, ſi imperitus alioquin & inſcius artis ſuæ ſculptor eas repræſentando, & imitando aliquando peccauerit. Tanta autem in orthographia tàm Græcorum quàm Latinorum menda exſtabant, vt penè de deſcribendo rurſus ingenti volumine fuerit cogitandum. Interpunctionum verò, colorum, & aliarum huiuſmodi inciſionum, tam parum fida obſeruatio, vt in his notandis & ponendis immenſus fuerit ſubeundus labor. Denique præter illa exſcriptorum peccata, quædam offendimus, quæ vt ad ipſius auctoris mores & religionem ſpectare, ita etiam Lectoris paulo moroſi, aut ſuperſtitioſi oculos morari potuiſſent. Qualia ſunt quæ de ſcapulario lib. 1. pag. 99. Apoteleſ. 124. de globulis quibus preces numeramus Chriſtiani, pag. 636. Apoteleſ. 311. de monachis, pag. 207. & 1112. Apoteleſ. 324. quædam cum libertate ſcripta ſunt. Ea nos quidem poteramus expungere, ſed veriti ſumus ne in multorum criminationes & querimonias incideremus, qui doluiſſent propria & ſola auctoritate noſtra, hæc minima damnâſſe, & exemplar nos truncâſſe ad libitum ſuſpicati eſſent. Maluimus mediam viam ſequi, ne illorum oculos & ſuperſtitioſam timiditatem, horum verò nimis confidentem pietatem læderemus. Exemplar igitur integrum repræſentauimus, & hæc tanquam aliud agendo ab auctore effutita, notanda cenſuimus in Animaduerſionibus. Nec ob id tamen animo defecimus, aut cœptis imo viriliùs dum nos vrgerent diariæ occupationes, dum ingruerent negotiorũ forenſium procellæ, & contraria mentem noſtram diſtraherent ſtudia, quo pede cœperamus, pereximus, & alacriùs curſum, quem fortuna & literatorum ac muſarum beneuolentia amicorúmque preces dederant, peregimus, per multa impedimenta eluctati. Contulimus ergo primùm Græca Ariſtotelis cum interpretatione Latina Scaligeri, ſequuti Apoteleſmatum ordinem, quem videbamus ab eo ſeruatum in editionibus aliorum operum, vt Hippocratis de Inſomniis, fragmentíque Hiſtoriarum de Animalibus: & in Græcis ne vel latum vnguem ab editione Caſauboni Lugdunenſi diſceſſimus, quæ & fideliſſima & caſtigatiſſima eſt, niſi vbi interpretis verba coëgerunt nos inuitos aliquando quædam in textu, aut immutare, aut interpolare, aut inuertere, aut expungere. Ariſtotelis præterea Græcum textum adiecimus in gratiam omnium ſtudioſorum, ne operis huiuſce lectioni vacantes, ſæpius auocarentur & auerterentur, alia volumina conſulere coacti, vnde Græca peterent & compararent, & vt quæ in Commentariis explicantur nullo ſeruato ordine phraſium & verborum, aut quæ in textu leguntur, à quouis diſtingui & ſeparari quirent, vt decet. Hoc ſiquidem in opere exſcriptorem inuenies multoties nullam habuiſſe rationem ordinis, & omnia ſuſque deque vertiſſe: ita vt quæ occurrunt in textu primùm explicanda, aliquando vltimo loco collocentur, vel è contrario. Quod exſcriptoribus potiùs quàm auctori vitio malui vertere, qui in his ordinandis & digerendis negligenter & oſcitanter ſe geſſerunt. Titulos deinde & Capitum inſcriptiones, quæ penè omnes deerant, in ſecundo, tertio, quarto, & quinto addidimus & ſuppleuimus, non ſine magno periculi diſcrimine. Quis enim ignorat quàm periculoſæ plenum ſit aleæ, ſenſa aliena perſequi, & tantorum veſtigiis inhærere virorum? Vtinam lacunas, vel coniectura, vel ope cuiuſdam Codicis emendatioris & integrioris replere, & ex omni parte ſarcire potuiſſemus. Sed hoc exoptare facile quidem, laudabile & glorioſum eſt: ſuſcipere verò & tentare temerarium valde, difficile & impoſſibile. Nam alicubi tot tantáque deſunt, vt ne quidem ab auctore ipſo ante mortem ſint abſoluta, nec vt puto ab vllo exſcriptore inuenta. Non dubitamus autem quin multum exemplari Douziaco in pleriſque lacunarum illarum ſarciendis adiuti fuiſſemus: ideóque per aliquod tempus illo potiri ardentiſſimè expetiuimus. Verùm vt illud ſperare vanum, ita ſpectare deſidioſum, & inutile fuiſſet. Faciliùs enim Veneti Theſaurorum ſuorum, quàm Batani exemplaris Douziaci copiam fecerint. Interpretationem denique, (vbi manca erat) obliti enim erant exſcriptores quædam Apoteleſmata deſcribere) ex ipſis Commentariorum verbis audacter & confidenter reſtituimus, vt monemus in Animaduerſionibus: & denſiſſimam erratorum ac mendorum ſiluam eruimus, ac cecidimus quanta fieri potuit diligentia. Animaduerſiones etiam in fine operis adiecimus breuiſſimas, tum ob ingentem voluminis molem, tum quia in eis rationem tantùm reddere voluimus illorum quæ à nobis, vel emendata, vel correcta ſunt. Nam quæ latiùs & fuſiùs in hos Ariſtotelis libros, & Scaligeri Commentarios & interpretationem ſcripta & diſputata ſunt, in Capita Variarum Lectionum quarum ſex libros editioni iam paratos habemus, redegimus: vbi in omne genus auctorum claſſicorum ſeueriſsimè inquiritur. Fragmentum quoque quod decimus Hiſtoriarum inſcribitur, iterum edendum curauimus maiori quàm antea eſſet ſollicitudine. Quæ enim in Siluii editione omiſſa fuerant, vt omnium Capitum epigraphas de nouo dedimus, & multa etiam quæ in Commentariis erant prætcrita ex exemplari noſtro reſtituimus: abſterſis craſſis illis erroribus quos habebat prior editio, quæ ita mendoſa erat, vt & in præfationibus & dedicatoriis ipſis grauiter lapſum eſſet, vt apparebit ex editionis noſtræ cum altera collatione. Elegantiſſimas etiam duas Epiſtolas Iul. Caſ. Scaligeri adiecimus: vnam ſcilicet, ad Briandum Valleam Senatorem Burdigalenſem, cui integrum hoc opus dicauerat ante Fragmentum illud: alteram ad Boëthum, tanquam Indicem abſolutiſſimum omnium operum ſuorum in limine Commentariorum: quia eas digniſſimas cenſuimus,

quæ hanc editionem comitarentur: vt viderent omnes nihil nos omittere voluiſſe quod ad eius ornatum & illuſtrationem faceret. Atque hæc ſunt quæ paucis effanda videbantur de curis in vulgando hoc opere noſtris. Quia verò fieri vix poteſt, vel ob infinitum numerum mendarum quibus exemplar ſcatebat, quæ oculos etiam acutiorum fugere potuiſſent, vel ob Typographorum noſtrorum etiam tyrocinium & inertiam, quin multi commiſſi fuerint errores in operè tam magno, oramus candidum lectorem vt benignè condonet quæ ſpiſſius hic peccata inueniet tum in omittendo, tum in committendo, & omnia humanitati tribuat cui peccare connatum eſt. Quod facilè, vt ſpero impetrabimus, ſi conſideret, & ſuſceptum à nobis hoc onus fuiſſe, dum grauioribus curis diſtringeremur, & muſæi noſtri fores ac parietes, litibus potiùs, & priuatis publicíſque negotijs, quàm dulcibus muſarum cantibus perſonarent. Quæ quàm parum conueniant inter ſe, & quàm difficilè ſit vtriſque perfectè poſſe vacare, nemo nouit niſi qui idem dolium verſare tentauit. Hanc gratiam ſi obtinuero, & te non ingratijs noſtrum hoc munus accepiſſe videro, polliceor breui & inſigne opus Iul. Cæſ. Scaligeri in lib. de Officijs, quod penes me habeo autographum, & bonam Familiarium Exercitationum partem communicaturum. De Nobilium enim Exercitationum Tomis tribus nihil certi adhuc proferre poſſum, quamuis aliqua mihi facta fuerit ſpes theſauros illos è tenebris eruendi. Prætereà lib. 6. Variarum Lectionum, quos ſcripſi aliud agendo, ne inter legendum quæ ſubitò notabam exciderent. Plures poſſem, & ſi ſchedas meas diligentius excutere vellem, & non piguiſſet ſcribere quæ ſuboriebantur & veniebant in manum, dum calor ac ingenij acies plura ſuggerebant, & memoria non tantam habuiſſem fidem, nec margines librorum meorum, aut ſchedulas quæ periere facilè, repleuiſſem. Sexti denium Philoſophi opera quæ reperiuntur, ex Bibliotheca Regia eruta, nunquam Græcè edita, & noua interpretatione ac Commentarijs donata, cum gloſſario vocum Pyrrhoniarum. Quæ omnia ſi vitam Deus dederit, & otium res noſtra nobis fecerint, daturi ſumus breui. Et hæc de interpretatione, Commentarijs Scaligeri, & curis noſtris dicta ſint.

De Ariſtotelis nunc libris Hiſtoriarum in ſecunda horum Prolegomenων parte tractemus: & indagemus primùm, quanto in pretio apud veteres habiti ſint, quomodo diuiſi & in Capita diſtincti: quot fuerint, & quid in eis tractetur. Quæ ſi paucis & ſubtiliter à nobis explicentur, non parum conferent ad huiuſce operis excellentiſſimi perfectam cognitionem. De præſtantia itaque & excellentia horum librorum ſatis ſuperque dixiſſe videbimur, ſi partem illam Philoſophiæ quæ ad naturam pertinet, & maximè, & diuinitus coluiſſe Ariſtotelem ex veterum recentiorúmque teſtimonijs comprobemus, & quod præcipuum eſt, ex ipſiſmet Franciſci Patricij in eum conuitijs & criminationibus eliciamus. Vellemus equidem nobis hîc liceret ſpatiari & cauſam ſummi Philoſophi defendere aduerſus Italum nullomodo italum, immodeſtum & temerarium criticum, peſſimum Philoſophum, ne dicam miſerrimum Philologum, qui auctorum loca quæ profert, vt videatur profusè doctus, nunquam ad vera critices normas perpendit, & ne quidem vllo in loco in penetralia myſteriorum Ariſtotelicorum ingreſſus eſt, nec vnquam odoratus ſenſa diuinæ breuitatis, oraculorum, elocutionis, & ſcientiæ diuini illius viri, quem ſemper Scaliger noſter præceptorem ſuum appellat. Sed & aliò nos vocant vltima hæc Prolegomenων pars, res noſtræ, & Librariorum Typographorúmque auaritia. Et fortaſſe hoc extra rem ambitioſè captaſſe videremur. Commodior aliàs erit illas nugas caſtigandi locus, & nullo modo criticis contra Philoſophum & Peripateticos argumentis reſpondendi. Quis enim literatorum non miretur nullum ad hoc æui eorum qui Ariſtotelis ſectantur partes, & qui eius ſcripta nocturna diurnáque manu verſant, Diſcuſſionum Peripateticarum, libros non ex profeſſo excuſſiſſe, & immodeſtiam illam Platonici, vt vult videri, Philoſophi non repreſſiſſe. Redeamus in viam. Naturam adeo feliciter perſcrutatus eſt Ariſtoteles, vt vel hinc Dæmonij cognomen tulerit, & ab omnibus ferè naturæ miraculum, & Plinio peculiariter vir immenſæ ſubtilitatis fuerit dictus. Omitto quæ ex probatis claſſicíſque auctoribus elicere potis eſſem ad confirmationem huiuſce veritatis: nam & per ſe ſatis hæc aperta ſunt, & nullius indigent probationis. Vnicum tantùm Auerroem appellabo, qui inter alias quibus cumulatiſſimè Philoſophum onerat laudes, hoc eum ſemper ornat elegio, parentis ſcilicet & inuentoris naturalis Philoſophiæ. Scimus equidem non paucos ante eum non ſolùm dialecticam ſiue logicam, ſed & quæ ad naturam & mores ſpectant, pertractâſſe, ac omnes Philoſophiæ partes Ethicam ſiue moralem & ciuilem, Phyſicam ſiue naturalem, & dialecticam, & ſi quæ aliæ ſunt, in plures enim diuidas, ſi velis, ab innumeris tum Poëtis primùm, tum Philoſophis demum fuiſſe illuſtratas. Quis enim hoc ignorat? quis hoc ex Diogene Laertio potiſſimum & alijs non didicit? Sed ideo non ex his inferas, non debere vel æſtimari, vel appellari Ariſtotelem præſtantiſſimum Philoſophum & in omnibus Philoſophiæ partibus excellentiſſimum. Potuerint enim alij, ante & poſt eum, & probè & verè Philoſophari: at nemo vnquam vno verbo Ariſtotelicè: ideſt nemo Philoſophiæ præſertim naturalis præter eum penetralia vidit: nemo Philoſophando ita elocutus eſt, nemo tam paucis tot vnquam complexus: nemo rerum naturæque vidit peruiditque tam perfectè cauſas. Inter opera autem quæ innumera compoſuit de naturali Philoſophia, primus ſine dubio locus tribuendus eſt libris illis quos περὶ ζώων ἱςορίας inſcriptos hodie habemus. Opus enim multorum talentorum à Græcis di-

ctum

ctum comperio apud Athenæum lib. 9. νομίζων, *inquit*, δὲ καὶ παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλει κινήσεως ἐξιῶδης τὸ ζώων ἐν τῇ πολυταλάντῳ πραγματείᾳ ὀκτακόσια γὰρ εἰληφέναι τάλαντα παρ᾽ Ἀλεξάνδρου τὸν Σταγειρίτην λόγος ἔχει εἰς τὴν περὶ τῶν ζώων ἱστορίαν. *A Latinis verò opus multorum hominum, vt vel ex inſigni hoc Plinij loco lib. 8. cap. 16. apparet.* Alexandro magno, *ait*, Rege inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegatáque hac Commentatione Ariſtoteli ſummo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Aſiæ Græciæque tractu parere iuſſa, omnium quos venatus, aucupia, piſcatúſque alebant, quibúſque viuaria, armenta, aluearia, piſcinæ, auiaria in cura erant, nequid vſquam gentium ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta ferme volumina illa præclara de Animalibus condidit. *Quod autem Alexandro hic tribuitur à Plinio, Philippo dari videtur ab Aeliano lib. 4.* Var. Hiſtor. *cap. 19.* Φίλιππος ὁ Μακεδὼν οὐ μόνον ἐλέγετο τὰ πολέμια εἶναι ἀγαθὸς, καὶ εἰπεῖν δεινὸς, ἀλλὰ καὶ παιδείαν ἀνδρείστατα ἐτίμα. Ἀριστοτέλει γοῦν χορηγήσας πλοῦτον ἀνενδεῆ, αἴτιος γέγονε πολλῆς καὶ ἄλλης πολυπειρίας, ἀτὰρ οὖν καὶ τῆς γνώσεως τῆς κατὰ ζῶα, καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ὁ τοῦ Νικομάχου διὰ τὴν τοῦ Φιλίππου περιουσίαν ἐκαρπώσατο. *Cæterùm, vtrum hodiernus horum librorum titulus qui vulgò circumfertur* περὶ ζώων ἱστορίας, *primigenius ſit, & in quot libros diuiſa fuerit hæc Hiſtoria, multum diúque quæſiuiſſe eruditos comperio: & adhuc ſub iudice lis eſt. Sunt enim è recentioribus, qui hunc vulgarem titulum non reſpuant cum quibuſdam antiquis. Alij verò qui non agnoſcant hoc modo, ſed leui mutatione & modica inuerſione,* ἱστορίαι περὶ ζώων, *vel* περὶ ζώων *ſimpliciter cum Diogene Laertio, qui nouem de Animalibus libros Ariſtotelem reliquiſſ. teſtatur nominatim in indice librorum Philoſophi. Ego non hic aliorum opiniones referam, ſed meam ſimpliciter enunciabo. Auctor ſim omnino mutandæ epigraphes horum librorum. Et vbi vulgò legitur* περὶ ζώων ἱστορίας, *reponendum, vel* περὶ ζώων ἱστορίαι, *vel* περὶ ζώων *tantùm, id eſt* Hiſtoriæ de Animalibus, *vel* de Animalibus: *non* de Hiſtoria Animaliũ, *vt omnes ferè vertunt. Exiſtimamus ego cõmunem hunc eſſe errorem qui iam inualuit, ideóque noluimus temerè prima fronte mutare titulum, ſed retinuimus veterem. Quamquam in ea ſimus hæreſi, vt firmiter credamus epigramma illud eſſe emendandum eo quem iam diximus modo. Ariſtotelem ipſum vadem fidei noſtræ dare poſſumus, reiectis infinitis aliorum auctoritatibus. Certum eſt eum Hiſtoriam de Animalibus ſuam in alijs operibus laudaſſe. Nemo autem melius ipſo inſcribere poteſt hos libros de Animalibus. Videamus igitur quo pacto loquatur. lib. de Generat. Animal. 2. cap. 1.* διώρισται γὰρ περὶ αὐτῶν ἀκριβέστερον ἐν ταῖς ἱστορίαις ταῖς περὶ ζώων. *Et cap. 4.* ὃν γὰρ τρόπον ἔχει αὕτη, ἐκ τῶν ἱστοριῶν τῶν περὶ τὰ ζῶα δεῖ θεωρεῖν. *Cap. 11.* ἐκ τῶν ἀνατομῶν τεθεωρημένων καὶ ἱστοριῶν. *cap. 20.* γέγραπται ἐν ταῖς περὶ ζώων ἱστορίαις. *Et lib. 2. cap 5.* καὶ τῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις γεγραμμένων. *Et lib. 3. cap. 1.* καθάπερ ἐν ταῖς ἱστορίαις γέγραπται. *cap. 2. rurſus* ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις γεγραμμένων. *Et lib. 2. de Partibus, cap. 17.* εἴρηται γὰρ περὶ αὐτῶν ἐν ταῖς ἱστορίαις ταῖς περὶ τῶν ζώων. *Et lib. 3. cap. 5.* καὶ ἐκ τῆς ζωικῆς ἱστορίας. *cap. 14.* ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς περὶ τὰ ζῶα. *Et lib. de Reſpiratione. cap. 15.* καὶ ἐκ τῶν ἱστοριῶν τῶν περὶ τὰ ζῶα γεγραμμένων. *Vt non ampliùs dubitandum ſit de epigraphe horum librorum, quam hoc modo concipiendam cum Ariſtotele putamus,* ἱστορίαι περὶ ζώων. *Et quoties aliter apud eum ſcriptum eſt, ſine dubio corrigendum & mutandum: vt exempli gratia. cap. 11. lib. de Reſpiratione, quo loci legitur,* γέγραπται γὰρ περὶ αὐτῶν δι᾽ ἀκριβείας μᾶλλον ἐν τοῖς περὶ ζώων ἱστορίας: *facili & tamen certa mutatione ſcribendum,* ἐν ταῖς περὶ ζώων ἱστορίαις. *Solus enim hic locus eſt, quod ſciam, in quo librum hunc ſuum ita inſcripſit Philoſophus. Itaque pereruditè vt ſolet, vertit Scaliger noſter,* Hiſtoria de Animalibus: *non vt omnes vulgò* de Hiſtoria Animalium. *Legerat enim, vt erat conſummatiſſimus in ſcriptis Philoſophi, ſemper eum ita loquutum eſſe,* ἱστορίαι περὶ ζώων, *vel* ζωϊκὴ ἱστορία, *vel nudè* περὶ ζώων. *Inuenio & varios huius operis titulos apud pleroſque veterum auctorum. Cum enim integrum opus laudatur, ſunt qui dicant* τῶν ζώων, *vel* τῶν ζωϊκῶν: *quamquam exiſtiment non pauci diuerſa fuiſſe hæc opera,* τῶν ζώων, *&* τῶν ζωϊκῶν. *Alij verò cum id per partes citant, vel* περὶ ἰχθύων *dicunt, vel* περὶ τῶν ζώων ἠθῶν, *vel* περὶ ζώων ἐγχέλεως, *vt Athenæus ſæpius & Antigonus. Vnde videtur natus multiplex ille numerus librorum Ariſtotelis, in quibus agitur de Animalibus, qui tamdiu exercitos habuit omnes Philoſophi interpretes & Philologos. Multos enim videas, qui cum Diogene Laertio aſſeuerant nouem tantùm Hiſtoriarum de Animalibus libros ab Ariſtotele fuiſſe compoſitos, reiecto fragmento illo, cui vulgò decimi nomen dedere. In qua opinione Theodorum Gazam fuiſſe video. Et cum eo in hoc conſentit Scaliger, ſed non in conſtituendo librorum ordine. Quod enim in lib. de Generatione collocandum cenſet Gaza, id Scaliger ſeptimo Hiſtoriarum ſubiungendum opinatur. Alia non perſequor: per ſe enim lector eruditus hæc diſcrimina & differentias poterit obſeruare. Si antiquos conſulas, plures adhuc de numero librorum de Animalibus inuenies opiniones: non ſolùm enim nouem, aut decem, vt recentiores cum quibuſdam veteribus, ſed vndecim ſcriptos fuiſſe deprehendes. Vt apud Apollonium lib. de* Admirandis Hiſtorijs, *cap. 35. vbi vndecimus Hiſtoriarum Ariſtotelis laudatur.* εἴρηκε γὰρ τοῦτο καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ ια τῶν ἱστοριῶν: *niſi illic dicamus errorem eſſe in numero librorum. Quod enim de grauidis mulieribus ibidem dicitur, eas faciliùs & ſine dolore parere, ſi continuò rem habeant cum viris tempore grauiditatis,*

tis, legas fortè in ſeptimo, vel alio Hiſtoriarum libro. Auerroës verò 7. Metaphyſ. Comm. 31. librum ſextum & decimum de Animalibus Ariſtotelis citat. Plinius quinquaginta fere volumina de Animalibus Philoſophum compoſuiſſe narrat lib. 8. Cap. 16. Antigonus ἐν συναγωγῇ ἱστοριῶν παραδόξων, Cap. 66. ſeptuaginta. πλείω, inquit, ὅτι Ἀριστοτέλης χαρίεις τῆς περὶ τοὺς βίους τῶν ζώων ἐξεργασίας, καὶ τοιοῦτά τινα διεξέρχεται, πάνυ πολλὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένος ἐν τοῖς πλείστοις αὐτῶν καὶ οἷον, ἔργον οὐ παρέργως χρώμενος τῇ περὶ τούτων ἐξηγήσει. τὰ γ' οὖν πάντα σχεδὸν ἑβδομήκοντα περὶ αὐτῶν καταβέβληται βιβλία· καὶ πεπείραται ἐξηγητικώτερον, ἢ ἱστορικώτερον ἐν ἑκάστοις ἀναστρέφεσθαι. De numero librorum Ariſtotelis videat ipſe: non enim nos eum mendacij arguemus, qui tot diſcrepantes veterum & recentiorum ſententias eſſe ſciamus. Sed quæ ſub finem addit, Ariſtotelem nimirum in his Hiſtoriarum libris Commentatoris potiùs quàm Hiſtorici officio fuiſſe functum, falſiſſima eſſe facilè conuinci poteſt ex his quæ à Iul. Cæſ. Scaligero in Commentarijs explicata ſunt. Vbi toties monet Philoſophum Hiſtorici more, quæ ad Animalium naturam pertinent, narràſſe breuiter, nec in eorum contemplatione abſolutiori immoratum eſſe. Vtrum autem quæ περὶ ζώων, & περὶ ζωϊκῶν Ariſtoteles ſcripſerat, diuerſa fuerint, nunc non inquirimus, Apollonij ἱστοριῶν θαυμασίων cap. 27. ſententiæ ſtantes, qui paucis de his ita indicat. Δύο γάρ εἰσιν αὐτοῦ πραγματεῖαι, ἡ μὲν περὶ ζώων, ἡ δὲ περὶ τῶν ζωϊκῶν: vt non ſit mirum ſi multoties apud Athenæum lib. 8. laudetur Ariſtoteles περὶ ζωϊκῶν & περὶ ζώων. Nam & ζωϊκῶν eius idem auctor ſæpiùs citare ſolet: vt lib. 7. Ἀριστοτέλης ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ ζωϊκῷ ἢ περὶ ἰχθύων. Liber de Piſcibus Ariſtotelis non alius eſt quàm quintus Hiſtoriarum qui hodie legitur: nec temerè exiſtimandum cùm quibuſdam viris doctis, peculiarem librum de piſcibus feciſſe Ariſtotelem qui hodie non exſtet. Solent Philologi antiqui libros Hiſtoriarum Ariſtotelis, vel ſub generali titulo, περὶ ζώων vel ſub peculiari, περὶ ἰχθύων & περὶ ζώων ἠθῶν laudare, vt quintum & nonũ indicent, in quibus de piſcibus nominatim, & moribus animantium. Quod diligenter animaduertendũ eſt, ne quis exiſtimet diuerſa hæc eſſe opera ab Hiſtoriarum libris adhuc ſuperſtitibus. Et vt tandẽ illud enunciemus, breuiter hac diſtinctione vtendum autumamus, cùm de Ariſtotelis libris de Animalibus, & eorũ numero agitur, vel apud auctores veteres generaliter libros περὶ ζώων Ariſtotelis laudari, vel Hiſtorias eiuſdem περὶ ζώων. Si Libri περὶ ζώων, haud dubiè plures quàm hodie exſtent eum compoſuiſſe confitendum eſt. Viginti namque tantùm & vnum diuerſis titulis habemus, cum tamen olim longè plures, vt vidimus, fuerint. Si vero Hiſtoria de Animalibus, auſim aſſeuerare nunquam plures eum ſcripſiſſe quàm nouem, quos nunc offerimus à Iul. Cæſ. Scaligero Commentarijs eruditiſſimis illuſtratos. Quid autem in eis tractetur reſtat vt paucis explicetur. Quod ſummatim exequemur, ſi priùs de præcedentibus horum librorum interpretationibus quædam allata ſuccinte fuerint, ne quid in his Prolegomenis intactum reliquiſſe videamur, quod ad huiuſce operis commendationem facere poſſit. De Auctoribus quidem, qui vel ante Ariſtotelem, vel eius tempore, vel poſt eum de Animalibus ſcripſere, tum Græcis tum Latinis, qui innumeri fuere, hìc fortè agendum fuiſſet per tranſennã, ſed hanc partem omittere coacti fuimus, quòd plura contineret: & hoc vnum te monitum voluimus, Lector, libros de Animalibus Ariſtotelis ab Ariſtophane Byzantio fuiſſe redactos in Epitomem, quod à nemine vidi adhuc obſeruatum. Auctorem habeo omni exceptione maiorem Hieroclem, qui in proœmio operis Hippiatrici, antequam de equi febre tractet, ita loquitur. Ἀριστοφάνης οὖν ὁ Βυζάντιος τὰ περὶ φύσεως ζώων ἐπιτεμνόμενος ἐκ τῶν Ἀριστοτέλης τοῦ φιλοσόφου φησὶν ἐπὶ ζῆν δύνασθαι ἵππους πεντήκοντα καὶ πρός. Reliqua quæ de Antiquorum libris de Animalibus habemus ingenti labore collecta, in Commentarijs noſtris ad Sexti Philoſophi lib. producemus, vbi de Grammatica parte hiſtorica tractatur, quæ peculiarem hanc de Animalibus tractationem includit. Quando verò de Latinis verſionibus anterioribus pauca afferre nobis propoſitum eſt, vno verbo ſciendum, ante Theodorum Gazam neminem hiſtoriam hanc de Animalibus vertiſſe, præter veterem illum interpretem ignotum, qui Philoſophi opera verbo ad verbum Latine reddidit. Quidam Boëtio antiquam illam verſionem tribuunt: ſed falſo, vt opinamur, nam verbo tenus tranſtulit textum Philoſophi quiſquis ille fuerit qui primum operi admouit manum. At quæ hodie habemus à Boetio, non κατὰ πόδα ſed eleganter verſa ſunt. Multi quidẽ poſt Arabas, Ariſtotelis opera peculiaria vertère Latine, de quibus nunc non agimus, ſed de interpretibus tantum hiſtoriarum. Theodorus Gaza poſt Auerroëm modo ſuo Ariſtotelis textum vertendo in Capita ſecuit, & poſt eum multi alij interpretes: vt Argyropilus, Beſſarion, alijque, pro libidine quiſque. Nam Ariſtotelis libri ante interpretes vno tenore legebantur, nec erant diſtincti aut in Capita, aut in ſummas, aut in alias ſectiones, quas interpretes primi induxere. Vnde fit vt antiquæ editiones operum Ariſtotelis Aldi ſine ſectionibus & diuiſionibus vllis videantur: non enim ſecuerat Philoſophus libros ſuos: ſed oratione continua ſcripſerat, vt & Plinius. Quod iamdiu viri Docti Nicolaus Leonicenus, Calcagninus, & alij obſeruàrunt. Libros dico quos ſemper λόγους vocauit, vel ὑπομνήματα: non quod ideo negandum ſit eum nunquam βιβλία vocaſſe tractatus ſuos, & inde arguendum Rhetoricam ad Alexandrum fœtum ſpurium eſſe, temerarium enim hoc omnino & inſulſum ſit: ſed quia oratione perpetua ſemper ſcripti fuerint. Poſt Gazam nouum ſecandi modum attulit noſter Scaliger longè meliorem & ſenſui Philoſophi conuenientiorem. Nec enim tantùm in Capita diuerſa:

ſed

Prolegomena.

ſed & in Apoteleſmata hos libros diſtinxit, & ita per partes & tmemata interpretatus eſt noua omnino & facillima methodo, vt & memoriæ faciliùs ſuccurreretur, & omnia apertiùs & paucioribus pateſierent, contrà quàm autumauerit faciendum Auerroes, quem ipſe irridet initio Commentarij ad lib. 2. Videbis hîc igitur nouam planè, & admirabilem Capitum diſtinctionem, quæ ſine dubio maximum tibi commodum & vtilitatem allatura eſt, ſi eam diligentiùs perpendere velis. Paucis ſiquidem in explicatione vniuſcuiuſque Capitis & Apoteleſmatis mens Ariſtotelis, & rerum illic tractatarum connexitas aperitur. Omnia denique noua quadam arte & methodo diuina ita perſpicuè elucidantur, diuiduntur, diſtinguntur, coniunguntur, vt nihil huic operi immortali deeſſe videatur. Itaque omnibus ſtudioſis confidenter conſulimus, vt accurata diligentia breues, quas in Explicatione Capitum & Apoteleſmatum conficit ſummas, legant & relegant, ſi velint doctrinam quæ in his libris edocetur, in numerato habere. Nihil enim elegantius, doctius & ſolidius, diuiſionibus, connexionibus, ἀνακεφαλαιώσεσι, & interpretationibus quibus Scaliger noſter vtitur vt plurimum antequam verba Philoſophi interpretari ſuſcipiat. Hæc & ſimilia ſi ab ſtudioſo lectore interlegendum obſeruentur exactè, auſim polliceri, eum & meliorem & doctiorem ex horum librorum lectione euaſurum. Imponamus igitur finem his Prolegomenis, & ad auctorem ipſum & Commentarios eius veniamus: his breuiter præmiſsis, quæ totius Hiſtoriæ materiam ob oculos ponent. Animalium partes, generationes, opera, & mores expoſiturus Ariſtoteles iſtis libris, primo, ſecundo, tertio, quarto, & quinto, ſexto, ac ſeptimo duo capita prima, generationem ſcilicet & partes abſoluit: octauo verò opera perſequitur, & nono mores. Quæ omnia & ſpecialiter & profuſè in Commentarijs enucleata & expoſita inuenies. Non te moramur diutius.

***

EX LIB. PRIMO IVL. CÆS. SCALIGERI, in lib. duos de Plantis, qui falsò Ariſtoteli tribuuntur.

DE auibus quæ verè ſunt ἄποδες, non vt apud Philoſophum Cypſelli, quia κακόποδες, etiam genera duo legimus ex Hiſpanicis nauigationibus. Quæ abs te, Cæſar, puto non eſſe in *Hiſtoriarum* Commentarijs omiſſa: quos ſpectant magnopere ſtudioſi. Profectò nihil aliud quàm expectant inquit Ferrerius. Nam quando per te fiet vt ne ampliùs expectent? Hoc, me reſpiciens ea vultus modeſtia, dicebat ille, vt in ſuauitate facilè intelligerem conſiſtere tempeſtiuam reprehenſionem.

EX EPISTOLA TRIGESIMA-OCTAVA ad Carolum Seuinum Aurelianenſem.

EGO cum nuper ad te binas dediſſem, non ſanè habebam quid ſcriberem; niſi rogaſſem euerteres iſtas Bibliothecas nouas librariorum, in quibus Decimum Hiſtoriarum Ariſtotelis audiebam deſcriptum vulgo typis Germanicis, auctore Trapezuntio Latinum factum. Eius vt opera tua fiat mihi copia, oro te atque obſecro. Vrgebis enim occaſionem edendi eum, qui à me verſus eſt, & explicatus Commentarijs. Id quod iam præſtitiſſem; ſed cum eſſem in eo vt vulgarem, cohibuit hunc impetum ſpes iſtius operæ, quam de te exactam velim.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER BOETHIO

S.

CVM tuæ mihi literæ debuerunt eſſe iucundiſſimæ, propterea quod ferè ſcripta omnia ſuorum auctorum animos ac mores exprimunt: tui verò mores humanitatis pleniſſimi, animus candidiſſimus: tum mihi gratiſſimæ fuerũt, quia recens inter nos inſtitutæ amicitiæ fructum, cuius deſiderium ægrè ferebamus, repræſentarunt. Nam præterea quam inire à me potuiſſent gratiam propter infinitam in eis commendationem nominis noſtri: feciſſent ſanè, niſi tua hæc laudatio inſtare potiùs cedenti mihi viſa eſſet, quàm præcedentem ſequi. Damus tamen operam, atque, vt ſpero, quotidie dabimus impenſiorem: vt illud ſaltem diuini viri in animo, atque adeò præ omnibus tum officijs, tum cogitationibus habeamus, extremos rediiſſe pudeat. Hoc vince. Nam quid aliud agendum mihi cenſeam, quàm vt extorqueam meæ conſcius mortalitatis imminenti fato iamiam futuræ æternitatis confeſſionem? quæ cùm mihi parata ſit benigniſſimi Dei pietate in eo curriculo, quod cum hoc præſenti propediem commutabimus: tum in hoc eodem, cuius incerto lapſu fruimur, imaginem quandam immortalitatis ex literarum monumentis apparatam video. Quamobrem non deſinam prouidere, ne egomet deſim mihi, atque interea qualemcunque vſuram capiam ciuilis beatitudinis. Itaque (nam hoc quoque nôſſe te auere vehementer ſcribis) nunc *Theophraſtum* expedio, mox daturus in *primum* Τέχνης fortaſſe non vulgares Commentarios. Certè multa ſunt præter communes, receptáſque ſententias, vt mea penè omnia: multa etiam præter expectationem. Cum quo iunximus Commentarios in librum Ariſtotelis perplexiſſimum Περὶ ἀκόυσματος. Poſt hoſce, * *Hiſtorias* Ariſtotelis Commentarijs. Atque hinc quæcunque, vel exagitata ſunt, vel non animaduerſa in Galenum. Hæc omnia iam parata ſunt. Adhæc libri de *Cauſis* quatuor. Libri de *Cauſis rerum naturalium ſecundùm genera*, quinquaginta: in quibus omnes Ariſtotelis, & Aphrodiſienſis quæſtiones collectæ ſunt, atque diſceptationibus breuiſſimis explicatæ. * Sunt prætereà Libri *Originum* CXX. quorum editionem propter molem deſperaui. Item de *Inſcriptione* liber vnus. De *Semine genitali* libri ſeptem. *Exotericarum Exercitationum* libri XIIII. * *Familiarium exercitationum* libri quinque. *Nobilium exercitationum* tomi tres: quorum tertius ea continet quæ de Galeni locis ſuprà dicebamus. * Ad Maioragium, & Griſolum, & Calcagninum ſuper libris de *Officiis Ciceronis*. *Oratio in perſona M. Tullij antequam iret in exilium.* Oratio funebris, *de ijs qui bello Turcico ad Viennam ceciderunt*: quam dicaui S. P. Q vniuerſi nominis Germani. Tertius tomus de *Sapientia, & beatitudine* libris ſeptem verſu Ionico à maiori. Item Poëtica alia multa: *Farrago. Archilochus. Hipponax. Aia. Ara Hyeronimi Fra-*

ctoſterij. *Tumulus Adamantij catelli. Apiculæ. Tetetiſmata. Anacreontica.* Item *Græca Odæ inſcripta* Στιφανίσκοι. Qui verò libri ſunt editi: Oratio pro M. Tullio *aduerſus Dialogum Eraſmi:* Orario alrera *aduerſus Eraſmi Epiſtolam*, qua negabat me prioris orationis auctorem: Oratio funebris in luctu Audecti Cæſaris filij. Poëmatia libris XIIII. De *Cauſis linguæ Latinæ* lib. XIII. De *Inſomnijs* Hippocratis cum Commentarijs. Libri duo ſuper duos libros de *Plantis* falsò adſcriptos Ariſtoteli. *Poëtices* libros ſeptem nudiuſtertius miſi Lutetiam excudendos. Ad Idus Maias (vt mihi ſctibit Lutetia Maumontius vir bonus, doctus, & nobilis) libet quintuſdecimus *Exotericarum Exercitationum de Subtilitate* ad Hietonymum Catdanum, abſolutus erit. Multæ aliæ ſunt nugæ noſtræ. Sed & de his plus ſatis. Fortè etiam mihi ſublati ſunt à Cantabrico amanuenſi libri tres de *Re equeſtri*: & à Pædagogo Petrocorio libri tres de *Exemplis eloquentiæ*: in quibus auctores Latini cum Græcis conferuntur. Habes otij noſtri furta: nemo enim me implicatior. Vale.

* *Hiſtorias Ariſtotelis Commentarijs. Opus hoc primi nos vulgauimus.*

* *Ex eo opere infinita in his Commentarijs relata ſunt.*

* *Libros Familiarium Exercitationum integros penè dare poſſumus.*

* *Opus iſtud in Officia Ciceronis paramus propediem, cum Maioragij Calcagnini & Grifoli Opuſculis.*

Si quos præterea diuinus vir compoſuit libros, eos inuenies in magno hoc opere laudatos ni fallor. Interim hanc Epiſtolam pro indice certiſſimo horum librorum dare voluimus pro mantiſſa & in anteceſſum.

Digitized by Google

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟ Α.

ARISTOTELIS HISTORIÆ DE ANIMALIBVS.

LIBER I.

Iulio Cæſare Scaligero Interprete.

CAPVT PRIMVM.

ΤΩΝ ἐν τοῖς ζώοις μορίων, τὰ μέν ἐστιν ἀσύνθετα, ὅσα διαιρεῖται εἰς ὁμοιομερῆ, οἷον σάρκες εἰς σάρκας· τὰ δὲ σύνθετα, ὅσα εἰς ἀνομοιομερῆ, οἷον ἡ χεὶρ οὐκ εἰς χεῖρας διαιρεῖται, οὐδὲ τὸ πρόσωπον εἰς πρόσωπα. τῶν δὲ τοιούτων ἔνια, οὐ μόνον μέρη, ἀλλὰ καὶ μέλη καλεῖται· τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα ἕτερα μέρη ἔχει ἐν αὑτοῖς ἴδια, οἷον κεφαλὴ, καὶ σκέλος καὶ χεὶρ καὶ ὅλος ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ· ταῦτα γὰρ αὐτά τε ἐστι μέρη ὅλα, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. πάντα δὲ τὰ ἀνομοιομερῆ σύγκειται ἐκ τῶν ὁμοιομερῶν, οἷον χεὶρ ἐκ σαρκὸς, νεύρων, καὶ ὀστῶν.

ANimalium partes, aliæ ſimplices ſunt, quæ in conſimiles ſecantur, vt caro in carnes: aliæ compoſitæ, quæ in condiſſimiles. Neque enim manum in manus, aut faciem in facies diuides. Harum autem quædam non ſolùm partes, verumetiam membra nominantur. Huius generis ea ſunt, quarum hoc ipſum totum, quod ſunt, diuerſas in ſe partes continet proprias: velut caput, crus, manus, item totum brachium, & id, quod thoracem appellamus. Hæ nanq; partes eiuſmodi ſunt, vt & totius tum nomen, tum rationem habeant: & in ſe alias particulas contineant. Omnes autem condiſſimiles ex conſimilibus concretæ ſunt, quemadmodũ manus è carne, neruis, oſsibus.

CÆSAR.

POSTEAQVAM principia prima declarata ſunt, materia prima, & forma vltima, quæ motus principium eſt in naturalibus, deuenimus ad materiam ſecundam in elementis, itémque eorum formam, quæ non iam motus ſimpliciter, ſed huius, atque illius motus cauſſa eſſet. Ac quanquam principium motus in elementis primum videtur, ſimúlque in quinto corpore ſuperiori; tamen natura quædam prior eſt omnibus communis, tametſi non vniuoca: quippe corpori æterno, & corruptibilibus, tum autem motui formæ brutæ in elementis, & motui voluntario in ſupremis. Communis tamen erit in elementis ipſis in eo, quod eſt mutare locum. Hoc erit pri-

inum principium motus:Secundum autem hoc, quod eſt, mutare vel appetere hunc aut illum: id quod in priuis elementis deſignabitur. Tertiam materiam in *Meteororum* libris contemplati ſumus:Quartam in natura terrarũ, vt Armenicæ, Lemniæ, eiuſmodi:Quintam in metallis:Sextam in lapillis : Septimam in plantis : Nunc ad octauam tranſeundum, quæ in animalibus ſpectetur. Fortaſſe verò videatur abſurdum cuſpiam hoc, quod nunc agimus : vt vlterioris ordinis animalium, quàm plantarum materia videatur. At ſanè eſt, debetur enim formæ nobiliori materia nobilior, & compoſitior: adeò, vt materiam certam vltimam cælo ipſi attribuerint à noſtrati longè diuerſam; atque ita diuerſam, vt recentiores Platonici, Iamblichus, & alij haud procul eſſe à natura formæ non ſanè ineptè ſenſerint. Quamobrem ea pars in libris de Cælo, quæ Cæli motum ſtatuit, ſi formam ſpectes, commodiorem habebat locum in iis commentariis, qui de cauſſis motus communis omnibus animalibus ſunt conſcripti. Neque enim in eo motus eſt primus; cuiuſmodi elementis, ſed voluntarius; qualis in animalibus cæteris. Cælum nanque ipſum quoque animal eſt. Hic igitur à materia partitur animalia, à partibus, ab earum ſubſtantia, differentiis, officiis, affectionibus, in magnitudine, ſitu, numero, figura, cæteris qualitatibus, proportione, item ab eo, quod eſt, haberi, aut abeſſe. Hoc agit in primo capite : In ſecundo autem de toto ipſo vniuerſali conſideratione, id eſt de animali, eiuſque differentiis ſecundùm genera inferiora, & vltimas ſpecies, per partes, vitæ modum, mores ad calcem vſque.

Hæc ſumma rerum : nunc particulatim ſenſa primùm, deinde verba perpendamus: poſtremò quid ſenſerit Theodorus, quomodo eloquutus fuerit videamus, qui modus atque ratio iudicij deinceps toto opere ſeruabitur.

Dixit, animalium partes, alias incompoſitas, alias compoſitas. Illas inter ſe ſimiles habere portiunculas omnes, in quas ſecantur: has autem, ſi ſecentur, diuerſas inter ſe partes obtinere. Caput enim non conſtare ex capitibus, ſed ex oculo, & naſo, & ore, quæ non ſunt ſimilia; quare compoſitum & dici, & eſſe: atque idcirco, totum, vniuocè appellari: proptereà quòd & nomen totius, habeat & rationem. At oſſis quamlibet partem os item eſſe: quapropter os eſſe partem incompoſitam. Intellige verò, incompoſitum, hîc æquiuocè. Nam præter Deum omnia compoſita ſunt. Naturalia hæc ex materia & forma; quin materia prima ipſa, quæ videtur adeò ſimplex, vt quibuſdam Philoſophis affinem non entis appellatam videamus, nihilo ſecius compoſita eſt, ex eo, quod eſt ſuum eſſe, & ex eo quod eſt ſua eſſentia. Eſt enim eſſentia materiæ primæ, potentia recipiendi omnes formas materiales, non potentia in prædicamento qualitatis, aut relationis, ſed in prædicamento ſubſtantiæ, quam ſi potentiam nolis dicere : naturam dixeris. Partes igitur ipſæ quoque, quas hîc ait incompoſitas, venam, neruum, os, carnem, compoſitæ ſunt ſanè, atque ex diuerſis quidem: quippe ex elementis, quæ tamen cùm nequeas ſenſu diſtincta deſignare; factum eſt, vt pro conſimilibus accipiantur. Similitudinem habes in pariete : cuius partes condiſſimiles calx, lateres. Lateris quamlibet partem laterem dicas. Compoſitum tamen videmus è diuerſis: quippe ex terra & aqua, quibus lutũ factum fuerit. Duo animaduertes, vnum, cùm incepit à ſimplicibus, ſunt enim principia totius partes ipſæ, & quaſi materia: quas *integrantes*; idcirco noſtrates Philoſophi appellârunt, *explentes* è Cicerone poſſis dicere curioſiùs : mihi placet hîc Barbarorum ſimplicitas. Alterum quod notabis eſt, vox ἀσύνθετον, quare potius dixerit, quàm ἁπλᾶ; ſanè aptior hæc vox & ſimplicior. Dicamus id ita ab eo factum, proptereà quòd diuiſio prima cuiuſque generis fit per affirmationem & negationem, ſic: λογικόν, ἄλογον. Quod tanti viri ſi id fuit conſilium: quare non diuiſit ita, vt præponeret τὸ σύνθετον? negatio enim præſupponit affirmationem. Pro eo feciſſe videtur, quòd res ipſa ſimplex præponitur, tametſi voce compoſita. Vrbanè dixit: non ſolùm μέρη, ſed etiam μέλη. Latinè eam concinnitatem aſſequi non licet: *membrum* enim & *partem* alius atque alius ſonus obtinet. Quanquam membrum à Græco μεμερισμένον: quemadmodum diximus in *Originibus*. Sapida autem illa loquutio, αὐτά ἐστι μέρη ὅλα, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. Mutauit αὐτά, in αὐτῶν. & μέρος miſcuit cum eo, quod agnoſcit, ὅλον. Quare eiuſdem μέρους, quæ eſt pars, partem facit μόριον. Ita eſt antitheton ὅλου & μορίου, & diminutio contenti à continente : quippe ἐκ μέρους, μόριον. Hoc modo, atque præſcriptione. Totius vniuerſi ſunt partes quædam, quæ rationem obtinent cuiuſdam totius, ſicuti corporis pars caput, quod caput totum quoddam eſt, quia ex partibus diuerſis componitur; partes autem componentes, μόρια, non μέρη, quia partium partes eſſent. Conſilium interpretationis noſtræ. Planiùs diximus, *faciem in facies*; quàm vt Theodorus, *facies in facies*, & *manus in manus*. σύγκειται, verbum ſi reddas quale eſt, *conſitæ ſunt* dicas: quemadmodum diſſitum dicimus. Theodorus aut laſciuit, aut agit paraphraſten: ſic hoc in loco. *Aptæ*, inquit, *ſecari*: non ſanè ineptè; haud enim continuò ſecantur, ſed aptæ ſunt. Deſcripſit autem τὸ ὅλον, ad hunc modum : totius integritate deſcribuntur. Nos

Digitized by Google

rotundiùs,ac ſimpliciùs ſic : *quarum hoc ipſum totum quod ſunt.* Non rectè dixit, *intra ſe : in ſe,* potiùs, non enim ſunt ἐντὸς, quaſi in loco; ſed ἐν, quaſi in conſtitutione. Ridiculè verò neſcio quid opificij interſeruit. Theodorus, *quæ & ipſæ partes ſunt totæ.* Nota accuratiùs. Omne quod eſt, totum eſt ſibi. Totum enim æquiuocè dicitur; aliquando enim eſt in prædicamento ſubſtantiæ, & conuertitur cum eo, quod dicimus, Ens : aliquando in prædicamento relationis : vt refertur ad partes. Iccirco carnis quælibet pars deſignata, totum quiddam eſt, pars tamen eſt totius cuiuſdam, putà, manus, capitis, pedis. Iccirco cum dixit Theodorus, *partes ipſæ totæ*, malim ego ſic, *partes ipſæ cùm tota quædam ſint.* Dixit autem ἴδιον, quia oculus capiti proprius eſt : caro autem in capite & in pede, communis vtrique, & ibidem dixit, diuerſas : propterea quòd oculus ab aure differt, non autem caro à carne, quemadmodum dicebamus. Malè verò interpretatus eſt thoracem, *Pectus.* Nanque hoc ipſo libro thoracis partes ſtatuit Philoſophus & pectus, & ventrem. Sic etiam militare munimentum, quo horum vtrumque tegimur, apud veteres *Thoracis* indicatur appellatione. Videamus autem ὁμοιομερῆ, qua ratione, *ſimilares*, vocet. Verbi enim huius flexio denominatiua eſt. At prædicatio nequit fieri denominatiui de abſtracto ſuo. Nemo enim dicat, albedinem albam. Huius rei ratio alibi declarata eſt. Quanquam Latini oratores exceſſu quodam abuſi ſunt: cùm dicerent, *impudentem impudentiam.* Philoſophi autem eiuſcemodi figuris abſtinent : qualis & illa : *non es vitioſus, Zoile, ſed vitium.* Ergo pars ſimilis non poteſt dici ſimilaris : nihilo ſanè melius, quàm filius filiaris : aut angulus angularis : & annulus annularis. Sed filij peculium filiare erit : anguli linea angularis : digitus ab annulo annularis : qualitas carnis, ſimilaris : propterea quòd in ea carnis parte eſt, quæ carnis parti eſt ſimilis. Ita eſt miles manipularis, non ipſe manipulus. Certamen eſt ſingulare, quod inter ſingulos fit. Parma, lancea, diſciplina, ſtatura militis, militaris. Vir militaris, cuius robur, animus, ad militiam apta fuerint. Eſt autem ſimile, quod alterius qualitatem refert. Symbolum enim, id eſt cognatio quædam eſt in qualitatibus, quibus inter ſe ſimiles ſunt ſubſtantiæ. Ea nanque ſunt ſimilia, quorum qualitates eædem. Quapropter eſſe ſimul apta nata ſunt, vnde nomen *ſimilis.* Quippe cognata, & ſymbolum habentia facilè ſubſtantiam communem habere queunt. Sic igitur à ſimul, ſimile: quod aptitudinem ſignificat : quemadmodum parilis à pari : & flexilis à flexu. Itaque Theodorus non animaduertit in hac voce, ſimile, aptitudinem ad referendum, quare non debuit eam mutare. Nos eam & ſeruauimus, & addidimus vim mutuæ cum aliis relationis, appoſita præpoſitione : cùm diximus *conſimilem*, & *condiſſimilem.* Intelliges etiam quemadmodũ à notioribus progreditur Ariſtoteles, qui ſubſtantiarum, hoc eſt partium rationes diuidit per qualitates. Sanè per ſimilitudinem, ac diſſimilitudinem. Id quod hoc conſilio factum eſt, quia ſenſu ducimur ad intellectionem. Illud animaduertendum imprimis eſt : quòd non pauci errârunt: qui organica compoſita tantùm appellârunt. Non enim ſic habet. Quin vena organicum eſt: quin neruus maximè organicum : quæ tamen ſine controuerſia inter ſimplicia connumerantur. Organicum autem eſt, quaſi ἐργανικὸν : vnde etiam machinæ organicæ, ἐργάται.

II. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ τῶν ζώων ἔνια μὲν, πάντα τὰ μόρια ταὐτὰ ἀλλήλοις, ἔνια δ' ἕτερα. Ταὐτὰ δὲ τὰ μὲν εἴδη τῶν μορίων ἐστίν· οἷον ἀνθρώπου ῥὶν καὶ ὀφθαλμὸς, ἀνθρώπου ῥινὶ καὶ ὀφθαλμῷ, καὶ σαρκὶ σὰρξ, καὶ ὀστῷ ὀστοῦν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἵππων καὶ τῶν ἄλλων ζώων, ὅσα τῷ εἴδει ταὐτὰ λέγομεν αὑτοῖς. ὁμοίως γὰρ ὥσπερ τὸ ὅλον ἔχει πρὸς τὸ ὅλον, καὶ τῶν μορίων ἔχει ἕκαστον πρὸς ἕκαστον. τὰ δὲ, ταὐτὰ μὲν ἐστι, διαφέρει δὲ καθ' ὑπεροχὴν καὶ ἔλλειψιν, ὅσων τὸ γένος ἐστὶ ταὐτόν. λέγω δὲ γένος, οἷον ὄρνιθα καὶ ἰχθύν. τούτων γὰρ ἑκάτερον ἔχει διαφορὰν κατὰ τὸ γένος, καὶ πρὸς τὸ γένος, καὶ ἔστιν εἴδη πλείω ἰχθύων καὶ ὀρνίθων.

Animalium autem quædam partes habent, quæ eædem inter ſe ſunt omnes : quædam autem quæ non ſunt eædem. Horum autem illæ quidem ſpecies partium ſunt : ſicut hominis naſus, & oculus, hominis naſo & oculo idem eſt : item caro carni, & oſſi os. Eundem ad modum quæ aut equorum, aut aliorum ſunt animalium, eaſdem ſibi eſſe dicimus in quaque ſpecie. Etenim quam habet totum cum toto rationem, eandem quoque inter ſe eorum partes habent : quarum ſcilicet vnum genus eſt. Intelligo genus, vt Auium, & Piſcium. Horum enim vtrumque differt tum in genere, tum ſi ad genus referantur. Et complures ſunt auium, ac piſcium ſpecies.

CÆSAR.

POSTQVAM diſtinxit partium ſubſtantiam: eas relatiuè tanquam partes contemplatur. Etenim ſubſtantia quoque relatiuè dicitur: pes nanque & caput, & alicuius pes dicitur, & caput alicuius. Duplicis autem naturæ ipſas animaduertit: aut enim comparantur in ſpecie, aut in genere. Tunc duas ſtatuit propoſitiones. Prima eſt, partes eiuſdem ſpeciei ſunt eædem, quoniam ſpecies ſunt eædem. Hæc enim probatio eſt: propterea quòd tota ipſa inter ſe comparata quam habuerint proportionem, eandem partes quoque obtinebunt. Vbi ne aſpernemur Scoti ſubtilitatem, quæ an vera ſit, eſt à nobis alibi diſputatum: ſanè hìc eaſdem ait partes indiuiduorum. At Scotus ita cenſuit, non accidentibus & materia tantùm differre ab ſe inuicem indiuidua, ſed certa præſcriptione qua fieret hæcceitas. Neceſſe enim eſt aliquid aduenisse ſpeciei per quod, mea forma, non ſit forma Catonis. Si enim corporis accidentibus tantùm differrent, ſolutis corporibus vna vtriuſque forma eſſet, quæ poſt corporis ſolutionem in vnum fuerit reditura. Secunda propoſitio hæc eſt. Partes ſub eodem genere partim ſunt eædem, partim diuerſæ: eædem, quoniam generis natura ſumma eadem: diuerſæ, quia ſub ea generis natura latiore multæ ſunt ſpecies: quæ & inter ſe, ad ſummum genus comparatæ inæquales inueniuntur. Nam piſcis pro ſummo genere accipiatur: ſub eo eſt & ſpirans, & non ſpirans: & ruminans, & non ruminans: & ſanguineum, & exangue: & ſexu præditum, & ſexu carens: & vocale, & mutum: & oſſa habens, & ſpinam oſſis loco habens: & caudatum, & cauda carens. Quare his rationibus & partes differunt: & exceſſu ac defectu, atque proportione differentias illas ſtatuunt: veluti cùm alij corio, alij ſquamma, alij cruſta, alij teſta, alij cortice, vti diximus, conteguntur. Qui exceſſus, & defectus, & proportio nullam in ipſis indiuiduis ponit differentiam. Non eſt autem defectus exceſſui contrarium præciſè: niſi intelligas defectum talem, non autem ſimpliciter: exempli gratia, cauda Bouis excedit caudam Elephanti, Elephanto cauda non deſit ſimpliciter: habet quippe caudam: ſed deficitur ea magnitudine, quæ in bubula eſt. Sanè exceſſus eſt in prædicamento quantitatis: defectus ſimpliciter eſt in prædicamento τῷ ἔχειν, per priuationem. Quod autem dixit: differunt inter ſe ſecundùm genus: verum eſt: differunt nanque inter ſe genere. Quemadmodum cetacea, & cartilaginea genere diſtant: quoniam multas horum vtrumque complectitur ſpecies. Cùm autem ait: ἑτέρῳ γένος: nequaquam verum eſt. Ad genus enim ſummum comparata æqualiter ſuſcipiunt prædicationem. Sanè haudquaquam differt cetaceum à cartilagineo quatenus piſces ſunt: ſed per differentias proprias generis ſubalterni: quæ ad genus ſummum applicatæ tanquam formæ ad materiam, hoc genus ſubalternum conſtituêre. Incepit autem ab his partibus, quæ inter ſe ſunt eædem: propterea quòd indiuidua ſunt primò nota nobis. Neque enim verum eſt primum cognitum eſſe genus: non enim nobis notum genus eſt, niſi ſpecierum comparatione: ac ne in confuſa quidem cognitione. Alter error eorum eſt, qui putarunt, genus & ſpecies eſſe opus intellectus noſtri. Nam hic Ariſtoteles non ex notionibus noſtris ait genera diſtingui, ſed ſecundum ſe per ipſas res, quæ in illis inſunt. Prædicationes enim falſæ eſſent, niſi res ipſæ ſubſiſterent. Duo itaque generibus attribuit: cum dicit eſſe vnum in multis, & de multis. In multis eſt res vniuerſalis, contra Platonem, qui ſeparatas à nobis noſtras ideas commentus fuit: eam rem generis nomine deſignamus: quæ ad hunc modum de multis dicitur per prædicationem. Quod autem ſpecies primo repræſentetur nobis, palam eſt. Quia ſimilitudo prius nobis nota eſt, quam diſſimilitudo, eſt enim affirmatio negatione prior. Similitudo autem gerit proportionem affirmationis: cum dicimus, hoc huic ſimile eſt: negationem diſſimilitudo, cum dicimus, non eſt Equo Cæſar ſimilis. At ſimilitudo in indiuiduis deprælienſa eſt ſub eadem ſpecie priùs, quàm diſſimilitudo in indiuiduis quæ ſub generibus diuerſis ſunt. Id quod clarius etiam ex eo patet, quod etiam nunc multa genera nomen nullum habent, ideirco, quia ne nota quidem ſunt. Quemadmodum ſummum genus Canis, & Lupi, & Vulpis: ſummum genus Palumbi, Columbi, Turturis. Dixit, ὅσα τῷ εἴδει ταυτὰ λέγομεν αὐτοῖς. Quæcumque eædem ſibi ſunt ſpecie, videtur ἀλλήλοις dicendum, non autem αὐτοῖς, propter comparationem: verum acutiſſimè ait: eaſdem eſſe ſibi ſpecie. Omnia enim, quæ ſub ſpecie ſunt, vnum in ea ſunt: ſunt autem ſibi eadem, ad alias autem partes comparatæ, diuerſæ. Dixit: τὰ μὲν εἴδη τῶν μορίων ἐστί. Et alterum membrum reſpondet: τὰ δ᾽ αὐτὰ μὲν ἐστι: longa periodo: quoniam interponit probationem, ὁμοίως γὰρ ὥσπερ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον: Si enim toti totum ſimile exiſtit, ergo & partes partibus. Hoc autem quomodo intelligatur, & an totum nihil ſit niſi ſuæ partes:

an ne tertium quid præter eas, in ſexto ac ſeptimo *Metaphyſices* eſt conſideratum. Locutionem animaduertes: εἴδη μορίων ἐστί. Nam ſi naſus, & oculus partium ſpecies ſunt: ergo ipſæ partium ſpecies conuenient. Sunt quippe formæ particulares in anima: ſicut triangula duo in quadrato vno poteſtate: per quas ſanè formas corporis partes tales ſunt, quales ſunt: & ibi, vbi ſunt: & ſic, vt ſunt: & tot, tantæque, quot, quantæque ſunt. Variauit igitur, ὅσα μὲν εἴδει ταὐτά, & εἴδη μορίων, quoniam probat eadem eſſe ſpecie, quorum ſpecies eadem eſt. Igitur ſi naſus eſt ſpecies partis in tota ſpecie hominis, huius hominis naſus cum alterius naſo hominis conueniet ſpecie partis: quoniam totius ſpecies in hoc, & totius in illo vna eſt. Vltimam probationem per copulatiuam conſtituit. Inquit enim: καὶ ἔστιν εἴδη πλείω ἰχθύων. Habet id ſignificandi robur, quod noſtrum *quippe*, ſic dicimus, *audieras*, *& fama fuit*.

III. ARISTOTELES.

Διαφέρει δὲ σχεδὸν τὰ πλεῖστα τῶν μορίων ἐν αὐτοῖς, παρὰ τὰς τῶν παθημάτων ἐναντιώσεις, οἷον χρώματος καὶ σχήματος, τῷ τὰ μὲν μᾶλλον αὐτὰ πεπονθέναι, τὰ δὲ ἧττον· ἔτι δὲ πλήθει καὶ ὀλιγότητι, καὶ μεγέθει καὶ σμικρότητι, καὶ ὅλως ὑπεροχῇ καὶ ἐλλείψει. τὰ μὲν γάρ ἐστι μαλακόστρακα αὐτῶν, τὰ δὲ ὀστρακόδερμα· καὶ τὰ μὲν, μακρὸν ἔχει τὸ ῥύγχος, ὥσπερ αἱ γέρανοι, τὰ δὲ, βραχύ. καὶ τὰ μὲν πολύπτερα, τὰ δ' ὀλιγόπτερά ἐστιν. οὐ μὴν ἀλλ' ἔνιά γε καὶ ἐν τούτοις ἕτερα ἑτέροις μόρια ὑπάρχει· οἷον τὰ μὲν ἔχει πλῆκτρα, τὰ δ' οὔ. καὶ τὰ μὲν λόφον ἔχει, τὰ δ' οὐκ ἔχει. ἀλλ', ὡς εἰπεῖν, τὰ πλεῖστα καὶ ἐξ ὧν μερῶν ὁ πᾶς ὄγκος συνίσταται, ἢ ταὐτά ἐστιν, ἢ διαφέρει τοῖς ἐναντίοις καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν. τὸ γὰρ μᾶλλον καὶ ἧττον, ὑπερβολὴν ἄν τις καὶ ἔλλειψιν θείη.

Plurium autem partium differentiæ ſumuntur à contrariis affectionibus: putà colore, & figura, aliæ ſiquidem magis, aliæ minus affectæ ſunt illis. Præterea multitudine, paucitate, magnitudine, exiguitate: omnino autem exceſſu ac defectu. Alia namque cruſta intecta ſunt, alia teſta. Quibuſdam roſtrum longum eſt, vt gruibus: quibuſdam breue. Nonnulla multis, aliqua paucis pennis prædita. Quinetiam in his quoque aliæ alijs partes inſunt: ſicuti quæ calcar habent, quo cætera carent. Et quibuſdam criſta eſt, aliis non item. Verùm, penè dixerim, plurimæ partes, ex quibus tota conſtat magnitudo, aut eædem ſunt, aut contrariorum differunt ratione, ſecundum exceſſum ac defectum. Hoc enim quod eſt plus & minus, ad exceſſum defectúmque referre poſsit aliquis.

CÆSAR.

PARTIVM naturam, atque appellationes cum ſcripſit primùm, ac deinde quemadmodum inter ſe differunt ſecundum ſubſtantiam, quippe genere, aut ſpecie: nunc per alia perducit prædicamenta. Atque hæc quidem omnia reducit ad contrariorum rationem, non ſolùm in qualitatibus, ſed etiam in magnitudine, & quod plus eſt, in figura, neque enim habet contrarium aut quantitas, aut figura. Quare coactus fuit deſignare per formalem contrarietatem, putà quatenus exceſſum & defectum intelliges, ita magnum paruo contrarium eſt relatiuè. Figuræ autem contrarium nullum inuenias, niſi accipias ſub contradictione ad hunc modum. Rotundum & non rotundum, per contrarium in priuatione, quod ad defectum accommodes. Sic poſuit roſtrum longum ſub magnitudine & figura in exceſſu. Ita potes exemplis percurrere ſententiam hanc. Proboſcis elephanto eſt, equum deficit: ſic teſtacea cruſtaceis comparata habent exceſſum in duritie. Pennarum paucitas, aut multitudo in prædicamento quantitatis ſub genere diſcreto, & in prædicamento, habere. Appellat autem omnes affectiones quæ euenire poſſunt, παθήματα. Sic in Prouerbio παθήματα μαθήματα: quot euenta, tot documenta. Habent Attici has alluſiones in deliciis. Sic in libro de *memoria*, ἢ πάθη, ἢ μάθη. At in decimo *hiſtoriarum* laxiùs videtur poſitum, πάθος, ad ſubſtantiam ſignificandam. Qua in re non eſt meritus Cicero veniam: cuius autoritas cum poſſet efficere, vt vox hæc, *paſsio*, pro recepta haberetur; maluit indigere: neque enim nomen hoc, *affectio*, explet τοῦ πάθους ſignificatum: affectio namque potiùs διάθεσιν dicit, affectus ſum mærore, id eſt factus à mærore ad hoc aut illud, hoc autem eſt, διετέθην: at παθεῖν, longè aliud eſt, quemadmodum ſcripſimus in libris *Originum*. Ille autem, & *remanſionem* dixit, & *perpeſsionem*; non neceſſarias voces: *paſsionem* perquàm neceſſariam, vltrò ſeſe ad officia latinitatis exhibentem iuſsit exulare. Sed ad rem. Illam

notabis locutionem, οὐ μὴν ἀλλ' ἔνιά γε καὶ ἐν τούτοις ἕτερα ἑτέροις μόρια ὑπάρχει, οἷον τὰ μὲν ἔχει πλῆκτρα. Theodorus laxè comprehendit ſenteutiam his verbis: *ſed tamen in his quoque ratio partium diuerſa eſt.* Igitur, ἐν τούτοις, intelligit, Animalibus, idque rectè, cum autem dixit, *ratio partium diuerſa eſt*; nihil noui attulit, nam & ij modi, quos narrabat, diuerſitatem indicabant magnitudinis,& paucitatis. At hic dicit, οὐ μὴν ἀλλά: id eſt, tametſi hæc ita ſe habent, tamen adhuc illud eſt impenſiùs obſeruandum: quod in his animalibus partes aliæ aliis inſunt: ita, vt quas alia habeant, iis alia careant. Nos ſimpliciſsimè: *ſunt præterea certa quorundam partes.* Illud quoque haud negligendum, ἢ πολύ τι ἐστιν, ἢ διαφέρει τοῖς ἐναντίοις καθ' ὑπερβολήν τε καὶ ἔλλειψιν. Theodorus addidit coniunctionem: *aut eædem ſunt, aut ratione contrariorum, & per exceſſum:* non bene. Philoſophus enim eum diceret, eontrarietatem, declarauit cuiuſmodi, per exceſſum ſcilicet & defectum, copulatiua autem illa, *&*, diſiungit membrum hoc: *per exceſſum & defectum*: ab illo, *ratione contrariorum*, malè. Idem λόφον maluit, *apicem*, interpretari, quàm *criſtam*, Plinium ſequutus, qui ita ſcripſit. *In capite paucis animalium, niſi volucribus apices.* Fortaſſe illius conſilij ratio fuerit, quaſi generis eomprehenderet appellationem, tum ad carnes, euiuſmodi gerit Gallus, tum ad pinnulas, quales ſunt Pauonibus. An eum criſtam gallinacei generis legeret ſpeciei vocem putarit? haud ſanè rectè. vocabuli nanque originem qui intelligat, aliter ſentiat. Eſt enim criſta, παρὰ τὸ κρίνεσθαι: quemadmodum & crinis, à numeroſa frequentia diſcretarũ pinnularum. Inde Achilles criſtatus. At apex, propterea quod aperetur, aptúſque eſſet, filus quidam in capidulo, aut galericulo Flaminis. Quod Virgilius pudenter, vt ſanè omnẽ eruditionem, deſignauit in Ænea tametſi armato: quem vbique ſummum & Imperatorem, & Pontificem agnoſceret. Quam ob cauſſam etiam inter prælia appellat pium. Græci priuatim κάλλαιον Gallorum criſtam dicunt, vnde Opicis ſemi-Æolenſibus, Galli, & Gallinæ, & Galeæ voces deductas puto. ὄγκος molem Theodorus, male. Non enim moles eſt in Acanthide, & Regulo auicellis: non in Apua: non in Pulice: in quibus alioqui ὄγκος eſt. Quantillum enim extat à quauis ſuperficie, ὄγκος dicitur. Moles autem grandiorum magnitudinum παρὰ τὰς κύλας: Aëris quoque ὄγκον dixit Empedocles quemadmodum eſt apud Ariſtotelem in libro de *ſpiratione.* Plato etiam eundem ad modum ſignificandi ſemper vſus eſt. Quod eſt πλῆκτρον in codice Græco, Theodorus fuſiùs eſt interpretatus, *calcar*, ita vt adderet etiam *aculeum.* In quarto tamen de *cauſſis partium* diſtinguitur ἀπὸ τοῦ χείρου. Idem μᾶλλον καὶ ἧττον ita tranſtulit, *pluris & minoris.* Nos vt comprehenderemus vtramque qualitatem, ſic. *Hoc, quod eſt plus, & minus.*

IIII. ARISTOTELES.

Ἔνια δὲ τῶν ζώων, οὔτε εἴδει τὰ μόρια ταὐτὰ ἔχει, οὔτε καθ' ὑπεροχὴν καὶ ἔλλειψιν, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν· οἷον πέπονθεν ὀστοῦν πρὸς ἄκανθαν, καὶ ὄνυξ πρὸς ὁπλήν, καὶ χεὶρ πρὸς χηλήν, καὶ πρὸς πτερὸν λεπίς. ὃ γὰρ ἐν ὄρνιθι πτερόν, τοῦτο καὶ ἐν ἰχθύϊ ἐστὶ λεπίς.

Quædam autem animalium partes neque ſpecie eædem ſunt, neque ſecundum exceſſum ac defectum: ſed proportione quadam. Quemadmodum ſi ſpinam cum oſſe, aut vnguem cum vngula compares; aut manum ad forcipem, aut pennam ad ſquammam. Quod enim in aue penna, hoc & in piſce ſquamma.

CÆSAR.

TERTIVM modum aſsignat, quo inter ſe differant animalia: quem appellat κατ' ἀναλογίαν, tametſi quartum ſi intelligas, acutiùs perſpexeris, eſt enim prima differentia in genere, & ſpecie: ſecunda in defectu & exceſſu: tertia eorum, quorum quædam quaſdam partes habent, alia non: nam in exceſſu & defectu non erat priuatio, ſed poſitio pluris & paucioris. Quarta erit per analogiam, quam *proportionem* Latini appellârunt, atque ita etiam vtitur M. Tullius. In libro de *vniuerſitate* etiam *comparationem* vult appellare: non explet hoc illud. Multa comparantur, inter quæ nihil conueniat: vt homo, & Deus: præterea in altera ſpecie generis demonſtratiui, quæ eſt vituperatio, comparamus ea, quæ maximè diſſita, ac longinqua eſſe volumus oſtendere. Proportio pleniſſimè indicat. Nouam vocem videtur M. Tullius agnouiſſe: *proratio* æquè noua fuiſſet: efficaciùs tamen græcum ambitum deſignaſ-

ſer. Eſt enim ἀναλογία modus, quo quid cum aliquo conuenit, non totum, ſed proratione & proportione. Eſt aurem duplex analogum: vniuocum, & æquiuocum, quemadmodum in 12. *Metaphyſicæ* declararum eſt. Duæ namque ſpecies quoniam æquales non ſunt: vna enim eſſent; non duæ: iccirco alrerà alrera nobilior, adeò, vr Auenroës hominem illireratum ab hominis excluſerir ratione. Hoc hìc inrelligir analogum Philoſophus. Spina enim piſcis, & os aliorum animalium vnum habent ſummum genus: verùm perfectius os eſt. Iraque etiam os piſcis appellatur cum adiectione, non autem ſimpliciter. Alrerum analogum æquiuocum eſt: quod verum eſt analogum. Hoc enim eſt ἀναλέγεται, non autem ἀναφέρεται. Ab vna ſiquidem alreráve affectiuncula oblara nominandi occaſione, piſci voraci quadrupedis indidere nomen, lupúmque appellauere. Ita ἀναλέγεται πρὸς τὸν ἐκείνου λόγον. Sub huiuſcemodi ratione ſquammam refert ad pennam propter officij ſimilitudinem. Vtrunque enim tegendi munere fungirur. Quamobrem ſic reciprocabis. Penna eſt ſquamma piſcis: & è contrario laxè admodum, neque ſine aurium offenſione. Eſto igirur duplex analogia, aut proximorum ſecundum ſubſtantiam, aut ſimilium ſecundum officium. Sic in locuſtis forcipem manum appellabis, in Elephanto dentes cornua, proboſcidem manum. Prudenter verò ram ſimplices partes, quàm compoſitas ad exempla reduxit. Mira loqnutio: οἷον πέπονθεν ὀστοῦν πρὸς ἄκανθαν; Immò enimuerò videtur ἄκανθα πεπονθέναι. Inferioris enim naturæ eſt, verùm loquendi modus ex atticiſmis eſt, & ſanè πάθος vniuerſam mutationem deſignar ac differentiam. Theodorus ὁπλὴν *vngulam* haud ſaris putauir dicere, niſi adderet *ſolidam*, quia in tertio χηλὴν diſtinguit ἀπὸ τῆς ὁπλῆς: in ſecundo tamen δίχηλα & μώνυχας pro differentiis ſtatuit, quare videtur χηλὴ eſſe alrera pars vngulæ in boue, ſi bos eſt δίχηλον. Puto tamen χηλὴν nunquam pro ſolida vngula: ὁπλὴν autem pro omni vngularum genere poſſe accipi; ſiquidem etiam ὄνυξ in compoſitione, μώνυχας, etiam pro vngula poni licet. Quare cùm hìc ram fiſſipèdum, quàm ſolidungulorum comparet vngulas cum vnguibus, malim interpretari *vngulam* ὁπλὴν ſine additione. Idem χηλὴν in piſce & ſcorpione forcipatum pedem tranſtulir rectè, ſed malè eſt eloquutus, cum dixit, *forcipato pedis*, eſt enim pes ipſe forcipatus, quia pedis forceps eſt. τοῦτο δὲ ἐν ἰχθύσι, nota coniunctionem, quæ videri queat cuipiam ſuperflua; ar ſubeſt vis quædam, quaſi & in aue & in piſce eadem ſit natura: ſanè idem officium: non niſi acriori iudicio ſatisfaciat.

V. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν μόρια, ἃ ἔχουσιν ἕκαστα τῶν ζώων, τοῦτον τὸν τρόπον ἕτερά ἐστι καὶ τὰ αὐτά, καὶ ἔτι τῇ θέσει τῶν μερῶν. πολλὰ γὰρ τῶν ζώων ἔχει μὲν τὰ αὐτὰ μέρη, ἀλλὰ κείμενα οὐχ ὡσαύτως· οἷον μαστούς, τὰ μὲν ἐν τῷ στήθει, τὰ δ' ἐν τοῖς μηροῖς.

Animalium partes igitur ſic ſe habent, vt aut eadem ſint, aut diuerſæ. Quinetiam ſitu differunt; ſunt enim animalia multa, quæ tametſi eaſdem partes habent, non tamen eadem ſitas ratione: ſiquidem mammas alia in pectore, alia in feminibus.

CÆSAR.

PER ſpecies, per exceſſum, per proportionem differentias declarauit: nunc per ſitum. Mammas enim homo in pectore, Elephas ſub armis gerit, Leo in medio ventre, Equa in feminibus. Locum vbi indicauit, elicias ex eo ſitum: pectus enim, & femina, & armi, loca ſunr. Situs aurem ex iis: proprerea quod quæ ſunt in feminibus, pendenr: quæ in pectore propendent. Itaque dixir, οὐχ ὡσαύτως: non aurem οὐκ αὐτόθι. Animaduertes loquutionem, τὰ μὲν οὖν μόρια ἕτερά ἐστι καὶ τὰ αὐτά. καὶ ἔτι τῇ θέσει τῶν μερῶν. Sic enim alius fortaſſe dixiſſet. Animalia differunr partium ſubſtantia, quantitate vtraque, proportione, atque etiam loco, & ſitu, ipſe autem ſic: *partes differunt ſpecie, proportione defectu, ac præterea ſitu partium*: repetitum nomen poſuit loco pronominis. lego autem, καὶ ἔτι τῇ θέσει, non autem, ἔστι.

VI. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τῶν ὁμοιομερῶν τὰ μὲν, μαλακὰ καὶ ὑγρὰ, τὰ δὲ ξηρὰ καὶ στερεά. οἷον ὑγρὰ μὲν, ἢ ὅλως, ἢ ἕως ἂν ᾖ ἐν τῇ φύσει, οἷον αἷμα, ἰχὼρ, πιμελὴ, στέαρ, μυελὸς, γονὴ, χολὴ, γάλα ἐν τοῖς ἔχουσι, σάρξ τε, καὶ τὰ τούτοις ἀνάλογα. ἔτι ἄλλον τρόπον τὰ περιττώματα, οἷον φλέγμα, καὶ τὰ ὑποστήματα τῆς κοιλίας καὶ κύστεως. ξηρὰ δὲ καὶ στερεὰ, οἷον νεῦρον, δέρμα, φλὲψ, θρὶξ, ὀστοῦν, χόνδρος, ὄνυξ, κέρας. ὁμώνυμον γὰρ πρὸς τὸ γένος, ὅταν τῷ σχήματι καὶ τῷ ὅλῳ λέγηται κέρας, ἔτι ὅσα ἀνάλογα τούτοις.

Partes autem conſimiles, aliæ ſunt molles, & humidæ: aliæ ſiccæ, & duræ. Atque humidæ quidem aut omnino, aut quandiu in ſua natura ſunt: vt ſanguis, cruor, adeps, ſeuum, medulla, genitura, fel, lac, in quibus comperiuntur, item caro, & ea quæ horum ſequuntur proportionem. Prætera alia ratione excrementa: qualis eſt mucus, alui ſedimenta, & veſicæ. Siccæ autem, & duræ: cuiuſmodi neruus, cutis, vena, pilus, os, cartilago, vnguis, cornu. Aequiuocè enim refertur ad genus cornu, cum refertur pro figura, aut toto. In illis autem eadem ratio eſt, quæ his proportione reſpondent.

CÆSAR.

PARTIVM differentias alias deſignat à conſtitutione naturali: non quà partes ſunt, ſed quà hoc ſunt, quod ſunt. Vbi vides ordinem naturæ, atque Ariſtotelicæ contemplationis. nam in libris de *Cælo* qualitates primas perſequutus eſt, in libris de *Generatione* qua ratione venirent ad compoſitionem, in *Meteoris* quemadmodum efficerent quippiam durum, aut molle. Nunc ipſa illa dura, aut mollia deſcribit: non temerè breuitatis ſtudioſiſſimus duplicauit voces. In prima diuiſione, humidas & molles: nam & fluidæ ſunt, vt ſanguis, & non fluidæ, ſed tamen molles, id eſt tactui cedentes, vt caro. In altero membro, ſiccæ, quæ contrariæ ſunt humidis: earum definitio, quæ non egent alienis terminis ad conſiſtendum in certa quantitate. Vbi animaduertendum eſt, aquam quoque ſuis ipſam terminis præſcribi: non enim eſt infinita: iccirco dixi, in certa quantitate, nam pugillus lapidis ſuis finibus continetur, vt ſemper ſit pugillus: aquæ pugillus non item, ſed diffunditur extra pugilli ambitum. Siccæ igitur hæ ſunt: ſiccarum modus alius quem στερεὸν vocat, nos *durum*, *& firmum* dicimus. Theodorus malè, *ſolidum*, eſt enim ſolidum, quod nullam habet cauitatem, & eſt modus ita à firmo ſegregatus, quemadmodum firmum ſiue durum à ſicco: pilus igitur ſiccus, non firmus: oſſis capitalis altera pars interior & ſicca, & firma, ſed non ſolida; altera tabella exterior, & ſicca, & firma, & ſolida. Sic Philoſophi verba ſunt accipienda, non ſupinè: nihil enim agas periculoſiùs, quàm ſi forum transferas in Lyceum. Priſci autem qui στερέωμα primum cælum appellàrunt, reliquêre nobis deſiderium inueſtigandi rationem. Nam aliorum quoque cælorum natura merita eſt, vt eiuſdem nominis fieret particeps. Exempla fluidarum facilia omnia, vna vox tardat curſum noſtrum, ἰχὼρ: ſanè eius vſus non vnus. Nam Homerus Deorum ſanguinem ſic appellat; quod eſt etiam in hiſtoria Alexandri magni: eſt & cruor, qui in cadaueribus; eſt & ſanies quædam apud medicos: eſt & id, quod pro ſanguine datum eſt inſectis. Hic verò nullum horum poteſt ſignificare, non ſaniem, naturalem enim rem dicit: non id, quod eſt in inſectis: nam hoc eſt analogum, & reſpondet ei parti: ἔτι ὅσα ἀνάλογα τούτοις, igitur videtur intelligere quatuor humiditates, quæ aliud à ſanguine apud principem Auicennam exactiſſimè digeruntur. ἐν τῇ φύσει: *in natura*, non enim ſatis habuit dicere in animali, poteſt enim eſſe in eo, & eſſe extra naturam. Sanguis enim & arenaſcit, & lapideſcit, vt vidimus: item lac coloſtratur, genitura gypſeſcit. Articulus igitur, τῇ, deſignat naturam eis debitam: vbi comprehendit officij rationem, non ſolum ſedem: quemadmodum malè addidit tanquam paraphraſin more ſuo Theodorus: nam in ſedibus quoque ſuis poſſunt alteraſcere, atque exire à natura ſua. ἐν τοῖς ἔχουσι, modus loquendi Ariſtotelis, neque ſolùm putes de lacte dictum, ſed etiam de aliis: nam lacte carent mares, felle Damæ, genitura Anguillæ, adipe Perdices: ſeuo homo. Itaque malè Theodorus anguſtiorem eam ſententiam fecerit, ἔτι ὅσα τούτοις ἀνάλογα Negat enim eiuſdem rationis eſſe carnem in homine, & pulpam in locuſta: ſed in hac carnis vicariam pulpam eſſe. Sic ſanguinis vicarium

ἰχῶρα, in inſectis. virus videtur Plinius interpretari in nono in hiſtoria Purpurarum, vbi & ſuccum, & rorem,& lentorem, & ſaliuam quoque legas, & poſt hæc omnia ſaniem: qua ἰχῶρες in inſectis appellari poſſint. Sunt enim eiuſdẽ originis *ſanguis*,& *ſanies*,& *ſanctus*,& *ſanus*, & *ſvguina* Oſcorum voces,atque Opicorum. Cruor autem cadauerum tantum: hoc enim eſt, κρόος. Veris deinde partibus addidit non veras. περιττώματα, inquit, *ſuperfluitates* noſtri Barbari ſignatiſſimè. At Ciceroniani maluerunt dicere *excrementa*: cùm tamen apud illum nulla talis extet vox, neque ſanè omne ſuperfluum excernitur, ídque quod nondum excernitur,ſuperfluum erit, excrementum non erit. Quoniam igitur veræ partes non ſunt: addito elogio illas nominauit, ἔνεστιν,inquit, ζῶον,poſuit τρίτον, ἀντὶ τῦ, λόγον, neque enim alio modo liquida eſt vrina quàm ſanguis: ſed alia ratione veniunt excrementa ad hunc cenſum partium: propterea quod partium illarum partes ſunt inutiles. φλέγμα autem accepit pro eo, quod βλαῖτα propria voce dicimus: non autem pro pituita: diſtinxit enim à naturalibus partibus. ὑποστήματα, ſedimenta: ſubſidentia, rectè dixit in veſica ſubſidere: nam vrina ſanguinem ſupernatat, non ſubſidit. In exemplis duriorum vbi poſuit cornu: admonuit nos, æquiuocè dici ſi referantur ad nomen & rationem ea, quæ ſic appellantur. Cornua matricis ſunt, qui appellent: cornua papaueris: cornu copiæ: cornu fluuij: cornu aciei: cornua cochlearum: cornua tauri. Sanè, inquit, alia ratio eſt τῦ ὅλου, id eſt ſubſtantiæ, officij, duritiei: alia figuræ tantum, quæ tanquam pars quædam eſt illius totius, cuius ſimilitudine nomen diductum eſt. Quod autem ſolidum ſit id cuius pars nulla vacat, facilè intelliget, qui vocis originem contemplabitur, eſt enim à Græco, ὅλον, vnde ὁλοσίδηρα, *ſolſferrea haſta* apud Antiquos.

CAPVT SECVNDVM.

De Animalium differentiis ex vita, actionibus, moribus.

ΑΙ' δὲ διαφοραὶ τῶν ζώων εἰσὶ, κατά τε τοὺς βίους καὶ τὰς πράξεις, καὶ τὰ ἤθη, καὶ τὰ μόρια· περὶ ὧν τύπῳ μὲν εἴπωμεν πρῶτον, ὕστερον δὲ περὶ ἕκαστον γένος ἐπιστήσαντες ἐροῦμεν.

Differunt autem Animalia, vitæ, actionum, morum, partium ratione. De quibus paulò laxiùs dicendum à nobis primùm eſt: deinde prolixiùs de vnoquoque genere diſſerendum.

CÆSAR.

POSTQVAM eſt animal conſtitutum à Philoſopho partibus enumeratis: quod ſecundùm eas partes in differentias certas partitus eſt: ſumit genus, quod venatus eſt, contemplatúrque triplici diſquiſitione: à vita, ab actionibus, à moribus. Intelligit autem vitam, tum tempus, tractúmque curriculi huius temperati per animæ, atque corporis coniunctionem: tum etiam victus rationem. Non ſolum igitur ζωὴν, quod vitalem calorem notat: quippe παρὰ τὸ ζεῖν τὸ ζῆν: cuius rei argumentum, quod hoc illi ceſſit detruſum ab regula infinitorum, quam τὸ ζεῖν, priùs occupauerat, non ſolum inquam ζωὴν, ſed etiam τὸν βίον, vnde vita noſtra, non *à vi*, vt ait Varro. βίος ergo & vitam ſignificat, & victum, & opes, ſine quibus haud ſatis conſtat victus. Differunt autem hac parte plurimum animalia. Alteram contemplationem perficimus ab actionibus, noluit dicere, ab officiis: propterea quod hoc ſolius hominis eſt, noluit ab operibus: neque enim omnia animalia opus faciunt: ſed pauca, vt apes, bombyces: maxima pars eſt ἄεργον, omnia aliquid agunt: ſaltem ſuggunt, vnde alantur. Tertia hiſtoria ſumetur à moribus. Eſt autem mos habitus naturalis ad aliquid agẽdum. Is duplex eſt: nam aut per ſe exit in actum: vt prædandi Aquilæ: aut diſciplina acquiritur: vt eidem Aquilæ reuertendi ad magiſtrum: vbi Anatem interfecit. Quod tamen habet item ſemina, atque initia naturalia. Nihil enim agit, quin prius

Digitized by Google

aptum fuerit ad agendum eo modo,quo agit. Hoc Græci dicunt, *πέφυκε* : Cicero *aptum natum:* id eſt, quod natura ſua afficitur ad adipiſcendum hanc poteſtatem, hoc enim eſt *apere*, *apiſci*, *adipiſci*. Vtrunque igitur coniunxit Philoſophus tanquam alterum alterius cauſſa ſit. Nam ſi tanquam diuerſa capita digeras,falleris.

Deinde partes vbi connumerauit,& ad alia tranſire vult:non rectè partiũ iterum mentionem fecit : ſed ſic ſtatuere oportuit. Non ſolùm autem partibus inter ſe differunt animalia; quod ad formam ſpectat, vita, & vitæ finibus : ſcilicet actionibus, quarum mores cauſſæ ſunt. Viuimus enim vt agamus aliquid : agimus etiam quædam, vt viuamus : ſed animalium princeps homo viuit, vt agat. Eius enim finis eſt, contemplari, & bene agere. Nam actiones, quas agimus,vt viuamus:putà edere,bibere, dormire,eæ vltimæ non ſunt:ſed fiunt propter illas alias perfectiores. Sic ſi dixiſſet : careret ſanè reprehenſione. Nunc typum neſcio quem dum proponit,laxè nimis tranſigit. Eum typum, *formulam* Theodorus, hic eſt interpretatus. Habes apud Medicos initia acceſſionum eo vocabulo deſignata : quaſi verberationem. Modulum non peſſimè dixeris : eſt enim delineatio quædam rudiuſcula, cuius præſcriptione ducuntur artifices ad ſerium opus inſtituendum atque excolendum. Cicero *formulam* exactiùs accipit, pro *verbis præſcriptis, atque conceptis* : ſic & Iureconſulti : eſt autem certa regula cuius vel fines, vel ordinem non liceat præterire : quemadmodum ijdem *formale precium* appellâtunt, cuius quantitate tenetur is, qui ſibi formauit. *Pingui Minerua* interpretatus eſt τύπον M. Tullius in libro de *amicitia : exempli gratia*, non malè verterunt alibi. Dixit ἤθη animalium, quæ non ſine voluntate, aut inſtinctu. idcirco Theophraſtus ſcripſit, plantas habere πάθη, non autem ἤθη. Ἐπιστατικοί : vox Ariſtotelica eſt, frequenter quoque dicit : ἔτι δ' ἐνστῆναι, vnde & animalia quædam ait eſſe ἐνστατικά. Importunum hominem, atque vrgentem, atque inſtantem ſic appellamus: ἐπιστῆναι dicunt Oratores *immorari* : cùm amplificant, ſumpta metaphora à pertinacia militari, dum tuentur ſtationes. Theodorus *diſcuſſionem diligentem* cùm eſt interpretatus, fructum quidem indicat commorationis, vocis efficaciam non eſt conſequutus. Nos, *prolixi*, vocabulo moram indicauimus, ſimpliciſſimè, exactiùs immorantes, à telonæis ſumpta tranſlatione : neque enim abeunt prius, quàm emunxerint vectigali. Malè fecit Theodorus, cùm hic ſecundi capitis initium non fecit. Nam cùm partes declarauit ; & animal, vti dixi, conſtituit : acceptum in genere deinceps diuidit ad hunc modum.

VIII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ διαφοραὶ κατὰ τοὺς βίους καὶ τὰς πράξεις, καὶ τὰ ἤθη. αἰτίαι δὲ, ἢ τὰ μὲν ἔνυδρα αὐτῶν ἐστι, τὰ δὲ χερσαῖα· ἔνυδρα [δὲ] διχῶς· τὰ μὲν, ὅτι τὸν βίον καὶ τὴν τροφὴν ποιεῖται ἐν τῷ ὑγρῷ, καὶ δέχεται τὸ ὑγρὸν καὶ ἀφίησι· τούτου δὲ στερισκόμενα, οὐ δύναται ζῆν· οἷον πολλοῖς συμβαίνει τῶν ἰχθύων. τὰ δὲ, τὴν μὲν τροφὴν ποιεῖται καὶ τὴν διατριβὴν ἐν τῷ ὑγρῷ, οὐ μέντοι δέχεται τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ τὸν ἀέρα, καὶ γεννᾷ ἔξω. πολλὰ δ' ἐστὶ τοιαῦτα καὶ πεζὰ, ὥσπερ ἐνυδρὶς, καὶ λάταξ, καὶ κροκόδειλος· καὶ πτηνὰ, οἷον αἴθυια καὶ κολυμβίς· καὶ ἄποδα, οἷον ὕδρος. ἔνια δὲ τὴν μὲν τροφὴν ἐν τῷ ὑγρῷ ποιεῖται, καὶ οὐ δύναται ζῆν ἐκτὸς, οὐ μέντοι δέχεται οὔτε τὸν ἀέρα, οὔτε τὸ ὑγρόν· οἷον ἀκαλήφη, καὶ τὰ ὄστρεα. τῶν δὲ ἐνύδρων, τὰ μέν ἐστι θαλάττια, τὰ δὲ λιμναῖα, τὰ δὲ ποτάμια, τὰ δὲ τελματιαῖα, οἷον βάτραχος καὶ κορδύλη.

Differentiæ verò ſecundùm vitas, & actiones, & mores, ſunt cauſſa propter quas alia ſunt aquatilia, alia terrena. Et aquatilia quidem duplicis naturæ. Quædam enim & in humido vitam agunt, & inde cibum captant, prætereà humorem tum recipiunt, tum remittunt: Quo ſi priuentur, viuere nequeunt. Id quod magnæ piſcium parti euenit. Quædam verò in humore quidem degunt, atque inde victum quærunt : verùm aërem recipiunt, non aquam : & extra eam pariunt : cuiuſmodi multa ſunt : tum eorum, quibus pedum ſolus vſus eſt, vt Lutra, Latax, Crocodilus : tum volucria, vt Mergus, & Anatula : tum carentia pedibus, vt Natrix. Sunt prætereà quæ in humido aluntur, neque ſinè eo viuendi habent poteſtatem, verùm ea neque aërem, neque aquã recipiunt : qualis eſt Vrtica, & Oſtrea. Horũ autem aquatilium alia marina ſunt, alia lacuſtria, alia paluſtria, alia fluuialia, vt Rana, & Cordyla.

CÆSAR.

FACTVRVS partitiones generum ſecundùm viuendi rationes,dicit, differentias illas morum,& vitæ eſſe cauſſas ſic viuendi,& ſic agendi. Hoc autem veriſſimum eſt. Forma enim actionum cauſſa eſt. Ridemus enim quia dictat ratio,&ita ſanè eſt actus animæ. Modus viuendi eſt à differentiis: ſunt enim formæ: quas formas affectus ſequuntur, quos vocant ἤθη. Hos autem affectus poſtremò ſequuntur actiones:exempli gratia. Iraſcor, quia iracundus: iracundus, quia igneus. Igneum hoc habeo à forma hominis, quibus ab aquatili differam. Probat demonſtratiuè alteram concluſionem ſic. Ergo quibuſdam ſemper in aquis viuendum: quibuſdam nunquam: aliqua certo modo in ipſis agitare habent. Ducit autem ſic, quoniam ſpirant. Duas autem aſſignat in nonnullis rationes:& propter vitam, quia aquam recipiunt: & propter victum, quia piſcibus aluntur. Diſtinguit igitur ſic. Alia terreſtria,alia aquatilia. Rectè conſtituit duo ſumma genera, reiecto volarili, propterea quòd alites partim in terra aluntur; partim in aëre, vt hirundo: partim in aqua vt anatulæ: videtur tamen ad hunc modum meliùs inſtituere potuiſſe. Animalium quædam recipiunt reddúntque ore, quædam nihil. Quæ recipiunt, ea aut aërem,aut aquam, eſt enim hoc eſſentiale magis, ac prius, quàm victum quærere, & aptius ſic diſtincta eſſent,quàm à locis. Nam per locorum differentias generum naturæ vel commodè, vel verè neutiquam diſtingui poſſunt. Habes enim in mari penè genera omnia: ſpirat phoca, recipit aquam mugil,vtrumque Delphin: egerit enim aquam fiſtula, ore aërem: neutrum oſtrea, veſcitur in aqua Lutra:vrobique rana. Theodorus in contextu *fluuialia* præpoſuit, *paluſtria* in poſtremis, aliter quàm in noſtris exemplaribus. Partitur inde aquatilia duobus modis:quædam,inquit, & viuunt, quia trahunt aquam:& victitant, quia in humido aluntur. Nonnulla in humido aluntur, ſed ore trahunt aërem,non aquam. Diuidit hæc in πεζὰ, in volucria, in pedibus carentia: vbi exempla æquo animo accipienda ſunt. Mergus enim natura ſua in mari alitur. At nos captos mergos etiam intra domeſticos parietes viuere vidimus non ſolùm piſcibus,ſed etiam auium inteſtinis. Ardeolas quoque obſeruauimus inter cortales contracto collo prope aquæ alueolos inſidiari paſſerculis,qui potus gratia cùm eò accederent, momento temporis producta ceruice roſtro transfigebantur: eos illicò cum plumis omnibus aqua priùs madefactos integros deglutiebant. Tertium diuiſionis membrum ponit eorum,quæ in humido degentia neque aërem,neque aquam trahunt. Ita poſtquam dixit, ἀδεχῶς, addidit tertium membrum vrticarum,atque oſtrearum. Augere potes hanc contemplationẽ iis, quæ aquã non trahunt ore ſed aërẽ:foris tamen nequaquã pariunt:vt delphin. Hæc eſt prima diuiſio. Altera à partibus loci. Aquę enim aut ſunt marinę,aut lacuſtres,aut paluſtres,aut fluuiales. Paludem à lacu ſic dignoſcimus. Aquam lacus habet viuam,& currentem:palus languidam,non currentem. Lacus Græcum nomen, λάκκος,enim capacem locum ſignificat. Palus ab effuſa planicie non coërcita ripis: indidem enim, *planum*: quaſi *palanum*. At ſtagnum, neque lacus eſt, quoniam non fluit, ſed ſtat: neque palus, quoniam aquam habet nitidam, & piſcinis aptam; vtrumque apud Poëtam. *Mitis vt in morem ſtagni, placidæque paludis, Sterneret æquor aquis.* An verò fluuiorum aqua, & aqua maris vna numero ſit: in libris naturalibus à nobis eſt diſputatum. Subtiliùs digerentur piſcium genera per differentias exactiores à locis,& à victu,nunc τύπῳ contenti eſſe debemus. Signatè dixit, περιλαπτόμενα, quoniam in aqua poſſunt contineri, & peribunt tamen: quippe ſi exerto, putà, capite, iccirco dixit,*humore priuati*. Theodorus deformauit orationem, cùm dixit: *Animalium differentias in vita, & moribus, ex eo, quòd alia ſunt aquatilia, alia terreſtria.* At contrario ſenſu Philoſophus, procedit enim à priori, quippe à cauſſa ad effectum. Theodorus cauſſam per effectum probat præpoſterè: cauſſa nanque habitandi in aquis,aut ſpirandi fluit à principiis formalibus:propter quæ principia hoc illa ſunt,quod ſunt: deinde hic ſunt,vbi ſunt:ita cincinni ſcholaſticę loquurionis fædarũt faciẽ Ariſtotelicę matronæ. Δέχεται τὸ ὑγρὸν,καὶ ἀφίησι,Theodorus addidit de ſuo,*per vices*. Nota vocem, ὑγρὸν,de aqua enim primùm olim dicta fuit, ac pluuiali quidem, eſt enim in ea, τὸ ὕειν. *Fluidum*, vertit Theodorus non malè:eandem nanque originem, aut cognatam habet, φλυώειν, vnde *pluuia*,& addita aſpiratione, *fluuia*, fuit enim vtrumque aquæ epitheton. Tamen quia hic diuidit humorem in ſtantem, & fluuium, non ſatis circunſpectè præteriit Theodorus humoris autem vocabulum indidem habuit *natalia*, ſic & *vuidi*,ſic ὕδωρ.

Maius opus alia in voce, πεζὰ, nanque Theodorus eſt *greſsilia* interpretatus, quæ tamen voces tam Latina, quàm Græca attentiùs ſunt conſiderandæ. Sic appellati milites, qui ſuorum pedum opera funguntur ad bellum: vnde & Latinis appellatio *pedis*. At infra, hæc πεζὰ diuidit in greſſilia, & ea, quæ pedibus omnino carent. Et hîc volucria cùm ponit, non potuit à greſſilibus diſtinguere, quippe ea quoque & pedibus prædita ſunt, & pedibus gradiuntur. Quare æquiuocè cùm vtatur, ad greſſum arctare ſignificatum non potuit Theodorus. Qui alibi neque *pedeſtria* dicere debuit ob eaſdem rationes: neque *humilia*, quemadmodum excogitabamus non ineptè: quippe quæ humi degerent: ſed infeliciter, quoniam neque vſus patitur communis, neque permittit autoritas Philoſophi, qui auium genus grauiorum ſic appellare nos iuſſit. Depulſi igitur ad aliam interpretationem hunc ad modum circumlocuti ſumus. *Quæ pedes ſolos ad vſum progreſsionis haberent*: vt ab auium motu ſegregaremus, quæ aues nihilo ſecius pedeſtres ſunt. Sic expleuimus hunc locum. Ariſtoteles in libro de *greſſu Animalium* vtitur voce commodiore, ὑπόποδα nanque appellat: vt aptè πεζὰ in ὑπόποδα, & ἄποδα, poſſis diuidere.

Theodorus: *ex humido victum petunt*. Nos, *in humido*, propiùs Ariſtotelis ſententiam: ſic enim loquitur, ἐν ὑγρῷ, & attentiore conſilio: non enim temerè loquitur Philoſophus. Quidam enim è piſcibus putantur aquam ſolam pro alimento habere. Nam de Balæna hoc aſſerunt, de Apuis etiam nonnulli. Quemadmodum de Chamæleonte: quem aëre ſolo paſci memoriæ prodidere: vt inter hæc analogia ſit quædam: ſicuti multa ſunt, quæ terram pro cibo habent. Bufonem in iis enumerant: inter piſces, Mugilem. Quædam igitur ἐν τῷ ὑγρῷ aluntur, at nequaquam τῷ ὑγρῷ, quædam τῷ ὑγρῷ. Et Ariſtoteles infrà cùm dixit, ἐκ τοῦ ὑγροῦ, non intellexit quaſi materiam, ſed tanquam è loco, in quo eſſet materia alimenti.

Ἔνυδριν Theodorus neſcio quamobrem *Lutrim* potius, quàm *Lutram*, voce & Latina & vſitata, & ſola. Sic eam Plinius quoque appellat in octauo, & in 32. Varro autem *Lytram*, quam iccirco dictam autumat, quia ſuccilis morſu radicibus arbores luat: id eſt ſoluat, & euertat. Accuratiùs igitur Latini, quàm Græci: qui ſimpliciter, ἐνύδρις: ab aqua: neque tamen prætereundus locus ſine animaduerſione. Nanque ibi Varro Lutram, & Fibrum, eundem ait: ſi Fiber Caſtor eſt: Lutra non erit hoc animal, quod ſic vulgus vocat: ſed erit Latax: de quo Ariſtoteles in octauo latiùs. Apud Pollucem, & Athenæum vſque ad faſtidium alia res Latax eſt. Vini reliquiæ quas è calice effundebant arte quadam, vt ſonitum efficeret. De Latace Plinius nihil: de Fibro multa. Cuius etymon falsò narrat Varro, *ita*, inquit, *dictus: quia in fluuiorum extremis ripis viſus eſſet: ſic fibræ, & fimbriæ*. Si Latina vox eſt, à findendo potius, & hiatu lacerationis. Barbari Dannubij accolæ tranſpoſitis ſyllabis pronunciant, *Bifer*. Neque verò quiſpiam obſtrepat nobis in hiſtoria hac vocum rationes perſcrutanti: ſimul enim aperit ſeſe res cum verborum etymologia. Varro Lutram in Ægypti flumine prodit: ſic Herodotus in Melpomene, ἐνύδριας καὶ κάστορας καὶ ἄλλα θηρία τετραγωνοπρόσωπα: τῶν τὰ δέρματα περὶ τὰς σισύρας παραῤῥάπτεται· καὶ οἱ ὄρχιες αὐτῶν εἰσὶ χρήσιμοι ἐς ὑστερέων ἄκεσιν. ἐνύδρις igitur aliud à Caſtore & ab Latace. Sic nouimus alia quædam his ſimilia animalia quæ ex aquis expiſcantur victum. *Martres aquaticas* vocant, etiam fellis facie, colore fuliginoſo nitido tamen, aliud genus quod fætidiſſimum eſt, de quibus alibi.

Dixit πτηνὰ non, πτερωτά. propterea quòd volant multa, quæ pennata non ſunt, vt veſpertilio, ac multa inſectorum genera.

Mergum Latini, quoniam mare agat: hoc enim eſt *mergere*. Græci à colore fuſco αἴθυιαι. Eſt autem ſub vno ſummo genere cum Ardeis.

Κολυμβίς, *vrinatricem* ad verbum Theodorus: ab actione Græcam expreſſit vocem. *Anatellam* maluimus nos. Eſt enim genus anatis minoris, quod metu Aquilæ gregatim volat: non audet iccirco in eas facere impreſſionem: alis enim timet ſuis. Iccirco à Taurinis *Gregori* dicuntur, etiam in maritimis Adriæ æſtuariis frequentes capiuntur: ſed fœtore piſcinæ non aſſuetis inſuaues. Earum meminit Athenæus in libro nono, atque agnoſcit roſtrum acutum. Idem, cùm ait, eſſe minimam omnium auium, quæ in aquis verſantur, fallitur. Extra nanque genus omne anatum ſunt aliæ multò minores: quas vulgò videmus in riuis victum quærere, cruribus & roſtro porrectioribus.

Hydrus à Latinis *Natrix* à natatu. Ita etiam Lucanus. Item Cicero in quarto *Academicarum*. Lucilius in ſecundo *Satyrarum*, oſtendit nobis & nomen, & ſyllabarum quantitatem eo verſu. *Si natibus Natricem impreſsit craſſam & capitatam*. Videbis apud Nicandrum, Chelydrum eundem & Dryinam; exiccatis enim aquis conſcendere in quercus, atque inde graſſari. Ranis maximè inſidiari vidimus: quarum magnitudo cùm ſuperaret earum fauces, aliquando dilabi ſpectauimus. *Aquax* à nobis olim audaciùs dictus eſt. Et hic Plinij negligentia, quæ Latinam hanc

vocem

vocem omiſerit : qui tamen cognominem herbam Piceno familiarem ſcripſerit potiùs, quàm deſcripſerit.

Cordyla. Theodorus quare *Cordulam* potiùs, neſcio: alia *Cordilla* Martiali & Plinio. Thynnorum fœtus Pelamide minor. Quod animal Cordyla ſit, nobis multa vbique ſemper quærentibus etiam nunc ignotum. Ariſtoteles Siluri caudam, & pedes, ac branchias attribuit. De ea Plinius nihil. Athenæus in ſeptimo, Cordylon apud Ariſtotelem ait ἀμφίβιον narrari: eundémque in Sole poſitum interire. Cordylida quoque videtur eundem cenſuiſſe, & κορδύλον.

Sic legebatur. εἰσὶ δὲ διαφοραὶ κατὰ τοὺς βίους, καὶ τὰς πράξεις, καὶ τὰ ἤθη. ἄπαι δὲ ἢ τὰ μὲν ἔνυδρα. Lego ſic ἄπαι, ἢ τὰ μὲν. quare ſic legam, ſupra declaraui. Ineptè enim repeteret eſſe differentias ſecundùm vitas. Sed cùm dixit iam: *eſſe differentias*: addit, differentias illas eſſe cauſſas.

IX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ χερσαίων τὰ μὲν, δέχεται τὸν ἀέρα καὶ ἀφίησιν, ὃ καλεῖται ἀναπνεῖν καὶ ἐκπνεῖν· οἷον ἄνθρωπος· καὶ πάντα ὅσα πνεύμονα ἔχει τῶν χερσαίων. τὰ δὲ, τὸν ἀέρα μὲν οὐ δέχεται, ζῇ δὲ, καὶ τὴν τροφὴν ἔχει ἐν τῇ γῇ· οἷον σφὴξ καὶ μέλιττα, καὶ τὰ ἄλλα ἔντομα. καλῶ δὲ ἔντομα, ὅσα ἔχει κατὰ τὸ σῶμα ἐντομὰς, ἢ ἐν τοῖς ὑπτίοις, ἢ ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς πρανέσι.

Terreſtrium autem animalium quædam aërem recipiunt redduntque, id quod reſflare, & efflare vocant. Hac facit homo & alia terreſtria quæ pulmonem habent. Alia aërem non recipiunt, & tamen viuunt: cibúmque in terra capiunt, qualis veſpa eſt, & apes, aliáque inſecta. Voco autem inſecta, quorum corpora aut in inferioribus partibus, aut & in his & in ſuperioribus, ſegmentis diſtincta ſunt.

CÆSAR.

Sicvt anteà fecit in aquatilibus, ita nunc in terreſtribus: diſtinguit enim per ſpirationem, & declarat, quid ſit ſpirare. *Reſlare*, inquit, *& efflare* oſtendit exemplo. tum aſtruit cauſſam inſtrumentariam: pulmonem. pulmo ſcilicet hoc agit: tametſi motus eius cauſſa ſeptum tranſuerſum eſt: pulmonem ſiquidem mollem eſſe oportuit, non neruoſum: quæ eſt natura ad motum apparata. Circumſcribit officium ſpirationis, cùm dicit. *Quædam non ſpirant, & viuunt tamen*; propterea quòd ſpiratio non eſt vitæ neceſſaria. eſſet enim in omnibus viuentibus: ſed non eſt. Itaque tres erunt differentiæ. Vna ſpirantium, aliæ duæ non ſpirantium. Quippe quædam cibum capiunt, vt animalia: quædam non, vt plantæ, non enim cibum capiunt, ſed excipiunt. Ipſe tamen dixit: τροφὴν ἔχει: quoniam de animalibus tantùm hîc ſermo eſt. Quia verò ſupra prodiderat: piſces non ſpirare, & tamen viuere, atque cibum capere: iccirco addidit: *in terra*. Apponit exemplum Apum, & veſparum: quæ vocat: ἔντομα, Plinius *inſecta*. Declarat vocis rationem, quoniam diſſectiones habeant in corpore. Commiſſuris enim quibuſdam eorum partes aptæ ſunt ſic, quaſi animalia multa in vnum coëuntia, atque inter ſe cohærentia. Itaque diſſecta nihilominus viuunt: quemadmodum in ſecundo de *Anima* declaratum eſt. Qua proportione cenſentur annuloſa quoque; vt Lacertæ cauda, & Angues; propterea verò quòd eiuſmodi ſegmenta non eodem modo inſunt omnibus: iccirco vtriuſque partis ſubdidit rationem. Quædam enim habent in partibus inferioribus tantùm: quædam etiam in ſuperioribus.

Videamus verò an verboſus ſit. Nam cùm terreſtria diſtinxit per ſpirationem ab iis, quæ non ſpirant: *Quod facit*, inquit, *homo, & alia terreſtria*. Nam terreſtria ſumpſit ad diuiſionem. Et terreſtria diuiſa, ponit in diuiſione: vocem illam equidem ſubticuiſſem: ſatis erat ſic: *& alia*.

Plinius, cùm vult piſces omnes ſpirare, delicias facit. Anhelationem adducit pro argumento fatigatis; quaſi verò potiùs illis ad id aër, quàm aqua debeatur. Item augeri Conchas Lunæ incrementis, pro altero argumento ſtatuit, ridiculè. Quid enim ad aërem? an verò ſpiramus commodiùs nos in pleniluniis? Tertium à ſomno, ineptum eſt; quaſi ſomnus pulmonis affectio ſit, non capitis. Vnum ſatis apparens à bullis. Verùm ridiculus item ſit, ſi putet, aërem in aqua ita eſſe, vt ſit diſtinctus. Nos non negamus, motu ſpumam cieri, calore nanque concepto aëreſcit aqua, & ampullaſcit. Ab auditu quintum ponit argumentum, & odoratu: at ad id aqua analoga eſt: id eſt habet proportionem: quemadmodum & ad viſum. Quòd ſi piſces ſpirant; etiam de

plantis idem contendam. Quod tamen exploſimus in Commentariis Ariſtotelicis. Auſonius de Barbo piſce, verſus luculentiſſimos in hac ſententia edidit,

——— *Tibi contigit vni*
Spirantum è numero non illaudata ſenectus.

Theodorus malè illud : ὃ καλοῦσιν ἀναπνεῖν καὶ ἐκπνεῖν , arctauit in vnicum verbum : *quæ*, inquit, *ſpiratio dicitur.* Nam aut genus eſt ſpiratio,quæ conſtat admiſſione aëris, & amiſſione : aut ſolum ſignificat actum aërem recipiendi: quoniam, expirare, contrarium deſignat. Quare aut genus poſuit indiſtinctum quòd diſtinctum in ſuas partes digeſſit Ariſtoteles : aut alteram tantùm actionem. Sed profectò, πνεῖν , ſpirare eſt, quod conſtat actionibus contrarijs: quemadmodum, exempli gratia, in numero par, & impar : pars vna eſt ἀναπνεῖν , altera ἐκπνεῖν , quorum prius haud facilè interpretêre, ſi ſequaris vſum. Spirare dicuntur venti, cùm flant: inſpirare nòn dicimus, cùm aërem trahimus: ſed cùm aërem reddimus, atque protrudimus in quippiam. Hoc enim ſignificat, ἐκπνεῖν : ſed modùm habet alium ſignificandi: quoniam non locum, vnde, notat : ſed locum , in quem. Expirare autem eſt, mori : ſpirationis terminum dicit, ſicut extorquere, expugnare, exorare. Quare efflare ſignificabit ἐκπνεῖν , reflare autem ἀναπνεῖν. Contrarium enim flatum indicat. Sic Cicero ad *Atticum* ſcribens ait: *Naues in Vticam delatas reflatu.* Flare non eſt genus vtrique , ſed idem vult quod efflare: verùm alia ratione. Græcum verbum eſt , φλᾶν : quo faucium ſonitum intelligimus, vbi quid calidum nimis ore mandimus: ſic παφλάζειν ſonum aquæ bullientis. Cõmodiſſimè Plautus, *Simul*, inquit, *ſorbere & flare nemo poteſt.* Eſt autem ſpirare, translatitium: nam veteres vtebantur pridem verbo alio: id fuit, *halare* : vnde anhelare, halandi reciprocam motionem appellabant.

Cùm eſt apud Philoſophum. τὰ δὲ τὸν ἀέρα μὲν οὐ δέχεται, ζῇ δὲ, καὶ τὴν τροφὴν ἔχει ἐν τῇ γῇ. Theodorus ſic. *Alia quamuis aërem recipiunt: tamen ſedem in terra perpetuò tenent : & victum indidem capiunt*, malè. Nam ſicut de vrticis, viuunt in aqua, quæ tamen neque aquam , neque aërem recipiunt: ita de his dicere voluit hic. Falſo codice falſus eſt. Neſcio verò quam ſedem, & eam quidẽ perpetuam addixit inſectis in terra, de ſuo. Sanè inſectorũ volat maxima pars. Illud autẽ, *perpetuò* inter ea, quæ ſuo loco μόνιμα nominamus , connumerari faceret : quemadmodum in mari oſtrea.

Maior eiuſdem error ille. Quippe frequenter à Philoſophicæ orationis puritate cum deſciſcat, vt loquutioni indulgeat: at hic contrà, nimis addictum fuiſſe Græcis lineamentis mirum eſt, ὕπτιον enim *ſupinum* , πρανὲς *pronum* interpretatus eſt. Noſtræ quidem voces ab illis originem duxere, ſicut ὕπνος *ſomnus*, ita, ὕπτιος ab antiquis *ſupus* : poſteà vt à liberto libertinus , ita ab hoc *ſupinus*. πρανὲς iiſdẽ penè elementis, *pronum*. Vtroque vtitur Homerus: ὕπτιος ἐν κονίῃσι. Et πρηνέα δὸς κονίῃσιν. Vtrunque diuinus Poëta imitatus. *Hæret curru reſupinus inani*, &, *Pronum ſterne ſolo*. Eſt igitur ſupinus, qui cælum versùs habet faciem, Pronus, qui ad terram. Itaque colles ſupinos appellauit idem in tertio. *Georg.* quorum non eſſent ad amuſſim directa latera, ſed cælum versùs ſurrecta. Pronum autem Aurigam in verbera, id eſt inclinato vultu deſignauit idem. Quibus rationibus apud Latinos id intelligitur ſupinum , cuius partes, quę aut rectæ, aut infernæ debent eſſe, ſurſum verſum inuerſæ ſpectant, pronum è contrario. Ariſtoteles vocabuli originem potius eſt ſequutus, eſt enim ὕπτιον, quod, τὰ ὑπὸ, notet. Cùm igitur noſtrum ſupinũm ſuperas ſpectet, ὕπτιον quod inferas; quis ὕπτια poterit ſupina interpretari ? Qui enim Latinã profitetur orationẽ Latinorum vſum ſequi debet. Ac ſanè Philoſophus tales quales ſunt, conſiderauit: quippe τὰ ὑπὸ, ὕπτια. At Latini eaſdem quidem intelligunt, verùm mutato iam ſtatu. *Supinus* enim denominatiuum eſt: ſignificátque eum, qui *ſupas*, id eſt infernas partes inuerſas habet. In muſca pectus apud Ariſtotelem ſupina in parte exiſtit: idem tamen *prònum*, Latini dicunt , ſicut & aurigæ vultum Virgiliani. Illud è Metaphyſicis obſeruemus, idem eſſe ὕπτιον & πρανὲς in quibuſdam, idem nãque ἄναντες καὶ κάταντες. In colle latus ſi ab ſummo ad imum decliuem , deuexúmque contemplête, deuergentem pronum dicas: propterea quòd ab ea linea quæ directa eſt in tranſuerſum declinat: ſi ad pedem adſtes aſcenſurus, ſupinum dices. Ad hunc vſum loquitur in nono Plinius. *Rhombi*, inquit, *reſupinati dextera ſint, quæ paſſeri læui.* In XI. verò cùm de inſectis loquitur, Latini ſermonis ſecutus vſum, non pronum aut ſupinum, ſed ceruices, & pectus & aluum , & ſupernas partes memorat. Idem Pompilum è mari emergentem ſupinari optimè dicit, & in ſeptimo, virorum cadauera ſupina, fœminarum, prona fluitare. Quo in loco fallitur de naturæ prouidentia. Si enim prona fluitant turpius oſtendunt, quàm ſi ſupina fluitarent; & in viro par alioquin ratio pudendorum. Cauſſa autem eſt ob pondus ventrioſitatis. M. quoque Tullius ita loquitur. *Nihil habent*, inquit *hæc duo genera proni, & ſupera ſemper petunt.* Hoc quoque in Theophraſti Hiſtoria à

nobis

nobis animaduerſum eſt.

Segmenta diximus in ἀτόμοις animalibus commiſſuras: ſic Plinius orbis diuiſiones vocat. Et teſſellæ ab antiquis è citro, aut teſtudine ita appellatæ. Item *cunnæ ſegmentata* à Iuuenali.

Mira breuitate Græca illa Theodorus. ἢ ἐν τοῖς ὑπτίοις, ἢ ἐν τούτοις καὶ ἐν τοῖς πρανέσι. Inquit, *aut parte tantùm ſupina, aut etiam prona.*

X. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν μὲν χερσαίων πολλά, ὥσπερ εἴρηται, ἐκ τοῦ ὑγροῦ τὴν τροφὴν πορίζεται· τῶν δ' ἐνύδρων καὶ δεχομένων τὴν θάλατταν, οὐδὲν ἐκ τῆς γῆς. ἔνια δὲ τῶν ζώων τὸ μὲν πρῶτον ζῇ ἐν τῷ ὑγρῷ· ἔπειτα δὲ μεταβάλλει εἰς τὴν ἄλλην μορφήν, καὶ ζῇ ἔξω, οἷον ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς ἐμπίδων· γίνεται δὲ ἐξ αὐτῶν ὁ οἶστρος.

Ac terreſtrium quidem multa, quemadmodum dictum, ex humido victum parant. Eorum autem aquatilium, quæ aquam recipiunt, de terra nullum quicquam petit ad cibum. Animalia quoque aliqua principio quidem in humido viuunt, tum autem in aliam mutata formam, foris agunt vitam. Tales ſunt culices fluuiatiles: ex quibus Aſili euadunt.

CÆSAR.

A victvs ratione comparat inter ſe genera comparatione reciproca. Ex terreſtribus aliquot, inquit, ex humido victũ quærunt: ex aquatilibus in terra nullum. Intellige aquatilia non præciſè, ſed quæ præſcribuntur ea differentia: δεχόμενοι τὴν θάλατταν. meliùs tamen dixiſſet τὸ ὕδωρ· Neque enim omnia ἔνυδρα, θαλάσσια ſunt. Ad hæc Gammaros aquam reddere acceptam ore ſcimus: eoſdem herba paſci noctu iccirco plenilunijs obſeruatos, atque deprehenſos venati ſumus. In alio autem genere quod aquam nullam recipit, penitus diuerſam agnoſcit naturam, quippe non ſolùm egredi ex humido eſcæ cauſſa; verùm etiam in terram ita egredi, vt in aquam non ampliùs reuertantur: apponit cauſſam latentem, propterea quòd aquatilem formam exuāt. Si velis defenſionem Philoſophi ſuſcipere: obiicias, non fruſtra poſuiſſe, τὴν θάλασσαν, vt Gammaros exciperet: fluuiales enim ſunt. At enimverò cancros marinos in Hiſtris idem facere vidimus: algam extra aquam depaſcere.

Theodorus ſcitiſſimè tranſtulit partem hanc. *Terram*, inquit, *cibi cauſſa petat.* Id eſt, egrediatur. Nam cùm terra ſubſternatur vbique mari: non ſolùm vluis, algáque complures piſces, verumetiam limo non pauci aluntur. Itaque πορίζεται dixit Philoſophus. Quoniam verbum hoc commeatum, ac ſubuectionem ſignificat paulò ſuperius, τροφὴν ἔχει: habent, vnde victitent. Et iam, ποιοῦνται τροφήν. Ideſt, *flores, aliáque eiuſmodi vt ſibi pro eſca ſint, faciunt: faciunt è floribus cibum.*

Τῶν ἐνύδρων, καὶ δεχομένων τὴν θάλατταν. Copulatiua eſt cauſſæ nota, quare non egrediantur.

Nota locutionem. οἷον ἐν τοῖς ποταμίοις. Subticuit verbum: has Hypallages frequentiſsimas Ariſtoteles, & Theophraſtus, atticiſſant.

Poſuit, μεταβάλλει pro μεταβάλλεται. Sic etiã Gellius notauit. *Mutat*, pro *mutatur*. Obſeruabis articulum εἰς τὴν ἄλλην μορφήν. Certam enim aſcribit formam, in quam mutatur. Meliùs autem dicimus mutari in aliam formam, quàm mutare formam. Hoc enim totum quod eſt, culex, non mutat formam, ſed forma adueniens ſibi comparat priſtinam materiam ad mutationem, & nouam compoſitionem. Hoc in libris ſeptem de *Semine genitali* declaratum eſt. Signatiſſima verò vſi ſumus oratione. *Ex quibus euadunt Aſili.* Primum maluimus, γίνεται, euadunt, quàm fiunt, aut gignuntur. Ne quis Aſilos Culicum patres ſuſpicari poſſet. Tametſi aliud eſt, à quibus τὸ ὅθεν: & è quibus ἡ ὕλη· Sed verbum euado arriſit. Exuunt enim priorem faciem, & quaſi in nouam migrant. Deinde potius fuit mihi uti obliquo, quàm recto, *è quibus*: vt mutationem indicarem. Sic etiam Cicero loquitur, οἶστρον autem Latini à ſono Aſilum dixere, ſicut & Aſinum. Virgilius delitias facit: cùm ait Græcos vertiſſe Aſilum οἶστρῳ. Nam neque Alburni ſolius id animal eſt: & Græca vox prior.

Malè Theodorus pro fluuiatili paluſtrem tranſtulit. Nam eſt ποταμοῖς, ſiue ποταμίοις, emendatio autem (ſi hoc more ſuo auſus eſt) more ſuo temeraria, modò Padum flumen norit etiam à paludibus procul, aut in Caudicariis nauibus vnam modò æſtiuam noctem pernoctârit.

IX. ARISTOTELES.

Ἔτι τὰ μὲν ἐστι μόνιμα τῶν ζώων, τὰ δὲ μεταβλητικά· ἔστι δὲ τὰ μόνιμα, ἐν τῷ ὑγρῷ· τῶν δὲ χερσαίων οὐδὲν μόνιμόν ἐστιν. ἐν δὲ τῷ ὑγρῷ πολλὰ τῷ προσπεφυκέναι ζῇ, οἷον γένη ὀστρέων πολλά. δοκεῖ δὲ καὶ ὁ σπόγγος ἔχειν τινὰ αἴσθησιν. σημεῖον δὲ, ὅτι χαλεπώτερον ἀποσπᾶται, ἂν μὴ γένηται λαθραίως ἡ κίνησις, ὥς φασι. τὰ δὲ καὶ προσφύεται, καὶ ἀπολύεται· οἷόν ἐστι γένος τι τῆς καλουμένης ἀκαλήφης. τούτων γάρ τινες νύκτωρ ἀπολυόμεναι νέμονται. πολλὰ δὲ ἀπολελυμένα μέν ἐστιν, ἀκίνητα δὲ, οἷον ὄστρεα καὶ τὰ καλούμενα αἰολοθούρια. τὰ δὲ, νευστικὰ, οἷον ἰχθύες καὶ τὰ μαλάκια, καὶ τὰ μαλακόστρακα, οἷον κάραβοι. τὰ δὲ, πορευτικὰ, οἷον τὸ τῶν καρκίνων γένος. τοῦτο γὰρ, ἔνυδρον ὂν τὴν φύσιν, πορευτικόν ἐστι.

ANimalium quoque alia ſedem mutant: alia non. Quæ non mutant, ea omnia in humido viuunt. Nam terreſtrium, quod non mutet ſedem, inuenias nullum. At in humido multa iccirco viuunt, quoniam agnata ſunt: veluti Concharum genera complura. Videtur quoque ſpongia ſenſu eſſe prædita quopiam: ſiquidem difficillimè auelli aiunt, niſi ſenſim circum eam motus fiat. Quædam verò tametſi ſunt agnata: abſoluuntur tamen: cuiuſmodi genus eſt vrticæ quoddam: ſic enim eam vocant. Abſoluta nanque nonnulla paſcuntur noctu. Multa verò quanquam non adhæreſcunt: non mouentur tamen: quales Oſtreæ ſunt, & quæ Aeolothuria nominant. At alia natatu mouentur: vt piſces, & mollucæ, & cruſta intecta veluti Locuſtæ. At alia greſſu: quemadmodū cancrorum genus. Quibus natura cùm aquam pro ſede aſsignârit, greſſum quoque attribuit.

CÆSAR.

AMotu diſtinguit nunc. Motus autem duplex: totius, & partium. Cùm totum mouetur, τὸ πᾶν, mutatur: cùm partes mouentur ita vt totum non moueatur, ſitus tantùm *mutatur*. De hoc aliis locis pluribus abſolutiſsimo iudicio. diſputatum eſt. Omnia animalia ſenſum habent, vnum ſaltem, tactus: ergo mouentur. Cæterùm quædam mouentur tota; vt aut euitent noxia, aut naneiſcantur, quæ vſui futura ſunt. Quædam non tota, vt oſtreæ: ſed contractione tantùm. Ea quo poſſunt modo vitant, aut adipiſcuntur. Ariſtoteles appellat, μόνιμα, non autem ἀκίνητα hic, prudenter: quaſi dicas *Stationaria*: manent enim ita vno in loco, vt ſecundum partes aliquas moueãtur. Æquiuocè tamen poſtea, ἀκίνητα, non prudenter: vni verò ſedi aquaticæ vnam hanc aſsignat differentiam, non mutandæ ſedis. Ratio ibidem eſt minus manifeſta: ſic autem patebit. Mare, atque aliæ aquæ mobiles ſunt. Itaque afferunt alimenta etiam non quærentibus. Facit autem demonſtrationem ad hunc modum. Si motus eſt propter victum, de quo iam diximus: ergo talis motus propter talem victum erit. Oſtreæ igitur quę humido aluntur ſolo, non cogentur petere peregrinando victum. Diſtinguit genera ſic. Piſces aut agnati ſunt, putà rupibus, & ſcopulis: aut ſoluti. Agnatorum quidam nunquam abſoluuntur: quidam in paſtum abeunt: liberorum, qui nō adhæreſcunt, alij natatu mouentur: alij greſſu. Omiſit cochlearum motum, quæ neque greſſu, neque natatu. Prætereà quartū genus, quod omnino & pedibus, & pinnulis caret: atque in aqua flexibus quaſi repit: quemadmodum in terra angues. Cuiuſmodi muſtelarum genera. Quare & mutilus hic eſt, & confuſior τόπῳ ſuo.

Dixit igitur conchas viuere in humido, quia ſaxis hæreant, quibus agnatę ſunt. Hoc enim eſt τὸ προσπεφυκέναι· Ratio enim eſt τὸ τῷ· quod etiam atque etiam eſt conſiderandum. Neque enim ἐκ τῆς προσφύσεως vitam ducunt: ſed ἐκ τοῦ ὑγροῦ. voluit dicere: propterea quòd non mouentur, ex humido non exeunt, & viuunt: *in humido viuere neceſſario.* Duriuſcula tamen oratio eſt, & pluſquam τυφώδης· Affert ſpongię exemplum iccirco, quia verè videtur προσφύειν: & radicibus niti, tametſi etiam eſca ali autument forinſecus. Quare ne pro planta acciperetur, ſubdit, ei ſenſum ineſſe. Venatorum nanque motum ſi ſentiat, contractione teſtetur metum, atque difficiliùs auellatur.

Dixit vrticę genus quoddam: quoniam non omnes abſoluuntur: vt in quarto *Hiſtoriarum* declaratum eſt.

Theodorus προσπεφυκέναι *affixa*: potiùs *natura agnata.* Alter error, πολλὰ, *plura.* neque enim maior piſcium pars agnata eſt. Interpretatus eſt ὄσπρια *conchas*: ὀστρέων igitur legendum eſt. Idem, λανθάνειν ἢ κίνησις: *niſi clanculum agatur.* Expreſſit aduerbium: motum non expreſſit. Nos, *ſenſim*, abſolutiùs. Similis ſuperiori laxitas orationis, προσφύεται: vertit *adhærere*; rectè ſanè: ſed debuit addere aliquid, quod indicaret, natura quadam id fieri. Sanè etiam lampetra hæret, ſicut vrtica. At non προσφύεται. non enim ibi, aut inde nata eſt. Vrticarum ortus indidem eſt, vbi hærent. In interpretatione ἀπολυθέντων, multa aut addidit, aut in exemplaribus locupletioribus inuenit. *Et quæ tota ſimplici mitiorique teſta operta, vertibula appellantur, & calli, aut tubera.* Vides hîc multam & paraphraſin, & nominum ſupellectilem: quorum veſtigia nuſquam extant in Hiſtoria vlla naturali. Græca quoque vox nullam aptam præ ſe fert etymologiam: ex qua varietatem ἐκ τοῦ αἰόλου, & impetum ἐκ τοῦ θεῖν expiſcari audeamus.

Κάραβον Locuſtam interpretamur. Ita quod Ariſtoteles in octauo, Plinius in nono, *locuſtam* Quare non rectè fecit idem, qui inter Cancrorum genera, carabos connumerauit; contaminata hiſtoria ex quarto Ariſtotelis, vnde ſumpſit.

Theodorus eùm dixit, *ambulare poſſunt*, rectè vocis flexum expreſſit, πορευτικόν.

Τὸ τῶν καρκίνων γένος, perinde eſt, atque ſi diceret: πᾶν γένος.

Obſerua diligentiùs, Vrticas προσφύεσθαι καὶ ἀπολύεσθαι. Itaque dixit, ἀπολυόμεναι. At nihilominus de iis, quæ non προσφύεται, dixit: ἀπολελυμένας: quod nonniſi de vinctis dici poſſe videatur. Intellexit. Natura ſuapte ſoluta, & libera. Hoc enim deſignat vis præteriti. Vt τὸ τί ἦν, εἶναι. Eſſe hoc, quod erat, id eſt rei naturam atque eſſentiam notare: quæ quoniam perpetua eſt, ac conſummata, per præteritum indicatur. Per imperfectum frequentiùs, quia perpetuationẽ quandam dicit. Etiam nunc ad modum hunc Vaſcones loquuntur, tametſi peſſimi philoſophi. *Hoc vinum bonum erat*: etiam nunc, cùm bonum eſt. Ita Poëta de Medica arbore. *Laurus erat.* Quem ſequutus Plinius in lib. 22. *Eadem erat Anthriſcus.*

Quanquam autem piſcium genus, *Mollia*, vocat Plinius in nono, atque ita Theodorus interpretatur: tamen quia eſt: τὰ μαλάκια: non autem: τὰ μαλακά: penitiùs explicanda eius verbi vis fuit. Itaque nos vocem, *Molluſca*, commenti ſumus latina ſanè proportione. Nam & *Nucem Molluſcam* Macrobius à Sueuio dici propter mollitudinem oſtendit. Et Plinius in 15. *Molluſcum tuber in Acere*, quod nequaquam tanta eſſet mollitie, atque nodi ipſi. Et apud eundem in 16. *Mollugo* lappaginis ſpecies, quæ minùs eſſet aſpera, quàm genus alterum, quod ea ratione Aſperugo vocaretur. *Mollucas* quoque vocant cancros Hiſtri, quibus amiſſa veteri cruſta, noua ſubit tenera.

Cruſta intecta interpretati ſumus è Plinio τὰ μαλακόστρακα: quales Gammari ſunt. Eorum tegmen tenerius: oſtrearum durius. Idcirco ὀστρακόδερμα vocantur, quæcunque oſtrearum duritie integuntur, eſt autem ὄστρεον, ab oſſis firmitate, ὀστοῦ στερεόν. Sic teſtudinem Latini à teſta. Plinius in 11. etiam *cruſtea*: Theodorus *cruſtata*, & *cruſtacea.* Cruſtæ durities à glacie, κρύος. Si græcum ambias, *Teſticoria*: ὀστρακόδερμα. μαλακόστρακα autem *Teſtimollia.* In nono, teſtudinum etiam corticem dicit: & Silicis duritiam oſtreis attribuit.

Obſeruabis attentiùs tum hîc, tum alibi: piſcis vocem generi deſignatam, vulgò ab Ariſtotele contrahi ad ſpeciem, quæ diſtinguatur à mollucis, cetis, cruſtaceis, teſtaceis.

XII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ χερσαίων ἐστὶ τὰ μὲν, πτηνά, ὥσπερ ὄρνιθες καὶ μέλιτται· καὶ ταῦτ' ἄλλον τρόπον διαφέρει ἀλλήλων· τὰ δὲ, πεζά. καὶ τῶν πεζῶν τὰ μὲν, πορευτικά· τὰ δὲ, ἑρπυστικά· τὰ δὲ, εἰλυστικά. πτερωτὸν δὲ μόνον οὐδέν ἐστιν, ὥσπερ νευστικὸν μόνον ἐστὶν ἰχθύς· καὶ γὰρ τὰ δερμόπτερα πεζεύει, καὶ νυκτερίδες δίποδές εἰσι, καὶ τῇ φώκῃ κεκολοβωμένοι πόδες. καὶ τῶν ὀρνίθων εἰσί τινες κακόποδες, οἳ διὰ τοῦτο καλοῦνται ἄποδες. ἔστι δὲ εὔπτερον τοῦτο τὸ ὀρνίθιον. σχεδὸν δὲ καὶ τὰ ὅμοια αὐτῷ, εὔπτερα μὲν, κακόποδα δ' ἐστὶν, οἷον χελιδὼν καὶ δρεπανίς. ὁμοιότροπά τε γὰρ καὶ ὁμοιό-

Terreſtrium autem quædam alites ſunt: vt aues, & apes; tametſi hæc inter ſe alia differunt ratione. Alia autem, quæ ad motum ſola terra nituntur: quorum quædam greßilia ſunt: quædam reptilia: quædam volutabilia. Quod autem alas tantùm habeat, nullum. Nam quod natatile tantùm ſit, piſcis ſolus exiſtit. Ea autem, quæ pennarum vice membranaceis alis prædita ſunt, ingrediuntur: veluti veſpertiliones: qui quidem bipedes ſunt. Vitulo quoque marino pedes ſunt mutili. Et auium quarundam pedes praui ſunt: quæ propterea à Græcis ἄποδες appellan-

πτερὰ ταῦτα πάντα, καὶ τὰς ὄψεις ἐγγὺς ἀλλήλων. φαίνεται δ' ὁ μὲν ἄπους, πᾶσαν ὥραν· ἡ δὲ δρεπανὶς, ὅταν ὕσῃ τοῦ θέρους. τότε γὰρ καὶ ὁρᾶται καὶ ἁλίσκεται. ἄλλως δὲ καὶ σπάνιόν ἐστι τοῦτο τὸ ὄρνεον. πορευτικὰ δὲ καὶ νευστικὰ, πολλὰ τῶν ζώων ἐστίν.

tur. Quamobrem hoc auiculæ genus valde bonis alis præditum eſt: quemadmodum aliæ quoque huic ſimiles, pedum iacturam alarum compenſant bonitate. Talis Hirundo eſt, & Riparia: quæ & moribus, & pennis, & facie inter ſe proximæ ſunt. Apparent autem ἄποδες *toto anni tempore. Riparia verò æſtate pluuia & videtur, & capitur. Alioqui rara inuentu auicula. Quæ autem & gradiuntur, & natant, multa inuenias animalia.*

CÆSAR.

POst aquatilium genera, terreſtria in duo ſecat: in ea, quæ alis moueantur: & in ea, quæ humi tantùm. Hæc in tria diuidit: quæ ambulant: quæ repunt: quæ voluntantur. Non poſuit exempla. Primi generis homo eſt: ſecundi anguis: tertij vermes, qui mouentur fluctuatim. Addes tu & quartum genus in iis vermibus, qui in tubis, atque ocymo naſcuntur. Ii puſillos, pauculóſque pedes iuxta os habent: quibus hærent potiùs, quàm ingrediuntur. Caudæ loco forcipes bifurcatas, quibus & prehenſant, & inſiſtunt, elato capite prætentantes iter, atque captantes. Itaque arcuatim longis promouent interuallis. Innixi nanque pedibus adducunt ad eos forcipes, qui poſtrema in parte ſunt. Inde forcipibus incumbunt, atque erecti producta corporis proceritate tantundem occupant intercapedinis.

Mirum verò, cùm hæc diſtinxit, neque appoſuit exempla. Alata verò non diſtinxit, & exempla poſuit. Nam aues pennatæ ſunt: apes membranatæ.

Negauit animal vllum inueniri, quod alatum ſit, & careat pedibus. Hoc hîc dixit: quia alibi exactiùs docet animalia omnia duobus diametris moueri. Sanè in libris de *cauſsis partium*, & de *communi greſſu animalium*. Nos verò ſerpentes alatos aliquos legimus carentes pedibus in Luſitanorum nauigationibus. Quin ipſe quoque tales prodit infra apud Æthiopas; Obijcias etiam alatos piſces: cuculum, & hirundinem, qui veriſſimo volatu tranſmittunt maris tractus. Reſpõdebit natatum præter alas eis datum pro greſſu à natura. Ea igitur cauſſa eſt deſignata ab Ariſtotele: quare volatile tantùm nullum. Profundiùs eruas rationem: motus alitum in aëre tantùm ſit. Materia totum omnium natura motu laſſatur; motus aut à medio, aut ad medium, aut circa medium. Terreſtris moles à medio non mouetur vt quieſcat, ſed ad medium. Alata in humo quieſcent: ſed ab ea tolli nequeant. Motus autem in aëre, nullam quietem in eo pro fine ſuo poteſt adipiſci. Solius enim cæli motus circa medium eſt.

Comparat inter ſe genera. Nam à piſce auem cùm diſtinguamus: & piſcem inueniamus vnum ex omnibus natatilem abſque pedibus, non reperimus vllam alitem ſine pedibus. Cauſſa eſt: quia piſces pro ſolo aquam ſubſtratam habent, quibus ſuſtinentur ſinè motu: auibus aër id officij tribuere nequit. Remouet verò dubitationem de veſpertilione. De quo idem in libro de *communi greſſu*. Ait autem bipedem, duo ſanè cruſcula cum totidem habet pedibus, dum volat. Vbi verò alas contrahit, non iam bipes, ſed quadrupes incedit. In alarum nanque mucronibus vngues habent, qui in pedis vſum coëunt. Aliam deinde obiectionem diluit ſuauiſſima oratione, non tanquam diſputator, ſed lacteo verborum fluxu. Apodes, quiſpiam diceret, aues audimus appellatas, Sanè, inquit, non quòd pedibus careant: ſed quia κακόποδες. Quemadmodum & vitulus marinus. Alioqui vituli exemplum hîc temerè fuerit appoſitum. Tollit igitur negatio illa non ſubſtantiam pedum, ſed bonitatem tantùm. Sic molam matricis ἄμορφον in decimo appellauimus. Et ἄγλωσσον in Trachiniis vocat Barbarum Sophocles.

Drepanin Theodorus ad verbum *Falculam* interpretatus eſt aptiſſimè: verecundè appoſito veteri nomine Latino Ripariæ. Plinius in vndecimo *Drepanin* agnoſcit hinc mutuatus. In 30. autem *Ripariam* hirundinis vocat ſpeciem. Ariſtoteles hirundinis faciem & mores aſcribit: cætera aut tacuit, aut aliter prodidit. Color non niger, vt vulgaribus, ſed fuluus. Vt temerè putârit Seruius temerè poſitum epitheton hirundinis à doctiſſimo Poëta: qui eam *nigram* vocat. Nigræ enim volitant per ædes; vt ille ſcripſit: Ripariæ autem à conſortio noſtro longè ſunt alienæ. Nidificant in ripis fluuiorum, vnde nomen. Sæpè ad Garumnam vidimus. Aliter ſuas deſcribit Ariſtoteles. In Græcia puto raræ, ita enim prodit. Hîc frequentes, etiam cùm hæc ſcriberemus ſuperuolabant ſibilantes maximo æſtu: non ſolùm in pluuia, vt ait ipſe. *Godalios* nominant Vaſco-

nes. Taurini cùm ageremus, animaduertimus ſupra portæ templi coronam earum nidum inter ſtructuram lapidum. Eis corpora minora vulgaribus. Migrant autumno, ſicut & illæ, gregibus confertiſsimis. Imbre deprehenſæ tunc demum in tecta ſubuolant. Ibi ſtupidulæ, atque horridulæ, oblitæ fugæ, manu immobiles capiuntur.

Mirum quod dicit, nobis eſſe debet. In Græcia fortaſſe verum eſt: Apodes toto anno apparere. Nobis æſtate tantùm. Apodes intelligit eos, quorum tractat hiſtoriam in nono. Ii quia nidũ conficiunt ad ciſtellæ ſiue capſulæ faciem, quam κυψέλλην Græci vocant: inde *Cypſelli* dicti ſunt. *Dardanellos* vocant Veneti. Ligures Taurini *Biuios* à ſono vocis. Ariſtoteles in nono ait ab Hirundine ægrè dignoſci. Sanè eorum magnitudo duplo, aut etiam triplo maior. Facies terra, ore ſparſo, vertice depreſſo. In opis murorum nidulantur, non multùm penitus ſubeunt, ſed oras magis frequentant: ne reptatio aut moram iniiciat, aut negotium faceſſat. Hærent igitur potius, quàm conſiſtunt: vnde expeditiùs librent corpora. Adeò pingueſcunt, vt in menſa faſtidium pariant. Humi aliquo caſu deprehenſi nullo negotio capiuntur.

Theodorus Græcam vocem ἄπους cùm voluit Latinam facere, imprudentiſſimè poſuit æquiuocationem τῇ ὄρνιθι, καὶ τῇ μελίττῃ. Sic enim ſcripſit *Apes*.

Potuiſſet Ariſtoteles addere miſtum genus: id eſt graues alites cortales. Quippe alatæ ſunt, alis non vtuntur: ſicuti ἄποδες pedes habent, pedum vſum non habent, penitior etiam hiſtoria eſt. Gruum pullos ſi alas inter villaricas paſtiones, tametſi natura ſua plurimum polleant volatu: tamen ita obliuiſcuntur, vt ne ad ſuperuolantes quidem grues ſubuolent. Idem euenit & Ardeolis.

In fine huius partis oportet rationem reddamus: quamobrem ad piſcium pedes redeat. Hic enim terreſtria tantùm tractat. Hoc ſic agit. Dixerat. Nulla auis ſine pedibus. Poteram rogare. An piſcis quoque nullus ſine pedibus? negat hoc. Theodorus autẽ quaſi hinc auſpicaretur aliam contemplationem ſic dixit. *At verò quæ greſſilia eadémque natatilia ſint, complura reperiuntur, nec non differentias illas vitæ, actionéſque animantium continent.* Peſſimè ſanè. Nam clauſula prior pertinet ad comparationem piſcium cum volucribus, natura greſſionis: altera autem initium ſtatuit eius narrationis, quæ ducit nos in vitæ morúmque cognitionem.

Κακόποδας idem peſſimè eſt, *Depedes*, interpretatus. Eſt enim depes, pede carens. Hoc autem damnat Ariſtoteles. Dicet ita capi, *Depes*, ſicuti deformis; non enim caret forma: ſed admiſſu forma notat turpitudinem. Hæc defenſio fallax eſt. Deformis, enim tollit formam, non ſubſtantificam, ſed concinnitatis. Eſt enim forma æquiuocum. Interdum pro Entelechia: hanc non tollit deforme: interdum ἀντὶ τοῦ κάλλους: eam tollit deforme. At pes in Animali æquiuocum non eſt. *Depes* igitur, ἄπους eſt: κακόπους prauipes. Sic ὁμοιόπτερα: volatu ſimilia, pennis potiùs. Nam veſpertilio volatu ſimilis eſt Hirundini: ὁμοιόπτερον non eſt.

Ambitioſè etiam illud ſimpliciſſimum Philoſophi, ἔστι δ᾽ ἄπτερον τοῦτο τὸ ὀρνίθιον. σχεδὸν δὲ καὶ τὰ ὅμοια αὐτοῖς ἄπτερα μὲν, κακόποδα δέ. Quod genus auiculæ pennis plurimum valet. Sicut cætera quoque propè ſimilia, vt pennis præualere, ſic pedibus degenerare videntur. Quæro à quibus degenerent. Non à ſuo genere. Tales enim pedes attribuit natura. Ergo à genere auium ſummo, quibus boni pedes ſunt attributi: membra orationis reſpondere debent. Præualebunt igitur pennis etiam cæteris omnibus auium generibus. Hoc autem falſum. Aquila enim diem integrum perpetuo volatu ſuperat. Alter error. *Prope*, inquit, *ſimilia*. Malè: non eget ſimilitudo hoc aduerbio, σχεδόν. ſed eſt σχεδὸν ἄπτερα, id eſt ferè omnia alarum vi inſigni pollent.

Idem nihilo meliùs dixit, *tractilia*, ἑλκτικά, neque enim ἑλίζειν trahere, ſed voluere. Neque trahunt ſeſe vermes, ſed è contrario, impulſu potiùs mouentur. Non enim primam quanque partem, purà caput, trahunt partes poſteriores, ſed impellunt. Nam quomodo trahetur id, quod mouetur primo loco: motus ſanè prioris partis à quiete poſteriorum eſt. Neque eſt, ἑλκτικά: ſed ἀπὸ τοῦ ἑλελίζειν, εἰλικτικά.

Illud quoque peſſimè, δερμόπτερα, *cuteis pennis*, non enim pennam hic πτερὸν ſed alam ſignificat. Bene Plinius in decimo, cùm *membranam* dixit, ſed malè cùm addidit, *ceu pennas*, ſed, *pro pennis*, dictum oportuit. Non enim pennis ſimiles: ſed pennarum officio funguntur: Coriaceæ nanque ſunt.

Idem, cùm philoſophus veſpertilioni binos eſſe pedes ſcriberet: neglexit numerum, dixítque tantummodò pedes. At verò ſiquis Græcarum ignarus literarum apud Laurentium Vallam legat eam auem quadrupedem, conſulátque Theodori interpretationem, quid faciat? Albertus duo facit genera, & Auicenna: alterum ἄποδα.

Aèquè malè & illud: κατωλοβωμένους vituli pedes cùm dixit *minutos*. Cicero & vterque Plinius

Digitized by Google

pro paruo ſemper vtuntur. *Mancos* potiùs vertam, eundem Tullium ſequutus, qui *mancam naturam* dicit imperfectam: & *mancam virtutem*, quaſi inchoatam. *Mutili* apud Vitruuium ſunt pro columnis, non porrecti ad fulturæ debitam magnitudinem. Tales ſunt pedes imperfecti.

Ὄψεις *ſpeciem* rectè dixit Theodorus. Eſt enim ὀπτάζω *ſpecere*. Cæterùm æquiuocæ voces minitantur philoſophis naufragia: apud quos ſpecies eſt vniuerſum illud continens indiuidua. ὄψις potiùs facies: quo ſignificato notauit apud veteres Gellius.

XIII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ καὶ τοιαίδε διαφοραὶ κατὰ τοὺς βίους, καὶ τὰς πράξεις. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν, ἐστὶν ἀγελαῖα· τὰ δὲ, μοναδικά, καὶ πεζὰ, καὶ πτηνὰ, καὶ πλωτά· τὰ δ', ἐπαμφοτερίζει. καὶ τῶν ἀγελαίων καὶ τῶν μοναδικῶν, τὰ μὲν, πολιτικά· τὰ δὲ, σποραδικά ἐστιν. ἀγελαῖα μὲν οὖν, οἷον ἐν τοῖς πτηνοῖς, τὸ τῶν περιστερῶν γένος, καὶ γέρανος, καὶ κύκνος· γαμψώνυχον δὲ οὐδὲν ἀγελαῖον. καὶ τῶν πλωτῶν, πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων, οἷον οὓς καλοῦσι δρομάδας, θύννοι, πηλαμίδες, ἀμίαι. ὁ δ' ἄνθρωπος, ἐπαμφοτερίζει. πολιτικὰ δ' ἐστιν, ὧν ἕν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον· ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. ἔστι δὲ τοιοῦτον, ἄνθρωπος, μέλιττα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. καὶ τούτων τὰ μὲν, ὑφ' ἡγεμόνα ἐστί· τὰ δ', ἄναρχα· οἷον, γέρανος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν γένος, ὑφ' ἡγεμόνα· μύρμηκες δὲ καὶ μυρία ἄλλα, ἄναρχα. καὶ τὰ μὲν, ἐπιδημητικὰ καὶ τῶν ἀγελαίων καὶ τῶν μοναδικῶν· τὰ δὲ, ἐκτοπιστικά.

Sunt prætereà tum vitæ, tum actiones, quibus ad hunc modum differunt animalia. Partim enim gregalia ſunt, partim ſolitaria: tam ambulatiua, quã volucria, ac natatilia. Quædam verò vtranque nacta naturam ſunt, & gregalem, & ſolitariam. Item alia Ciuilia, alia ſparſa. Gregales ſunt inter alites columbæ, grus, olor. Vncunguium nulla. Inter natatiles multa piſcium genera: quales Thynni, qui curſores cognominantur: item Pelamides, & Amiæ. Homo autem vtrãque obtinet naturam. Ciuiles animantes ſunt, quæ vnum communiter exercent opus, Id quod non omnes faciunt gregales. Hoc in genere homo eſt, Apes, Veſpa, Formica, Grus. Harum autem nonnullæ ſub duce ſunt: quædam principatu carent. quemadmodum grus, & apum genus ſub duce degunt. Formica autem, aliáque plurima nullum habent principem. Tam verò gregalibus, quàm ſolitariis communes affectiones, & non migrare, & peregrinare.

CÆSAR.

PVLCHERRIMA narratione, quod inſtituerat, proſequitur digerere differentias à vitæ & morum obſeruatione. Animantes aliæ gregatim viuunt, aliæ ſibi quæque ſeorſum ſinè operis aut victus communione. Apponit gregalium affectũ: carere vnguibus prædatricibus, tametſi inuerſa oratione hoc dicit. Ait enim vncungues nõ eſſe gregales. Sanè diſtingue prędatrices ab vncungubus: itémque moderare hiſtoriæ huic. Vncunguis eſt hirundo & prædatrix, non vnguibus; roſtro prædatrix, non adunco: non eſt vncunguis Anas, prædatrix tamen. Eſt genus auis candidæ, magnitudine mediocri, in æſtuarijs Adriaticis & ad Cymaclum: *Coeallum* vocant. Ex volatu ſpeculatur piſciculos in ſummo æquore, quos temporis momento delata pedibus capit: gregatim volat. Solitariam nullam inuenias. Declarauit ciuiles more ſuo, ideſt ſubtiliſſimè. Quarum, inquit, vnus finis vno in opere communi. Eas partitur in monarchiæ habitum, & populi faciem. Mirum verò Tyrannidem in illis nullam. Solus enim animantium omnium homo contaminat naturam ſuam. Tertium inter hæc modum poterat ſtatuere, qualis eſt in genere gallinaceo. Nam & rege carere queunt: & cùm gallum habent, ſequuntur, atque ei parent: Victoris à certamine latus ſtipant: voce accinunt triumphum. Eſt & alius modus. Nam quædam copulantur matrimoniis ſtatis temporibus: vt perdices. Quædam nunquam: ſed peracto coitu aut abeunt, aut à fœmella expelluntur: vt cuculus. Fiunt autem gregales perdices, dum mater vna pullos alit multos. Adhuc alia ratio. Hirundines ſemper binæ viuunt: nunquam plures, immo de tecto pugnant. Demum vbi emigraturæ ſunt in gregem coëunt. Vidi ego tanquam præcones circumuolitantes, vociferantes, caſtigantes ſeniores: cùm in arborem patulam conueniſſent tanta frequentia vt foliorum faciem tegerent, numerum ſuperarent. Atque inde dato ſigno quaſi caſtra mouiſſe. Itaque eam deſignabis differentiam, quædam neque ſolæ: coniuges

Digitized by Google

enim ſemper degunt:neque gregales:vt turtures. Concludit in fine communem omnibus affe-ctionem. Nam quædam emigrant:vt Hirundines, Grues. Quædam non,vt paſſer. Hic erat locus declarandi naturam ambiguam τῶν φωλευόντων. Nam neque migrant:non enim abeunt, neque manent:non enim apparent.

Ex his colliges ſuperiores differentias à partibus,& à locis. Has autem à vitâ & moribus. Vtraſque autem miſceri ſimul, quemadmodum in exemplis videre eſt.

Patet etiam non rectè dixiſſe μοναδικά. Nam tametſi quædam gregales non ſunt:non omnes tamen ſolitarię:ſed quædam coniuges:vt turtures.

Gregem intelligimus multitudinem,quę binarium excedit numerum, ἀγέλην Gręci dicunt. Quia ἀγελεῖν ſit *connectare*.

Theodorus malè πλωτὰ, *natantes*, aptitudinem enim ſignificat Græca vox, Latini *Natatile* dicunt:ſicut *volatile ferrum*. Ridiculè Albertus νευστικὰ non παρὰ τὸ νεῖν *à natando*, ſed παρὰ τὸ νεύειν *à nutando* legit,& interpretatur: *quæ motu capitis natant*. Iudicabis an νευστικὰ legendum ſit.

Idem σποραδικὰ, *inciuilia*. Sanè etiam τὰ μοναδικὰ ſunt inciuilia. Nos *ſparſa* ſicut ſemen quod ſine ordine iactum tametſi vno in loco frequens eſt: tamen temerè locum ſibi quodque obtinet.

Non rectè πηλαμίδας *Limoſas* tranſtulit Theodorus. Nam etſi à limo dicuntur tamen Limarias,non Limoſas dixeris.

Ambitioſè quoque idem ſimplicitatem Atticæ Sirenes contaminauit. Ariſtoteles ſic πολιτικὰ δ' ἐστὶν, ὧν ἕν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον. Ille ſic. *Ciuiles appello animantes,quæ labori communicãt, idem, quarum opus communi efficitur opera: munúſque idem omni eſt.* Omitto barbaram locutionem. Quid enim eſt, communicant idem labori? omitto argutiolam,quaſi Grammaticis ſcriberet, operis & operę. At laborem,quare addit? nam neque Apum rex laborat quicquam,neque communis opera eſt. Sed opus vnum, & commune. Quoniam hoc omnes agunt apes, vt ſocietas incertis officijs ne diſſipetur.

Facetè dixit philoſophus ἐπιδημητικά. Nam quod animal manet, neque mutat ſedem, manet inter populares ſuos. Arcta tamen ſignificatio eſt ad gregales & ciuiles tantùm. Conuenit verò nihiloſecius etiam ſolitarijs. Iccircò autem videtur ἐπιδημητικὰ dixiſſe,non autem ἀποδημητικά: quia quæ abeunt, ea gregalia ſunt. Totus autem grex abit,non relinquit populum:quæ vis ſignificationis eſt in verbo, ἀποδημεῖν.

XIIII. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, σαρκοφάγα· τὰ δὲ, παμφάγα· τὰ δὲ, καρποφάγα· τὰ δὲ, ἰδιότροφα, οἷον, τὸ τῶν μελιττῶν γένος, καὶ τὸ τῶν ἀραχνῶν. τὰ μὲν γὰρ μέλιτι καὶ τισιν ἄλλοις ὀλίγοις τῶν γλυκέων χρῆται τροφῇ· αἱ δ' ἀράχναι, ἀπὸ τῆς τῶν μυιῶν θήρας ζῶσι. τὰ δὲ, ἰχθύσι χρῶνται τροφῇ. καὶ τὰ μὲν, θηρευτικά· τὰ δὲ, θησαυριστικὰ τῆς τροφῆς ἐστι· τὰ δ', οὔ.

Sunt,quæ veſcantur carne: ſunt, quæ ex omnibus eſcam parent: ſunt quibus fructus pro pabulo habeantur. Aluntur quædam certo paſtu, velut Apes & Araneæ. Apes enim melle, atque alijs quibuſdam dulciarijs paucis vtuntur ad veſcendum. Araneæ ex venatu victitant muſcis. Aliæ animantes piſcatu victum quærunt. Quædam ſanè prædatrices ſunt. Eo etiam differunt: quòd partim recondunt cibos: partim non.

CÆSAR.

A vita & victu nunc agnoſcit differentias. Immò interponit potiùs. Nam cùm gregales recenſuerit, & ciuiles, atque eiuſmodi: rectiùs feciſſet, ſi quæ ſtatim hanc ſequuntur commentationem his illico coniunxiſſet. De ædificijs ſiquidem, ac luſtris, nidiſque agit. Prætereà ferarum, cicurúmque naturas aperit: quibus ex rebus maximè dignoſcuntur, gregales ne ſint, an ſolitariæ. Item à locis recognoſcit, montibus, planis, eiuſmodi: quæ ſint pugnaces, quæ non: quæ contumaces, quæ inuidæ. Itaque profectò hæc hîc inſeruit incommodiùs, atque adeò confuſiùs intermiſcuit. Quippe cùm eſcarum multa eſſent genera: carnis, herbæ, fructus, ſeminis, piſcis, etiam ligni, etiam terræ, vt poſteà videbimus: τὰ

παμφάγα aut in fine poſita oportuit, aut ante omnia membra, & valde periculoſum eſt verbum, *παμφάγον*. Fortaſſe nullum inuenias, quod omnia illa voret. Membrum quoque quod narrat victum à piſcibus procul diſsipauit. Poſteà quaſi membrum aliud appoſuit: prædatrices. Quantò meliùs ſic. Quædam venatu vitam ſuſtentant, aliæ aliis rebus, aut oblatis, vt herba grues: aut quæſitis, vt nucleo auellanæ, glandiſve graeculus: aut factis, vt apes. Aliæ quocumque cibi genere vitam colunt. Venatrices partim carne, partim piſcibus. Secundum genus, aut fructu oblato, aut radice eruta, aut melle facto. Ad hæc genera cætera reducas: veluti tineas, coſſos, ſcorpiones: quos ſcimus ſitu ſolo ali.

In fine commentarij diximus: quaſdam cibum recondere. *Condum* enim vocant Latini, qui reponit cibum: vt faciunt formicæ, erinacei. Rapaces alites quia carne victitant, nequeunt diutiùs ſeruare. In nidis tamen Bubonis Leporum reliquias inuenimus. Prædatricibus igitur theſaurus nullus, vecticulariam enim vitam agunt.

Ἰδιότροφα Theodorus vertit ſic. *Alia, quæ cibo ſui generis vtuntur.* Ambigua ſanè oratio. Videntur enim *ἀλληλοφαγεῖν*, quaſi ſuum genus pro cibo habeant. De quo in ſequentibus libris exactiſſimè eſt diſputatum. Nos commodiùs. *Quædam certo ciborum genere aluntur.* Peculiaris quiſpiam cibus eſt nonnullis.

Et illas partes minùs aptè coniunxit. *καὶ τὰ μὲν θηρευτικά, τὰ δὲ θησαυριστικὰ τῆς τροφῆς, τὰ δ' οὔ.* Nam *θηρευτικῶν* nullum *θησαυριστικόν*. Theodorus qui profitetur omnia meliùs dicturum ſe, nihilo melius.

XV. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, οἰκητικά· τὰ δὲ, ἄοικα. οἰκητικὰ μὲν, οἷον ἀσπάλαξ, μῦς, μύρμηξ, μέλιττα. ἄοικα δὲ, πολλὰ τῶν ἐντόμων, καὶ τῶν τετραπόδων. ἔτι τοῖς τόποις τὰ μὲν τρωγλοδυτικά, οἷον σαῦρα, ὄφις· τὰ δὲ, ὑπέργεια, οἷον ἵππος, κύων. καὶ τὰ μὲν, τρηματώδη τὰ δὲ, ἄτρητα.

Quædam domicilia incolunt: alijs tecti vſus nullus. Illius generis ſunt, Talpa, Mus, Formica, Apes. Sub diuo agitant multa inſectorum genera: multa quadrupedum. Præterea locis diſtinguntur. Alia nanque foueas ſubeunt; vt Lacerti, Angues. Alia ſuper terram agitant: ſicut equus, canis. Nonnulla foramina ſibi excauant: quædam non.

CÆSAR.

NVNC à locorum accidentibus. Nam locus eſt, terra, aqua: At in terra quæ fouea eſt, aut caſa, aut tale aliquid, id modus quidam eſt loci. Itaque ſic ordinatiùs diſpoſuiſſet. Quædam viuunt ſinè tecto: quædam contrà. Quæ ſub tecto viuunt, ea aut cauernas ſubeunt, aut domicilia ſupernè parata incolunt. Adhuc minutiùs. Cauernarum differentiæ, in ſaxis vipera: in terra, cæteræ ſerpentes: in lignis & arundinibus, araneæ. Sub terra ſiue cauernis, in vacuo tamen, talpa: non in vacuo, Lumbrici. Proportio cauernarum, locus ſub Hydriis, Aſelli. Item exactiùs. Alia ſibi excauant, vbi habitent: vt meles, vulpes, cuniculus, picus. Alia non: ſed vitioſarum arborum cauis vtuntur: vt Apes, Glis. Vbi eſt proportio communicata à natura cum ijs, quæ ſibi nidum conſtruunt, velut hirundo: & quæ nullum ædificant: quorum duo genera. Columbi inuentis opis vtuntur. Cuculus ab alijs factum in ſua vertit commoda. Ita habes triplicem vſum habitationis. Vitæ commodum ſecutæ tempeſtatum, & prædarum. Vt ſit pro cella: in qua cibi ad futurum victum reponantur. Vt ſit, vbi pariant.

Theodorus non ſolùm domicilium aſſignat, ſed etiam eius fabricam: cum dicit, *Domicilium parant.* At apes non parant, ſed inuentum ſubeunt. Quarum exemplum hîc ponitur. Itaque habitationem tantùm deſignauit philoſophus, *οἰκητικὸν*, non opus. Dixiſſet enim, *οἰκοδομητικόν*. Addidit etiam, *Muſcam*, in noſtris codicibus non eſt.

Τὰ δ' ἄτρητα. Mira vox attributa animali quod foraminibus nullis vtitur: quæ vox loci eſt. Murus enim non pertuſus, *ἄτρητος* dicitur. Theodorus interpretatus eſt. *Alia nunquam eo munere funguntur.* At non eſt id, munus: ſed opus, Munus eſt opera publicè data imperio magiſtratus aut populi.

XVI. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, νυκτερόβια, οἷον γλαὺξ, νυκτερίς· τὰ δ', ἐν τῷ φωτὶ ζῇ.

Alia quoque noctu victum quærunt: alia interdiu.

CÆSAR.

A TEMPORE nunc contemplatur. Animantium maxima pars interdiu victum parant. Lux enim vitæ ſimilis: & vita lucis particeps. Æternæ enim vitæ fons, lucis fons eſt. At verò ne nox penitùs vitæ officiis vacaret, etiam quæ noctu eſcam quærerent natura quaſdam conſtituit animantes, ac magno quidem numero: item multis ex generibus. Quaſdam verò quæ vtroque tempore ad id vterentur. Noctu polypus exit è mari, vt furetur. In terreſtrium genere noctu tantùm quod venetur, nondum memini. Nam homo, vulpes, meles, erinaceus, lupus, mus indifferenter tam nocte, quàm die graſſantur. In volucrum tum pennatorum, tum inſectorum claſſibus complura. Duo igitur nocturnorum modi. Nam quædam in luce non vident: icciréo interdiu nequeunt agere. Quædam in luce non audent: vt lupus, vulpes, & homines furaces.

Malè illud eſt Theodorus. καὶ τὰ μὲν νυκτερόβια: τὰ δ' ἐν φωτὶ ζῇ. *Alia noctu vagantur, alia interdiu tantùm.* Non diſputamus de motu, ſed de vita ζῇ, & victu, βίος Nam homo etiam noctu vagatur, non tamen eſt νυκτερόβιος: vt hîc intelligit Philoſophus. Sic & lepus etiam noctu paſcitur, & equus: ſunt tamen ἡμερόβια. Noctu vagatur erinaceus, eſt tamen ἡμερόβιος.

XVII. ARISTOTELES.

Ἔτι τὰ μὲν, ἥμερα, τὰ δὲ, ἄγρια. καὶ τὰ μὲν ἀεί, οἷον ἄνθρωπος καὶ ὀρεὺς ἀεὶ ἥμερα· καὶ ἄγρια, ὥσπερ πάρδαλις καὶ λύκος· τὰ δὲ, καὶ ἡμεροῦσθαι δύναται ταχὺ, οἷον ἐλέφας. ἔτι ἄλλον τρόπον. πάντα γὰρ ὅσα ἥμερά ἐστι γένη, καὶ ἄγριά ἐστιν, οἷον ἵπποι, βόες, ὕες, ἄνθρωποι, πρόβατα, αἶγες, κύνες.

Sunt etiam manſueta animantes: ſunt etiam fera. Quæ ſanè aut ita ſunt ſemper: nempe homo, & mulus manſueta ſunt ſemper: ſic panthera, & lupus ſemper fera. Quædam verò etiam celeriter queunt cicuraſcere: vt elephas. Alia quoque ratio eſt. Omnia enim genera quæcunque manſueta ſunt, etiam fera ſunt: equi, boues, ſues, homines, pecudes, capræ, canes.

CÆSAR.

QVEMADMODVM toties dicendum eſt: confusè diſcutit. Miſcet nunc mores, quibus ſubdet vocum affectiones, quæ tamen à ſpiratione ſtatim pendent: de qua ſupra. Diſtinguit autem ſic. Aut ſunt manſuetæ, aut feræ. Addit etiam modum differentiæ. Aut enim ſemper ſunt manſuetæ, aut ſemper feræ: in vtroque autem genere contrà: non ſemper. Non ſunt igitur veræ differentiæ. Siquidem eadem affectio vtrique competit, & ab vtroque abeſt, παθήματα potiùs ſunto. De horum diſcriminum ratione in primo libro de *Plantis* eſt à nobis ſubtiliter diſputatum.

Exempla perpendenda. Muli enim efferantur cultu deſtituti. Lupus nunquam ita manſueſcit, quin lupinum habeat animum. Sed vulpes nunquam relinquit mores.

Poſuit primum modum per, ἀεί. Alterum ſubdit per, ταχύ. quædam, inquit, eorum quæ non ſemper fera ſunt, non ſolùm manſueſcunt, ſed etiam citò, aut facilè.

In fine oſtendit non eſſe differentias eſſentiales. Nam, inquit, omne genus, quòd ſua natura manſuetum eſt, habet etiam fera indiuidua. Non conuertitur tamen. Non enim omne ferum, manſueta quoque habet indiuidua. Vbi acutiùs explicandum. Videtur enim ſuperiori ſententiæ contradicere. Nam ſi quædam ſemper manſueta ſunt: quomodo etiam fera? ſic intelligas.

Indiuidua manſueta non efferaſcere. Genera autem quæ habent indiuidua manſueta, etiam habère fera. In ferarum autem generibus quibuſdam omnia indiuidua æquè ſemper fera eſſe. Sicuti vnicornis, viperæ, hirundinis. Nota exempla, cætera nota ſunt. De pecudibus legimus in hiſtoriis. De hominibus referunt nauigationes Luſitanorum. Albertus feros homines ridiculè *Pygmæos* appellat. Tum autem falsò negat ſubſtantiæ rationem illis nobíſque communem eſſe: nomen ſolùm æquiuocè communicatum. Sic Auenroës auſus eſt ſcribere: hominem de docto, & indocto æquiuocè prædicari. Quaſi verò intellectus non ſit actus primus omnium hominum. Plinius murem cicurem euadere negat. Nos murem, & muſtelas ſolutas vidimus ad herum, heráſque rediſſe, cùm reuocarentur. In manicis, & inter mamillas ſomnum; in menſa, atque ex ore præmanſum cibum capere.

In octauo Plinius *feri* nomen non contra manſuetum, ſed contra placidum diſtinxit. Nam ἄγριοι ab agris dixit Græcus: qui apud nos non eſſet. Idcirco ipſe Damas quas innoxias agnoſceret, feras dicere noluit, neque hirundines, neque mures domeſticos, neque apes. Iureconſulti quid ſtatuant vide, & iudica ex his. Nobis hæc arriſit diſtinctio. Animalia aut manſueta ſunt, aut non. Quæ non ſunt manſueta, aut ſunt mitia, aut noxia, quas & feras dicimus. *Ferum* autem & *ferocem* ab impetu veteres dixere: quoniam ſinè ratione pro libidine mouerentur. Sic enim loquuti ſunt de rebus conſilio carentibus. Sic Plato in Theæteto, φέρονται ὥσπερ τὰ ἀνερμάτιστα πλοῖα. *Mitem* autem à rectitudine, & ſimplicitate. Μίτον filum textores vocârunt & qui ad directiones amuſſi vtuntur: vnde refuſa ad mores ſignificatio. Ita Græci à luce ἥμερον. Placidi vox à Nautis orta: cùm mare viderent æquabile, πλάξ. Cicur autem ab ſono, quo adblandimur equarum pullis, cùm inſtituimus domationem.

Animaduerte Philoſophi locutionem, ἐστὶν ἥμερα. ἄγρια pertæſum eſt tam longæ narrationis, tam repetitæ locutionis. Diſſimulauit igitur copulam: atque ita inculcauit.

XVIII. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, ψοφητικά. τὰ δὲ, ἄφωνα· τὰ δὲ, φωνήεντα. καὶ τούτων τὰ μὲν, διάλεκτον ἔχει· τὰ δὲ, ἀγράμματα. καὶ τὰ μὲν, κωτίλα, τὰ δὲ, σιγηλά, τὰ δὲ, λάλα· τὰ δ', ᾠδικά, τὰ δ', ἄνῳδα. πάντων δὲ κοινὸν, τὸ περὶ τὰς ὀχείας μάλιστα ᾄδειν ἢ λαλεῖν.

Animantes præterea alia ſonũ edũt, alia muta, alia vocales. Hæ autem partim ſermone diſtinguunt vocem: partim ſunt illiterata. Item aliæ garrulæ, aliæ taciturnæ, aliæ loquaces, aliæ cantatrices, aliæ cantus ignaræ. Quibus omnibus id eſt peculiare, vt coitus tempore cantillent, atque obloquantur.

CÆSAR.

A Vocis habitu, & carentia, atque vſu diuidit, ſed confusè vſque ad faſtidium. Eſt ſonus tam in animalis ore, quàm cæteris è corporibus expreſſus per colliſionem. Eſt ſolius animalis vox ab ore. Nam Cicadæ, & Locuſtæ attritu ventris edunt ſonum. Aſtrictus igitur ſonus ad os animalis, vox eſt. Adhuc autem circumſcripta flexibus quibuſdam vox, conſequitur ſermonis appellationem. Eſt enim ſermo, vox literata ſignificans. Vox, ſonus ex ore, aut in ore animalis. Sonus id quod ex eliſione corporum fit in aëre. Fit etiam ſermoni, aut voci ſimplici additio per tonos, & tempora: quæ eſt cantus definitio. Sic itaque meliùs dixiſſet. Quædam mutæ, quædam vocales. Vocalium aliæ taciturnæ, aliæ vocales. Vocalium nonnullæ ſonum edunt incompoſitum, nonnullæ literatum. Literata vox, quæ aut aſſequitur ſermonis perfectionem, aut non. Cantatrices autem reduces ad communem differentiam, & garritum.

Vides igitur quibus locis, quàm negligenter diſtribuit membra. Hic primus aut error, aut etiam culpa. Quis enim dicat alia ſonum edunt, alia muta ſunt, alia vocalia. Alter multò maior, cùm ait, πάντων δὲ κοινόν. Nam quomodo omnium ſit communis affectus circa tempora coitus cantillare, ſi quædam ſunt muta? prætereà omiſit, ſibilum. Serpentes enim, & teſtudines tantùm ſibilant. Comprehendatur verò ſub ψόφῳ. Sicut eſt ſtridor, muta verò animalia multa. Piſces penè omnes. Nam Delphin captus etiam gemitus edit veros.

Facetè

Facetè dixit : ἔχει διάλεκτον. Imitantur enim tantùm, & facetiùs ἀγράμματα, vox autem, κωτίλα, ſignata. Sic enim vocabant Thebani hirundines, & diſtinxit garrulas, qualis eſt hirundo, à loquacibus : cuiuſmodi eſt pica. Et rectè coniunxit ᾄδειν καὶ λαλεῖν, quia non omnia cantant: non omnia loquuntur. Vtriuſque etiam expertia quædam. Quare ψοφεῖν etiam addas.

Theodorus animaduertens ſolutam Philoſophi diligentiam, oblitus fidei & ſacramenti quod dicit interpres, auſus eſt aliter diſponere membra diuiſionum; ita vt non iam ſit Ariſtotelis liber, ſed Theodori.

Idem ψοφητικὸν malè eſt interpretatus, *ſtrepitum*, eſt enim corporum inanimatorum. Et peiore conſilio addidit, *tantùm* : ſuapte nanque natura contra diſtinguitur à voce, vbi de voce etiam ſimul loquimur. Intellexit autem ψόφον, non in ore : vox enim eſt; ſed qualem cicadarum dicebamus. Minùs etiam Latinè, *ſtrepitum elidunt*, elidimus enim corpora : ex afflictu illo fit ſtrepitus. Stultos Nominales euocandos ad eius patrocinium cenſeo : qui ſtrepitum & corpora, vnde ſit, vnum eſſe mordicùs diſputabunt.

Ἀγράμματα, *illiterata* diximus: quomodo explicatum eſt à nobis in primo de *Cauſis linguæ Latinæ*. Qua ratione illiteratum, indoctum dicimus, qui tamen ſciat legere : multo maiore merito vocem, quæ literis exprimi nequeat.

Theodorus, λάλα, *oſcines*, inauſpicata voce. Solæ nanque aues quædam oſcines ſunt. Aues quædam alites, quæ tum huc, tum illuc volant : oſcines quæ tum à dextra, tum à ſiniſtra cantillant. Sic ait Cicero; ſed iam interpretatus fuerat, κωτίλα *loquaces*, malè. Non enim loquuntur, niſi quæ διάλεκτον habent. Harum quædam ſunt taciturnæ, vt corui : tarò enim loquuntur. Quædam loquaces λάλαι : vt pſittaci virides, & picæ, & ſturni. Multæ igitur λάλαι, quæ oſcines non ſunt : vt ſturni ipſi. Multæ oſcines, quæ non λάλαι, vt corui. Luſit verò patientiam doctiorum, cùm dixit : *inoſcines*. Idem igitur, *blaterant*, λαλεῖν, malè.

De galli cantu quærebatur. Noctu enim excitatur ad canendum, penè auium ſola. Rara ſanè ad hoc. Eraſmus in ſuis centonibus, accepiſſe ait ſeſe cauſſam ignoratam ab aliis de amico ſuo intimo. *Nam*, inquit, *animal hoc eſſe libidinoſum conſtat. Memor igitur gallinarum, deſiderio excitatur ad canendum, inſtigante natiua ſalacitate.* Principio ſi Ariſtotelem, quem irridet, legiſſet : neque irrideret in hoc, quod probaret : neque illi amico ſuo attribueret, quod huius eſſet : neque admiraretur, quod Philoſophorum etiam cathedræ ſciunt. Falſum tamen eſſe de gallo quis neſcit? nam & gallinas habet ſecum : quas, ſi velit, ineat : & interdiu æquè canit præſentibus concubinis: & à coïtu canit, cùm deſiderij ne reliquiæ vllæ quidem ſuperſunt. Anſer vero caſtiſſima auis, & quæ ſemel tantùm toto anni tractu venerem exercet, æquè noctu canit excubias vel etiam certis horis. Ad quarum regulam tanquam ad horologiorum fidem Vaſcones Ebuſi qui inter Oceanum, & Garumnam agitant, nocturnáque itinera auſpicantur. Patria enim voce ita loquuntur, vt vnam aut alteram vigiliam, primam ſecundámve anſerationem vocent.

XIX. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, ἀγροικὰ, ὥσπερ φάττα· τὰ δ' ὄρεια, ὥσπερ ἔποψ. τὰ δὲ, συνανθρωπίζει, οἷον περιστερά.

Campos alia incolunt, veluti palumbes, alia montes, vt vpupa : alia cum homine habitant, vt columba.

CÆSAR.

Ad loca redit ſic, vt ad ferarum, cicurúmque diuiſionem quàm proximè accedat. Siquidem cum homine quædam habitant. Eas ad hunc modum dignoſces. Partim feras, vt hirundines: nunquam enim manſueſcunt : partim non ſemper, columbas enim non de manu ſolùm, ſed de ore quoque cibum capere vidimus. Item leporem cum canibus domeſticis ludentem. Partim etiam blandas, vt canes. Differentia quoque in his. Nam quædam ſponte habitant, vt hirundines: quædam aſſuefactæ tantùm, vt pſittacus.

Potuit addere, & debuit : quædam ſyluas habitare : alia aperta loca, & pura. Auium verò quarundam peculiare nunquam humi conſidere. Nonnullæ in arborem nunquam aſcendunt: perdix nonniſi metu aquilæ, cùm à canibus excita eſt.

Palumbem Philoſophus incolam campi dicit: nos videmus in Pyreneis frequentem, Suberinam ſectantes glandem, qua teneriores euadunt. In Alpibus Ligurinis deiecimus nos multas, eſu duriſſimas: in terra Vaſconia delicatas. *Aëriam* dixerit Virgilius, non quemadmodum piſcem pelagium: quæ alto aëre fruatur, vel animi cauſſa, vt Cirris: vel ſpeculatione, & apparatu ad impetum faciendum, vt genera Aquilarum. Sed aëriam, vagam. Quo nanque alio modo excuſes, haud ſanè ſcias. Adeò nanque humiles volant: vt facta feneſtra, ſic enim vocant, in ſyluis inter arborum interualla diſtentis retibus capiantur.

Ἄγροικα, diuerſum ab eo, quod eſt: ἄγρια. Diximus, *campeſtria*, non agreſtia: propterea quòd ager etiam montes continet; at à montibus eas ſegregat Ariſtoteles. Campi autem appellatio ad planitiem tantùm. Græca eſt, κῆπος, quia horti in montibus infelices: plana amant, & culturæ ſumma cum fide reſpondent. Sic Lucretius, ſic vtitur Cicero: vt etiam quaſi duo agri membra diſtinguat, montem, & campum.

XX. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, ἀφροδισιαστικά, οἷον τὸ τῶν περδίκων καὶ ἀλεκτρυόνων γένος· τὰ δὲ, ἁγνευτικά, οἷον τὸ τῶν κορακοειδῶν ὀρνίθων γένος· ταῦτα γὰρ σπανίως τὴν ὀχείαν ποιεῖται.

Alia in venerem ſunt propenſiores, vt perdix, & gallinaceum genus. Alia caſtiores: cuiuſmodi genus id, quod corui ſpeciem repræſentat. Rarò nanque admodum hæ coitum exercent.

CÆSAR.

Cvm diſtinxit animantes ſecundùm affectiones, quæ ad ſpecies pertinent: nunc oſtendit, quibus differant affectibus, qui ad ſpeciei conſeruationem ſpectant. Coitus enim propter propagationem: vt in primò de *Generatione animalium* dictum eſt. Quod ad opus ne eſſemus negligentiores, voluptatem addidit comitem natura.

Exactiùs dicetur poſteà: quouis tempore coitum à quibuſdam exerceri: eſſe, quæ ſemel. Item ſtato tempore, aut incerto; prægnantes paucas coire. Priùs verò de ſexu dicere: in quibus eſt, in quibus non eſt, vt in anguillis: in quibus alter tantùm, vt in rubellis: in quibus vterque: vt in leporibus hermaphroditis. Non enim omnes tales ſunt. Eiuſmodi autem homines aliquot: equum verò vnum vidimus. Addes: quædam cum ſuo genere coëunt, quædam alieno.

Τὰ δ' ἁγνευτικά. Theodorus, *minùs Venere valent*. Malè explicauit: non enim de poteſtate loquitur Ariſtoteles. Canes enim ſalaciſſimi: verùm haud ita frequentes ſunt, atque illa. Nos *caſtum* diximus. Sic noſtri vitium, quem ἁγνὸν Græci vocant, etiam caſti cognomento inſignem reddidere. Sic agni puritatem ea voce veteres circumſcripſêre.

XXI. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν θαλαττίων τὰ μὲν, πελάγια· τὰ δὲ, αἰγιαλώδη· τὰ δὲ, πετραῖα.

Marinarum autem animantium nonnullæ pelagiæ ſunt: quædam litorales: aliæ ſaxatiles.

CÆSAR.

Antequam ad piſces accederet: debuit alites à volatu diſtinguere, & ab eorum quiete, neutrum enim eodem modo. Altè volantes, vt capiant prędam, aquilæ: vt capiant loca, grues: vt hoſtem fugiant, alauda. Humiles aliæ, vt attagen, phaſianus, perdix, paſſer. Quædam media in regione, corui, milui. Quædam rotatibus ſcandunt aërem: vt accipitrum genera. Quædam directo ſubnixu ſuperant: vt columba, paſſer, aquilæ genus nobile, quod *Gryfalcum* vocant. Id volationis genus venatores aucupes, ſcalatim, fieri aiunt. Sunt quæ frequenti alarum agitatione euadunt; veluti aquilæ generoſiores, quas *peregri-*

Digitized by Google

nos falcones nominant: ſunt quæ paſſis alis frequentiùs feruntur potiùs, quàm volant: qualis miluus. Nonnullæ directo curſu, vt anates: quædam interrupto: idque non vno modo. Flexuoſo, anfractuoſo, retorto, perplexo hirundo: piea quaſi per gradus, verberatum cauda aërem non tam deiicit, quàm ab eo reſilit inter volandum, ita, quemadmodum ſaltuatim ingreditur, ſaltuatim volat. Quædam cùm volant, ſilent: vt maxima pars. Quædam cantillant: fame miluus: metu hirundo: prædæ deſiderio coruum coruus inſectans: veneris cauſſa gallus, vbi demittit ſeſe de ornithone: animi gratia alauda: quæ etiam cùm altiore volatu cantionem auget. Quieſcunt autem, præter locorum rationem, ſi ad ſitum ſpectes, non vno modo. Nam aliæ ſemper rectæ rigidis cruribus etiam dormientes: aliæ in ventrem cubant. Duo item modi, quædam æqualiter: quædam etiam in latus, vt gallinæ. Ægolios autem nocturna auis, quam *Barbagiani* dicunt Thuſci, Vaſcones *Preſagam*, etiam porrecta ſuper ramis.

Sub hac ratione, quam in auibus hîc omiſit, piſcium tractat hiſtoriam Philoſophus. Pelagij ad litus non accedunt: in quibus cetacea omnia: neque enim librare niſi in profundo molem ſuam queunt. Contra litorales, qui vel fluctus, vel prædarum timent impreſſiones. Tum autem, quibus ingrediendi facultas data eſt: vt cancri ſaxatiles, qui hærent rupibus, aut earum cauernas colunt munimenti gratia, aut ex inſidiis exercent latrocinia. Vbi prudentiùs introſpiciendum eſt. Nam ripa maris, vt nunc vtar, duplex: litus, & rupes. Quo igitur in loco & rupes eſt, & profundum mare: iis in locis etiam Pelagiorum natura aliquando agitat. Eadem ratio & proportio fluuialium: Salmo aqua multa vehitur: turtur, qui etiam nunc nomen retinet in Gallia, *Trygones* enim vocant, ad ripas. Turdus, quam *Trutam* nominant, ſub lapidibus.

XXII. ARISTOTELES.

Ἔτι τὰ μὲν, ἀμυντικά· τὰ δὲ, φυλακτικά. ἔστι δὲ ἀμυντικὰ μὲν, ὅσα ἢ ἐπιτίθεται, ἢ ἀδικούμενα ἀμύνεται. φυλακτικὰ δὲ, ὅσα πρὸς τὸ μὴ παθεῖν τι, ἔχει ἐν αὑτοῖς ἀλεωρήν.

Ad hæc quædam ad pugnandum apta ſunt: quibuſdam cauendi ingenium comparatum. Prioris generis ſunt, quæcunque aut inferunt bellum ipſa, aut illatum propulſant. Cautioribus autem cautio eſt, nequid capiant detrimenti.

CÆSAR.

Natvræ opes ad ſpeciem conſeruandam oſtendit ſupra: nunc autem ad indiuidua, dupléxque genus inſtituit declarare. Alteri vim attribuit, alteri conſilium mirifica naturæ perſcrutatione. Vim duas in partes diſtribuit faciendi iniuriam, & propulſandi. Cuiuſmodi non vnum genus. Nam ignobile genus accipitris, quam *poianam* nos, *pondralam* Taurini vocant, non propulſat iniuriam, quam ſibi vel coruus, vel cornix infert: ſed facit turdo, & merulæ, quos venatur. Aquila nigra & facit aliis, & propulſat ab æqualibus, accipit autem ab aquila fulua. Fulua aquila facit iniuriam cæteris omnibus: ipſa ab illis nihil patitur. Ex diuerſo cycnus propulſat, aquilam enim aut fugat aliquando, aut etiam vincit. Nulli autem facit: niſi piſces obiicias. Conſilium vnica deſcripſit parte, ad euitandum ſcilicet. Aſtu etiam malum dant quædam. Cancellus oſtream, quam nequit recludere, iniecto lapillo vorat: poſtquàm ex inſidiis, quoad ſeipſam aperiret, diutiùs obſeruâtit.

Animaduertes quemadmodum duo affectus cùm ſint, inuadere, & defendere: alterius verbo vtrunque appellauit. Sic enim diuidit: *ἀμυντικόν*, quod & alij *ἐπιτίθεται*, & *περὶ ἑαυτοῦ ἀμύνεται*. Eſt enim vlciſcentis, *τὸ ἀμύνεσθαι*. Vox Græca *vlciſci*: *ἀλέξειν*: ablata Æolenſium, quos imitamur, legibus, aſpiratione. Arctioribus tamen finibus concluſit conſuetudo. Quippe vltio nonniſi retaliatio eſt acceptæ iniuriæ, aut dati damni. *ἀμύνεσθαι* autem etiam facere, quominus infeſtatur.

Theodorus, *ἀμυντικὰ*, *viribus pollentia*, cùm interpretatur, abit ab ſenſu Philoſophi & à veritate diuerſus. Viribus ſiquidem magnis quædam ſunt, quæ neque inferunt bellum, neque propulſant: cerui magnæ ſunt vires, calcium ictus etiam lethales vidimus. Dama longè fortior catello eſt, cuius tamen aſpectum exhorreſcit, ac fugit. Item cunieulus multò robuſtior, quàm

viuerra, at eum viuerra conficit. A viribus igitur Ariſtoteles non diſtinxit, ſed à moribus. φρόνιμα autem mox ponit Philoſophus æquiuocè.

Nihilo prudentiùs, φυλακτικὰ, *prudentia*. Qui enim Ariſtotelem interpretatur, eius more loqui debet: at ille vni animalium omnium homini datam agnoſcit prudentiam: certóque ſignificato φρόνιμον appellat. Theodorus autem etiam *prouidentiam* dicere auſus eſt: quæ, ſi Theologos conſulas ſolius Dei eſt: ſi Ciceronem ſaltem vni homini communicata: quæ propria voce πρόνοιαν dicatur.

Haud rectè idem ἀλεωρὴν *præſidium* dixit. Neque alius effugium putet eſſe, ſed euitationem, ἀλεύειν eſt, flexu corporis exire è telorum iactu. Præſidium autem vires dicit: & ſi ad animum conferatur, audaciam: effugium, fugam. Neque teſtudo, neque oſtrea, neque patella, neque cochlea fuga vitant pericula, ſed munimento. Contrà lepus, & mugil, fuga: polypus coloris mutatione: ſepia atramenti offuſione. Iccircò fuit excogitandum commune verbum: quo vtitur Cicero, cùm ait: *euitare dolorem*, ſic tollitur dolor aut ἀνωδυνίαις, ea erunt ἀμυντικά: vt vis vi repellatur: aut ſubtracto ſenſu noſtro ναρκωτικοῖς, hæc erunt φυλακτικά.

Inuehere autem iniuriam, quemadmodum ille ſcribit, nondum memini ab aliquo veterum dictum. Etenim ſi caſum inuectum lego, non ſinè fortunæ mentione, aut intellectione poſitum videam.

Non eſt leuiter accipiendum, πρός τι μὴ παθεῖν τι. Nequid capiat detrimenti. Sæpe etiam ad interitum vſque diffunditur talis vſus orationis, ſic enim veteres loquebantur. εἴ τι πάθω. Quod Cicero: *ſiquid mihi humanitùs accidiſſet*.

XXIII. ARISTOTELES.

Διαφέρουσι δὲ ταῖς τοιαῖσδε διαφοραῖς κατὰ τὸ ἦθος· τὰ μὲν γάρ ἐστι πρᾶα καὶ δύσθυμα, καὶ οὐκ ἐνστατικὰ, οἷον βοῦς· τὰ δὲ, θυμώδη καὶ ἐνστατικὰ, καὶ ἀμαθῆ, οἷον ὗς ἄγριος· τὰ δὲ, φρόνιμα καὶ δειλὰ, οἷον ἔλαφος (καὶ) λαγὼς, δασύποδες. τὰ δὲ, ἀνελεύθερα καὶ ἐπίβουλα, οἷον οἱ ὄφεις· τὰ δὲ, ἐλευθέρια, καὶ ἀνδρεῖα καὶ εὐγενῆ, οἷον λέων. τὰ δὲ, γενναῖα καὶ ἄγρια καὶ ἐπίβουλα, οἷον λύκος. εὐγενὲς μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐξ ἀγαθοῦ γένους· γενναῖον δὲ, τὸ μὴ ἐξιστάμενον ἐκ τῆς αὑτοῦ φύσεως. καὶ τὰ μὲν, πανοῦργα καὶ κακοῦργα, οἷον ἀλώπηξ· τὰ δὲ, θυμικὰ, καὶ φιλητικὰ καὶ θωπευτικὰ, οἷον κύων· τὰ δὲ, πρᾶα καὶ τιθασευτικὰ, οἷον ἐλέφας. τὰ δὲ, αἰσχυντηλὰ καὶ φυλακτικὰ, οἷον χήν· τὰ δὲ, φθονερὰ καὶ φιλόκαλα, οἷον ταώς.

Differunt autem his diſcriminibus ſecundùm mores. Quædam ſunt mites, & remiſſo animo, neque pertinaces; vt vacca, quædam animoſæ, atque pertinaces, & ineptæ ad diſcendum: vt aper. Aliæ cautæ, & meticuloſæ: vt ceruus, lupus, cuniculus. Aliæ illiberales, & inſidioſæ: vt ſerpens. Aliæ liberales, fortes, nobiles: vt leo. Aliæ generoſæ, feroces, & inſidioſæ: vt lupus. Nobile enim id eſt, quod genere bono prognatum eſt. Generoſum, quod non eſt egreſſum è natura ſua. Item aliæ verſutæ, & maleficæ: vt vulpes. Aliæ iracundæ, amatrices, adulatrices: vt canis. Aliæ mites, ac manſueſcibiles: vt elephantus. Aliæ verecundæ, & cautæ: vt anſer. Aliæ inuidæ, & elegantes: vt pauo.

CÆSAR.

NVNC à moribus profitetur ſeſe recenſiturum: verùm priore quoque commentario nihilo ſeciùs narrantur mores. Quid enim aliud ἀμυντικὸν, καὶ ἐπίβουλον? vtrunque enim ἐπιτίθεται. Meliùs igitur ſic. διαφέρουσι μὲν οὖν κατ' ἦθος ταῖσδε διαφοραῖς διαφέρουσι δὲ καὶ τοιαῖσδε.

Πρᾶον, *mite* interpretati ſumus. Veteres languidum animum intelligebant: vnde *prauum* noſtrum interpoſito Aeolico elemento. Eſt enim χαλὸν, & prauum apud nos idem, χαλὸν imbellem ſignificabat: vnde *Caculæ*, qui nondum eſſent milites belli erant, in prælijs non erant. Itaque in militia qui recto ac forti animo non eſſet, πρᾶος appellatus: atque inter Romanos, qui ſolos fortes in precio habebant, probri loco acceptum eſt. Iccircò Plato vtrunque coniunxit tanquam contraria tam in canonibus *ſua Republica*, quàm *in Theateto*, πρᾶον αὖ τὸν διαφέροντος, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀνδρεῖον, παρ' ἐν ποιῶν.

Bouis

Bouis exemplum minùs aptum eſt. Eſt enim talis nō ſuapte natura, ſed exectione. Nam taurus eſſet: qui ſanè fortis, animoſus, generoſus, ἐνστατικώτατος. Sed intellexit vaccam. Itaque ambiguum tollas de Theodori negligentia.

Δύσθυμον, animo remiſſo. Vides hîc manifeſtam prauitatem. Nihil enim boni apportat, δύς. Qui animum deſpondit, ἐξ ὑφ' ἀφῆς.

In Codice noſtro erat, ὄνος ἄγριος. Theodorus legit ὗς ἄγριος. Neque enim onager animoſus eſt Sic etiam eſt apud Auicennam, qui per ſtultitiam τὸ ἀμαθὲς, expreſſit. Theodorus maluit dicere *Brutum*: Non rectè: Brutum enim ſordem, & ſordidationem ſignificat. βροτός. Vnde hominis epitheton: corruptibilis, immundi. Noſtri temperatiùs, *Mortales*: etiam terram brutam legas, ſed non eſt ἀμαθὴς: docetur enim concipere, & parere. Quid brutum Aſino magis? intelligit tamen, & iuſſus paret, atque agit mandata. Denique omnia bruta præter hominem.

Φρόνιμα quoque tranſtulit, *ingenioſa*, æquè malè. Ingenium enim eſt potiùs principium operæ cuiuſpiam. Intelligo principium, autorem, non partem operæ: multi ſinè ingenio ſunt prudentes: iecircò artem nullam callent; proſpiciunt tamen negotiis ſuis. Duo ſunt habitus diuerſi. Hoc enim eſt πρὸ τοῦ ἔχειν, φρόνιμον, addita aſpiratione Atticorum more. Omiſit hîc Philoſophus animantes artifices, ἡ γὰρ μέλιττα τεχνίτις, non ſolùm enim fabricat nidum, vt cæteræ: ſed etiam opus facit, mel ipſum. Cauta cerua, quæ ſecundùm ſemitam parit: quam ſcit à feris deuitari propter hominis frequentationem. Næ illam ſatuiſſimam: quæ ſi id ſcit, hoc quóque non nôrit; homine tetriorem belluam nullam eſſe. Cautus ceruus, qui vbi pinguedine diſtentus eſt, latet: ineptus enim ad fugam: cautus, qui amiſsis cornibus non comparet, inutilis factus ad defenſionem. Cautus lepus qui decurſo ſpatio, retroſpicit, laſſus clunibus ſolis demiſſis conſidit: vt capite erecto hoſtem ſpeculetur: idem ſentes, ſarmentáque propter ſemitam porrecta prærodit coúſque, quoad iter curſuro laxiùs fiat ſublatis impedimentis. Cautum igitur ſapiens, ingenioſum nemo dixerit: ſed Dædalum & ingenioſum, & cautum: Icarum ingenioſum, non cautum.

Daſypodem *cuniculum* interpretati ſumus cum Theodoro. Plinius in octauo & libro & capite, cùm Daſypodem ſcribit ſuperfœtare: itêmque *Cuniculos* appellari ab Hiſpanis animalia fœcundiſsima videtur pro diuerſis agnouiſſe: nobis non placere prodidimus in hiſtoria leporum.

Ἐπίβουλα, rectiſsimè *inſidioſa*: quæ conſilijs alienis ἐπιβουλεύει. Theodorus addit, *perfida*, de ſuo. At quid tibi pollicitus ſerpens eſt, cui propterea, haberes fidem? infida potiùs: quibus nihil credas.

Κακοῦργον quoque mancè *malitioſum* vertit idem. Nam neque exprimit integram vocem Græcam: neque quoduis malitioſum maleficum eſt. Non enim puſilli vulpis catelli: non enim queūt malefacere. Malitioſa Pythias Terentiana, conqueritur ſibi deeſſe facultatem ad malefaciendum Parmenoni.

Idem τιθασευτικὰ, *addicta manſuetudini*. Apta potiùs, aptitudinem enim non actū ſignificat. Prætereà addictus notat vim iure factam. Addicit enim mihi ſeruum prætor vel inuitum. At volens paret elephas, atque etiam libens. Lego τιθασευτὰ, paſſiuè: non autem τιθασευτικά, non enim cicurat, ſed cicuratur.

Θυμικὸν, *animoſum* Theodorus, benè. Sanè & hoc ſignificat vox illa; & canis verè animoſus eſt. Puro tamen à philoſopho poſitum pro iracundo, & irritabili. Ita partem animæ θυμικὸν appellat multis in locis Plato.

Verecundum anſerem cur dixerit Philoſophus, neſcio. Si eſt propterea quòd à coitu aiunt ſeſe purificare: nugæ. Nam & extra aquas coit: & publicè. Quin puellarum verberibus non deterrentur à coitu. Ad hæc, quæ verecundia: ſi, quod non verentur facere, vereantur factum. Pœnitentes potiùs dicas. Prætereà cautus quomodo deprehendatur, æquè mihi incompertum eſt. Niſi iecirco intelligas, quia vel altiſſimos pontium fornices cùm ſubeunt, caput tunc ceruicéſque ſummittunt, ne offendant.

Πανοῦργον, *callidum* rectè Theodorus, nos *verſutum*, propiùs Græcæ voci. vertit enim ſe in omnia. Sic Plautinus Mercurius: *pater meus verſipellem ſe facit, quando lubet.*

Φιλόκαλον, Theodorus circumſcripſit multis verbis. *Ornatus, ac politura ſtudioſa.* Rectè ſanè: Elegantiæ vocabulo vno expleri Græcæ vocis ſignificatum è Gellio diſcere potuit. Præſertim cum illa verba ſtudium, & artificium deſignent, ſtudioſus ornatus, ornabit, ſe; non ornat ſe Pauo. Polituræ ſtudioſus, poliet ſe: muſca hoc facit, Pauo non facit.

Aſſentatrices Theodorus rectè: quæ ad alterius ſenſum ſenſum ſuum accommodant. Adulatorem autem canem potiùs, quàm aſſentatorem dicet, qui adulari παρὰ τὴν οὐρὰν de canibus tractum putant. A ſeruis ductū malim. δοῦλοι. Nihil enim ſeruilius. Sic Plato in *Theateto*, λόγῳ δὲ

θωπεύειν καὶ ἐρίῳ χαρίζεσθαι. Latinos autem præpoſitiones in compoſitione addere conſueuiſſe, quas Grammatici non recenſeant, patet in ebote, è Barro.

XXIIII. ARISTOTELES.

Βουλευτικὸν δὲ καὶ μόνον, οἷον ἄνθρωπός ἐστι τῶν ζῴων. καὶ μνήμης μὲν καὶ διδαχῆς πολλὰ κοινωνεῖ· ἀναμιμνήσκεσθαι δὲ οὐδὲν ἄλλο δύναται, πλὴν ἄνθρωπος. περὶ ἑκάστου δὲ τῶν ζῴων, τά τε περὶ τὰ ἤθη καὶ τοὺς βίους ὕστερον λεχθήσεται, καὶ δι' ἀκριβείας μᾶλλον.

Animantium autem omnium ſolus homo conſilij capax eſt. Cùm autem cæterarum complures tum memoriæ, tum diſciplinæ participes ſint: at præter hominem nulla poteſt reminiſci. Sigillatim autem de omnibus generibus, déque morum, ac vitæ ratione exactiùs multò poſteà differemus.

CÆSAR.

MVLTAS affectiones, multis communes generibus aſſignauit; nunc vnam vni homini, τὸ βουλεύεσθαι: & alteram, τὸ ἀναμιμνήσκεσθαι. Eſt autem βουλεύεσθαι, alia atque alia ex voluntate electio finis certi. Itáque *à volendo* propinqua voce ſic dixêre, βουλεύεσθαι. quemadmodum βούλεσθαι. Bruta βούλεται quidem, at non βουλεύεται. ita ex Platone in quarto de *Repub.* diſces, aliud βούλεσθαι, aliud ἐθέλειν. Nos *Conſilium* dicimus, cùm ex multorum conſidentium voluntatibus elicimus, quod honeſtum ſit, quod vtile, quod neceſſarium. Verbum Latinum prudentius: monet enim nos, ne nobis ipſis cõfidamus: quin nemò neque ex ſua, neque ex vnius, ſed & aliena, & multorum prudentia commoda cuiuſque rei controuerſæ metiatur. Quemadmodum παρὰ τὸ μελετᾶν *meditari*: ita à conſidendo *conſilium*. Sic in ſeptimo *Phyſicorum* non ſtando, ſed ſedendo ſapientiores fieri nos. Itaque qui dicunt, quærunt, diſceptant in iudicio, ſtant: qui iudicant, ſedent. Quare peſſimè tranſtulit Theodorus: *cogitare*. Aliud eſt ἐνθυμεῖσθαι, aliud βουλεύεσθαι, ἐνθυμεῖσθαι, & ἐννοεῖν proxima ſunt, aut eadem, dicúntque diſcurſum illum mentis noſtræ, qui à propoſitis quibuſdam quædam deducit. Sæpè id fit nullo fine actionis deſignato. At ἡ βουλὴ dirigitur ad agendum aliquid. Ita, *cogitare*, Latinis eſt, quippiam quod in animo habeas reperere, coactis hinc inde rerum momentis. At hoc etiam brutis commune eſt. Speciem vaccæ abſentis taurus in memoria repetit. Et eſt quoddam φροντίζειν, ſumma contradictionis noſtræ in eo eſt: quòd ſinè deliberatione tum nos tum bruta ſæpe cogitant.

Ἀναμιμνήσκεσθαι autem eſt *reminiſci*. Memoria enim eſt phantaſmatum theſaurus receptorum: Quaſi dicas, imaginum penu quoddam, ex quo identidem ad aliquid dicendum, agendúmve multa, paucáve pro re atque tempore promuntur. Equus, quæ docetur, meminit poſtridiè. Non enim quiſpiam doceri quit, niſi adſit memoria: eſt quippe, vti dicebamus, cella diſciplinæ. Reminiſcentia autem eſt repetitio memoriæ abolitæ cuiuſpiam rei. Diſquiſitio verò illa fit diuinitùs, Plato in *Menone* & in *Phædone*, ex placitis Pythagoræ quem ipſe nimis ſequutus eſt, omnem vim noſtram cognoſcendi, cogitandi, aliarúmque poteſtatum, quibus intellectus noſter pollet, poſuit in ſinu reminiſcentiæ, renouari enim memoriam eorum officiorum quæ quibus perfuncti in aliis corporibus, noua μετεμψυχώσει aduenienre coacti ſumus deſerere. Itaque aboleuit ſcientiam, quæ nouo habitu ex deducta concluſione acquireretur. Ariſtoteles eas picturas veritatis ſpongia deleuit omnes. Videamus verò aliquid noui more noſtro. Nihil enim turpius viro docto, quàm recitare. Quatuor habitus eſſe palàm eſt. Diſciplina ſimplex, memoria, diſciplina demonſtratiua, reminiſcentia. Diſciplinam ſimplicem intelligo, cognitionem quampiam: quippe receptionem equinæ ſpeciei, aut alterius rei. Memoriam voco, huiuſce cognitionis conſeruationem. Diſciplinam demonſtratiuam appello eam, quæ induit habitum immutabilem è neceſſariis. Reminiſcentiam dico, repetitionem diſciplinæ, quæ è memoria dilapſa fuerat, ſicut igitur ſe habet demonſtratiua diſciplina cum ſimplici: ita reminiſcentia cum memoria. Simplex enim diſciplina ex præſuppoſitis non fit, ſed ſimplici impreſſione. Sic & memoria. At demonſtratiua ex aliis fit, ita & reminiſcentia. Quare ſi ſemel aliquid diſcimus, ídque in memoria perſtat, memores ſumus. Si obliuiſcimur, atque in memoriam per gradus quoſdam reuocamus, quaſi per ſigna certa, quæ propter vias conſtituuntur, in viam redeamus: tunc reminiſcimur. Quemadmodum igitur διδαχῆς καὶ μνήμης participes ſunt animantes multæ: ita neque ἐπιστήμης, neque conge-

Digitized by Google

neris eius ἀναμνήσεως quæ ratione fit, participes erunt. Sed ſolus homo vtriuſque. Fit autem reminiſcentia non ſolùm per meipſum in me, ſed etiam per alium ſigna quędam ſuggerentem. Qui ſi rem ipſam precisè apponat: noua memoria erit, nō reminiſcentia. Quemadmodum in *Trinummo* Plautus. Charmidæ nomen Sycophanta oblitus fuerat: quòd ſi Charmides ſuggeſſiſſet: noua fuiſſet cognitio, noua memoria. Nunc ille, vt eluderet, apponebat multa nomina quę ab eadem ſyllaba initium haberent ſui. Non plenè definiuit Galenus *ἀνάμνησιν intellectum repetitum.* Nam etiam ſimplicis memorię vis hoc poteſt efficere. Sic igitur intelligimus deducendo fieri reminiſcentiam. Quapropter aliquando per Solęciſmos euenire ait Ariſtoteles. Exempli gratia, ſi Caronis nomen oblitus fuero, diſquiram per Cotonem, & Cutonem, & eiuſmodi. Ad hunc ergo modum Plato in *Theæteto.* Euclides cùm Commentarios, & capita quędam de Socratis diſputatione conſcripſiſſet ἀναμιμνησκόμενος per otium fuſiùs digerebat. Notabis vocem, compoſita eſt ἐκ τοῦ ἀνὰ καὶ μνήμη: vnde μιμνήσκω dicendum fuit, tranſpoſitas tamen ſyllabas videmus.

Nota atticiſmum inacceſſibilem. βουλευτικὸν δὲ καὶ μόνον, οἷον ἄνθρωπός ἐστι τῶν ζώων. Vulgus ſic dicat: τῶν ζώων μόνος ὁ ἄνθρωπος βουλευτικός.

Omiſit, vt dicebamus, alias multas differentias, quas in libris ſequentibus tractat attentiùs. Hîc enim τύπῳ ſuo excuſabilis eſt, quo, tanquam caupones villi pauxillum, hîc vſus eſt ad prægustandum.

CAPVT TERTIVM.

De ratione partium in animalibus.

XXV. ARISTOTELES.

Ἅπασι δ' ἐστὶ τῶν ζώων κοινὰ μόρια ᾧ δέχεται τὴν τροφὴν, καὶ εἰς ὃ δέχεται· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ αὐτὰ καὶ ἕτερα κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους, ἢ κατ' εἶδος, ἢ καθ' ὑπεροχὴν, ἢ κατ' ἀναλογίαν, ἢ τῇ θέσει διαφέροντα. μετὰ δὲ ταῦτα, ἄλλα κοινὰ μόρια ἔχει τὰ πλεῖστα τῶν ζώων πρὸς τούτοις, ᾗ ἀφίησι τὸ περίττωμα τῆς τροφῆς, [καὶ ᾗ λαμβάνει.] οὐ γὰρ πᾶσιν ὑπάρχει τοῦτο. καλεῖται δὲ, ᾧ μὲν λαμβάνει, στόμα· εἰς ὃ δὲ δέχεται, κοιλία. τὸ δὲ λοιπὸν, πολυώνυμόν ἐστι.

Omnibus autem animantibus quanquam communes illæ ſunt partes, & quæ cibum capiunt, & in quas recipitur: eæ tamen tum eædem ſunt, tum diuerſæ inter ſe ijs, quibus diximus, rationibus: aut ſpecie, aut exceſſu, aut proportione, aut ſitu. Præter has verò illas quoque plurima animalia communes habent, quibus cibi deijciunt excrementa, & quibus cibum capiunt. Neque enim omnibus eæ inſunt partes. Vocatur autem pars, qua cibus capitur, os, in quàm recipitur, ventriculus. Tertia multis nominibus appellatur.

CÆSAR.

EXPLICATVRVS quas hîc profitetur partes animalium, vnum mihi ſtatuo proponendum, ne, qui leget, expectet huc Galeni libros me tranſcripturum. Dij meliora. Non enim anatomiam exactam inſtituit philoſophus, ſed Medico præſcrutandam relinquit. Sic igitur aggrediamur. Partes, vt eſt pollicitus, exequitur exactiùs. Hinc veræ hiſtoriæ facit. Earum quoque cauſſas attingit interdum, modicè tamen: ne confundat cum ſimplici narratione anxiam philoſophiam. Cauſſas autem, interdum finalem: officia enim declarantur in definitionibus: vt os, eſt quo cibus capitur. Aliquando materialem: vt infra eùm dixit, carnem eſſe in ſanguineis animalibus: quoniam è ſanguine fiat caro. Harum partium tria ſtatuit genera, pro vita, pro ſanitate, pro ſpecie. Ita erunt duorum modorum, aut pro indiuiduo, aut pro ſpecie. Item rurſum triplices. Nam ſunt aut neceſſario, aut vtili, aut delectabili fine. Po-

ſtremò iterum duplices; aliæ enim ad corruptibile ſpectant, id eſt indiuiduum: aliæ ad æternum ſcilicet ad ſpeciem.

Duas partes omnibus communes primùm dicit: alteram, qua cibum capiunt: alteram, in quam recipiant. Mox non omnium animantium communes eſſe partes quaſdam, in quibus commemorat eam, qua cibum capiunt. Sic enim ſcriptum eſt: καὶ ᾗ λαμβάνει, manifeſta contradictio. Iccirco verba illa diſſimulauit ſe legere, atque omiſit Theodorus. Videntur tamen quæ ſequuntur reſpondere: cùm ait, καλεῖται δ' ᾧ μὲν λαμβάνει, ςόμα, ac ſanè verum eſſe videtur, non omnibus animantibus os eſſe. Non enim ſpongiæ, non vrticæ. Sunt enim plantæ ſentientes. Quæ autem careant exitu, qua excrementa eſcarum deponantur adeò pauca ſunt: vt ſolum Ricinum eiuſmodi eſſe putem. Tertię autem partis nomina multa ſanè: quia ne excrementa quidem vnius modi, quædam liquida, quædam ſolidiora.

Pulcherrimus verò cinnus orationis, ᾧ δέχεται τὴν τροφὴν, καὶ εἰς ὃ δέχεται. Eodem verbo diuerſa repræſentauit genera, actiuum, & paſſiuum: declarauit nomina, hoc enim eſt veſtibulum ſcientiarum, τὸ τὶ ὀνόματος, ex quo, τὸ τί ἦν εἶναι, tum autem atrium eſt, τὸ διὰ τί, penetralia autem, τὸ συμπέρασμα. Os igitur Latinè, Gręcè ςόμα, cuius officia duo miris pigmentis oſtentauit nobis Plato in *Timæo*. τὴν μὲν εἴσοδον ἀναγκαίων μηχανώμενοι χάριν. τὴν δὲ ἔξοδον τῶν ἀρίστων ἀναγκαῖον μὲν γὰρ πᾶν ὅσον εἰσέρχεται τροφὴν διδὸν τῷ σώματι. τὸ δὲ λόγων νᾶμα ἔξω ῥέον, καὶ ὑπηρετοῦν φρονήσει, κάλλιστον καὶ ἄριστον πάντων ναμάτων.

Exempla oris ſecundùm ſpeciem diuerſi; cancrorum, & equi, ſecundùm exceſſum: leonis & hominis: ſecundùm proportionem: oſtreæ, & mugilis: ſecundùm ſitum: ſiluri, & ſoleæ, & auratæ; verùm hæc poſteà latiùs.

Peſſimè Theodorus; εἰς ὃ δέχεται, *in quam deuoratur*. Nam neque Græca id ſonant: neque omnes animantes deuorant. Quædam enim ſuctu tantùm viuunt: quædam etiam rore: vt muſcæ, vt cicadæ. Vorare autem eſt, cum ſonitu edere, atque impetu: vt leones faciunt, βορᾷν.

Εἰς ὃ δέχεται, κοιλία. Duplex hæc quibuſdam; vt ruminantibus. Ad hæc vocis huius vſus ad duo: ad ventriculum, & ad aluum. Iccirco Plato, & Galenus diſtinguunt per aduerbia: ἡ ἄνω, ἡ κάτω κοιλία: vt mox.

XXVI. ARISTOTELES.

Τοῦ δὲ περιττώματος ὄντος διττοῦ, ὅσα μὲν ἔχει δεκτικὰ μόρια τοῦ ὑγροῦ περιττώματος, ἔχει καὶ τῆς ξηρᾶς τροφῆς· ὅσα δὲ ταύτης, ἐκείνου οὐ πάντα. διὸ ὅσα κύστιν ἔχει, καὶ κοιλίαν ἔχει· ὅσα δὲ κοιλίαν ἔχει, οὐ πάντα κύστιν ἔχει. ὀνομάζεται γὰρ τὸ μὲν τῆς ὑγρᾶς περιττώσεως δεκτικὸν μόριον, κύστις· κοιλία δὲ, τὸ τῆς ξηρᾶς.

Ea verò excrementa cùm duum generum ſint: quæcũque animalia eas habent partes, quæ liquida excipiunt excrementa, eas quoque habent, quæ ſicca excipiunt. Quæ autem haſce habent, non omnia illas item habent. Ergo quæcunque veſicam habent, etiam ventrem habent. Quæ autem ventrem habent, non omnia veſicam habent. Nam ea pars, quæ humidum excipit excrementum, veſica nominatur. Quæ ſiccum excipit, venter.

CÆSAR.

QVONIAM animans cibo alitur, ſed non omnibus eius partibus; neceſſaria fuit & diſcretiua facultas, & excretiua. Item inſtrumenta ad excretionem. Ergo & locus, in quem conuenirent excrementa: vt continuo motu occupati careremus commoditate ciuilium officiorum. Quare quot erunt excrementa, tot erunt partes. Duplex autem eſt, ſiccum, & humidum. Pro ſicco animalia omnia partes habent: pro humido non omnia. Appellatur ſicci locus, venter, humidi veſica. Sic diſtinxit excrementa: membra illis deſtinata: animalia quæ quibus careant: nomina membrorum, tanta ſuauitate vt cælum mihi ab eo expictum, non ſordes narratæ videantur. Simul narrat, ſimul diuidit, ſimul ſtatuit appellationes. Excrementorum nomina non potuit. Siccum Græci multis nominibus appellant: non paucioribus Latini: βόλβιτον communis vox. Noſtri agricolæ *ſtercus* à ſternendo, quod pro læ-

Digitized by Google

tamine ad arua vterentur. Honor ſit auribus,verum vocabulum, *Merda*, eſſet. Sanè μέρος τοῦ ἐσθιομένου. Humidum dicitur, *vrina*, Græca voce, οὖρον, nam nugatur Aegidius.

Animaduertes diligentiſſimè Atticis peculiarem puritatem: neque enim effugiunt eiuſdem verbi repetitionem. Sic & hic & alibi ἔχει, & alijs, vt Plato in *Phædone*, quoties poſuit eodem penè verſu orationis, παρεγένετο, & initio librorum de *Repub.* μένειν. Quam ſimplicitatem hoc loco non ſum aſpernatus: nuſquam enim mutaui verbum.

Receptoria membra cum nominauit,ſubricuit excretoria.Quod tamen fuit neceſſarium. Siccorum dicitur verecundiſsimè, ſedes: etiam, Anus, nequaquam improbiör fuit vox, quàm annulus, δακτύλιον quoque Græci nominant. Habet alias appellationes,quas in *Originibus* diximus. liquidum excrementum, reddimus,veretro. Sic enim appellat Varro,vt alias voces Grammaticis impræſentia relinquamus.

Siccum excrementum,vel durum,vel ſolidum dicas,haud magni refert, quemadmodum liquidum,vel humidum.

Theodorus narrationem ſimplicem deduxit anxiè ad amuſsim.Explicaris nanque excrementis,nomina non appoſuit Philoſophus: Theodorus de ſuo ſic: *Hoc eſt ſiccum,& humidum.*

XXVII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ λοιπῶν πολλοῖς ὑπάρχει ταῦτα τὰ μόρια, ἐ ἔτι ἢ τὸ σπέρμα ἀφιᾶσι.

Aliorum autem animalium pleraque tum has partes obtinent,tum eam qua ſemen emittunt genitale.

CÆSAR.

DE excrementis dicturus,inutilia præpoſuit duo: nunc vnum vtile apponit: ſemen ſcilicet genitale, & aſſignat partem,quam non nominat, in ſequentibus etiam conceptacula deſcribet.

Sperma omnibus rebus naſcentibus attribuitur pro principio ab Ariſtotele: γονὴ autem ſolis animalibus. *Genitura*, hæc à Latinis dicitur, nos libros ſeptem inſcripſimus de *Semine genitali*, vtraque coniuncta voce,

Excrementa alia permulta ſunt: ſudor, ſordes aurium, lacrymæ, mucus, ſputum. Quorum partim declarabit poſteà, partim addere poſſumus nos. Semen genitale, eſt excrementum indiuidui ad ſpeciem conſeruandam. Lac, eſt excrementum ad eundem finem: ex ſemine fit infans; lacte alitur.Si quis ſubtiliùs contemplatur,in homine pilorum partem maximam inueniet eſſe excrementa. Nullum enim finem habent actiuum, quid enim agunt pili ſub axillis? ſed paſſiuum, ſicut cætera ſuperflua: excernuntur enim,vt corpus expurgetur.

XXVIII. ARISTOTELES.

Καὶ τούτων ἐν οἷς μὲν ὑπάρχει γένεσις ζώων τὸ μὲν, εἰς αὐτὸ ἀφίησι, τὸ δὲ, εἰς ἕτερον. καλεῖται δὲ τὸ μὲν εἰς αὐτὸ ἀφιὲν, θῆλυ· τὸ δ' εἰς τοῦτο, ἄῤῥεν. ἐν ἐνίοις δ' οὐκ ἔστι τὸ ἄῤῥεν καὶ θῆλυ.

Atque ex his ea, quæ apta ſunt ad animal generandum, aliud quidem intra ſeipſum iacit ſemen, aliud autem in alterum. Quod intrà ſe iacit, Fœmina vocatur: quod in hanc iacit, Mas. In quibuſdam verò Mas, & Fœmina non eſt.

CÆSAR.

ASSIGNAT membrorum illorum rationes: qualéque ſit illud totum, cuius hæ partes ſunt. Primùm ſimul complectitur hanc ſententiam: non omnibus animalibus ineſſe generandi vim, ἐν οἷς μὲν ὑπάρχει γένεσις ζώων. Ergo aliquibus non eſt γένεσις ζώων, inquam. Non enim Anguillis. Dixit autem γένεσις ζώων: quia in quacumque re vegetata, eſt augmentum. Non poteſt autem fieri eiuſmodi incrementum ſinè ſubſtantiæ appoſitione noua. Hoc autem nequeat euenire abſque generatione. Non rectè tamen aſtringemus hanc contemplationem partium ad ea tantùm animalia, quæ generant. Aliquibus enim inſunt partes hæ, quæ tamen non generant: vt mulus, mula, ex verbis tamen Ariſtotelis coniectari quis poſſit, ſexum in generantibus tantùm eſſe. Diſtinguit autem ſexum ab actione ſeminis iaciendi, in ſe, & in alterum. Poſteà mira dexteritate vno definito, alterum per id definit. Fœmina, inquit, intrà ſe iacit: Mas in fœminam. γένεσιν autem ζώων, intelligimus non ſolùm de ζῳοτόκοις, verumetiam de ᾠοτόκοις, à quibus poſtmodùm ζῷα.

Nos exactiùs *intrà ſe*, diximus, quàm *in ſe*, ſanè præpoſitione longè efficaciore: nam & mas in ſe iacit, ſed ita, vt extra iaciat. Inter vaſa enim vnde mouetur ſemen, & locum extimum, interuallum illud totum eſt animalis.

Non eſt contemnendum, quod de hac definitione dici poteſt. Si fœmina iacit intrà ſe ſemen: ergo fœmina habet ſemen, quod ſi facit ad generationem, facit contra ipſum Ariſtotelem. Si non facit: ergo eſt æquiuoca definitio, non enim ſemen in vtraque definitione idem, & tamen tanquam per idem definit.

Potiore voce vtimur, quàm Græci. Illi γένος, malè: quippe ambigua ratione cum eo quod de ſpeciebus prædicatur. At in genere hoc, γένος illud comprehenditur. Nos autem, *ſexum*, quaſi modum in ſpecie, quo ſecatur ipſa in ſe, κατὰ συμβεβηκὸς, eſt enim à ſecundo, ἑκάς.

Malè ſeparauit hoc caput à ſuperiore Theodorus: in quo aſſignat animalia, quæ membra habeant conſtitura propter generationem: de quibus ſanè pergit dicere.

Peſſimè verò idem, cùm dixit. *Mas, quod in alterum*. At nos admirati ſumus Ariſtotelis connexionem: qui ſic. τὸ δ' εἰς τοῦτο: non autem εἰς ἕτερον, & fœmina extra ſe iacit ſemper, cùm non concipit: & in alterum poſſe iacere ſcit, qui rerum naturam in libris noſtris de *Semine genitali* perſcrutatus eſt.

XXIX. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ τῶν μορίων τῶν πρὸς τὴν δημιουργίαν ταύτην, διαφέρει τὸ εἶδος. τὰ μὲν γὰρ, ἔχει ὑστέραν· τὰ δὲ, τὸ ἀνάλογον.

QVa in natura ipſa quoque ſpecies harum partium, quæ ad huiuſmodi opus faciendum comparata ſunt, differt. Nam quædam matricem habent; quædam rem eius vicariam.

CÆSAR.

POSTQVAM ſexus nobis notus eſt: cuius partes ſunt mas, & fœmina: ſicuti numeri par, & impar: itémque ſexus officium definitum eſt per ſeminis iactum: ac præterea finis per generationem animalis: nunc declarat membra, vt inſtrumenta. Fœminæ, quam matricem vocat: qualis eſt in animalibus perfectis: aut eius vices quod gerat alia figura: cuiuſmodi eſt in piſcibus.

Notabis locutionem breuiſsimam, dixerat ἄρρεν, καὶ θῆλυ: continuat orationem, ἡ inquit, δὲ τῶν μορίων διαφέρει τὸ εἶδος. Quia differentiæ erant, à ſpecie, ab exceſſu, à ſitu, à proportione, primariam poſuit, differt enim ſpecie inſtrumentum fœminæ ab inſtrumento maris. Iccirco dixit εἶδος τῶν μορίων. At quodnam εἶδος erit? eritne quemadmodum cùm ponebat exemplum ſupra differentiæ inter pedem hominis, & pedem Leonis? nam non eſſe ſic, videtur ex eo, quòd mas

& fœmina ſunt eiuſdem ſpeciei. Non eſt igitur eadem ratio, & æquiuocè accipiendum εἶδος hîc cum ſuperiore: modus enim in ſpecie eſt diuerſus ſecundùm materiam: affectus potius, ſiue πάθος ſicuti: περιττὸν, καὶ ἄρτιον in numero quemadmodum dicebamus: molliore etiam ratione. Nam par & impar nunquam coniunguntur in eodem numero. Mas, & fœmina, in eodem indiuiduo ſimul eſſe aliquando ſolent. εἶδος igitur hîc erit figura, & facies, vt à Porphyrio quoque declaratur, πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος. Dixit igitur, ᾗ, id eſt qua in natura. Quo propoſito qua ratione, quo præſcripto. Quatenus: ideſt quibus limitibus naturæ. Theodorus neglexit.

Appellauit δημιουργίαν facetè, opus publicum. Nihil enim plus pertinere videtur ad publicam vtilitatem, quàm generatio. Sic in Timæo Plato Deum vocat δημιουργόν.

Quin omiſerit negligentiùs maſcula inſtrumenta, vix excuſari queat. In decimo *Hiſtoriarum* matrix mulieris virilibus comparatur: neque à Galeno prætermiſſum eſt, ὑστέρας nominat, μήτρας ſignatiùs, nam ὑστέρα communis vox etiam ad ſecundas.

CAPVT QVARTVM.

De partibus, quæ neceſſariæ ſint omnibus animalibus.

XXX. ARISTOTELES.

Ὅσα μὲν οὖν ἀναγκαῖα ὄντα μόρια τοῖς ζῴοις, τὰ μὲν, πᾶσιν ἔχειν συμβέβηκεν τὰ δὲ, τοῖς πλείστοις, ταῦτ᾽ ἐστί. πᾶσι δὲ τοῖς ζῴοις αἴσθησις μία ὑπάρχει κοινὴ μόνη ἡ ἁφή. ὥστε καὶ αὐτῇ ἐν ᾧ μορίῳ γίνεσθαι πέφυκεν, ἀνώνυμόν ἐστι. τοῖς μὲν γὰρ ταὐτὸ, τοῖς δὲ τὸ ἀνάλογόν ἐστι.

HAE igitur partes compluribus animantibus ſunt communes: at illas quæ ſunt neceſſaria, etiam omnibus ineſſe contigit. Solus autem ſenſuum tactus omnibus animantibus communis eſt. Quapropter membrum in quo ipſe exiſtit, caret nomine. Quod membrum eſt quibuſdam idem, in quibuſdam eius vicem aliud quid ſupplet.

CÆSAR.

CVM declarauit, neque matricem pro ſexu, neque excretorium membrum propter defectum omnibus ineſſe: ſubdit, eas partes non eſſe neceſſarias. Neque enim neceſſarium abeſſe ab eo poteſt, propter quod eſt. Nunc igitur partes exequitur neceſſarias. Ac duorum quidem generum: quemadmodum decebat, alias molles, alias duras. Docet autem non ſimplici narratione, ſed demonſtratione: ex libris Vniuerſalibus ſumpta eſt propoſitio illa. Senſus tactus omnibus animantibus eſt communis. Ergo, inquit, commûnis itē erit pars illa, in qua fit ſenſus is. Cuius partis naturam duplicem oſtendit: quippe aut primariam, & germanam, aut vicariam. Declarabit autem mox, carnem ſcilicet, aut quod carnis habeat proportionem. Vbi attentiùs ſi inſpicias, acutiùs diſputare poſſis: ſi enim pars non eadem in omnibus: ne ſenſus quidem, qui in ea, & per eam fit, idem erit in iiſdem; par enim demonſtrationis vis eſt ad communitatem, & identitatem.

Prætereà animaduertes argumentum. Quoniam, inquit, eiuſmodi pars non eſt in omnibus eadem, ſed analogia tantùm: idcircò nomine carere. Ergo ſenſus quoque ipſe nomine carebit. Eſt tamen ἁφή Sic etiam guſtus non idem in homine & gallina: quemadmodum in libris *de Anima* diſputatum eſt: neque σκληρόφθαλμα eodem, quo nos videmus, vident modo. Sic matrix nomen habet, quæ tamen non eadem omnibus, vt dictum eſt. Ratio, propter quam nomen non eſt poſitum, fuit dubitatio ſapientum, quorum aliqui putarent carnem, alij neruum eſſe tactus inſtrumentum. Cuius diſputationis hîc non eſt locus. Vnum, παράδοξον, ſatis hîc erit è multis noſtris. Non eſt verum, quod aiunt in ſuis argumentis. Senſile poſitum ſuper membrum ſentiens

Digitized by Google

non ſentiri: ſed medio opus eſſe. Iccircò alij cutem medium ſtatuêre ad tactionem, malè, Ablata enim etiam magis ſentimus: alij neruum inſtrumentum, carnem autem medium, nihilominùs, detecti nanque nerui ſentiunt, ſine medio. Ratio paradoxi: ſenſus quidam longè maximè ſpirituales: viſus primùm, mox auditus. Ii indigent medio quod ſpeciem penè immaterialem tranſmittat. Ignis enim multùm habet oculus: multum aërem auris. Olfactus ſequitur, qui & ab aëre accipit humidiore tamen, & penè medio inter aërem, & aquam, quæ nanque ſicca ſunt penitus non ſpirant odorem, aut minorem: vt viola, & roſa. Aqua multum pertinet ad guſtum. Tertia ad tactum, quare materialiores ſenſus hi. Hic etiam poſtremus ſine medio admittit ſpeciem.

Notabis, συμβέβηκεν, æquiuocè nunc, in *Prioribus Analyticis* exactiùs ac præciſiùs diſcutit. Neceſſarium diſtinguit ab eo quod eſt κατὰ συμβεβηκός, ſic & *Metaphyſ.* Ac de neceſſario quidē prędicatur τὸ ἐνδεχόμενον etiā apud Philoſophos: τὸ δὲ συμβεβηκὸς nonniſi in vſu cōmuni loquēdi.

Theodorus malè diuiſit capita. Nam rurſus ad tactum redibit, ſicuti malè quoque coniunxit tractationem partium communium omnibus, & non communium. Inde enim auſpicandum diuerſum caput monent verba illa. ὅσα μὲν οὖν ἀναγκαῖα ὄντα μόρια. Notabis atticiſmum, ὄντα pro ἐστί.

Inuertimus loquutionem; ſic enim iuſſit perſpicuitas. Prius enim membrum, poſterius vt eſſet fecimus: obſcurè enim ille ſic, ὅσα μὲν οὖν ἀναγκαῖα ὄντα μόρια τοῖς ζῴοις, τὰ μὲν πᾶσιν ἔχειν συμβέβηκεν, τὰ δὲ τοῖς πλείστοις ταῦτ᾽ ἐστί. Hoc ſecundum membrum clauſulæ notat eas partes, de quibus dicebat: plurima animalia haberę ſexum. Primum membrum deſignat eas partes, quas nunc ponit, aitque & neceſſarias, & in omnibus inueniri. Theodorus autem turpiſſimè ſimul confudit, ſic. *Partes hæ ſunt neceſſariæ, quæ omnibus, vel pluribus datæ ſunt Animalibus*, quàm bonus Philoſophus extiterit, ex his palam eſt, cùm dixit eſſe neceſſarias: & tamen non omnibus ineſſe.

XXXI. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ καὶ ὑγρόν τι πᾶν ζῷον, ἧς στερισκόμενον, ἢ φύσει ἢ βίᾳ, φθείρεται. ἔτι ἐν ᾧ γίνεται τοῦτο ἄλλο· ἔστι δὲ τοῦτο, τοῖς μὲν αἷμα καὶ φλέψ, τοῖς δὲ τὸ ἀνάλογον τούτων· ἔστι δ᾽ ἀτελῆ ταῦτα· οἷον, τὸ μὲν ἶς, τὸ δὲ ἰχώρ

Ineſt autem vnicuique animali etiam humor: quo vel natura, vel vi ſi priuetur, interit: ineſt etiam aliud, in quo ille exiſtit humor. Aliqua enim animalia habent & ſanguinem, & venam. Aliqua aliud quid eorum loco: verùm imperfecta ea ſunt: fibram ſcilicet, & ſaniem.

CÆSAR.

ADHVC alias partes eiuſdem modi numerat: quippe quatenus ſunt neceſſariæ: diuerſi autem modi: quatenus ſunt liquidæ. Vniuerſali nomine humorem appellauit, ὑγρότητα. Eſt enim caloris innati pabulum, quo deficiente deficit animal. Diuiſit autem mox vocem ac rem illam communem in duo. In ſanguinē, & ſanguini analogum. Simul, quia liquidi natura alienis terminis continetur, vaſa aſſignat nihilominus neceſſaria. Venam ſanguini attributam: & venæ analogum fibram, ſanguini analogum ſaniem. Hæc ſic ab Ariſtotele. An verò ita ſit, liquidū quòd alienis finibus præſcribatur? prudenter intelligendum. Nullum corpus infinitum eſt: ergo etiam liquida ſuos habent limites natura propria: multa autem hîc ſunt perpendenda.

Non temerè dixit ſanguinem eſſe partem neceſſariam. Nam vulgus veterum Philoſophorum putabat ſanguinem eſſe animam. Quos poëtæ ſequuti auſi ſunt nugari: *Purpuream vomit ille animam.* Alij ſanguinem rati ſunt eſſe hominem, vt ait Hippocrates in libro de *Hominis natura.* Itaque Plinius mirabilis eſt, cùm miratur in XI. quî fieri poſſit, vt tactus non ſentiat: quo tamen ablato vita item auferatur. At enimverò tactus vitalitatis affectio eſt, non animalitatis. Sanguine non viuimus, ſed anima: cuius ſedes ſanguis eſt, aut analogum. Accepit autem ab Ariſtotele, ſanguinē non ſentire. Eſt autem ita ſedes, vt non ſit ſubiectum alio modo, quàm os. An verò ſpiritus, quæ partes ſunt ſanguinis ſubtiliores, animati ſint: non eſt hîc diſputandi locus.

Illud quoque contemplandum eſt: an natura poſſit amitti ſanguis vniuerſus nulla vi allata. Nam neque extrema ſenecta cùm diſſoluimur, ſanguis amittitur: neque qui tabe intereunt,

exangues

Digitized by Google

exangues fiunt. Neque ſi medicamento educatur: quod Galenus ſcripſit, repetit Conciliator, Aëtius etiam nominatim prodit, natura id faciat potiùs, quàm vis: nihilo ſecius, atque venæ ſectio. Adeò verò à natura id agi poſſe falſum videtur: vt contra ſcriptum ſit ab Hippocrate, in omni purgatione ſanguinem poſtremum exire. Quare præter vitæ munus, attributæ etiam ſunt aliæ dotes. Craſſiorem ſanguinem viribus augendis apparari, ait Galenus. Argumentum ſumes à parte dextra noſtri corporis, valentior enim ea de cauſſa eſt. A iecore nanque craſſior, quàm à corde. Itaque etiam apoplexiæ in ſiniſtram frequentiùs ſoluuntur. Præterea ad prudentiam ſemina præſtari ab ſanguine ſcriptum eſt ab Hippocrate in primo de *Morbis*, ex antiquorum ſententia. A quo etiam pendere ingenij vim prodidit idem in libro de *Flatibus*. Quare molles carne aptiores ad diſciplinam, iactatum eſt vulgò, teſtante etiam Ariſtotele. Sanè ſpiritus ſubtiliores, agiliores, lucidiores: &, vt ita dicam, ἱερώτεροι.

Neque negligenda recentiorum, quos iſtæ pecudes inſectantur, diligentia. Veteres enim vix videntur agnouiſſe ſecundas humiditates. Galenus pauculas pauxillo verborum momento attigit. Ariſtoteles in primo, & ſecundo de *Generatione animalium*, in ſecundo, & tertio de *Cauſſis partium*, ait eſſe vltimum alimentum. Non ſine cauſſa igitur ſubtracto alimento intereat animal: etiam ſi ſanguis ipſe anima non ſit. Quæ ad præſens opus ſunt, ſatis hæc ſunto: vbi de ſanguinis natura agit philoſophus, in tertio ſcilicet.

Appellauit ὑγρότητα τὸ ὑγρόν. Sic è contrario docet Galenus ex Hippocrate.

Vitabis philoſophi breuitatem, ἔστι δὲ τοῦτο τοῖς μὲν αἷμα, τοῖς δὲ φλέψ, τοῖς δὲ ἀνάλογον. Dicendum fuit explicatiùs, ἔστι δὲ τοῦτο ἐνίοις τὸ μὲν αἷμα, τὸ δὲ φλέψ: ἐνίοις δὲ τὸ ἀνάλογον: vel, τοῖς μὲν καὶ αἷμα, καὶ φλέψ.

Vbi eſt, ἰός: ſcribes ἴς, id eſt fibra. Lata vox, nec æqualis ſignificationis. Nanque *fibra* apud Ciceronem eſt iecoris fiſſio ex libris *Aruſpicum*, eſt & radicula minuta craſſioribus adhærens. Analogia non inepta. Craſſitudo nanque illa in tenuiora quaſi fiſſa eſt. Eadem ratione nerui ſubtiliores ἶνες, *villi* à recentioribus: pari proportione filamenta, quæ in ſanguine quorundam animalium inueniuntur. Qua ſimilitudine Plinius *minutas venulas* in XI. ita quoque appellauit. Quare ἶνες non ſolùm erunt vicariæ τῶν φλεβῶν ἀνάλογοι: ſed etiam minores veræ φλέβες ἐν τοῖς ἐναίμοις: niſi temerarium ſit, *venaſtra*, ſcitè dicatur. Non minùs intelligas, ἰχῶρα eſſe item æquiuocum. Nam ſi eſt ἀνάλογον τοῦ αἵματος: quomodo dictum eſt ab eodem in tertio huius, τὸ αἷμα γίνεσθαι ἐκ τῶν ἰχώρων πεττομένων.

Ἐν ᾧ γίνεται. Theodorus. *In quo & fiat, & contineatur*, infelix audacia. Non enim ſolis in venis continetur ſanguis, ſed etiam in ſinu cordis. Illud igitur nequaquam debuit addere de ſuo.

Idem malè interpretatus eſt hìc, ἄλλο, *diuerſum*. Diuerſum enim eſt, quod ab vno profectum aliò tendit, quàm ſuum compar: exempli gratia: pituita humor, bilis humor: vtrique idem genus, diuerſa natura. Sic loquendum philoſopho: at hìc, vena, quanquam non eſt idem cum ſanguine: tamen non eſt diuerſum, ſed aliud.

XXXII. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν ἁφὴ, ἐν ὁμοιομερεῖ ἐγγίνεται μέρει, οἷον ἐν σαρκὶ, ἢ τοιούτῳ τινί· καὶ ὅλως ἐν τοῖς αἱματικοῖς, ὅσα ἔχει αἷμα· τοῖς δὲ τὸ ἀνάλογον. πᾶσι δὲ [ἐν] τοῖς ὁμοιομερέσιν αἴσθησιν ταύτην εἶναι δῆλον.

Tactus igitur parti conſimili inſitus eſt: cuiuſmodi caro eſt, aut horũ quippiam. Omnino enim in ſanguineis partibus eo in genere animalium, quæ ſanguinea ſunt: in alio genere, ijs partibus, quæ ſanguinis vicem tenent. Omnibus autem ſenſum hunc repræſentari per conſimiles partes manifeſtum eſt.

CÆSAR.

PROPTEREA quòd vnum quiddam membrum omnibus animantibus commune vult oſtendere: idque aut ipſum, aut eius vicarium: habetq; hoc indicare per tactum ſic. Tactus omnibus ineſt: tactus in aliquo membro tanquam in ſede exiſtit: ergo ſedes hæc erit omnibus communis. Declarat, quæ ſit: ait carnem eſſe, aut rem quæ ſit carni ſimilis. Quoniam verò non vnus modus carnis eſt, in lingua, in gingiua, in glandulis: nequid excluderet, quod à communi carnis facie diſtare videretur: dixit, τοιούτῳ τινί: mutato numero, cùm σαρκὶ dixiſſet. Sic Terentius. *Dixti Eunuchum velle te*: ſubdit, *quòd ijs ſola Reginæ vtuntur*: genus enim

D

pleuit numero plurali : non poterat in ſingulari : hoc Reginæ vtuntur : illum nanque vnum deſignaſſet. Excludit oſſa, & eiuſmodi : cùm arctauit ad ſanguineas tantùm partes. In fine occultè concludit, quod vult. Partes conſimiles communes eſſe omnibus : inſtrumentarias non omnibus. Quoniam ſenſus tactus, qui eſt communis, conſiſtit in paſſione : inſtrumentarias ad agendum apparatas eſſe à natura. Actiones autem non eaſdem omnibus : ergo ne agendi quidem partes eaſdem.

Πᾶσι δὲ τοῖς ὁμοιομερέσι, ne coniungas hæc ſimul. Sed πᾶσι ζώοις ἐγγίνεται ἐν τοῖς ὁμοιομερέσι. Theodorus *conſiſtit*, verè : ſed non expreſſit τὸ ἐνυπάρχει : nos, *inſitus eſt*, ſit à natura.

Theodorus omiſit totum illud, ὅσα ἔχει αἷμα. Quoniam pars ſanguinea nonniſi in animalibus ſangnineis reperiatur, videntur illa ſuperfluò poſita. At ſi hæc hinc adimit, multa eiuſmodi aliunde quoque auferenda ſunt. Frequens enim eſt in hac loquutione Philoſophus, ἐν οἷς ἐστι, ἐν τοῖς ἔχουσι, cùm tamen palàm ſit, ea ineſſe, quæ narrat.

XXXIII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ ποιητικαὶ δυνάμεις, ἐν τοῖς ἀνομοιομερέσιν· οἷον τῆς τροφῆς ἐργασία, ἐν στόματι· καὶ ἡ τῆς κινήσεως τῆς κατὰ τόπον, ἐν ποσὶν, ἢ πτέρυξιν, ἢ τοῖς ἀνάλογον.

Poteſtates autem, quæ ad actiones pertinent: ea in condiſsimilibus partibus conſtituta ſunt. Sic ore conficitur cibus: mouemur ſecundùm locum pedibus, aut alis, aut aliis membris his ſimilibus.

CAESAR.

NVNC oſtendit actiua membra eſſe condiſſimilia, exemplis : oris ad cibum : pedum, aut alarum ad motum : aut analogorum : putà annulorum in ſerpentibus, pinnularum in piſcibus. Dixit, *motum :* & addidit, *ſecundùm locum.* Quoniam & mouemur ſecundùm ſitum contractione, ac remiſſione. Item aliis motuum generibus, alterationis, augmenti, generationis. Quocirca Theodorus mirificè deficit, dum vult pluſquàm facere. Verbum enim *incedendi* appendit verbo κίνησιν κατὰ τόπον. Omitto, quod otioſi tantùm, aut potentis eſt incedere, incedunt enim ſoli ij, qui in loca cedentium leniter ambulant : ſummota à lictoribus turba, Reges : at quis dicat alis aquilam, mugilem pinnis incedere? Addidit quoque aduerbium, *ſicut :* quo in loco nulla ſit ſimilitudo à philoſopho. Item illud, *è contrario*, æquè temerè.

Illud dubitari poſſit. Neruus è conſimilibus eſt : neruus mouet : non igitur actiones in condiſſimilibus tantùm. neque fugiendum eſt ad id, pedes explent actionem illam non neruus. Aio ego, motus in neruo primò & per ſe : in pede ſecundariò, & per neruum. Actio igitur pedis per neruum. Ergo actio nerui eſt : mouet enim neruus pedem. Sic pes ſentit per carnem ; ſenſus in carne eſt.

XXXIV. ARISTOTELES.

Πρὸς δὲ τούτοις, τὰ μὲν, ἔναιμα τυγχάνει ὄντα, οἷον ἄνθρωποι, καὶ ἵπποι, καὶ πάνθ' ὅσα ἢ ἄποδά ἐστι τέλεια ὄντα, ἢ δίποδα, ἢ τετράποδα· τὰ δὲ, ἄναιμα, οἷον μέλιττα καὶ σφὴξ, καὶ τῶν θαλαττίων, σηπία καὶ κάραβος, καὶ πάνθ' ὅσα πλείους ἔχει τεττάρων πόδας.

Ad hæc quædam animantes conſtant ſanguine: velut homines, & equi, & omnes, quæ aut pedibus carent, cùm tamen alioqui perfecta ſint, aut bipedes, aut quadrupedes: alia autem exangues ſunt: vt apes, & veſpa, & ex marinis, ſepia, & locuſta. Denique omnia, quæ plures quaternis pedes habent.

CÆSAR.

INEPTE' connectit hæc ſuperioribus, his verbis, πρὸς δὲ τούτοις: ſed cùm ſanguinem, aut analogum communem omnibus diſtribuiſſet: ſic loqueretur, τὰ δ' ἔναιμα τυΐχαίει ὄντα. Incluſit intra ſanguineorum claſſem τὰ ἄποδα, addito illo, τέλεια Intelligit perfecta animalia quæ cor, iecur, cerebrum habent. Mancus ſanè, qui non priùs docuerit. Talis delphin, & alia pauca. Plinius hinc mutuatus, quę diceret de ſanguinis natura, ſic ſcripſit in vndecimo, *quibus plus quaterni pedes, nullus.* Excludit illa quidem: at non ἄποδα ἁπλῶς. Succinctè contexas ad hunc modum. Denique omnia modo perfecta ſint, ſiue binos, ſiue quaternos, ſiue nullos habeant pedes, alia omnia exanguia: nam quæ plures quaternis habent, ea omnia imperfecta. Vbi mirum ſanè: animalia quædam ſolo ali ſanguine, vt culicem, & pulicem: & ex ſanguine non conſtitui in principiis ſuæ conformationis. Non erit igitur verum, iis animantes ali, ex quibus conſtant.

CAPVT QVINTVM.

De Animalium varia generatione.

XXXV. ARISTOTELES.

ΚΑὶ τὰ μὲν, ζωοτόκα· τὰ δὲ, ᾠοτόκα· τὰ δὲ, σκωληκοτόκα. ζωοτόκα μὲν, οἷον ἄνθρωπος καὶ ἵππος, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἔχει τρίχας· καὶ τῶν ἐνύδρων τὰ κητώδη, οἷον δελφὶς, καὶ τὰ καλούμενα σελάχη. τούτων δὲ τὰ μὲν, αὐλὸν ἔχει, βράγχια δ' οὐκ ἔχει, οἷον δελφὶς, καὶ φάλαινα. ἔχει δ' ὁ μὲν δελφὶς τὸν αὐλὸν διὰ τοῦ νώτου, ἡ δὲ φάλαινα ἐν τῷ μετώπῳ. τὰ δὲ, ἀκάλυπτα βράγχια, οἷον τὰ σελάχη, γαλεοί τε καὶ βάτοι.

SVnt prætereà animantes quædam, quæ animal pariunt: quædam ouum: quædam vermem. Pariunt animal, homo, equus, vitulus marinus, atque alia, quæ pilos habent. Tum ex aquaticis cetacea: vt delphin, & quæ cartilaginea dicuntur. Horum autem aliqua fiſtulam habent, branchias non habent: vt delphin, balæna. Habet delphin in dorſo fiſtulam, balæna in fronte. Aliis branchiæ detecta ſunt, ſcilicet cartilagineis: vt muſtelo, & raia.

CÆSAR.

SVPRA diſtinxit per partes, nunc per actiones. Ac primùm quidem per actionem generandi: ſed ita, vt partes quoque intermiſceat confundens more ſuo. Dicit, quædam animal parere: quædam ouum: quædam vermem. Videbimus qua ratione diſtinxit animal à verme, vermis enim animal eſt. Quare infra cùm definit vermem: ait aliud ex eo animal fieri. Intelligit animal gigni ſimile, & perfectum in ſuo genere: quódque ad vlteriorem generationem non promoueatur. Iccircò Theodorus de ſuo addidit, tanquam paraphraſtes, non tanquam interpres, *perfectum.* Circumſcribit animalis generationem tripliciter, ab indicio pilorum: per genus cetaceorum: per cartilaginea. Scluſit igitur in genere πεζῶν, quæ pluma teguntur: & quæ corio ſcabro ſunt, vt lacerti, & angues: tametſi illud animaduertendum eſt: vipera nanque parit animal, ſicut & cartilaginea. Cetacea ſunt maiores piſces: κῆτος enim molem ſignificat. *Cartilaginea* interpretatur Plinius in nono, τὰ σελάχη, putant huius nominis autorem extitiſſe Ariſtotelem: quibus equidem faueo, reor tamen à piſcatoribus accepiſſe. Sanè Latina vox non tam exprimit Gręcam, quàm ſuperat: ſubſtantiam enim deſcribit noſtra: illa qualitatem ne manifeſtam quidem. Sunt enim σελάχη dicta à *nitore*, quem in reflexu oſtendant, quaſi σέλας ἔχοντα. Cartilaginea verò, quibus neque os, neque ſpina eſt, ſed cartilago.

Quis dubitet rectiùs fieri potuiſſe : ſi genera præpoſita eſſent? Nunc declarat generationem per cetacea : quæ mihi ignota ſunt : longè verò magis etiam ipſa cartilaginea, maximè verò eadem ſub nomine σελαχῶν. Definit prætereà ouum quid ſit : at quid branchia, quid fiſtula, nihil. Sunt branchiæ rubræ carunculæ fibroſæ, lunatæ,ſeſe in aliquibus ſuperequitantes, ambitu ſerrato ad fauces. Hæ ſunt branchiæ internæ : exteriores corio duro atque os repræſentante conſtant. Vtroque genere aquam accipiunt, reddúntque. Habent hæ exteriores officium,quòd alæ quorundam inſectorum extrinſecus tegentes intus poſitas tenuiores. Hæc aliqui piſcium tegumenta habent,vt mugil, quidam non, vt cartilaginea nonnulla. Fiſtula verò eſt tubus ad aërem recipiendum.

Nihil ſanè attinebat ad pręſentem contemplationem apponere haſce partes:quippe ad generationem nihil faciunt. Neque propterea generant animal, quia fiſtulam habeant,aut branchias detectas. Neque fiſtula ſignum erit illius generationis. Nam fiſtulas ſeptenas habent lampetræ: at eæ ouum pariunt.

Videndum an rectè dictum ſit à Theodoro, *ζωοτόκα, quæ animal gignunt*. Omnia enim animalia, quæ fœcunda ſunt, gignunt animal : genitrices enim dicuntur catulorum ſuorum, at non omnia pariunt animal. Aliud eſt τίκτειν, aliud γεννᾷν. Tamen infrà, τὰ δὲ ζωοτοκεῖ ἐν αὐτοῖς : laxè ſanè.

Theodorus maluit dicere, *alteris*:quàm explicare,vt fecit philoſophus, οἷον τὰ σελάχη, veritus pueriliter repetitionem vocis, qui tamen multis locis paraphraſten agit. non ſunt in noſtro codice illa verba : *reliquiſque generis eiuſdem.*

Nota, διὰ τοῦ νώτου, *à dorſo* interpretatus eſt Theodorus ex Plinio : qui & ἐν τῷ μετώπῳ, *à fronte.* Aut delphinum ignoramus nos, aut Ariſtoteles. Nam quos in Adriatico vidimus, quos in Oceano Britannico, fiſtulam versùs occiput habent. Idem philoſophus, eúmque ſequutus Plinius,os delphino agnoſcunt medio penè in ventre. At contrà cùm roſtrum acutum ſit,os hiatu maximo ab ſummo aperitur. Puto etiam, non enim nunc memini, è contrario imam mandibulam aliquanto porrectiorem.

XXXVI. ARISTOTELES.

Καλεῖται δὲ ᾠὸν μὲν, τῶν κυημάτων τῶν τελείων, ἐξ οὗ γίγνεται τὸ γιγνόμενον ζῶον, ἐκ μορίου τὴν ἀρχήν· τὸ δὲ ἄλλο, τροφὴ τῷ γιγνομένῳ ἐστί.

Vocatur autem ouum fœtuum perfectorum, ex cuius parte fit principio animal, quod generatur : ex altera alimentum ipſi generato.

CÆSAR.

DEFINIT ouum mirificis verbis, quorum ſingula maximis ad eius naturam momentis conſtant. Dixit, vocatur : quo duplicem haberemus notionem, τοῦ τί ὀνόματος, καὶ τοῦ τί ἦν εἶναι. Dixit, animalium perfectorum : quoniam imperfectorum vnicoloria ſunt : neque habent partem pro principio generationis, partem pro alimento. Id quod in ſexto exactiùs diſputabimus. Dixit, κυημάτων, non ζώων : propterea quòd ſi ad matrem compares ouum, nihil aliud, quàm opus quoddam videatur : ſi ad fœtum, qui ex eo fit, eius finem notas.Itaque & à materia,& à fine,& à forma perfectam dedit definitionem:propterea quòd animalis formam gerit in potentia. Dixit γίνεται,quia ouum fœtus materia eſt:adeò vt nos in Commentariis *Plantarum* profeſſi ſimus, ouum non corrumpi, ſed perfici. Definit enim eſſe,quod nunc eſt : atque ita corrumpitur : ſed perficitur, & fit id, propter quod hoc eſt, quod futurum eſt:atque ita non corrumpitur.

Declarauit autem vtrunque & generationem, & generationis finem. Sic primùm tangit motum ipſum, quod appellant philoſophi, *in fieri :* cùm dixit, γίνεται τὸ γινόμενον : ſic enim lego: non, γενόμενον. Deinde, τῷ γενομένῳ : id eſt fœtui iam facto : non enim alitur, niſi aliquid formæ introductum ſit : licèt enim ſit indiuiſibilis : tamen ſecundùm materiæ inchoationem,ſic loquimur impræſentia:alibi ſubtiliùs. Vbi duo errores Theodori. *Principio,* inquit, *animal conſiſtit.* non conſiſtit, quod non eſt : quod fit non eſt : fœtus fit ex ouo:non igitur conſiſtit. Alter : τῷ γενομένῳ : *quod fit,* immò, *quod factum eſt,* id eſt inchoatum.

Digitized by Google

Dixit, τῶ ἀρχῆν, non ſolùm κατὰ τὸ ἀρχεῖν, vt tempus notaret: ſed vt etiam tanquam principium fœtus agnoſceret.

Plinius neque definiuit ouum, neque hanc naturam explicauit: præſertim cùm è ſexto haberet, quæ diceret de origine,& alimento.

Theodorus illa malè eſt aſſequutus, τῶν κυημάτων τῶν τελείων: *ex fœtibus perfectis*,inquit. Neque enim vnum ex fœtibus eſt:ſed ex ouo fœtus:oua fętuum principia;fętus ouorum fines.Neque fętus perfectus ouum dici poteſt.

XXXVII. ARISTOTELES.

Σκώληξ δ' ἐστὶν, ἐξ οὗ ἄλλο γίνεται [ὅλου ὅλον] ζῶον, διαρθρουμένου καὶ αὐξανομένου τοῦ κυήματος.

Vermis autem eſt fœtus:ex quo, poſtquam fuerit dearticulatus, & auctus, aliud animal fit.

CÆSAR.

PVLCHRA hæc quoque definitio. Nam ad differentiam oui fœtum iam appellat,& ad differentiam perfectorum animalium: ex quo alterum animal fit. Fiunt tamen animalia quædam ex animalibus ſua in ſpecie perfectis: vt ex Culice Aſilus:& alia, de quibus in quinto. Addendæ igitur aliæ differentiæ, itaque dixit, dearticulatum: propemodum enim informis eſt.

Theodorus autem delitias facit.*Vermis*,inquit,*eſt, ex quo toto, animal totum per ſubiecti fœtus formationem, incrementúmque gignitur.* Principio Ariſtoteles non dixit, *totum.* Sed Theodori ſatagentia vana. Nam etiam ex ouo toto imperfectorum fit fœtus:neque enim egent alimento: ſicut neque,vbi perfecta ſunt animalia in ſua ſpecie, ſemper egent cibo: hyeme enim nihil eſcæ capiunt.Prætereà non in omnibus fit totum animal:ſed alæ poſteà oriuntur,ex principiis formalibus, non ex materia. Videtur tamen Theodorus legiſſe ὅλον ζῶον quod in noſtro codice, ἄλλον, , legimus, quia in ſecundo de *Generatione animalium* idem dicatur. At quid ſibi vult, cùm ait: *ſubjecti fœtus formationem?* nónne ipſe vermis fœtus eſt? Non quit fieri animal ex verme tanquam ex ſubiecto fœtu:ſubſtantiæ enim nulla ſubiicitur ſubſtantia:ſed tanquam ex termino: vt in *Phædone* declaratur, & in primo *Phyſicorum.* Præthereà non expreſſit, τὸ διαρθρούμενον, *per formationem.* Nam ipſe vermis formatus eſt: & augetur antè, quàm mutetur. At philoſophus articuli vocabulo, immò articulationis mirificè & operam naturæ & opus cuiuſmodi eſſent, indicauit: quibus noua lineamenta deberentur: neque enim fruſtra eſt præpoſitio in ea compoſitione, διά. Poſtremò abutitur verbo, *gignitur:* non enim fit generatio,ſed perfectio generati; ſicuti fœtus humani in vtero poſt quadraginta dies.Quare vera eſt prædicatio:vermis eſt formica non dearticulata. Formicæ nanque forma in materia vermis eſt: quæ forma ſub duabus figuris poteſt eſſe propter ſuam imperfectionem:& ſibi fabricat ſecundam, fortaſſe etiam primam:quemadmodum in libris de *Semine genitali* acutiſſimè eſt diſputatum. Sicut etiam perfectiſſimę formę ſub figuris duabus eſſe poſſunt, vt anima humana ſub maſculo,& fœmina.

XXXVIII. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν ἐν αὑτοῖς ᾠοτοκεῖ τῶν ζῳοτόκων, οἷον τὰ σελάχη· τὰ δὲ, ζῳοτοκεῖ ἐν αὑτοῖς, οἷον ἄνθρωπος καὶ ἵππος. εἰς δὲ τὸ φανερὸν, τῶν μὲν, τελειωθέντος τοῦ κυήματος, ζῶον ἐξέρχεται· τῶν δ', ᾠόν· τῶν δὲ, σκώληξ.

Eorum igitur, quæ animal pariunt, quædam intrà ſe pariunt oua: vt cartilaginea, alia pariunt intrà ſe animal: vt homo,equus. Quæ autem exeunt in lucem, aliquibus eſt animal perfecto demum fœtu:aliis ouum: quibuſdam vermis.

CÆSAR.

DISTINXIT animanres, quarum aliquæ ouum parerent, aliquæ animal, aliquæ naturam mediam, vt vermem. Nunc enucleatiùs aperit. Nam illæ differentiæ erant fætuum antè, quàm ederentur. Nunc alias adiungit editorum: item aliam nondum editorum. Quoniam cartilaginea ſunt & ζωοτόκα, excludunt enim concepta oua antè, quàm edant.

Peſſimè, vt monebamus ſupra, dicit: hominem ζωοτοκεῖν ἐν αὑτῇ: non enim τίκτει, ſed κύει. At σελάχη fortaſſe queas ita deſcribere: excludunt enim concepta intus: ſicut gallinæ foris.

Animaduertes & id: hîc clarè demonſtrari, quod ſupra de Theodori errore dicebamus: perfectum nanque fœtum ab ouo ſegregat, & verme; τῶν μὲν τελειωθέντος τοῦ κυήματος, ζῷον ἐξιέναι.

Theodorus vbique horreſcens puritatem atque ſimplicitatem orationis, affectat ornamenta: verùm Ariſtotelis breuitas deterret ſapientes, acuit temerarios ad calamiſtros, quemadmodum de Cæſaris *Commentariis* Cicero dixit veriſſimè. Itaque τὸ ᾠοτοκεῖ Ariſtotelis auſus eſt vertere: *oua conficit*. Nullum animal facit oua: ſed virtus informatrix. Eiuſdem officinæ, cùm ait: *hominem animal intrà ſe formare*. Infelix etiam illud aduerbium, *illicò*: non enim ſtatim animal fit è ſemine, ſed quadrageſimo, cùm citiſſimè, pòſt die. Intereà verò plantæ tantùm vita viuit.

XXXIX. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ᾠῶν τὰ μὲν, ὀστρακόδερμά ἐστι καὶ δίχροα, οἷον τὰ τῶν ὀρνίθων· τὰ δὲ, μαλακόδερμα, καὶ μονόχροα, οἷον τὰ τῶν σελαχῶν.

OVorum autem quædam ſunt teſtaceo putamine, & duum colorum: qualia auium. Alia molli cute, & vnius coloris: veluti cartilagineis.

CÆSAR.

QVæ definiuit, eorum nunc ponit differentias. Hîc ouorum: mox vermium. Rectiùs autem hæc definitioni ſtatim ſubtexuiſſet. Alias differentias exactiùs ponet in ſexto. Sanè Struthij Africani oua ὀστρακόδερμα: aliorum autem minùs longè dura, quàm hæc appellatio. Profectò minùs dura, quàm Gammarorum cruſtæ, quæ μαλακόστρακα nominat.

Δίχροα, ambigua vox. Nam & medulla, vt ita dicam, ouorum quorundam duorum eſt colorum, & putamen nihilo ſeciùs: punctis enim variata multa, & maculis.

Minùs circumſpecta oratio Theodori. *Ouum*, ait, *putamine teſtaceo contineri*: oui enim pars putamen ipſum eſt: vt teſta oſtreæ: quis dicat hominem cute contineri? Et illa verba quæ in eius codice leguntur, quid agant, neſcio; ſunt verò hæc, *verméſque pariunt*.

XL. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν σκωλήκων οἱ μὲν, εὐθὺς κινητικοί· οἱ δ', ἀκίνητοι. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τοῖς περὶ γενέσεως δι' ἀκριβείας ὕστερον ἐροῦμεν.

VErmes quoque alij ſtatim mobiles, alij immobiles; verùm de ijs exactiùs poſteà dicemus, vbi tractabimus generationem.

CÆSAR.

NON temerè ponenda fuit à motu differentia. Videretur enim vermium natura illicò mobilis, quia dixerat eſſe vermem animal : ſi ſupra legas, ἄλλο, aliud animal fit. Sanè formicarum fœtum vocat vermes : quæ vulgus oua. Non enim mouentur. Theodorus addidit de ſuo illa omnia, *nunc animalium reliquas differentias addimus*. Continuat enim ſic. ἔτι δὲ τῶν ζώων. Non enim illis verbis hæc cohærere queunt. Sed ἔτι μὲν οὖν.

CAPVT SEXTVM,

De partibus Animalium ad motum.

XLI. ARISTOTELES.

ΕΤΙ δὲ τῶν ζώων τὰ μὲν, ἔχει πόδας, τὰ δὲ, ἄποδα· καὶ τῶν ἐχόντων τὰ μὲν, δύο πόδας ἔχει, οἷον ἄνθρωπος καὶ ὄρνις μόνα· τὰ δὲ, τέτταρας, οἷον σαῦρα, καὶ κύων· τὰ δὲ, πλείους, οἷον σκολόπενδρα καὶ μέλιττα· πάντα δ᾽ ἀρτίους ἔχει πόδας.

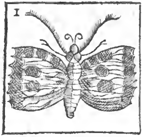
ANimalium præterea quædam pedes habent, quædam non habent. Et illa quidē aut binos, vt homo, & auis ſola. Alia quaternos, vt lacerta, & canis. Alia plures, vt ſcolopendra, & apes. Omnia autem pares.

CÆSAR.

CVM partes, quæ ad cibum pertinerent, recenſeret : partes quoque excrementorum neceſſe habuit dicere. Eſt enim excrementum cibi pars. Ea erant duum generum, inutilia, vt vrina: vtilia ad ſpeciem, vt ſemen. Itaque de vulua coactus fuit ſcribere. Quare detruſus eſt ad generationem antè, quàm partes abſolueret. Nunc ergo redit. Qua de cauſſa caput aliud faciendum fuit. Quid enim generationi cum pedibus? maximè verò debuit per initia recenſere partes has: immò verò primo quoque loco. Nam motus prima eſt affectio in natura. Triplicia autem cùm ſint motus genera in animali : humilia, id eſt quæ humi fiunt, aërea, aquatilia: per hæc tria deducendo contemplationem caput abſoluamus. A pedibus igitur initium facit, tanquam à notioribus: atque ſic ait, non eſſe partem neceſſariam: quoniam multa carent pedibus. Affectiones duas addit: vnam à numero; quia bini, aut quaterni, aut plures ſint : alteram ab affectu numeri: propterea quòd pares.

Dicit autem numerum appoſitis exemplis ζωοτόκων; & ᾠοτόκων vtrinque quia parit animal homo bipes: parit ouum auis bipes. Parit animal canis quadrupes: parit ouum lacerta quadrupes. Quo loco veſpertilionis hiſtoria expleri poteſt, quæ ſuperioribus, manca legitur. Idque ſine vitio. His in libris enim hoc frequenter fit: vt diſſipata rerum natura pernoſcatur. Non enim ſimplex hiſtoria eſt: ſed philoſophica, certis capitibus diſponens ea, quæ tractantur. Hic igitur de pedibus, cùm ſcribat, veſpertilio qui peculiarem in hoc naturam habet, huc iterum arceſſi poteſt. Bipes quippe eſt, atque in terram delatus, rurſum tollitur in volatum, ſicut hirundo. Quin etiam graditur : ſed ita vt aliorum duorum pedum vtatur officio. Hi dum volat, nulli ſunt: vbi collegit alas, conformantur. Alarum enim oras ita habet ſinuatas, vt arcuum coronides inter ſe committantur, quem in locum inter duas membranas cartilagineus totulus ab origine alarum

ad oram vſque extrema perductus quaſi procreat ex ſeſe vngulam aduncam. Cuius ope paſſis alis hæret parietibus vt muſcas nocturnas,& araneas venetur. Harum igitur conuentu atque cohæſione vngularum pes fit: alarum contractione, quaſi crus. Ita quadrupes reptat potius, quã incedit. Ea de cauſſa *murem pennatum*,& *murem volantem*, Gallia vocat, & Taurini. Mirum animal, bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns ſinè luce, cæcus in luce, extra lucem luce vtitur, in luce luce caret, auis cum dentibus, ſinè roſtro, cum mammis cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit. Auicenna ait *Animal minùs quàm veſpertilio ſit, ab eius figura non abhorrens, inter apoda verè poſſe recenſeri. Vbi enim in terram ceciderit, reptare: neque vſu pedum quoque niti.* Nos ex genere Papilionum deprehendimus vnum & alterum in hortis noſtris, quod humi iacens magno alarum ſtrepitu excitauit nos ad quærendum quidnam eſſet id. Nullo enim conatu proficiebat ad ſeſe humo attollendum. Crura tamen habet vtrinque terna, coxis hiſpidis, ipſa nuda. Alas papilionis quatuor maximè mira arte, atque ſpectabili colore furuas, argentea ſcobe aſperſas, ſingulæ ſingulos oculos pauoninos, quaſi clauos habent in toga. Oræ imæ candidæ, tanquam limbus pallæ muliebris. Cornicula duo prætenta, veluti pinnulæ auiculæ cuiuſpiam, colore aureo. Corporis magnitudo quanta pullo veſpertilionis: figura adeò ſimilis, vt initio vnum eſſe arbitratus ſim. Color in tergo fuliginoſus, in ventre incanus. Tota facies villoſa, ac pulueroſa, multis ſegmentis aluus compoſita: ipſa tumida ac maxima, ex qua lac iaculatur, eius figuram, quod eſſet tum rara, tum inſignis, expictam hîc dedimus.

Poſt quaternos pedes maiorem numerum non appoſuit, alibi fuſiùs declaraturus, ſunt enim quibuſdam ſeni, vt muſcæ,& apibus, diuerſis officijs: prioribus enim pro manibus muſca vtitur, quibus caput poliat, non minùs poſterioribus quoque, alas enim detergit. Apibus vſus poſteriorum ad colligendam ceram. Omnibus autem fingit cellulas. Sunt & octoni, & deni, & plures: vt ſuo loco videbimus. Diſpoſitio quoque pedum diuerſa, continuus ordo in aliis. Non in quodam genere Erucarum.

Plinius è Græcorum mendacijs excoluit nugarum apparatum: cùm Monopodas homines prodidit, qui etiam defendant pedis vmbra ſolis vim.

XLII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ νευστικῶν ὅσα ἄποδα, τὰ μὲν, πτερύγια ἔχει, ὥσπερ ἰχθύες· καὶ τούτων οἱ μὲν, τέτταρα πτερύγια, δύο μὲν ἄνω ἐν τοῖς πρανέσι, δύο δὲ κάτω ἐν τοῖς ὑπτίοις, οἷον χρύσοφρυς, καὶ λάβραξ· τὰ δὲ, δύο μόνον, ὅσα προμήκη καὶ λεῖα· οἷον ἔγχελυς, καὶ κόγγρος. τὰ δ', ὅλως οὐκ ἔχει, οἷον μύραινα, ἀλλὰ χρῆται τῇ θαλάττῃ ὥσπερ καὶ οἱ ὄφεις τῇ γῇ, καὶ ἐν τῷ ὑγρῷ ὁμοίως νέουσι.

IN natantium genere, quæ pedibus carent, alia pinnas habent: vt piſces, quorum quidam quaternas, binas in ſupernis, binas in inferioribus partibus: vt aurata, & lupus. Quidam duas tantùm: oblongi ſcilicet atque laues: vt anguilla, & conger. Alia verò omnino carent pinnis: vt muræna, ſed mari vtitur, quemadmodum ſerpentes terra, qui & in aqua ſimili modo natant.

CÆSAR.

PISCIVM motum motui comparat terreſtrium. Nanque analogas eſſe pedibus pinnas diximus. Quare etiam cum nomen, tum ſimilitudinem alarum gerunt. Nanque vt pulſu aëris feruntur alæ, & ferunt: ita promouent piſces ſecta, & pulſa aqua pinnulis. Declarat item numerum, vt in pedibus: item carentiam. Aliqui enim carent, vt muræna: alij binas habent: vt conger. Nonnulli quaternas: vt auratę. Rarò autem addidit huic numero natura, vt in pedibus, propterea quòd faciliùs in fluido motus fit. Fuemo peculiarem prodidit piſ-

cem Plinius in nono natantem pinnis octonis. Ariſtoteles in quarto de *Cauſsis partium* negat plures quaternis. Pares quoque, vt pedes, eſſe decet: quo remigium tectà fiat. Quare minùs benè videtur idem Plinius illa ſcripſiſſe, *nulli ſuper quinas*, niſi numeret etiam eas quæ ſub ventre, aut in dorſo ſunt, alio tamen vſu. Oblongi piſces aut paucioribus aut nullis: quia flexuoſo corporis nixu aquam ſuperant; quemadmodum ſerpentes in terra.

Theodorus ita ſcripſit: vt illa, καὶ ἐν τῷ ὑγρῷ ναίουσι attribuerit murænæ. Nos malumus ſic. *Flexu nat murana in mari, ſicut repit in terra ſerpens.* Quoniam ſerpentes eodem modo nant in aqua. Aſſentitur Plinius huic ſententiæ cùm addidit alterum membrum ſimilitudinis. *Murana* inquit *in terra repit.* Sed Ariſtotelis breuitas fefellit Theodorum, ὥσπερ οἱ ὄφεις τῇ γῇ, καὶ ἐν τῷ ὑγρῷ ὁμοίως ναίουσι: lego νέουσι: Idem Theodorus νέουσι, peſſimè interpretatus eſt *repunt*, ſui ipſius imitator Philoſophus, in lib. περὶ πορείας, ſic, χρῶνται τῇ θαλάττῃ, ὥσπερ οἱ ὄφεις τῇ γῇ, καὶ τῇ θαλάττῃ· νέουσι γὰρ οἱ ὄφεις ὁμοίως καὶ ὅταν κινῶνται ἐπὶ τῆς γῆς. Plinius ludit nos, cùm ait, *ideò genera hæc eſſe viuaciora.* Non enim à pinnis vita: neque à reptando: neque à corporis longitudine. Latis piſcibus eadem ad motum ratio in aqua. Flexu enim nant. Sed elatione, atque depreſſione, longi autem dextrorſum & ſiniſtrorſum. Hæc ſunt duo motuum genera. Tertium eſt in ijs animalibus, quæ ſaltuatim gradiuntur. Inclinatis enim retrò poplitibus proſiliunt. Sic Iaculus ſerpens collectus in ſpiram.

Murænę ſigna multa perſuaſerunt parum diligentibus, vt eam crederent, quam nunc lampetram vocant. Corpus longum: maculæ ſeptenæ: nullæ pinnæ: nullæ branchiæ. Cæterùm ſuo loco errorem caſtigauimus.

Labrax lupus eſt, optimus piſcis. *Lupacium* vocant Narbonenſes. Adriatici *Baicolum*. De eo alibi. Nunc aperiamus aliquid veteris hiſtoriæ more noſtro. *Lupum Lucium* hîc eſt Albertus interpretatus, & ſanè Labraci dentes nulli. Lucius voraciſſimus: quippe ne generi quidem ſuo parcit. Lucillum nos è Lucij ventre exemimus manu noſtra. Lucius quid fuerit antiquis quæritant, præſertim cùm maximo nunc in honore ſit. Nugantur deinde: palatorum differentias accuſant, nouas ganeas narrant. Lucius Aſellus eſt: laudatus à priſcis medicis, & Plinio: nunc quoque precioſus & expetitus, pro locorum tamen natura Nam è ſtagnis tam marinis, quàm dulcibus, vt Prouincialibus, & Burdegalenſibus laxa carne eſt, inſipida, fuſca. Talis etiam in fluuijs Venetis. At è noſtro lacu, Alpinis, ac Pyrenæis fluminibus, candida carne, ſuffulta, cohærente, friabili: vt cuiuis optimorum comparari queat. Marinorum genera diuerſa. Iccircò Galli etiam *Merlucium*, quaſi *Maris Lucium* vocant, ſed de Aſellis alibi.

Χρύσοφρυς, Aurata à Latinis. Verùm non expreſſit totam vocem Græcam: nos itaque *Auricilium* aliàs auſi ſumus. De ea in octauo.

Congrum, etiam nunc ita vulgò appellamus. Burdegalenſes *Bertramam*.

Nihil refert referre Alberti errores, quibus hoc loco implicitus fuit. Siquis volet legere, facilè deprehendet.

XLIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ σελαχῶν ἔνια μὲν, οὐκ ἔχει πτερύγια, οἷον τὰ πλατέα καὶ κερκοφόρα, ὥσπερ βάτος καὶ τρυγών, ἀλλ' αὐτοῖς νεῖ τοῖς πλάτεσι· βάτος δ' ἔχει, καὶ ὅσα τὸ πλάτος μὴ ἔχει ἀπολελεπτυσμένον.

Inter cartilaginea, nonnulla pinnis carent: ſcilicet ea, quæ plana ſunt, & caudata, quo in numero Raia eſt, & Paſtinaca: ſed ipſa latitudine natant. At verò & Rana habet: & alia, quorum planities non eſt tenuis.

CÆSAR.

Ratio figuræ faciebat: vt, aut pauciores haberent pinnas, aut etiam nullas: quoniam motus corporis promouere poterant. Iccircò ſecundùm eiuſmodi corporis qualitatem motus quoque circumſtantiæ intelliguntur. Appello *circumſtantiam*, quod Græci, περίστασιν: quo Cicero quare potiùs ſit vſus, quam Latino, neſcio. Muræna igitur, quoniam teres eſt, flexibus lateralibus, vti dicebamus, progreditur. Plana autem fluctuationibus, quibus facile vtuntur, ſi latitudo tenuis ſit: vt in Solea. Sin erit craſſa: qualis in Rana marina, cum flexum difficiliùs exercere cùm habeant, ad ſupplementum pinnas à natura acce-

pêre. Iccitcò caudæ quoque differentia animaduerſa eſt. Propterea quòd id quoque inſtrumentum profuit ad narandum: ſicuti de locuſta dicebamus. Quare eadem Rana cùm careat cauda, pinnas habuit. Igitur fœdo errote ductus Theodorus *Raiam* βάτραχον tranſtulit. Nam quare daret pinnas ſimul & auferret eodem loco? ac ne quis librarij mendum putet: animaduertat hanc iniuriam ab eo in libro ſexto, cap. x. cap. XIIII. cap. XVII. In ſecundo libro, capite XIII. & libro nono, cap. XXVII. Iccitcò de cauda neſcio quid obſcurius commentus eſt: cùm *mucronem* diceret. Quaſi τὸ λελεπτυσμένον ad anguſtias referatur, non ad tenuitatem latitudinis, quæ dimenſionem notat profunditatis? Quaptoptet coactus eſt per aduerſatiuam ſcribere ſic, *Raiam tamen.* Ita errorem culpa ſuffulſit. Plinius hîc agit negligentiùs.

Emenda Plinij codicem in Nono. *Erigi pinnas à Raia.* Corrige, *à Rana*, Sic enim piſciculos captat. Error tamen eſt. Non enim pinnas, ſed virgulas, ſiue radiolos erigit.

XLIIII. ARISTOTELES.

Ὅσα δὲ δοκεῖ πόδας ἔχειν, καθάπερ καὶ τὰ μαλάκια, τούτοις νεῖ, καὶ τοῖς πτερυγίοις, καὶ θᾶττον ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὸ κύτος τούτων ἑκάτερον, οἷον σηπία, καὶ τευθὶς, καὶ πολύποες· βαδίζει δ' ἐπ' τῶν ἑκατέρων, ὥσπερ πολύπους·

Quacumque verò pedes habere videntur: quemadmodum ij, quos Molluſcos piſces appellabamus: & ipſis pedibus nant, & pinnis: quin his celeriùs venter mouetur. Neutra ope vtitur ſepia, neque loligo. At contrà vtraque polypus etiã vadit.

CÆSAR.

NANDI facultatem multis attribuit partibus. Pinnis, pedibus, caudæ, flexibus, fluctuationi. Haſce poteſtates per genera digerit. Nunc in μαλακίοις, quorum modos agnoſcit duos. Quædam natare pinnis, & pedibus: quædam neque his, neque illis Auget pinnarum officium in Polypo. Nam vt pedes nant, vice pinnarum funguntur in aqua: ita in terra pedum vice pinnæ ad eundum. Pinnas tamen ad vehendum quàm pedes, præſtantiores. Appellauit κύτος ſaccum illum in quo os eſt: & ſanè in Polypo non abſurdè. Eſt enim miræ in aliquibus magnitudinis.

Dixit autem: *videntur habere pedes*: quoniam in ſepia non ſunt veri pedes. Nomen habent, ſinè officio.

Theodorus minùs intellexit: cùm ait. *Iners autem alueus ducitur.* Quid enim ſibi velit, id, haud facilè nôtim. Totus quoque contextus corruptus eſt, & inanis, κῦτος etiam alibi, ſcortum aut ſcrotum ſignificat: ſaccum è corio.

In Græco codice, poſt τευθὶς, πολύπους ſuperfluè, & falsò. Contradiceret enim ſibi ipſe. οὐδέτερον, οἷον σηπία, καὶ τευθὶς, καὶ πολύπους. Nam polypo mox attribuit ἑκάτερον. Nota loquutionem τὰ τῶν ἑκατέρων.

Dubitabo autem de ſepiæ motu: ſi neque branchiis, neque pinnis nat: & puto mendoſum valde eſſe librum hîc.

Polypum βαδίζειν, & in nono Ariſtoteles, & in nono Plinius: Aelianus quoque atque alij. Solum mollium exire in ſiccum, quà loca aſpera ſunt, captaréque piſcinas, apothecáſque ſalſamentarias: etiam in arbores aſcendere.

Eſt & motus, vt aiunt, loligini peculiaris. Efferre ſeſe ab aquis, interualláque non parua tranſmittere tanquam volatu. Vnde quaſi *voliginem* Varro dictum autumat. Ab attramento, *Calamarium*, Adriatici nominant: *Ligures Totanum*: Oceani noſtri accolæ, *Caſſerum.*

XLV. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ σκληρόδερμα, οἷον κάραβος, τοῖς οὐραίοις νεῖ τάχιστα· τὰ δ' ἐπὶ τὴν ἔμπροσθεν, τοῖς ἐν ἐκείνῃ πτερυγίοις· καὶ ὁ κόρδυλος τοῖς ποσὶ καὶ τῷ οὐραίῳ· ἔχει δ' ὅμοιον γλανεῖ τὸ οὐραῖον, ὡς μικρὸν εἰκάσαι μεγάλῳ.

Quæ autem duro corio operta ſunt, vt locuſta: cauda natant, velociſſimè verò retrorſum pinnarum ope, quæ ad caudam ſunt. Preterea Cordyla, & cauda, & pedibus natat. Habet autem caudam, qualem Glanius: ſi magnis liceat parua componere.

CÆSAR.

AD aliud genus natatus confert contemplationem: quod ſupra μαλακόστρακα, nunc appellat σκληρόδερμα. Nam cum δέρμα molle ſit admodùm, ὄστρακον valde durum: cruſta quæ in medio eſt durum ſit corium, & mollis teſta. Itaque *cruſta intecta* Theodorus interpretatus eſt. Auxit motum natandi ſecundùm terminos: *non ſolùm*, inquir, *prorſum: ſed etiam retrorſum.*

Ac quemadmodum & pinnis, & pedibus polypus: ita & cauda, & pedibus cordila. Sic enim leges: non, vt in vulgaribus codicibus ſcriptum eſt, crocodilus. Nam Albertus falsò crocodili ſpeciem prodidit. Auicenna cordilam intellexit: & nouit: & nomen appoſuit gentis ſuæ, *Acamphi*: Habet enim caudam longè diuerſam à crocodilo: quippe laxam, & latam: vt eſt in quarto de *Cauſis partium*, crocodilum Aegyptij & olim ex Herodoto, & nunc *Kimpſac.*

Glanij caudæ cordilæ caudam comparat. Theodorus & hîc & alibi *Silurum* vertit, malè. Eſt enim Silurus quem *Sturionem* corruptis aliquot elementis propinquo vocamus ſono. Glanius autem dentes habet, & os ad roſtrum.

Dixit οὐραῖον quaſi generali voce ad οὐράν. neque enim vera eſt locuſtæ cauda: ſed quaſi id ſit denominatiuum: veluti ſi dicas, *Caudale.* vſus tamen eſt ſignato nomine, κέρκον, & addidit morem loquendi. Nanque ſicut dicimus ἐπὶ κεφαλὴν, ſic ipſe ἐπὶ κέρκον.

• Lego, τάχιστα δὲ ἐπὶ τὴν κέρκον, non immeritò velociùs retrorſum, quàm prorſum. Nam vbi volunt promouere, oportet id caudæ impulſu faciant: nequit id effici, niſi priùs ea colligatur, nõ poteſt colligi quin motus fiat contrarius: icciredò non τάχιστα. At vbi retrocedunt: concuruata cauda primo & ſimplici motu corpus cæterum ipſam ad caudam retrahunt: iccircò τάχιστα.

Eſt autem proprium horum animalium & ſimilium retrocedere ſinè corporis conuerſione. Sic ſcorpius vterque: ſic cancros etiam vidimus, etiam autores omnes ſcribunt.

Ait autem τάχιστα τοῖς ἐν ἀκοίνῃ πτερυγίοις. Sanè annuloſa caudæ cruſta eſt vt plicari queat. Habet autem in ambitu pinnulas: quemadmodum & paſſi piſces, vt ſolea, & turbo: & alij.

XLVI. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ πτηνῶν τὰ μὲν, πτερωτά ἐστιν, οἷον αἰετὸς καὶ ἱέραξ. τὰ δὲ, πτιλωτὰ, οἷον μέλιττα καὶ μηλολόνθη· τὰ δὲ, δερμόπτερα, οἷον ἀλώπηξ καὶ νυκτερίς.

Volucres autem aliæ pennis prœditæ ſunt; vt aquila, & accipiter: aliæ earum loco membranas: vt apes, & ſcarabæus: aliæ corium habent: vt vulpes, & veſpertilio.

CÆSAR.

TERTIVM reſtabat genus, quod fertur aëre. Id ſecat in minora genera, ab alarum ſubſtantia ſumptis differentiis. Poſteà à numero idem aget, πτερὰ primam faciunt diuiſionem: nos pennas. Secunda eſt à membrana. Eſt enim exemplum in apibus, & ſcarabæis. Sunt autem proxima natura, & per quoſdam gradus affinia hæc: membrana, cutis, corium. Siccior eſt quàm cutis membrana, & lucidior. Corium cute durius. Quale in alis veſpertilionum, πτίλον, tamen poſuit pro ea, quam membranaceam hîc interpretamur. Veteres *plumam molliorem* ſic appellabant.

Vulpem appoſuit pro exemplo communi veſpertilionibus. Verùm neque ipſe alibi commemorat: neque hîc faciem prodit, neque Plinius meminit, neque Aelianus, neque Oppianus, neque Athenæus, neque Albertus ipſe: ſed coniecit in communem coniecturam; cùm dixit, Veſpertilio ſecundùm omne genus ſuum.

Theodorus membranam cùm poſuit, quare addiderit *ſicci* vocabulum, neſcio. Omnis enim membrana ſicca.

XLVII. ARISTOTELES.

Πτερωτὰ μὲν οὖν ἐστιν, ὅσα ἔναιμα, καὶ δερμόπτερα ὡσαύτως· πτιλωτὰ δὲ, ὅσα ἄναιμα, οἷον τὰ ἔντομα.

SVnt autem tam pennata, quàm quæ coriaceis vtuntur alis, ſanguinea. Quæ autē mēbrana volāt, exanguia. Quo in genere inſecta cōprehendūtur.

CÆSAR.

EA tria genera reducit ad duo: ad ſanguinea, & exanguia. Pennata, & coriata, ſanguinea agnoſcit: membranata, exanguia. Explicat etiam minutiùs. Inſecta, inquit. Intelligit autem non omnia inſecta, ſed volantia tantùm. Quare non ſunt paria membra. Nam poſtremum complectitur inſecta tantùm: primum autem duo genera. Vtraque tamen conuertitur in genere voluerum. Quæcumque ſanguinea, ea vel pennis, vel corio volant. Quæcunque exanguia, ea membranata ſunt: inſecta ſunt.

XLVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν πτερωτὰ, καὶ δερμόπτερα, δίποδα [δὲ] ἅπαντα, ἢ ἄποδα. λέγονται γὰρ εἶναί τινες ὄφεις τοιοῦτοι περὶ Αἰθιοπίαν.

TAm ea igitur, quæ pennis, quàm quæ corio volant, aut binos pedes habent, aut nullos. Aiunt enim in terra Aethiopia ſerpentes eiuſmodi.

CÆSAR.

QVOD ſuprà negauerat. Volucre nullum extare, quod careat pedibus: hoc hîc ſtatuit ex auditu.

XLIX. ARISTOTELES.

ΤΟ μὲν οὖν πτερωτὸν γένος τῶν ζώων, ὄρνις καλεῖται. τὰ δὲ λοιπὰ δύο, ἀνώνυμα ἐν ἑνὶ ὀνόματι.

PEnnatum ergo genus, Auis vocatur. Reliqua duo genera vnicum nomen, quo dicerentur, non habuêre.

CAESAR.

GENERVM naturæ, quam poſuit, apponit nomina. Itaque ea quæ diſtinguebantur natura: ſcilicet coriatea, ſanguinea: & mebranata, quia carebant ſanguine: nunc à Philoſopho communis ſortis participia agnoſcuntur: quòd communi careant nomine. Quid mirum? diſſita enim ſunt maximis differenriis, ſanguinis, & non ſanguinis. Notabis etiam id. Ab auium appellatione ſeiunxit veſpertilionem: ὄρνις παρὰ τὸ ὀρίνεσθ. Sic *Auis*, παρὰ τὸ ἀΐειν. Impetus eſt in vtraque ſignificatione communis etiam aliis: verùm vſus loquendi rex eſt.

L. ARISTOTELES.

ΤΩν δὲ πτηνῶν μὲν, ἀναίμων δὲ, τὰ μὲν κολεόπτερά ἐστιν· ἔχει γὰρ ἐν ἐλύτρῳ τὰ πτερά, οἷον αἱ μηλολόνθαι καὶ οἱ κάνθαροι· τὰ δ', ἀνέ-

QVæ volant, & carent ſanguine: eorum alæ partim vagina teguntur: eas ſiquidem ſub tegmine habent: quales Scarabæi pilularij, & quos

λυτρα

λυτρα· καὶ τούτων τὰ μὲν, δίπτερα, τὰ δὲ, τετράπτερα. τετράπτερα μὲν, ὅσα μέγεθος ἔχει, ἢ ὅσα ὀπισθόκεντρά ἐστι. δίπτερα δὲ, ὅσα ἢ μέγεθος μὴ ἔχει, ἢ ἐμπροσθόκεντρά ἐστι. τῶν δὲ κολεοπτέρων, οὐδὲν ἔχει κέντρον. τὰ δὲ δίπτερα, ἔμπροσθεν ἔχει τὰ κέντρα, οἷον μυῖα, καὶ μύωψ, καὶ οἶστρος, καὶ ἐμπίς.

cantharos Graci dicunt: alijs nullum tegmen eſt. Quorum quædam binis alis prædita ſunt, quædam quaternis. Quaternas habent alas, aut quæ præſtant magnitudine: aut quæ poſtrema in parte gerunt aculeum. Binas autem tantùm, quæ aut minora ſunt, aut aculeum in anterioribus gerunt partibus. Quibus verò vaginis munitæ alæ ſunt, ea nullum habent aculeum. At quæ binis feruntur alis, aculeo armata ſunt in parte anteriore: vt muſca, tabanus, aſilus, culex.

C Æ S A R.

EXANGVIBVS alæ aut tectæ ſunt, aut non. Nudæ alæ his aut binæ, vt muſcis: aut quaternæ, vt papilionibus. Nullum tamen ijs aculeum videmus, ſed promuſcidem in ſe conuolutam. Ponit proprietatem eorum, quæ tectas alas habent: carere aculeo. Tauri Scarabæi pluſquam aculeum habent, cornua validiſsi ma. Muſcam aculeatam non omnem, ſed genus quoddam ſuo loco declarauimus.

Idem appellat ἔλυτρον, & κουλεόν. Illud putamen ſignificat quale eſt ouorum: hoc vaginam. *Cruſtam* maluit dicere Theodorus Plinium ſequutus.

Qui diſtinxit πτερωτὸν & πτιλωτὸν, non rectè nunc confundit. Quid enim aliud eſt δίπτερον, quàm eſſe πτερωτόν? *pennas* quoque malè hîc nominat Theodorus.

Indulſit ingenio & linguæ facilitati cùm compoſuit ὀπισθόκεντρα & ἐμπροσθόκεντρα. Theodorus illa, *in aluo habere*, verbis Plinij. Quare hæc quoque *in ore habere*, debuit. Plinius enim, *telum in ore*, dicit.

Μυῖα, muſca, μυῖοψ· μύωψ, qui muſcæ faciem gereret. Aſilum & Tabanum falsò Plinius eundem putauit: cum dixit in XI. *Aculeus in ore, vt Aſilo, ſiue Tabanum dici placet.* At non idem eſt. *Aſilus* eſt οἶστρος apud Virgilium. Ruffus eſt, Tabano minor: tabanus niger. Rariùs hominem petunt, frequentiùs armenta. Aſilus venenatior. Tabanus oculis prægrandibus, & Muſcæ propior facie. Itaque cùm Plinius ἐμπίδα *culicem* dicat: Virgilius *Aſilum* οἶστρον: Tabanus muſcam maximè repræſentet, neceſſariò erit μύωψ. Iccirco Plinius in eodem interpretatus Ariſtotelem ex quinto *Hiſtoriarum*: Tabanum ex ligno naſci, μύωπα tranſtulit, in libro autem XXX. etiam è vermiculis tabanos fieri.

Scarabæorum genera ſuo loco diximus, μηλολόνθας à pilulis. Canthari autem ſunt qui terram ſubeunt.

LI. ARISTOTELES.

Πάντα δὲ τἄναιμα, ἐλάττω τὰ μεγέθη ἐστὶ τῶν ἐναίμων ζώων· πλὴν ὀλίγα ἐν τῇ θαλάσσῃ μείζονα ἄναιμά ἐστι, οἷον τῶν μαλακίων ἔνια. μέγιστα δὲ γίνεται ταῦτα τὰ γένη αὐτῶν ἐν τοῖς ἀλεεινοτέροις, καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ μᾶλλον, ἢ ἐν τῇ γῇ, καὶ ἐν τοῖς γλυκέσιν ὕδασιν.

QVæcunque autem carent ſanguine, ea ſanguineis minora ſunt: præter pauca marina: cuiuſmodi quædam è molluſcis. Hæ enim maxima capiunt incrementa in locis apricis: atque in mari potiùs, quàm in terra, itémque aquis dulcibus.

C Æ S A R.

CVM de motu ageret, déque ijs membris, quæ ad motum ſunt à natura inſtituta: extraordinario conſilio interſeruit nunc neſcio quid de magnitudine. Coactus fortaſſe, quòd iam per inſectorum magnitudinem differentiam alarum conſtituerat. Verùm hîc non erat locus: ſed vbi affectiones τῶν ἀναίμων perſequitur. Igitur cùm comparauit ſanguine carentia in genere inſectorum inter ſe à magnitudine, nunc ſanguinea comparat cum iis, quæ ſanguinis expertia ſunt: atque ſanguinea maiora capere incrementa. Rationem, quam non addit, apponent Peripatetici: à materia ſicciora ſunt τὰ ἄναιμα. Item minus

caloris : quaſi à forma ſit atgumentum : aut nimium caloris , vr in cantharidibus. Calor enim quo creſcimus habere debet cum humido rationem æquabilitatis. Excipit autem ea, quæ agũt in humido : quanquam ne omnia quidem : ſed molluſcos tantùm. Subeſt ratio à tribus cauſſis. Multum materiæ: in humido nanque degunt. Item in eo humido, quod ſit dulcius. Nam & Ariſtoteles, & Theophtaſtus dulci tantum ali viuentia autumant. Quam ſenrentiam diluimus in commentariis *de Plantis* : & in libris de *Semine genitali* : ne hic repetatur refutatio. tertia cauſſa; cùm locorum teporem attribuir rationi incrementorum , ſumma. Ab humido : à dulci : à tepido. Illa duo materiæ ſunt : hoc poſtremum formæ inſtrumentum. Comparat autem & terram aquæ, & aquæ ſalſæ dulcem , & aprica loca locis opacis. Præfer humorem ſicco, dulcem ſalſo, apricum opaco. Iraque cum rerra diceret aquam potiorem , mare nominauit & prætulit : cùm humorem poſuit , & aquas nominauit , dulces pro potioribus habuit.

Breuitatem tamen vide , penè noxiam, Nam de molluſcis narratio eſt : ait , καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ μᾶλλον , ἢ ἐν τῇ γῇ. At τὰ μαλάκια in terra nulla creſcunt. Marina enim omnia , iccirco ſubintellige. τὰ ἄναιμα , vt inſecta compares cum molluſcis.

Quæritur in ſecundo *de Generatione*, & in noſtris de *Semine genitali* : marina animalia plus creſcanr , an terreſtria , atque vtris in locis maiora reperiantur.

LII. ARISTOTELES.

Κινεῖται δὲ πάντα τὰ κινούμενα τέτρασι σημείοις , ἢ πλείοσι· τὰ μὲν ἔναιμα, τέτρασι μόνον , οἷον ἄνθρωπος μὲν χερσὶ δυσὶ , καὶ ποσὶ δυσί· τὰ δὲ τετράποδα καὶ ἰχθύες, τὰ μὲν , τέτρασι ποσὶν, ὄρνις δὲ πτέρυξι δυσὶ καὶ ποσὶ δυσὶν· οἱ δὲ, τέτρασι πτερυγίοις· ὅσα δὲ δύο ἔχει πτερύγια, ἢ ὅλως μὴ , οἷον ὄφις , τέτρασι σημείοις οὐθὲν ἧττον (αἱ γὰρ καμπαὶ , τέσσαρες) ἢ δύο [σὺν] τοῖς πτερυγίοις.

Quæcunque autem mouentur : ea aut quaternis mouentur notis, aut etiam pluribus. Quæ ſunt ſanguine conſtituta, quaternis tantùm. Quippe homo binis manibus, binis pedibus. Quadrupedes autem , & piſces illæ quidem quaternis pedibus : Aues autem tum alis tum pedibus binis : illi autem quaternis pinnis. Nam quæ aut binis tantùm prædita pinnis ſunt , aut omnino nullas habent: vt ſerpens : ea nihilominus quaternis mouentur notis. Etenim flexiones quaternæ ſunt : aut binæ cum ipſis pinnis.

CÆSAR.

ALTERA capitis pars : vbi de motus inſtrumenti diſputauit : nunc de eorum numero , atque neceſſitate agit. Puro autem non minùs eum anxium fuiſſe ad breuitarem , quàm nos ad explicationem. Appellat notas, modos, & ſigna ipſa, quibus intelligimus aliquid moueri, inſtrumenta motus principalia , voce ſanè communi , σημεῖα. Quaſi puncta ſint quædam , à quibus motuum lineæ ducantur. Iccircò mox quadrarum & diametrum nominabimus. Sunr autem gradus quaſi quidam. Nam in quadrupedibus apertum eſt. Quippe & æqualiter & ſimul mouẽtur notis quatuor. Obſcurior in aue , non enim mouet pedes, cùm alas mouet. In homine obſcuriſſima. Quippe manus alium ad finem , quàm ad mouendum, datæ. Eſt enim animal ad ſapientiam conditum : iccircò & ratio animæ pro manu , & corpori manus pro ratione attributa.

Remouet dubitationem. Piſces nonnulli binis tantùm mouentur pinnis : quidam etiam nullis. Reſpondet. Illis flexus corporis pro alteris binis pinnis facere. His flexus corporis numeroſiores pro quaternis , aut pluribus. In anguillis igitur duo genera flexionum & duæ pinnæ , quatuor ſunt ſigna in muræna : quatuor genera flexionum quatuor explenr notas.

Hæc Philoſophus acutè ſanè , vr omnia. Dicamus ramen acutiùs. Illas flexuoſas reptationes non quatuor notas edere , ſed plures. Quemadmodum in animalibus longis pedes quaternis plures. Auibus quoque pedes aut manci , vt apodibus : aut inutiles ad motum , vt vncunguibus. Aquila enim vix conſiſtere in plano poteſt , nedum vt ambulet. Er cum aliqua moueantur ſenis pedibus , erunt quadrata , cum ſemiquadratis. Quare etiam ſemiquadratorum rationem habebit natura : quemadmodum in homine.

Digitized by Google

Atque ita puto ab vno ad multa puncta naturæ progreſſionem agnoſcendam eſſe. Imperfecta enim pluribus egere: minùs perfecta quaternis: perfectum binis: vt hominem: perfectiſſimum vno: vt cælum, quod ipſum animal veriſſimum eſt.

Videamus nunc perplexam orationem. Sic enim ſcribit, τὰ μὲν τετράποδα, καὶ ἰχθύες· τὰ μὲν τετράσι ποσὶ ὄρνις δὲ πτέρυξι δυσὶ, καὶ ποσὶ δυσὶν· αἱ δὲ τετράσι πτερυγίοις. Sic enim alius dixiſſet, τὰ μὲν τετράποδα, καὶ ἰχθύες· τὰ μὲν τετράσι ποσὶ· αἱ δὲ τετράσι πτερυγίοις· ὄρνις δὲ πτέρυξι δυσὶ, καὶ ποσὶ δυσί. Itaque Theodorus ſuo arbitratu digeſſit.

LIII. ARISTOTELES.

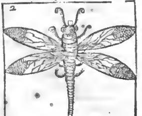
ΟΣα δ᾽ ἄναιμα ὄντα πλείους πόδας ἔχει, εἴτε πτηνὰ, εἴτε πεζὰ, σημείοις κινεῖται πλείοσιν, οἷον τὸ καλούμενον ζῶον ἐφήμερον, τέτρασι καὶ ποσὶ καὶ πτεροῖς. τοῦτο γὰρ οὐ μόνον κατὰ τὸν βίον σημαίνει τὸ ἴδιον, ὅθεν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔχει, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ πτηνόν ἐστι, τετράπουν ὄν.

Exanguium verò quæ plures habent pedes, ſiue volucria ſint, ſiue humi tantùm ambulent, notis pluribus mouentur: quale animal eſt, quod Ephemerum dicitur. Quippe quatuor pedibus, aliſque totidem. Eſt autem peculiaris cuiuſdam naturæ, non ſolùm propter vitam, vnde & nomen habet; ſed etiam propterea quòd & volucre eſt, & quadrupes.

CÆSAR.

AFFERT hiſtoriam diuerſam à præſcriptis naturæ ſuperiotis, quam in quinto fuſiùs narrat. Ciceto quoque meminit in *Tuſcul.* Animal ad Hypanin fluuium interite quo die ortum eſt: vnde & Ephemeri nomen. Duplicatus eſt in eo notarum numerus: quaternas alas ſi ſpectes, & quaternos pedes. Excuſat autem hanc quaſi naturæ nouitatem, aítque non venite in aliorum cenſum: quoniam ne ſpatium vitæ quidem. Itaque appellat ἴδιον, quaſi extra differentias communis notionis. Cæterùm ſi araneæ octonis mouentur pedibus: nullam video nouitatem in eo, quòd octonis item ſignis motum ſuum petficiat: quatuor alis, quatuor pedibus: quemadmodum duæ alæ, & duo pedes, quatuot conficiebant. Sic etiam muſcæ octonis mouentur ſignis: ſenis pedibus, binis alis.

Maximè vellem, vt animalis illius figuram, magnitudinem, habitum omnem deſcripſiſſet. nam putaui aliquando id genus apud nos quoque eſſe: verùm vt puet tunc eram, cùm vidi: ita non omnia memineram. Vento quodam è Benaco flante deferuntur animalia quædam tanta multitudine, vt loca obumbrent. Quatuot alas habent longas, venoſas, quas nunquam contrahunt: quatuor pedes putabam: verùm ſex nunc memini, oculi grandiſſimi: cornicula puſilla duo, quaſi intercilia potiùs, quàm ſupercilia: thorax, atque ventet ſimul, à quo cauda longiſſima, multinodis; mucrone bifido: color nitidus, aureus: volatus incertus, anfractuoſus vt muſcis: inter ſe ludunt, aut præliantut: vnum tantùm diem viuit, aut alterum. Adriatici *Curoculum* vocant. Multa Græca vocabula ibi circumferuntut: vt eſt ea regio obnoxia petegrinis: non pauca peregrina Exarchatus induxêre: ab oculotum ſpecie fortaſſe dixerunt. Noſtrates à figura, & impetu ſagittulam corrupta voce, *Situolla*: in Taurinis *Monachetta* nominatur: quia monachis oculi tantùm extant, & faciei tumor. Cætera omnia inuiſa. Eius figura vt promptiùs agnoſceretur, hic deſcripta eſt.

Theodorus Ephemeri nomine poſito, addidit interpretationem: ſed infeliciter dixit: *à vita die vno deſcribenda.*

Nihilo meliùs illud ſic tranſtulit. *Quippe quòd non ſolùm vita ſuæ ratione proprium id meritò habeat.* Quid enim habet proprium vitæ ratione? ſed air philoſophus habere peculiarem, & modum vitæ, & modum pedum: non autem, id, hoc eſt modum pedum à modo vitæ. Quia igitur vitæ ſpatium aliud ſit, quàm aliis: nil mirum ſi item corporis conſtitutio alia ſit.

LIIII. ARISTOTELES.

Πάντα δὲ κινεῖται ὁμοίως, τὰ τετράποδα, καὶ πολύποδα. κατὰ διάμετρον γὰρ κινεῖται.

Omnia autem tam quadrupeda, quàm multipeda ſimili mouentur modo: per diametrum ſcilicet.

CAESAR.

SI quatuor mouentur punctis: videndum nunc eſt quorſum, & vnde fluant lineæ: motus enim eſt corporis in loco: habétque tum principium, tum finem: ſi igitur quadratum eſt: quæremus: fiátne motus per lateráne, an per frontem, an per diametrum: non enim aliter quit. Reſpondet per diametrum. Hoc ſanè verum eſt in multis: manifeſtum in equis, vbi ſucceuſſatim ambulant, tollunt enim pedem dextrum anteriorem ſimul cum ſiniſtro anteriore: in tollutariis id non fit. Aſelli nanque ſuapte natura ſicpote gradiuntur: vt ſimul ſiniſtrum tam anteriorem, quàm poſteriorem leuent: item dextrum. Locuſtæ autem & alia eiuſmodi in ſaltu per frontem à baſi quadrati mouentur. Lepus autem miro modo: tria tantùm veſtigia deprehendas: ita vt in locum vnius anterioris ponat vnum è poſtremis, ex altera parte non, ſed extra.

LV. ARISTOTELES.

ΤᾺ μὲν οὖν ἄλλα ζῶα, δύο τοὺς ἡγεμόνας ἔχει πόδας· ὁ δὲ καρκίνος, μόνος τῶν ζώων, τέτταρας.

AC reliqua quidem animalia binos pedes, quaſi duces, habent ad ingrediendum: ſolus cancer quatuor.

C Æ S A R.

INSTRVMENTA, numerum, modum, principia poſuit motus: nunc differentiam in officio. Ait binos pedes ad ambulandum eſſe duces in omnibus, præterquàm in cancris, qui quaternos habeant. Neſcio an verum ſit; principio in araneis & muſcis fortaſſe idem. Maximum verò argumentum quod & attigimus ſupra: non enim mouentur in cane, non in teſtudine, vbi perſpicuum eſt id longè magis, priores pedes: ſed vnus è poſterioribus. Non enim tractu fit motus in animalibus, ſed appulſu poſteriorum: quorum fixione propiore tollatur corpus ad promouendum. Non igitur erunt duces: dixit τοὺς, id eſt, qui à natura apparati ſunt.

CAPVT SEPTIMVM.

De ſummis generibus, & mediis.

LVI. ARISTOTELES.

Γένη δ᾽ ἐστὶ μέγιστα τῶν ζώων, εἰς ἃ διαιρεῖται τἆλλα ζῷα, τὰ δ᾽ ἐστὶν ἓν μὲν ὀρνίθων, ἓν δ᾽ ἰχθύων, ἄλλο δ᾽ κήτους. ταῦτα μὲν οὖν πάντα ἔναιμά ἐστιν.

Vnt autem genera ſumma quædam, quibus animalia diſtinguntur. Sunt verò hæc, vnum auium: alterum piſcium: tertium cetorum: quæ omnia conſtant ſanguine.

CÆSAR.

HOc capite repetit; colligit, quæ dixit, ſummis generibus: collecta auget: claudit τῶ πάντων tractationem. Suprà igitur genera ipſa tam ſumma, quàm media explicauit per denominatiua. à materia, ἔναιμα, ἄναιμα: à materia propiore: quadrupeda, alata, pinnata, caudata: à materiæ officio, πτηνά, πλωτά. à forma, gregalia, rapacia, ſolitaria. Nunc non per denominationem, ſed nominibus generi ſuo quibuſque propriis: quæ nonniſi ſumma tria inuenit: aues, piſces, cete. Nam, πεζόν, erat nomen denominatiuum, ſicut & πτηνόν. Iccircò genera media recenſet, quorum quædam nomen habeant, quædam non. Nomen habet apud Latinos, pecus: iumentum; apud Græcos, λοφοῦρα: ὄρνεα. Nomen non habet genus commune aſino, equo, ginno: item aquilæ, accipitri. Quare quartam ponit ſententiam. Species, inquit, nomen obtinuêre: equus, leo, homo. Is igitur ordo, ea digeſtio. Genera ſumma tria nominata: genera media non nominata: genera media nominata: ſpecies nominatæ: genera ſuprema denominata à materiis, & à forma.

Igitur cùm dicit γένη δέ ἐστι μέγιστα τῶν ζώων, meliùs dixiſſet ὠνόμασται, quàm ἐστι. nam alia longè maiora ſunt, aut addidiſſet, ὠνομασμένα.

Notat autem quæ hîc deſcribit, his differentiis: ſanguine, pilo, fœtus varietate. Atque hac excurſione priori huius libri parti, quæ formulam illam complectitur, imponit finem.

Quod alibi monuimus, hîc ſatis conſtat. Piſcis vocabulum apud Ariſtotelem interdum genus natatilium omnium indicare: interdum genus medium: cuius congeneres ſunt molluſci, cruſtati, teſtacei, cetacei.

Hocquoque alibi dictum eſt. Si piſci ſanguinem attribuit, putà mugili, quàre eius ſpina non ſit os, ſed analogum: pulpa non ſit caro, ſed analogum: ſanguis igitur non erit ſanguis, ſed analogum.

Atticiſmo feſtiuo vſus eſt, ἓν μὲν ἓν δὲ ἄλλο δέ. Prætereà: γένη δέ ἐστι μέγιστα. τὰ δέ ἐστι, alius dixiſſet: ἔστι δὲ τάδε, aut, ταῦτα δέ ἐστι. Theodorus autem Aſiaticis verborum ambagibus indulſit. Sanè ferendus, ſi philoſophiam non contaminarent: omitto enim in ſchola Peripatetica verborum tumultum: in quæ digerantur, redigantúrque. At cùm dicit, *Summa genera conſtare generibus mediis*, & fallit, & fallitur: conſtituuntur enim genere ſuo & differentiis. Si enim conſtarent generibus inferioribus, eſſent ipſamet ipſa genera inferiora. Quis dixit, corpus conſtare generibus animati, & inanimati? Eſt quidem totum integrum, quod partibus conſtat. Eſt totum definitum, quod genere & differentia conſtat. Eſt totum genericum, quod nequaquam conſtat ſuis ſpeciebus, ſed eſt ſpecierum ſuarum pars. Sic loquendum philoſopho eſt in Ariſtotelis ambulacris: accommodare oportet verba rebus, non res verbis alienis apud intellectum noſtrum deprauare.

Idem non rectè inſcripſit Caput hoc ſic. *Quæ animalia ſanguinem habeant: quæve eo careant* Iam enim hoc egit. Sed genera ipſa, quomodo dicebamus, perſequitur.

LVII. ARISTOTELES.

Ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ, τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων, ὃ καλεῖται ὄστρεον· ἄλλο, τὸ τῶν μαλακοστράκων, ἀνώνυμον ἑνὶ ὀνόματι, οἷον κάραβοι, καὶ γένη τινὰ καρκίνων καὶ ἀστακῶν· ἄλλο, τὸ τῶν μαλακίων, οἷον τευθίδες τε, καὶ τεῦθοι, καὶ σηπίαι· ἕτερον, τὸ τῶν ἐντόμων, ταῦτα δὲ πάντα μὲν ἐστιν ἄναιμα· ὅσα δὲ πόδας ἔχει, πολύποδα· τῶν δ' ἐντόμων ἔνια, καὶ πτηνά ἐστι.

Eſt & alind eorum genus, quæ teſta conteguntur: quod oſtreum appellatur. Item alind, quod molliori teſta operitur: cæterum nomine vno comprehenſum eſt: quales locuſtæ, & cancrorum genera quædam, atque gammarorum. Præterea aliud molluſcorum: cuiuſmodi lolligines, & lollij, & ſepia. Poſtremò inſectorum quoque genus eſt: quæ omnia carent ſanguine. Tum autem quibus pedes attributi ſunt, eos habent multos. Quinetiam inſectorum nonnulla volucria ſunt.

C Æ S A R.

POST enumerata genera tria, quæ præſcripſerat ſanguinea natura, adnumerat nunc quatuor ſanguinis expertia. Primum vocat oſtreum. Plinius, quem hic ſequitur Theodorus, videtur *Conchas* vno genere appellare, ὄστρεον ſpeciem facit Ariſtoteles, ὄστρειον genus. Concha tamen videatur apud Græcos ſpecies eſſe: etiam cochlea indidem. Tamen non laboro. Secundum genus molliori teſta tectum: quam iccirco ſuprà cruſtam appellabamus.

Aſtacem *Gammarum* interpretamur. Adriatici etiam nunc Græco nomine appellant: Ligures *Lingobam*.

Tertio loco ponit molluſcos: quarto inſecta: quorum tria ſtatuit genera: ἄποδα, volucria, & pedibus vtentia: aſſignata his differentia, πολύποδα.

Theodorus alibi infeliciſſimè vſus eſt hoc verbo, *patior. Natura*, inquit, *patitur habere pedes*. Habent igitur à ſeipſis. Ridiculum: ego patior ſcribere de me ipſo, ego patior tibi dare librum.

LVIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ λοιπῶν ζῴων οὐκέτι τὰ γένη μεγάλα, οὐ γὰρ περιέχει πολλὰ εἴδη ἓν εἶδος, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐστιν ἁπλοῦν αὐτὸ οὐκ ἔχον διαφορὰν τὸ εἶδος, οἷον ἄνθρωπος.

Cætera verò animalia nequaquam magnis generibus comprehenduntur: neque enim vna ſpecies multas ſpecies complectitur: ſed aut ipſa ſimplex eſt, neque differentias capit, vt homo.

C Æ S A R.

DECLARAT genera quæ ſubalterna vocant noſtri philoſophi: & ſpecies, quas iidem appellant ſpecialiſſimas: quas negat capere differentias: differre enim numero tantùm indiuidua dixerunt veteres. Nos quid ſentiamus, ſatis ſupra oſtenſum eſt: ac ſpecies quidem conſtituitur differentia, in differentias autem non ſecatur. Quare minùs commodè dixit ipſe in ſingulari: οὐκ ἔχει διαφοράν. immò ἔχει διαφοράν: ἀλλ' οὐκ ἔχει τὰς διαφοράς.

Diuiſimus autem hunc contextum in duo, τὸ μὲν: τὰ δὲ, propter materiæ diuerſitatem.

LIX. ARISTOTELES.

Τὰ δ', ἔχει μὲν, ἀλλ' ἀνώνυμα τὰ εἴδη. ἔστι γὰρ τὰ τετράποδα εἴδη, καὶ μὴ πτερωτὰ, ἔναιμα μὲν πάντα.

At genus alias quidem capit ſpecies, ſed ipſum nomine caret. Nam inter quadrupedes, quæ pennas non habent, ſpecies inuenies: eáſque ſanguinis omnes participes.

CÆSAR.

SPECIES mediæ,quæ & genera ſunt hac ratione alias continent ſub ſe ſpecies: non omnibus autem nomina indita ſunt. Ratio, quia non omnes notæ. Cuniculo, & lepori, vnum genus eſt:item aſino,& equo. Adeò autem ignota multis:vt etiam quidam communem naturam generum in ſpeciebus eſſe negarint, ſecluſo ſcilicet opere intellectus. Quorum vanitas in duodecimo *Metaphyſices* exploſa eſt.

Caue ſcopulum. Quadrupedes, inquit, quæ pennis carent. At ſolum Ephemerum, puto, quadrupes eſt inter alata. Item nullam quadrupedem pennatam eſſe. Præterea cùm ponit propoſitionem: τὰ δ' ἔχει μὲν ἀνώνυμα δὲ: debet exemplo probare At ſubdit, ἔστι γὰρ τὰ τετράποδα εἴδη ἔναιμα μὲν πάντα. Quid tum ſi etiam ἄναιμα: non enim aduerſatur hoc amplitudini generum. Nam crabroni, veſpæ, api, ſuco,furi,vnum genus eſt commune ἀνώνυμον δὲ. Et cùm addit ἔναιμα μὲν πάντα: voluit oſtendere,& quadrupedes, & pennatas eſſe ſpecies, quia τὸ ἔναιμον, eſt genus etiam vtriſque: & tamen eſſe genera ſpecierum: vt leonis, canis. aquilæ,accipitris: ἀνώνυμα tamen.

LX. ARISTOTELES.

Ἀλλὰ τὰ μὲν ζωοτόκα, τὰ δ' ᾠοτόκα αὐτῶν. ὅσα μὲν οὖν ζωοτόκα, οὐ πάντα τρίχας ἔχει· ὅσα δ' ᾠοτόκα, φολίδας ἔχει. ἔστι δ' ἡ φολὶς ὅμοιον χώρᾳ λεπίδος.

Verùm horum alia animal,alia ouum pariunt. Quæ animal pariunt non omnia pilos habent: quæ ouum pariunt ſquallida ſunt. Eſt autem ſquallor iſte, ſi loci naturam ſpectes, ſquammæ ſimilis.

CÆSAR.

DIVIDIT quadrupeda in eas ſpecies quas contineri dicebat tanquam à genere:quia, inquit, ouum quædam, animal alia pariunt: præterea alia differentia minutior. Animal parientium quædam pilos habent,quædam non.

Nondum tamen mihi genus illud compertum eſt inter quadrupedes, quod & animal pariat,& careat pilo. Nam quòd quadrupedum tantùm genus tractet hîc, patet: per aduerſatiuam,ἀλλὰ licet inquit ſint ἔναιμα tamen hoc differunt: & per, αὐτῶν, & per differentias: quia quæ oua pariunt ſunt φολιδωτὰ: quippe lacerti, & teſtudines. Nam eorum cutis aſpera eſt, quaſi contextu ſquammarum. Icciреò dixit τὴν φολίδα eſſe ſimilem ſquammæ χώρᾳ: locus enim vtrique idem: quippe ad cutem. Quinetiam facies ſimilis, icciredò Latini *ſquallorem*, dixere, & *ſquammam* eadem origine: quoniam non vt in cute, æquabilis eſſet ſuperficies, hoc enim eſt σκαλεύειν, & σκαλμόν. Quare Theodorus ineptè nimis, *corticem*. Quis enim dicat lacertum tegi corticе? eſt autem *ſqualla* diminutum à ſquamma. Mallem verò cum Alberto dicere *ſquammationem*, quàm corticem. Non enim ineptæ ſunt voces, aut barbaræ in philoſophia, quæ rerum principia aſſequuntur.

LXI. ARISTOTELES.

Ἄπουν δὲ φύσει ἐστὶν, ἔναιμον πεζὸν, τὸ τῶν ὄφεων γένος. ἔστι δὲ τοῦτο φολιδωτόν. ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι ᾠοτοκοῦσιν ὄφεις, ἡ δ' ἔχιδνα μόνον ζωοτοκεῖ.

Ex ijs, quæ terra ſolo vtuntur ad motum ſuum, & ſanguine præditus ſerpens eſt, & natura caret pedibus,& ſquallet cute. Horum genus vniuerſum ouiparum eſt: præter viperam: ſola nanque parit animal.

CÆSAR.

PROPTEREA quòd dixerat,quadrupedes corio ſquallenti tectas oua parere : eadémque eſſe ſanguinea : oſtendit etiam genus vnum, quod ſerpentum dicitur,quanquam ſanguineum , & ſquallens : pedibus tamen carere , & oua parere. Quare cùm ab illa priori deſciſcat natura in hoc, quod non habet pedes : eã etiã naturam minus plenè ſeruat. Neque enim totum genus tale eſt ; ſiquidem vipera,quæ ſub eo genere vna ſpecierum eſt, animal parit.

Nota : *ἡ δ᾽ ἔχιδνα μόνον , ζῳοτοκεῖ*, ideſt *μόνη*, de ſpecie dixit , *εἶδος ἐχίδνας μόνον.* Translata nota diſtinctionis ſenſus totus conturbetur. *ἡ δ᾽ ἔχιδνα , μόνον ζῳοτοκεῖ.*

Quare dixit , *φύσει ἄποδα* ? omne enim , quod eſt hoc,quod eſt , natura tale eſt. Quippe mutila, non ſunt id, quod ſunt : ſed ſunt hoc, quod non ſunt valde nanque obſeruandum eſt , *τὸ τί ἦν εἶναι.*

Hinc prætereà patet,quàm ſit periculoſum minùs ſignatè loqui. Nam Theodorus , *Animal*, inquit , *gignit*. Vipera enim gignit ouum intrà ſe : quod ouum non parit , ſed animal ex eo. Gignere , eſt ſubſtantiam efficere : parere , eſt officium in lucem edendi : vt ſcilicet pareat. Nam ad eundem quoque modum cæteræ ſerpentes gignerent animal : ex ouis enim catulos edunt.

Et ſupra diſpeximus , & nunc admonendi ſumus, Theodorus *πεζὸν* quomodo *pedeſtre*, dixit, quod eſt *ἄπουν* : hoc ipſo in loco ? Nam *πεζὸν* non à pedibus , ſed *παρὰ τὸ πέδον*, quod & *δάπεδον* Iecircò nos & *terram* , & *terræ ſolum* nominauimus.

LXII. ARISTOTELES.

ΤΑ᾽ μὲν γὰρ ζῳοτοκοῦντα , οὐ πάντα τρίχας ἔχει. καὶ γὰρ τῶν ἰχθύων τινὲς ζῳοτοκοῦσιν. ὅσα μέντοι ἔχει τρίχας, ἅπαντα ζῳοτοκεῖ. τριχῶν γάρ τι εἶδος θετέον καὶ τὰς ἀκανθώδεις τρίχας , οἵας οἱ χερσαῖοι ἔχουσιν ἐχῖνοι , καὶ οἱ ὕστριχες. τριχὸς γὰρ χρείαν παρέχονσι , ἀλλ᾽ οὐ ποδῶν ὥσπερ αἱ τῶν θαλαττίων.

QVæ verò animal pariunt , ea non omnia pilos habent : nam & piſces quidam pariunt animal. Quæcumque tamen pilos habent , omnia pariunt animal. Siquidem in pilorum genere cenſendi ſunt pili ij, qui ſpinæ ſpeciem præſeferunt. Quales erinacei gerunt, & ſpini. Pilorum nanque vſum præbent , non pedum , vt echinis.

CAESAR.

POTERAT quiſpiam de ſuperiore propoſitione dubitare. Non omnia quæ animal pariunt, pilos habent. Probat ipſam. Piſces, inquit , aliquot pilis carent : atque animal pariunt : vt Delphin. Prætereà putaſſet aliquis , conuerti poſſe propoſitionem ſic : ergo non omnia, quæ pilos habent , animal pariunt. Hic aufert hanc controuerſiam. Iecirco vtitur aduerſatiua , *μέντοι*. Non nunc fallitur,cùm repetit hanc ſententiam : latiùs enim ſumit eam,quàm fecerat in quadrupedibus. Diſtinguit deinde pilorum naturam. Vt alij veri ſint,quales equis : alij analogi,quales erinaceis. Probat hoc ab officio. Quoniam , inquit , non ceſſere in vſum pedum : ſicut ij , quibus ingrediuntur marini Echini. Vbi mirabilem breuitatem oſtendit nobis. Nam & ſpinas erinacei in pilorum cenſum recepit: & reddidit ſimul rationem : & echinos , qui ſimilibus eſſent ſpinis præditi, excluſit ab animal pariundo : propterea quòd pedes eſſent , non pili. Pilorum enim natura in brutis ad munimentum comparata eſt. Itaque Hyſtriches etiam pro telis habent.

Echinum vtrunque à caſtaneæ ſpecie, cuius id nomen fuit, dixêre Græci : marinum , & terreſtre. Quos & appellationibus diſtinxêre. Plinius marinum, *Echinum* vocat ; terreſtrem , *Erinaceum*. Itali vtrunque *Riccium* , Ligures, echinos marinos , *Caſtaneas marinas* , & peculiariter *Zinzinos*,

Hyſtricem, ſine aſpiratione Latini proferunt. De eo ſuo loco. *Spinum* nos commodiſſimè. Nam & Itali *porcum ſpinum* dicunt : & Galli haud ſecus multò : etiam *ſpinaceum* potes dicere.

LXIII. ARISTOTELES.

Τοῦ δὲ γένους τῶν τετραπόδων ζώων, καὶ ζωοτόκων, εἴδη μὲν εἰσι πολλά, ἀνώνυμα δέ· ἀλλὰ γὰρ καθ' ἕκαστον αὐτῶν, ὡς εἰπεῖν, ὥσπερ ἄνθρωπος εἴρηται, λέων, ἔλαφος, ἵππος, κύων, καὶ τἆλλα τοῦτον τὸν τρόπον· ἐπεὶ ἔστιν ἕν τι γένος καὶ ἐπὶ τοῖς ἔχουσι χαίτην λοφούροις καλουμένοις, οἷον ἵππῳ, καὶ ὄνῳ, καὶ ὀρεῖ, καὶ γίννῳ, καὶ ἴννῳ, καὶ ταῖς ἐν Συρίᾳ καλουμέναις ἡμιόνοις, αἳ καλοῦνται ἡμίονοι δι' ὁμοιότητα, οὐκ οὖσαι ἁπλῶς τὸ αὐτὸ εἶδος· καὶ γὰρ ὀχεύονται καὶ γεννῶνται ἐξ ἀλλήλων. διὸ καὶ χωρὶς λαμβάνοντας, ἀνάγκη θεωρεῖν ἑκάστου τὴν φύσιν αὐτῶν.

Quadrupedum autem genere, quod animal parit, multa ſanè ſpecies complectuntur. Verùm ea nomine carent. Alia autem ſub his ſunt quodammodo ſingulares: quemadmodum de homine diximus: leo, ceruus, equus, canis, & eiuſmodi. Nam ea, quæ iubata ſunt, & iumenta vocamus, vnũ quoddã genus habent commune: vt equus, aſinus, mulus, ginnus hinnus. Præterea Syriæ mulæ: quæ mulæ quidem nomine appellantur, propter ſimilitudinem: non quòd ſimpliciter eiuſdem ſint ſpeciei. Siquidem ex concubitu inter ſe gignũtur. Quare eas ſpecies neceſſe eſt ſeparatim, & capere vnamquanque, & earum naturam contemplari.

CÆSAR.

SEORSVM in quadrupedum genere, quæ animal pariunt, colligit exempla omnium. Summum quidem genus hoc. Deinde media, quæ huius ſupremi ratione vocat ſpecies. Poſtremò ſpecies vltimas, quæ ſub ipſis ſunt mediis generibus. Eas ſpecies appellat, καθ' ἕκαστον: quia non continent in ſe alia vniuerſalia: ſed quia indiuidua verè ſunt καθ' ἕκαστον, dixit, ὡς εἰπεῖν. Eſt enim ſpecies τὸ ὅλον. τὰ καθ' ἕκαστον, verò, indiuidua, in quæ illa ſpecies ſecata eſt. ἑκὰς, vnde noſtrum *ſecare.*

Quare addidit ζώων, poſt τετράποδα? non neceſſariò, ſed animi graria ſpecies nanque eſt τοῦ ζώου τὸ τετράπουν.

Quare addit, ζωοτόκων? non rectè ſanè. Nanque & ᾠοτόκων genus eſt ſummum. Genera media, lacertaceum, teſtudinaceum. Nam teſtudinum ſpecies non vna: nemoralis, aquatica, aquaticæ ſpecies marina, ſtagnalis, paluſtris. Lacertorum ſpecies, crocodilus, ſcincus, lacertus viridis, lacertus muralis, ſtellio.

An verò ſpecies vltima pereat ſublatis indiuiduis, vel in re, vel prædicatione in propoſitionibus in ſeptimo, & duodecimo *Metaphyſices*, diſputandum. Præterea ſpecies vltima egeátne multis indiuiduis, an vnum tantùm ſit ſatis. Hîc autem non eſt locus.

Dixit: ἁπλῶς τὸ αὐτὸ εἶδος, mirificis verbis. ἁπλῶς, quia ſunt mulæ, cum adiectione; quippe Syriæ: & propter ſimilitudinem. Theodorus temerè & omiſit, & addidit, & tranſtulit, ὡς εἰπεῖν, ad ἀνώνυμα δὲ: cùm neſciret, quare addidiſſet, τῷ, καθ' ἕκαστον. & dixit, *intelliguntur*: laxè nimis. Quaſi ſpecies illæ ex intellectione tantùm ſint. Quòd ſi ſciſſet, à quibuſdam hoc mordicùs teneri; non conieciſſet eos in vanam ſpem ex Ariſtotelis auctoritate. Si enim hæc legant: ita Græcè ſcriptum putent: deinde nugis conſtrepant, vt conſueuêre.

Ariſtoteles dixit, εἴδη πολλὰ, ἀνώνυμα δὲ. non cuncta: ſed πολλὰ, quia ſtatim λοφούρα, nominat: *iumenta* Plinius interpretatur. Theodorus omiſit χαίτην: ſanè vocem neceſſariam, quæ pro ſpeciei illius differentia poneretur potiùs, quàm λόφος ἐν τῇ οὐρᾷ. Nam iumenta ſola iubam illam in ceruice habent: leones, & canes multi, vt nos obſeruauimus, etiam in pectore. At non ſola habent pilos in cauda. Nam & bos non minùs penè, quàm aſinus, & vulpes multùm, & Sciuri maximè.

Equo & Aſino genus aſſignat vnum commune. Rectè ſanè. Adeò nanque propinqua eſt natura vtriuſque, vt ex vtroque fiat tertium; mulus ſcilicet: vbi diſceptârunt Philoſophi, an ſpecies miſcerentur. Ac de Elementis ipſis diu diſputârunt: & cum illis nos quoque ſuo loco. Elementa enim non propter ſe facta ſunt, ſed propter ſpecies, quarum forent materia. Nec propterea ſunt ad aliquid: quemadmodum ſemen propter futuram plantam: vt perficiatur. Auenroës nugatur, mediam eſſe eorum naturam inter accidens, & ſubſtantiam: vndecimum enim prædicamentum ſtatuendum eſſet. Species autem miſceri palàm eſt, ob affinitatem: quemadmodum & plantæ quædam, & quædam animalia mutantur in alia. Hæc in Commentariis de *Plantis* ſu-

per Ariſtot.& in libris de *Semine genitali* fuſiùs.

Diuerſa fecit, ὀρεα, γίννον, ἶννον, & ἡμίονοι τοῦ περὶ τὴν Συρίαν. In ſexto *Hiſtoriarum* innum ex equa, & mulo ortum prodit. Hoc genus nobis ignotum eſt. Ibi ait hoc eſſe *ginnum*, quod γάννον in homine & μετάχοιρον in porco. Nos & agnoſcimus, & habuimus ex tauro & equa ortum. Mirum: Plinius de ginnis nihil. Sed in octauo mulum ex equa, & aſino: hinnulos ex equo & aſina. Quanquam in principio eius capitis negligenter ſcripſit ſic. *Mulum ex equa & aſino: mulam ex Aſina & equo:* quaſi verò propterea ſexus varietur. Columella meliùs: quod & quotidie nobis compertum eſt: vtrunque ex vtriſque: itémque ex onagro & equa. Appellatos ab hinnitu patris *hinnos*, ait, & Varro in ſecundo de *Re ruſtica*. Plinius de Syriacis mulabus ſcribens, autorem facit Theophraſtum: Ariſtotelem, vnde ille ſumpſit, non nominat. Prodirque è Cappadocia, non è Syria, M. Varro & Columella ex libris Dionyſij, & Magonis, in Africa.

CAPVT OCTAVVM.

Accuratiore opera perſequenda, quæ ad demonſtrationem ſint neceſſaria.
A partibus incipiendum, primúmque ab homine: quia notior.

LXIIII. ARISTOTELES.

Ταῦτα μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον εἴρηται νῦν, ὡς ἐν τύπῳ, γεύματος χάριν. περὶ δ' ὅσων καὶ ὅσα θεωρητέον, δι' ἀκριβείας ὕστερον ἐροῦμεν, ἵνα πρῶτον τὰς ὑπαρχούσας διαφορὰς, καὶ τὰ συμβεβηκότα πᾶσι λαμβάνωμεν. μετὰ δὲ τοῦτο, τὰς αἰτίας τούτων πειρατέον εὑρεῖν. οὕτω γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ ποιεῖσθαι τὴν μέθοδον, ὑπαρχούσης [τῆς] ἱστορίας τῆς περὶ ἕκαστον. περὶ ὧν τε γὰρ, καὶ ἐξ ὧν εἶναι δεῖ τὴν ἀπόδειξιν, ἐκ τούτων γίνεται φανερόν.

HÆc igitur hactenus tanquam pro modulo quodam, ac quaſi guſtus gratia appoſita ſint. Quæ verò recognoſcenda ſunt ad contemplandum: & quantum operæ iis ſit dandum, accuratiùs poſteà declarabimus. Vt primo loco eas, quibus conſtituuntur, differentias: eáſque quæ omnibus contingunt, affectiones, accipiamus. Deinde horum cauſſas inueſtigare conabimur. Sic enim naturæ præſcripto viam rationémque huiuſce narrationis, quæ ad vnamquamque ſpeciem pertinet, inſtituendum. Quo fiet: vt manifeſtò intelligamus, & quæ, & per quæ fieri oporteat demonſtrationem.

CÆSAR.

MERITO alio capite auſpicanda alia opera eſt. Eſt enim altera libri pars. Adeò errauit Theodorus: cùm huiuſce capitis contextum cum ſuperioribus continuauit. Nam his ita conſtitutis, decurſis partium differentiis, earum notionibus, officijs: enumeratis, diſtinctíſque in ſuas ſpecies generibus: nunc oſtendit, quo id conſilio egerit. Atque ſeſe appoſuiſſe quaſi ad guſtándum. Quare acriorem, attentiorémque diligentiam dilaram in ſequentes libros. Intereà indicaſſe tantùm, quaſi rerum cumulum. Poſt hæc, inquit, ea omnia, eóque modo perſcrutabimur, atque excutiemus: vt demonſtratio ex his confieri queat. Fit autem demonſtratio per cauſſas priores, & notiores: quibus cognoſcimus affectus proprios ineſſe neceſſariò ſubiectis ſuis. Quare & notiones, & genera, & differentias, & affectus, & cauſſas pollicetur ſe profeſſurum. Exempli gratia: homo eſt architectus: quia animal rationale. Viuit in aëre: quia ſpirat. deinde reſoluere ad alias cauſſas. Spirat: quia habet pulmonem & ad alium modum cauſſæ. Habet pulmonem: vt ſpiret. Prætereà, habet pulmonem: quia habet

cor. ἀποδείξεως nomen etiam agnoſcit Cicero in ſua *Academia*.

Interpretati ſumus paulò laxiùs: νῦν ipſe dicit: nos aliter deduximus: *Hactenus*; ſic enim Cicero.

Dixit: περὶ ὅσων, ἢ ὅσα. Atticiſmus agnominationis Platoni frequentiſſimus, & Hippocrati: πάντα πᾶσι. πάντως καὶ περὶ πάντων. πρῶτον περὶ πρώτων ὅλον ὅλως: vſque ad faſtidium auribus paulò ſeuerioribus, περὶ ὅπων, περὶ ὧν: numerum, & claſſes oſtendit, cùm dicit, περὶ ὅσων, magnitudinem, finéſque ipſos tangit contemplationis: cùm ait ὅσα, quanta, id eſt, naturam, affectiones, cauſſas: quouſque, quatenus, quoad: quàm magna ſint ea in natura.

Τὰ συμβεβηκότα, *accidentia*, rectiſſimè Theodorus: adueniunt enim ſpeciei, à genere & differentiis: immò in genus à differentiis. Iccircò, vti diximus, malè dixit, *iuncta*: nemo enim purè loquatur, ſi dicat: ambulationem iunctam homini.

Propoſuit primùm differentias, & accidentia: deinde cauſſas; quoniam ex illis has venabimur. Iccircò dixit, πειρατέον, modeſtiſſimè, à notioribus enim: quare non rectè dixit, hunc eſſe naturæ ordinem, κατὰ φύσιν. Finis enim naturæ primùm eſt; deinde forma: ſecundùm quam comparat materiam, in quam educit accidentia communia ex differentiis ſuperioribus:. propria ex proprioribus. Exempli gratia; felicitas cauſſa fuit creandi hominem; & ſic creandi, vt animæ diuinæ particeps eſſet, bipes eſſet, rectus eſſet, manus haberet, loqueretur. Cauſſa illa prima fuit apud naturam. Qui volet excuſare parentem vniuerſæ philoſophiæ, dicet: κατὰ φύσιν, non ſecundùm ordinem: res ipſas, id eſt φυσικά.

Ὑπαρχούσης τῆς ἱστορίας, non temerè vox illa: ſed ſignatiſſima. Subiectum enim eſt, ſpecies, demonſtrationis: quæ ſpecies cognoſcitur ex ipſa narratione.

LXV. ARISTOTELES.

Ληπτέον δὲ πρῶτον τὰ μέρη τῶν ζῴων ἐξ ὧν συνέστηκε. κατὰ γὰρ ταῦτα μάλιστα καὶ πρῶτα διαφέρει καὶ ὅλα, ἢ τῷ τὰ μὲν ἔχειν, τὰ δὲ μὴ ἔχειν, ἢ τῇ θέσει καὶ τῇ τάξει, ἢ καὶ κατὰ τὰς εἰρημένας πρότερον διαφοράς, εἴδει καὶ ὑπεροχῇ, καὶ ἀναλογίᾳ, καὶ τῇ τῶν παθημάτων ἐναντιότητι.

QVibus igitur è partibus animalia conſtituuntur, ea primùm capienda ſunt. Propterea quòd ſecundùm has ipſa tota inter ſe & maximè, & primùm differunt iis, quibus diximus, modis. Quippe alia habent: alia aut non habent, aut non eodem ſitu, aut non eodem ordine, aut non eadem ſpecie, aut non eadem quantitate: aut quia earum vice alias gerunt, aut contrariis præditas qualitatibus.

CÆSAR.

SI igitur differentiæ primo quoque loco ſunt contemplandæ; ea ſunt item primo quoque loco contemplanda, quibus eæ conſtant differentiæ. Declarat quid id ſit. Partes, inquit: quibus ipſa tota conſtituta ſunt. Poſt hæc oſtendit modos differentiarum, quæ & per ſe hîc, & quòd ſupra memorata ſunt, plana puto. Exemplorum tamen gratia, quæ omiſit ipſe; paulò fuſiùs diſponemus. A defectu maxima differentia, ac penè genus, vel modus ſummus differendi. nam defectus eſt in ſubſtantia: itaque habent quædam quaſdam, alia non habent: vt aquila cornua, aut defectus præcisè ſubſtantiæ: quod analogiam parit. Cornua limax habet; oculos cancer: ſed non eſt vniuoca ſubſtantia. Aut defectus quantitatis vel continuæ, vt in cornibus capreoli, ſi ceruum ſpectes: vel diſcretæ, vt in dentibus. Aut defectus ordinis, vt dentium in lampetra, & aſello. Aut ſitus: vt in mammis elephanti, & ouis. Aut qualitatum: color in pilis, & oculis leonis, hominis, equi. A calore, alæ cantharidis, & lampyridis. Duritia, aſperitas, & eiuſmodi: vt in cute anguillæ, ſquatinæ, mugilis, turſionis. Figuras quoque contrarias inter ſe ſtatuere potuit: ſcilicet contradictoriè: cornu enim monocerotis rectum eſt, contrarium cornibus veruecinis obliquis, non quatenus obliqua ſunt, ſed quatenus non recta. Vnus modus differentiarum, quem dicit, à ſpecie: eſt in primo capite, quod hîc recenſuimus. Defectus verus, non habere. Defectus alius, non habere ſecundùm ſpeciem, vt naſus hominis, & ſimiæ. Defectus non præcisè habendi: cùm etiam egreditur genus proximum ita, vt ne vniuocum quidem ſit. Sic non ſolùm fuſiùs, ſed etiam acutiùs, quàm philoſophus.

Dixit : μάλιστα, & πρῶτα, primùm differunt : quia materia ſubſternitur formæ, forma aduenit: tametſi forma prior eſt, apud datorem formarum : tamen in hoc, materia προυπάρχει, hîc: μάλιστα autem quia forma differunt: quæ in hac materia eſt, vt ab alia differat materia. Dixit etiam maximè : quia actionibus quoque differunt : at eæ & poſteriores ſunt partibus : icircò πρῶτα, & à partibus dependent: icircò non μάλιστα: ſed partes μάλιστα.

Dixit : ληπτέον: voce non vulgari. Supponit enim ſuum ſubiectum eſſe artifex, ipſúmque capit, aut ſumit. Icircò argumenta quoque θέσεις, & ὑποθέσεις dicuntur. Theodorus ſatis habuit dicere : *enumeraſſe :* qui Ariſtotelis profunda & ſignata verba, foti cincinnis facit ſæpè triuialia. Ille verò nihil temerè: ſemper ſib i ſimilis.

LXVI. ARISTOTELES.

Πρῶτον δὲ τὰ τοῦ ἀνθρώπου μέρη ληπτέον. ὥσπερ γὰρ τὰ νομίσματα πρὸς τὸ αὑτοῖς ἕκαστον γνωριμώτατον δοκιμάζουσιν, οὕτω δὴ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις. ὁ δ' ἄνθρωπος τῶν ζώων γνωριμώτατον ἡμῖν ἐξ ἀνάγκης ἐστί. τῇ μὲν οὖν αἰσθήσει οὐκ ἄδηλα τὰ μόρια. ὅμως δ' ἕνεκεν τοῦ μὴ παραλιπεῖν τι τὸ ἐφεξῆς, καὶ τοῦ λόγον ἔχειν μετὰ τῆς αἰσθήσεως, λεκτέον τὰ μέρη πρῶτον τὰ ὀργανικά, εἶτα τὰ ὁμοιομερῆ.

Incipiendum igitur ab hominis partibus eſt. Nam quemadmodum numos exploramus: vnumquemque cum eo conferendo, qui nobis notiſſimus eſt : ita hoc in alijs quoque agendum eſt. Atqui homo inter omnia animalia nobis notiſſimus eſt neceſſariò. Ac tametſi ſenſui ipſi manifeſtæ ſunt partes noſtræ: tamen nequid ordinis prætermittatur : & ſanè rationem cum ſenſu coniunctam eſſe par eſt: de his quoque dicemus. Ac primùm quidem de inſtrumentariis : deinde de conſimilibus.

CAESAR.

A Partibvs incipiendum. At cùm varia ſint ipſa tota : à cuius potiſſimum totius partibus initium ſumemus ? Ab hominis ſcilicet, ratio. Notiſsimus eſt, ratio. Quia ad notiſsima quæque referimus ea, de quibus iudicium facturi ſumus. addit ; *neceſſariò* : quia natura ſpecies ſibi notiſsima : inſunt enim eadem principia.

Hypophora tacita : vt quid explicare partes noſtras : ſi ſunt notiſsimæ ? Anthypophora duabus rationibus : prima, ne ordo interrumpatur : nequid deſit ad plenam ſcientiam. Altera, cum ſenſu ratio coniuncta eſſe debet : icircò etiam notiſsima ſub artis præceptiones rediguntur; à ſenſu autem oriri diſciplinarum principia, in *Poſteriorum Reſolutoriorum* primo declaratum eſt.

Eodem conſilio primùm declarat inſtrumentaria : quippe ab officiis notiora. Deinde ſimpliciora : quorum affectiones notæ minùs. Qua parte ſentiamus, dubitarunt : qua ambulamus, non.

Theodorus, non ſolùm partes, ſed etiam, exteriores ſcripſit : non malè, ita erat in codice Græco. Nam mox huius conſilij rationem philoſophus explicabit.

Ληπτέον τὰ μέρη. Incipiendum à partibus, idem eſt capere, & incipere.

CAPVT

CAPVT NONVM.

De partibus hominis inſtrumentariis exterioribus.

LXVII. ARISTOTELES.

Μέγιστα μὲν οὖν ἐστι τάδε τῶν μερῶν, εἰς ἃ διαιρεῖται τὸ σῶμα τὸ σύνολον, κεφαλὴ, αὐχὴν, θώραξ, βραχίονες δύο, σκέλη δύο, τὸ ἀπὸ αὐχένος μέχρι αἰδοίων κύτος, ὃ καλεῖται θώραξ.

Maxima igitur partes, in quas vniuerſum ſecatur corpus, hæ ſunt: caput, collum, thorax, brachia duo, crura duo. thoracem voco alueum illum, qui à collo ad pudenda vſque pertinet.

CÆSAR.

ENVMERARE partes incipit: maximam verò quanque propterea quòd hæ notiſsimæ ſanè ſunt. Vbi rotum illud, quod à iuguli furcula ad coxendicum iuncturam pertinet, rhoracem appellauit. Id quod & ſupra monuimus. Complectitur autem καὶ τὸ στῆθος, καὶ τὴν κάτω κοιλίαν, ſcilicet tam pectus, quàm ventrem. Plato in *Timæo*, aut ſimul confudit, aut quod peius eſt, à pectore diſtinxit thoracem, ἐν ᾧ τοῖς στήθεσι καὶ τῷ καλουμένῳ θώρακι τὸ τῆς ψυχῆς θνητὸν γένος ἐνέδουν. Nam aut explicauit τὸ στῆθος per id, quod θώρακα vocabat: aut inferiorem tantùm partem intellexit τὸν θώρακα, quippe in qua eſſet iecur: ſedes animæ, vt ipſe autumat, mortalis. Ariſtoteles autem haud multò poſt vtitur pro pectore tantùm. Idcircò vox hæc cùm eſſet ambigua: ſeipſum hîc philoſophus interpretatus eſt. Plinius quoque lib. 20. & locis aliis multis: ſimul Celſus in quinto, pro pectore. Priſci Latini pro toto tractu corporis noſtri anteriore. Conſtat id ex eo, cùm militare munimentum, quod eam partem vſque ad pubem tegeret, *Thoraca* nominarunt. A Galeno pectus.

Τὸ σύνολον, idem eſt, τὸ ὅλον: verùm efficaciorem habet ſignificatum: compoſitionem enim quandam connotat, κύτος etiam Plato appellat.

Δύο βραχίονες: Theodorus, *duplex brachium*: ſanè benè, & ex vſu. Sic enim loquuntur omnes: etiam Cicero: *plica* tamen eius origo eſt πλέκειν Græcum: omne igitur brachium duplex eſt: plicatur enim. Tantùm diſtat à vulgò philoſophus: quantùm vel à prodigo, vel ab auaro, liberalis prudénſque paterfamilias. Ratio vocis in pugillaribus manifeſta; quos duplices, triplices, à numero plicationum, id eſt tabellarum appellabant. Malim in Lyceo dicere: brachia duo: aut gemina.

Illud peſsimè, μέγιστα μέρη, *ſummas partes*. Nam æquiuocum eſt, ſummum: *ſummum, in ſuperficie*, vt apud Ciceronem. *Summum, quod in vertice, in ſummo columnæ*, apud eundem. Itaque cutis ſumma pars eſt: ſi profunda ſpectes. Capitis pars non ſumma, id eſt non magna: frons, ſumma erit, id eſt in ſuperioribus. Addidit etiam, *Primas*, de ſuo, ductus à verbis illis: μάλιστα, καὶ πρῶτα διαφέρει. At neque hîc ponere debuit, quod non erat: neque addere, quod iam dictum eſt.

Idem omiſit interpretari, τὸ κύτος, & negligenter nimis tranſtulit, *partem*: addidit etiam neſcio quid inepti: cùm dixit, *Trunca*.

LXVIII. ARISTOTELES.

Κεφαλῆς μὲν οὖν μέρη, τὸ μὲν τριχωτὸν, κρανίον καλεῖται. Τούτου δὴ μέρη, τὸ μὲν πρόσθιον, βρέγμα, ὑστερογενές· τελευταῖον γὰρ τῶν ἐν τῷ σώματι πήγνυται ὀστῶν· τὸ δὲ ὀπίσθιον, ἰνίον· μέσον δὲ ἰνίου καὶ βρέγματος, κορυφή. ὑπὸ μὲν οὖν τὸ βρέγμα, ὁ ἐγκέφαλός ἐστι· τὸ δὲ ἰνίον, κενόν ἐστι· τὸ δὲ κρανίον ἅπαν, ἀραιὸν ὀστοῦν, στρογγύλον, ἀσάρκῳ δέρματι περιεχόμενον. ἔχει δὲ ῥαφὰς, τὸ μὲν γυναικῶν, μίαν κύκλῳ· τὸ δὲ ἀνδρῶν, τρεῖς εἰς ἓν συναπτούσας, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἤδη δὲ ὠμμένη ἐστὶ κεφαλὴ ἀνδρὸς οὐδεμίαν ἔχουσα ῥαφήν· τοῦ δὲ κρανίου, κορυφὴ καλεῖται τὸ μέσον καὶ λύσωμα τῶν τριχῶν. τοῦτο δ' ἐνίοις διπλοῦν ἐστι. γίνονται γάρ τινες δικόρυφοι, οὐ τῷ ὀστῷ, ἀλλὰ τῇ τῶν τριχῶν λυσώσει.

Capitis igitur pars, quæ pilis tegi ſolet, caluaria dicitur. Huius partes duæ, anterior, quæ poſt natum hominem generatur, bregma. Omnium enim oſsium, quæ in corpore ſunt, poſtremum concreſcit. Altera pars poſterior, occiput. Inter occipitium, & bregma, vertex. Sub bregmate cerebrum: occipitium inane eſt. Caluaria tota rarum os, rotundum, ex carni cute amictum. Habet autem ſuturas, in mulieribus vnam in orbem: in viris ternas, in vnum magna ex parte coëuntes. Viri tamen caput viſum eſt ſinè ſutura. Meditullium autem caluariæ, quem diximus verticem, etiam explicatio capillorum dicitur à Græcis. Eſt autem in quibuſdam geminum: nam ij Biuertices ſunt: non oſſe geminato, ſed capillorum explicatione.

CÆSAR.

IN ſuas partes exteriores caput ſecat. Nam cerebri mentionem cùm facit, eo facit conſilio: vt indicet, qua parte bregma eſt. Nullum enim hîc locum habet narratio partium interiorum. Κρανίον: *Caluariam* Latini dicunt ab accidenti: quoniam calua fiat. Eſt autem Caluum, quaſi capillis vacuum: quemadmodū *in Originibus* dictum eſt. Eius pars anterior, bregma: à mollitie opinor: poſterior ἰνίον: quia inde oriantur Nerui: ἶνες enim filamenta, quibus nerui contexuntur. Medium, κορυφή. Hanc nos *verticem*: à puncti ſimilitudine, circa quod cælum vertitur: quem πόλον, à verſationis frequentia nominant. ἰνίον, nos *occiput*: quoniam ob caput additum quiddam eſſet. Sic veteres ob Romam, ad Romam. Eam partem Pericles quia cæteris haberet productiorem à Cratino dictus eſt *Echinocephalus*. Bregma Plinius *verticem*, malè, ex Ariſtotele. *Diu*, inquit, *palpitans vertex*. Sic confudit cum κορυφῇ. Theodorus *ſinciput*, longè peius. Neque enim quid eſſet, nouit: neque à Grammaticis rectè explicatum, ita vt illi explicauerant, & accepit, & acceptum reddidit. Sinciput in *Menæchmis* pro capitis parte poſuit. Plinius in octauo *Cenſorijs legibus interdicta canis*, ait, *Sincipitia verrina*. At in capite verrino nihil ſapidi præter roſtrum, & aurem. Icirco Perſius cum ſincipite aurem nominat. Quare ſinciput, ſatis conſtat eſſe, ſciſſum caput: quaſi ſcinciput, abiecto ſanè elemento: quemadmodum apud Ouidium; *Reſæuiat* prima ſyllaba correpta fuerat tamen ſcæuum: σκαιόν. Dimidium igitur capitis eſt ſinciput: non autem pars anterior. Non enim tam occipiti: vt inepti Grammatici ſomniârunt: quam toti capiti integro contrarium habet ſignificatum. Magnum prætereà ex vſu antiquorum argumentū: quibus in Adagio fuit; *frons occipitio prior*. Non dixêre: ſinciput occipitio prior. At conueniebat magis, ſi contraria fuiſſent.

Εἰς ἓν συναπτούσας, *in vnum*, intelligit. Quia fiſſura vna continua ad diuerſos tamen angulos.

Λύσωμα eſt, vnde erumpunt capilli ſupremo vertice: perinde atque ad naſcendum inde exoluantur. Icircò diximus, *explicationem*: Theodorus, *æquamentum*, quia diſcrimen ibi fiat, vnde æqualiter demittantur crines. κρίνειν: *Diſcerniculum*, ſi id ſpectes, queas dicere.

Sanè omnis ſolutio, æquatio eſt. Feſtiuè Plautus: *opera pro pecunia*. Quare Itali λύτρα, id eſt pecuniam redemptitiam, *Talionem* vocant. At λύσωμα capillorum nullam habet æquationem. Ariſtoteles geminum quibuſdam prodit: vulgò id conſpicitur: etiam in affini noſtro. Iulius Pollux priſcorum autoritate ait eiuſmodi homines longæuos iudicatos.

Definit Caluariam, os, rotundum, rarum, ex carni cute amictum, eſt membrana ambiens, quod, περικράνιον, vocant. Neſcio an hoc intellexerit. Nam ſanè, cutis extima craſſa eſt: ſentit. non igitur ſinè carne. Quippe neruea natura ſola compacta non eſt. Sanguinem enim fundit ſe-

cta. Icciro Theodorus ἄσαρκον *Gracilem*, quomodo dixerit, neſcio, non enim omnia gracilia ἄσαρκα.

Recenſet Caluariæ ῥαφὰς, τριχωτόν. Itaque Plato in *Timæo* dixit κεκεντημένον τὸ δέρμα. Narratque ibi capillorum ortum: item aliam affectionem. ῥαφὰς, ſuturas, *commiſſuras* recentiores vocant: committuntur enim oſſium oræ ſerratim. Herodotus idem ſcribit: poſt pugnam Perſicam inuentum caput ſine commiſſuris. Idem Aratus in Iatricis teſtatus eſt.

Πολλαὶ δ' ἀρραφέες κεφαλαὶ πάγεν ἀνθρώποισι.

Omiſit autem duas temporales, quas vulgus *mendoſas* vocat, quæ tametſi non tranſmittunt, tamen non erant negligendæ.

Illud acriùs intuendum; verúmne ſit: occiput inane eſſe: medula nanque duriore & rubentiore, quàm cerebrum ſit, oppletum eſt. Ea pars à Barbaris *nucca*, & *nocra* dicitur. Quemadmodum Arabes τὸ βρέγμα, *Nathi*; partem autem poſteriorem etiam ἐγκεφαλίδα, quaſi cerebellum nõ ineptè, alij παρεγκέφαλον: velut additamentum quoddam: aut ſi dicas, cerebri aſſeſſorem. Non puto eſſe verum, quod ait Pollux, ἐπικρανίδα etiam dictum: non enim conuenit. Plutarchus ab Eraſiſtrato τὴν ἐπεγκρανίδα, ita prodidit appellatam. ſanè [illegible]κράνειον ſi ſcribas, tanquam denominatiuum ſit; ita vt κρανὶς pro cerebro capiatur. Itaque ἐπικρανὶς eſſe poſſit ambiens cerebrum mẽbrana. Cerebellum autẽ non: ſed [illegible]οκρανὶς potiùs: niſi ſit, quemadmodũ ἐπίρρημα. neque laboro.

Dixit, ὀστοῦν ἀραιὸν, ſi intelligit propter ſuturas: eſto. Valdè tamen laxa oratio: ſin ipſius oſſis contextum agnouit: falſus eſt. Caluaria nanque denſiſſima eſt: adeò verò denſa, vt coacta fuerit natura ſuturis aperire: quo liberiùs cerebrum excrementa tranſmitteret. Icciro mulieres perturbationibus aptiores.

Diſcrimen τὸ μέσον, λύσωμα *æquamentum* Theodorus: quia inde æqualiter capilli demittantur. Non enim eam acutè meditatus eſt, atque nos ſuprà putabamus; tamen Græca vox id non ſonat.

Miram verò Latinitatis inopiam: ſi ita cogar ſcribere, quemadmodum Theodorus, *capitis pars, quæ capillis intecta eſt*, calua appellatur. Quis caluum dicet capillatum? In cadaueribus ita agnoſcas. Quemadmodum Plinius in XXVIII. idem etiam *Caluariam* vocat. Præclariùs agitur cum vulgo vel Gallico, vel Italo, qui *teſtam* nominant. Sicut Latini Concharum, atque Oſtrearum operimenta. Noſtri Barbari, *capitis clypeum*, alij etiam *Ollam* appellârunt.

Theodorus, ὑστερογενὲς, *nouiſsimè conſiſtere ſolita*. Aliud eſt γίνεσθαι, conſiſtere, verbum commune eſt ad mobilia, vbi quieſcunt.

Περιεχόμενον, ſic etiam Galenus. Theodorus *obductum*, optimè. Nos *amictum*, ἀμπεχόμενον. Sic Plato περιαμφιέννυ.

Τὴν κύκλῳ ῥαφήν. in orbem. Vnde veteres eas commiſſuras στεφανιαίας appellabant.

Iulius Pollux totum capitis os, κεφαλῆς κύτος dictum ſcribit. κύτος enim quodcumque caperet, vocabant. Vnde & *Cutis* noſtra. De hoc & ſupra. Sic στεφάνην ait idem nominatum interuallum quod capitur ab oſſe, μεταξὺ τοῦ βρέγματος, & τοῦ ἰνίου. Quare & μεσόκρανον.

LXIX. ARISTOTELES.

Τὸ δ' ὑπὸ τὸ κρανίον, ὀνομάζεται πρόσωπον ἐπὶ μόνου τῶν ἄλλων ζώων ἀνθρώπου. ἰχθύος γὰρ καὶ βοὸς, οὐ λέγεται πρόσωπον.

Quod Caluariæ ſubiacet, ſolo in homine vultus vocatur: in cæteris animalibus non item. Neque enim piſcis, aut bouis vultum dicimus.

CAESAR.

NVNC partes inferas capitis. Notiſsima verò facies: vnde & initium. Attribuit ſoli homini πρόσωπον. Id verò an rectè: inueſtigari poteſt, tum origine nominis, tum loquendi vſu. Origo valde reclamat, πρόσωπον, τὸ πρὸς τὴν ὄψιν: quodcumque occurreret. Sicuti quod ponè eſſet: κάτωπιν. Itaque Pindarus in *Olympionicis* de ædibus loquẽs: ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγές. In ſimia Philoſophus πρόσωπον cũ nominat,

facit ob ſimilitudinem, at cùm & in Crocodilo, & in Chamæleonte: ſanè refigit leges ſuas. In Hippopotamo cautiùs ὄψιν non πρόσωπον. Pollux in ſecundo, negat præter hominē, ulli, ex aliis animalibus προσωπεῖον eſſe: exceptis Auibus, in quibus ῥάμφος, & ῥύγχος. Nos apud Latinos, vocem hanc, *facies*, cùm etiam ad vniuerſum corpus, etiam ad res inanimas transferri videremus certi ſignificati vſum circumſcripſimus nomine longè ſignatiore, *vultum* enim maluimus, qui verè ſolius hominis dicitur. Eſt enim habitus faciei voluntatem indicans. Græci carent hac vocabuli commoditate: ſed πρόσωπον dicunt. Sic Demoſthenes in orationibus contra *Phormionē*, & contra *Dionyſodorum*: & in priore oratione aduerſus *Ariſtogitonem*, ποίοις προσώποις, ἢ τίσιν ὀφθαλμοῖς ἀποβλέψητε. Caſtigatior ætas aſtrinxit ad hominem tantùm: cùm veteres vaſcula, quibus leonum, aut boum facies affictа eſſent προσωποῦτα appellarint. Latinis autem *faciem* pro vniuerſis corporum noſtrorum lineamentis dictam etiam Gellius docuit. Sic *belli facies* Hiſtorici ſacri libri etiam *terræ faciem*. Denique quodcunque fieret, eius rei facies rectè, vt diceretur, inſtitutū eſt. Sicuti quod videretur, Græci εἶδος. Vultus tamē in brutis quoque imago quædā perſpicacioribus deprehēdi poteſt. Pollux abuſus eſt voce, πρόσωπον, pro eo toto, quod Ariſt. κεφαλήν.

Haud rectè caput aliud ſecat à priore Theodorus. tot enim in partes digerenda narratio eſt, in quot diuiſit corpus humanum Philoſophus principales. Itaque continuatis etiamnum tractibus oportet capitis ius perſequi: vt vno capite caput vnum complectamur.

Nota loquutionem, ἐπὶ μόνῳ τῶν ἄλλων ζώων, ἀνθρώπου. Non dixit, ἀνθρώπῳ.

LXX. ARISTOTELES.

Προσώπου δὲ, τὸ μὲν ὑπὸ τὸ βρέγμα, μεταξὺ τῶν ὀμμάτων, μέτωπον. τοῦτο [δὲ] οἷς μὲν μέγα, βραδύτεροι· οἷς δὲ μικρὸν, εὐκίνητοι· οἷς δὲ μὲν πλατὺ, ἐκστατικοί· οἷς δὲ περιφερὲς, θυμικοί.

VVltus pars frons eſt. Ea & bregmati ſubeſt, & oculos interiacet. Hanc ſiquis nactus fuerit magnam tardiore ingenio erit. Qui paruam, mutabilis. Quibus lata fuerit, ſtupidi. Rotunda iracundum indicat.

CÆSAR.

FRONTEM Græci, μέτωπον, quare dixerint: neſcio. Non enim conuenit τὸ ἔτυμον. quippe μεταξὺ τῶν ὀμμάτων nequaquam eſt: ſed ſupra oculos. Naſus enim eſt inter oculos. Itaque ne Ariſtoteles quidem rectè locum aſſignauit.

Notas ab hac parte ſumit ad indicia animi. Iacit, vt ſolet, in hiſtoria ſemina corū, quę fuſiùs certis libris explicātur. Sic in libro de *Anima* ſtatuit principia, ſenſus, memoriæ, colorum & eiuſmodi: quæ accuratiore opera propriis commentariis deinde perſequitur. Atque hîc neceſſariò hæc pauca indicat: quia pollicitus eſt docere nos quemadmodum ipſis in partibus differentiæ conſiſtant animalium. Duas nunc in fronte agnoſcit à quantitate, totidem à figura. Magna frons tarditatem. Cauſſa. Virtus minus apta ſede circumſcripta: ſed diſſipata. Parua inconſtantis animi nota. Inopia ſpirituum exiguo loco: tum autem anguſtiæ verſationem efferueſcentium ac reciprocantium deſignat. Lata ſtupidum, atque etiam ſtolidum ſignificat, admiratorem etiam rerum vulgarium. Accedit ad naturam magnæ. Magnam intelligo duabus dimenſionibus: latam per tractum qui duo tempora interiacet. Quare vt illi tardi: ſic ij ſtupidi. Rotunda iracundum. Calorem enim profitetur, & cerebri prominentiam.

Ὑπὸ τὸ βρέγμα, μεταξὺ τῶν ὀμμάτων Theodorus: *ſub ſincipite poſita inter id ipſum atque oculos.* At ille non dixit, μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ ὀμμάτων, eſſet enim μετωποβρέγμα, aut μεταβρέγματον.

Βραδύτεροι, *Segnes* idem: intellige de animo. Mouemur enim ad agendum animi imperio; qui ſi ſine igne eſt, id eſt ſegnis ſine ſpiritibus, non capeſſit prouinciam, ad officia, quæ opus ſunt. Velim tamen acutè omnia. Hîc βραδὺς non motum ſignificat, ſed habitum: torporem animi, defectum acuminis. Segnis autem poteſt eſſe etiam acutus: qui delicatus nolit. Sic εὐκίνητοι, nos *mutabiles* meliùs, quàm Theodorus *mobiles*. Mutatio nanque potius eſt animi: mobilitas corporis. tametſi vtrique vtrumque aptari ex vſu poteſt. Inconſtantiā cū mobilitate coniungit Cicero.

Ἔκστασιν Græci dixere, mētis peregrinationem; vt non egreſſionis motū, ſed ſtatum extra naturæ ſtationes intelligerent. Itaque ij non ſunt furioſi. Non enim motionibus agitantur: ſed vt Horatius ait: *menteſque perculſæ ſtupent.* Itaque non rectè Theodorus: *mente moueri idonei.* Non

Digitized by Google

enim exprimit rem ipſam. Nam & furioſis id euenit : at ij nequaquam ἔκστασιν patiuntur : nulla illis quies. Præterea non mouentur mente, ſicuti collegam Senatu mouit Cato. Mens ipſa mouetur, vt vult Plato : & mouet nos vt vult Ariſtoteles. Iccircò Cicero in Quarto *Academicorum* ait nos moueri mente, & ſenſibus. Non hoc ſignificatu, quo vtitur hîc Theodorus : ſed quemadmodum à gubernatore mouetur nauis. Plinius, à quo totam huius partis interpretationem deſcripſit Theodorus, hanc quartam clauſulam omiſit, de frontis latitudine, quare eius ſententiam περὶ ἐκστάσεως cùm non habeamus : placet, per ſtuporem interpretari. Etenim animo minùs attento ſunt. Iccirco dicere ſolemus : *Hoc age*, ſemper enim aliud agunt. ἐκστατικοὺς autē fuiſſe Alcibiadē proditū eſt & ab aliis, & à Polluce, ex cuius hiſtoria hanc ſententiā poteris perpēdere.

Diximus : *nactus fuerit*, valdè ſignato verbo. *Nanciſci* enim eſt natura adipiſci, ab eadem origine, Naſcor, & Nanciſcor.

LXXI. ARISTOTELES.

Υπὸ δὲ τῷ μετώπῳ, ὀφρύες διφυεῖς· ὧν αἱ μὲν εὐθεῖαι μαλακοῦ ἤθους σημεῖον· αἱ δὲ πρὸς τὴν ῥῖνα τὴν καμπυλότητα ἔχουσαι, στρυφνοῦ· αἱ δὲ πρὸς τοὺς κροτάφους μώμου, καὶ εἴρωνος· αἱ δὲ κατεσπασμέναι, φθόνου.

Sub fronte gemina ſupercilia. Quæ vbi recta ſunt, molles indicant mores. Si ad naſum inflectuntur, aſperum hominem oſtendunt : ſi ad tempora, obtrectatorem, & diſſimulatorem. Contracta autem, inuidum.

CÆSAR.

SVPERCILIA ſunt arquatæ quaſi portulæ quædam ſupra oculos, pilis veſtitæ, *Cilium*, ait Plinius *appellatum ambitum genæ ſuperioris*, ita è Græca voce, κυλιόω, Latini id vocârunt, quod Græco vocabulo caret.

Μαλακὸν ἦθος, nihil boni ſonat apud Græcos, parum virile. Iccircò *molles mores* nós. Theodorus maluit *mollem animum*, Plinium hîc per omnia *ſequutus*. non idem ſignificatus expletur. Sic στρυφνὸν, Græca voce, *Auſterum*, Latini *aſperum*. Qualem Demeam Terentianum. Sic μῶμον, *deriſorem*, non rectè : tametſi Plinio autore. Mimus deriſor eſt. Vt ſcurra, Latinus, Thymele, Panniculus : Momus obtrectator alienæ laudis. εἴρωνα Cicero *diſſimulatorem*, qui aliter loquitur, atque ſentit. Sic κατεσπασμέναι, *demiſſa*; *contracta* meliùs exprimit vim vocis : quæ conueniat ſuperciliјs, ſicuti de ſcapulis *in Phyſiognomicis* idem. ἄνω ἀνεσπασμέναι, ὑποφθαλμιᾷν inuidere.

LXXII. ARISTOTELES.

Υφ' αἷς, ὀφθαλμοί. οὗτοι κατὰ φύσιν δύο. τούτων μέρη ἑκατέρου, βλέφαρα, τὸ ἄνω καὶ κάτω· τούτου τρίχες (αἱ) ἔσχαται, βλεφαρίδες. τὸ δ' ἐντὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὸ μὲν ὑγρὸν, ᾧ βλέπει, κόρη· τὸ δὲ περὶ τοῦτο, μέλαν· τὸ δ' ἐκτὸς τούτου, λευκόν.

Superciliis oculos natura ſubdidit duos: quorum partes tam inferiores, quàm ſuperiores, genæ dicuntur. Harum oras ambientes pili, Palpebræ. Partes interiores, quæ humida eſt, vocatur pupilla : viſionis inſtrumentum. Quod eam circumdat, nigrum appellatur: quod extra id eſt, Album.

CÆSAR.

OCVLI operimentum oculi partem dixit, minùs accuratè. Eruto enim oculo manet gena. Dixit oculos duos κατὰ φύσιν. vt excluderet fabulas Niſitarum Aetiophū, quos prodidêre quaternis oculis : ſanè ob peritiam ſagittandi. Sicut Arimaſpi vnoculi dicti ſunt eadem de cauſſa. Argum autem centoculum, à pertinacia vigilandi. Habes & Cyclopas.

Pupilla à Græcis κόρη, eadem ratione. Sic & Vaſcones eadem voce infantulum & hanc oculi partem. *pupula*, Catullus. Quia cùm à nobis inſpicitur, ipſi nos intus quaſi pupulum intuemur. Plinius in XI. κορυβαντιᾷν eos dici, qui oculis dormiant apertis. Aliud tamen κόρος, aliud, κόρη.

Theodorus τὸ λευκὸν, peſſimè tranſtulit *albuginem*. Eſt enim Albugo vitium oculi, ἄργεμον, & ἀργέμη, & λεύκωμα.

Non conuenit inter M. Tullium, & Plinium, & veteres. In duodecim tabulis *Gena* pro parte faciei vtrinque à naſo tuberante poſita eſt, à figura *malam* dictam putant. Marcus Tullius in ſecundo de *Natura deorum* dixit: *Palpebras eſſe oculorum tegumenta, & pilorum vallo muniri*. Item *reciſis palpebris regulum vigilia, atque inedia necatum*. Plinius oculorum tegmina *Genas* nominat atque in genis palpebras agnoſcit: quarum etiam defluxum notat. Hæc in XI. Qui tamen in XXII. *palpebrarum pilos* dicit. Itaque Theodorus habuit, quos ſequeretur: nos quorum pigeret.

Iam initio libri monebamus generatim partes recenſeri ab Ariſtotele, non enim tanquam medicus exequitur: ſed medicis præbet principia. Iccirco cranei os duplex non agnouit: denſum exterius: infrà illud alterum, ita cohærens, vt continuum videatur: natura diuerſum tamen: ſpongioſum enim. Ita Aurium anfractum: narium columellam: alia multa communi profeſſione aut diſſimulat, aut comprehendit. Hac quoque in parte oculorum partes minutiores neutiquã perſequitur. Neque in libris de *Cauſis partium*. Nos animi, & ſtudioſorum cauſſa rei nobiliſſimæ deſcriptiunculam paulò accuratiorem ponemus hîc. Vt igitur à nominibus incipiamus: inuenies apud Hippocratem in libro de *Viſu corrupto*, τὴν σφαῖραν τοῦ ὀφθαλμοῦ, orbem genarum, qui in auibus quibuſdam, & piſcibus circuli figuram præ ſe fert exactam. Pollux exactiùs, ambitioſiùs quàm Medici, in medio nigri pupillam agnoſcit, cuius fulgorem vocat γλήνην, circulum, qui pupillam ambit, Iridem: Album, quod ponè pupillam eſt, σφενδόνην, καὶ λογάδα, id eſt fundam, & ligulam: eius Ligulæ finem, τρίμενον: Nigrum circa pupillam, στεφάνης, circulum, qui ſub iride eſt, & Album contingit, ἅλω, id eſt Aream. Oculi partes alias tunicas nominat: ponitque quatuor numero. Extimam κερατοειδῆ: nos *Corneam*: aſſignat affectiones, & ſubſtantiam: firmam, albam, ægrè ſciſſilem, neruoſam, cartilagineam, craſſam, tranſlucidam. Alteram, quæ huic ſubeſt, ῥαγοειδῆ: nos *vueam*: denſam, ſanguineam, ſubglaucam, pertuſam. Tertiam φακοειδῆ, & κρυσταλλοειδῆ, & ὑαλοειδῆ: nos *Cryſtallinam*. Quartam ἀραχνοειδῆ, nos *Araneam* item ἀμφιβληστροειδῆ, quaſi Reticulum. Ipſum autem cauum oculorum, quaſi capſam dixeris, κόγχας vocat. Albertus *orbitam* barbarè: ſunt enim ſub ea appellatione rotæ veſtigia in puluere. Plinius in XI. membranas appellat etiam tunicas: ſed membranas potiùs intimas, extimas tunicas, quas & craſſas agnoſcit. Feneſtrationes quas attribuit, videris: ſicut neque rectè dixit, quaſi vitrum eſſe tranſlucidam: hoc enim humoris eſt, non tunicarum. Nam ſanè cornu quoque tranſlucet. Ridiculum verò, cùm meatus plures ab oculo ad cerebrum pertinere accepiſſet ab Ariſtotele: & iccircò ſcriberet, venam ab oculo ab cerebrum pertingere: emendare voluit: atque ait. Se potiùs cenſere: non ad cerebrum ſed ad ſtomachum duci. Propterea quòd, inquit, *Nulli eruuntur oculi ſinè ſtomachi euerſione*. Nam ad cerebrum neceſſe eſt primum. Nerui autem, quos vulgus appellat, *reuerſiuos*, affinitate quadam cerebrum cum ventriculo coniungunt. Rara vulnera in capite, modò cuiuſpiam ſint momenti, ſinè ſubuerſione ſtomachi. Tribus latrunculis erui vidimus oculos ſinè vomitu.

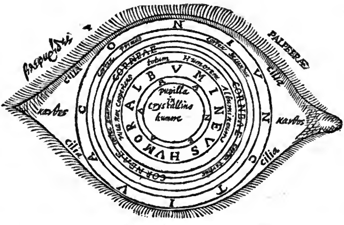
Hæ igitur oculi partes. Pollux, credo ex Ariſtotele, etiam operimenta ipſa inter partes recenſet. Hoc quàm probandum eſſet, ſupra viſum eſt. Nihilo magis, quàm vagina gladij. Negabamus cilium Græcè dici. Ipſe tamen κοῖλον appellat τὸ κάτω βλέφαρον: vnde ſanè potuit noſtrum. Placet magis quod iam dictum eſt. Idem ſuperius βλέφαρον ἐπικοιλίδα, & κοιλίδα, neſcio quare flexu diminutiuo: cùm ea palpebra maior ſit. Palpebrarum rugas à Poëtis idem prodit ἴλλιγγας appellatas. Theodorus non rectè *Cilia* βλεφαρίδας.

Vt exactiùs enarremus, noſtro modo digeremus, atque etiam pictam dabimus hiſtoriã hanc. Oculus quaternas habet tunicas: humores binos: ſed tam tunicæ, quàm humores ſibiipſis diſſimiles ſunt propter ſitum aut anteriorem, aut poſteriorem. Præter humorem intimum, qui vnus eſt, & ſui ſimilis vtrobique: & tunicam extimam, quæ vna, & vniformis. Cryſtallinus igitur in medio eſt, quem & *Glacialem* nominãt: ſimilis, vti dicebamus, ſibi colore, & ſubſtantia: icirco nomẽ ſecundùm partes ſuas nõ mutat, quemadmodum alij vel humores vel tunicæ: diſſimilis tamen figura. Nam in parte anteriori planior eſt, quàm rotundior, ita vt ſit globulus, ibi depreſſior. Alter humor in parte poſteriore dicitur *Vitreus*, in anteriore *Albumineus* ab oui albumine, quod repræſentat ſubſtantia ſua. Tunica quæ continuò ambit glacialem à parte poſteriore dicitur *Retina*: quia in retis modum texta eſt: in anteriore, *Aranea*, ſuper qua diffunditur ſupradictus humor. Nam qua parte vocatur albumineus, operit Araneam; atque ad Pupillam tranſmittit lucem: qua vitreus nominatur, regit Retinam. Secunda tunica à parte poſteriore *Secundina* dicitur: ab anteriore, *Vuea*, quæ eo in loco ne interciperet lucem pupillæ tranſmittendam, perforata fuit. Super hanc tertia eſt, quæ à tergo *Dura* dicitur, σκληρωτική, à parte anteriore multiplex: in cortices enim quatuor diuiſa alij alium obductos, ſicut in cepullis. Omnes

extima complectitur craſſa, & lucida: quæ ab officio *coniunctiua* dicta fuit. vt clariùs intelligatur duplicem ſubiecimus picturam, quam olim veteres εἰκόνα Græci appellabant.

Oculos cum binis pupillis Plinius in ſeptimo prodidit, eóſque maleficos.

LXXIII. ARISTOTELES.

Κοινὸν δὲ τῆς βλεφαρίδος μέρος τῆς ἄνω καὶ κάτω, κανθοί, δύο μὲν πρὸς τῇ ῥινί, δύο δὲ πρὸς τοῖς κροτάφοις. οἱ ἂν μὲν ὦσι μακροί, κακοήθους σημεῖον· ἂν δ᾽ οἷον οἱ κτένες κρεώδεις ἔχωσι τὸ πρὸς τῷ μυκτῆρι, πονηρίας.

Communis autem palpebra pars tam inferioris, quàm ſuperioris: anguli duo iuxta naſum, duo iuxta tempora. Qui ſi longi ſunt, nequitiam ſignificant. Si ita ſint carnoſi, vt pectines, propè naſum, prauitatis indicia ſunt.

CÆSAR.

Oculorum angulos κανθοὺς vocatos deſcribit: ea voce etiam nunc Itali vtuntur: ab his iudicia quoque facit, à longitudine vnum: alterum, ſi ſint carnoſi. Neutiquam tamen verum eſt τῶν βλεφαρίδων eſſe partes angulos. Sic enim βλεφαρίδας definiuit: αἱ ἔσχατοι τρίχες τῶν βλεφάρων. At anguli pilorum partes non ſunt: βλεφάρων legerem hîc, & genas reponerem: niſi infrà quoque ſic loqueretur: adeò negligenter vtitur nominibus. Maior animaduerſio: ſitne angulus linearum pars: an anguli lineæ. Videntur enim, quà coëunt genæ, ipſæ eſſe partes anguli. Altera animaduerſio: nondum, quid ſint tempora, declarauit: & definiuit ab ipſis angulos oculorum. Sunt autem κρόταφοι ſiue tempora, planities vtrinque à fronte ad capillos, ſed de his mox.

Theodorus more ſuo paraphraſten egit: τὸ, μακρὸν, Ariſtotelis ſic eſt interpretatus: *Iuſto longiores.* At enimuerò vacat illa additio, longiùs enim & breuiùs τῶν πρός τι. Quinetiam ſi dico: longum: intelligo plus quàm par ſit: cùm de angulo verba facio. Natura ſua longi ſunt anguli: itaque cùm accipio, μακρὸν, pro ſigno: intelligo longiorem: eſt enim longum, quodcunque habet duas lineas inter ſe reſpondentes, aliis duabus longiores: ſi quaternas habeat, ad eam proportionem etiam *Triangulum* dices: ſi duas quàm vna longiores; *Baſim*, & latus. Circularem figuram, quæ in ouo eſt, aliter deſcribes, vt longam intelligas: orbis compreſſus. Plinius angulos non deſcripſit, ſed exemplo tantùm nominauit. *Claudio Cæſari*, inquit, *ab angulis candore carnoſo, ſanguineiſque venis ſubinde ſuffuſi.*

Theodorus μυκτῆρα, *Nares*: at nares oculos non attingunt, ſed naſi partes ſunt imæ, mobiles, tanquam folles. Græca vox, ſi vt Plato fecit, facias: ille in *Cratylo*, ἦρα ἀνάγει τὸν ἀέρα: quia ſit ἦρα ἦρα, qua in geminatione inuenies, ἀήρ. Sic tu, ῥῖνα ῥῖνα: inuenies intus *Nares*: ita libet cùm tanto viro iocari apud ſtudioſos; μυκτὴρ in ſingulari naſum ſignificat: μυκτῆρες, nares: vnde *Muccus.*

Duo ſunt nomina: κακοήθης, & πονηρία. κακὸς, nequam, nihili, alibi declarauimus, & in *Originibus* fuſiùs: κακοήθης, cuius mores nullam admittunt caſtigationem. Moroſus, qui ſuis viuit moribus. Sic vlcera incurabilia, κακοήθη: quæ non admittunt Medici prudentiam. Εὐήθειαν vſus extorſit ad deteriorem ſignificationem, accipiunt enim vulgò pro fatuitate. Plato autem ſapienter iubet in primo *Reipub.* ſumendum pro animi facilitate generoſa. Sanè inquam ſapienter: oportet enim contrarium eſſe τῆς κακοηθείας. πονηρία autem eſt, efficacia ad malè agendum: *Prauitatem* Latini dixêre: de cuius ſignificatu, & origine alibi. Salluſtius vtrunque attribuit Catilinæ, κακοήθειαν καὶ πονηρίαν. *Ingenio*, inquit, *malo prauóque.* Malum natura, prauum aſſuetudine, atque opera. Nam πόνος laborem ſignificat: vnde πόνηρος, laborioſus: & πονηρὸς, qui multum operæ ponit ad malè agendum. Hoc declarauit de Æſchine Demoſthenes per verbum, πονηρεύεσθαι, in oratione de *male adminiſtrata legatione*, in qua etiam haud multò poſt nomen ponit, πονήρευμα, id eſt prauitas, aut peruerſitas. Quo nomine etiam in oratione priore *aduersùs Ariſtogitonem* vſus eſt. declarat reipſa ſignificatum: cùm Tanagræi hoſpitis naſum mordicùs abſumpſerat. Theodorus κακοήθη, *maleficum*: aliud tamen κακοήθεια, aliud κακοποιΐα. hoc vtitur in oratione *ad Demonicum* Iſocrates: κακοήθεια ſuis moribus contenta eſt: κακοποιΐα etiam aliis malè facit. Neque poteſt κακοήθειαν dicere, maleficentiam: & πονηρίαν malitiam. Aut vnum ſunto: aut ſi malitia habitus eſt, maleficentia erit habitudinis perfectio in opere: potiùs è contrario, πονηρία ſit maleficentia: malitia κακοήθεια.

Pollux τοὺς κανθοὺς, τῶν βλεφάρων ἄκρα deſcribit: eorum radices, ἐγκανθίδας, & ἐπικανθίδας: priuatim ab officio lacrymandi ij, qui ad naſum ſunt, ῥυτῆρες: & metaphoricè, πηγαί. qui temporibus affines ſunt, παρωπίαι.

Quaſi κτένες carnoſi. non ſatis mihi facit illa vox, κτένες: omnino vereor ne quod mendum ſit, quæ enim cum pectine ſimilitudo? Theodorus tamen ita legit. Albertus de angulis nihil.

LXXIIII. ARISTOTELES.

ΤΑ' μὲν οὖν ἄλλα γένη πάντων τῶν ζῴων, πλὴν τῶν ὀστρακοδέρμων, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀτελὲς, ἔχει

Omnes igitur animantes oculis præditæ fuere, præter eas, quæ teſta opertæ ſunt: & ſi quæ aliæ im-

ὀφθαλμούς· τὰ δὲ ζωοτόκα πάντα, πλὴν ἀσπάλακος. τοῦτον δὲ, τρόπον μέν τινα ἔχειν ἂν θείη τις, ὅλως δ' οὐκ ἔχει. ὅλως μὲν γὰρ οὐθ' ὁρᾷ, οὔτ' ἔχει εἰς τὸ φανερὸν δήλους ὀφθαλμούς· ἀφαιρεθέντος δὲ τοῦ δέρματος, ἔχει τήν τε χώραν τῶν ὀμμάτων, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ μέλανα κατὰ τὸν τόπον καὶ τὴν χώραν τὴν φύσει τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπάρχουσαν ἐν τῷ ἐκτὸς, ὡς ἐν τῇ γενέσει πηρουμένων, καὶ ἐπιφυομένου τοῦ δέρματος.

perfecta. Quæ verò animal pariũt, ea omnes quoq;, niſi talpa. Verum hanc quoque aliquo modo habere quis cenſere poßit: At omnino neutiquam habet. Omnino enim nihil videt. Neque manifeſto apparentes oculi ſunt. Detracta verò pellicula, & oculorum ſpatium inuenies, & humorem nigrum, qui ſecundum & locum, & ſpatium eſt à natura ipſis oculis attributus: perinde quaſi inchoatos pellicula extrinſecùs occupârit.

CÆSAR.

OCVLI ſubſtantia, & partibus tanquam totius cuiuſdam explicatis: appellat enim talia membra, ὅλα: nunc tanquam totius, id eſt animalis partem contemplatur. Oſtendit igitur, quod pollicebatur, defectum, & habitum. Duas inſtituit diuiſiones: animal aliud perfectum, aliud imperfectum. Imperfecta carent oculis: vt oſtreæ, & patellæ, vrticæ, alia eiuſmodi. Perfecta, quæ animal pariunt, omnia: vnam talpam excipit. Excipit dubitationem, atque oculi & locum, & ſpatium exiſtere. Sed ex oculi ſubſtantia nihil, præter id, quod nigrum appellabat, ídque prominere: hoc enim eſt, quod dicebat, ἐν τῷ ἐκτός.

Ὅλως δ' οὐκ ἔχει. non eſt negatio totius, quæ totum tollat, nulla relicta parte: ſed quæ tollat totius perfectionem, & partem relinquat: iccircò dixit, πηρουμένους. At, ὅλως μὲν γὰρ οὐθ' ὁρᾷ: totam aufert viſionem. Niſi enim, ὅλως, ſit æquiuocum hîc, ſibi contradicat. nam nihil ſanè videt, at nonnihil habet oculi: quippe habet nigrum. Quod autem ait, ὡς πηρουμένους, rectè accipiendum eſt: nam quod ad oculorum attinet naturam, ſunt πηρούμενοι: quod ad ſpeciem ipſam talpæ ſpectat: ſunt perfecti. neque enim aliis oculis talpa, vt talpa vti poſſet. Quippe aëre non fruitur ad viſionem: ſed ſub terra lumbricos venatur, & radicibus veſcitur. Neque inde in aërem extracta diu viuit: iccircò dixit, ὡς, quaſi, ſi cæteris oculis comparentur, & nos valdè circumſpecta voce expreſſimus: *inchoatos*: etiam *præuentos* dicere poſſis ab ipſa pellicula ante, quàm abſoluerentur. ipſe ait: quaſi dum fierent, malè affectos, ſiue læſos, ἐν τῇ γενέσει. ἐν τῇ γενέσει. Theodorus τὸ ὡς, malè tranſtulit: non tanquam attentatam ſimilitudinem: ſed vt cauſſam: cùm dixit, *vtpote*: ſic enim loquitur Cicero. Moroſiùs verò tot verbis, πηρουμένους: *preſſi, confuſi, oblæſi*: oblæſi, ſanè benè, & quidem mutilati, at confuſi non ſunt: non enim in eo nigro ſunt partes cæteræ: prætereà, preſſi, nihilo meliùs conuenit: neque enim depreſſio cauſſa eſt τῆς πηρώσεως: neque commodè dixit: *oblæſi eſſent, dum crearentur*: immò oblæſi fuerint: peregrina enim ſtructura eſt.

Accuratior fuiſſet oratio ad hunc modum, πλὴν τῶν ἀπόδων, οἷον τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων γένος: melius enim excipimus vniuerſaliter & aſſignamus exempla: deinde ſubdere καὶ τῶν τελείων, τοῦ ἀσπάλακος. Nam videtur explêſſe ſententiam: quoniam de iis, quæ animal pariunt, ſtatuit. Ergo de ouiparis quid dicemus? Equidem ſic ſcripſiſſem: perfecta omnia oculos habent, præter talpam. Sanè oſtracea neutiquam perfecta. Eſt autem oculorum ordo atque natura ſic pote agnoſcenda. Carere, vt oſtrea: habere, vt aquilæ. Deinde media duo: eorum vice aliquid habere, vt cornicula, limaces. Aut imperfectos habere: ídque duobus modis, aut inchoatos vt talpæ: aut perfectos in ſuo genere, vt cancri: vident enim. ſunt autem oculorum multæ affectiones à motu. Aliter mouentur maximæ animalium parti, aliter cancris: emiſſitij enim ſunt: aliter chamæleonti, cui circumaguntur: de cæteris affectibus fuſiùs in quarto.

Facit in anthypophora ſyllogiſmum. ὅλως οὐχ ὁρᾷ ἀσπάλαξ: igitur, ὅλως οὐκ ἔχει ὀφθαλμούς: maior propoſitio eſt: ὁρᾷ πᾶν ζῶον ὀφθαλμοῖς.

Dixit: εἰς τὸ φανερὸν δήλους ὀφθαλμούς. quoniam orbes quidem apparent, ἐν τῷ φανερῷ: at non ſunt δῆλοι ὀφθαλμοί. Item detracto corio, δῆλοι εἰσὶ ὀφθαλμοὶ πηρούμενοι ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ φανερῷ. At Theodorus *perſpicuos* interpretatus eſt, malè. Eſt enim perſpicuum τὸ διάφανον, idem quod perlucidum: per quod peruadit & lux, in pellucido: & ſpecies, in perſpicuo. Ita perſpicua oratio, & luculenta, & dilucida: cuius verba, verborúmque textus non morantur animum tranſmittentem ſeſe ad ſententias. Deſidero autem in ea voce, πηρούμενον aliud, quàm *læſionem*. Nam in quarto de *Generatione animalium* cùm ait philoſophus: δεῖ δὲ ὑπολαμβάνειν ὥσπερ ἀναπηρίαν τὴν θηλύτητα φυσικήν: nequeam dicere *læſionem*, ſed *defectum*, ac *mutilationem*. Læſio enim eſt vitij oblatio: ſiue id famæ eueniat, ſiue opibus, ſiue corpori. Hoc autem, quo abeſt à maris perfectione fœmina, non eſt læ-

ſio : ſed defectus. Vt κατ' ἔλλειψιν in ſubſtantiæ partibus ſit oculus talpæ : ſicuti κατ' ἔλλειψιν in tempore oculus noctuæ, κατ' ἔλλειψιν in officio oculus cancri, & cicadæ. Non eſt læſus talpæ oculus,qui nondum erat.. Fæmina dum fieret, nondum exiſtebat : non igitur læſa eſt : ſed fraudata ea perfectione,quæ maſculo debebatur. An verò verum ſit id : fæminam eſſe naturæ ἀναπηρίαν tum alibi, tum in libris de *Semine genitali* declaratum eſt.

Poſuit τὸν τόπον,καὶ τὴν χώραν, non ſuperfluò. τόπος locus ipſe eſt : χώρα, loci affectio, id eſt capacitas. Idem ſentiunt Geographi. Nam χώρα regio eſt, quoniam multa caperet : τόπος, locus partialis.Itaque Coſmographus eſt,qui cælum ac terram deſcribit. Geographus, qui terram tantùm,ſed vniuerſam. Chorographus, qui prouinciam vnam, aut alteram. Topographus, qui vrbem vnam, aut plures : ad hæc ſepulcra, aras,aditus,ſaltus minutatim, veluti Pauſanias. At Theodorus, χώραν, *deſcriptionem*,& *ſitum* τόπον, malè tranſtulit.

Τ'ὑπάρχουσαν, id eſt ſubſiſtentem oculis, ſignatiſſimè : propterea quòd oculis ſubeſt : addidit, φύσει:id eſt naturæ opera, & conſilio ſubſtratam oculis regionem.

Ε'ν τῷ ἐκτὸς : quaſi extima pellicula intimum opus affectum ante,quàm perfectum fuerit,præuenerit, atque occupârit.

Theodorus, *habent*, inquit, *profectò oculos*. At philoſopho non eſt iurandum, ne ſi Socrates quidem per canem iuret. Iuramus enim in re dubia,vbi deeſt ratio, aut conſenſus populi ad conſenſum auditorum:intelligo populum, in quo etiam ſapientes cenſeantur. Addidit etiam de ſuo, *prætentam*, cùm membranam deſcriberet : non malè,ſed non fideliter; apud Plinium legerat : at Plinius ſuis non alienis legibus loquitur.

LXXV. ARISTOTELES.

Ὀφθαλμοῦ δὲ τὸ μὲν λευκὸν, ὅμοιον, ὡς ἐπιπολὺ, πᾶσι. τὸ δὲ καλούμενον μέλαν, διαφέρει. τοῖς μὲν γάρ ἐστι μέλαν, τοῖς δὲ σφόδρα γλαυκὸν, τοῖς δὲ χαροπὸν, ἐνίοις δὲ αἰγωπόν. τοῦτο ἤθους βελτίστου σημεῖον, καὶ πρὸς ὀξύτητα ὄψεως κράτιστον.

Oculorum id, quod album diximus, omnibus ferè idem. Nigrum autem variatur. Nam quibuſdam nigrum ſanè eſt, aliis autem caſium admodum, nonnullis fuluum, quibuſdam caprinum. Hoc & optimorum indicium morum eſt, & ad videndum acutiſſimum.

CAESAR.

SIMVL oculorum notat differentias, ſimul æquiuocum oſtendit, quod appellabat, μέλαν : iccircò nos addidimus aduerbium *ſanè*, qui enim Latinè loqui ſcit, intelligit hîc huius vocis vim.

Quatuor tantùm agnouit colores : quippe quaſi principes, non quaſi certis præſcriptos differentiis. Nam à nigro ad album ſi tranſeas : antequàm perueneris multam inuenias varietatem. Plumbei, viridis,ſapphirini, cinerei,cæſij,fului, ſanguinei,crocei,atque eiuſmodi. Glaucum eſſe cæſium,cæſium non eſſe ſanguineum in Commentariis de *Plantis* declarauimus aduersùs triuiales magiſtros aliquos. χαροπὸν *fuluum* diximus rectè, Plinius *ruffum*: cuiuſmodi aquilæ,& leoni : quem Catullus *cæſium* cùm dixit, ſanè neſcio. Cæſium enim eſt à cæli colore. glaucum:quales in noctua;& eius numine Pallade,& in omnibus penè Scaligeris. αἰγωπὸν à capris dictum facilè agnoſcitur. Neſcio an Plinius curauerit interpretandum : dixit enim,*aliis nigra,aliis atra, aliis ruffa,aliis caſia*. Nam idem atrum, & nigrum eſt:niſi atrum fuliginoſum putârit : at idem in oculis eſt, quod χαροπόν. Præterea capellarum pupilla nigra ſubcæruleo cæſio aut ſapphirino miſta eſt. Iris autem ambiens, de qua hîc ſermo eſt, aureo nitore diluta.

Cum Ariſtoteles in *Phyſiognomicis* multorum notas indiciorum ad animalia referat : mirum quo pacto caprinis oculis attribuat optimorum morum argumentum. At enimuerò capra maleficum animal : etiam venenato plantis dente. Tum autem ſtolida,ſtupida, inuida,ſalaciſſima, fætidiſſima. Præterea raptrices aues omnes, quibus viſus acutiſſimus à natura datus eſt, fuluis oculis ſunt, non caprinis : non igitur αἰγωπὸν ὀξύτατον. Plinius ex veterum ſententia capras non

minus noctu quàm die videre.

Scriptum erat, ἤθους βέλτιστοι σημεῖον. Fortaſſe hypallage vſus eſt: ſi βελτίστου, non legatur.

Albertus huc importunè tranſtulit vniuerſam phyſiognomiæ ſcientiam. Hiſtoria nanque nuda eſt, iaciens, vti dicebamus, libris diuerſis ſemina ſuæ cuique culturæ.

LXXVI. ARISTOTELES.

Μόνον δὲ μάλιστα, ἢ μᾶλλον τῶν ζώων ἄνθρωπος, πολύχροος τὰ ὄμματά ἐστι· τῶν δ' ἄλλων, ἓν εἶδος. ἵπποι δὲ γίνονται γλαυκοὶ ἔνιοι.

Solus autem animalium homo aut potiſſimùm, aut pluſquàm cætera alio, atque alio colore oculos præditos habet: reliquis vnus color, præterquam equis: quorum aliquibus cæſij.

CÆSAR.

MORE ſuo declaratam partem, agnoſcit in ſuis certis ſpeciebus. Animaduertes in equo nigro albos oculos. In cato nigro viridiſſimos. In equo cerebri ratio ſubeſt: in felle corij & pili. Nam cati omnes cùm ſint cæſij: ater color admiſtus cæruleum effecit. Sic Æthiopes cæſij nulli, aut pauci: item Syri, Mauri, Indi. Contra Germani, Britanni, Belgæ ferè cæſij, aut cærulei, aut ſuffului.

Dixit: μόνος δὲ μάλιστα, ἢ μᾶλλον. At enimuerò ſi eſt ſolus: non eſt addendum, μάλιστα. Sic enim diſiungit hæc duo Homerus, cùm dicit: παρ' ἐμοίγε καὶ ἄλλοι οἵ κέ με τιμήσουσι· μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς. Nos non auſi quicquam innouare, non mutauimus. Theodorus etiam diſtorſit, cùm addidit: *ergo. Solus ergo potiſſimum animalium.*

Oculorum vitia Plinius recenſet. *ſtrabones*, Græcum eſt: ſicut & φολκὸς, & Latinum merum, *Petus*. Sunt & Lucini, qui puſillos habent. Et Coclites. Martialis *deſioculum*, feſtiuè: ſed non eſt hîc locus.

LXXVII. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ὀφθαλμῶν οἱ μὲν, μεγάλοι· οἱ δὲ, μικροί· οἱ δὲ, μέσοι· [οἱ δὲ μέσοι] βέλτιστοι.

Oculi quidam magni, quidam parui, quidam modici: hi optimi ſunt.

CÆSAR.

QVANTITATE differentias: quas etiam examinat. Mediocres præfert: ſed breuiſſimè: tu intelliges & ad videndum, & ad animi affectus bonos indicandos. Nam grandes vim habent diſsipatam, & notæ ſunt bruti animi, pertinacis, à diſciplina auerſi, pigri, præcipitis, impudentis: puſilli mobilem animum, ſubdolum, inuidum, ſuſpicacem. Trogus addidit longitudinem: malefici cordis indicium. Omnes ſanè oculi rotundi ſunt: at operimenta non vno modo: quare quibuſdam oblongi apparent: piſcibus, atque auibus orbicularia ora genarum: homini, & pecori in angulos excurrentia. Felibus, & leonibus, tribulorum figura.

LXXVIII. ARISTOTELES.

Καὶ ἢ ἐκτὸς σφόδρα, ἢ ἐντὸς, ἢ μέσως τούτων. οἱ δ' ἐντὸς μάλιστα, ὀξυωπέστατοι ἐπὶ παντὸς ζώου· τὸ δὲ μέσον, ἤθους βελτίστου σημεῖον.

Item aut extant valdè, aut in profundo, aut medio ſpatio ſiti ſunt. Ac profundi quidem quouis in genere animalium acutiſſimi ſunt ad videndum. Qui verò media in regione ſunt conſtituti, optimorum notæ morum habentur.

CÆSAR.

ASITV contemplatur : plana ſunt omnia. Cauſſa facilis intellectu, quare qui in receſſu ſiti ſunt,optimè videant : ſpecies enim integriores perferuntur ſub vmbracula : non enim aëris motu diſſipantur. Cauſſa contraria in contrariis, ſcilicet extantibus. Hæc ſic. in equo autem extantes quærimus : ſuillos non damnamus, ſed aſpernamur : tanquam ſigna animi aut ſopiti,aut degeneris, aut rebellis. Aquilis,atque aliis eiuſmodi æquabili ſitu poſiti acutiſſimè omnium vident : hoc erit à ſubſtantia, non à ſitu. Non poſuit mores τῶν ἐντὸς, καὶ τῶν ἐκτὸς. Illi acuti, ſubdoli, ſuſpitioſi:hi temerarij , inconſiderati : ſed his hîc parcè. In cæteris animantibus quàm diuerſa natura. Catellis quàm minimis quàm maximi quàm maximè extantes : elephanto minimi. Cruſtaceis productiles : omiſit, orbes plenos,cauos, circa oculos.quibus caui,maximè crudeles.

Theodorus,ἢ μέσως τύπων,*modicè ſiti.* Latinis euenire vſu nequit,vt ea verba cohæreant:neque rectè dixit,ἢ ἐντὸς,*conditi.*Conditum eſt,quod non apparet. Neque fideliter illa. ἐπὶ παντὸς ζώου: *in genere quoque brutorum animalium.* Plinius tamen *conditos* dicit.

Animaduertes diuerſa naturæ condimenta. Nam qui in receſſu ſunt,vident meliùs in ſua ſpecie : non tamen generi genus ſi compares:quippe cancri tunc commodiùs vident , cùm promotos intendunt extrorſum. Eſt enim quaſi vice genarum ipſis tetractio.

LXXIX. ARISTOTELES.

ΚΑὶ ἢ σκαρδαμυκτικοὶ, ἢ ἀτενεῖς,ἢ μέσοι. βέλτιστα ϑ ἤθους [σημεῖον] οἱ μέσοι· ἐκείνων δ' ὁ μὲν, ἀναιδὴς· ὁ δὲ, ἀβέβαιος.

PRatereà aut nictabundi ſunt,aut intenti,aut media inter hos natura Hi optima natura ſunt argumentum.Nam hi impudentiã:illi inconſtantiam deſignant.

CÆSAR.

AMOTV certo nunc. Impudentem ait, intentiorem : inconſtantem , mobilem. Sanè illum pertinacem à pertinacia : hunc mobilem à mobilitate.Plinius ἀτενεῖς ſic eſt interpretatus : *candidi pars extenta :* peſsimè.neque enim à candido,neque à candidi tractu impudentiam elicimus : ſed à rigiditate , vt in canibus , in quibus candidi minimum. Iccirco Homerus, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, & κυνώπιδα. Nam ſi pudor in virgine oculos deiicit : vt eſt apud Homerum noſtrum:ergo in contrarium intendet impudentia.Pudor enim eſt metus reprehenſionis. At qui contuetur,is fidit ſibi. Theodorus addidit, *rigidi.*

Nictabundi,σκαρδαμυκτικοί.Plinius ſic. *Identidem operire ſolent.*Theodorus incommodè:*nimiùm conniuent,* debuit : *nimis frequenter.* Cùm oculos operio, conniueo : ſi diutiùs contineo,nimiùm conniueo. Actionis frequentiam, non tractum quæro.

Peſsimè Theodorus, ἢ μέσοι : *aut modicè nutant.* Non enim oculorum eſt , nutare : ſed capitis. Annuere,eſt acclinare caput : abnuere,reclinare : renuere,modicè circumagere.Nictare,oculorum:in Plauti *Aſinaria.*

Notabis ambitum vocis huius, μέσοι,apud Ariſtotelem : in magnitudine,& in motu:μέσως, in loco. *Reliquorum* ἐκείνων Theod.

Oculorum affectiones à vita. Vltimi perficiuntur,tamétſi initio maximi:attenuantur,aut retrahuntur nimio venereorum vſu : exiccantur metu:lætitia grandeſcunt latioribus palpebris:ira inflammantur : pudore deiiciuntur : votis tolluntur,minis ex obliquo torquentur:aſſeueratione intenduntur. Primos philoſophi moti aiunt. Hoc nos ſæpè animaduertimus.

LXXX. ARI

LXXX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὴ κεφαλῆς μόριον, δι' οὗ ἀκούει, ἄπνουν, τὸ οὖς. Ἀλκμαίων γὰρ οὐκ ἀληθῆ λέγει, φάμενος ἀναπνεῖν τὰς αἶγας κατὰ τὰ ὦτα.

Est præterea capitis pars, qua audimus, nec ſpiramus, auris: neque enim Alcmæonis ſententia vera eſt, qui putauit capellas auribus ſpirare.

CAESAR.

Transit ad alteram capitis partem: reiicitque Alcmæonis ſententiam & damnat, in Pliniano codice *Archelaus* non *Alcmaeon* ſcriptum eſt. Hermolaüs nihil. puto illi viro ita perſuaſum, quod capellæ eſſent valdè ſimæ. Verùm naribus ſternutant: ergo & ſpirant.

Mirabere ſolitam breuitatem, ἔστι δὴ κεφαλῆς μόριον, δι' οὗ ἀκούει ἄπνουν, τὸ οὖς. Totum, pars, officium, definitio, reiectio ſententiæ, nomen: ſimul omnia, δι' οὗ ἀκούει: caput, oportet, intelligas. Theodorus, ἄπνουν: *ita vt nulla ſpiratio deſideretur*: ambitioſum, nec minus ambiguum loquendi genus. Nam neque pedes deſiderant ſpirationem: quia non opus habent ea: neque pulmo: quoniam eam habet.

LXXXI. ARISTOTELES.

Ὠτὸς δὲ μέρος, τὸ μὲν, ἀνώνυμον· τὸ δὲ, λοβός. ὅλον δὲ ἐκ χόνδρου καὶ σαρκὸς σύγκειται· εἴσω δὲ τὴν μὲν φύσιν ἔχει, οἷον οἱ στρόμβοι· τὸ δὲ ἔσχατον ὀστοῦν, ὅμοιον τῷ ὠτί, εἰς ὃ, ὥσπερ ἀγγεῖον ἔσχατον, ἀφικνεῖται ὁ ψόφος. τοῦτο δ' εἰς μὲν τὸν ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει πόρον· εἰς δὲ τὸν τοῦ στόματος οὐρανόν· ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, φλὲψ τείνει εἰς ταὐτό.

Eius pars altera caret nomine, altera λοβὸς Græcè dicitur. Ipſa tota ex cartilagine, atque carne conſtat. Regio intima cochleis ſimilis eſt, extremo oſſe auriculam imitans, in quod tanquam in vltimum vas peruenit ſonus: neque ad cerebrum ab eo meatus vllus, ſed in cauum oris. At à cerebro ad ipſum vena tendit.

CAESAR.

Breuitas ſubripuit nobis partitionem. Sic enim debuit. Auris partes duæ: exterior, & interior. Exterioris partes totidem: altera ſuperior, quæ caret nomine: altera λοβὸς dicitur. Tunc ſanè carebat nomine ea pars. At medici poſteriores ſcitiſſimè affinxerunt, πτερύγιον enim appellarunt ab alæ, quam imitatur ſimilitudine. Quæ pars pendula eſt, ea λοβός: quia eſſet quaſi phaſelus leguminis genus. Vnde ἐλλόβια, apud Græcos: Latini *inaures* communi & vulgata voce, propria & priſca, *ſtalagmia*: quòd tanquam guttæ penderent vniones. Non omnibus ea pars eſt auribus: non enim iis, qui noctu nati ſunt: ſed qui interdiu maxima ex parte. Latini ei parti nomen non impoſuête: ſicuti Græci vniuerſæ. *Auriculam* nos totum illud extimum: illi tam illud, quàm quod intus eſt, οὖς. Theodorus haſce inopias cùm animaduerteret, audacia Græca fidem prodidit. Nam &, *auriculam*, addidit: & πτερύγιον, & λοβόν. Cùm tamen Ariſtoteles ita ſcriptum reliquiſſet, τὸ μὲν ἀνώνυμον. Nam quibus Græca tranſtulit Theodorus? nonne ignaris Græcarum literarum. Hi igitur, ſi vſus veniat, quouis pignore etiam Ariſtotelis temporibus eam partem nominatam contendant: propterea *pinna*, malè tranſtulit: alæ enim puſillæ figuram habet: toleretur tamen: at peſſimè, λοβὸν, *fibram*, deceptus à partibus iecinorum, & quæ pendent. Ita enim dictæ ſunt, quia fiſſæ. At in auricula nulla fiſſio.

Notabis duplicem ſimilitudinem alteram ab altera dependentem. Auriculam comparat cochleæ, auriculæ oſsis anfractum: vt ſibi ſimilis tota ſit auris.

Quod ſtrombis anfractum ſimilem narrat Ariſtoteles adeò verum eſt: vt poſteriores medici etiam κοχλίου nomen indiderint.

Theodorus, ψόφον, *ſtrepitum*, malè, *ſonum*. Sonus enim genus ad omnia.

Auris diuiditur in os, carnem, cartilaginem. Figuram intus & extra habet anfractuoſam: ne aëris impetu membrana interior dirumperetur; quam pro quarta parte apponas, licet: ſed perinde atque fluctus obiectu ſcopulorum fractus in portum lenior ſeſe recipit potiùs, quàm fertur. Partes haud omnibus eædem: ſed nunc de humana aure loquimur. Partes minutiores: foramen, quà aër admittitur, σκολιὸς πόρος, *Anfractuoſus meatus*. Quà oſſa gemina coëunt ad aurem amplectendam, ζύγωμα: quia coniunguntur: *iugum*, vel *iugamentum*: & καρκίνος, id eſt *cancer*, à figura. Interior ſinus σκάφος, *Scapha*, cuius pars intima κυψέλη: id eſt *capſula*: vnde & ſordes indidem apud Græcos ita dictæ. *Fornix*, *Aſtacus*: ſicut ſupra, *cancer*. Quod ſubeſt, quaſi areola, *croton*. Fornicis pars, quæ ad intimum neruum pertinet, tragos, *hircus*. Quæ exaduerſum ei eſt, antitragos: id eſt *Obhircus*. Phaſeli pars, quæ extat, προλόβιον. Quæ ad capſulam appenſa eſt, τέττιξ: id eſt *Cicada*. Quæ huic è ſuperiore cauo imminet, ἀντιτέττιξ. Hirci pars, quæ tempora contingit, ἀκόνη: id eſt *cos*. Sinus capſulam ambiens, ἐχινίσκος: *Ericiolum*. Qui ad foramen aditus eſt, *Camara*, veſtibulum interius, κύαρ: id eſt *Curuedo*. Radix ſub Phaſelo, μύκων. quia oſculum Buccini repræſentat. Totus ambitus ſub Ala, *Helix*: id eſt *Anfractus*. Pars huic aduerſa, ἀνθέλιξ. Quæ huic ſubeſt, *Concha*. Hæc ſunt Græculorum in nominibus otia: quæ nomina niſi ſcriptis recognoſcant, illis ipſis, qui ineptè ſatagunt, memoria excidant.

LXXXII. ARISTOTELES.

Περαίνουσι δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ κεῖται ὑπὸ φλεβίῳ ἑκάτερος.

At oculi ad cerebrum pertingunt puſillæ venæ beneficio: ſub qua vterque ſitus eſt.

CÆSAR.

Vtinam non inter auris hiſtoriam de oculis loqueretur. Neque enim pluris eſſe debuit ſimilitudo, & comparatio cum aure, quàm tractus commentationis. Vtinam referre inſtituiſſet oculorum aliam cum cerebro affinitatem, quam per venam illam, quam etiam diminuit vocis flexu: φλέβιον enim vocat. Nam cùm oculus membrum ſit: & motus, & ſenſus habere debuit inſtrumenta. Itaque tria neruorum genera ſunt ei attributa: eáque omnia à cerebro Vnum, commune omnibus animalibus ad ractionem ſentiendam. Alterum, ad mouendum. Ij ſunt ad angulos: vt dextrorſum, & ſiniſtrorſum: ſurſum, & deorſum moueantur: atque etiam in cruſtaceis prorſum, rurſum. tertium genus craſſiſſimum, ab aliis diuerſum, quia cauum intus. Singuli hinc inde ex duabus cerebri partibus ad medium coëuntes in communem tubum, qui intus eſt: vnus vt viſus fiat: atque inde ad ſuum vterque oculum reuertentes.

Theodorus legit ὑπὲρ φλεβίου. At enimverò ſub venis ſunt, ſiue neruis, non ſuper. Quin tantillo interuallo ſui oblitus eſt. Dicebat enim à cerebro venam deſcendere.

LXXXIII. ARISTOTELES.

Ἀκίνητον δὲ τὸ οὖς ἄνθρωπος ἔχει μόνος τῶν ἐχόντων τοῦτο τὸ μόριον. τῶν γὰρ ἐχόντων ἀκοὴν, τὰ μὲν, ἔχει ὦτα, τὰ δ', οὐκ ἔχει, ἀλλὰ τὸν πόρον φανερὸν, οἷον ὅσα πτερωτὰ, ἢ φολιδωτά. ὅσα δὲ ζῳοτοκεῖ, ἔξω φώκης τε καὶ δελφῖνος, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα γε κητώδη, πάντα ἔχει τὰ ὦτα· ζῳοτοκεῖ γὰρ καὶ τὰ σελάχη· ἀλλὰ μόνον ἄνθρωπος οὐ κινεῖ. ἡ μὲν οὖν φώκη, πόρους ἔχει φανεροὺς ᾗ ἀκούει· ὁ δὲ δελφὶς,

Omne animal, quodcumque auriculas habet, eas mouet, præter hominem. Nam quæ audiendi ſenſu prædita ſunt, alia auriculas habent, alia non: ſed meatum manifeſtum. Quo in genere & pennata ſunt, & quæ cute ſquallida conteguntur. At quæcunque animal pariunt: vt vitulus marinus, & Delphin, atque alia, quæ cetacea ſunt; omnia habent auriculas. Siquidem animal pariunt etiam cartilaginea. Vnus homo aurem habet immobilem. Ac vitulo quidem manife-

ἀκούει μὲν, οὐκ ἔχει δὲ ὦτα. τὰ δ' ἄλλα κινεῖ πάντα.

ſtus eſt meatus ob audiendum: delphin verò tametſi audit, tamen aures nullas habet. Cætera omnia mouent.

CÆSAR.

AVRICVLATVM intelliges, tametſi quemadmodum apud Græcos οὖς, ita etiam Latinis æquiuocum eſt, *Auris*. Dicebant enim *auribus lupum teneo*, & *Auritos lepores*. Auriculam ſimia neque mouet, neque non mouet: ita vt eſt, neque homo, neque non homo.

Plinium ſequutus Theodorus neglexit illa verba, τῶν ἐχόντων τοῦτο τὸ μόριον. At frequens eſt is loquendi modus Ariſtoteli. Plinius de capellarum cornibus, rectè: quia quædam cornutæ ſunt, quædam natura mutilæ.

Deducit minutatim cognitionem huius partis per genera. Sic breuiter, ac perſpicuè digeres: Audientibus animalibus quibuſdam auriculæ: aliis ſine auriculis aures, quem πόρον vocat: vt vitulo marino. Nonnullis ne is quidem πόρον, veluti Delphino. Aſtrinxit autem hæc ad ζωοτόκα. Iccircò addidit exceptioni etiam σπλάγχνα. Quamquam oratione minùs æquabili; ζωοτόκα γάρ. Non enim eſt redditio cauſſæ. Alius ſic dixiſſet, πλὴν κητωδῶν, καὶ σπλαγχνῶν, ζωοτοκεῖ γὰρ καὶ τὰ σπλάγχνα.

De delphino, οὐκ ἔχει ὦτα, vides πόρον, ὦτα appellare. Nam in quarto negat ei meatum vllum apparere.

Dixit πτερωτά, non πτηνά. Quoniam in volucribus inſectis nihil apparet, contrà veſpertilio etiam auriculas veras habet. Animal enim parit: in noctuarum genere quoque auriculas deprehendas, è pennis illas quidem, ſed quæ rationem habeant aliarum, ἀναλογίαν.

Theodorus peſſimè, *ſquammata*: neque enim piſces tales ſunt, & ſquammati ſunt tamen. Idem ambitioſè de Delphino οὐκ ἔχει ὦτα. Sed nullis cauernis, quæ vicem præſtent aurium.

Auricularum motus varij. Surrigunt ad ſtrepitum: præſertim cerui. Equus in morſu vtranque retroagit: vbi obliquè aſpicit, eam in partem, alteram reducit. Lepores in curſu humeris acclinant. Plinius alias notas recenſet.

LXXXIIII. ARISTOTELES.

Κεῖνται δὲ τὰ ὦτα ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιφερείας τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ οὐχ, ὥσπερ ἐνίοις τῶν τετραπόδων, ἄνωθεν.

Sita Aures ſunt eodem in orbe, in quo & oculi, non autem ſupra: veluti in quibuſdam quadrupedibus.

CAESAR.

LOCVM deſignat. Si à vertice orbem ducas circino: ſecabis, inquit, æquè aures ambas, atque oculum vtrunque. Hoc in homine: nam in quadrupedibus aliter, oculi tamen paulò ſunt excelſiores. Aures ſub oſſe.

Περιφέρειαν, *orbem* dicimus. Recentiores *circumferentiam* dicunt vocead modum ſcita: neque pudeat vti. Eadem nanque proportione eſt, qua intelligentia.

Oculis, auribúſque clauſis naſcuntur catuli, & feles, atque alia: non vt aiunt, quod matrix vnguium vncitate ſtimuletur ad exigendum fœtum: ſed ita præſcribente natura. Certis enim ſtatíſque diebus eduntur. Quod certum eſt, neutiquam erit κατὰ συμβεβηκός.

Κεῖται, emendauimus in codice, quòd κινεῖται, ſcriptum fuit.

LXXXV. ARISTOTELES.

Ὦτα δὲ, τὰ μὲν, ψιλά· τὰ δὲ, δασέα· τὰ δὲ, μέσα· βέλτιστα δὲ τὰ μέσα πρὸς ἀκοὴν, ἤθους δ' οὐδὲν σημαίνει.

AVrium aliæ glabra, aliæ inter vtranque naturam. Hæ ad audiendum cæteris præſtant. Verùm ab huiuſmodi affectionibus nullum argumentum accipias ad morum indicia.

CÆSAR.

A PRÆDICAMENTO, habere. Mira tamen narrat: à piloſitate aures nihil indicare, cùm tamen brutos homines auribus piloſis videamus: dociles nequaquam. Sic animalia quibus auriculæ intus piloſæ, contumacia, rebellia, auerſa à diſciplina. Canes, qui humano vſui proximi ſunt, læuiſſimas intus. Prætereà modicè piloſas ad audiendum accommodatiſſimas: videtur ſubeſſe ratio. Nam denſitas nimia impediat. Glabritas offenſionibus obnoxia ſit. Ego contrà ſentio. Nam auditus eſt diſciplinæ ſenſus: ergo in animali diſciplinæ capaciſſimo, ſenſus is debet eſſe exquiſitiſſimus: inſtrumentum ipſum aptiſſimum. Hominis autem aures maximè vacant pilis. Canes etiam dormientes minimo ſono excitantur.

LXXXVI. ARISTOTELES.

Καὶ ἢ μεγάλα, ἢ μικρά, ἢ μέσα· ἢ ἐπανεστηκότα σφόδρα, ἢ οὐθὲν, ἢ μέσον. τὰ δὲ μέσα, βελτίστου ἤθους σημεῖον· τὰ δὲ μεγάλα, καὶ ἐπανεστηκότα, μωρολογίας καὶ ἀδολεσχίας.

ITem aut magna ſunt, aut parua, aut mediocres, Atque etiam aut ſurrecta valdè, aut nihil, aut mediocriter. Mediocris natura optimos deſignat mores. Magna, & ſurrectæ ſtultiloquentiam, & multiloquentiam.

CÆSAR.

BREVITATIS cauſſa ſimul quantitatem, & ſitum contemplatur. Quapropter nos quoque in vnam coniecimus particulam. Surrectas intelligit, quæ hærent capitis parietibus: quarumque torulus ſummus nullus eſt: ſed in mucronem explicatus, atque protenſus. Nam pecudum, canúmque aures, cæterorúmque brutorum torulum habent nullum. Icciteò bruti quoque homines illi. Grandes quoque quibus exiſtunt, aſinini ſunt ij, aut mulini. Quibuſdam pendulæ ſunt: qui *Flacci* à Romanis dicebantur: tardi homines, inepti, operæ perditæ, ſui admiratores, alieno iudicio non excitantur. Paruæ, contumaciam, ſtultitiam, vanitatem, animi impetum rationis præoccupatorem.

Cæterùm in brutis animalibus longè alia ſigna ſunt: variúmque iudicium eodem in opere naturæ. Mulis, atque Aſinis quantò erectiores tantò firmiores, atque laborioſiores. Equi ſi magnas habent, atque erectas, minùs generoſi: ſi pendulas, atque diuaricatas, multi ſegnes: non paucos optimos & vidimus, & aliquot habuimus. Mulos pendulæ damnant nequitiæ. Elephantus omnium brutorum minimè brutus, & maximas & maximè pendulas habet. Porcorum genus quoddam longiſſimas, latiſſimas ad roſtrum vſque porrectas, in alio genere breues ſunt. Illi ferociores, atque edaciores. Breuiſſimæ leoni, ac penè nullæ: item felibus: vulpi haud multò maiores. Muſtellarum generi vniuerſo curtiſſimæ: quorum omnium pars vaferrima, pars magnanima imprimis. Capras è Syria vidimus: quarum auriculæ terram contingerent, etiam ſtantium, nec valdè inclinatarum: noſtratibus breues ſunt. Eadem tamen vtriſque natura. Canes ſagaces Hiſpanici longas, & flaccidas habent. Hi maximè curſitant: maximè ſatagunt: obediunt tamen, atque etiam à præda reuocantur. At aliud genus, quos *currentes* vocat Gallia, longiſſimis auriculis, parciùs laborant: ſenſim hauriunt odorem: auras captant: humi excipiunt halitum: deprehenſis ſemel veſtigiis reuocati non redeunt: eouſque feram perſequuntur, dum fiant compotes, etiam imminentem noctem ſuſque deque habent.

Οὐθὲν Theodorus *parum*: immò, *nihil*, ſic enim ſunt pendulæ.

LXXXVII. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ μεταξὺ ὀφθαλμοῦ καὶ ὠτὸς καὶ κορυφῆς, καλεῖται κρόταφος.

Quod inter oculum, aurem, & verticem interiacet, vocatur tempus.

CAESAR.

Svpra oculorum angulos deſcripſerat à naſo, & temporibus: quorum neutrum adhuc oſtenderat. Nunc tempora, quid ſint, docet tribus circumſcripta limitibus. Notas nullas ponit. At craſſa, certiſſimum ſignum ſunt inertiæ, atque amentiæ: Itaque doctiſsimus Poëta, *caua* vocat. Eorum affectio eſt, primam oſtendere canitiem. Iccircò Homerus πολιοκρόταφος, dicit: ſicuti verticis caluèſcere. Contrà, occipitio ſera canities, nunquam caluitium. Videbis apud Alexandrum in Problemat.

Hinc patere poteſt vanum Theodori conſilium: qui diuerſo capite abſcidit aurium hiſtoriam ab oculis. Si enim partibus ſingulis ſingula ſecet capita, ridiculè vnius verſus ſæpè conficiet caput, vt *lineale* poſſis illud appellare, quemadmodum Cicero *conſulem Dialem*: qui vno fuiſſet die. Quare omnia ſimul ponere coactus eſt.

LXXXVIII. ARISTOTELES.

Ἔτι προσώπου μέρος, τὸ μὲν ὂν τῷ πνεύματι πόρος, ῥίς. καὶ γὰρ ἀναπνεῖ καὶ ἐκπνεῖ ταύτῃ, καὶ ὁ πταρμὸς διὰ ταύτης γίνεται, πνεύματος ἀθρόου ἔξοδος, σημεῖον οἰωνιστικὸν καὶ ἱερὸν μόνον τῶν πνευμάτων. ἀλλὰ δὴ ἀνάπνευσις καὶ ἔκπνευσις γίνεται εἰς τὸ στῆθος, καὶ ἀδύνατον χωρὶς τοῖς μυκτῆρσιν ἀναπνεῦσαι ἢ ἐκπνεῦσαι, διὰ τὸ ἐκ στήθους εἶναι τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν κατὰ τὸν γαργαρεῶνα, καὶ μὴ ἐκ τῆς κεφαλῆς τινὶ μέρει.

Faciei pars naſus eſt, qua ſpiritus commeat. Hac enim reſpiramus, atque expiramus. Hac prætereà fit ſternutatio: quæ eſt, exitus ſpiritus conferti. Argumento eſt: quod ſolus flatuum habetur ſacer: atque etiam pro augurio. Cùm autem è pectore, non ex vlla parte capitis procedat reſpiratio, & expiratio per guttur: reſpiratio, & expiratio, quæ fit naribus, in pectus ipſum ita pertendet, vt ſine ipſo fieri non poſſit.

CÆSAR.

Qvod de aure fecerat, nunc de naſo. Nam & partem dicit: & officium declarat ſeruitutis, quam debet pectori. Oſtendit etiam commune vtrique membrũ, guttur. At quoniam priſci animaduertebant per caput ſpiritum commeare: putabant à capite duci. Itaque etiam inſecta ſpirare, rametſi carentia pulmone. Icircò docet: à pectore procedere expirationem, & in pectus reſpirationem, à naribus per guttur. Ac quanquam etiam ore ſpiramus: tamen neceſſe fuit, vt per caput tranſiret: tum vt ingrediendo ventilaret: tum vt regrediendo euerreret: tum vt olfactus ſenſum expleret, qui per aërem fit. Niſi enim reſpires, odorem non percipias. Addit & aliud officium, ſternutandi, & definit. Sternutatio eſt exitus ſpiritus conferti. Sic enim interpretor, ἀθρόου: non, quemadmodum Theodorus, *vniuerſi*, non dixit ὅλου. Si enim arteria & pulmones amitterent vniuerſum ſpiritum: daretur vacuum, aut cuncta creparent. Sed ita eſt: qui ſpiritus ſenſim per expirationem exibat, in ſternutatione confertus impetu expulſus erumpit. Veteres rudes amitti animam ſuſpicabantur. Icircò ait Plinius in XXVIII. *Reuocari ferculum ſternutamento, & ſternutamentis additas ſalutationes*, Qui mos etiamnunc durat. Pro augurio quoque acceptum bono, aut non bono: perindeatque dextra ſiniſtrâve nare prodiiſſet. Quod & Catullus indicauit: & alios item prodidiſſe in *Originibus* noſtris ſcriptum reliquimus.

Nota licentiam: ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν ἐκ στήθους: cùm ἐκπνοὴ ſola. Contrà, ἀνάπνευσις, καὶ

ἐκπνεύσεις εἰς τὸ ϛῆθος: cùm ἀνάπνευσις ſola. Placebit ſuauiſſima veritas. Verbum, ἀναπνεῦσαι, ἐκπνεῦσαι, verbale, ἀνάπνευσις, ἔκπνευσις, Nomen, ἀναπνοὴ, ἐκπνοή.

Dixit: μόνος τῶν πνευμάτων: quoniam alia multa πνεύματα, Gemitus, ſuſpirium, tuſſis, riſus, ſingultus, quos omnes eiemus ore. Nam qui aliunde exeunt, aut ridiculi, aut inciuiles. Sicuti ne ructus quidem valdè ciuilis.

Οἰωνιστικόν, vultur dicitur οἰωνὸς, quoniam ſolitarius volat: niſi cum ad cadauera congregantur. Quare eorum frequentia in Auguriis inſignis. Vnde & Romæ faſtigium auſpicari ſint primi Romani *Vulturij*. Quare etiam in talis *vulturij* ſignum agnouit Plautus.

Magnus Theodori error. *Non poſſe in pectus trahi ſpiritum, niſi naribus.* Quin ore commodiùs. Sic enim in anhelitus difficultatibus. Ariſtoteles contrà: non eſſe per nares ſpirationem niſi de pectore. Non meminerat Philoſophi ſententiam in libro de *Spiratione*: vbi ita ſcribit, ἀναπνεῖ δὲ φανερῶς ἀναπνέοντα διὰ τῆς ἀρτηρίας, διά τε τοῦ ϛόματος ἅμα, καὶ τῶν μυκτήρων. Idem *Gurgulionem*: nos *Guttur*: vt animalis æquiuocum nomen effugeremus.

Conuertimus verborum ordinem: aptior enim ſententia eſt: neque quicquam læditur

LXXXIX. ARISTOTELES.

Ἐνδέχεται δὲ καὶ μὴ χρώμενον ταύτῃ ζῆν.

Poteſt autem vita etiam ſine ſpiratione exiſtere.

CÆSAR.

DVOBVS modis intelligam. Vitam etiam non ſpirantibus conſtare. Non ſpirantia duum modorum. Quæ pulmone carent: veluti inſecta, & quæ pulmonem habent, contento diu ſpiritu, non propterea vitâ priuantur. Veteres impugnar. Nam Pythagoreorum quidam omnia viuentia ſpirare aiebant. Nil mirum. Animas noſtras qui in fabas transferrent: non faciebant fabas homines: ſed ſeipſos fabas efficiebant.

XC. ARISTOTELES.

Ἡ δ' ὄσφρησις γίνεται διὰ τούτου τοῦ μέρους. αὕτη δ' ἐϛὶν ἡ αἴσθησις ὀσμῆς.

Fit etiam per hanc partem olfactus, qui odorandi ſenſus eſt.

CÆSAR.

OFFICIA tria, ſpirandi, olfaciendi, ſternutandi; atque is ordo. Eſt enim maximè neceſſaria ſpiratio. Olfactio proximum tenet locum. Eſt enim affectio animalis: ſternuratio, accidens. Non enim neceſſaria. Quippe non naturalis rei euacuatio: multi enim vixerunt ſine ſternutatione. Ordinem igitur non ſeruauit. Quemadmodum autem odoratio fiat, ſiue olfactio: non eſt hîc locus. Non enim ſimplicem narrationem decet excurſionibus diſtrahere. In libris noſtris *Iudiciorum* abundè ſatis, opinor, diſputatum eſt: an rectè reprehenſum ab ſeſe Galenus Ariſtotelem putârit.

Ὄσφρησις αἴσθησις τῆς ὀσμῆς: definitio olfactus. Quaſi ὀσμῆς φόρησις, Latinæ vocis origo hinc, ὀδμὴ, *odor*, mutam in liquidam vertere: oleo, olfactus, ſicut *meditor*, μελετῶ. Sed hæc in *Originibus* aptiùs.

XCI. ARISTOTELES.

Εὐκίνητος δ' ὁ μυκτὴρ, καὶ οὐχ ὥσπερ τὸ οὖς ἀκίνητον κατ' ἰδίαν.

Commodè autem mouetur naſus. Non vt aures peculiari quadam natura immobiles.

CÆSAR.

NASVM mobilem communi cum cæteris natura. Nam peculiare ſibi hoc habent aures,inquit, cùm non mouentur. Nam cùm membra animalium partes ſint, illius vniuerſæ naturæ participes eſſe debent. Animal autem voluntariè mouetur : ergo officialia membra videbantur talia fore. Etenim ſi audire nolim,occludere poſſe aures decuit. Cæterùm apertas natura eſſe voluit ſemper,ſemper vt addiſceremus. Itaque ex omni diametro audimus , non ex vno tantùm : ex vno tantùm videmus. Quare Theodorus non hoc animaduertit : qui , *κατ' ἰδίαν* , id eſt *propriam peculiarémque naturam quieſcendi aurium* , dixit : *ſua compage* ſanè frigidè, atque alieno ſenſu ab Ariſtotelis ſententia.

Quod autem ait Philoſophus: naſum moueri poſſe:cùm ex cartilagine,atque oſſe conſtet:non fuit verum in ſe : ſed duobus moueri contingit modis : altero per accidens : altero per alia. Igitur nullo modo per ſe : nam conſtringitur , & dilatatur per ſpiritum commeantem : diſtorquetur, tollitur , ſubducitur , demittitur per muſculos malarum, aut labiorum : qui muſculi ab eo alieni ſunt.

Quæ diſcrimina in auribus animaduerterat,debuit & in naſo declarare. Nam quibuſdam foramina ſunt,neque peruia ad cerebrum:vt piſcibus. Aliis foramina peruia quidem, ſed ſine naſo: vt pecori. vni homini extat naſus:item ſimiæ, quantùm in cæteris quoque ſimilis eſt. In auibus roſtrum naſi repræſentat figuram : præſertim in ægolio, quam *Preſagam* Vaſcones vocant. Non parua veſtigia in fele,& in leone.

Ε'υκίνητος, quia quædam ἀκίνητα , quædam δυσκίνητα. Commodè *mobilem* diximus nos : cum modo : hoc enim eſt facilè,& εὐ. Theodorus neglexit. *mobilis*, inquit.

XCII. ARISTOTELES.

Μέρος δ' αὐτοῦ, τὸ μὲν διάφραγμα, χόνδρος· τὸ δὲ ὀχέτευμα, κενόν.

Eius partes:tum diſſepiens cartilago : tum tubi inanes.

CAESAR.

BREVITAS nimia:quod enim diſterminat,non totum è cartilagine:pars enim ſuperior ex oſſe. Præterea nares non nominauit, qui ſunt duo folliculi vtrinque tumidi. Cùm autem dixit,tubos inanes,declarauit naſum ex ſolido,& vacuo conſtare. Solida ſunt,os,cartilago,caro, cutis. Nares enim non penitùs carent quadam carnis natura miſta cùm cartilagine:ſanè ima pars media carnis aliquid habet.

Διάφραγμα , Theodorus *interſeptum : diſſeptum* potiùs : nos *diſſepiens*. Neque enim ſepes ſeptum eſt:ſed id quod intus eſt. Tamen Latini veteres ſic ſunt locuti.

Dixit : ὀχέτευμα. Theodorus, *meatum :* laxè ſanè. Nos *Tubos* ab aquæductibus ſumpta & Græca, & Latina tranſlatione:Pollux αὐλοὺς nominat, *fiſtulas*, ἀναπέμπονται δὲ αἱ μυκτῆρες δυσὶν αὐλοῖς.

XCIII. ARISTOTELES.

Ἔστι γὰρ ὁ μυκτὴρ διχότομος.

Eſt enim naſus bipartitus.

C Æ S A R.

SI dixiſſet: ἓν δὲ ἑκατέρωθεν ὀχέτευμα: ſatis habuiſſet. Nunc quia in ſingulari, ὀχέτευμα: neceſſariò addidit rationem, quare diaphtagma appellârit.

Quare indicia à naſo nulla conſtituerit, neſcio. Multa enim fiunt hinc. vaſtitas, pecudis animum, aut beſtiæ immanitatem: breuitas, obſtinatam perſuaſionem, ſtolidam confidentiam: craſſitudo, tarditatem: anguſtia, & tenuitas, acumen: acutus mucro, iracundiam præſentiſſimam: nodus in mucrone, pecudem: curuitas, virilitatem: ſimitas, tergiuerſationem. ab his *Simonum* nomina: atque vt innuere videtur in *Sympoſio* Plato: Sillenorum. Plinius quoque hinc ducit. At Pollux ab oculis potiùs: quoniam ἰλλαίνειν, oculorum ſit: qui & ἴλλοι, dicti ſunt. Vnde σὲ ἐν τὰς ἴλλυς: atque inde *ſilli*. Sunt, quibus naſus planus eſt, ac ſparſus: eos fuge: audaces, peruicaces, inſidioſos. Septi pars ima propendet nonnullis: hi ſunt magnanimi, ſpiritúſque, vt ita dicam, durioris: iniurias meminerunt, etiam cùm ignouerint. Contrà, quibus ea pars tota operitur narium folliculis: ſuſpicaces, auari, vani, futiles.

Græci minutiùs naſi particulas proſequuti ſunt: ſtatim à ſuperciliis, ἠθμὸν, colatorium, diſſepimentum, κίονα, columnam: ſanè columnæ neque ſpecies, neque officium: ſed parietis potiùs, vt veteres dicebant, integerrini. Cùm enim familiam herciſcebant, crates ſtruebant, quæ &, *gerræ*, Æolica voce dicebantur: globulus extremus σφαιρίον, *pilula*. Folliculus vtrinque πτερύγια, *ale*. *Tubi*, θαλάμαι: eis ſolum quoddam aſſignat Pollux: mihi non notum eſt: vereor etiam, vt verum ſit, cùm *folliculos*, ait ὑπήνας appellatos: ſanè ὑπήνη, *Barba*.

Affectus extremæ cartilaginis in quam exit mucro: bipartitam eſſe, ad tactum ſaltem: quibuſdam etiam conſpicuam.

XCIIII. ARISTOTELES.

Τοῖς δ' ἐλέφασιν ὁ μυκτὴρ γίνεται μακρὸς καὶ ἰσχυρὸς, καὶ χρῆται αὐτῷ ὥσπερ χειρί. προσάγεταί τε γὰρ καὶ λαμβάνει τούτῳ, καὶ εἰς τὸ σόμα προσφέρεται τὴν τροφὴν, καὶ τὴν ὑγρὰν καὶ τὴν ξηρὰν, μόνον τῶν ζώων.

Elephantorum naſus tum longus, tum validus eſt: quo etiam pro manu vtitur. Nanque & ipſum admouet, & eo prehendit, & ad os adducit tam cibum, quàm potum. Id quod vni ipſi tantùm contigit.

C Æ S A R.

QVONIAM præter ſupradicta officia, ad quæ naſus erat deſtinatus, in elephanto nouam quandam naturam peculiarem animaduertebat: hîc appoſuit. Contrahit, ac producit eum ſubeuntibus inter ſe annulis. In eius ſummo cauum quaſi acceptabulum quoddam eſt, quod & explicat, & cogit: hauritque aquam, hauſtam ſibique bibit, quáque vult, ſpargit. Promuſcidem, & proboſcidem, & naſum, & manum, à loco, & ab officiis alio, atque alio nomine agnouerunt. Talis fabricatus, datúſque à natura ob vaſtitatem. Neque enim tantæ moli ſatis erat colli ad paſcendum.

Obſerua τὴν τροφὴν ὑγρὰν ξηράν. Nobis non licet cibi ſignificatum ad aquam extendere. Itaque Theodorus malè: *Cibos tam ſiccos, quàm humidos* dixit. Lac quidem cibus humidus eſt, eſto: at aqua, non eſt cibus humidus. Philoſophus intellexit & edere, & potare.

Peſſimè idem: γίνεται, *augetur*. γίνεται, iſti ſignificat à naturæ opere: ſicut ὑπάρχει à naturæ principiis.

Idem προσάγεται. *Colligunt cibos*: malè, *admouet*, inquit, *cibis: producit ad cibos*. Nam cùm quieſcit contracta, & breuis eſt promuſcis: admouent igitur ad imam, putà, terram, vbi iacent poma, aut hordeum: deinde capiunt: tum autem adducunt ad os.

Animaduerte in muſcis haud contemnendam ſimilitudinem: niſi quòd per promuſcidem ſu-

gunt: ſuctúmque in aluum demittunt. At elephanti ad os ſubducunt.

Eſt & aliud quibuſdam in animalibus officium naſi. Quemadmodum in ſuibus ad radices eruendas. In quibuſdam etiam cauandæ terræ ad foueas.

XCV. ARISTOTELES.

Ἔτι σιαγόνες δύο. τούτων τὸ πρόσθιον, γένειον· τὸ δ' ὀπίσθιον, γένυς.

Mandibulæ præterea duæ: quarum pars anterior γένειον, *poſterior* γένυς.

CÆSAR.

Descendit ab oculis, & naſo, & aure: totúmque vocat id, quod ſubeſt, σιαγόνας: partem anteriorem vtriuſque, γένειον: poſteriorem γένυν. Nos minùs commodè Latinum dare poſſumus nomen. Neque enim γένειον *mentum* hîc dicam: quis enim pro mento capiet eam partem mandibulæ ſuperioris, quæ ſubeſt naribus? Nam ſanè γένειον dicant Græci à barbæ genitura. Theodorus tamen auſus eſt *mentum* dicere: inferioris tamen ſolius eſt. Quemadmodum non rectè aſtrinxit ad poſteriorem partem mandibulæ appellationem: quantum enim eſt ſub naſo inter vtranque aurem, mandibula eſt. Ad hæc σιαγόνες mandibulæ quidem ſunt tota inferior: at non tota ſuperior: ſed qua tantùm parte mandendi officium facit. Nam ſupra eam partem id, quod oculo ſubeſt, tanquam pomum & rotunditate, & colore *malam* priſci ἀπὸ τοῦ μῆλον, appellârunt. qui minutiùs ſecant, putant: huic parti ſubiacere eam, quam Græci vocant παρειαί. In XII. tabulis, aiunt, *Genas* eas partes dici: nihil tamen certi afferunt, quod neget, operimenta oculorum ſignificari: in leſſo enim vtrunque radi ſolet vnguibus, quod à Græculis mulieribus nos fieri vidimus. *Maxilla* Græcum eſt: μάσσειν: ſic *maſſa*, μάζα. Mandere, maſſam dare: ſubigere in alueolo farinam: à cuius ſimilitudine, quod ore conficeretur, dictum eſt opus. A maxilla *malam* deducit Cicero: non erit igitur ἀπὸ τὸ μῆλον. vt Pollux: neque pars illa ſumma, ſed tota: & maxilla idem erit quod *Mandibula*: vt nequeat Theodorus maxillæ partem dicere *Mandibulam*. Quòd autem vtraque, maxilla ſit, patet: *Maxillares* enim dentes appellamus.

Plinius vni homini malas attribuit: ſed ſi figuram ſpectes: non neges leoni, & felibus. Mentum quoque iiſdem, fortaſſe etiam pulcherrimum: cæteris non extat, ſed ſubditum eſt.

Si quæras nomina, ita finges: vt ſequantur originem Græcam: γένειον, *Barbitium*: *Barbotium* vocant Itali nonnulli. γένυς à ſecuris figura dicta eſt: cuius eſt ſimillima. Nam poſterior pars perſimilis eſt dolabræ: ſi igitur affectas nomen: *Dolabellam* dicito.

A maxillis aliquot ſigna. Quibus latum mentum, Lurcones: quibus acutum, verſatiles: quibus dolabellæ latæ, ac grandes, inciuiles.

Maximæ animalium parti mandibula inferior intra ſuperiorem cohibetur. Paucis contrà: veluti quibuſdam mulis, qui *Beſſi* à Gabalorum perorigis perhibentur: hi ferè è tauris geniti. Id hominibus ſignum animi contumacis, ſuperbi, contemptoris, vltoris.

XCVI. ARISTOTELES.

Κινεῖ δὲ πάντα τὰ ζῷα τὴν κάτωθεν γένυν, πλὴν τοῦ ποταμίου κροκοδείλου. οὗτος γὰρ τὴν ἄνω μόνον.

Inferiorem maxillam animalia mouent omnia: vno excepto aquatili crocodilo, qui ſuperiorem tantùm.

CÆSAR.

Obſervat inſtitutum: vt enarratam partem deſignet in animali: addátque differentias. Crocodili proprium motum maxillæ docet: cauſſa, quare non moueat inferiorem: quia ingens bellua curtis cruribus propè humum inferiorem cùm habeat, locum vaſto hiatui dare non potuit. Addidit fluuialem; quia etiam terreſtris eſt. De vtriuſque ventre, inſe-

cundo : de fœtura, in quinto. Plinius in XXVIII. ambos agnoſcit : terreſtri victum à floribus, iiſque odoratiſſimis. Ariſtoteles. vtrique naturam communem : maiori victum & in terra, & in aqua : in ſecundo de *Cauſsis partium*.

Obſeruauimus nos : pſittacos quoque ſuperius roſtrum mouere, non ſolùm inferius : vt aues cæteræ.

XCVII. ARISTOTELES.

Μετὰ δὲ τὴν ῥῖνα χείλη δύο, ἡ σὰρξ εὐκίνητος.

Poſt naſum labia duo carne conſtant bene mobili.

CÆSAR.

SVB naſo, poſt naſum dicit, ad ordinem potiùs orationis reſpiciens, quàm ad ſitum, locúmve. Exiliter nimis deſcribebat labiorum ſubſtantiam, cùm carnem tantùm nominaret : itaque addidit, eſſe mobilem. Indicauit enim contextum villorum mirabilem. Quare etiam auxit, cùm dixit : εὐ. Habent enim omnia genera motuum & tota ipſa, & ſingulæ partes eius. Inuenias moderationem in omnibus, exceſſum in omnibus: continentiam, vaſtitatem, contractionem, remiſſionem, expreſſionem, exporrectionem, coitionem, diductionem, apertionem, clauſionem, rotundationem, angulationem, diſtortionem, æquationem. Ita tria genera motuum habes : ſurſum, deorſum : rurſum, prorſum : ſiniſtrorſum, dextrorſum. In riſu, in fletu, in tuſſi, in ſingultu, in vomitu, in potu, in eſu, in metu, in lætitia, in mœrore, alium, atque alium ſitum habent. Multa quoque ſedes animi ad indicandum, demonſtrant non pauci labiis frequentiùs, quàm digitis : iam in ſermone diuinitus officio funguntur ſuo. Difficulter igitur coëunt ſciſſa: quia neruacea natura tota.

Animaduertes ex his, atque ex iis, quæ ſupra dicta ſunt, quàm non æquè ſit naſus εὐκίνητος, & labia ipſa : quibus æquè ſit vox hæc apposita.

Labiorum & conſtitutio, & officia aliis alia : labra mollia, vt canibus, dura lacerto : teſtudini duriora : calloſa piſcibus : quibuſdam etiam oſſea, cute amicta : auibus cornea, pro iis enim roſtrum : excepto veſpertilione, qui auis eſt, non eſt. Eorum figura & quantitas non vna : longa, curta, recta, adunca : rotundo mucrone, acuto. Plinius errauit, qui raptricibus auibus adunca aſſignârit : recta enim multis : rapto viuit hirundo, cypſellus, mergus, coruus tam marinus, quàm terreſtris, fulica, ardeæ, merops, cuculus, alia : omnia rectis roſtris. In homine ad loquendum: equus quaſi manu vtitur ad fænum colligendum : ſicuti bos lingua : bibunt boues labiis ſummis, & homo, & alia non pauca.

Os, tota illa dicitur apertura labiorum : oris vaſtitas iis, qui laniatu viuunt, vt leoni, & cani, & lupo. Equus puſillum habet : teſtudo latum, & lacertus maximis hiatibus. Homo rotundum, vnde & nomen : vaſtum alites omnes : vaſtiſſimum, quæ piſcibus victitant : ſciſſum cartilaginea: rotundum ſilurus, & muſtela : paruum maxima pars : in Sparo adeò exiguum animaduertimus, vt hamo nonniſi perpuſillo capiatur.

Cognomina à labiis Græci duxêre : χειλῶνες, Latini : *Labeones*, etiam *Brochos* Plinius putat. Nos à dentibus potiùs : ſicut & ipſe paulò infra : dentium brochitate.

Signa à labiis : manſueti, quibus tenuiſſimi : nec niſi prouocati : tumidi contumelioſis, impudicis : molles mollibus : duri ſuperbis. Oris vaſtitas brutum dicit hominem : anguſtum os, ſibi placentem, mendacem, inconſtantem, loquutuleium : mediocre magnanimum, inuitè ſeruientem. Qui ſibi labia mordicus identidem tenent, cogitabundo ſunt animo, & vltore: multi etiam amentes : aliqui furioſi.

Pollux labiorum coïtionem à Græcis ait, προστομίαν, appellari: qua parte maxillas contingunt, χαλινός : ipſorum filum, quod extat, πρόχειλον : in labro inferiore notam, τύλον : ſuperioris canaliculum, φίλτρον : tota pars labra ambiens, κημός. Noſtri *Buccam*, totum hoc, quod labiorum eſt. Græcum eſt, *βοάω, βαῖξ, vox*.

XCVIII. ARISTOTELES.

ΤΟ' δ' ἐντὸς στόμα σιαγόνων καὶ χειλῶν. τούτου μέρη, τὸ μὲν, οὐρανὸν· τὸ δ', φάρυγξ. τὸ δ' αἰσθητικὸν χυμοῦ, γλῶττα· ἡ δ' αἴσθησις, ἐν τῷ ἄκρῳ· ἐὰν δ' ἐπὶ τῷ πλατεῖ ἐπιτεθῇ, ἧττον.

QVod intra maxillas ac labia continetur, os eſt. Cuius partes palatum, & fauces, & guſtus inſtrumentum lingua: in mucrone potiſſimum: nam lata pars minus ſentit.

CAESAR.

LATINI extimam tantùm regionem dixerunt, os. Ipſe quanquam profitetur ſe exteriora tantùm tractare, tamen linguam, & alias partes interiores recenſet. At nullo id errore facit: ſunt enim quaſi exteriora, quæ vt videas, non eſt opus ſecto corpore. Partem ſuperiorem ὑπερῴαν Græci, quaſi *Cœnaculum*: item κοῖλον, καὶ οὐρανὸν: *Cœlum oris* etiam nunc Itali. Palatum autem ob latitudinem: interioris receſſus. *Fauces*: φάρυγξ: Græci φάυσκω: propterea quòd inde ſermo procederet. Itaque doctiſſimus Poëta, quo nemo ſubtiliùs Latinam linguam calluit, nemo pudentiùs oſtentauit, dixit: *Et vox faucibus hæſit*. Linguam quoque partem enumerat: ſed eius partis, quæ linguæ ſubeſt, nullam facit mentionem. Linguæ autem ſubſtantiam mox: σὰρξ μανὴ σομφή: & officium: αἰσθάνεται: carnis tamen ratio non vna. Communis, & ſine controuerſia, atque prima de qua ἀνάλογον hoc, caro, prædicatur. Alia in gingiuis, in lingua, in glandulis, in viſceribus, quæ iccircò παρεγχύματα à veteribus dicta Galenus ait: officia verò alia: bibit ea canis: bos tergit nares: inter edendum, vti dicebamus, pro manu vtitur: quemadmodum labris iumenta. Nobis quoque ad verſandum cibum, eundem præſtat vſum: verùm hæc fuſiùs, atque accuratiùs in libris de *Cauſis*: hîc enim, ſimplex narratio eſt.

Omiſit declarare differentias in animalibus, ἐν τῷ ἔχειν ἢ μή: ἐν τῷ οὕτως καὶ μή. alibi tamen ſupplet: in ſecundo: verùm in hoc quoque aliarum partium eiuſcemodi proſequutus eſt differentias: quemadmodum de auribus. Nam in ſecundo diſcerptim: & in narratione generum. Hîc autem locus eſt differentiis explicandis in genere linguæ, tanquam partis ſuo proprio cenſu. Piſcibus ferè nulla: balænæ immanis: obſcura & hærens, vt crocodilo: paulò explicatior Cyprino: ſi vera lingua eſt, ac non palati callus: haud multò diſſimilis barbo. Lupo piſci, vbi coctus eſt, adeò dearticulata: vt veram linguam intelligas. Aliis mucro tantùm abſolutus, vt gallinis: aliis è contrario, ad radicem ſoluta, mucrone hærens: vt ranis. Aliæ differentiæ: mollis, vt homini: ferrea duritia, vt purpuris: mucronata, vt auibus: obtuſa, vt homini: bifida, vt anguibus: lacertis & bifida, & piloſa: vitulo marino ſciſſa: craſſa pſittacis: tenuis anſeri: plana homini, canaliculata auibus: teres penè bobus: pro lingua aculeus muſcarum generi, ad ſuctum tantùm vulgaribus muſcis: longa longiroſtris: longiſſima in vagina pico martio: aſpera felibus, & leonibus: adeò, vt lambendo cutem attenuantibus ſubeat rabies, vbi ad ſanguinem peruenerint.

Græca vox eſt λείχειν: mediam pro aſpirata poſuere: fuit enim initio, *liga*, vnde & *ligula*: addita liquida ad ſonum: ſicut, λάβω, λαμβάνω.

Guſtus ſedem in lingua cæteris animalibus, Plinius tradit: homini etiam in palato. De Palato hîc Ariſtoteles nihil. At nos id experti ſumus: Plinio verò quis dixit: in palato non eſſe cæteris animalibus? Nam ſale non ſolùm linguam equis, verumetiam palatum fricamus ad guſtum acuendum

Pollux, vt ſolet, diligenter partes oris: etiam, vt Ariſtoteli contradicat. Nam eam partem, quæ ſub labris eſt in maxilla inferiore γένειον nominat: mentum autem ἀνθερεῶνα. Sic *florem* dixere veteres, *primo flore veſtibat genas*. Oris partem ſuperam anteriorem *Cœlum* vocat: ὑπερῴαν *Palatum*. In cuius parte intima columellam: κίονα. A qua ait, ridiculè, obturari meatum cibi, ne confertus demittatur. Non enim ea de cauſſa facta, & poſita eſt: ſed ne cibus in guttur deſcendat. Eam quoque viam, ſiue canalem, qua tranſit cibus, non rectè vocat gargareona: hæc enim eſt fiſtula ſpiritus: quod *Guttur* alio nomine & diximus iam, & mox dicemus. βρόγχον eandem columellam nominatam ſcribit. Non ferendus cùm addit, σταφυλὴν nominari, ſi inflammetur. Alia

enim pars eſt vua pendens ab imo palato, alia erecta ab ima lingua. πόλον etiam partem quandam ibi notat. Fauces dicit, ἰσθμὸν, ob anguſtias nuncupatas: id ex aliis quoque leges: & παρίσθμια circumſita vtrinque loca. Verùm hæc diligentiùs obſeruanda ſunt accuratioribus. Nam quod eſt mari νῆσος, hoc eſt in terra λίμνη. Latini inſulam, & Lacum. Item quod eſt πορθμὸς inter duas terras: *fretum* nos dicimus: quale ad Abylan, & Calpen: ad Seſton, & Abydum: ad Rhegium, & Meſſanam: ad Eretriam, & Aulidem: hoc eſt ἰσθμὸς inter duo maria: vt nunc Corinthiacus: & olim qui Siciliam Italiæ coniungebat. Quare vt ibi ſolida terra: ita in faucibus ſolida caro fuerit: peruiæ nanque anguſtiæ liquidæ inter terras πορθμὸς: peruiæ anguſtiæ ſolidæ inter aquas, ἰσθμὸς: igitur neque faucium caua Iſthmos eſſe poteſt: ſed πορθμὸς potiùs: qua vel ſpiritus commeet, vel tranſeat cibus.

Linguæ autem definitionem idem Pollux hanc ſtatuit, πλέγμα ὑμένων καὶ φλεβῶν σαρκῶδες, affectus aſcribit, ἀραιὰ καὶ ἰνώδης. tum porro alios, κάτωθεν μὲν λεῖα κατὰ τὸ ἔδαφος τοῦ στόματος, ἄνωθεν δὲ τραχεῖα κατὰ τὸ πρὸς ὑπερῴαν μέρος. Item alium, ὀξεῖα καθὸ συμμίσγει τῷ ἀέρι. Apponit nomen, ὃ καὶ καλεῖται προγλωσσίς. Præterea dicit carnem, qua inferiori iungitur maxillæ, ὑπογλωσσίδα. intelligit autem quam κίονα vocabat: adeo, vt colligebat, idem variè prodit. Nam ἐπιγλωσσὶς, inquit, à palato pendet. Vult vuam dicere: ita eà quæ ſubeſt ὑπογλωσσίς. Nos autem illam, vuam. Hanc autem quam ὑπογλωσσίδα vocat hic, ἐπιγλωσσίδα: impoſita enim linguæ eſt: ſimilem ait Ederaceo folio, non malè. Ego nihil vnquam vidi ſimilius, atque Gallinæ vropygium. Vtrànque linguæ cauernam, χήραμον: vel, vt alij, παράσυρα.

Error autem eiuſdem non minor: cùm ſic colligit, ἔργα μὲν οὖν γλώσσης, γεῦσις, καὶ φωνὴ, καὶ λόγος: διάλεκτον quidem lingua efficit: vocem autem non facit. Eſt enim ſonus qualiſcumque ex ore animalis: etiam gemitus, vox eſt. Contrà vocis vitia, nullo linguæ vitio. Ferula ſua caſtigandi ſunt Grammatici, quorum Remmon fuit Eraſmus. Is in libro de *Lingua*: ait piſcibus nullam eſſe vocem, quia lingua item nulla: præſertim cùm piſces aliquot linguam habeant: Balæna etiam ad pondo duum milium.

Theodorus τὸ πλατὺ, *interiore* interpretatus eſt. Verùm Ariſtoteles interioris etiam latitudinem indicauit.

XCIX. ARISTOTELES.

Αἰσθάνεται δὲ καὶ ὥσπερ ἡ ἄλλη σὰρξ πάντων, οἷον σκληροῦ, θερμοῦ, καὶ ψυχροῦ καθ' ὁποιονοῦν μέρος, ὥσπερ καὶ χυμοῦ.

Sentit autem, etiam quæ alia caro, omnia: durum, calidum, frigidum, quaqua ſui parte: quemadmodum & ſaporem.

C AE S A R.

Tactus quidã guſtus eſt: ait ipſe in lib. de *Anima*: quia ſcilicet per tactũ fit. Eſt autẽ guſtus linguæ vt lingua eſt: tactus autẽ linguæ, vt caro eſt. Iccircò dixit: ἄλλη, quia aut pars, aut ſpecies carnis ſit. Et appoſuit obiecta. Durum: ſub hoc intellige etiam contrarium poſitiuum, molle: æquè enim obiecta ſunt. Nam contrarium priuationis non ſentitur. Quod enim non eſt, non eſt obiectum ſenſus: ſed intellectus tantùm: neque per ſe: non enim cauſſat ſpeciem: ſed ad ſuum contrarium cùm relatum fuerit. Iccircò Galenus negat, ab ſeſe συχνῶν perceptam. Addidit καθ' ὁποιονοῦν μέρος. Aequalis igitur eſt conſtitutionis: ſi æqualiter officio fungitur: ὥσπερ καὶ χυμοῦ. Comparatio receptionis ſpeciei ſenſibilis: non autem affectuum duorum qui ab eſſentia fluunt. Nam, vti dicebamus, ſentit durum γενικῶς, vt caro: ſentit ſaporem ἰδίᾳ.

Theodorus, quam malè omiſerit, καὶ ἡ ἄλλη σὰρξ: ex his, quæ diſputauimus, ſatis patet.

C. ARISTOTELES.

Αὕτη δ' ἡ πλατεῖα, ἢ στενὴ, ἢ μέση· ἡ μέση δὲ βελτίστη καὶ ἡ σαφεστάτη.

Hæc aut lata eſt, aut anguſta, aut mediocris: quæ eſt & optima, & explanatiſſima.

CAESAR

Digitized by Google

CÆSAR.

ΣΑφεστάτη *explanatiſſima.* Nam Plinius Metellum Pontificem fuiſſe ait *lingua inexplanata.* M. Tullius eodem modo ait, *explanatam vocum impreſſionem.* ea igitur lingua, quæ, cùm loquitur, nullius eget præterea, interpretis, ipſamet ſeſe explanat. Eſt igitur explanata.

CI. ARISTOTELES.

Ἢ καὶ λελυμένη, ἢ καταδεδεμένη, ὥσπερ τοῖς ψελλοῖς καὶ τοῖς τραυλοῖς.

Aut ſoluta, aut impedita: qualis blæſorum, & balborum.

CÆSAR.

PLINIVS *cohærentem* dicit; quæ ſoluta non eſt, καταδεδεμένην, vincta, impedita. Vincti enim compedibus impediti ſunt. Cicero eandem vinctionem intellexit, cùm ait: *Linguæ ſic inhærent, vt loqui non poſſint. Hæ ſcalpello reſecta liberantur.* Ad eundem modum in primo de *Oratore*: *linguæ ſolutionem* vocat: id eſt facultatem explicatæ loquutionis.

ψελλὸς, & τραυλὸς, vocant Græci vitia duo: Latini *blæſum, & balbum* certis nominibus. Cicero voce communi, *hæſitare.* Nos quæ obſeruauimus, dicamus: mox ad hæc, quæ poſſumus, reducamus. Sunt impeditæ linguæ, quæ nihil ſani pronunciant. Has non alio vocabulo, quàm impeditionis, deſignem. Sunt hæſitantes, quarum fluxus in verbis non eſt: ſed hærent verba. Præſertim in his literis, M. N. T. B. P. C. quidam etiam in aliis. Hos Arabes vocant *Altheta.* Sunt qui quaſdam litteras non planè enunciant: vt R, & S. Alij verò mutant qualis fuiſſe Alcibiades ab Ariſtophane deſcribitur. R, enim ægrè pronunciabat: quemadmodum & Demoſthenes, mutabat Alcibiades in L. Demoſthenes deprauabat. Erat ille ψελλός: hic τραυλός. Ego quoque puer craſsè R. edebam: quaſi addito, G. Nunc vt euitem, languidum. Bononienſes etiamnunc corrupta voce vocant *Beſſolos* eos, qui ſibilum addunt pronunciationi. proxima vox, ψελλοί, Veneti faceti ſunt: *Balbi* à Romanis dicuntur qui L, nimium frequenter arceſſebant: ipſi autem L in R mutârunt, *Barboſſos* appellârunt. Apud Ciceronem etiam *Bambalionem* leges in ſecũda *Antoniana.* tales ſunt, qui confusè. ψελλὸς Theodorus *Tortores.* Id eatniſicẽ ſignificat. Puto legendũ, *Tortiorum.* Sed vaſta vox eſt: ambigua eſt, à ſignificato abhorrens eſt, ψέλλιον enim tametſi armillam ſignificat, tamen ori nihil conuenit: ne ſi aptare quidem velis eam quoque ſignificationem, qua freni pars indicatur. Battologia hæſitantia, ac fortaſſe etiam ſoni confuſio. Hæſitantia autem ipſa à Græcis, ἰσχοφωνία. Inuenies errorem doctiorum, qui ἰσχνοφωνίαν ſcripſerunt: cùm hoc non ſit vitium pronunciationis, ſed vocis qualitas.

CII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ γλῶττα σὰρξ μανὴ καὶ σομφή.

Est autem lingua, caro rara, & fungoſa.

CÆSAR.

VT profitetur hiſtoriæ titulo ſimplicem narrationem: non digerit ſententias more ſuo, quem ſeruat è philoſophiæ legibus in aliis libris: poſuit enim priùs affectiones, quàm definitionem. Eam tandem verò hîc. Dicit, *caro*, modus enim quidam carnis. De teſtibus infra: ἔστι ταυτὸ σαρκὶ, ἔστι πόῤῥω σαρκός. Duas apponit differentias: μανὴ, σομφή. μανὸν eſt genus: *Rarum.* multa ſunt rara, quæ neutiquam σομφά: vt tela, & arenoſa terra, cuius partes non cohærent. at σομφὸν ſpecies eſt, cuius partes partim cohærent partim non cohærent: idque in corpore corpulento. Nam

tela ad planitiem potiùs ſolam. Latinis vox deeſt. Dicunt enim à Spongia, & à Fungo, *ſpongioſum, fungoſum.* Quid ipſam ſpongiam, ipſúmque fungum ſi definiamus? σομφὸς Græcus dicet: non auſim ego ſolutum, laxum potiùs. Habes & in *Problematibus.*

Cicero in lib. de *Natura Deorum* de linguæ ſitu & officio: de ſubſtantia nihil. *In ore* inquit *ſita lingua eſt: finita dentibus, quæ ſonos diſtinctos, atque expreſſos efficit, cùm ad dentes, atque alias partes appellit oris.* Itaque plectri ſimilem linguam noſtri ſolent dicere, chordarum dentes. Sic Pollux πλῆκτρον ait appellatam.

CIII. ARISTOTELES.

Ταύτης τὸ μέρος ἐπιγλωττίς.

Huius pars quædam Ligula eſt.

CÆSAR.

INTELLIGIT illud quod vropygio ſimile dicebamus: linguæ enim faciem habet, quantitatem non habet: & linguæ radicibus impoſita: iccircò Græcis ἐπιγλωττίς. Omnia deſignans: rem, figuram, quantitatem, locum. Situm non potuit ſimul explicare. Eſt autem erecta: vt locum det commeanti per arteriam aëri. Ad arteriam nanque appoſita eſt: vt eam occludat, cùm cibus in vlteriorem fiſtulam, qui eſt ſtomachus demittitur. Propterea Cicero commodiùs ita dixiſſet in libr. de *Natura Deorum*, quàm cùm ita ſcriptum reliquit. *Linguam ad radices eius hærens excipit ſtomachus*: inter ſtomachum enim & linguam guttur eſt. Intelligo nunc ſtomachum, τῷ στόματι ἐχόμενον. Non autem imum cauum ei ſubiacens, quem & *ſtomachum*, & *Ventriculum* appellamus. Priſci enim ſic loquebantur: vt apud Homerum, ἦ καὶ ἀπὸ στομάχου ῥήξας ἕλε νηλέϊ χαλκῷ. In primo *Iliados.* Plinius *Gulam.* Græci οἰσοφάγον. Quia intrò auferat, quod editur. Plinius quoque ligulam hanc minorem vocat *linguam.* Sed multis obſepſit erroribus. Primus. *Duabus*, ait, *interpoſitam fiſtulis ad operam geminam. Vna eſt: quia Arteriam operiat, cùm cibus demittitur. Altera: quod Gulam occludat, cùm ſpiritus commeat.* Secundus error, cùm arteriam vocat *Epiglosſida.* Tertius, vbi ait *Arteriam eſſe interiorem, Gulam exteriorem*: contrarium enim verum eſt. Quartus, *inter epulandum*, inquit, *claudit Guttur.* Sanè in omni deglutione, etiam ſaliuæ: non ſolùm cibi. Quintus verò pudendis ineptiis fœdus eſt: néque enim quis intelligat verba illa; *Ne*, inquit, *reſtagnatio intempeſtiua alui obſtrepat.* Neque qua ratione cohæreat alui reſtagnatio neſcio quæ, cum ea clauſione, quæ debetur à ligula gutturi. Ita Recitatores falluntur, vbi verſantur in campo Philoſophiæ. Nam Plinius, qui corpus nullum ſecuiſſet: animalia perpauca nota haberet: herbam nullam eruiſſet: è libris librum confecit ſuum. Ab Eraſiſtrato mutuatum illa conſtat è ſeptimo *Sympoſiacorum* Plutarchi. Vbi etiam μέταυλον appellat, quaſi inter duos αὐλὰς, & addit: φθεγγομένων δ' ἐπιπίπτει τῷ στομάχῳ. σιτουμένων δὲ καὶ πινόντων τῇ ἀρτηρίᾳ.

CIIII. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ μὲν διφυὲς τοῦ στόματος, παρίσθμιον· τὸ δὲ πολυφυὲς, οὖλον. σάρκινα δὲ ταῦτα.

Poſt hæc, quod bipartitum eſt, tonſillæ dicuntur: quod multipartitum, gingiua: carnea hæc.

CAESAR.

ITA quoque Plinius interpretatus eſt: Tonſillas in Homine, παρίσθμια: in ſue, Glandulas.

Suo arbitratu laſciuit Philoſophus ob vocis commoditatem. αὐτοφυὲς, dicimus, quod natura ſua conſtat, quod aliunde natum non eſt. διφυὲς, quod in duo diuiſum.

πολυφυὴς quod in multa. Sicut digitorum naturam πολυφυῆ, manus enim vna multos fundit: indidem enim verbum hoc Latinum. Tonſillæ igitur poſſint dici διφυεῖς: quia ſint ſeparatæ. At gingiua non eodem modo. Vnico enim tenore ab vno oris angulo ad alterum pertinent: potiùs, πολυφυιαῖς; quia multa fundunt: quippe dentes. Vnde gingiua à gignendo. Cùm autem gingiuæ dens pars non ſit: dentium ratione πολυφυὴς neutiquam dici ita poſſit: vt, *in multa ſciſſa*, aut *fiſſa*, quemadmodum vertit Theodotus, intelligi queat: ſed potiùs multiforata. Placuit tamen ſic Philoſopho. Iudicium tamen noſtrum aut eum torquet, aut torquetur ab eo.

CV. ARISTOTELES.

Ἐντὸς δ᾽ ὀδόντες ὀστέινοι.

Intus autem dentes oſſei.

CAESAR.

DENTES an eſſent oſſa multi diſputârunt. Ratio dubitandi: quia oſſa non ſentiunt: dentes ſentiunt. Contraria ratio: facies, duritia, color. Ex Ariſtotele hîc nihil certi. Denominatiuo enim vtitur: ὀστέινοι. Sic diceremus: gingiuas, non carnem: ſed carneas. Hoc tamen nihil non afficit. Quia linguam, carnem: non carneã dixit. Autoritas eiuſdem aliunde petitur. In ſecundo de *Generatione animalium* ait; dentium, atque oſſium naturam eandem. Quinetiam ex oſſibus gigni in tertio quoque *Hiſtoriarum* ita ſcribit, οἱ δ᾽ ὀδόντες κατὰ τὴν ὀστῶν εἰσι φύσιν. Id eſt oſſium ſequuntur colorem. Quod autem aiunt, dentes ſentire: id ſimpliciter falſum eſt. Non enim cùm ſecantur, limantúrve ſentiunt: ſed calorem, frigúſque tantùm. Idque per neruum à quo oriuntur. Quæ verò addunt argumenta alia, aut ignarorum ſunt, aut inconſideratorum. Nemo enim doctus neget eos oſſa eſſe: quia careant medulla. Videant Ariſtotelem, in tertio nanque aliqua recenſet. Imprudens autem argumentum illud. Dentes amiſſi renaſcuntur: nam ſubnaſcuntur noui: non, qui cecidere, iterum naſcuntur. Prætereà quis neget oſſa creſcere quoad creſcimus? eo igitur tempore illi ipſi quoque generantur. Augmentum enim eſt partis generatio. Partis autem ac totius ratio eadem. Ad hæc, vertex ipſe in infantibus diſſitus poſteà coït. Noua igitur oſſis generatio. Galenus quoque in ea ætate oſſis veram aſſerit generationem vniuocam. Quid quod è Teredine os dolere ait Hippocrates in ſecundo de *Morbis*: ὀδυνὸν inquit, λαμβάνει ὑπὸ τούτου ὀστέον. Vt acuamur ad id, quod reſtat dimidium argumenti. Calorem, & frigus ſentiunt. Id penè ſolutum eſt. Aio enim per neruum ſentire non ſua ſubſtantia: vt aliæ partes, quæ ſentiunt. Cæteráque oſſa ſi neruo apta eſſent, fore vt ſentiant. Nego etiam illud: proprium eſſe oſſis, carere ſenſu. Sed ſic dicam. Oſſa alia ſentiunt: alia non. Auicenna quoque inter capitis oſſa connumerat. Galenus aduersùs negantes, tanquam Sophiſtas etiam ſtomachatur.

Dentes non omnibus iidem: non ſubſtantia, non figura, non numero, non magnitudine, non ordine, non colore, non ſitu, non inſtauratione, non ætate, non vſu. Subſtantia: oſſei homini, elephanto cornei. Figura: adunci, recti, plani, teretes. Numero: pauci homini, multi lãpetræ: magni apro, parui homini. In verſum vnũ homini, in orbem lampetræ. Candidiores cani, quàm equo. Situs in ordine declaratus eſt. Inſtaurantur homini non omnes. Non enim qui poſtremi naſcuntur. Ætatem appello tempus, quo conſiſtunt. Vſum pleriſque ad mandendum: apris ad præliandum: cani ad mordendum. Eorum differentias alio modo in ſecundo. Etiam à loco. Quia dentes quibuſdam in lingua: quemadmodum in eodem declaratum eſt. Eſt etiam diſcrimen in eo modo, quem ſupra dicebamus: ab eo, quod eſt, habere, & non habere. A proportione quoque Plinius. Nam inſectis aculeum pro dentibus eſſe ait. Sanè ſi eo vtantur ad ſugendum. Et rideamus: ſi in ima aluo dentes habere dicamus. An verò Elephanti quos habent, dentes cornuáve dici mereantur: ſuo loco diſputatum

eſt. Nam hîc quæ hominis tantùm partes ſunt, conſideramus. Quare dicere poſſumus aliquas hiſtorias, quæ aliter de hominum dentibus narrent. Pyrrhum Epirotarum Regem vnum os continuum pro dentibus habuiſſe, lineis tantùm diſtinctum. Cyrenæo cuidam nomine Euryphyi idem eueniſſe. Timarchum duos ordines habuiſſe: aliqui addunt, maxillarium tantùm. Hunc Timarchum Nicoclis filium ait Pollux. Græci triplicem dentium ſeriem in Hercule prodiderunt.

Cum dentibus nati quidam. Maximæ parti hominum ſeptimo poſt menſe. Dentibus humanis ineſſe virus ait Plinius. Hoc quoque vidimus nos, ſed iratorum: at Plinij argumentum falſum. *Speculi nitorem*, inquit, *ex aduerſo nudati hebetant.* Non intellexit, id halitu fieri: nam ſpiritum ſi contineas nihil tale contingit. Nam quod addit, necari columborum fœtus implumes: id verò aureum mendacium eſt. Nihil enim necant tanquam dentes: ſed tanquam ſolutionem continui faciunt.

Dentium affectus: planities interior, minor: orbis enim minor. Alter. ſoli omnium rerum, quæ radicationis naturam obtinent, pendent, radicibus ſuperioribus. Cætera cuncta radices imas habent: de ſuperioribus loquor.

Signa à dentibus. Candidos, ingenij bonitatem: omittimus Æthiopes. Incompoſitos, animi ferociam. Si admodum nudantur inter loquendum, labiorum potiùs affectio eſt: ſtolidi ſunt, ſibi placent, voluptuoſi. Longi dentes, inuidos: curti, voraces. Signa à numero: viuaciores, quibus ſeriùs naſcuntur: item quibus coniunctiores. Vno amiſſo, reliquos duos vicinos aliquando ita coïre vidimus, vt nullum defuiſſe putaremus.

Græca nomina: primores quatuor τομεῖς, ſectores: & διχαστῆρες, diuiſores: γελασῖνοι, quoniam in riſu aperiuntur. κτένες, etiam ait Pollux: quia κτένουσι ὅπου λάβωσι: vnde & pectinis nomen. Poſt hos, κυνόδοντες, canini: proximi, γόμφιοι, binis radicibus: quaſi clauos dicas. Inde μύλοι: molares: quorum poſtremi σωφρονιστῆρες: quia cùm naſcuntur, ingenium vegetius fiat ad ſapiendum. Tandem erumpunt ij, quos à tarditate ὀψιγόνους vocat Pollux, Ariſtoteles κραντῆρας ἀπὸ τὸ κραίνειν. Latini *Genuinos.* In codice Pollucis error eſt: poſtremos quinos binis radicibus prodit ſemel: iterum autem ternis. Nos vidimus & ternis, & binis. Molarium partem, quæ carni proxima: μυλιαῖον: ſuperiorem, qua molunt: τράπεζαν: cauam partem, ὁλμίσκον, id eſt, *mortariola*: quæ pars ex vtraque hac eſt conſtituta, φάτνη. Galenus tamen φάτνην dentium ſedem vocat: quaſi alueum: à ſtabulis vox ſumpta eſt. Dentium totus ordo, φραγμὸς: ſepes, gingiua, οὖλον. Γαμφηλαὶ & σιαγόνες, maxillæ: in quibus infixi. Partiuntur quoque gingiuas. Nam οὖλα τὰ ἔξωθεν τὰ ἔνδοθεν, ἔνουλα: vt ait Pollux. Equidem longè commodiùs putem: torum, οὖλον, dici. Interiorem partem, ἔνουλον: exteriorem, ἔξουλον. Dentium interualla, ἁρμοὶ: quaſi cohæſionem, aut compagem dicas.

CVI. ARISTOTELES.

Ἔσω δ' ἄλλο μόριον σταφυλοφόρον, κίων ἐπὶ φλεβὸς· ὃς ἐὰν ἐξυγρανθεὶς φλεγμαίνῃ, σταφυλὴ καλεῖται, καὶ πνίγει.

*IN receſſu autem alia pars vuigera, columella. * * * Quæ * humore concepto inflammetur, vocatur vua: & ſuffocat.*

CÆSAR.

VAM appellarunt veteres ſatis aptè, quia pendet: tamen vniformis eſt: non acinoſa: ne penitus nomen conueniat: tantò minùs hoc, quod hîc Ariſtoteles, σταφυλοφόρον: non enim gerit vuam. Niſi ſi intelligas, cùm tumeſcit: quod additur vuam dici: quod igitur prius erat, vuam gerat. A morbo autem non rectè membrum denominamus. Plinius vuam ſimpliciter appellat. Medici Græci tam membrum quàm morbum, σταφυλὴν eodem modo. Vua igitur eſto, quia pendet: at columnam quis pendentem vidit vnquam? Ἐξυγρανθεὶς: τὸ ἐξ, exceſſum ſignificat: non temerè addidit Ariſt. humorem. Nam ſicca inflammatio φλόγωσις non ſuffocat, cum humore φλεγμονή. Theodorus fruſtra addidit de ſuo, *intumeſcat.* Satis enim, ἐξογκωθεὶς: quippe adueniente humore præter naturam, ne-

ceſſe eſt, abſceſſum fieri : & corpus molle vel facile intumeſcere. Hippocrates, ſiue ille Polybus in libro περὶ παθῶν, & nomen ponit morbi, & augmentum partis in morbo, & nocumentum : ἐν ᾗ ἡ σταφυλὴ καταρκρεμασθῇ, καὶ σήπη : aitque etiam γαργαρεῶνα appellari. Quinetiam quid hîc ſit ἐπὶ φλεβὸς in libro de *Morbis* ſecundo declaratur. σταφυλὴ γίνεται, ὅταν ἐς τὸν γαργαρεῶνα καταβῇ φλέγμα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς· καὶ κατακρέμαται, καὶ γίνεται ἐρυθρός. ἢν δὲ πλείων χρόνος γένηται, μελαίνεται. μελαίνεται δὲ ὅταν ἐπὶ φλεβὸς ᾖ ὁ γαργαρεὼν παχέος· καὶ ἐπὴν φλεγμαίνῃ μελαίνεται. Hîc etiam appellat, gargareona, partem ipſam, & ait inſidere venæ : ſicut hîc Ariſtoteles : additque παχέος : & in fine Commentarij, ἀποπνίγονται (in eodem libro ἐκπιμπλαται ὁ γαργαρεὼν ὕδατος : quomodo hîc dicitur, ὀξυγαρωθείς.)

Tonſillas Plinius in ſuperiore parte quomodo agnouerit : neſcio. Ita enim ſcribit in XI. *Tonſillæ, inter quas vna pendet.* Hæ cùm laborant ſuo morbo ἀντιάδες ab Hippocrate tunc dicuntur.

CAPVT DECIMVM.

De Collo.

CVII. ARISTOTELES.

Αὐχὴν δὲ τὸ μεταξὺ προσώπου καὶ θώρακος.

Collum dicitur, quod inter faciem, & thoracem eſt.

CAESAR.

DESCENDIT ad alias partes. Theodorus errorem continuauit : cùm thoracem *Pectus* eſt interpretatus. Thoracis enim mox partem pectus videbimus.

Colli ſigna : craſſum & carnoſum, haud ſatis ingenij : venoſum, laſciuum : latum, confidentem : longum, infidum animum, & verſatilem : immobile, proditorem, inſidioſum, pertinacem : rectum, confidentem : tortum, ſubdolum, cogitabundum : pronum, auarum, ſupinum, ſtolidum, futilem, vanum. A motu, ὁ βυσαύχην, qui contractis humeris collum obſidet : fallacem, & alienarum cogitationum occupatorem.

CVIII. ARISTOTELES.

Καὶ τούτου τὸ μὲν πρόσθιον μέρος, λάρυγξ· τὸ δὲ ὀπίσθιον, στόμαχος.

Eius anterior pars, guttur : poſterior, gula.

CÆSAR.

CONFVSE diuidit collum philoſophus : partitur enim in anteriorem, & poſteriorem : vtranque verò confundit : poſteriorem etiam mutat. Nam, ὀπίσθιον στόμαχον vocat hîc : mox ὀπίσθιον ἰσθμώδη. Confundit autem ſic : quia primo loco, τούτου, ſignificat collum : bene ſanè. At ſecundo loco, τούτου, quid ſignat ? vtrum tandem στόμαχον, an λάρυγγα ? vtrum dicat, malè : partitur enim in ἀρτηρίαν quæ eadem eſt, & λάρυγξ, & in ſtomachum.

Λάρυγξ à capacitate. ἀρτηρία, à proportione cæterorum vaſorum, quæ ſimiliter appellantur : vehit enim ſpiritum, vt illæ : quanquam ſine ſanguine.

Gutturis vitium tumor. Plinius homini, & ſuillo generi ab aquis: ſanè ita eſt. In Liguribus Taurinis qui Alpium aquas bibunt, monſtroſi ea parte euadunt. *Gutturoſos* paulò corruptiore voce nominant: ſub Rhætis & Vindelicis montibus idem euenit: *Gos*, appellant. Quibuſdam vidimus quinque geminos tanta vaſtitate, vt maximam barbam æquarent. Vox his penè nulla, anhelitus infelix. Plinius malè elocutus eſt, quod rectè ſentiebat. *Guttur*, inquit, *intumeſcit*. Haud ſanè guttur: ſed extra guttur eſt tumor ſub cute, guttur ipſum comprimens.

CIX. ARISTOTELES.

Τοῦτο δὲ τὸ μὲν χονδρῶδες καὶ πρόσθιον, δι' οὗ ἡ φωνὴ καὶ ἀναπνοὴ, ἀρτηρία· τὸ δὲ σαρκῶδες, στόμαχος, ἐντὸς πρὸ τῆς ῥάχεως.

Vocatur quoque arteria anterior eius pars, quæ eſt cartilaginea: qua & vox, & ſpiratio eſt. At gula, carnoſa, interiori loco, ſpinæ appoſita.

CAESAR.

Nomen, ſubſtantia, officium, ſitus, τοῦ λάρυγγος. Nomen inquam aliud à priore. Gulæ idem nomen στόμαχος: tamen etiam οἰσόφαγος. Prætereà, locus: ἐντὸς, inquit. Tum autem ſitus: πρὸς τῆς ῥάχεως. Item ſubſtantia: carnea. Officium non poſuit.

CX. ARISTOTELES.

Τὸ δ' ὀπίσθιον αὐχένος μέρος, ἰνίον.

Poſterior autem, ceruix.

CÆSAR.

Non temerè, vt philoſopho: ſed temerè, vt interprete additum eſt à Theodoro, *extima*: vt eſſet τὸ ὀπίσθιον ἐντὸς, ὁ στόμαχος: τὸ ὀπίσθιον ἐκτὸς, ἡ ἰνίον. *Ceruix* à Plinio. Par Latinis, atque Græcis ratio. Latini à gerendo, quia caput gereret: Græci à gerendo, quia ab humeris gereretur.

Diſtinctiùs à Latinis: extimæ partes, anterior iugulum: poſterior ceruix: intimæ, anterior guttur, poſterior gula.

Cui iugulum cauum non eſt, is Bardus à Phyſiognomicis iudicatur. Zopyrus de Socrate ſic pronunciauit: vt eſt in libro de *Fato* Ciceronis.

Homini peculiarem partem iugulum eſſe, ait Plinius in vndecimo. Ego contra puto: homini per tranſlationem. Boum proprium eſſe, vbi iungerentur.

CAPVT VNDECIMVM.

De Thorace, & eius partibus.

CXI. ARISTOTELES.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ μόρια μέχρι τοῦ θώρακος. θώρακος δὲ μέρη, τὰ μὲν πρόσθια, τὰ δ' ὀπίσθια. πρῶτον μὲν μετὰ τὸν αὐχένα, ἐν τοῖς προσθίοις, στῆθος, διφυὲς μαστοῖς. τούτων ἡ θηλὴ διφυὴς, δι' ἧς τοῖς θήλεσι τὸ γάλα διηθεῖται· ὁ δὲ μαστὸς, μανός. ἐγγίνεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄρρεσι γάλα· ἀλλὰ πυκνὴ ἡ σάρξ τοῖς ἄρρεσι· ταῖς δὲ γυναιξὶ σομφὴ καὶ πόρων μεστή.

HÆ ſunt vſque ad thoracem partes. Porro thoracis alia anteriores, alia poſteriores. Primum igitur pectus in anteriore parte ſub collo eſt geminis mammillis: in quarum ſingulis papilla: qua in fæmellis percolatur lac. Nam mammilla rara textura eſt. Quanquam etiam in maribus lac aliquando gignitur quibus ſanè denſa caro. At mulieri ſpongioſa, atque plena meatibus.

CÆSAR.

THORACEM debuit ſecare in partes interiores, atque exteriores. Hoc iam factum eſt. Nunc in anteriores, & poſteriores: mox ſuperiores & inferiores. In dextram & ſiniſtram non potuit: quia par & æqualis vtrinque natura. Iccircò dixit, διφυές. Hoc enim ſonat vnam naturam in duabus partibus Anteriores duæ: ſuperior, pectus: inferior, venter. Poſteriores duæ: ſuperior, dorſum; inferior, nates. Pectus à collo vbi claues coëunt, ad eam partem, quæ prima mollis tangenti occurrit. Ponit partes, mammillas: numerum, geminas; portiones partium, papillas. In quibus, vtrunque ſexum. Diſtinguit officia: in fœminis propter lac. Apponit hiſtoriam. In maribus lac viſum. Addit rationem quaſi cum ſyllogiſmo. Percolatur lac, quia rara. Obiectio per exceptionem: dicit aliquando. Naturale, ſed non ordinarium: in maribus lac. Ratio diuerſa, faciens ad obiectionem. Quibus, inquit, denſa. Intellige minùs raram. Niſi enim eſſet peruia, non tranſmitteretur.

Facetè admodum. *Plena foraminibus.* Quis enim dicat plenum vacuitate, niſi vrbanè. Sic paraſitum fame plenum. Peruiam interpretati fuiſſemus: ſed tollebatur orationis feſtiuitas. Theodorus expreſſit ſenſum optimè: *foraminulenta*: verùm dictio paulò vaſtior.

Idem minùs plenè aſſequutus eſt, τὸ διηθεῖται: cùm dixit, *tranſmiſſum*. Nam & à ventriculo ſuccus tranſmittitur in inteſtina: at non διηθεῖται. Addidit de ſuo, *elicitur*.

Idem non bene, *iuncta papilla*: neque enim iuncta eſt, ſed vera mammæ pars continua. Quæ iuncta ſunt, cohærent: non ſunt partes eius, quicum iunguntur.

Pectoris pars ima, στέρνον, Pars ſub mammillis, προκάρδιον, quaſi *præcordia*: ſed nos, interiorem membranam, quæ obtenditur. Eſt autem προκάρδιον, quam *Malogranatum* dicunt medici, ad os ventriculi caueola illa, quę pectoris cartilagini ſubiecta eſt. Quo loco curuatur pectus, ἀντικάρδιον: & σφαγὴ, à cædis opportuno loco.

Cum Ariſtoteles colli partes recenſuit, etiam interiores contra inſtitutum: exteriorum enim tantùm propoſita hiſtoria eſt: quare non coſtas. Sanè iccircò pectus dictum. Compactum enim eſt: vnde poëta *pectoris crates* dixit. Earum numerum & naturam ex Anatomia colliges: neque enim huc transferam: quippe nuda hìc hiſtoria, & ſimplex. Eſt autem coſta, os arcuatum tectum membranis. Græci πλευραί: Pollux neutro genere τὰ πλευρὰ partes ſub ala.

Dixit: στῆθος διφυὲς μαστοῖς. Atticiſſima loquutione: id eſt partitum in mammas. Habes μονοφυὲς

quod vnicum, & continuum, διφυὲς, quod bipartitum: vti ſupra dicebamus, πολυφυὲς: vt gingiuas dicebat.

Pectus non ſolùm homini: non omnibus tamen. Non habent, quæ carent cruribus: quæ collo, quæ humeris, armiſve. Non igitur omnia quæ ſpirant: tametſi ſpiramentorum capſa eſt. Non enim Delphin, quanquam aliquid eius loco intus habet. Latum leoni, & feli, & homini: aliis multis carinatum: vt auibus, ad ſecandum nempe aërem: ſimplex homini: palearia tauro: leoni iubatum.

Quibus latum, animoſi: anguſtum ſubdolis: carinatum, homini ſegni: tametſi aues non ſegnes: non tamen omnes diligentes. Sunt enim multæ κακόβιοι. hirſutum brutales.

Pectoris vitia ὕβος Gibbus, tumor, λόρδωσις depreſſio, à cucurbita illud Hiſpani aliquando vocant. Strumam quidam anteriorem tumorem accuratiùs dici putant. *Gibbam ſub ceruice* vocat Suetonius, *Strumę* Celſo, aliud, & Plinio.

CXII. ARISTOTELES.

Μετὰ δὲ τὸν θώρακα, ἐν τοῖς προσθίοις γαστὴρ καὶ ταύτης ῥίζα, ὀμφαλός.

Poſt Thoracem venter in anteriori parte: cuius radix vmbilicus.

CÆSAR.

AD motum ſpirandi coſtas mobiles à muſculis, & à diaphragmate. Oſſeas ad munimentum. Ventri nihil horum opus fuit: & oportuit diſtendi cùm impleretur. Itaque oſſibus vacuum ſacco ſuo contentus fuit. Plinius hoc malè locutus eſt: *cui neceſſe*, inquit, *eſſet increſcere*. Sic videtur de adultione loqui. Hoc enim incrementum eſt. At id commune cæteris quoque partibus.

Non rectè abutitur hac voce θώραξ Ariſtoteles hîc pro pectore. Thoracis enim partem facit, & στῆθος, & γαστέρα: Suprà κύτος μέχρι αἰδοίων, Thoracem tractum illum totum etiam Pollux vocat: atque ὅλκιον quoque dictum prodidit.

Ventris vmbilicum radicem dicere videtur iccircò: quia totius hominis radix eſt. Alitur enim inde fœtus, quemadmodum radice ſua plantæ. Venter autem tanquam miniſter, aut ſequeſter. Itaque facetè in libris de *Semine genitali* dicebamus: immeritò accuſatum à membris ventrem in Apologo veteri qui eſt apud Liuium: quòd ei ſeruirent omnia inerti atque ignauo. Nam in creatione atque conſtitutione totius, membris omnibus aliis à ventre cibus eſt ſuppeditatus. Et illud ipſum τὸ γίνεσθαι, καὶ τὸ εἶναι, ſecundùm materiam. Etiam nunc vulgus à ventris auara receptione, *gaſtare*, conſumere ait.

An vmbilicus hominis meditullium ſit: id quod profitentur doctiores: ex Vitruuio petitum tute lineis ductis examinatum deprehendes.

A ventre notæ ſumuntur hæ. Quibus exuctus, atque cauus, inuidi, ſordidi: quibus rotundus, ſobrij: quibus longus, ſegnes, voraces: quibus prominens, ſomniculoſi, pigri, ſtupidi. Vmbilicus quibus extat, ſalaciſſimi: quibus cauus, non minùs ſalaces: ſed veretrum iis breuius.

CXIII. ARISTOTELES.

Ὑπόρριζον δὲ, τὸ μὲν διφυὲς, λαγών· τὸ δὲ μονοφυὲς, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν ὀμφαλὸν, ἦτρον. τούτου δὲ τὸ ἔσχατον, ἐπίσιον.

Quod radici ſubeſt duplex, ilia dicuntur: quod vnicum eſt ſub vmbilico, aluus: cuius pars extrema, Pubes.

CÆSAR.

PLINIVS hanc partem negligentiùs. Itaque reliquit inter nos, & Theodorum lites. Nam cum hîc ventris notet partes tres, non conuenit. duplicem vnam dixit, λαγόνα. nos *ile*. Non enim ſolùm inteſtina παρὰ τὸ εἰλύειν, ſed etiam eorum quaſi capſa inde

dicta. In plurali vſitatiùs, *ilia*. Pars ea eſt quæ inter coſtas, & coxendicem ab latere. In bobus penè ſemper ſubſidens. Icc irco Græci etiam κενεῶνα, à vacuitate. Qui ilia παρὰ τὰς ἴτας ducunt, falluntur: ſed hæc in *Originibus*. Celſus malè inter coxas & pubem collocat. Plinius de hac parte nihil. Ile autem quid ſit, ter poſuit in XI. ſemel rectè pro exili inteſtino. Iterum malè: vbi Ile & Græcis κῶλον appellati ſcribit. Tertio nihilomeliùs: cùm ſcribit, inter veſicam, & aluum arterias ſitas ad pubem tendere, atque Ilia nominari.

Ἦτρον, *ſumen* Theodorus, atque *abdomen*. Verùm porcorum tantùm fuere abdomina, in Cenſoriis enim legibus abdomina interdicta ſine adiectione: ſuilla enim intelligebantur. Nam cùm tranſtulit Satyrus ad hominem, id contumeliæ gratia fecit: vt eum porcum vocaret. Et ſanè eſt pingue illud abditum, vnde & nomen: nihil ad hominem pertinens: igitur etiam in XI. *Abdomen in ſcropha* dicit Plinius. Celſus tamen abdomen etiam in homine vocat, quod à coxis, & pube præcordiorum tenus pertinet. Ego *Aluum* malo. Alueus enim eſt. Itaque etiam Græci κύβος. Nam aluum medici cùm laxare aiunt: accepere quod extra eſt, ad inteſtinorum deſignationem. Laxantur enim inteſtina. Inteſtina autem qui caperet alueus, *Aluus*, à ſimilitudine dictus eſt. Nam ſumen appellare, haudquaquam decet. Suillum enim tantùm eſt. Plinius ait Publij Mimographi inuentum, nomen hoc fuiſſe. Sanè piget me tanti viri: qui non meminiſſet tantò antea à veteribus vocem illam frequentatam, non quemadmodum vtebatur Lucilius, cuius verſus ex quarto *Satyrarum* recitat Nonius: mammam enim ait ſignificari: ſed ex Plauti *Captiuis* citet verſum ex ore paraſiti. *Quanta ſumini abſumedo*. Ἦτρον, quoque declarat Pollux, Demoſthenes ponit in actione iniuriarum contra *Cononem*. Item Plato *in Phædone*: cùm poneret maleficij cicutæ ſignum. Dioſcorides nihil. Athenæus ἦτρια inter Bellaria.

Defendetur igitur Celſi auctoritate Theodorus in Abdomine: at à nullo, cùm ait ἐπίσιον *Aqualiculum*. Aqualiculus enim id eſt, in quod aqua intercus colligitur: totus ventris, vt ita dicam vter: vt eſt apud Satyrum, qui pinguis hominis ſupra modum & hydropem imitantis aqualiculum vocauit. Non enim poterat alui partem imam ſic appellare: quippe nunquam prominet: ſed ventrem, quem à voracitate tumidum, etiam *Popam* appellarunt, à popinis frequentatis. Ad hæc Pollux, ἐπίσιον, quid eſſet, declarauit: cùm ἥβην etiam vocat: atque ex medicorum libris, ἐφήβαιον. Itaque nos *Pubem*. Nam, inguen, inferior pars eſt ad generandum, vnde & nomen. Pubem quoque Celſus vocat.

Minutiores partes. Summum vmbilici, ἀκρομφάλιον: pars ſupra ipſum ἐπομφάλιον: inferior ὑπομφάλιον: ambiens vmbilicum pellis, γραῖα: à rugis fortaſſe: quaſi aniculam dicas. Inter ilia, vmbilicum, & coſtas, ἐπιγάστριον, quæ pars lieni, & iecori ſuperpoſita eſt.

Ὑπόρριζον igitur & ὑπομφάλιον idem, ſi ῥίζα & ὀμφαλὸς idem. Sub vmbilico tamen nemo dixit eſſe ilia: ſed quod vtrinque obtenditur.

Theodorus negligenter nimis, τὸ δὲ μονοφυές, tranſtulit: *quod rectè ſubiungitur*.

CXIIII. ARISTOTELES.

Τὸ δ' ὑπὲρ τὸν ὀμφαλὸν, ὑποχόνδριον. τὸ δὲ κοινὸν ὑποχονδρίου καὶ λαγόνος, χολάς.

Quod ſupra vmbilicum eſt, hypochondrion dicitur. Huic autem & iliis commune, cholas.

CAESAR.

QVEMADMODVM negabamus ilia ſub vmbilico: ſed à lateribus agnoſcebamus: ita nunc quod ſupra vmbilicum eſt, ſi rectè deſcribas, neutiquam eſt hypochondrion: ſed ad latera tibi declinandum, vt inuenias.

Quæro etiam ſi tradit mihi partem, quam appellat, ὑποχόνδριον: quare non & eam, quæ χόνδρος, peculiari nomine dicatur. Nam ſanè latiſſima vox eſt: quippe omni cartilagini communis. Et ſanè ſuprà non erat ὑπόρριζον ἀπὸ ῥίζας.

Nolim cum Theodoro dicere ſic: χολὰς, *cholago*. Conueniet enim cùm pharmaco bilem educente: neque eſt neceſſarius flexus ille Latinis in vocabulo ipſis ignoto. Neque non rectiùs diceretur, *Ilias*, quàm *Iliago*. Feliciùs tranſtulit, ὑποχόνδριον, *ſubcartilagium*.

Digitized by Google

Error pudendus in noſtro codice, ὑπὸ τὸν ὀμφαλόν. leges ὑπέρ. Nemo enim dicat ſub vmbilico ſita hypochondria.

Illud maioris operæ. Cùm enim legeremus κοινὸν ὑποχονδρίου καὶ λαγόνος: arbitrabar, quaſi pro interpoſita parte deſignari: quemadmodum in agro dicere ſoliti ſumus terminum vtrique communem. Itaque cùm non appareret ſpatium nobis inter ilia & hypochondria: ſenſimus falli nos. non enim in eo ſignificatu capitur, commune: ſed totus tractus à coſtis ad coxendicem, qui diuiditur in hypochondrium ſuprà, in ilia infra. χολὰς ab Ariſtotele nominatur: vetuſta vox in hoc vſu. Nam alij χολάδας, *inteſtina* vocari prodidere ab eo, quod χολὴν excipiunt. Sanè Athenæus in ſeptimo χόλικας bouis ait. Suidas interpretatur *inteſtina*.

Theodorus addidit de ſuo: *cauum.* Sanè in bobus cauum eſt maius, quàm alij cuipiam animali: homini non, niſi macilento; at bene habito ea pars ſanè plus tumet, quàm pectus.

CXV. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ὄπισθεν, διάζωμα μὲν, ἡ ὀσφύς, ὅθεν καὶ τοὔνομα ἔχει· δοκεῖ γὰρ εἶναι ἰσοφυές.

In parte poſteriori ad cincturam, lumbus, qui Græcè ὀσφὺς *dicitur: vnde & nomen habet: videtur enim eſſe quidam* ἰσοφυὴς*: id eſt æquali magnitudine natus.*

CAESAR.

AD cincturam lumbos ſtatuit. Quare cùm duodecim ſint vertebræ ſub Atlante vſque ad cincturam; duodecimam, quæ ima eſt διαζωστῆρα appellârunt: ideircò hîc διάζωμα philoſophus: & anteriorem partem huic reſpondentem ζώνην dicit. Pollux ὀσφύας vocatas tradit, quaſi ἰσοφύας: propterea quòd carnes æquali pondere, figura, menſura agnatæ ſunt: ſic enim lego in codice: ſic legit Suidas. Apollodorus autem quaſi ὀστοφυεῖς: quia oſſa ita veſtiunt, vt ab illis fundi videantur. φύς, & φυοντα etiam apud Platonem habes. Athenæus in nono ex multis autoribus alia nomina colligit. Ac primùm quidem ψόας nominatas ait, quia leuiter ab oſſibus auellerentur: alia etiam etyma colligit: ſed non eſt hîc locus. In *Originibus* ſatis dictum eſt. Idem ex Simariſti ſententia: ὀσφύες αἱ ἐκ πλαγίων σάρκες ἀρτηκυῖαι, ψύαι τὰ δ' ἑκατέρωθεν κοιλώματα λέγουσι κύβους. Clearchus in ſecundo de *Oſſibus*, σάρκες κινοῦνται καθ' ἑκάτερον μέρος, ἃς οἱ μὲν ψύας, οἱ δ' ἀλώπεκας, οἱ δὲ νευρομήτρας καλοῦσι. Pollux etiam ἰξὺν lumbum vocat: ψόας apud Suidam ſcriptum eſt, & ψοιαὶ, apud alios.

Lumbi vox Latinis, aut quia ſolutior pars eſt, cùm cætera ſit ſpina rigidior, aut quia eiuſmodi caro ab oſſibus illis facilè ſoluatur.

Theodorus, qui non ſolùm Græca efficeret Latina etiam inuita: ſed Latina quoque pluſquam Latina: reliquit miſerum Lectorem Græcarum neſcium literarum, ſuſpenſum. Vnde enim expiſcabitur *parem præcincturam* ex eo, quod dicitur, ὀσφύς?

CXVI. ARISTOTELES.

Τοῦ δὲ διεξοδικοῦ, τὸ μὲν, οἷον ἐφ' ἕδραν ὄν, γλουτός· τὸ δὲ ἐν ᾧ στρέφεται ὁ μηρὸς, κοτυληδών.

Quæ pars ad excrementa eſt, ea eſt duplex. Altera, quaſi ſtragulum, nates: altera, in quo vertitur coxa, acceptabulum.

CÆSAR.

IMVM τοῦ κύτους, nates, ad poſteriora: ſimul poſtremum os cauum, in cuius orbe vertitur coxæ os. διεξοδικὸν pudenter dixit, ad exeundum. Nates, quaſi ſtragulum dixit, ἐφ' ἕδραν: ſuper ſellis enim ſternitur aliquid tomentaceum, vt mollius ſedeatur. Non id in ſimia: plana enim & coriacea. Multa alia ſedent animalia: Sciuri,

feles, canes, cuniculi, lepores. Homini autem potiſſimum data ea pars eſt, ad commodiùs cogitandum: tametſi Peripatetici maluerint ambulare. *μηρὸν* intellexit, *μηροῦ κορυφήν*. Clauæ enim caput repræſentat. *κοτύλα* vaſis genus: à cuius cauitate ſinus quoſdam, & oras, & caua, in matrice, in oſſibus, in brachiis polyporum: pyxides non ineptè Medici.

Theodorus *femur*, & *coxa*. Femur, à ferendo; coxa, à coaſſatione, & cogendo: vulgus, *Ancas*, non ineptè à flexu. Femen interior pars ad inguina.

CXVII. ARISTOTELES.

Τοῦ δὲ θήλεος ἴδιον μέρος, ὑστέρα.

Fœmina peculiaris pars, matrix.

CÆSAR.

Hominis partes recenſet. Homo mas, & fæmina. Fæminæ partes proprias ab officio ſuprà, mammas: à figura, & ſitu communes cum maſculo. Nunc item matricem, propriam: ſicut mox in maribus alia. Mirum videatur: quid Ariſtoteles interiora attingat. Sanè matricem, quia membrum genitale in fæmina: quemadmodum in mari penem. Tantò minùs ineptè, quòd conueniebat inter hæc membra ſimilitudine quadam contrarietatis. nam vt extat penis & prominet ſolidus: ita eſt collum matricis vacuum è contrario, in receſſu ſcilicet. Vt ſunt colei pleni, globoſi: ita matricis ſinus intus vacuus: verùm hæc in ſeptimo, & in decimo exactiùs: in libris de *Semine genitali* etiam accuratiùs deſcripta ſunt.

CXVIII. ARISTOTELES.

Καὶ τοῦ ἄῤῥενος, αἰδοῖον, ἔξωθεν ἐπὶ τέλει τοῦ θώρακος, διμερές. τὸ μὲν ἄκρον, σαρκῶδες καὶ λεῖον, ὡς εἰπεῖν, ἴσον, ὃ καλεῖται βάλανος. τὸ δὲ περὶ αὐτὴν ἀνώνυμον δέρμα· ὃ ἐὰν διακοπῇ, οὐ συμφύεται, οὐδὲ γνάθος, οὐδὲ βλεφαρίς. κοινὸν δὲ τούτῳ καὶ τῇ βαλάνῳ, ἀκροποσθία. τὸ δὲ λοιπὸν μέρος, χονδρῶδες, εὐαυξές, καὶ ἐξέρχεται καὶ εἰσέρχεται ἐναντίως ἢ τοῖς λοφούροις.

Maſculo penis extat in fine thoracis: cuius partes duæ. Summum quidem carne conſtat leui, &, vt ita dicam, æquali: ac vocatur glans: ea tegitur pelle, cui nomen à Græcis impoſitum non eſt. Quæ, ſi ſecetur, non coït: ſicuti neque gena, neque palpebra. Communis pars huic pelli, & glandi, acropoſthia. Altera pars cartilaginea, facilè capiens incrementa: egreditur autem atque ingreditur contra, quàm iumentis.

CÆSAR.

Maſcula genitalia deſcribit multis modis: extantia. Nam de muliebribus dicet: *κοῖλον*. Locum, in imo thoracis. aſſignat partes: vnam cartilagineam, *εὐαυξῆ*: quippe habilem ad tumeſcendum: alteram partem diuidit in duas: vnam carneæ ſubſtantiæ. Addit qualitates: *λεῖαν*: item figuram: *ἴσον*, æquabilem ſuperficiem. Alteram, cutem eſſe: & carere nomine. Aſſignat affectionem: non coaleſcere, ſi ſcindatur. Aſcribit communem naturam cum aliis, gena, & palpebra. Aſſignat toti differentiam, qua diſtinguatur à iumentis. Nam iumentorum penis exit, ſed ita, vt nulla pellis reliqua ſit. Noſtra ſemper eſt. itaque glans commeat: id quod Græci *ἀκροποσθίαν*: propterea quòd penis *τέλος* quoque diceretur. Quare haud ſatis plenè *ἐναντίως*: non enim contrario exit motu. Sed ita admitti poteſt: cùm ſunt contraria fieri ſic, & non fieri, per contradictionem.

Non eſt autem verum illud: *ἐξέρχεται, ἢ εἰσέρχεται*: non enim ſubit, atque exit: ſed pellis abducitur, & adducitur.

Γνάθος, malam, & genam, ad buccam vſque ſignificat eadem natura. Hanc ſententiam Hippocrates quoque dixit in ſexto *Aphoriſmorum*, ſed ampliorem: addidit enim alia. Plinius properans, & commiſcens vniuerſam omiſit partem hanc. Tantùm de veſica, & quibuſdam membra-

nis ait in XI. non *ſolideſcere* : ſignata voce, neque ab omnibus intellecta : ſolidum nanque eſt, cui nihil admiſtum. Hæc vulnere diſſita coëunt quidem, at diuerſa natura ſequeſtra ; quippe analoga, non eadem. In oſſe, vena, membranis quibuſdam, aut membranaceis. Hippocrates etiam ſubtiliùs. nam hic γνάθον ſimpliciter. Ille γνάθου τὸ λεῖον. ſcilicet quæ pars carnoſa non eſt.

Ἐὰν διακοπῇ. Theodotus, *vulnere obducto*. Nemo Latinè ſic loquutus eſt : obducimus enim aliquid ad obſtruendum, vt callum natura, aut corticem, aut cicatricem : vulnus autem contrà, diſſipat.

Haud vna præterea dubitatio, ἀνώνυμον dicit pellem circa glandem : communem partem glandi, & ei pelli ἀκροποσθίαν. Pollux πόσθην τὸ ἐπὶ τῆς βαλάνου δέρμα. Iam videtur tota pellis πόσθη, ſummum pellis ἀκροποσθία. pro tota ea totum nomen hoc in ſexto *Aphoriſmorum* videtur accepiſſe Hippocrates : ἀκροπόσθιον vocat. In libro περὶ ἑλκῶν, πόσθιον, qua voce etiam Ariſtophanes vſus eſt. Ad hæc non videtur verum quicquam habere in ἀκροποσθίᾳ ἡ βάλανος. Et ſi ita appellabat vulgus, eſto. Igitur communis ſit vox tam glandi, quàm pelli, quia penis vtraque ſuprema pars. At ſi nomen glans eſt alteri parti, quare non erit alteri, πόσθιον : quod apud Hippocratem eſt. Latini ſanè pellem, *præputium* vocant : quoniam præ pudendis eſſet. Aliquot nationes glandem illam, *Fabam* nominant, non ineptè : oſculum enim ſummæ glandis repræſentatur ab eo, quod in faba *Hilum* veteres appellabant.

Καὶ λεῖον, ὡς εἰπεῖν, ἴσον. quia non verè æquali eſt circumferentia : iccircò dixit, ὡς εἰπεῖν. Theodorus peſſimè addidit hanc orationis moderationem, carni. *Carne*, inquit, *propemodùm conſtans*. Immò verò carne, tam vera, quàm in lingua, & aliis : non autem, propemodùm. Idem de ſuo addidit, *faciem, & turbinatam*. Iniuriam fecit Ariſtoteli, qui non dixit : & multis, qui non habent talem. Quibuſdam enim adeò rotunda eſt, vt torno facta videatur : præſertim qui membrum illud immane habent. Clauæ enim quaſi cuiuſdam tuberatus globus ; inde *mutoniati*, & *mutinum*: ſed hæc in *Originibus*.

Dixit, ἀνομοιμερὲς, non ὁμοφυὲς : quia diſſimiles partes ſunt : non eadem natura.

Erat mendum in codice ἀξὶς : quod bene fragile ſignificabat. Legendum αὐξὶς : augetur enim flatu, & ſpiritu, & ſanguine mirabilem in magnitudinem : ſi communem conſideres habitudinem. Quidam Galeniſtæ negarunt glandem turgeſcere : malim tamen ſenſum profiteri.

Differentia in animalibus: quibuſdam oſſeum: viuerræ, muſtelæ, vulpi, lupo, aliis. vrſo mortuo cornu duritiam nanciſci. Camelis eſſe neruеum : aſperrimum felibus : mucronatum ſuibus, ac tauris, glande prope nulla : pileatum equis : quibuſdam etiam piloſum : vt vidimus. Simio iuuenculo præputium hæret tubuli oræ, quo tubo vrina redditur : adulto ſeparatur, atque aperit glandem.

CXIX. ARISTOTELES.

Τοῦ δ' αἰδοίου ὑποκάτω ὄρχεις δύο. τὸ δὲ πέριξ δέρμα, ὃ καλεῖται ὄσχεος. οἱ δ' ὄρχεις, οὔτε ταὐτὸ σαρκὶ, οὔτε πόῤῥω σαρκός. ὃν τρόπον δ' ἔχουσιν, ὕστερον δι' ἀκριβείας λεχθήσεται καθόλου περὶ πάντων τῶν τοιούτων μορίων.

Infra penem teſtes gemini, cute circumtecti, quæ ſcortum dicitur. Ipſi neque caro, neque carnis natura procul : poſteà tum hi quemadmodum ſeſe habeant, tum de aliis vniuerſis partibus diligenter dicemus.

CÆSAR.

CARNEM non eſſe teſtes ſimpliciter, ex ἀδένων natura Medici. Galenus eandem attribuit, quam agnoſcit in mammillis. ὄσχεος, & ὄσχεον legas, & ὄσχέαν. Latini *ſcortum, & ſcrotum*, vt quiſque meliùs, difficiliúſve pronunciabat: ſicut φάσγανον, σφάγανον, dictum etiam *ſcrutum* communi cum inteſtinis appellatione. Sic enim pelles interiores nominaſſe videntur : vnde & proſtantes mulierculas, quæ pelliculam vuluæ exercerent, *ſcorta*, quaſi nihil aliud præterea eſſent. Similiter paraſitos, γνάθωνας : perinde atque nîl niſi *mandibulæ* exiſterent.

Plinius, in XXXVII. capite libri vndecimi, cùm membra profiteretur animalium : de muliebri vtero perpauxilla ; de porcarum vulua multa : de virilibus nihil. Ergo qui deſcribere ea eſſet oblitus,

oblitus, in Capite XXXXIX. quaſi ſcripſiſſet, ita dicit, tanquam enarrauerit.

Theodorus, *τὸ αἰδοῖον*, *Genitale membrum* vocat. At enimverò teſtes ipſi quoque genitalia membra ſunt. Ac ſanè multò magis. Sinè pene enim gignunt aues, quibus teſtes ſunt. Ita Pollux: τὸ δὲ πᾶν τοῦτον αἰδοῖον.

Accuratiùs hæc ex Galeno & Polluce, & aliis. Penem totum καυλὸν vocant. Vnde *Caulis* Latinum olim, poſteà *Colis*: vt *Plauſtrum Ploſtrum*. Vnde *Colei* teſtes ipſi. Quos Latini à Lana etiam *Lanuuinos*: vt auerterent à turpitudine vocem minùs frequentatam. In *Originibus* etiam quaſi eſſent in vagina: κολεός à numero διδύμους quoque vocat Pollux. A cole per medium cutis extimæ, quà ſinus aut ſulcus quidam eſt, ſuturæ facie excurſus quidam exiſtit. Totus tractus περίνεος, & τράμις quaſi Carina, & ὄρρος vnde & ὀρρωδεῖν frequens Platoni verbum. σφιγκτὴρ extremum oſculum, δακτύλιον, etiam nunc Thuſci *Annellum*: quia Latini *Anum*. Partem ſub cole, *Taurum*, Scorti partem demiſſam, λακκόπεδον. Quare λακκοσχέας eos cognominatos ab Athenienſibus, quibus id penderet ſemper. Vulturno, & Auſtro flante laxior eſt quod inter femina, & ſcortum, ac præputium exiſteret, πληχάδες. vaſa, quæ neruos appellat falsò Pollux, quibus appenſi Colei ſunt, κρεμαστῆρες. Teſtis ſuperior pars, *Caput*, dicitur: inferior, *Fundus*. παραστάται *vaſa ſeminalia*: quorum inuolucra à Galeno diligentiùs animaduerſa: de qua ſimul & teſtium ſubſtantia, officio, affectibus, in libris noſtris de *Semine genitali* tot tantâque dicta ſunt, vt ad veritatem ſatis eſſe videantur.

Signa ad Phyſiognomiam petas ab aliis. Malo enim verecundus, quàm ſciens videri.

CXX. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ τῆς γυναικὸς αἰδοῖον, ἐξ ἐναντίας τῷ τῶν ἀρρένων. κοῖλον γὰρ τὸ ὑπὸ τὴν ἥβην, καὶ οὐχ ὥσπερ τὸ τοῦ ἄρρενος ἐξεστηκός. καὶ οὐρήθρα ἔξω τῶν ὑστερῶν, δίοδος τῷ σπέρματι τοῦ ἄρρενος.

Mvliebre genitale contrario modo ſitum eſt, atque maſculi. Nam cauum eſt ſub pube: non, quemadmodum in maſculo, extans. Præterea collum habet à matrice, quaſi tranſitum quempiam ob maſculi ſemen.

CAESAR.

Qvemadmodvm mammas, ita genitalia vtriuſque ſexus. Ponit res, ſimilitudinem, ſitum, partes. οὐρήθραν & ὑστέρας: eſt οὐρήθρα protenſa quaſi fiſtula, quam ceruicem alij cum elegantioribus, nos *collum* cum Barbaris maluimus vocare. Nam ceruix poſterior colli pars à gerendo, ſolida: vti ſupra dictum eſt. Collum totum illud, cauum intus. Ita in matrice hoc: ceruix nulla. οὐρήθραν Græci non rectè. Neque enim à matrice collum, quod porrigitur, eſt exitus pro vrina. Sed quod in definitione δίοδος τῷ σπέρματι τοῦ ἄρρενος. Ex ſuperioribus definitionibus. Vbi fœmina in ſe proiiciebat: mas in fœminam. Neque ſolùm dixit, ὁδὸν: ſed δίοδον. Vt tranſmittatur in aliud. Peruium. Nos, *tranſitum*. Theodorus *acceſſum* non benè. Nam acceſſus, finem connotat. At feminis finis non eſt hic: ſed porrò. Iccircò δίοδος. ὁδὸς διὰ, πρὸς ἄλλο Idem ἐξεστηκὸς *propenſum*, peſſimè. Non enim ſic contrarium eſſet τῷ κοίλῳ. Sed parum curauit Philoſophiæ vim Theodorus, modò putaret ſe meliùs Latinè dicere, quàm Græcè Ariſtoteles.

Aliqui putârunt in mulieribus tantùm dici pectinem, κτεὶς à Græcis. ἐπίσειον autem etiam maribus commune. Alia minuta vſque ad faſtidium. Hiatus, σχίσμα. Caruncula in eius medio σκαῖρον, νύμφη, μύρτον, ἐπιδερίς, κλειτορίς. Labia μυρτοχειλίδες, κρημνοί, ἀπολυσώματα, non ineptè: crenata enim ſunt: quemadmodum & canum labra interiora.

CXXI. ARISTOTELES

Τοῦ δ' ὑγροῦ περιττώματος, ἀμφοῖν ἔξοδος.

Vtrique autem ſexui hæc humida exeunt excrementa.

CÆSAR.

SEPARATA ſupra membra & officia. Nunc officium vni membro vtrique commune: mulieri æquè ac viro ea parte vrina redditur. Per hiatum fœmina: ac proptereà diſſipata, nec ſine magno ſtrepitu. Maribus per tubum, anguſto meatu collecta: atque iccircò longè contentiùs. Eſt & aliis quibuſdam animalibus commune officium aliud, ad excrementa etiam ſolidiora: vt in auibus.

Theodorus purè loquentes ludit. *Exitum ſubminiſtrandum.* Nec ipſi coqui ſic Romæ loquuti ſunt. Non offendit Barbaros, ac ſupinos: verè Latinos excruciat.

Non ſeparauimus dictionem hanc à ſuperiori Capite diuerſo: quia ſimul hæc erant cum cæteris membris in ea parte, quæ propoſita eſt. κύτος enim capſa omnium horum eſt. Theodorus more ſuo diſiunxit ſine iudicio.

CXXII. ARISTOTELES.

Κοινὸν δὲ μέρος αὐχένος καὶ στήθους, σφαγή· πλευρᾶς δὲ καὶ βραχίονος καὶ ὤμου, μασχάλη· μηροῦ δὲ καὶ ἤτρου, βουβών. μηροῦ δὲ καὶ γλουτοῦ τὸ ἐντὸς, περίνεος· μηροῦ δὲ καὶ γλουτοῦ τὸ ἔξω, ὑπογλουτίς.

Communis autem colli, ac pectoris pars, iugulum. Coſtæ, & brachij, & humeri, Ala. Feminis & alui, inguen. Inter coxam, & nates pars interior, femen: exterior, femur.

CÆSAR.

Ἀνακεφαλαίωσις quædam eſt cum auctario. Partium enumeraturam confines quaſdam nominat, etiam non nominatarum, quas item nominat.

De iugulo ſupra, in quo reprehendebamus Græcos. Nam quare σφαγὴ, antequàm vnquam aperiretur ferro: à carnifice vocabula accipere, ſanè inciuile.

Ἦτρον hîc *imum ventrem*, Theodorus malè: qui ipſe etiam aliter ſupra. Sanè ἦτρον erat ſtatim ſub vmbilico: in imo autem ἐπίσιον. Sitne verò Theodori error, an culpa Philoſophi laxè loquentis? Profectò vtriuſque: illius, vt interpretis: huius, vt autoris. Nam interpres autorum lapſus, quales quales ſunt, repræſentare debet. Ariſtoteles autem, ἦτρον cùm ſub vmbilico ſtatim agnoſcat: non potuit hîc bubonum facere affinem.

Interiorem partem, quam obſiderent coxa, & nates, ridiculè appellauit *Coles* Theodorus. Caua enim & ſubſidens neutiquam colium imitatione inueniet appellationem. Neque colis erit, id eſt καυλός. Denique ineptit: ſed femen eſt: ſicut exterior, femur: quod *ſubnatale* cùm tranſtulit idem, adulatus eſt Græco vocabulo. Eſt enim femur tota caro in ſumma coxa ſub natibus, & alui iunctura: ab eadem origine pars interior, femen.

CAPVT DVODECIMVM.

De Thoracis partibus poſterioribus.

CXXIII. ARISTOTELES.

Θώρακος δὲ περὶ μὲν τῶν ἔμπροσθεν εἴρηται· τοῦ δὲ στήθους τὸ ὄπισθεν, νῶτον.

Thoracis igitur partes; quæ eſſent anteriores, diximus: pectoris autem poſterior pars, dorſum appellatur.

CAESAR.

QVIA motus tria genera, vt alibi dictum eſt, quæ bipartiuntur: iccircò rectè ſecreuit poſteriora ab anterioribus: ſuperiora ab inferioribus: propterea quòd diſſimilia eſſent. Dextras autem & ſiniſtras non diſparauimus: quia ſunt aut ἀφυεῖς, aut quaſi ἀφυεῖς: omnino enim ſimiles: tamerſi officia inæqualia. Dextrum enim brachium, aut in quibuſdam ſiniſtrum, valentius: in paucis aut nullis æqua vel vis, vel habilitas: de exterioribus loquor omnibus: nam interiorum aliquæ pares, vt tonſillæ, teſtes: aliquæ inæquales, & diſſimiles, & diuerſæ. Situs alius reni dextro: altior enim: diſſimilis pars dextra ventriculi à ſiniſtra. Diuerſum hepar à plene.

Breuitatem admirabilem, ſi ſpectes, deprehendes: νῶτον è regione pectoris ſtatuit: nos *dorſum*: quia deorſum vergit.

Theodorus & hîc & alibi aliter, quàm Cicero conſueuit, ſolet. Græci ita loquuntur: ταῦτα μὲν μέχρι τούτου: τὰ δὲ ἐφεξῆς ἐστιν ἀμφισβητούμενα. Theodorus prioris inciſi verba Capiti ſuperiori ſemper adiungit: initium ſequentis ab alio inciſo facit. At Latini contrà. *Hactenus aruorum cultus: nunc*, &c. Ita Cicero in libris *Officiorum*. Et ſanè Græca coniunguntur per μὲν, & δέ.

CXXIV. ARISTOTELES.

Νώτου δὲ μέρη, ὠμοπλάται δύο, καὶ ῥάχις.

Dorſi partes ſcapulæ duæ, & ſpina.

CAESAR.

Ὠμοπλάται ſunt latæ partes ſub humeris: τὸ πλάτος τὸ ὑπὸ τῶν ὤμων: nos *ſcapulas*: quia interſtitium ἐσκάφθαι excauatum eſt. Inde *ſcapularium*, amictus dæmonum olim bonorum, nunc malorum.

Ῥάχις ſpinam: ea tota ſi dorſi pars eſt, vt hîc ait: longior erit pars ipſo, cuius pars eſt, toto. ῥάχις enim ad os vſque imum vltimum. At dorſum τοῦ στήθους τὸ ὄπισθεν tantùm; ῥάχις autem reſpondet vniuerſo θώρακι. ῥάχεως δὲ πέρι tum in *Originibus*, tum in Commentariis Ariſtotelis de *Plantis* & fuſiùs, & diligentiùs dictum eſt.

Indicia à dorſo, & ſcapulis: qui recti, & rigidi: ſuperbi, leues. Quibus curuum: inuidi, verſuti: mediocre ſapientibus: quibus vallis illa valde caua: triſtes, atque animo vel deiecto, vel ſimulato: quibus humeri demiſſi: ſui amantes, aliorum contemptores.

I 2

CXXV. ARISTOTELES.

Ὑποκάτω δὲ κατὰ τὴν γαστέρα τοῦ θώρακος, ὀσφύς.

Infra, qua pars reſpondet ventri, lumbi.

CAESAR.

HANC partem ſupra cum anterioribus inter poſteriores numerauit. Sanè ob affinitatem, & ordinem. ſunt autem lumbi præſcripti vertebris quinque. In noſtro codice ita ſcriptum erat. κατὰ τὴν γαστέρα τοῦ θώρακος. expunximus duo poſtrema verba: neque agnoſcit hic ea Theodorus.

CXXVI. ARISTOTELES.

Κοινὸν δὲ τοῦ ἄνω καὶ κάτω, πλευραί, ἑκατέρωθεν ὀκτώ. περὶ γὰρ λιγυίων τῶν καλουμένων ἑπταπλεύρων, οὐθενός πω ἀξιοπίστου ἀκηκόαμεν.

Communes autem tam ſuperiori, quàm inferiori, coſtæ vtrinque octona. Nam quod aiunt: quoſdam ſeptenis eſſe coſtis, qui Lygnij appellantur: nullus exploratæ fidei autor eſt.

CAESAR.

ADMISCET nunc oſſa: ſanè omnia oſſa ſeorſum alij. Seorſum venas, arterias, neruos, muſculos. Ait communes ſuperis partibus, & inferis: quinetiam anterioribus & poſterioribus: inter poſteriores autem recenſet potiùs, quia maior earum pars ibi: & omnes inde. An verò rectè dixit communes tam ſuperioribus, quàm inferioribus? nequaquam. Pectus enim tantùm ſepiunt: inferior quippe venter ante: ponè lumbi.

Theodorus non Lygnios, ſed *Turdulos* vocat, gentémque eſſe dicit: verùm neque cum turdo quicquam eſt λιγυίοις commercij: neque Plinius aut Lygniorum, cùm de coſtis meminit, aut coſtarum facit mentionem, vbi de Turdulis in tertio bis, bis in quarto ſcribit. Nihil Strabo: Cælius in ſecundo *Antiquarum lectionum*, non *Lygnios*, ſed *Ligures* ſcriptum reliquit. Apud Pollucem eadem lectio, quæ in noſtro codice Ariſtotelico.

Diligentiùs ſic. ſumma dorſi, vtrinque ſcapulæ duæ, ὠμοπλάται. earum planicies, τραπέζας: haud penitus temerè à Barbaris *Spatulæ*: ſanè à latitudine. In medio vertebrarum ſeries, quam *Spinam* appellàrunt, quia illas ἀκάνθας: item σπονδύλους, & ἀστραγάλους, & κύβους etiam quidam. Latina vox à Græca: nam etiam στροφεῖς. Ex pro ceruice ſeptem: pro dorſo duodecim: pro lumbis quinque. Suprema vocatur ἐπιστροφεὺς in ſummo ceruicis ſuper qua fit capitis conuerſio: vnde & hoc nomen, & apud Callimachum κλονίς. Pollux etiam ab Hippocrate ὀδόντα dictam prodidit: verùm in iis, quæ extant, nondum memini. In eius lateribus duo ſinus ſunt, in quos induunt ſeſe duæ tanquam papillæ oſſis capitis, quæ κορῶναι à Græcis. Secunda vertebra, ἄξων: quoniam immobilis ſit, quemadmodum rotarum axes: ea inſerta eſt & ſuperiori, & inferiori ſingulis brachiolis, quæ dicuntur κάτοχοι, id eſt *nexus*. Septima quoniam gerit onera ſuperiorum, *Atlas*, dicitur. Quæ huic ſubeſt, ſimul carnem qua obducta eſt, ἀσφάλειαν, & λοφαδίαν, & λοφιὰν vocarunt. Proximam ab hac, μασχαλιστῆρα: id eſt *axillarem*: reliquas πλευρίτας, *coſtales*: vſque ad duodecimam ab atlante: quam ab cinctu διαζωστῆρα nominant. Poſtremas quinque lumbis attributas, ὀσφυοσπονδύλια, earum ſupremam νεφρίτην à renibus: imam autem ἀσφαλίτην. ſub his os ſacrum, quod & latum vocat Galenus: ſub eo κόκκυξ: quod etiam σπονδύλιοι nonnulli, & ὀρροπύγιον: eius mucronem κορυφήν. Lumborum medullam ἄκνηστιν, in pecore & aliis quadrupedibus: etiam ab Homero in homine. vertebrarum medullam σπονδυλίαν: eius tractus, σωλῆν: quaſi vermis quidam: item ἱερὰ σῦριγξ. ea medulla continetur membranula prætenui & molli. In piſcibus nerui ſpeciem præbet. totus vertebrarum contextus, γόνυς: pars vertebræ eminens, *mas*, dicitur: proptereà quòd affinis ſui cauum ſubit: quod iccircò, *fœminam*, vocarunt. Septem in dorſo eminentias, aſperitates Græci nominàrunt, ab inæqualitate ſcilicet: τραχύτητας, ſub prima vertebra duas

agnoſcunt, κυνόλοφα appellant, duas obliquas χάρια. Reliquis nomen non ponunt. Summum dorſum à curuitate χελώνιον ab latere ſcapularum πτερύγια: eorum obliquas partes μεσοφρένια: inter quæ id quod deorſum vergit, μετάφρενον, ſcapulis ſubditum imminentibus. Spina ipſa ad vſque lumbos etiam ῥάχις dicta fuit: cuius extrema pars ad cinctum, ἀντίστερνον: quoniam, στέρνον, imam partem pectoris eſſe malunt: στῆθος ſummam. Vertebrarum numerus non idem omnibus.

Coſtas maiores, *Veras* vocant: minores, *Spurias*. Barbari noſtri *Mendoſas*. Coſtarum oſſa ſpathæ: quarum latiores facies, πλάται: anguſtiores, κοντία, quæ ad ſpinam pertinent. Duæ ſummæ dicuntur ἀντίστροφοι: duæ proximæ στερεαί: duæ ſequentes, στερνίτιδες, quæ ad cartilagines deſinunt: duæ ὑστέριοι. Spuriæ autem quatuor, μαλθακαί, à mollitie.

Quæ oſſa vtrinque circumſiſtunt lumborum ima, ſub quibus nates ſunt: ea ἰσχία, & σκαφία & κοχώνας, & πύγαια, & περιχώνας, vocat Pollux. Cæterum idem mox ἰσχία dicit extantes ſub lumbis carnes, ſub quibus nates: quarum partes, quibus ſedem contingimus ἑφέδρανα. In his oſſibus cauernæ, quas κοτύλας: in eas induunt ſe coxæ clauis ſuis, quas capita vocabat Ariſtoteles, & Pollux ſupra: hic verò etiam plectrum, etiam κοτυληδόνα caput ipſum; quaſi marem: κοτύλην cauum, quaſi fœminam. Ariſtoteles κοτυληδόνα ſemper cauum, & Galenus. Quin etiam ligamentum ipſum ἰσχίον nominarunt aliqui: quod falsò Pollux vocat neruum. Quod autem Ariſtoteles ὑπόγλυτον, Pollux ὑπογλουτίδα.

CAP. DECIMVMTERTIVM.

De ratione partium inter ſe.

CXXVII. ARISTOTELES.

Ἔχει δ᾽ ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω, καὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ τὰ ὀπίσθια, καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερά.

Habet autem homo partes ſuperas, & inferas: anteriores, & poſteriores: dextras, & ſiniſtras.

CAESAR.

Neſcio quo fato, quod initio diuiſionis poſitum oportuit: vti diuideret in dextram & ſiniſtram: quibus oculos, aures, brachia, crura, aliáque paria complecteretur: hic poſt & diuiſiones, & diuiſionum exempla ſtatuit. Quare tum propter hoc, tum quia partium harum, atque illarum ponit differentias: Ad hæc addit partes nondum nominatas: ſimul anteriores & poſteriores confundit eum aliis, aliorúmque differentiis comparat: coacti ſumus caput diſponere ſeparatum: ac iudicare potiùs corruptum ordinem, quàm rem planam explanare. Quippe, vt & ſupra, & aliis in libris declaratum eſt, omne corpus tres habet dimenſiones: latum, longum, profundum. Ac corporum quidem alia organica ſunt, alia ſimplicia: quæ ſunt ſimplicia partes habent inter ſe omnes ſimiles: quæ organica, alias ſimiles, alias diſſimiles. Hoc itaque perſequitur ad hunc modum.

Animaduertas quemadmodum medias omiſit. Quippe naſus anterior quidem eſt: at neque in dextra, neque in ſiniſtra. Oculus autem anterior æquè eſt: at vel dexter, vel ſiniſter. Vertex neque anterior neque poſterior: neque in dextra, neque in ſiniſtra ſed ſuperior tantùm & medius. Ea quoque differentia aliquid eſt.

Notabis & id, ait enim τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω. In aliis autẽ τὰ ἔμπροσθεν· καὶ ἀριστερά. in plurali. Tamen etiam ſunt τὰ ἄνω multa. Si velis ſatagere, ita dicas: vnum imum, centrum: vnum ſummum, circumferentia: cælum: ante, ponè: dextrorſum, ſiniſtrorſum, multa. Ad hanc ideam hæc hunc ad modum direxiſſe.

CXXVIII. ARISTOTELES.

ΤΑ' μὲν οὖν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ὅμοια σχεδὸν ἐν τοῖς μέρεσι, καὶ τὰ αὐτὰ πάντα, πλὴν ἀσθενέστερα τὰ ἀριστερά.

DExtra igitur atque ſiniſtra partes omnes inter ſe ſimiles fere, atque eadem: præterquàm quòd ſiniſtra imbecilliores.

CÆSAR.

IN comparatione ponit ſimilitudinem, identitatem, diſſimilitudinem. Similitudo in figura: oculorum, aurium, brachiorum, aliorum. Identitas à forma partiali. diſſimilitudo in quibuſdam, imbecillitas. non enim in omnibus: non in oculo, non in aure; in manu ſanè: robuſtior enim dextera. In *Problematibus* cauſſam reddit. Manus, inquit, ad actionem: ſenſus ad paſſionem pertinet: idcircò ſentiunt æqualiter: mouentur non æqualiter, reſponſio mutila. Nam quare actio non erit æqualis, vt paſſio? ſi non eſt: cur non addidit rationem? At ratio materialis: ſanguinis craſſitudo ſimul, & multitudo. non propter exercitium tantùm eæ partes grandiores: ſed ea eſt cauſſa etiam exercitij: exercitij finis motio. Motio autem in animali ita fit, vt pars ſit mota, pars quieſcat: fuit autem à natura vt ſiniſtra quieſceret maxima ex parte. nam in multis dextra quietior: vegetior ſiniſtra. Sicuti legimus interiorum membrorum mutatas ſedes. Qui verò crediti ſunt poſſe vtrinque, quemadmodum Parthenopæus, horum multos vidimus: ſanè valent vtriſque, verùm altera plus multò. Subeſt ciuilis nec auerſa à Philoſophia. Cor Rex eſt: cætera membra ſeruiunt.

Non eſt negligendum, quod dixit. ὅμοια πάντα ἐν τοῖς μέρεσι. non dixit: ὅμοια ἅπαντα μέρη: vt non ſolùm partes indicaret, ſed etiam partes partium.

CXXIX. ARISTOTELES.

ΤΑ' δ' ὀπίσθια τοῖς ἔμπροσθεν ἀνόμοια, καὶ τὰ κάτω τοῖς ἄνω· πλὴν ὅμοια ὥσπερ τὰ κάτω τοῦ ἤτρου πρὸς τὸ πρόσωπον, εὐσαρκίᾳ καὶ ἀσαρκίᾳ· καὶ τὰ σκέλη πρὸς τοὺς βραχίονας ἀντίκειται· καὶ οἷς βραχεῖς οἱ ἀγκῶνες, καὶ οἱ μηροὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· καὶ οἷς οἱ πόδες μικροὶ, καὶ αἱ χεῖρες.

AT quæ ante, & ponè, inter ſe diſſimilia Item quæ ſupra, & infra. quanquam eo ſimilia, quòd infera, quæ ad pubem ſunt, faciei reſpondent corpulentia, aut macritudine. Crura quoque contrario ſitu ſunt, atque brachia: præterea qui curtis oſſibus cubitalibus ſunt, ij coxas quoque magna ex parte breues habent. Ac quibus ſunt puſilli pedes, manus item paruæ.

CÆSAR.

DExtræ ſiniſtræq; ſic conueniunt, ſic differunt. Anteriores verò & poſteriores ſic. Ventrioſi, inquit, pleniore quoque ore ſunt. ſic ſimilitudo in quantitate. manuum ac pedum: oſſium crurum, & brachiorum. Eſt etiam ſimilitudo à contrariis. nam quemadmodum brachia intrò plicantur, ſic & crura: ecce ſimilitudinem. contrarietas autem propter quam dixit, ἀντίκειται: eſt quia plicaturæ aduerſæ inter ſe ſunt, quemadmodum & Hippocrates.

Theodorus igitur peſſimè: ἀντίκειται, *communem ineunt rationem*: neque explicat, neque interpretatur. Sed vnam fecit ſententiam ex duabus. At ille: καὶ οἷς βραχεῖς.

Corpulentiam & gracilitatem ventris cum facie conſtituit. Alia quoque membra ſimiliter reſpondent inter ſe. Brachiorum cum coxis ſemper. Mammillarum aut pectoris cum dorſo ſæpe.

Ἀσαρκίαν gracilitatem Theodorus. Tamen gracile poteſt eſſe corpus vniuerſum, & tamen

multum carnis habere. Macilentiam malim. Significat enim carnis priuationem. Sicut ἀσαρκία quia longiora, quæ macra, μακρὸν.

Ἀγκῶνα hîc accipit pro oſſe ab humero ad flexuram. Verum ἀγκὼν flexionem verè ſignificat. Nam qua ratione Drepanum in Sicilia: eâdem in Piceno Anconam. Cubitum Latini. κύβον enim angulos habet multos,& Pollux ab Hippocrate acceptum κύβιτον, putat Dorienſium eſſe vocem: vnde Epicharmus κυβιτίζειν ſcripſerit pro eo, quod eſt pulſare. Ipſe aûtem Hippocrates in libro de *fracturis* ἀγκῶνα pro plicaturæ loco accipit nõ ſemel. Et Pollux in primo: curruum curuaturas eodem nomine,quas & ἰτυίας. At hîc Ariſtoteles pro oſſe recto,quod ad flexionem pertinet. Pro vtra verò parte? nam *cubitus* Latinis eſt,qui à curuatura ad manum tenditur. Ea tamen pars neutiquã reſpondet coxæ: ſed ſuperius os ad humerum. Vnicum enim eſt,ſicut & in coxa: & thoraci affine,ſicut & coxa: & quibus carnoſum,carnoſa etiam coxa. Ariſtoteles ita vſus eſt eſt voce, ἀγκὼν, pro oſſe recto: quemadmodum Latini cubito ad menſuram. Et Pollux idem aliter, τὸ μὲν᾽ πᾶν ἀγκὼν καλεῖται. Sic & Galenus.

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

De ijs quæ ſupernè hærent Thoraci.

CXXX. ARISTOTELES.

Κῶλα ἐστὶ τὸ μὲν διφυὲς, βραχίων· βραχίονος δὲ, ὦμος, ἀγκὼν, ὠλέκρανον, πῆχυς, χείρ·

Membrum autem geminum, brachium eſt. Brachij partes, humerus, humerale, cubitus, vlna, manus.

CAESAR.

Alio capite percenſenda,quæ iam enarratis addita ſunt. Brachium dicit, διφυὲς, vt cætera ſupra. *Geminum*, interpretati ſumus: non, *duplex*, non ſolùm eſt duplex, quia plicatur: ſed geminum, quemadmodum Lumbi.

Scriptum eſt: κῶλα, non κῶλον. Quaſi poſuerit vocem hanc membrum ipſa cum re. Cuius naturas agnoſcat duas ſimiles: ſuperam, brachij: & inferam,cruris. Iccircò quaſi partiatur, hîc ait, κῶλα: & infra, cùm de crure loquitur, κώλου eodem caſu.

Theodori errorem habes, qui διφυὲς, *bipartitam compactionem* interpretatus eſt,quaſi velit dicere duas brachij partes compactas.

Idem ὦμον, *agilem lacertum* ridiculè interpteratus eſt. Nam Ariſtoteles ſic vocauit brachij caput, quod ad humerum eſt. Omiſit autem, πῆχυν. Sanè partem neceſſariam. Ea enim eſt, quam Latini *vlnam* vocant. Græcum nomen eſt, ὠλένη, vnde noſtrum. Idem ὠλένη καὶ πῆχυς, ex Polluce. Rectè Theodorus ὠλέκρανον *Gibberum*. Nanque ἀγκὼν, eſt conuexum cubiti: ὠλέκρανον curuum extrinſecus. Iccircò lectio noſtri codicis non eſt penitus aſpernanda. Sic enim ſcriptum fuit, ἀγκῶνος ὠλέκρανον, quaſi vna pars. Vt cubiti curuaturam exteriorem intelligas. Neque mirum cùm ἀγκῶνα acceperit hîc pro membro,non pro flexione: vbi dicebat, οἱς βραχεῖς οἱ ἀγκῶνες. Nos tamen legebamus, ἀγκὼν, ὠλέκρανον, vtrum commodius videatur, eſto.

Pollux aliter digerit. Brachium βραχίονα ſuperiorem partem,inferiorem πῆχυν nominat, id eſt cubitum. Totum igitur nomine carebit. Atque βραχίονα dictum,quia eſſet quàm πῆχυς breuius, falsò; eſt enim longius, quod & Galenus docet. Pars ſumma ὦμος: cuius faſtigium ἀκρωμία, ἀκροκωλία, ὤμου κεφαλὴ, ἐπωμίς. Vbi aptatur cæteris oſsibus, ὠμοκοτύλη, & ἐπίπωσις. Sub

humeris laxa cauitas, alæ: μασχάλαι. ab ineruditis μάλη. Brachij extima, μύας: intima παρωλένια Mihi videtur Pollux hîc aut malè recitare, aut non benè ſentientes ſequi. Nam muſculi interiores ſunt maximi, παρωλένια verò quomodo ſint: inter quæ & ὠλένη, cubitus ſit. Sanè cubitus ipſe παρωλένιον dici potiùs meretur. Ait etiam ἀγκάλας appellatas, ego cum cubiti nomine affinitatem video. Vlnæ ſumma pars ἀκρωλένιον & ἐπίπηχυ: ima ad manum ἀγοσός. Habes apud Homerum in duodecimo *Iliados*: vbi ἀλκῶνα interpretes putarunt commune nomen brachij capitibus, tam quibus iugulo adiunguntur, quàm quibus ad cubitum coeunt: κορώνας, quaſi clauæ. Alij ἄρμους dixerunt: id eſt cohæſiones protuberantes: vnde *arms* in pecudibus: nam humeri in ſolo homine: vt ait Plinius: & iugulum, & vlnæ, & brachia. Tamen idem Leonis quoque brachia vocat in XI. Eaſdem clauas, etiam κονδύλους quidam ab eodem tumore. Vlnæ oſſa Barbati *Focilia*: politiores, *radios*, ex iis quod exilius eſt: κερκίδα, Græci, & παραπήχυον: quaſi acceſsionem ad explendam vlnam. Maius os προπήχιον. Extrema vlnæ pars haud continuò cum manu committitur: ſed octo oſsiculorum interuentu. Eorum oſsium textus totus, καρπὸς dicitur. Arabes, *Raſcet*. Grammatici quidam *Ir*. Theodorus nõ ineptè *Brachiale*. Brachij imum, quod huic parti committitur, προκάρπιον: vbi oſsis capitulum in malleoli modum extat.

CXXXI. ARISTOTELES.

Χειρὸς δὲ, θέναρ, δάκτυλοι πέντε. δακτύλου δὲ τὸ μὲν καμπτικὸν, κόνδυλος· τὸ δ' ἄκαμπτον, φάλαγξ. δάκτυλος δ' ὁ μὲν μέγας, μονοκόνδυλος· οἱ δ' ἄλλοι, δικόνδυλοι.

Manus verò vola, digiti quini. Digiti quod plicatile eſt, nodus. Quod flecti nequit, articulus. Vnico nodo Pollex flectitur, cæteri duobus.

CÆSAR.

THEODORVS θέναρ, *palma*. Nõ ſic eſt: ſed θέναρ & digiti palmæ partes ſũt, eſt enim palma, παλάμη: tota manus paſſa. Idẽ palma, & pugnus, hic, manus cõdenſata cõtractione. Illa, manus rarefacta dilatatione: ἀνά. Hoc alibi quoque dictum eſt. Idem igitur in ſubſtantia: contrarium autem in figura. Vola autem θέναρ eſt. Caua manus planities: quaſi funda manus, à iactu ita dicta, βάλλω βέβολα, *volares lapides*: & *volema pyra* inde.

Digiti à Latinis δείκνυμι. Ex multis officiis hoc prætendere. Eorum partes oſſa. Sanè verò. An verò nodus digiti pars eſt: ciuiliter loquendo, eſt. Philoſophus accuratiùs. Quippe pars quæ plicatur, & quæ non plicatur, eadem. Sed qua plicatur, nodus: qua non plicatur, articulus. Eſt autem nodus, affectio: non pars: ſcilicet nexus, & plicatio. Ex iunco, ſpatro, vimine, fune, fit nodus. Nodus etiam dictus in arundine, & in arboribus apud Theophraſtum, ὄζος, duritia extans. Ad has ſimilitudines digiti pars comparata nomen inuenit. Fatalis Plinij ad omnia properantis negligentia: qui Latinè, κόνδυλοι, quomodo diceremus, non docuit, toties digitis commemoratis. Eius tamen autoritate damnatur Theodorus: qui κόνδυλοι auſus eſt *articulos* dicere. Nam phalangas hîc Ariſtotelis Plinius *articulos* eſt interpretatus, & rectè, ἄρθρα enim ſunt. Vide verò ſubtiliùs ſimul, & apertiùs. Si articulos dicas κονδύλους Ariſtotelis: qua ratione cum Ariſtotele dixeris pollicem vnico flecti articulo?

Pollux etiam attentiùs, quàm Ariſtoteles. Nam plicatile vocat κόνδυλον Philoſophus. At Pollux τὰ προέχοντα κατὰ τὰς συμβολάς.

Phalangem os ipſum vocat Ariſtoteles, & Ariſtophanes. Latè fuſa vox ad alia oblonga, & teretia. ſic haſtæ: ligna quibus nauigia ſuppoſitis deducerẽtur. Puto *vaſa* à Venetis vocari: aut ſaltẽ aliud tale quid. Non enim vidi, niſi in maritimis Carnorum. Legimus apud veteres Annibalem, captiuorum corpora, quaſi phalanges habuiſſe, ad deducendas naues. *Phalas* etiam priſci dixere.

Senos digitos quamplurimis vidimus in vna manu: multis in vtraque, vnum & in his, & in vtroque pede. Bifidum pollicem frequenter: etiam alterum agnatum: etiam minimo minuſculum cohærentem.

Digitorum nomina, à magnitudine: magnus, & paruus, duo extremi. Magnum μέγαν propter craſſitudinem, & vim. Itaque etiam ἀντίχειρα: ſicut Homerus ἀντίθεον: & nos *pollicem*. Minimum ob exilitatem, & imbecillitatem. Articulorum numero illum ſuperat: longitudine æquat, à loco: μέσον *medium*, καὶ παράμεσον *annularem*. Proximum magno *indicem* Latini pecu-

liari officio: à quo omnes dicebantur, digiti, ἀπὸ τὸ δείκνυσθαι: vt ſupra ſcriptum eſt. Eum Græci λίχανον. Propterea quòd veteres, id quod etiam nunc nutrices faciunt, ante cochlearis vſum eo lingebant pultes. Medium priſci etiam *impudicum* cognominârunt: nam quare *Medicus* appelletur, nullus me docere potuit. Poſtremum *Annularem*, ſed hæc ab *Originibus* noſtris petẽda.

CXXXII. ARISTOTELES.

Ἡ δ' κάμψις καὶ τῷ βραχίονι καὶ τῷ δακτύλῳ ἐντὸς πᾶσι· κάμπτεται δὲ βραχίων κατὰ τὸ ὠλίκρανον.

Introrſum flectitur omnibus tam digitus, quàm brachium. Atque hinc qua flexus fit, cubitus, appellatur.

CÆSAR.

Physicis inſiſtit veſtigiis: motum enim deſignat. Ex his oſtendit miſeram naturam noſtram: qui omnium rerum vacui oriamur. Iccircò flexio ad nos: curuatura enim ad captionem: non ad dandum. Sic admouemus ori cibum. Solus pſittacus cùm apprehenderit clauſa manu, eam extrorſum flectit, vt ori eſcãm applicet.

Animaduertes vbi ſit ὠλίκρανον, ad curuaturam. At vtrum ſit non declarat interiórne, an exterior.

CXXXIII. ARISTOTELES.

Χειρὸς δὲ, τὸ μὲν ἐντὸς, θέναρ, σαρκῶδες, καὶ διηρημένον ἄρθροις, τοῖς μὲν μακροβίοις, ἐνὶ ἢ δυσὶ δι' ὅλου· τοῖς δὲ βραχυβίοις δυσὶ, καὶ μὴ δι' ὅλου.

Manus interior carnoſa, vola, diſtincta linea vna, aut duabus totum ſpatium ſecantibus: indicio vitæ longioris. Nam quibus breuior: iis lineæ duæ præciſæ.

CÆSAR.

Declarat volæ ſubſtantiam à carne: item accidentia à lineis: vocat autem ἄρθρα, alio modo, quàm mox: ἄρθρα χειρὸς καὶ βραχίονος, καρπός. Nam καρπὸς ſubſtantia eſt: linea, diuiſura tantùm: ἄρθρον enim communi modo commiſſura. Manus linea cutem committere videtur: *ſciſſuras* Theodorus: etiam *ſulcos*, poſſis. Chiromantici, *lineas*, eſt enim linea, quæ diſcriminat duo, neque eorum pars eſt: dicta à lini tenuitate.

Lineæ manus primariæ tot, quot membra principalia. *Vitalis*, quæ à corde, vt aiunt, fabricatata eſt. Hepatis vocant, *Menſalem*: ſtomachi, proſperitatis. Mediam inter vitalem, & menſalem, capitis. Vt igitur tueamur benemeritum præceptorem: ne dicamus ab ipſo duas tantùm lineas deſignatas: nam earum numerus ne remigi quidem ignotus eſt: ſed quibus vna aut duæ δι' ὅλου, longæui: alioqui οὐ δι' ὅλου. Hoc δι' ὅλου Theodorus *per totam*. dixiſſet δι' ὅλου τῆς χειρός. an verò ſignificat continuitatem: non autem totius ſpatij comprehenſionem? Nam ſanè vitalis ſi totum tractum capit, bona eſt. item *Stomachalis*. Cæteræ autem ſi ad extremam vſque manum deducantur, mala multa portendunt.

Melius dixiſſet, τὸ μὲν οὖν χειρὸς ἐντὸς: quàm, δὲ. videtur enim repetere de vola, quæ dixerat. At dicta potiùs explicari oportet.

CXXXIV. ARISTOTELES.

Ἄρθρον δὲ χειρὸς καὶ βραχίονος, καρπός.

Brachij manúſque articulatio, capulus manus dicitur.

CÆSAR.

IN noſtro codice ſic habet. Theodorus antepoſuit hæc ſuperioribus. Haud tamen propterea labotandum:obturbare enim ſeriem nihil curat Philoſophus in hac hiſtoria.

Καρπὸν Theodorus *Brachiale*, rectiſſimè atque aptiſſimè. non enim habebat Latinum. Nos *Capulum* à multarum rerum ſimilitudine. *Cobum* etiam manus dixiſſemus non temerè. Item *Iugum* commodiſsimè,& molliſsimè. Audacius, *Manile*. *Armillare*, non penitus ineptum. *ἄρθρα* hîc Theodorus, *Nodum*, malè. Non enim ſine cauſſa Philoſophus numero plurali: octonis enim conſtat oſsibus: neque nodus eſt, ſed confinium quoddam potius. *aptationem* qui dicet, Ciceronem ducem habebit loquutionis.

CXXXV. ARISTOTELES.

Τὸ δ' ἔξω τῆς χειρός, νευρῶδες καὶ ἀνώνυμον.

Extima pars manus neruoſa eſt, & nomine caret.

CAESAR.

ILLA intus, carnoſa, nominata. Hæc foris, neruoſa,ſine nomine. Barbari noſtri ex Arabibus exteriores partes, *ſylueſtres*: interiores, *domeſticas* appellârunt. Ait nomen non habere. Hanc inopiam illius poſteri non ſunt paſſi. Quippe excogitârunt hæc, *μετακάρπιον*, & *ὀπισθοθέναρ*. Latini *Dorſum manus*: etiam quidam *Pectinem* à ſimilitudine. Diuiſio præterea volæ ad hunc modum eſt. A Chiromãticis, montes, valles ſiue ſinus, lineæ. A Philoſophis, & à Medicis ſic. A pollice ad indicem, *θέναρ*: ab indice ad minimum, *ὑποθέναρ*. Sinus ſiue cauum, *κοτύλη*. Inter cotulam & *μετακάρπιον*, *στῆθος*, & *ἄνδηρον*. Totum autem hoc, *δράξ*.

Exterioris partis inter pollicē, atque indicē, *ὀπισθοθέναρ*. Totus tractus *δῶρον*, & *κτείς*, & *μετακάρπιον* pars, qualem nomen indicat, *μετὰ τὸν καρπόν*. *στῆθος* exterius interiori reſpondens: ſanè ſine analogia: nulli enim animalium duo pectora: *ταρσὸς* quoque vt ſit ea pars pectinis, quæ ad digitos eſt, fortaſſe minùs rectè opinari ſunt. Vero ſimilius videatur, ita dici palma: ſi ſpectes *ταρσὸν* in pede, eſſe veſtigium ipſum totum, vnde etiam vrbis nomen. Præſertim cùm eadem pars dicta ſit, *κραδος*. Non enim poteſt eſſe vis manus in ea ſola, quæ ſita eſt in neruis exterioribus, in interioribus enim totam potentiam apprehendendi, & continendi poſuit Natura.

Digitorum partes, *φάλαγγες*, *ἄρθρα*, *σκυτάλιδες*: quaſi *ſurculos* dicas. Eorum extrema *κόνδυλοι*. Vnde & plagæ pugnis inflictæ à Græcis, ſicut *Talitrum*, quod medio digito adducto in ſinum pollicis, & cum impetu abducto. Extrema pectinis quæ iunguntur cum clauiculis digitorum, *μετακόνδυλα*. Summorum articulorum ima pars, *ῥιζώνυχα*: ſumma, *ὄνυχες*. Vngium partes intimæ, *χρυστά*: extimæ, *ἄρσεις*. Labra, quibus vtrinque obſidentur, *παρωνύχιαι*, à quibus & morbus, quod Barbari noſtri *Panaritium*. Earum ſinus ad vnguis exitum, *γωνία*. Lunulæ in ortus initio candidæ, *ἀναβολή*. Maculæ in ipſis, *νεφέλια*: noſtrum vulgus, *mendacia*. Pulpellæ ſummorum interiores digitorum, *ῥᾶγες*: id eſt acini: & *κορυφαί*. Pugnum etiam *πίτυλον* Græci vocant.

Vniuerſa manus oſſa ſex & viginti recenſuit Solenſis Clearchus, diſcipulus Ariſtotelis.

A manibus indicia. Grandes manus brutum hominem: latæ fortem: longæ mollem: craſſæ voracem: planæ laborioſum, ſtolidum, fallacem: cauæ acutum, mulieroſum, muſicum: molles mores conſimiles: ſolidæ iudicium acre, animum ſolutum: venoſæ Veneris appetentem, iracundum: maculoſæ, ſubdolum, crudelem: macilentæ irritabilem: piloſæ robuſtum, libidinoſum tardum, auarum cogitabundum. Digiti longi breuem vitam: craſſi pecudem: graciles imbecillum: nodi extuberantes proditorem, aut leuem, ſui ſtudioſum, auarum, mēdacem. Qui ſi fuerint quaſi cinere aut farina aſperſi, ac ſqualidi: caue tibi. Quibus digiti trepidant, ſi quid prehendere petunt: ij præpropero animo ſunt, omnia ſpe complectuntur. Quibus in ſummo acuti, raro malè cogitantes: Quibus retrorſum facilè recuruantur, liberales. Carnoſa internodia voracem,

aut bibacem, aut libidinoſum. Humanioris tamē animi nota eſt. Vngues curti, peſſimo animo, ſubdolo, pellaci, mutabili. Quibus longi; humani, faciles, optimis moribus: quibus maculoſi, mendaces: quibus ſanguinei, faciles: quibus molles, prudentes: quibus duri memorioſi: quibus craſſi, triſtes: quibus manus femur, quod volam obſidet ſub auriculari, grande eſt, & craſſum atque prominens, optimi, & leues ipſi, niſi irritentur: præterea hilari, atque alacres: quibus torus pollici ſubditus, eminens atque carnoſus, libidinoſi, atque incurioſi: quibus vtrunque horũ ſubſidit, itémque ea pars, quæ extrinſecus inter pollicis indicíſque radices turgere ſolet: ij peſſimi: auariſſimi, inſidioſiſſimi: quibus iugum manus latum, fortes, infidi tamen: quibus teres, molles: quibus quadratum, duri, aſperi: quibus tenue, iactabundi.

CAPVT DECIMVM-QVINTVM.

De partibus ſub Thorace.

CXXXVI. ARISTOTELES.

Κῶλον δὲ διμερὲς ἄλλο, σκέλος.

Membrum bipartitum alterum, crus.

CAESAR.

Separandvm Caput fuit hoc, quippe poſtremam diuiſionis partem continet, crura. Quæ bipartita dicit Philoſophus: quia finditur ibi thorax. Sic habes, διμερὲς, & διμοιρὲς, ſicuti διφυές.

CXXXVII. ARISTOTELES.

Σκέλους δὲ τὸ μὲν ἀμφικέφαλον, μηρός· τὸ δὲ πλατυσίεδρον, μύλη· τὸ δὲ δίοστον, κνήμη.

Cuius pars anceps, coxa eſt. Quæ verò circa ſedis locum verſatilis, mola. Quæ gemino conſtat oſſe, tibia.

CAESAR.

Citra pedem treis partes agnoſcit. ἀμφικέφαλον coxæ os: quia clauatum eſt & in ſummo, & in imo. Iccircò *anceps* diximus, non autem *biceps*: vt Theodorus: hoc enim eſt, δικέφαλον, quod in vno vertice duo habet capita. Gladius autem anceps, cuius mucro in ſummo & imo, capulus in medio. Ancipitis vox aliam habet ſignificationem per metaphoram. Verùm hæc vera: quemadmodum fuſiùs in *Originibus*. Inferiùs tamen capita bina ſunt.

Scriptum eſt in noſtro codice, μικρόν. Legimus μηρόν. δίοστον tibiam dicit, quaſi bioſſem. Sicut pedem, πολύοστον: nam coxa, μονόστεον. mola, autem coxæ pars, quæ quoniam verteretur ſub ea parte, cuius vſus plurimus ad ſedendum, nomen inuenit, μύλη. Cognominatur autem à Philoſopho ſimul & definitur, πλατυσίεδρος, παρὰ τὸ πλατύνεσθαι quaſi ἑδρόκλαστος.

Tibiæ nomen in libris *Poëticis*, atque in *Originibus* declaratum eſt. κνήμη Græcis.

In Theodori codice mendum reor. Ait enim, *mola, quod locum orbiculatum foris adiectum eſt.*

CXXXVIII. ARISTOTELES.

Καὶ ταύτης τὸ μὲν πρόσθιον, ἀντικνήμιον· τὸ δ᾽ ὀπίσθιον, γαστροκνημία, σὰρξ νευρώδης [ἢ φλεβώδης.]

Eius pars anterior nomen non habet apud Latinos Græci ἀντικνήμιον. Poſterior, ſura, neruoſa, venoſaque carne conſtans.

CAESAR.

Incvria, inopia, audacia, proportio vocum multum mihi negotij faceſſunt: pars enim anterior tibiæ neque apud Latinos vllum, neque apud Græcos vetum nomen inuenit. Illorum inopia: horum indiligentia, ἀντικνήμιον, vocant. At enimverò ſi totum membrum κνήμη: quid erit ἀντικνήμιον? Latinitatem cùm voluit augere Theodorus, illuſit nobis. Appellauit enim, *cream*. At quid crea eſt? an quia *Ocream* dixerunt veteres? hoc ſanè cruris indumentum: quaſi *Obcrus*. Igitur Ocrea ſi eſt ob cream: crea totum erit crus, non autem anterior pars. Quòd enim vniuerſam tibiam ambiant, videmus in ſtatuis Romanis. Vocum autem proportio etiam Plinij obſtrepit autoritati. Nemo, præter ipſum inuenietur antiquorum qui, quid eſſet ſura, declarârit. *Sura*, inquit, *ſolius hominis. Quippe carnoſa tibiæ pars.* At caro illa nullam habet ſurculi ſimilitudinem. *Surus* enim palum ſignificat ex Ennio, & Feſto. Cuius diminutiuum *ſurculus*. Vtrunque à ſurgendo: vtrunque in plantis. Cuius ſimilitudo in tibiæ parte anteriore: in carnoſa, nulla. Itaque non carnem illam ventrioſam, quam iccircò γαστροκνήμιον Græci appellârunt, ſed os tenuius oſſi craſsiori exteriori latere applicatum Galenus vocat ἀντικνήμιον. Quod os, rectè ſuram dicas. Ariſtoteles autem os maius. *Focilia* Barbari, quaſi *Fulcilia*.

Ægyptiam fœminam ſinè carne illa fuiſſe, Plinius tradit. Sanè animalia cætera nullam habēt. Momus irridebat naturam, quæ tibiam munîſſet ea parte, qua non offenderemus. *Motus enim*, inquit, *antrorſum: natura Momum caſtigabat*: armâſſe ſeſe partem inopem conſilij obſeruare nos anteriorem partem ab offenſione poſſe.

Theodorus Codicis errorem ſequutus eſt, νευρώδης, ἢ φλεβώδης. immo, vt nos legimus, καὶ φλεβώδης. Nam & neruos habet validos, & venarum multum. Ibi nanque varices.

A cruribus indicia tæderet ponere. Neque enim hîc agimus Phyſiognomum: ſed, vti dicebamus, ſemina iacimus ad meſſem aliorum librorum. Longiora crura amentem, animo varium, fluctuantem: curta infidum, arrogantem: exilia auarum, libidinoſum: craſſa pecudem.

Crurum vitia Plinius vix attigit: ea ex Galeno, & Latinis explicauimus in Commentarijs ſuper libros de *Plantis* Ariſtotelis.

CXXXIX. ARISTOTELES.

Τοῖς μὲν ἀνεσπασμένην ἄνω πρὸς τὴν ἰγνύν, ὅσοι μεγάλα τὰ ἰσχία ἔχουσι· τοῖς δ᾽ ἐναντίον, κατεσπασμένη.

Quibus cruris venter ſurſum ſubductus eſt ad poplitem: ij nates grandiores habent. Contra, quibus demiſſus.

CÆSAR.

Qvam inſtituit crurum natiúmque comparationem, ſanè non fallacem modò, ſed mendacem quoque inueniemus. Immò verò craſſiſſimis natibus ſunt, qui deuexum cruris ventrem habent. Exemplum certum & vniuerſale in mulieribus.

Haud parua & illa ceſſatio. Cùm ἰγνὺν nuſquam nominauit: quónam modo faciat hic meram γαστροκνημίαν. Poples ſinus poſt genu, quem καμπὴν mox nominat: dictus quia ponè plicatur. Plinius in Octauo, vitulorum ſuffragines ita vocauit.

Digitized by Google

CXL. ARISTOTELES.

TO' δὲ ἔσχατον ἀντικνημίῳ, σφυρόν, διφυὲς ἐν ἑκατέρῳ τῷ σκέλει.

Extremum oſsis maioris, malleolus, vtraque in tibia geminus.

CÆSAR.

Σφυρὸν, malleum inſtrumentum dicimus: ſic & malleolos ſarmentorum ab extuberantia capitulorum: ſic in ſurculis à Theophraſto, *κορυνάς*. Itaque puto à Barbaris *Cauillam* corruptè, & fuiſſe *Clauillam*, à clauæ nodis.

Signa à malleolis pauca, ſed veriſſima. Quibus multum extant, inuidi: quibus nimis ſubſidunt, ſegnes.

Animaduertes Theodori loquutionem. *Geminus vtrique partitus lateri eſt.* neque enim eſt geminus vtrique lateri.

Notabis & hoc, quod his defuit. Malleolos in ſingulis brachiis ſingulos: eóſque à radio tenuiore brachij extare, qua proportione ad pedes quoque: non ex maiore oſſe binos, vt hîc ait, ſed ſingulos: & ſingulos à minore quoque extuberare.

CXLI. ARISTOTELES.

TO' δὲ πολυόστεον τῦ σκέλους, πούς.

Tibiæ pars multis conſtans oſsibus, pes.

CÆSAR.

QVi ſupra definiuit τὸ σκέλος, τὸ δίοστεον, non rectè nunc dicit, τὸ πολυόστεον eſſe σκέλους partem. Ariſtoteles igitur hîc, σκέλους, Theodorus Tibiæ nomen ſuppreſſit: Philoſophi errorem texit: interpretis malam fidem detexit.

CXLII. ARISTOTELES.

TOύτου δὲ τὸ μὲν ὀπίσθιον μέρος, πτέρνα. τὸ δ' ἔμπροσθιον τοῦ ποδὸς, τὸ μὲν ἐσχισμένον, δάκτυλοι πέντε.

Huius pars poſterior calcaneus. anterior autem qua ſciſſa eſt, digiti quini exiſtunt.

CÆSAR.

Πτέρναν, *Calcaneum* diximus cum Latinis: quòd ea pars maximè attingat ac premat terram. *Perna* & *Pernio* in porcis vna extrita litera: pes poſterior etiam cum parte coxæ. Hiſpani etiam hominis crura.

CXLIII. ARISTOTELES.

TO' δὲ σαρκῶδες κάτωθεν, τὸ δ' ἄνωθεν ἐν τοῖς προσθίοις νευρῶδες καὶ ἀνώνυμον.

Inferior autem carnoſa: ſupera verò neruoſa, & carens nomine.

CÆSAR.

ΠΟλυόστεον dixit nunc πολυμερὲς oſtendit: eſt pars poſterior, calcaneus. anterior, digiti: media duplex, ſuperior neruoſa: inferior carnoſa. Superiorem nomine carere ait: inferioris nomen non ponit. Pollux tamen, πεδὸν, hanc vocat. Vulgus noſtrate

K

ſuperiorem, *Collum pedis* nulla ratione. vtrunque potuit ſic dicere: nomine caret. Theodorus *Plantam* dici, ſcripſit, contra fidem interpretis: contra Latinitatis rationem. *Planta* enim eſt in pede, quod in manu, *Palma*, dicta à planicie, quaſi *Palanta*. Inferiorem autem *Veſtigium* appellari. Sanè Plinius pro pedis ea parte in ſecundo. *Apud Indum flumen duos eſſe montes, alterum ferrum tenere, alterum reſpuere. Itaque ſi claui inſint calciamentis: ab altero veſtigia auelli nequire: in altero ſiſti non poſſe.* Idem in XI. de Cameli pede loquens, *Veſtigio*, inquit, *carnoſo*. Et in eodem libro, de Simiæ planta pedis. At Curtius, & ante eum M. Tullius, pro forma impreſſa in puluerem, aut in limum à pede; neque aliter. Et puto ſic ſolùm veteres loquutos: quippe in quæ væ id eſt valdè ſtaretur. non ab diuturnitate, ſed à vi inſtandi.

CXLIIII. ARISTOTELES.

Δακτύλου δὲ τὸ μὲν ὄνυξ, τὸ δὲ καμπή· πάντων δὲ ὁ ὄνυξ ἐπ' ἄκρων· μονόκαμπτοι δὲ πάντες οἱ κάτω δάκτυλοι.

Digitorum partes, tum vnguis, tum plicatura: vnguis omnibus in ſummo: plicatura vna omnibus inferioribus.

CÆSAR.

Dici nequit, quàm nollem hoc ſic à Philoſopho ſcriptum, qui μονοκάμπτους pedum digitos profeſſus eſt. Nihilo enim paucioribus conſtant articulis, quàm ij, qui ſunt in manibus: totidémque flexionibus plicantur: tametſi minùs plicatiles ſunt. Quippe ad comprehenſionem neutiquam comparati. In Simiis apertiùs deprehenditur: quibus illæ etiam pro manibus vtantur aliquando.

Theodorus καμπὴ, *Nodus*, non rectè. Etenim καμπὴ curuitatem aut notat, aut promittit. Nodus cohæſionem tantùm, aut tumorem, etiam in non curuis.

CXLV. ARISTOTELES.

Τοῦ δὲ ποδὸς ὅσοις μὲν τὸ ἐντὸς παχὺ καὶ μὴ κοῖλον, ἀλλὰ βαίνουσιν ὅλῳ, οὗτοι πανοῦργοι.

Qui interiorem pedis partem craſſam, non cauam habent ita, vt tota planta ingrediantur: verſuti.

CAESAR.

Plinius cognomina deducit à pedum habitudine, quæ in *Originibus*, atque in libris *De Semine genitali* narrata ſunt. *Planci*, qui plantam planam, non cauam habent. Nam & tabulas ita veteres appellabant: ita nunc Galli: ita Ligures Taurini. Craſſam ait Philoſophus, non quæ excreuerit: ſed quæ explêrit, quod vacuum eſſe debet. Hos verſutos ait. At *Panſa*, quibus ſparſa admodum planta eſt. Hos ſtolidos, & pecora propemodum agnoſcas. *Scauri*, quibus caui pedes: ingenio ſimplici, & vegeto. Quibus digiti extenſi, ſegnes: quibus contracti, laborioſi: quibus pollex reſupinus, impudentes: quibus flectitur introrſum, aliquando etiam ſeſe vt ſubdat próximo, peruicaces. *Falcones* ait Feſtus dictos, in ſexto: at in tertio, etiam *Capyas*. Regio animo ij, ſed infelici. Quibus pedes, cruráve crepant inter eundum, ſalaces.

Nota. τὸ ἐντὸς poſuit pro, τὸ κάτω. Nam τὸ ἐντὸς eſt inter pollicis latus, & malleolum interiorem. τὸ ἐκτὸς latus inter minimum & malleolum exterius. quod verò hîc intelligit τὸ κάτω eſt, inter radicem inferiorem digitorum, & calcem.

Πανοῦργοι. Theodorus, *Verſuti*. ſatis habuit, addidit, *& fraudulenti*. Quot tamen ſine fraude verſuti ſunt? neque omnis πανοῦργος, continuò κακοῦργος. τὸ πᾶν, hîc vitium non ſignificat.

CXLVI. ARISTOTELES.

Κοινὸν δὲ μηροῦ καὶ κνήμης, γόνυ, κάμπη.

Commune coxæ ac tibiæ, genu, & poples.

CÆSAR.

NON eſt commune, quale ſupra dicebamus: ſed tanquam vtriuſque non ſolum meta, ſed etiam pars ad officium flexionis. Supra erat ἀγκὼν, καὶ ὠλέκρανον: nunc eadem proportio: ἀγκῶνος, τὸ γόνυ. ὠλεκράνῳ, ἡ ἰγνύς: quam hîc καμπὴν, vocat.

Antiqui in genibus: in cauo ſcilicet ſub patella, animam eſſe arbitrabantur: quemadmodum & Plinius cenſet: propter eà quòd lethalia ibi vulnera: quaſi euolante inde anima. Itaque in eis Religionem poſuiſſe: quamobrem ſupplices demittere genua, perinde atque vitam ſummittant: eius, cui ſupplicant, attingere ſua: tanquam inde vitam paciſcantur.

A genibus ſigna: quibus tumida, ſalaces, acuti, ſui ſtudioſi; fraudulenti. A coxis: recta, & rigida, minùs agiles facere: minùs aptos ad equitandum. Curua ingenioſos notat, quíque data occaſione fraudes nectant. Gloriæ ſunt appetentes, minùs proceri fiunt: craſſiores minùs audacibus: tenuiores inſidis.

Cruris partes minutiùs, & nomina. Totum crus non ſolum κῶλον: ſed etiam κώλυμα. Coxæ pars ſuperior, quæ in vertebram ingreditur, caput dicunt: *malleum* Galli. Eminentiam Græci τρόχαντηρα. Toroſæ carnes communi voce, μῦες. Pars interior, quæ femina dicebamus, παραμήρια, quæ in medio coxarum, μεσομήρια. Quà coxa cum tibia committitur ad flexum, γόνυ. Os orbiculare genu impoſitum, à nobis *Rotula* & ab Hiſpanis, item ſcutula, & patella. Græcis multa vocabula; ἐπιγονατὶς, κόγχη, μύλη, ἐπιμυλὶς ab Hippocrate: μυλακρὶς ab Hipponacte. Muſculus ad genu pertinens, ἐπιγουνίς. Sinus qui ponè reſpondet curuaturæ genuum, ἰγνύη. Tota pars à genu, tibia: duobus conſtans oſſibus inæquali longitudine: non enim tenuius coxam attingit: impari craſſitudine: tota fultura in maiore, quod anterius, & interius ſimul eſt. *Focilia* barbari quaſi *Fulcilia* dixere. Tenuius παρακνήμιον: quaſi tibiæ acceſſionem: craſſius προκνήμιον: eius partem anteriorem, ἀντικνήμιον: pulpa tibiæ, γαστροκνήμιον. ima pars quæ vtrinque, κερκίς. puſilla oſſa, quæ ſubtus ſunt, περόναι, & παρακερκίδες, & ab eorum firmitate, σύνδεσμοι. Neruus à poplite ad calcem, τένων, inquit, Pollux. At nomen commune. pars ima tibiæ, σφυρὸν: addit Pollux, etiam πέζαν: at cuimuerò πέζα eſt, quod πόδιον, vnde noſter, *Pes*. Etiam ἀστράγαλος habes apud Galenum atque alios: verùm in ſecundo videbimus. πτέρνα pro voce noua habetur Polluci, σκελὶς pro veteri: quod vides falsò eum profiteri. Nam Ariſtoteles ſic vocat: qui inter vetuſtos eſt: poſt ἀστραγάλους eſſe pedem. Galenus pedis partem facit. Pedis partes anteriores oſſibus neruíſque conſtantes πέδιον, quæ pars digitis adiacet, ταρσός: poſterior, πτέρνα: infera, τύλωμα: pars craſſa digitis adiacens, στῆθος: nos puluillum. Nam προστηθίδα qui appellat, quod στῆθος vocet, non habet. Citra eam, κοῖλον. Addit Pollux, digitorum nomina eadem quæ in manu. Sanè ſitus ſimilis perſuaſerit ad dignotionem. At verò quis annularem dicat? Græcis plus licuit: quia nomina à locis, & magnitudine, & vicinia poſuere. Vidimus nos Neapolitanum quendam Antonium nomine, pedibus ſuentem, cibos ſecantem, ori admouentem, aures ſcabentem, clauum figentem, etiam ſcribentem: in eo ſanè digitos ab officiis denominare potuiſſes. Cui Natura peculiare id attribuerat pro eo, quod manibus, atque etiam brachiis carere fecerat à principiis ſuis. Sub digitis ſciſſuras, χύμετλα: ſuper digitis, πταίσματα.

CAP. DECIMVMSEXTVM.

Comparatio partium in cæteris: recenſio accuratior.

CXLVII. ARISTOTELES.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ μέρη, κοινὰ καὶ θήλεος καὶ ἄρρενος. ἡ δὲ θέσις τῶν μερῶν πρὸς τὸ ἄνω καὶ κάτω, καὶ πρόσθιον καὶ ὀπίσθιον, καὶ δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, ὡς ἔχει, φανερὰ μὲν ἂν εἶναι δόξειε τὰ ἔξωθεν κατὰ τὴν αἴσθησιν. οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν λεκτέον, δι᾽ ἥνπερ καὶ τὰ πρότερον εἰρήκαμεν, ἵνα περαίνηται τὸ ἐφεξῆς, καὶ καταριθμουμένων, ὅπως ἧττον λανθάνῃ τὰ μὴ τὸν αὐτὸν ἔχοντα τρόπον, ἐπί τε τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων.

Mari, ac fœminæ communes partes hæ. Quæ vt poſitæ ſunt ſupra & infra, ante & ponè, ad dextram & ſiniſtram, videri fortaſſe poſſint notæ ſenſui, cùm ſunt exteriores. Verùm eadẽ de cauſſa, quam ſupra dicebamus, de ipſis item ſcribendum eſt: vt ſcilicet tum ordo abſoluatur: tum illis enumeratis conſtet, quæ homini cæteriſque animantibus non conueniant.

CAESAR.

EXTIMARVM partium abſoluta narratione, videbatur tranſeundum ad interiores: id quod Philoſophus quare differat, ſui conſilij reddit rationem. Repetendæ, inquit, quo conſtet differentia earum in homine, atque aliis. Notæ igitur ſunt hactenus per hanc hiſtoriam: quippe ſenſus iudex rerum eſt, quæ apparent. Apparent autem exteriora. Ecce ſyllogiſmum. At enimverò, inquit, agnoſcendus earum ſitus in cæteris quoque, idque ſecundum triplicem dimenſionem. Non poteſt agnoſci, niſi per comparationem. Comparatio non fit per ſenſum, quemadmodum in ſecundo, & tertio de *Anima*, ſcriptum eſt. Igitur dicendum amplius. Ecce alterum ſyllogiſmum. Quos iccircò digeſſi, quia oratio hic ſubobſcura, & duriuſcula ſanè eſt.

Theodorus τὰ πρότερον, *ſuperiora*, At quænam ſuperiora? immò verò aduerbium eſt τὸ πρότερον: Quam cauſſam prius diximus. Dixit autem ſuprà, in octauo Capite, ὅμως δ᾽ ἵνα τῷ μὴ παραλείπειν τι τὸ ἐφεξῆς, καὶ τοῦ λόγον ἔχειν μετὰ τῆς αἰσθήσεως. Eſt igitur τὸ πρότερον, ſicuti τοπικῶ & τὴν μετὰ ἔχειν, & κατ᾽ ἀρχήν. Theodori autem tranſlatio hunc habet ſenſum. Deſcribendus eſt partium ſitus, eadem de cauſſa, qua ſuperiores partes enumerauimus. Vides nugationem: eædem nanque partes ſunt. Quid igitur ait ſuperiores? quaſi ab his diuerſas.

Alter eiuſdem error: cùm Caput continuauit. Adeò enim diuerſum eſt à ſuperioribus, vt neceſſitatem ponat nouæ deſcriptionis.

Ex libris *Metaphyſices* etiam errorem occultum vulgi iudicio deprehẽdes. Sic enim ait Theodorus. *Quo minùs lateant ea, quæ non modo eodem homines, quo cætera animalia poſſident.* Comparatio nanque cum fit cuiuſpiam rei quæ ineſt præſtantiori, & deteriori: hoc ad illud tanquam ad menſuram referendum eſt. Quæ fuit cauſſa ſapienti viro Ariſtoteli, vt hominem ſibi, eiuſque partes proponeret, ad quas aliorum animalium naturam reduceret. Theodorus autẽ Animalium cæterorum naturam præponit hac oratione. *Homo non habet eo modo partes, quo reliqua animantes.* Ita oratio Philoſophorum neutiquam vulgari ſermone contineri poteſt.

CXLVIII. ARISTOTELES.

Μάλιστα δ᾽ ἔχει διωρισμένα πρὸς τοὺς κατὰ φύσιν τόπους τὰ ἄνω καὶ κάτω ἄνθρωπος τῶν

Igitur ſi cum locis, quos Natura ſupra, infráque diſpoſuit ſupera, inferæque hominis partes comparentur inuenias

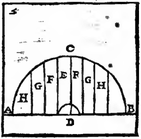
ἄλλων ζώων. τά τε γὰρ ἄνω καὶ κάτω, πρὸς τὰ τοῦ παντὸς ἄνω καὶ κάτω τέτακται. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ πρόσθια καὶ τὰ ὀπίσθια, καὶ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ, κατὰ φύσιν ἔχει. τῶν δ' ἄλλων ζώων, τὰ μὲν οὐκ ἔχει, τὰ δ' ἔχει μὲν, συγκεχυμένα δ' ἔχει μᾶλλον.

inuenias ipſum facilè cæteris anteire animantibus. Ita ea ad vniuerſi orbis ſitum, atque ordinem accedunt, quemadmodum anteriores quoque & poſteriores. Item dextra, atque ſiniſtræ. At alia animalia aut eas neutiquam nacta ſunt, aut non ita expreſſas.

CÆSAR.

DVas facit nectítque comparationes. Hominem reducit ad vniuerſi rationem: cæteras animantes ad rationem hominis. Habes igitur cælum in ſummo: ita caput, quod inſtrumentum rationis eſt. Cælum αἰθὴρ, à perpetuo rotatu, ſic perpetua motio in intellectu ſapientis. Aër conuenit cum pectore. Aqua cum aluo. Terra cum ſolidis partibus inferioribus. Quare Homo à Græcis ἄνθρωπος, quoniam ἄνω ἀθρεῖ ὀπί. Sic ſupera & infera. An verò ante, & ponè eſt in vniuerſo? eſt ſanè. Mouetur enim antrorſum primum mobile: quemadmodum aliis in libris declarauimus, non autem à dextra in ſiniſtram: quod nugati ſunt Pythagoræi. Haud enim par eſt, tam nobile animal habere partes inter ſe diſſimiles: ita vt altera alterâ potior ſit. Prætereà ſi dextrum eſt oriens, occidens ſiniſtrum: caput erit in Antarctico, pedes in Arctico. Quod ridiculum eſt. Nobilior enim pars terræ nobiliori cæli parti ſubiecta eſt. Hæc autem noſtra nobilior. Aliorum autem orbium capita, vbi pedes illius: pedes, vbi capita. Alias rationes habes in noſtris Commentarijs. Sed prono motu mouetur Cælum, antrorſum ſcilicet: quoniam enim locum habet optimum, extra quem eſſe non poteſt: pérque partes tantùm debuit moueri: firmi quippiam datum oportuit. Non fuit terra. Nanque etiam ſi non exiſteret terra nihilo ſecius moueretur. Sed partes duæ, quas à vertendo πόλους Græci nominârunt: in his tanquam pedes habet vtrinque vnum, & pronum prorſum promouet.

Dixit, alia animalia aut carere illis partibus penitus, aut confuſas habere. συγκεχυμένα, ex Cicerone diximus, *non expreſſas*. Quia aut capite carent, aut non habent ſitum. vt homo. Tametſi de Auibus, quod opponas, habes. Cæterum illarum corpus in bilibrio eſt ſuper coxis: noſtrum autem ad perpendiculum. Quare ne caput quidem ipſarum ad amuſſim corpori impoſitum eſt tanquam in ſupremo loco: manifeſtior autem differentia in dextro, & ſiniſtro: neque enim dignoſcas in quadrupede, aut aue, aut ſerpente. In piſcibus tamen multis etiam extrinſecus deſignabis dextrum & ſiniſtrum. Neque ſolùm in Planis, verumetiam in iis, qui ſunt ſicut Scombri. Id quod ab ipſo Ariſtotele nequaquam animaduerſum fuerat. Manifeſtiſſima verò diſſimilitudo in ſitu anteriorum & poſteriorum. Quippe quadrupedes poſteriora cælum versùs habent: anteriora terram ſpectant: neque videntur antrorſum procedere; ſi partes ipſas ſpectes: ſed ſurſum verſum moueri: caput enim ſemper prius eſt. Potius ad imitationem cæli, quàm homo ipſe. Quod cælum quaſi in caput ſemper vertitur: quemadmodum & Rota. Dico quaſi in caput: quia tota circumferentia caput eſt: axis autem pedes.

Pulcherrima verò dubitatio. Nam ſi motu agit in hæc inferiora: ergo quo mouetur modo, eo modo aget. Mouetur autem ſuper axe à polo ad polum quiete manifeſta: ergo quæ linea ducetur ab æquatore, ſola pertinget ad centrum, ſoláque influet: cæteræ lineæ extra centrum, atque etiam extra terram. Vt ſit A B poli, & inter eos axis, A B C, circumferentia. D centrum terræ. E Linea ab æquatore. F G H, alia lineæ perpendiculares à circumferentia quæ mouetur, ad axem ſuper quo mouetur. Verùm in noſtris Commentariis hæc diſcuſſimus.

CXLIX. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν κεφαλὴ πᾶσιν ἄνω πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἑαυτῶν· ὁ δ' ἄνθρωπος μόνος, ὥσπερ εἴρηται, πρὸς τὸ τοῦ ὅλου τελειωθεὶς, ἔχει τοῦτο τὸ μόριον.

Ac caput ipſum quidem omnibus impoſitum corpori ſuo fuit. Solus tamen homo, perfectus ad vniuerſi rationem, corpus habet ſuum.

CAESAR.

Hinc iam incipit exponere particulatim, compararéque hominis partes cum partibus vniuerſi. A capite meritò incipit: quippe in voce hac incipit, & in hac, principium, capitis vox eſt. Ait igitur: quanquam omnia capita in ſummo ſunt corpore: tamen ſolum hominem ad perpendiculum habere. In ſummo quidem habent cætera, at in ſummo non ferunt. Iccircò dixit, πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἑαυτῶν. Nam πρὸς τὸν οὐρανὸν, non habent: ſolus homo habet. atque ita explicauimus, quod more ſuo reliquit indiſcuſſum.

Dixit hominem τελειωθέντα, non τέλειον, vt differret à Deo. Solus enim Deus τέλειος. quippe à nullo: homo autem ab illo τελειωθείς.

Theodorus addidit temerè: *cæteris*. At Ariſtoteles tam homini, quàm aliis caput in ſummo corporis impoſitum ſcribit. Itaque non excipit hominem in hoc: ſed quod etiam habendo caput ipſum eodem quo cæteræ animantes loco, etiam geſtatione, & vſu, & fine vniuerſo ſimilis orbi ſit. Quare malè omiſit Theodorus, μόνος. Addidit & alia non neceſſaria.

CL. ARISTOTELES.

Μετὰ δὲ τὴν κεφαλὴν, ἐστὶν ὁ αὐχὴν, εἶτα στῆθος καὶ νῶτον, τὸ μὲν, ἐκ τοῦ πρόσθεν, τὸ δ', ἐκ τοῦ ὄπισθεν. ἐχόμενα τούτων· γαστὴρ καὶ ὀσφὺς, καὶ αἰδοῖον, καὶ ἰσχίον· εἶτα μηρὸς καὶ κνήμη, τελευταῖον δὲ πόδες. εἰς τὸ πρόσθεν δὲ καὶ τὰ σκέλη τὴν κάμψιν ἔχει, ἐφ' ἃς καὶ ἡ πορεία· καὶ τῶν ποδῶν τὸ κινητικώτερον μέρος, καὶ ἡ κάμψις· ἡ δὲ πτέρνα [ἡ] ἐκ τοῦ ὄπισθεν· τῶν δὲ σφυρῶν ἑκάτερον, κατὰ τὸ οὖς.

Suſtinetur à collo caput: ſub collo pectus ante, dorſum ponè. ſequuntur illud venter, hoc lumbi: tum autem genitalia, & nates: mox coxa, & tibia. Poſtremi pedes ſunt. Flectuntur antrorſum etiam crura, quam in partem mouentur quoque ingreſſu, & pedum tum pars mobilior, tum flexus. at calcaneus ponè eſt: malleolus autem vterque ab latere ſecundum aurem.

CAESAR.

Repetita ab ipſo, non ſunt à nobis repetenda. Innuit autem partes anteriores mobiles eſſe: propterea quòd totum in eam partem mobile eſt. Mobilitatem autem duplicem: & in actione ipſa, ingrediendi ſcilicet: & in ea, quæ tanquam inſtrumentum quoddam ad hanc eſt comparata. Intelligo flexionem crurum, & pedum. Nam ingreſſio eſt carptio quaſi quædam ſubjecti ſoli. Itaque flexio prorſum eſſe debuit: ſublato enim pede, ac poſteà affixo, quaſi attrahimus ad nos ſolum. At aues non item: ſed affixo pede nihilominus adhuc obliquum crus habent, itaque erigere ſeſe coguntur. Neque enim v[illegible]us eis greſſus deſtinatus eſt. At ad volatum eadem, qua crura noſtra, ipſis alæ inſtitutæ ſunt: quippe prorſum flectunt. Quin & piſcium pinnæ hoc item mouentur modo, vt aquam ſibi ſubigant. Pedis autem poſterior pars ad firmamentum potiùs, quàm ad motum data.

Cùm malleoli quatuor ſint, aures duæ tantùm: quomodo erunt malleoli ſecundum aurem? Sanè rectè: ad auris enim perpendiculum ſunt: ab lateribus ſinguli, ſinguli intus ad eandem lineam. Theodorus paraphraſten ſeſe mirum exhibuit multis illis verbis. *Malleoli ſitum aurium imitantur: quippe qui latera teneant imi cruris: quomodo aures iuncta lateribus capitis habentur.*

CLI. ARI

CLI. ARISTOTELES.

ΈΚ δὲ τῶν πλαγίων τῶν δεξιῶν καὶ τῶν ἀριστερῶν, οἱ βραχίονες, τὴν κάμψιν ἔχοντες εἰς τὸ ἐντὸς, ὥστε τὰ κυρτὰ τῶν σκελῶν καὶ τῶν βραχιόνων πρὸς ἄλληλα εἶναι, ἐπ' ἀνθρώπου μάλιστα.

AB vtroque latere tum dextro, tum ſiniſtro flexionem exercent introrſum brachia. itaque curuatio eorum, atque crurum inter ſe reſpondent: præſertim in homine.

CÆSAR.

CRVRVM, & brachiorum flexiones inter ſe contrarias, vt ſupra, oſtendit: ſed hîc addidit, præſertim, μάλιστα. proptereà quòd eum in aliis, tum in homine expreſſius eſt. Laeertaeeum enim genus eodem modo flectit. In pecudibus & iumentis contrà: in muſcis & cancris certa alia ratione flectuntur: ſed de his ſuo loco.

Dixit autem πρὸς ἄλληλα. id eſt æqua proportione, ac modo reſpondent. ſicut lineæ dicuntur παράλληλαι, quarum tenor, & interuallum æquè idem.

Theodorus de ſuo addidit: *dependent*. præterea maximo errore lapſus eſt: cùm, deuexum, dixit *curuaturam*. Nam deuexum depreſſum ſignificat; itaque conuexum cauum. κυρτὸν autem genuum & brachiorum mutuo reſponſu, curuatura eſt, non cauitas.

CLII. ARISTOTELES.

ΤΑ'ς δὲ αἰσθήσεις καὶ τὰ αἰσθητήρια, ὀφθαλμοὺς, καὶ μυκτῆρας καὶ γλῶτταν, ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν ἔχει.

SEnſus autem, eorúmque inſtrumenta, oculos, nares, linguam, eandem in partem anteriorem habet.

CAESAR.

SENSVS treis anteriores ſtatuit Natura: quippe oculi ad motum comparati: vt duces, aut antecurſores eſſent. Item guſtus inſtrumentum, & odoratus, quia ad manum.

Non dicit ſenſus omnes, vbi ait τὰς αἰσθήσεις. ſed, τὰς, hîc ſignificat, ταύτας: hoſce tres ſenſus.

Ἐπὶ τὸ αὐτὸ: non autem ἐπὶ τῷ αὐτῷ. vt indicaret profectionem ſpirituum à partibus intimis, ad partes ſenſorias. Theodorus addidit, *ſpectantes*. Ego nunquam poſuiſſem, cùm de oculis, lingua, auribus loquerer: oculi ſpectent: cætera non.

CLIII. ARISTOTELES.

ΤΗ'ν δὲ ἀκοὴν καὶ τὸ αἰσθητήριον αὐτῆς, καὶ τὰ ὦτα, ἐκ τοῦ πλαγίου μὲν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς δὲ περιφερείας τοῖς ὄμμασι.

AT auditum, eiúſque inſtrumentum, & aures ipſas tum ab latere ſtatuit Natura, tum ad libellam oculorum.

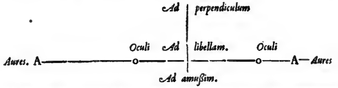
CAESAR.

AD latera, vt vndique audiat. verùm hæc in libris de *Cauſis*. Dixit: auditum, inſtrumentum, aures. Quoniam ἀκοὴ, eſt vis ipſa ſentiendi. Aures, aditus ad aëris pulſum excipiendum. Inſtrumentum audiendi intelligo, aërem intimum, neruum, Meningam. Quare per copulas ſic ſcripſit. τὴν ἀκοὴν, καὶ τὸ αἰσθητήριον αὐτῆς, καὶ τὰ ὦτα. At

K 4

Theodorus de triuio, non ex Lyceo. *Auditum, eiúſque partem ſenſoriam*, id eſt, *aures*. Sanè neque aures, neque nares, ſunt τὸ αἰσθητικόν.

Ἔστι τῆς αὐτῆς περιφερείας. Theodorus, *eodem in orbe*, rectiſſimè. Nos, *ad libellam*. Tranſuerſa enim linea ad libellam ducitur: altera hanc ſecans angulos rectos faciens, ad perpendiculum. Falſum verò eſſe hoc, etiam ſuprà diximus. Aures enim oculo inferiores.

CLIIII. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ὄμματα ἐλάχιστον κατὰ τὸ μέγεθος διέστηκεν ἄνθρωπος τῶν ζώων.

Humani oculi minimo interſtitio inter ſe abſunt, ſi magnitudinem contemplere, prout in aliis animalibus.

C AE S A R.

TOTIVS Hominis intelligit magnitudinem. Verùm paſſerum, ſolearúmque oculos contemplator. Penè enim ſe contingunt. Atticiſſimè, ἄνθρωπος τὰ ὄμματα διέστηκεν. Theodorus: *diſtant oculi homini ſibi*. Nihil barbarius. Nihil enim ab ſe diſtat, niſi amens. Barbari verò ſic loquuntur, *mihi diſto*.

CLV. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ ἀκριβεστάτην ἄνθρωπος τῶν αἰσθήσεων τὴν ἁφήν, δευτέραν δὲ γεῦσιν. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις, λείπεται πολλῶν.

Est homini ſenſuum præſtantiſſimus tactus. Deinde guſtus. Cæteris ſenſibus aliorum animalium pleraque anteunt.

C Æ S A R.

AMBIGVA oratio diligentius obſeruanda eſt. Compararit ne ſenſus Hominis inter ſe, an ad alia animalia. Nam ſi aliis compares animantibus: viſu multis cedit: at idem viſu multa ſuperat. Auditu à talpa vincitur: at ceruum vincit. Odoratu præſtant vultures: at ipſe capellis, & ouibus. Guſtum verò ſi conſideres: eum puto à plurimis animalibus anteiri. Quippe res duras gallinæ deprehendunt primo quoque linguæ tactu, quales ſint. Homo nonniſi comminutarum: atque propterea opus habuit ſaliuæ admiſtione. Præterea cum brutiſſimus ſenſus ſit: atque eius vſus frequenter vitio datus: Brutis eum potius conuenire par eſt. Nos itaque præter communem ſententiam, noſtro more, aliquid dicamus. Homini tactum eſſe & inter ſuos ſenſus, & inter omnes aliorum præſtantiſsimum. Tenuiſſima enim cute eſt. Hoc ſit ſine controuerſia. Bonitas autem ſenſus cum duplex ſit: vna in celeritate, & acumine poſita: altera in iudicando multa ſenſilia: videamus in his quæ ratio ſit inita à natura in nobis, & in aliis. Ac in ſenſu tactus tum celeritas, tum acumen in nobis ſumma ſunt. Iudicium verò tantùm, vt è cæteris animalibus nullum, ne comparari quidem dignum ſit. Iccircò Barbari partim, partim ſupini malè digeſſerunt hanc ſentiendi vim. Nam in pupula digiti indicis manus dextræ cùm eam poteſtatem inſignem præ cæteris dicerent: rectè ſentiebant. Erat hæc

veterum ſententia. Cùm eis obiiciebatur, iuxta oculum, ſecundum aures, ſub alis, ſub pedibus fieri ſenſionem exquiſitiorem: quid reſponderent, non habebant. Itaque ſic diſtinguendum fuit. Celeritatem &, vt ita dicam, præciſionem quandam ſenſus in his deprehendi, & agnoſci poſſe: in ſummo Iudicis temperamentum medium eſſe ad extrema omnia percipienda. Ad hãc rationem reducendam alteram conſiderationem. Nam à certis animalibus quouis ſenſu ſuperamur, ſi certa extrema ſpectes. Auenam enim ſtatim in os admiſſam Gallina integram citiùs deprehendet, quàm nos comminutam. At iudicationem è media temperatura quæ homini debetur ad intellectionem, nobis deſignatam à natura. Præterea quòd ad tactum pertinet: negandum à tenuitate cutis tactum agnoſci, eiúſque perfectionem. Nam ſub pedibus, vbi craſſiſſima eſt, vel pilo tactus reſilio. Hæc ſic ſi cum aliis comparetur.. Si autem ſenſus inter ſe ipſo in homine conferantur; Viſus videtur eſſe maximus: ad cælum enim vſque pertingit. Secundo loco Auditus. Tertio Olfactus. Illud autem accuratiùs contemplandum. Si ſenſus ſunt propter intellectum: ergo qui ſenſus plus ſeruiunt intellectui, ij homini debentur perfectiores. Itaque in herbis explorandis guſtus præferetur. Ad cæteras Naturæ cognitiones viſus præferetur. Et ſanè anteit guſtus actionem in ipſis item herbis. Non igitur tactus, aut guſtus præſtantiſsimus. Nam ſanè tactus quàm minimum ſeruit intellectioni: guſtus non multùm. Ad hæc cùm perfectionem quæramus, & perfectio duplex ſit: quædam ſimplex, alia certum directa ad finem: ſimplex fortaſſe erit in aliis: in viſu autem & auditu ea, quæ ad intellectionem ſuppeditetur. Vter verò vel vtilis vel neceſſarius magis? nam ſanè in primo *Metaphyſices* dictus eſt auditus diſciplinæ ſenſus. Sic eſt reſpondendum. Scientiam duobus modis nanciſcimur. Aut per nos, aut ab aliis. Qui igitur diſcunt, auditum viſu potiore vſu habent: qui ab ſeipſis promouent: iis eſt viſus maioris operæ. In Mathematicis verò etiam cùm audias à præceptore: viſus nihilominus eſt neceſſarius. De amplitudine diximus: cùm oſtendebamus longiùs videre nos quàm audire. De perfectione: vbi diſcuſsimus finem vniuſcuiuſque. De ambitu verò quid ſtatuemus? Quís nam ſenſuum quàm plurima comprehendit? nam præter ſenſilia propria, ſunt & communia: vt magnitudo, & figura, atque alia, à quibus diſcluditur guſtus, olfactus, auditus. Magnitudinem nunc intelligo corporum. Nam magnam vocem inter hæc, hac ſub ratione non admitto. Vter igitur tactus, an viſus vel plura, vel melius comprehendit: & puto viſum. Ita ſit viſus perfectiſsimus ad intellectionem & finem hominis. Tactus autem exquiſitiſsimus: quia minimo quoque ſenſili moueatur. Quemadmodum ſupra de pedum planta dicebamus. Quis autem iudicat ſuo in genere plures differentias? videntur omnes æquè: ſi rerum omnium cognitio homini à Deo apparata eſt. Et cognitionis vniuerſæ vel duces, vel miniſtri ſenſus omnes ſuo quiſque ab obiecto: vt vocant Philoſophi.

Explicatis noua quadam ſubtilitate quæſtionibus, illud nunc agendum. Quid Philoſophus intellexerit. Nempe cum aliis comparat animantibus. Ait enim in cæteris ſuperari. Quare innuit tactu, & guſtu non ſuperari. Nam tametſi guſtum in gallinis obiecimus: & in limacibus tactus videatur exquiſitior quàm is, qui in homine eſt: at in vtroque genere obſcurius ab illis ſentiri differentias. Itaque dixit, *ἀκριβεστάτην*, *non μεγίστην*.

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM.

De partibus Hominis interioribus.

CLVI. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν μόρια τὰ πρὸς τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν, τοῦτον τέτακται τὸν τρόπον, καὶ καθάπερ ἐλέχθη, ὠνόμασταί τε μάλιστα, καὶ γνώριμα διὰ τὴν συνήθειαν

Quæ hominis partes extimæ apparent, tum ſitu, tum nominibus vſitatis, eo, quo diximus, modo ſic pote nota ſunt. Contrà, interiores ignota, quamobrem ad aliorum partes

ἔστι τὰ δ' ἐντὸς, τοὐναντίον ἀγνώριστα γάρ ἐστι [μάλιστα] τὰ τῶν ἀνθρώπων. ὥστε δεῖ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων μόρια ζώων ἀνάγοντας σκοπεῖν, οἷς ἔχει παραπλησίαν τὴν φύσιν.

partes animantium relatas, quibuſcum habent natura affinitatem, contemplari debemus.

CAESAR.

CVM à notioribus ſemper inueſtigat : ab exterioribus noſtris cæpit narrare. eodem inſtituto abſtinet nunc ab interioribus humanis. Serò enim homo ſectus eſt, & rato. Quin Galenus cùm animaduertat, quæ omiſerit Ariſtoteles, nunc quæ Galenus errârit recentiorum diligentia deſignat. Animalia autem alia quotidie vel cibi gratia aperiuntur. Quare commodiùs illis conſideratis humanas quoque partes ad eas relatas diſquiremus.

Τὰ πρὸς τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν : Atticiſsimè : alius τὰ ἔξωθεν τὰ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ. Signatiùs tamen ſic. πρός. Quia non ſolum quæ videntur, ſed etiam paulò interiores narrauit quæ ad exteriorum tamen narrationem pertinerent, vt vertebras, & guttur & alia.

Γνώριμα, tum ex nominibus, tum ex conſuetudine. Quia conuenit inter omnes, eas eſſe eiuſmodi propterea quòd nomen ex conſenſu poſitum, ex vſu eſt perpetuatum. Theodorus addidit repetitò, *cognitæ per ſitum*. Neque verum eſt : eſſe eas cognitas per ſitum. Non enim caput rectum omnibus, Homini quidem : boui & aſino pendens, Non eſt cognitum, eſſe caput per ſitum : ſitus enim non vnus : caput autem vnum.

Etiam obſcura eſt oratio eiuſdem. *Cognitæ per vſum* : χρεία vſus eſt, συνήθεια conſuetudo. Videtur Theodorus dicere notas eſſe per vſum : id eſt, vtendo. At vertebræ, de quibus dixit, non ſunt cognitæ per vſum : ſed per conſiderationem. Philoſophus non ſic. Sed : & nominatæ, & cognitæ ex conſuetudine nominum : & quia ita conſueuerunt & agnoſcere, & appellare.

CLVII. ARISTOTELES.

Πρῶτον μὲν οὖν τῆς κεφαλῆς κεῖται, τὴν θέσιν ἐν τῷ πρόσθεν ἔχων ὁ ἐγκέφαλος. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ὅσα ἔχει τοῦτο τὸ μόριον.

Principio, quod ad capitis interiora ſpectat, cerebrum quæ habent animalia, ea, quemadmodum & homo, in anteriore parte ſitum obtinent.

CÆSAR.

NON omnia animalia caput habent : quare neque cerebrum. Itaque ſi ſic dixiſſet : quæ caput habent, cerebrum habent : cerebrum autem in anteriore parte ſitum intus : planiùs dictum fuiſſet. Breuiſsimè tamen : τῆς κεφαλῆς. Subticuit partem, eámque interiorem. Et quando addidit : ὅσα ἔχει τοῦτο τὸ μόριον : ambiguum fecit, quid ſentiret : cerebrum ne, an caput. Sed non eſt argutandum. Sic enim ſolet. Ab inſectis tamen aufert cerebrum, & quiddam vicarium ponit : ſenſus verò eum à cerebro ſint, ſi cerebrum æquiuocè de nobis & de inſectis dicatur : igitur & ſenſus. A principio enim æquiuoco vniuoca deduci non queunt. At dicebat ſenſus aliquos in aliis eſſe meliores. Sanè apes maximè longinquos flores odorantur : quos vix nos è medio interuallò. Sic etiam cordis vicarium quiddam eſſe, non cor in eiſdem : quare etiam vltimum principium : hoc enim ipſe ponit cor : æquiuocum erit. Ergo & facultates.

CLVIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ ἅπαντα ὅσα ἔχει αἷμα καὶ ἔστιν ἔναιμα, καὶ ἔτι τὰ μαλάκια. κατὰ μέγεθος δ' ὁμοίως ἔχει ἄνθρωπος πλεῖστον ἐγκέφαλον καὶ ὑγρότατον.

Habent cerebrum omnia, quæ ſanguinem habent, & ſãguinea sũt. Ad hæc molluca. Cæterũ homini, pro eius magnitudine, ineſt maximũ, & humidiſſimũ.

CAESAR

CAESAR.

PARTEM interiorem cerebrum agnoſcit in aliis generibus ab hominis ſpecie. ſummum genus, ἔναιμα. Præter id, genus aliud, μαλάκια. cætera aut non habent, vt oſtrea: aut confuſum, vt cruſtacea.

Dixit: quæ ſanguinem habent, & ſunt ſanguinea. Proptereà quòd quędam ſanguinem habent, at non ſunt ſanguinea. Habent autem ſanguinem in ventriculo, quem ſuxerunt: qualia Pulices, culices, & eiuſmodi. Non tamen habent in venis: icitcò ſanguinea non ſunt. Quemadmodum Lactucæ ſuccum in ventriculo habeo, in venis non habeo: ſed ex Lactuca ſanguinem. Ita inſecta ex ſanguine à ventriculo, non ſanguinem in venis. Nam quemadmodum è non ſanguine natura ſanguineorum ſanguinem conficit: ita natura exanguium à ſanguine, non ſanguinem. Itaque malè Theodorus: ὅσα ἔχει αἷμα, καὶ ἔναιμά ἐστι. *Quæ ſanguinem obtinent, ac ob eam rem ſanguinea dicuntur.* Non enim eſt copula, καὶ, exponens, ſed arctans priora verba.

Quæres an verum ſit. Hominis cerebrum eſſe maximum: pro eius mole, & humidiſſimum. Nam puto piſcibus eſſe humidius, muccus enim penè eſt. Magnitudo quoque in eorum quibuſdam nota. Quidam nanque tori penè caput ſunt. *Marſones* vocat vulgus noſtrum, Taurini *Botas*, Vaſcones *Capitamolarum*. Horum quippe capita penè trientem excedunt: immò æquant ſemiſſem, aut etiam ſuperant. Sunt Muſteli capite ingenti: ſunt Gobij valdè magno: Balenæ etiam vaſto. Nam quarum lingua centies vicies quinquies pondo: cerebrum ad olei multa milia: & paſſerum cerebella totam ollam implent capitis, quæ eis maior eſt pro portione, quàm nobis: neque enim maxillas habent. Caput noſtrum, ſi cætero corpori comparetur ad totam magnitudinem, non eſt pars quintadecima. Paſſeris caput ad paſſerem vix eſt quinta. Delirat Plinius, cùm ait: *piſcibus capita grandiſſima: quo faciliùs mergantur.* Primùm Balæna maximum habet: eáque opus habet non multa merſione, ſpirat enim. Delphin in eodem ſpirantium genere non maximum habet. Paſſeres, quibus ſtatus in fundo, minimum. In eodem genere mugilum, aliis magnum, aliis non tantum: omnibus idem victus, ijdem mores. Deinde motus non ab elementis, ſed ab animali virtute in animalibus. Ter tantùm ponderis haud tam citò deſcendat, atque falco cùm in anatem ſe demittit: cui caput minimum eſt.

Scriptum erat in noſtro Codice, κατὰ μέγεθος δ' ὁμοίως ἔχει ἄνθρωπος: expunximus ὁμοίως: nondum enim de cerebro maximo aut humidiſſimo loquutus erat: vt hanc cieret ſimilitudinem.

CLIX. ARISTOTELES.

Ὑμένες δὲ αὐτὸν δύο περιέχουσιν· ὁ μὲν περὶ τὸ ὀστοῦν, ἰσχυρότερος· ὁ δὲ περὶ αὐτὸν ἐγκέφαλον, ἧττον ἐκείνου.

Duabus autem membranis continetur, altera validiore, quæ circum os eſt, altera minùs valida, quæ ipſum ambit.

CAESAR.

DVRAM exteriorem, minùs duram interiorem membranam deſcribit. *Matrem* vtranque vocant recentiores. Notabis τὸ περὶ non eodem modo poſitum. περὶ ἐγκέφαλον, rectè. Continet enim. At περὶ τὸ ὀστοῦν, ambitum quidem notat oſſis: verùm interiorem. Sub oſſe nanque eſt. Durè ſanè. Dixit, ἧττον, minus ſcilicet ἰσχυρά: Iccircò Theodorus, *infirmiorem.* Non rectè autem, περὶ τὸ ὀστοῦν, *oſſi adhærens.* Quin diſtat magno interuallo per nouilunium. Cerebri enim crementa ac diſpendia ſimul cum Luna fiunt: neque illud benè, ὁ δὲ περὶ αὐτὸν, *attingens.* Non enim dicit tractum.

CLX. ARISTOTELES.

Διφυὴς δ' ἐν πᾶσιν ἐστὶν ὁ ἐγκέφαλος. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἡ καλουμένη παρεγκεφαλὶς· ἔσχατον δ' ἑτέραν ἔχουσα τὴν μορφὴν, καὶ κατὰ τὴν ἁφὴν, καὶ κατὰ τὴν ὄψιν.

Bipartitum omnibus cerebrum eſt. Eiúſque poſtremæ parti adiunctum id, quod cerebellum appellant, tum tactu, tum aſpectu diuerſam formam habens.

CAESAR.

DVAS oſtendit diuiſiones: vnam in cerebro: alteram cerebelli à cerebro. Voco cerebellum, quod recentiores *Nucam*, vel *Nocram*. Cerebrum enim diuiditur à carunculis mamillaribus ad eam vſque partem, quæ ſub os Lambdæ eſt: vbi deficit Pia Mater. Sub eo eſt παρεγκεφαλὶς: quaſi acceſſio ad cerebrum. Nomen igitur dicit locum, & naturam, παρὰ locum: ἐγκεφαλὶς. naturam. Philoſophus tamen dixit, ἐπὶ τούτῳ: id eſt ſequens. declarat igitur nomen exiguitatem, Philoſophus autem corpulentiam: durius enim eſt: & figuram. Illud ad tactum, hoc ad viſum: alia nanque facies. Dixit μορφὴν, quæ ſanè reſpondet viſui. At ad tactum quid faciat, μορφὴ? niſi dicat: ab his ſenſibus deprehendi alia forma in cerebello, quàm in cerebro. Ad hæc rubrius eſt, quàm cerebrum. Guſtum tacuit: propterea quòd de hominis cerebro agit: at de aliis quoque profitetur. Eſt autem cerebrum inſipidum potiùs quàm dulce: cerebellum aliquid addit ad ſaporem illius, quanquam perpauxillum.

CLXI. ARISTOTELES.

Τὸ δ' ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς, κενὸν καὶ κοῖλον πᾶσιν, ὡς ἑκάστοις ὑπάρχει μέγεθος.

Capitis poſtrema pars omnibus inanis, & caua pro cuiuſque magnitudine.

CÆSAR.

HOc ſupra quoque dixit: appellauítque ἴνιον. Dixit autem præpoſterè caua & inanis: id quod ſæpe in his libris oſtenſuri ſumus. Sanè ſi eſt inanis, etiam caua erit: non igitur addendum. At contrà, non omne cauum, continuò inane. Sunt multa caua plena. Immò nihil poteſt plenum dici, quod idem cauum nequeat intelligi, melius igitur. κοῖλον, καὶ κενόν.

Κατὰ τὸ μέγεθος. Id eſt, ſi magnitudinem capitis ſpectes, vacua videtur. Nam tametſi multa medulla eſt in quibuſdam, caput ijs magnum adeò, vt inanis eſſe cauitas videatur. Theodorus autem fallitur, *prout*, inquit, *cuiuſque magnitudo*. Id eſt, eſſe valde cauam valde magnis, minùs minoribus.

CLXII. ARISTOTELES.

Ἔνια μὲν γὰρ μεγάλην ἔχει τὴν κεφαλὴν, τὸ δ' ὑποκείμενον τοῦ προσώπου μόριον ἔλαττον, ὅσα στρογγυλοπρόσωπα. τὰ δὲ τὴν μὲν κεφαλὴν μικρὰν, τὰς δὲ σιαγόνας μακράς· οἷον τὸ τῶν λοφούρων γένος πᾶν.

Nam quæcunque rotunda facie ſunt: iis caput ſanè magnum: atque ei facies puſilla ſubeſt. Quæ verò maxillas prælongas habent; horum caput paruum eſt: quale iumentis omnibus.

CAESAR.

QVONIAM cerebri narrauit magnitudinem: & occipitis oſtendit inanitatem, eámque ex capitum proportionibus: capitum metitur magnitudinem, ex faciei, atque maxillarum proportione. Abutitur tamen capitis nomine. Accipit enim pro ea parte quæ olla capitis dicitur à vulgo nõ ineptè, torũ ipsũ. Nam ſupra etiã faciem, etiã mãdibulas capitis partes faciebat. Intelligit igitur hîc cuppam, ſiue cameram: quæ longè grãdior eſt auibus

quàm

quàm nobis, aut pecori: quippe roſtra pro mandibulis admodum puſilla. Animaduertes quorſum diffundat appellationem, τοῦ προσώπου. Nam videtur etiam ad bruta: id quod tamen ſupra negabat: dicit enim ἔνια: non de Homine ſolo.

CLXIII. ARISTOTELES.

Ἄναιμος δ' ὁ ἐγκέφαλος ἅπασι, καὶ οὐδεμίαν ἔχει ἐν αὑτῷ φλέβα, καὶ θιγγανόμενος κατὰ φύσιν ψυχρός.

Exangue omnibus cerebrum eſt: ac ne vllam quidem in ſe venam habet. Tum autem ſuapte natura ad tactum frigidum.

CÆSAR.

Non docet hic medullane ſit, an aliud: diſtulit enim ad ſecundum librum de *Cauſis*. ſaltem ſimplicem dixiſſet ſententiam, quemadmodum cum alia pleraque deſcribit. etiam ſternutationem. Non eſt autem medulla, ſi frigidum; medullæ namque calidiores. Quod autem ait Plinius: *non eſſe medullam, quia coquendo dureſcat*: falſa vtitur ratione. dureſcunt enim medullæ coctæ: percoctæ etiamnum concreſcunt magis. Non temerè dixit, exangue: & addidit, carere venis. Nam quædam exanguia natura ſua ſunt: in quibus tamen venæ intercurrunt: quemadmodum membrana ipſa qua tegitur.

Ψυχρὸς κατὰ φύσιν, ſua ſubſtantia, & concretione frigidum. Nam viuentis cerebrum propter ſpirituum frequentiam calorem obtinet. Quod autem tale datum ſit à Natura, vt cordis æſtum temperaret, quemadmodum ipſe in ſecundo de *Cauſis* profitetur, excitat dubitationem in Polypis: quibus ne gutta quidem ſanguinis.

CLXIIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δ' ἐν τῷ μέσῳ ὁ τῶν πλείστων πᾶς, κοῖλόν τι μικρόν.

Habet autem in medio puſillum cauum quiddam, paucis exceptis animalibus.

CAESAR.

In cerebri medio cauitatem quandã agnoſcit. Cæterùm tam perplexo deſignat Atticiſmo, vt Latinè reddi nequeat. Quis enim dicat commodè, ac non ineptè: ὁ τῶν πλείστων πᾶς? Quæ verba, ſi introſpectes, habent neſcio quid duriuſculi in re tam molli. Quid enim eſt omne cerebrum plurimorum? Si cerebrum: ergo in quibus ineſt. Si omnium: ergo non plurimorum. Si plurimorum; ergo non omne. Theodorus autem ſuo more audet in re tam ſeria delitias facere. *In plerſque*, inquit, *omnibus*. At enimuerò neutiquam opus eſt facere Philoſophi orationem ex matrona meretricem. Nam plerique, & plerunque non ſignificat, omnes, aut ſemper. Antiqui in ſermone quotidiano cum modeſtè loquerentur, in re certa ita dicebant. *Quod plerique*: deinde ſubdebant: *omnes faciunt adoleſcentes*, & ſubticebant: immò. Sed geſtu, & ſono vocis mutato ſupplebant defectui aduerbij corrigentis cum aſſeueratione: ſiue coniunctionis aduerſantis. non enim laboro. Sic etiam dicebant in *Eunucho*. *His ſex ſeptem non vidiſſe menſibus.*

Cauum autem non vnum habet, ſed tria: quos *Ventriculos* nominamus. Hos ex Anatomia petes. Satis enim eſt hic, vti dicebamus, dare principia ſuæ artis Medicis: qui ibi incipiunt, vbi nos finem facimus. Sic pleræq; aliæ partes à nobis ſubticentur: ne oſtentatio tædium pariat: quemadmodum qui libros integros tranſcribunt Galeni, quò legiſſe videantur.

CLXV. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ περὶ αὐτὸν μῆνιγξ, φλεβώδης ἐστίν. ἔστι δ' ἡ μῆνιγξ, ὑμὴν δερματικὸς, ὁ περιέχων τὸν ἐγκέφαλον.

Eſt autem, qua amicitur cerebrum, membrana venoſa, cutis ſpecie.

CÆSAR.

Qvod ſupra omiſerat, ponit: officium, & eſſentiam ſimul cum nomine ſtatuit: appellat enim μῆνιγγα, & dicit inuolui ab ea cerebrum, & ait venoſam: hæc eſt περίστασις circumſtantia: & addit, δερματικός, cutacea: media inter cutem, & membranam: differentia arctans membranæ naturam ad cutem.

Theodorus peſſimè putauit membrana hac non cerebrum, ſed cauum illud obduci.

CLXVI. ARISTOTELES.

Ὑπὲρ δὲ τὸν ἐγκέφαλον, λεπτότατόν ἐστι ὀστοῦν καὶ ἀσθενέστατον τῆς κεφαλῆς ὅτιν, ὃ καλεῖται βρέγμα.

Super cerebrum tenuiſſima, atque infirmiſſima capitis pars, os eſt: qui vertex dicitur.

CÆSAR.

Qvemadmodvm ſupra, cùm exteriores narraret partes, cerebrum nominabat: ita cum hîc cerebrum deſcribit, repetit βρέγματος hiſtoriam. Nos, vt ſupra, *Verticem* interpretati ſumus ex Plinio. Theodorus longè aliter legit. *Oſſe*, inquit, *poſtremo continetur, quod occiput dicitur.* Cùm de cerebro loquatur, non potuit dicere contineri occipite: nam ibi eſt, παρεγκεφαλίς. Albertus vtranque miſcuit lectionem iiſdem verbis ſic: *In poſteriori parte ad ſuturam Lambdæ os ſubtile debile. ſupra cerebrum etiam os ſubtile debile in ſincipite: quod vocatur os prora capitis.*

CLXVII. ARISTOTELES.

Φέρουσι δ' ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τρεῖς πόροι εἰς τὸν ἐγκέφαλον· ὁ μὲν μέγιστος καὶ ὁ μέσος, εἰς τὴν παρεγκεφαλίδα· ὁ δ' ἐλάχιστος, εἰς αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον. ἐλάχιστος δ' ἐστὶν, ὁ πρὸς τῷ μυκτῆρι μάλιστα. οἱ μὲν οὖν μέγιστοι, παράλληλοί εἰσι, καὶ οὐ συμπίπτουσιν· οἱ δὲ μέσοι, συμπίπτουσι (δῆλον δὲ τοῦτο μάλιστα ἐπὶ τῶν ἰχθύων) καὶ γὰρ ἐγγύτεροι εἰσι τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ οἱ μεγάλοι. οἱ δὲ ἐλάχιστοι, πλεῖστόν τι ἀπήρτηνται ἀλλήλων, καὶ οὐ συμπίπτουσιν.

Tres meatus ab oculo ferunt: eorum minimus, qui proximè naſum eſt, ad cerebrum: reliqui duo maximus, & minimus ad cerebellum. Ac maximi quidem æquali inter ſe diſtant ſpatio, neque coëunt: mediocres verò in vnum coëunt. Id quod in piſcibus apertiùs agnoſcitur: ij nanque propiores cerebro ſunt, quàm magni. Minimi autem plurimum abſiſtunt ab ſe inuicem, neque coëunt.

CÆSAR.

Nvmervm, magnitudinem, ſitum, terminos meatuum: poſtremò etiam quibus ex animalibus poſſis hæc commodiùs obſeruare: officia autem hîc non poſuit. Peripatetici verò ita ſentiunt. Inter ventriculum cerebri anteriorem ac poſteriorem duæ venæ ſunt, quæ ad cerebrum ſubeunt, ex quibus aiunt texi ſecundinam: venarum autem rami certo globulo innituntur, qui glandis ſpeciem præ ſe fert: atque id vacui explet, quod inter ventriculos, ac venas ſitum eſt. Super ventriculo medio caruncula eſt, quam ab ſimilitudine, *Vermicularem* nominârunt. Ad quam partem fert ſpecies ab oculo meatus magnus. Mediocrem verò aiunt

eſſe

eſſe iter ſpirituum per cellulas: vtrunque autem ad poſticum cerebri pertendere. At paruum meatum anteriorem cerebri protam aperire ad naſum: atque per eum fieri odoratum. An verò ita ſit, in iis, quos conſcripſimus de Galeno, Commentariis, acutiſſimè diſputatum eſt.

Cùm dixit, παράλληλοι εἰσί: ſuperfluò addidit, ἢ οὐ συμπίπτουσι. Nam hoc eſt vnum è principiis Geometriæ. Eſt autem *συμπίπτειν concidere*. Sicut de vaſis, & matrice, apud Hippocratem, & Ariſtotelem.

Pollux quare partem cerebri poſteriorem *Baſin* appellet, haud ſatis habet rationis: neque enim ibi ſidit, & in quadrupedum cerebris ea pars ſuperior eſt. Idem membranas etiam appellat *εἰλαμίδας, inuolucra.*

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM.

De gutture, & pulmone.

CLXVIII. ARISTOTELES.

Ἐντὸς δὲ τοῦ αὐχένος, ὅ, τε οἰσοφάγος καλούμενός ἐστιν, ἔχων τὴν ἐπωνυμίαν ἀπὸ τοῦ μήκους καὶ τῆς στενότητος· καὶ ἡ ἀρτηρία.

INtra collum & gula eſt, quæ quod eſſet oblonga atque anguſta, nomen inuenit apud Græcos: & arteria.

CÆSAR.

SVPERIORIBVS commentationibus ita capita diuiſa ſunt: quemadmodum & membra. Quippe in caput, collum, thoracem, atque alia. At nunc non poſſumus eundem ſeruare ordinem. Nanque intra collum duo diuerſa membra ſunt: ſed ita cum quibuſdam aliis coniuncta, vt nullo modo ſepatari queant oratione. Arteria enim ſiue guttur cum pulmone quaſi vnum eſt. Gula verò cum ventriculo & inteſtinis. Quare commodiùs facturi videbamur: ſi de arteria & pulmone ſimul, de illis item ſimul ſeorſum: poſtremò de viſceribus diceremus.

Ac de arteria quidem tum reipſa, tum nomine ſupra quoque. στόμαχον autem ibi appellabat, quem nunc οἰσοφάγον. Ac quanquam mox de hoc, hîc autem de arteria: tamen οἰσοφάγου appellationem deducit à longitudine & anguſtiis: mihi verò non idem videtur. Sed à ferendo intrò quod eſculentum eſſet: λαιμὸν etiam vocant. Eius igitur rei, quam nondum attingit, nominis rationem affert. De arteriæ vocabulo, quam hîc narrare inſtituit, nihil. Eſt autem dicta hæc canna, arteria, per proportionem, ac ſimilitudinem: propterea quòd ſit via ſpiritus: quemadmodum id venæ genus, per quod ſpiritus commeat: quæ vena quia aſſiduè mouetur elatione, & depreſſione, ἀρτηρία dicta fuit: ſicut πυλάρτην ait Homerus.

At gula à Latinis inuenit Græcam appellationem: quippe à curuitate, & cauitate. ſic etiam γύαλα pocula apud Megarenſes. Et cauernæ apud Sophoclem in Philoctete. Theodorus *Gula* nomen cùm poneret, adderétque ex Ariſtotele nomen inueniſſe à longitudine, & anguſtia: debuit addere, ſicut nos, *Græcis*. Nam è voce hac *Gula* nihil tale expiſcabere. Idem facetè addidit: *cui comes arteria iungitur*. Nam & ſanè iungitur, & comes eſt. Cùm enim mouetur gula ad ſubducendum cibum, eodem itinere ſubiicit ſeſe ipſum quoque guttur.

CLXIX. ARISTOTELES.

Πρότερον δὲ τῇ θέσει ἡ ἀρτηρία κεῖται τοῦ οἰσοφάγου ἐν πᾶσι τοῖς ἔχουσιν αὐτήν.

ANte gulam autem arteria ſita eſt omnibus animalibus, quibus data eſt.

CÆSAR.

REPETIT, quod ſupra dixit: more autem ſuo addidit, τοῖς ἔχουσι. quanquam hîc neceſſariò id addere debuit, quia dicebat: ἐν πᾶσι. Satis tamen erat arteria prior, quàm gula eſt. Intelligitur enim in animalibus: eſſe verò in iis, quibus data ſit à natura. Ac ſanè hoc de ea dici in iis, in quibus ſit. Situm igitur narrat: mox ſubſtantiam: quia ſitus notior: & à notioribus proceſſus.

CLXX. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ ταύτην πάντα, ὅσαπερ καὶ πνεύμονα ἔχει.

DAta eſt autem omnibus, quibus & pulmo.

CÆSAR.

QVONIAM dicebat arteriæ locum in iis, quibus data erat: oſtendit quæ ſint ea animalia, quibus data fuit. Ab officio colligitur. Nam ſi ad meatum ſpiritus; & ſpiritus à pulmone: illa ſine hoc non erit. An verò pulmo cuipiam ſinè arteria? Nam delphin per fiſtulam ſpirat. In ſecundo *Hiſtoriarum* omnia ſpirantia habere pulmonem, & gulam. Delphinis quoque arteriam eſſe ad fiſtulam pertinentem.

CLXXI. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἡ μὲν ἀρτηρία, χονδρώδης τὴν φύσιν, καὶ ὀλίγαιμος, πολλαῖς λεπταῖς φλεβίοις περιεχομένη.

ESt autem arteria cartilaginoſa natura, & ſanguinis exigui, frequentibus tenuibus circundata venulis.

CÆSAR.

NVNC ſubſtantiam declarat omiſſo ſitu, quem tamen mox repetet: ita more ſuo hiſce in hiſtoriis incedit ſaltuatim. Mirus verborum contextus. Nam ſequentia ſemper aut præcedentibus adimunt aliquid; vt, *Medicus, pictus*, aut addunt: vt, *Imperator, cantus*, aut oſtendunt rationem: quam, *expoſitionem*, vocant: vt, *Dilexit filium, vnicum*. Itaque cùm dixiſſet: cartilaginoſam: quia ſanguine caret cartilago: caſtigauit hoc, atque addidit: exiguum obtinere ſanguinem. Ac ne quis de modo dubitaret: venas deſignauit, eáſque licèt multas, tamen tenues. Theodorus omiſit, πολλαῖς, malè.

CLXXII.

CLXXII. ARISTOTELES.

Κεῖται δ᾽ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω πρὸς τὸ στόμα, κατὰ τὴν ἐκ τῶν μυκτήρων σύντρησιν εἰς τὸ στόμα· ᾗ καὶ ὅταν πίνοντες ἀνασπάσωσί τι τοῦ ποτοῦ, χωρεῖ ἐκ στόματος διὰ τῶν μυκτήρων ἔξω.

AD ſuperam partem os verſus poſita eſt è foraminum regione de naribus ad os pertinentium: qua parte exit ab ore humor per nares, qui inter bibendum eo fortè retrahatur.

CÆSAR.

DECLARAT. ab euentu eius ſitum repetitum hîc: ab euentu, inquam, potiùs, quàm à natura. Nam ita inſtituit natura vt ad foramina ſuſpiceret arteriæ tubus: quo aër à pulmone rectà ſubiret ad cerebrum. verùm quia hoc erat obſcurum: quod omnibus conſtabat, adduxit ad argumentum. Nemo non aliquando è riſu, aut alio impulſu retractum à faucibus vinum in nares exegit. Impulſio autem à flatu: flatus ab arteria.

Theodorus tametſi ſenſum expreſsit: haud tamen, ᾗ, interpretatus eſt: ſed maluit dicere: *vnde fit.* Neque fortaſſe rectè loquutus eſt: *è regione foraminibus*: ſed *foraminum.*

CLXXIII. ARISTOTELES.

Μεταξὺ δ᾽ ἔχει τῶν τρήσεων τὴν ἐπιγλωττίδα, καλυμμάτιον, ἐπιπτύσσεσθαι δυναμένην, ἐπὶ τὸ τῆς ἀρτηρίας τρῆμα τὸ εἰς τὸ στόμα τεῖνον.

INter hæc foramina hunc ad vſum habet ligulam: vt eius oſtiolum, quod ad os patet, applicatu ſuo queat operire.

CÆSAR.

NIHIL noui huc afferemus: ſupra enim ſatis dictum eſt. Eſt autem poſita inter foramina ſuperiora, non autem inter gulæ arteriæque foramen: vt Plinium ſupra malè ſenſiſſe oſtendebamus.

Theodorus addidit: *per vices.* neque declarauit τὸ ἐπιπτύσσεσθαι. At neceſſe eſt intelligere, quonammodo operiat: plicatu ſcilicet: quem propter, ἐπὶ præpoſitionem, *applicatum,* diximus: qua præpoſitione motus notatus eſt, & connotata erectio. Aptiùs autem nos, τρῆμα, *oſtiolum,* quam vt Theodorus, *foramentum*: neque enim ſatisfacit æquè.

CLXXIV. ARISTOTELES.

Ταύτῃ δὲ τὸ πέρας συνήρτηται τῆς γλώττης. ἐπὶ δὲ θάτερα καθήκει εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ πνεύμονος.

HVic coniuncta poſtrema linguæ pars eſt. Ex altera parte in medium pulmonis deſcendit ſinum.

CAES·AR.

TERMINOS nunc declarat, quibus intelligas longitudinem. Et mutauit membra orationis. Nam ſic diceret alius. αὕτη τῷ πέρατι μὲν συνήρτηται γλώσσης· ἐπὶ θάτερα δέ. & ſignatum verbum eſt, συνήρτηται: ſicut artus inter ſe. Neque verò τὸ μεταξὺ. leui eſt intellectione accipiendum. Non enim ſolum medium ſignificat, ſed etiam medij ipſius vacuum: quam rem mox apertiùs ſcribit.

CXLXV. ARISTOTELES.

Ἔπειτ᾽ ἀπὸ τούτου σχίζεται εἰς ἑκάτερον τῶν μερῶν τοῦ πνεύμονος. θέλει γὰρ εἶναι διμερὴς ὁ πνεύμων

INde in vtranque pulmonis ſcinditur partem: vult enim pulmonis natura bipartita eſſe in omnibus, qui-

Digitized by Google

ἐν ἅπασι τοῖς ἔχουσιν αὐτόν. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ζωοτόκοις, οὐχ ὁμοίως ἡ διάστασις φανερά, ἥκιστα δ' ἐν ἀνθρώπῳ. ἔστι δ' οὐ πολυσχιδὴς ὁ τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ ἐνίων ζωοτόκων, οὐδὲ λεῖος, ἀλλ' ἔχει ἀνωμαλίαν. ἐν δὲ τοῖς ᾠοτόκοις, οἷον ὄρνισι καὶ τῶν τετραπόδων ὅσα ᾠοτόκα, πολὺ τὸ μέρος ἑκάτερον ἀπ' ἀλλήλων ἔσχισται, ὥστε δοκεῖν δύο ἔχειν πνεύμονας.

bus ineſt. Cæterùm in iis, quæ animal pariunt diſtantia illa haud æquè manifeſta eſt. Ac minimum vero in Homine, vt quibuſdam animal generantibus, in quo neque multifidus, neque leuis, ſed inæqualis. Quæ autem oua pariunt, ſiue aues ſint, ſiue quadrupedes, vtraque pars longè ab altera diſſita eſt adeò, vt duo pulmones eſſe videantur.

CAESAR.

PVlmonis partes, & qualitates, atque in animalibus differentias eius. Bipartium in omnibus. In Homine ſciſſuras obſcuriores: in aliis explanariores, præſertim ouiparis.

Dixit vrbanè: *θέλει γὰρ εἶναι διμερής. Vult.* Theodorus auxit: *expetit.* eſt enim expetitio voluntas in deſiderio cum electione. Sic in *Phædro* Socrates: ait ſe minùs libenter ruſticari: propterea quòd arbores eum docere nolint.

Notabis. cùm dixit, *διμερής*; poſteà dixit *πολυσχιδής*. at, *πολύ*, non dicitur de duobus: ſicuti neque, *πᾶς*, quemadmodum in primo de *Cælo* ſcriptum eſt.

Quod ſupra monuimus per initia, ſæpè iam vidimus, & frequenter videbimus. *ὅσα ἔχει*, & *ἐν τοῖς ἔχουσι.*

Theodorus peſſimè abuſus eſt aduerbio, *præterea. Pulmonis*, inquit, *diſtinctio non æquè apparet, minimèque in Homine. Eſt præterea hominis pulmo ſimplicior.* quid enim præterea? Præter ea, quæ dicit de pulmone Hominis, quid addit? nouúm ne eſt, de pulmonis humani ſimplicitate dicere? & addidit de ſuo: *ſimplicior.*

CLXXVI. ARISTOTELES.

ΚΑὶ (ἀπὸ) μιᾶς δύο ἐστὶ μόρια τῆς ἀρτηρίας, εἰς ἑκάτερον τὸ μέρος τείνοντα τοῦ πνεύμονος.

ITa vna Arteria in duas partita tendit in vtranque pulmonis partem.

CAESAR.

VNus pulmo bipartitus. Arteria, quæ pulmoni ſeruiret, item & vna, & bipartita, & in pulmonis totidem partes fuſa.

Mirus Atticiſmus. *καὶ ἀπὸ μιᾶς δύο ἐστὶ μόρια τῆς ἀρτηρίας.* nam eſt, *ἀπὸ μιᾶς ἀρτηρίας*: & *μόρια τῆς ἀρτηρίας.* vtrique vt ſeruiat vna vox, breuitate admirabili.

Multa malè Theodorus. *τείνουσι, dependent. induunt* potiùs præterea non benè dixit *latus*, primùm quia, latus, extimum quid notat. Deinde eſt latus, rerum continuarum. Latera trianguli, latus Hominis. At Ariſtoteles partem dixit, *μέρος* enim ſignificat diuiſionem, aut conſignificat. Verùm quia Philoſophus dixerat *μόρια* Arteriæ, & *μέρος* pulmonis: ne, partis, vocabulum repeteret: vt fugiat faſtidium, impingit.

CLXXVII. ARISTOTELES.

ΣΥνήρτηται δὲ καὶ τῇ μεγάλῃ φλεβὶ, καὶ τῇ ἀορτῇ καλουμένῃ.

VEnæ quoque magnæ, atque ei, quæ Aorta dicitur, coaptatur.

CÆSAR.

HOc quoque intempeſtiuè. Nanque Arteriam in pulmonis ſpatia inſinuantem ſeſe cùm deſcriberet, proſequi debuit, quæ mox dicit: non hæc interponere. *Magna vena, & Aorta quæ ſit, ſuo loco declarabimus.* Qui enim diſcit, & qui docet, quædam debent ſupponere. In Tertio igitur profitebimur.

Συνήρτηται: *connectitur*, Theodorus. *Copulata eſt*, in præterito: à Natura ſcilicet: neque eſt nexus, ſed aptatio. Addidit etiam de ſuò: *alteri*, *venæ maiori, ac alteri*: ſcilicet venæ, quæ Aorta dicitur. Sic Philoſophus in tertio, Aortam, *venam minorem* appellat.

CLXXVIII. ARISTOTELES.

Φυσωμένης δὲ τῆς ἀρτηρίας, διαδίδωσιν εἰς τὰ κοῖλα [μέρη] τοῦ πνεύμονος τὸ πνεῦμα. ταῦτα δὲ διαφύσεις ἔχει χονδρώδεις εἰς ὀξὺ συνηκούσας. ἐκ δὲ τῶν διαφύσεων τρήματα διὰ παντός ἐστι τοῦ πνεύμονος, ἀεὶ ἐκ μειζόνων εἰς ἐλάττω διαδιδόμενα.

INflata autem Arteria in Pulmonis ſinus redundat ſpiritus. Qui ſinus cartilagineos agnatos habent tubulos continuo tractu anguſtiores: à quibus foramina totum vſque per pulmonem ita diſsita ſunt, vt maiora ſemper à minoribus excipiantur.

CÆSAR.

COMMVNE vtrique deſcribit officium: pulmoniſque partes intimas ad ſpiritum excipiendum mirificis verbis. Arteria tanquam arbor eſt. Truncus eſt ab ore ad pulmonem. Ibi duo brachia: tum ramuli, quorum tractus ſemper exilior fit. Hoc eſt, εἰς ὀξὺ συνηκούσας. Non quod coëant ipſi rami: ſed latera tubulorum, ſiue fiſtularum. Sic infra de corde: τὸ ἄκρον εἰς ὀξὺ συνῆκται.

Φυσωμένης, paſſiuè, inflata. Spiritus conceptus abditur in pulmonem: verùm quia diſtribuitur in fiſtulas: iccircò dixit, διαδίδωσι. Lucretij verbum ſignatiſſimum ad literam: *diditur*. Alio modo eſt in fine commentarij, διαδιδόμενα, ſicut διαδοχὴ regni: quaſi διαδεχόμενα. appellauit autem διαφύσεις, *agnaſcentias*, nam *corpuſculi* nomine peſſimè expreſſit Theodorus. Habes toties apud Galenum: προσφύσεις Idem eſt διαφύσεις, Sed διὰ præpoſitio ſignificat diſtributionem. Sic ἔκφυσις & σύμφυσις. Expreſſimus autem τὸ ἀεὶ per, *vſque* διὰ παντὸς τοῦ πνεύμονος ἀεί. *Totum vſque per pulmonem.*

CLXXIX. ARISTOTELES.

Συνήρτηται δὲ καὶ ἡ καρδία τῇ ἀρτηρίᾳ, πιμελώδεσι καὶ χονδρώδεσι [καὶ ἰνώδεσι] δεσμοῖς· ᾗ δὲ συνήρτηται, κοῖλόν ἐστι.

COr item vinculis tum pinguibus, tum cartilagineis Arteriæ appenſum eſt, & qua eſt appenſum, cauum eſt.

CÆSAR.

ARTERIÆ officium erat, vt perflaret cor: nunc etiam ab ea ſuſtineri dicitur. Hoc enim eſt hic συνήρτηται. Non enim ſolùm ſignificat copulationem, ſed etiam appenſionem. Simul cordis declarat partem. Cauum ſcilicet eſſe, qua appenſum eſt. Miram verò naturam vinculorum: quæ ſimul coniungant & pinguedinem, & cartilaginoſitatem.

Theodorus ἥρτηται ſemper, minus plenè: *iungitur*, *nectitur*. Addidit etiam *fibroſis*: aut de ſuo, aut ex opulentiore exemplari. Nam in noſtro non erat.

CLXXX. ARISTOTELES.

Φυσωμένης δὲ τῆς ἀρτηρίας, ἐν ἐνίοις μὲν οὐ κατάδηλον ποιεῖ· ἐν δὲ τοῖς μείζοσι τῶν ζῴων, δῆλον ὅτι εἰσέρχεται τὸ πνεῦμα εἰς αὐτήν.

VBi arteria inflatur, haud ſatis conſtat in quibuſdam animalibus, an cor ſubeat ſpiritus: at in maioribus conſtat.

C Æ S A R.

QVOD narrabamus officium, eot peſtlandi, perpendit in diuerſo genere animalium. Et æquale pro cuiuſque natura prædicat, aut ſaltem admittit. At obſcurum eſſe ſenſibus. Ratio verò eſt. Nam quædam minima refrigeratione opus habent: vt talpæ. Neceſſariò tamen demittitur aër. Quid enim ageret in arteria, niſi prorſum ſubiret? porrò altera tatio. Non eget arteria aëre ad refrigerandum. Exanguis eſt. Frigida eſt ſua natura. Cor calidum. Igitur eget inſpiratione. Item expiratione vt exoneret ſe fumis.

CLXXXI. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν ἀρτηρία τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἣ δέχεται μόνον τὸ πνεῦμα καὶ ἀφίησιν, ἄλλο δ' οὐθέν, οὔτε ξηρὸν, οὔθ' ὑγρὸν, ἢ πόνον παρέχει, ἕως ἂν ἐκρήξῃ τὸ κατελθόν.

Hunc ad modum ſe habet Arteria. Iſque vſus vnus eius accipiendi, reddendique ſpiritus: non ad cibum vel ſiccum, vel humidum comparata. Quin, ſi quid inciderit, angat: donec eruperit.

C AE S A R.

COLLIGIT: ſimul Antiquis contradicit: qui gulam ſolidiorum cibotum meatum agnoſcerent: guttur autem liquidorum De hoc ſupra ſatis. Sed quia tepetit: non negligenda hæc. Philiſtio Loetenſis medicus Hippocraticus, à Ligula ſegregari cibum, vt in Gulam: potum, vt in pulmones deſcendat. Quid item Plato ſenſerit in *Timæo*, videre potes. Nam Alcæus dixit: τέγγε πνεύμονας οἴνῳ. Idem Eratoſthenes in *Epigrammate*. In *Colacibus* Eupolis. Et Euripides. Neque enim penitus falſum eſt; tametſi non quo putabant modo. Nihil labitur per Arteriam: omnia pet Gulam: à Gula reſudat in Arteriam, pet annulos, quibus vtraque intet ſe committitur.

Mira breuitas: ἢ πόνον παρέχει, & ſcitè, ἐκρήξῃ. Vt indicaret, vim naturæ fieri: ſiquid fortè dilabatur. Theodorus, *excutiat*. Illud ſignatiùs, abſolutum videtur, ἐκρήξῃ: *erumpat*, & τὸ κατελθὸν, recto caſu. Expellitur tamen non ab arteria, ſed à ſpiritu. Paraphraſis eſt: τὸ κατελθὸν *deerrauerit*: quod autem ait. *Neque ſiccum, neque humidum ipſa pati poteſt.* Sanè perfalſum eſt: neque à Philoſopho dictum. Sed οὐ δέχεται, inquit, οὔθ' ὑγρὸν, οὔτε ξηρὸν. Scilicet demiſſum pro cibo: ſed Gulæ illud officium eſt. Nam ſanè frequenter humorem, vti dicebamus, admittit. Nimis igitur ampla vox: *pati poteſt.*

CAPVT DECIMVM NONVM.

De Gula, Ventriculo, Inteſtinis.

CLXXXII. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ στόμαχος, ἤρτηται μὲν ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ στόματος, ἐχόμενος τῆς ἀρτηρίας, συνεχὴς ὢν πρὸς τὴν ῥάχιν καὶ τὴν ἀρτηρίαν, ὑμενώδεσι δεσμοῖς· τελευτᾷ δὲ διὰ τοῦ διαζώματος εἰς τὴν φύσιν, καὶ τάσιν ἔχων, καὶ ἐπὶ μῆκος καὶ ἐπὶ πλάτος.

GVla supernè ad os appenſa eſt ponè arteriam eique coniuncta, ac dorſo membranaceis vinculis, per præcordia ad ventriculum deſinit: carnea natura, quæque in longum, & in latum diſtendi queat.

C AE S A R

CAESAR.

ALTERVM membrum, quod intra collum continetur, Gula. Cuius ſitum, ordinem, ſubſtantiam, magnitudinem, qualitates ad certos motus ob officium deſcribit. Situs, intra collum: ordo, poſt Arteriam: ſubſtantia, carnea natura: magnitudo, ad ventriculum: qualitates ad diſtentionem tum in longum, cùm ſubit ad capiendum cibum: tum in latum, cùm maiorem bolum, quàm os fiſtulæ eſt, accipit, atque tranſmittit. Veluti Hydrus, vbi Ranam quater ſe craſſiorem deglutit. In Gruibus quoque, & Ardeis quotidie id videmus. Hoc eſt, τάσιν ἔχων. Non ſolùm præſentem longitudinem, ſed etiam aptitudinem ad productiorem: quemadmodum alibi quoqne monuimus. Velut in tertio de *Veſica*. Rectè autem ἤρτηται ἀπὸ τοῦ στόματος. Eſt enim Etymologia: στόμαχος, στόματος ἐχόμενος: aut στόμα ἔχων. Quod autem hîc ait ἐχόμενος τῆς ἀρτηρίας, aliter accipiendum eſt. Non enim ſignificat, *coniunctam*: ſed *ſequentem*. Nam ſtatim ait: συνεχὴς ὤν. Theodorus hoc neglexit: aut omiſit tanquam ſuperfluum ac bis poſitum. At ſanè cum cæteri, tum Ariſtoteles ſic vtitur.

Laxè tamen loquutus eſt Philoſophus, cùm dixit, συνεχής. Nam quomodo dicetur Gula cõtinua Dorſo? non enim eſt cum eo membrum vnum. Nam συνεχῆ ἐστιν, ὧν τὰ ἔσχατα ἕν. Annexa potiùs vinculis. Hic erat locus Theodoro conandi meliùs dicere, quàm dicat Philoſophus.

Theodorus legit ἐνώδεσι, non autem ὁμοιώδεσι: vt eſt in noſtro codice: & alter error, διὰ τοῦ στόματος: lego: διαζώματος.

CLXXXIII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ κοιλία ἡ τοῦ ἀνθρώπου, ὁμοία τῇ κυνείᾳ ἐστίν. οὐ πολλῷ γὰρ τοῦ ἐντέρου μείζων, ἀλλ' ἐοικυῖα οἷον εἰ ἐντέρῳ τινὶ εὖρος ἔχοντι.

HVmanus ventriculus canino perſimilis eſt: paulò ipſo inteſtino maior. Quin latioris cuiuſpiam inteſtini ſpeciem præ ſe fert.

CAESAR.

INSTITVTO ſuo incumbit: vt humanas è brutis agnoſcat partes. Duas tamen facit comparationes. Vnam in genere totius: cùm comparat caninæ: alteram in genere partium: cùm comparat inteſtino. Vbi auſus eſt dicere, οὐ πολλῷ μείζων ἐντέρου. Eſt enim vel maximo inteſtino quadruplo maior.

CLXXXIV. ARISTOTELES.

Εἶτα ἔντερον ἁπλοῦν εἰλιγμένον, εἶτα ἔντερον εὖρος ἔχον.

SVb eo inteſtinum eſt ſimplex, flexuoſum: inde alterum latius.

CÆSAR.

INTESTINORVM naturam omnem ſub duobus modis comprehendit: exilioris, & latioris. At Medici longè exquiſitiùs ea contemplati ſunt. Quemadmodum mox recenſebimus.

CLXXXV. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ κάτω κοιλία, ὁμοία τῇ ὑείᾳ· πλατεῖα τε γάρ ἐστι, καὶ τὸ ἀπὸ ταύτης πρὸς τὴν ἕδραν, παχὺ καὶ βραχύ.

ATaluus ſuillæ ſimilis: nam & ipſa lata eſt: & quæ ſub ea pars ad ſedem vergit, breuis ac craſſa.

CAESAR

CAESAR.

CAVVM omne κοῖλον. κοιλία tam ventriculus, quàm aluus eandem ob cauſam. Quare addidere, κάτω: cùm inferiorem deſignarent. Pollux τὴν κάτω κοιλίαν haud maiore ambitu agnoſcit, quàm κῶλον, & τυφλοῦ, & ἀπευθυσμένον.

Obſeruandum, quod dixit: τὸ ἀπὸ ταύτης. Innuunt enim verba: quaſi ea pars quæ ad ſedem eſt, eius pars non ſit. Theodorus verò ambitioſè addidit verbum, *tranſmittat*.

CLXXXVI. ARISTOTELES.

ΤΟ δ' ἐπίπλοον, ἀπὸ μέσης τῆς κοιλίας ἤρτηται. ἔστι δὲ τὴν φύσιν ὑμὴν πιμελώδης, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μονοκοιλίοις καὶ ἀμφόδουσιν.

OMentum autem membrana pinguis eſt à media pendens aluo. Idque etiam in iis animantibus, quæ & ſupra, infráque dentes habent, & vnicum tantum obtinent ventriculum.

CÆSAR.

MEMBRANA quidem tenuiſſima eſt ipſa, at macularum tenore pinguium diſtincta, à media dependens aluo: inteſtina operiens ac fouens. Idcircò Græci ἐπίπλοον. Quia eſſet obductum ſuperficiei. Latinis eadem ratio, *omentum*: valde conciſa voce: fuit enim operimentum. Reticulum multis in locis terræ Italiæ. Arabes, *Zirb*.

Recenſet animalia, in quibus agnoſcat. Aufert ab iis quæ ruminant, & ſuperioribus carent dentibus. Et dixit ἄλλοις: quia homo quoque eſt eiuſmodi: μονοκοίλιοι, & ἀμφόδους quæ vnum ventrem habent: ſemel tantũ coquit cibum: habuit omentum ad augendã concoctionẽ. Quæ autem δικοίλια ſunt, ruminant. Bis igitur operantur, & iterum apparatũ cõficiunt.

Animaduertes, quod monebamus, præpoſterum verborum ordinem. Dixit enim μονοκοιλίοις καὶ ἀμφόδουσι. At omnia μονοκοίλια, ἀμφόδοντα. Itaque non debuit addere. Idem eſt, atque ſi dicas. Animal rationis capax, mortale. Si ἀμφόδοντας præpoſuiſſet: ſinè flagitio addere poterat: μονοκοιλίους. Lepus enim ἀμφόδους: at non μονοκοίλιος.

Ἀμφόδοντα Plinius ſemper interpretatur: *vtrinque dentatum*. Sic eum alibi ſequutus Theodorus. Aduerbium tamen, *vtrinque*, latera potius connotat. Ego, ſi liceat, malim: *ambidentata* dicere, ἄμφω enim hîc ſunt ambæ maxillæ. Hoc loco Theodorus, *vtraque parte oris*: ſcilicet ea, quæ dentibus prædita eſſe debet, aut ſolet.

Quod hîc dicit μονοκοιλίοις: Plinius in XI. ſic interpretatus eſt: *vtrinque dentata nec ruminantia*. Quia ruminantia δικοίλια.

CLXXXVII. ARISTOTELES.

Ὑπὲρ δὲ τῶν ἐντέρων, τὸ μεσεντέριόν ἐστιν. ὑμενῶδες δ' ἐστὶ τοῦτο καὶ πλατὺ καὶ πῖον γίνεται. ἐξήρτηνται δὲ ἐκ τῆς μεγάλης φλεβὸς καὶ τῆς ἀορτῆς, καὶ δι' αὐτοῦ φλέβες πολλαὶ καὶ πυκναί, καὶ κατατείνουσι πρὸς τὴν τῶν ἐντέρων θέσιν, ἄνωθεν ἀρξάμεναι μέχρι κάτω.

SVpra inteſtina Meſenterium eſt, membranaceum, latúmque quinetiam pingueſcit. Pérq; ipſum multa frequentéſque venæ à vena magna, & Aorta dipẽdentes, per ipſum ad eam partem in qua inteſtina ſita ſunt, à ſummo incipientes ad imum vſque pertendunt.

CÆSAR.

CVM deſcripſit inteſtina, inteſtinorum cardinem nominat Meſenterium. Locus: ſupra inteſtina: natura, è membrana: figura, latum: affectio, pingueſcit: affinitas, annexum magnæ venæ eſt: modus, per venas: modus venarum, ab ſummo, per ipſum ad ima vſque, qua ſita ſunt inteſtina.

Sanè

Sanè non reſpondet Etymon, ὑπὲρ τῶν ἐντέρων: & tamen dicitur, μέσον τῶν ἐντέρων. Neque tam ſupra, vt dicimus nos; aut ſuper, vt malè dicit Theodorus: quàm ſub inteſtinis eſt: & baſis quaſi quædam eorum: non enim tot ſeſe ſinus poſſent ſuſtinere. Quare cum alij, tum Eraſiſtratus, ὑμὴν ἐκ φλεβῶν, ἐκ νεύρων συμπλοκῆς, νεφροῖς δὲ καὶ κοιλίᾳ γείτνιᾶ, τὴν τροφὴν ἀναπέμπων εἰς τὸ ἧπαρ.

At Theodorus, *Lactes*, appellauit: cùm præ oculis haberet Cynoſuram ſuam, Plinium dico: *ſunt enim*, vt ille ait, *inteſtina mox à ventriculo*. Videtur autem addere quaſi Etymologiam, *per quæ*, inquit, *labitur cibus: tanquam à labendo, Lactes*. Mihi videtur lapſus ille & cum omnibus inteſtinis communicatus: & in ea parte difficilior ob inuolucra multa. Eſt enim ile in aliis animalibus, quod in homine & oue, lactes. Ego puto à mollitudine dictos: tenella enim admodum eiuſmodi ſunt inteſtina. Primùmque reor poſitum nomen in Agninis: quemadmodum eſt apud Titinium in *Pſaltria*. *Cerebellum, agninos Lactes*. Et Plautus in *Gurgulione* pro inteſtinis, iiſque mollibus agnouit. Negat enim fugitiuum canem vinciri poſſe agninis Lactibus. Ad vincula igitur apros, præ mollitie ineptos intelligas. Ita idem oſtendit in Homine. *Ita vacuitate venio laxis Lactibus*. Probus tamen aliter ſenſit, & malè: nullum enim habuit Autorem. Hermolaus etiam alios citat, in Caſtigationibus vndecimi libri.

Obſeruandum & id. Neutiquam eſſe tam membranaceum corpus hoc, atque omentum, atque eius pingue penitiùs inſinuatum: carnéque haud omnino carere.

Theodorus, πρὸς τὴν τῶν ἐντέρων θέσιν, delicatè interpretatus eſt. Omiſit enim θέσιν. At non eſt omittenda. Nanque non ſolùm ad inteſtina, verùm etiam ad ipſorum ſitum ſpectat: quippe quæ ipſi Meſenterio annexa ſunt.

Cæteras huiuſce commentationis particulas vel mutilo, vel ambitioſo verborum apparatu idem perſequutus eſt, dedignatus nominare venam magnam, & Aortam. *Ex parti illo*, inquit, *venarum grandium*. Quid dixit: illo? venas enim nondum deſcripſimus. Ad hæc illæ quidem nequaquam pares ſunt: non officio, vt videbimus: non magnitudine: Aorta nanque minor. Aortæ autem officium potiùs arteriæ, quàm venæ.

Hæc de arteria, pulmone, gula, ventriculo, inteſtinis, meſenterio, Ariſtoteles. Nos more noſtro breuiſſimè, ſiquid excutiendum ex aliis eſt, ſinè faſtidio expleamus. Ad linguæ radices imas carunculæ adiacent vtrinque ſingulæ: quæ παρίσθμια ſupra, atque ex Hippocrate *Antiades* dicebamus. Craſſiores, atque rotundiores ſub his, μῆλα dicunt: id eſt, *mala*, *Amygdalas* noſtri Barbari. *Cerebri emunctoria*, Medici. Ea non ſolùm linguæ affinia, verùm etiam tenuioribus membranis cum Gula coniuncta ſunt. Eas falsò Pollux prodit, æquè rubicundas atque ſuperiores. Idem, vt hinc inde decerpebat, peſſimè putauit eandem φάρυγγα, & Arteriam, peius adhuc, τὸν στόμαχον εἰς πνεύμονα καταλήγειν. Nam φάρυγξ Gula eſt: λάρυγξ Guttur: ſicut & βρόγχον, vti dicebamus: quem Plutarchus in ſeptimo *Sympoſiacon* ait, vas eſſe ſpiritus. σφάραγον quoque ab ſonitu vocatum fuiſſe ab antiquis. Homerus autem Cyclopis Gulam φάρυγγα, appellauit.

Gutturis ſummum obtinet os, quod ὑοειδὲς nominârunt, ab eius literæ ſimilitudine, quam Pythagoræ cognominant. Hoc à figura. ab officio autem Erophylus προστάτην dixit: quaſi τῶν σιτίων aſſeſſorem. *Aſsidelam*, auſus eſſem: niſi veteres ea voce menſam agnouiſſent. Summa gutturis pars in ipſo oſculo fiſtulæ, λάρυγξ. id quod in viris prominet: nam rarum in fœminis βρόγχος, & γαργαρεών: noſtri *Gurgulionem*.

Pulmonis partes, quæ dorſo hærent, λοβοί. Meatus, in quos ſeſe induit arteria, σύριγγες, *fiſtulæ*: ego *tubulos*: vt in aquæductibus dicebamus: & quia tubæ officium, ac ſonum faciunt. σήραγγες, cauernæ à Plutarcho. Etiam βρόγχια Pollux dicta obſeruauit. Quinetiam Aortas. Quatuor è tuniculis guttur contextum idem cùm ſcribit, non animaduertit corporum diuerſitatem. materia enim quadruplex eſt: neruus, arteria, vena, membrana. In XXII. *Iliados* Homerica vox eſt, λαυκανίη, ibi interpretes Grammatici eſſe aiunt Gulam, qua conciſa intercipi cibi capiendi officium. Iccircò poëtam cecinisſe, ab eius vulnere conſequi interitum. Hanc ſententiam Pollux quoque ſequitur. Malumus nos cum Plutarcho: qui in ſeptimo *Simpoſiacon* agnoſcit pro gutture.

Gulæ nomina ſupra diximus: Arabes vocant, *Meri*. Ex Hippocrate Galenus in primo de *Semine* accipi docet, στόμαχον, etiã pro matricis collo. Eſt enim matrix, vt vẽtriculus: eius collum, vt Gula: tum figura, tum motu, tum officio: huius ad cibum, illius ad ſemen attrahendũ. Itaque qui matricis ceruicem quàm collum appellare malunt: verborum vim produnt. Eſt enim colli pars ceruix, vti dicebamus, poſterior, & ſolida. Collum autem totum illud cauum: à cuius ſimilitudine pars illa in matrice dicta eſt. Annectitur ante cum arteria inchoatis annellis: ponè

cum

cum ſpina ternis adminiculis, neruo, arteria, vena. Alij etiam membranas animaduêrtere. Duplicem autem demittit ſinum in auibus. Prior eſt, in quem congregatur cibus primùm: iccirco πρηγορεῶνα vocant, Ariſtoteles πρόλοβον, Columella, & Virgilius *ingluuiem*: quia in gula ſit: Aquitani in Vaſconia, *Pappachum*. Alicubi in Italia, *Pongam*. Alter ſinus inferior, ventriculus. Haud diſpar proportio in ruminantibus. Duos nanque ventres item habent. Vnum, in quem herbam cæſam, non manſam demittunt: quam poſteà commodiùs ac ſolutiùs ructu rèuocatam remandunt. Alterum imum in quem manſum recipiatur. Abſolutiùs hæc in ſecundo: vbi etiam quatuor ſinus pingit philoſophus.

Ventriculi laxitas maior ſiniſtra in parte eſt. Ipſe ſub præcordiorum tractu ſitus. Eius quaſi ſoboles quædam inteſtinum prodit dextram potiùs ad partem, haud multùm à ſpina diſtans. Dicitúrque id πυλωρὸς: cuius officium eſt, acceptum ſuccum à ventriculo in proximum inteſtinum tranſmittere: quod νῆστιν vocant. Cuius naturam etiam Celſus ignorauit: docuiſſet enim nos, in nullo vnquam animali quicquam ſucci in eo inuentum à diſſectoribus. Itaque *ieiunum*, appellârunt hoc, illud à primario officio, *ianitorem*. Ex Polluce quoque ieiuni nomẽ, vnde tractum ſit, vix queas intelligere. Subeſt ieiunum coſtæ ſpuriæ, quæ læuorſum ad ilia pertinet. Extimum contextum neruaceum habet: interiore ſuperficie plus carnis obtinet. Ab hoc ſub vmbilici regione tenue eſt inteſtinum perplexiſſimis anfractibus implicatum, totũ illud implens ſpatium. Delirat Pollux: qui illud ſcribat, ad duo deſinere inteſtina: vnum quod in dextra parte ſitum, cæcum vocat: neque nominis reddit rationem. Alterum, quod ſanè κῶλον dicitur ab omnibus: ab eodem verò κάτω κοιλία: ab Homero, vt aiunt, νειαίρη. Eius ſedes ſub dextro Hypochondrio. Committi κῶλον cum recto: ἀπευθυσμένον vocant: eiúſque oram δακτύλιον, ſicut & σφιγκτῆρ eadem ratione, qua Latini, *Anum*. Qua verò confinium vtriuſque eſt, ἀρχόν. Cæcum Celſus putat, quia dextrorſum peruium non eſt: ſed in ſiniſtram tantùm. Sanè rati ſunt fundum illius ad eam partem nihil trãſmittere: verùm aliter ſe res habet. Succus à gracilibus cum deſcendit in Cæcum cogitur ſurſum remeare, quia ſinu quodã ipſum pendet. Aditúmque atque exitum valdè vicinos habet. Quamobrem etiam *Saccum* appellauêre: Noſtri Barbari *Monoculum*. Sanè diligentiores inter Ianitorem, & Ieiunum, etiam eum agnouerunt, quem δωδεκαδάκτυλον à certa longitudine appellârunt.

Περιτόναιον autem Pollux: χιτὼν ἀπὸ νεφρῶν ἐπὶ πάντα τὰ ἔντερα σχιζόμενος. Melius dixiſſet: μεριζόμενος Partitus enim eſt ſinè ſectione, quoniam communis. Arabes *Mirac* vocant: vtrem quendam inteſtina cohibentem. At Barbari noſtri ignorauêre, quid intereſſet inter περίναιον, & περιτόναιον.

CAPVT VIGESIMVM.

De Corde.

CLXXXVIII. ARISTOTELES.

ΤΑ` μὲν οὖν περὶ τὸν στόμαχον καὶ τὴν ἀρτηρίαν, οὕτως ἔχει· καὶ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν. ἡ δὲ καρδία ἔχει μὲν τρεῖς κοιλίας.

HÆc de Gula, Gutture, ventre. Cor autem tres habet ſinus.

CÆSAR.

CONIVNGIT Epilogo ea, quæ dicturus eſt. Dixit περὶ τὴν κοιλίαν. Qua voce puto comprehenſum ventriculum, ventrémque. Itaque vertimus: *ventre*. De viſceribus autem dicturus, cor antepoſuit cæteris. Initium narrationis facit à partibus, ob officium potius, quàm à ſubſtantia. Cauernæ enim vacuæ. A ſubſtantia melius feciſſet.

CLXXXIX.

CLXXXIX. ARISTOTELES.

Κεῖται δ' ἀνωτέρω τοῦ πνεύμονος κατὰ τὴν σχίσιν τῆς ἀρτηρίας.

Situm eſt Pulmone ſuperius: quâ Arteria bipartitur.

CAESAR.

NVNQVAM tam perplexabili in patrocinio fui. Nam & ſupra ὑπὸ τὸν ὀμφαλὸν τὸ ὑποχόνδριον ſtatuebar. Et infra dicet: hepar ὑπὲρ τὸ διάζωμα. Et hîc ait: cor eſſe ἀνωτέρω τοῦ πνεύμονος. Omnia falsò. Sed illa in librariorum culpam reiiciantur: At hîc quam rationem ineamus defenſionis? cor eſſe ſupra pulmonẽ. Fruſtra verò Theodorus emollire tentauit: cùm addidit: *Paulò.* Quare ſic lego: πρὸς τὰ ἀνωτέρω τοῦ πνεύμονος. Atque ita ſanè eſt, in ſinu enim pulmonis ita poſitum eſt, vt ipſo in receſſu ab eo amplectatur.

CXC. ARISTOTELES.

Ἔχει δ' ὑμένα πιμελώδη καὶ παχύν, ᾗ προσπέφυκε τῇ φλεβὶ τῇ μεγάλῃ καὶ τῇ ἀορτῇ. κεῖται δ' ἐπὶ τῇ ἀορτῇ κατὰ τὰ ὀξέα. κεῖται δὲ τὰ ὀξέα κατὰ τὸ στῆθος ὁμοίως ἁπάντων τῶν ζώων, ὅσα ἔχει στῆθος. πᾶσι δ' ὁμοίως καὶ τοῖς ἔχουσι καὶ τοῖς μὴ ἔχουσι τοῦτο τὸ μόριον, εἰς τὸ πρόσθεν ἔχει ἡ καρδία τὸ ὀξύ. λάθοι δ' ἂν πολλάκις, διὰ τὸ μεταπίπτειν διαιρούμενον· τὸ δὲ κυρτὸν αὐτῆς, ἐστὶν ἄνω. ἔχει δὲ τὸ ὀξὺ σαρκῶδες ἐπὶ πολύ, καὶ πυκνόν· καὶ ἐν τοῖς κοίλοις αὐτῆς νεῦρα ἔνεστι.

Habet autem membranam pinguem, craſſámque: qua tum magnæ venæ, tum Aortæ annexum eſt. Verùm Aortæ prope mucronem: qui mucro pectus verſùm directus eſt omnibus animantibus, quæ pectus habent. Quin omnibus ſimiliter tum his, tum iis, quæ carent pectore, in anteriorem partem vergit cordis faſtigium. Sæpè verò latere poteſt: propterea quòd in diſſecando concidit. Curua autem pars ſupernè eſt. Præterea mucro ipſe carnoſus admodum, atque denſus eſt. At in cauernis illis nerui inſunt.

CAESAR.

LOCVM ſupra, nunc partes: membranam. Situm: ad modum pyramidis erecto mucrone. Figuram non declarat: ſed innuit deſcripto mucrone. Differentia inter mucronem, & cauernas. Ille carnoſus: hæ neruoſæ. Ille denſus: hæ cauæ. Oſtendit etiam quibus inſit. Nam quædam carent pectore: vt Delphin. Eximit dubitationem. Quare non videatur aliquando mucrone intento ad pectus. Quia, inquit, extincto animali retenduntur fibræ: atque depletur cor ſpiritu: itaque concidit.

Dixit ἔχει ὑμένα. meliùs ἔχεται ὑπὸ τοῦ ὑμένος. Et illam correctionem πᾶσι δ' ὁμοίως καὶ τοῖς ἔχουσι: potuit etiam ſic Atticiſſimè: κεῖται δὲ εἰς τὸ πρόσθεν τὸ ὀξὺ ἅπασιν ὅλως καὶ ὁμοίως, καὶ τοῖς στῆθος ἔχουσι, καὶ τοῖς μὴ ἔχουσι. οὐ γὰρ πάντα ἔχει.

Λάθοι δ' ἂν πολλάκις. Nam ſi lateret ſemper: eſſet incompertum. Quod autem ait, μεταπίπτει διαιρούμενον. *diſſectum:* potiùs, *diſſecto animali.* Sic etiam Theodorus. Verùm malè: *dimoueatur:* μεταπίπτει. Non enim mouetur loco, ſed ſitu. Non igitur dimouetur.

CXCI. ARISTOTELES.

Κεῖται δὲ τὴν θέσιν ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις κατὰ μέσον τοῦ στήθους, ὅσα ἔχει στῆθος. τοῖς δ' ἀνθρώποις, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μᾶλλον, μικρὸν τῆς διαιρέσεως τῶν μαστῶν ἐγκλίνουσα εἰς τὸν ἀριστερὸν μαστόν, ἐν τῷ ἄνω μέρει τοῦ στήθους. καὶ οὔτε μεγάλη. τό τε ὅλον αὐτῆς εἶδος οὐ προμηκές ἐστιν, ἀλλὰ στρογγυλώτερον· πλὴν τὸ ἄκρον εἰς ὀξὺ συνῆκται.

Ac cætera quidem animalia, quibus pectus eſt, in eius medio Cor ſitum habent. Vnus homo in partem ſiniſteriorem aliquanto à diuiſione mammillarum: quippe læuam mammam versùs pectoris ſuperiora obtinens. Cor neque magnum eſt, neque longum: ſed rotundius: ita tamen, vt turbinetur.

C Æ S A R.

Omparat ſitum cordis in homine, ac cæteris animalibus : & figuram apponit; eſt enim in metæ modum teres ac turbinatum : ſed ita, vt aliquantò magis curuum ſit in parte ſuperiore. Sic deſcribit mucronem, quem ſupra nominauit tantùm.

Neque verum eſt in medio cæteris eſſe animantibus. Non enim ſuibus, neque aliis multis. Et ratio ſubeſt, vt ſit in medio : in medio enim arteria.

Theodorus malè interpretatus eſt, *προμήκης oblongum*. Immò oblongum eſt. Eſt enim oblongum, quod paulùm exit ab orbiculari : at προμήκης apud Græcos eſt, quod non paruo tractu explet longitudinem. Oblongum Latinis longitudinem dicit, ſed connotat breuitatem. Nam longum in figura : breuitas in relatione. Sic *obloqui*. Eam hîc hæc vim obtinet præpoſitio, quam in ſubalbido, & ſubnigro, ſub. Oblongum eſt ouum gallinaceum : quoniam non eſt circinatæ rotunditatis. Longum autem duobus modis. Aut ſimpliciter : quia omne corpus longitudinem habet ; eſt enim vna ex tribus dimenſionibus: aut quia reſpicit eam dimenſionem cæteris maiorem. Sic dicimus quadratum longum : cuius duo latera pedalia : baſis & linea parallela tripedales.

Laſciuit idem. εἰς τὸ ὀξὺ συνῆκται. *In acutum ſe colligit* : optimè. at quid addit? *exítque penè in mucronem*. Quid addit Aſiaticum ſalſamentum Atticis pulmentis ſuauiſsimis ? Albertus recitat duos mucrones in corde Simij inuentos.

Monuimus frequenter ab eo dici ; ἐν τοῖς ἔχουσι. At enimverò neceſſe hîc habuit addere : quia non omnia στῆθος habent.

Ait autem Philoſophus, eſſe non magnum. Cùm enim ſit principium principiorum in animali : non indiguit materiali magnitudine. Itaque & paruum fuit hoc ipſo. Et paruum ſi ad corporis magnitudinem comparetur. Et paruum, ſi conſideres, quot, quantáque ab illo oriuntur. Non tanquam ab ſede animæ, ſed tanquam materiæ multæ, à materia vna. Nam & venas, vt ita dicam, creat : & arterias : & neruos. Galenus autem cùm contradicit ; peſſimus fuit Philoſophus : quia tria ſtatueret diuerſa principia. Vna enim anima, vnum membrum : à quo cætera.

CXCII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ κοιλίας τρεῖς, ὥσπερ εἴρηται. μεγίστην μὲν, τὴν ἐν τοῖς δεξιοῖς· ἐλαχίστην δὲ, τὴν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. μέσην δὲ μεγέθει, τὴν ἐν τοῖς ἀνὰ μέσον· καὶ εἰσὶν εἰς τὸν πνεύμονα τετρημέναι πᾶσαι. ἀμφοτέρας δὲ ἔχει τὰς δύο μικρὰς, καὶ εἰς τὸν πνεύμονα τετρημένας ἁπάσας. κατάδηλον δὲ κατὰ μίαν τῶν κοιλιῶν κάτωθεν ἐκ τῆς προσφύσεως.

Igitur, vti ſuprà diximus, ſinus habet tres. Maximum in parte dextra, minimum in ſiniſtra, in medio mediocrem. Omnes tamen in pulmonem foraminibus feruntur : etiam duo minores, id quod in vno apparet manifeſtè.

C AE S A R.

Qvod intempeſtiuè poſuerat, nunc ſuo cogitur loco repetere. Aſſignat loca ventriculis cordis. Maximum dextro, ſiniſtrum minimo, medium mediocri. Communis natura : aditus ad pulmonem. In maximo ſinu liquido conſtare : in reliquis non item ob exiguitatem.

Atticiſmus ; τέτρηνται εἰς πνεύμονα. & τετρημένας. deleuimus : ἁπάσας. Nam ſatis eſt ; ἀμφοτέρας : & τὸ πᾶν de duobus nunquam ; vt ex primo cæli ſupra monebamus. Præterea iam dixerat : πᾶσαι.

Atticas alluſiones obſeruabis, μέσην δὲ μεγέθει τὴν ἐν τοῖς ἀνὰ μέσον. Theodorus verba cùm vellet ſeruare, vſum amiſit. Neque enim Latinè quiſquam dixerit : *medium magnitudine* : ſed *mediocre*, & *modicum*. Neſcio an Latinè dixerit : *ad pulmonem redduntur*.

CXCIII.

CXCIII. ARISTOTELES.

Κατὰ μὲν τὴν μεγίστην κοιλίαν, ἐξήρτηται τῇ μεγίστῃ φλεβὶ, πρὸς ἣν καὶ τὸ μεσεντέριόν ἐστι· κατὰ δὲ τὴν μέσην, τῇ ἀορτῇ.

Hæret parte inferiore, appenſúmque eſt venæ magna ſecus ſinum maximum, ad quam venam etiam iacet Meſer.:.·ium. Iuxta verò ſinum medium Aorta annexum eſt.

CAESAR.

Πρόσφυσιν narrat: id eſt naturalem adhæſionem. Eámque duplicem ad ſinus duos. Faceta contemplatio. Profitemur à corde & venam illam, & Aortam oriri: & tamen his appenſum dicimus. Turpe videtur, principium aliorum ab illis pendere. Sanè optimum δημιουργὸν: qui ſibi adminiculum ac requiem comparauit.

CXCIV. ARISTOTELES.

Φέρουσι δὲ καὶ εἰς τὸν πνεύμονα πόροι ἀπὸ τῆς καρδίας, καὶ σχίζονται τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ἡ ἀρτηρία, κατὰ πάντα τὸν πνεύμονα παρακολουθοῦντες τοῖς ἀπὸ τῆς ἀρτηρίας. ἐπάνω δ' εἰσὶν οἱ ἀπὸ τῆς καρδίας πόροι, οὐδεὶς δ' ἐστὶ κοινὸς πόρος, ἀλλὰ διὰ τὴν σύναψιν δέχονται τὸ πνεῦμα, καὶ τῇ καρδίᾳ διαπέμπουσι. φέρει γὰρ ὁ μὲν, ἐπὶ τὸ δεξιὸν κοῖλον τῶν πόρων· ὁ δὲ, εἰς τὸν ἀριστερὸν πόρον.

Meatus autem qui à Corde in pulmonem ferunt: ij & eodem ſcinduntur modo, quo arteria: & arteriæ fiſtulas totum per Pulmonem aſſequuntur. Sunt autem in parte cordis ſuperiore. Neque verò vnus communis eſt. Sed inter ſe coaptatè recipiunt ſpiritum, quem ad Cor tranſmittunt. Alter enim in dextrum ſinum: alter in ſiniſtrum meatum.

CAESAR.

REDIT ad ſinus cordis, & meatus pulmonis. Simul docet officium: ſimul declarat eorum naturam & ſitum, & locum. Locum in parte cordis ſuperiore: deſcendit enim ad eos ſpiritus à Pulmone. Intelligas quomodo ſoluas dubitationem. Supra dicebat: inferiore parte eſſe appenſum venæ ad magnũ ſinum. Nunc ait ſinus eſſe in ſuperioribus. Sanè ita eſt. Quia latior pars cordis dicitur eſſe infera: quoniam mucro ſurrectus eſt. At eadem eſt ſupera quia vergit ad Pulmonem. Situs meatum Pulmonis & Cordis ita eſt: vt non ſit vnus continuus paries ipſarum fiſtularum: ſed coaptatur vnus alteri oſculis inter ſe commiſſis. Hoc eſt quod dicebat οὐδεὶς κοινός. Neuter è magnis vno contextu. Nullus inquit ille. Quia quatuor ſunt. Duo Arteriæ, duo cordis.

Non negligenda Philoſophi oratio. Nanque dextrum appellauit κοῖλον τῶν πόρων: cauum, ſinum. Siniſtrum autem qui eſſet minimus, πόρον tantùm. Et initio propoſitionis dixit, φέρουσι: conuenit enim cum eo quod dicit mox: διαπέμπουσι. Eſt enim proprium τοῦ πόρου.

Theodorus autem nihil ſignatè. φέρουσι, *tendunt*. Non ſatis eſt. Addidit: *perpetui*: de ſuo ſinè neceſſitate. At non ſinè periculo. Poſſit enim cuipiam videri contradictio. Quia dicat: οὐδεὶς κοινὸς πόρος. Non enim eſt perpetuus contextus. παρακολουθοῦσι, *ſequuntur*: mutilè. Immò *comitantur*. Sequimur enim ponè. Item: οὐδεὶς κοινὸς πόρος ἐστί. Verùm hi ſuperiorem obtinent ſitum: neque vllo communi foramine ad illos commeant. Immò commeant communi foramine quippe perpetuo, ad illos vſque. Debuit dicere, communi cum illis foramine. oratio autem tota barbara, atque inſcita. Voluit intelligere: communi textu. Neque verbum commeare accipitur niſi quemadmodum Cæſar in primo *commentariorum*. Item: φέρει μὲν: *pertinent*: peſſimè: ſed, *fert ſpiritum*. Sic λεωφόρος, via.

CXCV. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τῆς φλεβὸς τῆς μεγάλης καὶ τῆς ἀορτῆς καθ' αὑτὰς κοινῇ περὶ ἀμφοτέρων ἐροῦμεν ὕστερον.

De magna verò vena, déque Aorta communi commentatione ſuo loco poſteà dicemus.

CAESAR.

Qvoniam mentionem fecerat de vena, & Aorta: ne quis expectaret earum deſcriptionem: oſtendit hîc, non ſuo loco facturum, ſi deſcribat eas. Iccircò dixit καθ' αὑτὰς:. quod ad eas pertinet,ſeorſum ab aliis. Quod oportet coniungere cum κοινῇ: non autem, cum ἐροῦμεν.

CXCVI. ARISTOTELES.

Αἷμα δὲ πλεῖστον μὲν ὁ πνεύμων ἔχει τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων, τοῖς ἔχουσί τε πνεύμονα, καὶ ζωοτοκοῦσιν ἐν αὑτοῖς τε καὶ ἐκτός. ἅπας μὲν γάρ ἐστι σομφός· παρ' ἑκάστην δὲ τὴν σύριγγα, πόροι φέρουσι τῆς μεγάλης φλεβός.

Eorum animantium,quæ & pulmonem habent, & animal tam intrà ſe, quàm extra pariunt, nullum membrum tantùm obtinet ſanguinis,quantùm Pulmo. Quippe & ſua natura ſpongioſus eſt totus: & magnæ venæ meatus ad ſingulas fiſtulas ferunt.

CAESAR.

Dictvrvs de cordis ea natura, quæ eſt: ſanguinem in ſe cōtinère: hoc quoque de pulmone prodit. Ponit hîc vnam differentiam: qua ſuperat Pulmo alia membra omnia: ſcilicet multitudinem ſiue copiam ſanguinis.Hac cor ſuperatur. Mox aliam ponet qua Cor ſuperat. Quippe in venis,non in ſe,pulmo habet. Cor in ſe,non in venis. Tametſi cùm de pulmone ſupra ſcriberet:. hæc quoque ibi appoſita oportuit. Pulmo igitur ſanguinis continet plurimum. Videtur reddere quaſi rationem: cùm ait, eſſe totum ſpongioſum. Videtur, inquam. Non enim eſt vera ratio. Multa enim rara ac ſpongioſa neutiquam propterea ſanguinem obtinent.Cuiuſmodi mammæ ſunt. Eſt tamen imago quaſi quædam rationis, vt quòd frequentibus cauernis hiet, multum queat ſanguinis & excipere,& habere.

Animaduertes, vt ſemper,dicendi modum: pulmo in animalibus pulmonem habentibus. Dixit: ζωοτοκοῦσιν ἐκτός: vt caperet hac ſententia etiam Viperam.

Theodorus mundiſsimè dixit: *excipere à maiore vena riuulos.* Nam & πόροι cauitatem interpretatus eſt: & expreſſit officium:

Non rectè idem: barbara enim oratio. *Pulmo ex cæteris membris plurimum obtinet ſanguinis.* Et pręter barbariam, periculi plena. Videtur enim dicere: habere plurimum ſanguinem ex illis.

Ambitioſè & illud. *Membra quæ conſtituunt animal.* Non enim conſtituunt partes totum: ſed ex partibus conſtituitur ipſum ab opifice. Nemo doctus attribuat actionem materiæ.

Minus benè & id: σομφὸς *inanis.* Immò *plenus ſanguine.* Nam ſtatim negat eſſe inanem; κενὸν enim qui putent,falſi. *Cauum* dices; etiam ſignatiùs *cauernoſum.*

CXCVII. ARISTOTELES.

Ἀλλ' οἱ νομίζοντες εἶναι κενὸν, διηπάτηνται, θεωροῦντες τοὺς ἐξῃρημένους ἐκ τῶν διαιρουμένων ζώων, ὧν εὐθέως ἐξελήλυθε τὸ αἷμα ἀθρόον.

Nam qui putârunt inanem ipſum eſſe, eo falſi ſunt: quòd viderent è diſſectis animalibus exemptos pulmones, à quibus vniuerſus ſtatim ſanguis effluxerat.

CAESAR

CÆSAR.

SIMVL errotem, errotiſque ponit occaſionem. Notabis, διαιρουμένων, ſicut alibi pro ἀναπίμπλαμένων. Dixit: ὠσθέως: &, ἀθρόον. Quæ nanque citò fiunt: neque ſui relinquunt, veſtigium: ea ſenſum maxime ſallunt.

Theodorus: ἐξαιρουμένης: *detraxerunt.* Potiùs *extraxerint.*

CXCVIII. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἄλλων σπλάγχνων, ἡ καρδία μόνον ἔχει αἷμα. καὶ ὁ μὲν πνεύμων, οὐκ ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ταῖς φλεψὶν· ἡ δὲ καρδία, ἐν αὐτῇ. ἐν ἑκάστῃ γὰρ ἔχει αἷμα τῶν κοιλιῶν· λεπτότατον δ' ἐστὶ τὸ ἐν τῇ μέσῃ.

OMnium autem membrorum ſolum cor ſanguinem continet. Nam pulmo non in ſe, ſed in venis habet: at cor in ſe ipſo; quippe intrà ſinus ſingulos. Atque is, qui medio in ſinu continetur, tenuiſsimus eſt.

CÆSAR.

QVo oſtendit membra ſanguinem contincte, cor & venas. Sic pulmo ſanguinem habet, quia venas: ſic hepar: ſic alia. Cordis ſubſtantia ſinè venis ſanguini pro vaſe eſt. Vnde veriſſimum argumentum: ſanguinem hinc tanquam à fonte primario ortum habete in animali: eiúſque natutam in ventriculo in potentia, vt aiūt: in venis inchoatam: in iecore factam: in cotde perfectam inueniri. Nam cum aliqua cordis parte eiuſdem eſſe ſubſtantiæ venas nemo dubitârit: hepatis verò maſſæ vniuerſæ cum venis nullam intercedere naturæ communis neceſſitudinem.

Animaduerte loquutionem, μόνον τῶν ἄλλων. Excludit enim, non diſtribuit. Diſtribueret autem, ſi diceret: μόνον ἁπάντων.

Cor in extis inuentum non eſſe, tametſi in Hiſtoriis, & apud Plinium proditum eſt: tamen ego tam ſalſum puto, quàm illi verum credidêre.

Pollux περικάρδιον appellat ὑμένα τὸν διαφράττοντα τὸν θώρακα. Quem etiam χιτῶνα vocat. Verùm χιτὼν nuſquam niſi membrana amiciens. Et ea membrana, quæ pectus diuidit *Mediaſtinum* à Barbaris Latina voce, ſed aliena à vulgari ſignificato nominatur. Quare ὑμὴν rectè: at χιτὼν non rectè. Prætereà περικάρδιον, nihilo rectius. Sed περικάρδιον eſt χιτὼν cordi circumfuſa: cuius vtilitates Anatomicorum eſt declarare. Pertinétque ad libros de *Cauſsis partium. Capſulam* vocant noſtrates.

Quod ad cotdis partes pertinet: quà ſidit, κεφαλή. Mucro, πυθμὴν quaſi fundus. Sinuum otæ, ὦτα. Et ſanè aurium quandam præbent ſpeciem. Ad ſeptimam vertebram caro, quæ ad cotdis rem pertinet ἀδενώδης eſt, & θυμὸς vocatur. Pectoris ſpatia, τὰ κενὰ θώρακος. *Capſam* alij vocârunt. *Caſſum* Itali: quia vacuum. *Clibanum* Medici.

CAPVT VIGESIMVM PRIMVM.

De Præcordijs.

CXCIX. ARISTOTELES.

Ὑπὸ δὲ τὸν πνεύμονά ἐστι τὸ διάζωμα τὸ τοῦ θώρακος, αἱ καλούμεναι φρένες· πρὸς μὲν τὰ πλευρὰ καὶ τὰ ὑποχόνδρια καὶ τὴν ῥάχιν συνηρτημένον· ἐν μέσῳ δ' ἔχει τὰ λεπτὰ καὶ ὑμενώδη. ἔχει δὲ καὶ δι' ἑαυτοῦ φλέβας τεταμένας.

PEctoris ſeptum ſub Pulmone eſt: quod præcordia appellârunt, coſtis, hypochondriiſque ac ſpinæ connexa. Cuius quidem tractus medius, tenuis ac membranaceus: cæterum venæ quoque per ipſum intentæ ſunt.

CAESAR.

QVOD membrum eſſet maximè neceſſarium: quippe autor penè ſolus ſpirationis: idque neque cum corde, neque aliis cum viſceribus communem haberet naturam, à cæteris partibus ſeparato Capite contemplandum eſſe duximus. Declarat autem ſubſtantiam cum totius, tum partium: vbi medium ipſius membranaceum oſtendit: venis item aſſignatis. Nomina quoque duo. Vnum commune, *διάζωμα*: alterum peculiare, *φρένες*. Latini, inter quos Celſus, *ſeptum* vocant: propterea quòd ab inferioribus ſuperiora arcet viſcera. Quam vocem miror Plinium prætcrijſſe. Signatior eſt Græca *διάζωμα*, ſi ſpectes ſitum: ſi officium, Latinam anteponas. *διάφραγμα* vtrunque explet. Theodorus addidit de ſuo: *cinctum*: vt exprimeret, *διάζωμα*. *Tranſuerſum* Latini cognominant: nam cinctum, non probo: eſt enim cinctus ad coxendices ſub ilibus.

Theodorus: *τεταμένας*, *porrectas*. Poteſt tamen eſſe porrectum, neque intentum. At membrum ipſum admodum intentum eſt; quemadmodum etiam vtitur Plinius cùm de eo loquitur in XI.

Appellatur autem & hîc, & in ſecundo *Hiſtoriarum* *διάζωμα*: & in tertio de *Cauſis partium* & in quarto, *διάφραγμα* à Medicis omnibus, & à Platone in Timæo: & ab Ariſtotele in tertio de *Cauſis* alio flexu. *ἡ φύσις*, inquit, *οἰκοδόμημα ποιήσασα καὶ φραγμὸν τὰς φρένας*.

CC. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ τοῦ ἀνθρώπου φλέβες παχεῖαι, ὡς κατὰ τὸ ἀνάλογον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

Hominis verò venæ: ſi ad corpus ſpectes, craſſa ſunt.

CAESAR.

QVid hîc cum venis? An extraordinario iudicio non ſuo loco præcipitem dedit hanc ſententiam? An de venis tantùm diaphragmatis humani?

CAPVT VIGESIMVM-SECVNDVM.

De Iecore, & Liene.

CCI. ARISTOTELES.

Ὑπὸ δὲ τὸ διάζωμα, ἐν μὲν τοῖς δεξιοῖς κεῖται τὸ ἧπαρ, ἐν δὲ τοῖς ἀριστεροῖς ὁ σπλὴν, ὁμοίως ἐν ἅπασι τοῖς ἔχουσι ταῦτα τὰ μόρια κατὰ φύσιν, καὶ μὴ τερατωδῶς. ἤδη γὰρ ὤφθη μετηλλαχότα τὴν τάξιν ἔν τισι τῶν τετραπόδων. συνήρτηται δὲ τῇ κάτω κοιλίᾳ κατὰ τὸ ἐπίπλοον.

SVb præcordiis dextra in parte iecur, in ſiniſtra lien eſt æquè omnibus, quæ his prædita ſunt membris. Nam in quibuſdam quadrupedibus ordinem hunc mutatum eſſe, aliquando obſeruatum eſt. Eam verò ad alui partem appenſa ſunt, quæ ſecundùm omentum eſt.

CAESAR

CÆSAR.

Vnico agendum eſt Capite de vtroque. Nanque jecoris ἐκμαγεῖον ſplenem Plato appellauit. Loca vides præſcripta: ſub præcordijs vtrunque; Hoc in dextra, illud in ſiniſtra. Lien aliquanto quàm jecur, inferius: vt cordi cedat. De jecoris & lienis natura, in libris de *Cauſis*. Falsò à poëtis noſtris attributũ lieni riſum. puto iccircò, quia fons eſt atræ bilis: quæ materia riſui contraria. Eâ liberum lienem indicium eſſe hilaritatis, non cauſſam.

In Codice Græco ſcriptum eſt, ὑπὲρ δὲ τὸ διάζωμα. Theodorus quoque ita legit: *ſupra*, inquit, *ſeptum*. Quis non videt eſſe librarij mendum: eſt enim, ὑπὸ; non ὑπέρ. Theodoro autem euenit quod ait Galenus de Herbariis ex auditu: in ſexto enim de *Simplicibus* ita ſcribit. ἀφίσταμαι γὰρ καὶ πολὺ μᾶλλον ἐπὶ Παμφίλου, τοῦ μὴ δ᾽ ὄναρ ἑωρακότος ποτὲ τὰς βοτάνας, ὧν τὰς ἰδέας ἐπιχειρεῖ γράφειν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ οὖν καὶ ὁ Ταραντῖνος Ἡρακλείδης εἴκαζεν αὐτοὺς, ὁμοιότατοι τοῖς κήρυξιν εἰσὶν, ὅσοι τὰ τῶν ἰδίας γνωρίσματα κηρύττουσιν ἀποδεδρακότος ἀνδραπόδου, αὐτοὶ μηδέποτε θεασάμενοι. λαμβάνουσι μὲν γὰρ τὰ γνωρίσματα παρὰ τῶν εἰδότων: λέγουσι δὲ ὡς ἀκούσαντες αὐτὰ, ἃ μηδὲ εἰ παρεστὼς ὁ κηρυττόμενος τύχῃ, διαγνῶναι δυνάμενοι. Putamúſne Theodorum, ſi vel in vmbra Anatomiæ ſemel conſediſſet, pati potuiſſe tam indignum tanto Philoſopho monſtrum?

Eſt & aliud obſeruandum. Nemo, ne pueri quidem, neſcit: verba ſingulari numero aptari pluralibus neutris Atticorum more. Itaque cùm eſſet ſcriptum: συνήρτηται: non putaui plus ad jecur, quàm ad lienem appenſionem hanc attinere. atque ita verum eſt. Ad omentum enim ſita ſunt hæc viſcera. At Theodorus, de liene ſolùm. Quod ſi inuenit in exemplaribus: ea debuit ſcutica iudicij ſui caſtigare.

CCII. ARISTOTELES.

THν δ᾽ ὄψιν ἐστὶν ὁ τοῦ ἀνθρώπου σπλὴν, στενὸς καὶ μακρὸς, ὅμοιος τῷ ὑείῳ.

HVmanus lien anguſtus, & longus eſt, lienis ſuilli facie.

CÆSAR.

AB ignobiliori incipit: quia ſimplicius membrum: minoris & operis, & operæ, vel ad agendum, vel ad cognoſcendum. Rectè autem comparauit ſuillo. Nam arietinus minus oblongus: obrotundior, ac ſemijecorina figura. Quam verò ſubſtantiam vocat Medici, ſubticuit: rarus ac læuis ſimul & leuis eſt: præterea ſubniger, ſublustris: ſcuti forma curuus, atque cauus: neque contemnendo Theodori errore qui dum loquutioni ſtudet, rem deſerit. *Suillo*, inquit, *ſimili: ſed ſpecie anguſta, & longa*. Nemo doctus dubitet diſiungi orationem poſteriorem à priori, coniunctione illa: *ſed*. vt ſit ſimilis ſuillo alia re, quàm anguſtia, & longitudine. At enimuerò his ipſis ſuillo ſimilis eſt.

CCIII. ARISTOTELES.

TO δ᾽ ἧπαρ, ὡς μὲν ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐν τοῖς πλείστοις, οὐκ ἔχει χολὴν· ἐπ᾽ ἐνίοις δὲ ἔπεστι.

IEcur magna ex parte, atque in plurimis animalibus ſine felle eſt: in quibuſdam autem habet.

CÆSAR.

ANtequàm declaret hepatis faciem, magnitudinem, ſubſtantiam: de felle diſputat. quod tamen nondum, quid eſſet, docuit. Profectò non ſatis ordine: præſertim cùm interponat mox faciem: tum ad fel redeat. minùs ſanè commodè.

Nota loquutionem. ἧπαρ οὐκ ἔχει χολὴν: de hepate loquitur. mutat deinde: ἐπ᾽ ἐνίοις δὲ ἔπεστι. ſcilicet χολή. non autem ἧπαρ: de quo dicebat.

Animaduertes & illa. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐν πλείστοις. oblitus ſuæ breuitatis ſeipſum declarat alterotanto orationis.

Theodorus turbauit ſimplicitatem. ἐπ' ἐνίοις δ' ἐπεστι. *In nonnullis id ſibi habere annexum videtur.* Expendenda & ipſa ſententia. Nam ſanè fel in plurimis piſcibus eſt: in multis auibus. verùm in ſecundo libro exactiùs.

CCIIII. ARISTOTELES.

Στρογγύλον δ' ἐστὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἧπαρ, καὶ ὅμοιον τῷ βοείῳ.

Eſt Homini rotundum iecur, ac bubulo ſimile.

CÆSAR.

Coacti ſumus partiri minutiores in partes hæc; propterea quòd ordo erat ſaltuatim interceptus. Quod autem dicit, rotundum eſſe: ad id reſpexit: vt eius figuræ majorem partem repræſentaret. Habet enim pinnas.

CCV. ARISTOTELES.

Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἱερείοις· οἷον ἐν μὲν τόπῳ τινὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκιδικῆς, οὐκ ἔχει τὰ πρόβατα χολήν· ἐν δὲ Νάξῳ, πάντα σχεδὸν τὰ τετράποδα τοσαύτην, ὥστε ἐκπλήττεσθαι τοὺς θύοντας τῶν ξένων, οἰομένους αὑτῶν ἴδιον εἶναι τὸ σημεῖον, ἀλλ' οὐ φύσιν αὐτῶν εἶναι ταύτην.

Contingit autem etiam in victimis hoc: quale tum in Euboïcæ Chalcidis agro quodam: carent enim felle pecudes: tum in Naxo: vbi tam grande habent omnes penè quadrupedes: vt qui ibi peregrini rem faciunt diuinam, percellantur eo, quòd putent ad ſe priuatim illud quaſi oſtentum, non quaſi Natura institutum pertinere.

CÆSAR.

Redit ad fel: atque oſtendit, quemadmodum in quibuſdam inſit: in alijs non. Quod addit, euenire & alibi in victimis. Quare qui illis in locis rem diuinam faciunt, arbitrantur æquè portentum eſſe, quod tamen, inquit, non eſt: ſed natura loci peculiaris.

Notabis Ariſtotelis orationem malè à Theodoro animaduerſam. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἱερείοις, οἷον ἐν μὲν τόπῳ, &c. ἐν δὲ Νάξῳ. vtrunque ſcilicet euenit, & defectus, & exuperantia, in victimis alia per loca: ad portenta: quemadmodum ex natura in Eubœa, & Naxo. iccircò dixit, καὶ icciręò dixit, τοῦτο, οἷον. id eſt τοιοῦτο ἐν τοῖς ἱερείοις, οἷον παρ τῇ μὲν ἔλλειψις ἐν Εὐβοίᾳ, τῇ δ' ὑπερβολὴ ἐν τῇ Νάξῳ. At Theodorus expoſuit: τοῦτο, fellis priuationem. At iam de felle deſierat loqui. In ſecundo hanc eandem repetit hiſtoriam. Plinius non ſolùm grande, ſed etiam geminum prodidit: & ad Actium portentum narrat.

Dixit Euboïcam Chalcidem: quia & in Sicilia tradidit Polybius. Fuêre item Chalcidenſes etiam in Syria, in Aetolia, in Peloponneſo. Macris etiam dicta Eubœa; nunc inſula Nigri pontis,

Subeſt etiam ablatio ſuperſtitionis. reducente Philoſopho ad naturam veterum amentiam: qui in viſceribus hirci ſalutem ſuam poſitam arbitrabantur.

CCVI. ARISTOTELES.

Προσπέφυκε δὲ τῇ μεγάλῃ φλεβὶ τὸ ἧπαρ, τῇ δ' ἀορτῇ οὐ κοινωνεῖ. διὰ γὰρ τοῦ ἥπατος διέχει ἡ ἀπὸ τῆς μεγάλης φλεβὸς φλέψ· ᾗ αἱ καλούμεναι πύλαι εἰσὶ τοῦ ἥπατος.

Magna vena iecur annexum eſt: cum Arteria nulla ei coniunctio intercedit. Tranſmeat enim ipſum vena à maiore illa producta, qua parte iecoris porta appellantur.

C AE S A R.

IEcoris connexionem, quod etiam in alijs egit, declarat. à magna nanque vena brachium quaſi quoddam in gibbum ingreditur, caua deinde ſubit: atque porrò in Meſeraicas diſpertita ab inteſtinis ſuccum ſugit. Quamobrem ſuccus is, vbi vult ſanguis fieri, nomen ei venæ dedit, eiúſque parti, qua in cauum ſeſe induit: à quo aditu jecoris portæ nominatæ ſunt. Ariſtoteles autem obſcurè portas illas declarauit: videntur enim ex eius dictis eſſe ibi, quo vena illa, quæ à maiore ducta eſt, proficiſcitur. Sanè porta eſt, vbi in fœtu hepar accipiat à corde ſanguinem ad alendum corpus: id quod etiam Plinius videtur ſentire.

Theodorus non expleuit verba illa. τῇ δ' ἀορτῇ οὐ κοινωνεῖ: cùm dixit: *Nulla ex parte Aortam attingens.* Quippe magnam venam jecur non attingit, ſed eius ramum. At κοινωνεῖ maximam vim obtinet: vt iaciat fundaměta vel συμπαθείας, vel affinitatis, ſiue cum toto, ſiue cum partibus.

Idem malè: *Vena etiam, quæ à maiore proficiſcitur.* Neque enim addere debuit, *etiam*: ſed reddere ſimpliciter rationem, quâ maiori venæ jecur appenſum eſt: quippe eius venæ neceſſitudine, quæ ab illa producta per ipſum perducitur.

CCVII. ARISTOTELES.

Συνήρτηται δ' ὁ καὶ ὁ σπλὴν τῇ μεγάλῃ φλεβὶ μόνον. τείνει γὰρ ἀπ' αὐτῆς φλὲψ εἰς τὸν σπλῆνα.

ATque eodem modo in ſplenem altera proficiſcitur à maiore, qua illi tantum appenſus eſt.

C Æ S A R.

HAc quoque ratione ſplen exigere poterat à nobis, vt ſeſe cum jecoris hiſtoria coniungeremus. Eodem enim modo, atque eidem venæ, quo, cuique illud annexum eſt, annectitur.

Μόνον: excludit Arteriam, & valet, atque ſuperior oratio. τῇ ἀρτηρίᾳ οὐ κοινωνεῖ.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM,

De Renibus, & Veſica.

CCVIII. ARISTOTELES.

MΕτὰ δὲ ταῦτα οἱ νεφροὶ πρὸς αὐτῇ τῇ ῥάχει κεῖνται, τὴν φύσιν ὄντες τοῖς βοείοις ὅμοιοι.

SVb his ad ſpinam Renes ſiti ſunt, natura ſimiles bubulis.

C Æ S A R.

REſtant Renes, & Genitalia. De illis nunc: faciem per ſolam comparationem deſcribit: de jecore diligentiùs, itémque corde: illud orbiculare, hoc turbinatum. Sunt autem renes oblongi, curui, teretes, læues, denſi. Curuitas exterior eſt: cauitas intus: in quam duo quaſi globuli coëant. Itaque Faſeolis qui eos comparet, nihil prætereà aptius inuenerit.

CCIX. ARISTOTELES.

Ἀνώτερος δὲ ὁ δεξιός ἐστιν ἐν πᾶσι τοῖς ζώοις τοῖς ἔχουσι νεφρούς· καὶ ἐλάττω δὲ πιμελὴν ἔχει τοῦ ἀριστεροῦ, καὶ αὐχμηρότερος ὁ δεξιός. ἐν πᾶσι δ' ἔχει ὁμοίως τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο.

IN omnibus animantibus, quæ renes habent, dexter ſiniſtro & altior eſt, & minus pinguis, & ſiccior. Id quod æquè in omnibus aliis inuenitur.

C Æ S A R.

NVMERVM cùm non explicauit: ſicut ſupra, cùm dicebat διφυές: tamen innuit: vbi dextrum, & ſiniſtrum nominat. Quos & inter ſe comparat. Dextrum altiorem aiunt, vi caloris, qui in iecore eſt, attractum. Alterum autem depreſſiorem, vt cordi cederet: verùm equidem aliter cenſeo. Cor enim, quàm hepar minorem occupat locum: & ſupra diaphragma. Iecur autem infra: cui decuit cedere ea de cauſſa renem. At hæc ad libros de *Cauſis*.

Memineris frequentis loquutionis. ἐν τοῖς ἔχουσι νεφρούς. Et animaduertes, cùm dixit: ἐλάττω πιμελὴν: quare addiderit, αὐχμηρότερος. Nam ſi habet ἐλάττω: ergo habet: ſi eſt αὐχμηρότερος: ergo eſt, αὐχμηρός. prætereà intellige renem nullum pinguem ipſum: ſed pinguedine obſideri.

Non minoris operæ illud. Cùm dixit: ἐν πᾶσι τοῖς ἔχουσι: quare addit: ἐν πᾶσι δ' ἔχει ὁμοίως τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο. Quid enim eſt id, quod eſt aliud ab omnibus? Nam ſanè de homine ſolo nunc loquatur: quid igitur dixit πᾶσι ζώοις.

Καὶ τοῦτο. proptereà quòd multa alia membra ſimilia habet cum plurimis animalibus. Idcircò dixit: & hoc.

CCX. ARISTOTELES.

Φέρουσι δὲ εἰς αὐτοὺς πόροι ἔκ τε τῆς μεγάλης φλεβὸς καὶ τῆς ἀορτῆς, πλὴν οὐκ εἰς τὸ κοῖλον. ἔχουσι γὰρ οἱ νεφροὶ ἐν μέσῳ κοῖλον, οἱ μὲν μεῖζον, οἱ δὲ ἔλαττον, πλὴν οἱ τῆς φώκης. οὗτοι δ' ὅμοιοι τοῖς βοείοις ὄντες, στερεώτατοι πάντων εἰσίν. οἱ δὲ πόροι οἱ τείνοντες εἰς αὐτούς, εἰς τὸ σῶμα καταναλίσκονται τῶν νεφρῶν. σημεῖον δὲ ὅτι οὐ περαίνουσι, τὸ μὴ ἔχειν αἷμα, μηδὲ πήγνυσθαι ἐν αὐτοῖς.

FErunt ad eos meatus à magna vena, & aorta, non tamen in cauum, quod ipſi habent in medio, aliqui maius, aliqui minus. Soli vitulo marino bubulis quidem ſimiles, cæterùm ſolidiſsimi ſunt. Quos diximus, meatus, qui ad ipſos tendunt, in eorum corpus abſumuntur. Argumentum, quod non penetrent, eſt: quia neque ſanguinem intus habent, neque concretionem.

C Æ S A R.

SINVS in omnibus, prærerquàm in marino vitulo: eos ſinus non eiuſdem in omnibus magnitudinis. Ad renes peruenire tubos à venæ & arteria. Eos tubos non induere ſeſe in cauum illum ſinum, ſed in corpus renum abſumi. Argumentum: quia, inquit, ſanguis intus inuenitur nullus, neque liquidus, neque concretus.

Vtinam verò nunquam dixiſſet hoc tantus vir. Nam ea vena, quam emulgentem vocant, ab latere venæ magnæ exit, atque intrà renem demittit ſeſe: vt delatam eò cum ſanguine percolet vrinam: quam fiſcellæ modo tranſmittit, tanquam ſerum.

Theodorus legit, μηδὲ πήξιν. auxit errorem. Nos in diſſectis corporibus ſanguinem, & thrombos, & arenas, & lapides inuenimus.

CCXI. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ κοιλίαν, ὥσπερ εἴρηται, μικράν. ἐκ δὲ τοῦ κοίλου τῶν νεφρῶν φέρουσιν εἰς τὴν κύστιν πόροι δύο νευρικοί, καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς ἀορτῆς ἰσχυροὶ καὶ συνεχεῖς.

EX eo igitur ſinu, quem puſillum dicebamus duo tubi multæ firmitatis in veſicam tendunt. Item alij ex aorta validi, & continui.

CAESAR

C Æ S A R.

QVID igitur in veſicã ferant, quod ab aliis non acceperint ſuperioribus? Quare parietes ſuperiorum in corpus renum abſumantur: ſanè at illarum vacuitas fiſtularum ad renum vacuitatem adit, atque vna cum ea fit. Non tamen verum eſt ad renes quicquam ex arteria demitti ad veſicam: nam neque in corpus: nulla enim arteria in ea viſitur: neque in vacuum. non enim excernitur ex illa quicquam. Sed ſeminalia vaſa in renes non ſubeunt: ad quos antequàm deuenias, videbis ab emulgentibus ea demitti ad meatum commune ſemini, & vrinæ.

Dixit: νευρικὰς ab ætate, firmitatis indicatrice. Sic & Galenus vtitur, pro validis. In tertio autem libro penè nullis mutatis verbis hæc eadem repetit. Theodorus νευρικοὺς, *inſignes*: haud ſatis inſignitè.

CCXII. A R I S T O T E L E S.

Ἐκ μέσου δὲ τῶν νεφρῶν ἑκατέρου, φλὲψ κοίλη καὶ νευρώδης ἐξήρτηται, τείνουσα παρ' αὐτὴν τὴν ῥάχιν, διὰ τῶν στενῶν· εἶτα εἰς ἑκάτερον τὸ ἰσχίον ἀφανίζονται, καὶ πάλιν δῆλαι γίνονται, τεταμέναι πρὸς τὸ ἰσχίον. αὗται δ' αἱ ἀποτομαὶ τῶν φλεβῶν εἰς τὴν κύστιν καθήκουσι.

E Renum medio venæ ſingulæ cauæ, ac neruoſæ per anguſtias ſpinæ tendunt: quæ inde in clunes vbi peruenêre, non comparent, niſi mox iuxta ipſos iterum diſtentæ. Ceterùm hæ venæ in veſicam deſinunt.

C Æ S A R.

PER vacua dicit deduci atq; anguſta ſpinæ: inde immergi in craſſas partes: poſteà denuò comparere iuxta eaſdem: deſinere autem ad veſicam. Hoc enim eſt ἀποτομαί. non tam capita vt ait Theodorus, quàm fines.

At enimuerò cùm ſub renibus à renibus nullus ſanguis fit: in renibus enim percolatur, quid agerent venæ illæ in ἰσχίοις? prætereà cur appellauit eas cauas? eſt ne vena vlla non caua? An inſignem fiſtulam deſignatam voluit; quemadmodum etiam cùm magnam venam item κοίλην vocauêre?

Ἰσχίον *Clunes* interpretati ſumus. Theodorus *coxam*. At quo itinere, immò quónam demum ſaltu tranſmittant tanta ſpatia à renibus, vt redeant ad veſicam? Sanè coxæ diſſitæ ſunt à toro alueo ſuperiore. Et ipſe Ariſtoteles pro alia parte, quàm coxa accipit ἰσχίον, in ſecundo: & ἰσχίον in brutis non agnoſcit. σαρκώδη ἔχει μάλιστα τοῦ σώματος τὰ ἰσχία καὶ τοὺς μηρούς. aliud igitur, quàm coxa eſt. Et nates intelligit, vbi ſuperiorem partem accipit; vbi inferiorem, femora: & in quarto de *Cauſſis partium* hæc eadem: vbi Theodorus ἰσχία, *nates*.

CCXIII. A R I S T O T E L E S.

Τελευταία γὰρ ἡ κύστις κεῖται, τὴν μὲν ἐξάρτησιν ἔχουσα τοῖς ἀπὸ τῶν νεφρῶν τεταμένοις πόροις παρὰ τὸν καυλὸν, τὸν ἐπὶ τὴν οὐρήθραν τείνοντα, καὶ σχεδὸν πάντῃ κύκλῳ λεπτοῖς καὶ ἰνώδεσιν ὑμενίοις ἐστὶ προσειλημμένη, παραπλησίοις οὖσι τρόπον τινὰ τῷ διαζώματι τοῦ θώρακος.

Poſtrema enim veſica eſt appenſa tubis, qui à renibus intenduntur ad collum, quod in vrinalem meatum tendit: penè quaquauerſum tenuibus, ac fibroſis alligata membranulis: quæ propemodum ſimiles ſint textura præcordiorum.

CAESAR.

C Æ S A R.

SVBSTANTIA, ſitus, figura, affinitates: πλάτυνται, ἐξοχάδη, ὑμένα, κύκλῳ. Item partes. Collum, οὐρήθραν. Deſignatio per comparationem cum diaphragmate.

Τείνει πως. nos *propemodum*. Theodorus obſcuriſſimè: *proximus*; eſt enim valde ambigua vox.

Αὐλὸν ſcriptum eſt: & mox καυλόν: hoc vtuntur omnes: illud non ineptum ad meatum colli veſicæ ſignificandum.

CCXIIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἡ τοῦ ἀνθρώπου κύστις ἐπιεικῶς ἔχουσα μέγεθος.

Eſt autem humana veſica magna admodum.

C AE S A R.

QVOD deerat, apponit: dixit, ἐπιεικῶς: ne vaſtitatem intelligeres. Theodorus dixit: *proportione*. Eſt autem Atticiſmus. ἔχουσα μέγεθος ἐπιεικῶς, per aduerbium. vnde verba ſua Theodorus acceperit, neſcio: quàm cæterorum amplior. Nam neque noſtri exemplaris verba ſonant id: neque verum eſt. Suilla enim grandiſſima, & fortaſſe aliæ multæ.

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM,

De Pudendis.

CCXV. ARISTOTELES.

Πρὸς δὲ τὸν καυλὸν τὸν τῆς κύστεως, συνήρτηται τὸ αἰδοῖον, τὸ μὲν ἐξώτατον τρῆμα συνερρωγὸς εἰς ταὐτὸ, μικρὸν δ' ὑποκάτω.

AD veſicæ collum appenſum veretrum eſt: altero foramine, quod extrinſecus videtur, ſciſſum: alterum habet paulò infrà ad eundem exitum.

C AE S A R.

NVNC ad poſtrema membra diuertit: ea ſunt genitalia: non tamen ita inſcripſimus: propterea quòd etiam ad alium vſum ſunt. Iccircò membrum cùm poſuit, & nominauit: deſignauit meatus duos: vnum, qui videtur: quem extimum vocat: alterum in eodem canali paulò inferius: hic ad ſemen genitale conſtitutus eſt à natura: ille ad vrinam emittendam frequentius: vbi verò opus eſt, etiam ad illud idem, ad quod & hic. Hæc eſt ſententia: nunc verba, & modum videamus.

Αἰδοῖον: *pudendum*, omnia illa membra pudenda ſunt: etiam δακτύλιος: quem tamen non ſic appellant. *Genitale*, Theodorus rectè: at genitalia etiam teſtes: etiam in fœminis. *Penem* Salluſtius: nos *Veretrum* voce inuſitatiore, atque ob id magis verecunda, ex Varrone. Et ſanè exprimit ad literam τοῦ αἰδοίου ſignificatum.

Ait

Ait vnum canalem μικρὸν ὑποκάτω. *Inferius:* interius potiùs dixeris:at nec vnus eſt, ſed duo: capita illa quidem ſiue ἀποβολαὶ vaſorum ſeminalium ad initia fiſtulæ illius ſubeuntes in ipſam mentulam. Sic enim etiam appellant Græca voce, μύνθη: non vt inepiunt Grammatici.

Loquutio cuiuſmodi? ἐξωτάτω de duobus. Et διερρωγὼς, violentiam ſignificat: neque ſolùm dicit, *peruium*: vt tranſtulit Theodorus: ſed *ſciſſum*. nam peruium eſt, quodcunque, quocunque modo vacuum, quod tranſmittat:at διερρωγὼς, eſt vt in ſecundo, de vulua ſcrofæ, ἀπερρωγὼς, & de leonis ore. Ita hiatus penis, non eſt rotunda ora, ſed ſciſſa. Sic igitur lego. τὸ μὲν ἐξωτάτω ῥῆμα διερρωγὼς, τὸ δὲ εἰς ταυτὸ, μικρὸν δ᾽ ὑποκάτω. Potes & ſic. τὸ μὲν ἐξωτάτω ῥῆμα· τὸ δὲ συνερρωγὼς εἰς ταυτὸ, μικρὸν δ᾽ ὑποκάτω. Cuius alterum foramen extimum: alterum paulò interiùs, ad illud idem hiatum ſuum dirigens. Quomodo dixit Theodorus, videris.

CCXVI. ARISTOTELES.

Τὸ μὲν οὖν, εἰς τοὺς ὄρχεις φέρει τῶν ῥημάτων. τὸ δὲ, πρὸς τὴν κύστιν, νευρῶδες καὶ χονδρῶδες ὄν.

Quorum hoc quidem ad teſtes: illud ad veſicam nervoſum, atque cartilaginoſum tendit.

C AE S A R.

MEATVVM naturam potius, quàm officium declarat. Tractus quidem ad teſtes, & ad veſicam. Sanè non vt eò ferant quippiam: ſed vt inde. Deſcribit & ſubſtantiam alterius tantùm. Alterius minùs rectè omiſit: ſicut nec illud explanatè ſatis, cùm dixit: τὸ μὲν, τὸ δὲ. neſcias enim vtrum vtro.

CCXVII. ARISTOTELES.

Τούτῳ δ᾽ ἐξήρτηνται οἱ ὄρχεις τοῖς ἄρρεσι· περὶ ὧν ἐν τοῖς κοινῇ λεγομένοις ἅμα καὶ περὶ τούτων ὑστέρων διορισθήσεται, πῶς ἔχουσι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν τῷ θήλει πάντα πέφυκε.

Ex eo dependent teſtes maribus, de quibus quemadmodum ſeſe habeant, in communi partium commentatione, ſimul cum matricibus diſſeretur.

C AE S A R.

ALTERA pars genitalium membrorum in maribus teſtes: in fœminis matrix: tametſi in his quoque teſtes: ſitum hîc tantùm: exactiùs poſteà, in ſecundo, tertio, quinto, & ſexto *Hiſtoriarum*, in quarto de *Cauſsis*, in primo, & quinto de *Generatione animalium*. Ab Hippocrate, & Galeno ſæpe: ſed in libris de *Semine genitali* benè multa.

Legitur corruptè. περὶ ὧν, καὶ περὶ τούτων ὑστέρων διορισθήσεται. De quibus; & de his. ſanè perperam. Sic lego. καὶ περὶ τῶν ὑστέρων.

CCXVIII. ARISTOTELES.

Διαφέρει γὰρ οὐθενὶ τῶν ἔσω, πλὴν ταῖς ὑστέραις· ὧν ἡ μὲν ὄψις θεωρείσθω ἐκ τῶν διαγραφῆς, τῶν ἐν ταῖς ἀνατομαῖς· ἡ δὲ θέσις ἐστὶν ἐπὶ τοῖς ἐντέροις· ἐπὶ δὲ τῶν ὑστέρας ἡ κύστις.

Modus idem penitus in fœminarum quoque genitalibus: ſoláque matrice intus differunt. Quæ, quod ad faciem pertinet, è diſſectionum libris, & pictura nota eſſe poterit. Quod verò ad ſitum ſpectat: iacet illa tum ſuper inteſtinis, tum ſub veſica.

CÆSAR.

EXTIMIS differre partibus marem, ac fæminam. Intus eaſdem eſſe: præter matricem. Cautius tamen. Teſtes quidem ſunt, & ad teſtes meatus: at ſitu, & figura, & magnitudine longè diuerſa omnia. Intellige, πάντα, ſcilicet περὶ τὸ γένος, Theodotus ludit ignatos Græcarum literarum. πέφυκε, *Natura conformauit*: eſto. At eûm addit: atque diſpoſuit: de ſuo ſanè, ignarus atque arrogans: qui haſce notas inurat Ariſtoteli: nam fac omnes partes ſimiles: at nulla ſimilis diſpoſitio: diuerſiſſimus enim ſitus omnium. πάντα, diximus: *penitus*: aptiſſimè: etiam loca interiora connotat: prætetquàm quod explet, τὸ πάντα.

Theodorus addidit: *à priore parte.*

CCXIX. ARISTOTELES.

ΛΕκτέον δὲ καὶ περὶ ὑστερῶν κοινῇ πασῶν ἐν τοῖς ἑπομένοις. οὔτε γὰρ ὅμοιαι πᾶσιν, οὔθ' ὁμοίως ἔχουσι.

AC de matricibus quoque omnibus communi opera poſtea dicendum eſt. Neque enim omnibus ſimiles, ſimiliterve ſita.

CÆSAR.

QVOD ſupra dicebat λεγομένοις, hîc ἑπομένοις. vtrobique κοινῇ. Ibi tam de maribus, quàm de fæminis. Hîc tam de homine, quàm de brutis. Reddit rationem futuræ Theoriæ. Nam neque ſimiles ſunt: vel forma, vel figura, vel magnitudine, vel ſubſtantia, vel officio: quia quædam diutius, quædam minùs diu ferunt: hoc eſt ὅμοιαι: neque ὁμοίως: hoc eſt quod ad ſitum pertinet. Sic & apud Theophraſtum abundè declarauimus. Theodotus, ὁμοίως, pro forma accipit: multum in oratione Ariſtotelica verſatus, parum exercitatus in Philoſophia.

Idem addidit ea omnia. *Si vterus cæterorum quoque animalium vulua dicenda eſt.* At enimvero, vterus animalium potiùs, ex illis enim vtres: pelles enim ſunt caprarum. Eadem origo vocis. *Venter*, à tumore: alter venter, matrix: ὁ ὕτερος, ὕδερος Æolicè: quos Latini penè ſemper imitati ſunt. Hoc tamen dixit quia ex Plinio vuluam porcellinam legebat. Et in XI. vuluam in aliis animalibus dici: in muliere vterum, quaſi vtriculum: vulua autem etiam in mulieribus. Omnis enim capacitas, *Vulga*. inde corrupta vox.

CCXX. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν οὖν μόρια, καὶ τὰ ἐκτὸς, καὶ τὰ ἐντὸς τῶν ἀνθρώπων, ταῦτα καὶ τοιαῦτα, καὶ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

ANimantium partes tum exteriores, tum interiores, hæ, & tales ſunt: & hunc ad modum ſeſe habent.

CÆSAR.

COLLIGIT totius ſeriem commentationis, vt ad alia tranſeat. Et tria dicit: ταῦτα: vt indicet ſubſtantiam: τοιαῦτα, figuram, magnitudinem, & alia talia: putà, numerum, craſſitudinem, macritudinem, firmitatem, cauitatem, ſoliditatem: τοῦτον τὸν τρόπον, ſitum, officium, & eiuſmodi.

LIBRI PRIMI FINIS.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΙΣΤΟΡΊΑΣ ΤῸ Β.

ARISTOTELIS HISTORIÆ DE ANIMALIBVS Liber II.

CAPVT PRIMVM,

De Capite, & Collo aliorum animalium.

I. ARISTOTELES.

ΤΩΝ δ᾽ ἄλλων ζώων τὰ μόρια τὰ μὲν, κοινὰ πάντων ἐστὶν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, τὰ δὲ, γενῶν τινῶν. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἕτερα ἐστὶν ἀλλήλων, τὸν ἤδη πολλάκις εἰρημένον τρόπον. σχεδὸν γὰρ ὅσα γέ ἐστι γένη ἕτερα τῶν ζώων, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν μερῶν ἔχει ἕτερα τῷ εἴδει· καὶ τὰ μὲν, κατ᾽ ἀναλογίαν ἀδιάφορα μόνον, τῷ γένει δ᾽ ἕτερα· τὰ δὲ, τῷ γένει μὲν ταὐτά, τῷ εἴδει δ᾽ ἕτερα· πολλὰ δὲ τοῖς μὲν ὑπάρχει, τοῖς δ᾽ οὐχ ὑπάρχει.

CAEterarum partes animantium, aliæ communes omnibus ſunt: aliæ generibus quibuſdam peculiares. Hanc verò conueniendi differendíve rationem eo modo intelligimus, qui toties à nobis explicatus eſt. Quæ nanque genera diuerſa ſunt inter ſe, ea ferè partes plurimas inter ſe ſpecie differentes habēt. Alia verò proportione tātùm cōueniunt, genere autē nō. Alia genere quidem ſunt eadem, ſpecie diuerſa. Ad hæc quæ partes cuipiā inſunt, non omnibus cōtinuò datæ sūt.

CAESAR.

AVENROES multa præclatè, multa multorum odio ex libidine animi ſcripſit. omitto, quæ aduerſùs leges omnes: quæ aduerſùs medicos: quod nunc inſtat, agamus. Eos, qui libros vel ſuos, vel alienos in membra certa diuiderent, ait intellectus imbecillitate id feciſſe. Deſignans Azarauium, Alpharabium, Algazelem, Abenſceni partim æmulos, partim hoſtes ſuos. Ego verò ex Ariſtotele, atque veritate ita cenſeo. Duo eſſe in viris ſapientibus præſtantiſſima. τὸ ἐπίστασθαι, καὶ τὸ παιδεύειν. Multi ſciunt: pauci inſtituti ſunt ad demonſtrandum id, quod ſciunt. Eos itaque, qui libros in membra deſignata partiuntur, eáque membra certas in portiones: tantùm abeſt, vt cum illius calumnia damnem: vt ſolos putem meritò ſapientes appellari. Quippe qui omnia habeant & in numerato, & eo ordine quo vel de noſtra intellectione, vel de naturæ legibus eliciuntur. Quare irriſa Auenroïs irriſione, ad hunc modum ſecabimus librum hunc.

Poſt membrorum notiones καθ᾽ αὑτάς, καὶ κατὰ μόνας: nunc ea vult contemplari, quatenus in vniuerſa natura ſunt omnium animalium. Itaque eas partes comparaturus, repetit iactum ſuperioribus commentationibus fundamentum. Quod, cuiuſmodi ſit, mox indicabimus. Nunc ad diuiſionem accedamus.

Diuiditur liber hîc in partes duas. In prima comparat membra extima: qua in parte quatuor inſtituit commentationes. In prima comparantur viuiparæ animantes ſanguineæ quadrupedes & inter ſe, & cum homine. In ſecunda ouiparæ ſanguineæ quadrupedes. In tertia aues. In quarta genus aquatile. In ſecunda parte duo agit. Nam & membra ſimplicia exequitur: & viſcerum rationem perſcrutatur. Quo in loco videbis, vt ſatisfaciat. Nam multæ partes interiores ſunt ſimplices: cutis autem & ſimplex, & exterior. Nunc ad explicationem animum aduertamus.

Conuenire inter ſe, aut differre per omnia penè prædicamenta, & ſupra diximus: & hîc repetendum cenſet. Nam genus, aut ſpecies non eadem omnibus: item quantitas alia vt in vulpis cauda, & in cauda cerui. Qualitates differentiæ à colore, figura, mollitia, ſiccitate, alus. Relatio. Naſus elephanti non ad ſpirandum ſolùm, ſed ad manus officia quoque refertur. Actio. Dentes exerti ad prælia, non ad cibum. τὸ ποῦ. Non enim mammæ omnibus in pectore. τὸ πῶς. Cornua erecta aliis, aliis flexa. τὸ ἔχειν. Cauda caret ſimiarum genus quoddam: quoddam non. Præterea in eodem prædicamento. Genere: aut ſpecie: aut proportione, vel differunt, vel conueniunt: vt os equi, & ſpina mugilis. Hæc ſic: nunc ſingula perpendamus.

Ait: quaſdam partes eſſe omnibus communes animantibus. Hoc quoque ſupra attigit. Nam ſenſus alij alias deficiunt: tactus omnibus communis eſt: ergo etiam inſtrumentum. Hoc ſtatuebamus, exempli gratia, carnem. Cæterùm hoc quàm verum ſit, ex ipſo diſces Philoſopho: qui carnem non eandem in omnibus prædicat: non ſpecie, non genere, ſed analogia. Quod ſi ita eſt: non erit hoc membrum diuiſionis diuerſum ab eo, quod mox dicit. καὶ τὰ μὲν κατ᾽ ἀναλογίαν διάφορα. Hæc prima dubitatio eſt. Altera non minor: non enim dicere potuit τὰ πάντα. vnum tantùm enim eſt: putà caro: tactus inſtrumentum omnibus commune: igitur ἓν κοινὸν μορίων πᾶσι, non πάντα.

Τὰ γένη ἕτερα ἀλλήλων, καὶ ἕτερα ἔχει μόρια τῷ εἴδει; quæ genera inter ſe ſunt diuerſa, ea partes habent ſpecie diuerſas: immò genere diuerſas, nō ſpecie. Et ſpecies diuerſæ partes habent inter ſe ſpecie diuerſas: præterea quare dixit: σχεδὸν? immò, omnia: non autem, ferè: & quare τὰ πλεῖστα τῶν μορίων? immò verò τὰ πάντα. Nam vt forma alia eſt: ita & partes. neque ſolas organicas ſiue compoſitas: vt manum, aut caudam, aut oculum: ſed etiam oſſa, & venas, & arterias, & carnem ipſam: puto enim leonis carnem, à carne hominis ſpecie differre.

Communis vſus loquendi talis fuiſſet. τῶν δ᾽ ἐν ἄλλοις ζώοις μορίων, τὰ μὲν, &c. ipſe dixit: τὰ μόρια, τὰ μὲν. Hanc figuram etiam notat Plutarchus apud Homerum, Et Cæſar ea vtitur in *Commentarijs*.

Diximus: *non continuò data ſunt*: id eſt, non eſt continuatum opus naturæ: quod cæperat in conſtruenda manu hominis, cùm pedes conſtitueret equi.

II. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν τετράποδα καὶ ζωοτοκοῦντα, κεφαλὴν μὲν ἔχει, καὶ αὐχένα, καὶ τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ μόρια ἅπαντα, διαφέρει δὲ τὰς μορφὰς τῶν μορίων ἕκαστον. καὶ ὁ μὲν λέων τὸ τοῦ αὐχένος ἔχει ἓν ὀστοῦν, σπονδύλους δ᾽ οὐκ ἔχει· τὰ δ᾽ ἐντὸς ἀνοιχθεὶς, ὅμοια ἔχει ἅπαντα κυνί.

Igitur quadrupedes, quæ animal pariunt, capite, colloque, atque omnibus, quæ in capite inſunt, particulis prædita ſunt. verùm ſecundum figuram differunt partes inter ſe. Itaque leonis ceruix nullis vertebris vnica tantum oſſe conſtat. At interiora omnia ſimilia caninis continentur.

CÆSAR.

A Capite incipit: procedétque per pectus ad brachia, & crura, eorúmque officia. Quare ſecundùm has ipſas partes in capita ſecanda erit commentatio: tametſi Philoſophus ipſe, vt ſolet, parum accuratè ſeruato ordine immiſcet ſæpenumero aliena.

Præſcribit igitur capitis naturam certis generibus. Quadrupedum ſcilicet quæ animal pariunt. Accuratiùs animaduertas, etiam bipedes, etiam ouiparas animantes omnes caput habere. Quare ſeparatas oportuit ab iis, quæ non ſolùm caput, verumetiam collum habent: bipedes enim omnes collum habent, & quadrupedes omnes etiam ouiparæ. Tertio loco ſeparare & illud membrum. καὶ τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ μόρια πάντα. Neque enim quæcunque caput habent, etiam dentes habent. Sic igitur fuiſſet. Caput illa omnia: collum non omnia: pauciora adhuc etiam capitis partes.

Ponit

Ponit autem ſimilitudinem cum cane leoni:ponit differentias in figura,& κτ̀ τὸ ἔχειν:quia caret vertebtis leonina ceruix.

Μορφὴν figuram potiùs,quàm formam interpretati ſumus : & explicatius eſt,ſic : omnia ſimilia caninis:ſcilicet partibus : quàm, vt ipſe dicit,κυνί:cani. Similiora adhuc felibus,quàm canibus: minimum enim differt à leone catus.

CAPVT SECVNDVM,

De ijs, quæ pro brachiis ſunt, & manibus.

III. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ τὰ τετράποδα ζῶα καὶ ζωοτόκα ἀντὶ τῶν βραχιόνων, σκέλη πρόσθια· πάντα μὲν τὰ τετράποδα, μάλιστα δὲ ἀνάλογον ταῖς χερσὶ τὰ πολυσχιδῆ αὐτῶν. χρῆται γὰρ πρὸς πολλὰ ὡς χερσί. καὶ τὰ ἀριστερὰ δ' ἧττον ἔχει ἀπολελυμένα τῶν ἀνθρώπων· πλὴν τοῦ ἐλέφαντος. οὗτος δὲ τά τε περὶ τοὺς δακτύλους ἀδιαρθρότερα ἔχει τῶν ποδῶν, καὶ τὰ πρόσθια σκέλη πολλῷ μείζω. ἔστι δὲ πεντάδακτυλον, καὶ πρὸς τοῖς ὀπισθίοις σκέλεσι, σφυρὰ ἔχει βραχέα.

Habent autem quadrupedes omnes, quæ animal pariunt,brachiorum loco anteriora crura: potiſſimum quibus multifidi pedes ſunt, iis manuum vice ad pleraque vtütur.Quin brutorum ſiniſtra minùs ſunt abſoluta.Excepto elephanto,qui digitos quinque numero in pedibus minus habet expreſſos: & anteriora crura maiora multò.Tum in poſterioribus breues malleolos.

CÆSAR.

ET facilis eſt intellectu,& ſuauis ſtructura. Ait hoc de ζωοτόκοις. Quinetiam lacertæ cruribus anterioribus cauant terram, & teſtudines. Cùm autem alæ in gallinaceis locum teneant brachiorum : & terram fodiant pedibus : manuum proportio erit etiam in poſterioribus. Apertiùs autem & in cane, qui redditam vrinam operit ſcalptu pedum poſteriorum. Et leonem vidimus, vbi ſeſe vellet in puluere volutare, poſterioribus pedibus ſtrauiſſe ſibi ſolum:non temerè, parcit enim anterioribus vnguibus ad vſum pugnæ. Equum Hiſpanicum habuimus nos forma atque ingenio præſtantem. Is denegatum à nobis fænum pedibus poſterioribus colligebat: attractúmque ad os,edebat.

Dixit μάλιστα τὰ πολυσχιδῆ. quoniam natura ſimilior manui, ſi figuram ſpectes : quare & officium: & dixit μάλιστα : quia etiam non πολυσχιδῆ.vt equus: pugnat enim & ſcalpit pedibus anterioribus. In Myſia, & Scythia accepi de patre meo vito fortiſſimo qui præfuerat Sarmatarum equitatui multos annos:equos indigenas glaciem vngula tabefacere aut perrumpere in hyeme, vnde herbam detectam ſibi habeant in pabulum.

Ait btutis ſiniſtra crura minùs abſoluta. ἀπολελυμένα, abſoluta ad agilitatem.valde dubito an verum ſit.Curſus enim æqualis atque æquè ab vtroque. Debetur igitur æqualitas inſtrumentis: ad curſum enim, non ad opus à Natura ſunt inſtituta.ἀπολελυμένα: *abſoluta,non impedita.* appellauit θηρία, *Bruta omnia* : Cicero, *Beſtias*. Noſtrates Germani videntur ſimul cum Græcis eundem ſonum obtinere : *Tierer.*

Excepto elephanto. Quidnam excipit? dixit ἧττον ἀπολελυμένα : *minùs abſoluta.* Quo modo excipit elephantum: qui habet etiam ἀδιαρθρότερα. Quia illæ beſtiæ ſiniſtrum tantùm habent rudius: elephantus autem vtrunque. Addit etiam alteram differentiam.Cui crura anteriora ſint

poſterioribus longiora : contra, quàm in cæteris. Sic & homini brachia breuiora, quàm crura. Eſt brachiis breuitas ad agilitatem : cruribus magnitudo ad robur: gerunt enim. Camelopardali quoque crura anteriora, valde longiora ſunt poſterioribus. Diximus ἀδιάρθρωτα *non expreſſa* : Ciceronem ſequuti. *Indearticulata.*

Σφυρὰ βραχέα. vt oſtendat etiam in hoc, τὸ ἀδιάρθρωτον. & dixit πρὸς τοῖς σκέλεσι. Non autem ἐν τοῖς : vt declararet extantes malleolos. Nihil enim fruſtra vir hic. Plinius in XI. σφυρὰ articulos transfert minùs rectè : *in poſterioribus*, inquit, *articuli breues.* Theodorus malè omiſit βραχέα. Addidit de ſuo; *imis.* Addidit de ſuo : *agilem.* Et laſciuit ibi. *Hæ manibus digitato pede ſuo reſpondent.*

Oratio plus omni melle dulcior. Et illa quis aſſequatur, οὗτος δὲ τά τε περὶ τοὺς δακτύλους ἀδιαρθρώτερα ἔχει τῶν ποδῶν.

IV. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ μυκτῆρα τοιοῦτον καὶ τηλικοῦτον, ὥστε ἀντὶ χειρῶν ἔχειν αὐτόν. πίνει γὰρ καὶ ἐσθίει, ὀρέγων τούτῳ εἰς τὸ στόμα, καὶ τῷ ἐλεφαντιστῇ ἄνω ὀρέγει τούτῳ, καὶ δένδρα ἀνασπᾷ, καὶ διὰ τοῦ ὕδατος βαδίζων, τούτῳ ἀναφυσᾷ. τὸ δ' ἄκρον ἐγκλίνει, οὐ κάμπτεται δέ· χονδρῶδες γὰρ ἔχει.

Talem verò tantúmque Naſum habet, vt ei manuum teneat vicem. Hoc enim tum cibum, potúmque in os refert : tum inſidenti rectori porrigit. Quin arbores extirpat ipſas. Cùm per aquas vadit, hoc reflat. Eius ſumma pars cartilaginoſa eſt. Itaque non plicatur, ſed recuruatur.

CÆSAR.

COACTVS fecit : vt Naſi hiſtoriam hîc admiſceret. Nam cum Hominis manibus ac brachiis animalium crura comparabat. Ergo Elephas, cui minùs eſſent diſcreti digiti, atque ad manuum officia ineptiores, aliud habuit à Natura ſibi datum membrum, quod ſuppleret. De eo membro igitur cōmodè ſatis hîc. Duos flexus notat. Et cùm in os ſubducit : & cùm retrò porrigit rectori. Vires addit : arbores eruit : vſus ad vires : vſus ad cibum : vſus ad potum : vſus ad ſpirandum : ſubſtantiam declarat : cartilaginoſum. Sic eſt, τοιοῦτος ad officia & ingenium : τοσοῦτος ad vires, & ſpatia. Nam ſi rectori reflectit, prælongum eſſe oportet.

Theodorus Hiſtoriæ amplitudinem veram falſis anguſtiis coarctauit cùm dixit : *Nonniſi ad os naſum mouere*, & quid eſt : *nonniſi* : vt manum repræſentet? neque planè expreſſit : ὀρέγει ἐλεφαντιστῇ. Non enim ſolùm manum, ſed etiam cibum. ἐλεφαντιστὴν *ſeſſorem*, an *rectorem* dicas : nihil refert. Idem omiſit : ἄνω. Neque rectè ἀνασπᾷ *ſternit. Eruit, extirpat.* Hoc enim operoſius. Nāque humeris quoque proſternit : manu verò etiam euellit. Addidit de ſuo illa omnia : *immerſus, ea ipſa edita in ſublime reſtat, atque reſpirat.* Neque diminutiuum prudenter affectauit in re tam vaſta. *Aduneiuſcula*, & *rigidiuſcula.* Ariſtoteles dicit : τὸ δ' ἄκρον ἐγκλίνει. Non ſolùm quòd ſit curua : ſed etiā quòd curueſcat aliquantùm : ſtet tamē citra plicaturam : id quod facile eſt cætero tractui, plicatur enim. Sic & nares noſtræ cartilagineæ ſunt : & curueſcere queūt, plicari nequeūt.

V. ARISTOTELES.

Μόνον δὲ καὶ ἀμφιδέξιον γίνεται τῶν ἄλλων ζώων, ἄνθρωπος.

Soli Homini vtriuſque manus æqualis vſus datus eſt.

CÆSAR.

DEDVCITVR è ſuperioribus. Si aliorum animalium ſiniſtra crura minus ſunt abſoluta : ergo eorum vſus minor, quàm dextrorum. Si Hippocrati fidem habeas, hîc marem intelligas. Nam fœminam negat ille ambidexteram. Cæterùm vterque fallitur. Nam ſi ἀπολελυμένον intelligit de conformatione : falſum eſt. Neque in auibus, neque in

aliis

alıis quicquam differt vtriuſuis ab altero dearticulatio. De agilitate verò,& ſupra diximus, & hîc intelligi poteſt: æquè feles & vrſos,& equos vtroque vti crure ad officia à natura comparata. Fœminas verò pleraſque nouimus nos vtraque ſuentes manu egregiè. Ad munera verò familiaria ita accommodatarum etiã magnum vidimus numerum. Parthenopæum vnum è ducibus Aetolis ἀμφιδέξιον Poëtæ cecinêre. In lib. περὶ πορείας, affirmat dextras animalium expreſſiores. Habes exemplum in cancris.

ʼΑμφιδέξιον, ambidextrum, feliciſſimè, atque ad literam. Non ſitu, dextra enim vna tantum in parte eſt: ſed officio. Et ſanè hoc ſonat nomen. Δεξιὰ, παρὰ τὸ δέχεσθαι.

CAPVT TERTIVM,

De Pectore, & Mammis.

VI. ARISTOTELES.

Τῷ δὲ ſτήθει τῷ τοῦ ἀνθρώπου, πάντα τὰ ζῷα ἀνάλογον ἔχει τοῦτο τὸ μόριον, ἀλλ' οὐχ ὅμοιον. ὁ μὲν γὰρ, πλατὺ τὸ ſτῆθος, τὰ δ' ἄλλα, ſτενά. μαστοὺς δ' οὐκ ἔχει οὐθὲν ἐν τῷ ἔμπροσθεν, [illegible] ἢ ἄνθρωπος. ὁ δ' ἐλέφας ἔχει μὲν μαστοὺς δύο, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ſτήθει, ἀλλὰ πρὸς τῷ ſτήθει.

Humano pectori aliquid quod reſpondeat, ſed diſſimile, animalia omnia habent. Homini enim latum eſt: cæteris anguſtum. Præterea ei mammæ in parte ſunt anteriore: at illorum nulli. Nam Elephantus quanquam duas tantùm: iuxta pectus potius, quàm in pectore tamen habet.

CÆSAR.

Pectvs poſt brachia: eiúſque partes, mammas: in homine quidem. Nam beſtiæ non in pectore habent eas. Quin neque Elephantus: ſed prope pectus potius: quippe ab latere ſub armis.

Vtinam verò tot coarctationum, τετραπόδων, & ζωοτόκων, quas alibi fecit, vnam nobis hîc impertitus fuiſſet. Nam quis ferat eum dicentem: omnia animalia habere aliquid pro pectore? ſaltem τίλαια dixiſſet. Non enim oſtrea, non Echini. Theodorus verò & à fide interpretandi deſciuit: & impudentem fecit orationem. Nam Philoſophus ἀνάλογον μόριον dixit voce communi, ad pectus,& ad pectori analogum. At ille *pectus* poſuit. Quod autem dicit *proportionatum*, neque verum pectus: eſt quia non omnia pulmonem,non omnia cor habent: ſed cordi analogum: quare etiam pectori, quod membrum pro corde eſt à natura comparatum. Sunt etiam quædam confuſa: quæ pectus cum capite & ventre ſimul habent. Quare ſeriò ac verò proportio quædam eſt: non pectus verum.

Illud quoque obſeruandum. Verum ne ſit: cæteris animalibus anguſtum eſſe. Nam ſi leonem,aut vrſum contemplêre, aliter ſentias. Quin equos generoſos etiam,vaſto, non ſolùm lato inuenias. Quod diuinus Poëta verecundè, vt cætera omnia, profeſſus eſt: *Luxuriátque toris animoſum pectus.* An verò de ſubiecta coſtarum carina intelligendum eſt? non enim id ſolum, quod inter brachia, aut crura anteriora interiacet, pro pectore accipiendum: ſed pro ea parte vniuerſa quæ coſtarum crate ſepta eſt? Quod ſi ita eſt: qua ratione eas neges elephanto in pectore. Ita enimverò dico: ſi pectus ea eſt pars lata: elephantus in pectore habet; atque ita habet vt directa linea, non diſtent ſitu ab humanis. Sanè eas ſub armis gerit. Sin eſt carinata etiam: nihilominus in pectore.

Theodorus, πρὸς τῷ ſτήθει: *citra pectus.* malè. Cùm collum narraſti: quod citra pectus fuerit, aut ſub collo, aut in collo erit. Prætereà *vltra*, &, *citra*, viciniam non deſignant: at τὸ πρὸς, deſignat.

Nota dicendi modum, τῷ ſτήθει ἀνάλογον ἔχει τοῦ[illegible] τὸ μόριον. quod μόριον? nullum enim dixit.

CAPVT QVARTVM.

De Cruribus, & eorum flexionibus.

VII. ARISTOTELES.

Τὰς δὲ κάμψεις τῶν κώλων καὶ τῶν ἔμπροσθεν καὶ τῶν ὄπισθεν, ὑπεναντίας ἔχουσι καὶ ἑαυταῖς, καὶ ταῖς τοῦ ἀνθρώπου καμπαῖς, πλὴν ἐλέφαντος. τοῖς μὲν γὰρ ζωοτόκοις τῶν τετραπόδων, [πλὴν ἐλέφαντος.] κάμπτεται τὰ μὲν πρόσθια εἰς τὸ πρόσθεν τὰ δὲ ὀπίσθια εἰς τοὔπισθεν. καὶ ἔχουσι τὰ κοῖλα τῆς περιφερείας πρὸς ἄλληλα ἐστραμμένα.

Rurum autem plicaturas tam anteriorum, quàm poſteriorum, & inter ſeipſas, & humanis aduerſas habent. Quadrupedes enim, quæ animal pariunt, anteriora crura prorſum, poſteriora ponè flectunt. Itaque curuatura caua inter ſe obuerſa ſunt.

CAESAR.

Pectoris hiſtoriam, ad quam ſit mox reuerſurus, quare omittat, neſcio. Crurum hic flexuras comparat & inter ſe in beſtiis, & cum humanis. Genuum tamen prius poſitas differentias oportuit. Nam biſulcæ & ſolipedes vera genua habent. Vnus omnium homo, patellam. At πολυσχιδῆ, vt canes, & leones, genibus carent. Statim enim pectinem pedis habent multa in oſſa diuiſum. Qui tamen pecten non in omnibus attingit terram: ſed in vrſis maior pars: in canibus ea tantùm, quæ pedis eſt.

Animalia, inquit, crura ſua curuant contraria flexione: ſcilicet poſteriora prioribus. Sed is flectendi modus in pecoribus, contrarius eſt plicationibus hominis. Pecudes enim & iumenta & alia eiuſmodi, (nam Lacertæ, & id genus, aliter) antrorſum priora, poſteriora retrorſum flectunt. Ergo contrariæ inter ſe flexiones ſunt. Contrariæ etiam humanis. Nos enim priores artus, id eſt Brachia plicamus retrorſum, crura antrorſum. Addit Geometricam rationem cùm dicit. In quadrupedibus viuiparis, cauas lineas orbis inter ſe conuerſas eſſe. Nam earum pedibus pedes vbi coniuncti ſunt: orbis conformatur ſimulacrum.

Comparationis initia ampla ſunt: neque enim cuiuſmodi animalia illa ſint, præſcribit, quæ contrario motu flectant. Vnum excipit Elephantum deinde in exemplis, atque explicationibus comparationis reſtringit ſententiam ad ζωοτόκα & quadrupedes. Neque enim omnia animalia contrario flexu plicant: id eſt alio, quàm homo. Quippe Lacertus vti dicebamus, aliter. Hoc & ipſe ſtatim declarat.

Obſeruandum & id. Elephantum & anteriora, & poſteriora antrorſum flectere.

Appellauit κῶλα. Nobis nomen commune non eſt cruribus, & brachiis: niſi membra: hoc eſt, μέλη: aut artus, dicas. Plinius quoque in XI. *Artuum ſuffragines* appellauit τῶν κώλων τὰς ἰγνύας.

Τὰ κοῖλα, *conuexa.* Sic enim ſunt conuexa cæli. Pars autem exterior *curua*, τὸ κυρτόν. Nam Grammatici delirant. Cauum enim & conuexum idem.

Ἐστραμμένα, *obuerſa*, ἐναντία *aduerſa* potiùs quàm contraria. Sed non conſequuti ſumus alluſionem Atticam: τὰ πρόσθια εἰς τὸ ὄπισθεν, τὰ ὀπίσθια εἰς τοὔπισθεν. Quaſi natura ſit ſibi alludens. Anteriora antrorſum, poſteriora poſtrorſum, ſi liceat.

VIII.

VIII. ARISTOTELES.

Ὁ δ' ἐλέφας, οὐχ οὕτως, ὥς λέγουσί τινες, ἀλλὰ συγκαθίζει καὶ κάμπτει τὰ σκέλη, πλὴν οὐ δύναται διὰ τὸ βάρος ἐπ' ἀμφότερα ἅμα, ἀλλ' ἀνακλίνεται ἢ ἐπὶ τὰ εὐώνυμα, ἢ ἐπὶ τὰ δεξιά, καὶ καθεύδει ἐν τούτῳ τῷ σχήματι· κάμπτει δὲ τὰ ὀπίσθια σκέλη ὥσπερ ἄνθρωπος.

Elephantus autem non quemadmodum prodidere: ſed & ipſe tum ſubſidet, tum crura flectit. Cæterùm nequit ſuper vtroque latere ſimul propter onus. Sed reclinatur ſuper ſiniſtram, aut ſuper dextram. Atque eo habitu quieſcit. Flectit autem crura poſteriora more hominis.

CAESAR.

EXPLICAT exceptionem, quam poſuerat in ſuperiore Hiſtoria de flexuris. Cum dicebat, πλὴν ἐλέφαντος. Etiam vulgi opinio eſt. Elephantos acclines arboribus cubare clunibus inſidentes: propterea quod crura non flecterent. Itaque ſuccisis arboribus euerſos capi. Donec miſſus ab Rege Luſitanorum vnus Romam inſcitiæ caliginem diſcuſſit. Reddit rationem: quare ſuper pectore non cubet. Quia moles, inquit, impedimento eſt.

Non placet verbum, quod addidit Theodorus: *agit*. Peſſimè verò coniunxit. συγκαθίζει, καὶ κάμπτει. *Conſidendo flectit.* Non enim ſemper, vbi flectit, conſidit. Quaſi non flectat, niſi conſidendo. Sed & conſidit in clunes: & flectit. Neque rectè dixit: *vtrunque in latus æquilibrio quodam vergere.* Non enim poſſumus coniungere hæc duo. *Vergere*, & *æquilibrium*. Vergere enim eſt in latus vnum tantùm. ἀνακλίνεται *reclinatur*. Theodorus, *incubat*. ἀνακλίνεσθαι, & motum ſignificat inclinationis, aut reclinationis: & quietem poſt motum. Incubat, autem, quietem tantùm.

IX. ARISTOTELES.

Τοῖς ᾠοτόκοις δὲ, ὥσπερ κροκοδείλῳ, καὶ σαύρᾳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις ἅπασιν, ἀμφότερα τὰ σκέλη καὶ τὰ πρόσθια καὶ τὰ ὀπίσθια εἰς τὸ πρόσθεν κάμπτεται, μικρὸν εἰς τὸ πλάγιον παρεγκλίνοντα. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πολύποσι. πλὴν τὰ μεταξὺ τῶν ἐσχάτων ἀεὶ ἐπαμφοτερίζει, καὶ τὴν κάμψιν ἔχει εἰς τὸ πλάγιον μᾶλλον.

Quæ vero oua pariunt: qualis Crocodilus, & Lacertus, atque alia eiuſmodi: iis omnibus tam priora, quàm poſteriora crura flectuntur retrorſum pauliſper in latus inclinata. Similiter & iis, quæ multis pedibus gradiuntur. Niſi quòd vltimorum crurum mediæ curuaturæ vtrã in partem vergant, in ambiguo eſt: ſed ad latus potius curuantur.

CAESAR.

ALIORVM exequitur aliam naturam. Quadrupedes ouiparæ, vt Lacertus, & Crocodilus, & aliæ: quippe teſtudinum genera omnia: crura flectunt omnia retrorſum. Sic, inquit, & multipedes, vt muſcæ, & apes, & aliæ: quarum poſteriora mediam curuaturam in latus flectunt. Aranearum verò etiam quaſi in orbem colliguntur: puto ob corporis rotunditatem.

Dixit: πλὴν τὰ μεταξὺ τῶν ἐσχάτων. Theodorus infeliciter. *Niſi quod medij pedes ſubinde ambigui.* Intellexit igitur pedes τὰ ἔσχατα. & crura, τὰ μεταξύ. At contrà eſt. Nam media intelligit flexiones crurum: & poſtrema accipit pro cruribus. Nam pedibus Aranei carent. Sed totum crus eſt articulis, & curuaturis conſtans.

Turpe mendum turpi in codice. τὰ ὀπίσθια εἰς τὸ πρόσθεν: lego εἰς τοὔπισθεν. Id enim mox negat.

Nota. diſtinguit πολύποδας à quadrupedibus. Quoniam τετράποδας appellat priuatim.

X. ARISTO

X. ARISTOTELES.

Ὁ δ' ἄνθρωπος ἄμφω τὰς καμπὰς τῶν κώλων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔχει [καὶ] ἐξ ἐναντίας· τοὺς μὲν βραχίονας εἰς τοὔπισθεν κάμπτει, πλὴν μικρὸν ἐβλαισωται ἐπὶ τὰ πλάγια τὰ ἐκτός. τὰ δὲ σκέλη, εἰς τοὔμπροσθεν.

Homo autem vtraſque artuum inflexiones eandem in partem verſas, atque inter ſe contrarias habet. Nanque brachia retrò flectit, quanquam paulùm extrorſum obliquata: crura antrorſum.

C AE S A R.

Qvadrvpedes viuiparæ aduerſas inter ſe: ita & homo: ſed contrario ſitu. Hoc & in priore libro dicebat: ouiparæ retrò omnia: multipedum extrema in latus: ſic hominis brachia in latus.

Ἐβλαίσωνται ἐπὶ τὰ πλάγια τὰ ἐκτός. Sic lege. Quia obliquum ſiue latus quit eſſe tam intus, quàm foris: iccircò declarauit. εἰς τὰ ἐκτός. Satis erat ἐβλαίσωνται. Hoc enim declaratum eſt. βλαισὸν, in cruribus: quorum curuitas extrinſecus eſt.

Τὰ δὲ σκέλη εἰς τοὔμπροσθεν. Theodorus de ſuo addidit: rectè. Ad differentiam τῶν πλαγίων.

XI. ARISTOTELES.

Εἰς δὲ τὸ ὄπισθεν, τά τε πρόσθια καὶ τὰ ὀπίσθια οὐδὲν κάμπτεται τῶν ζώων.

At quod animal tam priora, quàm poſteriora antrorſum flectat, inuenias nullum.

C AE S A R.

In Codice, εἰς τὸ ὄπισθεν, ſcriptum eſt. Sed eſt contrarium iis, quæ ſupra diximus. Nam lacertos, & teſtudines ita flectere prodidimus. Theodorus legit, εἰς τὸ πρόσθεν: At hoc æquè falſum eſt. Elephantus enim tam poſteriora, quàm priora prorſum curuat. Quippe qui etiam genua ſummittat. Ita ſunt quatuor modi flexionum. Omnia antrorſum, vt Elephantus: omnia retrorſum, vt Lacertus. Aduerſa curua inter ſe, vt in homine: aduerſa caua inter ſe, vt in pecore.

XII. ARISTOTELES.

Ἐναντίως δὲ τοῖς ἀγκῶσι καὶ τοῖς προσθίοις σκέλεσιν, ἡ τῶν ὤμων ἔχει καμπὴ πᾶσι· καὶ τῶν ὄπισθεν γονάτων, ἡ τῶν ἰσχίων· ὥστ' ἐπεὶ ὁ ἄνθρωπος τοῖς πολλοῖς ἐναντίως κάμπτει, καὶ οἱ τὰ τοιαῦτα ἔχοντες ἐναντίως.

Omnium humeri contrario plicantur flexu, quàm aut cubiti, aut anteriora crura. Item ſuffragines contrà, quàm coxæ. Igitur homo cum è contrario flectat, atque multa: ipſa quoque quæ membra hæc habent, flectunt è contrario.

C Æ S A R.

Postqvam partes haſce inter ſeſe comparauit ad flexuram: nunc eas comparat cum alia flexione, eâque & ſuperiore, quæ eſt in humero; & inferiore, quæ eſt in coxendice. In homine igitur comparat cobitum cum humero. In beſtiis armos cum cruribus anterioribus: & nihilominus poſteriores flexiones inter ſe. Ac poſteriorum quidem ratio patet in omnibus. In anterioribus beſtiarum verum eſt. De humano verò humero accuratiùs

curatiùs videndum, Non nego plicari modo contrario. Sed verbum ſupra poſitum, ἐξελίσσονται, dominatur.

Dixit τοῖς πολλοῖς: quia non omnia. Non enim Lacerti: non Elephantus. Dixit, οἱ τὰ τοιαῦτα ἔχοντες, ἐναντίως. Quid eſt, οἱ. Quibus animalium generibus accommodari poteſt nota maſculina? & quænam ſunt, quæ habeant eas partes, quas homines habent: in quibus flexiones ſint contrariæ cæteris animalibus? quippe vnum ſimiarum genus.

Locupletiùs Latini: *humerum*, *armum.* ipſe ἀδιορίστως. Præterea vſus eſt hac voce, γόνυ, pro illa, ἰγνύα.

Theodorus egit paraphraſten, non interpretem: cùm dixit. *Humeri*, *Armiue.* Idem, quod Ariſtoteles affirmatiuè poſuit: οἱ τὰ τοιαῦτα ἔχοντες: ille oratione dubia. *Si qua alia membris huiuſcemodi conſtant.*

XIII. ARISTOTELES.

Παραπλησίως δὲ τὰς καμπὰς ἔχει καὶ ὁ ὄρνις τοῖς τετράποσι ζώοις. δίπουν μὲν γάρ ὤν, τὰ μὲν σκέλη εἰς τὰ ὄπισθεν κάμπτει· ἀντὶ δὲ τῶν βραχιόνων καὶ σκελῶν τῶν ἔμπροσθεν, πτέρυγας ἔχει, ὧν ἡ κάμψις ἐστὶν εἰς τὸ πρόσθεν.

AT aues quadrupedum flexionibus ſimiles propemodum ſuas habent. Quippe bipedes cùm ſint, crura ipſa retroflectunt. In brachiorum verò, priorúmque crurum loco alas prorſum curuant.

CAESAR.

DIVINVS vir id ſemper agit, vt reducat, quæ poteſt, ad vnũ. Itaque auium quoque naturam eandẽ docet eſſe ad flectendum cũ natura quadrupedum. Non omnes intellige quadrupedes. Non ouiparas. Non omnes viuiparas. Nõ enim Elephantum. Adſcribit proportionem alarum brachiis non immeritò. Anſeres, enim inter ſe pugnãt alis. Equidem aquilam anatariam vel generoſam, ad hunc modum deiectam de cœlo ad anatem inter pugnam vidi.

Cùm autem frequentius officium ſit in alis ad carpendum iter, quam aliud agendum: non inconſultò addidit, τὰ μὲν σκέλη. Iraque tametſi quadrupedibus comparat propter flexum: tamen etiam hominem notat, cùm brachia nominat, propter actiones alis attributas. Tum autem quia bipes animal auis eſt, alas brachiorum potiùs, quàm crurum vice obtinere videantur.

Παραπλησίως. Non penitus ſimiles, ſed adſimiles, penè ſimiles. Hoc enim eſt, παρά. Demit enim, παραπλῆξ: παράφρων. Sanè haud omnino ſimiliter curuant. Nam quanquam antrorſum, non tamen linea directa, ſed introrſum potiùs: ſicut contrà, homo brachia extrorſum.

XIV. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ φώκη, ὥσπερ ἀνάπηρον τετράπουν ἐστίν. εὐθὺς γὰρ ἔχει μετὰ τὴν ὠμοπλάτην τοὺς πόδας ὁμοίους χερσὶν, ὥσπερ καὶ αἱ τῆς ἄρκτου. πεντα δάκτυλοι γάρ εἰσι, καὶ ἕκαστος τῶν δακτύλων καμπὰς ἔχει τρεῖς, καὶ ὄνυχα [οὐ μέγαν] οἱ δ' ὀπίσθιοι πόδες, πεντα δάκτυλοι μέν εἰσι, καὶ τὰς καμπὰς καὶ τοὺς ὄνυχας ὁμοίους ἔχουσι τοῖς προσθίοις· τῷ δὲ σχήματι, παραπλήσιαι ταῖς τῶν ἰχθύων οὐραῖς εἰσιν.

MArinus autem vitulus tanquam mutilus quadrupes eſt. Etenim ſub armis ſtatim pedes habet manibus ſimiles, velut vrſinos. Nempe quinis diſcreti ſunt digitis. Quorum ſinguli ternas habent flexiones, atque vnguem grandem vnum. Poſteriores quoque pedes, numero quidem & curuatura digitorum, item ipſis vnguibus ſimiles habet prioribus. Cæterum figura ad piſcium caudas propiùs accedunt.

CAESAR.

CVM de flexuris crurum ſcriberet: oſtendit ſeſe animal quadrupes ſinè ipſis. Quare coactus eſt illud, mutilum, appellare. Itaque teptanti ſimiliorem vidimus in Illyrio, quàm ingredienti.

Theodorus

Theodorus more ſuo *ἀνακεκαμμένον leſum*, non malè. Rectiſsimè verò *καμπὰς articulos*. Sunt enim artus commiſſuræ oſſium: Græca vox, ἄρθρον. Sic vtitur Cicero. Animaduertemus tamen non omnem commiſſuram habere flexionem. In libro περὶ πορείας eſt, διαρθρώσεις diſcretio membrorum commiſſorum. Idem legit cum negatione, ὄνυχα οὐ μέγαν. At enimverò grandes obtinet. Quippe digitorum extrema pars penè tota cartilago eſt. Ait poſteriores ſimiles caudis piſcium. Iccircò Plinius *pinnas* appellauit.

XV. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ κινήσεις τῶν ζώων, τῶν μὲν τετραπόδων καὶ πολυποδων, κατὰ διάμετρόν εἰσι, καὶ ἑστῶσιν οὕτως.

ANimantium, ſiue quatuor, ſiue plures habeāt pedes, motus, ac ſtatus per diametrū eſt.

CÆSAR.

ALTERA pars hæc capitis huius eſt. Declarata crurum ſubſtantia, numero, flexu, officium, officiique modo explicat. Quippe motum. Quæ eſt ratio formalis totius Phyſicæ contemplationis. Linea quadratum dimetiens eſt quæ ab angulo ad angulum ducta, totum ſpatium ſecat in duo triangula. Equus itaque cùm ſuccuſſat, vtrumque ſimul tollit pedem dextrum anteriorem & ſiniſtrum poſteriorem: deinde alios duos pari ratione ac momento. Is igitur eſt diameter; vt appellant; verùm non omnis motus talis eſt. Quippe alio modo ſalit equus: iunctis æquè poſterioribus: priora tamen non ſimul fortaſſe demittit, quod & in curſu latet in poſterioribus: priora autem non ſimul. Quare non de omni motu ſentiendum eſt. Poſtremò ne in eadem quidem ſpecie. Quippe Aſinus ſuccuſſat per diametrum: at cùm ambulat gradatim ſicut Aſtureones: id quod *tollutim* ait Plautus: non iam per diametrum ſed per latera mouetur, duo ſimul dextra, duo ſiniſtra tollens crura. Hæc ſanè ita ſunto. At quomodo ait ſtatum animalium eſſe per diametrum? non enim intelligo: niſi dicat angulos inter ſe æqualiter reſpondere. Itaque habes & motum, & quietem. Quorum vtrunque ſubeſt naturali conſiderationi. Hunc mouendi modum habes etiam in libro περὶ πορείας iiſdem verbis. Ibi διάμετρον interpretati ſunt, *per tranſuerſum*. Dixiſſem: *per lineam tranſuerſam*: vt intelligerem partium motum. Nam animal ipſum mouetur per directum, non per tranſuerſum. Tertium caput omiſit, de incubatu. Non enim omnia ſimiliter. Elephas in alterutrum, vti dicebamus. Fœtæ canes frequentius quadratæ iacent. Item Leones: Nam quod ait Plinius in libro vndecimo, capite XLV. *in ſiniſtris cubare omnia*, tam fœdum eſt mendacium, quàm vulgaris deprehenſio.

Ἑστῶσι, Theodorus, *ſubſiſtunt*. Sanè aliud quid eſt. Et Liuius & Cicero vtuntur, pro expectare: ac quaſi ab inſidiis.

XVI. ARISTOTELES.

Ἡ δ᾽ ἀρχὴ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν πᾶσι.

OMnibus autem initium à dextra parte eſt.

CÆSAR.

INTER motam rem, & mouentem quid ſit differentiæ: ac quemadmodum diuerſa eſſe neceſſe eſt: declarauimus in libris *Phyſicorum*. Ac prætereà in libris de *Cælo*: quodcunque mouetur, ſuper aliquo quieſcente moueri. Siniſtram verò animalis partem eſſe quaſi rem ſtabilem ſuper qua vertatur motus: dextram à qua motus principium ſit: in libris de *Cælo*, & in libro περὶ πορείας probatum eſt Id quod hic ſimpliciter narrat. Fortaſſe in auium alis verum non eſt, Certè vix dignoſcas. In equis ſæpenumero obſeruauimus, item in canibus dextrum pedem aliquanto priorem. Propterea in choreis ſiniſtrum mouemus pedem: non vt naturæ aduerſemur, quæ omnium bonarum artium mater eſt, & norma; ſed vt oſtendamus aliquid aut didiciſſe, aut docuiſſe, aliud, quàm quod

à natura

à natura etiam rudibus ſuppeditari poſſit. Cantabri tamen etiam choreas dextrorſum ducunt: prioremque dextrum pedem producunt.

De animalium motu cùm dicat Ariſtoteles hîc, & non omnia pedes habeant: malè addidit Theodorus de ſuo: *incedendi*. Nam & volandi intelligit, & natandi, & repandi. Etenim in libro περὶ πορείας, ait, volatum eſſe proprium motum volucribus, non autem inceſſum: ſed inceſſum eſſe, quaſi ſuccenturiatum volatui: propterea quòd nequirent perpetuo in volatu eſſe. Sanè κίνησιν dixit Philoſophus, non πορείαν hîc. Voluit enim etiam ad brachia referri.

Quo in loco intelligas acutiùs, quæ ab aliis diſcuſſa non ſunt. Inceſſus enim ſiue ingreſſus: nihil enim differt: nam & apud Curtium & apud Plinium nihil differt: ſpecies eſt motionis. Motus enim comprehendit & ingreſſum, & volatum, & natatum, & ſaltum, & curſum, & flexum, & rotationem, & reptationem, & alia talia. Quare dubitabis: qua ratione præpoſuerit libris de *Communi motu animalium* Philoſophus libros de *Ingreſſu animalium*. Hoc primum. Deinde: Cur antepoſuerit librum de *Ingreſſu* libris de *Anima*. Ratio primæ dubitationis, eſt. Quia generalis tractatio antecedit particularem. Ratio ſecundæ dubitationis eſt. Quia ingreſſus, eſt officium totius per animam. Nondum igitur nota anima non poteſt agnoſci eius actio. Ita hîc reſpondendum eſt. In libro de *Greſſu* partes recenſeri ad greſſionem, & greſſionis proportionem, cuiuſmodi volatus eſt, & reptatus: atque horum omnium tum modos, tum cauſſas conſiderari. Iccircò eſſe eum librum librorum priorum quatuor περὶ μορίων ibi à nobis dictum eſt. Librum autem de *Motu animalium* rectè poſt Animæ libros poſitum: quia animæ actio motus eſt in ipſo compoſito. Ante libros de *Anima* poſitum de *Greſſione*, quia tanquam partes ibi tractantur cum cauſſis, vti dicebamus. non igitur motus ſubiectum in eo eſt: ſed pars animalis ſub ratione motus. Quia motus finis.

XVII. ARISTOTELES.

Κατὰ σκέλος δὲ βαδίζουσιν ὅτι λέων, καὶ αἱ κάμηλοι ἀμφότεραι, αἵ τε Βακτριαναὶ, καὶ αἱ Ἀράβιαι. τὸ δὲ κατὰ σκέλος ἐστὶν, ὅτι οὐ προβαίνει τοῦ ἀριστεροῦ τὸ δεξιὸν, ἀλλ' ἐπακολουθεῖ.

Tum leo, tum Camelorum genus vtrunque Bactrianum ſcilicet, atque Arabicum, pedatim ambulant. Hoc eſt, quòd, ſiniſter pes dextrum non antecedit, ſed ſubſequitur.

CAESAR.

POSTQVAM oſtendit principium motus eſſe à dextra: & in libro περὶ πορείας, ſiniſtram eſſe quaſi pro re quieſcente: docet hoc apertiùs in hiſtoria Leonis, & Camelorum. In aliis enim animalibus quantùm pes dexter promouet à linea in qua æquè cum ſiniſtro conſiſtebat: tantùm ſiniſter ante dextrum. In Leone autem non item. Sed ſubſiſtit ſiniſter citra illud ſpatium. Quare non immerito κατὰ σκέλος dixerunt Græci. Eſt enim quaſi clauda ambulatio. Non item fit triangulum ἰσοσκελές.

Accuratiùs animaduertes greſſionem eorum animalium, quorum pedes poſteriores prælongi ſunt: cuiuſmodi vrſis, & ſimiis. Sæpe enim obliqui incedunt: ne poſterior pes in anteriorem impingat: ſed vt vacuum ſpatium obtineat, alter ſub ventre, alter extra latus ponit veſtigium. Contrà lepores adeò quadratè eunt: vt in niuibus terna tantùm inuenerimus aliquando veſtigia. Ita vt vnus è poſterioribus nouam notam imprimeret: alter non, ſed in prioris foueolam ſeſe immitteret.

Nota loquutionem: neceſſe enim eſt vt προβαίνει dicatur de Leone, non de dextro. Sic: ὁ λέων οὐ προβαίνει τοῦ ἀριστεροῦ τὸ δεξιόν. & τὸ δεξιὸν ſit accuſatiuus. οὐ βαίνει πρὸ τὸ δεξιὸν τοῦ ἀριστεροῦ: ſed ſequitur τὸ δεξιὸν ſuo ſiniſtro.

XVIII. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ τὰ τετράποδα ζῷα, ὅσα μὲν ὁ ἄνθρωπος ὕπτια ἔχει ἐν τοῖς πρόσθεν, κάτω ἐν τοῖς ὑπτίοις· τὰ δὲ ὀπίσθια, ἐν τοῖς πρανέσιν.

QVæ homini ſunt in parte anteriori, ea infernè habent quadrupedes. Quæ homini poſteriora, ea illis supernè ſunt.

CÆSAR.

STATVM hominis cæleſtem intelligas. *Os enim Deus ſublime dedit; cælúmque videre iuſsit, & erectos ad ſidera tollere vultus.* Tum brutorum diuerſam naturam narrat. Nam pars anteriot proportionem habet cum ſuperiore. Quippe quod ſuperum eſt, & quod ante nos eſt, videtur noſtrâ magis intereſſe: & in quod animum potiùs intendamus. Quod autem infra, & quod poſt nos eſt: infra noſtram naturam, & poſt eam eſſe. Beuta igitur cùm poſt nos ſint: eas partes, quæ in nobis priores ſunt, ipſa habent quaſi poſteriores. Quippe tectas, aut à Cælo auerſas. Contrà, poſteriores noſtras, ipſa priores habent, ſcilicet in ſupera cæli obuerſas.

XIX. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τὰ πλεῖστα κέρκον ἔχει, καὶ γὰρ καὶ ἡ φώκη μικρὰν ἔχει, ὁμοίαν τῇ τοῦ ἐλάφου. περὶ δὲ τῶν πιθηκοειδῶν ζῴων, ὕστερον διορισθήσεται.

PLurima præterea caudam habent. Nam vitulo quoque marino puſilla eſt Ceruinæ ſimilis. De Simiarum verò generibus poſteà diſceptabitur.

CAESAR.

AVELLENDA erat pars hæc à parte ſuperiore: aliud enim, quàm cruta tractat. Quin hîc vix attingit, mox rediturus. Tamen quia clunibus appenſa eſt, cruribus vicina: hîc maluit poſitam.

Οὐρὰν ita eſſe ampliore ſignificato, quàm κέρκον. Eſt enim etiam in piſcibus: ſicut οὐραῖον. Propterea quòd extremum ſit, παρὰ τὸ ὁρίζειν. At κέρκος id ſignificat, quod longum eſt: vt in cebis, vulpibus, leonibus, tauris. Nam ſi quibus breuiuſculum eſt: quantitas mutatur, non ſubſtantia.

Dixit: plurima. Nam canum genus videtur vulgo etiam penè veſtigio ipſo caudæ carere. Item Simias. Quare de ipſis pollicetur ſe dicturum. Præſcripſit differentia, cùm dixit: quadrupedes. Eſt autem diuerſitas in eodem genere ſummo: putà Simiaceo, & Scorpiaceo. Scorpij nanque vulgares caudam prælongam habent: ſcorpij librarij nullam. Multa quoque alia genera tota carent. Sepiæ, araneæ, aliáque inſecta multa. Cancri, Stella piſcis, Pulmones, Rota, Echini. Hominum familias quaſdam in Hibernia caudatas Galli vulgò prædicant. Eſt autem autem hîc caudę tractanda hiſtoria: neque enim alibi vberius. Nullam igitur habent ferè quæ rotunda ſunt. Nam Faber piſcis, quem Adriatici *Columbam* vocant, tametſi rotundiſſimus, caudillam tamen habet. Fluitaret enim ſinè gubernaculo, pluſquam plani, pluſquam longi. Cauda aut lata eſt vt piſcibus: eáque non vno ſitu. Aliis ſecundū aquę planitiem: qualis Gammaris, & Locuſtis, & Soleis: aliis cultellatim ſecans aquam: vt anguillis. Aut eſt teres: vt quadrupedibus. His aut longa, vt Tauris: aut curta, vt Ceruis. Tenuis Elephanto: Craſſa Arictibus Syris: porrecta Aſino: intorta Suibus: Reflexa supernè Cani: infernè aut ad latera Leoni, & Ceborum generibus quibuſdam, qui ea etiam pro manu vtuntur: ſetoſa Equis: piloſa Vulpi: minus piloſa Sorici: Nam Muribus ima parte hirtam Plinius cùm prodit, non omnes in memoria habebat: etiam totam Sciurus; etiam ij, quos *Varios* vocant.

vocant. Quibuſdam æqualiter pilis obſita: aliis non ita vt boui. Caluefcit viuerris, ſi coïtus tempore non admittantur. Totius corporis naturam ferè ſequitur: icircò lacertis ſqualida. Tum his, tum ſerpentibus abſciſſam renaſci. Nos Lacertum murarium excaudatum, etiam ſequenti anno ſine cauda vidimus. Equis iuuenibus ſi, aut nodus imus auferatur, aut cauda tota abſcindatur: videmus nos clunes luculentum capere incrementum. Catellum, ſi dentibus idem nodus dematur, in rabiem non agi. Plinius caudæ ſcorpionum aculeum ineſſe ait: quibuſdam etiam geminos. Alio loco dentem vocat, non aculeum: aitque ternos aliquibus, non geminos. In lacertorum piſcium genere ſerrata eſt ab lateribus non ſuis, ſed corporis, ſenticis modo. Vnica maximæ animalium parti. Gemina generi cuidam ſcarabæorum: *Gryllos* vocant. etiam quibuſdam trigemina, media duabus reliquis porrectiore. Vulgus hos putat non ſtridere. Auibus cauda nulla: ſed eius loco caruncula quædam, è qua pennæ prodeunt ad caudæ vices: quibus iter dirigunt. *Vropygium* vocant Græci. Etiam ſcriptum eſt in libro περὶ πορείας, ὀῤῥοπύγιον: quod in locuſtis agnoſcat. Verùm in eodem libro quæras quó nam modo dicat 1 ὀῤῥοπύγιον ἀποβάλλει ὁ ταώς. Non enim videtur verum, pauonem abiicere eam caudillam, quæ forma eſt Lanceolæ, ſiue ſpiculi. Alio modo habet id veſpertilio. Neque verum eſt, quod aiunt Philoſophi, inſecta cauda carere. Nam locuſtæ quiddam habent. Animal verò quod ſupra deſcripſimus priore libro, caudam etiam longiſsimam. οὐραῖον in piſcibus appellat Ariſtoteles, potiùs quàm οὐρὰν: quaſi ſit analogum: non vniuocum verum. A caudis indicia ad corporum conſtitutionem ſunt. Craſſa cauda & magna canes curſores leporarios docet deteriores. Craſſa equis robur: præſertim ſi attrectatam intra clunes aſtringant. Minùs exprompto motu ad calcaria ij ſunt, qui caudam iactant. Frequens vitium Calabris, & Apulis. Mores quoque inde aperiuntur. Blandi canes motant: irritati mouent ſed rariùs. In ſublime erecta, & in ſe conuoluta acrem canem notat: ſub aluum deiecta degenerem. Sic eam habet Lupus cùm fugam meditatur. Quo minùs Phyſiognomi reducere queant apoteleſmata ſua ad propoſita principia. Nam Leo cùm maximè vult pugnare ſubtus curuat. Feles fluctuanti motu vibrant. Lacertis quoque geminas tradit Plinius. Gyrinis vnica primùm, mox bifurcatur, atque, quod mirum eſt, in pedes abit: vt fiat Rana.

CAPVT QVINTVM.

De Pilorum generibus, & locis.

XX. ARISTOTELES.

Ἅπαντα δ' ὅσα τετράποδα καὶ ζωοτόκα, δασέα (ὡς εἰπεῖν) ἐστὶ, καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος, ὀλιγότριχον καὶ μικρότριχον, πλὴν ἐπὶ κεφαλῆς· τῶν δὲ κεφαλὴν δασύτατον τῶν ζώων.

Qvadrupedes, quæ animal pariunt, piloſæ penè omnes. Non, qualis homo. Is excepto capite, quod omnium animalium piloſiſſimum habet, rarum ac minutum edit pilum.

CAESAR.

Qvod ſæpe facit ipſe, nos item monemus ſæpe. Conſtituta ſpatia identidem tranſilit. Quid enim pilo cum cruribus, ad quæ mox etiam rediturus eſſet? nam membra ſunt, aut neceſſaria, aut ad vſum, aut ad decorem. Neceſſaria ſunt, ſine quibus vita, & ſenſus conſtare nequit: neceſſaria ad indiuidui conſtitutionem, atque conſeruationem. Cuiuſmodi, cor, hepar, cerebrum.

neceſſaria ad ſpeciem pr. pagandam alia ratione : veluti partes genitales. Vtilia ſunt quæ viuendi meliorem faciunt conditionem. Vt pes , manus , oculus , alia. Decor in iis conſtat, quibus neceſſitas, atque vſus carere poteſt. Pilus , qui munimenti gratia datus eſt, non eſt neceſſarius, ſed vtilis. Alterum pilorum genus eſt ad decorem. Cuiuſmodi ſunt ſupercilia. Tertium genus longè diuerſum : excrementitium enim eſt. Quale id, quod ſub axillis, & ad pubem. Quin impedimento eſt aliquando : veluti muſtaces ad cibum capiendum : tonſione enim egent. Itaque etiam alibi à nobis dictum eſt, quædam habere finem in ſe propter ſe : quemadmodum homo animam rationalem , quæ poſtquam eſt introducta, ceſſat generatio. Quædam habere quidem eundem finem : omne enim quod eſt in prædicamento ſubſtantiæ, eſt abſolutum : & habet eſſe ſuum propter ſe : tamen hoc , quod ſunt , fuêre propter aliud. Veluti pili excrementitij. Sunt enim hoc , quod ſunt : ſed facti ſunt hoc , vt ne eſſent , quod erant in corpore : excrementum enim erant. Hoc in genere etiam vermes cenſentur , qui in ventre generantur. Nunc Philoſophi ſententiam videamus.

Quadrupedes, inquit, piloſæ. Addidit : quæ animal pariunt : vt exciperet lacertum, teſtudinem, crocodilum , ſcincum. . Non tamen conſtat nobis , quare addiderit : ὡς εἰπεῖν. Quaſi verò ne iſtæ quidem quadrupedes ita circumſcriptæ , omnes piloſæ ſint. Nullā tamen in mentem venit nobis niſi ſit : δασία ὡς εἰπεῖν : piloſa penè tota.

Quod ait : Hominis caput δασύτατον τῶν ζώων : id verum eſt, ſi capillorum ſpectes prolixitatem. Quoniam cæteris in partibus μικρόθριχον agnoſcebat. Sed ſi opponas ei , quod eſt, ὀλιγόθριχον : falſum ſit : neque enim vrſus denſiores habet : in quo vix diducere pilos queas, vt cutem capias oculis.

Μικρόθριχον, nos *minutum* , vertimus , quò breuitatem, atque tenuitatem vnico ſimul verbo indicaremus. Quare effugimus, quod dixit Theodorus : *integitur pilis.* Neque enim tegitur homo pilis : qui & rari, & exigui.

Idem *caput hominis hirtiſſimum* cùm dixit, duriuſculam fecit ſententiam. hirtas beſtias dicimus, quarum pilus aſperior eſt : veluti cùm canes hirrire dicuntur , eorum pilus ſurrigitur. Plinius quoque boum caudas extremas cùm hirtas ſcripſiſſet : maluit leporem dicere animalium omnium villoſiſſimum. Verùm idem (& puto verba eſſe Trogi) hirtos homines libidinoſiſſimos prodidit : atque hi beſtiis ſanè haud abſimiles.

Quod Ariſtoteles duplici præſcriptione concluſit, ζωοτόκα, & ὡς εἰπεῖν : Plinius incautiùs, ac liberiùs ſinè his. Libro nanque XI. *Quæ animal*, inquit *pariunt*, *pilos habent.* Alterutrum additum oportuit, aut, quadrupedes : aut ὡς εἰπεῖν. Profectò Delphinas excmiſſet ex hoc numero : vt omittamus cartilaginea, & viperam.

Nota loquutionem , πάντα δασία , in plurali. οὐχ ὥσπερ ἄνθρωπος ὀλιγόθριχον, καὶ μικρόθριχον. In neutro , quod non conuenit cum maſculino , ἄνθρωπος : neque cum plurali, δασία.

XXI. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τῶν μὲν ἄλλων ζώων τῶν ἐχόντων τρίχας, τὰ πρανῆ δασύτερα. τὰ δ' ὕπτια , ἢ λεῖα πάμπαν , ἢ δασία ἧττον. ὁ δ' ἄνθρωπος τοὐναντίον.

QVæ aliorum piloſorum animalium in cælum ſpectant partes, ea hirtiores ſunt : contrà, quæ in terram , aut omnino leuia , aut minus villoſa. Homo autem è contrario.

CÆSAR.

QVEMADMODVM in ſitu, ita in pilorum natura aliorum partes animalium partibus humanis contrario ſe habent modo. Nam vt venter homini anterior eſt, brutis à cælo auerſum: dorſum autem è contrario : ita piloſa illis dorſa , homini læuia: venter contrà, piloſus, homini; illis aut nudus, aut piloſus minùs. Quem ad locum accommo

accommodes ea, quæ in libro περὶ πορείας ſcripta ſunt. Ait enim animalibus à natura datam progreſſionem antrorſum: quam in partem etiam oculi duces ſpectent. Igitur ſi ea, quæ cæteris animantibus anteriora ſunt, ſunt homini ſuperiora: in ſuperiora ſemper homini ſubeundum relictáque terrarum fæce, cognatum cælum capiendum.

Neque verò caret ratione pilorum diſpoſitio hæc. Pilus enim cum magna ex parte ad tegendum comparatus ſit: quæ pars detectior eſſet, pilo munita eſt: ſanè pars ſuperior tam hominis quàm beſtiarum. Tametſi acutius contemplanti mihi minùs placet, pilos à natura nobis impoſitos, quorum ope caput muniatur: ſatis enim fecit ingenti ac diuino manuum munere. Habet autem pilus etiam præter hanc cauſſam, quæ eſt finis, cauſſam efficientem, & materialem. Nam pars brutorum ima, venter ſcilicet, calorem habet ſpirituoſiorem, ac minùs ſiccum. Pilus itaque mollior fuit, & rarior. In Homine verò propterea quòd rariore eſſet textura pectus, & pubes, & mentum, & alæ: Iccircò piloſus ibi fuit. Quare hac parte ſudamus plus, dorſo autem minùs. Nam quod aiunt pubis villos ad tegenda pudenda comparatos, mera dementia eſt. Quid enim de barba dicemus? quid illa tegat? pulcherrimam diuiniſſimámque hominis partem? An vt rarò loquamur? vt enim loquamur, vt victum capiamus artendēda, diducendáque eſt. Quid Fœminæ? quas decuit nunquam loqui? atque viri quidem artem habent ad ea tegendum, quæ nos potius, quàm natura pudenda fecit: & pilos, quibus ea tegant, habent. Pueri, qui nullam artem habent, ne pilos quidem habent, & frequenter aperiunt, ac temerè tamen. At enimverò in pube iecoris, in menro cerebri, in alis cordis excrementa ſunt. Verùm vti dicebamus pilus à ſudore nihil differt: niſi concretione.

Sub ventre autem quæ animalia læuia penitus ſint, nondum memini. Niſi ſi fortaſſe Elephas. Et ouium genus quoddam, quas *Apicas* vocabant priſci. Item Gallinæ Britannicæ, quæ mira magnitudine ſunt, nullis ad pectus plumis.

XXII. ARISTOTELES.

Καὶ βλεφαρίδας ὁ μὲν ἄνθρωπος ἐπ' ἄμφω ἔχει, καὶ ἐν μασχάλαις ἔχει τρίχας, καὶ ἐπὶ τῆς ἥβης· τῶν δ' ἄλλων οὐθὲν οὔτε τούτων οὐδέτερον, οὔτε τὴν κάτωθεν βλεφαρίδα, ἀλλὰ κάτωθεν τοῦ βλεφάρου ἐνίοις μαναὶ τρίχες πεφύκασιν.

Ac palpebras homo vtraque in gena habet tum & in alis, & in pube pilos. Cæteræ animantes neque in his locis, neque in gena inferiore. Sed ſub ipſam genam & paucos, & pauca.

C AE S A R.

SAne euenit, vt quamlibet piloſæ beſtiæ, ad pubem, & ſub alis glabriores ſint. Sicut quibuſdam equis, frequenter Britannis, vt ne ad nates quidem vllum pilum habeant. Qui ad pubem pilis careat, eum hominem eſſe infœcundum. Puellam nos mira ſpecie, vulgatis pudicitiæ nouimus iam viginti annos natam, præter caput cæteras partes omnes putas habuiſſe. Tria præterea notabis. Situm pilorum: cùm negat in gena, & ſubtus agnoſcit pilos: paucitatem eorum: paucitatem animalium, quibus id obuenerit. Quàm verò hoc verum ſit, & ſupra monuimus: & ſpectare potes tu.

Theodotus, vt ſupra animaduertebamus, & hîc βλεφαρίδα, *Cilium*. Nam quomodo dicas cum Plinio Cilium ſectum non coire? cilium enim habent, id eſt ſummum genæ ambitum: cilij pilos non habere ait Ariſtoteles. Sic enim appellat Cicero nomine communi in lib. de *Natura Deorum*. *Munitæ ſunt palpebræ tanquam vallo pilorum.*

Luxuriat & ibi: *Alas oppletas pilis.* Neque plenas dixit Ariſtoteles: neque verò ſunt.

XXIII. ARISTOTELES.

Αὐτῶν δὲ τῶν τετραπόδων καὶ τρίχας ἐχόντων, τῶν μὲν ἅπαν τὸ σῶμα δασύ, καθάπερ ὗς, καὶ ἄρκτος, καὶ κυνός· τὰ δὲ δασύτερα τὸν αὐχένα ὁμοίως πάντῃ, οἷον ὅσα χαίτην ἔχει, ὥσπερ λέων· τὰ δ', ἐπὶ τοῦ πρανοῦς τοῦ αὐχένος, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τῆς ἀκρωμίας, οἷον ὅσα λοφιὰν ἔχει, ὥσπερ ἵππος καὶ ὀρεύς, καὶ τῶν ἀγρίων καὶ κερατοφόρων βόνασσος. ἔχει δὲ καὶ ὁ ἱππέλαφος ἐπὶ τῇ ἀκρωμίᾳ χαίτην, καὶ τὸ θηρίον τὸ ἱππάρδιον ὀνομαζόμενον· ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τὴν ἀκρωμίαν, λεπτὴν ἑκάτερον. ἰδίᾳ δὲ ὁ ἱππέλαφος πώγωνα ἔχει κατὰ τὸν λάρυγγα. ἔστι δ' ἀμφότερα κερατοφόρα καὶ διχηλά· ἡ δὲ θήλεια ἱππέλαφος οὐκ ἔχει κέρατα. τὸ δὲ μέγεθός ἐστι τούτου τοῦ ζώου, ἐλάφῳ προσεμφερές. γίνονται δ' οἱ ἱππέλαφοι ἐν Ἀραχώταις, ὥσπερ καὶ οἱ βόες οἱ ἄγριοι. διαφέρουσι δ' οἱ ἄγριοι τῶν ἡμέρων, ὅσον περ οἱ ὕες οἱ ἄγριοι πρὸς τοὺς ἡμέρους. μέλανές τε γάρ εἰσι, καὶ ἰσχυροὶ τῷ εἴδει, καὶ ἐπίγρυποι· τὰ δὲ κέρατα ἐξυπτιάζοντα ἔχουσι. μᾶλλον δὲ τὰ τῶν ἱππελάφων κέρατα, παραπλήσια ὡς τῆς δορκάδος ἐστίν.

Quadrupedum, quæ pilo integuntur, aut corpus hirtum eſt totum: qualis ſus, vrſus, canis: aut colli partes æquè omnes hirtiores: ſicuti quæ iubata ſunt, quomodo leo: aut colli ſuperior tãtùm pars, quæ à capite ad armos pertinet. Quo in genere capronata ſunt. Velut equus, & mulus: & ex feris cornutis bonaſſus. Habet item equiceruus in ſummis armis iubam: & ea fera quæ Pardium *appellatur: ac prætereà à capite ad armos tenuem vtrunque. Ad hæc peculiaris equiceruo pendet ad guttur barba. Vtrunque animal & cornigerum, & biſulcum: niſi quòd equiceruæ cornibus caret. Magnitudo ei cerui. Naſcuntur in Arachotis: ſicut & feri boues. Qui à cicuribus eo differunt modo, quo ab apris ſues. Niger eis color, robur validum. Naſi tractus ſubaquilinus, cornua reſupinatiora. At Equiceruis ſunt, qualia capreis.*

CAESAR.

POST vulgares pilorum, iubarúmque differentias, addit peculiarem Equiceruo. Quippe barbam: eámque ad guttur, non ad mentùm. Simiarum grandiorum genus ea quoque parte barbatum vidimus. Genus hoc pauonum quod ab Indis allatum alimus, barbam habet è ſetis craſſiſsimis, rigidiſsimíſque à pectore propendentem. Græci ἱππέλαφον vocant miſta voce miſtam naturam. Albertus ex Auicenna ait vaccarum genus eſſe agreſtium. Et in Septentrionalibus regionibus inueniri. Atque etiam ad equitandum domari, atque accommodari. Plinius de eo nihil. Ob eius verò naturam paulò rariorem auectus eſt ad cæterarum partium hiſtoriam, extra pilorum, quam inſtituit, narrationem. Id quod ſæpe facit.

Dixit: δασύτερα τὸν αὐχένα ὁμοίως πάντῃ. Duo notat. Primum. Corpus reliquum hirtum: collum hirſutius, ad differentiam ſuperiorum quæ hirta æquè erant tota. Deinde dicit: ὁμοίως πάντῃ. Similiter quaquauerſum, ad differentiam iumentorum, quæ in colli dorſo tantùm iubam gerunt. Addit exemplum: ὅσα ἔχει χαίτην, ὥσπερ λέων. Quæcunque habent iubam: ſicut Leo. Nam & alia præter Leonem iubam eundem ad modũ habent: veluti Leucocrocuta. Canes quoque grandiores habuimus: atque vnum habemus etiamnunc puſillum iubatum Leonis modo, animo inuicto, *Adamantem* nomine, dignum qui nobiſcum inter hæc ſcripta viuat. In exemplis autem canem addit negligenter. Habent enim in cauda iubam, ſicut equus in ceruice, ſed è contrario: quippe inferiore parte.

Animaduertes, λοφιὰν, & χαίτην. Vix dicas Leonis λοφιάν. λόφος enim ſummitatem ſignificat.

Ex antiquis Verrij Lectionibus capronas intelligimus crines iumentorum, qui ad frontem pendent. Quare & nos rectè *capronata* ea diximus hic: & non rectè *capronas* Theodorus in ἀκρωμίᾳ.

Πάρδιον in noſtro codice ſcriptum eſt. Theodorus legit ἱππάρδιον; ductus ab iuba ad equum agnoſcendum in ea fera miſtum, ſicut ἐν ἱππελάφῳ. Neutra vox apud quempiam, quod ſciam extat autorem. Nihil Solinus: nihil Plinius. Albertus quoque non notam hanc feram habuit. E Suida cùm quærerem, tametſi ſine ſpe (nihil enim in eo libro exquiſiti) pro eo inueni ἱππαλεκτρυόνα, id eſt, Equigallum. Quem ait animalis genus ineptiſsimum.

Theodorus neſcio quo conſilio ad ea verba: ἔχει δὲ καὶ ὁ ἱππέλαφος ἐπὶ τῇ ἀκρωμίᾳ χαίτην, addidit:

addidit, *ſatis iubæ* : prætereà λεπτὸν, *tenuiſſimam*, temerè : qui enim nunquam vidiſſet, quare adderet ſuperlationem?

Idem dixit : *crineſcit* : pro eo, quod eſt : *crines habet*. nam calueſcit, caluus fit : crineſcit, crinis fit. Maluit etiam dicere : *villum in barba modum*, quàm barbam, vt Philoſophus : πώγωνα. Credo, ſi ei veniſſet in mentem, aruncum, poſuiſſet : quemadmodum capronas.

Vrbanos boues nihilo feliciùs, pro mitibus. Sunt domiti, ſunt armentarij : vrbani nulli ſunt, ſed ruſtici omnes. Sic dicimus *villaticas paſtiones* : quin Iureconſulti *Ruſticum* ab vſu ruris etiam id, quod in vrbe eſſet, non vrbanum, tametſi eſt in vrbe, appellauerunt.

Præterea noluit dicere, aprum, & ſuem. Sed *ſuem ſylueſtrem*, & *vrbanum* : quoniam bouem item ſylueſtrem, & vrbanum dixerat: vt eaſdem voces redderet in comparatione. At vrbani ſues à ſylueſtribus nihilo differunt: ſunt enim vrbani iidem, qui in gregibus ſylueſtrem glandem edebant. Nam in agro Ferentano, in Sabinis, in Vmbria, in Calabria multò maximos videas greges qui nunquam tecta ſubeunt. Et ſanè agreſtes ſues ab apris hoc differunt : quo feri boues illi, ab armentariis. Neque verò temerè modum addidit differentiæ inter boues illos ſylueſtres, & mites : propterea quòd de aliis feris bobus longè diuerſa alibi hiſtoria eſt.

Ἐπίγρυποι : interpretatur, *rictu leuiter adunco*. At rictus extrema oris pars eſt ſummis in labiis ſita. Vt apud Lucretium in quinto. *Mollia ricta fremunt duros nudantia dentes*. Cæterùm ἐπίγρυπον eam intelligit partem, quæ ab oculis ad nares, faciei quaſi dorſum efficit : quæ maximæ boum parti curua eſt : aduncum potiùs accipias quod extremum inflexum eſt. Hoc enim eſt, *vncum* : vnde *vngues* : quales aquilarum. Naſum curuum, *Aquilinum* omnes vocant. quod hîc de illis bobus ait, in Germanicis equis multis animaduertimus.

Cornua ἐξυπτιάζοντα, reſupinata, reflexa. Nam Ariſtoteles τὰ ὕπτια, quæ ſubtus ſunt, vbique dicit : igitur ἐξ ὑπτίων mutata: vt ſint πρανῆ, id eſt obuerſa cælo.

Arachotæ dicuntur à Plinio populi Indiæ, in ſexto. Strabo in XI. Arachotos : vtroque modo Stephanus. In Parthia malè ſtatuit Albertus.

XXIV. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ ἐλέφας, ἥκιστα δασύς ἐστι τῶν τετραπόδων.

INter quadrupedes elephantus minimè hirtus eſt.

CÆSAR.

ADDITVM oportuit : quæ animal pariunt: alioqui falſum erit. Nanque ouipara ſcabra ſunt : vt lacerta.

XXV. ARISTOTELES.

Ἀκολουθοῦσι δὲ καὶ τὸ σῶμα καὶ αἱ κέρκοι δασύτητι καὶ ψιλότητι, ὅσων αἱ κέρκοι μέγεθος ἔχουσιν. ἔνια γὰρ μικρὰν ἔχει πάμπαν.

SEquuntur autem tum piloſi, tum glabri corporis rationem caudæ : modò magnitudinem quampiam ſortitæ ſint. Nam quibuſdam puſillæ admodum ſunt.

CAESAR.

ETIAM ſic vertas. *Quorum cauda non, vt quibuſdam exigua*, ſed iuſta conſtat magnitudine : ea pilorum tum denſitate, tum raritate corporis ipſius eiuſmodi habitum ſequuntur. De partibus imis, ac ſummis : de collo, de armis, de alis, de pube, de gutture Hippelaphi dixit : de hominis mento nihil : nunc de caudis. Eas corpori reſpondere: quod attinet ad villorum modum, atque rationem. Ergo ſetoſa erit cauda iumentis, quoniam & ceruix : pilus quoque naturæ eiuſdem. Sic lanoſa pecudi. Hoc ſanè modo ſequitur : at in denſitate,

& ea, quam ψιλότητα vocat, non ſequitur. Canes Leporarij è Thracia, & Aſia curtipili ſunt: quorum cauda valde iubata. Sciuri verò corpus mediocriter villoſum: at cauda adeò tecta longis villis, vt & eius vibratione tanquam alis ſaltu maxima ſpatia tranſmittat, & penè totum corpus inuerſa contegat. Etiam illa differentia. Leonis ima aluus maximè villoſa. Canum quorundam brachiorum acies quæ aluum reſpicit. Cæterorum animalium ea pars quam talum vocat Xenophon alia ratione quàm Ariſtoteles, & ad pedis poſteriora pertinet in imo crure, valde glabra eſt, in leone, cane, vrſo, camelo, boue: in equis villoſa: maximè verò in Germanicis. Bouis item corpus æquali pilo: cauda inæquali.

Præterea non rectè dixit: ψιλότητι. Neque enim animalia caudata vlla pilo carent. At ψιλὸν pilo nudum ſignificat: quod & ex Polluce: profectò μανότητι dicendum fuit.

Cùm dicit μέγεθος ἔχουσι: ne intellige Mathematicè. Nanque omne corpus magnitudine aliqua conſtat: ſed ciuiliter. Magnum enim vulgò dicitur, quod lineas aut angulos circumferentiæ multùm diſtantes habet.

Ἀκολουθοῦσι: *ſequuntur* potiùs, quàm *imitantur*: vt Theodorus. Nam ſequuntur eiuſdem naturæ: imitatio eſt diuerſæ. Illud ſubſtantiam connotat, hoc ſimilitudinem.

Notabis loquutionem. ἀκολουθοῦσι δὲ κατὰ τὸ σῶμα: alius dixiſſet: τῇ κατὰ τὸ σῶμα δασύτητι, & dixit: ἔνια, cùm tamen, αἱ κέρκοι, aut mutauit, cùm diceret κέρκοι ἔχουσι μέγεθος: intulit, ἔνια ſcilicet ζῶα.

Pilum, quodcunque eſſet longum Græci. Clauam, haſtam, columnas factitias ad ſuſtentandum, genere tamen alio. Pila. Sed hæc in *Originibus*. pilorum differentiæ. Durus, vt ſeta: à ſuibus: mollis, vt lana: multi inter hæc modi: in boue, equo, lutra, lepore, hirco, vulpe, lynce, martibus, canibus, fele. Longus, breuis: craſſus, tenuis: denſus, rarus: criſpus, porrectus: lenis, durus. Etiam in erinaceis quæ inſunt ſpicula ad pilorum retulimus rationem. Item à coloribus, vel perpetuis, vel mutatis. Inde cognomina Ruſſorum Criſporum, Xanthorum, Flauiorum, Fuluiorum, Ænobarborum, Caniorum, & à priuatione Caluorum, & alia, quæ in *Originibus*.

Indicia autem paucula. hirti, feri, aut ſtupidi: læues effæminati: ruffi, inſidi: criſpi non minùs. calui ſalaces.

CAPVT SEXTVM,

De Cameli partibus.

XXVI. ARISTOTELES.

ΑΙ δὲ κάμηλοι, ἴδιον ἔχουσι παρὰ τὰ ἄλλα τετράποδα, τὸν καλούμενον ὕβον ἐπὶ τῷ νώτῳ. διαφέρουσι δ' αἱ Βάκτριαι τῶν Ἀραβίων. αἱ μὲν γὰρ, δύο ἔχουσιν ὕβους· αἱ δ' ἕνα μόνον, ἄλλον δ' ἔχουσιν ὕβον τοιοῦτον, οἷον ἄνω, ἐν τοῖς κάτω· ἐφ' οὗ, ὅταν καταλυθῇ εἰς γόνατα, ἐπήρεικται τὸ ἄλλο σῶμα. θηλὰς δ' ἔχει τέτταρας ἡ κάμηλος, ὥσπερ βοῦς, καὶ κέρκον ὁμοίαν ὄνῳ, καὶ τὸ αἰδοῖον ὄπισθεν. καὶ γόνυ δ' ἔχει ἐν ἑκάστῳ σκέλει ἕν, καὶ καμπὰς οὐ πλείους, ὥσπερ λέγουσί τινες, ἀλλὰ φαίνεται διὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς κοιλίας. καὶ ἀστράγαλον δ' ὅμοιον μὲν βοῒ, ἰσχνὸν δὲ καὶ μικρὸν ὡς κατὰ τὸ μέγεθος. ἔστι δὲ διχηλὸν καὶ οὐκ ἀμφόδουν· διχηλὸν δὲ ὧδε. ἐκ μὲν γὰρ τοῦ ὄπισθεν μικρὸν ἔσχισται, μέχρι τῆς δευτέρας καμπῆς τῶν δακτύλων, τὸ δ' ἔμπροσ-

Camelis peculiare in dorſo gibber eſt, quo cætera carent animalia. Hoc & inter ſe differunt. Nanque Arabici vnum tantùm habent, Bactriani geminum. Habent præterea infernè gibbum alterum ſimile ſuperiori: quo reliquum fulcitur corpus: vbi genua ſummittit: papillæ ei quaterna, quot & vaccis. Cauda aſinina ſimilis. Genitale ponè. In vnoquoque crure genu vnum: neque plures plicaturæ, vt aiunt quidam. Verùm tot videntur: propterea quòd aluo ſubducta ſunt. Similis bubulo talus. Clunes pro corporis ratione exiguæ. Biſulcum eſt, & ſuperioribus carens dentibus. Biſulcum verò hunc ad modum. A poſteriore parte ad ſecundam vſque digitorum flexionem bipartitur pes. At ante-

θεν,

ῶν, ἔχι δὲ μικρὰ, ὅσον ἄχρι τῆς πρώτης καμπῆς τῶν δακτύλων ἐπ' ἄκρον πτέρνα· καὶ ἐστί τι διὰ μέσου τῶν χισμάτων, ὥσπερ τοῖς χησίν. ὁ δὲ πὺς ἐστι κάτωθεν σαρκώδης, ὥσπερ καὶ αἱ τῶν ἄρκτων. διὸ καὶ τὰς εἰς πόλεμον ἰούσας ὑποδύουσι καρβατίναις, ὅταν ἀλγήσωσιν.

rior leuiter quadripartita eſt ad primos vſque nodos eorundem. Explet autem fiſſurarum interualla tale quid, quale & anſeribus. pedis planta carnoſa, velut vrſis. Itaque in bellorum expeditionibus carbatinis calciant, cùm dolore afficiuntur.

CAESAR.

QVOD ſæpe monuimus, ordinem non ſeruat. Nam quæ alibi ſuo quæque loco recenſet membra multorum: hîc vnius multa. Separato igitur capite & tractatu perpetuò explicauimus. Agit autem hoc in iis ſpeciebus, quæ minùs ſunt vulgatæ. Cuiuſmodi Chamæleon, & Bonaſſus, & alia.

Ὥσπερ λέγουσί τινες. Innuit Hetodotum qui in *Thalia* quaternas coxas attribuit cameli cruribus poſterioribus.

Εἰς πόλεμον ἰούσας. Theodorus, *longiore itinere fatiſcunt.* Non tamen hiſcunt cameli pedes, ſed ἀλγοῦσιν, inquit hîc Philoſophus: maluit ille tamen Plinium imitari. Carbatinas autem calceos eſſe quos *Sclopos* Vaſcones vocant, notum eſt.

Ὕβον maluit item ex eodem Plinio *Tuber* appellare. ὕβωσις tamen non ſemper eſt extuberatio. Nam ſi contraria eſt τῇ λορδώσει, quemadmodum Galenus rectè: qui homines prælongi incuruantur: eos ait Ariſtoteles in libro περὶ πορείας, λορδοὺς eſſe: ergo ex altera parte erit ὕβωσις, id eſt coneuruatio ſine tubere. puto Latinos feciſſe *Gibbum* ex eo, quod Græcis erat, ὕβος: mutata aſpiratione in eam literam, quæ prima eſt: quemadmodum in libris de *Cauſſis lingua Latina* monuimus, & quidam Vaſcones etiamnunc pro eo quod eſt, hodie, dicunt ſua lingua, *Godie*. Sicut & noſtrates ruſtici vulpem, *Golpem* vocant. Dicitur etiam *Gibber*. Hiſpani quoque curuos homines ſic appellant, & ipſorum gibbum à cucurbita.

Ἐπήρεισται, *incumbit*, Theodorus. At hoc non ſignificat, & in genua quoque incumbit: fulcitur, ad verbum. ἐρείσματα nauium ſubductarum ſunt, quibus ἐρείζονται. Nos *fulturas*, & *Tibicines* appellamus. Sed & hîc Plinium imitatus eſt.

Obſerua diligentiam orationis: reliquum, inquit, corpus: non, totum: quoniam & ipſe gibbus corporis pars eſt.

Ἀλλὰ φαίνεται διὰ τὴν ὑπόστασιν τῆς κοιλίας. Adeò ſuccincta atque ſubducta aluo ſunt: vt coxæ multum aperiatur, atque videatur: adeò, vt duplex coxa putari poſſit. Sanè venter ſi ſubſidit; rectè de eo dicas, ὑπόστασιν: minùs tamen vſitatè. Nam quæ ima petunt, ea ὑφιστᾶσι. At venter ad ſpinam adducitur, cum ſubſidit. Theodorus videtur, ἀπόστασιν, legiſſe: transfert enim, *interuallum*. An Plinius de hoc quicquam, non memini: & erat res notatu digna.

CAPVT SEPTIMVM.

De cruribus, pedibus, talis, cornibus.

XXVII. ARISTOTELES.

Ἅπαντα δὲ τὰ τετράποδα, ὀστώδη τὰ σκέλη ἔχει, καὶ νευρώδη, καὶ ἄσαρκα· ὅλως δὲ καὶ τἆλλα ζῶα ἅπαντα, ὅσα ἔχει πόδας, ἐκτὸς ἀνθρώπου.

Omnes quadrupedes oſſea crura habent, & neruoſa, & macra: omnino verò etiam alia omnia animalia, quibus pedes ſunt: præter hominem.

CAESAR

CÆSAR.

REDIT ad crura ordine interrupto. Inde ad pedes accedet: & cum his ad cornua: proptereà quòd certæ pedum naturæ cornua debentur. Diuidit crura in carnoſa, quæ vni homini attribuit ait: & macra, quæ in cæteris omnibus agnoſcit. Breuiter ſic dixiſſem. Crura omnium plus oſſis, minùs carnis habent: præter hominem. Nam quod addit: ὅσα ἔχει πόδας: aut ſuo more fecit: veluti cùm toties monuimus: ὅσα ἔχει· ἐν οἷς ἐστὶ τοῦτο τὸ μόριον· ἐν τοῖς ἔχουσι, aut intellexit eſſe aliquibus crura ſine pedibus: quemadmodum in cancris, & in araneis fortaſſe: in puncto enim veſtigium eorum eſt. accuratiùs dixiſſem: ὅσα ἔχει ὀστᾶ. Nam polypis crura veriſſima ſunt: nullo tamen oſſe. memineris elephantorum cruribus plurimum ineſſe pulpæ.

Theodorus longè diuerſus abit. Quinetiam nullum, quod pedibus conſtet, excepto homine, pedes habere carnoſos perſpectum eſt. Ac præterquam quòd ipſe de pedibus loquitur, Ariſtoteles de cruribus: falſum eſt oppidò, quod dicit: nullam beſtiam pedes habere carnoſos. Carnoſiſſimi lepori, & vrſo. Cani quoque non parum, & feli. De camelo nihil dicam, ac de elephanto: quibus ſanè videntur ſubditi puluilli. Albertus autem eandem cum Theodoro lectionem agnoſcit, ſed alio modo: de cruribus enim nihil, ſed de pedibus: ſic. *Pedes omnium quadrupedum creati ſunt ex oſſibus plurimis, & neruis fortibus, & pauca carne: & animalium bipedum ſimiliter, præter ſolum hominem.* Vbi vides priorem partem ſententiæ falſam. nam pedes quadrupedum biſulcatum ex paucis oſſibus conſtant, poſterior verò veriſſima eſt. Aues enim pedes macros habent.

Neque contemnenda eſt animaduerſio orationis, *Quæ*, inquit Theodorus, *pedibus conſtant.* Nam vtróuis ſignificato verbi huius abuſus eſt. Conſtare dicam eum qui ſtat: quis ergo dicat animalia quæ conſtant pedibus: id eſt quæ conſiſtunt? nemo Philoſophus. neque pedum officium ad ſtandum ſolum, neque primùm. Motus enim perficit animalia, non quies. Altero ſignificatu dicimus, totum conſtare ex partibus: at enimuerò cùm de omnibus loquimur. Quis enim dicat hominem conſtare naſo? niſi adiungat partes cæteras.

XXVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ ἄνισχια. καὶ γὰρ οἱ ὄρνιθες ἔτι μᾶλλον τοῦτο πεπόνθασιν· ὁ δ᾽ ἄνθρωπος τοὐναντίον. σαρκώδη γὰρ ἔχει σχεδὸν μάλιστα τοῦ σώματος τὰ ἰσχία καὶ τοὺς μηρούς, καὶ τὰς κνήμας. αἱ γὰρ καλούμεναι γαστροκνημίαι, ἐν ταῖς κνήμαις εἰσὶ σαρκώδεις.

Natibus quoque carent illa: qua parte aues etiam ſunt ſtrigoſiores. Contra, homo præ cætero corpore nates ferè habet carnoſiſſimas: ac prætereà & coxas, & tibias. Nam quæ ſura dicitur, carnoſa eſt.

CÆSAR.

PARS hominis propria, nates. Carnes geminæ rotundæ globoſæ ſub ſpina coxis applicatæ, exuberantes. Aues maximè carent his. Equi femora & coxas carnoſas habent, at non extuberant in nates.

Theodorus *ἰσχία* hîc malè interpretatur *clunes*. Nanque clunes habent & quadrupedes, & quod plus eſt, aues. Nanque Naſidieni palumbes ait Horatius allatas in conuiuium ſine clunibus. Sanè non vno modo accipit *ἰσχίον* Ariſtoteles. nam hîc cùm dicat *ἀνίσχια* eſſe animalia: *ἰσχίον* in ipſis alibi non ſemel agnoſcit. In libro *περὶ πορείας* ait aues habere *ἰσχίον* ſimile coxæ. Eſt autem *ἰσχίον* coxæ pars ſuperior, & craſſior qua committitur cum ea parte in homine, quam hîc *ἰσχίον* vocat: alij *πυγὰ*, nonnulli *γλουτόν*: nos *clunes* communi cum aliis animantibus vocabulo: *nates* vni homini peculiare.

Idem ridicula oratione Philoſophi venuſtatem deformauit. *αἱ γὰρ καλούμεναι γαστροκνημίαι ἐν ταῖς κνήμαις εἰσὶ σαρκώδεις.* Ille ſic meretricula ſimul & falſa loquutione: *Quas enim Suras vocamus, nonniſi carnis copia partis tibiæ poſteriore complentur.* Nam neque *σαρκώδης* dicit carnis copiam, ſed naturam tantùm: eſt enim *σαρκώδης*, quæcunque ac quantulacunque particula carnem habens: & nefas eſt Philoſopho dicere: cruris ventrem (ſic enim etiam vulgò vocant ab ſimilitudine) nonniſi carne oppleri. Sunt enim *τένοντες*, & muſculi: vnde fortaſſe ſura (non vt ſupra querebamur)

rebamur) à lacertis, σαῦροι. Prætereà ſi ſura oppletur nonniſi carne: ſura ab ea carne aliud erit. Sicut triticum aliud ab ſacco, qui oppletur eo: adeò malæ Latinitatis, peruerſæ Philoſophiæ autor eſt.

Dixit: σχεδὸν. ferè omnium partium carnoſiſſimam hanc. Equidem aduerbium illud, ſi ſapiam, dempſerim. Hoc enim certiſſimum eſt. Atque ita fabricatas, quaſi ſtragulum ad ſedendum.

Illud quoque acutiùs obſeruandum. Equos fortaſſe natibus non carere: ſed ſubtrahere ſeſe oculis ob corporis ſitum, atque habitum. Nam quemadmodum homo ſi quadrupes fiat, abſconduntur: ita equus ſi erigatur, excitantur.

XXIX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ τετραπόδων καὶ ἐναίμων καὶ ζῳοτόκων, τὰ μὲν ἐστι πολυσχιδῆ, ὥσπερ αἱ τοῦ ἀνθρώπου χεῖρες καὶ οἱ πόδες· πολυδάκτυλα γὰρ ἔνιά ἐστιν, οἷον λέων, κύων, πάρδαλις· τὰ δὲ, διχηλῆ, καὶ ἀντὶ τῶν ὀνύχων χηλὰς ἔχει, ὥσπερ πρόβατον, καὶ αἲξ, καὶ ἔλαφος, καὶ ὁ ποτάμιος ἵππος· τὰ δὲ, ἀσχιδῆ, οἷον τὰ μώνυχα, ὥσπερ ἵππος, καὶ ὀρεύς. τὸ δὲ τῶν ὑῶν γένος ἐπαμφοτερίζει. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν Ἰλλυριοῖς καὶ ἐν Παιονίᾳ, καὶ ἄλλοθι, μώνυχες ὕες. τὰ μὲν οὖν διχαλὰ, δύο ἔχει σχίσεις [ἔμπροσθεν καὶ] ὄπισθεν· τοῖς δὲ μώνυξι, τοῦτ' ἐστὶ συνεχές.

Quadrupedes quæ ſanguine concretæ ſunt, & animal pariunt: aliæ multifidos pedes habent: quemadmodum homo & manus, & pedes. Sunt enim quædam multidigita: vt leo, canis, panthera. Aliæ bifidos, quibus vnguium loco vngulæ ſunt. Qualis ouis, capra, ceruus, equus fluuialis. Aliæ continuos: vt quæ vnica vngula conſtant: velut equus, & mulus. In vtroque genere inuenias ſuem. Nanque apud Illyrios, & Pæonas, aliſque in locis vnicam tantùm habet vngulam. Igitur biſulca duas habent fiſſuras retrò. Quæ verò vnam habent vngulam, ijs hæc continua eſt.

CAESAR.

CRvrvm partem per modos contemplatur: non enim habere pedem vel ſolidum, vel fiſſum differentia ſpecifica eſt. Quippe in eadem ſpecie vtrunque inuenitur. nam ſues noſtrares biſulci ſunt: Illyrij ſolidipedes. Idque eo modo eſſe dicemus, quo ſexum diſcernimus: cuius variatione ſpecies non variatur.

Reſtrinxit hiſtoriã ad quadrupedes, quæ poterat ad omnes referri. Nã aues omnes πολυσχιδεῖς ſunt. Struthiones bifidi. Differũt autem digitorum numero illæ. Quaternis prædatrices, quibus pollex in parte poſteriori verè ἀντίχειρ dici poteſt. Item aliæ multæ. At anſer ternis tantùm. Iccircò minima de cauſſa in clunes concidunt. Item ſitu. Nanque tres anteriores habet magna pars, vnum ponè. At hyinx binos antè, & poſt. Hoc animaduertit Ariſtoteles, & à Plinio recitatur. Pſittaci neuter meminit: à nobis animaduerſum hoc eſt. Similiter etiam Picus Martius. Præterea diſcretione. Explicatos habent prædatrices: paluſtres & eiuſmodi ad nandum membrana iunctos. Fulicis non penitus iunguntur: ſed barbulis ſquammarum ſpecie vtrinque quaſi remigium habent. Piloſi pedes hirundini, & cypſello: aliis læues: ſed ſquammellis quaſi quibuſdam contexto corio tecti. Lutei quibuſdam: nigriores robur indicant in aquilarum & accipitrum genere.

Neſcio an neceſſariò addidit, ζωοτόκα. Nam crocodilus, & teſtudo, & ſtellio, & chamæleon ad haſce eaſdem veniunt differentias. ſunt enim πολυσχιδῆ. Præterea omnes quadrupedes ἔναιμα ſunt, præter vnum illud τετράπουν ἄναιμον. quare ne id quidem adiectum oportuit.

Habent Græci ὁπλὴν, χηλὴν, ὄνυχα. ὁπλὴ eorum tantùm eſt, quæ vnicam habent vngulam. χηλὴ nunquam pro iis, quæ digitata ſunt. pro ὁπλῇ tamen poni ex eo patet, quod διχηλὸν dicimus: habent igitur duas χηλὰς at vtraque ſolida eſt, & ex natura τῆς ὁπλῆς. Satis tamen fuerat dicere, χηλωτόν. Cæterùm in cancrorum quoque generibus pedum forcipes ſignificat. Quemadmodum autem Plinius biſulcum dicat δίχηλον, videndum eſt: ſunt enim vniſulca: vnicam enim fiſſuram habent, non duas: vt videtur hic ſentire Philoſophus. διχαλὰ δύο ἔχει σχίσεις ὄπισθεν. Quod Theodorus conatus eſt reducere ad veritatem his verbis: *biſulca binis fiſſuris vtrinque à parte priore, poſterioréque diducuntur.* Hoc nos nunquam vidimus. ὄνυξ autem etiam pro ὁπλῇ, ſed in compoſitione tantùm. Sic enim appellantur μώνυχες quibus vnica tantùm ὁπλή. *ſolipedem* Plinius vocat: obſeruabis & illud. διχαλὸν potiùs, quàm δίχηλον.

Πολυδάκτυλα, multidigita: ſicuti ſedigitus. Plinius *digitatum.* Theodorus ἀσχιδῆ *infiſſa.* Non tamen

tamen ſic ſemper negatur. Infractum, informatum, & alia multa.

A'μφοτερίζει. *ambiguum*, Theodorus. Ambiguus ſum quid agam: neutrum ago. ἀμφοτερίζων vtrunque obtinet. Sic Plinius: *ſues in vtroque genere exiſtimantur.*

Canibus non quini digiti omnibus: ſed maiori parti quaterni: quintus aliquibus: verè extra ſeriem aliorum, altiùs appenſus, Venatores olim ſecuimus: læduntur enim ibi multùm, & ſæpe.

XXX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν, κερατοφόρα· τῶν δ', ἄκερα. τῶν ζώων καὶ τὰ μὲν πλεῖστά γε τῶν ἐχόντων κέρατα, δίχηλα κατὰ φύσιν ἐστὶν, οἷον βοῦς, καὶ ἔλαφος, καὶ αἴξ. μώνυχον δὲ καὶ δίκερων, οὐθὲν ἡμῖν ὦπται. μονόκερατα δὲ καὶ μώνυχα, ὀλίγα, οἷον ὁ Ἰνδικὸς ὄνος μονοκερῶς. μονόκερων δὲ καὶ δίχηλον, ὄρυξ.

Sunt autem partim cornigeræ, partim non. Cornigerarum maxima pars biſulca ſuapte natura eſt: veluti bos, ceruus, capra. Solidungula, & bicornis, nulla nobis viſa eſt. At vnicornes, & ſolidungulæ, paucæ: vt aſinus Indicus. Vnicornis autem, & biſulca, oryx.

CÆSAR.

AGNOSCIT aliud membrum, cornu ſcilicet: cuius naturam cum natura pedum coniungat. Cornuum ſubſtantiam, affectiones, numerum in librum tertium diſtulit narrare. At enimuerò locus hic erat maximè opportunus. Plinius in XI. diligenter de cornibus multa: negligenter illud: cùm biſulca binis præſcribit. Hic enim Oryx, & μονόκερων, & δίχηλον.

A'κερα, *mutila* Theodorus: fortaſſe minùs plenè. Quis enim mutilum dicat equum, proptereà quòd cornua non habeat? nihilo meliùs, quàm catulum cæcum vbi naſcitur. Mutilum taurum agnoſcimus, cui cornua execta ſunt. Sic Horatius *mutilum* vocat *Cicerrum*: cui cicatrix fœdaſſet frontem.

O'ρυξ. Animal barbarum ex Aphrica. Iuuenalis *Getulum* appellat. Plinius *Aegyptium*, aitque obuerſum ad orientem Caniculam, eam quaſi venerari. Plutarchus in libro, ὅσα φρονιμώτερα τὰ ἔνυδρα ἢ τὰ χερσαῖα, ſcribit Ægyptios ab Afris irrideri, qui id ſua in beſtia admirantur. Libycas enim capellas idem facere. Addit ibi Plutarchus quo nomine Caniculam vocent Ægyptij: σωθῖν: & illud, conſpecto ſidere Oryga vocem emittere. Feræ faciem nullam prætereà: neque Athenæus ipſe, ſed nomen tantùm in pompa Philadelphi ponit.

XXXI. ARISTOTELES.

Καὶ ἀστράγαλον δὲ ὁ Ἰνδικὸς ὄνος ἔχει τῶν μωνύχων μόνον. ἡ γὰρ ὗς, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον, ἐπαμφοτερίζει· διὸ καὶ οὐκ ἀστραγαλόν ἐστι. τῶν δὲ διχήλων πολλὰ ἔχει ἀστράγαλον. πολυσχιδὲς δὲ οὐθὲν ὦπται τοιοῦτον ἔχον ἀστράγαλον, ὥσπερ οὐδ' ἄνθρωπος· ἀλλὰ ἡ μὲν λύγξ, ὅμοιον ἡμιαστραγάλῳ· ὁ δὲ λέων, ὥσπερ πλάττουσι, λαβυρινθῶδες.

Idem aſinus Indicus talum quoque habet ſolus omnium ſolidungulorum: nam quod ſuibus talus non ſit, id quod dicebamus, in cauſſa eſt: quoniam in vtroque genere recenſetur. At biſulcorum talum habent multa: multifidorum nullum: ſicuti neque homo. Tantùm lynx ſemitalo ſimile quiddam: tum leo anfractuoſum, labyrinthi, vt pingunt, modo.

CÆSAR.

QVEMADMODVM peculiari natura Indicus aſinus, & ſolidungulus erat, & cornutus: ita & ſolidungulus eſt, & talum habet. A qua occaſione perget enarrare in quibus ſit talus. Quatuor igitur ponit, vbi ſit: biſulca. vbi ſit dimidiatus: lynx. vbi deprauatus: leo. vbi non ſit: homo.

Cùm negaret talum in multifidis: addidit, ὥσπερ οὐδ' ἄνθρωπος. Quoniam in vnoquoque genere perfectiſſimum quiddam eſt, ad quod alia reducuntur: ſic homo hoc loco norma erit τῶν πολυσχιδῶν.

Notabis

Notabis loquendi modum. Vbi de ſue dixit, appoſuit. οὐδὲ οὐκ ἀστράγαλον ἔχει. Non dixit, carere: ſed negauit ἀστράγαλον eſſe. Vbi videtur innuere, aliquid eſſe in ſue, quod tamẽ ἀστράγαλον negari poſsit. Hoc nos contemplati ſumus. Et ſanè nihil differt ab aliis talis, qui ſunt in ouibus: nõ figura, non loco, non ſitu. An officio differant, ipſe viderit: qui talum datum ait ad robur, ac firmitatem in quarto de *Cauſsis*, ad celeritatem minùs. Nam ſus fortior eſt, quam velocior. Habet autem ſus non ſolùm in poſterioribus, ſed etiam in anterioribus oſſa inter duos radios. In illis talum, in his oſſicula, ſicut & alia bifida ad genu. Cauſſa quoque quam affert, minùs ſatisfacit. Quia, inquit, ἀμφοτερίζει. Eſto. Sus tamen biſulcus debuit habere, etiam ſi Illyricus non habuit.

Λαβυρινθώδης, ὥσπερ πλάττουσι. Prægnans oratio, & breuitas Attica. Deeſt enim, ὥσπερ πλάττουσι λαβύρινθον. Tales figuras ex Homero, Ariſtophane, Thucydide animaduertimus, & recenſuimus in libris tribus de *Exemplis eloquentiæ*: quos libros mihi furati ſunt. Theodorus dictione ſua non eſt aſſequutus. *Anfractuoſum*, inquit, *quale effingunt*. Quid nam eſt illud quale? non enim talum effingunt pictores: neque, quale, conuenit cum labyrintho. Sic optimè: *anfractuoſum, quales fingunt Labyrinthos.*

Quemadmodum verò alibi monuimus: vel vſus vulgi, vel veterum autoritas extorſit: vt etiam in aliis, quàm in biſulcis talum agnoſceremus, eúmque non inter duos artus: quemadmodum rectè deſignat Ariſtoteles: ſed in imo pede. Sic Hippocrates, ſic Galenus, ſic Pollux, Cicero, Plautus, Ouidius, Xenophon quoque in Equis. Quare hunc talum Ariſtotelicum miſerrimè Albertus pro calcaneo accepit. Plinius quoque etiam deſcripſit. *Talus*, inquit, *eſt in articulo pedis, ventre eminens, concaua in vertebra ligatus.* Sed paulò ſuperiùs quæ ſcribit, accepit ex Ariſtotele. Animalia, quæ cornigera non ſunt, ſolidam habere vngulam: eiſque hoc pro talo eſſe. Putauit talum in eadem ſitum parte, in qua vngula ſolida eſſet; quæ vngula illius teneret vicem. Quippe non longè ab his eadem ſententia clarior. In pedibus talos habere, quæ ſeuo pingueſcunt. Quin Celſus in octauo, & in pede ſtatuit, & homini attribuit. Ac nomen quidem commune eſto: res tamen longè diuerſa eſt. Quippe etiam ſpinæ vertebras eadem voce dictas ſupra oſtendimus. Eſt igitur os inter cruris radium poſterioris, & os coxæ. Quatuor habet facies: vnam ventrioſam, alteram ſubſidentem ex aduerſo illius: vtranque latiorem: latera non ita lata: inter ſe diſſimilia ſola parte ſuperiore, quæ in altero hebetior, in altero acumen habet aduncum. Illud humanæ auriculæ non abſimile, lobo tamen latiuſculo.

A priſcis paſtoribus otioſis poſt epulas, & ſacra facta, ex victimis collecta oſſa, atque in luſus conuerſa. Itaque cum talum reperiſſent quatuor facies oſtendentem, totidem iactus cum nominibus atque præmiis inſtituerunt. Quo igitur modo difficiliùs ſtaret: ea tum facies, quæ oſtenderetur, plurimi æſtimârunt: *Venerémque* appellârunt: cuius numen apud iuuentutem otioſam ſummo ſemper in honore fuit. Erat autem Venus in ea, quæ auriculam, vti dicebamus, repræſentat. Aduerſa enim ei pars vnca illa eſt, ſuper qua ægrè quit conſiſtere. Quam partem, propterea quòd erat contraria lucroſiſſimæ, damnoſiſſimam eſſe voluerunt: *Canémque* ipſam appellauerunt. Pollux venerem eundem, quem & ἴζων, fuiſſe prodit. *Senionem* vocabant noſtri: quemadmodum contrarium latus, quem *Canem* nominabamus, vnitatem deſignabat. Nihil enim minus vnitate. Quare verò ſenionem potius dixerint, quam quaternionem, cùm quatuor tantùm laterum corpus illud ſit: ratio eſt. Quippe veneris nomen primum, & priſcum fuit. Senionis appellatio poſteriùs acceſſit ex imitatione τῶν κύβων. Luſerunt enim poſteà κύβοις arte factis: quibus neceſſe fuit ſex imponere facies: quæ & in talis eſſent. Verùm in talis duæ ad conſiſtendum ineptæ ſunt. In cubis tot quot eſſent facies, tot eis numerorum notas impoſuêre: ab vnitate ad Senionem vſque. Qui numerus maximus cùm eſſet ibi, meritus eſt quaſi cæteris anteire. Duo verò alia latera talorum mediocris eſſe fortunæ voluerunt: propterea quòd faciliùs euenirent. Itaque ternionem in curuo ac prominente, quaternionem in cauo poſuere: propterea quòd difficiliùs ſuper ventre conſiſteret. Quos duos numeros maluerunt, quàm binarium, & quinarium multis de cauſſis. Primùm quia diſtarent æquè ambo ſimul, tanquam medij, ab ſummo, id eſt, ſenario, & imo id eſt, vnitate. Deinde quia dualis numerus tanquam infelix ab Antiquis repudiatus eſt. Icircò Aeoles, & eorum imitatores Latini eum numerum in oratione ſua ſunt aſpernati: quem tamen & cæteri Græci retinerent, & adumbrarent Hebræi. Ad hæc Ternio erat dimidium Senionis. Poſtremò quaternio rectè admittebatur in poſſeſſionem corporis quadrilateri. Hinc patent errores multi. Nam qui aiunt. duo latera nihil ſignificâſſe, infrequentes bonarum literarum, multi furti ſine bono iudicio rei fuere. Præterea qui putarunt πεττοὺς, ſiue πεσσοὺς eoſdem eſſe, quos & κύβους, falſi ſunt. πεττοὶ nan-

que fuêre calculi diſcolores : quibus etiam nunc vtimur : aliquando duodenis , aliàs nouenis mira arte. Erat priſcis ſuus mos his ludendi. In alueoli medio linea dirigebatur , quam *Sacram* nominabant. Eius meminit Theocritus , & Plutarchus eo commentario, *quo diiudicat animalium terreſtrium , & aquatilium prudentiam.* Longè maximè illi quoque deceperant nos adoleſcentes: qui κύβον negabant eſſe teſſeram Latinis , atque talum potiùs agnoſcebant. Erroris cauſſa fuit nomen. Quippe τέσσαρα , quatuor : quatuor autem in talo facies : in cubo autem ſex. Cæterùm quadrantalis corporis facies ſex eſſe neceſſe eſt. Neque verò tam tollunt cubici corporis figuram, quàm conſtituunt. Quatuor enim angulis confecta planicies fluxione ſua tale corpus gignit Alius error. Venerem cognominatam aiunt κωλιάδα in talo : quia ea coleretur in agro Attico. Sanè ita eſt de cognomine : verùm non κωλιὰς , ſed κῷα Venus illa dicta fuit : atque ita vocat Pollux. Quemadmodum pars contraria , quem *canem* nominabamus , χῖος , & χίας : ab inſulis vtrunque latus , & incolarum moribus. Ac de Cois nihil legi quod poſsit exprobrari. Et puto pro laude acceptum nomen. Nam & ante Herculem fortes fuêre , quippe ipſum in fugam coniectum coëgerunt latitare apud mulierem Thraciam fœminea tectum veſte. Quo tempore Meropes appellabantur. Poſteà verò ad ipſum Herculem originem ſuam retulêre. Quare in epiſtola ad Artaxerxen ita ſcripſerunt. *Sibi cautionem eſſe, ne quid indignum Merope, & Hercule, & Aeſculapio faciant.* Dores quoque erant : qui morum grauitatem ſeruârunt. At Chij Iones : qui iactati ſunt luxuriæ infamia , & morum prauitate. Habes hoc apud Athenæum in primo : quorum deſcribit menſas tanquam gulonum : eóſque Sybaritis comparat. Pro ebrioſis deſignati in Comœdiis : tanquam proles Ænopionis, qui primus vitem ſeuerit. Idem Athenæus in ſexto narrat præterea ambitionem atque impotentiam. Quippe primos poſt Lacedæmonios ac Theſſalos Ergaſtula inſtituiſſe. Quos Barbaros per contemptum appellârint : ſicuti illi εἵλωτας , atque πενέστας ſuos. Interpres Ariſtophanis etiam ἀσελγεῖς agnoſcit : Plutarchus etiam deſcribit in *Laconicis dictis* : quippe ab illis & vomitu , & peiore materia confœdatas Ephororum ſellas. Igitur non immeritò in eodem cenſu Græci , quo Latini canes habuêre. Quapropter à Plauto etiam *vulturius* dictus eſt. Sicut ab eodem, Venus, *baſilicus* : ſcilicet iactus. Regis enim eſt tollere. Luſêre verò vnico primùm talo : mox etiam pluribus. Atque ex concordia vel diſcordia facierum leges impoſitæ: quarum quædam erant communes : communique conſenſu obſeruabantur: Quædam, vt eſt animus humanus nouarum appetens rerum , ex eorum libidine , qui luderent, præſcribebantur. Communis lex in vno talo. Qui *canem* iaceret, vnum ponebat : qui *venerem*, tollebat vniuerſos : qui *ternionem* , tres : qui *quaternionem* , quatuor auferebat. In multis talis venus erat : quoties diſſiderent omnes facies : quatuor enim tali erant. Priuatim verò luſerunt etiam octonis in Steſichori gratiam, vt aiunt : cuius ſepulcrum totidem conſtaret lateribus. Vnde & prouerbium : ἅπαντ' ὀκτώ. Auguſtum quoque legimus apud Gellium ſuo arbitratu leges ludo fixiſſe. Mirum : qui Romanas refixerat. Et ſcribit Pollux auctum talorum numerum ad xxx. vſque : quot Athenis fuiſſent tyranni. Vnio autem in teſſeris dicebatur , *Aſinus.* Ternis teſſeris cùm luderent , facies aliis aliæ commendatæ ſunt. Scribunt quidam, *Nouem* , fuiſſe iactum feliciſſimum. His aduerſatur Pollux : qui & prouerbium in votis ludentium narrat , ἢ τρὶς ἕξ , ἢ τρεῖς κύβοι. Sanè benè. Nanque vt in talis venus mittebatur, quoties diuerſæ inter ſe eſſent omnes facies : ita è contrario in teſſeris , quoties omnes ſimiles. Cæterùm non niſi in duobus numeris : aut igitur in ſummo: ἢ τρὶς ἕξ. Quod explebat duodeuiginti : non autem nouē vt iidem aiunt : ἢ τρεῖς κύβοι : id eſt, tres vniones : κύβοι enim appellabant etiam notam ipſam vnitatis in teſſeris : quemadmodum ait Pollux. idque non ſinè ratione. Nam teſſera vna vnum tantùm punctum edere poterat. Errant prætereà more ſuo cùm ſcribunt. *Midam* fuiſſe nomen in teſſeris fortunati iactus. Contrà enim Pollux in ſeptimo inter infelices connumerat, damnata ſcilicet meliore conſilio auaritia. Quanquam paulò poſt idem inter mediocres iactus recenſet. Apud Suidam quoque ὠβελοστατῶν ſcriptum eſt : non , vt ille , ὀβολοστάτου. Fortaſſe fuit inuocantis modus : quemadmodum frater inuocauit Pandarum apud poëtam. Et Plautinus Gurgulio inuocauit almam ſuam nutricem Hetam. Quæ vt apertiùs cognoſcerentur , ſubiecta pictura deſignata ſunt.

A Pars

A Pars ſuperior aa coxam.

B Pars exterior ad latus, quæ & χῖα.

A Pars ſuperior ad coxæ os.

B Pars interior, quæ & κῷα, ſcilicet in latere interiore.

A Antennæ, κεραίας.

B Pars caua in quam ſubit coxæ fibula, tota eſt interior reſpiciens ad crura anteriora.

A Antennæ.

B Pars curua quæ eſt ſub vnco, & hæret oſſi reſpiciens ad poſteriora ſub cauda, quam Ariſtoteles appellat ὀσφύς.

XXXII. ARISTOTELES.

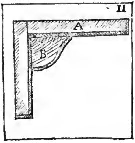
Πάντα δὲ τὰ ἔχοντα ἀστράγαλον, ἐν τοῖς ὄπισθεν ἔχει σκέλεσιν.

QVibus talus eſt, eum omnia poſteri oribu in cruribus habent.

CÆSAR.

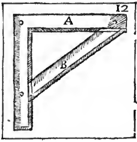
IN libris de *Machinis* Ariſtoteles feſtiuè quærit. Quid eſt, quòd onus quodpiam tollere ſi nequeamus, accepto vecte & adhibito tollemus? Nam ſi propter pōdus non poterá: addito pondere quî potero? In quarto autem de *Cauſsis* ait: pondus quidem afferri à talo: ſed cum pondere firmitatem. Eſto igitur talus tanquam vectes. Videtur autem eſſe talus in ſuffragine, quod *Interpenſiuum in cauædijs* apud Vitruuium. Sunt autem Interpenſiua trabes à parietibus productæ, quemadmodum ecphoræ mutilorum, ad ſuſtinendas colliquias. Eæ trabes duum ſunt modorum: alteræ directæ: alteræ

ex obliquo: quas obliquas non inepte Vaſcones *Subbarbas* vocant: Græci *Ancones*, ſanè mutilorum officium generoſius, quàm ipſi mutili, facientes. Ita his talis innixus radio cruris obnititur oſſi coxæ: cuius tanquam dens rotæ piſtrinariæ, aut quaſi fibula in eum demittitur.

A Interpēſiuū.

B Mutilus.

A Interpēſiuū

B Ancon.

XXXIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ ὀρθὸν τὸν ἀστράγαλον ἐν τῇ καμπῇ, τὸ μὲν πρανὲς ἔξω, τὸ δ' ὕπτιον εἴσω· καὶ τὰ μὲν κῷα ἐντὸς ἐστραμμένα πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ χῖα καλούμενα, ἔξω, καὶ τὰς κεραίας ἄνω. ἡ μὲν οὖν θέσις τῶν ἀστραγάλων τοῖς ἔχουσι πᾶσι, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Eumque erectum in ſuffragine ita: ut ſuperior pars extrorſum, inferior autem introrſum ſpectet. Et quæ Coa dicuntur, intus inter ſe obuerſa: quæ appellantur Chia, foris: quæ antennæ nominantur, ſupernè. Qui ſitus ad hunc modum omnibus eſt.

CAESAR.

TALI locum, ſitúmque refert. Accuratiùs ſic. Talus prope totus contegitur cauo oſſe cruris: quod os tali ipſius tergum operit, atque etiam oblongo ſuperat vertice. Is vertex neruum, ſiue chordam, ſeu tendinem validum excipit, ac ſibi annexum tranſmittit ad calcem. talus capite ſurrecto ſubit os coxæ: quod os fibulam, quam dicebamus, in tali ſinum demittit: atque ibi vniuerſam cohæſionem ſiſtit ad angulum, ob ſaltum capiendum: quemadmodum cauda ferrea in baliſta ſiſtit id, quod *Nucem* appellant, ne conuertatur, atque funem amittat. Iccircò talum ipſum noſtrates etiam nunc *Nuculam* ſua lingua vocant: alii accolæ *patellam*. Figura nerui.

A Os coxæ.

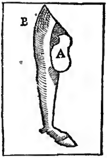
B Os tibiæ.

C Neruus.

Bis ait, ἔξω; bis εἴσω, ἐντός: ſemel, ἄνω. Quinque igitur notat facies. Quarum quatuor planiores: quinta non niſi cæterarum in ſummo confinium. Sunt igitur in ſingulis cruribus duæ facies, quæ foras ſpectant: duæ, quæ intrò. Superior, inquit, extrorſum. Superiorem appellat, quæ tumore ſuo dorſi ſpeciem præſefert. Nam ei aduerſa ex altera parte in cauum quiddam ſubſidit, quaſi Baſis ſit. Illa igitur ſuperior ſiue πρανής, oſſi hæret: quare extrorſum ſpectat ſub caudam. Id eſt ὄπισθεν. Ariſtoteles non dixit, ὄπισθεν: quia totum membrum, de quo ſcribit, ὄπισθεν eſt. Altera quoque eius facies extrorſum ſpectat: ſcilicet ad latus: quæ facies ea eſt, quam vncam agnoſcebamus: & χῖα dicitur ab Ariſtotele. Duæ reliquæ facies intrò ſpectant: quippe caua Talis pars ſub ventrem animalis reſpicit crura anteriora: altera introrſum nihilominus: quippe ad ſuum crus compar: quam faciem ſimilem dicebamus auriculæ humanæ. Antennæ autem in coxæ os ſeſe induunt. Ima pars huic ſimilis in Tibiæ os demittitur. Coa igitur ſunt intus inter ſe obuerſa. Idem in *partem domeſticam*; vt vocant noſtri Barbari. Chia foras auerſa in partem ſyluestrem. Vbi errores corriges. κῷα: non κῶλα, & χῖα, non ἰχία. Ex Theodoto neutrum intelligas: qui *Venerem*, & *canem* maluit transferre.

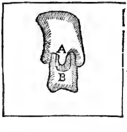
Hæc tametſi videntur præter narrationem naturalem, & ad litteras humaniores propius accedere: tamen vt multos errores tolleremus: & rem perſpicuam faceremus: libuit excurrere. Nam libros *Originum* vbi hæc optimè digeruntur, quando edentur, ſanè neſcio. Ita otium placet huic ſæculo deſidioſo.

Illud feriæ operæ. In quarto de *cauſis*. Philoſophus ait: Taligera eſſe non poſſe ſolidipeda. Quoniam quod os in illis ſit Talus, abſit quaſi pars à pede. Materialem ſanè ſententiam: neque feliciorem, quàm quæ de cornibus ac dentibus ſuperioribus à nobis exploſa eſt. Figuras & hîc appinximus.

B Vertex oſſis.

A Canis, ſiue Chia.

A fibula

B Tali pars ima cum cauo.

XXXIV. ARISTOTELES.

Διχηλὰ δ' ἅμα καὶ χαίτην ἔχοντα, καὶ κέρατα δύο κεκαμμένα εἰς αὑτά, ἔστιν ἔνια τῶν ζώων, οἷον ὁ βόνασος ὃς γίνεται περὶ τὴν Παιονίαν καὶ τὴν Μηδικήν.

QVæ verò biſulca ſint, & iubam gerant, tum bina habeant cornua in ſe inflexa, aliqua ſunt animalia. Qualis Bonaſſus: qui apud Pæonas, atque in terra Media gignitur.

CÆSAR.

NIſi Talorum hiſtoriam è Cameli narratione duxiſſet, atque interpoſuiſſet: aliud hinc Caput ſtatuiſſemus. Verùm ad cornua redit: quæ cùm pedum ratione coniungat.

Cùm nonniſi Bonaſſum talem deſcribat: neque fortaſſe alia eiuſmodi animans extet: commodiùs dixiſſet. μόνος δὲ βόνασος &c. Addidit autem κεκαμμένα κέρατα: propterea quòd Hippelaphus erecta habet. Cæterùm vtrunque debuit coniungere: atque interponere diſcrimen.

Albertus cùm Bonaſſi hiſtoriam attigiſſet: auſus eſt ſimilem dicere Bufalis noſtris. Cùm tamen Bufalus nullam iubam habeat, & pilo ſit penè nullo. De eo in hiſtoria boum ſatis à nobis dictum eſt.

XXXV. ARISTOTELES.

Πάντα δὲ ὅσα κερατοφόρα, τετράποδά ἐστιν, εἰ μή τι κατὰ μεταφορὰν λέγεται ἔχειν κέρας, ἢ λόγου χάριν, ὥσπερ τοὺς περὶ Θήβας ὄφεις οἱ Αἰγύπτιοί φασιν, ἔχοντας ἐπανάστασιν, ὅσον προφάσεως χάριν.

Sanè omnes animantes cornigera, quadrupedes ſunt. Niſi ſiquid per tranſlationem, ac verbi gratia, cornu dicatur. Quemadmodum Thebanis ſerpentibus Aegyptij aiunt extare à capite quiddam quaſi vice cornuum.

CÆSAR.

CORNV non poſſe diſiungi à quadrupedum natura, monet. Remouet dubitationem de Ægyptiis ſerpentibus, quibus quiddam à capite extet. Id per tranſlationem dictum, ait. Quæ ſit tranſlatio, non eſt hîc locus. addit: ἢ λόγου χάριν. Id eſt: non quòd ita ſit: ſed quoniam ſermonis vſus vulgò inualuit. Quare etiam πρόφασιν vocat. *Cornuum veſtigium* interpretatus eſt Theodorus: minùs aptè: quid enim appellat, veſtigium? τόπος, hoc eſt: at cornua ſunt ſerpentibus illis: non qualia verè cornigeris animalibus: ſed, vt hîc inquit: κατὰ πρόφασιν. Galenus in libro de *Theriaca* ad Piſonem appellat in Baſiliſco, ὑπεροχάς. Nicander autem etiam κέρατα vocat τῶν κεραστῶν, in quibus non ſolùm bina, verùm etiam quaterna agnoſcit. Ariſtoteles autem non vocat κέρας, ſed ἐπανάστασιν, ſicut Galenus ὑπεροχήν. Et addit vocem ſanè feſtiuam, ac penè Comicam: ὅσον προφάσεως χάριν. Poteram dicere, *Inſigne*: quaſi quòd cornuum inſigne eſſet: ſicut leo, aut vrſus, aut aquila inſignia nobilitatis: & edera vini venalis ſignum, vel inſigne. Eſt autem πρόφασις, id dictum, quod pro alio dicitur, & tranſlatum etiam ad facta, quæ vice aliorum factorum fiunt. Hoc enim ſonat vox ipſa. Iccircò Latinè vtimur, excuſatione. Eſt enim excuſatio id, quod ex cauſſa tollit, aut deiicit. Non feci, quia non potui. non poſſe, ἀδυναμία excuſatio eſt. Tollit enim cauſſam, qua fiebam reus verbum in eam ſententiam eſt apud Demoſthenem in oratione περὶ στεφάνου, & contra *Apaturium*: προφασίζω. *Prætexere cauſſam* Cicero dicit: pro occaſione vtitur Hippocrates, ἐκ πάσης προφάσιος πυρέσσουσι. Hæ omnes conueniunt ſignificationes. Nam id quod gerunt ſerpentes Thebani, occaſio eſt, quo minùs vera cornua gerant. Altera ſignificatio. Prætexunt hoc naturæ cornuum. Tertia. Excuſat id vera cornua, quæ non adſunt: quorum loco, & vice extet.

Theodorus omiſit, λόγου χάριν. Et dixit: *qui per tranſlationem cornu habere dicatur.* mallem, *quid.*

Notabis verbum ſignatum: λέγεται, tum quia refert ex hiſtoria Ægyptiorum: tum quia cornua non ſunt, ſed dicuntur eſſe.

Ἐπαναστάσεις: per verbum, *extare*, interpretati ſumus: plus tamen ſignificat excitatam à natura eam partem, quæ in cornuum imaginem erecta videretur.

XXXVI. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἐχόντων κέρατα, διόλου μὲν ἔχει στερεὸν μόνον ἔλαφος, τὰ δ' ἄλλα κοῖλα μέχρι τινὸς μᾶλλον, τὸ δ' ἔσχατον στερεόν. τὸ μὲν οὖν κοῖλον ἐκ τοῦ δέρματος πέφυκε μᾶλλον· περὶ δὲ τοῦτο περιήρμοσται τὸ στερεὸν ἐκ τῶν ὀστῶν, οἷον τὰ κέρατα τῶν βοῶν.

Cornua vni ceruo tota ſolida ſunt: aliis maiore parte caua, ad extremum ſolida. Caua igitur pars è corio nata eſt: circum quam de oſſe obductum eſt illud ſolidum. Qualia bubula ſunt.

CAESAR

CAESAR.

A Partium ſitu cornuum differentiam contemplatur, per ſoliditatem, & cauitatem: cuius rei ſubſtantiam, atque originem declarat. Nam cauam partem è cute concreſcere: durum autem ipſum è natura, & ſeminio oſſium ipſorum.

Videamus quemadmodum vtatur voce illa, στερεόν. Nam caua cornua negat eſſe στερεά. Eorum tamen partem, στερεάν, eſſe dicit. Igitur cùm pars ſit στερεὰ, pars non ſit: quonam modo totum erit vel στερεὸν, vel non? ſanè ita eſt. Si στερεὸν virtus eſt: & pars cornu ſit, pars non ſit: nequeat totum denominari à parte perfecta pro perfecto: cuius pars perfecta non ſit. Itaque cornua non ſunt στερεὰ: id eſt plena & ſolida: quia pars caua. Non igitur στερεὰ: quia non tota. Non tamen hoc quærimus. Sed quod dixit: τὸ στερεὸν id eſſe, quod cauitatem ambit. Sanè bene. Eſt enim ſolidũ. Igitur τὸ στερεὸν eſt, cuius pars nulla vacua. Id aut pars tota totius. Exẽpli gratia ſummitas cornuum, tota ſolida eſt: cuius intus nulla cauitas: at pars ima quæ hæret capiti eſt non στερεὰ: eius tamen pars partis eſt στερεὰ, quæ ambit cauum.

Theodorus autem malè dixit *στερεὸν concretum*. Nam etiam caua cornua in cauum concreta ſunt. Eſt enim & κρᾶσις, & κατάστασις eorum talis. Neque meliùs dixit: περιείρηνσται, *ſubit*: immo *circuit, obit, obducitur*: ad verbum, *circumaptatur*.

Μέχει πρὸς μᾶλλον. Theodorus neglexit τὸ μᾶλλον. Id eſt plus caua quàm ſolida. Vt μέχρι πρὸς, ſignificet ſpatium cauitatis: μᾶλλον, notet & præſcribat modum ſpatij. In bubulis verum eſt; in capreolis & aliis eiuſmodi videndum. Etiam Damarum cornua conſideranda ſeorſum.

Theodorus *δέρμα cutem* tranſtulit. Sanè cutis eſt quod Græci σκύτος, dempto ſibilo. Sic *Scuta* cute obducta.

Magna dubitatio de eo quod hîc prodit. Ait, cauum è ſubſtantia eadem fieri, qua corium: quod circumſtat, & obducitur, ex oſſe eſſe. An quia intus in cauo cornuum nulla cutis eſt. Ratio haud ſatis valida. Neque ex cutis materia factum puto magis quod intus, quàm quod foris. Quin neutrum puto: ſed ex oſſe. Itaque Limacina cornua reliqui corporis ſequi mollitudinem. Quod ſi alterum ex oſſe alterum ex cute oritur: conſentaneum magis eſt, interiora ex oſſe conſtare, atque ab eo habere ortum: exteriora ex cute, quæ eis hæret, duci. Nam & ramorum cortex trunci ex cortice fit; ex ligno lignum: è medulla medulla.

XXXVII. ARISTOTELES.

Ἀποβάλλει δὲ τὰ κέρατα μόνον ἔλαφος κατ' ἔτος: ἀρξάμενος ἀπὸ διετοῦς, καὶ πάλιν φύει· τὰ δ' ἄλλα, συνεχῶς ἔχει, ἐὰν μή τι βίᾳ πηρωθείη.

Solus Ceruus à bimatu quotannis amittit cornua: tum renaſcuntur. Alia animantes, niſi vi mutilentur, nulla amittunt.

CÆSAR.

A Substantia, & partibus, affectionem non ſolùm ſimpliciter τοῦ ἔχειν, καὶ τοῦ μὴ ἔχειν: ſed τοῦ μέχει τοῦ ἔχειν, καὶ μή, καὶ πῶς.

Signatè πηρωθείη. De Cornibus: *mutilare*, vti dicebamus. At πάλιν φύει, non ſignatè, craſſa nanque oratio eſt: ſi de cornibus intelligas. Non enim ipſa πάλιν: ſed alia eorum loco. Si dicas: ceruus fundit: rectiùs.

Κατ' ἔτος Ariſtoteles: quotannis, rotundiùs quàm omnibus annis.

CAPVT OCTAVVM.

De Mammis & Papillis.

XXXVIII. ARISTOTELES.

ἜΤι δὲ περί τε τοὺς μαστοὺς ὑπεναντίως ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις ὑπάρχει, πρὸς αὐτά τε καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ περὶ τὰ ὄργανα τὰ χρήσιμα πρὸς τὴν ὀχείαν. τὰ μὲν γὰρ, ἔμπροσθεν ἔχει τοὺς μαστοὺς ἐν τῷ στήθει, ἢ πρὸς τῷ στήθει, καὶ δύο μαστοὺς, καὶ δύο θηλὰς, ὥσπερ ἄνθρωπος καὶ ὁ ἐλέφας, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται. καὶ γὰρ ὁ ἐλέφας ἔχει τοὺς μαστοὺς δύο περὶ τὰς μασχάλας· ἔχει δὲ καὶ ἡ θήλεια τοὺς μαστοὺς μικροὺς παντελῶς, καὶ οὐ κατὰ λόγον τοῦ σώματος, ὥστ' ἐκ τοῦ πλαγίου μὴ πάνυ ὁρᾶν· ἔχουσι δὲ καὶ οἱ ἄρρενες μαστοὺς, ὥσπερ αἱ θήλειαι, μικροὺς παντελῶς· ἡ δ' ἄρκτος, τέτταρας.

CÆtera animantes tum mammillarum tũ eorum membrorum, quæ ad Veneris vſum comparata ſunt, rationẽ non ſolùm inter ſe diuerſam ipſa, ſed etiam cum homine, ſi conſerantur, habent. Quibuſdam enim aut in pectoris parte anteriore, aut ſecundum pectus mammæ ſitæ ſunt duæ: duæque papillæ: quot & homini, quot & Elephanto: quemadmodum ſupra quoque dictum eſt. Habet enim Elephantus mammas duas ad axillas. Quæ etiamnum ipſi fœminæ perpuſillæ ſunt: ſi corporis ſpectes magnitudinem: adeò verò vt ex obliquo vix oculis deprehendi poſsint. Vrſa autem quaternas.

CAESAR.

VNico Capite tam mammæ, quàm genitalia contemplanda proponuntur; proptereà quòd hæc ad generationem, illa ad generatorum faciunt conſeruationẽ. Verùm cùm genitalium natura neutiquam ſequatur mammarum rationem: nos audacter in aliud Caput diſtulimus. Neque enim aut numeri, aut ſitus variatio in mammillis diuerſum vel ſitum, vel numerum efficit genitalium.

Comparat autem tum animantes alias inter ſe: atque diuerſas: tum refert ad hominem: à cuius natura item diſſidere dicit: duplici primùm modo. Loco, & numero. Prætereà partium partibus. Nam duas mammas, ſinguliſque mammis papillas ſingulas: vaccæ autem duas mammas, ſingulis mammis papillas binas.

Ὑπεναντίως, *ſubcontrariè.* Quoniã pectus non eſt contrariũ feminibus, ſed ſub contraria appellatione: quatenus pectus ante femina: femina poſt pectus. Ante, enim & poſt, ſunt cõtraria. Dixit autem πρὸς αὐτὰ in genere. Species ſpecici. Quia ταὐτὸ eſt in genere ſpecies cum alia ſpecie.

Μὴ πάνυ ὁρᾶν. abſolutè poſuit ὁρᾶν, ἢ μόνως. Nam ſanè alius dixiſſet, ὁρᾶσθαι. Verbosè quoque de Elephanto mari ac fœmina: quæ nos in rotundiorem orationem redegimus.

Περὶ τὰς μασχάλας: non in alis, ſed ad axillas. Sic & ſuprà, οὐκ ἐν τῷ στήθει, ἀλλὰ πρὸς τῷ στήθει.

XXXIX. ARISTOTELES.

TΑ δὲ, δύο μὲν μαστοὺς ἔχει ἐν τοῖς μηροῖς, καὶ τὰς θηλὰς δύο, ὥσπερ πρόβατον· τὰ δὲ, τέτταρας θηλὰς, ὥσπερ βοῦς.

QVædam duo habent in feminibus vbera, totidémque papillas: vt Ouis. Quædam papillas quaternas: veluti Vacca.

CÆSAR.

SOcvm alium, & numerum diuerſum. Artificium autem naturæ tectum eſt. Nam tametſi duas habet mammillas Vacca: tamen vtrinque ſingulas continet quaſi ſpongias è quibus demittit Lac per totidem papillas.

In libris de *ſemine genitali* declarauimus an verum eſſet quod iactatum fuerat mammarum

numerum

numerum eundem eſſe, cum numero fœtuum: non enim plures parere, quàm quot alere queat. Falſum enim eſt. Nam duos, cum plurimos, edit vitulos vacca: quatuor tamen papillas habet. Sus etiam ſexdecim: tot enim vidimus. Mulier ternos ſæpe: ſæpe enim item vidimus. Etiam ſeptenos. Vnde familiæ Porcelliorum Patauij, & alibi.

XL. ARISTOTELES.

Τὰ δ', οὔτ' ἐν τῷ στήθει ἔχει τοὺς μαστούς, οὔτ' ἐν τοῖς μηροῖς, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρί, οἷον κύων καὶ ὗς. καὶ πολλούς, οὐ πάντας δ' ἴσους.

Nonnulla neque in pectore, neque in feminibus, ſed in ventre: eáſque plures, neque omnes æquales: vt Canis, & Sus.

CAESAR.

Haber Canis mas interdum tam grandes: vt niſi propiùs ſpectes, fœtam putes. Leporarium habuimus nos animoſum, atque inſigni celeritate tam grandibus papillis, vt ſolo genitali marem cognoſceres.

XLI. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα, πλείους ἔχει· ἡ δὲ πάρδαλις τέτταρας ἐν τῇ γαστρί· [ἡ δὲ λέαινα, δύο ἐν τῇ γαστρί.]

Plures igitur mammas aliæ: at Panthera quatuor, Leæna duas: vtraque in ventre.

CAESAR.

TAm biſulcis, quàm multifidis, & plures & in ventre: quippe ſuibus, & canibus. nunc etiam pauciores multifidis: veluti Pantheræ quatuor:& Leænæ vel duas tantùm. Vnde fiat, vt eiuſdem dubitationis memineris. Nam ſi prima fœtura quinque parit Leæna, animal alioqui ſæuum, atque irritabile: qua pace alit impari præſidio tantum numerū?

XLII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ καὶ ἡ κάμηλος μαστοὺς δύο καὶ θηλὰς τέτταρας, ὥσπερ ὁ βοῦς.

Sunt & Camelo duæ mammæ, papillæ quatuor, quemadmodum & Vacca.

CAESAR.

QVod ſupra dixit extra ordinem, nunc eum repetere ſeries hiſtoriæ coëgit. Sed & cùm de Boue loqueretur, hoc ibi apponere ſatis fuiſſet.

XLIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ μωνύχων τὰ ἄρρενα οὐκ ἔχουσι μαστούς, πλὴν ὅσα ἐοίκασι τῇ μητρί. ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τῶν ἵππων.

Quibus eſt vngula ſolida, in iis mares papillas habent nullas: niſi ſiqui matribus ſimiles extiterint. Id quod equorum naturæ contigit.

CAESAR

C Æ S A R.

ELEPHANTO non eſſe ſolidam vngulam, ſed digitarum aliquo modo pedẽ, ſupra dicebamus. Iccirco eo in genere mas quoque papillas habere potuit. At è ſolidipedum natura, nullus. Excipit eos, qui matres forma repræſentant: aſcribitque hoc equorum generi.

Non eſt autem exigua facilíſve diſquiſitio: quam ob cauſſam natura maribus addiderit papillas. Pulchriores enim Canes, quibus abſunt. Item in Elephanto vix cernuntur. Vir verò non oſtendit: non enim id faceret viriliter. Nam quod ait Ariſtoteles in quarto de *Cauſſis*: ad operimentum cordis apparatas à natura: ſanè eſto. Ea pars carnoſa, quaſi pro ſtipatore agat erga ſuum principem. At papillarum notæ? verùm in libris de *Semine genitali* tum hanc, tum alias multas abſoluimus quæſtiones.

CAPVT NONVM.

De Membris Genitalibus.

XLIV. ARISTOTELES.

ΤΑ' δ' αἰδοῖα, τῶν μὲν ἀῤῥένων τὰ μὲν, ἔξω ἔχει, οἷον ἄνθρωπος καὶ ἵππος, καὶ ἄλλα πολλά. τὰ δ' ἐντὸς, ὥσπερ δελφίς. καὶ τῶν ἔξω δ' ἐχόντων, τὰ μὲν, εἰς τὸ πρόσθεν, ὥσπερ καὶ τὰ εἰρημένα· τὰ δὲ εἰς τοὔπισθεν.

Maribus genitale membrum quibuſdam extat: vt homini, & equo, & aliis multis. quibuſdam intus conditum eſt: vt Delphino. Quibus extat, alia ipſum in parte habent anteriore: velut ea, quæ ſupra diximus: alia in poſteriore

C Æ S A R.

DIFFERENTIAS ſitus aggreditur membrorum genitalium. Diuerſo quoque modo extat. Nam tametſi appareт, vagina tamen ventri cohærente conditur in equo. Homini autem pendet: vnde & *penem* dictum putant. Delphino conditum oportuit: quò planicies opportunior eſſet ad lapſum. Exactiùs in principio tertij.

Τῶν ἀῤῥένων τὸ αἰδοῖον. *Virile genitale* interpretati fuctamus, ſequuti Iunium Columellam, qui in Suilli pecoris caſtratione ad eum modum loquutus eſt. verùm poſtea & illius licentiam notauimus, & damnauimus noſtram.

In noſtro codice deerat τὰ δὲ εἰς τοὔπισθεν.

XLV. ARISTOTELES.

ΚΑὶ τούτων τὰ μὲν, ἀπολελυμένα καὶ τὸ αἰδοῖον καὶ τοὺς ὄρχεις, ὥσπερ ἄνθρωπος· τὰ δὲ, πρὸς τῇ γαστρὶ καὶ τοὺς ὄρχεις καὶ τὸ αἰδοῖον· καὶ τὰ μὲν, μᾶλλον, τὰ δὲ, ἧττον ἀπολελυμένα, οὐ γὰρ ὡσαύτως ἀπολέλυται κάπρῳ καὶ ἵππῳ τοῦτο τὸ μόριον.

Atque horum partim ſunt, quæ & genitale, & teſtes explicatos habent, velut Homo: ad ventrem tum hoc, tum illos. Neque verò æquè omnibus explicantur, ſed alij plus, alij minùs: non enim equo & Apro ſimiliter.

CAESAR.

C AE S A R.

DIFFERENTIAM ſupra à loco intus, & foris: nunc à modo loci: id eſt à ſitu. Sic in libro de *Spiritu*, quem nos & primi & ſoli Autori ſuo reſtituimus, ait ἐν τῷ προσώπῳ τὸ μέγα, ἐ τὸ μικρὸν· τὸ δὲ σκληρὸν καὶ τὸ πυκνὸν ἐν τῷ ποιῷ τῆς αὐξήσεως. Nam habendo ad ventrem, aut ad femina genitale, locum declaramus: at habere exertum, ſiue explicatum, aut rectum, ſiue conditum, id ſitum eſt in ſitu partium. Homini igitur explicatiſſimi tum teſtes, tum genitale: feli obſcuriſſimum vtrunque: ſimiæ genitale tantùm explicatum, Teſtes non item. Contra equo Teſtes tantum, genitale minus. πρὸς γαστρί, ventri adhæreſcunt. ἀπολελυμένα, *abſoluta*, Theodorus ad verbum. Verùm vrticæ, quæ fluitant & ore nihilo ſecius lapidibus adhæreſcunt, non ſunt ἀπολελυμέναι in primo libro. at hæ ſunt ſimiles peni humano. *Exerta*, *explicata*, plus placet.

Καὶ τούτων τὰ μὲν ἀπολελυμένα. Intellige de iis, quæ εἰς τὸ πρόσθεν. Nam quæ ὄπισθεν habent, ad ventrem non habent: at hîc dicit, πρὸς γαστρί. Nota εἰς τὸ πρόσθεν: non enim eſt, ἐν τῷ πρόσθεν. ſed ἐν τῷ ὄπισθεν vergit πρὸς τὸ πρόσθεν. Nam quædam etiam ἐν τῷ ὄπισθεν, etiam πρὸς τὸ ὄπισθεν. Multa enim talia: quemadmodũ ſcribitur in quinto *Hiſtoriarum*. Et puſilla inſecta lenticulæ figura & magnitudine cohærentia in coïtu partibus poſterioribus quotidie videmus in hortis.

XLVI. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ ὁ ἐλέφας τὸ αἰδοῖον ὅμοιον μὲν ἵππῳ, μικρὸν δὲ καὶ οὐ κατὰ λόγον τοῦ σώματος· τοὺς δ' ὄρχεις, οὐκ ἔξω φανερούς, ἀλλ' ἐντὸς περὶ τοὺς νεφρούς. διὸ καὶ ἐν τῇ ὀχείᾳ ἀπαλλάττεται ταχέως.

ELephantus equino ſimile veretrum habet, ſed paruum, neque pro corporis ratione. Cæterùm teſtes neutiquam foris in aperto, ſed intus circa renes. Quo fit, vt coïtum celeriter abſoluat.

C AE S A R.

COMPARAT Elephantum minus ſanè notum cum equo, quem notiſſimum habemus. Quo conſilio etiam ſupra Camelum cum Vacca. Ait Elephantum celeriter expedire coïtum, propterea quòd prope renes habeat teſtes. Hanc rem diligentiùs exequitur in primo de *Generatione animalium*. Sic Aues citò abſoluere initum eandem ob cauſſam: neque enim mæandros habent ſeminarios tam longè inuolutos. Equus tamen agitatione nulla perficit celeriter coïtum: cui tantùm teſtium tam prolixè pendet. Contra, canis multum, diùque anhelat: qui alioqui ſuccinctos gerat. Sanè cani eæ regiones perangustæ, perque inuolutæ ſunt: quare & ad vrinam reddendam elato pede opus habet: & ad craſſiora excrementa deiicienda magnis conatibus afficitur. At Equo laxiſſimi ſunt meatus. Piſces autem ſolo attritu, atque in tranſcurſu peragunt: quia iis teſtes nulli.

XLVII. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, ἀπολελυμένους ἔχει τοὺς ὄρχεις, ὥσπερ ἵππος· τὰ δὲ, οὐκ ἀπολελυμένους, ὥσπερ κάπρος.

TEſtes quoque habent quædam explicatos, vt Equus: quædam inhærentes, vt Aper.

C Æ S A R.

NVLLVM veritus faſtidium, alioqui diuina Autor breuitate, repetit & eandem rem, & exemplum idem.

XLVIII.

XLVIII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ θήλεια, τὰ αἰδοῖα ἔχει ἐν ᾧ τόπῳ τὰ οὔθατα τῶν προβάτων ἐστίν. ὅταν δὲ ὀργᾷ ὀχεύεσθαι, ἀνασπᾷ ἄνω, καὶ ἐκτρέπει πρὸς τὸν ἔξω τόπον, ὥστε ῥᾳδίως εἶναι τῷ ἄρρενι τὴν ὀχείαν. ἀνέρρωγε δὲ ἐπιεικῶς ἐπὶ πολὺ τὸ αἰδοῖον.

At fœmina vulua eſt ea in parte, vbi Oui vbera. Itaque coitus tempore eam ſurſum attractam foras vertit. Quocirca facilis fit maſculo coitus. Illius autem os latè admodum patet.

CÆSAR.

Cvm Apri maſculi teſtes deſcriberet, fœminæ vuluam ſubiecit ſtatim: quoniam ab aliorum ſitu diuerſa eſſet. Quippe ima in parte ad femina. Quare vbi in venerem agitur, ſurſum tractam mari obiicit inuerſam.

Ὀργᾷ, *per libidinem turget.* Sic de arboribus Theophraſtus. Sic in morbis Hippocrates furioſis. Inde, *ira*, apud Græcos, ὀργή. Habent ipſi vocem communem hanc ὀργᾶν, & κνίζεσθαι. apud Terentium, *vri.* Etiam *prurire* Martialis Verba item peculiaria περδικίζειν, ſi vti velis, ab inſigni libidine eius auis. Nos *equire, catulire, ſubare.* His appetitus Veneris declaratur. Eſt etiam κιττᾶν: quo deſignatur appetitus prægnantium. Apud Paulum in primo, Plutarchum in *Præceptis Politicis.* Apud veteres in Latona prægnanre, vt recitat Athenæus.

Ἀνερρωγός. ſupra diximus, & διερρωγός, de hiatibus ab Ariſtotele vſurpari. Sic de Leonis ore. Plinius ſimpliciſſimè. *Ora apertiora laniatu viuentibus.* Ariſtotelis verba ſunt. ἀνέρρωγε δὲ ἐπιεικῶς ἐπὶ πολύ. Miram verborum coniunctionem. ἀνέρρωγε lacerum. Notat hîc vaſtitarem. ἐπιεικῶς, moderatur: ſignificat enim modum quendam. ἐπὶ πολύ, deſignat vltra metam. Quare Theodorus anxiè interpretatus eſt. *Reſciſſum id longè productius, & dehiſcens amplius eſt.* Vides verba: audis ſtrepitum. ἀνέρρωγε *laxum* dices. ἐπιεικῶς *admodum*, ἐπὶ πολὺ *valde.* Facilitas igitur duplex mari. Apparatus ex obuerſione, & laxitas.

XLIX. ARISTOTELES.

Τοῖς μὲν οὖν πλείστοις ζῴων, τὰ αἰδοῖα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Maxima igitur animalium pars genitalia ſic poſite habet.

CAESAR.

Dixit, maximam partem, non omnes, propter Lepores, & Aues, & piſces: de quibus accuratius in quinto *Hiſtoriarum*, in quarto de *Partibus*, in primo de *Generatione animalium.*

L. ARISTOTELES.

Ἔνια δὲ ὀπισθουρητικά ἐστιν, οἷον λύγξ, καὶ λέων, καὶ κάμηλος, καὶ δασύπους.

Nonnulla verò vrinam retrorſum reddunt: vt Lynx, Leo, Camelus, Cuniculus.

CÆSAR.

Cvm ſitum genitalium contemplatus eſt: quorum duo eſſent officia, coëundi, & vrinam reddendi: illud modicè attigit, diligentiùs exequuturus: hoc nunc hîc agit. Nam quibus retro ſunt genitalia, retro quoque vrinam reddunt. Demonſtratio eſt à cauſſa finali, & affectibus coniunctis. Nam ſi retro eſt genitale, & genitale reddendæ vrinæ deſtinatum

deſtinatum tanquam fini ſuo eſt: ergo retro reddet.

Δασύποδα cuniculum interpretati ſumus; de quo amplius ſuo loco inter lepores. Nam ſanè lepus ipſe quoque conquiniſcens vrinam reddit more catellarum.

LI. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν ἄῤῥενα, ὑπεναντίως ἔχει ἀλλήλοις, καθάπερ εἴρηται. τὰ δὲ θήλεα, πάντα ὀπισθουρητικά ἐστι. καὶ γὰρ ὁ θῆλυς ἐλέφας ἔχει τὰ αἰδοῖα ὑπὸ τοῖς μηροῖς, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα.

Ac mares quidem, ſicuti dictum eſt, membra hæc aduerſo inter ſe ſitu habent: fæmellæ autem omnes retro vrinam reddunt. Nam & in genere Elephantorum fæmella genitale ſuum ſub feminibus habet: quemadmodum & cætera.

CAESAR.

Videbatvr, quoniam mares inter ſe contrarium & ſitum,& officium ad vrinam reddendam haberent: in fæmellis idem quoque fortaſſe conſtitutum. Tollit dubitationem propoſitione vniuerſali. Omnes retrò reddere. Hoc tamen in beſtiis ſolis verum eſt. Nam virgines mulieres vidimus nos ad parietem etiam alto iaculatu emittere vrinam. Corruptæ autem ne tetrò quidem reddunt: ſed coxim conquiniſcentes.

Non eſt verum noſtras quadrupedes ὑπὸ τοῖς μηροῖς habere ſua genitalia. Non eſt igitur, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα.

Sues fœminæ longè retro iaculantur vrinam nullo nixu. Equæ crura diuaricant, atque ante pedes mingunt: quippe abductis & diſtentis cruribus nituntur. Contra canes ſeſe ſim retractis.

Ὑπεναντίως hîc accepit pro verè contrariò, non vt ſupra dicebamus de mammis, pro diuerſo. Quare non ſatis eſt, quod dixit Theodorus, *diſcrepant.*

LII. ARISTOTELES.

Τῶν δ᾽ αἰδοίων διαφορὰ, πολλή ἐστι. τὰ μὲν γὰρ, ἔχει τὸ αἰδοῖον χονδρῶδες καὶ σαρκῶδες, ὥσπερ ἄνθρωπος. τὸ μὲν οὖν σαρκῶδες, οὐκ ἐμφυσᾶται· τὸ δὲ χονδρῶδες, ἔχει αὔξησιν.

Nec eadem omnibus natura veretris: valde enim differunt. Aliis cartilaginoſum, & carnoſum: vt Homini. Atque ea pars, quæ carnoſa eſt, non turgeſcit: quæ verò cartilaginea, augeſcendi facultatē habet.

CÆSAR.

Qvam ſubſtantiam ſupra declarauit in Hominis genitali, eam hîc repetit: vt cum aliis comparet. Negat carnoſam partem turgeſcere. Immo verò etiam glans ipſa & tumidior fit, & durior. Et ſanè cartilago non habet τάσιν: ſic enim loquitur Ariſtoteles. Non enim adeo rara eſt. Quin neque vena, neque arteria: vt ait ipſe in libro de *Spiritu*, intendi valde poteſt; ſicut neruus, ſed dirumpitur. Quare conceptacula vacua implentur ſpiritu: atque ita parietes diſtenduntur. Igitur carnoſas quoque partes cùm ſubeant frequentes arteriolæ; eæ quoque inflabũtur.

Ἐμφυσᾶται, *turgeſcit, inflatur.* φῦσα, bulla; aquæ particula vento concepto à ſumma planicie abſiſtens, ac tumens. Sic folles fornacarij.

Ἔχει αὔξησιν: non ſolum actum dicit, ſed etiam poteſtatem. Theodorus pluribus verbis fatigatus eſt, neque expreſsit. *Intumeſcit, excreſcitque.* Sanè in octauo *Metaphyſices* declarauimus verum eſſe; quodcunque tumet, tumeſcere & poſſe, & potuiſſe. Qui rider, ridere potuit. Cùm tamen declarabo naturam veſicæ, non dicam: corpus tenue intumeſcens, ſed aptum ad tumeſcendum. Præterea αὔξησις naturalis eſt: excreſcentia non eſt. Eſt enim exceſſus in excreſcentia. Veluti cùm orationem dicimus excreſcere in caput.

LIII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ νευρώδη, οἷον καμήλῳ καὶ ἐλάφῳ.

Aliis neruaceum: vt Ceruo, & Camelo.

CAESAR.

Camelinvm genitale eſſe populis Orientalibus pro nerui vſu ad arcus intendendos in quinto *Hiſtoriarum* ſcriptum eſt. Sanè quî id fieri poſſit, nondum in mentem venit, neutiquam enim reſpondet genitalis longitudo, nerui ſagittariorũ longitudini.

LIIII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ ὀστώδη, ὥσπερ ἀλώπεκος καὶ λύκου, καὶ ἴκτιδος, καὶ γαλῆς. καὶ γὰρ ἡ γαλῆ ὀστοῦν ἔχει τὸ αἰδοῖον.

Aliis oſſeum: vt vulpi, lupo, viuerræ, muſtelæ: nam hæc quoque tale habet.

CAESAR.

Misit illam differentiam, quam recenſet Plinius. *Vrſo, cùm expirârit, corneſcere.*

Viuerram ἴκτιδα, interpretatur hîc Plinius: quare Theodorus non debuit profiteri ſeſe autorem huius ſententiæ. Sic enim ſcribit. *Ictidi, id eſt muſtelæ ruſticæ, quam viuerram interpretor.* Muſtelam agreſtem vocat Ariſtoteles in nono. Nam muſtela vulgaris etiam vrbana, etiam ruſtica eadem eſt. Vtinam vero ſic ſemper faceret Theodorus: vt poſita voce Græca Latinam apponeret. Nunc ſæpe fingit ſua, quæ nuſquam alibi extent. Animaduertendum verò eſt accuratiùs: an Ictis ſit viuerra. Nam Ictidem ait Ariſtoteles eſſe mellis auidiſſimam: à nobis oblatum viuerræ noſtræ recuſârunt. Vulgus *Furetum* vocat. Cuniculis infeſtum etiam Plinius prodit. Strabo in tertio, Africanis catellis capiſtratis venari Balearicos cuniculos, non viuerris ſcribit. Cæterùm de viuerra, déque hoc catellorum genere ſuo loco.

CAPVT DECIMVM.

De Partium incrementis, earúmque ratione.

LV. ARISTOTELES.

Πρὸς δὲ τούτοις ὁ μὲν ἄνθρωπος τελειωθεὶς, τὰ ἄνω ἔχει ἐλάττω τῶν κάτωθεν· τὰ δ' ἄλλα ζῷα, ὅσα ἔναιμα, τοὐναντίον· λέγομεν δὲ ἄνω, τὸ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τοῦ μορίου, ᾗ ἡ τοῦ περιττώματός ἐστιν ἔξοδος. κάτω δὲ, τὸ ἀπὸ τούτου λοιπόν.

Ad hæc Homo, vbi iuſto eſt abſolutus incremento, ſuperiores partes inferioribus minores habet. Reliqua animantes, modò ſanguine concreta ſint, è contrario: ſuperiores intelligo, quæ ab ipſo capite ad exitum excrementi vſque pertinent: reliquas autem inferiores.

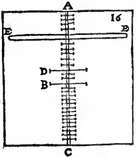
CAESAR.

Non erat his hîc locus: incrementum enim eſt affectio partium omnium vniuerſalis. hîc autem partes ſigillatim comparantur. Intellige verò hanc comparationem ſic. ἐλάττω, inquit, ſuperiores: ſcilicet breuiores. Sin molem ipſam contemplere: multò grauiores ſunt ſuperiores. Dixit autem τελειωθεὶς: quia dum adoleſcimus, ſuperiores ſunt maiores.

In

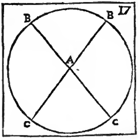
In libro περὶ πορείας, ait: νανώδη in infantibus eſſe. Quia Nanis vaſtum caput, corpus ingens, crura penè nulla.

Neque verò hæc leuiter prætereunda: ſed more noſtro de ſingulis dubitandum. Ac primùm quidem: an verum ſit, humani corporis partes ſuperiores eſſe minores. Deinde an neceſſariò appoſuerit, ὅσα ἔναιμα: quaſi excludat ἄναιμα ab hac natura. Ac ductis ratione tántùm videbitur ſanè in omnibus id eſſe oportere: vt inferiora exiſtant grandiora atque robuſtiora. Iccirco culmina in acutum producuntur: & muri tabulatorum ſuperiorum minus craſſi: item columnæ: quod enim gerit robuſtius eſſe debet. Demonſtratio eſt à cauſſa finali: & officio. Contrarium tamen videtur in beſtiis. Crura enim exilia præut corporis moles eis comparari queat. Et ratio optima. Nã non ſolum gerunt corpus, ſed etiã à corpore geruntur: in motu enim à corpore ſuſtinentur, cùm à terra attolluntur. Quare leuia fuiſſe par eſt: tum ne deorſum aggrauarent cùm tollerentur: tum vt faciliora forent ad motum. Quare ſatis habuit natura robuſta ea vique bona prædita potiùs, quàm mole, facere. Quod cùm ita ſit in beſtiis: quamobrem in homine, qui illarum norma eſt, non fuerit? Conſideratur menſura corporis humani in tertio à Vitruuio dupliciter, in circulo, & in quadrato. Vbi in quadrato manifeſtum punctum medium inter ſummum verticem, & imum calcem, eſt pectinis pars, vnde oritur penis: quemadmodum ſummi artifices deſcripſēte. Nam cubiti quartam partem ait Vitruuius: at duo cubiti ab ſummo vertice ad imum pectinem. Præterea & idem ſtatuit, & manifeſtum eſt: vmbilicum eſſe medium punctum hominis inter ſumma digitorum tam pedum quam manuum, ſi intra circulum pandantur. At diuiſo humano corpore in partes triginta: ab vmbilico ad punctum pectinis tres interſunt. Quare ex totæ in parte ſuperiore cùm ſint: vel præſtabunt inferioribus hac ratione, vel altera, quæ eſt in quadratura, compenſabunt. Figuras ſubiecimus.

A. Vertex.
E. Manus.
D. Vmbilicus.
B. punctum pectinis.
C. Calces.

A C. Corpus hominis diuiſum in triginta partes.

B. Manuũ. ſummitas.
A. Vmbilicus.
C. pedum ſummitas.

B B C C. Corpus hominis in circulo diuaricatum.

Reſtat altera quæſtio. An ea quæ ἄναιμα vocat eximantur ex hoc cenſu. Sane inſecta non ita poſſis amouere. Sunt enim eadem figura, qua & quadrupedes. Corpus enim à cruribus geritur eorum, quæ crura habent: tametſi non facilè diuiſeris equum in partem ſuperiorem vſque ad oſtium excremẽti, & inferiorem. In cruſtaceis quoque pars ſuperior longè maior item in teſtaceis quæ cochleam habent. Maxima enim eorum pars ab eo loco ad verticem. Par ratio in ſepiarum generibus. Quare an alia ſint, quæ ei aſtipulentur, nobis contradicant, ampliùs quærendum.

Theodorus, ἀπὸ κεφαλῆς: *quantum de capite.* Quare potius, quàm *à capite*: ne ipſe quidem ſciat.

ARISTOTELES LVI.

Τοῖς μὲν οὖν ἔχουσι πόδας, τὸ ὀπίσθιόν ἐστι σκέλος τὸ κάτωθεν μέρος πρὸς τὸ μέγεθος. τοῖς δὲ μὴ ἔχουσιν, οὐρὰ καὶ κέρκοι, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Eorum igitur, quæ pedes habent, poſterius crus, inferior pars eſt magnitudinis totius: at in iis, quæ carẽt pedibus, caudarum genera omnia, atque alia talia.

C Æ S A R.

POSTQVAM hominis ſegmenta declarauit deſignatis vtriuſque partis differentiis: oſtendit nunc idem in cæteris animantibus, quibuſcum hominem comparauit: appellátque partem inferiorem, poſteriora crura eorum, quibus ſubſunt. At quibus nulla ſubſunt, eorum loco caudas. Neque id immeritò, anteriora nanque crura brachiis ſupra comparabamus.

Quoniam, vt ſupra monebamus, *κέρκος* longior cauda eſt: quanta cebis, & leonibus, & bobus: *οὐρὰ* autem communius quiddam, & extremum tantùm: qualis in piſcibus: iccirco vtrunque poſuit hîc Ariſtoteles. Verùm Latini cùm nullum habeant vocabulum tale: optimo conſilio, generis nomine, vtrunque complexi ſumus. Theodorus iccirco *οὐρὰν* non *caudam*, ſed, *aliquid vice caudæ* interpretatus eſt. Neque enim eſt caudæ vice, *οὐρὰ*: ſed genus caudæ. Caudæ autem vicem tenent ea, quæ illis mox verbis deſignantur: *καὶ τὰ τοιαῦτα*. intelligit autem, filamenta Locuſtarum & Gryllorum, & aliorum quorundam inſectorum: & *ὀρροπύγια* auium.

LVII. ARISTOTELES.

Τελειούμενα μὲν οὖν, τοιαῦτά ἐστιν. ἐν δὲ τῇ αὐξήσει διαφέρει. ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος, μείζω τὰ ἄνω ἔχει νέος ὤν, ἢ τὰ κάτω· αὐξανόμενος δὲ, μεταβάλλει τοὐναντίον. διὸ καὶ μόνον οὐ τὴν αὐτὴν κίνησιν ποιεῖται τῆς πορείας, νέος ὢν καὶ τελειωθείς· ἀλλὰ τὸ πρῶτον, παιδίον ὄν, ἕρπει τετραποδίζον.

Atque hæc quidem, poſtquam ſua explêrint incrementa, talia ſunt. At inter augeſcendum diuerſo modo ſeſe habent. Homo nanque dum adoleſcit maiora habet ſuperiora, quàm inferiora: vbi verò auctus eſt, in contrarium mutatur habitum. Itaque ſolus quoque animalium non eodem incedit modo cùm tener eſt, & cùm adultus. Per initia enim, dum infans eſt, repit quadrupes.

C AE S A R.

HAVD negligendum: *τελειωθείς, αὐξανόμενος, ἐν τῇ αὐξήσει, νέος*. prima duo idem ſignificant. *νέος*, initium ætatis, infantiam. *ἐν τῇ αὐξήσει*, medium tempus. Iccirco dixit *ἕρπει*, non autem, *βαδίζει*, & *μόνον*: quia cum cæteris comparat. Theodorus, *μείζω*, hîc *longiora*.

Οὐ τὴν αὐτὴν κίνησιν ποιεῖται τῆς πορείας. Non eundem motum ingreſſionis, quia aliis motibus non mutatur. Theodorus quaſi apud Sphyngem cauſſam dicat, addidit: *deinde ſe erigit: bipéſque incedit.*

Partitur autem Philoſophus hanc hiſtoriam in tria capita. Prima duo ſunt: quia aliter in homine, aliter in aliis. Tertium eſt: æqualiter creſcunt. Id quod nunc agit.

LVIII. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ἀνάλογον ἀποδίδωσι τὴν αὔξησιν, οἷον κύων.

Alia verò per proportionem proceſſus incrementi faciunt: vt canis.

C Æ S A R.

EXEMPLVM quoque hîc animaduertendum eſt. Canes enim craſſiſſimis cruribus oriuntur: parúmque addunt ad eam craſſitudinem. Nam de roſtro nihil dicam: non enim inter haſce partes comprehenditur: rotundo ſanè capite & compacto primùm ſunt: poſteà roſtrum valde producunt.

Ἀποδίδωσι αὔξησιν: mira loquutio: immò capiunt, non dant. *ἀποδίδωσι πρὸς τὸ αὐξάνεσθαι*.

LIX.

LIX. ARISTOTELES.

Ἔνια δὲ, τὸ πρῶτον ἐλάττω τὰ ἄνω, τὰ δὲ κάτω μείζονα ἔχει· αὐξανόμενα δὲ τὰ ἄνω γίνεται μείζω, ὥσπερ τὰ λοφοῦρα. τούτων γὰρ οὐδὲν μεῖζον γίνεται ὕστερον [δὲ] τὸ ἀπὸ τῆς ὁπλῆς μέχρι τῆς ἰσχίου.

Qvædam primùm maiora habent inferiora, quàm ſuperiora: tum inter creſcendum ſuperiora euadunt maiora: veluti veterinorum genus. His enim quantum eſt ab vngula ad femur, nihil poſteà creſcit.

CAESAR.

Secvndvm membrum quod dicébamus, ponit tertio loco: aliter enim atque è contrario creſcunt veterina, atque homo: à femore enim ad vngulam quicquid eſt vel coxæ vel cruris negat creſcere. Addunt etiam rationem: quoniam, inquiunt, pede poſteriore autem ſcalpunt. Verùm nobis, qui multos aluimus, atque domuimus equos, facile fuit hæc refellere: creſcit enim crus etiam ab ſuffragine ad vngulam. Argumentum de ſcalptu ridiculum. Nam ſi crus non creſcit: & cætera in equis bellatoribus ad miram vſque creſcunt magnitudinem: quomodo iam adulti atque perfecti ſcalpent? at ſcalpunt quidem. Theodorus autem cùm hîc *ἰσχίον clunes* interpretatur, auget dubitationem. Nam quemadmodum non creſcat clunibus & partibus quæ ad clunes, atque ſub clunibus ſunt: ſi venter interdum ſeſquipede plus diſtat à terra in adulto, quàm in pullo?

Omiſit Philoſophus alias proportiones. Nam maribus magna ex parte ſuperiora latiora ſunt: ídque tam homini, quàm beſtiis: pectus latum, clunes minùs craſſæ, minùs craſſa femora: præſertim mulis. Mulabus contrà: pleniora poſteriora, & habitiora: pectus anguſtius. Præterea mulæ primum triennium poſteris partibus capiunt incrementum: quadriennio ſequenti anterioribus.

Corrige ſic. οὐδὲν μεῖζον γίνεται ὕστερον τὸ ἀπὸ τῆς ὁπλῆς.

CAPVT VNDECIMVM,

De Dentibus.

LX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ περὶ τοὺς ὀδόντας πολλὴ διαφορὰ τοῖς ἄλλοις ζώοις, καὶ πρὸς ἄλληλα, καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. ἔχει μὲν γὰρ πάντα ὀδόντας, ὅσα τετράποδα, ἔναιμα, καὶ ζωοτόκα.

Eſt quoque dentium diſcrimen multum in cæteris animantibus: tum ſi inter ſe, tum etiam ſi cum homine comparentur. Nam quæ pedibus quatuor prædita ſunt, modo ſanguine concreta animal pariant, dentes habent cuncta.

CAESAR.

Redit ad eas capitis partes, quæ quia non omnibus eſſent animalibus, inter primores non recenſuit: ac poſt alias diſtulit. Addidit ζωοτόκα, propter Scincum: dentes enim habet nullos. dixit τετράποδα, propter cartilaginea: quare au autem addiderit ἔναιμα, etiam ſupra dubitabamus. Nullum enim animal viuiparum ſanguine caret. Itaque ſatis illud erat. Habent autem dentes præter hæc quæ ſunt in tribus contrariis differentiis. Non quadrupes eſt, vipera: non viuipari, piſces multi: adeò dentati quidam vt nomen adepti ſint, *Dentices.* ἄναιμα etiam quædam:

vt cochleæ. argumentum ſumunt ab eroſis frondibus : in quibus aperta veſtigia dentium. Nos etiam vidimus ipſos. Surculum in os inditum benè profundè adegimus : in ſole poſita explicuit ſe : ter quater repetitum eſt : donec mortua exertis dentibus circum ſurculum aſtrictis appenſa eſt. Etiam viuipara quædam dentibus carent : vt balæna. Hiatus ei vaſtus loco dentium. Ridiculè lupum piſcem appellârunt λάβρακα, qui dentes nullos haberet. Inter ἄναιμα, mollucæ, quoque & cancri dentati.

LXI. ARISTOTELES.

Ἀλλὰ πρῶτον τὰ μὲν ἐστὶν ἀμφόδοντα, τὰ δ' οὔ. ὅσα μὲν γάρ ἐστι κερατοφόρα, οὐκ ἀμφόδοντά ἐστιν. οὐ γὰρ ἔχει τοὺς προσθίους ὀδόντας ἐπὶ τῆς ἄνω σιαγόνος.

Primum igitur quædam ſupera, inferâque maxilla dentata ſunt : quædam non. Etenim cornigera in altera tantùm dentes habent : carent enim primoribus maxillæ ſuperioris.

CÆSAR.

Poſita vniuerſali dentium natura in præſcriptis animalibus, digerit differentias : ſtatuitque primam. iccircò dixit πρῶτον : quia dixerat : πολλὴ διαφορά. præſcribit limites differentiæ οὐκ ἀμφοδόντων, à cornibus. Sunt autem ἀμφόδοντα, παρὰ τὸ ἄμφω τὰς σιαγόνας ἔχειν, non autem ἀπὸ τοῦ ἀμφί. quo fit, vt non placeat nobis Plinij interpretatio per vocem: *vtrinque*. Eſt enim vtrinque dextrum & ſiniſtrum. Alia dimenſio ſupra & infra in maxillis.

LXII. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἔνια οὐκ ἀμφόδοντα καὶ ἀκέρατα, οἷον κάμηλος.

At non omnia, quæ dentibus illis carent, continuò cornuta ſunt: vt camelus.

CÆSAR.

Qvoniam veteres putabant : ex ea materia, quæ dentibus deberetur ſuperioribus, vbi ij non eſſent, conflata eſſe cornua : oſtendit quædam non ſolùm in ſexu, quales ſunt ceruæ, ſed etiam toto genere carere : quibus ne illi quidem dentes dati ſunt. Stultum enim fuit putare deeſſe naturæ materiam: quæ natura nihil aliud, quàm poteſtas Dei eſt. Ac quanquam in Commentariis librorum, qui de *Plantis* aſeribuntur Ariſtoteli, ſatis multa diximus aduerſùs ſententiam hanc : tamen quia hîc eſt locus peculiaris, pauca ſunt apponenda. Ac primùm quidem argumentum eſto hoc, quod poſuimus, de Deo. Præterea verò, quis putet tantos futuros dentes ceruo, quanta ſunt cornua. Ad hæc dentium generatio maior atque vberior in primore ætate : cornua ceruo maiora adultiori. Item animaduertendum eſt quod ait Philoſophus in ſecundo de *Cauſis partium*. Dentium originem eſſe ab oſſe. At oſsis & cornuum naturam longè diuerſam. Itaque dentes igni non flectuntur : cornua flectuntur. Scribit etiam hic Philoſophus Camelum dentes nullos habere ſuperiores : idem tamen cornua nulla habet. Contra oues quædam fœminæ cornutæ ſunt, quædam non : neutræ ea parte dentatæ. Capræ quoque aliæ cornutæ, aliæ non : vtraſque tamen primores habere dentes geminos ſcribit Plinius. Ex quibus conſtat, eos, qui putârunt à Plinio corrigi Ariſtotelem, longè plurimum falli. Illud accuratius more noſtro. Dentes in genere ceruino ſuperiores nullos eſſe, quia non egeant inſtrumento ad ſecandum herbam : quippe ruminaturi. Cornua verò maſculo pro telis data, fœminæ non. Quemadmodum ne calcaria quidem gallinis, ſed gallo tantùm. Quæ tamen calcaria in roſtrum illis, aut in dentes non abierint.

Ne repeteretur vox illa inuiſa, ἀμφόδοντα : per circumſcriptionem dixi : *quæ dentibus illis carent*, τὰ οὐκ ἀμφόδοντα.

LXIII.

LXIII. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, χαυλιόδοντας ἔχει, ὥσπερ οἱ ἄῤῥενες ὕες· τὰ δ', οὐκ ἔχει.

Quædam exertos dentes habent : vt ſues mares: quædam non.

CAESAR.

Alia differentia à dentium figura : quam diuidit in treis. χαυλιόδοντας, καρχαρόδοντας, ἀντιπαλλάξους : vbi id obſeruabis, tam dentes, quàm animal ipſum dentatum καρχαρόδοντα vocari : vt hîc Ariſtoteles, de dentibus : in decimo *Iliados* de canibus. κάρχαρον autem *aſperum* ſignificat: cuiuſmodi eſt ad tactum ſerræ acies: aut ſquatinæ corium. Cognomen Thraſonis quem fuiſſe κόλακα Hieronymi Syracuſanorum tyranni Polybius ſcripſit. χαυλιόδοντας autem interpretatur Plinius *exertos* : quales ſuibus maribus eſt, & elephanto.

Theodorus ὑῶν ἀῤῥένα, hîc *Aprum* interpretatus eſt : at Verres etiam gregales noſtri vel prægrandes habent : quinetiam non ſolùm mares, ſed etiam ſcrofæ ipſæ ſatis inſigni magnitudine, ſed deorſum obuerſos.

LXIV. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τὰ μὲν ἐστι καρχαρόδοντα αὐτῶν, οἷον λέων, καὶ πάρδαλις, καὶ κύων.

Quædam verò ſerratos : ſicut leo, panthera, canis.

CAESAR.

Eiuſdem figuræ ſunt & χαυλιόδοντες, & καρχαρόδοντες. ſunt enim inæquales inter ſe, & teretes in mucronem exeuntes. Cæterùm illi extant : hi non. In ſimiarum genere ſerratorum eos qui canini dicuntur, adeò excreſcere vidimus, vt exerti extarent. Verùm officium manſit: nam exerti dati ſunt ad ictum : canini ad morſum.

LXV. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ἀντιπάλλακτα, οἷον ἵππος, καὶ βοῦς. καρχαρόδοντα γάρ ἐστιν, ὅσα ἐπαλλάττει [τοὺς ὀδόντας] τοὺς ὀξεῖς ὀδόντας.

Alia æquatos : vt equus, & bos. Nam ſerrati dicuntur ipſi acuti, cùm omnes ſimul mutatam habent ſuperficiem.

CÆSAR.

Apposita tertia differentia eorum, quos ἀντιπαλλάξους vocat: inter hos, & ſerratos quid interſit, oſtendit. qui ſcilicet non ſunt immutati ab æquata ſuperficie, ſerratos dicit. Plinius *Continuos* interpretatus eſt. Cæterùm minùs bene. Cōtinua ſunt, quorum extrema ſunt eadem. Timocharem continuos habuiſſe diximus in primo. Et leucocrocutæ os perpetuum pro dentibus, in octauo idem Plinius prodit. Exertus quoque dens elephanti, ſi Latinum hominem interroges, an ſit continuus ? non negabit. Equi dentes, an ſint continui? negabit. Neque enim omnium vna ſuperficies : at continui vna eſt. Itaque μώνυχας diſtinxit ſupra à biſulcis : quia quod in his diſtans, in illis ſit continuum. *Aequales* transferebamus : verùm non placuit ; magnitudinis enim identitatem ſignificat: quod & in ſerratis euenire poteſt. cùm, *æquos*,

mallemus : ſuſpecta fuit vox eandem ob cauſſam. Demum *æquatos*, poſuimus. Hoc quidem rem ipſam ſignificat : verbum Græcum non exprimit. ἀνεπάλλακτοι ſignificat *non mutatum*. Sanè puto vulgare nomen fuiſſe, quo vſus ſit Philoſophus. Non enim ſatisfacit. Nam ſic ſerrati viderentur fuiſſe prius ęquati : deinde mutati. Cùm contra eueniat : ſerrati enim in canibus, longo vſu attriti æquantur. Difficilis ſanè oratio, ęgréque ſeſe dans ad Latinitatem conſequendam : ac prętereà de cuius fide dubites : ὀξεῖς appellauit ſupra, primores. An vero ſoli primores ſerrati? nequaquam, & ὀξὺ & aciem ſignificat, & mucronem. Quare in æquatis ὀξεῖς dicentur propter aciem : in ſerratis propter mucronem. Hęc eſto mutatio.

Notabis & illam differentiam in cuniculo, lepore, & aliis. Inter primores binos extare præter cæteros. Et apud Gellium videbis de bidentibus. Non enim ſumus Grammatici, vt omnia tranſcribamus. In tertio autem *Hiſtoriarum* Myſticeto piſci pro dentibus pilos legimus : lampetrę dentes, quaſi vngues auium paulò attritiuſculos dicas.

Dixit autem ὁμοῦ : quaſi ὁμοίως, aut quaſi πάντως. Eſt enim relatio æqualis inæqualitatis.

Theodorus niſi alium diuerſum à noſtro codicem habuerit, ludit nos ſua interpretatione. Quid enim ad verba Philoſophi verba illa, *Series acutorum dentium mutua inſertione pectinatim ſe conſtipat.* ἐπαλλάττει τοὺς ὀξεῖς ὁμοῦ. Quid inſertio ad æqualitatem ? quid pectinatim ? nonne & ſerrati pectinatim ? nonne dentes pectinis ſerratis potius ſimiles, quàm ἀνεπαλλάκτοις ? quid conſtipat ? ſunt in hominibus quibuſdam rari dentes, neque conſtipati : erunt ne igitur iſtipſi excluſi à modo τῶν ἀνεπαλλάκτων?

LXVI. ARISTOTELES.

Ἅμα δὲ χαυλιόδοντα καὶ κέρας οὐδὲν ἔχει ζῷον. οὐδὲ καρχαρόδουν, καὶ τούτων θάτερον.

Quæ cornua, & exertos ſimul gerat dẽtes, animãtem nullam inuenias. Neque quæ ſerratos, & illorum alterutrum.

CAESAR.

Cornua : exerti, ſerrati. Hæc diuiſio. Negat duo quæuis horum in vnum corpus conuenire. Ratio eſt. Parata quaſi tela. Vnum igitur ſatis eſſe. Certis enim contenta præſidiis aliud alij tribuit. Homini nullum : iccircò ei manum dedit artificem præſidiorum. Cæteris animantibus ſalus, aut libertas, aut vltio quæſita fuit : alij cauda, alij capite, alij pedibus, alij aluo : vt Bonaſſo. Ergo ſerrati dentes ad morſum. Vngues cum his coniuncti ad capiendum, & retinendum. Cornua ad ictum : iccirco exertis nulla. Exerti enim ad ictum. Adeò, vt quidam exertos cornua, non dentes appellârint. Calce tamen & cornu petit Bos.

Miram breuitatem. Cornua, & exerti nunquam ſimul. Deinde addit. Neque ſerrati cum alterutro : ſcilicet vel cornibus, vel exertis. Sus tamen gregarius, ſeu verres morſu pugnat : tametſi exertum habet dentem : quia degenerem, neque Apro comparandum.

LXVII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοὺς προσθίους ἔχει ὀξεῖς, τοὺς δ' ἐντὸς πλατεῖς.

Pars tamen maxima primores acutos habet: interiores autem latos.

CAESAR.

Si ſpecies comparentur, veritas intelligetur. Nam præter ea, quę rapto viuũt, canis quoque ſerratos habet. Latum appellat in ſummo. Sicut etiam ὀξὺ. Malè, πλατεῖς *planos* Theodorus : non enim plani ſunt, ſed caui, & inæquali dorſo. Eſt affectio lati, planum : cuius pars extat nulla : ἰσόπεδον. Dixit etiam : maxima pars : proptereà quòd iumentorum ſpecies omnes primores illos nequaquam habent acutos : ſed lata ſuperficie ſuperiore. Si tamen ſpectes interiorum latitudinem, non penitus aſperneris hanc ſententiam : excipiet etiam alia mox.

LXVIII.

LXVIII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ φώκη καρχαρόδους ἐστὶ πᾶσι τοῖς ὀδοῦσιν, ὡς ἐπαλλάττουσα τῷ γένει τῶν ἰχθύων. οἱ γὰρ ἰχθύες πάντες σχεδὸν καρχαρόδοντές εἰσι.

AT marinus vitulus uniuerſos ſerratos habet. Quippe qui cum natura piſcium ſuam commutet. Quorum genera penè omnia talia ſunt.

C Æ S A R.

EXCIPIT igitur Phocam: ſimul apponit rationem. Quia piſcium naturæ affinis ſit. Tum ponit ſyllogiſmi maiorem propoſitionem. Piſcium pars maxima ſerrata. Non dixit, omnes: nam & Balenæ dentes nulli ſunt: & Scarum Ariſtoteles negat ſerratum in hoc libro. Vbi cum addit ſolum piſcium ita eſſe: non meminerat Denticis. Quippe Denticem in Hiſtrico mari, & in Narbonenſi vidimus teretibus dentibus, omnibus æqualibus quaſi paxillis, qui citharæ aptantur.

LXIX. ARISTOTELES.

Διστοίχους δὲ ὀδόντας οὐδὲν ἔχει τούτων τῶν γενῶν.

QVod duplici dentium ordine præditum ſit, nullum horum generum eſt.

C Æ S A R.

ALIAM agnoſcit differentiam ab eorum ſitu & loco. Nullum eorum, quæ dixit, generum duplicata ſerie. Intellige genera, quæ ſupra memorauimus. Nam quaſi προσέτι excipit ab his Mantichoram. Neque ſine dubitatione. Itaque Theodorus: τούτων τῶν γενῶν: *in orbe noſtro* interpretatus eſt. Quod ſi Ariſtoteles dixiſſet, non potuiſſet ita continuare orationem. ἔστι δέ τι, εἰ δεῖ πιστεῦσαι Κτησίᾳ. Non enim attuliſſet ſub dubitatione. Narrat igitur quaſi proditum hoc: illa autem quaſi comperta. Dentem autem in palato vni, aut alteri vidimus homini. Lampetra verò plenum os dentibus habet: item piſces alij nonnulli plures ordines.

LXX. ARISTOTELES.

Ἔστι δέ τι, εἰ δεῖ πιστεῦσαι Κτησίᾳ. ἐκεῖνος γὰρ ἐν Ἰνδοῖς τὸ θηρίον, ᾧ ὄνομα εἶναι μαρτιχόραν, τοῦτ' ἔχειν ἐπ' ἀμφότερα φησὶ τριστοίχους τοὺς ὀδόντας. εἶναι δὲ μέγεθος μὲν ἡλίκον λέοντα, καὶ δασὺ ὁμοίως, καὶ πόδας ἔχειν ὁμοίους. πρόσωπον δὲ καὶ ὦτα ἀνθρωποειδές. τὸ δ' ὄμμα γλαυκόν, τὸ δὲ χρῶμα κινναβάρινον. τὴν δὲ κέρκον, ὁμοίαν τῇ τοῦ σκορπίου τοῦ χερσαίου, ἐν ᾗ κέντρον ἔχειν, καὶ τὰς ἀποφυάδας ἀπακοντίζειν. φθέγγεσθαι δ' ὅμοιον φωνῇ σύριγγος καὶ σάλπιγγος· ταχὺ δὲ θεῖν οὐχ ἧττον τῶν ἐλάφων, καὶ εἶναι ἄγριον καὶ ἀνθρωποφάγον.

NAm ſi Cteſiæ credimus, non deeſt genus tale. Scribit ille apud Indos beſtiam eſſe nomine Mantichoram, trina in ſingulis maxillis dentium ſerie, Leonis modo magnam, atque hirtam, pedibúſque ſimilibus. Hominis tum facie, tum auriculis. Ceſiis oculis, colore rubro. Terreſtris ſcorpionis cauda cum aculeo, ac ſpiculis agnatis miſſilibus. Voce fiſtulæ, tubæque ſonum imitari. Celeritate nihilo quàm Ceruum ſegniorem. Feram prætereà eſſe, atque humana carne veſci ſolitam.

CAESAR.

CÆSAR.

Hic quoque vt alibi, dentium hiſtoria ductus ad Mantichoram, præter propoſitum onerat auditorem aliorum quoque membrorum narratione. Orationis attende mirabilem breuitatem. Nam cùm vnicum aculeum attribuat: dicit enim, ἐν τῇ κέντρον, ſubdit iaculari τὰς ἀποφυάδας. Plinius obſcuriùs: *ſcorpionis modo ſpicula infigentem.* Et ſanè ſcorpio ſpicula non infigit. Ariſtotelis hiantem breuitatem farcit Ælianus. In caudæ ſummo aculeum maiorem cubitali: reliquo tractu ſpicula funis craſſitudine, longitudine pedali vtrinque agnata, iacere in venatores vulnere lethali: antrorſum contorta cauda, retrorſum porrecta. Subnaſci alia perpetuis Naturæ opibus. Vnde intelligamus, quare ἀποφυάδας vocârit Ariſtoteles. Per initia ætatis pullos nondum armatos habere caudas. Quamobrem captorum caudas ad ſaxa allidere, ne obarmentur. Equidem abſcinderem. Corpus non Leonis vt hîc, ſed canis modo hirtum. Mantichoræ nomen apud Indos lingua patria homicidium deſignare. Plinius. Ex Iuba etiam in Aethiopia naſci: humanáſque voces imitari. Aelianus cerui attribuit pernicitatem. Addit Solinus. Saltu & curſu adeò valere: vt neque ſpatio vllo defatigetur continuus curſus, neque vllo interuallo intercipiatur. Breuiſſimè dicas. Camporum atque foſſarum tranſmiſſio nulla difficilis.

Nota: τοῦτ' ἔχειν. Non tamen eſt, τοῦτο. διπλάσιον nanque dixit: at Mantichoræ τριπλάσιον attribuit.

Theodorus omiſit, ἔτι δέ τι. Quoniam dixerat: *orbe noſtro*, τούτων τῶν γενῶν: non potuit referre τὸ γένος τι. Idem, τὸ δασύ, *hirtitudinem*: hirta ſanè voce. Præterea haud tutò diſceſſit ab duce ſuo Plinio, qui, ὦτα, *auriculas*: longè ſignatius, quàm ipſe, *aures.*

Κινναβάρινον: *rubrica*, non malè. Solinus, & Plinius, *ſanguineo*, nos ſimplicisſimè, *rubro.* Non temerè tamen viuidum Cinnabari expreſſêre illi per ſanguinem: multi enim gradus in rubore.

Animaduerte tranſpoſita verba. Nam φθόγγος cuiuſque rei ſonus eſt, at φωνὴ animalium tantùm. Philoſophus communem ſequutus ſignificatum dixit φθέγγεσθαι Mantichoram. Sic dicimus diphthongos. Theodorus disiunxit: *fiſtulæ, tubæve.* Plinius aliter: *vocis*, inquit, *vt ſi miſceatur fiſtulæ & tubæ concentus.* Sic coniunctim Philoſophus hîc.

Idem Theodorus addidit de ſuo. τὸ ἄγριον. *Feritas tanta, vt nunquam poſſit miteſcere.* At Aelianus prodit: Cteſiam ſcripſiſſe: viſam ab ſeſe in Perſia regi ex India dono miſſam. Videntur igitur aut deponere, aut remittere. Et captos pullos quem in vſum ſeruent, ſi non manſueſcant? prętereà cùm alij non tradant: Autor, quem interpretatur, non ſcribat: temerè additum reor. Addidit etiam de ſuo *pectinatim.* Verùm ἐναλλάκτοις dentibus cùm hanc pectinis pręſcripſerit differentiam non rectè tranſtulit ad naturam ſerratorum.

LXXI. ARISTOTELES.

Ἄνθρωπος μὲν οὖν βάλλει τοὺς ὀδόντας· βάλλει δὲ καὶ ἄλλα τῶν ζώων, οἷον ἵππος, καὶ ὀρεύς, καὶ ὄνος. βάλλει δ' ἄνθρωπος τοὺς προσθίους, τοὺς δὲ γομφίους οὐθὲν βάλλει τῶν ζώων. ὗς δ' ὅλως οὐθένα βάλλει τῶν ὀδόντων.

Amittit homo dentes: amittunt cætera animalia: equus, mulus, aſinus: verùm homo primores tantùm. Maxillares nullum animal. Sus nullum.

CAESAR.

Alia affectio à mutando, & ſubnaſcendo. Duo notat. Animalia, quę mutent: animalia quos mutent. Suem nullum amittere. Maxillarium nullum amitti. Primores in quibuſdam amitti. Maximus natu liberorum noſtrorum, item mater, ego quoque maxillares amiſi, qui ante quartumdecimum annum nati fuerant: quibus, quos nunc habeo, ſucceſſere.

LXXII. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τῶν κυνῶν ἀμφισβητοῦσι. καὶ οἱ μὲν ὅλως ὐκ οἴονται βάλλειν ὐθένα ἀυτὰς· οἱ δὲ, τὰς κυνόδοντας μόνον. ὐκ ἔστι δ' ὅτι βάλλει καθάπερ καὶ ἄνθρωπος, ἀλλὰ λανθάνει, διὰ τὸ μὴ βάλλειν πρότερον, πρὶν ὑποφυῶσιν ἐντὸς ἴσοι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀγρίων εἰκὸς συμβαίνειν, ἐπεὶ λέγονταί γε τὰς κυνόδοντας μόνον βάλλειν.

Canes an amitterent, dubitatum eſt. Quidam negârunt, vllum ipſis mutari: alij caninos tantum abiici. Verùm deprehenſi ſunt mutare, ſicut & homo. Latuit autem id, propterea quòd non prius abiiciunt, quàm alij pares illis intus ſubnaſcantur. Id quod in aliis quoq; animalibus, quæ fera ſũt, euenire par eſt. Quippe quæ dicũtur amittere caninos.

CAESAR.

THEODORVS dentes à dentibus diſtraxit: vt hîc Caput quaſi diuerſum, ſtatueret. Cùm tamen vna eádemque affectio: ſcilicet amittendi, nihiloſecius tractaretur. Quod autem ait hîc Philoſophus, iamdiu à nobis obſeruatum eſt. Caninos iuxta cæteros naſci, atque veteres æquare priùs, quàm illi decidant: quarto circiter ætatis menſe. Quare τὸ ὑποφυῶσι, non tempus, ſed Naturæ hîc ſeriem indicat. Neque enim vt alij illorum loco ſubnaſcuntur: ſed, vti diximus, propè illos. Veteraſcunt eo tempore priores illi rubigine quadam. Haud temerè igitur dixit, ἐντὸς. Quippe inter dentem & dentem: non autem gingiuæ ambitu interiore. Id enim falſum eſſet. Ac de caninis hoc tantùm. Nam qui infinitos penè aluimus canes, nullum aliorum cadere in prima vidimus ætate. Feſtiuum verò, ſi animaduertas, acutos illos extantes ſolos caninos dici: cæteros non dici, qui nihilominus canis ſint.

Καθάπερ ἄνθρωπος, haud ſanè verum eſt. Nam homo primores quoque mutat, canis autem non mutat: ſed caninos tantùm, quemadmodum in ſexto quoque libro narratum eſt.

Ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀγρίων. vox ἄλλων, refert animalia neque coniungitur cum, ἀγρίων: ſed ἀγρίων eſt explicatio & expreſſio, atque præſcriptio illius. In aliis, quæ fera ſunt. Canis enim non eſt inter feras. Itaque Theodorus oblitus eſt hîc ſuæ ſatagentiæ, quam toties alibi exercet. Dixit enim: in aliis feris.

Εἰκὸς. quoniam feræ nequeunt ita tractari: vt id in eis exploretur. In dentibus enim earum eſt hominis pernicies.

LXXIII. ARISTOTELES.

Τοὺς δὲ κύνας διαγινώσκουσι τὰς νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους ἐκ τῶν ὀδόντων. οἱ μὲν γὰρ νέοι, λευκοὺς ἔχουσι καὶ ὀξεῖς τὰς ὀδόντας· οἱ πρεσβύτεροι δὲ, μέλανας καὶ ἀμβλεῖς.

Canum ætates pro dentium ratione exploratas habent. Iunioribus nanque & candidi, & acuti: vetulis nigri, atque obtuſi.

CÆSAR.

ET rem tanquam rem deſcribit: quippe qualitatem dentium: & tanquam ſignum animaduertit: eſſe enim ætatis indices. Domeſticis ſanè canibus celeriùs nigreſcunt: quia calda vorant. Itaque etiam celeriùs cadunt. Carnibus quoque veſcentium anima fætida eſt.

Theodorus barbarè nimis dixit *Canem recentem, & vetuſtum.* Recens enim eſt temporis, ſiue ſæculi: non ætatis in animali. Itaque canis vetulus dicetur recens, ſi noſtro natus tempore comparetur cum canibus Euandri. Sic enim dixit Cicero, *Curios priſcos, Marios recentes*: ſic *recens memoria, recens diſciplina. Friſcum* dicit vulgus Italicum, & Gallicum, à Germana voce: dicimus enim, *Morgen frie.* Cras manè. recens enim dies eſt ſummo manè: quod & lepidiſſimus Poëta dixit illo verſu

verſu. *Iamiam albicaſſit Phœbus, & recentatur.* Vetuſtum quoque canem pro vetulo nemo Latinorum dixerit. Sed Vlyſſis canem vetuſtum: etiam Cephali catellum ſi tractes in hiſtoria, appellabis vetuſtum, vel tunc cùm narrabis eius ſagacitatem in tenella ætate, ad hunc modum. Catelli natura eadem nunc manet, quæ olim fuit. primos enim dies non vident: tam inquam hi noſtri recentes, quàm vetuſti illi, Cephali, Hippolyti, Actæonis, Dianæ. Cicero *equum tenerum, & vetulum* dixit. Item *vetulam & nouellam arborem.*

Ἀμβλεῖς, *obtuſi.* ἀναβάλλειν, iterum atque iterum pulſare, & pertinet ad dentes, qui diuturnis operibus acie exuti ſunt. *Hebetes* Plinius dicit *elephantorum dentes attritu.* Vocabuli origo in *Originibus* noſtris explicata eſt.

LXXIV. ARISTOTELES.

Ἐναντίως δὲ πρὸς τἄλλα ζῷα, καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων συμβαίνει. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῷα, πρεσβύτερα γινόμενα, μελαντέρους ἔχει τοὺς ὀδόντας· ὁ δὲ ἵππος, λευκοτέρους.

Dentium natura contrario ſeſe habet modo ſi equos cum ceteris compares animalibus. Illa enim affecta ætate nigriores habent: equus candidiores.

CÆSAR.

Nescio quo pacto hoc tueatur: prima enim ætate equino dente nihil candidius: flaueſcit à viceſimo menſe. Tum autem qui ſuboriuntur, non ſolùm paruitate, ſed etiam candore à vetulis diſtinguuntur. Clauus quoque: ſic enim caninum vocant: ima in parte rubigineſcit. At ſi ſummam, qua cibum molunt, ſpectes ſuperficiem, quam ego *patellam* voco, ante ſeptimum annum nigrum quiddam intus in cauo inuenias, quod Itali *Faſcolum* nominant. Eſt enim tanquam hilum in faba. Poſteà iis attritis exutis nigredine illa, candor prouectioris ætatis indicium ſubit. Illud in equis animaduertendum: procedente ætate primores dentes adeò creſcere, vt cùm inter ſe concurrunt, maxillares coïre nequeant. macreſcit iccircò equus tunc: proptereà quòd eſcam non poteſt conficere. Iccircò lima caſtigant anteriores.

Theodorus hoc quoque malè diſtinxit Caput à Capite. Vnum enim agit: vt affectiones dentium per genera cõtempletur. ſubiectum igitur eſt, Dens, non autem animalium genera: ſed hæc propter dentem conſideramus. non fuit bonus Philoſophus Theodorus.

LXXV. ARISTOTELES.

Ὁρίζουσι δὲ τούς τε ὀξεῖς καὶ τοὺς πλατεῖς, οἱ καλούμενοι κυνόδοντες, ἀμφοτέρων μετέχοντες τῆς μορφῆς. ἄνωθεν μὲν γάρ εἰσι πλατεῖς, κάτωθεν δέ εἰσιν ὀξεῖς.

Latos ab acutis diſterminant ij, quos caninos vocant, vtrorumque figuræ participes. Ima enim in parte lati ſunt, in ſummo acuti.

CAESAR.

Nvnc ſpecies inter ſe comparat: id quòd per initia factum oportuit antè, quàm affectiones ſcrutaretur: declarat caninorum ſubſtantiam à figura, miro lepore naturæ artificium aſſequutus. Nam quoniam communi confinio diſterminant latos ab acutis; iccircò figuram quoque communem miſtámque ex vtraque ſunt conſequuti. Latis ſimiles ima in parte, acutis in ſumma. Quin etiam his proximi qui ſunt, haud ita quadrati, atque cæteri maxillares videntur.

In noſtro exemplari aduerbia erant commutata, κάτωθεν ὀξεῖς, ἄνωθεν πλατεῖς. Nam ſuperioris quoque maxillæ dentes ſi contempleris; ima eorum pars eſt ſumma, & ſumma eſt ima. radix enim eſt ſuperior.

Theodorus, ὀξεῖς, *acutiuſculos*: ambitioſè. Immò canini omnibus mucronati. Ij autem, quos

Acutos

Acutos vocat, non omnibus acies eſt: ſed multis planities: vt equis, & hominibus quibuſdam. verè acuti canini ſunt. Quòd ſi voluit facere comparationem caninorum cum primoribus: iam non verum ſit, quod ait Ariſtoteles. Quippe primorum naturam præſcribit ea differentia: qua acutos dicat: poſteriorum, qua latos. Caninos, vt ſunt medij ſitu: ita participes vtriuſque naturæ. Ima parte latos imitari: ſumma acutos. participes igitur ſi ſunt canini latitudinis, non ſuperaut aliorum latitudinem: partem enim capiunt: μετέχουσι. participes acutiei, non ſuperabunt aliorum acumen, partem enim capiunt.

Dentium figuram exactiùs deſcribes. quadrati maxillares: ſemiquadrati primores: canini inter horum modum vſque ad teretem ambitum. Nam exerti elephanto teretes admodum: apro trianguli ſemiorbiculari dorſo, quæ pars extrorſum obuerſa eſt.

LXXVI. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ πλείους οἱ ἄῤῥενες τῶν θηλειῶν ὀδόντας καὶ ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἐπὶ προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ ὑῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, οὐ τεθεώρηταί πω ταῦτα.

Svnt maribus plures, quàm fæmellis, tam in hominibus, quàm in pecore, tum ouium, tum caprarum, tum porcorum. Nam in aliis nondum obſeruatum eſt.

CAESAR.

A Sexibus, numeri ſtatuit differentiam. Imperfectiore nanque materia fœmina eſt. Itaque celerius abſoluitur poſtquam nata eſt: minùs enim operæ ponit natura: ac propterea citiùs ſeneſcit: habet enim terminum propè. Contrà, antequàm naſcatur: quoniam principia ſunt infirmiora. Quibus deinum principiis comparatis, atque conſtitutis poſteà celeriùs nanciſcitur finem: quia ad pauca deſtinata eſt. Maris principia vegeta atque fortia ſtatim ſeſe confirmant. Eadem quoniam ad ſumma quæque erigunt ſeſe, ſerò perficiuntur. Iccircò præcoqua ingenia præueniunt frugem, atque ibi fatiſcunt.

Dixit, in aliis non eſſe compertum: vt acueret nos ad inueſtigandum. In muliere non ſæpe triginta. Maximæ parti etiam pauciores.

LXXVII. ARISTOTELES.

Ὅσοι δὲ πλείους ἔχουσι μακροβιώτεροι, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ εἰσιν· οἱ δὲ ἐλάττους καὶ ἀνόδοντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βραχυβιώτεροι.

Qvibus plures ſunt, eorum magnæ parti vita longior. Quibus pauciores, aut nulli, breuior.

CÆSAR.

SVPRA indicia ætatis: nunc tractus eiuſdem. Nam ſi ætate proueniunt, mutantur, ſubnaſcuntur, cadunt: etiam videntur illius ſpatia deſignare. Igitur qui frequentes habent, multum humidi, multúmque caloris poſſidere par eſt: hæc autem ſunt fundamenta vitæ. Quibus pauciores, minùs. Qui nullos, perparua vitæ pignora. Vidimus enim puellam quæ nullos haberet, ea ad decimum non appulit annum: grandiſſimo erat capite: neque vnquam biberat.

Ἀνόδοντες Theodorus interpretatus eſt, *rariores*: non vt illa particula tolleret totum, ſed frequentiam. quemadmodum in *Trachiniis* Sophocles, ἄγλωσσον, non *elinguem*, ſed *Barbarum* dicit. Nullum tamen autorem, quem ſequatur, habet. Plinius ſuperiori indicio contentus longæuitatis, hoc non adiecit. Albertus paucitatem, & raritatem, & diſtantiam. Intellige verò ſuum cuique numerum: quo quicquam indiuiduum defraudetur. Nanque genera ſi compares: longè aliter inuenias. Ceruus quàm equus pauciores: diutius tamen viuit. Nullos coruus, & viuere aiunt ſæcula. Habent autem proportionem: dentium frequentia, aut paucitas, cum ortu cito, aut ſero. Sicinius Romanorum fortiſſimus Dentati cognomen cum dentibus ex vtero matris

Digitized by Google

ſecum tulit. Cn. autem Papyrius Carbo dentes ſimiliter ſine cognomine. Pro portento in fœmina habitum apud aruſpices, quæ Valeria appellabatur, prodit Plinius. Vtrum verò ſignum ſit, roboris ne, an imbecillitatis, ſi ſerò naſcantur: diſceptatur. Nam aut eſt defectus materiæ & caloris: aut oſſa ſunt robuſtiſſima: è quibus educi nequeant. Itaque non paucis eum magno cruciatu, aluíque profluuio enaſcuntur: adeò vt Hippocrates de *Dentitione* librum confecerit.

LXXVIII. ARISTOTELES.

Φύονται δ' οἱ τελευταῖοι τοῖς ἀνθρώποις γόμφιοι, οὓς καλοῦσι κραντῆρας, περὶ τὰ εἴκοσιν ἔτη καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξίν. ἤδη δέ τισι γυναιξὶ καὶ ὀγδοήκοντα ἐτῶν οὔσαις, ἔφυσαν γόμφιοι ἐν τοῖς ἐσχάτοις, πόνον παρέχοντες ἐν τῇ ἀνατολῇ· καὶ ἀνδράσιν ὡσαύτως. τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅσοις ἂν μὴ ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἀνατείλωσιν οἱ κραντῆρες.

Omnium poſtremi oriuntur maxillares illi, quos Genuinos vocant, viceſimo vitæ anno tam viro quàm mulieri: quanquam octogenariis fœminis aliquot, item viris orti ſunt olim in ſedibus vltimis maximo cum dolore. Hoc autem quibus in iuuenta nati non fuerint, euenire ſolet.

CAESAR.

Male igitur de iactu prius, quàm de ortu: non enim amittuntur, niſi orti: eſt enim habitus prior priuatione. Ex Plinio κραντῆρες *Genuinos* interpretati ſumus: ita dictos, quia poſtremò generantur. Ad verbum *Molares*, ab officio.

Quæ Ariſtoteles τοῦτο δὲ συμβαίνει ὅσοις ἐν τῇ ἡλικίᾳ μὴ ἀνατείλωσιν, in Plinij codicibus ita ſunt. *Sed quibus in iuuenta non fuere nati, decidere in ſenecta, & mox renaſci certum eſt.* Quomodo decidunt, ſi non fuere nati. itaque puncto opus eſt. Naſci octogeſimo anno: ſed ita demum, ſi non fuerint in iuuenta nati. Incipit deinde aliud apoteleſma. Decidere aliquibus in ſenecta non vano euentu vt in pleriſque: ſed renaſci.

Ἐν τοῖς ἐσχάτοις. Theodorus *nouiſſimi* ex Plinio. Nouiſſimos naſci ſcimus: tempus id ſignificat. τὸ δὲ ἔσχατον, ſedem.

Circa viceſimum, inquit, annum. Etiam obſeruauimus ad viceſimum octauum: idq; in pluribus.

LXXIX. ARISTOTELES

Ὁ δ' ἐλέφας, ὀδόντας μὲν ἔχει τέτταρας ἐφ' ἑκάτερα, οἷς κατεργάζεται τὴν τροφήν· λεαίνει δ' ὥσπερ κριμνά· χωρὶς δὲ τούτων ἄλλους δύο τοὺς μεγάλους. ὁ μὲν οὖν ἄρρην τούτους ἔχει μεγάλους τε καὶ ἀνασίμους· ἡ δὲ θήλεια, μικροὺς καὶ ἐξ ἐναντίας τοῖς ἄρρεσι. κάτω δὲ οἱ ὀδόντες βλέπουσιν. ἔχει δ' ὁ ἐλέφας εὐθὺς γινόμενος ὀδόντας· τοὺς μέντοι μεγάλους, ἀδήλους τὸ πρῶτον.

Elephanto quaterni vtrinque ſunt, quibus in farina modum, quaſi mola cibum conficit. Præter hos habet alios duos illos magnos. Mas quidem magnos & ſurſum auerſos: fœmina paruos & contrario ſitu, quàm mas: deorſum enim ſpectant. Statim natus dentes habet: ſed grandes illos nondum per initia.

CAESAR.

Si ἐφ' ἑκάτερα, maxillam ſignificat: obteſtor, mutandam, quam ſcripſi, lectionem. neque enim dixerim *vtrinque*, ſed *in vtraque*. Theodorus tamen *vtrinque* ait. Plinij, & Æliani negligentia fouet dubitationem. Nobis non licuit redarguere: nullum enim attrectauimus. veroſimilius eſt tantam molem ad commeatum habere quaternos vtrinque. Dixit ἐργάζεται, cùm cibum nominaret: vbi verò dixit κριμνὰ, appoſuit λεαίνει.

Τοὺς μεγάλους. Non eſt articulus otioſus. Nobiles enim illos magnos indicat. Nos quoque expreſſimus. Theodorus neglexit.

Κάτω

Ἄνω σιμῶν. *reſimatos* Theodorus: nos *auerſos* optimè. tales enim ſunt. Neque enim ſima pars nobis oſtenditur contra tuentibus, ſed curua.

Κάτω δὲ οἱ ὀδόντες. ſuperflua repetitio, οἱ ὀδόντες. Et ſcribo, γὰρ, non autem δέ. eſt enim redditio cauſſæ: quare ſint ἐξ ἐναντίας: dixit ἄνω, dicit κάτω. faciem enim eandem obtinent: ſitum non obtinent. De hac differentia Plinius nihil. Alij toti generi deuexos eùm ſcribant, doceant quem in modum elephanti pugnent dentibus, ſi mucro ad armos, aut etiam genua ſpectet. Theodorus addidit de ſuo, *proníque deuiant*. Primùm nego eſſe pronos, retro enim curuantur. pronus eſt, qui antrorſum propendet. Deinde neſcio quid ſit: *deuiant*.

Cogit me iudiciorum diuerſitas latiùs vagari. Dentes quidam appellant: quia inter dentes. Aiúntque nihil à caninis differre, niſi longitudine. Alij autem negant dentem cauum eſſe. Elephantis autem dens ille cauus. Prætereà dentes neque obtemperare, neque vinci ignibus. Elephanti dentem igni domari: id quod etiam cornibus eueniat. Denique dentem à natura comparatum ad cibum, aut morſum. Exertos autem dentes, ad ictum: quemadmodum & cornua. Deſtruunt autem argumentum à loco. Nam cornua in fronte, in ſuperciliis, in naſo. Ergo quid prohibet etiam in ore? præteréa decidunt non ſemel Elephantis, ſicut & Ceruis cornua. Ariſtoteles in tertio de *Cauſſis partium* videtur à natura cornuum ſegregâſſe. Ait enim pro cornibus cõpenſatum Elephantum aliis præſidiis. Argumentum verò de cauitate, commune eſt. Nam nec omnia quidem cornua caua, non enim cerui. Itaq; nõ omnes dentes pleni. Quod aiũt de materia domari ignibus. Reſpondent. Declinare ab aliis dentium ſpeciebus hac differentia. Præteréa ſi, in Elephanto cornu eſt, non dens: in apro item erit cornu, non dens. At dens apri neutiquam igni paret. Quod afferunt de caſu: contra apponunt. Non omnia cornua cadere: non omnes dentes. Itaque mediam naturam inter has eſſe poſſe.

LXXX. ARISTOTELES.

Γλῶτταν δὲ ἔχει μικράν τε σφόδρα, καὶ ἐντός· ὥστε ἔργον εἶναι ἰδεῖν.

Linguam verò paruam admodum, atque in receſſu: vix vt cerni queat.

CAESAR.

Manifesta culpa hic alieno loco linguam deſcribit. de qua mox fuſius: itaque non fuit conſilium Caput hoc à ſuperiiotbus ſeparare. Id quod tamen fecit Theodorus non penitus ſine cauſſa.

Ὥστε ἔργον εἶναι ἰδεῖν. Vt operoſum ſit videre. Theodorus τὸ ἐντὸς comparatione auxit. *interiùs quàm alijs animalibus*. Audacter ſanè: quis enim iſtuc diſpexit in omnibus.

CAPVT DVODECIMVM,

De Ore.

LXXXI. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ [τὰ ζῶα καὶ] τὰ μεγέθη διαφέροντα τοῦ στόματος. τῶν μὲν γάρ ἐστι τὸ στόμα ἀνερρωγότα, ὥσπερ κυνὸς καὶ λέοντος, καὶ πάντων τῶν καρχαροδόντων. τὰ δὲ, μικρόστομα, ὥσπερ ἄνθρωπος· τὰ δὲ, μεταξὺ, ὥσπερ τὸ τῶν ὑῶν γένος, ὁ δὲ ἵππος ὁ ποτάμιος ὁ ἐν Αἰγύπτῳ.

Oris quoque magnitudine differunt animalia. Aliis hiatus vaſtus: vt cani, & leoni, & ſerratis aliis. Nonnullis paruus, vt homini. Quibuſdam mediocris, vt generi ſuillo, & Aegyptio equo fluuiali.

C AE S A R.

NVNC ad aliud ſe confert membrum, quod ſuperiore libro delineârat. *ἀνερρωγότα, lacerum. reſciſſum* Theodorus Plinium ſequutus: qui in octauo de Leucocrocuta. *Ore ad nares vſque reſciſſo.* corrige, *ad aures.* Sic enim Solinus *ad aures vſque dehiſcente.* Homini os clauſum, paruum. Hiatus tamen magnus.

LXXXII. ARISTOTELES.

Χαίτην μὲν ἔχει, ὥσπερ ἵππος· δίχηλον δ' ἐστίν, ὥσπερ βοῦς· τὴν δ' ὄψιν, σιμός. ἔχει δὲ καὶ ἀστράγαλον, ὥσπερ τὰ δίχηλα, καὶ χαυλιόδοντας ὑποφαινομένους, κέρκον δ' ὑός, φωνὴν δ' ἵππου· μέγεθος δ' ἐστὶν ἡλίκον ὄνος. τοῦ δὲ δέρματος τὸ πάχος, ὥστε δόρατα ποιεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ· τὰ δ' ἐντὸς ἔχει ὅμοια ἵππῳ καὶ ὄνῳ.

QVi iubam habet inſtar equi, éſtque biſulcus vt bos, & facie ſimus. habet autem talum biſulcorum more & ſubexertos dentes, caudam ſuis, equi vocem, magnitudine aſinina eſt, talique craſſitudine corij, vt ex eo haſtæ tornentur: interiora verò habet ſimilia equo & aſino.

C Æ S A R.

RELATO Hippopotami ore ad exempla, Illico arripuit occaſionem totius hiſtoriæ explicandæ. Itaque nobis quoque licuerit: vbi ille omiſerit, veluti de ſerpentibus, & aliis.

Ὄψιν. noluit πρόσωπον, de hoc in primo. *Roſtrum* Plinius, & eum ſequutus Theodorus. ὑποφαινομένους. Plinius arbitratu ſuo dixit, *minùs noxios:* propterea quòd fortaſſe minus extarent ad ictum. minus ſatisfacit tamen. Noxa enim non omnis è magnitudine. viperæ minimi, & nocentiſſimi. Nos penitus expreſſimus: *ſubexertos.* Exertum, naturam indicauit: *ſub*, præpoſitio ſitum minus extantium.

Ὥστε δόρατα ποιεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ. Saltem dixiſſet δοράτια: vt eſſent *iacula*, non autem *venabula*, vt ait Theodorus. Non nos primos anxit hæc hiſtoria. Nam Plinius *ad galeas, & ſcuta commodum* dixit *corium.* Nam ne è teſtudine quidem laneeam conficias, & quæ venabula ex corio quod aſini non excedit magnitudinem: aut quis credat eſſe craſſitudinem ternum digitorum? κόρυθας pro eo, quod ſcriptum eſt δόρατα, malim. Aiunt præterea depaſci ſegetes conſultò certis ſpatiis tanquam in diurnam annonam dimetitum prius, auerſiſque veſtigiis in aquam regredi quidam putant vt fallat veſtigantes tanquam Cacus Herculem: quorum argumentum placet. alij aiunt, vt ſemper ſit in ſpecula: ne à tergo vltores eum aggrediantur. In octauo *Hiſtoriarum* proditum eſt, animal hoc ſine humore viuere non poſſe. Venam ſibi incidere impreſſo in arundinetum crure. Vbi quantum ſit ſatis profuſum ſanguinis animaduertit: limo vulnus obducere. Quod ſi ira eſt: ſapientiorem puto, quàm medicos quos Galenus appellat αἱματοφόβους. Cùm adoleuit roboris ſui facere periculum: tum autem patrem exigere è luſtris ſi non repugnet ille: repugnantem verò interficere: vt matris inceſtu potiatur. Hippopotamum *Fluuiequum* potes interpretari.

CAPVT

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

De Simijs.

LXXXIII. ARISTOTELES.

ΕΝια δὲ τῶν ζώων ἐπαμφοτερίζει τὴν φύσιν, τῷ τε ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς τετράποσιν, οἷον πίθηκοι καὶ κῆβοι, καὶ κυνοκέφαλοι. ἔστι δ' ὁ μὲν κῆβος, πίθηκος ἔχων οὐράν. καὶ οἱ κυνοκέφαλοι δὲ τὴν αὐτὴν ἔχουσι μορφὴν τοῖς πιθήκοις, πλὴν μείζονές τ' εἰσὶ, καὶ ἰσχυρότεροι, καὶ τὰ πρόσωπα ἔχοντες κυνοειδέστερα. ἔτι δὲ ἀγριώτερά τε τὰ ἤθη, καὶ τοὺς ὀδόντας ἔχουσι κυνοειδεστέρους καὶ ἰσχυροτέρους.

INter hominem, quadrupedúmque genus natura quadam media, atque vtrique communis eſt. Quales, ſimia, cebus, caniceps. Eſt autem cebus ſimia caudata. Caniceps communem cum ſimia formam habet: niſi quòd & maior, & robuſtior eſt: faciémque habet caninæ propiorem. Tum moribus exiſtunt efferatioribus. Dentes quoque caniniores, atque firmiores.

CÆSAR.

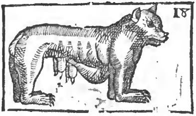
HACTENVS quadrupedum quod eſſet ab homine diuerſum, nunc inter eos coniunctionem quandam, atque affinitatem commemorat, media natura quædam, quæ ſpectatur in genere ſimiarum. Nam cùm homini quædam attribueret peculiaria, quæ à quadrupedibus amoueret: poterat quis obÿcere, ea quoque in quadrupedibus reperiri: quippe in ſimiis: reſpondet. Naturam earum eſſe quaſi confinium vtriuſque. Species igitur primum explicat. Poſteà oſtendet quemadmodum in hoc animali vtraque natura miſta ſit. Hoc eſt quod ait, ἐπαμφοτερίζει.

Cæterùm cùm hîc, quemadmodum alias multas, hiſtoriam mutilam tradat: explebimus nos ex iis, quæ comperta habemus. πίθηκον Græci genus vniuerſum videntur appellaſſe nondum cognitis cæteris: quibus importatis noua nomina impoſuêre. Nam κερκοπίθηκος ſpecies eſt, cum additione. dicitur autem ſimia, non ab *imitatione*: vt Grammatici imperiti: ſed à *ſimitate*. Capellæ enim haud æquè ſimæ ſunt. Mauris *Bugia* vocatur: vnde Itali ſubdolos, ac mendaces ea notant appellatione. Italia alicubi *Monam*. Galli *Cinge*. Noſtratis Germaniæ vulgus *Aff*. Eius genera ſumma duo. Alterum ſine cauda: alterum caudatum. Cauda carens vulgarem ſimiam complectitur, & cynocephalum: qui *caniceps* à nobis hoc loco dictus eſt. vulgaris ſimia & flauo, & viridi, & crocco, & glauco eſt colore. Cynocephalum vidimus prægrandem, quinquenni puero parem, pilo nigriore ſub mento duntaxat barba demiſſa totum collum operiebat. Maleficum imprimis animal, ac fœdiſſimum: in venerem pronum ſupra quàm dici poſſit. Caudatorum ſpecies multas nouimus. Vnam canino item capite ac dentibus: inſidioſum: cauda valde prolixa: colore admodum croceo. *Catum Maimonum* vocabant me puero. & puto Rhætos noſtros appellaſſe *Merkatz*, tanta pertinacia ad maleficium: vt ne extirpatis quidem dentibus tuti eſſemus. Altera ſpecies huic proxima, ſed nullo maleficio metuendus: ſubtriſtis potiùs. id quod luna caua ait Plinius huic generi euenire. Sibijpſe caudam erodit: præſertim ſi carnem guſtarit: ſemper querulus eſt. Tertium videmus facie, & toto capite rotundiore: varium picarum modo ex nigro & ſubcinericio grandiſſimis macularum tractibus: graui ſono vocis: indocilem. Quartum multo iucundiſſimum ac facetiſsimum ſcurram, omnia imitantem, vt mirarer ſæpè: hoc genus plus diſtare ab homine (caudam enim habet) quàm quæ nullam habent: & tamen eſſe penè hominem verum tum moribus, tum intellectione. Galli *Guenon* vocant. Maximè ſimus eſt, naribus laxis & repandis: ſubnigra facie: corpore exucto, & ſtrigoſo: cauda ſubtus verſum plicatili, tam præſentaneæ opis, vt ad quencunque caſum tanquã manu vtatur: ex ea pendet, ea vincit, trahit, verberat. Pannos vidimus lauare, nuces malleo rumpere: ſua manu bibere: etiam ſcripturientem mitati ſumus. Manticam nobis per rimam inſpectantibus aperuit: catenam traduxit: ſupellectilem extu-

lit: pectines eduxit, capiti admouit. Mutianus cùm prodidit, etiam latrunculis luſiſſe ſimiam: de hoc genere ſcripſiſſe videtur. de odore tamen nihil: ſunt enim odore admirabili: quem augent ceparum eſu: quarum partem cùm vorârint, fruſto, quod ſupereſt, ſeſe fricant quaquà poſſunt: tum olent ſuauius, quàm quæuis Romana larua purpurata. Cæterum nihil omittit intereà domi, quin populetur, aut deuaſtet. Arbores nouellas, ramos adultarum, ſpecula, vitra omnia diſturbat. Turturem candidam, & pſittacum, quos ſibi præferri videret, interfecit. Ignem ſummum in atrium è foco pertulit, idem facturus in fænilia, ſi in mentem veniſſet. Vocem hîc ab aliis longè diuerſam emittit. Nam ſimia ſtridet: hic fiſtulæ in modum modulatur. acuit vocem læſus: quemadmodum & hominem ait Ariſtoteles in *Phyſiognomicis*: quam tum minutiſsimis creberrimis accentibus diſſecat. Ac tametſi hîc non eſt locus de moribus animalium diſputandi: ſed ſit hoc in nono *Hiſtoriarum*: tamen quia Ariſtoteles de his nihil: & in hoc libro atque alibi, & de ſimia & de aliis memorat quædam: cuiuſmodi eſt, ἀποφυάδας ἀκοντίζειν, & ἀνθρωποφάγον, & ἀλκιμώτερον τῆς αἰθυίας de crocodilo: viſum eſt nobis neutiquam amittendam occaſionem hanc. Illud commune omnibus generibus: geſticulatio. Ioue tonante expaueſcere adeò, vt etiam colorem mutent: ſuſpecto cælo vbi vbi queant ſeſe abſcondant. ad euitandos ictus nullum animal attentius: vt vix fallas. id adeò ex viſu euenire intelligo, quem omnium quadrupedum acutiſſimum certiſsimúmque habere illud argumentum eſt. Pulicem ab initio ſaltus oculis conſequitur: víxque conſidentem illico opprimit. Brachiorum robore imprimis excellit: pedibus manuum officia facit: vbi opus ſit: vidimus nos vinctum, cùm diſiectam procul à nobis nucem manibus attingere nequiret, pedibus tentâſſe: vbi id non proceſsit, feſtuca apprehenſa cibum propius attraxiſſe. niſi coactus in manus nunquam, ſed in pedes ſe demittit. Fugientem vidimus, è culmine in culmen trans viam cùm vellet tranſilire, catenam, quæ pendebat, manu collegiſſe. Saltum auerſum vnus omnium animalium ſuaptè natura facit: quem de eo didicit homo. Ridet quoque, atque etiam cachinnatur. Catellos, atque infantulos mirè diligit. vnum in ſummas tegulas aſportaſſe aliquando audiuimus. Ælianus infantillum aqua calida necâſſe prodidit: cui nutricem apparâſſe lauacra vidiſſet. Cercopithecum adeò exhorrere crocodilum: vt cætera omnia pericula nihili pendat. Crocodilum cùm non haberemus, lacertum appoſuimus non ſine illius magna abominatione, & ſpectantium riſu. Carnes non omnia genera attingunt: ídque ſerò. Citius tunc ſeneſcunt: & frequenti laborant faſtidio. Quo ſeſe leuant guſtatis herbis. Acerrima quæque appetunt: miro modo caſtaneas: ſed præter cætera, bellariis magnopere delectantur. Vini adeò auidus, vt multa eius ſpe faciat iuſſus. Frigoris impatiens hybernos ad focos totum ſe exporrigit. Si eius copia non ſit: ita ſeſe colligit, quemadmodum aiunt, humanum fætum in vtero ſeſe continere, ſubducto inter humeros capite, concuruato dorſo, manibus inter inguina demiſsis conglobatur. Minutiora animalia, quæ ceperit, deuorat. Muſcas mirè odit. Cùm apricatur, corpus curat. Gaudet pulcher haberi: auditque libens laudes. Intelligit conuicia: ſi poteſt, aufugit: ſin minus, triſtis eſt: imbecilliores etiam malè habet. quod reliquum eſt, procul abſterret conuiciantes: vultus ſeueritate, truculentis buccis, oculis intentis. Quippiam ſurrepturus, diſsimulat, atque alìorſum ſpectat: mox inuadit deimprouiſo: ac fuga ſeſe ſubtrahit è ſupplicio. accuſatus tum de ſuperiore loco cauſſam dicit, frequenti mandibularum agitatione crimen negans, aut pœnam deprecans. Non ſemel accepit de me medicamentum maximis in morbis etiam libens: vt & hoc ſuperentur noſtri γαστρίμαργοι. Buccarum manticulas habet, in quibus recondat cibum; quaſi comederit, intereà aliud rogat. Etiam catulos ex ipſis natos audieram in prouincia Narbonenſi, cùm hæc proderem. vt & illud Plinij iuret cætera vanum ſit. Feras, quæ manſueſcerent, non gignere. Præſertim cùm ipſe ſcribat: ſimias catulos ſuos oſtentare, quos domi peperetint. Puto ego nullum penè animal homini magis inimicum homine. Secundo loco ſimiam ſtatuo. Nam infantes non naturæ gratia, ſed catulorum ſuorum vel memoria, vel deſiderio, certè ſimilitudine caros habent. In Numidia milites qui fuere, narrârunt nobis: vidiſſe ſeſe eorum greges, ad exercitus, quos viderant, ordines inſtruere, cogere, caſtigare: pro lanceis ramos, aut feſtucas in humeris habere: ſiſtere agmen, procurrere, recurrere. verum eius rei fides penès autores eſto. Ælianus etiam ſtudioſè aurigantem ſe vidiſſe prodit. Felem inſequentem cùm ſe arbore ſuperata euadere fruſtra videret, quô ille quoque arrepſiſſet: ſimiam tenuiſsimo ramulo, quô hoſtis accedere metueret, commiſſam ſalutem tutatam eſſe. Aiunt geminos ſæpè parere. Venatoribus inſectantibus, eum quem plus amet, tollere inter vlnas neglecto altero. Hunc impendente metu conſilium è re capere: in matris ſcapulas inſilire. Illam de fuga, atque onere eius, quem complexu aufert, feſſam, ipſum remittere, atque relinquere, præruptáque petere, altero nunquam ſeſe auellente. Ita, quem amaret, amittere: quem contemneret, ſeruari. Hæc hactenus

nus competta genera habemus: ſi quis plura nota habeat, addet ad ſcientiam. Nam & nouæ terræ ſunt repertæ, & nouum genus hominum, incompertáque antehac animalia. Hæc ſanè mera hiſtoria eſt. Ælianus apud Indiæ populos Ptaſios ſimiarum magnitudinem Hircanos æquate canes, comam, barbámque nullo artificio compoſitam habere. Leoninam caudam flauam capiti concolorem: cætero corpore albas eſſe. Montana colere: ex iis locis victum ſibi quærere. Latagen vrbem eius regionis caput eſſe: in eius ſuburbia frequentes quotidie conuenire. Regis iuſſu oblatam oryzam eſitare: exacta fame innoxias redire. Idque è Megaſthenis hiſtoria deſcripſiſſe. Hanc ſpeciem recenſet ipſe ſine nomine: Plinius *Callitrichen* vocat. Plinius autor eſt: Orſeos Indiæ populos candidas ſimias populares habere. hoc & è Luſitanis nauigatoribus audiuimus. Ruffarum genus apud Indos item produnt tanta libidine, vt mulieres etiam publicè adoriantur. Itaque vnum id genus & negligi, & tanquam adulterum exigi è ciuitatibus. Ridiculum mirum de venatione. Neque retibus, neque canibus capi, ſed dolis. vt enim rerum omnium imitabundas tradunt: calceos in conſpectu poni, quos ſibi induunt venatores, tum alios plumbeos quibus laqueus ſubſit, diſponunt. Inde abitum ſimulant, atque latent. Aduolant ſimiæ: calceos inducunt: nodum è vinculo nectunt. Ita fugæ præſidio deſtitutæ prehenduntur. Præterea peluim aqua plenam ſtatui: ea aqua venatores oculos lauare ſibi: tum effuſa, viſcum indere: quo illæ ſibi oculos inuiſcent. In Luſitanis nauigationibus aliud genus longè diuerſum repertum eſt. Poſteriore parte ſimiam, anteriore vulpem referre: quaſi vulpiſimiam dicas, ſicuti vulpanſerem. Humanis pedibus, noctuæ auribus. Imi ventris corium duplex eſſe. altero viſcera atque inteſtina tegi: alterum Bulgæ vicem tenere: in ea enim catulos condi, neque niſi ad ſugendum lac, exire. Id animal in Paira regione eſſe, quæ oram extremæ ambit Æthiopiæ. Hanc Plinius in octauo videtur deſignare: quam *Cephon* nominat. verùm quum nullam, præter pedum hiſtoriam, ponat: non poſſumus affirmare.

Malè fecit Ariſtoteles: qui, cùm ſimiarum genera hic enumeraret, non meminerit τοῦ χοιροπιθήκου: de quo paulò infra. Huius ſpeciem neque vidimus, neque audiuimus de ea quicquam: niſi ea ſit, quam circulatores quidam circumferebant. *Suſimiam* potes commodiſſimè interpretari. facies alterius hæc eſt.

LXXXIV. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ πίθηκοι, δασεῖς μέν εἰσι τὰ πρανῆ, ὡς ὄντες τετράποδες· καὶ τὰ ὕπτια δὲ ὡσαύτως, ὡς ὄντες ἀνθρωποειδεῖς. τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἐναντίως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν τετραπόδων, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. πλὴν ἥ τε θρὶξ παχεῖα, καὶ δασεῖς ἐπ' ἀμφότερα σφόδρα εἰσὶν οἱ πίθηκοι. τὸ δὲ πρόσωπον, ἔχει πολλὰς ὁμοιότητας τῷ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ γὰρ μυκτῆρας, καὶ ὦτα παραπλήσια ἔχει καὶ ὀδόντας, ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος, καὶ τοὺς προσθίους καὶ τοὺς γομφίους. ἔτι δὲ βλεφαρίδας, τῶν ἄλλων τετραπόδων οὐκ ἐπ' ἀμφότερα ἐχόντων, οὗτος ἔχει μὲν, λεπτὰς δὲ σφόδρα, καὶ μᾶλλον τὰς κάτω, καὶ μικρὰς πάμπαν· τὰ γὰρ ἄλλα τετράποδα, ταύτας οὐκ ἔχει. ἔχει δὲ ἐν τῷ στήθει δύο θηλὰς μαστῶν

Simiæ partes quæ cælum ſpectant, vt piloſæ ſunt: propterea quòd quadrupedum generi aſcribuntur: ita quæ ad terram deuergunt quoque: quia hominis ſpeciem referunt. Nam in homine, & quadrupedibus hoc contrario ſe habere modo ſupra dictum eſt. Cæterùm ſimijs craſſus pilus, ac prædenſus vtraque in parte eſt. Eius verò facies multis modis humanæ ſimilis. Quippe tum nares, tum auriculæ: item dentes tam primores, quàm maxillares ſunt propemodum tales, quales & homini. Quinetiam quadrupedes cæteræ cùm in vtraque gena neutiquam palpebras habeant: ipſa habet, ſed tenues admodum: tenuiores verò inferiores, atque perpuſillos: quibus carent quadrupedes aliæ. Ei ſunt in pectore papillæ duæ paruarum mammarum.

μικρῶν. ἔχει δὲ καὶ βραχίονας, ὥσπερ ἄνθρωπος, πλὴν δασεῖς· καὶ κάμπτει καὶ τούτους καὶ τὰ σκέλη ὥσπερ ἄνθρωπος, τὰς περιφερείας πρὸς ἀλλήλας ἀμφοτέρων τῶν κώλων. πρὸς δὲ τούτοις, χεῖρας καὶ δακτύλους καὶ ὄνυχας ὁμοίως τοῖς ἀνθρώποις· πλὴν πάντα ταῦτα ἐπὶ τὸ θηριωδέστερον. ἰδίους δὲ τοὺς πόδας· εἰσὶ γὰρ οἷον χεῖρες μεγάλαι. καὶ οἱ δάκτυλοι, ὥσπερ οἱ τῶν χειρῶν· ὁ μέσος, μακρότατος· καὶ τὸ κάτω τοῦ ποδὸς, χειρὶ ὅμοιον· πλὴν ἐπὶ τὸ μῆκος τῆς χειρὸς ἐπὶ τὰ ἔσχατα τεῖνον, καθάπερ θέναρ. τοῦτο δὲ ἐπ' ἄκρου σκληρότερον, κακῶς καὶ ἀμυδρῶς μιμούμενον πτέρναν. κέχρηται δὲ τοῖς ποσὶν ἐπ' ἄμφω, καὶ ὡς χερσὶ, καὶ ὡς ποσὶ, καὶ συγκάμπτει ὥσπερ χεῖρας. ἔχει δὲ τὸν ἀγκῶνα καὶ τὸν μηρὸν βραχεῖς, ὥσπερ πρὸς τὸν βραχίονα καὶ τὴν κνήμην. ὀμφαλὸν δ' ἐξέχοντα μὲν οὐκ ἔχει, σκληρὸν δὲ καὶ κατὰ τὸν τόπον τοῦτον τοῦ ὀμφαλοῦ. τὰ δ' ἄνω τῶν κάτω πολὺ μείζονα ἔχει, ὥσπερ τὰ τετράποδα. σχεδὸν γὰρ, ὥσπερ πέντε πρὸς τρία ἐστί, καὶ διά τε ταῦτα, καὶ διὰ τὸ τοὺς πόδας ἔχειν ὁμοίους χερσὶ, καὶ ὥσπερανεὶ συγκειμένοις ἐκ χειρὸς καὶ ποδός· ἐκ μὲν ποδὸς, κατὰ τὸ τῆς πτέρνης ἔσχατον· ἐκ δὲ χειρὸς, τἄλλα μέρη. καὶ γὰρ οἱ δάκτυλοι ἔχουσι τὸ καλούμενον θέναρ. διατελεῖ δὲ τὸν πλείω χρόνον τετράπουν ὂν μᾶλλον ἢ ὀρθόν· καὶ οὔτ' ἰσχία ἔχει ὡς τετράπουν ὄν, οὔτε κέρκον ὡς δίπουν, πλὴν μικρὸν τὸ ὅλον, ὅσον σημείου χάριν. ἔχει δὲ καὶ τὸ αἰδοῖον ἡ θήλεια ὅμοιον γυναικός· ὁ δ' ἄῤῥην, κυνωδέστερον ἢ ἀνθρώπου. οἱ δὲ κῆβοι, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἔχουσι κέρκον· τὰ δ' ἐντὸς διαιρεθέντα, ὅμοια ἔχουσιν ἀνθρώπῳ πάντα τὰ τοιαῦτα.

Ad hæc, hominis brachia, niſi hirta eſſent. Quæ etiam ſicut & crura hominis modo inflectat. Nam & horum, & illorum curuaturas inter ſe habet contrarias. Tum manus, digitos, vngues, quaſi humanos. Verùm hæc omnia ferinam ad naturam potiùs vergunt. Suus quidam modus pedibus, ac peculiaris. Etenim quaſi manus quædam magnæ ſunt. Quippe & digiti in iis, veluti manuum, medio longiſſimo. Et planta manui ſimilis, quanquam porrectior ad extremum vſque, ſicuti vola. Cuius poſtremum calloſius eſt: inepta, atque inexplanata calcanei ſimilitudine. Pedum vſus, & pro manibus, & pro pedibus: flectit enim eos manuum modo. Superior brachij pars, & coxa, breues: ſi ad vlnæ, & tibiæ magnitudinem referantur. Vmbilicus non prominet: ſed durum quiddam ibi inuenias. Superæ partes inferis maiores: quaſi ſi quinarium cum ternario conferas. Hoc autem tum ex quadrupedum natura: tum propterea quòd pedes & manibus ſimiles habet, & quaſi ex pedum, manuúmque conſtitutione compoſitos. Nam calcanei poſtrema pedem, cæteræ partes manum repræſentant. Habent enim digiti id, quod volam appellamus. Quadrupedis habitu frequentiore eſt: próque eo nates non habet: neque caudam, quoniam bipes. Sed perpuſillam omnino illam, & notæ tantùm gratia. Fæminæ genitale muliebri ſpecie eſt: maribus canina potius, quàm humana. Cebi, ſicuti diximus, caudati ſunt. Vniuerſo generi viſcera ſimilia humanis.

CAESAR.

Poſt enumeratas ſpecies oſtendit communionem cum homine, & cum quadrupedibus: quemadmodum propoſuerat. Sunt autem communionum capita hæc. Hominis hoc. Pectus, venter, femina hirta. In facie naſum, auriculas: item dentes omnes. Palpebras in vtraque gena. Mammas in pectore binas cum totidem papillis. Brachiorum oſſa, curuaturáſque, atque crurum flexiones. Manus, digitos, vngues, calcaneum, vmbilicum. Cauda caret: præterea genitalia vtroque in ſexu. Poſtremò viſcera ſimilia omnia. Quadrupedum autem affinitas, hæc: quoniam dorſum hirtum habet. Hoc enim ab homine abſtulit ſupra Philoſophus. Iccirco in *Phyſiognomicis* hirtidorſos homines ferinos iudicat. Dorſum quoque ſimia habet, quàm pectus piloſius: item pectus ipſum, ac ventrem plus, quàm homo. Præterea pilum horridiorem genæ inferis: palpebras exiliores, & rariores quàm homo. Brachia hirſuta. Manus, digitos, vngues ad beſtiarum genera degenerantia. Superam partem infera maiorem. Cuius rei cauſſas aſſignat duas, ex duobus principiis acceptis à natura. Primum eſt: quia quadrupedes tales agnouimus ſupra. Simiam autem maiorem ætatis partem agere habitu quadrupedis, quàm bipedis. Alterum eſt: quia pedes non modò pedes ſunt: ſed etiam manuum & formam admiſtam obtinent, & officium faciunt. Sic intelligit; ſuperiorum partium tantam eſſe vim: vt etiam inferiorum loca occupârint. Habet præterea ex quadrupedum natura ſimia hoc: vt naribus carcat: neque tamen penitus cauda careat: gerere enim caudæ quaſi notam quandam. poſtremò genitale ſimius canino ſimilius. Hæc cùm gerat ſeparatim partim cum beſtiis partim cum homine communia: illud habuit ſibi peculiare, quòd eſſet in vno membro ex duobus compoſito. Pedes enim ſola omnium ex pedum manuúmque conſtitutione compoſitos.

Caudæ notam, ſiue veſtigium animaduertit: quam vix oculis deprehendas. Tactu tamen

ſubeſſe

ſubeſſe intelligas: quam ſi attrectare tentes, prompta miráque celeritate ſeſe ſubtrahit: ridiculáque indignatione læſam præ ſe fert.

Dixit: τὰ ὕπτια piloſa more hominis: quaſi verò vrſi, lynces, vulpes, tales non ſint. Leo quoque pendulos habet pilos ſub ventre longiores quàm in dorſo. Sunt itaque ſuapte natura hirtæ feræ, non hominis participatu.

Caninum genitale dixit ſimij, non temerè. Nodos enim quoſdam deprehendimus: differt autem figura glandis: præterea in iuuenculo ſimio id obſeruauimus: præputio tegi totum: neque quicquam extare præter foramen: pelliculæ enim oram oſculo foraminis vniri: adultis poſteà detegitur.

Nota loquutionem. τὰ δ' ἐντὸς διαιρεθέντα ὅμοια ἔχουσιν ἀνθρώπῳ. At ſanè etiam ſi non diſſecentur habent ſimilia. Voluit dicere, ὁρᾶται.

Item illam. πλὴν ἡ θρὶξ παχεῖα, καὶ δασεῖς ἐπ' ἀμφότερα σφόδρα εἰσὶν οἱ πίθηκοι. Mutat enim: alius dixiſſet, καὶ δασεῖα ἐπ' ἀμφότερά ἐστι τοῖς πιθήκοις.

Obſeruabis etiam verboſiorem, cùm de palpebris loquitur. Commodiùs ſic. Quinetiam inferioris genæ palpebris cùm careant quadrupedes: habet ipſa in vtriſque, ſed tenues: inferiores autem etiam tenuiores atque minores.

Vrſi naturam ſi inter hominem, & ſimiam appoſuiſſet, ſine reprehenſione pleniorem nobis ſcientiam oſtendiſſet. Ad eum nanque modum ſummus opifex rerum ſeriem concatenauit à planta ad hominem: vt quaſi ſine vllo cohæreant interuallo. Sic ζωόφυτα cum plantis bruta coniungunt. Sic cum homine ſimia, quadrupedes. Itaque in hominis quoque ſpecie inueniamus diuinos, humanos, feros: poſt hos ſatyros, tum ſimias, inde cynocephalos, hinc cebos: poſteà vrſos, hinc canes aut alia. Partium quoque coniunctionem intelligas ex eo, quòd quædam ἀμφοτερίζουσι: vt canum quidam quinis digitis, alij quatuor. Sus & biſulcus, & ſolipes: præterea confuſas ſpecies: vt mulorum, hybridarum, lyciſcarum. Item ex hirco, & oue. Poſtremò partes ipſæ quoque diuerſarum ſpecierum in vna: biſulcus & ſolipes idem camelus, multifidus & ſolipes idem elephas: præterea eiuſdem ſpeciei partes: vt manus & pes, in pede ſimiæ. Caput, pectus, venter ſub vna cruſta cancri.

Theodorus: λεπτὰς δὲ σφόδρα, καὶ μικρὰς πάμπαν: legit μακράς. At enimuero breuiſſimum ibi pilum habent. Albertus quoque legit, *curtum, & ſubtilem.* Et ſanè Ariſtoteles vult ea in parte degenerantem ab homine oſtendere. Nam quòd habet, homini ſimilis eſt: quòd tenues, & curtas, quadrupedi. Eſt enim non benè habere ſimile ei, quod eſt, non habere.

Malè quoque interpretatus eſt, πάμπαν, *potiſſimum, & quinque digitorum medium, longiorem: longiſſimum* potiùs: in quo certiorem haberet autorem Ariſtotelem quem ſequeretur: ait enim μακρότατος: quàm Plinium, quem æmularetur: qui dixit, *longiorem.*

Idem τὰ ἔσχατα *poſtrema:* potiùs *extrema:* tendit enim ea pars in anteriorem partem. è contrario, τὸ ἄκρον, cùm de calce loquitur: poſtremum potiùs dixiſſet, quàm extremum.

Lacertum βραχίονα. vitanda ambiguitas Philoſopho: Medici enim lacertos muſculóſque eoſdem ſtatuunt: pro vtroque tamen Cicero.

Καὶ γὰρ οἱ δάκτυλοι ἔχουσι τὸ καλούμενον θέναρ. Theodorus: *digiti nanque volæ ſpeciem gerunt.* At digitos quis volam dicat? ſed appoſitos volæ dicit Philoſophus. Sic dicimus ἐχόμενον *conſequens:* apud Galenum ταῖς ἐχομέναις, ſignificat, *quotidie,* id eſt continentibus diebus.

Κῆβοι κέρκον ἔχουσι. Ariſtophanis interpres Ἀχαρίδιοι, κόλουρα appellat animalia ſine cauda: atque ob id inepta ſacrificiis.

CAPVT

CAPVT DECIMVM-QVARTVM,

De partibus quadrupedum oua parientium.

LXXXV. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν οὖν εἰς τὸ ἐκτὸς τῶν ζωοτοκούντων μόρια, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. τὰ δὲ τετράποδα μὲν, ᾠοτόκα δὲ καὶ ἔναιμα, (οὐδὲν δ' ᾠοτοκεῖ χερσαῖον καὶ ἔναιμον, μὴ τετράπουν ὂν, ἢ ἄπουν) κεφαλὴν μὲν ἔχει καὶ αὐχένα καὶ νῶτον, καὶ τὰ πρανῆ, καὶ τὰ ὕπτια τοῦ σώματος. ἔτι δὲ σκέλη πρόσθια καὶ ὀπίσθια, καὶ τὸ ἀνάλογον τῷ στήθει, ὥσπερ τὰ ζωοτόκα τῶν τετραπόδων· καὶ κέρκον τὰ μὲν πλεῖστα, μείζω· ὀλίγα δ' ἐλάττω. πάντα δὲ πολυδάκτυλα καὶ πολυσχιδῆ ἐστι τὰ τοιαῦτα.

IGitur quæ animal pariunt, partes extimas ad hunc habent modum. At quadrupedes, quæ oua edunt, & ſanguine conſtant (neque enim vllum terrenum animal concretum ſanguine eſt, quin idem aut quatuor, aut nullis pedibus fultum ſit) eæ caput habent, & collum, & dorſum, & quæ cælum ſpectant partes corporis, & quæ terram. Item crura tum anteriora, tum poſteriora: prætereà aliquid vice pectoris, ſicuti & quadrupedes illæ, quæ animal pariunt. Plurimæ quoque caudam gerunt longiorem, paucæ breuem. Cæterùm omnes multidigitæ, ac multifidæ exiſtunt.

CAESAR.

LIBER hic in duas ſecabatur partes. In priore continetur narratio partium exteriorum: in poſteriore interiorum. Priorem partem in particulas digerimus pro materiæ ratione. Iccirco hæc eſto portio altera de ouiparis. Summatim igitur declarat, in quibus conueniat ouiparis cum viuiparis. Sic enim procedit per veſtigia iam nota. Nunc ergo de quadrupedibus: mox alterum apponet genus, quod hîc deſignat. Ait enim aut quaternis, aut nullis fulciri pedibus.

Τετράποδα, ᾠοτόκα, καὶ ἔναιμα. Supra diſpiciebamus, an neceſſariò hæc iungerentur. Neque inueniebamus vllam quadrupedem viuiparam, quæ non eſſet ἔναιμος. Puto idem de ouiparis quadrupedibus: & τὸ ἔναιμα, additum eſſe ad explicationem, non autem ad differentiam. Nam ἔντομον animal inſectum ἄναιμον quadrupes eſt. Verùm quòd diecula vitam tranſigat, neque viuiparum, neque ouiparum fuerit.

Feſtiuè dixit: quadrupedes habere crura anteriora, & poſteriora. Quis enim dubitet?

Ait: vice pectoris aliquid habere. Sanè ita eſt. Cùm enim caput attollunt, aliquid infra collum è regione erectum oſtentant. Id quod etiam in teſtudinibus animaduertas. verùm intus conditum.

Cùm legis: καὶ κέρκον τὰ μὲν πλεῖστα: ſtatim coniunge, μείζω. Caudam enim omnes gerunt: non ſolùm plurimæ: ſed plurimæ gerunt longam, paucæ curtam: vt teſtudines. prolixa lacertorum generibus, ſcinco, crocodilo, ſalamandræ, chamæleoni, ſtellionibus.

Εἰς τὸ ἐκτὸς, extimæ partes, nouo modo loquendi: quod & ſupra, & mox dicet, τὰ ἔξω.

Dixit: πολυδάκτυλα, καὶ πολυσχιδῆ. non nugatione, vt quis putare poſſit: ſed propterea quòd quibuſdam digiti non ſunt ita expreſſi: quo in genere teſtudines exiſtunt: addidit πολυσχιδῆ. Quaſi dicat: ſaltem multifidi. Theodorus otiosè hoc præteriit, & veros digitos, eóſque dearticulatos æquè omnibus aſcripſit. *Pedes*, inquit, *in plures digitos habent diſcretos.*

LXXXVI.

LXXXVI. ARISTOTELES.

Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τὰ αἰσθητήρια καὶ γλῶτταν πάντα, πλὴν ὁ ἐν Αἰγύπτῳ κροκόδειλος. ἔοικε δὲ παραπλήσιος τῶν ἰχθύων τισίν. ὅλως μὲν γὰρ οἱ ἰχθύες ἀκανθώδη, καὶ οὐκ ἀπολελυμένην ἔχουσι τὴν γλῶτταν· ἔνιοι δὲ πάμπαν λεῖον καὶ ἀδιάρθρωτον τὸν τόπον, μὴ ἐγκλίνοντι σφόδρα τὸ χεῖλος.

PArtes etiam ſentiendi officio deſtinatas, ac linguam quoque omnes habent, præter Aegyptium crocodilum. Is nanque piſcium quorundam natura propior eſt. At piſcibus ſpinea, atque inexplicata lingua eſt omnino. Quidam etiam leuem atque indiſcretum locum habent penitus: niſi labra vehementer diducantur.

CÆSAR.

NVNC à membris, in quibus ſenſuum ſedes, ac vis eſt, agnoſcit Linguam in omnibus, excepto crocodilo. Reddit cauſſam. Quoniam piſcium naturæ particeps ſit. Maior propoſitio ſyllogiſmi: piſces lingua carent: aut inexplicatam & cohærentem habent.

Non rectè dixit τὰ αἰσθητήρια, *ſenſus*, Theodorus. neque enim de ſenſibus loquitur, ſed de membris. Quædam enim animalia habent ſenſus, ſenſuum inſtrumenta cum cæteris communia non habent. neque nares, neque linguam piſces: odoratum nihilo ſeciùs in ipſis eſſe manifeſtum eſt, itémque guſtum. Addidit idem de ſuo: ſenſus totidem, quot cæteris quadrupedibus. Nam talpa quadrupes eſt: & quatuor tantùm ſenſus habet. Vides quanto periculo inurantur Philoſophi dicta calamiſtris.

Ὅλως hîc idem ſignificat, quod πάντες, id eſt ὅλον γένος ἰχθύων: vbi vides differentias in linguis. ἀκανθώδη intelligit maxillæ inferiori adeò hærentem, vt eius ſpinæ pars videatur. Eſt aliis carnea vt in lupis animaduertimus: verùm, niſi coquantur, haud ita expreſſa diſcernitur. Vltima differentia duobus verbis dignoſcitur. Primum eſt, ἀδιάρθρωτον: non enim poteſt eſſe indiſcreta atque inſeparata lingua, niſi inſit. Alterum eſt, λεῖον. In quibus linguæ locus adeò planus, ac læuis eſt, vt nulla inſit, & ſit locus ſine locato. Theodorus longa circuitione verborum omnia confudit. De his in quarto exactiùs.

Ὁ ἐν Αἰγύπτῳ. Elegantia. alius dixiſſet, ὁ Αἰγύπτιος: Faciunt hæc verba ſuſpicari, alibi quàm in Ægypto eſſe crocodilos: ſanè id verum eſt. Nanque & olim ſcriptum fuit in fluuiis Indiæ belluas illas inueniri: & nuper compertum eſt in Africæ flumine Senega maximos eſſe.

Μὴ ἐγκλίνοντι σφόδρα τὸ χεῖλος. Atticiſmus, pro eo, quod alij dicerent: μὴ ἐγκλινομένου τοῦ χείλους. Quaſi dicat: tibi ſit locus ille penitus ἀδιάρθρωτος, non teclinanti labrum.

Πάμπαν, dixit Theodorus: *adeò*. Nobis bene cecidit: vt cùm, *omnino*, interpretari poſſemus: maluerimus dicere, *penitus*. Quod aduerbium maximè ad linguæ ſitum eſt accommodatum.

LXXXVII. ARISTOTELES.

Ὦτα δ᾽ οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ τοὺς πόρους τῆς ἀκοῆς μόνον πάντα τὰ τοιαῦτα.

AVriculas quoque nullas, ſed ad audiendum meatus tantùm habent omnia.

CAESAR.

ECCE quemadmodum membrorum, non ſenſuum tractat, τὸ ἔχειν, τὸ πῶς, τὸ τί, τὸ μὴ ἔχειν: ſicuti initio propoſuerat. Eſt autem natura ouiparorum: tametſi non eorum tantùm. Nam inter aquatilia, etiam quæ animal pariunt, auriculis carent.

LXXXVIII. ARISTOTELES.

Οὐ δὲ μαστοὺς, οὐδ᾽ αἰδοῖον, οὐδ᾽ ὄρχεις ἔξω φανερούς, ἀλλ᾽ ἐντός.

NEque mammas, neque genitale, neque teſticulos manifeſtos, ſed intus.

CAESAR

C Æ S A R.

DIXERAT, αἰδοιώδεια : & exequutus eſt. Nunc membra generationis recenſet : & ea quibus fætus editus capiat commoda. Eſt autem his quoque in capitibus differentia. Nanque mammas omnino habent nullas : ſed neque mammarum, aut proportionem, aut vſum. Genitale non habent : at vſum habent coëundi : affricatione enim quadam explent : quemadmodum piſces, & ſerpentes. Teſtium verò non ſolum vſum, ſed etiam ſubſtantiam habent.

LXXXIX. A R I S T O T E L E S.

Οὔτ᾽ δὲ τρίχας, ἀλλὰ πάντ᾽ ἐπὶ φολιδωτά.

NEque pilos : ſed omnia ſcabro corio teguntur.

C Æ S A R.

SANE ita eſt in cæteris: in teſtudinibus tẽperanda oratio eſt. Quippe eæ tantùm partes, quæ mobiles apparent, ſcabræ ſunt. Nam cortex ille craſſior tametſi pro corio eſt : tamen videtur peculiarem naturam quandam ſibi vindicaſſe. Quid ? quod cæteræ quoque cutis aliquantam obtinet proportionem. Cancellatis enim quibuſdam quaſi plagulis diſcretus ſquammarum lineamenta repræſentat.

Φολιδωτὰ Theodorus more ſuo *corticem* tranſtulit. At Plinius in XXVIII. de Scinco loquens: *Squammarum ſeta ad caudam verſa.*

XC. A R I S T O T E L E S.

Ἔστι δὲ καρχαρόδοντα πάντα.

OMnibus ſerrati dentes.

C Æ S A R.

VIDE diligenter quid ſentire debeas. Nam Scincus nullum penitus dentem habet : ſed hiatum vaſtiſſimum, & oram oris continua acie penè orbiculari : figura à crocodilo non differt, ſed ſquammularum ſitu : auerſas enim à cauda eſſe ait Plinius. maximum eſſe Indicum, mox Arabicum. Alia quoque Lacertaceorum genera ſunt. Lacertus, Stellio Moluris, Salamandra, Chamæleo. Lacertorum genera ſumma duo : vnum minuſculum fului coloris in maceriis & parietinis latens : apricator maximus eſt. Hominem fugit : à felibus mirè expetitur : eum igitur ex inſidiis captum ſi deuorarint, maceſcunt adeò, vix vt queant conſiſtere. Nullo enim cibo proficiunt: neque niſi ſub hyemem reſtituuntur. Tum verò euadunt nitidiſſimi. Alterum genus prægrande etiam cubitalem implet magnitudinem: aliquando etiam excedit. Colore aureo lucet, aut pallido. Hominis aiunt eſſe amantiſſimum. Prætereuntem ſanè è ſepibus, aut riparum toris adeò contentis obtuetur oculis, vt nunquam nictet: quinetiam circumacto capite obtutu eum proſequitur. Ferunt dormientem hominem ſeruare, ne ab anguibus quippiam capiat detrimenti. Nam cùm ſerpentum generibus maximas gerit inimicitias. Igitur oppreſſum ſomno meſſorem cùm aggreditur coluber, Lacertus vnguibus adrepens hominem excitat. Tum communem hoſtem pariter inſequuntur. Vtriuſque pugna memorabilis à nobis diu ſpectata eſt in ſylua noſtra. Quod maximè mireris, non audere anguem ore aggredi aduerſarium : ſed cauda pugnare. Lacertus omnes aditus ad illius fauces tentare. Ille in orbem ſeſe colligere, atque altè elatus vibrare linguam: poſteà exſinuatus ſimulata fuga, tum cauda impetere, tum ex obliquo inceſſere. Ego

ſtupidus

ſtupidus non tam pugnam mirari, quàm quòd me præſentem atque etiam cum telo ad manum neuter aufugeret. Anguis metu, ne à tergo correptus hoſti pœnas daret. Lacertus, credo, opem à me ſperans. Intereà caudæ ictum cùm fruſtra euadere conatus eſſet ſemel, atque tum anguis eliſum inuaderet, ego illum diſſecui. Lacertus reſumpto animo hoſtem mordicus arreptum nō prius dimiſit, quàm porrectū, ac moribundū viderit. Hunc Lacertū appellant Thuſci *Ramarrum* noſtrates Ligurum: *Stellionem*, *Blandam* Vaſcones vocant, ventre turgido eſt, ſegnis. Colore ſubnigro, maculis croceis aut pallidis: vnde & nomen. A quo crimen Iureconſulti nominârunt. Non ſolus Virgilius credidit frumentorum perniciem. Nam id vulgò quoque perſuaſum eſt. In ſimetis ſæpe reperitur. Huic quoque oculorum orbes contentiſſimorum ſine nictatione. Putant eius obtutum perniciosum. Moluris aquaticus lacertus eſt, colore fuſco. Vaſcones falsò vocant *Scorpionem*. Eius meminit Nicander in hiſtoria Chelydri. Vbi enim ſtagna exaruerint, id genus ſerpentū egredi ad ranas moluridáſq; per prata perſequēdas. Vbi fallitur Interpres, qui Locuſtarum ſpeciem air eſſe Molurida. à cauda nomen traxere, diminutiua figura à Moluris ſerpentibus.

Salamandræ formam non deſcripſit Ariſtoteles ſimili, atque aliis de animalibus, incuria animaduertenda. Eſt autem Lacerti facie, ſed cauda breuiore, morſu noxio. In quinto *Hiſtoriarum* ſcribit Philoſophus ignem ab ea extingui. Quare ineptè pingunt eam ignes ore iaculantem. Aelianus ait à Fabris deprehendi, quoties animaduertant fruſtra flare folles: neque ignem edi à ſuccenſis carbonibus. Plinius tradit, ſtellatam eſſe: non niſi magnis imbribus prouenire: ſerenitate deficere. Vidimus ad radices & initia Apennini in Taurinis prope Padum cinerei coloris Lacertulam in carioſo tigno Caſtri veteris: vnde etiam alii eam putabamus. Prodidit enim ſe ſonitu corroſionis. Hæc ſunt genera comperta nobis. Nunc de Crocodilo atque Chamæleonte cum Ariſtotele videamus.

XCI. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ κροκόδιλοι οἱ ποτάμιοι, ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς μὲν ὑὸς, ὀδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας καὶ ὄνυχας ἰσχυροὺς, καὶ δέρμα ἄῤῥηκτον φολιδωτόν. βλέπουσι δ' ἐν μὲν τῷ ὕδατι φαύλως, ἔξω δ' ὀξύτατον. τὴν μὲν οὖν ἡμέραν ἐν τῇ γῇ τὸ πλεῖστον διατρίβουσι, τὴν δὲ νύκτα, ἐν τῷ ὕδατι. ἀλεεινότερον γάρ ἐστι τῆς αἰθρίας.

Fluuiales Crocodili ſuillos habent oculos, dentes magnos & exertos, vngues validos, corium impenetrabile, ſquallidum. ſub aqua obſcurè, extra acutiſſimè vident. Maximam igitur diei partem in terra agitant, noctu ſub aqua: propterea quòd ea tepidior ſit, quàm ſerenus aër.

CAESAR.

Hic erat locus partiendi hiſtoriam Crocodilorum in duo genera: fluuiale, & terreſtre. De terreſtri mox in hoc libro, & in quinto. In quibus locis, ne repetamus, exequemur narrationem. Græcum nomen eſt Crocodilus: verùm Etymologia ignota. Grammatici ſuo more nugantur, metuere eum croci colorem. Id quod à nemine proditum eſt. Aegyptios appellâſſe *Kimpſac* olim, ſcribit Herodotus. Nos ſcimus etiam nunc apud illos durare vocem hanc. Mauri nominant *Tenchia*.

Aſcribit cauſſam, quare noctu ſub aqua degat, teporem. Ego aliter cenſeo. Veritum inſidias munitiore conſiſtere loco. Nam ſanè nocturnum gelu in Aegypto blandius eſt, quàm tepor æſtate: & exuſtum ſole ſolum longè calidius. Subter aquam tamen eo quoque agit tempore.

XCII. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ χαμαιλέων, ὅλον μὲν τοῦ σώματος ἔχει τὸ σχῆμα σαυροειδές. τὰ δὲ πλευρὰ, κάτω καθήκει, συνάπτοντα πρὸς τὸ ὑπογάστριον, καθάπερ τοῖς ἰχθύσι. καὶ ἡ ῥάχις ἐπανέστηκεν ὁμοίως τῇ τῶν ἰχθύων. τὸ δὲ πρόσωπον ὁμοιότατον τῷ τοῦ χοιροπιθήκου. κέρκον δ' ἔχει μακρὰν σφόδρα, εἰς

Chamæleontis totum corpus Lacerti ſpecie eſt: coſtis demiſſioribus, quæ ſub ventrem, ſicut in piſcibus, coëunt. Dorſum quoque piſcium modo eminet. Facies ſimillima ei generi ſimiarum, quæ roſtrum præ ſe ferunt porcinum. Prolixam valdè caudā habet in mucronem extenuatam, atque multùm conuolutam

λεπτὸν καθήκουσαν, καὶ συνελιττομένην ἐπὶ πολὺ καθάπερ ἱμάντα, μετεωρότερος δ᾽ ἐστὶ τῇ ἀπὸ τῆς γῆς ἀποστάσει τῶν σαυρῶν. τὰς δὲ καμπὰς τῶν σκελῶν καθάπερ οἱ σαῦροι ἔχει. τῶν δὲ ποδῶν ἕκαστος αὐτοῦ, διῄρηται εἰς μέρη, θέσιν ὁμοίαν πρὸς αὑτὰ ἔχοντα, ὥσπερ ὁ μέγας ἡμῶν δάκτυλος πρὸς τὸ λοιπὸν τῆς χειρὸς ἀντίθεσιν ἔχει. ἐπὶ βραχὺ δὲ καὶ τούτων τῶν μερῶν ἕκαστον διῄρηται εἰς τινας δακτύλους· τῶν μὲν ἐμπροσθεν ποδῶν, τὰ μὲν πρὸς αὐτῷ, τριχῇ, τὰ δ᾽ ἐκτὸς, διχῇ. τῶν δὲ ὀπισθίων τὰ μὲν πρὸς αὐτοῦ, διχῇ, τὰ δ᾽ ἐκτὸς, τριχῇ. ἔχει δὲ καὶ ὀνύχια ἐπὶ τούτων ὅμοια τοῖς τῶν γαμψωνύχων. τραχὺ δ᾽ ἔχει ὅλον τὸ σῶμα, καθάπερ ὁ κροκόδειλος. ὀφθαλμοὺς δ᾽ ἔχει ἐν κοίλῳ κειμένους καὶ μεγάλους σφόδρα, καὶ στρογγύλους, καὶ δέρματι ὁμοίῳ τῷ λοιπῷ σώματος περιεχομένους. κατὰ μέσους δ᾽ αὐτοὺς διαλέλειπται μικρὰ τῇ ὄψει χώρα, δι᾽ ἧς ὁρᾷ. οὐδέποτε δὲ τῷ δέρματι ἐπικαλύπτει τοῦτο. στρέφει δὲ τὸν ὀφθαλμὸν κύκλῳ, καὶ τὴν ὄψιν ἐπὶ πάντας τοὺς τόπους μεταβάλλει, καὶ οὕτως ὁρᾷ ὃ βούλεται. τῆς δὲ χροιᾶς ἡ μεταβολὴ ἐμφυσωμένῳ αὐτῷ γίνεται. ἔχει δὲ καὶ μέλαιναν ταύτην, οὐ πόρρω τῆς τῶν κροκοδείλων, καὶ ὠχρὰν καθάπερ οἱ σαῦροι, μέλανι, ὥσπερ τὰ παρδάλια, διαπεποικιλμένην. γίνεται δὲ καθ᾽ ἅπαν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἡ τοιαύτη μεταβολή. καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ συμμεταβάλλουσιν ὁμοίως τῷ λοιπῷ σώματι, καὶ ἡ κέρκος. ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ ναθὴς ἰσχυρῶς ἐστι, καθάπερ ἡ τῶν χελωνῶν. ἀποθνήσκων τε ὠχρὸς γίνεται· καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ, ἡ χροιὰ τοιαύτη ἐστί. τὰ δὲ περὶ τὸν στόμαχον καὶ τὴν ἀρτηρίαν ὁμοίως ἔχει τοῖς σαύροις κείμενα. σάρκα δ᾽ οὐδαμοῦ ἔχει, πλὴν πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖς σιαγόσιν. ἄσαρκα δὲ παντελῶς ἐστι καὶ ταῖς σιαγόσιν ὀλίγα σαρκία, καὶ περὶ ἄκραν τὴν τῆς κέρκου πρόσφυσιν. καὶ αἷμα δ᾽ ἔχει περί τε τὴν καρδίαν μόνον, καὶ τὰ ὄμματα, καὶ τὸν ἄνω τῆς καρδίας τόπον, καὶ ὅσα ἀπὸ τούτων φλέβια ἀποτείνει. ἔστι δὲ καὶ ἐν τούτοις βραχὺ παντελῶς. κεῖται δὲ καὶ ὁ ἐγκέφαλος ἀνώτερον μὲν ὀλίγον τῶν ὀφθαλμῶν, συνεχὴς δὲ τούτοις. περιαιρεθέντος δὲ τοῦ ἔξωθεν δέρματος τῶν ὀφθαλμῶν, περιέχει τι διαλάμπον, διὰ τούτων οἷον κρίκος χαλκοῦς λεπτός. καθ᾽ ἅπαν δὲ αὐτοῦ τὸ σῶμα σχεδὸν διατείνουσιν ὑμένες πολλοὶ [καὶ ἰσχυροὶ,] καὶ πολὺ ὑπερβάλλοντες τῶν περὶ τὰ λοιπὰ ὑπαρχόντων. ἐνεργεῖ δὲ καὶ τῷ πνεύματι, ἀνατετμημένος ὅλος ἐπὶ πολὺν χρόνον, βραχείας ἰσχυρῶς ἔτι κινήσεως ἐν αὐτῷ περὶ τὴν καρδίαν οὔσης, καὶ συνάγει διαφερόντως μὲν τὰ περὶ τὰ πλευρά, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος. σπλῆνα δ᾽ οὐδαμοῦ ἔχει φανερόν. φωλεύει δὲ καθάπερ οἱ σαῦροι.

lori modo. Excelſiore habitu eſt à terra, quàm Lacertus. Crurum flexiones vt illi. Singuli pedes bipartiti eo inter ſe ſunt ſitu, quo pollex noſter ad reliquam manum obuerſus eſt. Harum partium vtraque in digitos quoſdam breues diſcreta. Priorum pedum pars interior in tres, exterior in duos. Poſteriorum interior in duos, exterior in tres. In quibus vnguiculi vnci. Cutis, cuiuſmodi Crocodilo, aſpera. Oculi in cauo prægrandes, ac rotundi. Eos operit cutis reliquæ ſimilis, modicè in medio pertuſa, quâ viſum tranſmittat. Neque vnquam coit ad tegendum. Vertit oculos in orbem: transfertque viſum, quoquoverſus intueri velit. Mutat colorem vbi inflatur Nanque ſuapte natura niger eſt, nec abſimilis Crocodilo: ſed pallore Lacerti, & perinde atque Pantheræ nigrore variatus. Mutatur vero color toto corpore. Nam & cum eo oculi quoque, atque etiam cauda. Mouetur valde ſegniter: nihilò ſane expeditius quàm teſtudo. Palleſcit moriens: qui color etiam defuncto durat. Gula, gutturiſque ſitus, qualis & Lacerto. Carne Caret penitus, preterquàm in capite, & maxillis. Tametſi in his quoque caruncula admodum & pauca & macilenta exiſtit: atque etiam circa extremæ caudæ radicem. Sanguinem circum cor, atque oculos, partes eas quæ ſupra Cor ſunt: & iis in venulis, quæ ab illis tendunt tantùm: atque in ipſis quoque exiguum admodum. Paulò ſupra oculos Cerebrum, quibus etiam continuatur. Adempta ab oculis cute continetur intus fulgidum quiddam tenuis annuli ænei ſimile. Toto penè corpore diſtenduntur membranæ multæ, ac validæ, longéque quàm in cæteris firmiores. Spirat etiam diſſectus totus longo poſt tempore, pauxillo etiamnum motu durante cordis. Ac preclarè contrahit non ſolùm latera, verùm etiam cæteras corporis partes. Lienem, qui quidem videatur, nullum habet. Latet Lacertorum more.

C Æ S A R.

VIDES Philoſophi diligentiam in narratione tam vilis beſtiolæ. Quam diligentiam vtinam vbique præſtitiſſet. Dicet Chamæleontis raram eſſe hiſtoriam, atque iccircò multa opera elaboratam. Cætera nota omnibus indicatione ſola opus habuiſſe. Ego verò ita cenſco. Philoſopho nihil omittendum; ſempérque ita exiſtimandum « ſi cui quippiam notum ſit, multis ignotum eſſe. Quare cùm omnibus ſcribat, communis omnibus beneficij gratiam facere debere. Plinius de Chamæleonte multa, quippe etiam ex aliis, quàm ex Ariſtorcle. Peculiaris autem natura ei multis in partibus. Pedum differentia, oculorum, ſanguinis, carnis, motus, cauda: coloris mutatio, ſpiratio diſſecti, Lien nullus, & alia quæ Democritus

critus libro certo curauit explicanda. Plinius pauidiſſimum animal prodidit: eámque ait coloris mutandi cauſſam. Detrahere ſupra ſe volantem accipitrem, lacerandúmque præbere iis, quæ illi prædæ eſſe conſueuêre. Venenoſum prætereà atque Elephanto perniciem afferre, niſi deuoret Oleaſtrum.

Χοιροπίθηκον, quid intelligat, neque ipſe in genere ſimiarum declarauit: neque nobis compertum eſt. *ſimiam porcariam* interpretatur Theodorus ſecutus vocabuli filum. *Suſsimiam* dicet qui audeat: quemadmodum alibi monuimus.

Νωθὴς ἰσχυρῶς. Feſtiuè. Atque ſi dicas: Monachus bene malus.

Haud facilè intelligas, quare circumagat oculos ad videndum. Si enim feneſtella illa tranſmittit viſum: quid opus eſt verſatione? an totus oculus pro pupilla eſt? itaque ſpiritibus abſumptis vno in loco, vertitur ad alios alibi ſuppeditandum.

Μετεωρότερος δ᾽ ἐστι τῇ ἀπὸ τῆς γῆς ἀποστάσει. Theodorus ſimpliciſſimè: *elatior à terra.* Non expreſſit efficaciam Græcæ orationis: quam vt aſſequeremur, diximus: habitu. Nam & dorſo elatius eſt. At non eſt ἀπόστασις. *Dorſum* maluimus, ῥάχιν, quàm *ſpinam*: vt totam partem cōprehenderemus. Plinius tamen: ſpinæ acutiore curuatura ἐπανέστηκε: *curuum eſt.* Ita eſt & ἀπόστασις, & ἐπανάστασις.

Ἐπὶ πολύ. multum implicatam. Theodorus addidit: *longis.* Contra ibi: ὁ μέγας ἡμῶν δάκτυλος, omiſit ἡμῶν. Quia manus fiebat mentio: intelligebatur hominis digitus.

Πρὸς αὐτῷ. Pars, quæ ipſi obuerſa eſt: id eſt interior. *domeſticam* vocant noſtri Barbari.

Μικρά. Theodorus, *perquàm exigua.* Nimis auxit paruitatem præter Philoſophi ſententiam.

Plinius in octauo, viperinis orbibus caudæ plicaturam ſimilem dicit. Addit eſſe hianti ſemper ore. Nec aliunde, quàm ex aëre capere cibum. Circa caprificum efferari, aliàs innoxium. reddere colorem, quemcumque attigerit, præter candidum, & rubrum. Reddit etiam cauſſam quare ſit μετεωρότερος. Ait enim crura eſſe ſurrectiora. Plutarchus ſolum colorem album excipit.

Στρέφει ὀφθαλμούς. neſcio quare addiderit Theodorus illa verba. *Nec pupilla motu, ſed oculi verſatione.* Quomodo pupilla non moueatur, ſi verſetur oculus: aut quomodo pupilla moueatur oculo non moto.

Aelianus pugnare eum prodit cum ſerpente fretus feſtuca latiore, quam ore gerat. Tergus enim habere ſerpentum dentibus impenetrabile. Eſſe autem Indiæ peculiare.

Τὴν πρόσφυσιν τῆς κέρκου. Plinius, *caudæ commiſſuram.* Locum expreſſit, vocem defraudauit. Agnaſcentia eſt πρόσφυσις. multa committi, quæ non προσφύεται, conſtat ex Galeni monumentis. Theodorus etiam locum deprauarè deſignauit. *Poſtremum caudæ,* inquit. At poſtremum caudarum eſt mucro. Quod autem hic ait Philoſophus: ἄκρον: demonſtrat agnaſcentem partem ſummam caudæ, quà ſpina eſſe deſinit.

Obſeruato, quid intelligat Plinius in XI. Chamæleonti pulmonem portione eſſe maximum: & nihil aliud intus. Nam & cor habet: & iecoris efficaciam narrat ipſe in libro XXVIII.

Theodorus, ἐν κοίλῳ, *in receſſu.* Poteſt eſſe receſſus ſinè cauitate. Sunt enim oſſa in receſſu cruris. Et cauitas ſinè receſſu.

Mutatur, inquit, *color toto corpore.* Addidit, etiam *oculorum.* Quia non neceſſariò ſequuntur oculi colorem cutis: quemadmodum pilus, & vnguis, aut vngula, id quod in tertio *Hiſtoriarum* proditum eſt. At caudam quare addidit? nonne ea corporis pars eſt?

Ἄσαρκα δ᾽ παντελῶς ἐστὶ πλὴν ἐπὶ ταῖς σιαγόσιν ὀλίγα σαρκία. Caro ſinè carne, id eſt macilenta. Theodorus neglexit. Miram verò naturam. Carere carne, præterquàm in capite, & maxillis. Quippe cætera animalia ibi quàm minimum carnis obtinent.

Συνεχής. Continuum oculis cerebrum fortaſſe ſinè neruis: vt & hoc ſit ei peculiare: quemadmodum carunculis fit odoratus in nobis. Quare minùs fideliter Theodorus, *contiguum.*

Videndum quid ſit: membranas habet toto corpore firmiores τῶν περὶ τὰ λοιπὰ ὑπαρχόντων. Si ſunt toto corpore: quidnam illud reliquum ſit?

Περὶ τὰ πλευρά. *Latera* rectiſſimè interpretêre: ſunt enim circum coſtas, & animaduertes elegantiam. ἐνεργεῖ τῷ πνεύματι. Dubito an ſit ſcribendum: τῷ πνεύμονι. Philoſophus ait: coſtas contrahere, atque etiam cæteras partes. Id quod ſanè plus eſt. Nanque circa cor reſiduus vigor propinqua loca ſanè mouere queat: remotiora minimè. Contra Theodorus inuertit orationem. *Cùm alias*, inquit, *partes contrahit: tum vel maximè coſtas cogere, atque adducere poteſt.* quis ſcit an aduerbium, διαφερόντως, non ſolùm coſtis, ſed etiam membris aliis commune fecerit Philoſophus? neque maius eſt hoc, quod plus moueret coſtas, quàm alia membra: ſed illud, quod membra longinqua moueat. Id voluit, οὐ μὴν ἀλλά.

CAPVT DECIMVM-QVINTVM,

De partibus auium.

XCIII. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δ' ἔνια μόρια καὶ οἱ ὄρνιθες τοῖς εἰρημένοις ἔχουσι ζώοις. καὶ γὰρ κεφαλὴν καὶ αὐχένα πάντ' ἔχει, καὶ νῶτον, καὶ τὰ ὕπτια τοῦ σώματος, καὶ τὸ ἀνάλογον τῷ στήθει. σκέλη δὲ δύο, καθάπερ ἄνθρωπος, μάλιστα τῶν ζώων· πλὴν κάμπτει εἰς τοὔπισθεν ὁμοίως τοῖς τετράποσιν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. χεῖρας δὲ οὐδὲ πόδας προσθίους ἔχει, ἀλλὰ πτέρυγας ἴδιον πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα, ἔτι δὲ τὸ ἰσχίον ὅμοιον μηρῷ μακρὸν καὶ προσπεφυκὸς μέχρις ὑπὸ μέσην τὴν γαστέρα, ὥστε δοκεῖν διαιρούμενον μηρὸν εἶναι· τὸν δὲ μηρὸν μεταξὺ τῆς κνήμης, ἕτερόν τι μέρος. μεγίστους δὲ τοὺς μηροὺς ἔχει τὰ γαμψώνυχα τῶν ὀρνίθων, καὶ τὸ στῆθος ἰσχυρότερον τῶν ἄλλων.

Aues quoque partes quaſdam ſimiles habent ijs, quas diximus, animantibus. Quippe caput, collum omnes, & dorſum, & eas, quæ terram ſpectant, quæque pectoris vicem gerunt. Potiſſimum autem omnium animalium bipedes ſunt, vt homo: quanquam retrorſum curuant crura quadrupedum modo, quo ſupra diximus. At manus, pedéſve anteriores habent nullos: ſed alas, peculiare ſibi præter cæteras animantes. Ad hæc femur ſimile coxæ, longum, ad medium vſque ſubeuntem atque affixum ventrem. Quod cùm auulſum eſt, coxam putes. At ipſa coxa, quæ inter hoc & tibiam eſt, alia quædam pars eſſe videatur. Vncungues aues & maximas habent coxas, & pectus aliis robuſtius.

CÆSAR.

HOc genere auium ſummo intelligimus hîc aliud Caput. Conuenire aues eum cæteris omnibus animalibus certis membris, prima parte docet: capite, collo, pectore. In ſecunda, partim eum homine quia bipedes, partim eum aliis, quia contrario flectunt modo. In tertia, cum neutris: quoniam neque manus habent, neque crura anteriora: ſed proprium ſibi membrum, alas. In quarta deſcribit non membrum peculiare, ſed membri modum. Femur nanque adeò longum habere, vt eius pars medium ſub ventrem tranſmiſſa ibi affigatur: pars extra ſit, atque cruri innitatur. Igitur cùm auellitur, ea pars ſuperior, quæ adhærebat, videatur fuiſſe femur: ea verò quæ extabat, & ſuberat, non femur, ſed aliud quid. In vltima parte aſſignat certo auium generi huius membri modum: itémque pectoris.

Cùm diceret, ὕπτια: debebat ſuo more ſubdere, πρανῆ verùm maluit, νῶτον.

Dixit: μάλιστα τῶν ζώων. Immò verò μόνον τῶν ζώων, non μάλιστα. Niſi obiicias dracones quoſpiam bipedes, eóſque ſinè alis. Nam τὸ μάλιστα refertur ad animalia cætera: non autem ad ipſum auium genus ſummũ: quaſi dicas: maxima pars, idq; propter veſpertilionem, quæ ſit quadrupes.

Dixit χεῖρας, οὐδὲ πόδας προσθίους. Vt per χεῖρας ab homine, per πόδας ab aliis diſtingueret. Omiſit ſcribere, quemadmodum eorum genera quædam ipſis pedibus in manuum vſum conuerſis cibum caperent.

Dixit, ἰσχίον ὅμοιον τῷ μηρῷ. At enimuerò ἀϊσχία dixit alibi animalia: atque horum potiſſimum aues. Theodorus autem *clunem* τὸ ἰσχίον, malè. Nam neque culum attingit, vt ſint quaſi culunes: & in auibus clunes vropygium eſſe docuimus ſimul, cum poſtremo ventre, quem *Croupion* vocant Galli. Neque μηρὸς femur eſt, ſed coxa. Femur enim ſumma coxæ pars eſt, qua fertur ac fert. Neque rectè dixit προσπεφυκέναι *perpetua cohæſione*. Nam perpetuum eſt continuum: at cohærens continuum non eſt. Quod ſi vult dicere, eam partem hærere ſinè interuallo: omnes ſanè partes quà hærent, hærent ſinè intermiſſione. Denique ea vox ſuperflua eſt. Omiſit etiam τὸ ὑπὸ. μέχρις ὑπὸ: vſque ſub medium ventrem: ſubdit enim: ſicuti nos poſuimus. Maior adhuc error reſtat. Nam quod Ariſtoteles dixit: τὸν δὲ μηρὸν μεταξὺ κνήμης ἕτερόν τι μέρος: ſubintelligit δοκεῖν εἶναι.

Theodo

Theodorus autem ſubintelligit, ἐστι. malè. Nam ſi non auellatur, coxa quæ apparet, coxa videtur eſſe. Cùm auulſum eſt: pars ſuperior videatur coxa, quæ latebat: prior igitur coxa non videatur. Non enim in ſuperiore loco eſt, qui coxæ debetur. Sic etiam diſputat Theophraſtus de bulbis ceparum, an radices ſint: propterea quòd fibræ, quæ ſubſunt radices eſſe negari nequeant.

Vncungues magnis coxis præditæ; ne intellige omnes dimenſiones. Nanque longicrutes aues longiſsimas habent coxas: vncungues craſſiſſimas: ſunt enim inſtrumenta ad prædam cõparandã. Falco autẽ ſuffragine poſteriore adeò valet, vt anates eius vi ac robore ſolius ictas interficiat.

Erat mendum in codice turpiſſimum: κάμπτει εἰς τοὔμπροσθεν: ſcribe εἰς τοὔπισθεν.

XCIIII. ARISTOTELES.

Πολυώνυχοι δέ εἰσι πάντες οἱ ὄρνιθες· ἔτι δὲ πολυσχιδεῖς τρόπον τινὰ πάντες. τῶν μὲν γὰρ πλείστων διήρηνται οἱ δάκτυλοι· τὰ δὲ πλωτά, στεγανόποδά ἐστι· διηρθρωμένους δ' ἔχει καὶ χωριστοὺς δακτύλους.

Auium pedes multis vnguibus præditi ſunt: ſed & multifariam diſcreti quodammodo omnibus: plurimis nanque digiti diſsiti ſunt. Quæ autẽ natatu victũ quærunt, etſi eorum pedes ſunt planicie cõtinua, dearticulatos tamen, atque diſtinctos habent digitos.

CAESAR.

AVIVM quædam continuos pedes habent, vt anſer: quædam ſciſſos: verùm & hæ, & illæ digitos ab ſe inuicem diſtinctos: quanquã enim cohærent in auſere membranæ interuentu, tamen diſſiti ſunt. Iccircò poſt, πολυώνυχοι, addidit, πολυσχιδεῖς: quia poſſunt eſſe vngues multi in pede indiſcreto: ac propterea dixit omnibus eſſe digitos expreſſos, ſed quodammodo.

Struthio tamen ille magnus Africanus peculiari natura exemptus eſt ab hac hiſtoria. Biſulcum enim eſt.

Notabis differentias τῆς πολυσχιδίας. διήρηται. διηρθρωμένους. χωριστούς.

Theodorus. *Copia vnguium auibus eſt*: etiam copia roſtri: quod tamen vnicum habent. Neque ortum, neque vſum vocis calluit. Coapia fuit, id eſt colligantia: iccircò dicimus factam mihi copiam legendi: quia lectio mihi coaptatur: vnde & copula in canibus, & aliis.

Idem διηρθρωμένους, *perfectos*. Hoc noluit dicere Ariſtoteles. Perfectus eſt lapis: at non διηρθρωμένος. Sed articulos habere, quales digitorum naturæ debentur in aliis explicatorum.

Στεγανόποδα Plinius *planipedes* vocat. At enimuerò aues omnes, quibus vngues vnci non ſunt, planipedes exiſtunt. Earum pleræque nunquam in arbores aſcendunt, niſi metu accipitris. Talia ſunt alaudarum genera. Verùm nequaquam στεγανόποδες ſunt. στεγανὸν enim continuum ſignificat hîc, à pellibus militaribus, & tentoriis ſumptum: ſub quibus tecti hyemabant.

Πλωτά, *nantes*, Theodorus. Non expreſſit natandi naturam, ſed actum. At actus conuenit omnibus animalibus: ſciunt enim natare omnia præter hominem. Gallinas nos, & perdicem vnam Dalmaticam in aqua vidimus diu, neque ſubmerſas. Natrices ſunt, πλωτά.

XCV. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δέ, ὅσοι αὐτῶν μετεωρίζονται, πάντες τετραδάκτυλοι. τρεῖς μὲν γὰρ εἰς τὸ ἔμπροσθεν, ἕνα δὲ εἰς τὸ ὄπισθεν κείμενον οἱ πλεῖστοι ἀντὶ πτέρνης. ὀλίγοι δέ τινες, δύο μὲν ἔμπροσθεν, δύο δὲ ὄπισθεν, οἷον ἡ καλουμένη ἴυγξ. αὕτη δ' ἐστὶ μικρὸν μὲν μείζων σπίζης· τὸ δὲ εἶδος ποικίλον. ἴδια δ' ἔχει τά τε περὶ τοὺς δακτύλους, καὶ τὴν γλῶτταν, ὁμοίως τοῖς ὄφεσιν. ἔχει γὰρ ἐπὶ μῆκος ἔκτασιν, καὶ ἐπὶ τέτταρας δακτύλους, καὶ πάλιν συστέλλεται εἰς ἑαυτήν. ἔτι δὲ περιστρέφει τὸν τράχηλον εἰς τοὔπισθεν, τοῦ λοιποῦ σώματος ἠρεμοῦντος, καθάπερ οἱ ὄφεις. ὄνυχας δ' ἔχει μεγάλους μέν, ὁμοίως μέντοι πεφυκότας τοῖς τῶν κολοιῶν. τῇ δὲ φωνῇ τρίζει.

Quæ volatu ſublimes feruntur, omnibus quaterni digiti. Tres in anteriore parte, vnus ponè pro calcaneo plurimis. Pauca binos ante, totidem poſt habent. Qualis ea, quàm Iyngem vocant: paulò maior quàm fringuilla eſt, vario colore: peculiari digitorum natura: tam lingua, quàm ſerpentum modo ad trientis porrectam longitudinem arbitratu ſuo intrò contrahit. Præterea cætero corpore immobili collum circumagit in tergum quemadmodum & angues. Magni ei vngues, & quales monedulis: vox ſtridula.

CÆSAR.

DIGITORVM numerum proſcripſit, ſed non definiuit: nunc proſcribit. Quaternos. Diſpoſitionem quoque declarat. Ternos, & ſingulum. Indicat genus, cui hæc à natura ſunt attributa: τὰ μετεωριζόμενα. Paucis aliuſmodi ſitum eſſe digitorum: ponit vnam ſpeciem: Iyngem. Cui pari numero ante, & poſt, bini. Potuiſſet addere etiam pſittacum: ſed tum fugit eum. Ratio huius naturæ eſt: quia illis maxima corporis pars anterior eſt. Iccircò fulturæ plures in anteriore pedis parte. More autem ſuo nactus raram hiſtoriam, explicat etiam extra ordinem. Quippe de collo, & lingua: quæ partes ſuis locis alibi declarandæ fuerant.

Animaduerſione digna, hæc. Primùm: cùm dicit pro calcaneo datum digitum poſteriorem. At iis, quæ ſublimè volant, digitus is minùs vtilis, quàm iis, quas graues, aut humiles ſuo loco nominamus, quæ de terra pedem non tollunt. Iccircò alaudæ quàm longiſsimum eum & digitum, & vnguem habent. Itaque tametſi verum eſt, pro calcaneo eſſe: tamen non cohæret ratio hæc cum diuiſione illa τῶν μετεώρων. Dixit autem πλωτοῖς, quia ſanè anſeres altè volant, nullum tamen digitum ponè habent. Subeſt ratio natationis, cui ille nonnihil incommodaret.

Iynx eſt, quàm Vaſcones *Torticollam* vocant meliùs, quàm Theodorus *Torquillam*. Linguam, habet, quam profert quaſi è vagina, acutam, ac teretem: atque ea illectis formicis alitur. De huius pedibus etiam in tertio de *partibus*. Plinius in vndecimo malè ſcripſit: linguam eſſe ſimilem ſerpentibus. Nihil diſsimilius: planam enim illi, & biſidam, ad lori ſecti modum. Iynx, qualem diximus. A ſono inuenit nomen apud Græcos: eſt enim ἰύζειν ſtridere apud Homerum in XVII. *Iliados*. Apud Theocritum Grammatici de Iynge fabulam narrant ex Callimacho. Hîc non eſt locus. Ibi multas alias ineptias deprehendas.

Theodorus, μετεωρίζειν, *efferre ſeſe*: non rectè. Elatus enim non ſublimem totum à terra neceſſariò, nec ſemper ſignificat: ſed ſatis eſt, rectum intelligere: vnde ſuperbos, elatos dicimus: quoniam ſupini ambulant.

Σπίζα, *Fringuilla* eſt. Nam Sextus Pompeius à frigore dictam putat. Ita Ariſtoteles in nono σπίζαν æſtate loca tepida, hyeme frigida quærere: ſanè nuncia frigoris eſt: ſicut hirundo teporis. Nomen adhuc retinet apud Italos. Prauè ſcriptum eſt in Commentariis Theocriti, σίννης, pro σπίζης. Plinius hanc pedum hiſtoriam cùm tractaret, Iynga nominauit: de Spiza nihil. valde vereor eum, quidnam eſſet, ignoraſſe.

Κολοιὸν hic *monedulam* Theodorus: Plinius *Gracculum*. Idem enim genus eſt: cuius ſpecies ſuo loco diximus.

XCVI. ARISTOTELES.

Στόμα δ᾽ οἱ ὄρνιθες ἔχουσι μὲν, ἴδιον δέ. οὔτε γὰρ χείλη οὔτ᾽ ὀδόντας ἔχουσιν, ἀλλὰ ῥύγχος· οὔτε ὦτα οὔτε μυκτῆρας, ἀλλὰ τοὺς πόρους τούτων τῶν αἰσθήσεων τὸν μὲν μυκτήρων, ἐν τῷ ῥύγχει, τὸν δ᾽ ἀκοῆς ἐν τῇ κεφαλῇ.

PEculiare habent os. Nam neque labia ipſis ſunt, neque dentes: ſed roſtrum. Neque auriculæ, neque nares: ſed meatus horum ſenſuum, ad odorandum in roſtro: ad audiendum in capite.

CAESAR.

MORE ſuo ſeparatim ſenſuum inſtrumenta perſcrutatur. Quare malè diſiunxit hinc linguam, cùm de ore loqueretur. Prætereà cùm roſtrum pro dentibus, & labiis ponat: dentes verò ipſi, ac labia capitis partes ſint: quónam conſilio caput à roſtro diſtinxit? cùm dixit meatus odorandi in roſtro, audiendi in capite eſſe. Quaſi roſtrum capitis non ſit.

Ῥύγχος *roſtrum*. Vnde *Rhonchi* apud Martialem: vulgus ſtertere, *ronchare* Græcum eſt: ῥέγχειν.

Aduerte mutatam loquutionem. Nam cùm diceret: τούτων τῶν αἰσθήσεων: apponit, τῶν μὲν μυκτήρων,

ερν, pro, τῆς ὀσφρήσεως: inſtrumentum pro ſenſu. rectiùs ſubdit, τῆς ἀκοῆς, & aufert μυκτῆρας auibus. Mihi videtur roſtrum veriſſimus naſus. Nares verò etiam extantibus folliculis, quales noſtræ.

Intelliges ab auium genere ſegregâſſe hîc veſpertilionem. Ille enim dentes habet.

XCVII. ARISTOTELES.

Ὀφθαλμοὺς δὲ πάντες, καθάπερ καὶ τἆλλα ζῷα, δύο, ἄνευ βλεφαρίδων. μύουσι δ' οἱ βαρεῖς τῷ κάτω βλεφάρῳ· σκαρδαμύττουσι δὲ ἐκ τοῦ κανθοῦ δέρματι ἐπιόντι πάντες· οἱ δὲ γλαυκώδεις τῶν ὀρνίθων, καὶ τῷ ἄνω βλεφάρῳ. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσι καὶ τὰ φολιδωτά, οἷον οἱ σαῦροι, καὶ τἆλλα τὰ ὁμοιογενῆ τούτοις τῶν ζῴων. μύουσι γὰρ τῇ κάτω βλεφαρίδι πάντες. οὐ μέντοι σκαρδαμύττουσί γε πάντες, ὥσπερ οἱ ὄρνιθες.

Oculos ſimiliter, atque aliæ animantes, duos ſine palpebris. Conniuent inferiore gena grauiores. Nictant ab angulo obeunte membrana omnes. Noctuinum genus etiam ſuperiore. Id quod lacerti quoque faciunt, aliaque eiuſmodi ſpecies ſquallenti contectæ cute. Conniuent enim inferiore omnes: non omnes tamen eo, quo diximus, nictant modo.

CAESAR.

OMISSA lingua oculos recenſet. Numerum ponit. Partes declarat. Palpebras, genas, membranam. Genarum officium ad conniuendum. Contrario modo atque homo, qui ſuperiore, atque etiam vtraque aliquando. Contrarius igitur modus is: diuerſus autem ille de membrana ab angulo. Commune agnoſcit genæ illius vſum etiam cum iis, quæ ſcabra teguntur cute. Hac ergo parte ſimiles: illa diſſimiles, quia non ſimiliter nictant. Dixit autem non omnes: quia difficile eſt dicere: nullum. Non enim omnia nobis explorata ſunt. Excipe ex omnibus chamæleontem: qui neque μύει, neque σκαρδαμύττει.

Falſum eſt: carere eas palpebris. Nam tametſi pilos non habent: at minutiſſimam plumam habent. Id quod vel ipſis in Gallinis vulgò videre licet. Luculentæ verò ſunt in generibus alaudarum.

Falſum & illud: nictare omnes. Non enim Pſittacus. Quod autem ait: conniuere inferiore grauiores: ne propterea auferas ab aliis. Idem enim in multis obſeruauimus.

Abutitur quoque vocibus. Nam cum βλεφαρίδας neget: haud multò poſt ait. μύουσι τῇ κάτω βλεφαρίδι: pro βλεφάρῳ.

Duo verba agnoſcit. μύειν καὶ σκαρδαμύττειν. Atque illud commune facit: hoc membranæ peculiare arbitratu ſuo. Nam hominis quoque eſt, τὸ σκαρδαμύττειν. Vt apud Plutarchum ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς. Sic nos aſtrinximus noſtrum, *nictare*, iiſdem legibus. Nam Plautus in hominis gena agnoſcit, in *Aſinaria*. Et habemus Plinium audaciæ noſtræ autorem.

Idem τοὺς βαρεῖς, *Grauiores* interpretatur: quem nos quoque ſequuti ſumus. Non quò pondus indicaremus. Nam perpuſillæ quædam auiculæ vix à terra attolluntur: quales minores ſcolopaces. Contra maximę altiſſimè volant: vt aquila: ſed vt volatus habitum deſignemus. Alibi aliàs, *Humiles*, diximus nos ex Virgilio: — *Humilis volat æquora iuxta.*

Dixit: μύουσι πάντες: οὐ σκαρδαμύττουσι δὲ πάντες ὥσπερ οἱ ὄρνιθες: meliùs dixiſſet: ὥσπερ οὐδ' οἱ ὄρνιθες. Non enim omnes aues membranam illam habent: non enim pſittacus. Theodorus omiſit: οὐ πάντες: magno errore: non enim omnes lacertacei membranam habent: & quidam habent.

Animaduerte accuratiùs quod verbum eſt in codice Græco γλαυκώδεις. Plinius aliter agnouit. *Columbæ*, inquit, *& ſimilia*. Hoc verbo: *& ſimilia*: vocis illius caudam expreſſit: τὸ εἶδος. Idem, quod Ariſtotelis ait: πάντες μύουσι τῇ κάτω: ille vni attribuit crocodilo: minus rectè.

Nota minùs commodum contextum orationis: οἱ δὲ γλαυκώδεις τῶν ὀρνίθων, καὶ τῷ ἄνω βλεφάρῳ τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσι καὶ τὰ φολιδωτά. οἷον οἱ σαῦροι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ὁμοιογενῆ τούτοις τῶν ζῴων. μύουσι γὰρ τῇ κάτω βλεφαρίδι πάντες. Cùm dixit: καὶ τῷ ἄνω βλεφάρῳ, & infert, τὸ αὐτὸ: nónne putes referri ad illud: καὶ τῷ ἄνω.

Nictationis neceſſitatem ad oculorum teneritudinem retulit Plinius: conniuendi autem ad pauorem: ſuperiorem cauſſam accepit à Philoſopho ex quarto de *Partibus*.

XCVIII. ARISTOTELES.

Ἔτι δ᾽ οὔτε φολίδας οὔτε τρίχας ἔχουσιν, ἀλλὰ πτερά. τὰ δὲ πτερὰ ἔχει καὶ καυλὸν ἅπαντα.

Præterea neque ſcabram cutem, neque pilos habent, ſed pennas. Penna autem omnes etiam caulem habent.

CÆSAR.

PArtes peculiares ad tegendum, quæ aliis reſpondeant, aſſignat: pennas pro pilo: & ſcabricie. Pennarum item partem vnam tantùm, quam καυλὸν vocat, Plinius *Caulem*. Eius partes duæ: altera teres inanis, medulla arida intus, inæquali, tráſlucida, ab imo ad ſummum porrecta, cuneatim compacta: altera quadrilatera, ſolida, parte introſpectante canaliculata, extra dorſo læui, ſubtereti. Vtrinque pluma eſt. Inferior ordo breuior, ſuperior prolixior. Plumarum partes diſcretæ ita ſunt, vt nihilo ſecius minutiſſimo pilo inter ſe cohæreant.

XCIX. ARISTOTELES.

Καὶ οὐραῖον μὲν οὐκ ἔχουσιν, ὀρροπύγιον δ᾽ οἱ μὲν μακροσκελεῖς καὶ στεγανόποδες, βραχύ· οἱ δ᾽ ἐναντίοι, μέγα.

Pro cauda Clunem habent: ac breuem quidem ea, quibus aut crura longa, aut pedes continuata planicie dati ſunt. At quibus contrario modo ea ſeſe habent partes, longum.

CÆSAR.

VIcarias ſupra poſuit partes: nunc vnam reliquam. Tria enim animaduertimus: κέρκον, οὐραῖον, ὀρροπύγιον. κέρκος, cauda eſt vera, quæ extra reliquum corpus exit, vt equo, & aliis: οὐραῖον, eſt cauda corpori continuata, qualis piſcibus: ὀρροπύγιον, eſt caudilla. Cuiuſmodi in auibus videtur poſtrema corporis parte, venabuli figura. Plinius neque vropygij, neque clunium fecit mentionem. Nos vtrunque idem eſſe in auibus contendimus. Sunt enim quemadmodum alibi diximus, *Clunes*. Theodorus hic texit nomen Latina circuitione. *Cauda*, inquit, *tali carent, qualis data eſt quadrupedibus: ſed pennis conditam gerunt.* Nemo dubitat, οὐροπύγιον, vocem compoſitam eſſe, ex cauda, & natibus. Quare clunes partes culum circunſtantes ſunto: clunem autem in ſingulari eam intelligo: eſt etiam ὀρροπύγιον ſcriptum. Quoniam ὄρρος ſedis pars, vt alibi dictum eſt. In lib. περὶ πορείας, appellat Locuſtæ marinæ caudam ὀρροπύγιον.

Theodorus malè μακροσκελεῖς *longipedes*. Nam etiam Alaudæ longipedes ſunt: quæ tamen βραχυσκελεῖς. De crure loquitur, non de pedibus.

C. ARISTOTELES.

Καὶ οὗτοι μὲν πρὸς τῇ γαστρὶ τοὺς πόδας ἔχουσιν ὅταν πέτωνται· οἱ δὲ μικροορροπύγιοι, ἐκτεταμένους.

Atque hæ ad ventrem contractos in volatu pedes habent: paruiclunes, porrectos.

CÆSAR.

AFfectionem in volando per clunis indicia, & officium. Neque caret ratione. Eſt enim caudilla eiuſmodi pro gubernaculo ad volandum, ſicuti ſcriptum eſt in libro περὶ πορείας. τὸ δ᾽ οὐροπύγιον τοῦ πτηνοῦ πρὸς τὸ κατευθύνειν τὴν πτῆσιν, ὥσπερ τὰ πηδάλια. Iccirco quæ aues breue illud habent, minus directo feruntur curſu: niſi aliunde ſubue-

niatur à natura. Id quod fit opera longiorum crurum: quibus ſub caudam porrectis ſuppleant quod deeſt in vropygio.

Vſus eſt vaſto vocabulo, *μικρορροπύγιοι*. Concinnius noſtrum: *parviclunes*. Intellige verò τοὺς πόδας, etiam crura contrahi.

CI. ARISTOTELES.

Καὶ γλῶτταν ἅπαντες, ταύτην δ' ἀνομοίαν. οἱ μὲν γὰρ μακράν, οἱ δὲ πλατεῖαν. μάλιστα δὲ τῶν ζῴων μετὰ τὸν ἄνθρωπον, γράμματα φθέγγεται ἔνια τῶν ὀρνίθων γένη. τοιαῦτα δ' ἐστὶ τὰ πλατύγλωσσα αὐτῶν μάλιστα.

Linguam item omnes, ſed diuerſam: alia longam, alia latam. Auium quædam præter cætera animalia, homine excepto, literas ſono exprimunt: quales potiſſimum ea ſunt, quæ latam linguam habent.

CÆSAR.

SVPRA hoc tractandum fuit: vbi de aliis ſenſuum inſtrumentis ſcriberet. μάλιστα τῶν ζώων, & μάλιστα τὰ πλατύγλωσσα: ſcilicet τῶν μὴ πλατυγλώσσων. Sturnus ſanè longam habet: & pica, & coruus: qui mirificè exprimunt voces literatas: dixit autem μάλιστα: quia natura prima, & ſimplici, etiam in quadrupedibus idem inuenias. In oue, B. in boue, M. in cane, R. verùm ea nequeant induci ad alios ſonos: quemadmodum pſittacus. Leucocrocutam Indiæ beſtiam aiunt humanas voces imitari.

CII. ARISTOTELES.

Τὴν δ' ἐπιγλωττίδα ἐπὶ τῆς ἀρτηρίας, οὐθὲν τῶν ᾠοτοκούντων ἔχει, ἀλλὰ συνάγει καὶ διοίγει τὸν πόρον, ὥστε μηθὲν καθιέναι τῶν ἐχόντων βάρος ἐπὶ τὸν πνεύμονα.

Lígulam, quæ gurgulioni impoſita ſit, nulla habet ouipararum. Sed apertione, atque contractione ita meatum temperant, vt prohibeant, nequid grauioris in pulmonem demittatur.

CÆSAR.

PARS eſt vna, ex iis, quæ propoſitæ ſunt in tractanda hac hiſtoria: τὸ μὴ ἔχειν. Carent igitur epiglottide. An verò aliquid ibi analogum ſit? ſanè eſt. Quippe villoſum ſiue fibroſum quiddam, quod adducitur ad conſtringendum.

Dixit: nequid τῶν ἐχόντων βάρος: voluit intelligere, ſolidiora. Nam alibi oſtendimus liquida demitti: patet verò in phthiſicis: in quibus multa deſcendit pituita.

Theodorus addidit: *operiendi miniſtram*. Item, *pro ſui commodi deſiderio*: pueriles cincinni.

CIII. ARISTOTELES.

Ἔτι δ' ἔνια τῶν ὀρνίθων ἔχει καὶ πλῆκτρον. γαμψώνυχον δ' ἅμα καὶ πλῆκτρον ἔχον, οὐθέν. ἔστι δὲ τὰ μὲν γαμψώνυχα, τῶν πτητικῶν· τὰ δὲ πληκτροφόρα, τῶν βαρέων.

Quibuſdam etiam calcaria ſunt. Vncungues verò ſimul & calcarigera, nulla. Sunt autem vncungues volucres: calcarigera, humiles.

CÆSAR.

PARTEM hanc peculiarem: quæ ad pugnam data eſt. Inſiliunt enim Galli in dorſum hoſtis: atque tundunt calcaribus: propterea ſatis habeant telorum: neque egeant vnguium vncorum apparatu. Simile eſt, atque illud, quod dicebatur, de cornibus, de dentibus exertis, & ferratis. Non enim ſimul inueniri.

Digitized by Google

Πτηνὰ, *Volucres* vertimus: aliàs etiam alites. Nam tametſi volucres vulgò dicuntur, & alites: minùs tamen exquiſitè. Quippe in augurum diſciplinis, quæ in volatu haberent obſeruationem, alites dictæ ſunt. Iccircò à pullis tripudium tantùm expectabant: cantum ab oſcinibus: volatum ab alitibus. Sic augurium à garritu: γῆρυς. Auſpicium ab inſpectione. Quædam tamen & graues ſunt, & alites: vt in genere anſerum.

Plinius πλῆκτρον, *radium*. Idem eſt calcar.

CIV. ARISTOTELES.

Ἔτι δ' ἔνια τῶν ὀρνίθων λόφον ἔχουσι, τὰ μὲν αὐτῶν τῶν πτερῶν ἐπανεστηκότα· ὁ δ' ἀλεκτρυὼν μόνος ἴδιον, ὃ οὔτε σάρξ ἐστιν, οὔτε πόρρω σαρκὸς τὴν φύσιν.

Prætereà quædam criſtam habent ſurrectis conſtantem pennis. Solus Gallus peculiarem ſibi; quæ neque caro ſit, neque à natura carnis aliena.

CÆSAR.

Aliam etiam partem huic generi ſummo propriam, ſed non toti: ad hæc eius differentias in ſpeciebus. Indicauit tamen potius, quàm enumerauit. Nam alaudis ſua eſt: ſua ardeolis. Alia pauonibus: omnes eæ plumeæ. Gallo & pauoni Indico carniformis: neque caro, neque non caro. Sicut & pulmo, & iecur, & alia, quæ Eraſiſtratus παρέγχυμα. Omiſit autem Galli barbulas pendentes. Notabis quarundam gallinarum criſtas in ſemipilei formam auerſas: etiam in vpupa inuenies differentiam.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM,

De piſcium partibus.

CV. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἐνύδρων ζῴων τὸ τῶν ἰχθύων γένος, ἓν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισται, πολλὰς περιέχον ἰδέας. κεφαλὴν μὲν γὰρ ἔχει, καὶ τὰ πρανῆ, καὶ τὰ ὕπτια, ἐν ᾧ τόπῳ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ σπλάγχνα, καὶ ὀπίσθιον οὐραῖον συνεχὲς ἔχει. καὶ ἄσχιστον. τοῦτο δ' οὐ πᾶσιν ὅμοιον. αὐχένα δὲ οὐδεὶς ἔχει ἰχθύς, οὐδὲ κῶλον οὐθέν, οὐδ' ὄρχεις ὅλως, οὔτ' ἐντός, οὔτ' ἐκτός· οὐδὲ μαστούς.

Inter eas, quæ aquas incolunt, animantes, piſcium genus ſolum ab aliis multarum ambitu formarum diſtinctum eſt. Habet enim caput, & eas partes, quæ cælum ſpectant: tum eas, quæ deorſum vergunt: vbi venter, atque inteſtina exiſtunt: poſtremóque corpori caudam continuatam, atque indiuiſam, alij aliam. Collo carent omnes, & brachiis, & cruribus. Teſtes quoque vel extantes, vel reconditos habent nullos. Ac ne mammas quidem.

CAESAR.

Alivd nunc ſummum tractat genus, ἰχθυός nomine. Quo tamen abutitur: infra enim diſtinguit tanquam ſpeciem ἰχθύων, à cetaceis, mollucis, & aliis. Hoc genus igitur ait variis formis præter cætera aquatilia diſtingui. verbi gratia, corio, ſquamma, ſpina, cartilagine, branchiis, pinnis, cauda, dentibus, quemadmodum poſteà differemus.

Nunc

Nunc ſummi generis differentias notat, quibus diſtinguantur à cæteris, non ſolùm aquatilibus, ſed etiam terreſtribus. Differentiæ hæ ſunt. Collo carere, brachiis, cruribus, teſtibus, mammis. Conueniunt autem: quia caput habent, & πρανῆ, & ὕπτια, & ventrem, & inteſtina, & caudam.

Ἰδέας, *formas*, id eſt figuras: quæ tamen reſpondent τῷ εἴδει ſuo cuiuſque: & τῇ ἰδέᾳ ſpeciem, ſpecieique partes conſtituenti.

Περιέχον, per, *ambitum*, interpretati ſumus. Generis enim ambitu ſpecies continentur. Theodorus tanquam aliud agens, neglexit: maluítque dicere; *euariet*, & addidit: *iure diſtingui*: neque diſtingui ſimpliciter: ſed diſtingui poſſe. Quaſi verò noſtra opera diſtinguantur ! non autem ſua ipſæ natura diſtinctæ ſint.

Dixit: ἔχει μὲν γὰρ: non rectè, γάρ. Nulla enim ratio hîc reddenda eſt, quare caput habeant. Neque enim eo differunt, quòd caput habent: ſed conueniunt. Hîc autem de differentia loquitur, non de conuenientia.

Quoniam partes, quæ caudæ ſunt, in iis, quæ pedibus carent, ſupra appellauit inferiores Philoſophus: ſicut & mox de delphino: ἄνω, dixit: ſcilicet ad pectus: cùm tamen de parte, quæ infra eſt, ac terram ſpectat, loqueretur: iccircò τὰ πρανῆ, & τὰ ὕπτια, non potuimus interpretari: ſuperas, & inferas: ſed per cæli ſitum, ac terræ, deſcripſimus. τὰ ὕπτια, tamen *deuexas*, optimè diceres. τὰ πρανῆ, nondum in mentem venit.

Οὐραῖον, dixit: non, οὐράν. Quaſi vera cauda non ſit: caudalem partem quaſi dicas. συνεχές, corpori continuam: id eſt, vno tractu protentam, non appenſam, quemadmodum cæteris animalibus: omnibus enim pendet, etiam lacertis, ſi à terra tollantur. Quare igitur addidit, ἄσχιστον? quia ſanè omnibus eſt continua: ſed cæteris animantibus quaſi abſciſſa à corpore. Nam corpus cæterum corpulentius: cauda quaſi aliud quiddam, illicò deficitur ab ea craſsitudine. vox tamen haud ita blanditur auribus delicatioribus. σχιστὸν enim eſt *fiſsile*: quid autem fiſsile ſit, in quarto *Meteororum* declarauimus. Fiſsile eſt, quod cœptum findi plus finditur: at piſcium caudæ penè omnium pinnulis quibuſdam poſtrema in parte fiſſæ ſunt. Aſtacorum verò etiam crenulis diuiſæ. Sed voluit intelligere, expreſſam, & διηρθρωμένην non eſſe.

Οὐχ ὅμοιον. ſanè diuerſa & figura eſt, & magnitudo, & ſitus. Lunata, quadrangula, pectinata, crenata, mucronatior, ſequens corporis planitiem ita, vt qua parte latior piſcis ſit, eius item latitudo repræſentetur. Aliis è contrariis lateribus. Prior modus eſt in plurimis: veluti in ſoleis, & mugilum generibus, atque eiuſmodi. Alter in delphino: non enim ſecat mare eius cauda ſicut venter: ſed æmulatur æquor ipſum linea, quam appellant Mathematici *parallelam*. Id ita à natura inſtitutum eſt, vt ei aſſultus facilior ſit: talis etiam in iis eſt, qui cauda natant, ſicut locuſtis: ſquillæ alio habent modo.

Κῶλον. Vbique ſic appellat brachia, & pedes Ariſtoteles. Theodorus maluit, *manus*, & *pedes*. At dicet Ariſtoteles bouem κῶλα habere, manus tamen non.

Theodorus omiſit: οὔτ' ἐκτὸς, οὔτ' ἐντός: minus rectè: ſunt enim teſtium differentiæ.

CVI. ARISTOTELES.

Τοῦτο μὲν οὖν ὅλως, οὐδ' ἄλλο οὐθὲν τῶν μὴ ζῳοτοκούντων, οὐδὲ τὰ ζῳοτοκοῦντα πάντα, ἀλλὰ ὅσα εὐθὺς ἐν αὐτοῖς ζῳοτοκεῖ, καὶ μὴ ᾠοτοκεῖ πρῶτον. καὶ γὰρ ὁ δελφὶς ζῳοτοκεῖ· διὸ ἔχει μαστοὺς δύο, οὐκ ἄνω δὲ, ἀλλὰ πλησίον τῶν ἄρθρων. ἔχει δ' οὐχ ὥσπερ τὰ τετράποδα, ἐπιφανεῖς θηλὰς, ἀλλ' οἷον ῥύακας δύο ἑκατέρωθεν ἐκ τῶν πλαγίων ἕνα, ἐξ ὧν τὸ γάλα ῥεῖ· καὶ θηλάζεται ὑπὸ τῶν τέκνων παρακολουθούντων· καὶ τοῦτο ὦπται ἤδη ὑπό τινων φανερῶς.

Ac mammas quidem neque aliud eorum vllum, quæ animal non pariunt, neque animal parientia omnia: ſed ea tantùm, quæ intra ſe, non ex ouo prius genito, verùm animal concipiunt ſtatim. Nam quòd delphinus animal concipit, iccircò mammas habet duas non in parte ſuperiore, ſed prope genitale: quanquam non extant papillæ: quemadmodum quadrupedibus: ſed quaſi tubulos habet duos, vtrinque ſingulos ab latere, quà lac effluat: quod ſugitur ab aſſequentibus catulis. Id quod à nonnullis palàm ſpectatum eſt.

CAESAR

C AE S A R.

QVONIAM mammarum meminerat in piſcium genere : iccircò, alieno licèt loco, de earum ambitu diſſerit. Carere quæ animal non pariunt, omnia. Quæ animal pariunt, habere non omnia : ſed quæ intra ſe concipiunt.

Dicit & hîc, & alibi : ἐν αὐτοῖς ζωοτοκεῖ. vbi, τίκτειν, pro *concipere*, præter vſum. Neque enim ita loqui licebit : ἔτεκε, id eſt *peperit*. Nam antequàm pariar, etiam ἔτικε. Sed ζωοκύει dictum oportuit. Quippe vipera, & cartilaginea ᾠοκύει primùm, deinde ζωοκύει, poſtremò ζωοτοκεῖ.

Monuimus, ἄνω, in Delphino non dorſum, ſed pectoris partes deſignare, quanquam imas. Id quod fuſiùs ſuo loco declaratum eſt.

Ponit mammarum differentiam in Delphino, & quadrapedibus. Igitur mammarum aliæ papillas habent, aliæ non habent.

Πλησίον τῶν ἄρθρων. id eſt αἰδοίων. Nouè ſanè. Plinius nullo nos adiuuit indicio. Nam de eorum mammis nuſquam.

Theodorus omiſit mammarum numerum. Et ῥύακας *Alueolos* interpretatur. At alueus non eſt vndique tectus. *Tubulos* maluimus, vt alibi, πόρους. Tamen ῥύακας non aliter, quàm *riuulos*, aut riuulorum alueos interpretere.

CVII. ARISTOTELES.

Οἱ δ᾽ ἰχθύες, ὥσπερ εἴρηται, οὔτε μαστοὺς ἔχουσιν, οὔτε αἰδοίων πόρον ἐκτὸς οὐθένα φανερόν.

AT piſces, ut dictum eſt, neque mammas habent neque extantis genitalis meatum ullum manifeſtum.

C Æ S A R.

SEMPER ferè coniungit mammarum, genitaliúmque hiſtoriam Philoſophus, cognata enim ſunt ad eundem finem.

Theodorus legit ἐντὸς φανερὸν, non autem ἐκτός. Mihi tamen videtur noſtra lectio aptior. Nam hæc eſt differentia aliorum piſcium, & Delphinorum. Delphini mammas habent papillas extantes non habent, ſed meatus: piſces neque mammas neque meatus, foris ſcilicet. Nam Delphinis meatus apparent. Piſces autem intus habere meatus genitales, & neceſſe eſt, & nemo eſt qui neget. Et Philoſophus in quarto de *Partibus*, in piſcibus reſtes non agnoſcit, neque intus, neque foris : at meatum intus air tum ad alia excrementa, tum ad ſemen exigendum. Quas in XI. Plinius *venas* appellat, atque à renibus deducit. Quaſi in piſcibus renes ſint.

CVIII. ARISTOTELES.

Ἴδιον δ᾽ ἔχουσι τό τε τῶν βραγχίων, ᾗ τὸ ὕδωρ ἀφιᾶσι, δεξάμενοι κατὰ τὸ στόμα· καὶ τὰ πτερύγια, οἱ μὲν πλεῖστοι, τέτταρα· οἱ δὲ προμήκεις, οἷον ἔγχελυς, δύο, ὄντα πρὸς τὰ βράγχια. ὁμοίως δὲ καὶ κεστρεῖς, οἷον ἐν Σιφαῖς οἱ ἐν τῇ λίμνῃ, δύο· καὶ ἡ καλουμένη ταινία ὡσαύτως. ἔνια δὲ τῶν προμηκῶν, οὐδὲ πτερύγια ἔχει, οἷον σμύραινα· οὐδὲ τὰ βράγχια διηρθρωμένα ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἰχθύσιν.

BRanchiarum quoque natura peculiaris eſt eis. Ore enim exceptam aquam reddũt illis. Pinnæ plurimis quaternæ longis, quales Anguillæ ſunt : binæ prope branchias. Totidem & Mugilum generi, quod in Sipharum ſtagno eſt. Item ei, quæ Vitta appellatur. Quidam longorum nullas: vt Muræna : quæ branchias ipſas quoque minus habet explicatas.

CAESAR

CÆSAR.

Membra duo aſſignat piſcibus peculiaria, branchias, & pinnas. Branchiæ ſunt alæ quaſi quædam pone maxillas, rubræ, ſemicirculares, intus in conuexo læues, extima ora ſerratæ: quarum motu aquam in aqua, in aëre aërem reddunt. Latini Græca voce tanquam ſua vſi ſunt. Italum vulgus *Guanze*, corrupta voce, origine non inciuili. *Aquari* eſt aquam haurire. Dixerunt igitur quaſi *Aquantias*. Pinna autem eſt τὸ πτερύγιον. quaſi ala, aut remi quædam palmula, qua aquam impellunt ad promouendum. Iccircò breuioribus piſcibus, quaternæ: longis binæ tantùm fuêre ſatis. Quibuſdam etiam nullæ, quoniam corporis flexu prolaberentur. neque enim pinnæ vlli vſui fuiſſent. Cùm eſſem in naui, neque ventus flaret: *Calmum* vocant Hiſtri: gubernatorem animaduerti ſæpe clauum dextrorſum ſiniſtrorſum alterno nixu impellere. Roganti mihi an tentaret vento puppim obuerteret, quaſi captans: negauit. Sed ea alternatione nonnihil proficere ad curſum. Hoc tunc miles rudis ridere: nunc admirari, atque agnoſcere cauſſam in hac natura flexu natantium piſcium. Rationem horum motuum, atque præſcriptionem ſtatuit in libro de *Motu Animalium* Philoſophus. In quarto autem de *Partibus* tractat pinnarum & vſum & cauſſas. Qui piſces quaternas habent, iis ſingulæ vtrinque ſecundùm branchias ſunt: totidem ad ventrem imum, ad quadtupedum analogiam. Vnam in medio ventre, alteram ad finem dorſi. Extremum caudæ totum pinnarum natura conſtat.

Ἔγχελυν, *Anguillam* nos ab Anguis ſimilitudine. Spinam in medio excurrentem ad caudam vſque habet. Quare Archeſtratus apud Athenæum in octauo, quare dixerit ἀπύρηνον, neſcio. ἔγχελυς, ἣ φύσει ἐστιν ἀπύρηνος μόνος ἰχθῦς. Quòd ſi reſpexit ad minutiores ſpinulas, quibus caret, ſanè non erit ſolus, vt ille ait, piſcis iis carens incommodis. Anguillarum genera ſumma duo, marinum, & fluuiale. Marino ſapor deterior, caro fluidior, laxior, minus candida. Branchiæ maiores. Roſtrum pandum magis, magíſque latum. Caput denique craſſius: multo etiamnum quà extero corpori committitur. *Marganium* Vaſcones vocant. Fluuiales roſtro acuto, capite ſtricto; longè maximè marinis anteferendæ. Adriatici ad Cymaeli ſtagna tribus appellationibus tres oſtendunt magnitudines. Minimas *Buratellos* nominant. Franci *Pimperneaus*. Maximas *Melioramenta*. Copaidas à Bœotia commendatas vides apud Ariſtophanem tot locis, adeo vt quibuſdam libris interpretes ita ſcripſerint. κωπαΐς, id eſt *Anguilla*. Ego puto è lacu noſtro Benaco non inferiores, ac fortaſſe præſtantiores.

Longorum piſcium genus ſummum non paucas continet ſpecies. Primum ſtatues ſerpentum naturam: quam multiformem ait Philoſophus: tametſi in nono vnam tantùm deſcribit faciem. Alteram Anguillis. In tertia Congrum. In quarta Murænam. Poſtremam Lampetram.

Eſt igitur Conger vnius modi, longus piſcis, carne candida: frequens in cibis Aremoricis nomine non mutato. Ebuſi *Bertramam* tamen vocant. Miræ eſt in Oceano magnitudinis. Vidimus, quem vtraque manu nequiiſſes amplecti: binis nant pinnis. De eo, Athenæus in octauo. γρύλλος ὅμοιος ἐγχέλυι, ἄσομος δέ. Sic enim appellatum ait in ſeptimo. Et declarat vocem, ἄσομος, inuſitato ſignificatu. Quoniam minus eſſet ἔγχυλος. Maſſilienſes *Phialaſſum* vocant.

Murænæ facies eadem. Verùm branchias haud ita expreſſas gerit. Pinnas verò nullas. Præter ſpinam principalem, ad latera multas habet ariſtas: quæ ſi corium inuerſum detrahatur, cum eo ſimul omnes educuntur.

Lampetra igitur neque ſerpentum in numero erit. Caput enim illis in roſtrum anguſtum exit: ipſa autem oris rictum habet rotundum. Neque Muræna, vt ſunt arbitrati. Habet enim Muræna dentes ſerratos. Lampetra ad nullum penè vſum puſillos, & tanquam vnguiculos, toto ore diſperſos. Muræna branchias habet quatuor: Lampetra nullam: ſed foramina ſeptena vtrinque. Muræna ſpinam habet, & ſpinulas: Lampetra neutrum, ſed cartilaginem chordæ ſpecie vnam tantùm: quæ Aprili menſe dureſcit. Iccircò Aquitani tunc *Chordatas* nominant. Quidam olim *Tineam* mihi nominàrunt. Verùm Plinio vox in mari nulla eiuſmodi: neque Ariſtoteli, neque Oppiano, neque Aeliano, neque alij, quod ſciam. Recentiorum aliqui arbitrati ſunt eſſe *Muſtelam*, quam deſcribit Auſonius in *Moſella*. Quam ſententiam vt refellamus, verba ipſius Poëtæ ſatis monent nos. Primùm ait:

Quæque per Illyricum, per ſtagna binominis Iſtri
Spumarum indicio caperis Muſtella natantûm.

T

Nulla ſanè in Illyrio : ac ne in Adriatico quidem vſquam. Neque ſpuma natans indicat Lampetram ſubeſſe. Deinde ait

——— *atra ſupernè*

Puncta notant tergum, qua lutea circuit Iris.

In Lampetra non potius puncta, quàm maculæ procurrentes, eæq; confuſæ inter ſe. Lutea verò Iris nuſquam. Neque ea, quam prætereà addit, cærulea viriditas vſquam eſt.

Lubrica caruleus perducit tergora fucus.

Neque ventrioſa eſt. Non ipſa fœmina inquam. Non cùm prægnans eſt. Cùm alioqui matrix maxima ſit, contineátque ouorum innumerabilem multitudinem. Quid quod lubricitas, quæ ab illo tergori aſcribitur, totum corpus ad caudam vſque pertinet? tantùm abeſt, vt conueniat cum eo, quod de ſua muſtela narrat.

at illinc

Vſque ſub extremam ſquallet cutis arida caudam.

Videamus nunc duo. Primùm quid ſit Muſtela antiquis : deinde an nobis vllus piſcis eiuſmodi facie ſit. Aelianus Muſtelam breuem ait piſcem hepati piſcis ſimilem. Saxatilem eſſe, & algis veſci. rupillis eſſe cæruleis. Plinius inter marinos cùm numerauit tanquam lautiſſimum, ait, *in Rhætico lacu Brigantino æmulas marinis naſci*. Quo ſanè in lacu nullam nos Lampetram vidimus. Sed tum alios piſces, tum genus quoddam non abſimile Trutris, pictum, ventre pingui. Cui non eſt diſſimilis marina Muſtela, ſic enim etiamnunc vocant Prouinciales. Pinnas è cute potius quàm è ſpinis contextas diceres : vnam à dorſo ad caudam perpetuam: ſingulas vtrinque ſecundùm branchias. Is piſcis quem Lugduni eſitauimus, *Lotam* vocant, hanc eandem ſpeciem repræſentat. Cæterùm pinnam habet inter caput & ventrem. Quid igitur erit Lampetra? Ac res quidem non narrata Priſcis : vetus tamen eſt : nec nomen habet proprium ſed commune. Nondum enim venerat ad menſas. Didicimus autem ex XVII Strabonis libro, in Mauruſiis genitas olim βδέλλας, id eſt Hirudines ἑπταπήχεις τετρημένα ἐχούσας τὰ βράγχια πρὸς τὸ πνεῖν. Mutila quidem narratio, ſed tamen quæ rem explicet ex ore hominis rem ipſam ignorante. Quid enim ſimilius hirudini Lampetra? ita hæret, ita ſuctu viuit. Iam foramina deſignat : iam loca foraminum πρὸς τὸ πνεῖν. Neque verò branchias perforatas eſſe neceſſe eſt. Hoc enim ille mutilè, vti dicebamus : ſed loco branchiarum foramina : aut locum branchiarum pertuſum. Magnitudo verò ne obſtrepat. Nam bicubitales vidimus nos, & Scombri Iſtrici palmum rarum excedunt: in Oceano Britannico duplum. Vuæ quoque noſtræ puſillæ : apud eundem autorem eodem in libro cubitales. Hoc igitur lampetra eſt. Hirudo marina, fluuios ſubiens, eſculenta : ore dentibus vncis confertis pleno. Cartilaginem quaſi chordam à capite ad caudam perpetuam habet. Cartilago in capite oſſis vice. Pro branchiis foramina ſeptena. Caro lamellatim, & cuneatim alicubi cohærens, viſcida : verùm minus, quàm Anguillę. Oua fœminæ fætida. Mas teretior, & ſapidior. Caro compactior. Qui tuentur eam ſententiam, quâ Muſtela, atque Lampetra vnum exiſtimatur : corrupere duo loca. vnus eſt apud Plinium in nono. Vbi legitur in omnibus exemplaribus, etiam quæ excudiſſet diuinus vir Hermolaüs, *marinis æmulas*, aiunt in vetuſtis, quos ſcio ego nullos habere, codicibus ſcriptum eſſe : *Murænis æmulas* Cùm tamen nullo in Germaniæ lacu Lampetra omnino reperiatur. Alter locus eſt in libro Herodoti, qui in *Melpomene* ſic ſcribit. εἰσὶ δὲ γαλαῖ ἐν τῷ σιλφίῳ γινόμεναι τῇσι ταρτησσίῃσι ὁμοιόταται. Nónne hæc ſunt Strabonis verba in tertio? γαλᾶς ἀγρίας, ἃς ἡ Λιβύη φέρει θηριώσαντες παρίασιν εἰς ὀπάς. Intelligit viuerras, vt ſuo loco dictum eſt. Quis enim vnquam vidit in Silphio, quæ loca humore carent, naſci Lampetras? Lampetrarum genera tria differunt inter ſe, magnitudine, cute, colore, guſtu, natalibus. Maiorum longitudo, quantam diximus : maior cubitali frequentior. Craſſitudo, quæ manum non impleat : pollicis atque indicis complexum ſuperet. In medio genere non ſæpe maiuſculam pedali : craſſitudo pollicis : minima rarò ſemipedalis, quòd equidem adhuc viderim : craſſitudo Anſerinæ plumæ. Cutis magna vt Anguillis : ſcabra mediocribus : minimis vt Limacis, aut hirudinis. Color vniuerſalis maximis, qui Anguillis : maculoſus tamen : mediocribus ſubaureus : minimis Limacis, aut hirudinis. Priora duo genera maiora fluuios ſubeunt. Tertium ſub cæno agitat : nec niſi exagitato eo, atque calcato extruduntur. Sapor maximis penè carnis : mediocribus medicatior : minimis Limacis. Itaque qui lampetram à Lambendis petris dictam putârunt, non meminerant, capi illas fluminibus ſabuloſis : paruulas autem ſub cæno. Non negamus hærere eas ore ſolidæ cuipiam rei : cætero corpore fluitare : quemadmodum de vrticis ἀπολελυμένοις ſcribit Ariſtoteles : vnde eas vrticas eiuſmodi quidam ſint falsò arbitrati.

Mugilum nomina multa Græcis, & Italis. Latini hoc tantùm norunt. Nam Cephali vox Gręca eſt,

ea eſt. Nequid omittamus, Hiceſium ex Athenæo tanquam diligentiorem anteferemus cæteris autoribus. λαδικίσκον genus ſummum facit. Nominis rationem ignoro. Neque enim omnes albi ſunt. Species digerit, κέφαλον, κεστρέα, χελῶνα, μύξινον. In quibus etiam ordinem ſtatuit ad veſcẽdum. Cephalum præſtantiſſimum: ſecundo loco κεστρέα. Tertio Myxinos: poſtremo χελῶνες, quos etiam Bacchos cognominat. Etiam addunt aliam ſpeciem, quam κεφαλῖνον vocant, cognomine βλεψίαν. Agnoſcunt etiam Sargum inter Mugiles: alium à Sargo de quo Oppianus. Quam ambiguitatem vt tollant, Sargonem non Sargum nominârunt. Sicuti Myxonem, quem ſupra Myxinum, alij Myxum. Præterea aliam quoque ſpeciem, quam φεραῖον appellant. Ac Cheloně quidem propter terram degere alique ſabulo, & limo; Pheræum autem procul à terra, & ali ſuo mucco. Vbi videtis an ſit myxon. Autores enim diuerſis nominibus ſæpe eandem ſpeciem repræſentant, dum nihil volunt omittere. Quemadmodum ipſe Athenæus omnia ex omnibus cõuerens. Id quod apparet etiam in hac hiſtoria: cùm νῆστιν ſpeciem à cæteris diuerſam ſtatuit, propterea quòd ex Archippo legerat, νήστεις κεστρεῖς. & apud Alexim & alios. Sanè verò non eſt ſpecies diuerſa, ſed tempus. Cùm Mugil ieiunus eſt, tunc guſtu ſuauiſſimo exiſtit. Inteſtina præſtantiſſima, & lautiſſima appetuntur à piſciuoris. Iique tunc Mugiles ab Iſtris vocantur, *Ceuali da bon budello.* Quippe limo cùm veſcantur ſi ſaturi capiuntur, peſſimè olent. Quare qui diſtinxerunt etiam κεφαλῖνον ἀπὸ τοῦ κεφάλου, neſcio an nobis impoſuerint. Anaxandrides enim in fabula, quam inſcripſit, *Vlyſſes*: κεστρῖνον pro κεστρέα poſuit. Igitur de ieiuno Mugili Athenæus cùm ita ſcribit, vt tunc deterior eſſe videatur, vehementer errat. Vbi etiam ridiculus eſt: qui aiat, νῆστιν appellari Mugilem, quia nulla re animata veſcatur. Nam & alia multa ſolo veſcuntur cœno. Alius error ex eodem, & Oppiano. Non infeſtari ab aliis, quia ne ipſi quidem alios. Primùm ratio puerilis. Apuæ enim prędæ ſunt omnibus, ipſis nullus. Deinde hiſtoria falſa. Lupus enim Mugilem conficit. Item Delphinum vidimus nos eos inſectantem. A Lupo quoque cauda abſciſſa abire produnt, & viuere. Ariſtoteles de fœtu eorum prodit hoc: non deuorari, ſed adultos. Ridiculum. Ex quo libro corriges Athenæi codicem, vbi Pheræos ſcribitur. Iam hîc vnus error. alter cùm pro ſpecie diuerſa ponitur. Eſt enim idem cum Chelone. Sed longè à littore paſcitur. Iccircò πετραῖος à philoſopho ibi dicitur. Non quaſi nomine proprio, ſed denominatiuo παρὰ τὸ πέρας. Sic vides Grammaticorum nugas. Ex Euthydemo idem Athenæus adiungit ſpecies duas adhuc. σφηνέα, & δακτυλέα. Priorem quia ſit λαγαρὸς, καὶ τετράγωνος. Sanè nomen à cunei figura. Sed λαγαρὸς non conuenit neque, cuneo, neque quod ait Galenus, humori aut ſucco ἰσχνωτέρῳ. δακτυλέα verò, cuius latitudo citra binos digitos conſiſtat. Ex Polemone & Epichatmo ait κεστρεῖς à quibuſdam πλωτῆς appellatos: χελῶνες, & χαλῶνες, & χειλῶνες legimus. Apud Athenæum corruptè alicubi κολῶνες Mentitur egregiè cum Mugilem ex Ariſtotelis ſententia καρχαρόδοντα ſcripſit. Eſt & hoc genus ab aliis diuerſum, quod hîc recitatur è Siphis: quod cùm fuerit nauale Theſpienſium, malui ſtagnum marinum, quam lacum λίμνη dicere. Stephanus Siphas appellat: Strabo Creuſam in nono, illorum nauale nominat. Sipharum nulla apud eum mentio, neque apud Plinium. Eſt & aliud genus, quod non è mari, & fœmina, ſed è limo gigni tradit Philoſophus in quinto, & in ſexto *Hiſtoriarum*: Myxones Maſſilienſes propè vera voce, *Maſſonos*. κεφάλους Latini *Capitones*: *Cymaclenſes Caoſtellos*, quaſi *capiſtellos*. Siphenſium Mugilum meminit Philoſophus etiam in libro περὶ πορείας, & in quarto de *Cauſis partium*.

Ταινίαν piſcem, *vittam*, appellauimus. Sanè cùm præter hunc locum, nullum habeas præterea quo videas planorum ſpecies diſtinctas ab Ariſtotele, qui ψῆττης nomen ſolum ponit: dicendum hîc de his. Plani piſces comprehendunt tam ſpina, quam cartilagine præditos quoſdam. De cartilaginibus poſteà. Plani piſces ſpina præditi ſunt. Rhombus, paſſer, ſolea, vitta. Rhombus, maximus in Oceano: *Turbot* vocant: qui Turbo ῥόμβον ſignificat. Omnia hæc dorſum fuſcum aut nigrum habent: Rhombus etiam quaſi clauiculis inæqualem. Venter omnibus candidus. Hæc quanquam plana ſunt, tamen os ad latus habent, qua parte venter eſt. Eſt enim venter in vno latere, dorſum in altero. Non idem modus omnibus. Nam venter paſſeri dexter. Cùm dico ventrem eſſe album; intelligo partem, quam ὑπτίαν vocat Ariſtoteles. Cùm aio, ventrem eſſe ad latus; intelligo partem animalis continentem cibum, & inteſtina. Itaque haud planè natant ſed paulò demiſſiore latere, in quo venter eſt. Quamobrem oculorum quoque ſitum eiuſmodi habuere. Neque enim æquè diſtant ab vtroque latere, tametſi in ſummo ſunt. Sed alter penè in dorſo verticis, alter penè in ore. Atque hic quidem non ſolum propior latus oris, verùm etiam deuexior. Alter autem linea paulò ſuperiore, & ſuperior quidem ad dorſum obtutum obuerſum intendit, alter autem ad os. Branchias ſecundum oris poſitionem: alteram in parte ſupera, alteram in ima. Pinnas quaternas. Vnam in medio planiciei ſuperioris, alteram in latere eiuſdem in

Digitized by Google

planicie inferiore illis reſpondentes. Paſſerũ genera multa. Et Fr̃acis, & Liguribus, & Adriaticis, A craſſitudine, tenuitate, dorſi tumore inæquali, barbaris vbique nominibus. *Platuſſam* nomine generis græco Vaſcones. Idem enim ſonat, quod paſſer. Huius generis rotunditas à Rhombi modo parum differt. Solea oblongior eſt. Solus piſcium vult diu ſeruari, vt magis ſapiat. Cæteros prouerbium eſt, viuos comedi oportere. Ideſt quàm recentiſſimos. *Bugloſſum* etiam nominârunt, quaſi linguam bubulam: quia eſſet, quàm paſſer, porrectior: icciteo etiam Plautinam Lingulacam hanc eſſe autumant. Sanè Hiſpani *Lenguadam* nunc quoque vocitant. Tænia huic per omnia ſimilis, ſed aſtrictior, & minus corpulenta. Ariſtotelis ψῆτταν modò *paſſerem* transfert Plinius, modò *Rhombum*: vt in libro nono, ex nono *Hiſtoriarum* de aſtutia piſcium. At in eodem libro capite XVI. vtitur Græca voce, Pſetta. Corriges ex libris noſtratum Originum in tranſcurſu eorum errorem, qui putârunt: piſcem dictum Paſſerem ab aue: quoniam dorſo atro, ventre candidus ſit. potius Hirundinem repræſentaret. Sed eſt, quemadmodum dicimus paſſis velis.

Διηρθρωμένα βράγχια. Exactiùs perpendes. Theodorus *integra*. Non ſatisfacit: digiti manus mutilati, ſunt διηρθρωμένοι, non tamen integri: ſed κεκυλλωβωμένοι. Integrum mutilo eſt contrarium: ἀδιάρθρωτον delineato, & expreſſo. Confuſum διηρθρωμένῳ.

CIX. ARISTOTELES.

Αὐτῶν δὲ τῶν ἐχόντων τὰ βράγχια, τὰ μὲν ἔχει ἐπικαλύμματα τοῖς βραγχίοις· τὰ δὲ σελάχη πάντα, ἀκάλυπτα. καὶ τὰ μὲν ἔχοντα καλύμματα, πάντα ἐκ πλαγίου ἔχει τὰ βράγχια. τῶν δὲ σελαχῶν, τὰ μὲν πλατέα, κάτω ἐν τοῖς ὑπτίοις, οἷον νάρκη καὶ βάτος· τὰ δὲ προμήκη, διαφόρως ἔχει ἐν τοῖς πλαγίοις, οἷον πάντα τὰ γαλεώδη. ὁ δὲ βάτραχος, ἐκ πλαγίου μὲν ἔχει, καλυπτόμενα δ᾽ οὐκ ἀκανθώδει καλύμματι, ὥσπερ οἱ μὴ σελαχώδεις, ἀλλὰ δερματώδει.

Branchiæ aliis tectæ ſunt, aliis non: vt cartilagineis omnibus. Quibus tectæ ſunt, eas ab latere habent. At in genere cartilagineo, quæ lata ſunt, parte inferiore: vt Torpedo, Raia, Longa autem vario modo. Ab lateribus vt Muſtelacea omnia. Rana quanquam à lateribus, non tamen ſpineo tegumento: ſicut piſces ij, qui cartilaginei non ſunt: ſed cutis ſpecie opertas.

CAESAR.

PLINIVS, qui omnem naturam profiteretur, nihil ipſe indagaſſet, omnia promeret ex alijs, miſerrimam hiſtoriam de branchiis, eámque tum diſperſam, tum pene nullam inſtituit. Ariſtoteles multas recenſet differentias, à tegumento vnam, à ſitu alteram, eámque aut ab latere, aut in imis. A tegumenti ſubſtantia tertiam. Quoniam Rana & in lateribus habet contra naturam cartilagineorum planorum, cùm tamen ipſa plana ſit: & tectas, cùm cartilaginea detectas habeant. Præterea alio modo tectas, quàm ij piſces, qui & ab lateribus, & tectas habent. Quippe cute, aut cutacea, non autem ſpinacea natura. Addes, à non habendo, vt oſtreæ: ab aliter habendo, vt Murenæ: à proportione, & vicariis, vt ſunt fiſtulæ in Lamperra, & alio modo fiſtula in Delphino. Itémque in Cancris alia facies.

Atticiſmus, αὐτῶν δὲ τῶν ἐχόντων, τὰ μὲν ἔχει. Concluſimus gyro breuiore. Vbi vides frequentiam verbi ἔχει: quemadmodum alibi monuimus ſæpe.

Ἀκανθώδει. Non intelligit ſpinoſum, vt alibi: hoc eſt ſenticoſum, & quod pungat: ſed ſpinea ſubſtantia: quæ eſt vice oſſis in piſcibus.

Ἐκ πλαγίου, *à latere*, diximus: quoniam latus in facie quoque eſt. Sed ſi dicas cum Theodoro, *Lateribus adhærent*: intelligas apud Latinè loquentes τὰ πλευρά. Neque proba loquutio de branchiis: *adhærent*, ſunt enim affixæ.

Duo genera τῶν σελαχῶν ſi partitus eſſet nobis longa, & plana: iam hæc intelligeremus. Nunc autem aliunde id eruendum eſt. Cartilaginea igitur τὰ σελάχη ſunt. Aiunt Ariſtotelem hanc vocem primum commentum. Deductamque ex eo, quod fulgorem quendam iaculari inflexu videantur. Mihi is fulgor in aliis quoque ſquammigeris deprehenditur: aut ne in illis quidem σέλας illud. Plinius à firmitate & flexibilitate ſimul optimè cartilaginea. Alios quoque piſces extra genus illud appellârunt veteres Græci cartilagineos: in quibus eſt Matron in *Parodiis*, ψῆτταν χονδροφυῆ. Sunt autem genera ſumma tria. Plana, longa, media. Plani cartilaginei ſunt Bos, Raia, Squatina, Torpedo, Rana, Squatraia, Paſtinaca, Lamia, Aquila. Longi lampettarum ſpecies. Mediocris longitudinis, Muſteli. Bos recitatur tantùm ab Ariſtotele in quinto, non autem

tem deſcribitur. In ſexto autem inter Priſtes & Balænas. Sanè ſuo loco oſtendimus: piſces omnes, qui in magnitudinem excreſcant, inter cetaceos recenſitos ab antiquis. Iccircò etiã Thunnos. Quare cùm Bos ingens ſit adeò, vt duodecim expleat cubitos: fortaſſe commiſcuit Ariſtoteles. Nunc neque eius diligentia, neque Plinij deſcriptionibus fit, vt quicquam ex nono ſciamus. In XXXII. Box alius eſt. Quem locum condidit ex catalogo quopiam piſcium potius, quàm ex hiſtoria. Oppianus in ſecundo ſic depinxit, latum duodecim cubitos, ignauum, imbellem, in limo porrectum inſidiari vrinantibus. Humanæ enim carnis auidiſſimum. Neque vi ſed dolis valere. Dentes enim ei eſſe puſillos, neque robuſtos. Vbi igitur nautam, aut ſpongiarium, aut purpurarium, aut piſcatorem ſub aqua conſpexit, attollitur procul: atque ſupernatans occupat pondere. Lamiæ quoque nomen tantùm ponit in genere cartilagineorum Philoſophus: prætereà nihil. Plinius in nono præter nomen nihil. Raia autem latitudine ſua valde affectat rotunditatem. Græci *Baton.* Tria eius genera. Læuis, maculoſa, ſpinoſa. Læuis cute æquali eſt, maxima in hoc genere: λειόβατος à Græcis: à nobis *Lauiraia.* Maculoſa à Græcis *Aſterias*, quaſi ſtellata. Spinoſam à clauis Prouinciales *clauellatam* non ineptè. Squatina haud ita diffunditur in latum. Oblongior ſanè. Iccirco *piſcem Angelum* vocant iidem. Videtur enim alas vtrinque pandere: ῥίνην Græci à cute, quæ adeò aſpera eſt, vt limæ dentes repręſentet. Iccircò Latini *Squatinam* à ſcabricie. Duo genera; ſtrictior, & latior. Quare hanc, cute ſquatinæ, latitudine Raiam propiore, ῥινόβατον Græci, nos *Squatraiam* ex Theodoro. Huic contra morem cæterorum cartilagineorum os ad roſtrum, non ad gulam ſubtus mandibulam inferiorem. Paſtinaca ſimili facie, à Græcis τρυγὼν. Vtriuſque nominis obſcura eſt ratio. Nam neque herbæ, neque aui ſimilis. Radium in cauda gerit vulnere interdum lethali: longum ad ſemipedem in quibuſdam. Ait Oppianus aggreſſam piſces, non prius vorare, quàm eos interfecerit. Is radius ſerræ modo dentes reflexos habet. Huic perſimilis Aquila eſt, apud Italos nomine non mutato. Minùs lata, pinnis porrectioribus. Creſcere hanc quoque ad ingentem magnitudinem. Torpedo non abſimili facie. Græcis νάρκη, non temerè. Subiecta à piſcatore pedibus meis penè me excuſſit è veſtigio. Iccircò Aremorici etiamnunc *Tremulam* vocant. Prouinciales corrupta voce *Turpiliam.* Ranæ eadem figura, ſed capite grandiſſimo. Carunculas quaſi pilos duos in vertice gerit capitatos, quibus proiecta in arena aut limo tecta allicit piſces ad veſcendum. Vbi ad ſurrectos aut fluitantes acceſſerint, ad os ſenſim contrahit, quod in roſtro, vt Rana vulgaris, non ſubter mandibulas inferiores habet: atque ita captos deuorat. Id quod commodiùs efficit: propterea quòd inferius labrum porrectum eſt, recipirque ſuperius ita, vt os contrario modo quàm cæteris cęlo obuerſum exiſtat: cutis in capite aſpera, cætera non item. Dorſum nigrum. Pinnæ binæ in imo, totidem ad latera. Oculi grandiſſimi ſummo vertice. Tota ſpecies ad Ranam vulgarem accedit: niſi quòd aliquot cirruli breuiores quàm ij, qui capiti inſident, excurrunt per dorſum. Siculi Lamiæ nomen huic falsò attribuerunt. Latinum vetus obtinent Campani, *Piſcatricem* vocant. Græci βάτραχον. Iſtri *piſcem Roſpum.* Roſpus enim ipſis Bufo eſt: Taurinis *Bota*: Lombardis *Zatto.* De Lampetris ſupra ſatis. De Muſtelis nunc. Ariſtoteles γαλεὺς vocat: eorum ſpecies hæ. Canes, vulpes, Muſteli. Muſtelorum ſpecies, Læues, Centrinæ, Acanthiæ. Ac caniculæ quidem diuerſæ ſunt ab iis, quos *canes marinos* veteres, Oppiani ſæculum *Amias*, poſteriores *Troctas* appellârunt: quemadmodum ſuo loco dictum eſt. Totum genus Muſtelorum vocat Canis nomine Oppianus, coniungens generis appellationem æquiuocam cum canibus illis maioribus maleficis, quos pelagios ſtatuit. Alios canes ἐν πηλοῖσι βαθέσι. Et diuidit in κεντρίνας, & γαλεούς. γαλεοὺς autem in σκύμνους, id eſt caniculas, λείους id eſt Læues, & ἀκανθίας id eſt ſpinos. Et ſubdit ἐν δ' ἄρα τοῖσι ῥῖναι ἀλωπέκιαι καὶ ποικίλοι. Quæ adhuc tria genera videntur, ῥῖναι, qui Squatinarum aſperitate nomen meriti ſint, ἀλωπεκίαι, quas vulpes etiam Ariſtoteles vocat in ſexto, & ποικίλοι, id eſt varij. Eundẽ tamen faciunt cæteri autores Læuem, Muſtelum, & Varium: quem iccircò ἀστερίαν, id eſt ſtellatũ nominat Ariſtoteles. Quo in libro σκύλια appellat, quos σκύμνους Oppianus. Etiam cognominat νεβρίας, fortaſſe à maculis, & ait eſſe γαλεούς. Oppianus ait omnibus eandem faciem. Plinius de caniculis maleficio caput vnum condit: figurã nullam. De aliis nihil. De vulpeculæ marinę aſtutia tantùm. De Galeo in catalogo illo piſciũ nomen ſolum. Nã in præcedente libro pro Galeote falsò poſuit. Pręterea nihil. Aelianus pręter Caniculam maleficam duo genera agnoſcit. Centrinem, in qua ſpinæ duæ duræ, altera in ſummo vertice, altera in cauda. Additque hanc eſſe quibuſdam venenatam. Galeon alteram eſſe ſpeciem, quæ varia ſit. Ita non diſtinxit Ceutrinas ab Acanthiis. Valde tamen differunt. Nanque Centrinæ roſtra duo habent, non vnum: corium ſpiſſum, quod inue-

teratum dureſcit. Dorſum cauum habet ſpinis armarum cæterum corpus in ſex diductum acies dentatas, à capite ad caudam. Pinnas duas habet: oculos grandiſsimos, os infernè. De his Oppianus in ſecundo, non ſine venenati aculei mentione. Achanthias, quem nos *Spinum*, Theodorus *Spinacem* vocat, ſimilis eſt læui, niſi de ſpinis. Læuis autem corpus habet figura gobij, roſtro tamen latiſsimo. Capite, vt omne genus hoc, maximo. Rubris maculis aſperſus, addendum cartilagineis, genus aliud è longis, ſed alio modo: neque enim teres eſt βελόνη, ſed aliquanto preſsior, *Acuciculam* vocant Iſtri à roſtro acuto & longo. Spina vera non eſt, ſed cartilago. Caro mira intus viridis: etiam ſanguineam, etiam croceam vidimus. In quibus ſcilicet ac lampetris, tametſi cartilagineis, hoc notabis: oua edere, non autem animal intus ex ouo antea formatum.

Nota rurſus dictionis modum. τῶν ἐχόντων τὰ βράγχια, τὰ μὲν ἔχει ἐπικαλύμματα τοῖς βραγχίοις: alius dixiſſet: τῶν βραγχίων τὰ μὲν ἔχει ἐπικαλύμματα: at ille etiam mox: τῶν ἐχόντων τὰ βράγχια, τῶν μέν ἐστιν ἁπλᾶ τὰ βράγχια: nec multò poſt τὰ μὲν ὀλίγα βράγχια ἔχει, τὰ δὲ πλῆθος βραγχίων: vt inepti barbari intelligant Atticam ſimplicitatem: ſicut monuimus alibi in repetitione verbi, ἔχει: ne blaterent à Theodoro Ariſtotelem dictionis elegantia ſuperatum.

Idem, ἐκ πλαγίου, *in obliquum*. Non, ſed *in latus*: vbi ſanè rectæ ſunt, non obliquæ.

Τὰ δὲ προμήκη διαφόρως ἔχει ἐν τοῖς πλαγίοις. Theodorus omiſit, διαφόρως. Vox tamen neceſſaria: quia non vno modo ſunt in planis, & in oblongis.

Nihilo meliùs de ranæ branchiis. *Deductas*, inquit, *in latera*. Immò *ſubductas*: nam in aliis inferiori parte ſunt: neutro tamen modo loquerer.

Eiuſdem fatalis error: qui ſæpè βάσιν pro, βάτραχοι legit: at hîc pudendus. Nam hoc eodem loco ἐν τοῖς ὑπτίοις βάσιν: quónam igitur modo βάσιν ἐκ πλαγίου.

CX. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τῶν ἐχόντων βράγχια, τῶν μὲν ἁπλᾶ ἐστι τὰ βράγχια, τῶν δὲ διπλᾶ· τὸ δὲ ἔσχατον, πρὸς τὸ σῶμα πάντων ἁπλοῦν.

Prætereà aut ſimplices ſunt, aut duplices: extremum tamen, quod verſum corpus eſt, ſimplex.

CAESAR.

ALIA differentia à partibus ex numero. Duplex enim etſi relationem dicit: eam tamen in numero deſignat, non ſine augmento. Dicit autem etiam in iis, quæ duplices ſunt, id quod arcuatum eſt corpori hærens, eſſe ſimplex. Quare pennæ quaſi quædam, cùm diductæ ſunt, videntur.

CXI. ARISTOTELES.

Καὶ πάλιν, τὰ μὲν, ὀλίγα βράγχια ἔχει· τὰ δὲ, πλῆθος βραγχίων· ἴσα δὲ ἐφ' ἑκάτερα πάντες. ἔχει δὲ ὁ ἐλάχιστα ἔχων, ἓν ἐφ' ἑκάτερα βράγχιον διπλοῦν δὲ τοῦτο, οἷον ὁ κάπρος. οἱ δὲ, δύο ἐφ' ἑκάτερα, τὸ μὲν ἁπλοῦν, τὸ δὲ, διπλοῦν· οἷον γόγγρος καὶ σκάρος. οἱ δὲ, τέτταρα ἐφ' ἑκάτερα ἁπλᾶ· οἷον ἔλλοψ, συναγρίς, σμύραινα, ἔγχελυς, οἱ δὲ, τέτταρα μὲν, δίστοιχα δὲ, πλὴν τοῦ ἐσχάτου· οἷον κίχλη, καὶ πέρκη, καὶ γλάνις, καὶ κυπρῖνος. ἔχουσι δὲ καὶ οἱ γαλεώδεις διπλᾶ πάντες, καὶ πέντε ἐφ' ἑκάτερα· ὁ δὲ ξιφίας, ὀκτὼ διπλᾶ. περὶ μὲν οὖν πλήθους βραγχίων ἐν τοῖς ἰχθύσι, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Item alij paucas habent, alij multas: æquali tamen vtrinque numero. Vnum ex vtroque latere, qui pauciſsimas. Aliqui eam duplicem, vt aper. Alij vtrinque binas, ſed alteram duplicem, alteram ſimplicem, vt conger, & ſcarus. Alij quaternas vtrinque ſimplices, vt elops, ſynagris, muræna, anguilla. Alij quaternas quidem, at duplices omnes præter vltimam, vt turdus, perca, glanis, cyprinus. Muſtelaceum genus vniuerſum duplices vtrinque quinas. Gladius octonas item duplices: atque is numeri in branchiis piſcium modus eſt.

CAESAR

CAESAR.

De branchiarum habitu ſupra dixit: nunc de earum quantitate diſcreta. Nam aliud eſt branchiam ſimplicem aut duplicem habere: aliud, multas, aut paucas: poſſet vnam branchiam habere, eámque duplicem, vt aper: poſſit & ſimplices multas, vt anguilla. Plinius in re tam naturæ neceſſaria cum tantùm haberet autorem, tam explicatam hiſtoriam, frigidè ſimul, & ineptè tribus verbis abſoluit. *Branchias*, inquit *alij multiplices, alij duplices, alij ſimplices habent*: confudit multitudinem cum multiplicate.

Eſt igitur minimus numerus ſingularum. Maximus octonarum. Totidem ſemper in vtroque latere, non ſine ratione: quemadmodum & dentes, & oculi. In planis quibuſdam inæqualitas faciei poterat perſuadere branchiarum inæqualitatem. Eodem tamen in latere non æqualis omnibus natura. In quarto de *Cauſis partium* declarata ratio eſt.

Τὸ δ' ἔσχατον πρὸς τὸ σῶμα πάντων ἁπλοῦν. Ita compoſita branchia eſt, vt pars interior quæ hæret corpori ſit ſpina, ſemicircularis, nuda in conuexo: in curuo ſtipilis horrida rubris, qui pili ſpinacei: in quibus ſunt vnica ſiue acie, ſiue claſſe, ex branchiæ dicuntur ſimplices. Quæ autem duplices agnoſcuntur, ab vnica illa ſpina ſemicirculari, duæ acies eiuſmodi pilorum pendent. Iccircò dixit, quod hæret corpori, ſimplex eſt: ne putares, quemadmodum pilorum ordo duplex eſt: ita eſſe duplicem arcum illum, cui annectuntur. Quare non rectè dixit Theodorus. Omnibus tamen ſimplex, quæ nouiſſima. τὸ ἔσχατον intellexit totam branchiam vltimam: nos cum Ariſtotele branchiæ cuiuſcunque partem quæ vltima videtur nobis. Error ſatis patet in exemplis. Nam ſi muſteli omnes vtrinque quinas omnes duplices: gladius octonas omnes duplices habent: vltima non erit ſimplex omnibus.

Κάπρος. *Aper* à nobis, à Plinio *Caper*, in XI. ex quarto *Hiſtoriarum*, Acheloi fluminis incolam, eúmque grunnitu vocalem: vnde & nomen. Nulla tamen forma proditur ab autoribus. Videndum an is ſit, quem *Capriſcum* Macedones vocant, & Siculi *Porcum*, corio duro, ſolido, aſpero. Athenæus in octauo, an hunc intellexerit καπρίσκον, videndum: etiam ὗν appellatum ait: βρωμώδη, καὶ σκληρόν: quòd ſi verba ſequentia ad eundem pertinent, non erit idem. τὸ δέρμα, inquit, ἄσωμον: hoc iccircò dico, quia corruptus codex eſt. κίθαρος δ' ἐστὶ ποηφάγος. Nam ſi legas κίθαρος: non pertinent: ſi legas κιθάρα, conſequere.

Scarus etiamnunc nomen ſuum retinet apud Græcos inſulanos. Alga veſci aiunt, & ſolum ruminare. Alij principarum attribuere: alij commendârunt tantùm, vt Horatius: alij viſcera ſola, vt Martialis. Nonnulli damnârunt: propterea quòd leporem marinum ad veſcendum venatur: vbi alteram vides controuerſiam inter hos, & illos, qui eum alga paſcebant ſola. De eius moribus, & natalibus in octauo, & nono *Hiſtoriarum*. In hoc videbimus haud multo poſt errorem diuini præceptoris, qui ſolum Scarum ait carere dentibus ſerratis: Sanè Dentices ego comedi, quorum dentes æquales omnes erant, ac teretes, nec abſimiles à paxillis citharæ.

Ἔλλοπα, *Acipenſerem* interpretatur Theodorus ſequutus Apionem Grammaticum & Plutarchum, qui eundem putarunt. Plinius quoque in nono in eadem ſententia & fuit, & permanſit: quoad legit librum de *Piſcibus* Ouidij, qui negat Elopen notum eſſe littoribus Latinis: quamobrem ille in XXXII. alium arbitratus eſt ab Acipenſere. Cæterùm Archeſtratus, qui patinarum excellentiſſimus fuit Ariſtoteles, ad Syracuſas non ſolùm capi Elopen, verumetiam præſtantiſſimum eſſe. Nam Ælianus, & Columella qui in Pamphylio tantùm capi ſcripſerunt, captutæ raritate falſi ſunt. maluimus nos Elopis nomen retinere quouſque quis meliore iudicio antiquum & Latinum protulerit, quàm de opinione noſtra decedere, qua Acipenſerem Sturionem noſtrum eſſe comprobauimus, non ſine honorifica Rondeletij noſtri, viri doctiſsimi mentione. Squammas ad caput obuerſas habere produnt, quod cùm legiſſent quidam apud Athenæum Acipenſeri aſcribi, eúdem cum Elope arbitrati ſunt. Félque non ad hepar, ſed in inteſtinis habet. De ſquammis Elopis Ariſtoteles nihil: vt adduxerit hoc quoque Grammaticos ad dubitandum, eſſétne idem cum Acipenſere: præſertim cùm eſſet res in natura noua, ac rara; nec tanti viri diligentia indigna. Rondeletius id optimè refellit, nec poſſe ordini naturæ conuenire, nós quoque in Exercitationibus noſtris ad Cardanum diſputauimus. Archeſtratus Rhodium γαλεὸν eundem putauit cum Romano Acipenſere meritò: *Quem*, inquit, *cum tibia, & à coronatis ad conniuia afferri ſolitus erat:* atque piſces ἰλλάδας, & ἴλλοπας cognominatos Athenæus docet in ſeptimo: ſed hæc ad Grammaticos.

Synagris à Theodoro & hîc & alibi, *Dentex*. Eſt tamen Dentex συνόδων: à Liguribus etiamnunc ſic appellatus. Veneti, & Iſtri *Dentalem* vocant: alius à Synagri, quanquam ſimilis: ſicuti Pagrus ab Erythino. Aliud eſt Synodontis: quippe maior Pelamis, ex Diphilo. Plinij pudenda vel oblinio, vel negligentia. Qui neque Synagrin, neque Denticem nominauit. Quinetiam Synodontem nullo in loco poſuit, niſi cùm de gemma Synodõtite ſcribit, quæ de cerebro piſcis talis ſit. Duæ igitur erunt ſpecies συνόδων, & συναγρὶς: ac præter has tertia apud Diphilum, Charax: quem Synagridis ſimilem ait, ſed præſtantiorem. Neque ſolæ hæ ſpecies affines ſunt vel ſubſtantia, vel facie: ſed aliæ complures. Atque vna quidem duas ſub ſeſe continens adeò ſimiles, vt etiam peritiores fefellerint: altera Pagrus eſt, altera Erythinus. Quinetiam Chromis, & Acarnan, & Orphus, & Epatus, & Anthias, rubri omnes. Diuerſi ab his figurâ, coloris eiuſdem, Mullus, Scorpius, Mæna. Item Coccyx, Miluus: de quibus hîc non eſt dicendum: forma enim diuerſi ſunt.

Dentices teretiores ſunt, quàm Pagri: non enim ita compreſſi exiſtunt, vt in ventrem ambitus adeò curuetur. Capite grandiſſimo ſunt, non vt Gobiones, aut Muſteli, ſed porrecto: plurimum occupat magnitudinis ea pars, quæ branchiarum eſt: etiam verticem latiorem habent, quàm Pagri. Dentes verò, vnde etiam dicti ſunt, confertos atque cohærentes, teretes, æquales inter ſe, non in mucronem acuminati, ad pungendum, ſed in planiciem quaſi mutilos ad molendum.

Pagrus & Erythinus adeò, vti dicebamus, ſimiles: vt etiam admonitos fallant. Eis forma Auratæ, quanquam aliquantò minùs ventrioſa, & omnino porrectior: quemadmodum cùm eos inter ſe compares, animaduertas Erythinum ſtrictiorem, & tam capite, quàm cauda productiore. Denique latior & corpulentior Pagrus eſt. Pinnis quoque differunt. Pagros demiſsiores, Erythino magis ad dorſum. Neque Ligures, neque Iſtri diſtingunt: ſed illi vtrunque *Pagros*, hi *Arbores* nominant. Romani *Fraellinos*. Hiſpani *Pagellos*. Athenæus nuſquam Pagrum, ſed Phagrum appellat. Idem ait à Cyrenæis, ὄλιην, olim appellatum: quanquam alibi in eodem libro, ὕκην, ſcriptum inuenias. Quemadmodum Erithinum, & Erithrinum. *Rubellionem* transfert Theodorus aptiſſimè. Galli tamen ſua lingua Muſteli ſpeciem ſic nominãt *Roget*. Hæc de marinis: nam etiam fluuiales agnoſcit Ariſtoteles. Hi ſunt, quos Gallia, *Bremas* vocat. Vaſcones *Brignas*. Lauti in Ligeri fluuio. Pagris ſimillimi, ſed minore rubore, carne laxiore. Athenæus Grammaticorum more nomina multa multis è locis collecta ſatis habet indicare. Itaque Abramin piſcem cùm ſolùm nominat, neque deſcribit: non docet nos iſne ſit, an alius.

Chromis etiamnunc ſic vocatur à Liguribus, conciſa tamen voce. *Chro*: ita enim in plurimis facere conſueuerunt. Veneti malè *Coruum*. Nam neque color, neque ſpecies conuenit. Chromion ab Epicharmo appellatum legimus in ſeptimo apud Athenæum: plus etiam, quàm figura ei conuenit cum Erithino. Nam ſine maribus concipere ac parere æquè, atque illi exiſtimantur: quemadmodum Plinius in nono. Quod aliunde, quàm ab Ariſtotele accipit: qui de Pſetta, & Channa, & Erithino prodit hoc multis in locis: de Chromi non.

Acarnan hunc Ariſtoteles non nominat: ſed Athenæus. Acarne in XXXII. Plinij ſcriptum eſt, neque alibi, niſi in eo catalogo, & quaſi indice ſine hiſtoria.

Orphus piſcis Græcis notus. Rhodienſes etiamnunc ita vocant. Calabri *Cergnam*. Prouinciales primam literam detrahunt. Theodorus illos ſecutus *Cernuam* Latinis dedit. Eius mores in quinto & octauo Ariſtoteles: verùm hic genera tantùm digerimus: cætera ſuis locis. Plinius nihil, niſi quòd φωλάδες.

Epatum non ineptè *Iecorinum* vertunt, à colore ſcilicet. Quanquan enim rubet, tamen iecoris fuſcedinem ſaturam repræſentat. De eo Plinius nihil: haud multò plura Ariſtoteles. *Lebiam* etiam nominatum ait Athenæus. Qui & aſpiratè ſcribendum iubet, quoniam & hepar ex Grammaticorum obſeruationibus apud Archilochum.

Anthiam ſimilem diximus iis, qui ſupra ſcripti ſunt: color enim ſuaſit, & figura. Magnitudo verò longè alia: eſt enim Thunno haud multò minor. Salmoni ſimillimus, & æquè magnus. Guttas tamen aureas illas nullas habet: ſquamma tamen rubicundior. Venter prominentior: in tertio Oppianus eius capturam vbi deſcribit, oſtendit eius vires maximas. Hiſtoriam venationis eiuſmodi habes etiam apud Plinium in nono. Aiunt, is vbi ſit, maleficum piſcem nullum inueniri. Itaque Sacrum appellatum: quemadmodum & alios, Callionymum, ac Pompilum. Neque putes eius vi fugari belluas: dentibus enim caret: itaque στόμα ἄνολον dicit Oppianus. Lupum tamen inuadit, & conficit. καλλίχθυν idem eum cognominat. Quare locus ſit vacuus à marinis beſtiis diſputatum eſt in nono *Hiſtoriarum*. Athenæus in ſeptimo recitat more ſuo ſine iudicio. Addit καλλίχθυν ab Ariſtotele deſcribi καρχαρόδοντα. καλλιώνυμον in ſecundo & in octauo legimus, καλλίχθυν nuſquam apud eum. Prætereà eundem cum anthia quis putârit: ſi alter

καρχα

χαρχαρόδους, alteri σῶμα ἄσπιλον. Plutatchus quoque eius meminit.

Quoniam Salmoni ſimilem agnouimus, neque Salmonis meminit Ariſtoteles,de eo hîc ſcribamus. Solus vererum Plinius ipſum videtur agnouiſſe: Græcorum nullus: non enim ex Oceano ingreditur Mediterraneum. Quare vehemenrer falſi ſunt, qui in Rhodano eius natalia aſſignanr. Eius faciem ac colorem ttibus ætaribus atque magnirudinibus communem declarat Auſonius in ſua *Moſella* luculentiſſimis verſibus. Quibus & nomina apponir. Maximum natu *Salmonem* vocat: minimus dicitur *Salar*: mediocrem appellat *Sarionem*. Ac quanquam tribus diuerſis locis diſtinctam narrat hiſtoriam: tamen vnum eſſe ſpecie, non vnum ætate pinxiſſe videtur. Sic enim de Sarione ſcribit. *Qui necdum Salmo, nec iam Salar:* Vbi non negligenrer id quoque obſeruandum eſt. Nam in Garumna fluuio poſt Burdegalam, Toloſam vſque multi Salmones capiuntur: Salares multi: Sariones vix decem annis duo. Nec minùs id animaduertendum: ſupra Toloſam Pyrenæos verſus Salmones perpaucos: ad montana, nullos. Sariones,& Salares permultos. Contendere autem diuerſis ſtudiis plebem. Salares vulgus *Tecones* vocat: alij aiunt creſcere, fieríque Salmones: alij neganr. Iccirco recentiorum nonnulli Salarem eum eſſe, qui *Trutta* vulgò dicatur. Ne negemus nos. Hoc quærimus: quo nomine Trutta ab antiquis agnita ſir. Nam ſanè *Trocta* non eſt. Sed Trocta, Amia: de quibus alio loco. Sanè Auſonius,& Lucium, & Tincam,& Alauſam, nominat: quæ veteres appellationes ipſi ignotas tetinete debuetant. Quate ne Salar quidem eius autoritare debuit in Truttis vim priſcæ appellationis retinere. Trutta enim piſcis nobiliſſimus in Italia, Germánia, Gallia. Nam qui aiunt piſces olim oprimos nullo nunc in honore eſſe: conttà, precioſos nobis, viles veteribus fuiſſe, fugam faciunt. Turdi genus ſummum, marinum, & fluuiatile. Marinum notum omnibus eſt. Duas ſub ſe habet ſpecies: vna nomine generis vocarur, altera Merula dicirut: vtraque forma Tincæ proxima: magnirudine nunquam, quòd viderimus, excedens pedem: raró expler. Dorſo fuſco aur ſubnigro; ventte maculis purpureis aut albis vario. Merula nigrior. Nomen adhuc retinent ſuũ, vterque in littoribus Mediterraneis ſupra Narbonem: inferiores accolæ *Rocaudos* vocant: propterea quòd imprimis ſaxatiles ſunt. *Rocam* enim rupem Maſſilienſes patrio veteri ſermone etiamnunc nominanr: ῥώξ. Veneti ab ſimilitudine Merulam, *Tencam marinam* dicunt. Qui in aquis dulcibus degir Turdus mulras ſub ſe habet ſpecies. Grãdiſsimus Salmo eſt. Nã in Rheno fluuio quaternos pedes excedit inrerdum. Clariſsimè ab Auſonio deſcribitur. Capur læue: corpus cæterum ſquammoſum: venter opimus, arque ſapore excellenri: os paruum ſine denribus. Caro carnis noſtræ colore diluriore, lamellis conſerta. Iecore ſuauiſsimo: viſus eſt catarractas piſtrinorum ſaltu aut impetu contra præcipites aquas ſubire ſæpe: ibi tum lautiſsimus: quippe corpore exercitato. Alioqui grauiuſculus cibus, arque inter concoquendum regurgitans. Salirum inſuauem inuenimus nos. Sario, qui proxima eſt magnirudine, mulris in locis reperitur: quippe in Lacubus Germaniæ,& ad Pyrenæos. *Truttam Sàlmonencam* vocant: omnium piſcium, vr aiunt, ſuauiſsimam. Nos enim multos maritimos ſuauiores edimus. Tertia ſpecies Salat eſt: adeò excellenti ſapore, vt fallar etiam ſobrios conuiuas. Omnibus color idem, & guttæ aureæ, rubræ, purpureæ: quæ etiam marinorum Turdorum notæ ſunt. Is quoque infinitis penè locis capitur. In Liguribus Taurinis ad vallem, quæ Pagni dicitur: in Aruernis: in Pyrenæis: in Germania. Hæc ſpecies Auriguttararum ſumma, ttes comprehendens. Alia & tergi, & carnis colore differens. Nam ei ſquamma nigrior in dorſo. Cato exalbida. Sapor qualis Scombris optimis. Tales ſunt in Coaciis ad Alpes Iulias, & alibi. Eius ſpecies, omnium piſcium nobiliſsima ea, quem *Carpionem* in Benaco nominamus. Cuius duo nihiloſecius modi ſunt: magnirudine & ſapore diuerſi. E regione Gardæ oppidi Carpionis captura frequentiot. Variantur eæ ſpecies etiam figura partium. Eſt enim in eo fluuio, qui Brirones à Nortmanis diſpeſcit Trutta cuius roſtri inferior pars ſuperiotem perforat, atque in eam ſubit.

Mullus ventre longè eſt caſtigatiore, & Mænarum potiùs figura. Barbulas habent: quapropter ab Iſtris *Barbi* dicuntur. Ligures *Trigias* vocant Græca vereri appellatione. τρίγλη, quod nomen aiunt inde ortum, quia ter gignat ſingulis annis. Haud procul ab Adriarica voce Burdegalenſes dicunt, *Babehauts*. Videtur Arhenæus in ſeptimo agnouiſſe aliam ſpeciem eius, quæ barbata non ſir: quia à Sophrone putârir dictam γενειᾶτιν, quæ & barbata ſit,& ſuauior. Nos nullum niſi barbatum vidimus. Aiunr quidam nonniſi deſquammatum rubeſcete: ego ipſis in ſquammis viuentis nitorem rubrum vidi ſemper. Arhenæus ait Mullum valdè venereis aduerſari: quare eo Diana apud priſcos in ſacris non tam placetur proprer nominum ſimilirudinem τρίγλης & Triuiæ, quàm propter caſtitarem.

Scorpius longè maior quam Mullus eſt: ſanguineis maculis inſignis, quales nigræ ſunt in pellibus

libus Felium quos Veneti *Syrianos* vocant. Hunc putant marem: Scorpænam autem fœminam. Quod miror: non equidem ob coloris diuerſitatem: quippe Scorpæna nigra eſt: ſed quòd Scorpius pelagius eſt: Scorpæna litoralis. Huic ſapor minùs commendatus, quàm ſcorpio. Iſtri maculoſum Scorpænam vocant: Prouinciales *Raſcaſſam*. In dorſo & branchiis aculeos gerit validos, pernicioſo tactu: vnde & nomen à terreni Scorpij ſimilitudine.

Mænæ rubor cærtulo pingitur. Eius genera hæc. Mæna, quam Iſtri: vbi optimas Aprili menſe eſitauimus, *Menolam*: Prouinciales *Mendolam*. Fœmina aluo eſt porrectiore: Mas teretior, ſolidior, ſapidior. Raro ſemipedem excedit. A colore ſpecies duæ. Altera albidior, quanquam decolor per hyemem vniuerſa natura. Altera maculis nigris, quas *Menolas ſclauas* vocant Iſtri. Illas autem exalbidas, Græci *Leucomænidas*, & *Smaridas*. Sic etiam nunc Calabri. Prouinciales *Gerres*: Veneti paulò corruptius *Ziroli*: ſicut ad Puteolos, *Cerres*. Neque ſolùm colorem, ſed etiam & ſaporem, & nomen mutant. Appetente coïtus tempore, mas deterior. Itaque τράγος, id eſt hircus tunc appellatur. Athenæus Smarides etiam ſine ſibilo dictas putat, à quibuſdam verò κυνὸς ὄνα, & ἰχτῆς βρώματα quia parum durant. Quòd autem fallatur Theodotus, qui *Aleculas* μαινίδια interpretatur: ſuo loco diximus. Et quòd errent qui *Bocas* eaſdem putent, quas & *Leucomænidas*: Polyochus in *Corinthiaſta* apud Athenæum oſtendit. De his ſuo loco.

Perca inter piſces nobiliſſimos. Lombardis, *peſce perſego*. Figura Auratam haud peſſimè imitatur: minùs tamen lata eſt, & dorſo craſſiore. Squammis minoribus, candidioribus. Fluuialem omnes norunt: marinam pauci: de qua Ariſtoteles in nono. Saxatilis vtraque.

Glanin, *ſilurum* vbique Theodorus interpretatur, Plinium ſequutus. Fortaſſe quia apud Ariſtotelem Siluri nomen nuſquam. Ælianus tamen diuerſos eſſe docet. Ait enim in Mæandro Glanios Siluris ſimiles. Idem verò in Iſtro fluuio Siluros capi. Athenæus in Iſtro Glanin nominat. Itaque confuſa nomina in eodem vides. Quare vnum qui putârunt, optimo argumento impugnârunt eorum ſententiam, qui Silurum Sturionem eſſe autumant. Nam Glanis apud omnes autores, aut hamum ſpoliat eſca: aut totum deuorat: lineam robuſtiſſimam ſecat dentibus. Equos inuadit in fluminibus, atque demerſos conficit. Sturio autem dentem nullum habet: ſed infra mandibulam quam vnicam habet, foramen potius, quàm os, ad apprehendendum valdè ineptum. Nos aliquando putauimus, Silurum eſſe Sturionem, corruptis aliquantùm elementis: qui aut Silurum eundem cum Glani credidere, falſi ſunt ob ſimilitudinem. Eſt enim in Iſtro Silurus, & Glanis, qui Lucij ſimillimus eſt. Eum nos vidimus ingenti mole. Sanè Lucij ſpeciem æquus rerum æſtimator haud procul à forma Sturionis intelliget. Item roſtrum, porrectum, latiuſculum, ſubſimum, pandum. Dorſum curuum. Sturiones iuuenculos Adriani *Porcelettas* vocant. Quod Ælianus prodebat, Glanin Siluro ſimilem in Lyciæ fluuiis homines vorare: Pauſanias aliis verbis ſcribit. Glaniis ſimiles piſces ita graſſari: vt videatur Siluri nomen neſciſſe. Verùm multis in locis eius autoritas teritatur potiùs, quàm probatur. Stultum eſt putare Sturionem aut ignotum, aut non deſcriptum ab antiquis. Quidam recentiorum de eo cùm ſcriberent, putârunt aquam ore acceptam non branchiis ſed ore regerere. Qui non animaduertere ei fiſtulam eſſe in vertice, ſicut & Delphino. Neque Attilus eſt quem maximum in Pado prodit Plinius: nanque etiam nunc Attilus penè ſuum ſeruat nomen. *Adel*, alij *Attina*: nonnulli *Adena*, ignobilis is, neque expetitus, neque expetendus. Vaſtus tamen, quem vidimus ad Argentam. Decepit alios nominis affinitas, me Bononiæ agente Philoſophiæ cauſſa, prædicantes Sturionem eſſe Turſionem Plinij. Si Plinius Turſionem Phocænam interpretatus eſt: quonam modo erit Sturio? Phocæna animal parit: oua Sturio: ex quibus facimus ſalſamentum, quod vocatur *cauiarum*: aliud à Garo, quod falsò docebant nos præceptores: aliud ab iis, quæ ὠὰ ταριχὰ vocamus: qui fuit error etiam doctiorum. Sunt enim ὠὰ ταριχὰ, quas proxima voce nominant *Botargas*: ex ouis piſcium compoſitas ac membrana obductas: præſertim, vt aiunt, ex Mugilum ouis. De Sturione autem multa in Commentariis de ſubtilitate ad Cardanum: quædam ſupra attigimus, hîc etiam nonnulla addemus. Verſus qui ab Auſonio de Siluro ſcripti ſunt, in multis huic piſci conueniunt: multa tamen ſunt quæ nos adducunt vt Acipenſerem veterum putemus: quibus autem rationibus alibi dictum eſt. Galli Sturionem *Eſturgeon*, Vaſcones *Creac* vocant: adeò creſcit vt duodeuicenos pedes æquet: tam grandem enim vnum vidimus. In Garumna aliquando capitur: in Padi oſtiis frequentiſsimus. Eius fœtus adhuc tenellos *porcelletas* vt ſupra diximus Ferrarienſes vocant: mollioti callo nihil habentes offenſionis. Cùm verò adulti ſunt: armantur in dorſo, loricæ in modum oſſeis lamellis aliquot: pro ſpina chordam habent. Cauda pugnant: roſtro impetunt ſed non lacerant: ſolidum enim habent atque ore carens, Os autem ipſum valde, & reductum. Sanè is piſcis ad eam Delphini ſpeciem nonnihil accedere videtur, quam multis in

locis

locis pictam cernere licet: vt non mirum, ſi nonnulli, cùm legiſſent apud Auſonium Silurum fluuiorum Delphinum vocari, hunc eo argumento certiſque aliis indiciis ducti, Silurum exiſtimârint. Acipenſeris vox tota Latina videtur: præſertim cùm in vetuſtis Macrobij exemplaribus *Aquipenſer* legatur. Summo in honore fuiſſe apud Ciceronem in libro ſecundo de *Fato* videmus. Idem teſtatur Plinius, ſed apud priſcos ſuo tempore vilem. Martialis tamen qui ſub iiſdem floruit Imperatoribus maximè ait commendatum cùm ſuis verſibus iubet, mittendum ad principis menſas. Matron quoque eum piſcium principem vocauit, atque Ambroſiæ comparat.

Cyprinum, *Carpam* dicimus. Conuenit id quod de lingua palatiue craſſitie ſcribit Ariſtoteles in quarto. Quòd canicula lædirur: quòd in profundo parit. Ad hæc branchiarum numerus ac modus. Etiam nomen alludit. Haud enim multùm abeſt Carpa à Cyprino. Veneti *Rainam* vocāt Lombardis *Bulber*. Aliquibus etiam *Quaiaſtro*. Ariſtoteles fluuialem agnoſcit. Oppianus etiam marinum. Is eum quinos quotannis partus edere. Ariſtoteles etiam ſenos.

Gladius ita dictus, quia à Græcis ξιφίας: propterea quòd gladium in roſtro gerit: iccircò Prouincialibus, *piſcis Imperator*. Acies pernicioſa, impetus immanis, robur firmiſsimum. Ait Oppianus ſimul cum vita mucronis vim aboleri. Ad litus Populoniæ exemptum capto longè duriſsimum inuenimus. *Galeoten* Strabo nominat: aitque egredientium è Ponto piſcium venatione pingueſcere. Hunc etiam *Thurianum*, ſiue *tomum Thurianum* appellatum ſcribit in xxxii. Plinius. In ſexto Athenæus marinæ Caniculæ partem Thurianum eſſe ſcribit. Fortaſſe vtrunque verum eſt. ex vtroque ſalſamenta facta, cæſaque in laminas τόμους θουριανοὺς dicta. Caret dentibus Xiphias. Pinnam in dorſo gerit innoxiam, quaſi cartilaguncul is conſtantem. *Piſcem ſpatham* vocant Dalmatæ & Apuli. Prouinciales autem alium quendam ſic nominant: euius cauda enſis gerat ſimilitudinem: de quo ab antiquis nihil.

CXII. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ πρὸς τἆλλα ζῷα, οἱ ἰχθύες διαφέρουσι πρὸς τῇ διαφορᾷ τῇ περὶ τὰ βράγχια. οὔτε γὰρ, ὥσπερ τῶν πεζῶν ὅσα ζῳοτόκα, ἔχει τρίχας· οὔθ', ὥσπερ ἔνια τῶν ᾠοτοκούντων τετραπόδων, φολίδας· οὔτε, ὡς τὸ τῶν ὀρνίθων γένος πτερωτόν· ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοι αὐτῶν, λεπιδωτοί εἰσιν, ὀλίγοι δέ τινες, τραχεῖς. ἐλάχιστον δ' ἐστὶ πλῆθος αὐτῶν τὸ λεῖον. τῶν μὲν οὖν σελαχῶν, τὰ μὲν τραχέα ἐστί· τὰ δὲ, λεῖα· γόγγροι δὲ, καὶ ἐγχέλυες, καὶ θύννοι, τῶν λείων.

Habent & aliud, præterquàm branchiarum, diſcrimen piſces. Neque enim pedeſtrium more animantium viuiparorum pilis teguntur. Neque obducuntur ſquallida cute: quemadmodum ouiparorum quadrupedum quædam. Neque pennas habent, ſicuti auium genus. Sed ipſorum plurimi ſquammati ſunt: pauci aſperi: paucíſsimi læues. Cartilagineorum quidam aſperi ſunt, quidam læues. Congri, & Anguillæ, & Thunni læues.

CÆSAR.

Satis erat ſic dicere: differunt etiam extimo naturali tegumento: quanquam non vno omnes. Nam pars maxima ſquammis tegitur: paucíſsimi corio, aut cute læui: minores enim cute: cetaceo corio obducuntur. Mediocris numerus eſt aſperorum. Squammarum quoque differentias ſtatuendum: quidam enim puſillis, alij latioribus muniti ſunt.

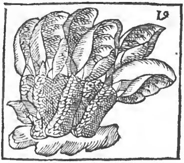
Ait paucíſsimos eſſe læues: ego puto Aſperorum numerum eſſe minimum. Læues autem multos ſcimus. Nam præter vnam muſteli ſpeciem, & ſquatinam, vnus aut alter aſpero eſt corio: vt Gladius, & Porcus, quem κάπρον dicebamus. Læues autem, Anguilla, Lampetra, Conger, Soleæ, Rombi, Paſſeres, Vittæ. Thunnum quoque cùm memorat, potuit addere & Delphinos ponticos: non enim illis hi maiores.

Obſeruabis acutiùs, quæ ab eo ſolutiùs dicuntur. Nam ſquamma eſt vti pilus, aut penna. Squammati enim nihilo ſecius cute veſtiuntur: è qua prodeunt ſquammæ: quemadmodum in aliis animantibus pluma, aut pilus. Sic igitur ſolertiùs digeras. Animalia omnia pro munimento extimo habent corium, aut cutem: neque enim commune vtrique ſpeciei nomen generis poſitum non eſt. Aliqua autem ad hunc modum nuda ſunt: vt piſces, quos læues nos, Plinius *Lubricos* nominat: alia pilum prætereà habent, vt quadrupedes viuiparæ: alia plumam, vt aues: nonnulla etiam teſta prætereà conduntur: vt oſtrea, & cochleæ, & teſtudines. Corij autem modus non vnus:

vnus. Aut enim læuis, vt Anguillæ: aut elauatus, vt Raiæ: aut aſper, vt ſquatinæ: aut ſqualli-dus, vt Anguibus.

Non poſuit τὰς φολίδας piſcibus. Teſtudo tamen, qua teſta non tegitur, cute ſquallet. Eſt præ-terea πιελτὸν quiddam in cautibus fluuiorum, qui è Pyrene in Bigerones decurrunt. Ex vno callo, qui ſaxis hæret, frequentes quaſi pedes exeunt, tanquam è radice caules. Ij pedes intus ina-nes, nil niſi corium ſunt φολιδωτόν. In ſummo vngulæ ſunt vnca facie, ex vnguiculis cohærenti-bus minutioribus ſingulæ conſtantes. Eæ biualues ſunt: hærentibus membranulæ rubræ benefi-cio foribus in dorſo. In ſinu apertiles. Labella item rubra habent. Intus ligulas lentas flexas, mi-litarium criſtarum figura: numero interdum octonas, aut plures. Materia qualis eſt in ſquilla-rum pedibus, modò ſint molliores. Vbi ſurrecti ſunt hi pedes ex illo callo, atque hiant: ſanè di-xeris Hydram pictam. Quare poſthac Latinis eum noua hiſtoria nouum nomen tranſmiſimus. Incolæ abſectos pedes, callum ad obſonia in foro venalem habent.

Hydræ Pyreneæ Pictura.

Hians.

Nota loquutionem. πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα διαφέρουσι. Ab aliis differunt animalibus. & πρὸς τῇ δια-φορᾷ ad differentiam branchiarum. Quaſi dicat. Piſcibus natura addidit differentiæ branchia-rum aliam differentiam: qua differant à cæteris animantibus.

Τραχεῖς, Theodorus, *ſcabros*. Sanè ſquatinam ita dixêre priſci, quòd eſſet ſcabra nos: φολιδω-τὸν vbi ſcabrum, aut ſquallidum. Sanè φολὶς: eſt minutiuſcula λεπὶς. & λέπρα, ſcabies à Latinis, non ſolùm ψώρα. Βάτον Græci Raiam aſperam: quoniam quaſi vnguibus iis, qui in tubo ſunt, conſertis tecta ſit. Sic poëta *Squallentem auro loricam*, quoniam ſquammis, quemadmodum & nunc, inter ſe ſubeuntibus compoſita erat.

CXIII. ARISTOTELES.

Καρχαρόδοντες δὲ πάντες οἱ ἰχθύες, ἔξω τοῦ σκάρου· καὶ πάντες ἔχουσιν ὀξεῖς τοὺς ὀδόντας, καὶ πολυστοί-χους, καὶ ἔνιοι ἐν τῇ γλώττῃ.

Excepto Scaro Serratis omnes ſunt dẽtibus, iiſque acutis. Nonnullis quoque eorum ordine multi-plici: atque etiam in lingua.

CÆSAR.

PONIT differentiam inter eos. Meliùs ſic dixiſſet. Quibuſdam ſunt dentes. Quidam carent. Maior error, cùm ait omnibus ſerratos eſſe excepto vno Scaro. Nam & Dentici mutilos alibi ſcripſimus. Itaque non eſt verum eſſe ὀξεῖς. Dentium modi multi. Myſticeto pili pro dentibus: vt eſt in tertio. Lampetræ tanquam vngues rubi. Lucio curui. Delphino recti. Quónam verò modo dentes in lingua, ſi linguam piſcibus eſſe negat? per totum os ſparſos Lampetra. Lucius puſillos in pala-to. Multos ordines Lupus. Superfluò addidit ὀξεῖς. Hoc enim eſt in definitione ſerratorum. No-

tabis

tabis & loquendi modum πάντες : & mox : πάντα.

Theodorus codicem ſequutus cæcum, facilè lapſus eſt. καὶ πάντ' ἔχουσιν ὀξεῖς τοὺς ὀδόντας, καὶ πολυστοίχους, & ἔνιοι ἐν τῇ γλώττῃ. *Ac omnes*, inquit, *ſerie dentium acuta, ac multiplici fulciuntur.* Non potuit apertius mendacium dicere. Satis mentitur, cùm ait, omnibus ſerratos eſſe dentes. Hic erat locus apponendi ſuum illud tot locis fruſtra repetitum: οἱ ἔχοντες : &, ὅσα ἔχει. Quis præterea tueatur: omnibus eſſe πολυστοίχους? Itaq; ſic ſcribendum eſt. & πολυστοίχους ἔνιοι, & ἐν τῇ γλώττῃ.

CXIV. ARISTOTELES.

Καὶ γλῶτταν σκληρὰν καὶ ἀκανθώδη ἔχουσι, & προσπεφυκυῖαν οὕτως, ὥς ἐνίοτε μὴ δοκεῖν ἔχειν.

Duram verò linguam, ac ſpineam, atque adhærentem adeò, vt nullam aliquando habere videantur.

CÆSAR.

Alibi nullam linguam. Hoc hîc moderatur. E' ſitu enim iudicari nullam, quia adhæreſcat. E' ſubſtantia tamen indicari. Quatuor igitur ſtatuit. Subſtantiam: quippe τὸ ἔχειν τὸ ὄν. ſitum, προσπεφυκυῖαν. Duas qualitates, duritiam, & τὸ ἀκανθῶδες. Eſt tamen in quibuſdam vera lingua, & mollis. Vt in genere Luporum. Quod circulatores venale circumferunt, triquetrum, vtrinque ſerratum: aiúntque fulminis lapidem: alij paulominùs impudentiores ſerpentum linguam autumant: nos certorum piſcium linguam ſuſpicati ſumus.

Nota, ἐνίοτε, aduerbium pro nomine, ἐνίους. Theodorus maluit, *penè*: *ferè* debuit dicere, vt raritatem in generis ſpeciebus oſtenderet: non autem *penè*. Hoc enim in omnibus imperfectionem illam potiùs indicat. Qui verè Latinè loquuntur, hoc ſoli percipiunt.

CXV. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ στόμα, οἱ μὲν ἀνερρωγὸς, ὥσπερ [ἔνια] τῶν ᾠοτόκων & τετραπόδων.

Oris hiatum vaſtum eorum quidam: quemadmodum ea quadrupedes, quæ oua pariunt.

CÆSAR.

Quoties aliquod genus ad aliud refertur per analogiam, Philoſophus conſueuit agnoſcere leges illas proportionum. Sic Simiam aliqua ex parte attribuit Hominum partibus, nonnunquam recenſet inter quadrupedes. Hac ratione Piſces, quippe qui ſint inter ouipatas animantes, ad nobiliora genera reducit ouiparatum, quadrupedum ſcilicet, quòd attinet ad oris hiatum. Hanc lectionem probat Theodorus, ᾠοτόκων. Nam ſanè quæ animal pariunt quadrupedes non omnes vaſto ſunt ore. Sed eæ tantum, quæ pedes habent digitatos. Noſtri codices habent ζωοτόκων. Minùs placet.

Dixit, οἱ μὲν. Id eſt, τινές. Mira locutio: cui nihil reddatur: οἱ δὲ. Sanè bene, τινές. Multi enim ipſorum ore puſillo ſunt. Scarus adeò paruo, vt hamo nonniſi perexiguo capiatur. Pauci inquam hiatu vaſto ſunt. Non ipſe Lupus. Ouiparæ autem quadrupedes omnes. Teſtudo, Lacertacea vniuerſa.

CXVI. ARISTOTELES.

Τῶν δ' αἰσθητηρίων τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν ἔχουσι φανερὸν, οὔτ' αὐτὸ, οὔτε τοὺς πόρους, οὔτ' ἀκοῆς, οὔτ' ὀσφρήσεως. ὀφθαλμοὺς δὲ πάντες ἔχουσιν ἄνευ βλεφάρων, οὐ σκληρόφθαλμοι ὄντες.

Sentiendi inſtrumenta, neq; ipſa, neque eorũ meatus conſpicui ſunt, exceptis oculis. Non enim aut audiendi, aut odorandi partibus præditi exiſtunt. Oculi quoque carent genis, cùm tamen duri nõ ſunt.

V

CAESAR.

SENSVS habent, inſtrumēta non habent, inſtrumentorū meatibus carēt. Vident, ſenſus officiū, ſine actio eſt. Actionē accipio hic paulò craſſius. Alibi ſubtiliſſimè diſcuſſum eſt. Oculus inſtrumentum eſt. Meatus ad videndū, nullus. Non enim opus eſt. Audiunt. Auris nulla. Cuiuſmodi in nobis. Sed neque meatus: qualis Auibus. Olfaciunt. Meatus tamē nullus. Non enim qui in naribus vidētur, peruij ſunt. Noluit enim aquam introducere ad cerebrum Natura. Sed membranula interſita tranſmittit: quemadmodum in auribus noſtris ſonum. Murænis inaures quomodo, vt aiunt indiderint: quæ aures nullas haberent, neſcio.

Obſeruabis igitur quod dixit. *πόρυς οὐκ ἔχειν φανερούς*. Habent tum in naribus manifeſtos. Sed quò pertingant, οὐ φανερόν.

Οὐκ ὄντες σκληρόφθαλμοι. Theodorus, *ſed non duri*. Immò aduerſatiua vtendum eſt. Nam duri oculi non habent opus tegumento. Teneri habent. Piſcium oculi teneri ſunt: & tamen genis carent: cum ſuaptè natura deberent muniri. Atque ita dicebamus: Crocodilum non nictare: non enim egere nictatione ob oculorum duritiam.

Quod ad ſentiendi vel vim, vel inſtrumenta pertinet, mira hiſtoria hîc de piſcibus apponenda eſt. Aelianus ex Leonide Byzantio ait: in Rubro mari piſcem grandiori Gobio parem, nullis oculis, ore nullo, capite ita informi, vt dignoſci tamen poſſit, Branchiis natare. Imo ventre ſmaragdinam viriditatem in ſinum collectam pro oculis, & vice oris eſſe. Ad veſcendum non ſolùm inutilem, ſed etiam pernicioſum. Qui enim hunc comederit, ei poſt vehementiſſima tormina ventrem diſrumpi. Exemptus ex humore turgeſcit. Augetur inflatio attrectatione adeò, vt frequētiore motu torus perlucere videatur. Tandē pari afficitur ſupplicio, atque hominem comedentem affeciſſet. Diſrumpitur enim. Quinetiam ſi antè, quàm moriatur, mari tunc reddideris, haudquaquam mergitur: ſed inflatæ veſicæ more fluitare. Vnde & nomen φύσαλον inueniſſe. Quaſi marinam veſicam dicas.

Proxima vox alterius piſcis Aegyptij apud eundem: quem tamen fatali ſua negligentia non deſcribit. *Phyſan* vocat. Natura hæc. Eius iecur cum Lunæ incrementis, decrementiſque ſentire vel augmentum, vel diſpendia. Neque verò ſolo hepate affici: ſed vniuerſi corporis habitudine modo opima eſſe, modo graciliore.

CXVII. ARISTOTELES.

Ἔναιμον μὲν οὖν ἐστιν ἅπαν τὸ τῶν ἰχθύων γένος.

Vniuerſum ſanè piſcium genus ſanguine concretum eſt.

CÆSAR.

Ἰχθυῶν, vt ſatis notum eſt, non pro vniuerſo genere. Illud enim eſt, πλωτόν. Sed quod neque cetaceum ſit, neque oſtreaceum, neque cruſtaceum, neque cartilaginoſum, neque molle. Hæc tamen differentia communis eſt cum maiore parte. Siquidem cetacea ſanguinem habent, & quos hîc ἰχθῦς vocat, ſimul & cartilaginea. Quanquam nulla ratio eſt, qua cartilaginea cōiungat cum piſcibus, cetacea diſiungat. Os enim & cartilago à ſpina aut æquè, aut genere analogico differunt. Quòd autem cartilaginea ſimul cum Piſcibus recenſeat ex his, quæ ſequuntur, patet.

CXVIII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δ᾽ αὐτῶν, οἱ μὲν, ᾠοτόκοι οἱ δὲ, ζωοτόκοι. οἱ μὲν λεπιδωτοὶ, εἰσὶ πάντες ᾠοτόκοι· τὰ δὲ σελάχη, πάντα ζωοτόκα, πλὴν βατράχυ.

Eorum aliqui ouum, aliqui animal pariunt. Squammati omnes oua: cartilaginea animal, præter Ranam.

CAESAR

CÆSAR.

POST membra indiuiduo debita, nunc officium membrorum tradit: quod ad ſpecici perpetuitatem facit. Ranam ait ouum parere. Hoc idem dicit Aelianus. Sed tamen inter excundum ouo diſrupto catuli caput extare.

Cùm igitur cetacea omiſerit: rectè factum iri cenſeo, ſi eorum genera hic digerantur. Quare enim minus, quàm eorum, quos hic ἰχθῦς vocat?

Cetacea ſunt, alia ſuaptè natura, Balæna, Orca, Delphin, Lamia, Aries, Phyſeter, Leo, Priſtis, Zygæna, Maltha, Panthera, Arbor, Rota, Vitulus, Turſio, Equus, Grus, Tritones, Satyri, Nereides: aliis nomen hoc nequaquam à vera generis ſubſtantia, ſed à ſola magnitudine acceſſit. Silurus, Eſos, Attilus, Polypus, Teſtudo, Glanis, Cyprinus, Bos, vermis Indicus, Thynnus, Crocodilus, Scolopendra. Cete enim ſic definiunt. Animal aquatile grande, cuius partes ſolidiſſimæ vera oſſa ſunt, non autem ſpinæ, aut cartilagines. Aliqui addiderunt, ζωοτόκον, verùm de Arboribus, & Rota non eſt exploratum. Nos in hoc non laboramus. Quod autem Cetaceis magnitudo nomen dederit, ſatis patet ex vſu vocum, κῆτος enim *capacitatem* ſignificat. Sic κήτιον *Turricula luſoria*. Itaque κήτημα *Salitura*, & ſalſamenta ipſa. Cuiuſmodi ex Thunnis noſtro in mari, & Tyrrheno. Ex Cantabrico, quam *Porcinam* vocant, de Balæna. Ex Ponto *Moronam*, *Schinale*, Venetiis: *Moſſame* Genuæ. Iccircò autem ſalita, quia propter vaſtitatem veſcendo recentia abſumi non poſſent. Iuba enim ex mari Indico in Arabiæ flumen ſubiiſſe prodidit cete ſexcentos pedes longum, trecentos ſexaginta latum. Cuius pingui aduerſus Aſilos perunxerint Camelos negotiatores. Quod autem nomen ceti etiam aliis piſcibus communicatum ſit: videmus apud Autores: qui Thynnum inter cetacea commemorant. Melandryes enim ad ingentem magnitudinem miros faciunt proceſſus. Sed & Horcynum ex Thynnorum genere κῆτος appellatum eſſe tradit Archeſtratus. Itaque Soſtratus Pelamidem θυννίδα vocat; adoleſcentiorem, θύννον: adultum ὄρκυνον: abſolutum, κῆτος. Et Græci Siculi Thynnorum piſcationem κητείαν vocare conſueuerant. An verò omnia cete fiſtula ſpirent? Delphino ait in dorſo eſſe Plinius & Ariſtoteles, διὰ τοῦ νώτου, inquit: nos animaduertimus in capite habere, non in dorſo. Sanè vitulus neque branchias habet, neque fiſtulam. Neque omnia pinnas: neque dentes omnia Non enim Balæna; ſed carneas quaſdam ſecturas, aut taleas. Nihil igitur certi proprij, habent, aut differentiæ, niſi os, non ſpinam: vti dicebamus: & vaſtitatem.

Balæna igitur capta eſt in Oceano Britannico longitudinis pedum cxx. altitudinis tantæ vt obequitantium non ſolùm conſpectus adimeretur: id enim parum eſt: ſed voces inter ſe tanquam trans collem editæ viderentur. Caput penè quarta pars fuit corporis totius, ad duo milia pondo lingua acceſſit. Oculi puſilli. Vix enim bubulorum excedunt magnitudinem, decem pedes inter ſe diſtantes. In ſuperciliis lamellas habet, quæ cum caput mergit, attolluntur ab aqua: atque ita videndi poteſtas fit: vbi verò ex aqua exerit, concidunt lamellæ, atque tegunt oculos, Ita comparato aduerſus tantæ peſtis impetum à natura præſidio cuiuſpiam quaſi cæcitatis. Rictus xx. pedes parebat. Hiatus lembum integrum excipiebat. Mandibulæ longæ p. xxv.

Apricatur interdum ac laſciuit excurſu, tantúmque excitat ſpumatum, vt montes niuei procul videantur. Creditur ea ſpuma paſci: nam quantum piſcium ei ſatis eſſe poſſit? prætercà aiunt Baſci nihil intus vnquam ſe inueniſſe. Quod autem Aelianus ait Balænam in ſiccum egredi vbi ſolis radiis incaleſcat, falſum eſt: neque enim niſi expulſa altum vado mutat: neque Baſci eam vident, neque capiunt ab Octobris initio vſque ad Decembris finem. At centum penè pedes excedit magnitudine interdum, vt nuper nobis relatum eſt; vicenum binum pedum coſtas vidimus, quibus Baſci pro materia ſepiunt hortos ſenum denum pedum pinnas. Ex eius capite olei factum quantùm multa Gallica dolia caperent. Lac ei eſt ſubcæruleo colore: papillæ geminæ: catulos comites itineris diu habet ne ab aliis belluis diſcerpantur. Cum marem excipit viſa eſt ſe reſupinare mulieris more: mari clauæ modo genitale fuit. E ſpecula Baſcus cùm balænam excepit, ſigno dato conſcendunt omnes lembos. Fuſcinas ferreas alligatas fune prælongo iniiciunt, inde aufugiunt relicto ferro. Illa adeò excandeſcit, vt cieat tempeſtates, mare verrat, piſcatorias euertat. Cauda maximè pugnat: vbi laſſata eſt diuturna agitatione, de integro aggreſſi vulnerant, donec in vitalia ferrum adactum interimat. Inde multo remulco in terram trahunt: inter ſe linguam & pingue partiti, cætera vulgò relinquunt vilia. In Gaditano ante brumam non conſpiciuntur. Plinius cùm dicit ora Balænas in fronte

V 2

Digitized by Google

habere, intellexit fiſtulas & malè os appellauit: ea enim in ſublime nimbos iactant. Idem in mari Indico iugerum quaternum eſſe, ex Oneſicrito multa talia mutuatus gratis, qui trecentorum ſeptuagenum quinum pedum prodiderit.

At Orca oblonga eſt non tam lata, dentibus robuſtiſſimis, rictu non lato vt Balæna ſed acuto: triremis æquat longitudinem dorſo recuruo: taliſque viſa eſt à commilitone noſtro extra Gades, cui Codro nomen fuerat. Caudæ lunatas cuſpides quindecim pedum ab æquore ſummo extitiſſe. Vtriuſque pugna narratur à Plinio lib. IX. Addita etiam ab Orca ſagacitate, quæ aut pinguedine otioſam, aut fœtam aggrediatur. Itaque ab latere incurſu tanquam triremis roſtro oppugnare: illam ad flectendum ineptam, fuga in altum ſalutem quærere, Orcam ſe opponere, in vada aut ad cautes impingere. Orcam quoque memorat in portu Oſtienſi à Claudio principe expugnatam, quæ in vado cùm ſulcaſſet arenæ aggeribus cincta immobilis facta eſt.

Priſtes maximas in mari Indico Aelianus ac Plinius tradunt. De his Ariſtoteles nihil. Plinius earum facit mentionem in nono, ducentorum cubitorum magnitudine. Idem quoque in trigeſimo ſexto meminit ſimulacri à Scopa facti, vbi Tritones chorúſque Phorci & Priſtes viſebantur, ſed nuſquam formam oſtendit. Neque ex Aeliani hiſtoria qualis ſit Priſtes poteris cognoſcere. Nam reliquarum multarum nomina produnt facies, Elephantus, Leo, Equus, Aſinus, Taurus, quorum capita repræſentant. Aiunt enim eas exire in terram, radicibus frugibúſque populatis in humidum remeare.

Ante omnia Aries inſidioſus ac ferox, caput habet quale nomen præbuit, Mas vitta regia inſignis, fœmina cirrulos quaſi barbam mento appenſos, cornibus impetit ac diſiicit obiecta. Carniuorum, immite, atque callidum animal: excitis namque natatu reflatúque ſuo tempeſtatibus naufragia molitur, vti corpora depaſcatur. In Tyrrheno mari & noſtra tempeſtate frequenter viſitur. Obſeruat procul tacitus exorto paulíſper capite. Etiam naufragio qui enataſſet atque in ſcopulo conſediſſet, quoniam ad eum accedere non poſſet, aquarum mole impegiſſe, deturbatúmque deuoraſſe ferunt. Tanquam angues à ceruis, ita vitulum marinum ab ariete ſpiritus contentione attrahi ex cauernis, in quas fuga hoſtem euaſerat, aiunt.

Libella qualis ſit ab Aeliano non deſcribitur, ſed à nauiculatoribus abominatam inauſpicato occurſu atque etiam aſpectu. Ea ab Ariſtotele Ζύγαινα vocatur, quia ſimilis eſt ſtateræ iugo cum ligulis, à quibuſdam Italis *baliſtam* appellatam ſcimus. Idem Aelianus Maltham belluam eſſe inexpugnabilem, cuius tamen formam non exprimit.

Phyſeteres, ingentis columnæ modo ſeſe attollunt, aquarúmque nimbos eiaculantur, partim vt mergant, partim vt proſpectu adempto præda potiantur. In Rubro mari nauigantes peſtem hanc auertunt tintinnabulorum ſtrepitu, quæ ad proram ſuſpenſa habent. Nearchi claſſem obruituri fugati ſunt clamore tubarum.

Arborem quam Plinius in Oceano Gaditano ait tantam, tantíſque ramis, vt credita ſit ob vaſtitatem fretum tranſmittere non potuiſſe, non hic ſcripſiſſem, niſi iam piaculum factum ſit etiam mendacia præteriiſſe.

Rotæ gregales ſunt, quaternis radiis orbem fulciunt: modiolorum capita oculis illuſtrantur, miro naturæ opere hoc monſtro cæli motum imitantis. Spinis horrent prælongis. Promouent arbitratu ſuo, atque emergunt magno impetu è profundo reſilientes.

Nereides & Tritones humanam ſpeciem præ ſe ferunt, neque fabula eſt. Antiqui prodidere & viuunt hodie qui viuos viderint. Demoſtratus in Tanagea oppido conditum vnum à ſe viſum ſcripſit: corij detractum puſillum in ignem iniectum teterrimum halaſſe fumum. Pauſanias Romæ Tritonem vidiſſe pro pilo modum cutis qualis in rana eſt, cætero corpore minutis ſquamellis obſitum. Mitum branchias ſub auribus dicere habuiſſe, cui etiam manus eſſent, in quibus vngues cochleæ tegumento ſimiles, ſub aluo caudam pro pedibus. Tiberio principi Olyſſiponenſium legationem narraſſe auditum Tritonem concha canentem narrat Plinius; atque in eodem littore Nereïdem ſpectatam: & Diuo Auguſto Galliæ legatum in littore exanimes apparuiſſe complures. Idem quoque audiſſe de illuſtribus viris, bonis equitibus Romanis, marinũ hominem in Oceano Gaditano nauigia noctu opprimentem: ſub eodem principe in littus Lugdunenſis prouinciæ Nereïdes expulſas idem autor eſt. Non hic repetam quid Hieronymo Dominio viro nobiliſſimo è Norico præceptori meo acciderit, cùm à nobis in Commentariis *de Subtilitate* ad Cardanum hæc, multáque alia quæ ad hanc rem ſpectant, ſcripta ſint. Sebaſtianus Gadarus Epirota patris mei miles ab ſeſe vnum viſum Tritonem inter Apolloniam & Dyrrhachium me adoleſcente prædicabat & etiam irridente: Georgius Malacaſſa ex eadem terra eiuſdémque contubernij, præfectus leuibus equitibus, ab ſe vnum ſpectatum Methone in

in littus eiectum: Conſtantinus Palæocapus à patre ſuo viſum vnum in ſinu Euboico cùm militaret aduerſus Baiazetem Othomanum, narrauit mihi. Valerius Teſira Valentianus eques patri meo ab ſeſe vnum viſum viuum exceptum retibus, palóque alligatum, Legatis, quorum nūc in mentem non venit mihi, oſtentatum, quaſi ad ſupplicium maleficum quempiam virum. Summiſſum deinde equitem qui ſuum affinem legatis diceret, oraret impetrarent à rege veniam, ſe eius beneficij memorem, neque ingratum futurum. Legatus impetrat de ſubridente rege, nam mox ſolutis vinculis in mare de ſcopulo vbi vinctus ſteterat, præcipitem ſeſe dedit. In Gyllij acceſſionibus ſcriptum eſt, ad littus Dalmatiæ ſæpe capi marinos homines: item ad mare Rubrum quorum è coriis conficiantur calceamenta longo viæ vſu expugnabilia. Etiā Theodorum Gazam cùm eſſet in Peloponneſo, Nereidis eiectæ in littus etiamnum ſpirantis ſpectaculo interfuiſſe; eam ſeptam confluentis populi corona humano gemitu ſortem ſuam deploraſſe, atque maxima lacrymarum vi, diuini viri illius miſericordiam meruiſſe: eius iuſſu cum de via deceſſum eſſet, branchiis atque cauda ad mare adrepſiſſe atque ex oculis ſpectantium ſubtraxiſſe: faciē fuiſſe etiam decora ſcribit, corpore ſquammis ad vmbilicum vſque tecto, caudam qualem videmus locuſtarū. Ad hæc Georgium Trapezuntium in maritimo fonte puellæ ſpeciem laſciuiētis obſeruaſſe: piſcatorē Maſſiliēſem narrare ſolitū Renato regi dono datū Tritonem vnū. Draconnetū Bonifacium Neapolitanū in Hiſpania ſe militāte, captum ex Oceano Mauritaniæ, allatúmque vnū, proceriorē humana ſtatura, capillo & barba horrida, cæruleo colore, pinnis mēbrana interlucenti intertextis. In Epiro aquantes mulierculas è proximo fonte Tritonem Veneris gratia ſolitum inſidiari. Non huius rei fidem penès autores, atque in medium relinquimus.

Φώκη, vitulus marinus non ſolum habet inde nomen, quòd *in ſomno mugitum edat*, vt ait Plinius, ſed quòd facie tota perſimilis ſit. Pilo quoque facies eadē ſed ſubluſtrior eſt & dilutior color. Auriculis caret, & pro his cauernas habet. Lingua ei duplex, oculi in varios colores ſubindè mutantur. Corio cingula conficiunt aduersùs fulminum vim. Inhorreſcere ea maris tempeſtatibus vidimus nos. Item recedente maris æſtu ait Plinius lib. IX. Grauiſſimo ſomno premi præter cætera omnia animalia ita eſſe ei peculiare, vt etiam dextram pinnā capiti ſubditam conciliare ſomnos prodiderit idem. Quin etiam docile eſſe animal, excipereque nomen ſuū vocatum aſſenſione, quam fremitu teſtetur; addit etiam populum voce ſalutare iuſſum. Nam cicurē eum fieri idē prodidit lib. X. Quod ampliùs Aelianus ex Eudemio ſcribit, etiā cū vrinatore vnū olim in ſpelunca diuerſari ſolitum. Tergus habet ictibus haud facilè peruiū: itaq; rarò interimi niſi capite eliſo. In coïtu more canū cohæret: parit cū plurimos geminos in terra more pecudum; quos paulatim in humida deductos aſſuefacit mare ingredi, tū ſubire nunquā ante diē duodecimū. Cū Plinius ait *ſecūdo partus reddit initu*, neſciebā quid vellet ſibi. Cōcipere ſecūdo initu dicimus: partū reddere ſecūdo initu nihil animaliū vnquā vidimus. Arabicarū Phôcarū tergus Iuba prodidit ternas heminas capere: rete capiuntur nō hamo, nec niſi celeriter in terrā tractę: plagas enim lacerāt.

De Hippopotamo ad Cardanum nonnulla ſcripſimus, quæ autem omiſimus hîc addemus. Aelianus, quòd auerſis veſtigiis in Nilum remeet non id agere, ait, ne deprehendatur, ſed vt agricolarum impetum aduerſo pectore excipiat. Eius inſignem impietatem prodidēre: parentem enim ſuum interficere impij concubitus gratia: adultum ſtatim periculum virium pugnando facere: cedenti patri non inſtare, ſed vitæ veniam dare: tum matrem inire. At inſtanti illi mortem afferre vt inceſtis nuptiis, ſolutus metu atque obtrectatione, frui poſſit: quinque cubitorum excelſitatem æquare, non diſsimilem cætero capite Elephanto: nam aures, caudam, vocem equidam habet. Vnus omnium animalium vtrinque dentes ternos exertos habet: paritque quotannis. Hippopotamus Gambræ fluuij ex nauigationibus Luſitanis deſcribitur: Bouis corpore, binis exertis dentibus: Aprorum modo, cætera Niliaco ſimilis.

Poſt Hippopotamum Crocodilus eſt deſcribendus. De quo poſt Ariſtotelē, Pliniū, Aelianum, & alios quid dicam non habeo. Præcipuè verò cùm à nobis hac in re ſtudioſo lectori exactè ſatisfactū putamus in Cōmentariis noſtris de ſubtilitate, vbi quædam adduximus, quæ fortaſſe multos latuerāt. Igitur hîc repetenda non sūt. Qui exiſtimârunt Crocodilū tātùm Nili eſſe accolam ex Hiſpanorū, & Luſitanorum nauigationibus cōtrarium deprehendent. Multi ſunt in America, & India qui paſſim eſitētur vitulinæ carnis ſapore, at quæ moſchū redoleat. vtriſque eadem facies: ſed Niloticis Americi & Indici magnitudine cedunt. Atq; qui fluuij eos producunt, etiam Hippopotamorum generationis ſunt autores. Quemadmodum in Nilo.

Gruē marinū Corinthiaci ſinus indigenā quindecim pedum explere magnitudinē ſcriptū eſt. ore & capite gruis: totis ſquāmis tegitur pennarū gruinarū facie: tanto impetu ſaltū edere, vt teli contentionem æquet. Demoſtratus eū cùm diſſecuiſſet, triquetra figura, ſpinas eius inuenit. Iecur oblongum, fellis folliculum recentis fabæ thecam repræſentare. Addit exemptum iecur ad ma-

ximam magnitudinem intumuiſſe : fel lapidem cui impoſitum fuerat conſumpſiſſe. Aelianus Epidaurienſium mendacia ridicula recitat : è gruum genitura quæ de volantibus prociderit procreari. Vt etiam maris Rubri ſimias è ſimiarum ſemine natas dicere cogaris, item homines marinos, vitulos, aliáque talia quæ terreſtrium ſpeciem præ ſe ferunt.

Nobiliſſimus cetaceorum Delphin: eius genera duo, alterum in Indico mari immanitate etiam hominibus infeſta : alterum nobile hominiſque amiciſſimum. In ſinu Adriatico primum eum vidimus, tum ad Catanam cùm eſſemus. Poſtremum ex Oceano Cantabrico in Vaſconiam aduectum. Longè alia facie eſt atque pingitur. Vt mirum ſit formæ pulchritudinem ei à quibuſdam doctis viris attributam; cùm & colore, habitu corporis penè omnium generi piſcium cedat. Is qui pictura circumfertur ſimo roſtro eſt, vertice capitis rotundo, curuo maximè dorſo, oculis grandibus, ore valdè reducto : quem ſitum oris de Ariſtotele, & Plinio acceperant. At is qui circumferebatur, quanquam à Luſitanis, Cantabris, Vaſconibus prò Delphino cognitus ſit, derecto in acutum roſtro eſt, non abſimili ſuillo, oculis item porcinis puſillis, fiſtulam in vertice habet. Cæterum corpus non magis curuum quàm piſces reliqui. Adeò pingueſcit vt & inde, & à capitis ſimilitudine *Marinum ſuem* Galli appellârint paulò corruptiore voce *Marſuin*. Exponuntur vulgò menſis, præſertim incruſtati atque aromate conditi. Minores eorum *Marſupe* vocantur. Quorum autem roſtrum caniculæ ſimile *Turſiones* puto dici non multum Delphinis diſſimiles. Fuſcinulam ad funiculum alligatam impingunt venatores : laxatóque fune abire ſinunt. Ille ex agitatione fatigatus tandem trahitur. Catulum transfixum mater non deſerit, alterúmque interea caudæ verberatione ablegat à periculo. Neque mater ſola ſobolem captiuam ſequitur, ſed etiam ſocij gregales qui grandiores ſunt: nam paruuli præ metu aufugiunt. Quomodo autem fœtus in infantia geſtant infirmos vt prodidere, animo aſſequi nequeo, qua ratione lubricum corpus, teres tereti, lubricóque inſidere poſſit : viſi ſunt dormire atque etiam ſtertentes in ſummo æquore fluitare, inde aiunt delatos in fundum atque expergefactos ad ſumma redire ſomnos repetitum. Tradunt etiam funera efferentes viſos eſſe : ex longa prædæ perſequendæ mora coactos ſeſe colligere ad ſpiritus recipiendos. Tanto autem efferuntur impetu vt naues tranſiliant. Minimam piſcatoriam in qua eſſemus nos, Cephalus tranſiliit. Sed cùm ait Ariſtoteles malos nauium tranſmittere puto ludebat. Captus gemitum edit : donec expiret : nec diu extra aquam viuit. Mirum cùm Anguillæ quæ aquam ſpirant, extra aquam ſeptem dies viuant, ille qui aërem ſpirat, in aëre diu nequeat. Paruuli cum maioribus natu agitant, tutiores ſic ab inſidijs atque impetu belluarum. Ordines obſeruant : in prima acie infirmiores, ne obnoxios iniuriæ poſt terga relictos negligenter amittant. Narrant fabulæ Græcæ, ad Hipponem, ad Iaſſum vrbem, ad Alexandriam, ad Naupactum, ad Tarentum, item ad Puteolos eos humano amore captos, vexiſſe in altum pueros ac rurſus terræ reddidiſſe, defunctos luxiſſe, alios etiam deſiderio expiraſſe. Illud vulgò iactatum à nautis Siculis accepi : eum qui è Delphino eſitarit, ab ipſis in mari lacerari. Quaſi verò viceſimo anno poſt, odoris virus duret ex epulis. Nam quòd narrant de Cærano Pario qui de piſcatoribus Delphinos redemptos mari remiſerat, eum naufragio ſolum ab iis auectum, omne Græcum mendacium ſuperat. Sed pulchrior fabulæ cauda. Cæranum affines in littore ſepultura affecerunt, Delphines funus frequentes celebrârunt. Reſtincto rogo tanquam iuſtis perſolutis abierunt. In vrbe Peroſelino, ex aniculæ manu cibum capere ſolitum vnum ab ſeſe viſum Leonida Byzantius ſcripſit, eundémque adultum prædas cum illa & eius filio conuictore communicaſſe. Idem vulgò cum piſcatoribus ad Eubœam facere ait Ælianus : fide atque ope communi piſcari. Multa alia recenſentur quæ noſtram ſuperent fidem : vt & ridiculum illud ducamus *Simonis* eis nomen gratum eſſe, quoniam ſimi ſint, vt ne hîc quoque Græcia careat mendacio. Irritatum mare ab imis ſedibus præſentientes præſagiunt futuras tempeſtates luſuum laſciuia. Decimo anno iuſtam explere magnitudinem, triceſimo vitam obſeruatum eſt. Eius lingua ſuillæ ſimilis eſt. In Gange Indiæ flumine *Plataniſtas* vocant quindecim cubitorum magnitudine, roſtro & cauda Delphini.

Nunc de Thynno cum meritò inter cetacea numeretur, dicendum eſt. Thynnum Hiſpani *Ctono* vocant. Veneti eius ſalſamenta *Tonina* : dictum putant ita à Græcis propter impetum: hoc enim eſt θύειν. Præcipuam ei aſcribit Plinius magnitudinem : ad talenta enim x v. inuentum qui pependerit. Eiuſdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. Idem ex Ariſtotele falsò dixit Thynnos non alibi, quàm in Ponto fœtificare: addidiſſet tamen citra Gades : verè pariunt. Cordylla dicitur fœtus qui redeuntem matrem comitatur. Autumno grandiuſculi. *Pelamides* vocari à luto Plinius tradit, cùm eis atque luto nihil commune ſit. At ille *limoſas* appellat, cúmque ſequutus Theodorus ex epitheto proprium nomen efficere auſus eſt : altero autem ætatis anno ingreſſi, Thynni: *Melandria* aſſulatim conciſa fruſtra dicuntur. Hæc Plinius. At ſupra ex diligentio-

Digitized by Google

tibus gancis Melandrias eſſe Thynnos ipſos,cum magnitudine meriti ſunt Cete nomen.Pelamides in Adriaticum neſcio an deferantur:nondum enim ibi vidimus,cùm non procul Pola illorum piſcium venationi interfuerimus aliquandò. Et ad oram Ligurum frequentiùs capiuntur quas corrupto vocabulo *Paremias* vocant : negántque ijdem eas creſcere , atque Thynnos euadere. Sed vanum hominum genus eſt auerſum à literis, iudicio peruerſo,pertinaciſsimo animo.Mares in ventre pinnam nullam habent. Altero oculo minùs videt Thynnus,lepida voce ideireò dictus ab Ariſtotele ἑτερόφθαλμος alteroculus. Dextram itaque in partem ſemper vertunt iter, quoniam inde plus cernunt. Expectant ſecundos flatus : cùm greges mouent, æſtum ſolis fugientes conferti radiorum vim leniunt. Bruma quieſcunt à peregrinando,quemcumque eo tempore nacti ſint locum : vſque in æquinoctium obſeruatis hybernaculis, niſi tepore quopiam aut plenilunio illecti. Itaque tarò niſi inter duo æquinoctia capiuntur. Ergo ab æſtu & maris ſalacia abſcedentes in loca humoris dulcioris Pontum petunt magna pars, pauci in Propontide æſtiua habent. Nauigiorum interdum comites,ne tridentis quidem iactibus territi : quare ab eo officio *Pompilos* vocant. Vitam longiſſimam Thynnis biennio tradunt:ſaginam tantam adipiſci, vt ſcindantur. Quadrantali agmine incedere aiunt. Itaque è ſpecula ordinibus numeratis vniuerſam aciem computationibus deprehendunt : in agmine cùm ſunt ordines non laxant, non voce,non ſonitu non ictu, ſed fragore turmæ diſturbantur. Eorum tempus tranſmigrationis tam Græci quàm Hiſpani norunt.Itaque ſigno è ſpecula dato piſcatores retia circumdant magno in Hiſpania Regulorum emolumento, impoſitis ad eam rem vectigalibus.Thynnorum fœminæ in prolem editam ita graſſantur ad vorandum, vt eorum qui aufugerit is demum ſaluus ſit.

Nec omittẽda Amia Thynno corpore ſimilis:ſubeunt Pontũ vt Thynni:appetitur à belluis,ſed quia gregalis eſt,iuuatur à ſuo congenere, & probè vleiſcitur:dentes enim robuſtos habet,vt ait Philoſophus infra in nono. Scolopendram tam ex Æliani hiſtoria,quàm ex Indicarum peregrinationum Commentariis ex cetaceorum & immanium belluarum marinarum genere cognoſcimus,ſic à pedum multitudine vocatam:eius corpus mare Indicum innatare viderunt, ad tantam magnitudinem vt triremem æquaret : pilos magnos in naribus geſtat.Sunt & alij piſces qui ad cetaceam magnitudinem procedunt,de quibus ſuo loco dicetur.

Hîc meritò apponemus vermem Gangis Indiæ fluuij ex Plinio & Æliano,qui ad ſexaginta cubitorum magnitudinem procedit,colore cęruleo,binis branchiis,tantis viribus,vt potantes Elephantos,promuſcide apprehenſa,in profundum trahat : dentes eius quadranguli. Ælianus in flumine Indo alterum prodit vermem longum ſeptem cubita, paulò minus craſſum,quàm quantus hominis amplexus ſit. In maxilla vtraque ſingulos habet dentes quadrangulos , longitudine cubitali, quodcunque comprehendit etiam lapidem, conterit. Cæno gaudet : interdiu in aqua degit : noctu egreſſus in pecora graſſatur;vel bouem abſtractum in fluuium deuorat totum præter ventrem. Aquantia iumenta mordicus apprehenſa atque demerſa conficit. Corium binos digitos craſſum eſt : venantur in vſum bellicum hamo ferreo catenæ ferreæ appenſo,obductóque agno integro. Tractum atque multa oppugnatione interfectum , pendulum ſtatuunt diebus x x x. Ita in fictilia ſtillat oleum craſſum. Ait Cteſias mendax, eo oleo lignorum aceruos totos illicò ſine igne conflagrare, neque vllis artibus reſtingui poſſe, atque ita Perſarum Reges vrbes expugnare. Vermes hi, etſi ex cetaceorum genere, quæ animal pariunt, non ſint, tamen ob immenſam magnitudinem meritò inter cetacea,quæ belluarum aquatilium nomine cenſentur, reponi poſſunt. Cùm antiqui,vt ſupra diximus,piſces qui ad tantam molem excreſcerent, hoc nomine donarint.

Quoniam autem cetaceorum genera diximus ſigillatim:poſſumus nunc Peripatetico inſtituto videre quas habeant partes, & quibus careant.Nam dentes quædam habent,quædam non, vt Balæna & Gladius : quædam exertos, vt Hippopotamus:alia ſerratos : quædam teretes,vt noſter Delphinus,aliis ij paulò latiores vt Phocæ,aliis quadranguli vt vermi Indico : aliis plani vt Hippopotamo. Quædam os vaſtum habent:vt Delphini noſtri : quædam roſtrum latum,vt Balæna: quædam acutum,vt Delphin:quædam os in roſtro, vt cætera omnia,præter Delphinum Ariſtotelicum, & Sturionem , qui propter magnitudinem more veterum inter cetacea reponi poſſet: hi enim os infra roſtrum habent. Quædam bipedes vt Tritones,quædam quadrupedes vt Hippopotamus : quædam multipedes vt Scolopendra:quædam pedibus carent vt Balæna, Thynnus, Delphin.Item aliis pedes digitati vt Crocodilo & Phocæ:aliis biſulci vt Hippopotamo.Collum habent Triton, Crocodilus Balæna, Delphin nullum,quanquam ſpirantia : fiſtula enim de ſuperiori parte trahunt aërem. Oculos ſine gena Delphin:genas penſiles Balæna,genas opertiles Triton. Quædam tardè mouentur vt Balæna, quædam expeditioris ſunt motus vt Canis cetaceus.

(Nam de aliis canibus ſuo loco.) Delphin verò velociſſimus eſt.

Hoc quoque loco non ex genere aut magnitudine, ſed ex officio dicendum eſt de Cetorum duce: quanquam incompertum eſt Cantabris quòd Græci de eo prodidere: puſillum eſſe & præire Cete: caudæque motione admonere vadorum, aut inſidiatum. hunc longum piſcem eſſe, colore albo, capite prælongo, anguſta cauda refert Ælianus.

Hæc de Cetaceo genere in præſentia ſatis ſint: nunc ad Ariſtotelis inſtitutum reuertamur.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM,

De Serpentibus.

CXIX. ARISTOTELES.

Λοιπὸν δὲ τῶν ἐναίμων ζώων τὸ τῶν ὄφεων γένος. ἔστι δὲ κοινὸν ἀμφοῖν· τὸ μὲν γὰρ πλεῖστον αὐτῶν, χερσαῖόν ἐστιν· ὀλίγοι δ' ἐ τὸ τῶν ἐνύδρων, ὃ ἐν τοῖς ποταμίοις ὕδασι διατελεῖ. εἰσὶ δὲ καὶ θαλάττιοι ὄφεις, παραπλήσιοι τὴν μορφὴν τοῖς χερσαίοις τἆλλα· πλὴν τὴν κεφαλὴν ἔχουσι γογγροειδεστέραν. γένη δὲ πολλὰ τῶν θαλαττίων ὄφεών ἐστι, καὶ χρόαν ἔχουσι παντοδαπήν. οὐ γίνονται δ' οὗτοι ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσιν.

Reliquum eſt inter animalia ſanguine concreta, ſerpentum genus. Eſt autem vtriuſque particeps naturæ. Maxima etenim pars terreſtris eſt, pauciores ex aquaticis, fluuiales. Nam in mari quoque multa ſunt genera terreſtribus ſimilia, niſi quòd caput gerunt Congro propiorem. Color omnis generis: in valde profundis locis non gignuntur.

CAESAR.

VIDEMVS quàm negligenter cetacea omiſerit, quæ ab ἰχθύσι diſtincta eſſe vbique voluit: cùm dicit reliquum eſſe inter ſanguinea ſerpentum genus: ipſum partitur in terreſtrem naturam & aquaticam: hanc in duas fluuialem & marinam. numeri ponit differentias: fluuiales paucos eſſe ſerpentes, marinos multos: addit & à figura: marinorum Congri caput ſpecie. Item à colore: poſtremò à loco.

Dixit ἀμφοῖν motoſa ac mutila breuitate. Iam enim diu eſt cùm de terreſtri natura nihil eſt locutus παντοδαπὴν χρόαν omnimodum colorem. Theodorus moderauit vocis inſolentiam, cùm dixit *numeroſæ varietatis*.

Τὰ βαθέα *gurgites* malè interpretatus eſt Theodorus. Nam gurges propriè eſt, vbi vortices ſunt, & veloces motus, παρὰ τὴν γοργότητα.

CXX. ARISTOTELES.

Ἄποδες δ' εἰσὶν οἱ ὄφεις, ὥσπερ τὸ τῶν ἰχθύων γένος.

Pedibus carent quemadmodum & piſces.

CAESAR.

OMMVNEM naturam cum terreſtribus habent, quia in terra degunt: cum aquatilibus quia in aquis: etiam vtriſque dulcibus & ſalſis: quia partim oua pariunt, partim animal: quia pedibus carent & in terra repunt, vtrinque naturæ partem mutuantur.

Theodorus peſſimè tranſtulit particulam hanc poſt hiſtoriam Scolopendræ.

CXXI. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ σκολόπενδραι θαλάσσιαι παραπλήσιαι τὸ εἶδος ταῖς χερσαίαις· τὸ δὲ μέγεθος, μικρῷ ἐλάττους. γίνονται δὲ περὶ τοὺς πετρώδεις τόπους. τὴν δὲ χροιὰν εἰσὶν ἐρυθρότεραι, καὶ πολύποδες μᾶλλον, καὶ λεπτοσκελέστεραι τῶν χερσαίων. οὐ γίνονται δ' αὗται, ὥσπερ οὐδ' οἱ ὄφεις, ἐν τοῖς βαθέσι σφόδρα.

Scolopendras quoque ſaxoſis locis mare fert, terrenis ſimiles, ſed paulò minores atque rubicundiores: pluribus item pedibus, cruribus gracilioribus: quæ ſicuti de ſerpentibus diximus, in profundis locis non proveniunt.

C Æ S A R.

QVONIAM ſerpentes aquaticos terreſtribus ſimiles dixit, etiam Scolopendras narrat, Differentias apponit, magnitudinis, coloris, crurum, pedum: natalium cum ſerpentibus communitatem, quòd ad profundum ſpectat: diuerſitatem, quòd ad ſaxoſa loca pertinet.

Supra in cetaceorum deſcriptione, Scolopendræ Oceani Indici meminimus: at hæc, de qua nunc Philoſophus, ex inſectis eſt.

CXXII. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἰχθύδιόν τι τῶν πετραίων, ὃ καλοῦσί τινες ἐχενηΐδα, καὶ χρῶνταί τινες αὐτῷ πρὸς δίκας καὶ φίλτρα. ἔστι δὲ ἄβρωτον. τοῦτο δ' ἔνιοί φασιν ἔχειν πόδας, οὐκ ἔχον· ἀλλὰ φαίνεται, διὰ τὸ τὰς πτέρυγας ὁμοίας ἔχειν ποσί.

Eſt autem piſciculus ſaxatilis quidam, quem nonnulli Echeneida nominant: quo vtuntur aliqui, tum ad amatoria, tum ad iudicia, inutilis ad veſcendum. Non defuere qui falsò ei pedes aſcripſerint, decepti pinnisque pedum præ ſe ferunt ſpeciem.

C AE S A R.

PESSIMO conſilio tranſpoſuit piſcem poſt ſerpentum hiſtoriam, præſertim cùm pedes ei eſſe neget, aliquo nanque prætextu huc ad Scolopendras tranſtuliſſet.

Prudenter noluit prædicare eius vſum ad amatoria, ſed aſcribit aliis. Plinius in IX. cùm hæc hinc accepiſſet, minùs candidè autoris vnde ſumpſerat opinionem, perſpexit. Nam cùm ait, Ariſtotelem arbitrari Echeneida pedes habere, tam ei id falsò imponit, quàm ipſe Ariſtoteles eos qui ita arbitrentur falsò exiſtimare cenſet: felici enim Atticiſmo vſus, hanc calumniæ notam diluit, φασὶν ἔχειν πόδας οὐκ ἔχον.

Theodorus totam inuertit orationem. Incipit enim Philoſophus à narratione pura, ipſe verò ab exceptione: deinde addidit, ſaxis aſſuetum eſſe.

De Echeneïde in Exercitationibus noſtris ad Cardanum plura: addam hîc Aeliano eſſe Pelagium piſcem nigrum Anguillæ mediocris magnitudine. Plinius in XXXII. Limacis magnæ ſimilem ex relatione eorum, qui Echeneidem videre remorantem Caij principis nauem, tradit. Idem in IX. ex Mutiani ſententia Muricem eſſe latiorem purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro: ſed ſimplice, concha vtroque latere ſeſe colligente.

CAPVT

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM,

De membris interioribus animalium in ſummis generibus.

CXXIII. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν ἔξω μόρια, καὶ πόσα καὶ ποῖα τῶν ἐναίμων ζώων, καὶ τίνας ἔχει πρὸς ἄλληλα διαφοράς, εἴρηται· τὰ δ' ἐντὸς πῶς ἔχει, λεκτέον ἐν τοῖς ἐναίμοις ζώοις πρῶτον. τούτῳ γὰρ διαφέρει τὰ μέγιστα γένη πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ἄλλων ζώων, τῷ τὰ μὲν, ἔναιμα, τὰ δ', ἄναιμα εἶναι. ἔστι δὲ ταῦτα, ἄνθρωπός τε καὶ τὰ ζωοτόκα τῶν τετραπόδων, [καὶ ὄρνις,] καὶ ἰχθύς, καὶ κῆτος, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀνώνυμόν ἐστι, διὰ τὸ μὴ εἶναι γένος, ἀλλ' ἁπλοῦν τὸ εἶδος ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα, οἷον ὄφις καὶ κροκόδειλος.

Ot taléſque ſunt animalium ſanguine concretorum partes extimæ, atque rationes quibus ipſa inter ſe differunt. Nunc verò primo loco in iiſdem generibus quonam modo ſe habeant dicendum eſt. Hoc enim differunt ſumma genera ab aliis animalibus, ſanguine aut concreta eſſe, aut carere. Sunt autem eiuſmodi, tum homo, tum ea quadrupedes quæ animal pariunt. Item auis, & piſcis, & cetus, & ſi quid aliud nomine caret, propterea quòd nomine non complectatur, ſed ſimplex ſpecies in indiuiduis ipſis: vt ſerpens & Crocodilus.

CAESAR.

HÆc eſt ſecunda principalis pars, in qua principalem prioris libri commentationem perſequitur: comparando inter ſe membra animalium in generibus ſummis: orſus ab animalibus ſanguine concretis. Reddit rationem: quoniam in duo hæc genera ſumma totus animalium ambitus diuidatur, in ſanguineum & non ſanguineum: ponit genera media & ſpecies ſanguineorum: hominem tanquam ſpeciem: quadrupedes animal parientes tanquam genus. Item auem, & piſcem, & cetum. Poſtremò oſtendit alia quoque eſſe extra genera hæc, quæ careant generis nomine. Apponit exempla. Nam, inquit, ſerpens & Crocodilus ſanguinea: ſed generis nomen non habent, ſed ſpecies ſunt.

Cùm hæc ſit ſummaria ſententia commentationis huius, in ea multa animaduertenda ſunt. Primùm hiſtoriam hanc adeò intermiſcet: vt difficile nobis fuerit in apoteleſmata ſecare. Deinde repetitio huius vocis ἔναιμα. Cùm enim dicit ἐν τοῖς ἐναίμοις πρῶτον, debuit dicere ἐν τοῖς αὐτοῖς. Tertiò conſideranda ſunt hæc τούτῳ γὰρ διαφέρει τὰ μέγιστα γένη πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ἄλλων ζώων, τῷ τὰ μὲν ἔναιμα, τὰ δ', ἄναιμα εἶναι. Nam qua ratione poſſunt omnia animalia diuiſa in partes duas, differre πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν ἄλλων ζώων? Itaque qui tueri volent Philoſophum, oportet vt hæc verba omnia eradant. Quartò illa διὰ τὸ μὴ εἶναι γένος: dicit non habere nomen generis, quoniam genus non ſit ſicut ſerpens, & Crocodilus. Species enim, inquit, ſimplices ſunt: cùm enim ſit ſpecies, quæ etiam genus ſit, vt piſcis: ſpecies enim animalis ſanguinei eſt, & genus ad Scombrum & Auratam, intelligit nunc ſpeciem ſimplicem, quæ ſpecies tantùm ſit. Verùm exempla longè aliena ſunt à veritate. Neque enim Crocodilus ſpecies eſt vltima, quam barbari *ſpecialiſſimam* vocant, Ariſtoteles *ſimplicem*, ſed genus ad Crocodilos duos. Sed quadrupedes ouiparæ vnum genus non habent. Teſtudo enim ſeorſum eſt à Lacertis & Crocodilo. At cùm dixit ſerpentem eſſe ſpeciem ſimplicem, non eſt ferendus. Eſt enim genus vel maximum, ſpecies continens longè plures quàm Cetus.

Illud quoque in hoc obſeruandum: cùm negat nomen non eſſe impoſitum: quoniam genus non ſit. Nam & multis quæ genera ſunt, nomen non eſt inditum, vt Muſtellarum generi, & Columbo, Turturi, Palumbi, aliiſque eiuſmodi.

Dixit

Dixit numerum ὅσα : quantitates ποῖα : ſubſtantiam διαφοράς. Nota etiam locutionem τῷ διαφέρειν, Atticè omiſit præpoſitionem κατὰ. Poſteà mutauit orationem cùm dixit, τί.

Dixit : ἁπλοῦν τὸ εἶδος, ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα. In indiuiduis ſpeciem ſimplicem eſſe. Eſt enim in lib. de *Interpretatione* dictum à nobis,ſpeciem eſſe vnum in multis tanquam rem, & de multis tanquam à nobis intellectam. At genus in indiuiduis non eſt per ſe : ſed in ſpeciebus,& per ſpecies in indiuiduis.

Duæ ſunt Philoſophorum orationes , καθ' ὅλου , quod *vniuerſale* nos dicimus , & καθ' ἕκαστα, quod *ſingulare*. Præpoſitio illa communicationem quandam ſignificat efficaci partitione.

Theodorus ποῖα tranſtulit *quæ*,malè : figuram enim voluit intelligere non ſubſtantiam : dixit etiam *diſſonent* : quoniam verbum συμφωνεῖν etiam Philoſophis vſitatum fuiſſe in decimo oſtendimus, ſed Græcis hoc duriuſculum & eſt nobis.

Τὸ πῶς ἔχει, *ordinem* idem interpretatus eſt,malè : πῶς enim & ordinem,& ſitum,& qualitates omnes ſignificat. Cùm autem Philoſophus ait: ἢ τὰ ζῳοτόκα τῶν τετραπόδων. Theodorus etiam addidit ᾠοτόκα.

Quoniam autem & hìc docuimus maximi generis eſſe ſerpentis nomen, & ipſe exteriorum partium nullam facit mentionem : prætereà eas ſpecies, quæ hoc genere continentur,negligenter, vt alia pleráque omiſit, quàm breuiſſimè poterimus enumeremus.Hìc enim locus eſt. Serpens dicta eſt παρὰ τὸ ἕρπειν. Anguis à tenuitate & proceritate, ἄγχω , quoniam quaſi diſtrictus eſſet. Coluber à cauernis quas ſubeat , κολυμβᾶν. Angues omnes longitudine tenuitatem penſātunt. Omnes ſine pedibus (niſi ſi qui Ægyptij pedibus anſerinis vt ait Plinius) quod non eſt abſurdum , ſicut in humore flexu tantùm natat Lampetra , Anguilla etiam pinnis duabus. Squalida cute teguntur , quam quoniam vere exuant , *Vernatio* à Latinis dicta eſt , à Græcis σῦφαρ. Serpentum alius niger,alius luteus,dorſum omnibus coloratius : venter pallidior, aut albidior, certè dilutior. Alij ſunt punctis interſtincti, aliis vitta eſt à capite ad caudam,argenti, auri, æris , minij colore. Alij breuiores , alij longiores : omnibus cauda in tenuitatem abiens xv. cubitorum in India , ad mare Rubrum x l. in Æthiopia paſſuum x x x. eóſque Elephantorum interfectores patria voce vocari fertur. In Phrygia pedum x l. Addunt fabulam, erectos ad amnem Rhyndacum hiante ore ſuperuolantes aues afflatas attrahere , redeuntibus deinde gregibus è pabulo inſidiari.xxx. cubitorum longam ſecundus Ptolomæus cùm expugnare iuberet, è ſuis aliquot amiſit. Poſteà per inſidias exceptam rete robuſtiſſimo viuam præfractis dentibus Alexandriam perductam aiunt. Luſitani nauigatores, in Africæ regione Senega ſerpentes prodidere quibus integram capram deuorare mos ſit. In Inſula quam *Hiſpaniolam* vocant mirandæ magnitudinis : ſed innoxias.In Inſula ab iiſdem *Cuba* nominata,ad veſcendum adeò ſuaues , vt ſolis regibus inter epulas apponantur. In prouincia Calecuri vaſtiſſimo eſſe capite,porci maximi magnitudine : pro numine ab rege coli : itaque earum maximam vim eſſe.In Macra ſerpens ſpectaculo fuit mortua iugeris longitudine : tam craſſa,vt vtrinque ſedentes in equis conrueri inter ſe ſedentes nequirent. Hiatu tam vaſto , vt equiti aditus eſſe poſſet. Squammas clypeorum orbibus pares. Ad Cathaium,quæ pars vltima Scythiæ eſt, quinquagenum pedum ſerpentes eſſe, denos pedes implere craſſitudine , vngues leoninas habere ſine pedibus memoriæ proditum eſt: oculorum orbes pedum ternum, tam grandi hiatu, vt hominem integrum excipere valeant:formidini eſſe cæteris omnibus animantibus , etiam vrſis , & leonibus, quos noctu inuadant & conficiant : interdiu latere : ingredientibus terra , quæ tota conſtat ſabulonibus,ſubſidit tanto ſulco, vt dolium ea parte tractum putes. In eo ſulco latentes hamos ferreos præacutos figunt venatores , quibus illa transfixa , aut perit, aut inutilis fit ad ſubſiſtendum. Ad Eufratæ quoque ortum ſcriptum eſt ſerpentes quaſdam indigenis innoxias eſſe , peregrinis autem infeſtas. Fæniculum guſtant cùm exeunt ſenectam , oculóſque eius ſucco liniunt , veternum hybernum ex acie eo remedio diſcutientes. Lacertorum prælia cum ſerpentibus diximus. Teſtudines quoque inimicæ ſunt : cunilam bubulam prælium inituræ prægustant. Muſtella quoque cum iiſdem pugnatura tutam edit. Fraxinus inimiciſſima ex arboribus, adeò vt ne vmbram quidem attingant: contra Edera amica. Ex herbis autem multæ natura aduerſæ. Item Galbani nidor : nunquam in trifolio viſuntur. Cùm ſol in Cancro eſt torquentur. Serpentes latrâſſe pulſo Tarquinio inter prodigiorum fabulas proditum eſt , atque additum ſerpentem à terra non recipi homine percuſſo : nam quare eam fouet,quam ſciat eſſe percuſſuram?Hominis ſaliua,& eis & cæteris omnibus venenatis exitio eſt. Serpentes fœminæ maiores , quàm mares. Difficilis eorum ſitus ad deglutiendum. Itaque elato capite ab imo ventre ſe erigunt cui innituntur , vt deſcendat cibus. Contrahi dicuntur ceruini ſanguinis nidore , ſi cum eo dracontium , lentiſcus, cunilago , & anchuſa

chuſa vrantur vnà : diſſipari eoſdem ſi excepto ſanguine pyrethrum addatur. Etiam Marſorum cantu exciri, item Pſyllorum & quorundam in Cypro inſula,qui ideò Ophiogenes vocabantur. fertur etiam genus hominum fuiſſe in Helleſpõto circa Parium,qui Ophiogenes dicti & qui ſerpentum ictus contactu leuare ſoliti eſſent,& manu impoſita venena extrahere corpori. Serpentes betonica herba circumdatæ,non tranſiliunt : ſed ſeipſæ flagellatu interimunt. Ex auium ſanguine ſerpentem oriri Democritus mentitus eſt. Sicut & Megaſthenes qui in India integros boues à ſerpentibus deuorari prodidit. Aelianus ex defuncti hominis medulla ſpinæ ſerpentem generari ſcripſit,quod compertum non habeo.

Humano generi cùm infeſtiſſimus hoſtis ſit ſerpens,nonnullos tamen à draconibus, item ab aliis eiuſmodi adamatas mulieres antiquorum monumentis patet. Ad Blaſimontem in Prætura Vaſatenſi ſecundùm fluuium Dordonam,in lectis tam frequentes ſunt, támque longinqua conſuetudine,vt aduenis tantum metum faciant ; nulli noceant. Inde fabulæ Scipionem , Alexandrúmque editum ex anguis concubitu. Herodæ regis Iudæorum tempore à dracone puellam adamatam perhibent. Eius abſentia, deſiderium multis modis teſtatum. Addit nomen Plutarchus alteri, *Aetolidem* appellatam ait, quam à parentibus iccircò abductam,à dracone poſteà inuentam,caudæ verberibus amatoriè caſtigatam. Etiam contrà latronum impetum latum auxilium adoleſcenti à dracone , quicum à prima infantia fuerat nutritus. Fertur & Pindum Lycaonis filium è venatione quotidiana impartiſſe aliquid draconi: eum fratrum inſidiis circumuentum atque interfectum : quos Draco deprehenſos necauit. Aleua Theſſalus à ſerpente adamatus fuit. Apud Indos vnus ab Alexandro repertus fuit ab incolis pro numine cultus, longitudine LXX. cubitorum : oculi Macedoniei clypei æquabant ambitum. In iiſdem regionibus , vnum quadragenûm ſenûm , alterum octogenûm cubitorum memorant : ex Aethiopia quoque Philadelpho adportatos duos , alterum quatuordecim cubitorum , alterum vno minorem : Euergetæ regis temporibus vnum ſeptem, alterum nouem. Tertium in Aeſculapij tẽplo nutritum. Aſpides in Aethiopia quaternûm cubitorum viſæ fuerunt. Apud Chios quoque ingentem tradunt,ſed non notant magnitudinem. Ad flumen Bagradam ab exercitu expugnatam C X X. pedum longam tradit Plinius.

Annua fame durare ſerpentes , & algore confici Plinius ſcripſit. Nos incluſum lignea cauea anguem media æſtate , duos menſes viuum habuimus nullo ſotum alimento. Hyeme autem conduntur:aliæ in terra, aliæ in ſaxis:cæteræ arborum cauis. colorem trahere è cauernis in quibus habitant prodirum eſt. Coëunt complexu adeò conſerto vt vna biceps eſſe videatur. Omnes præter viperam ouis terra tectis incubant. Exuunt ſenectam anguſto loco inter duos lapides aut arboris foramine verno tempore : vnde etiam *vernatio* pellis illa dicta eſt. Vini appetentes ſunt. Itaque & ad ſepes diſpoſitis doliolis ebrias vel ipſas viperas capiunt.

Dracones à cæteris anguibus ita diſtinguunt : colore nigro, ventre ſubniridi, dentium ordine triplici oculis igneis.Ex inferiori mandibula carunculæ appendicem,barbulæ ſpeciem prę ſe ferre. Aiunt imparem eſſe animo noxam.Magno impetu debile vulnus infligere : cum Aquila pugnare. Leporem captum ex vnguibus eximere. Fabulam eſſe puto,cùm futurum eſt vt poma eſitet , ſylueſtrem lactucam lambere aduersùs inflationem. Pugnaturus noxias mandit radices, vt inde capiat veneni incrementa. Id quod etiam Ariſtoteles innuere videtur in octauo *Hiſtoriarum* : exitiabile virus eſſe venenatorum quæ alterum venenatum deuorârint. Elephantorum ſunt inimiciſſimi.

Venenatorum principes tres Baſiliſcus,Aſpis,Vipera,quæ nobilis tamen remedio aduersùs elephanticam peſtem eſt.

Baſiliſci formam mentiti ſunt vulgò , gallinaceo ſimilem, & pedibus binis. Neque enim abſimilis cæteris eſt niſi macula in vertice candida quaſi diademate, vnde nomen regiũ:Regulum quoque Latini vocant.Item non flexu incedit , ſed celſus & erectus in medio: non excedit XII. digitorum magnitudinem : acuto capite,colore flauo. Sibilo fugat ſerpentes etiam depaſcentes cadauer aliquod. Ipſe prædam nactus ſolus , repetito ſibilo ſigno dato reuocat. Eius abitu repetunt epulas intermiſſas. Olfactu cæteras animantes , ſolo obtutu hominem necat. Baculo demorſo tenentem interimere aiunt. In Circumpadanis,ex vepretis exiliens ſerpens craſſus & informis non ſolùm interficientem ſe interfecit veneno per haſtam ſubeunte , ſed etiam equi aurem tranſiliendo cum attigiſſet, & equus & eques obiere mea tempeſtate. Aureum colorem imitatur. Plaga quam inflixit,incenditur totum corpus, liuidúmque membratim dilabitur. Coſtoteo medetur vulnus & papaueris ſucco,ſi Eraſiſtrato credamus : quod ſi verum eſt,coniiciendum non ſemper viſu ſolo interficere. Aelianus ſanari poſſe negat ; neque Nicander curam vllam pollicitus eſt. Cadauera ab ipſo facta nulla auium attingit. Aſpis

Aſpis ab Italorum vulgo *Surdus* cognominatur. Nos aliquando vidimus cantationibus è cauernis exciri ſerpentes. Aſpidem aiunt verborum vim vbi ſenſerit, promouere ad euocatorem? ſolùm abſiſtere quantum ſatis putet ad euadendum. Inde alteram aurem terræ affigere, alteram cauda indita obſtruere, ita conſopiri non poſſe: magnis mendaciis: neque enim aures habet. Longitudine à quinis pedibus ad totidem cubita procedere conſtat: corpore arenas ſulcat: rectâ incedit, motu minimè vegeto: oculis cõniuentibus dormitabundæ ſimilis: quam ignauiam accepto ſonitu, aut viſu aliquo illicò excutit atque caput tollit. Verùm auditu promptiore eſſe, viſu hebetiore, oculóſque non in fronte ſed in temporibus ſitos, eóſque ſanguineos fertur. Craſſitudo ei iaculi venatorij. Color alius alij. Pallidus, cinereus, puluereus, ſquallidus, viridis, giluus maculoſus, fuliginoſus in terra Aethiopia. Tubercula in fronte duo. Turget pugnam inituræ collum: præliis ſignum ſibilo dat: curui dentes in inferiori mandibula quatuor tunica ad radices obducti. His plagam vix apparentem infligit, neque nimium tumorem tollit, nec dignam cuius curam habeas, præſertim cùm nullum afferat dolorem. Eam vix deprehendi oculis ait Aelianus. Dioſcorides quaſi acus punctionem, à qua ſanguinis perpuſillum fluit, íſque niger. Addit Aelianus cõuulſionem & viſus obſcurationem. Dioſcorides, colorem ἀέριον & ſubuiridem, cordis exiguam mordicationem: frontis conuulſionem. Genæ mouentur quaſi dormitantibus. Aelianus quartam horam vitæ finem ſtatuit. Dioſcorides diem tertium ad ſummum. Coniuges vna ſemper vagantur: altera interfecta, alterã perpetuo animo vlciſcendi eſſe, notatúmque percuſſorem, intacta cætera turba vel frequenti, appetere, neque vllo arceri præſidio, quàm omniũ interuentu teſtatur Plinius. Idem prodit aſpides polio mitigari, ſtrychni radice ei admota ſoporem adferri. Qui tamen alibi negat ſanari poſſe niſi præciſa parte affecta, quod & quidam plus fama quàm re docti falsò prodidere. Nam idem Plinius multa remedia apponit: item Dioſcorides eadem quæ ad ceraſtas. Immò etiam aduersùs baſiliſcum commune ſubſidiũ tauri ſanguinem: cuius vi concretum venenum non promoueat ad cor. Ariſtoteles hanc dirimit litem. Certis locis venena eſſe ſine remedio: Africanas aſpides mortiferas omnino eſſe, remedio nullo. Ex aſpidum obſeruatione Nili præcipiuntur incrementa, quoniam alio tempore propter flumen ſtabulantur, tum verò oua transferunt. Anſerum paſtorem Aegypti ab aſpide adamatum fabulantur: *Thermoth* eam etiamnunc appellant, quod nomen non ignoraſſe videmus Aelianum. Olim Iſidis ſimulachrum ea coronabatur: & in diademate pictam circumferebant reges, quoniam ſacram putarent. In ſacris ædibus ſubterraneis cellulis extructis, alebantur bubulo adipe, exiſtimatum ab eis probos viros non attingi: etiam cicures factas nihil nocere: menſis etiam aſſuefactas produnt: placari farina melle ac vino medicata.

Falsò à multis creditum fuit viperas parientes perire. Eæ ſolæ reptilium ouum non pariunt ſed animal perfectum: intus quidem ouum habent, quod intus fouent & catulos excludunt, viuúmque animal ſic edunt: quod etiam à nobis in Exercitationibus de ſubtilitate ſcriptum eſt. ἔχις à Græcis mas, ἔχιδνα fœmina. Differt mas à fœmina quoniam capite acutiore eſt, hæc latiore. Item fœminæ venter amplior, illi ſtrigoſior: huic cauda in acutum attenuatur vt muribus: fœminæ quaſi præſecta videtur. Mas acriore motu fertur, illa temperatiore. Vtrique oculi ignei maximè cùm iraſcuntur, lingua bifida: vtrique dura aſperitate ſquallet tergus: vtrique prolixi tractus. Vtrique etiam bini dentes in inferiori mandibula, caninis ſimiles, membranula amicti, quos etiam exertos ad maleficium pro voluntate mouent. A mare perculſi conuelluntur, à fœmina non item. Fœminæ vulnus albidius aiunt. Fœminæ morſum eſſe infeſtiorem contrà quàm Auicenna ſcripſerit multi prodidere. Differunt etiam magnitudine: Europea vipera minor: Aſianas Nicander etiam ὀργυιόεντας dicit atque maiores. Nymphes in Troglodytis ſeptenûm denûm cubitorum refert. Differunt & colore & ſpecie. Quoniam candicantes fert terra Megara ad montem Pambonium, quibus etiam idem Nicander cornua tribuit. Irritata biſulcam linguam vibrat, rictúmque lambit, caudam poſtremam ſinuat. Omnibus confeſſum eſt maris morſum intelligi ex veſtigio binûm dentium, fœminæ ex pluribus: maris dentes acutiores, fœminæ latiores. Ex vulnere exit ſanies primùm ſuppinguis, mox cruenta, aliquando decolor: circumtumet caro ſubuiridis aut ſubrubens aut liuida aut aquoſa. Tollitur ampullis turgidis quales ab igni excitantur, atque inde in vicinas graſſata partes eas depopulatur. Ipſa peſtis intus vrit, ſingultus ciet, & rauim, gutture atque columella infeſtatis: aggrauátque corpus vertigine atque caligine, ſoluítque membrorum conſtantiam. Ipſum ægrum alius ſubinde color occupat: pallidus, niger liuidus, viridis, cæruleus: iecur incenditur: ægrè mingit. Interdum arce ſiti: interdum extremos alget vngues. Tum autem rigor vniuerſum quatit corpus, gelidiſſimóque ſudore diffluit.

Quod ait Plinius ſerpentum ſolam viperam terra condi, cæteras arborum aut ſaxorum cauis, non ſcripſiſſet, ſi plus vidiſſet quàm legiſſet, Sæpenumerò nos è terra egreſſos angues aut fugimus, aut ſectari ſumus. Sed & Ariſtoteles libro octauo *Hiſtoriarum* contradicit. Viperam ſaxis condi, cæteras ſerpentes terræ cauernis. Viperam in vſum cibi fuiſſe exemptis interaneis, quatuórque digitorum menſura vtrinque præciſa, cum ſale diſcoctam Plinius autor eſt. Idem ex ea in olla putrefacta vermiculos naſci. Antiquorum opinio fuit: viperæ dum coit mos caput maris indere: quod illa præ ea voluptate arrodit Vincentius Camerinus circulator multas in lignea theca circumferebat, quas nos vidimus. At ille negabat ſe vnquam vllius caput eroſum inueniſſe. Multas tamen viperillas fœminæ enixæ erant. Earũ oua mollia & vnius coloris qualia piſcium: tertia die intra ſe catulos excludit: xx. ferè diebus ſingulis ſingulos tantùm edit. Quare poſtremi moræ impatientes eroſis parentis lateribus, erumpunt. At nullius latus vnquam in iis, quas vidimus eruptum, neque eroſum cernebatur; omnes partes corporis integræ. Exiſtimabatur capite maris eroſo plagam fœminę infeſtiorẽ. Certè conſtat eam ſcorpionem vorare ſolitam, ex eóque nocẽtior morſus efficitur. viperam etiẽ radicum venenatarũ vſu euadere nocentiorem ſolóque afflatu, Pauſanas ſcripſit. Cõtrà in regione Balſami innoxias eſſe propter ſucci diuinitatẽ. Infeſtior quoque eſſe perhibetur cùm redit à coitu: item cùm cerui vim euaſit, aut cùm exuit ſenectam. Exuit autem eam tam verè quàm autumno. Vulgus Italicum eam partim *Maraſſum*, partim *Scorcionum* vocat.

Ceraſtes viperæ adeò ſimilis eſt, vt legentes aut venantes fallat: maxima nobiliſſimi medicamenti iniuria, cùm pro vipera in theriacam Ceraſtem indant. Nomen à cornibus inuenit quæ frumenti granis aſſimilia vidimus nos gemina: Nicander etiam quaterna eodem in genere agnoſcit. Eam reliquo corpore latitante, corniculis motis auiculas ad prædã inuitare aiũt: obliquo tractu fertur magno ſquammarum ſonitu, quas albicantes habet. Inſidioſum animal in concolori arena conditum, aut in orbita latitat impetum facturum. Ab latere hominem adoritur etiam aliquando ex inſidiis. Morſu appetitus locus tumet in calli duritiem & claui faciem capitati, leuiter circumturgentibus liuidis ampullis. Fluit è vulnere ſanies interdum nigra, interdum ſubliuida. Percuſſis vitæ finis nona dies. Intereà non magno dolore tentantur: inguinum diſtentione magis laborant & vtróque poplite: mota mente ſtupent: caligant oculi, corpus ipſum liueſcit. Neque ſæpe quempiam ex eo ictu mortem euadere ait Nicander, conuulſione interiore aſſerit Dioſcorides.

Hemorrhous mas, Hemorrhois fœmina, non longior quàm quantùm humani pedis tractus porrigitur, aliqui hunc ad viperam referendum putant: multæ tamen ſunt notæ, quæ hunc vniuerſum faciunt. A capite latiuſculo ſemper ad extremum caudæ attenuatur. Statim enim à capite conſtringitur, atque inde habitu eſt tenuiſsimo, præſertim poſt vmbilicum. Cornicula duo candida gerit in fronte, cæterùm corpore aut igneo, aut peruſto colore. Oculos habet locuſtis ſimiles. Caput horridiſſimum: obliquus incedit, fluctuanti & quaſi fracto dorſo, ventre terram radens magno ſtrepitu. Inflicto vulnere tumet locus decolori liuiditate. Aluus in aquoſa ſoluitur excrementa: cor dolet: tum vniuerſum corpus mirificis dolorum appulſibus occupatum extenuatur. Prima die de naribus (vnde nomen habet) collo, auribus ſanguis exilit virulenta concretus bili. Lotium excernitur rubens: puſtulæ marcidæ rumpuntur tuſſi: ac vomitu ſanguis egeritur. Verba Nicandri. *γαςὴρ δ' ὑδατόεσσα διέσσυτο*: tum Græci tum Latini interpretes, *Siticuloſam* ſunt interpretati, duriuſculè. Appoſitum enim eſt *διέσσυτο*, citatur aluus liquidis humoribus: quod Dioſcorides *διαχωρήματα αἱματώδη ἐκκρίνεται* ait. Fæminæ morſus alia habent ſigna. Percuſsis gingiuæ inflammantur ſtatim ab imis radicibus, quare dentes ipſis putreſcunt illicò: tum autem ab vnguibus ſanguis exit continuò impetu.

Σηπεδὼν Sapedo Hemorrhoi ſimilis, niſi quod carnibus caret, éſtque motu incitatiore quàm Hemorrhous. Caudam in obliquum ſinuans trahit, ita vt breuiuſcula videatur. Grandiore eſt capite. Magnis doloribus percuſſi afficiuntur. Tabefacta cute capillus defluit attenuatus atque exuctus; item ſupercilia & palpebræ. Totum corpus fæda vitiligine ſquallens ſoluitur in tabem, vnde & nomen beſtiæ. Oculi caligantes marceſcunt.

Dipſas viperæ facie eſt, ſed vt minuſcula, ita nocentior mortis feſtinatione. Eius cauda ad extremam tenuitatem atrior eſt: vnde etiam *μελανοῦρος* nominata ſit; Quanquam Soſtratus albam eſſe corpore cætero, ſed eius caudam duabus lineis diſtinctam nigris ſcripſit. Eius morſu cor incenditur inexhauſta ſitis conſequitur, quæ nullo humore domari poſſit. Itaque tantùm potant vt vmbilicus diſrumpatur. Quare Dioſcorides ait *πρηστῆρα καὶ καῦσον*, Dipſadem cognominatam. At Aelianus preſterem diuerſum agnoſcit: aliaque ſigna ponit morſus: ſtuporem, inmobilitatem

litatem,obliuionem,caliginem afferri,vrinam ac ſpiritum intercipi: defluxis pilis conuelli totum,ac tandem ſuffocari. Itaque nomen communicatum pro arbitrio ab effectione. Nam Aelianus dictam ſcribit etiam *Annobaten* & *Centrida*. Interpres Nicandri *Centrinem*, quoniam ſtimulo ſimilis ſit lato capite & collo, poſtrema cauda tenuis.

Hydrum aſpidis ſimilem ab aqua ſtagnorum,quorum incola eſt,dixêre: ex eâdem cauſſa Latini *Natricem*: à nobis etiam olim dictus *Aquex*. Quandiu ſuppetit aqua ſtagnis, ranis veſci vidimus nos:coaxantes enim in aprico ex inſidiis obliquus inuadit. Illa morſu correpta clamorem tollit, atque in aquam trahit; hîc lubricus ſubſiſtere non valet. Tum maior eſt rana, quàm vt primo captu deuorari poſſit. Quare dum morſum repetere vult, quo vlteriùs occupatum deglutiat,faciliùs illam abire vidimus, hunc ad aliam prædam conuerſum eſſe. Areſcente palude æſtu caniculæ in vias prodit longè nocētior. Atque orbitarũ puluerẽ depaſci viſus eſt,tum vocatur *Cherſydrus* id eſt,terreſtris Nattix. Alij molliore voce *Chelydrũ* priore correpta dixêre. Dũ ranas perſequitur, μύωψ quem *tabanum* interpretamur,ei inimicus ſtagni item incola eum inuadit,ille fuga primum, mox vbi nihil proficit, etiam cauerna quercina aut faginea ſalutem petit. Conditur enim,etiã fago,aut quercu à qua *Dryina* quoque vocatur,quaſi Quercuam dicas. Quare mirum eſt Nicandrum diuerſis capitibus duobus de Hydro & Dryina ſcripſiſſe: Dryinámque Hydro ſimilem feciſſe; cùm ipſe eundem dicit relicto ſtagno & palude atque vlua, perſequi ranunculas in pratis. Cinereum tergus eſt,lato capite, odore tetro. Morſu nigrum tumorem tollit, puſtuloſum atque interdum aquæ plenum. Fætent percuſſi,mota mente ſtupent, mœſtitiáque conficiuntur: abit coloris flos: caligant oculi: vertigines occupant: alij mugiunt & ſuffocantur obſtruitur vrinæ exitus. Somniculoſi ſtertunt, crebriſque ſingultibus afficiuntur: bilem aut ſanguinem eructant,ac vomunt: ſitis vehemens, & tremor in membris magnus. Nicandri verba hæc ſunt de eo: ὑρὰ δ' ἀπίσυπται. Interpres Græcus atque eum ſequuti Latini ὅπος ύφεται ὠχρὰ γίνεται: nullo autore σύπτειν pallеſcere, ſed retinere aut obtinere. Nicander duos agnoſcit. Item Dioſcorides qui ſeorſum de Hydro ſigna poſuit. Diffindi latè vlcus liuidum, ex quo ſanies nigra & multa: addit etiam fætidam,quod ſignum Dryinæ erat. Nicander aridam cutem circumputreſcere, igneis quati doloribus, multis puſtulis. Colubrum hydrum interpretatur Gyllius, ex cuius morſu Aelianus ait etiam rabiem ſequi. Plinius in VI. Hydros marinos ait vicenûm cubitorum viſos in ſinu Arabico. Idem in XXIX. profitetur Hydrum eſſe omnium anguium pulcherrimum, & nulli venenatorum noxa inferiorem.

Amphisbæna parua & minimè vegeto motu, capitibus binis, alterum enim loco caudæ habet: quare lepidiſsimè Nicander nominis etymologiam imitatus eſt,cùm dixit ἀμφικάρηνον, id eſt *ancipitem*: ſic enim dicta eſt,quia vtrinque vtròque verſum procedit; nulla facta conuerſione: colore eſt terreo punctis interſtincto, corio robuſto, quod ei detrahitur appetente verè antequam cicada canat. Inde oleaſtri ramum deglubunt eúmque pelle ea induunt; valere enim dicunt ad membra gelu torpentia. Luminum acie imbecilla atque obſcura eſt, obductis prælongis genis. Tenuitate eſſe ſimilem lumbricis terreſtribus ait Nicander.

Viperæ morſum ſimilem infligere, parique cura confici ait Dioſcorides. Quare excuſauit Nicandrum, qui ſuper ea re nullum verbum fecit. At Plinius diuerſa remedia pleráque tradit.

Scytale Amphisbænæ ſimilis eſt, ſed craſſior,adeò vt penè carere cauda videatur. Itaque caudam eius οὐτιδανὴν, dixit Nicander, id eſt quæ cauda dici non mereatur. Vere cùm exuit ſenectam, nequaquam aliarum more fæniculum appetit; ſed inter ſaxa inuento cubili tenet ſe, alitúrque terra ipſa, neque vnquam ſitim pellere poteſt. Gyllius malè & fæniculum edere ſcripſit, & ὄγκος longitudinem interpretatus eſt τῆς δ' ἔλμινθες πέλει ὄγκος. Prætereà quòd de Amphisbæna dicit poëta ipſe Scytalæ attribuit. Scytale autem manubrij ligonis craſſitudine eſt: Amphisbæna autem lumbrici. Itaque nomen inuenit Scytale,quoniam eſſet craſſa,& tereti tenore penè æqualis ſibi: ſignificat enim σκυτάλη *taleam*, ſiue *ſurculum*.

Chencryne, quam etiam Leonem vocant, ſquammis pictis eſt: Chencrum vocat Dioſcorides: In Thracia frequens. Ipſum ſibi genus diuerſum eſt varietate craſsitiei & proceritatis. Sanguinis eſt ſitiens admodum, præſertim æſtate: cùm etiam pecori inſidiatur pleno de grege quem velit appetens, atque ſpiris implicatum exugat: eſt enim prælongus ferè; mobilitate prompta atque pernici: quare eum non euadunt fuga, niſi obliqua. Ipſe enim cogitur rectâ impetere ob difficilem vertebrarum conuerſum in flexibus. Percuſſo venter impletur aqua intercute, vlcus viperino ſimile eſt. Putreſcit locus, & circumtumeſcentes carnes cadunt. Obliuione & grauitate capitis laborat. Inteſti-

Digitized by Google

na craſſiora, & veſicam, & iecur, Eraſiſtratus inueniſſe dicit eorum corruprum. Gyllius cùm moneret obliquo curſu fugiendum, non Cenchrinæ ſoli flexionum difficultatem attribuit, ſed vniuerſo ſerpentum generi: cùm tamen plurimæ earum non niſi flexibus promoueantur.

Seps ſerpens alia à Sepedone quinûm pedum interdum longitudine: quatuor dentes tunicule vaginis obductos habet: in colorem tranſit loci in quo ſit, Chamæleontis more, ipſe, ſuapte natura æneis lineis pictus, vnde & Chalcis dictus eſt: percuſſus putreſcit ac moritur: ſaxa incolit, frequens Syriæ, Lyciæ & Cypro.

Acontiæ Græcè, Latinè *Iaculi*: viatorem aut aliud animal obſeruant, aut imo viæ latere aut ex arboris ſpecula captant ex inſidiis: in orbem coacti ſpiris caput occultant, tum exſinuant ſeſe tanto impetu vt xx. cubitorum ſpatium tranſmittere poſſe dicantur: atque ei quod appetiuerint, adhæreſcant illicò.

Porphyrus Indica ſerpens purpurea, vnde & nomen inuenit, capite candidiſſimo, palmi magnitudine: dentibus caret: itaque ne mordet quidem, alia parte nocens: vomitu quod exegerit contactum tabefacit. Ergo captum de cauda ſuſpendunt: ſubiecto æneo vaſe excipiunt quod ex eius gula manat, electri colore corpulenta concretione. Altero vaſe tabem omnem cadaueris ſtillantem condenſatámque atro colore ſeruant. Vtrumque ad venena mirificum: prior ſanies valentior: qui ex ea, vel ad Seſamini grani hauſerit magnitudinem primùm conuellitur: deinde oculi peruertuntur: per nares expreſſum cerebrum diſtillat. Itaque præſentiſſima morte afficitur: hócque in beneficij locò ponitur. Nam ſi minori quantitate guſtetur, etiam mora cruciatus auget. Niger liquor tabem annuam affert ac tandem mortem. Nonnulli etiam biennij ſpatio miſerrimè animam trahentes ægram extabuere.

Boæ ſerpentes in tantam excreſcunt magnitudinem, vt in Vaticano ſub Claudio principe in vnius ventre ſolidus infans inuentus ſit: ali eas bubulo lacte; vnde nomen inuentum ait, Plinius.

Hyenam pro ſerpente non ſolùm pro fera quadrupede Aelianus agnoſcit, ſolus omnium quos legerim: eíque ſexus mutationem attribuit, quam omnes quadrupedi. Neſcio an fabulis ductus Tireſiæ; qui ſexum mutârit poſtquam ſerpentes coitu implexos diſiunxiſſet: proinde quaſi à ſerpentibus parem naturam in ſe induerit. At Ouidius hyenam, quæ fœmina ſit, tergo marem excipere ait: non eſt igitur ſerpens.

Paria, quæ & Parya & *παρεῖαι* commendata eſt innocentia igneo colore, acerrimo viſu, vaſto hiatu. Hanc, quoniam innoxia eſt, deo Aeſculapio conſecratam fuiſſe tradit Aelianus. Ariſtophanes in *Pluto* huius meminit. Quo in loco interpres ait eam non mordere, aut ſi mordeat non nocere: dictam autem *ὁδὶ τὸ ἐπιῤῥήξαι ταῖς παρειάς*. alij *διὰ τὸ παρειὰς μείζους ἔχειν*. magnas enim maxillas habet. In Alexandria viſitur.

Bicipites ſerpentes in flumine Perſiæ Areade appellato, binis ad caudam pedibus traduntur: quarum capita alba tantùm, cæterum corpus nigrum habent. Quatuor cubitorum eſſe magnitudine feruntur: interdiu quieſcere: noctu aquantibus ex inſidiis afferre mortem.

Hæc ſunt genera maleficiis nobilitata: nam multa alia inuenias haud magnæ rei, quæ à noxæ aut naturæ defectu nominârunt, vt Elopas quoniam luſci eſſent, & alios quoniam cæci typhlopas, eorúmque fœminas typhlænas: vtrúmque autem typhlinum: ij etiam calcati non irritantur: *Caciliam* non ineptè interpretatus eſt Theodorus: alios dixerunt à colore arenæ Ammodeas, quos Nicander eâdem ratione Lybias vocat: tu etiam *Liuias* potes dicere, inde enim noſtra vox, quò colore oliuæ ſunt. Item alios muribus tantùm infeſtos, Myotheeas, quos Nicander Myagros eâdem ratione vocat, cognominátque *Coronatos* à pictura linearum. Sunt & ſurdi, vnde etiam *κωφίας* dicti. Quanquam in vetuſtiſſimo codice qui inter paucos nobiliſſimæ Canis principis Scaligeri bibliothecæ nobis ſuperſtes eſt: *βορίας* ſcriptum eſt à voracitate ſcilicet. Cæterùm Cophiam eundem cum Typhlino alij prodidere, capite murenæ, oculis exiguis: corio tam duro, vt ferrum ægrè admittat.

Habes etiam quos Moluros vocant, quorum formam non produnt. Sicuti neque eorum, qui in Corcyra dicuntur eſſe: natura tantùm referunt retorqueri contra inſequentes ſeſe: peſtiferóque afflatos halitu à captura auertere venatores. Atque de ſerpentum ſpeciebus hactenus: nunc ad Ariſtotelem.

CXXIIII.

Digitized by Google

CXXIIII. ARISTOTELES.

Ὅσα μὲν οὖν ἐστι τετράποδα καὶ ζῳοτόκα, στόμαχον μὲν ἔχουσι, καὶ ἀρτηρίαν πάντ' ἔχει, καὶ κείμενα τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις· ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα ᾠοτοκεῖ τῶν τετραπόδων. καὶ ἐν τοῖς ὄρνισιν· ἀλλὰ τοῖς εἴδεσι τῶν μορίων τούτων διαφέρουσιν. ὅλως δὲ πάντα ὅσα τὸν ἀέρα δεχόμενα, ἀναπνεῖ καὶ ἐκπνεῖ, πάντ' ἔχει πνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν, καὶ στόμαχον, καὶ τὴν θέσιν τοῦ στομάχου καὶ τῆς ἀρτηρίας ὁμοίως, ἀλλ' οὐχ ὅμοια.

Quadrupedes omnes quaeque animal, quaeque oua pariunt, item aues, denique quodcumque aeris receptione reſpirat & expirat, gulam arteriamque, atque etiam pulmonem habent. Quin etiam tum gulae, tum arteriae ſimilem diſpoſitionem: quanquam horum membrorum ſpecies inter ſe ſint differentes.

CÆSAR.

CVM vno verbo potuerit dicere omnia ſpirantia; & haec membra, & membrorum ſitum ſimilem habere: tum enumerare genera in exemplis: euerſo ordine dixit, idem ſaepius reperens. Cuius taedio rei, in orbem nos collegimus fluctuantem orationem. Interpretati ſumus alibi arteriam hanc guttur. Sed cùm ea quae fiſtula ſpirant arteriam habeant, guttur non habeant, non potui tam fuſum nomen coartare.

Dicit tria: primum. Omnia ſpirantia tria haec habere membra, pulmonem arteriam, gulam. Secundum: ſitum ac diſpoſitionem arteriae, gulae ſimilem. Tertium: horum membrorum alias aliis ſpecies eſſe. Neque enim guttur aues, noſtro habent ſimile: neque ligula clauditur, ſed orae conſtrictione. At cùm pollicitus ſit Philoſophus hominis partium notitiam elicere ex partibus aliorum animalium, contrà nunc facit: ad hominem enim illas refert: ſunt aliis, inquit, ſicut homini.

Malè interpretatur Theodorus cùm ſic dixit: *habent pulmonem, arteriam, gulam, & ſitum gulae, atque arteriae ſimilem, quanquam eas partes diſſimiles.* Intelligis ſimilem pulmonem, & arteriam, & gulam, & ſitum; & poſteà diſſimiles. Itaque oratio ſuſpendenda eſt inter vocem illam, gulam, & illas, & ſitum gulae. more ſuo quoque τὸν ἀέρα δεχόμενα ἀναπνεῖ καὶ ἐκπνεῖ aëtem reddere & accipere dixit: at folles fabriles etiam faciunt: proprio verbo vtendum eſt animalium, *Spirare.* Non temerè enim addidit ea omnia verba Philoſophus.

CXXV. ARISTOTELES.

Τὸν δὲ πνεύμονα, οὐδ' ὅμοιον, ἔτι δὲ τῇ θέσει ὁμοίως ἔχοντα.

Pulmonem autem neque ſimilem, neque ſimili ſitu.

CAESAR.

OMNIA habent pulmonem, gulam, arteriam: omnia habent ſitum gulae & arteriae ſimilem, ſed ipſa haec diſſimilia: pulmonem autem neque ſimilem, omnia neque ſimili ſitu diſpoſitum. Quare breuior fuit Theodorus cùm ſic tranſtulit: *pulmonem autem ne ſitu quidem ſimili continent.* Omiſit enim maximè neceſſarium verbum οὐδ' ὅμοιον. Nam gula & arteria in iis in quibus diſſimilites ſitae erant, diſſimiles erant. At pulmo & ſitu & figura diſſimilis. Voluit autem τὸ οὐδ' ὅμοιον complecti illis verbis: *ne ſitu quidem.* Id eſt neque forma, neque ſitu.

Declaratum autem eſt quemadmodum auium pulmo fiſſus ſit, ſerpentium ſimplex. Item in octauo *Hiſtoriarum* non omnibus aequè fungoſum eſſe.

Digitized by Google

CXXVI. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ καρδίαν ἅπαντ' ἔχει, ὅσα αἷμα ἔχει, καὶ τὸ διάζωμα, ὃ καλοῦνται φρένες· ἀλλ' ἐν τοῖς μικροῖς διὰ λεπτότητα καὶ σμικρότητα, οὐ φαίνεται ὁμοίως, πλὴν ἐν τῇ καρδίᾳ. ἴδιον δ' ἐστὶν ἐπὶ τῶν βοῶν. ἔστι γάρ τι γένος βοῶν, ἀλλ' οὐ πάντες, ὃ ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ ὀστοῦν. [ἔχει δὲ καὶ ἡ τῶν ἵππων καρδία ὀστοῦν.]

QVæ ſanguinea natura concreta ſunt, cor habent omnia, & ſeptum tranſuerſum, quæ præcordia appellant. Cæterùm in minutis animantibus obſcurior eſt ſanguis, quàm vt ſimili modo perſpici poſſit, propter tenuitatem atque paruitatem, niſi in corde tantùm. Proprium eſt cuidam boum ſpeciei (neque enim omnes boues id habent) os in corde gerere. At in equorum quoque corde os eſt.

CAESAR.

A PVLMONE ad cor deſcendit, quod ait datum omnibus quæ ſanguinem habent. Quanquam, inquit, in iis quæ ἔναιμα appellamus, ſanguis ipſe non æquè omnibus perſpicitur. Non enim minutioribus animalibus præterquàm in corde, propter λεπτότητα, id eſt tenuitatem, ſcilicet ſanguinis: quoniam minùs craſſus in paruis animalibus magna ex parte ſanguis eſt: & σμικρότητα ipſorum ſcilicet animalium. Venæ enim adeò anguſtæ ac puſillæ ſunt, vt vix deprehendantur.

Dixit ὁμοίως, ſcilicet τοῖς μεγάλοις.

In ſecunda parte peculiare dicit quorundam boum eſſe, os in corde gerere. Itaque cùm ἴδιον dicatur quod vni & ſoli ſemper adeſt, de eo ſignificato nihil nunc dicimus. Commune autem id habent cum equis & ceruis, è quorum cordibus oſſa extraximus nos contra recentiorum arrogantiam, quorum aliqui negant ineſſe: aliqui irrident eius vſum, aiúntque etiam de bouis corde peti ad eadem commoda poſſe. Quaſi verò argutari tantùm in re medica ſatis ſit. Neque membra eorúmque partes alias aliis in animantibus virtutes à natura ſunt conſecuta.

Theodorus φρένες: *præcordia, & cinctus*, de ſuo addidit: quaſi τὸ διάζωμα ad verbum tranſtulit. Ἀλλ' ἐν τοῖς μικροῖς οὐ φαίνεται ὁμοίως. Theodorus: *verùm hoc in minutis ſpectari non poteſt.* Quid intelligit per pronomen iſtud, *Hoc?* Nam hîc Ariſtoteles de tribus loquitur: de ſanguine, de ſepto, de corde, & dicit: πλὴν ἐν τῇ καρδίᾳ. Pronomen igitur illud Theodori, & verbum, *ſpectari*, de corde dici non poteſt. Quid enim eſt cor, niſi in corde ſpectari? de ſepto quoque falſum eſt: non enim in corde eſt: ergo de ſanguine dicitur, quem attribuit omnibus cor habentibus. Sed apponit differentiam à magnitudine. Nam in magnis etiam extra cor, putà in venis videas ſanguinem: in paruis non niſi in corde: quare Theodorus minùs bene intellexit.

Illud quoque non rectè: *oſsiculum continere aiunt*: non enim (aiunt) dixit Ariſtoteles, ſed ἔστι.

Theodori codex caret illis verbis. ἔχει δὲ καὶ ἡ τῶν ἵππων καρδία ὀστοῦν.

CXXVII. ARISTOTELES.

Πνεύμονα δὲ οὐ πάντα ἔχει· οἷον ἰχθὺς οὐκ ἔχει, οὐδὲ τι ἄλλο τῶν ζώων ὃ ἔχει βράγχια.

NOn omnia animalia pulmonem habent: non enim piſcis, neque aliorum quicquam animalium, quæ branchias habent.

CAESAR.

SALTVATIM tota hac commentatione procedit: omiſſo pulmone de corde dixit: nunc ad pulmonem redit, negátque datum piſcibus: ratio reddita eſt in primo libro, neque enim ſpirant: addit neque aliorum vllum animalium, cui branchiæ datæ ſunt. Vult intelligere alia genera ab ἰχθύων genere, cartilaginea ſcilicet. Nam ἰχθύων ſæpe oſtendimus arctè admodum ab eo capi.

CXXVIII. ARISTOTELES.

Καὶ ἧπαρ ἅπαντ' ἔχει, ὅσαπερ αἷμα.

Omnibus quoque iecur ineſt, quibus & ſanguis.

CÆSAR.

Sanguinem efficit è ſuccis de ventriculo acceptis iecur, quare neceſſariò hæc ambo coniunguntur.

CXXIX. ARISTOTELES.

Σπλῆνα δὲ τὰ πλεῖστα ἔχει, ὅσαπερ καὶ αἷμα. τὰ δὲ πολλὰ τῶν μὴ ζῳοτοκούντων, ἀλλ' ᾠοτοκούντων, μικρὸν ἔχει τὸν σπλῆνα οὕτως, ὥστε λανθάνειν ὀλίγοις τὴν αἴσθησιν, ἔν τε τοῖς ὄρνισι τοῖς πλείστοις, οἷον ἐν περιστεραῖς, καὶ ἰκτίνῳ, καὶ ἱέρακι, καὶ γλαυκί· ὁ δ' αἰγοκέφαλος ὅλως οὐκ ἔχει. ἐπὶ τῶν ᾠοτόκων δὲ καὶ τετραπόδων, τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει. μικρὸν γὰρ πάμπαν ἔχουσι καὶ ταῦτα, οἷον χελώνη, μῦς, φρύνη, σαῦρος καὶ κροκόδειλος, καὶ βάτραχος.

At lien maiori tantùm parti ſanguineorum: eorum autem quæ non animal, ſed ouum pariunt, multa exiguum habent, adeò vt à paucis ſenſu percipi poßit. Maxima ſanè auium pars talis eſt, vt Columba, Miluus, Accipiter, Noctua. At Aegocephalus omnino non habet. Eadem natura quadrupedum quæ oua pariunt: vt puſillus admodum ſit, Teſtudini, Lutariæ, Rubetæ, Lacerto, Crocodilo, Ranæ.

CÆSAR.

Non omnia ſanguinea lienem habere, ſed maiorem partem eorum dicit: tum autem ouiparorum ſi quæ ſint quæ habent, tam exiguus eſt vt penè fugiat ſenſum. Dicit maximam partem auium eiuſmodi eſſe. Apponit tria tantùm exempla, Columbæ Miluij, Accipitris, Noctuæ. Negat Ægocephalum habere: dicit poſtremò ouiparis quadrupedibus conuenire cum ouiparis quas ſupra dixit, in eo exiguus lien his quoque eſt. Adiicit exempla deinde.

Cùm in initio commentationis diceret in vniuerſali: quæ oua pariunt exiguum habere: in fine addidit, quadrupedes quæ oua pariunt, inutili repetitione.

Dixit: σπλῆνα δὲ τὰ πλεῖστα ἔχει. Theodorus vertit, *magna ex parte omnibus eſt:* quam orationem Apollo neſciat ſoluere in partes ſibiipſis conſtantes. Cùm enim dicimus magna ex parte, excludimus totius ſignificationem: nam *omni ex parte beatum* dicit Horatius τὸ πανόλβιον: at mortales magna ex parte beati eſſe poſſunt, non omni ex parte.

Exempla nunc recenſeamus inſtituto noſtro. Nam is eſt liber in quo partes conſiderantur: videamus igitur, formas, magnitudines, colores.

Genus ſummum caret nomine: cuius ambitu continetur Columba, Palumbus, Turtur. Ea genera ſerò agnoſcit Ariſtoteles in quinto.

Columbarum ſpecies maxima ea quæ pedes plumis veſtitos habet: περιστερὰ Græcis & τρήρων in cubiculis manſueſcens, & ſub grabatis nidificans: quare Veneti *ſubſcabellas* nominant. Parit penè toto anno, paucis hyberni temporis exceptis menſibus. Minùs ſtudioſum genus ad victum facit familiaritas atque opportunitas menſarum: caro quoque pinguior, ſed minùs iucunda ad veſcendum. Plurimæ earum candidæ, ſed viſenda magnitudine inter eas nitore puniceo. Raræ apud nos: in prouincia Narbonenſi frequentiores: nonnullæ etiam variæ.

Altera ſpecies turres colit, in quibus nidos conſtruit ſelectis ad arbitrium feſtuculis: nam obiectas data opera paleas negligit, quanquam commodiore loco: minores ſunt ſuperioribus: neque manſueſiunt, quanquam ad nota redeant diuerticula: media natura inter feras & altiles. Earum color plurimarum ſubniger. Quare πελειὰς à liuore dicta fuit. Itaque *Liuiam* vertit Theodorus feliciſſimè: nos à turribus etiam *Turriliam*: rubentibus cruribus eſt, pedibus robuſtis,

Digitized by Google

gregatim viuit & humi conſidit. Aquila imminente ſtipatæ volant, ſi qua ſola excidit è grege, vidimus contentione volandi illius pertinaciam fregiſſe.

Tertia ſpecies hilarior eſt colore, plus habens puniciei: vngues minùs detriti: in arboribus enim conſidet frequentiùs. Cætera illis ſimilis etiam magnitudine: quanquam Græcas maiores eſſe colligimus ex Ariſtotele. Francia *Biſetum* vocat à colore. Ariſtoteles à muſtulento nitore ἰνάδα, Theodorus rectè *Vinaginem*: nos *vinulam*, & à fabis *fabariam*. Taurini & Vaſcones à rupibus *Rupiliam*. Narbonenſis Prouincia à petris, *Perencam*: guſtu eſt longè omnium præſtantiore. Nec audiendi ſunt qui Vinagiuem cum Turrilia confuderunt. Nam ſi Vinago, vt ait Ariſtoteles lib. 5. *Hiſtor. Anim.* Autumno apparet, & tunc maximè capitur, quomodo poterit eſſe πυργῖτις. Eam quam ſecundę ſpeciei fecimus, quæ propriè & verè πυργῖτις, & Turrilia eſt, quidam etiam pro Vinagine temerè, Vinaginem verò pro palumbo poſuerunt: nos autem has tres ſpecies hîc agnoſcimus, quibus omnes notæ ipſis ab Ariſtotele attributæ conueniunt.

Palumbus omnium maximus eſt, à fabaria puniceum, à Turrilia nigrum accepit colorem, ipſe de ſuo addidit fuſcum ſubcinereum: à Græcis φάττα, ἢ φάσσα ἢ φάψ dicitur. Alitur glande cum matura eſt, frequens in Suberum ſyluis in Vaſconia, integris interdum captis gregibus. Caro durior cæteris. Si aſſaueris eam quoad cocta ſit, inſuauis: cruentum eſitant.

Turtur omnium minimus, ſpecie minùs compacta cruribus nigris, penna raua. Coniugatum viuit. Extincto conſorte thori aiunt perpetua lugere viduitate. Peperêre nobis dum hæc ſcriberemus altiles: ſagina moriuntur: neque enim aliter à delicatis interemptæ eſitantur.

Genus item ſummum ſine nomine complectitur Aquilam, Miluum, Vulturem, & Accipitrem. Quorum ſpecies quoniam inter ſe maximè ſunt non ſolùm affines, ſed etiam implicatæ, perſequemur quas nouimus, atque cum antiquis nominibus conferemus. Ariſtoteles autem modò in quinto, modò in nono, modò alibi recenſet genera, malè.

Aquilarum maxima, ac fortiſſima eſt fuluo colore, quam Græci γνήσιον vocant, quoniam verè Aquila ſit nobilitatis. Hanc in Norico vidimus, & manſuetam, & ad venandum doctam, tam vaſtæ magnitudinis, vt Germanicus ſatelles principis Bauariæ doleret cubitum geſtando.

Alterum genus huic magnitudine proximum. Itaque ὑπαετός à Græcis dicitur. Theodorus rectè vertit *ſubaquilam*: item *Ciconiam montanam*, Græci ὀρειπελαργὸν, nos *vulturaquilam* vertimus. Habet & nomen aliud ab alarum notis, & capitis candore *Perenopterus*. Alæ breuiores: cauda longior, vulturum generi proprior. In hoc etiam genere, ea quæ tertio ex ouo parua editur, *Vulturella*, dicitur à quibuſdam Italorum: à Coruo etiam fugatur.

Tertium genus ſecundùm hanc magnitudinem Pygargus cauda albicante. Theodorus vertit *Albicillam*, & *Hinnulariam*: lepores enim venatur, etiam nobis venantibus. Catellum è ſagacibus aggreſſa eſt in montanis Taurinorum ſub Alpibus Iuliis. Cùm hæc ſcriberemus ad oppidum in Vaſconia, cui nomen Pluma cum ſerpente congreſſa, ac ſpiris inuoluta à Vaſcone comprehenſa atque ad nos relata eſt.

Quarto in genere hac minor Plangos ab Ariſtotele dicitur, & Clanga, & νηττοφόνος Anataria, & μόρφνη à pennarum maculis. Theodorus vertit *Nauiam*, ſecundùm lacus anatulis inſidiari ait Ariſtoteles. Hæc eſt quam noſtri *Sacrum* vocant.

Quintum genus Haliætus dicitur ab Ariſtotele. Marina aquila, ceruice magna & craſſa, alis curuis, cauda lata. In littoribus graſſatur non ſemper euentu bono, quippe onere interdum mergitur quod ferre nequeat. Eſt falco ruſticus, falsò dictus à Plinio è diuerſo aquilarum genere procreari. Eſt enim generoſus, & oculorum acie valet adeò, vt Solem continenti obtutu contrà ſpectet, coactóſque pullos idem facere, probet an legitimi dici mereantur: nam quem viderit lacrymantem eiicit. Cirides aues maritimas inſectatur, quas *Garzetas* vocant Taurini. Eum eſſe putamus Niſum Virgilij.

Sextum genus minimum corpore, viribus & nobilitate præſtantiſſimum, colore nigro, vocat Ariſtoteles μελανάετον. Theodorus rectè *pullam*, malè *fuluam* interpretatus eſt: leporaria etiam cognominatur, λαγωφόνος. Syluas colit, intrepida eſt, liberalis, volatu perniciſſimo.

Hæ ſunt Aquilæ Ariſtotelicæ. Nunc Accipitrum genera recenſeamus. Buteo qui & Triorches, Æſalo, Circus, Aſterias, Phaſſophanos. πέρνης, ὑποτριόρχαι, qui ſint lariores. Perca, σπίζιαι, λεῖοι, φρυνολόχοι. Quorum faciem nullam declarat maxima negligentia. Indagemus igitur poſitis à nobis ſpeciebus.

Buteo, Buteo corrupta vna litera ab Italicis ruſticis dicitur is, quem *Pionem* à capiendo Veneti, ab aucupiis Taurinorum & Gallorum *Milan*: quem *Miluum* non rectè interpretantur. Nam Ictinus Græcis Miluus noſter eſt quem *Regalem Milanum* vocant. Buteo niger eſt, Miluus fuluus,

ſummis

ſummis alis albis, querulo ſibilo ſordes appetens, inteſtina ſurripiens: etiam huic pugna cum coruo ſæpe inferiori. *Buſoc* Vaſcones nominant, Taurini *Pondralam*: par vtrique magnitudo Miluo, & Buteoni.

Buteoni ſimilis eſt quem *Rondonem* Lombardi vocant, longiſſimis alis, nigerrimum, hirundinis facie: niſi quòd adunco roſtro eſt: cruribus breuioribus, ſed hirſutis & robuſtis. Huius quoque capturæ interfuimus, magna pugnandi contentione: potes intelligere eſſe ὑποτριόρχην.

Plinius ait Æſalonem paruam eſſe auem: cuius ſententia facilè me adducit, vt eam putem eſſe quæ à Gallis *Eſmerillon* vocatur. Idem, Ariſtotelem ſecutus, ait eam cum coruo & vulpe inimicitias exercere. Mirum ſi parua, cum vulture pugnare ab eodem Ariſtotele prodatur: apparet omni tempore.

Circum tertium genus eſſe Accipitrum, ait Ariſtoteles, atque vulpi inimicam, cámque inuadere: apparet ergo eam magnam eſſe auem. Plinius eam vno pede claudicare ſcribit: quare non facile eſt nomini vulgari notam aſſignare.

Ἀστερίαν vertit Theodorus *Stellarem*. Quidam putant eſſe Accipitrem: conuenit & hoc cognomen ſpeciei Alcionum, qui ὄκνοι ab Ariſtotele vocantur. Exiſtimant etiam nonnulli Aſteriam vocari à volatus altitudine: atque inde noſtrum *Aſturem* eſſe, tum nominis affinitate, tum etiam alarum pernicitate ducti. Ex affinitate nominis ſæpenumero cauendum eſt, & cautè abſtinendum, ne in errorem vulgi incidamus, quemadmodum ille qui ἱέρακα putauit eſſe vulgarem Sacrum, quòd vox communis ad id nomen alluderet, cùm ἱέραξ ſit nomen huic generi accommodatum, quemadmodum Accipiter apud nos. ἀστερίαν igitur, id eſt, ſtellarem puto noſtrum Aſturem: eſt enim punctis quibuſdam tanquam ſtellis totus pictus in pectore, fuluo colore in dorſo.

Φασσοφόνος Palumbarius, vt qui Palũbos, σπιζίας Fringillarius, vt qui fringillas conſectetur: cis tamen non ideò quòd eæ aues ſint ipſis ſolæ præda, nomẽ eſſe puto, ſed quòd præcipuè ipſarum, carne delectentur. Difficile certè eſt omnes has ſpecies ad genera Ariſtotelis dirigere. Nouimus nunc magnatum cura multas aues rapaces ad aucupium educari, quarum quia ab antiquis facies negligenter prodita eſt, in ipſa veritatis indagatione hæreamus. Multæ notæ multis conueniunt, & is qui vulgò *Falco*, & qui *Lanierius*, & *Aſturus* dicitur, perdices, palumbos, picas, & huius generis aues conſectantur. Quare certè periculoſum ſententiam ſuam dicere. Nos tamen ſi ἀστερίας ſit Aſturus, hunc putamus *Lanierium*. Qui verò exiſtimauit Æſalonem *Lanierium* eſſe: ſi parua auis Æſalo Plinio eſt. (nã de magnitudine nihil ab Ariſtotele) Lanierius Æſalo eſſe non poterit. Fringillarius autem aut *Sparuerius* erit, aut is qui vulgò *Hobereau*. ſequitur autem iſte venatores, vt quas auiculas canes educunt in eas irruat: atque huic eam appellationem conuenire putarem, ni certus eſſem, alteri Fringillas cibo eſſe gratiſſimo: quare eorum opinioni accedimus, qui Fringillarium Sparuerium eſſe dicunt.

Φρυνολόγον, rubetarium poſſumus dicere: humilis volat, & rubetis paſci nomen indicat: ranis, ſerpentibus, lacertis, muribus veſcitur: vulgus *Goiran*, & *Bondrée* vocat: puto eam eſſe auem, quæ in Perragoriis *Tartane* dicitur, & in taurinis *Pondral*. Accipitres autem ab eſu cordis abſtinere falsò prodiderunt antiqui: nobis enim dantibus ſæpenumerò deuorârunt. Tum fabulæ iniicere eos humum cadaueribus humanis. Pudet etiam alia mendacia Græcorum referre. Eſt & illud clarum mendacium, Accipitrum oſſa, quæ in cruribus ſunt, ad ſeſe aurum attrahere, quemadmodum ferrum magnes.

Reſtant λεῖος, πέρκνος, & πτέρνις. Hæc certè genera notitiæ noſtræ ſuperfuere: fortaſſe ne Ariſtoteli ipſi cognita ſunt, qui nomina nuda appoſuit: fortaſſe bina aut terna vni. Nam nocturnam accipitris ſpeciem acrem, ac pugnacem Iones *Chalcida*, cætera Græcia *Cymindin* appellabat. Quin etiam idem Ariſtoteles in IX. eandem cum quadam quæ *Ptyx* appellaretur, eſſe dicit, ex ſententia neſcio cuius: adeò ipſe, quæ eſſet πτύξ ignorabat.

Videmus prætereà ab Ariſtotele eam auem, quam *Gryfalcum* dicimus, non notam. Eſt enim omnium generoſſimus: compoſito nomine è duabus vocibus priore fabuloſa, altera recentioris vſus: quaſi *Gryphen falconem*, à magnitudine. Eſt enim per omnia falconi perſimilis: ſed triplo maiorem vidimus: vnum principi Sabaudiano, alterum Henrico Nauarræ Regi. Dimiſſus è manibus conſpicatus prædam per circuitus, vt cætera, non aggreditur, ſed raptim directo volatu: quod iccirco *Scalatim* vocant Itali. Buteonem temporis puncto deiectum vidimus. Item anſerem ſylueſtrem vnum atque alterum, miluos plures, gruem vnam, olorem vnum.

Reſtat prætereà è Græcis nominibus vnum adhuc, φήνη. Theodorus *Oſſifragam* ex Plinio, qui eius pietatem ex Ariſtotele, qua eiectos ab aquila pullos educat, cùm enarrat, *Oſſifragam* interpretatur

pretatur. Thuſcámque ait voccem eſſe, & à Latinis *Barbatam* appellari: parum valere oculis Ariſtoteles, & cinereo colore eſſe, magnitudine aquilam ſuperare. Idem Plinius ex diuerſo aquilarum genere Haliætum,& hoc oſſifragarum genus, ex eo minores vultures generari exſcripſit.

Eſt & *Immiſſulus*, apud Latinos auguriis deſtinata ales, ex Verrij Flacci *lectionibus* notum nomen tantùm nobis: eandémque eſſe eum oſſifraga dicit lib.IX.& *Regulum*, quoque appellari. In XVII. aurem etiam *Sanqualem*, Oſca, vt opinor, voce nominat. At in I. lib. & XIII. *Oſſifragam*, ab Immiſſulo, etiam Opij autoritate diuerſam facit. Maſſurius apud Plinium Sanqualem oſſifragam eſſe dicit: immiſſulum aurem aquilæ pullum priuſquàm cauda albicer. Alij immiſſulum vulturis pullum eſſe aiunt.

Eſt & Tinnunculus, qui columbarum comes, ac patronus exiſtimatur à Plinio, ac vnà in turribus habitare. Eſt enim Tinnunculus, Cenchris Æliani. Eum *Gauinellam* Itali, Vaſcones *Segarol*, quòd paſſeres è ſepibus fuget, & capiat: Franci *Quercerellam*, non corrupta voce, quaſi Cenchrellellam, vt ait Ruellius in Millio: ſed quaſi *Querquerellam*. Nam, *Querquerum*, lamentabile dixerunt veteres: ſemper enim ſtridet, & queri videtur.

Non eſt mirum tantùm hic eſſe tenebrarum. Primùm quia genere multa ſunt. Deinde quia ab antiquis malè explicata: tum quia pleráque inter ſe affinia, diuerſa etiam generanr. Poſtremò cum terna oua pariant: è primo maximi eduntur, ex tertio minimi qui mares & tercellini: è ſecundo, ſecundi & medioeres. Itaque quaſi aliæ, atque aliæ à priſcis etiamnum rudibus agnitæ ſunt, quæ vno eſſenr in genere eædem.

Ælianus etiam vnum aquilæ genus commentus eſt, quæ *Iouis* appelletur, minimè, cruentam, aut carniuoram: ſed herba tantùm veſci. Irem alias fabellas: aquilarum pennas cum aliarum auium pennis commiſtas incortuptas durare, illas putreſcere. Præterea amores, vnámque in amatoris rogum iniecisſe ſe. Eas nugas etiam Plinius ſecutus eſt. Ad hæc beneficia: Trituratorem qui aquilam è draconis ſpiris exemiſſet hoſte inrerfecto, ab eadem beneficiaria ſeruatum: eucrſo alis poculo è quo is poraturus erar, quoniam draconis veneno fons infectus eſſet. Ita gaudet Græcia mendaciis. Aquilas non bibere, quoniam ſanguinem haurianr, falsò idem ait. Nam leo ſanguine exucto bibit ramen. Nunquam coïrum recuſare ſi mas apperat, prodirur. Lapidem *Aëtitem*, id eſt, Aquilarem, quem aiunt in nidum ſupportari, prægnanrémque eſſe habemus nos vnum. De cuius natura & concretione aliquid à nobis dictum eſt in Commentariis de *Subtilitate* ad Cardanum. Fertur irem aquilarum diuinum eſſe volatum, regnáque portendere: generoſo ſpiritu eſſe, nec cadauerum quidquam contingere: nec repetere ſemel omiſſam prædam, ſed aliis auibus relinquere: Cornicum ſtrepitum & garritum contemnere, neque eas impetere. In Creta etiam Tauros correpris cornibus expugnari. Compulſum ad prærupta vbi videt, oculos ſodit, atque ruina exanimato potita veſcitur: pullos vehementer amat. Itaque etiam cum dracone inſidiatore pugnam capit. Sed eoſdem fames eiicere ſuadet: neque enim ſufficere iam grandiuſculis cibus potis eſt: ergo tunc auium lata vaſta eſt regio. Quare etiam teſtudines venari coguntur magno aſtu, in ſublime elatis atque deiectis diffracto cortice epulantur. Iam tum ſqualler, & ſtudio, & fame. Itaque *Exaëtos* vocatur, quaſi exaquilam dicas. Ælianus quoque air *Chryſaëton* aquilam quandam vocari, quam etiam ἀστερίαν nominat: ſed Ariſtoteles ἀστερίαν inrer accipitres agnoſcit. Sic & *Morphnam*, alij inter aquilas, alij inter accipitres connumerant. Rhodi nullam aquilam eſſe ſcriptum reliquit Plinius. Idem auror eſt à Nigidio appellari *Subidem* auem, quæ aquilæ oua frangit: fortaſſe *Chalcis* eſt nocturnus accipiter, qui cum aquila pugnat tanta animi contentione, vt ſemel complexæ à paſtoribus comprehendantur. Memoriæ quoque prodirum eſt vulturem, olorem, trochilum, chalcidem, ardeolam, draconem, cum aquila pugnare. Idq; in comperto habemus interire aquilam fame, accreſcente ſuperiore roſtro adeò, vt inſerius aperiri non quear.

Οἰωνοὶ dicunrur vultures propriè, & γῦπες: ſic enim vultures vocârunt antiqui, quoniam eas ſolitarias eſſe viderent aues: cùm ramen eriam in comitatu volenr. Eorum duo ſunr genera, magnirudine impari. Color minori candidus, maiori ſubſuſcior: pluma vtrique prolixiuſcula, ſecturis pilorum breuiſſimis, adeò mollibus, vr pilo propior eſſe videatur. In Pyrenæis inacceſſis monribus nidificat, vt verum ſir quod Ariſtoteles reprehendir ex Herodoro Bryſonis patre: qui cenſuerit ex ignoro nobis orbe aduolare eos, quoniam nidus rarò viſus ſit. Cantabri etiam anniculis minores comprehendunr, fertur oua bina edere: cùm Æſalone & aquila pugnare: cadauerum verò nidorem procul ſentire, arque ea etiam oculis deprehendere, naturæ communi proximum eſt. At exercitum ſequi quaſi, cognoſcant fururas cædes exquiſitæ cuiuſpiam intellectionis eſt. Verùm enimuero biduo, vt plurimum, vel ſeptimo ante die præſentiſcere bellorum euenra,

euenta, conuerſóſque ſpectare eas copias, quæ ſiut interituræ, inter Græcorum mendacia referendum. Illud quoque eiuſdem notæ, in eo genere nullum eſſe marem: ſed Euri, aut Auſtri flatibus exceptis impleri: neque dum finis nugarum. Nigros eſſe ambigui inter aquilas, & vultures generis: hos eſſe mares, & nidos facere, verùm non oua, ſed pullos parere. Illicóque editos ad volandũ apros eſſe. Iunoni ſacram alitem apud Ægyptios eſſe aiunt: eiuſque pennis Iſidis caput ornare ſolitos. Miror & illud: cùm auis huius nidus vix ſexcenteſimo anno ab vno, vel altero vix deprehenſus ſit, quid venerit in menrem narratoribus noſtris. Sexies vicenos dies inſtitui ab ipſis ad alendam prolem: neque humo pedem rollere ad volandum bis totidem ſibi viuere: quinos ſtudere concipiendo. Qua enim te alitur totos tot dies illos tam immanis beſtia? aut qua ope conſulit, & ſubuenit famelicæ ſemper proli? reſpondent de femore ſuo ad edendum apponere. Quaſi femur illud Elephanti cuiuſpiam ſit: aut ſuccreſcat Tityi iecoris more: vnguenti odore fugantur: Seſeleos ſemen edere viſi ſunt.

Noctuarum genus ſummum multa genera complectitur. *βύας, ἐλεὸς, αἰγώλιος, σκῶψ, νυκτικόραξ, γλαῦξ.*

Hæc genera recenſet Ariſtoteles in VIII. aitque *βύαδα*, vnde *Bubonis* nomen noſtrum, eſſe Aquila non minorem, ſimilémque noctuæ. Sanè ita eſt, *Dux* appellatur à Taurinis, & in Gallia. Docilis auis ad fallendum aquilas, cuius auſpicijs illas capi vidimus nos. Auriculas è pinnulis habet: Noctua non habet.

Tum dicit ἐλεὸν eſſe maiorem gallinaceo. Theodorus *Aluconem* vocat: miro iudicio; Italicum nomen, *Alocco* reducens ad Latinam normam; qua intelligimus nocturnam auem ſine lucis vſu. Verùm Italicum vulgus etiam genus illud Bubonis, *Alocco* vocat. Dictus ἐλεὸς, propter vocem flebilem quam edit: vnde *Vlulam* Latini ipſum appellârunt: ſic enim clamat: *vhu, vhu*, quaſi *væ, væ*: ἐλελεῦς etiam Bacchus.

At *αἰγώλιος*, falsò à Theodoro *Vlula* interpretatur duabus de cauſſis: primùm quia diuerſus eſt ab ἐλεῷ, ἐλεὸς enim eſt vlula. Deinde quia in eodem libro ſui oblitus, nycticoracem, *Vlulam* interpretatur, cum in ſuperioribus, *νυκτικόρακα Cicumam* vocet, & ab *αἰγωλίῳ*, alium faciat. Eſt autem *αἰγώλιος*, idem qui *αἰγοκέφαλος*, magnitudine pullæ auis, aurita, colore cinereo, roſtro adunco, ita demiſſo, vt capræ naſum præ ſe ferat, cæterámque faciem, etiam oculos. Taurinis *Dama*.

Aſio duplici ſibilo canit, altero longiore. Noctua ſingulari & breui. Edit etiam voces quaſi infantis vagientis. Item cachinnantis: *σκῶπα Aſionem* nos interpretamur: locuſtis, quæ alis carent, veſcuntur aſiones menſe Septembri. Noſtri agricolæ & venatores eos hoc menſe captos edunt: ſunt enim pinguiſſimi. à Vaſconibus *Tuquetz*, vocantur, quaſi *Duquetz*, parui duces, qui ſemper apparent, *ἀείσκωπες*, id eſt *perennaſiones*.

Noctua auriculis caret, ea eſt *γλαῦξ*, ea ab Italis *Ciuetta* à Vaſconibus *Cauecca*, à Gallis *Cheueche* dicitur. longè minoris vænit Aſio quàm noctua. Quare aucupes exemptis pinnulis pro noctuis cariùs eos vendunt.

Nycticorax qui ſit facilè non iudicarim: eum aliquando arbitratus ſum qui *Dama* à Taurinis Liguribus dicitur; ſed eam puto eſſe *αἰγώλιον*. Ariſtoteles in octauo *ὠτὸν, νυκτικόρακα*, quoſdam appellare ait. Plinius *Otida* vocat: atque à quibuſdam Latinis *Aſionem* dici ſcribit: auémque imitatricem, paraſiticam, & ſaltatricem ex Ariſtotele. Quare *σκῶπα ὠτὸν*, ſeu, vt ait Plinius, Otida, & nycticoracem, Aſionem eſſe dicendum eſt. At Theodorus *νυκτικόρακα* falsò *Cicumam* interpretatus eſt. Nam cùm vnicum haberet huius nominis autorem Feſtum, qui nocturnam tantùm auem indicaret, non debuit huic aui quæ Latinum haberet, nomen alterum imponere: habebat enim ex Plinio interprete Ariſtotelis verba. *ὠτὸς* igitur erit nycticorax, noctuæ ſimilis, præterquam pinnulas plumarum in capite habens: à quibus nomen habet quaſi auritam dixeris. Plinius maiorem noctua ſcribit. Ariſtoteles minorem: vtranque nos vidimus. in ſexto Ariſtoteles inter magnas aues *ὠτίδα* ponit quam tamen diuerſam ab *ὠτῷ* puto.

Illud notandum, Plinium tantùm poſuiſſe inter aues nocturnas, quæ vngues vncos habent, bubonem, vlulam, & noctuam: idem ſcribit in Creta nullam noctuam naſci, & importatam non viuere.

Eſt & aliud genus nocturnæ auis, quæ *αἰγοθήλας* dicitur: auis inauſpicatiſſimi ominis vulgò habetur: eſt minor Oto, ſed vaſtiſſimo oris hiatu fœda. Galli *Freſaie*, Vaſcones *Breſague*, quaſi præſaga. Latinè *Caprimulgus*, & fur nocturnus: quidam Strigem eſſe dicunt. Plinius tamen cap. XXXIX. lib. XI. quæ ſit auium non conſtare arbitratur, caprarum caulas ſubintrat, vt earum lac ſuggat, vnde nomen: aiunt eam inuerſam volare.

Poſt hæc enumerat Ariſtoteles inter quadrupedes, quæ oua pariunt Teſtudinem lutariam, rubetam

betam Lacertũ Crocodilum & Ranam. Ac reliqua oua parere certiſsimum eſt. Sed ranas rubetáſve ſcimus nos animal edere, caruneulas ſcilicet, oculis cauda deformatis. E cauda mox fiſſa pedes fiunt poſteriores. Cùm eſſemus in Inſula Diomedis, ſæuiſſimiſque detineremur multis diebus, tempeſtatibus, afflicta roſtrata naui noſtra, ranæ catulos obſeruauimus tales. *Gyrinos* Græci vocant.

Theodorus legit *μῦς*, & vertit, *mus aquaticus*: ἰμὺς in optimis exemplaribus ſcriptum eſt: neque fieri poteſt, vt mus aquaticus, quem ſæpe in alueis piſtrinorum vidimus, pilo contectus oua edat: quinimò animal viuum edit. Sic & in v. *hiſtoriarum*, vbi vulgo *μῦς* ſcriptum eſt: quod & idem Theodorus, *murem aquatilem* reddidit, quamuis ſtatim *lutariam teſtudinem* intelligat, ἰμὺς reponendum eſt. Lutarias enim teſtudines, & quæ in aqua viuunt *Emydas* vocari ait Plinius.

Teſtudo à Græcis *χελώνη*, à Gallis *tortue*, ab Italis *biſſa ſcuellera*, à Taurinis *Serp copera*. Id ſignificat ſpeciem anguis quem capite præ ſe ferat, ſcutula aut cuppa inrectam: ſibilum quoque anguis edit. Duo genera marina, & altera. Marinæ roſtrum eſt vt auibus duriſſimum: cætera ſimiles ſunt. Alterum genus aquas item intrabit ſi libera ſit. Alitur etiam in hortis ad edendum. Effodit ſibi hybernacula vbi lateat ſub terra. In ſtagnis Cantabriæ finitimis ingens copia. Simplex color commendatur: nam variæ luteis maculis reiiciuntur à menſis. Terreſtres quæ ideò *χέρσιναι*, in Africa nullo humore prætetquàm rore viuunt. Indicarum teſtudinum corticibus ſingulis tegi; & in Gange earum cuppas viginti amphoras capere; iiſque pro cymbis vti accolas maris Rubri in ſcriptis relatum eſt: capique fluitantes, poſtquam ſiccato cortice æſtu meridiano, mergi non poſſunt. Nos duas cuppas vidimus mediocris ſcuti magnitudine. aiunt etiam inter dormiendum eas ſtertere; ſubire amnem Eleuterum ex Phænicio mari; conchiliis ali teſtis earum roſtri duritiæ effractis: oua parere auium ſimillima ad centena, iis ſicca terra obrutis, & complanato ſolo, incubare noctibus, relicta nota pedum veſtigio, vt ſciant repetere. Fabula autem oculorum aëre catulos excludere. Fœminam coïtum recuſare donec mas feſtucam imponat eiuſdem puto veritatis: coire mare ſuperueniente ait Ariſtoteles. At, Demoſtratus fœminam ſupinari, quod veroſimiliùs eſt. Condiunt mendacium Græci hoc: aiúntque herbam ore afferri à maribus ignotam nobis, cuius tactu fœmina pariat. Eorumque diſſenſio detegit vanitatem; quidam aiunt dolorem afferre maris genitale: quidam præſentire futuram ſe prædam aquilæ, quoniam ſupinata in coïtu conuertere ſeſe nequeat. Quod tamen falſum eſt. Facilius enim è ſupina prona fit, quàm è contrario. Nymphes autor eſt Troglodyticas ſex modios Atticos capere, Plinius eis attribuit cornua, etiam mobilia, quibus pro remigio vtantur. *Celtinas* vocant: ſcopulorum ſpecie ſed rara: ab accolis tanquam ſacræ adorantur. Aiunt quoque marinæ caput abſciſſum non ſtatim mori, ſed & ad manus obiectum conniuere, quin etiam morſu appetere: oculis eſſe nitidiſſimis, & pupilla precioſa. Quod cùm ſerò legiſſem, dolebam amiſſam occaſionem mihi proſpiciendi vera ne eſſent. Nam pueri admodum vnam habuimus altilem dono miſſam patri è Tergeſtino ſinu. Relatum quoque eſt teſtudinem cum vipera pugnare, & victam eam edere: mederique ſibi origano.

Rana *βάτραχος*, vtrunque nomen à ſonitu. Galli *Grenoille* Summum genus continet Ranam, & Buffonem. Rana duûm eſt generum: aquatica & terreſtris: aquaticas etiam in ſtagnis maris ſalſis vidimus: vulgaris altera in dulcibus: in aquis calidis Piſanorum Plinius autor eſt. Mutas fuiſſe in Macedonia, & in Inſula Seripho, mutas quoque fuiſſe in Cyrenis: poſteà eodem tranſlatas, vocales duraſſe: vt appareat genus eſſe aliud: quale & quoddam quod in arundinetis naſcitur ſine voce. Eaſdem tamen è Seripho tráſlatas vocales eſſe tradit Ælianus. At in Pierium Stagnum iniectas vocales, ibi ſilere Theophraſtus aquæ frigus in cauſſa putat. Sonum quem cient mares coïtus tempore, vlulatum Græci dicunt *ὀλολυγόνα*, recepto aëre, aut aqua, aut vtroque inter guttur & linguæ originem, quâ parte potiſſimum eſt abſoluta. Nam mucro hæret ori. præter morem vocaliores, imminentes prædicunt tempeſtates. Ranas è limo natas, in limum reſolui compertum eſt: ipſis multa contraria: ipſæ apibus, quas aquantes venantur, ab eis verò ictæ nihil ſentiunt. Aiunt ranam Ægyptiam Natticis ingluuiem effugere, mordicus arundinis feſtucam tenentem, cuius obiectu illius os lædat.

Terreſtre genus duplex: alterum in rubis tantùm degens: Græci *φρύνος*, Latini à loco *Rubetas* dicunt: corpore vaſto & paluſtri Ranæ propior, quæ ambo ad veneficia famoſæ ſunt: rubeta autem ſolo etiam aſpectu noxio: afflatum ab ea hominem palleſcere aliquot diebus: bina ei iecora eſſe, altero mortem, altero remedium afferri, inter Græca monumenta ſcriptum eſt. Alterum etiam in arbores ſcandit, puſillo corpore, viriditate conſpicua, cantu longè clariore.

De Bufone nihil Ariſtoteles,quin ne nomen quidem apud Pliniū. At apud Poëtam eſt. *Inuentúſque cauis buſo*. Galli *Crapaut*. Italiæ pars *Roſpo*. Taurini *Babi*,ignaua beſtia eſt,non ſolùm hyeme, quam totam ſub terra latens tranſigit, ſed etiam æſtate ſegnis enim adeò eſt, vt nihil inertius, Ranæ quidem figura,ſed ventrioſus & magnitudine quadruplo maiore. Ad Lunæ radios quaſi apricantes multos deprehendimus. Vocem edit miſtam è ſibilo,& vlulatu : excipit ictus impunè tergo : niſi capite eliſo ægrè conficitur. Auerſum vrinam reddere ob oculos perſecutoris perniciosam ruricolis perſuaſum eſt.

CXXX. ARISTOTELES.

Χολὴν δὲ τῶν ζώων τὰ μὲν ἔχει, τὰ δ᾽ οὐκ ἔχει, ἐπὶ τῷ ἥπατι. τῶν μὲν ζωοτόκων καὶ τετραπόδων, ἔλαφος οὐκ ἔχει, οὐδὲ πρόξ· ἔτι δὲ τάδε, ἵππος, ὀρεύς, ὄνος, φώκη, καὶ τῶν μυῶν ἔνιοι. τῶν δ᾽ ἐλάφων αἱ Ἀχαΐναι καλούμεναι, δοκοῦσιν ἔχειν ἐν τῇ κέρκῳ χολήν. ἔστι δ᾽ ὃ λέγουσι, τὸ μὲν χρῶμα, ὅμοιον χολῇ, οὐ μέντοι ὅλον ὑγρὸν οὕτως, ἀλλ᾽ ὅμοιον τῷ τοῦ σπληνὸς τὰ ἐντός.

Fel animalia quædam habent, quædam ad hepar non habent. Nam in quadrupedum genere, quæ animal pariunt, neque ceruus,neque dama, neque equus, neque mulus, neque aſinus, neque marinus vitulus,neque murium ſpecies quædam. At cerui qui Achaini cognominantur,in cauda videntur habere. Quòd autem ſic autumant, eſt fellis quidem colore: verùm concretius, & lieni ſimilius quod attinet ad partes interiores.

CÆSAR.

TRANSFERT hiſtoriam ad fel: breuiſſima narratione : ſic enim dixiſſet : fel quædam non habent, vt ceruus & alia; quædam habent : ſed alia aliis locis: aliqua ad iecur,vt taurus : aliqua ad inteſtina, vt quidam piſces : aliqua ad caudam,vt Achaini cerui, quos in IX. etiam Achaïtas vocat. Quæ ad hepar habent,ſeparatim vt homo: alia confuſum in hepate,vt Elephantus. At ipſe hîc breuiſſimus. τὰ μὲν ἔχει τὰ δ᾽ οὐκ ἔχει ἐπὶ τῷ ἥπατι. Plinius ex Ariſtotele cùm neget ceruos habere fel : poſteà tamen nimis diffuſa vſus eſt ſententia : cùm dicat ideò à canibus non attingi propter amaritudinem fellis,quod in cauda habent. At Ariſtoteles Achaïnos tantùm habere, ait. Quod autem dicitur eum cornu ſiniſtrum, Plinius ait dextrum, occulere,falſum eſt:& nos habuimus, & vidimus multa. menſe Aprili ferè amittunt quotannis niſi caſtrati : ij enim neque edunt nec amittunt. Iactis cornibus vitant frequentes locos conſcij amiſſi præſidij. De cornibus eorum malè diſputat Ariſtoteles in IX. confundens generationem cum membris : malè inquam;non quòd vitium id ſit in hiſtoria: ſed quia cùm ſeparatim dicere inſtituit, ſeipſum fallit : ſimiliter & de mammis, & de iis quas dicit eſſe aure ſciſſa apud Arginuſſam in monte Elapho Aſiæ. Fœmina caret cornibus. Callimachus tam ei potuit attribuere, quàm aurea eadem dicere : pari licentia fœminæ ceruæ in Francia cornua etiamnunc ſpectantur. Anniculis nondum cornua, ſed veſtigium tantùm inchoatorum. Bimulis ſimplicia ſutculis ſimilia : vnde Græci πατταλίας vocant. Plinius *Subulones* ceruas vocat, nec ſatis explicat, ætatíſne ſit an generis diuerſi nomen. Theodorus ætatis putat rectè. Biſida in trimatu ſubnaſcuntur : tum multiplicantur rami quotannis, vno addito, vſque ad annum ſextum:poſteà eadem habitudine ſemper : ſupra frontem ſtatim ad ortum cornuum prodeunt,ex aduerſo mucrones ab vtroque ſinguli, quos Græci vocant ἀμυντῆρας; *propugnacula* ſi velis dicas,ſeu potiùs & melius *proſubulas*:vetuli cerui his carent : dentéſque decidunt prouectioribus : muſcas quoque aſpellunt cornibus: amiſſis iis opaca illotum tædio petunt : paſcuntur noctu vitaris inſidiis. Cùm ſubcreſcunt tenera attrectauimus ſæpenumero quaſi cute obducta, eáque ſubhirta : vt conſtet exteriorem partem quaſi è cute prodire, eius aliquandiu ſeruat imaginem, contrà quàm ſenſit Ariſtoteles. Sole poſteà indurari idem autor eſt. Illud quoque ab eodem eſt animaduertendum: periculum facere attritis cornibus ad arbores, an ſatis ſint firma. Idq; deprehendi cùm non doleant : vbi robuſta euaſere, tum eo freti præſidio, otioſi ab iniuria relictis receſſibus, aliis locis agitant : conſpecta eſt eorum cornibus innata, atque adrepens edera, quippe tenellis primùm. Alia quoque de cauſſa latent : ſaginari ſcilicet æſtatis tempore, ne corporis moles in mora primùm, ac mox interitu ſit. Mugit coïtus tempore mas, fœmina cùm in metu eſt:ſalaciſſimus eſt mas, maximóque fertur impetu. Mas duriore genitali eſt : itaque tarò ſuſtinet initum fœmina,

Digitized by Google

ſed fugit. Ille nihiloſecius in tergo hærens perficit. Interdum ſummittit genua atque excipit quieta. Eodem impetu alias alibi petitas init Autumni initio. Tum fœtere mares ſenſimus & nos. Eo tempore etiam homines expugnare; vruntur enim maxima riualitate. Semel atque iterum interfuimus huic ſpectaculo: item nigreſcit facies: primis quibuſque imbribus nitiores,& nitidiores facti repetunt loca priſtina,& greges vnde abſceſſerant: æſtus impatiens animal aquas ore tenus ſubit: ſerpentem deuoraturus Elaphoboſium edit. Venatores tamen aiunt eum hoc facere poſtquàm ſerpentem ederit,quam è cauo elicit afflatu tantùm: itaque reiuueneſcere,ac viuere diu incorruptam vitæ longitudinem ait Ariſtoteles. Lapillum dicitur deuorare cerua cùm ſe grauidam ſenſerit,gerit vterum menſes octo: ſingulos plurimum,rarò geminos parit,iuxta ſemitas,quò gnara eſt feras non adire: mirum ceruam feras vitare, & hominis veſtigia non perhorteſcere. Iámque viſas aiunt in venatu vrgentibus canibus, vltro ad hominem confugere, quaſi ſalutem aut veniam petens: mammas quatuor habet, vt vacca. Editi fœtus illicò inuolucrum deuorat: deinde ſeſeli, vt ait Ariſtoteles,&,vt addit Plinius, Aro depaſta ad pullum redit. Plinius, non ſolùm à partu, ſed etiam parituram Seſelim edere è Cicerone accepit. Tum locum præruptum eligit vnico aditu cauum, vbi pugna petitam pugnare eam tradunt: hinnulus celerrimè adoleſcit: à venatore percuſſus cancros edit: ſagittis ictus Dictamum deuorat: cuius eſu ſagittas excuti & decidere perhibetur: cantu item mulceri: quem detentum dulcedine alius ex inſidiis interimit. Cerui demiſſis auribus ſubſurdi ſunt, arrectis acerrimo auditu: non vtuntur perpetua, ſed interrupta fuga,auferunt ſeſe è conſpectu quantum poſſunt. Tum ſiſtunt ſeſe auerſi tamen, ac reſpiciunt donec ſuperueniat venator: ibi fugam redintegrant. Id iccircò facete ait Ariſtoteles quoniam inteſtinis ſunt imbecilles adeò, vt ventre percuſſo integro etiamnum tergore rumpantur intus. Id quod in vi. dixit lib. cùm hîc inter membra debuiſſet. Hyeme marceſcunt: vere curſus perniciſſimus. Fugere vento ſecundo, vt veſtigia abeant cum ipſis addere debuit Plinius, etiam vt canum ſigna, etiam vt odor amittatur: non paruam cauſſam illam arbitror, vt celeritatem addat ventus: vt ne ſpiritus occludatur. Aiunt animal eſſe ſtupidum: accedente equo aut bucula, hominem aut non cernere, aut eum ipſum, arcúſque atque ſagittas admirari. Tranare maria gregatim leuatis capitibus onere cornuum, imponendo prænatantis clunibus, directo ita ordine, vt primus defeſſus in poſtremum agmen recreet ceruices laſſas. Sícque à Cilicia in Cyprum trãquilla malacia expectata traiicere: ſic etiam ex Epiro in Corcyram: neque viſu tãtùm,ſed etiam odore captare terras. Color omnibus fuluus,maculas quaſdam habent: clunibus color dilutior. Sertorij ceruam candidam fuiſſe proditum eſt: gracillimis ſunt cruribus, collo item grandi & ſinuato, fronte lata; roſtro repando. Saltu maximè valent. Calce tam anteriore quàm poſteriore impetunt. Equitem poſteriore calce in ſaltu percuſſum Romæ excuſſit: igneſcit plaga ex eo ictu, non ſemper tamen,ſed ſi inter menſem Maium, & Septembrem infligatur. Sexum de veſtigiis, item fœtas,præterea ætatem cognoſcunt venatores: etiam è fimo petunt indicia, tum viſu,tum odoratu. A frondibus decuſſis etiam mares cognoſcunt, quas in tranſitu cornua deuaſtârint. Febribus eos carere quoque aiunt: atque eum qui quotidie eorum carnem guſtârit, vnico ictu modo interfectorum,eo morbo nunquam tentari. Item in Africa nullos eſſe, in Helleſponto fines ſuos non tranſgredi. Cor ipſis maximum,ſanguis ſine fibris. Falsò verò dicitur cicures factos non concipere. Nos enim aliquot vidimus: os in corde habere & ceruam in vulua, & nos experti ſumus, & Plinius tradit. Gillius eis quaternas nares attribuit. In Libya ceruum ſopitum inuadunt ſerpentes multæ ſimul ad hoſtem quaſi ſigno dato: hærentes omni è parte corporis, alias excutit, alias lacerat. Infixa capita cùm non ſine maximo dolore abſtrahere poteſt, cancros fluuiatiles edit. Illa dilabuntur: cicatrices obdurantur: ſi verò Africa ceruos non gignit, mirũ cur in Lybia id fieri prodat Ælianus. Accepta vulnera,cauẽt ne Solis radiis tacta putreſiant: vitant igitur aprica donec coaleſcant. Democritum autem aiunt ſcripſiſſe cauſſas, quare ceruis cornua renaſcantur,os capitis rariſſimum eſſe; venas eò plurimas coïre craſſiſſimáſque; ventrem calidiſſimum,multum ſanguinis ſummittentem. Item pinguem habitum eo reſolui; aëre indurari; vetera nouis protrudi. in Scythia olim ceruis manſuefactis vſos populos quoſdam pro equis in ſcriptis relatum eſt. Item eos in capite vermes habere; & à phalangio læſos ſylueſtrem ederam edere. Ptolemæum quoque Philadelphum ceruum habuiſſe Græci ſermonis intelligentem. Quo factum eſt, vt Indorum vanitas deprehenderetur; qui ſuæ tantùm linguæ ceruos gnaros iactitarent.

Poſt ceruos reliqua genera ſtrictim recenſeamus: nam in *Commentariis* ad Cardanum ſatis abundè,quid ſentiremus ſcripſimus: quare qui plura volet,ab ipſis petat. πρόξ Theodorus *Damã* interpretatur rectè: non enim,vt quidam putt, dama eſt πλατύκερως. πλατύκερως verò qui *Daim* à Gallis

Digitized by Google

à Gallis dicitur,à cornuum forma nomen habet. Damarum cornua ſunt antrorſum flexa,ita appoſita, vt nullo ei ſint vſui ad ſui defenſionem. Ideo Martialis imbelles, & prædam canum eſſe ait. Huius ferè ſimilis caprea altera rupicapræ ſpecies;cornuum ſitu differt; hæc enim retrorſum reflexa gerit : Cantabri *Iſard* vocant, & vulgus *Camucciam*, hæc eſt δόρκος:pilo ſunt breui , corio craſſo:ſed vbi ſubactum eſt mollitudine, omnia vincere coria : flauo colore,ſaltu maximè valet: eas tyrunculis nobis comitantibus ægréque aſſequentibus ſummo ſtudio maiore periculo venari vidimus D. Maximilianum.Captas iuuenculas habuit Bonifacius patruus manſuetas:è quibus vnam ſpectabamus ſumma cum iucunditate captam imagine capreoli in aulæo texti:ad eam maximis ex interuallis ſalire,atque calce impetere. δορκὰς eſt capreolus, cui in tergo hærent maculæ,cornibus ceruo ſimilis & corpore:ſed minore ſtatura:cornicula ramoſa gerit in ſummo.

Eſt & Gazela nomen,& res barbara capreoli ſimillima : mirabili velocitate : longiſſimis gracillimiſque cruribus; colore fuluo , aluo nigris tractibus diſtincta; cornua capreoli ſimilia;caput tamen argutius: oculi nitor niger. In India etiam exertis dentibus eſſe aiunt : ex his Moſchum prouenire alibi retulimus.

Ibex qui prima rupicapræ eſt ſpecies à Germanis *Boueſten* vocatur : non ſolùm montibus in Libycis , ſed etiam in Alpibus noſtris , & Pyrenæis frequens. Sed Libycas boum magnitudine mentiuntur Græci. Tum faciem pingunt ſic : rotunda fronte, cauis oculis,breuibus tibiis hirtis, quemadmodum & armis : cornua in auerſum valde diuaricata; ad armos vſque deuexa curuitate.Saliunt de rupe in rupem, vel procul diſſitam : à qua ſi aberrent per rupes alias deuolutæ non rumpuntur:non appeti ſolas animalium à ſcorpionibus memoriæ proditum eſt:maxima ob id Coptitarum veneratione,vbi ſcorpionum punctiones maximè lethales ſunt.

De Tragelapho & Hippolapho, quædam in Commentariis de *Subtilitate*. Quis autem ſit Pygardus apud Plinium inter hæc genera nondum intelligo. Strepſicerotes verò in ouili genere recenſentur.

Equorum genus multiplex , quemadmodum in libris de *Re equeſtri* à nobis declaratum eſt: Neque poſt canes vlla in natura tantùm inuenias varietaris. Hiſpanicis habitudo agilior,animus inexpugnabilis. In ſtabulo mites ſunt : herum ingredientem notant aure altera : mox adeuntem reflexo collo obſeruant. In bello vulnerati non cedunt : vidimus nos ſeſſorem equitem auexiſſe è prælio; flumen vadaſſe : cui plurimum inteſtinorum è vulnere delapſum humo traheretur. Celeritas in curſu admirabilis; promptitudo ad giros penè ignea. Facilitas ad retinendum quantam velis : voluntas ad impellendum docilis : minùs plenis clunibus plurimi eorum. Caput argutiſſimum,ceruix erecta : ſinuata; ſed imprimis lacertoſa firmitate inſignis. Contraria habitudo Friſis, Batauis, & Belgicis. Moles tam ſegnis ad giros , quàm vaſta ad impetum. Curſus tamen pernix. Os duriſſimum : vngula fragilis, eadémque plana. Crura hirta parte poſteriore.Spiritus contumax : vulnerati refugiunt, atque ſeſſorem ſuum hoſtis ictibus expoſitum produnt.Ceruix magnæ parti eorum pendula eſt. Media natura Aluernis & Calabris. Hi enim multùm inter ſe ſimiles ſunt. Nam & artus habent compactiores quàm Hiſpani , & agiliratem non contemnendam , & laboris ſunt patientiores : animoſiores tamen Calabri. Duo armenta me puero erant regia : *Electa* altera dicebatur, altera *Perfecta* : in quibus bellatoris equi numeri omnes , etiam à faſtidioſo milite reperiebantur. Fiunt optimi ex matre Belgica,& patre Bætico. Illius robur,huius ſpiritus nanciſcuntur : híque propiores Calabris ſunt. Luſitani leuiores ſunt Bæticis , ſiculi Calabris. Thraces & Syri Siculorum ſpeciem habent. Sarmatarum nomina ſunt , & Myſorum : *Valachi*, *Croati*, *Bulgari*, *Boſni*, *Seruij*. Thracum omnes naturam repræſentant laboris præter cæteros , atque inediæ patientiſſimi. Nec abſimiles Theſſali, Epirotæ, Epidaurici, qui etiam pro Thracibus vendunrur. Africani ſtrigoſiores : ſed curſu cæteros omnes anteunt. Sunt ad Pyrenæos montes duo,totidémque paſcua,Lauedani ditionem vocant : par vtrobique magnitudo, forma,habitudo : verùm impar bonitas. Hiſpanica ſpecies vtrique,ſed alteris vitiũ contumaciæ, alteris probitas Calabriæ, patientia Thraciæ. Nihil præſtantius ſpuriis. Ex matre Bataua,patre Calabro,aut Hiſpano:matre Calabra,patre Thrace,aut Hiſpano : ſeneſcunt Hiſpani citò. Sexto anno perficiuntur ad diſciplinam & robur. Calaber & Belga ſeptimo anno etiam pullus appellatur. Decimo iam valet. Stupidus Calaber vſque ad ſeprimum, rudíſque,mollis, lentus:vbi verò ſuarum virium ſciens factus eſt : ſumpsítque ſpiritum ætatis melioris , celerrimè alio animo euadit, vt cum eo nullum genus poſſit comparari. Picenates, Vmbri, Latini , omnes anno tertio penè perfecti : octauo inutiles ſunt. A coloribus ſigna habes : optimi ſpadices ; præſertim quibus fulgor aureus igneum ruborem acuit.Præferuntur his nõ animo, ſed patientia,qui eum colorem caſtaneæ fuligine infuſcârunt : *Aleſanos* Hiſpani nominant : ſunt optimi nigri, ſed minimè du-

rant: ferè ſunt præſtantiſſimi cæſiis plagulis candidi, ſi caput & crura nigra ſint: meliores cæſij ipſi nigris notulis plagulati: celeriùs tamen ducunt ilia: vetulis abeunt rotulæ atque in puncta ſoluuntur, quas *Muſcas* nominant. Giluos, *Soros* vocant Itali, quibus ſi fulgur nitoris abſit damnantur. Sunt patientes laboris, muſteo colore candido aſperſi. Vrbinatis Ducis quadrigas vidimus nos æquè varias grandiſſimis tractibus candidi & nigri; hos Galli *Picas* vocant: cæteri colores damnantur. Candidus à Virgilio immeritò: optimos enim vidimus, & bellatores: *Damas* vocant. Præterea tollutarios Anglicos candidos penè omnes optimos verò: quare & Albinos. Habes & alias bonitatis notas. Rotulam in fronte candidam: *ſtellam* vocant: ea ſi ad nates demittatur, minuit indicaturam. Item vnum pedem candidum, vt tres: modo ſiniſter poſterior ne ſit: proditores enim heri ſui dicunt eſſe: ſi quatuor ſint candidi contemnuntur, niſi ad imparem numerum ſtella addatur: ſi candor etiam crura occupet altiùs, deſpicabiliores. Ego nullum pedem album velim: deteriores enim vngulæ ſunt.

Ab officiis quoque & vſu alias differentias explicant. Quidam bellatores, alij viatores compactæ mediocritatis: alij curſores ad certamina, ſtrigoſi: alij ſuccuſſatores: alij tollutarij, quos à prouincia Hiſpanica *Tibeldones* è Gallecis, & minori forma *Aſturcones* ab Aſturibus populis cognominârunt. Iamdiu eſt cùm in mulas ſtudium illud tranſtulerunt. Alij veterini, alij currules, alij heleyarij, alij aratores, alij trituratores, alij admiſſarij. Incenduntur mirificè ruúntque in venerem odore, aut voce ſollicitati. Tranſmittunt montes: tranant flumina: nec modus ſalacitati: patiuntur initum fœminæ etiam fœtæ: neque ſenecta tollit generis virium: vnde *ἱππομανεῖν* Græci dicunt in fœminas, iacto prouerbio libidinoſas. Stato tamen tempore concipiunt, vere, & autumno. Sed vere & ſæpiùs, ob ſanguinis motum, & commodiùs ob pabulum. Exacto nanque menſe XI. pariunt. Tertio inde die vidimus equam admittere marem, & concipere: lac nihilo deterius. Qui autumno concipiuntur, auguſto editi, inter deteriores computantur: habéntque ſuper armos ad ceruicem diuerſionem quandam pilorum in rotæ modum. Eum equum tu ne emito tibi, neque amico dono des: neque probum profitere mentitu us. aiunt libidinem tolli tonſa iuba. Certè Aruernis armentariis id equabus incommodare. Falſum eſt quod ait Ariſtoteles, equam aſini initum non pati, niſi idem cùm pullus eſſet, equam non ſuxerit: tum ſeniores vtroque ſexu fœcundiores eſſe: quadraginta annos equum impleuiſſe fœminam. Falſum & illud quod vulgo iactant, non implere marem niſi recens pabulum ederit. Vbi olfecit naturam fœminæ admiſſarius, erecto contra cælum vultu rictum deducit, ac dentes nudat: tum conſcenſæ mordicus ceruices appetit: quare in os indimus taleam robuſteam, freni modo, ne coïre dentes poſſint. Equa ſtans facillimè edit pullum: vbi peperit ſtatim ſecundas vorat; & quod *Hippomanes* vocant caricæ magnitudine, nigro colore è fronte pulli: eo præerepto furiatur, neque pullum patitur ſugere. Eiuſdem nominis eſt & virus quod à partu diſtillat. Hippomanes alij ad lumbos, alij ad genitalia eſſe dicunt. Edito ceruix non ſatis eſt procera: ſed triduo perficitur, vt terram rictu poſſit attingere: potu pingueſcunt præſertim aqua cænoſa. Plurimis tentantur morbis: ſed pluribus domeſtici quàm gregarij: ſed etiam gregarij podagra. Verùm de his tertio libro *De re equeſtri* à nobis ſcriptum eſt. Cum Camelo naturales, perpetuáſque exercet inimicitias: cuius ne odorem ferat quidem. Herum nôrunt omnes: ſed & quidam adamârunt, vt Bucephalus Alexandrum, & ſuus Cæſarem: cuius priores pedes non ſine digitorum notis fuiſſe perhibent: nullúmque alium ſeſſorem paſſos fuiſſe. Alij odio habent, plagarum ſcilicet memores, præſertim Belgæ; è quorum multis vnum vidimus magna ſignificatione adeuntem herum auerſari, appropinquantem calcibus dentibúſque inceſſere, nec niſi tectum conſcendi pati: famuli tractationem, ſeſſionémque æquo animo ferre. Vnum & nos horum habuimus, qui monitus æſtus & plagarum pridianarum, cubanti mihi ſequenti nocte ſub dio, mordicus humerum arripuit thoracis beneficio ſeruatum: contra Scytharum regulam, occiſum herum, vltum equum, hoſte morſibus confecto. Fertur Nicomede defuncto equum cibo abſtinuiſſe atque obiiſſe. Illud quoque: occiſi abs ſe Antiochi equum, Centaretrium Galatam conſcendiſſe. Illum indignatum, effreni pernicitate de præruptis, ſéque, illúmque præcipitem datum exanimaſſe. Generoſiores Calabri: quorum aliquot ad tubæ ſignum inſanire vidimus: quoſdam prætenta concurſibus publicis ſpatia ingredi nolle, poſtquam ictum lanceæ ſemel pertulerint. Addunt & pudorem. Cum matre enim conſuetudinem quoſdam habere noluiſſe: opertis oculis iniiſſe tanquam alienam, detracto velamine cognitam fraudem vltos eſſe, perotiga lacerato: in Scythia culpam aliter vltos: detecto ſtupro ambos matrem natúmque ſeſe præcipites dediſſe. Itaque cum ſororibus, quàm cum matre frequentior liberiórque paſtio. Puto & illud Græcorum mendacium fuiſſe: vniuerſum Sybaritarum equitatum, erectum in pedes poſteriores ad Symphoniam ſaltitaſſe. Collecta ab humo tela

equiti

equiri porrigere ſolitos quoque relarum eſt. Nos vnum habuimus Hiſpanicum,qui pedibus poſterioribus fœnum ad ſeſe traheret ſimiarum more, quoniam paleis tantùm aleretur. Ad L X X V. annos vixiſſe vnum ſcriptum eſt. XXX. agebat annum is qui geſſit Carolū Regem,mirabili ad Tarum prælio, etiam iamptidem altero in bellis amiſſo oculo. Aiunt amiſſa parente in grege reliquas fœtas orbum alere. Idq́; perdifficile eſt ad credendum. Acerrimum quenque inter potandum maximè roſtrum mergere verum eſt. Certè deteriore anhelitu ſunt qui ſummis labris boum more bibunt. Fœminæ dum currunt, ſi libido vrinam reddendi inceſſat, non propreteà curſum intermittunt. Iccirco Scythæ in latrociniis vtuntur equarum opera: ſimul quoniam lac earum potant. Memoriæ quoque proditum eſt equam prægnantem viciſſe Olympia. Miror Plinium ſeueriſſimi iudicij hominem pro conſtanti re affirmare, Luſitanas equas vento concipere. Neroni fuere equæ hermaphroditæ è Treuerico agro adductæ. Sunt & equi pumili apud nos: ſed minimi apud Pſyllorum gentem eam, quæ in India eſt: neque enim maiores arietibus noſtris ibi naſcuntur. vnum vidimus ex Aruernis, cui genitale inter clunes ſub cauda eſſet. Aiebat herus è camelo genitum; & ſanè pilus fouebat hominis impoſturam camelo, quàm equo proprior. Plinius in X X V I I I. equorum ferorum mentionem facit ſemel, atque iterum. Item in octauo: ignotatóſque à Græcis ait. Illud autem ex eodem Plinio falſum: luporum veſtigia ſequentes equos rumpi ſub equire. Noſtri enim nunquam rupti ſunt, tot fugatis lupis, & non paucis interfectis. In agro Ferentino vnum confecimus plus horas tres veſtigia ſecuti. In Taurinis duos. In montibus Seguſianis vnum. Infatigabiles curſu fieri equos lupino dente adalligato falſum quoque experti ſumus. Et Syros tamen vidimus multa eiuſmodi nequicquam monilibus appenſa gerere. Nudum equum præfecti noſtri viri fortiſſimi Rutſchani, qui magiſter equitum Diui Maximiliani fuit, facilem attrectatu vidimus; at phaleratum ne attingeres. Is equus Boëmicus fuit, patientia, pernicitate, obedientia, forma, atque animo præſtantiſſimus omnium quos vidimus. habebat & ſimilem Bonifacius princeps patruus meus, quem dono acceperat à Sigiſmundo Croatiæ principe, familiæ noſtræ amico ſummo. *Lycoſpadas* equos Græci dixere, qui impetum lupi pulli euaſiſſent. Nam pernices atque animoſos ex eo intelligimus, quòd lupum vel iuuenculi effugerint. At quod aiunt morſu luporum fieri meliores falſum eſt: quin deteriores fuiſſe, & conuulſione erutum laboraſſe ex vulnere aliquot vidimus. Ridiculè Ælianus ſcriptum reliquit, Celtas alere boues, & equos piſcibus. Idem de Hororis, atque Gedroſiis prodidit: item de Macedonibus & Lydis. Puto eiuſdem vanitatis eſſe, ſiſti equos currules, ſi lupi calcaneum attigerint. In Æthiopia memorantur equi feri duobus dentibus acutis exertis, & venenatis præditi: biſulci; iuba ad caudam perpetua: nunquam cicurantur: ſed capti inedia ſeruiturem effugiunt. Aiunt item Indicos equos eſſe vnico cornu, eius naturæ vt iniectum in ipſum venenum, atque inde hauſtum nihil lædat. Hunc *μονοκέρωτα* eſſe putamus: de quo cum aſinis quædam.

Proxima aſinorum natura, ſed ſi animum ſpectes, longo proxima interuallo. Duo genera vulgaris & Indicus: vulgaris, alius altilis, alius ferus: ipſis contumax ac brutus ſpiritus, ſegnitia, impudentia, turpitudo, triſtitia: operæ vilioris, ſed imprimis vtilis: geſtando nunquam defatigatur; & arando prodeſt plurimum: victus parciſsimi. Præſtantiſsimi in Græcia, Arcades. In Italia Reatini. In Gallia Aruernos mirati ſumus iuſtam mulorum magnitudinem procul mentientes: vt falsò prodiderit Ariſtoteles Galliam aſinis carere. Mirum animal ad ærumnas natum. Quòd ſi de operæ contentione, vt recrees, remittas, claudicet, & deterius fiat. Miſcetur cum equina natura: efficítque tertium quiddā notabili robore & patientia ad labores. Triceſimo menſe coïre incipit: annicula aſina vna fœta olim viſa fuit. Si poſt equi initum admittatur, corrumpit illius ſemen, aut etiam fœtum: contrà equus ſi poſt illius coïtum ineat fœminam, non corrumpit: aſinam quidam aiunt ſterilem fieri, niſi pariat antequam *Gnomonam* amittat. Plinius eos dentes pullinos vocat: ſemen reïicit poſt initum, niſi verberibus agitetur. Tempus geſtandi fœtum quantum & equabus: rarò edit geminos. Sterileſcere verò tot annis, quot grana hordei contacta ederit, Græcis credendum non eſt: tenebras petit paritura: à partu ſeptimo die marem admittit. Viuunt ad triginta annos: fœmina etiam excedit: potu pingueſcunt. Sanguis aſini craſsiſsimus & nigerrimus. Scythia & Pontus carent aſinis: quoniam algoris impatiens ſit animal. Iccirco ſolſtitio admittitur non æquinoctio; quoniam calore plus vigent, atque ideò in Thracia, Epiro, & Illyrio parui ſunt: per ignes ad fœtus penetrare, per aquas nolle; tanto earum tædio, vt ait Plinius, aut metu, vt ne pontes quidem tranſeant, ſubterlabentis aſpectu fluuij excepta luce per hiatus planc arum: id certè maximum experimento didici eſſe mendacium. Nam potant de Garumna: at ille negat, vel pedem velle tingere. Et vadant riuum noſtrum in Viueſiano. Item ſcribit potare nolle ſi aquæ immutentur, altero tanto mendacio. In ſomnis crurum agitatio ac iactatio, argu-

mentum eſt eas videre viſa mulra. Itaque laxiùs ſtabulantur præſertim fœtæ. Aiunt è coloribus palpebrarum fœtus totidem colores totidem ducere. Aſinum odêre Ægyptij. Item tibiam: vel propter ſoni ſimilitudinem, vel quoniam ex oſsibus eorum illas fieri conſuetum erat. Mœcenas primus aſini pullum menſis appoſuit: etiam nunc vulgò in Aquitania eſitant. Aſinus pilo habentium animalium, ſicut ouis, pediculis immunis eſſe arbitratur. In Scythia cornutos eſſe aſinos refert Ælianus, quorum Stygi Arcadiæ aquam cornua contineant: eáque per Sopatrum Alexandro magno miſſa non paruæ fuiſſe admirationi, miſsáque Delphos, vt dedicarentur.

Indici aſini equis pares, capite purpureo idem ceruino vnicum in fronte cornu habent; cuius mucro puniceus: ad radicem candidum, in medio nigrum: armillis aureis cingebatur olim in vſum poculorum inſignibus aduerſùm morbos multos remediis: ſolus è cornigeris ſolidungulus eſt & talum habet, eúmque nigrum foris, & intus: pernicitate equos ſuperare dicitur. An ſint quos μονοκέρωτας dicunt, aut peculiari nomine vnicornes, dubitare facit tum multorum, tum etiam Vartomani hiſtoria, qui ſe in Arabia duos viuos vidiſſe ſcripſit: quos non ſolidungulos, & pedibus Elephantinis, vt Plinius & Ariſtoteles, ſed fiſſis & ceruinis facit. Idem ferè ſimilem ceruo, excepta iuba, capite, collo, & cruribus, miniméque ferocem: cùm tamen, viuum capi poſſe negat Plinius, Marcus Polus in ſua peregrinatione Indica, ait in prouincia Baſmanorum vnicornes eſſe paulò minores Elephantis, capite ſuillo & gaudere cœno; in media fronte cornu vnum gerere craſſum & atrum, linguam quoque ſpinoſam, qua lædant cætera animalia. At Plinius caput ceruinum, pedes Elephantinos, caudam Apri, mugitum grauem, & reliquum corpus equi ſimile attribuit. Idem boues quoque in India ſolidis vngulis vnicornes. Ita hæ ſpecies confuſæ videntur à Scriptoribus, vt maximo reipublicæ literariæ incommodo quid certi in re tam varia poſſis ſtatuere difficile ſit. Nam ſuum μονοκέρωτα Plinius alibi aſinum Indicum vocat: eúmque ſolum ſolidũgulorum vnicum cornu habere, ſui oblitus, ait, cùm anteà boues Indicos vnicornes & ſolidungulos connumerârit. Cornuum quæ paſsim videntur varietas auget difficultatem: vnum adeo craſſum, longum, & ponderoſum vidimus vt miraremur tam graue ceruicem ferre poſſe: atque ideo putamus illud eius animalis quod à Mareo Polo deſcribitur fuiſſe. Alia duo vidimus minora quæ cubitus duos non excederẽt, quæ monocerotis ferebantur, diuerſa facie à ſuperiori, nam aliquomodo ſtrigoſa & contorta erant, alterum autẽ leue & planum. Quid igitur ſtatuemus? aut ſcriptores inter ſe non conuenire, aut plures ſpecies fatendum eſt. Vartomani tamen monocerotem Ariſtoteli & Plinio incognitam fuiſſe puto, eóſque tantum de Aſino Indico locutos: qui planè alius ſit ab vnicorne, cui hoc peculiare nomen eſt, de qua Vartomanum loqui vera exiſtimo. Aſinus autem Indicus, Indię deſerta incolit; pugnat pro pullis calcibus, atque etiam morſu: mirum. Nam quibus cornua dura ſunt, quod dentibus corripuêre facile ſoluunt, carnes ob amaritudinem inutiles.

Onagri vulgares velociſsimi ſunt, auribus prælongis: colore candido: nigra vitta dorſum diſpeſcit, vnus multis fœminis & dux & maritus vtitur riualitate etiam pullorum: parturienti fœminæ aſsidens obſeruat mas an fœmina edatur: lingit editam fœminam; marem aggreditur mordicus. Mater etſi leuata partu nondum ſatis ſit, opem fert, interponens ſeſe quaqua ille impetum facit. Pullos inter delicatos cibos Africa celebrat, quos *Laliſiones* vocabat. In Phrygia & Lycaonia onagri præcipuè commendantur. In Africæ Mauruſia terra ſunt aſini feroces tanta celeritate, vt volare videantur, citò tamen pedibus feſsi capiuntur.

De mulis libro 1. ſatis dictum eſt: déque vitulo marino ſuo loco, nunc de muribus videamus.

Si murem, muſtelámque ſub vno genere concipiamus, latiſsimè patere videbimus. Mus Gręca vox eſt μῦς. Mures alij vulgares, alij nobiliores. Vulgarium genera duo, domeſticum & piſtrinarium, quem *foricem* vocant, longè minus nitidum & ignauiorem & pinguiorem. Sunt & aquatici quos nos piſciculos venari vidimus. Color omnibus nigræ fuliginis. Vnum nos candidiſsimum habuimus, oculis igneis, qui eroſa cauea profugit. Mus naſci è fimetis argumentum fuit, viſo vno aut altero ibi inchoato. In nauibus recentibus natos mures ſcimus, quæ terram nunquam attigerint: quare ſale deguſtato ſinè coïtu prægnantes effici verum eſſe potuit. Plinius decreſcente Nilo mures reperiri etiamnum aliqua parte quæ nondum terram mutando exuerit, ait. Idem quoque euenire in Thebaide ſcribit Ælianus cùm pluit grandine. Item in Ægypto cùm pluit puſillis guttis. Mure fœmina prægnante diſſecta, inuentos intus fœtus prægnãtium ſpecie apud Perſas memorat Plinius. In miliario vaſe incluſa prægnante, paruo poſt tempore reſerato, inuenti fuère centum viginti. Tanta oriuntur interdum multitudine, vt vna nocte magnas ſegetes abſumant: neque vllo remedio aut venatu vinci exercitus ille poteſt niſi imbribus. Statim enim aboletur: morituris ſtatim in capite vermiculus gignitur, eóſque præſentiſcere ruinas locorum,

quos

Digitized by Google

quos incolant, atque emigrare, vt ex oppido Helice, pro confeſſo habetur: quorum fibræ cum luna creſcunt & decreſcunt. A ſerpentibus læſi condrillen eduntſid accidit ſæpenumero agreſtibus,qui nihil à domeſticis differunt. Vnum vidimus nos ouum cauda obuolutum habere. Mures arroſère Lauinij argenteos clypeos ante Marſicum bellum. In Gyaro etiam ferrum. Item in Paro.Item in Teredone Babylonica.Furaciſſimi ſunt & ſalaciſſimi vſque ad prouerbiū:eligunt quoque optimum quemque panem quem arrodant. Ægyptijs pilus prædurus vt Erinaceis. Africani cùm biberint moriuntur, quoniam aſſueti potu non ſint aquarum penuria. Cyrenis ſunt pungente pilo, facie vt felis,quos *Echenatas* vocant. Ibi & alia genera: alij fronte lata, alij acuta. Plinius mures in fonte Arcadiæ conuerſari ait; nos in fluentis frequenter vidimus. Quod verò apud Ælianum Gillius mures viperæ ſpeciem, ſimilitudinémque habere ait: falſus eſt nimis affinitate ἐχίων & ἐχίδνων. Theophraſtus in Ægypto bipedes tradit: priorum enim tanquam manuum,non tanquam pedum vſum habere. Et cùm fugiunt ſectatores,non currere,ſed ſalire. Sorices ſunt ἀρουραῖοι roſtro maximè acuto,auriculis rotundis,oculis minimis,ac penè nullis; dentibus robuſtiſſimis, colore dilutiore,quàm mures.

Sunt & alia genera. Glires,Sciuri,Erinacei, Pōtici;Glis eſt habitiore corpore,quàm mus domeſticus,cinereo colore, nuces populantur ac poma. In opuli vitioſi cauo vnum hyeme deprehendimus ſopitum,quem & diſſecuimus immotum penè,& puſilla cordis palpitatione;calore minimo.Inter ambitioſiores epulas legibus Cenſoriis connumerati,vetitíque apponi.Fagi glande ſaginantur. μυοξὸν ab Oppiano vocari alibi docuimus.

Sciuri nitidiores:à caudę vmbra dicti,qua in clunibus ſidentes toti penè ad frangēdum æſtum conteguntur, eiúſque vibratu tanquam ala aëre pulſo ſaltum edunt inſignem, magno ſpatio tranſmiſſo in longinquam arborem tranſilientes. Auellanas mirè appetunt,ſedentes edunt,priores pedes in vſum manuum habent. Præuidere tempeſtates dicuntur: obturaréque cauernæ fores:quà ſit ventus ſpiraturus,auerſas alias aperire.

Erinaceus ἐχῖνος χερσαῖος à Græcis,mus eſt,pro pilo ſpinas habens,duûm generum. Alter caninam vocem, alter ſuillam edit longè ſuauioribus carnibus: rictu ſuillo. Deprehenſus in orbem cogit ſe, neque ſoluitur facile niſi humoris aſperſu: ſuper iacentia poma volutatus, vnum etiam ore apprehenſum oneratur,conuehítque in hybernacula:vrinam deſperatione vltima reddit,qua ſpinas corrumpi tradunt: eóſque id conſultò facere,vt eas vitient propter quas petuntur:peti verò in vſum veſtium expoliandarum.Creta erinaceum nullum habet. Plinius ſcribit eius carnem iucundam eſſe, ſi percuſſo capite vno ictu interimatur, priuſquam vrinam in ſe reddat: neque ſtranguria vnquam tentari,qui tum eius carnes ederit: contrà reddita vrina eum morbum contrahere:at nos hoc falſum eſſe experti ſumus.Cum ſerpente ſpinatum vallo tantùm pugnat,contractus inanes ictus contemnit,illa ſeipſam imprudenter conficit. Quod de Sciuri prudentia aduerſus tempeſtates diximus,hoc idem de Erinaceis proditum eſt.

Pontici mures candidi ſunt. Armenos putârunt ſæcula deteriora, vnde & nominârunt *Armellinos*; tanta mundicie eſſe dicuntur,vt cœno cincti malint capi,quàm fœdari. Eos non tam Pontus, quàm Suecia mittit. Alij ſunt qui varij iccirco à pellitoribus appellantur, quoniam ventre tantùm albi ſunt,dorſo fuſciuſculo. Itaque etiam,*doſſua*,vocant fulturas veſtium ab ijs.

Alpinos facit Plinius his non abſimiles ſed minores. Aiunt marem ac fœminam alternis vicibus,alterum ſupinum quaſi plauſtrum agere:complexum fructus quos conuehere velit:alterum eius cauda mordicus arrepta trahere.Itaque eo tempore detrito dorſo videri.

Marmota,quam nonnulli in murium genere ponunt,nihil cum ipſis commune habet.conuenit cum Sciuro,vt ſedentes prioribus pedibus cum edunt, pro manibus vtantur:conuenit cum gliribus, vt totam hiemem dormientes tranſigant. Eius hiſtoriam ampliorem qui volet,petat è Commentarijs noſtris ad Cardanum. Herodotus in Melpomene poſt Tritonem fluuium ad Occidentem multa animalia numerat,inter quæ murum genera tria: οἱ δίποδες:alterum ζεγέριες vocatur ab indigenis,à Græcis,interpretantur βουνοί.tertium genus ἐχῖνες.

Muſtelarum genera multa. magnitudo & color longè diuerſa inter ſe. Omnes carniuoræ & propriè ad vulpis naturam accedunt: vt à minima muſtela domeſtica ad vulpem, quaſi ad ſupremam ſpeciem,ceteræ gradum facere videantur. ſpecies autem ſunt hæ. Muſtela, Viuerra,Fuina, Martes, Gineta, Lutra, Ichneumon, Meles, Vulpes.

Muſtelam inter mures numerauit vetuſtas; addita ſignificatione porrectæ longitudinis. Telum enim ſignificauit Græco vſu τῖλας: Græci γαλῆν vocant:breuiſſimis cruribus,dorſo porrecto eſt, vt quaſi repere videatur: auribus mutilis, colore fuluo, ventre candidiore, voce quaſi infantis. populatrix pullorum,auicularúmque æque noctu atque interdiu. aggreditur & oua, pullóſque

cornicis. In guttur inuadit;tum hauſto ſanguine cerebrum exugit. pugnat cum ſerpente, rutæ præſidio freta,quam prius eſitat. idem pugnatura cum mure. ore parere fabuloſum, neque receptum. vnicum hoc animal baſiliſco exitio eſſe aiunt: neque ſortuitò,ſed etiam conſultò exquiſitis cauernis interficere ſimul, & odore necare. In domibus noſtris verſatur, quotidiéque catulos ſuos inſidiarum metu transfert, transítque in alienas ædes,quæ verò ſunt in Pordoſelene inſula,ſedem in viciniam non mutant. maximum habet pro portione cor,quemadmodum & mures.ipſarum fel venenum eſt:contrà tamen aſpides,remedium efficax. Thebani Ægyptij muſtelam pro numine coluerunt.

Alterum genus ruſticarum quas Græci *ἰκτίδας* vocant. Theodorus *Viuerras* vertit. An verò eæ ſint,dubito adhuc. ſunt enim quædam ſylueſtres muſtelæ domeſticis non diſsimiles. Ictis mella populatur,at Viuerræ vni aut alteri obiectum mel vidimus aſpernatum.vna etiam guſtato eo penè interiit. multa de Viuerra in *Exercitationibus* ad Cardanum. eſt enim Viuerra muſtelis duplo aut etiam amplius maior, colore dilutiore. manſueſcit, ouis alitur & lacte ac pane diluto ad cuniculorum venationem, quos è cauis ſexcuplo & amplius ſe maiores fugat:ſi cunctentur interficit. Saltuatim ingreditur:ludicra, laſciua, nec ſinè voce: fœtore non ferendo. Plinius viuerræ oſſeum genitale attribuit, quemadmodum Ictidi Ariſtoteles, quod mouit Theodorum Ictidem, viuerram interpretari.

Fuina & Martres longæ,grandiores ſunt,mordaciſſimæ ſunt:aliquãdo manſueſcunt:cohortes deuaſtant. Differunt inter ſe; nota vna veriſſima.Fuinæ guttur albicat: Martri ſubluteum eſt. Fœtida fuina;martris odor non iniucundus. Atrior illa,hęc fuluior. Tria martriũ genera: alterum dilutius haud magni precij: Calabria eas fert:alterum coloratius in Aruernis, & Alpibus Pyreneis. Tertium precioſiſſimum è Ponto,Myſia,Sarmatia,Pruſſia, Scythia, & Moſchouitis. argenteis ſubinde pilis aliorum nitorem illuſtrantibus. *Sebellinas* cognominant.

Gineta ab his nihilo diſtat quàm colore.Cinerea tota eſt: nigerrimis picta tractibus. vnam vidimus non minus quàm viuerra ſit,manſuetam.

His quoque addi poteſt Lutra quæ ab Ariſtotele *ἐνυδρίς* appellatur vulgo cognita: & ſtagnorum peſtis maxima: ea enim ingreditur ac piſces populatur. Adeò manſuetas eſſe in Suetia & Gottia in ipſorum commentarijs legimus, vt & ad vocem ſeu nutum coqui ſtagna ingrediantur, raptóſque piſces ipſi curandos portent. aliam eſſe à Caſtore contra Varronis ſententiam alibi à nobis dictum eſt.Refert & Ælianus caniculas fluuiatiles paruulorum terreſtrium canum ſpecie piloſa cauda: è quarum pelle calcei confecti neruorum dolori prodeſſe. eandémque vim habere earum ſanguinem,miſtum aqua & aceto.

Ichneumõ muri propior,ſed roſtro acutiore eſt, Ægypti incola:aſpidis & crocodili inimicus. crocodili enim dormientis per fauces vt telum immiſſus inteſtina corrodit: viuerræ eſt magnitudine,pilo horrido:lumbricis,cochleis,ſerpentibus,muribus, auibus viuit. hodie vulgus *murem Pharaonis* vocat.

Meles quoque his generibus iungetur. terra conditur vt vulpes,vineas populatur. *Taſſum* vocat Italia,& Vaſconia: Francia *Blereau*. inflat tergus aduerſus ictus & morſus canum. ipſe dentibus pugnaciſsimus; horrido pilo,inuicto pluuijs; iccirco pharetras faciunt. crura ei breuia. color palloris cinericij,ſubfuſci. Eorum duo produntur genera: caninum & ſuillum. prius facilè cicuratur. alterum aut nunquam,aut difficile.differentia tamen potius in carnium eſu, quàm in figura diſcernitur. omnes enim quotquot mihi videre contigit ſimiles fuêre. addunt ruſtici eos ad anum tot habere foramina,quot annos nati ſunt.Brirones *Bondohaut* vocant.

Vulpes notum animal,etiam prouerbijs ob infidelitatem atque aſtutiam. *ἀλώπεκα* Græci nominant. Franci *Renard.* ſub terra luſtra ſua habet longè diſsita à veſtigijs omnibus. Deprehenditur ſtrage cadauerum gallinaceorum,& odore. In venatu plus vitat,quàm curtit. nunquam enim rectà excurrit, ſed reflexo itinere obſeruat progredientes canes; ipſa orbibus implicatis fallit auerſos, atque ſe ſubtrahit. Morſu acerrimo eſt:raróque inulta perit: impactis in rictum canum dentibus. In cauum ſuum metu canum compulſam diſpoſitis per ora alia cauernarum retibus aut cuſtodibus fumo exigimus in appoſitum ſaccum. Quo tempore tantum effundit fœtidi fumi per extrema ſedis, vix vt durare queant venatores. auditu eſſe acerrimo fertur. Admota enim aure glaciato fluuio, deprehendit ex ſubterlabenti agmine cruſtæ craſsitiem idoneam ad tranſmittendum: cornix, ardeola, miluus, vulpino generi inimicus. veſparum fauos populatur, expugnatis prius veſpis. auerſam enim in alueum immittit caudam; cui illæ irritatæ adhærent. quare ad arborem alliſas enecat. Nouit & vrina reddita erinaceum in vnum cõtractum globum ſoluere, aut metu ſui coactum contracto ſpiritu ſuffocari. Mortuam cùm ſe eſſe ſimulat, otidas,

& alias

Digitized by Google

& alias aues accedentes repentina aggreſſione capit. Cauda in fluuium demiſſa inuitat piſciculos, qua extracta & excuſſa deuorat: leporem diuturnis excurſibus fatigatum capi à vulpe ad id illum impellente falſum puro: ſi enim ille tot confecerit ſpatia, vulpes iiſdem non confectis, quomodo comprehendat: confectis verò, quomodo laſſa non ſit? In Creta nullæ ſunt vulpes. Earum generoſiſſimas pelles in Alpibus Gebennæ Italia putat: amygdalas amaras ſi ederint, moriuntur. In Caſpiorum Satrapia ferunt vulpes eſſe innoxias, & canum potius blanditias repræſentare: vrbes quoque adire, atque hominibus adulari: itaque non capi quoniam non capiant, magnamque in multitudinem creſcere.

Ait Philoſophus murium quædam genera fel habere, quædam non. Aper, camelus, delphin, equus, mulus, aſinus, ceruus, dama, marinus vitulus nullum. Obſeruârunt & hominum aliquot caruiſſe, quibus vita quoque prolixior & ſecundior. Verùm cùm in quibuſdam partes aliquas inuenirent extremæ amaritudinis, ibi eſſe putârunt. Ergo canes quòd cerui caudam aſpernarentur atque ab ea abhorreſcerent, ibi eſſe exiſtimabant, aut etiam ob eandem cauſſam, in inteſtinis: ſicut equis in aluo. Cæterum vaſe priuatim à natura dicato cùm non contineatur in equis, ibi potiùs eſſe ſuſpicati ſunt, quàm veta profeſſi. Nam ſi, vt ait Plinius, eſt purgamentum peſſimi ſanguinis; neceſſe habuit natura certis finibus non ſolùm ſeparare, ſed etiam continere. Idem ex Hippocrate cùm dicit in felle nigro eſſe inſaniam hominis, rectè. Cùm verò ait, eo toto reddito mortem ſequi, neque adiicit cauſſam, faciet ſuſpicari imperitos in eo vitam eſſe, ſed non ita eſt: nanque eius exitu, intelligitur eiuſdem effrenis effetueſcentia, quare r ecat. Idem nugatur bilem, ſiue fel, in animum infundi. Quomodo enim corpus cum re corpore carente miſceatur? putat quoque venenum eſſe ſerpentium: quibus etiam ſit plurimum, ſicut & piſcibus: ſicut nullum iis quæ in Ponto veſcuntur abſynthio. Locus non idem omnibus: nam quibuſdam hæret iecori, vt homini, aliis renibus iunctum inteſtino altera tantùm ex parte, vt coruis, coturnicibus, phaſianis: aliis inteſtino tantùm, vt columbis: pleriſque toto inteſtino, vt accipitri & miluo: paucis auium in pectore. Idem Plinius cùm dicit, enumeratis quibuſdam quæ in inteſtino habent, cæteris inquit, in pectore. At is numerus maior eſſet: non igitur paucæ. Idem ait Neptuno, humoriſque potentiæ ab aruſpicinis dicatum. Sed neque cauſſam addit ipſe, neque nos vel ſomniare quiuimus, niſi quam Gellius affert ab Neptuno immanitatem: ſed cum humore nihil conuenit. Calidum enim & ſiccum fel vt in XXVIII. idem cum cæteris Medicis conſentit.

CXXXI. ARISTOTELES.

Σκώληκας μέντοι πάντες ἔχουσιν ἐν τῇ κεφαλῇ ζῶντας· ἐγγίνονται δὲ ὑποκάτω τοῦ ὑπογλωττίου ἐν τῷ κοίλῳ, καὶ περὶ τὸν σφόνδυλον, ᾗ ἡ κεφαλὴ προσπέφυκε· τὸ μέγεθος οὐκ ἐλάττους ὄντες τῶν μεγίστων σκωλήκων. ἐγγίνονται δ' ἀθρόοι καὶ συνεχεῖς· τὸν ἀριθμὸν δ' εἰσὶ μάλιστα περὶ εἴκοσι.

Vermes in capite viuos habent omnes ſub lingua concauitate, circa vertebram cui commiſſum caput eſt; pares iis, qui vel maximi putribus in carnibus enaſcuntur, ad viginti numero conſertos, atque complicatos.

CÆSAR.

Ecce omiſſa fellis commentatione, ad caput reuertitur vt ceruinos vermes narret: quod in capitis hiſtotia reponere debebat. Eſt enim τὸ capiti ἐνδεχόμενον πάθημα.

Nota aduerſatiuam μέντοι, otioſam: quaſi velit dicere. Quanquam natura negauit vnam partem, fel ſcilicet, tamen non negauit vermes. Sed duriuſculum eſt: neque enim loco illius hoc datum eſt.

Ἧ προσπέφυκε ἡ κεφαλή. Theodorus, *qua ceruice innectitur caput*: duriuſculo verbo: annectitur enim non innectitut.

In noſtro manuſcripto exemplari, quod ex reliquiis ptincipis Canis Scaligeri nobis cum quibuſdam aliis conſeruatum eſt non ἀλῶν, ſed σκωλήκων ſcriptum eſt. σκωλήκων enim conſtat vermes eſſe ſæuos.

CXXXII.

CXXXII. ARISTOTELES.

Χολὴν μὲν οὖν οὐκ ἔχουσιν αἱ ἔλαφοι, ὥσπερ εἴρηται. τὸ δ' ἔντερον αὐτῶν ἐστι πικρὸν οὕτως, ὥστε μηδὲ τὰς κύνας ἐθέλειν ἐσθίειν, ἂν μὴ σφόδρα πίων ᾖ ὁ ἔλαφος.

Felle igitur, quemadmodum diximus, carent cerui: cæterùm eorum inteſtinum adeò amarum eſt, vt ne comedere canes quidem velint: niſi ceruus ipſe valde pinguis ſit.

CÆSAR.

REDIT ad fel per Epanaphoram: apponit eius loco naturam inteſtini, cuius amaritudinem à canum abſtinentia notat. Tertio loco notat in tranſcurſu pinguem ſaporem ad dulcedinem declinare, adeò, vt etiam amaras res temperet. Ac de guſtibus quidem in lib. de *Senſu* ſatis abundè à nobis dictum eſt: pingue autem multùm aëris atque aquæ habere, & ad dulce accedere oſtendimus.

Τὸ δὲ, nos meliùs per *cæterum* quàm Theodorus per *quanquam*. Neque enim vult dicere in inteſtinis fel eſſe, neque enim repetitur: ſed fellis tantum amaritudinem ineſſe: non igitur opus eſt aduerſatiua, ſed diſiunctiua.

CXXXIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ καὶ ὁ ἐλέφας τὸ ἧπαρ ἄχολον μὲν, τεμνομένου μέντοι περὶ τὸν τόπον, οὗ τοῖς ἔχουσιν ἐπιφύεται ἡ χολὴ, ῥεῖ ὑγρότης χολώδης, ἢ πλείων ἢ ἐλάττων.

Elephanti autem iecur felle quidem caret. At ea parte diſſecta qua fel ineſſe aliis conſueuit, fluit felleus humor exiguus, interdum etiam largior.

CÆSAR.

ELEPHANTVS in folliculo non habet fel, ſed fuſum in hepate, illa eadem parte, qua & alia.

Ἢ πλείων ἢ ἐλάττων, Theodorus *plus minus*. Sed Latinis eæ voces, ſignificant, *ferè, & circiter*. Sunt anni plus minùs decem, id eſt circiter decem. Quid igitur ſignificaret, fluit felleus humor ferè. Sed Ariſtoteles intellexit variam quantitatem: de Elephanto aliquid ſupra attigimus: nunc amplius dicamus.

Elephantus terreſtrium omnium maxima bellua, ſed non maximè bruta. Senſu enim intellectionis cùm per ſe, tum ad diſciplinam maximè viget: ei etiam religionis affectionem aſcribunt Lunam ſalutare poſtquàm aſperſu aquæ ſeſe purificârint, quod inter narrationes Græcas referendum cenſeo: addunt & Solem exorientem adorare. *Barrum* Afri vocant. Latini, quia primi ab ipſis in Lucanis Pyrrhi Regis bello viſi *Lucas boues* appellârunt. Eorum Indi maximi, qui *Praſſij* dicuntur, nouenûm cubitûm altitudine, quinûm latitudine, proximi qui *Taxilæ* vocantur: ſunt præterea Africani: deinde Arabes minimi, quos *nothos* vocant. Indorum Taprobanici præſtantiores ſunt, quàm qui in continenti oriuntur. Duriſſimum tergum, rariſſimus pilus contegit: etiam in cauda non multùm frequens, quam ſuillæ ſpecie gerit: cutis cancellata. Promuſcide pro manu vtitur, quam etiam in eo *manum* vocant: oculis pro corporis ratione paruis: auriculis demiſſis: dentibus duobus, vt Apris exertis maximis: ob quos aiunt ſe peti ſcire: quare viſis venatoribus primos conſtituunt quibus minimi ſunt dentes, vt minuant exiſtimationis ſpem: tandem circumuenti frangunt ad arborem, vt ſeſe redimant præda: horum ſitum Aprorum diſsimilem quidam aiunt, cùm horum ſurſum, eorum verò ſeorſum ſpectent: quod falſum eſt; quanquam fœminas tales geſtare dicat Ariſtoteles. Olim ſummo in precio ebur: nunc ſumma vilitas. Expetitur rarò vlli operi, præterquàm pectinum. Dentium vſum atque officia eos partiri aiunt. Altero radices fodiunt: alterius mucroni parcunt ob pugnandum: eorum candore iuuenta dignoſcitur: pedes habent priores poſterioribus maiores, quibus digiti quinque informes & indiuiſi inſunt. Nigro ſunt colore, candidum vnum legimus in monumentis literarum. Eúmque pro altore

ſuo

ſuo ita pugnaſſe, vt fugatis inſectatoribus, partim etiam occiſis, leuatum terra in ſtabula detulerit: in Æthiopia infima aiunt Elephantos eſſe maximos eóſque omnes albos. Illud non minùs miraculum aut mendacium: non tranſire maria niſi promiſſo reditu, etiam iureiurando. At docilitatis eſſe miræ, ac iuſſa facere certum eſt. Saltare ad tibiam & tympanum: at noctu meditari præcepta, quæ interdiu dictata ſint, neſcio cui, aut quomodo id cognitum eſſe poſsit: noſſe autem ſua nomina, cum canibus id commune habent. Maximæ ſunt memoriæ: agnitúmque in ſenecta ab eo eum, qui in iuuenta rector fuiſſet, conſtat. Item accipere ſtipem à populo & rectori porrigere: vnum etiam finxiſſe iram, atque arrepto puero, elatóque in altum non amiſiſſe metu per iocum hactenus facto. Iuiſſe verò per epulantium triclinia ſine nocumento mihi incredibile ſit: neque ſi vellet tanta moles poſſet: vt taceam eos per funes inceſsiſſe à Plinio ſcriptum: quæ enim contentio, aut qui demum funis tam bello funambulo ſatis eſſe videatur? vt & perfidus ſit aucto mendacio. Auerſos quoque ſubire funes, atque etiam regredi: inſectatione verò potiùs quàm riſu dignus, cùm dicat vnum, & cõcinnam orationem, nec ſolutam, ſed pedibus ſenis conſtantem, vt & hoc audiret Græcia, ſcripſiſſe. Multa quoque de ipſis alia prædicantur. Errabundo viatori in ſolitudine, & parcere, & vltrò viam oſtendere: hoc fortè fortuna obuiis. Nam ſi veſtigia humana deprehenderint, inſidias metuere: olfacere (odoratu enim ſagaciſſimo ſunt) ſubſiſtere, proflare, eruruum veſtigium proximo tradere, eum alteri vſque ad extremum agmen. Tum cogi & dirigi in aciem. Gregatim enim agitare. Maximum natu pro duce haberi: feſſos de via vitulos præ ſe agere ne relinquantur. Item amnem tranſmiſſuri minimos præmittere, ne maiores ſi pereant eorum obiectu, creſcens aquarum cumulus minores obruat ſubſequentes: fabulas apponunt. Eum, qui ſemper agminis dux fuiſſet, eíque nomen *Aiaci* erat, vado fluminis tentato cùm pertinaciter abſtitiſſet, notatum ignominia, inedia vitam finiſſe: quoniam alius *Patroclus* nomine, qui id muneris perfeciſſet, argenteis phaleris, quibus gaudent, & principatu donatus eſſet. Addunt & riſus materiam, non expoſuiſſe ſeſe ei certationi Patroclum, niſi publica pronunciatione propoſitis præmiis. Aiunt Elephantum ſtabularij furtum olim vltum eſſe. Nam cùm ille de diurno demenſo quiddam ſubtraxiſſet, ſubſtratíſque lapidibus hordei menſuram ſummis æquatis corbulæ labiis mentitus eſſet: ex eóque quod præcipuum ſibi ſublegiſſet, factam polentam coqueret; Elephantus vtrunque animaduertens, collectum ſabulum in polenta diffudit. Ita & lapides ſabulo, & furtum incommodo, & ieiunium ieiunio compenſauit. Victum victoris vocem fugere credibile eſt: ſic facit Gallinaceus, & Canis. Terram & verbenas porrigere qui credit, etiam Elephantum homini præferat. Quod ad coïtum attinet, pudore eodem ſunt quo feles & cameli: nunquam enim palam coëunt. Oderunt adulteria quàm qui maximè: vt ea etiam nonnunquam detexerint: ferunt quoque eos, adulteros deprehenſos transfixiſſe: alij addunt transfixis illis veſte ſtragula turpitudinem contexiſſe: aduenientíque altori ſuo reiecto operimento vxorem mæcham, atque adulterum oſtendiſſe. Fertur Bocchum Regem fruſtra x x x. Elephantis iuſſiſſe, fruſtráque eos laceſſere feciſſe, vt irritarentur aduerſùs totidem alligatos ſtipitibus, in quos animaduertere inſtituerat: amaſſe mulierem στεφανοπλόκον in Alexandria, item alterum aliam στεφανόπωλιν in Antiochia Ælianus memorat: delectatur enim mundiciis, odores vnguentúmque amat: cibus eorum fructus agreſtes, etiam hordeo aluntur. Modios Macedonicos nouem vno paſtu deuorâſſe viſi ſunt: inutile id & non ſine periculo: ſeni in communi vſu: ſatis largè ſi vnus addatur. Farinæ non plures quinis: vini cotylæ ſenæ: fuit qui Macedonica quadrantalia aquæ vno ſiccârit potu quatuordecim: atque eiuſdem diei ſero, octo: veſcitur prætereà caricis, vuis, alliis, cepe, iuncis, frondibus ederaceis: truncos etiam auidè appetunt: minorum palmarum vertices paſcuntur ſtantes; maiorum fronte proſtratarum pedibus depreſſarum. Terram quoque deuorant atque etiam lapides, mira naturæ aſſuefactione: niſi enim frequenter eam eſitent, malè habent: è proculcata aqua libentiùs, quàm è nitida bibunt: defecti pabulo radices eruunt quibus inuentis, non priùs veſcuntur, quàm repetito grege allatam partem oſtenderint: ſociósque in prædæ partem vocarint: ſine potu dies octo durare poſſunt. Inteſtinorum inflatione laborant, intercepto exitu vtriuſque excrementi. Item alui profluuio: quorum morborum curationes in octauo libro proſequitur Ariſtoteles. Plinius ſcribit marem quinquennem, fœminam duplo grandiorem coïre. Ariſtoteles vtrunque vigeſimo ætatis anno in lib. v I. At in v. marem quinto, ſextóve, fœminam duodecimo: aut cùm ſerò, quartodecimo: tanta inconſtantia tantus vir: interponere item triennium inter partum & coïtum. Sed & Plinius quid velit neſcio cùm ita ſcribit: *initur biennio*, addit deinde *nonniſi certis & diebus, & dierum numero*; quinis, ſcilicet, aut ſenis. Ariſtoteles vet aſſignat: biennio gerit: alij menſibus duodeuiginti tantùm. Nam decem annis geſtare, vt vulgò dicitur, ita falſum eſt: ſingulos parere vulgus putat. Plinius peſſimè imponit

ponit Ariſtoteli, cùm dicit eum ſcripſiſſe: *Elephantum non amplius quàm ſingulos ſemel gignere*, ſingulos enim gignit, ſed non ſemel: at compertum eſt non ſolùm ſingulos, ſed & ternos & quaternos: tot enim vituli ſæpenumero viſi ſunt comitari fœminam. Bimeſtris, trimeſtriſve vituli magnitudine eſt fœtus: ſtatim natus dentes habet, ſed maiores minùs conſpicuos: ſtatim quoque ſugit ore non manu. Mas eam quam impleuit, ampliùs non attingit: effetatus libidinis copia arbores caſáſque proſternit. Quare Indi bellatores ab initu prohibent: temperántque eorum furorem pabulo vberiore, contrà quàm aliorum natura fert: turgent enim crapulis. Cùm amnes tranant, vitulos tenellos, vadandi inualidos dentium eminentia ſublatos ad frontem ferunt. Quod officium miror quare matribus attribuerint: cùm fœminis dicantur ab Ariſtotele, vt à nobis relatum eſt, dentes non ſurſum ſed deorſum ſpectare, ſuperiori de maxilla demiſſos. Eorum alij paluſtres incompoſiti, alij campeſtres leuiores, alij montani inſidioſi: vita longiſſima c c. annorum communis c x x. ſexageſimus annus flos ætatis. Algoris impatientes ſunt: aquas amant, atque earum frequentes accolæ: negat Ariſtoteles præ ponderis vaſtitate natare poſſe: ſed vadare extante extrema promuſcidis ora, per quam ſpiritum recipiant. Qui verò ſcripſere, in digitos pedes diuiſos eſſe, verum prodidere: at cùm reddunt ſic; ex quo fit eos minimè eſſe habiles ad natandum, digni non ſunt qui refellantur. Venandi multiplex ratio, alij cicuribus inſidentes feros aſſequuntur: pugna commiſſa defatigatos conſcendunt ac regunt: alij excelſa arbore occulti, in prætereuntis dorſum extremum deſiliunt: appenſáque cauda quàm celerrimè poſſunt poplites ſuccidunt: aliquando eliduntur belluæ ruina: alij in conuallem manu ſacta longa ſuga agitatos impellunt, ibíque concluſos domant: alij arcubus humi fixis ingentibus multa opera contentis, iacula procul dirigunt: vulneratum ſanguine obſeruato tandem adipiſcuntur. Mirum quod addunt: cùm in foueam vnus delapſus ſit, ab aliis aggerem in cauum ingeri, vt ſternatur iter exituro. Argumentum amiſſæ feritatis, ramus à domitore pacatè acceptus. Quandiu rectore inſidentur, patent omnes. At ille vbi deſiluerit non omnes ſeruant manſuetudinem. Itaque catenis vinciuntur, præſertim pedes priores, verberibúſque aliorum Elephantorum caſtigantur. Turriculas ipſis imponunt. In quibus duo cùm minimum propugnatores; tertius regit belluam, vocéque iubet quid agendum ei ſit: ad x v. armatos etiam aiunt aliquando viſos gerere: mollius incedit iuuencus Elephas: adultis fluctuat dorſum: genua flectit ſeſſorem accepturus dorſo: neque loro aut fræno reguntur, ſed iuſſu tantum. Alij foueis inſtratis frondibus incautos excipiunt: ſaméque domitant: hordei ſucco facilè miteſcunt. Neque verò ſemper eos fallunt foueæ: ſed animaduerſis illis, tum vitant, tum circumacto itinere directa in venatores impetum faciunt: viſa eſt fœmina Elephas cùm ſoboles in foueam incidiſſet, ſeſe in eandem dediſſe præcipitem. Cæteri profligati conferto agmine abeunt: mutilis inutilibúſque in medium receptis, pro eis pugnant. Cadauer commilitonis non priùs deſerere, quàm humum iniecerint, aut ſi non vacat, ſaltem ramum: fides penès autores eſto. Atque illud: eum moriturum hauſta terra, ſuſpectantem cælum, vitæ finem adorare. In pedes collimant iaculatores, quoniam ij molliſſimi ſint, & læſi ineptas lædunt moles eas ad dimicandum: memoriæ proditum eſt vnum confoſſis pedibus, repſiſſe genibus in caterua. Mares animoſiores: itaque fœminarum vſus in bellis rarior: ſuilli pecoris ſtridore auertuntur, ſed & murem adeò odere, vt cibo abſtineant, ſi quid ſit quod eius odorem fetat. Hauſta hirudine vehementer cruciantur, hærente peſte viſceribus. Ignem quoque magnopere exhorrere perhibentur: itaque eos incenſis ſyluis circumuentos capi. Mares tamen alij animoſiores, alij fœminas dixerunt, atque oneribus portandis firmiores: tanta eſt inconſtantia mendaciorum: potu indigenarum ad prælia fieri audaciores produntur: in prælio barritum ad animi incitationem edunt: perterrentur ipſi contrà armorum concrepatione, & tubarum ſonitu, virotúmq; clamoribus adeò, vt in loca prius euitata incauti ſeſe præcipites dent. Alia venãdi ratio fœminas ad quarũ auditus cùm irruant mares, per pontem eo conſilio factum ingrediuntur. Tum venatores pontem demoliuntur: illi cadunt: domant circumſecta colli cute, atque in vulnus loco immiſſo, vt doloris metu ne repugnent. Arietis conſpectu iras deponere aiunt, mirum tamen ab iiſdem Elephantis cornua arietis odio eſſe: item concentu atque tibiis mulceri. Aiunt captum Elephantum noctu murmurare, eiúſque rei cauſſam multi aſcribunt generoſo animo ſeruitutis incommoda deplorant. Indorum Regi olim quatuor, & viginti Elephanti ſtipatorum munere fungere ſoliti erant: puto eſſe mendacium triginta millia Elephantorum eum in prælium ducere. Etiam è Cteſiæ mendaciis obſeruarunt, tria millia Elephantorum eſſe eidem Regi: quorum opera non niſi ad euertendos vrbium muros vtantur. Quòd aiunt Elephanti nihil eſſe eſculentum præter manum, & labra, & dentium medullam, falſum eſſe nobis oſtendêre Luſitani: qui de coxa ait Æthiopum Reges eſitare iuuenculorum tamen

men carnes præferri ſeniotibus.Relatum quoque ab iiſdem eſt in Maidegaſcat eorum vetetrum Regibus in delicijs eſſe.Fœminarum quoque ebut præſtantius eſſe aſſerunt.Decimo quoque anno dentes illos nobiles ipſis decidere, ac ſubnaſci : defodi autem dentes ab eis mendacium puto: atque illud inueſtigati dentes appoſitis vtribus aquæ plenis. exiccari enim vtres eos qui defoſſis dentibus impoſiti ſint.Elephanti hoſtis draco pethibetur: decerpentis arbotum cacumina ex inſidijs obſeruat os,in quod librato cotpore, atque immiſſo,ſtrangulat. Ille concidens mole ſua interfectotem conficit: inter ſe infixa tela extrahere dicuntur,aut ipſos ſibi oleæ flore,oleive guſtatu mederi. Cutem ipſorum eſſe duriſſimam pro comperto eſt,& Plinius ſcribit : quamuis omnium quadrupedum ſubtilitas maxima ipſis tribuatur:quia ſenſus & cutis tenuitatis eandem putat eſſe proportionem. At nemo penè acriùs ſentit quàm aſinus : vel muſcæ attactum ſimpliciter tanto agitatu detrectat, vt ſe demittat in præceps.

CXXXIIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ δεχομένων τὴν θάλατταν, καὶ ἐχόντων πνεύμονα, δελφὶς οὐκ ἔχει χολήν· αἱ δ' ὄρνιθες καὶ ἰχθύες, πάντες ἔχουσι, καὶ τὰ ᾠοτόκα καὶ τετράποδα, καὶ ὡς ἐπὶ πᾶν εἰπεῖν, ἢ πλείω, ἢ ἐλάττω· ἀλλ' οἱ μὲν πρὸς τῷ ἥπατι τῶν ἰχθύων, οἷον οἵ τε γαλεώδεις, καὶ γλάνις, καὶ ῥίνη, καὶ λειόβατος, καὶ νάρκη· καὶ τῶν μακρῶν ἔγχελυς, καὶ βελόνη, καὶ ζύγαινα. ἔχει δὲ καὶ ὁ καλλιώνυμος ἐπὶ τῷ ἥπατι, ὅσπερ ἔχει μεγίστην τῶν ἰχθύων, ὡς κατὰ μέγεθος. οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς τοῖς ἐντέροις ἔχουσιν, ἀποτεταμένην ἀπὸ τοῦ ἥπατος, πόροις ἐνίοις πάνυ λεπτοῖς. ἡ μὲν οὖν ἀμία παρὰ τὸ ἔντερον, παρατεταμένην ἰσομήκη ἔχει. πολλάκις δὲ καὶ ἐπαναδίπλωμα. οἱ δ' ἄλλοι πρὸς τοῖς ἐντέροις, οἱ μὲν πορρώτερον οἱ δ' ἐγγύτερον, οἷον βάτραχος, ἔλλοψ, συναγρίς, σμύραινα, ξιφίας. πολλάκις δὲ καὶ τὸ αὐτὸ γένος ἐπ' ἀμφότερα φαίνεται ἔχον, οἷον γόγγρος. οἱ μὲν, πρὸς τῷ ἥπατι· οἱ δὲ κάτω ἀπηρτημένην.

Inter ea quæ mare recipiunt ,atque pulmonem habent, Delphin felle caret: at aues & piſces omnes habent:prætereà ouipara quadrupedes. Denique vt abſoluam,aut plus,aut minùs. Cæterùm piſces ad iecur:vt Muſtelorum genera, &Glanis,Squatina,Læuis raia, Torpedo. Et ex longis, Anguilla, Acus, Zygæna. Callionymus autem in iecore vel omnium piſcium maximè pro portione. Cæteri ad inteſtina extentum ab iecore meatibus quibuſdam admodum tenuibus. Amia ad inteſtinum porrectum fel habet pari cum inteſtino longitudine: ſæpè verò etiam rereplicatum.alij ad inteſtina,partim longiùs , partim propiùs.Vt Rana,Ellops,Dentex,Muræna, Gladius, Hirundo , Paſſer : frequenter in eodem genere vtrumlibet deprehendas : vt Conger, alius ad hepar; alius infra appenſum.

C AE S A R.

Theodotus non rectè addidit: *vnus*.Nam neque eſt apud Atiſtotelem vox ea μόνος. Et non facile eſt cætera omnia excludete.

Duo loca attribuit natura felli.Iecur & inteſtina:modum variauit.Nam partim πρὸς τῷ ἥπατι. partim ἐπὶ τῷ ἥπατι.at Theodorus malè promiſcuit vtrunque interpretando *in iecore. alijs etiam infra iecur,appenſum tamen*.In inteſtinis modus quoque idem nõ eſt. Nam alijs ab hepate ad ea ptotenditut: alijs æqualis eſt cum inteſtinis , magnitudine : alijs propiùs, alijs longinquius. alijs ſimplex , alijs replicatum.Differt etiam fel magnitudine in generibus. Callionymus enim maximum habet.Neque ſolùm in diuerſis generibus ſitus diuerſus eſt,ſed etiam in eodem. Congris enim quibuſdam iecori hætet, quibuſdam appenſum eſt.

Poſuit exempla muſtelotum,glanis,planorumq́ quorundam,& longotum.De quibus genetibus ſupta à nobis abundè diſputatum eſt:nunc vetò aliquid de reliquis dicendum eſt.

Callionymum vbique *pulchrum* Theodorus interpretatur. at Plinius Græco maluit vti vocabulo:vocatur & ὀυρανοσκόπος,caret Latino nomineat: *caliſpex* diceretur appoſitiſſimè: ita enim Romæ Apollo cognominabatur.Ipſius faciem neque Plinius neque Atiſtoteles tradiderunt , littoralem tantùm eſſe,& quod hic de felle,ſcribit. Quidam putant eundem eſſe quem cognominârunt ἡμερόκοιτον quaſi *Diecubum*. Interdiu enim ignauus iacet,noctu errat ad cibos, quibus adeò expletur,vt etiam ab ore ſummo redundet.Tum ſatur abijcit ſe in fundum immobilem, cæteris prædam piſcibus:ex temporis opera nomen nactus,νύκτεις etiam dictus.

Amiæ gregales ſunt:tam alga quàm carne veſcuntur : alia fluuiatilis, alia matina: illa præſtantior:vere in Pontum cum Thynnis & ſcombris tranant vbi æſtiuentur.Infelix piſcis,& multorum præda piſcium:de quo Plinium quidquam ſcripſiſſe non memini. Aiunt amiarum ma-

gnitudinem Thynnis codere, dẽtibus eſſe acutiſſimis, quibus fretæ turmatim Delphinum ſegregatum nactæ adoriuntur, atque interdum poſt multam pugnam lacerant: ſemel enim demorſum locum nunquam amittunt, niſi ablata cui adhæſerint parte. Interdum præ vulnetibus in rabiem actum palantes aliæ aliò fugiunt.

Reſtat hirundo χελιδὼν: extra mare elata non ſolùm exilit, vt delphin & loligo, ſed etiam volat: ſur t enim ei pinnæ latæ ac longæ, quales veſpertilioni certis cartilaginum interuallis contextæ cõtentæq́; Nomen habet ab auicula, cuius habitum admodum repræſentat. Par natura & alterius piſcis, quem à ſimilitudine item accipitrem nominant, ſed is minùs altè fertur: adeò vt ambigas, volétne, an ſummo æquore fluitet.

CXXXV. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δ' ἔχει τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων. ἔνιοι γὰρ πρὸς τῇ κοιλίᾳ ἔχουσιν, οἱ δὲ πρὸς τοῖς ἐντέροις τὴν χολὴν, οἷον περιστερὰ, κόραξ, ὄρτυξ, χελιδὼν, στρουθός. ἔνιοι δ', ἅμα πρὸς τῷ ἥπατι ἔχουσι καὶ πρὸς τῇ κοιλίᾳ, οἷον αἰγοκέφαλος. οἱ δ', ἅμα πρὸς τῷ ἥπατι καὶ τοῖς ἐντέροις, οἷον ἱέραξ καὶ ἰκτῖνος.

IDem modus in auibus quoque eſt. Quædam enim ad ventrem, alia ad inteſtina fel habent, vt columba, coruus, coturnix, hirundo, paſſer: nonnulla & ad iecur, & ad ventrem ſimul vt capriceps: aliqua ad inteſtina ſimul vt accipiter & miluus.

CAESAR.

TRanſit ad auium fel: quibuſdam in ventre, quibuſdam in inteſtinis, quibuſdam ad iecur & vẽtrem, quibuſdam ad iecur & inteſtina. In quadruplici diuiſione: mirum quare omiſerit quintam quæ princeps erat: ad iecur tantùm ſcilicet, vt Gallinis & Attagenis.

Coruus, cornix, gracculúſque genus vnum ſummum habẽt. Coruus à Græco κόραξ, vtrumque à ſono vocis. Duo eius genera. Alterum in terra, alterum in mari ac fluuijs victum quærens. Maius hoc aquatile & pedibus planis ad natandum, etiamnunc vulgò *marinum coruum* vocitãt: ſolum ex eo genere quæ in aqua victum quæritant ait Ariſtoteles in arboribus & inſidere & nidificare, falsò. Ardeola enim vel in altiſsimis populis nidulatur. Hoc coruorum genus caluum conſpicitur ſæpenumero. Terreſtri victui aſſuetum ingenioſum animal eſt, & ſermonis humani capax. Domi tamen aſſuetum maleficum eſt. Pertuſos enim roſtro libros muſicos quà erant notulæ grandiores vidimus: alterius petulantia effoſſos infanti oculos in cunis: totis quoque culinis fraudulentum inſidiatorem vnum: voraciſsimum enim eſt, ac vix explebile animal. Nigris eſt pennis, ſed albeſcentes vidimus interdum: eos in Ægypto quàm in Græcia tradit Ariſtoteles. Ore coire crediti ſunt, quoniam rarò iniri deprehendantur: nidificant locis ieiunis, ne cibi frequentia inuitatæ aues atque alia animalia ad maleficia, lædant. Quaterna quináue oua fouent & vigeſimo die poſt excludunt: adultum fœtum non nido ſolo, ſed totis regionis finibus exigunt. pulli pulſi parem gratiam genitoribus referunt, eos enim non alunt. Cum Æſalone & miluo pugnant: prætereà cum chloreo mutuis inſidijs oua corrumpendo. Item cum Tauro & Aſino: illius oculos impetunt, huius vlcera ſcabunt ac vellicant. Vulpi amicus Coruus eſt, fértque opem illi ab Æſalone vexatæ. Inſidẽtem tergo ſuilli gregis vidimus ſæpenumero pacatum ac ſine maleficio laſciuire tum cantu in gutture, tum ludicra ſaltatione. Pugnat & cum Chameleonte, non ſine veneni periculo quod euadit lauro deuorata: putârunt antiqui ineſſe ipſi diuinum ingenium quo futura præſentiſceret, neque ſolùm præſciendo tempeſtates, ſed etiam iras deorum interpretando. Quare factum ſit, vt quo tempore Mediæ hoſpites apud Pharſala periere, Athenis totáque Peloponneſo defuerint. Vidimus nos coruũ venatu aſſuetum quemadmodũ accipitres. Per ęſtatem alui lubricitate infeſtatur, iccirco à liquidioribus cibis abſtinet: tum autem ab æſtate in autumnum ſiti eos affici proditum eſt, ſexagenis, vt aiunt, diebus antequàm ficj percoquantur: in agro fertili gregatim diuerſantur; in ſterili pauciores, neque ſæpe plures binis. Fabulatur Ælianus Coruum vetulum cùm pullos alere neſciat, ſeipſum in cibum præbere: vnde natum ſit prouerbium, *Mali corui malum ouum*: non enim inde natum id prouerbium alibi à nobis dictum eſt.

Cornicem Græci κορώνην vocant, falsò creditam dictámque à noſtris præceptoribus eſſe Corui fœminam. Eſt enim diuerſa ſpecies, quantitate, voce, moribus. Minor enim eſt: voce fuſiore,

lon

longiore,elatiore ab gutture. Cætera omnia ſimilis:contra Corui ingenium, etiam pullos volantes etiamnum paſcit. Aiunt etiam Coruo dociliorem. Nuces roſtro inuictas è ſummo volatu in tegulas demiſſas frangere didicit: in præſagijs obſeruata non ſemper, vt quidam putârunt, inauſpicata, ſed ſiniſtra tantùm, vt doctiſsimus Poëta docuit. Noctuæ oua frangit interdiu, illa huius noctu: eſt & muſtelæ inimica quæ ſua oua deuoret: pugnat & cum ardeola: aiunt eam inuiolatæ eſſe tum amicitiæ, tum conſortij maritalis: alterutro abſumpto coniugem viduam vitam perpetuò agere. Fabulantur Ægyptij Martem regem cornicem habuiſſe quæ literas quoquo iuſſa eſſet perferret. Eum mortuam ſepulturæ honore affeciſſe apud lacum cui Miris nomen fuerit. Alitur cornix & carne & alio pabulo: perſequitur & cadauera. Itaque in publicis paribulis ſæpe, littoribúſque ad naufraga cadauera conſpicitur. Quandiu incubat, incubat enim poſt ſolſtitium, eis mares cibum ſuggerunt. Produnt eam nunquam Athenis viſam.

Gracculum Græci *κολοιὸν* vocant. Latini etiam *monedulam* vocabant: à voce quam edit dictus eſt: nō quod gregatim volet, vt quidā voluerunt: monedula aut ab auſpicijs, quoniam oſcen eſſet: *monere* enim apud veteres ſignificabat idem quod loqui. Quatuor genera facit Ariſtoteles. Vnum Coraciam, rutilo roſtro, tereti, cornicis magnitudine. Alterum quod appellat *λύκον*, id eſt, lupum. Tertium puſillum, ludicrum, & ſcurram vocat: præterea quartum Lydiæ & Phrygiæ tantū peculiare. Lauri folio annuum faſtidium exuūt. Tempeſtates præſagiunt ſerò à pabulis cùm recedūt. Locuſtarum hoſtes maximi: ob id colebantur in inſula Lemno, & Illyrico, & Theſſalia: ſunt quoque natæ comparatæque natura ſua ad furandum: glandes alióſque fructus condunt. Æra domeſtica, annulos, digitalia, crepundiáque, atque alia talia furantur, reponúntque, prouiſo prius ne deprehendantur dum tollunt, tum ne theſaurus reperiatur. Obſeruato quo congereret, multa inuenimus quæ exprobrabamus ſubrepta familiaribus. Illa animaduertens anteuertit nobis ac præcucurrit: magnóque riſui fuit nobis cum furta egereremus circumſiliens atque adgarriens. In menſa cibum ſolita capere, tum ad abacum aduolans, è pateris bibere, in humeris inſidere conuiuarū, atque ex ore ſenſim offulas captare: etiam canes aliquid comedentes irritare, vt omiſſo cibo potiretur atque auolaret: ſpecula omnia perfodiunt. Miro enim generis ſui amore tenentur. Quare etiam pelui oleo plena capiuntur. Vbi enim in labro inſederint, demiſſæ in oleum imagine ſua captæ, ad volandum ineptæ fiunt.

Coturnix *ὄρτυξ* vulgò *Qualea*: à cantu quo primam ſyllabam iterat: auis parua humilis volat. cùm remeat aura vehitur propter pondus corporis & paruas vires: coturnicum dux Glottis, oris, cychramus, & ortygometra. Quæ autem ſit ortygometra, tacet Plinius. Ariſtoteles paluſtrium formæ accedere, ac coturnicibus cùm abeunt ducem ſe præbere, tantùm: coturnices aliquādo menſis damnatas, ob venenum ipſis cibo gratiſſimum refert Plinius: at nunc maximè expetuntur.

Quatuor genera hirundinum ſunt: primum noſtrum commune, quod in tectis noſtris nidificat garrulum, quod bis parere animaduertimus. Alterum minus & ſubfuluum ſtridulum in turribus portarum & feneſtrarum faſtigijs nidificans: nos hîc *Godalios* vocamus. Tertium quater toto corpore grandius, quod falsò *ἄπους* dicitur, ſed verè vt ait Ariſtoteles *κακόποδας*, & cypſellus. Quartum his ſimile, ſed Buteonis magnitudine.

Paſſer eſt gregalis auis horreorum & cauorum quæ in muris ſunt, incola: in ipſis vt victum quærat, in his nidificet quamuis & alibi: clamoſum & ſalax animal: de quo quid poſt Ariſtotelem dicam amplius nihil habeo: nota auis.

CXXXVI. ARISTOTELES.

Νεφροὺς δὲ καὶ κύστιν, τὰ μὲν ζωοτόκα τῶν τετραπόδων πάντ᾽ ἔχει· ὅσα δὲ ᾠοτοκεῖ, τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν ἔχει, οἷον οὔτ᾽ ὄρνις οὔτ᾽ ἰχθύς. τῶν δὲ τετραπόδων, μόνη χελώνη ἡ θαλαττία μέγεθος κατὰ λόγον τῶν ἄλλων μορίων. ὁμοίους δ᾽ ἔχει τοὺς νεφροὺς ἡ θαλαττία χελώνη τοῖς βοείοις. ἔστι δὲ ὁ τοῦ βοός, οἷον ἐκ πολλῶν μικρῶν εἷς συγκείμενος. ἔχει δὲ καὶ ὁ βόνασος τὰ ἐντὸς ἅπαντα ὅμοια βοΐ.

Renes autem, & veſicam quadrupedes omnes habent quæ ſcilicet animal pariunt. At ouiparorum nulla, neque enim aut auis aut piſcis: præter vnam quadrupedem teſtudinem marinam, magnitudine cæteris reſpondentem membris, ſimilitudine bubulos renes repreſentantem. Sunt enim bubuli quaſi è multis renunculis compoſiti. Habet autem Bonaſus quoque omnia viſcera bubulis ſimilia.

C AE S A R.

NVncrenum rationem veſicæque contemplatur perſpicua diſquiſitione. Bubulorum quoque conſtitutionem priuatam indicat. Illud tamen obſeruandum: cùm facta bouis mentione præter propoſitum, quo de renibus tantùm agit, ſubdidit Bonaſi cum boue ſimilitudinem.

Theodorus Caput ſeparatum fecit minus commodè. Nam ſi ſuprà pulmonem & cor cum felle vnico iunxit Capite, quantò hîc aptiùs renes cum iecore?

Τὰ ἐντὸς, *interiora* rectè Theodorus: nos concinniùs *viſcera*: viſcus enim eſt quodcunque tergore aut cute continetur.

CAPVT DECIMVM-NONVM,

De partium interiorum ſitu.

CXXXVII. ARISTOTELES.

ΤΗ͂Ι δὲ θέσει, ὅσα ἔχει, πάντα τὰ μόρια ταῦτα ὁμοίως κείμενα ἔχει. ἔχει τε καρδίαν περὶ τὸ μέσον, πλὴν ἐν ἀνθρώπῳ. ἐστὶ δ' ἐν τῷ ἀριστερῷ μᾶλλον μέρει, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον. ἔχει δὲ καὶ τὸ ὀξὺ ἡ καρδία πάντων εἰς τὸ πρόσθεν· πλὴν ἐπὶ τῶν ἰχθύων οὐκ ἂν δόξειεν. οὐ γὰρ πρὸς τὸ στῆθος ἔχει τὸ ὀξὺ, ἀλλὰ πρὸς τὴν κεφαλὴν, καὶ πρὸς τὸ στόμα. ἀνήρτηται δ' αὐτῶν τὸ ἄκρον εἰς ὃ συνάπτει τὰ βράγχια ἀλλήλοις, τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερά. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι πόροι τεταμένοι ἐξ αὐτῆς εἰς ἕκαστον τῶν βραγχίων, μείζους μὲν τοῖς μείζοσιν, ἐλάττους δὲ τοῖς ἐλάττοσιν. ὁ δ' ἐπ' ἄκρας τῆς καρδίας τοῖς μεγάλοις αὐτῶν, σφόδρα παχὺς αὐλός ἐστι καὶ λευκός.

QVod verò ad ſitum pertinet, quæ animantia partes haſce obtinent, ſimili modo diſpoſitas habent. Tum cor in medio, præterquàm homo cui in ſiniſtriore parte eſt, quemadmodum ſupra diximus. Præterea cordis mucro omnibus prorſum ſpectat: quanquam aliter in piſcibus videri poteſt. Neque enim ad pectus, ſed ad caput & os proſtat mucro: atque his appenſum eſt eius ſummum qua parte leuæ, dextraque branchiæ committuntur. Multi quoque alij ex corde meatus in vnam quamque branchiam protenduntur maiores minoréſque, pro corporum portione. Cæterùm in magnis piſcibus valde craſſus tubus eſt, & albus is qui in ſummo corde eſt.

C AE S A R.

HInc conſultò aliud Caput auſpicandum fuit. Nam ſupra de partibus intraneis, carúmque numero, & figura, & quantitate ſimul confuſè prodidit: nunc de ſitu ſeparatim dicere inſtituit. Cæterùm vereor vt tueri eum poſſimus, cùm vno excepto homine cæteris animantibus cor in medio attribuit. Qui enim canem & porcum ſecuerit, in ſiniſtra potius inueniet. reliqua perſpicua ſunt. Nota & illud. Cum meatus vllius nullam fecerit mentionem, dicit tamen: εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι πόροι: τὸ ἄλλοι nanque otioſum eſt.

Theodorus non rectè ſeparauit propoſitionem ab executione: cùm ſuperiore in Capite verba illa reliquit. Situs idem earum partium eſt omnibus quæ ex his conſtant. Hæc eſt propoſitio futuræ operæ. Poſteà diſcerpſit partem, qua exequitur propoſita, in alterum Caput tranſlatam.

Cùm intelligas cor non eſſe omnibus in medio pectore, tum plus accuſes Theodorum qui de ſuo addidit, *prorſus*: hoc voluit ſignificare quod vulgus dicit *præciſè*: non quod nos dicimus,

prorſum

prorſum, τὸ πρόσθεν; ſic enim Latinè accipiendum eſt ab ijs, qui integrè caſtéque in oratione Romana verſantur: vt apud Terentium, *curſitari rurſum, prorſum.*

Idem reliquit κεφαλήν, & os tantùm in piſcibus nominauit: *συνάπτει, coeunt, copulántque*: alterum redundat. Non ſine culpa omiſit illud quoque: τοῖς μεγάλοις αὐτῶν: ſed negligentiùs dixit: *inter quos*, non enim omnibus piſcibus, ſed magnis tantum craſſam fiſtulam attributam, intelligimus: addidit etiam cincinnum illum: *pro deſiderio magnitudinis.*

CXXXVIII. ARISTOTELES.

Στόμαχον δ' ὀλίγοι ἔχουσι τῶν ἰχθύων, οἷον γόγγρος καὶ ἔγχελυς, καὶ οὗτοι μικρόν.

AT gulam pauci piſcium nacti ſunt: quippe conger, & anguilla, ſed & hi exiguam.

CÆSAR.

VIdeamus incuriam ſapientiſsimi viri: nunc enim non de partibus, ſed de ſitu diſputamus: ſupra hoc dicendum fuit. hoc autem loco, quomodo ſitam habeant.

CXXXIX. ARISTOTELES.

KAὶ τὸ ἧπαρ ὅσοις ἔχουσι, τοῖς μὲν ἀσχιδὲς ἔχουσιν, [ἐστὶ] ἐν τοῖς δεξιοῖς ὅλον. τοῖς δὲ ἐσχισμένον ἀπ' ἀρχῆς, τὸ μεῖζον ἐν τοῖς δεξιοῖς. ἐνίοις γὰρ ἑκάτερον τὸ μόριον ἀπήρτηται, καὶ οὐ συμπέφυκεν ἡ ἀρχή· οἷον τῶν τε ἰχθύων τοῖς γαλεώδεσι, καὶ δασυπόδων τι γένος, ὃ ἐστι καὶ ἄλλοθι, καὶ περὶ τὴν λίμνην τὴν Βόλβην, ἐν τῇ καλουμένῃ Συκίνῃ, οὓς ἄν τις δόξειε δύο ἥπατα ἔχειν, διὰ τὸ πόῤῥω τοὺς πόρους συνάπτειν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ τῶν ὀρνίθων πνεύμονος.

ANimantes quæ iecur continuum habent, ijs in dextra parte totum ſitum eſt. At quæ ſtatim ab ſummo fiſſum obtinent, maior portio in dextra iacet. In quibuſdam enim vtraque pars appenſa eſt, non ipſo coniuncta principio: quale inter piſces habent muſteli: & leporum genus quoddam, cum alibi, tum ad paludem Bolbam, in terra quæ Sicyna appellatur. Eos nanque crediderìs bina habere iecora: propterea quòd fibræ longè coeant: cuiuſmodi auium pulmones videmus.

CÆSAR.

HEcoris nunc ſitum atque habitum perſcrutatur, aitque non eodem modo in omnibus eſſe: ſed alijs continuum, alijs fiſſum. Intelligo continuum, quod ab ſummo vno tenore ſuperficiem habet integram. Nam omnia iecora ab imo fiſſa ſunt: vnde ab Aquitanis *pinnæ* dicuntur, à Latinis *fibræ*. vnde *fiſſum* potius dicimus nos, quàm *ſciſſum*. Quanquam σχιστὸν eſt eſt *ſciſſum* ad litteram. *Fiſſum* autem Latinè puriùs repræſentat iecoris nomen, vtrunque ab hiatu: alteri detracta aſpiratione: in altero, mutata in Æolicum elementum.

Minus fideliter interpretatus eſt ea verba Theodorus: ἐνίοις γὰρ ἑκάτερον τὸ μόριον ἀπήρτηται· καὶ οὐ συμπέφυκεν ἡ ἀρχή. Sic enim *Quibuſdam enim partes ſepoſitæ ſunt, nec eadem certa origine continentur*: ἀπήρτηται ſemper appenſum ſignificat. Addidit etiam vocem hanc, *certa*: neque exprimit συμπέφυκεν ἡ ἀρχή: nam eſt continuata ſumma iecoris pars: at Theodorus *certa origine contineri.* Immò eandem habent originem, atque in ea continentur: at ipſæ inter ſe non continentur.

Addidit etiam quadrupedes cùm de leporum genere loqueretur.

Τοὺς πόρους Ariſtoteles, ἀντὶ τοῦ τὰ μόρια poſuit. Itaque nos fibras tranſtulimus communi vtriuſque voce. Nota eiuſdem locutionem: οἷον τῶν τε ἰχθύων τοῖς γαλεώδεσι, καὶ δασυπόδων τι γένος: mutauit caſus: γαλεώδεσι, & γένος.

CXL. ARISTOTELES.

Καὶ ὁ σπλὴν δ' ἐστὶ πᾶσιν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς κατὰ φύσιν· καὶ οἱ νεφροὶ, τοῖς ἔχουσι, κείμενοι τὸν αὐτὸν ἔχουσι τρόπον· ἤδη δὲ διανοιχθέν τι τῶν τετραπόδων ὤφθη ἔχον τὸν σπλῆνα μὲν ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὸ δ' ἧπαρ ἐν τοῖς ἀριστεροῖς· ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὡς τέρατα κρίνεται.

Lien quoque omnibus in ſiniſtra parte, legibus naturæ ſitus eſt. Tum renes quæ habent animantes eis omnibus æquè iacent. Ac fuit quidem cùm aperta quadrupede inuentus eſt lien in dextra parte, iecur in ſiniſtra. Id quod oſtenti loco habitum eſt.

CAESAR.

De liene ſtatim poſt hepar dicturus, quare interpoſuit renum hiſtoriam: ac non priùs perſecutus eſt ſitum hunc, quem oſtenti loco ſtatuit? Sed codex Theodori nullam de renibus facit mentionem: ipſe autem Theodorus, addidit ex priuato fortaſſe codice, illa verba. *Iecori aduerſans.*

CXLI. ARISTOTELES.

Τείνει ἡ μὲν ἀρτηρία πᾶσιν εἰς τὸν πνεύμονα. ὃν δὲ τρόπον, ὕστερον ἐροῦμεν.

Tendit arteria omnibus in pulmonem, cuius rei modum poſteà explicabimus.

CÆSAR.

Rectius feciſſet ſi cum corde & pulmone arteriam natura coniunctam, narratione quoque coniunxiſſet.

CXLII. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ στόμαχος εἰς τὴν κοιλίαν διὰ τοῦ διαζώματος, ὅσα ἔχει στόμαχον. οἱ γὰρ ἰχθύες, ὥσπερ εἴρηται, οἱ πλεῖστοι οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' εὐθὺς πρὸς τὸ στόμα συνάπτει ἡ κοιλία· διὸ πολλάκις ἐνίοις τῶν μεγάλων διώκουσι τοὺς ἐλάττους, προπίπτει ἡ κοιλία εἰς τὸ στόμα.

At in quibus gula eſt, in iis demittitur ad ventriculum per tranſuerſum ſeptum. Neque enim piſces, præter paucos, quemadmodum diximus, gula præditi ſunt: ſed illicò ori ipſi ventriculus aptus eſt: atque ob eam cauſam maioribus piſcibus procidit in os ventriculus, cùm minores inſectantur.

CAESAR.

Missa arteria in calcem huiuſce commentationis, gulam contemplatur. Ea ſanè committitur ventriculo poſtquàm præcordia tranſmiſit: piſces quos excipit, iam ſuprà demonſtrauit, anguillam, & congrum. Nota locutionem: ὁ δὲ στόμαχος εἰς τὴν κοιλίαν διὰ τοῦ διαζώματος, ὅσα ἔχει στόμαχον: deeſt enim, ἐν πᾶσι aut ἐν ζώοις.

Item Atticiſmus obſeruetur: οἱ ἰχθύες οἱ πλεῖστοι, pro eo quod eſt τῶν ἰχθύων: Theodorus τοῖς διώκουσι addidit: *per impetum.*

ARISTO

CXLIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ κοιλίαν πάντα τὰ εἰρημένα, καὶ κειμένην ὁμοίως· κεῖται γὰρ ὑπὸ τὸ διάζωμα εὐθύς· καὶ τὸ ἔντερον ἐχόμενον, καὶ τελευτῶν πρὸς τὴν ἔξοδον τῆς τροφῆς, καὶ τὸν καλούμενον ἀρχόν.

Habent quæ diximus ventrem omnia, ſimiliq; ſitu poſitum: iacet enim ſub præcordijs ſtatim, continuatúmque inteſtino deſinit ad cibi exitum, quæ pars, anus dicitur.

CÆSAR.

VNo tractu ab ſumma gula ad extrema inteſtini ora pergit: ἀρχὸν Græci eam vocant. Latini ab rotundine, *anum*.

Ἐχόμενον maluit Theodotus *porrectum*, nos *continuatum*.

CXLIV. ARISTOTELES.

Ἀνομοίας δ' ἔχουσι τὰς κοιλίας. πρῶτον μὲν γὰρ, τῶν τετραπόδων καὶ ζωοτόκων ὅσα μή ἐστιν ἀμφόδοντα τῶν κερατοφόρων, τέτταρας ἔχει τοὺς τοιούτους πόρους· ἃ δὴ καὶ λέγεται μηρυκάζειν. διήκει γὰρ, ὁ μὲν στόμαχος, ἀπὸ τοῦ στόματος ἀρξάμενος, ἐπὶ τὰ κάτω παρὰ τὸν πνεύμονα, ἀπὸ τοῦ διαζώματος ἐπὶ τὴν κοιλίαν τὴν μεγάλην. αὕτη δ' ἐστὶ τὰ ἔσω τραχεῖα, καὶ διειλημμένη.

CÆterùm abſimiles ventres habent. Principio cornigeræ quadrupedes quæ animal pariunt, alteráque tantùm maxilla dentata ſunt, eiuſmodi meatus quaternos habent, quæ ruminare quoque dicuntur. Ab ore enim incipiens gula per pulmonis regionem pertranſit à præcordijs in ventrem magnum, qui intus aſpera, atque rugoſa eſt ſuperficie.

CÆSAR.

POSITA natura quæ conueniunt, nunc ſtatuit quæ differunt inter ſe. Itaque quatuor conditiones ponit: cornigeras quadrupedes animal parturientes altera maxilla dentatas: quibus quatuor ventriculos attribuit: quos non appellat ventriculos, ſed πόρους: quaſi ſinus dicas, non quidem ad verbum, ſed ad ſenſum: ab officio cibi tranſmittendi eos nominauit. Quatuor eas conditiones neceſſarias ad diſtinguendum alia genera complura inſtituit: lepus enim ruminat: & quadrupes eſt: ſed vtrâque maxilla dentes gerit. At Camelus altera tantùm, verùm corniger non eſt. At quare addidit ζωοτόκα? neque quadrupes ᾠοτόκον teſtudo, & lacertorum quæ diximus genera: at illa cornigera non ſunt. Et aut vtrâque maxilla dentata, aut nullis dentibus, vt Scinchi. quare videtur ea differentia fruſtra ac ſuperfluò addita eſſe?

Neque in mentem venire poteſt, quare poſuerit dictionem illam, πρῶτον: quaſi verò aliam aſſignet differentiam qua diſcrepent præter hanc: neque enim vllam ſtatuit.

Facetè alluſit ad originem vocis: ὁ μὲν στόμαχος ἀπὸ τοῦ στόματος.

τὰ ἔσω more ſuo: pro τὰ ἐντός. Ita etiam Herodotus tum alibi, tum in *Euterpe*.

Διειλημμένη: *interceptum* interpretatus eſt Theodorus nos *diducta ſuperficie*, id eſt, inæquali ac rugoſa: non plana ac diſtenta.

CXLV. ARISTOTELES

Συνήρτηται δ' αὐτῇ πλησίον τῆς τοῦ στομάχου προσβολῆς, ὁ καλούμενος κεκρύφαλος, ἀπὸ τῆς ὄψεως. ἔστι γὰρ τὰ μὲν ἔξωθεν, ὅμοιος τῇ κοιλίᾳ· τὰ δ' ἐντὸς, ὅμοιος τοῖς πλεκτοῖς κεκρυφάλοις. μεγέθει δὲ πολὺ ἐλάττων ἐστὶν ὁ κεκρύφαλος τῆς κοιλίας.

HVic ventriculo qua parte ei gula applicatur, committitur id quod reticulum dicunt à ſimilitudine. Nanque extrinſecus ventriculo intus plicatis reticulis ſimile eſt. Magnitudine tamen longè minus ventriculo eſt.

C Æ S A R.

ALTERVM ſinum explicat, eiúſque ſitum, atque etiam qualitates. Appenſus enim eſt ventriculo ea parte, qua illi committitur gula: ventriculo extrinſecus ſpecie ſimilis: magnitudine minor. Intus rugis compoſitis inæqualis quibus fœminarum reticula repræſentant vnde nomen apud Græcos κεκρύφαλος.

CXXXXVI. ARISTOTELES.

Τούτῳ δ' ἔχεται ὁ ἐχῖνος, τὰ ἐντὸς ὢν τραχὺς καὶ πλακώδης· τὸ δὲ μέγεθος παραπλήσιος τῷ κεκρυφάλῳ.

HVic continuatur omaſum intus aſper, & plagulis cauus, magnitudine proximum reticulo.

C Æ S A R.

Ἐχῖνος *Omaſum* Latini dixere. Græci ab aſperitate: ſimilis enim eſt fauis alueariorum, cellulis differtus in ſpongiæ modum, quas πλάκας vocat Ariſtoteles, vnde Latinum nomen *Plaga*. Theodorus non malè *Cancellatum*, ſed minùs exprimit tamen. Cutis Elephanti cancellata eſt, nec tamen πλακώδης: malè autem addidit *ruſtatum*, quoniam πλὰξ cruſtam ſignificat. Ariſtoteles abuſus eſſet verbo ὅμοιος ſi poſuiſſet, ſed dixit παραπλήσιος μεγέθει. Theodorus omiſit.

CXXXXVII. ARISTOTELES.

Μετὰ δὲ τοῦτον, τὸ καλούμενον ἤνυστρόν ἐστι, τῷ μὲν μεγέθει, τοῦ ἐχίνου μεῖζον· τὸ δὲ σχῆμα, περιμηκέστερον. ἔχει δ' ἐντὸς πλάκας πολλὰς καὶ μεγάλας καὶ λείας.

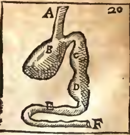
POſt hoc, eſt quem aſellum vocant: omaſo quidem minor ſed prolixior: refertus multis ſinubus grandibus, ac læuibus.

C AE S A R.

Ἤνυστρον in quod omnia ſuperna exhaurirentur Græci dixere. Latini priſci bellorum quàm culinæ ſcientiores id non nominârunt. Itaque Theodorus *Abomaſum* dicere conatus eſt. Noſtri ruſtici *Aſellum* vocant, atque ita appellare maluimus: quòd ſi id nomen minùs placet, ex Varrone *Faliſcum* vocitabimus. Sinus multos habet quos πλάκας vocat Ariſtoteles.

Neſcio quid, *Innormatum* dicit Theodorus. At norma eſt γνώμων Geometrarum, *Quadram* vulgus vocat: qui addit quadrato, auget, non mutat. A. Gula. B. ventriculus. C. inuolucrum. D. erinaceus E. aſellus. F. inteſtinum.

20

CXXXXVIII. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ τούτου τὸ ἔντερον ἤδη.

INde iam inteſtinum.

CAESAR.

Qvoniam ſuperiùs de inteſtinis ſubtiliùs dictum eſt, nunc abſtinet à repetendo.

CXXXXIX. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν κερατοφόρα καὶ μὴ ἀμφόδοντα, τοιαύτην ἔχει τὴν κοιλίαν. διαφέρει δὲ πρὸς ἄλληλα τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς μεγέθεσι τούτῳ, καὶ τῷ τὸν στόμαχον εἰς μέσην ἢ πλαγίαν τείνειν τὴν κοιλίαν.

Quæ cornuta dentes altera tantùm maxilla gerunt, ad hunc modum ventrem habent: differúntque inter ſe figura & magnitudine: at præterea quòd alij ad medium ventrem, alij ad eius latus gula pertinet.

CAESAR.

Colligit quæ dixit: addítque differre magnitudine: hoc clarum erat, quippe bos & hædus eo differunt. Addidit etiam figura: quoniam oblongiora omnia capræ quàm boui proportione corporis vniuerſi. Tertiam appoſuit differentiam: quoniam gula alijs ad medium ventrem, alijs ad latus committitur: atque huius rei malè omiſit exempla Ariſtoteles: quare more noſtro ponemus.

* *

Deſunt hæc exempla.

Nota Atticiſmum. τοῖς σχήμασι καὶ τοῖς μεγέθεσι: poſteà dicit τούτῳ, καὶ τῷ τὸν στόμαχον &c. vox illa τούτῳ ad ornatum interpoſita eſt.

CL. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ἀμφόδοντα, μίαν ἔχει τὴν κοιλίαν, οἷον ἄνθρωπος, ὗς, κύων, ἄρκτος, λέων, λύκος· ἔχει δὲ καὶ ὁ θὼς πάντα τὰ ἐντὸς, ὅμοια λύκῳ.

At verò vtrâque dentata maxilla vnicum ventriculum habent: vt homo, ſus, canis, vrſus, leo, lupus. Quinetiam Thoes omnia viſcera lupo ſimilia obtinent.

CAESAR.

Altera animalium differentia, quæ vtrâque maxilla dentes gerunt: ei differentiæ affectum proprium aſcribit: quòd vnico contenta ſint ventriculo. Tertio loco ponit exempla. Quarto mentionem facit animalis quod Thoem vocat: de quo in Hiſtoria noſtra ſatis ſcriptum eſt. *Lupum ceruarium* vocat Theodorus. Nos vulgò *Lyncem ceruarium* dicimus. Plinius in Capite de lupis, ceruarij facit mentionem. Neque eius figuram oſtendit nobis, cùm tamen ſpectaculorum memoriam proderet vnius è Gallia Romam allati. Thoes verò quaſi aliud animal Græca voce appellat & alibi eodem libro: & in decimo.

CLI. ARISTOTELES.

Πάντα μὲν οὖν ἔχει μίαν κοιλίαν, καὶ μετὰ ταῦτα τὸ ἔντερον· ἀλλὰ τὰ μὲν, ἔχει μείζω τὴν κοιλίαν, ὥσπερ ὗς καὶ ἄρκτος· καὶ ἡ γε τῆς ὑὸς, ὀλίγας ἔχει λείας πλάκας· τὰ δὲ, πολὺ ἐλάττω, καὶ οὐ πολὺ μείζω τοῦ ἐντέρου, καθάπερ κύων, καὶ λέων, καὶ ἄνθρωπος.

Omnia igitur vno ventriculo prædita ſunt, à quo inteſtinum: verùm quibuſdam maior eſt. vt ſuillo pecori & vrſis. Tum autem ſuillus ventriculus modicis leuibus rugis plagulatus eſt. Alijs minor eſt, neque excedens magnitudine inteſtinum: vt cani, leoni, homini.

CAESAR.

CÆSAR.

QVOD ſupra fecit in iis quæ multiplicem habent ventriculum, idem nunc agit in ſimplici ventriculo præditis. Primùm poſuit quo conuenirent: nunc ponit quo differunt: & ſuibus quidem eſſe ventriculum modicis ſinubus: homini autem, & cani, & leoni etiam pauciores, neque multò maiores inteſtino.

Ex his colligemus, horum omnium animalium ventriculum eſſe ſinuoſum. Sed in illis ſuperioribus adeò diſſitos ſinus eſſe, vt plures ventriculi eſſe iudicentur.

Aduerte locutionem Atticam: καὶ ἔχει τῆς ὑός, fœminino enim vti maluit: prætereà orationem mutatam καὶ ἔχει τῆς ὑός: & poſteà dicit τὰ δὲ πολὺ ἐλάττω: ſcilicet alia genera habent pauciores plagulas quàm ſuillus.

Erat mendum in Codice ἐνέρου pro ἐντέρου.

Quod autem ait Ariſtoteles homini ventriculum non multò maiorem eſſe inteſtino, longè alienum eſt à veritate. Multa cadauera ſecari, ſectáque vidimus ad XXX. numero, in quorum aliquibus ventriculus dimidium capitis ſuperabat capacitate: aliis etiam maior, paucis minor.

CLII. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν ἄλλων δὲ τὰ εἴδη διέστηκε πρὸς τὰς τούτων κοιλίας. τὰ μὲν γὰρ, ὑῒ ὁμοίαν ἔχει, τὰ δὲ, κυνί· καὶ τὰ μείζω καὶ τὰ ἐλάττω τῶν ζώων ὡσαύτως. διαφορὰ δὲ καὶ ἐν τούτοις κατὰ τὰ μεγέθη καὶ τὰ σχήματα, καὶ πάχη καὶ λεπτότητας ὑπάρχει τὰς τῆς κοιλίας, καὶ κατὰ τοῦ στομάχου τῇ θέσει τὴν σύντρησιν.

Aliorum quoque ſpecies ad horum relatæ ventriculos, differunt: quædam enim tum maiores, tum minores in genere animalium ſuillo, quædam canino ſimilem habent. Differunt etiam magnitudine, & figura, & craſſitie, & tenuitate. Ad hæc, ſitu gulæ qua committitur ad ingreſſum ventriculi.

CÆSAR.

SEMPER aliquid notiſſimum ponit Ariſtoteles, ad quod nos dirigat, vt ignota cognoſcamus. Itaque propoſitis canina & ſuilla ſpecie, refert alias ad has. Atque ita illas inter ſe differre, ſicuti & has: ſecundo loco aſſignat differentias à magnitudine, à figura, à craſſitudine, à commiſſura gulæ cum ventriculo, quod & ſupra dixit: quoniam aliis directò iungitur, aliis à latere.

Κατὰ τὴν σύντρησιν: mirum verbum: foramen ſignificat, & vtrique membro communicatum: nos cùm *ingreſſum* dicimus, & foraminis officio addito non ſolùm interpretati ſumus, ſed etiam ſuperauimus. Theodorus multis ambagibus ſic: *quo meatum ad ventrem ducat, & connio iungatur foramini.*

CLIII. ARISTOTELES.

Διαφέρει δὲ καὶ ἡ τῶν ἐντέρων φύσις ἑκατέροις τῶν εἰρημένων ζώων, τοῖς τε μὴ ἀμφώδουσι, καὶ τοῖς ἀμφώδουσι, τῷ τε μεγέθει καὶ πάχει, καὶ ταῖς ἐπαναδιπλώσεσι. πάντα δὲ μείζω τὰ τῶν μὴ ἀμφωδόντων ἐστί. καὶ γὰρ αὐτὰ πάντα μείζω. μικρὰ μὲν γὰρ ὀλίγα, πάμπαν δὲ μικρὸν οὐδέν ἐστι κερατοφόρον.

In animantibus quæ altera tantùm, & quæ vtráque maxilla dentata ſunt, diuerſa eſt natura inteſtinorum. Magnitudine, craſſitudine, replicationibus. Semidentatis maiora omnia, quippe maioribus: pauca enim parua ſunt. Cornigerorum enim quod omnino exiguum ſit, inuenias nullum.

CÆSAR.

NVNC inteſtinorum texit Hiſtoriam: atque diuerſa eſſe in iis quibus dixit generibus: facit demonſtrationem ἑτεροδόντων, maiora eſſe: quoniam ipſa maiora ſint. Aſtruit exceptionem ſed paucorum: putà hædi & agni: poſtremo loco propoſitionem ſtatuit vniuerſalem: nullum cornigerum puſillum eſſe. Intendit excludere paruitatem leporis, vulpis, muris, & eiuſmodi.

Τὰ

Τὰ μὴ ἀμφόδοντα, feſtiuè *ſemidentata* appellauimus, vt ſi dicas ἐπιγεόδοντα: ſed feliciùs dicas, *infra dentata*, & ἀμφόδοντα *andentata*: verùm tam caſtæ orationi parcè inſerenda eſt ambitio vocularum.

Duriore oratione vſus eſt Theodorus cùm dixit: *inteſtinorum natura ſibi differt magnitudine.* Primùm, quòd neſcio an Latina ſit coniunctio eius verbi cum eo caſu. Deinde quam dicat naturam ab ſe differre. Nam quanquam diuerſa eſt in andentatis, & ſemidentatis, non tamen ab ſeſe diuerſa eſt, ſed ipſæ ſpecies diuerſæ. Non eſt diuerſum genus in ſpeciebus, ſed idem: non diuerſa ab ſeipſa natura in ſpeciebus; ſed ſpecies per differentiam diuerſæ.

Καὶ γὰρ αὐτὰ πάντα μείζω, *auctiora* dixit Theodorus, malè: eſt auctior lepus anniculus vitulo bimeſtri, at minor eſt.

Vtrobique dixit Ariſtoteles μικρὸν, & cùm excepit aliquot pauca, & cùm negauit vllum cornigerum puſillum, ſed addit aduerbium πάμπαν: nos vt apprehenderemus hanc paruitatem, quam excludit à cornigeris, *exiguum* diximus, *puſillum* etiam dicas: nam *pumilum* non rectè voces: pumilum enim eſt iuſta ſua magnitudine defraudatum.

CLIV. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δ' ἔνια καὶ ἀποφυάδας τῶν ἐντέρων, εὐθυέντερον δ' οὐθέν ἐστι, μὴ ἀμφόδουν.

Sunt quibuſdam appendices inteſtinorum: neque enim recta inteſtina vlli quod vtrâque maxilla dentatum non ſit.

CAESAR.

AFFECTIONEM propriam ſemidentatorum ponit: appellat ἀποφυάδας, agnatos ſcilicet ſinus: ſic rami appellantur etiam in neruis & venis. Vox frequens Galeno.

Εὐθυέντερον: felicitate compoſitionis vſus eſt, vt indicaret flexiones inteſtinorum: at Theodorus incurrit imprudens in ambiguam orationem: ait enim *inteſtinum rectum nulli*: at hoc falſum eſt: habent ea quoque inteſtinum quod rectum vocatur. Eam perplexitatem vt vitaremus, transferremúſque ad Ariſtotelis ſententiam: plurali numero poſuimus.

CLV. ARISTOTELES.

Ὁ δ' ἐλέφας ἔντερον ἔχει συμφύσεις ἔχον, ὥστε φαίνεσθαι τέτταρας κοιλίας ἔχειν. ἐν τούτῳ καὶ ἡ τροφὴ ἐγγίνεται, χωρὶς δ' οὐκ ἔχει ἀγγεῖον. καὶ τὰ σπλάγχνα δ' ἔχει παραπλήσια τοῖς ὑείοις, πλὴν τὸ μὲν ἧπαρ, τετραπλάσιον τοῦ βοείου, καὶ τἆλλα· τὸν δὲ σπλῆνα, ἐλάττω ἢ κατὰ λόγον.

Elephanti inteſtinum tot cognatos habet ſinus, vt ei quatuor alui eſſe videantur: præter hoc, nullum aliud eſt cibi receptaculum. Viſcera quoque ſuillis ſimilia ſunt, præter iecur quod bubulo maius eſt quadruplo, ſicut & alia: ſolus lien longè minor, quàm pro corporis ratione.

CÆSAR.

QVONIAM flexuras inteſtinorum contemplabatur, eaſdem adeò multiplices in Elephanto obſeruauit, vt quaternos ventres aſſignari poſſe dicat: ſecundo loco negat cibum alium locum habere, in quem recipiatur. Ergo ventriculum nullum habet elephas, ſed idem cum inteſtino vnus eſt: quare non rectè Theodorus hîc κοιλίας, *aluos* interpretatus eſt: aluus enim ſub ventriculo eſt. Tertio loco ſuillis comparat eius σπλάγχνα: *exta* dixit Theodorus malè: vox enim ſacrifica eſt, & quæ extremitatem tantùm ſignificet: de omnibus viſceribus pronunciauit Ariſtoteles. Quarto loco notat iecoris magnitudinem

tudinem extra propoſitum. Item lienis alieno quippe loco.

Multis in locis obſeruauimus frequentiam huius verbi ἔχω apud Ariſtotelem. Hîc autem ex eo penè catenam nexuit.

Appellauit συμφύσεις quas ſupra ἀποφυάδας, ſed ἀποφυάς originem tantùm declarat: at συμφύσις etiam ſitum: quoniam non ſolùm appenſi ſunt ſinus, ſed etiam iuncti. Theodorus vertit *ſinuoſum inteſtinum*: at enimuero inteſtinum conuerſum eſſe poteſt abſque συμφυσίων ſinubus: ſinuoſa ſunt volumina anguium apud Virgilium: verùm hîc aliud agimus: mirum verò eadem vox alio habitu exprimet quod quærebamus: ſinuoſus anguis: at eius corpus ſinus non habet: ſinus eſt in gremio & in portu ſimplici arcu, aut circo contento: at ſinuoſus non eſt.

Α᾽γγεῖον vocauit conceptaculum: ſicut & Galenus venas ἀγγεῖα, vaſa.

Theodorus ſic: *exta quoque eidem ſuillis proxima, ſed maiora:* iecur enim quadruplo maius bubulo eſt: & reliqua pari ratione. In noſtro codice deſunt illa verba: *ſed maiora.* Quæ ſi poſuiſſet Ariſtoteles, non repetiſſet illa mox: καὶ τ᾽ ἄλλα.

CLVI. ARISTOTELES.

ΤΟ`ν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν, καὶ τὴν τῶν ἐντέρων φύσιν, καὶ τοῖς τετράποσι μὲν [τῶν ζωοτόκων,] ᾠοτόκοις δὲ, οἷον χελώνῃ χερσαίᾳ, καὶ χελώνῃ θαλαττίᾳ, καὶ σαύρᾳ, καὶ τοῖς κροκοδείλοις ἀμφοῖν, καὶ πᾶσιν ὁμοίως τοῖς τοιούτοις. ἁπλῆν τε γὰρ ἔχουσι καὶ μίαν τὴν κοιλίαν, καὶ τὰ μὲν ὁμοίαν τῇ ὑείᾳ, τὰ δὲ τῇ τοῦ κυνός.

EAdem ventriculi ratio, naturáque inteſtinorum in quadrupedibus animantibus, quæ oua pariunt: vtráque teſtudine terreſtri marináque, vtroque crocodilo, lacerta, atque omnibus eiuſmodi: ſimplicem enim habent, vnicúmque ventriculum, partim ſuillo, partim canino ſimilem.

CAESAR.

CVM quadrupedes in duo diſtinxit, eas quæ animal pariunt: perſecutus eſt: nunc ouiparas tractat: quare mendum erat in codice ζωοτόκων. ζώων legendum eſt.

CAPVT VIGESIMVM.

Serpentum membra.

CLVII. ARISTOTELES.

ΤΟ` δὲ τῶν ὄφεων γένος ὅμοιόν ἐστι, καὶ ἔχει παραπλήσιον σχεδὸν πάντα τῶν πεζῶν καὶ ᾠοτόκων τοῖς σαύροις, εἴ τις μῆκος ἀποδιδοὺς αὐτοῖς ἀφέλοι τοὺς πόδας. φολιδωτόν τε γάρ ἐστι, καὶ τὰ πρανῆ καὶ τὰ ὕπτια παραπλήσια τούτοις ἔχει· πλὴν ὄρχεις οὐκ ἔχει, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἰχθύες, δύο πόρους εἰς ἓν συνάπτοντας· καὶ τὴν ὑστέραν [μακρὰν] καὶ δικρόαν. τὰ δ᾽ ἄλλα τὰ ἐντὸς, τὰ αὐτὰ τοῖς σαύροις, πλὴν ἅπαντα διὰ τὴν στενότητα καὶ τὸ μῆκος, στενὰ καὶ μακρὰ τὰ σπλάγχνα· ὥστε καὶ λανθάνειν διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν σχημάτων. τήν τε γὰρ ἀρτηρίαν ἔχει σφόδρα μακρὰν, ἔτι δὲ μακρότερον τὸν στόμαχον. ἀρχὴ δὲ τῆς ἀρτηρίας πρὸς αὐτῷ ἐστὶ τῷ στόματι, ὥστε δο-

SErpentum genus omni penè ex parte lacertis ſimile eſt, ex iis, quæ humi agitant, & oua pariunt: ſi longitudinem attribuas, pedes adimas. Nanque & ſqualenti cute opertæ ſunt, & partes tam ſuperas quàm inferas proxima natura habent. Teſtibus carent tamen: quorum loco meatus duos quemadmodum & piſces, vnum in locum concurrentes obtinent: tum autem vuluam longam & biforem. Cætera omnia eadem cum lacertis. Cæterùm quòd viſcera, & præanguſta, & prælonga ſint, propter corporis anguſtiam, ac prolixitatem, ſenſum fallunt figurarum ſimilitudine. Arteria enim valde longa eſt, ſed gula longior. Arteriæ initium ad os ita eſt, vt ei

κεῖν ὑπὸ ταύτην εἶναι τὴν γλῶτταν. προέχειν δὲ δοκεῖ τῆς γλώττης ἡ ἀρτηρία, διὰ τὸ συσπᾶσθαι τὴν γλῶτταν, καὶ μὴ μένειν ὥσπερ τοῖς ἄλλοις. ἔστι δ' ἡ γλῶττα λεπτή, καὶ μακρά, καὶ μέλαινα, καὶ ἐξέρχεται μέχρι πόρρω. ἴδιον δὲ παρὰ τὰς τῶν ἄλλων γλώττας ἔχουσι καὶ οἱ ὄφεις καὶ οἱ σαῦροι, τὸ δικρόαν αὐτῶν εἶναι τὴν γλῶτταν ἄκραν· πολὺ δὲ μάλιστα οἱ ὄφεις. τὰ γὰρ ἄκρα αὐτῶν ἐστὶ λεπτά, ὥσπερ τρίχες.

ei ſubiacere lingua videatur: verùm propterea quòd lingua contrahitur, neque vt in aliis conſtat, imminere ei arteria videtur. Eſt lingua ſerpentium tenuis, longa, nigra, porróque admodum exeritur. Hoc quoque habet in genere atque lacertis peculiare: quòd biſulca eſt in ſummo: ſed fiſſa magis ſerpentibus, atque vſque ad pilorum tenuitatem.

CÆSAR.

SVPRA animalia recenſuit ſecundùm vnamquamque partem: nunc contrà, omnes partes recenſet in vno genere animalium. Ita cùm variauit inſtitutum coacti ſumus ſcindere commentationem in nouum Caput: in ſerpentum enim natura perſequitur omnia membra.

Auſpicatur à notioribus, comparátque lacertis de quibus iam dixit per ἀντιστροφήν: ſic quaſi dicat lacertum eſſe anguem pedatum, anguem eſſe lacertum dipodem.

Aſſignat ſimilitudinem in cute: & ſimiliter partium tam dorſi quàm alui. Poſt hæc differentiam: quoniam teſtibus careant. Tum communem naturam cum piſcibus, per meatus ſeminarios. Inde alterum ſexum de vulua quam biforem aſſignat: poſt hæc concludit eandem cum lacertis conſtitutionem: poſteà reſpondet obiectioni tacitæ: non poſſe deprehendi partium differentiã propter figurarum ſimilitudinem: aſsignat huius ſimilitudinis cauſſam, tenuitatem, & prolixitatem. Apponit huius cauſſam loci anguſtiam: ita demonſtratio completa eſt.

Exequitur partes: ab arteria incipit: gulam dicit longiorem: ſitum arteriæ declarat imminentis linguæ ortu ſuo: dicit cauſſam: quoniam contracta lingua ſubſidit. Ita apponit affectum linguæ, ſcilicet contractionem. Alterum addit, facultatem prorſum exerendi. Hæc à motu: illa à qualitatibus nigra: à figura, biſulca: à quantitate, longa: à partium conſtitutione, tenuis. Communicat cum lacertis fiſſuram. Superat lacertis magnitudine fiſsionis.

Nota τῶν πεζῶν καὶ ᾠοτόκων ſuperfluè additum, neque cuiquam ſeruire intellectioni. Item cùm dixit μάλιστα de duobus: comparat enim lacertos & ſerpentes.

Theodorus neſcio qua de cauſſa addidit illa verba: *nulla euariat ratione.* Nanque variat, vt indicatum eſt. Iccircóque addidit Ariſtoteles χεδόν.

Vuluam bifidam, & *linguam bifidam* habent ſerpentes, vt interpretatur Theodorus, & ait vtrobique Ariſtoteles δικρόαν, verùm æquiuocè. Nanque diuerſo modo ſunt. Fiſſura linguæ in medio eſt: ſolidæ partes vtrinque. At in vulua è contrario: ſolida pars in medio pro pariete: vtrinque ſinus vacui: ſic Iſthmus & fretum, inſula & lacus correſpondent. Voluit dicere: vacuum vuluæ fiſſum eſt, & ſolidum linguæ. Nos maluimus *biforem* quàm *bifidam.*

Cùm gulam longiorem intelligere habeamus: aut contrarium percipias, ex oratione Theodori, aut ambigas: ſic enim ſcribit. *Arteria longa admodum eſt, atque etiam gula longior.*

Maior error eùm dicit: *vt eſſe ſub lingua videatur.* Immò è contrario lingua ſub arteria: reddit enim huius rei rationem, vt docuimus.

Illud quoque non rectè addidit de ſuo; *atque ſi extrahas.* Nanque etiam ſi non extrahas, exerunt angues linguam porrò vſque: addiditque etiam de ſuo: *vibretur*, & λεπτὰ *tenuiſſimum* extulit in ſuperlatiuum: cæterùm *capillamentis diſcreta* non eſt, ſed in tenuitatem exilem deſinit.

CLVIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ καὶ ἡ φώκη ἐσχισμένην τὴν γλῶτταν.

Vitulo quoque marino lingua fiſſa eſt.

CÆSAR.

CONSVLTIVS tranſtuliſſet particulam hanc eam in commentationem, quæ de lingua agit: nunc ab te intermiſcet vitulum marinum ſerpentibus.

CLIX. ARISTOTELES.

Τὴν δὲ κοιλίαν ὁ ὄφις ἔχει οἷον ἔντερον εὐρυχωρέστερον, ὁμοίαν τῇ τοῦ κυνός. εἶτα τὸ ἔντερον μακρὸν καὶ λεπτὸν, καὶ μέχρι τοῦ τέλους ἕν. ἐπὶ δὲ τοῦ φάρυγγος ἡ καρδία μικρὰ καὶ μακρὰ, καὶ νεφροειδής· διὸ δόξειεν ἂν ἐνίοτε, οὐ πρὸς τὸ στῆθος ἔχειν τὸ ὀξύ. εἶθ' ὁ πνεύμων ἁπλοῦς, ἰνώδει πόρῳ διηρθρωμένος, καὶ μακρὸς σφόδρα, καὶ πολὺ ἀπηρτημένος τῆς καρδίας. καὶ τὸ ἧπαρ μακρὸν καὶ ἁπλοῦν· σπλῆνα δὲ μικρὸν καὶ στρογγύλον, ὥσπερ καὶ οἱ σαῦροι. χολὴν δ' ἔχει ὁμοίως τοῖς ἰχθύσιν. οἱ μὲν γὰρ ὕδροι, ἐπὶ τῷ ἥπατι ἔχουσιν· οἱ δ' ἄλλοι, πρὸς τοῖς ἐντέροις, ὡς ἐπιτοπολύ. καρχαρόδοντες δὲ πάντες εἰσί. πλευρὰς δ' ἔχουσιν ἴσας ταῖς ἐν τῷ μηνὶ ἡμέραις· τριάκοντα γὰρ ἔχουσι. λέγουσι δέ τινες συμβαίνειν περὶ τοὺς ὄφεις τὸ αὐτὸ, ὅπερ καὶ περὶ τοὺς νεοττοὺς τῶν χελιδόνων. ἐὰν γάρ τις ἐκκεντήσῃ τὰ ὄμματα τῶν ὄφεων, φασὶ φύεσθαι πάλιν· καὶ κέρκοι δὲ ὑποτεμνόμεναι τῶν τε σαύρων καὶ τῶν ὄφεων, φύονται.

Serpentis ventriculus inteſtino aſsimilis eſt laxiuſculo canini ſpecie. Tum inteſtinum longum tenue, vno tenore vſque ad exitum. In gutture cor puſillum oblongum renunculi figura: quam ob cauſſam fit aliquando vt credatur mucronem ad pectus non intendi: prætereà pulmo ſimplex fibraceis fiſtulis directus, longus valde, valdéque procul appenſus à corde. Iecur longum & ſimplex: lien longus & teres qualis in lacertis: fel quemadmodum in piſcibus. Natrices nanque ad iecur habent: magna aliorum pars ad inteſtina. Serpentum generi vniuerſo ſerrati ſunt dentes: coſtæ tot, quot in menſe dies, x x x. ſcilicet. Nonnulli memoria prodidere communi natura eis atque hirundinis pullis eſſe comparatum, vt expuncti oculi renaſcantur. Nam tum lacertorum, tum ſerpentum caudæ abſciſſæ redintegrantur.

CÆSAR.

REDIT ad ſerpentum partes, ſed ſaltuatim. Nam priùs de corde, quàm de pulmone, poſt iecur, lienem. De dentibus ponit in ſpeciebus differentiam. Quod ad fel attinet, quibuſdam eſſe ad hepar, aliis ad inteſtina. Nam Plinius ludit operam qui prodidit in dentibus fel habere, iiſque pertuſis. Idq; venenum eorum eſſe. In calce communem naturam oculorum cum pullis hirundinis, & caudarum cum lacertis prodit. Verùm alterum ex aliorum relatione, alterum ipſe aſſerit.

Obſeruato: καὶ μέχρι τοῦ τέλους ἕν: hîc, ἕν, non vnum ſignificat, ſed ſimplex; id eſt, non diuerſa facie: omnibus enim in animalibus vnum eſt inteſtinum ſubſtantia μέχρι τέλους: ſed diuerſum facie aliquibus ſecundùm partes. Itaque Theodorus dixit, *vniforme*: τέλος maluimus nos *exitum* dicere, quoniam & finem ſignificat, & exitum excrementorum, quòd innuat locum.

Nota poſt cor quod in faucibus locat, ſic dicit: εἶθ' ὁ πνεύμων: minùs rectè: neque enim eſt εἶτα: ſed αὖ.

Διηρθρωμένος: directus: ſed licenti nimis voce. Neque enim ἄρθρα ibi, neque diſſimilitudo multa partium eius membri.

Nota & illud: Atticè numerum pro numero poſuiſſe: ἰνώδει πόρῳ: pro eo quod eſſe debuit ἰνώδεσι πόροις: neque enim vnam tantùm fiſtulam habent.

Animaduerte fecunditatem ingenij feſtiuam. Cùm coſtarum numerum non ſimpliciter dixit: ſed ad dierum quantitatem retulit.

Videto

Video etiam illam locutionem : κέρκοι ἀποτμηθεῖσαι φύονται. Neque enim naſcuntur illæ caudæ abſciſſæ, ſed in abſciſſarum aliarum locum aliæ. Ita tamen loquimur.

Vſi ſumus diminutiuo, *laxiuſculo* : quoniam non admodum laxus eſt ventriculus in ſerpentibus.

Theodorus, ἰνώδη πόρῳ διηρθρωμένος, *fibroſus, fiſtuloſus* : rectiſſimè ſi ex his verbis intelligere cogamur, fiſtulas illas eſſe fibraceas: ſed non eſt neceſſe.

Ἐπὶ τοῦ δὲ φάρυγγος : *arteriæ poſtremæ* Theodorus: meliùs *ſupremæ.*

Theodorus de liene legit μικρὸν καὶ στρογγύλον : *exiguus rotundúſque.* Credo deterruit eum vocum contrarietas apparens : ſi μακρὸν legeret. Quoniam longum & rotundum id em non ſit. At στρογγύλον hîc teretem ſignificat. Et ſanè in ſerpente omnia oblonga præter cor, ipsúmque oblongum.

Ἐκκεντήσῃ *lacerare*, quàm *expungere* maluit Theodorus. Plinius, *eruere*, dixit. Idem, *cauda amputata* potiùs, quàm *abſciſſa.* At vitis amputatur relicto quod velis, cùm circumadimis ſuperflua: cauda autem abſcinditur, non amputatur : ſed Plinium ſecutus eſt, vim verbi non attendit.

Hoc igitur excuſetur : illud nequaquam : cùm καρχαρόδοντας, interpretatus eſt *exertos dentes*: nam neque id ſonat vox Græca: neque verum eſt: neque exerti ſunt duo illi quos longiſſimos, tradit Plinius in ſerpentibus. Quanquam præ cæteris extent.

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM,

De ventriculo & inteſtinis piſcium.

CLX. ARISTOTELES.

Ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς ἰχθύσιν ἔχει τὰ περὶ τὰ ἔντερα, καὶ τὴν κοιλίαν. μίαν γὰρ καὶ ἁπλῆν ἔχουσι, διαφέρουσαν τοῖς σχήμασιν. ἔνιοι γὰρ πάμπαν ἐντεροειδῆ ἔχουσιν, οἷον ὃν καλοῦσι σκάρον, ὃς δὴ καὶ μόνος ἰχθὺς δοκεῖ μηρυκάζειν· καὶ τὸ τοῦ ἐντέρου δὲ μέγεθος ἁπλοῦν, καὶ ἀναδίπλωσιν ἔχει, ὃ ἀναλύεται εἰς ἕν.

Similis eſt & in piſcibus ventriculi atque inteſtinorum natura. Vnum quippe habent, ac ſimplicem, figura tantùm diuerſam. Quibuſdam nanque alterius forma eſt: vt ſcaro, quem ſolum ex piſcibus putant ruminare: inteſtinum quoque quantum quantum eſt, ſimplex eſt, ac replicatum in vnum reſolui poteſt.

CAESAR.

A Serpentibvs ad piſces transfert orationem : ſimplici eos eſſe tum ventriculo, tum inteſtino. Sed alia alij figura. Ponit exemplum ſcari : addit rationem: quoniam inquit, ruminat : neceſſe igitur eſt alia longè figura ei conſtare inteſtinum ac cæteris. In tertia parte ſoluit dubitationem : diceret aliquis, non ſimplex eſſe, ſed replicatum, atque inuolutum. Hoc, inquit, nihil eſt : nam ſi reſoluas, eiuſdem tenoris ac naturæ omnes inuenias partes.

Dixit δοκεῖ, circumſpectè de re dubia, ne redarguatur.

Τὸ τοῦ ἐντέρου μέγεθος : non ſatis putauit ſi diceret, τὸ ἔντερον : nos pleniſſimè vt opinor, *quantum quantum.*

Εἰς ἕν. Theodorus, *in vnum continuúmque* ambitioſè.

CLXI. ARISTOTELES.

Ἴδιον δὲ τῶν ἰχθύων ἐστὶ, καὶ τῶν ὀρνίθων τῶν πλείστων, τὸ ἔχειν ἀποφυάδας. ἀλλ' οἱ μὲν ὄρνιθες, κάτωθεν καὶ ὀλίγας· οἱ δ' ἰχθύες, πλείους ἄνωθεν περὶ τὴν κοιλίαν. καὶ ἔνιοι πολλὰς, οἷον κωβιὸς, γαλεὸς, πέρκη, σκορπίος, κιθαρὸς, τρίγλη, σπάρος· ὁ δὲ κεστρεὺς, ἐπὶ μὲν θάτερα τῆς κοιλίας, πολλὰς, ἐπὶ θάτερα δὲ μίαν. ἔνιοι δ' ἔχουσι μὲν, ὀλίγας δὲ, οἷον ἥπατος καὶ γλαῦκος. ἔχει δὲ καὶ ὁ χρύσοφρυς ὀλίγας.

Piſcibus auiúmque parti maximæ peculiaris appendicum natura eſt: verùm auibus infernè & paucæ: piſcibus plures ac supernè circiter ventriculum. Item quibuſdam multæ: vt gobio, muſtelo, perca, ſcorpio, cytharo, mullo, ſcaro: ſed mugili altera ex parte ventriculi multæ, altera vna tantùm. Quibuſdam paucæ, vt iecorino, & glauco, & aurata.

CAESAR.

NVNC aſſignat appendices, id eſt, diuerticula inteſtinorum, tam auibus quàm piſcibus communes. Secundò, differentiam à loco. Aues enim infernè habent: piſces circa ventriculum. Item à numero: auibus paucas: piſcibus multas. Inter piſces ponit differentiam à frequentia, & infrequentia. Inter eos quibus frequentes ſunt ponit differentiam. Nam mugil non vtrinque, ſed alterâ tantùm parte multas habet: poſtremò ponit exempla eorũ qui minùs frequentes habent.

Nota ſuperfluam orationem cùm poſſet dicere καὶ χρύσοφρυς: addidit multa verba alia otioſa.

Theodorus cùm ἥπατον *Iecorinum* Latinè fecit; quare non fecit & γλαῦκον *Cæſium*? κίθαρον quoque *Fidiculam* interpretatur; de qua in *noſtra Hiſtoria* ſatis dictum eſt. Idem non expreſſit ὀρνίθων πλείστων *magna ex parte*: ſed *maxima* dicendum fuit.

CLXII. ARISTOTELES.

Διαφέρουσι δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ εἴδει, χρύσοφρυς ὁ μὲν πλείους ἔχει, ὁ δὲ ἐλάττους.

Differunt autem & inter ſe eodem in genere. Aurata enim alia plures, alia pauciores habet.

CAESAR.

DIFFERENTIAM poſuerat inter genera maxima: quippe inter gobium & glaucum. Item inter genera propiora, ſcilicet gobium & mugilem. Nunc inter ſpecies. Nam idem genus auratarum aliter atque aliter habet.

CLXIII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ καὶ οἳ ὅλως οὐκ ἔχουσιν, οἷον οἱ πλεῖστοι τῶν σελαχωδῶν, τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν, ὀλίγας, οἱ δὲ, πάνυ πολλάς. πάντες δὲ παρ' αὐτὴν ἔχουσι τὴν κοιλίαν τὰς ἀποφυάδας οἱ ἰχθύες.

Sunt etiam genera quæ omnino his careant, vt maxima cartilagineorum pars. Cæteri partim paucas, partim multas habent appendices iuxta ventriculum omnes.

C AE S A R.

TERTIVM membrum ponit diuiſionis, quod primo loco ponere debuerat: notius enim eſt quippe ſimplicius non habere diuerticula inuolucrorum; ſed & repetit inutiliter diuiſionem eorum, qui multa & pauca habent: item eorum ſitum ad ventriculum.

CAPVT VIGESIMVM-SECVNDVM,

De Auium viſceribus.

CLXIV. ARISTOTELES.

ΟΙ δ' ὄρνιθες ἔχουσι [καὶ πρὸς ἀλλήλους,] καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ζῷα, περὶ τὰ ἐντὸς μέρη διαφοράν. οἱ μὲν γὰρ, ἔχουσι πρὸ τῆς κοιλίας πρόλοβον, οἷον ἀλεκτρυὼν, φάσσα, περιστερὰ, πέρδιξ. ἔστι δ' ὁ πρόλοβος, δέρμα κοῖλον καὶ μέγα, ἐν ᾧ ἡ τροφὴ πρώτη εἰσιοῦσα, ἄπεπτός ἐστιν. ἔστι δ' αὐτόθι μὲν, ἀπὸ τοῦ στομάχου στενώτερος, ἔπειτα εὐρύτερος. ᾗ δὲ καθήκει πάλιν πρὸς τὴν κοιλίαν, λεπτότερος.

AVium viſcera & inter ſe, & ab aliis differunt animãtibus: quibuſdã namque præiacet ventriculo ingluuies, vt gallo, palumbæ, columbæ, perdici: eſt autem ingluuies, corium cauum, amplúmque, in quod receptus cibus per initia incoctus eſt. Illico ab gula, anguſtius: deinde laxius: tum autem quà ad ventriculum demittitur, rurſum arctius.

C Æ S A R.

POSTREMO hoc capite reliquam naturam perſequitur, auium ſcilicet: ponítque vnum membrum quo cætera omnia genera carent: quod appellat πρό-λοβον: habet tamen aliquid ſimilitudinis ruminantium genus, quod ſemeſum cibum, crudum adhuc demittit in conceptaculum, antequam ventriculo concoquatur: πρόλοβος inde dictus eſt, quoniam antequam deueniat in ventriculum cibus, hoc antecapitur. Latini *ingluuiem* vocant: quaſi inter gulam & ventriculum: hanc vocem Columella docuit nos in VIII. cùm de gallinis loquitur. *Niſi*, inquit, *vacua eſt ingluuies cruditatem ſignificat*: aliqui barbarorum, *Papam* vocant Taurini *Papaccium* Virgilius tranſtulit ad hydri voracitatem.

Λεπτότερος, ambigendum an λεπτὸν de vacuo vnquam dicatur: de ſolido potiùs, vt λέπτος ὁ λίθος: at quis dicat tibiæ vacuitatem λεπτὴν: ſanè dubito: rectè Theodorus, *arctior*, dixit: quoniam eſt πάλιν, dixerat enim στενώτερος,

CLXV. ARISTOTELES.

ΤΗ'ν δὲ κοιλίαν, σαρκώδη καὶ στερεὰν οἱ πλεῖστοι ἔχουσι, καὶ ἔσωθεν ἐν δέρμα ἰσχυρὸν, καὶ ἀφαιρούμενον ἀπὸ τοῦ σαρκώδους.

PLurimæ auium ventriculum carnoſum atque compactum habent: pelle interiore robuſta, etiam cum à carnoſo ablata eſt.

Digitized by Google

CAESAR.

NVNC declarat ventriculi conſtitutionem: στιφρὸν compactum ſignificat. Theodorus malè *Calloſum*: neque enim callus id eſt.

Ἀφαιρούμενον: non dicit *facultatem auferendi*, vt interpretatus eſt Theodorus: ſed voluit innuere, etiam tunc eſſe robuſtam pellem cùm ablata eſt: ac ſanà id ita eſſe quotidie videmus.

In Theodori quoque codice puto mendoſè legi, *cruſtatis*, atque æquè ſanè haud ſcio, quid eius loco ſubſtituamus.

CLXVI. ARISTOTELES.

ΟἹ δὲ, πρόλοβον μὲν οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἀντὶ τούτου τὸν στόμαχον εὐρὺν καὶ πλατὺν, ἢ δι' ὅλου, ἢ πρὸς τὴν κοιλίαν τείνοντα, οἷον κολοιὸς, καὶ κόραξ, καὶ κορώνη. ἔχει δὲ καὶ ὄρτυξ τοῦ στομάχου τὸ πλατὺ κάτω. καὶ ὁ αἰγοκέφαλος μικρὸν εὐρύτερον τὸ κάτω, καὶ ἡ γλαύξ. νῆττα δὲ καὶ χὴν, καὶ λάρος, [καὶ] καταῤῥάκτης, καὶ ὠτὶς, τὸν στόμαχον εὐρὺν καὶ πλατὺν ὅλον. καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τῶν ὀρνίθων ὁμοίως.

QVadam quæ ingluuie carent, eius vice habent gulam capacem ac latam, aut totam quæ iungitur ventriculo. Quales monedulæ, corui, cornices. In coturnice ventriculi ima pars latior eſt, capaciuſcula quoque in capripite: item noctuæ. Anas, anſer, gauia, mergula, tarda, gulam amplam & latam totam; quemadmodum multæ aues aliæ.

CAESAR.

REPETIT nunc alteram partem propoſiti: ſcilicet differentiam auis inter ſe: & explicat ſupplementa naturæ.

Dixit εὐρὺν καὶ πλατὺν: τὸ πλατὺς ſuperficiem in latitudine ſignificat: τὸ εὖρος capacitatem ipſam.

Καταῤῥάκτην *mergulam* interpretati ſumus παρὰ τὸ καταῤῥαίνειν.

Ὠτίδα *tardam* ex Plinio. *Auritillam* ſi licet, potes dicere.

CLXVII. ARISTOTELES.

ἜΝιοι δὲ τὴν κοιλίαν αὐτὴν ἔχουσιν ὁμοίαν πρόλοβῳ, οἷον ἡ κεγχρεΐς.

ALiis ventriculus ingluuiei ſimilis eſt: vt tinnunculo.

CÆSAR.

PRIMA differentia erat habere ingluuiem: altera habere eius vice gulam amplam. Tertia nunc eſt habere ventriculum ingluuiei ſimilem.

CLXVIII. ARISTOTELES.

ἜΣτι δὲ ἃ οὐκ ἔχει οὔτε τὸν στόμαχον, οὔτε τὸν πρόλοβον εὐρὺν, ἀλλὰ τὴν κοιλίαν μακρὰν, ὅσα μικρὰ τῶν ὀρνίθων, οἷον χελιδὼν, καὶ στρουθός.

SVnt quæ neque gulam, neque ingluuiem amplam, ſed ventriculum longum habent: quale genus auicularum: hirundo, & paſſer.

CAESAR.

C AE S A R.

QVarta differentia, ſine gula, ſine ingluuie: ſed ventriculum ab ore ad inteſtina porrectum quæ habeant.

CLXIX. A R I S T O T E L E S.

Ὀλίγοι δ' οὔτε τὸν πρόλοβον ἔχουσιν, οὔτε τὸν στόμαχον εὐρύν, ἀλλὰ σφόδρα μακρόν, ὅσοι τὸν αὐχένα μακρὸν ἔχουσιν, οἷον πορφυρίων. σχεδὸν δ' οὗτοι καὶ τὸ περίττωμα ὑγρότερον τῶν ἄλλων προΐενται πάντες.

PAucæ quibus, neque ingluuies, neque gula ampla eſt: ſed valde longa: ſanè quibus collum item longum eſt, qualis porphyrio: Hæ ferè liquidius præ cæteris excernunt.

C AE S A R.

QVINTVM diſcrimen earum quæ neque ingluuiem, neque pro ingluuie gulæ obtinent amplitudinem: ſed longam eam habent. Addit loci rationem, ſicut faciebat in ſerpentibus: quoniam, inquit, collum longum eſt: ponit exemplum Porphyrionis: in fine ſtatuit affectionem huius generis. Quoniam liquidius quiddam præ cæteris deiiciunt.

Theodorus pro deiicere, *reÿcere* malè poſuit: niſi mendum ſit in codice.

Maluimus ὑγρότερον *liquidius*, quàm *humidius*: efficacia enim in noſtra voce maior.

CLXX. A R I S T O T E L E S.

Ὁ δ' ὀρτυξ ἰδίως ταῦτα ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους. ἔχει γὰρ καὶ πρόλοβον, καὶ πρὸ τῆς γαστρὸς τὸν στόμαχον εὐρὺ καὶ πλάτος ἔχοντα. διέχει δὲ ὁ πρόλοβος τοῦ πρὸ τῆς γαστρὸς στομάχου συχνόν, ὡς κατὰ μέγεθος.

COturnici, peculiare præter cæteras; ingluuies ſimul & præ ventre gula, ampla latitudine: tum ingluuies ab gulæ parte quæ ventris eſt, multùm diſtat pro magnitudine.

C AE S A R.

SEXTA differentia earum quibus & ingluuies eſt, & ampla gula, quæ ingluuiei loco in multis eſſe videbatur. Declarat ſecundo loco ingluuiei ſitum. Dicítque διέχει ἀπὸ τοῦ τῆς γαστρὸς στομάχου: vbi notandum quòd γαστέρα nominat, quod ſupra κοιλίαν: præterea neſcio quomodo vocat στόμαχον τῆς γαστρός. Nam gulam ventris quis dicat? Theodorus vt mitigaret orationis duritiem appoſuit vocem illam, *propinqua*: ſanè fortaſſe corruptus eſt codex. Nota etiam vocem συχνόν.

CLXXI. A R I S T O T E L E S.

Ἔχουσι δὲ καὶ λεπτὸν τὸ ἔντερον αἱ πλεῖστοι, καὶ ἁπλοῦν ἀναλυόμενον.

SVnt auium complurimæ tenui inteſtino, eodémque ſimplici, ſi explicetur.

C Æ S A R.

PROPRIIS affectionibus ſuo cuique generi attributis, nunc communem naturam declarat. Dicit ſimplex eſſe inteſtinum ſi explicetur. Namque ſic vt natura comparatum eſt, maius ſimplex apparet.

Theodorus τὸ ἀναλυόμενον : *& ſimplex reſolui poteſt* : minùs planè aſſecutus.

CLXXII. ARISTOTELES

Τὰς δ' ἀποφυάδας ἀπολελυμένας ἔχουσιν οἱ ὄρνιθες, καθάπερ εἴρηται, ὀλίγας, καὶ οὐκ ἄνωθεν, ὥσπερ οἱ ἰχθύες, ἀλλὰ κάτωθεν κατὰ τὴν τοῦ ἐντέρου τελευτήν. ἔχουσι δ' οὐ πάντες, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι, οἷον ἀλεκτρυών, πέρδιξ, νῆττα, νυκτικόραξ, λόκαλος, [ἀσκάλαφος,] χὴν, κύκνος, ὠτὶς, γλαύξ. ἔχουσι δὲ καὶ τῶν σμικρῶν τινὲς, ἀλλὰ σμικρὰ πάμπαν, οἷον στρουθός.

APpendices auium explicatæ ſunt: ſed quemadmodum diximus paucæ, neque ſupernè, vt piſcibus, ſed in ima parte ad extrema inteſtini. Itaque non omnibus ſed maximæ tamen parti. Talis eſt gallus, perdix, anas, noct cornus, cocalus, aſcalaphus, anſer, olor, auritilla, noctua. Eaſdem etiam in minuſculorum genere auicularum inuenias: Sed admodum puſillas, vt in paſſere.

CAESAR.

TOTO ambitu auium tribuit appendices, ſed alias maioribus aut minoribus.

In codice Græco λόκαλος. in Latino *Ciconia*. Sed cocalus eſt auis candida in marinis æſtuarijs è piſciculis victum quæritans: pedibus rubris: ſpeculata prædam in ſummo æquore laſciuientem de improuiſo demiſſa pedibus capit: magnitudine eſt quaſi palumbæ. Aſcalaphus quænam ſit auis, neque amplius ex Ariſtotele, neque vſquam è Plinio aut ex Æliano deprehendere potuimus. Sed Ouidius inter fabulas oſtendit eſſe bubonis ſpem. Quare & hic & alibi animaduertendum an Ariſtoteles eandem rem diuerſis nominibus indicârit.

FINIS LIBRI SECVNDI.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΙΣΤΟ-ρίας τὸ Γ.

ARISTOTELIS HISTORIÆ DE ANIMALIBVS Liber III.

CAPVT PRIMVM,

De ſitu membrorum quæ ad generationem pertinent.

I. ARISTOTELES.

ΠΕΡΙ μὲν οὖν τῶν ἄλλων μορίων τῶν ἐντὸς εἴρηται, καὶ πόσα καὶ ποῖα ἄττα, καὶ τίνας ἔχει πρὸς ἄλληλα διαφοράς· λοιπὸν δὲ περὶ τῶν εἰς τὴν γένεσιν συντελούντων μορίων εἰπεῖν. ταῦτα γὰρ τοῖς μὲν θήλεσι πᾶσιν ἐντός ἐστι· τὰ δὲ τῶν ἀρρένων, διαφορὰς ἔχει πλείους.

DE interioribus partibus, déque earum numero, qualitatibus, mutuiſque differentijs hactenus: reliquum eſt, vt de ijs quæ ad animantium generationem pertinent diſſeramus. Hæ enim fœminis omnibus intus ſunt: in maribus autem compluribus, iiſque diuerſis conſtant rationibus.

CÆSAR.

PROPTEREA quòd ſummam inſtituti ſui ita partitus fuerat, vt ſeorſum interiores partes ab exterioribus contemplaretur. Icircò videtur coactus fuiſſe, vt ſeparatim librum conſcriberet, de ijs partibus quæ ad generationem pertinerent. Reddit enim rationem: propterea, inquit, quòd quanquam fœminis interiores ſunt, tamen maribus non eadem conſtant ratione: ſed alijs intus, alijs extra ſunt. Hoc eſt quod dicebat: ταῦτα γάρ: vox enim γὰρ, vult declarare τὸ λοιπόν: quare reſtet nunc de his dicere: neque ſimul cum alijs eas deſcripſerit. Verùm ſanè commodiùs facturus fuerit: ſi hanc harum partium hiſtoriam cum ſuperiori libro coniunxiſſet: atque à conſimilibus partibus hunc eſſet auſpicatus tertium. Sic namque fecit in libro primo: ſic in hoc tertio: vt poſt partes quæ ad indiuiduum pertinent, ſubdat partes quæ ad ſpeciem ſpectant: ſcilicet membra generationis. Generatio enim propter ſpeciem eſt.

Nota locutionem minus rotundã Ariſtotelis: περὶ μὲν τῶν ἄλλων μορίων τῶν ἐντός nõ rectè ἄλλων: nã mẽbra generationis, aut non omnibus interiora; aut ſi interiora ergo malè diſiũxit toto libro. τῶν εἰς τὴν γένεσιν συντελούντων. Theodorus. *Quæ ad generationem miniſtrant* valde vereor ne ſit peſſima locutio: συντελεῖν eſt *conferre ad munia publica.*

Idem τὸ γὰρ, *de quo ſupra diximus,* & ignorauit vim & neglexit.

II. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν γὰρ ὅλως τῶν ἐναίμων ζώων οὐκ ἔχει ὄρχεις· τὰ δὲ, ἔχει μὲν, ἐντὸς δὲ ἔχει. καὶ τῶν ἐντὸς ἐχόντων τὰ μὲν, πρὸς τῇ ὀσφύϊ ἔχει, περὶ τὸν τῶν νεφρῶν τόπον τὰ δὲ, πρὸς τῇ γαστρί· τὰ δὲ, ἐκτός.

QVæ enim ſanguine conſtant animalia, partim teſtibus carent: partim habent, ſed intus. Atque horum quidem alijs ſiti ſunt ad lumbos circa renum regionẽ, alijs verò ad ventrem. Partim habẽt extra.

CÆSAR

C AE S A R.

CVM membra generationis ſint teſtes & penis, aut ſi quid horum loco ſubſtitutum eſt, à teſtium differentijs incipit. Sic in animalibus ſanguinis quibuſdam teſtes inuenias, in quibuſdam nullos: ſecunda differentia quæ teſtes habent, ea intus aut foris: quæ intus, aut ad lumbos, aut ad ventrem: id exactiùs explicemus. Sunt teſtes omnibus gemini, præterquàm buteoni, qui propterea *τριόρχης* dicitur: differentia eorum à ſitu, quoniam pecori & iumentis inter fœmina: homini ante fœmina, ſuibus retrò ad fœmina: Delphino aluo extrema: auibus ad lumbos. Item homini penſiles, pecori, iumentis, & maximè equis: ſuibus ſubnexi: felibus affixi: à figura: ſubrotundi penè omnibus. Delphino oblongi à magnitudine: grandiſſimi equis & ſuibus: homini mediocres, & cani: felibus puſilli: ſerpentibus nulli: item piſcibus, ſed eorum loco venæ.

Theodorus laſciuiuſcula oratione vſus eſt, cùm dixit, *aut aluo crediti ſunt.*

III. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ αἰδοῖον, τούτων τοῖς μὲν συνήρτηται πρὸς τὴν γαστέρα, τοῖς δ' ἀφεῖται, καθάπερ καὶ οἱ ὄρχεις.

ATque his quidem genitale partim ventri appenſum cohæret: partim demiſſum eſt quemadmodum & teſtes.

C Æ S A R.

ALTERAM partem genitalium ponit: ſcilicet veretrum: attribuítque eaſdem differentias duas, quas & teſtibus: adhærendi & pendendi.

Theodorus hanc diuiſionem attribuit his tantùm quibus teſtes foris pendent, ita coarctauit τούτων ad ea tantùm animalia: minus rectè; de omnibus enim intelligit quibus veretrum datum eſt: ſicut elephanto teſtes intus ſunt, genitale tamen ventri hæret.

συνήρτηται. *aluo annexum ſuſtinetur*: melius nos; *cohæret appenſum*, præterea aluus interior ventris pars eſt: nemo enim exteriorem aluum Latinè dicat.

IIII. ARISTOTELES.

Πρὸς [δὲ] τὴν γαστέρα συνήρτηται ἄλλως τοῖς τ' ἐμπροσθουρητικοῖς καὶ τοῖς ὀπισθουρητικοῖς.

QVin alio modo ijs quæ antrorſum, & alio ijs quæ retrorſum vrinam reddūt, cohæret ventri.

C AE S A R.

MInutiùs ſecat τὸ συνήρτηται per differentias quas ſuperioribus libris ſtatuit, inter ea quæ antrorſum, & ea quæ retrorſum mingunt.

Non auſim Theodori vti locutione, qui *ex aduerſo* interpretatur τὸ ἐμπροσθουρητικόν: nā quanquam bona oratio eſt: tamen ambiguitas iuſsit me abſtinere. Nam Camelus cùm mingit atque ego ponè ſto, auerſus ex auerſo mingit.

V. ARISTOTELES.

Τῶν μὲν οὖν ἰχθύων οὐδεὶς ὄρχεις ἔχει, οὐδ' εἴ τι ἄλλο ἔχει βράγχια, οὐδὲ τὸ τῶν ὄφεων γένος ἅπαν, οὐδ' ὅλως ἄπουν οὐδέν, ὅσα μὴ ζῳοτοκεῖ ἐν αὑτοῖς.

PIſcium igitur nulli teſtes, neque ſi quid prætereà branchijs præditum eſt. Caret quoque ſerpentum genus vniuerſum. Omnino verò animantes omnes quibus à natura pedes dati non ſunt: niſi ſi qua animal in ſeipſis concipiunt.

CAESAR.

OSTENDIT teſtium habitum: nunc priuationem aufert à piſcibus: amplificat propoſitionem eùm aufert ab omni genere branchiato: ab omni genere ſerpentum: ab omni genere pedibus carente: poſtremò moderatur, eùm dicit, *niſi ſi qua animal concipiunt.* Quibus verbis cetacea aliquot, atque inter ea delphinum tollit: quibus piſcium nomen negatum ab Ariſtotele: & à natura branchiæ datæ, pedes negati.

VI. ARISTOTELES.

Οἱ δ' ὄρνιθες, ἔχουσι μὲν ὄρχεις, ἔχουσι δ' ἐντὸς πρὸς τῇ ὀσφύϊ. καὶ τῶν τετραπόδων ὅσα ᾠοτοκεῖ, τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον· οἷον σαῦρα, καὶ χελώνη, καὶ κροκόδειλος· καὶ τῶν ζωοτόκων, ἐχῖνος.

Aves autē teſtibus prædita ſunt: ſed eos intus ad lumbos habent. Quemadmodum & quæ drupedes oua parientes: lacerta, teſtudo, crocodilus: & inter eas quæ animal pariunt Erinaceus.

CÆSAR.

Redit ad habitum: in genere auium: ſitúmque declarat: communicat eum cum quadrupedibus ouiparis in vniuerſum: at ijs quæ animal pariunt, non niſi vni Erinaceo.

VII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ τῶν ἐντὸς ἐχόντων, πρὸς τῇ γαστρὶ ἔχει· οἷον, τῶν ἀπόδων μὲν, δελφὶς· τῶν δὲ τετραπόδων καὶ ζωοτόκων, ἐλέφας·

Quibus teſtes intus ſunt, ijs ventri hærent: vt inter ea quæ pedibus carent Delphino. Inter quadrupedes quæ animal pariunt elephanto.

CAESAR.

Alteram differentiam ponit: in ſuperiore lumbis hærebant: in hac ventri. Diuerſas genere latiore ſpecies ponit, quippe marinam pedibus carentem, & terreſtrem quadrupedem. Vt intelligamus naturæ conſilia eſſe obſcuriſſima. Cùm ex tanto diſtent, hoc conuenire, & à propioribus ſpeciebus diſſidere.

VIII. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ἄλλα, φανερούς ἔχει· ἡ δ' ἐξάρτησις ἡ πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ τὸν τόπον τὸν συνεχῆ, τίνα διαφορὰν ἔχει, πρότερον εἴρηται. τοῖς μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ὄπισθεν συνεχεῖς, καὶ οὐκ ἀπηρτημένοι εἰσὶν, οἷον τῷ γένει τῷ τῶν ὑῶν· τοῖς δὲ ἀπηρτημένοι, καθάπερ τοῖς ἀνθρώποις·

Alijs in aperto ſunt. At quomodo quoque loco ſiue ad ventrem, ſiue prope eum appenſi ſint, iam dictum eſt. Quibuſdam enim pone continenter hærent, non pendent, quemadmodum ſuillo generi: alijs penduli ſunt vt homini.

CAESAR.

Ponit differentiam quam exequitur dupliciter: quibus, inquit, manifeſti ſunt teſtes, aut retrorſum vrinam faciunt, ergo continenter cohærent ijs: aut antrorſum mingunt, vt homines, quibus & penduli ſunt.

Theodorus de ſuo addidit, *tremuli.*

IX.

Digitized by Google

IX. ARISTOTELES.

Οἱ μὲν οὖν ἰχθύες ὄρχεις μὲν οὐκ ἔχουσιν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, οὐδ᾽ οἱ ὄφεις. πόρους δὲ δύο ἔχουσιν, ἀπὸ τοῦ ὑποζώματος ἠρτημένους ἐφ᾽ ἑκάτερα τῆς ῥάχεως, συνάπτοντας εἰς ἕνα ἄνωθεν πόρον, ἄχρι τῆς τοῦ περιττώματος ἐξόδου. τὸ δὲ ἄνωθεν λέγομεν, τὸ πρὸς τὴν ἄκανθαν. οὗτοι δὲ γίνονται περὶ τὴν ὥραν τῆς ὀχείας θοροῦ πλήρεις, καὶ θλιβομένων ἐξέρχεται τὸ σπέρμα λευκόν. αὐτοὶ δὲ πρὸς αὑτοὺς ἣν ἔχουσι διαφοράν, ἔκ τε τῶν ἀνατομῶν θεωρεῖν δεῖ, καὶ ὕστερον λεχθήσεται ἐν τοῖς περὶ ἕκαστον αὐτῶν ἰδίοις ἀκριβέστερον.

Piſces igitur atque ſerpentes quemadmodum ſupra dictum eſt teſtibus carent: ſed præcordijs appenſos ad latus vtrumque dorſi, ad excrementi vſque exitum, de ſuperiore loco inter ſe in vnum commiſſos meatus habent duos. Intelligo locum ſuperiorem eum qui ſpinæ adiacet. Ij meatus coïtus tempore genitali ſemine turgent; vnde candida genitura attritu eliciatur. Eorum autem diuerſa natura, tum ex diſſectionum ratione contemplari oportet, tum à nobis dicetur, cùm quid cuique natura peculiariter comparatum ſit, ſigillatim exactiùs diſſeremus.

C. AE S A R.

Teſtivm habitum & priuationem poſuit ſupra: nunc pro habitu ſtatuit proportionem in duobus generibus magnis: piſcibus enim & ſerpentibus attribuit pro teſtibus, meatus: eorum originem à præcordijs, finem ad exitum excrementi: tractum ab latere vtroque dorſi deſcribit. Quem locum non πρανῆ vt ſemper, ſed vt nos ſuperiorem vocat. Nam alibi ſuperius & inferius ratione capitis aut caudæ in his deſcribit. Itaque ſeipſum declarauit, cùm dixit, Voco autem ſuperiorem locum eum qui ſpinæ adiacet. Hinc oſtendit eorundem meatuum conſtitutionem. Quoniam in vnum coëant: locum quoque coïtionis declarat tam initij quàm finis. Initium ad ſpinam, finem ad foramen excrementorum. Poſt hæc declarat meatuum affectionem: Coïtus tempore impleri ſemine genitali; quod deprehenſum eſt: quoniam ſi exprimantur, illud expuant,. Seminis illius qualitatem docet: album ſcilicet. Quoniam autem non vno modo meatus iſti conſtituti ſunt, iccirco & reijcit nos ad diſſectionem animalium, & pollicetur in hiſtoria minutiore, cùm de ſingulis generibus prodet, exactiùs ſeſe dicturum: ſanè ſextum huius hiſtoriæ librum indicat.

Dixit primò ῥάχεως: mox ἄκανθαν: locus idem ſignificatur: ſicut cùm poſuit θορὸν, & σπέρμα. Declarauimus γονὴν animalium tantùm eſſe, σπέρμα communius: θορὸς autem quaſi adiectiuum quoddam τῆς γονῆς eſt, ab impetu quo exilit.

Neſcio an ſatis circunſpecta ſit oratio Theodori, cùm dixit: *binos meatus vtrumque ſpinæ latus perreptare*: omitto verbum *perreptare*, duriſſima tranſlatione. Neque enim mouentur meatus illi, ſed continuo tractu occupant: at ſinguli tantùm meatus vtrinque non bini ſunt.

Theodorus ἀπηρτημένους *ex-exortos* dicit maximo periculo: neque enim quodcumque cuique rei appenſum eſt, continuò exortum dicimus: verumtamen dixit Theodorus: ſed quod interpretabatur parum fideliter ſequutus eſt. ἔξοδον *oſtium* potius, quàm *exitum* minus rectè dixit Theodorus. *Oſtium* ad ingreſſum prima ſignificatione conſtitutum fuit: ſic oſtia fluuiorum pro portubus appellârunt nautæ.

θλιβομένων. Theodorus *attritu mutuo ſemen effluit*: quaſi arctauerit hanc ſententiam ad coïtum tantùm quem peragunt piſces attritu mutuo. Verùm Ariſtoteles vt indicaret tempore coitus turgidos eſſe ſemine, probauit quotidiana experientia: captorum piſcium ventrem digito ſi premas, exit ſemen illud, quos eò carius vendunt piſcatores, clamitántque eos lactantes eſſe.

X. ARISTOTELES.

Ὅσα δὲ ᾠοτοκεῖ, ἢ δίποδα ὄντα, ἢ τετράποδα, πάντ᾽ ἔχει ὄρχεις πρὸς τῇ ὀσφύϊ, κάτωθεν τοῦ διαζώματος, τὰ μὲν λευκοτέρους, τὰ δ᾽ ὠχροτε-

Oviparis animantibus ſiue bipedibus, ſiue quadrupedibus, omnibus ad lumbos, ſub ſepto ſiti ſunt teſtes: alijs candidiores, aliis pallidiores tenui-

bus

ἔχουσι, λεπτοῖς πάμπαν φλεβίοις περιεχομένους. καὶ ἀφ᾽ ἑκατέρου τείνει πόρος συνάπτων εἰς ἕνα, καθάπερ καὶ τοῖς ἰχθύσιν, ὑπὲρ τῆς τοῦ περιττώματος ἐξόδου.

bus admodum ambiti venulis: quorum ab vtroque ſinguli meatus in vnum coëunt, quemadmodum & piſcibus ſupra exitum excrementi.

CÆSAR.

DIFFERENTIAM teſtium, qui intus poſiti ſunt ouiparis, declarat, quod ad ſitum pertinet. Deinde colorem, tum habitum: amiciuntur enim venulis. Poſtremò officium tranſmittendi ſemen per meatus: vt in piſcibus.

Theodorus: *ſicut agi in piſcibus dictum eſt,* nihil tamen agitur: neque enim Latinè id accommodare poſſis.

XI. ARISTOTELES.

Τοῦτο δ᾽ ἐστὶν αἰδοῖον, ὃ τοῖς μὲν μικροῖς ἄδηλον, ἐν δὲ τοῖς μείζοσιν, οἷον ἐν χηνὶ καὶ τοῖς τηλικούτοις, φανερώτερον γίνεται, ὅταν ἡ ὀχεία πρόσφατος ᾖ.

ID verò genitale eſt, quod in minuſculis non apparet: in maioribus, cuiuſmodi anſeres, atque aliæ ſimilis magnitudinis ſunt, manifeſtiùs extat, cùm recens inierint.

CÆSAR.

IN piſcibus non niſi attritu peragitur coïtus, nulla parte extante. At quæ pedibus prædita oua pariunt id plus habent, quòd meatus duo, non ſolùm vt in piſcibus in vnum coëunt ad exitum excrementorum, ſed exit vnum id in coïtu. Sed in minoribus auiculis non apparere. Anſeribus valde longum pendulúmque quiddam prominet, cùm de tergo fœminæ deſcendunt. Hoc igitur appellat eorum genitale.

ὀχεία πρόσφατος *recens:* nam, vt dicimus *præ oculis, præ manibus* πρὸ ποδῶν, de ijs rebus quæ in promptu ſunt. Ita πρόσφατος quaſi *præ ore, præ ſermone.* παρὰ τὸ φάσθαι: niſi malis παρὰ τὸ φαίνεσθαι, quod potius eſſet πρόσφαντος.

XII. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ πόροι, καὶ τοῖς ἰχθύσι καὶ τούτοις προσπεφύκασι πρὸς τῇ ὀσφύϊ ὑποκάτω τῆς κοιλίας καὶ τῶν ἐντέρων, μεταξὺ τῆς μεγάλης φλεβός, ἀφ᾽ ἧς τείνουσι πόροι εἰς ἑκάτερον τῶν ὀρχέων.

MEatus autem tam his quàm piſcibus ab natura annexi ſunt in lumbis, ſub ventre & inteſtinis, ad medium vena magnæ: de qua intenduntur meatus ad vtrumque teſtium.

CÆSAR.

POST differentiam genitalis & teſtium, inter ouipara pedibus carentia, ſcilicet ſerpentes & piſces: ponit communem naturam meatuum, eorúmque ſitum declarat.

μεταξὺ τῆς μεγάλης φλεβός. Theodorus *inter venam maiorem*, malè: neque enim meatus inter maiorem venam ſunt. Nam quæ eſt hæc locutio? *inter venam maiorem* & quid? Sed *ad medium magnæ venæ* dicendum eſt: à qua, & à quo loco diriguntur ad teſtes.

Ariſtoteles cùm πόρους in ore haberet, déque his loqueretur; neque multa verba feciſſet, tamen repetiit fruſtrà: ἀφ᾽ ἧς τείνουσι πόροι: dixiſſet αὐτοί.

XIII. ARISTOTELES.

Ὥσπερ δὲ τοῖς ἰχθύσι, περὶ μὲν τὴν ὥραν τῆς ὀχείας θορός τε φαίνεται ἐνὼν, καὶ οἱ πόροι σφόδρα δῆλοι· ὅταν δὲ παρέλθῃ ἡ ὥρα, ἄδηλοι καὶ οἱ πόροι ἐνίοτε· οὕτω καὶ τῶν ὀρνίθων οἱ ὄρχεις, πρὶν μὲν ὀχεύειν, οἱ μὲν μικρούς, οἱ δὲ πάμπαν ἀδήλους ἔχουσιν· ὅταν δὲ ὀχεύωσι, σφόδρα μεγάλους ἔχουσιν. ἐπιδηλότατα δὲ τοῦτο συμβαίνει ταῖς φάτταις, καὶ τοῖς πέρδιξιν· ὥς τε οἴονταί ἐνίοτε οὐδ' ἔχειν τοῦ χειμῶνος ὄρχεις αὐτούς.

Quemadmodum autẽ piſcibus coïtus tempore, & ſemen ineſſe videtur, & meatus cõſpicui valde ſunt, poſt id verò tempus, etiam meatus ipſi interdũ nulli apparent: ſic auium quoque teſtibus vſuuenit. Nam antequàm coëant, partim earum exiguos, partim omnino minimè manifeſtos habent. Cùm autem coëunt valde magnos obtinent. Planiſsimè autẽ hoc in palũbis, atq; perdicibus deprehẽdas. Quamobrẽ ne vllos quidẽ eſſe per hyemẽ ipſis quidã ſunt arbitrati.

CÆSAR.

Comparavit meatuum ſubſtantiam in piſcibus cum auium teſtibus: nunc eorum officium comparat: aitque coïtus tempore in piſcibus meatus, in auibus teſtes grandes eſſe, atque turgidos: poſt id tempus, aut nullos videri: aut quibus inuenias, eos puſillos deprehendas: ponit exemplum peculiare in palumbis atque perdicibus: poſtremò quorundam opinionem qui hæc genera per hyemem carere putarent. Hanc eandem ſententiam ponit libro ſexto *Hiſtoriarum* cap. IX. vt Theodorus ſecat: & primo de *Generatione* cap. IIII.

Ariſtoteles poſuit coïtus tempore μεγάλους: extra id tempus tria: μικρούς, ἀδήλους, οὐδ' ἔχειν.

Dixit ἄδηλοι καὶ οἱ πόροι: quoniam dixerat καὶ θορὸς, καὶ πόροι: nunc vnico membro vtrique reſpondet per copulatiuam: καὶ οἱ πόροι: mira breuitate: id eſt, *non ſolum abit ſemen, ſed meatus nulli videntur.*

Laxiùs locutus eſt πρὶν μὲν ὀχεύειν: actionem pro tempore poſuit. Nam antequam coëant turgidos habent coïtus tempore.

Theodorus, θορὸς, *lentorem* nimis licenter dixit. Idem, πόροι σφόδρα δῆλοι *meatus latiſsimè patent*: malè: neque enim latiſſimè patent, ſed teretes ſunt, ac turgidi.

XIIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ ἐν τῷ πρόσθεν ἐχόντων τοὺς ὄρχεις, οἱ μὲν ἐντὸς ἔχουσι πρὸς τῇ γαστρὶ, καθάπερ δελφίς· οἱ δὲ, ἐκτὸς ἐν τῷ φανερῷ, πρὸς τῷ τέλει τῆς γαστρός. τούτοις δὲ τὰ μὲν ἄλλα τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον· διαφέρουσι δὲ, ὅτι οἱ μὲν αὐτοὶ ἔχουσι καθ' αὑτοὺς τοὺς ὄρχεις, οἱ δ' ἐν τῇ καλουμένῃ ὀσχέῃ, ὅσοι ἔξωθεν.

Quibus teſtes in anteriori parte ſiti ſunt: horum nonnullis hærent intus ventri, vt Delphino: alijs extra ad extremum ventrem palàm. Atq; his ſanè cum cætera conueniant, sũ hoc differunt: quòd illis per ſeipſi hærent teſtes: in ijs autem quibus extra ſunt, ſibi ſcroto continentur.

CÆSAR.

Accepit aliam differentiam eorum qui in anteriore parte habent teſtes: eámque diuidit: intus & extra habitum eundem dicit: niſi quòd intus qui ſunt per ſeipſi hæreant: qui extra in ſcroto contineantur.

καθ' αὑτοὺς, id eſt *ſuopte adminiculo, non ſcroti opera in quo pendent.* Theodorus potius expoſuit quàm tranſtulit, cum dixit: *nulla cute obductos*: ſicut cum dixit, *coniectos in conceptaculum, quod ſcrotum vocamus.*

ARIST.

XV. ARISTOTELES.

Αὐτοὶ δ' οἱ ὄρχεις ἐν πᾶσι τοῖς πεζοῖς καὶ ζῳοτόκοις, τὸν δ' ἔχουσι τὸν τρόπον. τείνουσιν ἐκ τῆς ἀορτῆς πόροι φλεβικοὶ, μέχρι τῆς κεφαλῆς ἑκατέρου τοῦ ὄρχεως· καὶ ἄλλοι [δὲ] ἀπὸ τῶν νεφρῶν δύο. εἰσὶ δ' οὗτοι μὲν, αἱματώδεις· οἱ δ' ἐκ τῆς ἀορτῆς, ἄναιμοι. ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς πρὸς αὐτῷ τῷ ὄρχει, πόρος ἐστὶ πυκνότερος ἐκείνου καὶ νευρωδέστερος, ὃς ἀνακάμπτει πάλιν ἐν ἑκατέρῳ τῷ ὄρχει πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄρχεως. ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς, ἑκάτεροι πάλιν εἰς ταὐτὸ συνάπτουσι, εἰς τὸ πρόσθεν ἐπὶ τὸ αἰδοῖον. οἱ δ' ἐπανακάμπτοντες πόροι, καὶ προσκαθήμενοι τοῖς ὄρχεσιν, ὑμένι περιειλημμένοι εἰσὶ τῷ αὐτῷ· ὥστε δοκεῖν ἕνα εἶναι πόρον, ἐὰν μὴ διέλῃ τὸν ὑμένα τίς. ὁ μὲν οὖν προσκαθήμενος πόρος, ἔτι αἱματώδες ἔχει τὸ ὑγρὸν ἧττον μέντοι τῶν ἄνω τῶν ἐκ τῆς ἀορτῆς. ἐν δὲ τοῖς ἐπανακάμπτουσιν εἰς τὸν καυλὸν τὸν ἐν τῷ αἰδοίῳ, λευκή ἐστιν ἡ ὑγρότης.

In omni genere animantium quæ humi agitant, atque animal pariunt, ſic teſtes ſunt conſtituti. Meatus venarum ſpecie ab aorta ad vtriuſque teſtis caput tendunt. Tum alteri duo ab renibus, ſed ſanguinem ij continent, illi de aorta nullum: ab ipſo teſtis capite meatus eſt illo denſior atque neruoſior, qui vtroque in teſte reciprocat, rurſus ad caput: à quo capite vterque in vnum coït prorſum ad genitale: atque ij meatus quos reciprocare diximus, & ij qui teſtibus applicantur, eadem membrana ambiuntur, adeò, vt niſi membranam diſiungas vnus meatus eſſe videatur: is meatus quem applicatum diximus, etiamnum ſanguinolentum continet humorem: licèt minùs quàm ij qui aorta demittuntur: At in ijs, quos reciprocare ad tubum genitalis indicabamus, candidus humor continetur.

CAESAR.

SVPRA ſeorſum teſtiũ atque meatuum naturam, ſitum, habitum, officium, & declarauit, & ſuæ quodque ſpeciei attributum agnouit. Nunc exactius eadem omnia, ac præterea connexionem, ſeriémque ipſam ac conſilia naturæ perſcrutatur. Ab aorta duo vaſa ſeminalia demiſſa ad ſumma teſtium euadunt craſſiora, poſtquam ambiunt teſtes ad quorum fundum deducta reciprocant ſurſum ad caput, atque induunt ſeſe in tubum genitalis. Item duo vaſa ab renibus pari ſitu, ſed diſpari officio. Nam hæc ſanguinem continent, illa non. Deinde dicit in his coloratius quid contineri, quàm in ijs quæ iam teſtibus adiacent: vbi autem reciprocant, tum humorem candidum ineſſe. Coniunxit quoque Ariſtoteles τὸ δύο vtriſque: commune ſcilicet, tam ijs qui ab aorta, quàm ijs qui à renibus tendunt. ***** *Deſunt hîc multa quæ dicturus erat ex Galeno* *********

Theodorus ambigua voce *venales* φλεβικοί: vix Romanus intelligat aliud quàm vendibile. Tum addidit venæ nomen, *aortæ*: quod etſi tolerabile eſt, tamen cauendum quoad fieri poſſit. Et diſtinguitur nomen: nam infra Ariſtoteles commune venæ per aortam venam vocat pulſantem & non pulſantem.

Maximè conſiderandum quid intelligat ἐν ἑκατέρῳ τῷ ὄρχει. Quod Theodorus *per vtrumque progreſſus teſtem* tranſtulit: hoc enim valde ambigendum eſt, ſubeátne teſtem, an ambiat. ***** ** *Et hîc quædam deeſſe ex Autoris notis deprehendimus.*

διέλῃ *diuortium feceris*. Theodorus dixit, nimis ambitioſè.

Nota orationem: οἱ δ' ἐπανακάμπτοντες πόροι καὶ προσκαθήμενοι: non dixit καὶ οἱ προσκαθήμενοι: quaſi alios faceret reciprocos & alij adhærentes: ſi enim articulus poſitus eſſet hoc indicaret. At non poſuit; igitur ijdem ſunt: paulò tamen poſt diſtinguit: ὁ μὲν οὖν προσκαθήμενος. Et mox ἐν δὲ τοῖς ἀνακάμπτουσι. Quare Theodorus pro diuerſis interpretatus eſt; & rectè. Nam in deſcriptione figuræ alij atque alij intelliguntur. Sed profectò malè omiſit Ariſtoteles, aut librarius articulum. Intelligit igitur meatus primos eùm demittuntur, quos appellat τείνοντας. Deinde ſecundos, quos καθημένους, & πυκνοτέρους qui capiti teſtium cõmittũtur. Tertio loco τοὺς ἀνακάμπτοντας.

XVI. ARISTOTELES.

Φέρει δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κύστεως πόρος, καὶ συνάπτει ἄνωθεν πρὸς τὸν καυλόν. περὶ τοῦτον δὲ, οἷον κέλυφός ἐστι τὸ καλούμενον αἰδοῖον.

A Veſica quoque meatus dirigitur coïtque ad ſuperiorem tubi partem: Circa quem quaſi putamen eſt quod vocamus genitale.

C Æ S A R.

IN re difficili, difficillima vtitur oratione: neque enim quò tendant ij qui ab renibus demittuntur, dicit. Nunc autem meatum tradit ab veſica: at doceret hunc eſſe meatum qui ab renibus dirigebatur ad vrinam reddendam.

In numero ſingulari incommodius πόρος cùm dicturum ſe videret, συνάπτει: neque adderet cui. Præterea tam hîc quàm ſupra falſum eſt, quòd in vnum iunguntur. συνάπτειν enim eſt *coniungi*: at non coniunguntur: ſed in tubum genitalis coïre verum eſt: at ipſos in vnum coïre meatum ex duobus qui fiat, verum non eſt: at συνάπτειν hoc ſignificat.

Theodorus περὶ τοῦτον καυλὸν interpretatus eſt: atque intellexit τὸν πόρον: at καυλὸν Ariſtoteles: intelligit autem καυλὸν τοῦ αἰδοίου *Canalem*: vnde & *Caula* gregem quæ caperet vacua. Quanquam & res ſolidæ *Caules* appellatæ ſint. Sed hîc Ariſtoteles quod intus vacuum eſt intellexit, cùm dixit πρὸς τὸν καυλὸν συνάπτει.

XVII. ARISTOTELES.

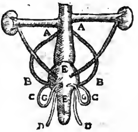
Θεωρείσθω δὲ τὰ εἰρημένα ταῦτα καὶ ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τῆσδε. * * τῶν πόρων ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τῆς ἀρτηρίας, ἐφ' ἧς ἀκεφαλαὶ τῶν ὄρχεων, καὶ οἱ καθήκοντες πόροι, ἐφ' αἷς κκ, οἱ ἀπὸ τούτων πρὸς τῷ ὄρχει καθήμενοι, ἐφ' αἷς τὰ ωω· οἱ δ' ἀνακάμπτοντες ἐφ' οἷς ἡ ὑγρότης ἡ λευκὴ ἐφ' οἷς τὰ ϚϚ. αἰδοῖον, δ. κύστις, ε. ὄρχεις δ', ἐν οἷς τὰ ψψ.

Perſpiciatur ſanè meatuum horũ narratio, ex ſubiecta pictura ſic: initium de aorta, ibi vbi eſt A. Teſtium capita atque ipſi meatus deſcendentes eò, vbi eſt B. meatus qui ab ipſis teſtibus applicantur, vbi ſunt CC. Meatus reciproci quibus humor candidus continetur, vbi ſunt DD. genitale, vbi eſt E. veſica, vbi eſt F. teſtes, vbi ſunt GG.

C Æ S A R.

SVBDIT picturam, quoniam imago eſt rerum propior, quàm nomina. Tum aliis de cauſſis, tum quia oculorum ſenſum magis afficit diuturnitate inſpectionis. At voces ab auribus elabuntur.

Commodiùs autem feciſſet ſi elementorum ordinem ſecutus eſſet: ſic enim memoria tenacior eſſet. Tum autem ſtatim teſtium capita memorat, quos tamen in fine poſuit orationis. Præterea neſcio, an libri mendum ſit, cùm notæ non geminentur in poris deſcendentibus: qui tamen vti cæteri gemini ſunt: poſtremò videndum ab aortáne, an ab emulgentibus vaſa ſeminalia demittantur. Ariſtotelis figura hæc eſt.

A A. Initium ab aorta.
B B. Meatus deſcendentes.
C C. Applicati meatus.
D D. Reciproci meatus.
E. Genitale.
F. Veſica.
G G. Teſtes.

ARIST.

XVIII. ARISTOTELES.

Ἀποτεμνομένων δὲ ἢ ἀφαιρουμένων τῶν ὄρχεων αὐτῶν, ἀνασπῶνται οἱ πόροι ἄνω.

Exectis, ablatíſque teſtibus, retrahuntur ſurſum meatus.

CAESAR.

OSTENDIT quod vbique profitetur, teſtium officium, intendendi meatus, quibus genitale ſemen continetur: abſectis teſtibus igitur rettahuntur illi, neque demittunt ſemen. Hanc autem ſententiam in libris noſtris de *ſemine genitali* declarauimus falſam eſſe. Item in decimo *Hiſtoriarum*.

Neque circumſpectè locutus eſt: ἀποτεμνομένων ἢ ἀφαιρουμένων: quid enim? diſiungitne, *auferre*, ab eo quod eſt *exſecare*? manca certè locutio: diceret prudentius, addendo *alióue quo pacto ablatis*.

XIX. ARISTOTELES.

Διαφθείρουσι δ' αἱ μὲν, ἔτι νέων ὄντων, θλίψει αἱ δ' καὶ ὕστερον ἐκτέμνοντες.

Corrūpunt teſtes duobus modis: aut enim tenellos frangunt: aut etiam firmiore ætate exſecant.

CAESAR.

PROPTEREA quòd dixit ἀποτεμνομένων & ἀφαιρουμένων; iccircò declarat hæc duo quæ olim fieri ſolebant etiam in hominibus. Nunc moribus noſtris non conueniunt: ſed in animalibus cæteris hoſce modos etiamnunc obſeruant. Qua de re alibi plenius locuti ſumus.

Theodorus *nouellos* dixit: ſed aptior vox in plantis quàm in animalibus.

XX. ARISTOTELES.

Συνέβη δ' ἤδη ταῦρον ἐκτμηθέντα, καὶ εὐθὺς ἐπιβάντα, ὀχεῦσαι, καὶ γεννῆσαι.

Euenit aliquando vt Taurus caſtratus illico admiſſus, & inierit, & impleuerit.

CAESAR.

NON vno loco teſtatus hoc eſt Ariſtoteles. Nam & hîc, & primo de *Generatione*, & nono *Hiſtoriarum* idem prodidit, non ſine diſcrimine ſententiæ ſuæ, qui teſtes ad generandum nullo eſſe vſu arbitratus eſt: proptereáque taurus ille ſine teſtibus coiuerit & impleuerit. Verum & hiſtoriæ fidem ambiguam alibi diximus. Quippe doloris acerbitas aliorſum tauti impetum quàm ad Venerem ſtimulârit: & vniuerſam opinionem deleuimus.

CAPVT SECVNDVM.

De vterorum ſitu & differentia.

XXI. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς ὄρχεις τῶν ζώων, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. αἱ δ' ὑστέραι τῶν ἐχόντων ὑστέρας ζώων, οὔτε τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχουσιν, οὔθ' ὅμοιαι πάντων εἰσὶν, ἀλλὰ διαφέρουσι καὶ τῶν ζωοτοκούντων πρὸς ἄλληλα, καὶ τῶν ᾠοτοκούντων.

Hæc de animantium teſtibus. Quæ autem vteros habent, eos non ſolùm eodem ſitos modo, ſed etiam diuerſos nactæ ſunt: ſed tam in ijs quæ animal, quàm in ijs quæ oua pariunt inter ſe differunt.

C Æ S A R.

CVM Ariſtoteles inſtitutam commentationem ita partitus ſit, vt interiora membra ab exterioribus ſit contemplatus: neque enim ſecundùm officia aut fines, membra coniunxit: ſic enim de iecore, corde, venis, & arterijs ſimul diſputâſſet. Quare cùm in maribus teſtes partim extent, partim intus ſiti ſint: at vuluæ omnes intus habentur: commodiùs facturus fuit Theodorus ſi hanc partem ſeparato Capite tranſtuliſſet: præſertim cùm ipſe Ariſtoteles quaſi impoſito fine tranſiliat.

XXII. ARISTOTELES

Διχρόαι μὲν οὖν εἰσὶν ἁπάντων τῶν πρὸς τοῖς ἄρθροις ἐχόντων τὰς ὑστέρας· καὶ τὸ μὲν αὐτῶν, ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι, τὸ δ' ἕτερον, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς ἐστιν. ἡ δὲ ἀρχὴ μία, καὶ τὸ στόμα ἕν, οἷον καυλὸς σαρκώδης σφόδρα καὶ χονδρώδης τοῖς πλείστοις καὶ μεγίστοις. καλεῖται δὲ τούτων τὰ μὲν, ὑστέρα καὶ δελφύς, ὅθεν καὶ ἀδελφοὺς προσαγορεύουσι. μήτρα δ', ὁ καυλὸς καὶ τὸ στόμα τῆς ὑστέρας.

Qui uteri ad genitale poſiti ſunt, ij geminos ſinus habent: alterum in dextra, alterum in læua parte: caterùm principio vno, vnóque ore conſtant quaſi ceruice, eáque carnoſa valde atque cartilaginoſa maxima parti earum quæ notabili ſunt magnitudine. Eorum partes alia vocantur matrix, atque vteri: vnde fratres vterini quoque dicti ſunt. Alia vulua, ceruix ipſa ſcilicet, atque os vterorum.

C Æ S A R.

DECLARAT diſsimilitudinem, & ſitus diuerſitatem. Idémque ait quod Galenus: ſinus geminos, quotum numerum cum papillarum numero æquari falsò putauit: nam & nullis ſinubus multi fœtus continentur. Id quod & Ariſtoteles obſeruauit. Et fœminæ ſeptenos pariunt. Nam quaternos quæ ter pepererit in hac vrbe viuebat cùm hæc ſcriberem. Et canis in Vaſconia nouenos. Deinde declarat & partes & nomina: ſinus, os: dicírque ὑστέραν, καὶ δελφύν, καὶ μήτραν καὶ καυλὸν, καὶ στόμα. Nos matricem quoniam foueat. Et vterum, quoniam ſit ὁ ἕτερος venter, quaſi alter venter. Et vuluam à volendo aut voluendo vt aliqui malunt. Et ceruicem τὸν καυλὸν ex Celſo. Habemus præter has voces, etiam aliud nomen *Locos*: quoniam ſit receſſus quidam in ſinubus: hoc enim apud priſcos ſignificauit verbo Græco λόχος. Matricis verò partes ſinus κόλποι. Cornua obliqua, κεραίας; etiam πλεκτάνας vocat Pollux: qui etiam matricis latera ὤμους vocat quaſi humeros: ſummum eius αὐχὴν τράχηλος: nos *collum* & *ceruicem*: eius aditus *os*. Duæ autem ambiunt fœtum tunicæ: exterior χορίον interior, ἀμνίον. Barbari hanc *animum*, illam ſecundariam, Latini *ſecundas*, Græci illam ὑστέραν dicunt. Tertiam Galenus aſtruit *Allantidem*. Quoniam ἀλλᾶντος ſimilis ſit, oblonga id eſt lucanicæ, aut apexaboni.

Nota locutionem: dixit διχρόαι. Et ſubdit: καὶ τὸ μὲν αὐτῶν τὸ δ' ἕτερον. diuidit & diſiungit ſenſum, non verba: nos Latinè explicatiùs reddidimus.

Appellauit initium ἀρχὴν, ſcilicet ortum eius vbi annexa eſt: vnúmque dixit: ne quis putaret geminum: quot & ſinus: ſicut ex altera parte, vnum quoque os. At Theodorus putauit idem eſſe, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ στόμα. Et laxius interpretatus eſt τὸ ἕν commune.

Iam alibi reprehendimus Theodori locutionem: qui magnitudinem ſæpe interpretatur per verbum *augere*, minus rectè: auctiſſimus eſt pulex cùm amplius non creſcit: ſed nihil ad recens natum elephantum, qui nihil fere dum auctus eſt.

Eſt apud Ariſtotelem argumentum ab vſu vocum cum etymologia: δελφὺς, inquit vocari vterus videtur, quoniam ἀδελφοὶ dicuntur ij qui ſimul eodem loco qui δελφὺς vocatur, vſi ſunt. Hoc Latinè neſcio an aſſecuti fuiſſemus: niſi docuiſſet nos maximus ille vir Theodorus nunquam ſatis laudata ingenij fœcunditate: qui ab vtero, *vterinos* rectè & dixit & expreſsit: verùm

rùm minùs aptè ceruicem matricis, *matricem* appellauit. Neque enim ratio nominis conſtat. Eſt enim matrix quaſi mater altera : at ceruix nihil continet: ſed ſemper plus minùs aperta eſt. Quare non ambigam an *μήτρα* quoque *ἀκυρόντως* dicatur ὁ καυλός. Ego verò non puto : ſed receſſum ipſum atque conceptaculum, & *μήτραν* à Græcis, & à noſtris illorum imitatoribus, *matricem*.

XXIII. ARISTOTELES.

Ὅσα μὲν οὖν ἐστὶ ζωοτόκα καὶ δίποδα καὶ τετράποδα, τούτων μὲν ἡ ὑστέρα πάντων ἐστὶ κάτω τοῦ ὑποζώματος, οἷον ἀνθρώπῳ, καὶ κυνὶ καὶ ὑΐ, καὶ ἵππῳ, καὶ βοΐ. καὶ τοῖς κερατοφόροις ὁμοίως ταῦτ᾽ ἔχει πᾶσιν. ἐπ᾽ ἄκρων δὲ αἱ ὑστέραι τῶν καλουμένων κεράτων. εἱλιγμὸν δ᾽ ἔχουσιν αἱ τῶν πλείστων.

Tam bipedes quàm quadrupedes quæ animal pariunt, omnes infra præcordia vteros habent. Homo, canis, ſus, equus, bos. Et cornigeris omnibus ratio eadem : vterorum extrema cornua vocantur, quorum magna pars conuoluta eſt.

CAESAR.

Supra diſſimilitudinem declarauit, nunc ſitum diuerſum : in principio commentationis certis attribuit generibus : in calce autem redit ad partes matricis ; ſanè confusè : ſuperius enim aptiùs poſuiſſet : dicitque appellari extremas matricis partes, *Cornua.*

Cùm dixit tam bipedes quàm quadrupedes quæ animal parerent eiuſmodi eſſe. Quare ſubdidit eandem naturam & ſitum, & ſimilitudinem in cornigeris ſeruari ? quis me ferat ſi dicam omne animal moueri, & ſubdam etiam hominem moueri ? præſertim cùm exemplum bouis poſuerit: niſi dicamus cùm bouem poſuit addidiſſe, & cæteris cornigeris non ſolùm boui.

XXIV. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ ᾠοτοκούντων εἰς τοὐμφανὲς, οὐχ ὁμοίως ἁπάντων ἔχουσιν, ἀλλ᾽ αἱ μὲν τῶν ὀρνίθων, πρὸς τῷ ὑποζώματι, αἱ δὲ τῶν ἰχθύων, κάτω, καθάπερ αἱ τῶν ζωοτοκούντων διπόδων καὶ τετραπόδων· πλὴν λεπταὶ καὶ ὑμενώδεις καὶ μακραί· ὥστ᾽ ἐν τοῖς σφόδρα μικροῖς τῶν ἰχθύων δοκεῖν ἑκατέραν ᾠὸν εἶναι ἕν, ὡς δύο ἐχόντων ᾠὰ τῶν ἰχθύων τούτων, ὅσων λέγεται τὸ ᾠὸν εἶναι ψαθυρόν. ἔστι γὰρ οὐχ ἕν, ἀλλὰ πολλά· διόπερ διαχεῖται εἰς πολλά.

Qvæ verò oua edunt, non omnibus ratio eadem: ſed aues ad ſeptum tranſuerſum, piſces infra obtinent. Quemadmodum bipedes, quadrupedeſque quæ animal pariunt. Cæterùm tenues iis ſunt & membranicei, atque oblongi. Quamobrem in piſcibus minutis vtraque vteri pars vnum ouum eſſe videtur. Quaſi verò duo tantùm oua in illis ſint. Quorum eſſe dicitur ouum arenoſum: verùm vnum non eſt: ſed numeroſum, ideòque in multa ſoluitur.

CÆSAR.

Assignat genus ouiparorum, in quo ponit differentias ſitus vterorum. Circumſcripſit genus atque arctauit ad ea quæ non ſolùm concipiunt ouum, ſed etiam edunt : vt exciperet τὰ σελάχη, καὶ τὴν ἔχιδναν. Ponit conuenientem naturam piſcium cum quadrupedibus, quòd ad locum pertinet : ponit differentiam quòd ſpectat ad ſubſtantiam, λεπτὰς καὶ ὑμενώδεις : & ad figuram μακράς: poſtremò tollit vulgi opinionem, quod putet in minutis piſciculis duo oua contineri : quoniam tori ſinus oblongi confertim complentur. Sed, inquit, non verum eſt : addit demonſtratione rationem. In plura ſoluitur: ponit concluſionem: ergo plura ſunt.

Nota cùm dixit ἔστι γὰρ οὐχ ἕν. videtur reddere rationem quare ψαθυρὸν dicatur, id eſt arenoſum ac minutum : rectiùs tamen per ſubdiſiunctiuam loquutus eſſet : ſic οὐ μὴν ἔστιν ἕν, ἀλλὰ πολλά: debuit enim contradicere iis quibus vnum videretur.

Aduerte cum dixit λέγεται τὸ ᾠὸν ψαθυρὸν : dicitur, inquit, vulgò ſcilicet : quaſi ſint duo oua tantùm, quæ dicantur arenoſa : neque in oua ſoluantur, ſed in arenas tanquam in oui partes. Hoc ipſe refellit tandem.

Theodorus ἀλλὰ πολλά: *ſed arenulentum*: nimis ambitioſè: nos proprius: *numeroſum.*

Διαχεῖται, metaphora ſumpta ab aquis. Theodorus *diffundi*, non malè: ſic in hiſtoriis *fuſos* milites, *ſparſos*: nobis plus placuit, *ſolui.*

XXV. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ τῶν ὀρνίθων ὑστέρα, κάτωθεν μὲν ἔχει τὸν καυλὸν σαρκώδη καὶ στιφρόν· τὸ δὲ πρὸς τῷ ὑποζώματι, ὑμενῶδες καὶ λεπτὸν πάμπαν· ὥστε δόξαι ἂν ἔξω τῆς ὑστέρας εἶναι τὰ ᾠά. ἐν μὲν οὖν τοῖς μείζοσι τῶν ὀρνίθων, δῆλος ἐστὶν ὁ ὑμὴν μᾶλλον, καὶ φυσώμενος διὰ τοῦ καυλοῦ, αἴρεται καὶ κολποῦται ὁ ὑμήν· ἐν δὲ τοῖς μικροῖς ἀδηλότερα ταῦτα πάντα.

Auium matrix deuexam habet ceruicem carnoſam atque compactam. At quæ pars ſepto adiacet membrana tenui admodum conſtat: vt putare poſsis extra locos oua ſita eſſe: verùm in grandioribus auibus cum percipitur facilius ſenſu membrana, tum verò ſi per ceruicem inſufles, tumet, & ſinuatur: at in minutis obſcuriora omnia hæc.

CÆSAR.

INTER piſces & aues poſuerat differentiam, quam exequutus eſt: nunc alterã aggreſſus declarat. Atque vt in illis contẽplatus fuerat tã maiores quàm minores, ſic in auibus nunc ponit ſitum & partium diuerſitatem: ceruicem deuexam, id eſt, deorſum expectantem, & carnoſam: ſinum ſupra ad ſeptum poſitum, & membrana tenui conſtantem; ſed adeo tenui, vt in auiculis minuſculis vix ſenſu deprehendatur: adeò vt credi poſſint oua extra ſita eſſe. Tollit hunc errorem exemplo maiorum auium: in quibus & oculis percipitur membrana, & inſufflata tumet, atque ſinuatur.

Αἴρεται Theodorus *tollitur* rectè: nos ſignatiùs *tumet.*

Theodorus στιφρὸν *calloſum*: τύλος *callum* ſignificat. At στιφρὸν *compactum* longè meliùs: neque enim callus ibi eſt, ſed denſitas craſſiuſcula: itaque mox dicit σαρκωδέστερος de καυλῷ eiuſdem rationis.

XXVI. ARISTOTELES.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ἡ ὑστέρα καὶ ἐν τοῖς τετράποσι μὲν τῶν ζῴων ᾠοτοκοῦσι δὲ, οἷον χελώνῃ καὶ σαύρᾳ, καὶ βατράχοις, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις. ὁ μὲν γὰρ καυλὸς κάτωθεν εἷς καὶ σαρκωδέστερος· ἡ δὲ σχίσις καὶ τὰ ᾠὰ ἄνω πρὸς τῷ ὑποζώματι.

Eadem ratio & in oviparis quadrupedibus, teſtudine, lacerta, rana atque eiuſmodi. Ceruix ima in parte ſingularis & carnoſiuſcula. Diuiſio autem & oua ſupernè ad ſeptum.

CÆSAR.

INTER ouipara pedibus carentia ſunt piſces: bipeda aues. Quadrupeda nunc enumerat: aſſignátque naturam ſimilem bipedibus.

Aduerte ὁ μὲν καυλὸς εἷς ἡ δὲ σχίσις: opponuntur εἷς, & σχίσις vi verborum & ſignificatu, non ipſis verbis. Quoniam σχίσις includit in ſignificatione δύο.

XXVII. ARISTOTELES.

Ὅσα δὲ τῶν ἀπόδων εἰς τὸ φανερὸν μὲν ζῳοτοκεῖ, ἐν αὑτοῖς δ' ᾠοτοκεῖ, οἷον οἵ τε γαλεοὶ, καὶ τἆλλα τὰ καλούμενα σελάχη (καλεῖται δὲ σέλαχος, ὃ ἂν ἄπουν ὂν, καὶ βράγχια ἔχον, ζῳοτοκοῖ ἦ) τούτων δὴ, δικρόα μὲν ἡ ὑστέρα ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὸ ὑποζώ-

Pedibus carentia animalia, quæ ex ouo intrà ſe concepto animal edunt; cuiuſmodi muſteli, & quæ cartilaginea vocantur, ea ſcilicet quæ pedes non habent, & branchias habent, & animal pariunt, geminam diuiſo ſinu matricem obtinent: hæc eodem

μα

μα τείνει, καθάπερ καὶ τῶν ὀρνίθων. ἔτι δὲ διὰ μέσου τῶν δικρόων κάτωθεν ἀρξαμένη, μέχρι πρὸς τὸ ὑπόζωμα τείνει, καὶ τὰ ᾠὰ ἐνταῦθα γίνεται, καὶ ἄνω ἐπ' ἀρχῇ τοῦ ὑποζώματος· εἶτα περιελθόντα εἰς τὴν εὐρυχωρίαν ζῷα γίνεται ἐκ τῶν ᾠῶν. αὐτῶν δὲ τούτων πρὸς ἄλληλά τε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἰχθῦς ἡ διαφορὰ τῶν ὑστερῶν, ἀκριβέστερον ἂν θεωρηθείη τοῖς σχήμασιν ἐκ τῶν ἀνατομῶν.

quo aues ſitu ab ima parte orta per mediam ſinuum ad ſeptum tranſuerſum tendit. Atque tum ibi, tum ſuprema in parte ad originem ſepti oua generantur, quæ poſteà in ampliorem demiſſa regionem euadunt animalia. Quemadmodum verò, tum inter ſeſe, tum ab aliis piſcibus differant horum vteri, exactius in figuris quæ ex diſſectis corporibus comparantur, contemplari poſſis.

CAESAR.

ALIVD recenſet genus, τῶν σελαχῶν quod ab affectibus & differentiis circumſcribit: carere pedibus: habere branchias: animal parere ex ouo intrà ſe concepto. Declarat ſitum communem cum auibus: longitudinem ſinus: officium duplex: in ſuperiori parte oua concipiendi: in inferiori animalia. Oſtendit rationem loci cùm dicit εὐρυχωρίαν. Quoniam animalibus latior locus debetur: rationem non dixit, ſed in promptu eſt: motus ſcilicet: poſtrema in parte relegat curioſum contemplatorem ad Libros, in quibus figuræ ad diſſectorum corporum imitationem deſcriptæ ſunt.

Nota demonſtrationem. Maior propoſitio: pedibus carentia habent talem marricem. Minor, cartilaginea ſunt talia: Concluſio, ergo talem habent matricem.

Diiungit à ſuperioribus quæ dixerat, εἰς τὸ ἐμφανὲς ᾠοτοκεῖ: nunc ἐν αὑτοῖς ᾠοτοκεῖ εἰς τὸ φανερὸν ζῳοτοκεῖ.

Feſtiuè dixit περιελθόντα, ſicut Salluſtius *Scaphas progreſſas*: Cato *naues ambulare*: Lucretius *vocem gradiri*.

Theodorus τὰ ἄποδα, *pedibus priuata*. Sed priuatio indicat habitus ablationem, qui habitus cuipiam rei debeatur. Cartilagineis nulli debentur pedes: priuata cauda lacerta eſt, poſtquàm eſt abſciſſa: at ouum cauda priuatum non eſt: ſed cauda caret. Eundem errorem & fouit alio verbo, & cumulauit, cùm dixit: *pedibus orbatum*; quis enim dicat anguillam patre orbatam cui nunquam vllus fuit?

Theodorus item addidit: *inter marina*: cùm circumſcriberet σελάχη: ſuperfluè. Nam ibidem eſt, branchias habet. Quid enim habet branchias quod aquatile non ſit? Quare & illud fortaſſe minùs verè additum ſit. Raiam enim etiam fluuiis capi vidimus: hæc contra Theodorum: contra Ariſtotelem illud. Lampetram quoque cartilagineam eſſe: animal intrà ſe non parere conſtat: neque enim fieri poſſet: cuius vterus vſque ad exitum excrementorum tanta ouorum frequentia ſtipatus eſt, vt vnum ouum eſſe videatur. Neque enim vllam habet εὐρυχωρίαν in quam ad animal conformandum demittantur, & fluuialis eſt. Negligenter etiam δικρόαν *partitam vuluam* interpretatus eſt: ſed *bipartitam*. Er addidit de ſuo, *arctior*, & ἀκύρως illud: *oua fœtus animales excludunt*: neque enim oua excludunt: ſed ex ouis Natura.

XXVIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ καὶ τὸ τῶν ὄφεων γένος πρός τε ταῦτα καὶ πρὸς ἄλληλα διαφοράς. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα γένη τῶν ὄφεων, ᾠοτοκεῖ. ἔχις δὲ ζῳοτοκεῖ μόνον, ᾠοτοκήσας ἐν αὑτῷ πρῶτον· διὸ παραπλησίως ἔχει τὰ περὶ τὴν ὑστέραν τοῖς σελάχεσιν. ἡ δὲ τῶν ὄφεων ὑστέρα μακρά, καθάπερ τὸ σῶμα, τείνει, κάτωθεν ἀρξαμένη ἀφ' ἑνὸς πόρου συνεχής, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ἀκάνθης, οἷον πόροι ἑκάτερος ὤν, μέχρι πρὸς τὸ ὑπόζωμα, ἐν ᾗ τὰ ᾠὰ κατὰ στοῖχον ἐγγίνεται, καὶ ἐκτίκτει οὐ καθ' ἕν, ἀλλὰ συνεχῆ.

Differt & inter ſe & ab his ſerpentum natura. Nam cùm alia genera oua pariant, ſola vipera ex ouo quod intrà ſeſe priùs conceperit, poſteà parit animal. Qua de cauſſa earum vterus, & cartilagineorum ſimiles ſunt. Serpentum matrix pro corporis modo longa, ab vno meatu, ima de parte incipiens, continuo tractu ex vtroque ſpinæ latere, tanquam gemini meatus vſque ſub ſeptum ipſum tenditur: atque in ea oua ſeriatim conformata: non ſingulatim ſed inter ſe cohærentia eduntur.

CAESAR.

C Æ S A R.

ALIA Capitis pars pro ſerpentum genere duplici. Nam omnes ouiparæ ſunt, præter viperas, quæ cùm cartilagineis communem naturam nactæ ſunt. Deinde deſcribit matricem ima in parte vnico ſpatio ab ea gemino hinc atque hinc in medio ſpinam prætercurrente vſque ſub ſeptum. Et prætereà dixit ἀφ᾽ ἑνὸς πέρυ συνεχὴς, & poſteà: εἶθ᾽ ἑτέρως ἑκάτερος: ſed nota ἑκάτερος: alius dixiſſet πόροι δύω: nam ἑκάτερος relatiuum eſt: at vnum tantùm nominauit: duriuſcula locutio eſt.

Nota & id de ouis: τὰ ᾠὰ ἐγγίνεται. Et ſtatim tranſilit ad viperam: ἡ δ᾽ ἐκτίκτει: non dixit καὶ ἐξέρχεται, aut ἐκτίκτεται: vt varietate ſuſpenderet aures auditorum.

XXIX. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ τὴν ὑστέραν, ὅσα μὲν ζωοτοκεῖ, καὶ ἐν αὑτοῖς, καὶ εἰς τοὐμφανὲς, ἄνωθεν τῆς κοιλίας· ὅσα δ᾽ ᾠοτοκεῖ, πάντα κάτωθεν πρὸς τῇ ὀσφύϊ. ὅσα δὲ εἰς τὸ φανερὸν μὲν ζωοτοκεῖ, ἐν αὑτοῖς δ᾽ ᾠοτοκεῖ, ἐπαμφοτερίζει. τὸ μὲν γὰρ κάτωθεν [τὸ] πρὸς τὴν ὀσφὺν αὐτῆς μέρος ἐστὶν, ἐν ᾗ τὰ περὶ τὰ ᾠά· τὸ δὲ, περὶ τὴν ἔξοδον ἐπάνω τῶν ἐντέρων.

QVæ animal intra ſe conceptum pariunt, matricem habent ſupra aluum; ouipara infra ad lumbos. At quæ ex ouo intra ſe concepto animal edunt, vtranque naturam ſortita ſunt: in his nanque matricis inferior pars ad lumbos eſt, vbi oua extraordinaria: pars altera qua exeunt, ſupra inteſtina ſita eſt.

C AE S A R.

NVNC ſummam colligit in partes tres. Quæ animal non ex ouo pariunt: quæ ouum non animal, quę ex ouo animal. Dicítque primum genus ſupra aluum habere: ſecundum infra ad lumbos: tertium vtrobique: ſupra enim dicit quaſi geminam matricem cartilagineorum. Quoniam in arctiore parte ſuprema oua ſint: in ima laxiore, animal ex ouo factum: ſed cùm declarat τὸ ἐπαμφοτερίζει, aberrat à promiſſis. Nam horum matricis partem ad lumbos ſitam eſſe dicit, atque in ea oua aſſignat: igitur hæc pars eſt inferior, & ſimilis matrici ouiparorum: itaque ouis quoque continendis deſtinata. At alteram partem cùm dicit ſupra inteſtina; hanc ſuperiorem facit. Quódnam igitur hæc continet? non profectò animal. Atque etiam falſum eſt ibi eſſe exitum: exitus enim poſtrema infimáque in parte eſt. Hoc videns Theodorus, τὸ ἐπαμφοτερίζει, non vtranque naturam accepit ſimul: ſed alterutram, & ſeparatim: anceps enim, ambiguum & dubium ſignificat. Apud Ariſtotelem enim frequens eſt hoc verbum in ea ſignificatione: verùm in hac quoque quam nunc afferimus. Cùm enim dicit Crocodilum ἐπαμφοτερίζειν: vtriuſque & terreſtris & aquatilis particeps deſignatur. Itaque facilius fuit Theodoro ſeruare ſententiam: quoniam aliis infra, aliis ſupra ſit: ſed quomodo ſeruabit ἔξοδον: prætereà, quomodo ſeruabit τὸ μὲν μέρος αὐτῆς τὸ περὶ τὰ ᾠά: τὸ δὲ μέρος, ſcilicet, ἐπάνω τῶν ἐντέρων: numerat partes matricis quaſi geminæ vt diximus: τὸ μὲν, τὸ δὲ, non autem matrices diuerſas eodem in genere.

Eſt & illud obſeruandum: ita ſcriptum eſſe: ἐν ᾗ τὰ περιττὰ ᾠά: at Theodorus diſſimulauit τὰ περιττά: quoniam è ſuperiore claſſe ouorum exacta in inferiorem locum animal euadunt ibi. Nos Latinè vix poſſumus aſſequi: tamen vbi quiuimus extraordinaria. Quoniam iam oua eſſe deſinere volunt; neque in ordine ouorum ſunt, ſed vt animal euadant. De exitu autem neſcio quid dicam: aut enim mendum eſt, aut ſignificat motum ouorum è ſuperiore parte in ἀρχὴν (?) ἐξόδου, aut non intelligo.

XXX. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ διαφορὰ καὶ ἥδε πρὸς ἀλλήλας ἐστὶ τῶν ὑστερῶν. τὰ μὲν γὰρ κερατοφόρα καὶ μὴ ἀμφόδοντα,

EST & aliud matricum diſcrimen. Nam cornigera altera tantùm dentata maxilla acceptabula in

ἔχει

ἔχει κοτυληδόνας ἐν τῇ ὑστέρᾳ, ὅταν ἔχῃ τὸ ἔμβρυον· καὶ τῶν ἀμφωδόντων, οἷον δασύπους, καὶ μῦς, καὶ νυκτερίς· τὰ δ᾽ ἄλλα τὰ ἀμφώδοντα καὶ ζῳοτόκα, καὶ ὑπόποδα, πάντα λείαν ἔχει τὴν ὑστέραν καὶ ἡ τῶν ἐμβρύων ἐξάρτησις ἐξ αὐτῆς ἐστὶ τῆς ὑστέρας, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκ κοτυληδόνος.

matricibus habent cùm prægnantia ſunt. Ac præter hæc inter illa quæ vtraque dentata ſunt, lepus, mus, veſpertilio: alia autem vtraque dentata quæ animal pariunt, & pedibus prædita ſunt omnia lęuem habent vterum. Neque fœtus per acetabula, ſed ipſam matricem annexum eſt.

CAESAR.

MATRICIS ſitum & figuram & partes multas declarauit: nunc verò reliqua recenſet. Acetabula ſcilicet, quæ Græci κοτυληδόνας vocant. Galenus & in quarto *De Officio membrorum*, & alibi, declarat nomen hoc: vaſorum quæ ad ſinum matricis veniunt oras, quibus fœtus annexus eſt: ſed non in omnibus: non enim omnia acetabulis prædita ſunt. Ponit igitur tria. Primo loco, cornigeta: altero dentata: iis aſcribit acetabula. Secundo loco: andentata: ſed non omnia: ſed tria tantùm: leporem, murem, & veſpertilionem. Tertio loco reliqua andentata à quibus ademit acetabula. Primum ordinem non ſolùm circumſcripſit ea differentia quæ eſt altera tantùm maxilla dentata eſſe: ſed etiam cornibus. Quoniam ſunt quæ carent dentibus altera maxilla, & tamen cornua non gerunt; vt camelus: quæ contemplari oportet, an acceptabula habeant. Tertio ordini multas aſſignat circunſtantias: vtrobique dentes: animal parere: pedes habere: primas duas circunſtantias habet vipera: tertiam non habet: Crocodilus dentes vtraque maxilla habet, & pedes: at animal non parit.

Nota quod dicit: acetabula habent cùm prægnantia ſunt: immò verò etiam cùm prægnantia non ſunt: ſed intellexit officium acetabulorum. Quoniam venarum oræ, quas hîc dicit acetabula non extant in matricibus vacuis.

Theodorus ζωοτόκα, *animalis fœcunda*: peſſimè. fœcundum eſt, quod à frequenti partu, aut numeroſa ſobole dicitur. Fert & parit animal leæna, ſed infœcundum genus eſt. Quanquam enim à fœtu dicitur: tamen vocis tenor ac flexus frequentiam & magnitudinem ſignificat: vt rubicundus, iracundus.

CAPVT TERTIVM,

De partibus conſimilibus animalium quæ ſanguine prædita ſunt.

XXXI. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν οὖν ἀνομοιομερῆ ἐν τοῖς ζῴοις μέρη, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, καὶ τὰ ἐκτός, καὶ τὰ ἐντός. τῶν δ᾽ ὁμοιομερῶν, κοινότατον μέν ἐστι τὸ αἷμα πᾶσι τοῖς ἐναίμοις ζῴοις, καὶ τὸ μόριον ἐν ᾧ πέφυκεν ἐγγίνεσθαι· τοῦτο δὲ καλεῖται φλέψ. ἔπειτα δέ, τὰ ἀνάλογον τούτοις, ἰχὼρ καὶ ἶνες.

DE condiſsimilibus animantium partibus, tam interioribus, quàm exterioribus hactenus. Animalibus enim omnibus quæ ſanguine prædita ſunt communis maximè conſimilium ſanguis eſt: atque ea pars in qua ipſe ſuaptè natura continetur, quæ vena nominatur. Deinde ſi quæ horum vicem gerunt, vt ſanies, fibra.

CAESAR.

C AE S A R.

HVNC librum debuit auſpicati, quemadmodum dicebamus, vt compoſita membra compoſitis redderet, ſimplicia ſepararet. Quæ quoniam ſuperioribus libris in liquida & ſolida diſtinximus: quoniam hæc ex illis generantur, id eſt ſolida ex liquidis: à liquidis incipiet is qui per viam compoſitionis rem tractaret: quemadmodum fecit Auicenna, & Galenus. Verùm Ariſtoteles è contrario facit: nam à compoſitis incæpit. Quare hîc quoque à carne debuit incipere, non à ſanguine. Caro enim longè notior ſanguine eſt, & carnis vicaria pars notior, quàm vicaria ſanguinis. Ordinem poſuit: principatum ſanguini attribuit: ſecundum locum eius vicario.

XXXII. ARISTOTELES.

Καὶ ὃ μάλιστα δὴ ἔστι τὸ σῶμα τῶν ζώων, ἡ σάρξ, καὶ τὸ τούτῳ ἀνάλογον ἐν ἑκάστῳ μόριον.

Item caro: quippe quæ maxima ex parte ſanè animalis, corpus eſt ipſum, & quod eius vicem gerit in ſingulis.

C AE S A R.

POST ſanguinem carnem ſtatuit: ſed ratio quam ſtatuit, oſtendit ipſum minùs rectè feciſſe. Quippe ſi maxima eſt corporis pars, ergo ab illa, non à ſanguine inciperet.

Mira locutio ὃ μάλιστα δὴ ἔστι τὸ σῶμα Theodorus dixit *præcipuè*, non rectè. Neque enim eſt præcipua pars. Eſt præcipuum verbum iuris, in agro tamen ortum. Cùm partiario committit greges dominus fundi, & ſibi extra numerum recipit aliquot capita: ea *præcipua* dicuntur. Quare præcipuum proelecto atque eximio eadem ratione dictum eſt: vt idem ſit *eximium*, *egregium*, & *præcipuum*. Quoniam antequam fructus partiantur, antecapit dominus. At caro neque eiuſmodi eſt: neque ab Ariſtotele dictum ſic: ſed μάλιστα, id eſt, quæ pars potiſſimè meretur dici corpus animalis. Nam oſſa ad ſuſtinendum data, caro autem ad ſentiendum. Sentire autem animalis eſt: caro propter ſenſum. Ergo propter animal.

Idem Theodorus duriſſimè loquutus eſt. *Quod præcipuè corpus animalium ineſt*: affectauit augere Ariſtotelis orationem, quæ ſimpliciter dicit ἐστι. ſed corpus non ineſt. In corpore omnia inſunt: aut corpus ipſum ſunt. Idem omiſit carnis analogum.

XXXIII. ARISTOTELES.

Ἔτι ὀστοῦν, καὶ τὸ ἀνάλογον τούτῳ, οἷον ἄκανθα, καὶ χόνδρος.

ET os, eiúſque vicaria pars: vt ſpina & cartilago.

C AE S A R.

NON declarauit nomen analogi carnis: pulpam potes dicere, tantiſper dum meliora feliciùs quiſpiam oſtendat. Nunc oſſis proportionalia duo ponit. Spinam in piſcibus; cartilaginem in σελάχοι: ſed mirificus vir eſt. Quare ſanguinem in piſcibus verum agnoſcit: carnem non agnoſcit, os non agnoſcit? Si è ſanguine hæc fiunt, vt ipſe vbique dicit: è ſemine enim nihil fieri autumat: Quare non eiuſdem rationis ſint cum aliis, quæ è ſanguine fiunt?

XXXIV. ARISTOTELES.

ΕΤι δέρμα, ὑμὴν, νεῦρα, τρίχες, ὄνυχες, καὶ τὰ ὁμολογούμενα τούτοις.

PRaetereà cutis, membrana, nerui, pili, vngues, & quæ horum ſequuntur rationem.

CAESAR.

ALIA membra ſimplicia percenſet: vbi intelligamus: non rectè compoſita officialia dici. Nam & ſimplicia officialia ſunt: finem enim ſuum habent. Nónne nerui ad mouendum? at motus primus affectus animalis eſt.

Pro ἀνάλογον dixit ὁμολογούμενον: ὁμοῦ enim ſimilitudinem ſignificat, vnde ὁμοίως. Et ſimilitudinis vox à *ſimul*. Quæ enim ſimul eſſe poſſunt, non abſimili ſunt natura. Deinde in eo verbo eſt λόγος. Itaque ἀνάλογον eſt quod refertur ἀνὰ λόγον alterius: ὁμόλογον, quod cum alterius λόγῳ ὁμοῦ eſt.

XXXV. ARISTOTELES.

Πρὸς δὲ τούτοις, πιμελὴ, στέαρ.

Ad hæc adeps, ſeuum.

CAESAR.

LIQVIDVM ſanguinem poſuit: durum os: medium carnem: ambiguum ſeuum & adipem, mollia enim ſunt in animali, extracta dureſcunt.

XXXVI. ARISTOTELES.

ΚΑὶ τὰ περιττώματα· ταῦτα δ' ἐστὶ κόπρος, φλέγμα, καὶ χολὴ ξανθὴ καὶ μέλαινα.

TVm excrementa vt ſtercus, pituita, bilis flaua, bilis nigra.

CAESAR.

INTER excrementa ſuperflua, & quæ animalis partes non ſunt, poſuit pituitam, & vtranque bilem: ſed intelligit eas quæ naturales non ſunt. Nam quædam ſunt naturales: quæ quoniam in ſanguinis maſſa, cúmque eo miſtæ ſunt, ſub ſanguinis nomine apud Ariſtotelem comprehenduntur: tacuit ſudorem, & vrinam, & lacrymas, & aurium ſordes: quoniam ad has referuntur.

XXXVII. ARISTOTELES.

ΕΠεὶ δ' ἀρχὴ ἔοικεν ἡ τοῦ αἵματος φύσις καὶ ἡ τῶν φλεβῶν, πρῶτον περὶ τούτων λεκτέον, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τῶν πρότερον εἰρηκότων τινὲς οὐκ ἀληθῶς λέγουσιν. αἴτιον δὲ τῆς ἀγνοίας, τὸ δυσθεώρητον αὐτῶν. ἐν μὲν γὰρ τοῖς τεθνεῶσι τῶν ζώων, ἄδηλος ἡ φύσις τῶν κυριωτάτων φλεβῶν, διὰ τὸ συμπίπτειν εὐθὺς ἐξιόντος τοῦ αἵματος μάλιστα ταύτας· (ἐκ τούτων γὰρ ἐκχεῖται ἀθρόον, ὥσπερ ἐξ ἀγγείου. καθ' αὑτὸ γὰρ οὐδὲν ἔχει αἷμα, πλὴν ὀλίγον ἐν τῇ καρδίᾳ· ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐστιν ἐν ταῖς φλε-

CVm igitur ſanguinis, venarúmque natura videatur obtinere principij vim: primùm de his dicendum eſt: præſertim cùm priſci autores aliquot minùs vera prodidere: ac ſanè hoc vt ignorarent fecit obſcura rei difficultas. Nam potiſſima cuiúſque venæ natura latet in corporibus vita functis: proptereà quòd ea præter cæteras exeunte ſanguine ſubſidunt illicò: quippe ab illis tanquam de vaſe effunditur vniuerſus: neque enim vlla animalis pars per

φλὲψ) ἐν δὲ τοῖς ζῶσιν, ἀδύνατον εἶναι θεάσασθαι πῶς ἔχουσιν. ἐντὸς γὰρ ἡ φύσις αὐτῶν. ὥστε οἱ μὲν ἐν τεθνεῶσι καὶ διῃρημένοις τοῖς ζώοις θεωροῦντες, τὰς μεγίστας ἀρχὰς οὐκ ἐθεώρουν· οἱ δ᾽ ἐν τοῖς λελεπτυσμένοις σφόδρα ἀνθρώποις, ἐκ τῶν τότε ἔξωθεν φαινομένων, τὰς ἀρχὰς τῶν φλεβῶν διώρισαν.

ſeipſam ſanguinem poſſidet: tantummodo quiddam in corde puſillum efficit ne omnis in venis contineatur: At in viuentibus quemadmodum inſit nullo deprehendi pacto poteſt: icircò, quia eius natura abdita eſt. Quare qui in diſſectis cadaueribus ſcrutati ſunt, maxima principia nõ ſunt aſſecuti. Qui autem in hominibus attenuatis vehementer, venarum origines ex illis quæ tunc apparebant, determinârunt.

CAESAR.

HActenvs prima pars Capitis, in qua recenſet partes ſimplices, vt eis inter ſe comparatis, eligeret quam principem putaret ad prodendum. Nunc capit ſanguinem quem primo ſtatuit loco: reddit rationem: quoniam inquit principium animalis eſt: vbi manifeſtè deprehenditur mutaſſe inſtitutum: à reſolutoria via incepit, nunc à componente procedit. Ponit alteram cauſſam quare dicere cogatur de eo, déque eius vaſis. Quoniam, inquit, hactenus eorum natura ignorata eſt: ſed modeſtè loquitur cùm dicit, *nis:* aliquot tantùm autores: quos etiam admodum ciuiliter excuſat: valde enim, inquit difficilis contemplatio, & quæ ægrè diſpici poſſit: reddit rationem. In viuis, inquit, abſcondita intus venarum principia ſenſibus noſtris imperceptibilia ſunt: in mortuis autem difficilia ad cognoſcendum. Quoniam exeunte ſanguine, ſubſidit vena, atque latet: exit autem, inquit, in iugulatis tanquam è vaſe: vas enim ſanguinis vena eſt: neque continetur, niſi perpauxillum in corde. Poſtremò oſtendit veterum diligentiam, qui hoc vt contemplarentur elegerunt corpora hominum macie confectorum, in quibus venæ inſigniter extant: ſed earum principia ratione potius perſecuti ſunt quàm ſenſu: quare facillimè decipi potuere.

Dixit venas κυριωτάτας: *potiſſimas* nos: Theodorus *principales* rectè: κύριος enim eſt qui autoritatem habet aliquid ſanciendi. Cùm igitur ἀρχὰς dicat, rectè illud quoque.

Dixit, ἀλλ᾽ οὐ πᾶν ἐστιν ἐν ταῖς φλεψί. Illud ἀλλά, ἐκ περίλκοντος, eſt propter Atticiſmum. Theodorus abſcidit quod aures Latinas offendebat, & in rotundiorem redegit orationem: ſed omiſit τὸ καθ᾽ αὑτὸ malè: vult enim dicere nullum membrum ab ſeipſo ſanguinem poſſidere, ſed per venas: præter cor, quod perexiguum obtinet.

Ἐθεώρουν: nos *ſcrutati* verbo apto: ductum enim eſt ab iis qui aperiunt pelles aut coria animantium, vt quæ intus ſunt, deſpiciant, à ſcrutis.

Λελεπτυσμένοις, *attenuatis:* vt Ouidius tertio *Metamorphoſeωn ----- ſic attenuatus amore Liquitur.*

XXXVIII. ARISTOTELES.

ΣΥέννεσις μὲν ὁ Κύπριος ἰατρὸς, τόνδε τὸν τρόπον· αἱ φλέβες αἱ παχεῖαι ὧδε πεφύκασιν· ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ παρὰ τὴν ὀφρὺν διὰ τοῦ νώτου, παρὰ τὸν πλεύμονα ὑπὸ τοὺς μαστούς. ἡ μὲν, ἐκ τοῦ δεξιοῦ εἰς τὰ ἀριστερά· ἡ δ᾽, ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ, εἰς τὸ δεξιόν. ἡ μὲν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ, διὰ τοῦ ἥπατος εἰς τὸν νεφρὸν, καὶ εἰς τὸν ὄρχιν· ἡ δ᾽ ἐκ τοῦ δεξιοῦ, εἰς τὸν σπλῆνα, καὶ νεφρὸν, καὶ ὄρχιν· ἐντεῦθεν δ᾽ εἰς τὸ αἰδοῖον.

STenneſis Medicus Cyprius ſic ſcripſit. Craſſas venas natura ſic pote conſtituit. Ab oculo propè cilium per dorſum: circa pulmonem dextrâ in leuam, leuâ in dextram: ſiniſtrâ per iecur in renem, & teſtem: dextra in lienem & renem & teſtem: atque inde in genitale.

CAESAR.

NOta ignorantiam principiorum venarum quas ab oculis deducit: deinde aduerte ſitum mutilum. Item falſum: neque enim ſic, vt ait commutantur. Aduerte quoque affectationem præcipuam: ἀπό, παρά, διά, περί, ὑπό.

Theodorus non expreſſit πεφύκασι, cùm dixit *oriuntur.* Et malè dixit *altera*, quod Syenneſis ἡ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ: neque enim vtra ſit intelligas ex Theodoro.

XXXIX. ARISTOTELES.

Διογένης δὲ ὁ Ἀπολλωνιάτης, τάδε λέγει· αἱ δὲ φλέβες ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὧδ' ἔχουσιν· εἰσὶν αἱ δύο μέγισται. αὗται τείνουσι διὰ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν· ἡ μὲν, ἐπὶ δεξιά· ἡ δ', ἐπ' ἀριστερά. εἰς τὰ σκέλη ἑκατέρα τὰ παρ' ἑαυτῇ, καὶ ἄνω εἰς τὴν κεφαλὴν περὶ τὰς κλεῖδας διὰ τῶν σφαγῶν. ἀπὸ δὲ τούτων καθ' ἅπαν τὸ σῶμα αἱ φλέβες διατείνουσιν ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς, ἐπὶ τὰ δεξιά· ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς, ἐπὶ τὰ ἀριστερά. μέγισται μὲν δύο εἰς τὴν καρδίαν, περὶ αὐτὴν τὴν νωτιαίαν ἄκανθαν· ἕτεραι δ' ὀλίγον ἀνωτέρω, διὰ τῶν στηθέων ὑπὸ τὴν μασχάλην, εἰς ἑκατέραν [τὴν χεῖρα] τὴν παρ' ἑαυτῇ· καὶ καλεῖται ἡ μὲν, σπληνῖτις, ἡ δὲ, ἡπατῖτις. σχίζεται δ' αὐτῶν ἄκρα ἑκατέρα, ἡ μὲν, ἐπὶ τὸν μέγαν δάκτυλον, ἡ δὲ, ἐπὶ τὸν ταρσόν· ἀπὸ δὲ τούτων, λεπταὶ καὶ πολύοζοι ἐπὶ τὴν ὅλην χεῖρα καὶ δακτύλους. ἕτεραι δὲ λεπτότεραι ἀπὸ τῶν πρώτων φλεβῶν τείνουσιν, ἀπὸ μὲν τῆς δεξιᾶς εἰς τὸ ἧπαρ, ἀπὸ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εἰς τὸν σπλῆνα, καὶ εἰς τοὺς νεφρούς. αἱ δὲ εἰς τὰ σκέλη τείνουσαι, σχίζονται κατὰ τὴν πρόσφυσιν, καὶ διὰ παντὸς τοῦ μηροῦ τείνουσιν. ἡ δὲ μεγίστη αὐτῶν, ὄπισθεν τείνει τοῦ μηροῦ, καὶ ἐκφαίνεται παχεῖα· ἑτέρα δὲ, εἴσω τοῦ μηροῦ, παχεῖα, μικρὸν ἧττον ἐκείνης. ἔπειτα παρὰ τὸ γόνυ τείνουσιν εἰς τὴν κνήμην τε καὶ τὸν πόδα, καθάπερ καὶ εἰς τὰς χεῖρας· καὶ ἐπὶ τὸν ταρσὸν τοῦ ποδὸς καθήκουσι, καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ τοὺς δακτύλους διατείνουσι. σχίζονται δὲ ἐπὶ τὴν κοιλίαν καὶ ἐπὶ τὸ πλευρὸν πολλαὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ λεπταὶ φλέβες. αἱ δὲ εἰς τὴν κεφαλὴν τείνουσαι διὰ τῶν σφαγῶν, φαίνονται ἐν τῷ αὐχένι μεγάλαι. ἀφ' ἑκατέρας δ' αὐτῶν, ᾗ τελευτᾷ, σχίζονται εἰς τὴν κεφαλὴν πολλαί· αἱ μὲν, ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερά· αἱ δ', ἐκ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὰ δεξιά. τελευτῶσι δὲ παρὰ τὸ οὖς ἑκάτεραι. ἔστι δ' ἑτέρα φλὲψ ἐν τῷ τραχήλῳ παρὰ τὴν μεγάλην ἑκατέρωθεν, ἐλάττων ἐκείνης ὀλίγον, εἰς ἣν αἱ πλεῖσται ἐκ τῆς κεφαλῆς συντείνουσιν αὐτῆς· καὶ αὗται τείνουσι διὰ τῶν σφαγῶν εἴσω· καὶ ἀπ' αὐτῶν ἑκατέρας ἐπὶ τὴν ὠμοπλάτην τείνουσι, καὶ εἰς τὰς χεῖρας. καὶ φαίνονται παρά τε τὴν σπληνῖτιν καὶ τὴν ἡπατῖτιν ἕτεραι ὀλίγον ἐλάττους, ἃς ἀποσχάζουσιν, ὅταν τι ὑπὸ τὸ δέρμα λυπῇ· ἂν δέ τι περὶ τὴν κοιλίαν, τὴν ἡπατῖτιν καὶ σπληνῖτιν. τείνουσι δὲ καὶ εἰς τοὺς μαστοὺς ἀπὸ τούτων ἕτεραι. ἕτεραι δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ ἑκατέρας τείνουσαι διὰ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ εἰς τοὺς ὄρχεις, λεπταί. ἕτεραι δ' ὑπὸ τὸ δέρμα, καὶ διὰ τῆς σαρκὸς, τείνουσιν εἰς τοὺς νεφροὺς, καὶ τελευτῶσιν εἰς τοὺς ὄρχεις τοῖς ἀνδράσι, ταῖς δὲ γυναιξὶν εἰς τὰς ὑστέρας. αἱ δὲ φλέβες, αἱ μὲν πρῶται, ἐκ τῆς κοιλίας, εὐρύτεραί εἰσιν· ἔπειτα ἐπὶ λεπτότεραι γίνονται, ἕως ἂν μεταβάλλωσιν ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ ἐκ τούτων εἰς τὰ δεξιά. αὗται δὲ σπερματίτιδες καλοῦνται. τὸ δ' αἷμα, τὸ μὲν παχύτατον ὑπὸ τῶν σαρκωδῶν ἐκπίνεται· ὑπερβάλλον δὲ εἰς τοὺς τόπους τούτους, λεπτὸν καὶ θερμὸν καὶ ἀφρῶδες γίνεται.

Diogenes autem Apolloniata hæc: Venæ in homine ſic habent. Duæ maximæ tendunt per ventrem in dorſi ſpinam, altera læuorſum, altera dextrorſum, ad ſibi propinquum vtraque crus, & ſurſum ad caput per iugulum iis locis, qui claues dicuntur. Ab his vniuerſum per corpus ad ſuum quæque latus venæ ducuntur. Duæ maximæ ad cor, circa dorſi ſpinam: altera paulò altiùs per pectus, ſub axillam vtraque proximam ſibi. Altera lienaris dicitur, altera iecoraria. Earum ſummitates ſcinduntur ita vt partim ad pollicem, partim ad palmam prodeant. Atque inde tenues frequentibus ramis in totam manum ac digitos. Aliæ autem tenuiores à primis venis tendunt à dextra in iecur, à læua in lienem, ac renes. Quæ verò ad crura pertinent ſinduntur ad coagmentum, ac per totam coxam intenduntur. Quarum maxima ponè coxam craßior extat. Altera item paulò minus craſſa interiore coxæ parte. Deinde quemadmodum illæ in manus, ita hæ prætervectæ genu, in tibias, pedéſque, atque inde in plantam, poſtremò in digitos diducuntur. Multæ aliæ tenues venæ ab illis in ventrem ac coſtas diffinduntur. Quæ autem caput per iugula petunt apparent, in collo magnæ, & propè aures quà terminantur: multæ ab ipſis in caput ſcinduntur: dextra in ſiniſtram & ſiniſtra in dextram. Eſt & altera vena propè maiorem, ſed paulò ea minor vtroque ceruicis latere: in quam plurimæ à capite contendunt ipſo, atque hæ iugula ſubeunt. Inde ab vtraque in ſcapulas, atque in manus. Apparent etiam propè lienarem & iecorariam aliæ paulò minores, quas ſi ſeces operæprecium eſt, cùm quid morbi ſub cute eſt. At in ventriculi ægritudinibus, iecorariam & lienarem. Ab illis aliæ etiam in mammas vergunt: aliæ ab vtraque tenues per ſpinalem medullam in teſtes: aliæ ſub cute per carnem in lumbos: quæ in viro teſtibus, in fœmina vteris terminantur. Quæ venæ primæ à ventriculo veniunt latiores ſunt, deinde attenuantur donec commutent ſedem, vt à dextra ſiniſtrorſum, atque indidem in dextram. Hæ ſeminales appellantur: ſanguis craßiſsimus à partibus carniformibus exugitur. Qui verò in hæc redundat loca, tenuis & calidus, & ſpumoſus fit.

CAESAR.

MVLTA quæ hîc falſa ſunt,non refellimus,mox hanc operam repoſituri.Sed illud tantum obſeruandum tractus venarum deſcribi:originem autem nullam.

Appellauit iuxta iugulum claues κλεῖδας,oſſa ea ſunt quæ ad iugulum committuntur. Quorum alterum cùm læſum haberet à prælio Philippus, medico mercedem efflagitanti. *Hoc age*,inquit,*clauem enim habes.*

Theodoti interpretationem ſi cùm Græcis confetas,lenocinia, & pigmenta & calamiſtros multos deprehendas:nobis in philoſophia oratio matrona eſſe debet, non meretrix. Maluit idem Theodorus παχύτερον *craſſior*,quàm *craſſiſsimus*, & σαρκωδῶν,*carne*:at multò amplius ſignificatur.

XL. ARISTOTELES.

ΣΥέννεσις μὲν οὖν καὶ Διογένης οὕτως εἰρήκασι. Πόλυβος δὲ ὧδε· τὰ τῶν φλεβῶν τέτταρα ζεύγη ἐστίν. ἓν μὲν, ἀπὸ τοῦ ἐξόπισθεν τῆς κεφαλῆς, διὰ τοῦ αὐχένος, ἔξωθεν παρὰ τὴν ῥάχιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, μέχρι τῶν ἰσχίων εἰς τὰ σκέλη. ἔπειτα διὰ τῶν κνημῶν ἐπὶ τῶν σφυρῶν εἰς τὸ ἔξω, καὶ εἰς τοὺς πόδας. διὸ καὶ τὰς φλεβοτομίας ποιοῦνται τῶν περὶ τὸν νῶτον ἀλγημάτων καὶ ἰσχίων, ἀπὸ τῶν ἰγνύων καὶ σφυρῶν τῶν ἔξωθεν. ἕτεραι δὲ φλέβες, ἐκ τῆς κεφαλῆς παρὰ τὰ ὦτα διὰ τοῦ αὐχένος· αἳ καλοῦνται σφαγίτιδες. ἔνδοθεν παρὰ τὴν ῥάχιν ἑκάτεραι φέρονται παρὰ τὰς ψόας εἰς τοὺς ὄρχεις καὶ εἰς τοὺς μηροὺς, καὶ διὰ τῶν ἰγνύων τοῦ ἔνδοθεν μορίου, καὶ διὰ τῶν κνημῶν ἐπὶ τὰ σφυρὰ τὰ εἴσω καὶ τοὺς πόδας. διὸ καὶ τὰς φλεβοτομίας ποιοῦνται, τῶν περὶ τὰς ψόας καὶ τοὺς ὄρχεις ἀλγημάτων, ἀπὸ τῶν ἰγνύων καὶ τῶν σφυρῶν. τὸ δὲ τρίτον ζεῦγος, ἐκ τῶν κροτάφων διὰ τοῦ αὐχένος, ὑπὸ τὰς ὠμοπλάτας εἰς τὸν πνεύμονα ἀφικνοῦνται· αἱ μὲν, ἐκ τῶν δεξιῶν εἰς τὰ ἀριστερὰ ὑπὸ τὸν μαστὸν, καὶ εἰς τὸν σπλῆνά τε. καὶ εἰς τὸν νεφρόν· αἱ δ', ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν εἰς τὸ δεξιὸν ἐκ τοῦ πνεύμονος ὑπὸ τὸν μαστὸν καὶ ἧπαρ, καὶ εἰς τὸν νεφρόν· ἄμφω δὲ τελευτῶσιν εἰς τὸν ὄρχιν. αἱ δὲ τέταρται, ἀπὸ τοῦ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ὑπὸ τὸν αὐχένα καὶ τὰς κλεῖδας· ἐντεῦθεν δὲ τείνουσι διὰ τῶν βραχιόνων ἄνωθεν εἰς τὰς καμπὰς, εἶτα διὰ τῶν πήχεων ἐπὶ τοὺς καρποὺς καὶ τὰς συγκαμπὰς, καὶ διὰ τῶν βραχιόνων τοῦ κάτωθεν μορίου, ὑπὸ τὰς μασχάλας, καὶ ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἄνωθεν, ἕως ἡ μὲν ἐπὶ τὸν σπλῆνα, ἡ δ' ἐπὶ τὸ ἧπαρ ἀφίκηται· εἶθ' ὑπὲρ τῆς γαστρὸς, εἰς τὸ αἰδοῖον ἄμφω τελευτῶσι.

SYenneſis & Diogenes hæc. Polybius autem ſic. Venarum genera quatuor ſunt: vnum pone caput per collum extrinſecus, circa dorſum hinc, atque hinc, ad nates vſque, & crura. Deinde per tibias à malleolis exteriore parte ad pedes. Quare in morbis dorſi & coxendicum, de poplitibus ac malleolis extimis venas ſecant. Aliæ vena à capite propè aures per collum quæ nominantur iugulares: intus per dorſum vtraque porrecta in teſtes, ac femora per lumbos, & per interiorem poplitis partem ad crura, & malleolos, ad interiora pedum latera: de quibus iccircò mittunt ſanguinem in poplite atque malleolo, cùm lumbi & teſtes malè habent. Tertium par venarum, à temporibus per ceruices ſub ſcapulis in pulmonem deueniunt dextræ ſiniſtrorſum ſub mammam, & in lienem, ac renem: ſiniſtræ dextrorſum à pulmone ſub mammam & iecur & renem: ambarum finis in teſtibus eſt. Quartus ordo ab anteriore capitis parte atque oculis, ſub collum & claues, & inde per brachiorum ſumma loca, ad cubitos; poſteà per vlnas, ad manus commiſſuram & communem flexionem; & per deuexam brachij partem, ſub axillas: ac ſurſum ad coſtas, vſque dum altera ad lienem, altera ad iecur demittatur: tandémque amba ſuper ventre deſinant ad genitale.

CAESAR.

MVLTò ægriùs inuenias venarum principia per Polybij commentationem.

Neſcio quo conſilio Theodorus, cùm tres ſententias interpretatur, duas vno Capite coniunxit: tertiam diſiunxit, commiſcuítque cum Ariſtotelis cenſura.

Καμπὰς *agilem* interpretatus eſt Theodotus arbitratu ſuo. Cùm tamen cubitus flexuram ſignificet: eſt enim angularis κύβος. Item καρπὸν *volam*: at καρπὸς eſt quàm *raſetam* vulgò vocant: vola autem pars interior plana.

Idem ὑπὲρ γαστρὸς, *eminens per ventrem*: quoniam ὑπὲρ non ſignificat ventris partem ſuperiorem ſed ſummam cutem.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

De Venarum natura.

XLI. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν ἄλλων εἰρημένα, σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν. εἰσὶ δὲ καὶ τῶν περὶ φύσιν, οἳ τοιαύτην μὲν οὐκ ἐπραγματεύθησαν ἀκριβολογίαν περὶ τὰς φλέβας· πάντες δ' ὁμοίως τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ἐγκεφάλου ποιοῦσι λέγοντες οὐ καλῶς. χαλεπῆς δ' οὔσης, ὥσπερ εἴρηται, τῆς θεωρίας, ἐν μόνοις τοῖς ἀπεπνιγμένοις τῶν ζώων προλεπτυνθεῖσιν ἐστὶν ἱκανῶς καταμαθεῖν, εἴ τινι περὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελές. ἔχει δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ τῶν φλεβῶν φύσις.

Hæc ferè ſunt quæ ab aliis accepimus: ſunt verò nonnulli qui ad venarum naturam diligentiùs explicandam animum ſuum minimè appulerunt: verùm omnes cùm in capite atque cerebro venarum ſtatuant initia, non rectè ſentiunt: ſed quod eſt, uti diximus difficile contemplatu, ſi quis operam velit impendere, ſatis percipere poteſt in corporibus, quæ cùm fuerint macilentia, ſint necata ſuffocatione. At venarum natura ſic pote ſeſe habet.

CAESAR.

Colligit omnium ſententias, qui caput venarum principium eſſe arbitrati ſunt: exactiùs declarat, cùm addit cerebrū: propter cerebrū enim caput factum eſt: nō propter oculos, vt ait Galenus: cerebrum enim oculorū principium eſt. Secundo loco poſita ac repetita memoria difficultatis docet, qua ratione inducere nos poſſimus in hæc naturæ penetralia: neque enim ſolùm debemus alios redarguere, ſed & noſtra inuenta ponere, & inuentionis modum indicare: ſic enim commodiùs auditorum animos comparamus.

Dixit ἀκριβολογίαν verbo feliciſſimo, *diligentem enarrationem*, & εἰσὶ δὲ καὶ τῶν περὶ τὴν φύσιν, id eſt, φυσικοὶ φιλόσοφοι, & dixit προλεπτυνθεῖσιν, antequàm ſcilicet, mortui ſint.

Theodorus addidit: *perinde vt medici*, & barbarè, *tractârunt de venis*, ſed venas. Item ἀπεπνιγμένοις *ſtrangulatis*, malè: ſuffocationum genera multa. Nam & Veſtales virgines in terra, Vlyſſis ſocij in aqua, & Cocalus in aëre ſine ſtrangulatione ſuffocati ſunt.

XLII. ARISTOTELES.

Δύο φλέβες εἰσὶν ἐν τῷ θώρακι, κατὰ τὴν ῥάχιν μὲν, ἐντὸς δὲ κείμεναι ταύτης· ἡ μὲν μείζων, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· ἡ δ' ἐλάττων, ὄπισθεν ταύτης· καὶ ἡ μὲν μείζων, ἐν τοῖς δεξιοῖς μᾶλλον, ἡ δ' ἐλάττων, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, ἣν καλοῦσί τινες ἀορτὴν, ἐκ τοῦ τεθεᾶσθαι καὶ ἐν τοῖς τεθνεῶσι τὸ νευρῶδες αὐτῆς μόριον. αὗται δ' ἔχουσι τὰς ἀρχὰς ἀπὸ τῆς καρδίας. διὰ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων σπλάγχνων, ᾗ τυγχάνουσι τείνουσαι, ὅλαι δι' αὐτῶν διέρχονται σωζόμεναι, καὶ οὖσαι φλέβες. ἡ δὲ καρδία, ὥσπερ μόριον αὐτῶν ἐστι, καὶ μᾶλλον τῆς ἐμπροσθίας καὶ μείζονος· ὥστε ἄνω μὲν καὶ κάτω τὰς φλέβας εἶναι ταύτας, ἐν μέσῳ δ' αὐτῶν τὴν καρδίαν.

Dvæ in pectore venæ intus apud ſpinam ſitæ ſunt. Altera anteriore in parte maior, altera ponè illam minor. Maior dexterioris ſedis plus occupat, minor ſiniſterioris: cuius partes neruoſæ cùm etiamnum in cadaueribus perſpicerentur, aortam appellârunt: vtriuſque principium à corde eſt. Nam cùm per alia viſcera totæ tranſeunt, non mutantur, ſed toto tractu continuo venarum naturam ſeruant. At cor quaſi earum pars eſt, ac certiùs maioris eius, quæ in ſede eſt anteriore. Quo fit vt ſupra, infráque eiuſmodi venæ ſitæ ſint, in medio earum exiſtente corde.

CAESAR.

NVNC ponit ſententiam ſuam. Duo genera ſtatuit, venam, & arteriam. Itaque numerum & naturam docet: ſignat locum in pectore, ſitum intus ad dorſum, magnitudinem, venam maiorem, arteriam minorem, ordinem, venam in anteriore, arteriam in poſteriore parte, nomen arteriæ, aortam. Nominis rationem, quam etymologiam Græci vocant: Quoniam neruoſa eſt, & contenta etiam in cadaueribus: ἀπὸ τοῦ ἀείρειν, ἀόρμαι: itaque cingulum militare à Græcis etiam ἀορτήρ. Cæterùm equidem puto non à contentione, qualis in neruis eſt, vt ait Ariſtoteles, ſed ab eo quod inde ſuſpendi cor videatur, aortam dictam ſicut baltheum ἀορτῆρα: ἀρτηρία autem non indidem: ſed à motu. Vnde dicitur ἄρσις, & θέσις quod διαστολὴ καὶ συστολή. Poſt hæc: quod alij neſciuere declarat principium, ſcilicet cor: oſtendit cauſſam quare pro principio agnoſcat: quoniam, inquit, tam venæ, quàm cor, eiuſdem ſubſtantiæ ſunt. Perficit demonſtrationem, quia non ſolùm ponimus vera principia, ſed etiam deſtruenda ſunt falſa. Cæterorum viſcerum, inquit, venæ partes non ſunt: igitur earum principium cætera viſcera non ſunt: probat non eſſe partes, quia, inquit, ſemper venæ ſunt, neque mutatæ in illorum ſubſtantiam videntur. Intelligit hepar. Longè enim diuerſæ ſubſtantiæ iecur eſt, & vena: optima demonſtratione contra Galenum: poſtremò quaſi truncum aſſignat cor: viuens infra ſupráque, quaſi ramus. Quare, cùm principium in medio ſit, facilior fit naturæ communicatio. Neque rectè barbari medici medicamenta duplicia intellexere; quorum altera attrahentia, à partibus ſcilicet ſummis, vt capite & pectore; altera eradicantia, ab imis ſcilicet. Neque enim radix in imis eſt: ſed craſsè frequentiùs locuti ſunt.

Dixit ἐν τοῖς δεξιοῖς μᾶλλον: quoniam in dextra parte vtrunque eſſe videtur, & ὅλαι: quoniam integræ ſunt in iecore, & tranſeunt. At quà deſinunt in carniformes partes mutantur: ſed ὅλαι non ſunt, quoniam ibi deſinunt eſſe venæ.

Mirum quod dixit, videri potiùs venæ quàm arteriæ principium cor. Non enim videtur: ſed arteriæ. Quoniam cor ad ſpiritus generandos, arteria, ad continendos conſtituta eſt. Prætereà motus communis vtrique: vena motu caret.

Non rectè dixit Theodorus *maior priorem partem adit*: non enim adit: quoniam nondum cordis fecit mentionem. Itaque Ariſtoteles dixit ἐν τοῖς ἔμπροσθεν: non ἐπὶ, neque πρός. Idem poſtremam partem non intellexit, ὥστε ἄνω μὲν καὶ κάτω τὰς φλέβας εἶναι ταύτας. Theodorus τὸ ἄνω vni attribuit, τὸ κάτω alteri falsò. Nam & Ariſtoteles vtranque ἄνω, vtranque κάτω dicit. Quoniam & ſurſum tendunt ad caput, & deorſum, vt oſtenderet tam harum quàm illarum vnum eſſe principium cor. Et ita re vera eſt, & falſum eſt alteram ab ima cordis oriri parte, alteram ab ſumma: à fundo enim cordis per ſinus vtraque educitur.

XLIII. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δ' αἱ πᾶσαι μὲν καρδίαι κοιλίας ἐν αὑταῖς. ἀλλ' αἱ μὲν τῶν σφόδρα μικρῶν ζῴων, μόλις φανερὰν τὴν μεγίστην ἔχουσι· τὰ δὲ μέσα τῷ μεγέθει τῶν ζῴων, καὶ τὴν ἑτέραν· τὰ δὲ μέγιστα, πάσας τὰς τρεῖς.

Habent corda omnia intrà ſeſe ſinus: ſed in minutioribus animalibus maximus ſinus vix percipitur. In mediocribus etiam alter. In maximis vniuerſi tres.

CAESAR.

REPETIT quod ſupra dixit: itaque non eget interpretatione. Pro κοιλίαν, κοιλίας legimus. Nota mutationem orationis. Nam de cordibus cùm loquitur, continuat ſic: ἀλλ' αἱ μὲν τῶν σφόδρα μικρῶν ζῴων. Deinde mutat cùm tranſit ad animalia ipſa: τὰ δὲ μέσα: & nota breuitatem, τὰ δὲ μέσα καὶ τὴν ἑτέραν.

Theodorus addidit numerum, cùm κοιλίας dixit *ſinum triplicem*. Et addidit illa verba, *ſed magnitudine varia*. Item illa, *reliqui ſenſum effugiunt*, & illa, *ſinus arctiore ſunt*.

ARISTO

XLIV. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τῆς καρδίας τὸ ὀξὺ ἐχούσης εἰς τὸ πρόσθεν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἡ μεγίστη μὲν κοιλία ἐν τοῖς δεξιοῖς, καὶ ἀνωτάτω ταύτης· ἡ δ' ἐλαχίστη, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς· ἡ δὲ μέση μεγέθει τούτων, ἐν τῷ μέσῳ ἀμφοῖν· ἀμφότεραι δ' αἱ δύο, πολλῷ ἐλάττους εἰσὶ τῆς μεγίστης. συντέτρηνται μέντοι πᾶσαι αὗται πρὸς τὸν πλεύμονα, ἀλλ' ἄδηλοι διὰ σμικρότητα τῶν πόρων, πλὴν μιᾶς.

Cordis mucro anteriorem in partem proſtat, quemadmodum diximus ſupra. At maximus ſinus ſuprema in parte cordis dextera, minimus in ſiniſtra, mediocris inter vtrumque: at ambo ij longè minores maximo ſunt, ac peruio aditu pulmoni committuntur omnes. In vno tamen id deprehendas; in alijs propter meatuum paruitatem non item.

CÆSAR.

HÆc quoque ſupra poſita repetit hîc: repetit autem neceſſariò: quoniam quaſi fontes venarum oſtendit. Nota locutionem καὶ ἀνωτάτω ταύτης. αὐτῆς potius, cordis ſcilicet.

Nota quod Ariſtoteles dixit ambos ſinus minores vno illo maximo. Theodorus inuertit ſic: *vnum hunc maximum maiorem eſſe longè duobus illis.*

Intellige αἱ δὲ ἀμφότεραι δύο: non ſeorſum vt alterutrum capias, minorem inuenias. Sed vtrumque ſimul: itaque *ambos* interpretati ſumus.

Theodorus neſcio quo pacto locutus eſt: *ſed propter exiguitatem meatuum latent præterquàm in vno.* Quænam ſunt quæ latent? nonne ſinus, quòd ad commiſſuram peruium pertinet? at quæ locutio ſubditur? *præterquàm in vno.* Quis dicat ſinus in ſinu latet, peruium in peruio? & eiuſmodi? Dicere debuit, *latet*: non *latent*: aut *vnus*; non *in vno*.

XLV. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν μεγάλη φλὲψ ἐκ τῆς μεγίστης ἤρτηται κοιλίας τῆς ἄνω, καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς. εἶτα διὰ τοῦ κοίλου τοῦ μέσου γίνεται πάλιν φλέψ, ὡς οὔσης τῆς κοιλίας μορίου τῆς φλεβὸς ἐν ᾧ λιμνάζει τὸ αἷμα.

IGitur magna vena de maximo ſinu illo quem diximus eſſe, ſuprema in parte dexteriore pendet: mox per medium ſinum rurſus vena formam nacta, vt eius pars ſinus ille ſit, in quo ſtagnat ſanguis.

CAESAR.

NVnc declarat venarum principia, maioris magnum, minoris medium ſinum. Additque eſſe venæ partem ſinum: quaſi ex eadem ſubſtantia vtrumque conſtitutum ſit: hoc poſuit vt indicaret principium venæ cor eſſe. Poſt addit aliam rationem ab officio: quoniam ſinus ille ſanguinis, conceptaculum ſit venarum canalis. Itaque ſignato verbo vſus eſt λιμνάζει.

Nota locutionem: πάλιν γίνεται φλέψ. obſcuriùs enim quid ſibi velit τὸ πάλιν ſcio: melius dixiſſet è medio ſinu venam quaſi de maſſa ex qua conſtet euadere. At cùm procedit per manifeſta: partes extimas declarat primùm, deinde per ipſam venam quaſi manuducitur in ſinum ipſum, ex quo non ſolùm euadere venam, ſed firmari quoque indicat. Itaque τὸ πάλιν vult dicere æquè intus, atque extra, ſicut, inquit, dicimus eſſe venam quæ ἤρτηται foris: ſic πάλιν intus venæ formam obtinet. Omnino autem duriuſculus eſt.

XLVI. ARISTOTELES.

Ἡ δ' ἀορτὴ, ἀπὸ τῆς μέσης· πλὴν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ κατὰ στενοτέραν σύριγγα πολλῷ κοινωνεῖ· καὶ ἡ μὲν φλὲψ, διὰ τῆς καρδίας· ἡ δὲ ἀορτὴ, ἀπὸ τῆς καρδίας τείνει.

AT aorta à medio quidem ſinu, verùm non eodem quo modo vena. Namque magna eius pars anguſtiorem fiſtulam occupat. Præterea vena per cor, atque à corde in aortam ſeſe induit.

CAESAR.

Commvnis eſt vtrique & venæ & aortæ natura exire de corde: ſed exeundi, neque locus, neque modus communis: vena de maximo ſinu exit: aorta de medioctì: reſpondet enim magnitudini vtriuſuis principij magnitudo. Verùm ita de mediocri euadit, vt etiam aliqua eius pars de minimo ſinu educatur. Secundo loco aliam etiam differenriam ſtatuit: Quoniam aorta in venam non tranſmittit, ſed vena in aortam ſeſe dat: addit medium per cor, ſcilicet. Quoniam quis putâſſet extra cordis parietes committi.

Dixit καὶ στενωτέραν pro στενωτάτην: ſed comparauit mediæ tantùm de qua loquitur, & appellauit σύριγγα, τὸν αὐλὸν, ἤγουν τὴν κοιλίαν: ſicut & paulò inferiùs in pulmone.

Theodorus cùm interpretatus eſt *κοινωνεῖ, init ſocietatem*, putauit committi venam arteriæ per ſinum minimum, quod falſum eſt. Immo ſubit arteriam per vtrumque ſinum. * * * *. Item addidit verba illa falſò, *Et tendit à latere cordis*. Nam Ariſtoteles ſimpliciter διὰ τῆς καρδίας.

Prætereà neſcio quemadmodum Græcæ conueniant orationi illa. *Cum vena maior ſua radice cor tranſigat cùm ſe promit.* Neque enim nunc ſe promit ſed in arteriam ſubit: neque radicis mentio vlla.

XLVII. ARISTÓTELES.

Καὶ ἔστιν ἡ μὲν μεγάλη φλὲψ, ὑμενώδης καὶ δερματώδης· ἡ δὲ ἀορτὴ, στενοτέρα μὲν ταύτης, σφόδρα δὲ νευρώδης· καὶ ἀποτεινομένη πόῤῥω πρός τε τὴν κεφαλὴν, καὶ πρὸς τὰ κάτω μόρια, στενή τε γίνεται καὶ νευρώδης πάμπαν.

Magna vena membrana cutéq; compacta eſt: aorta cum anguſtior, tum neruoſior: & porrò diſtenta & ad caput & ad membra inferiora, vbi & ſtrictior & neruoſa omnino euadit.

CAESAR.

Ipsvm dixit: nunc declarat ſubſtantiam vtriuſque: venam ex membrana conſtare, ſed cutis admiſſa natura. Neque enim ex duabus tunicis vena eſt conſtituta vt ait Galenus, ſed arteria: quas tunicas nunc omiſit Ariſtoteles: neruaceámque naturam tantùm indicauit. Dixit quoque non ſolùm anguſtiorem & neruoſiorem arteriam quàm venam, ſed etiam quàm ſeipſam, cum aut ad caput, aut ad partes imas tendit. Ac de partibus imis ſanè conſtat: digitorum enim arteriæ in pedibus, cum eæ quæ circum teſtes ſunt, anguſtæ & rigidæ. De capite autem vt minus ſenſu ac rarius percipitur, ita verius eſſe intelligat, qui meminerit reticuli illius mirabilis.

Theodorus ambitioſè nimis arteriam in neruum transformauit: νευρώδης πάμπαν, inquit Ariſtoteles. Non autem νεῦρον γίνεται: aliud eſt, eſſe neruoſum, aliud eſſe neruum. Theodorus ſic tranſtulit: *nerui naturam ex toto accipit*: ergo quoque nerui officium: at falſum eſt: aliud eſt neruacea conſtare natura, aliud nerui naturam obtinere.

XLVIII. ARISTOTELES.

Τείνει δὲ πρῶτον μὲν ἄνω ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς μεγάλης φλεβὸς μόριον πρὸς τὸν πνεύμονα καὶ τὴν σύναψιν τῆς ἀορτῆς, ἄχιστος καὶ μεγάλη οὖσα φλέψ. σχίζεται δὲ ἀπ᾽ αὐτῆς μόρια δύο· τὸ μὲν, ἐπὶ τὸν πνεύμονα· τὸ δὲ, ἐπὶ τὴν ῥάχιν, καὶ τὸν ὕστατον τοῦ τραχήλου σφόνδυλον.

A Superiore cordis parte, venæ magnæ portio magna ipſa quoque vnóque tenore ad pulmonem ſcandit. Quo loco aorta quoque committitur. Tum inde ſcinditur bifariàm ita, vt partim pulmonem ſubeat, partim ad ſpinam poſtremámque colli vertebram adeat.

CAESAR

Digitized by Google

CÆSAR.

NVNC iam truncum ramóſque pingit poſtquam radicem egit, appellátque portionem venæ magnæ, quoniam non tota vena eſt: nam quòd pars aſcendat, pars ibi relinquatur: eius tenor vnus ad pulmonem vſque ibi duas in partes diducta hinc pulmonem ſubit, hinc ſpinam adit, declarato membro ad quod vterque ramus vadit, declarat mem bri locum. Nam quæ pulmonem capit, in locum intrat in quem etiam arteria: quare dorſum petit; vltimam colli vertebram metam habet.

Dicit συνάπτειν τὴν σύντρησιν εἰς τὸν πνεύμονα. id omiſit Theodorus & compluria alia verba.

XLIX. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τὸν πνεύμονα τείνουσα φλέψ, εἰς διμερῆ ὄντ' αὐτὸν διχῇ σχίζεται πρῶτον. εἶτα παρ' ἑκάστην σύριγγα, καὶ ἕκαστον τρῆμα τείνει· μείζων μὲν, παρὰ τὰ μείζω· ἐλάττων δὲ, παρὰ τὰ ἐλάττω, οὕτως, ὥστε μηδὲν εἶναι μόριον λαβεῖν, ἐν ᾧ οὐ τρῆμά τε ἔνεστι καὶ φλέβιον. τὰ γὰρ τελευταῖα τῷ μεγέθει, ἄδηλα διὰ τὴν σμικρότητά ἐστιν· ἀλλὰ πᾶς ὁ πνεύμων φαίνεται μεστὸς αἵματος ὤν.

CVm igitur pulmo bipartitus ſit, quæ in eum ſeſe dat vena: bifariam quoque ſcinditur primùm. Deinde omnibus fiſtulis, omnibúſque occurrit foraminibus vnius cuiuſque æquans magnitudinem aut paruitatem: adeò vt nullam partem deprehendas, in qua tum foramen, tum venula non ſit: quanquam extrema propter exiguitatem ſenſum fugiãt, totúſq; pulmo videatur eſſe plenus ſanguinis.

CÆSAR.

VENAM quæ pulmonem ſubit perſequitur. Primùm in duas diuidit partes, quoniã diuiſus pulmo eſt. Demonſtratio eſt à loco & locato. Deinde in multas, quoniã quoque foramina pulmonis ſunt, quibus illæ venulæ committuntur: æquauit numerum venarum cum fiſtulis pulmonis: item magnitudinem. Poſteà dicit in capillaribus idem eſſe, ſed latêre nos ob tenuitatem: quare rudes putare pulmonem eſſe plenum ſangninis, neque enim eſt: ſed venæ ipſæ plenæ ſanguinis, quæ propter exiguitatem ſenſu percipi nequeant. At dictum eſt omnem ſanguinem in venis contineri præter pauculum in corde.

Periculosè Theodorus μόριον τῆς φλεβὸς *membrum* appellauit. Quanquam enim membri vox partem ſignificat, vt docuimus, tamen ad compoſita coarctatum eſt ſignificatum: ac quanquam ſimplices partes officium quoque faciunt, tamen μέρη potius quàm μέλη.

L. ARISTOTELES.

Ἐπάνω δὲ οἱ ἀπὸ τῆς φλεβός εἰσι πόροι, τῶν ἀπὸ τῆς ἀρτηρίας συρίγγων τεινουσῶν.

HIs autem meatibus qui à vena diducuntur ſubſunt fiſtulæ quæ ab arteria tendunt.

CÆSAR.

NOn potuit breuius: dicit cuique venulæ ſuam arteriolam ſubeſſe: ergo ab arteria totidem procedere & ſubire, & occurrere foraminibus.

LI. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ ἐπὶ τὸν σφόνδυλον τοῦ τραχήλου τείνουσα φλέψ καὶ τὴν ῥάχιν πάλιν παρὰ τὴν ῥάχιν τείνει· ἣν καὶ Ὅμηρος ἐν τοῖς ἔπεσιν εἴρηκε ποιήσας· ἀπὸ
---------- δὲ φλέβα πᾶσαν ἔκερσε,
Ἣ διὰ νῶτα θέουσα διαμπερὲς αὐχέν' ἱκάνει.

QVæ verò ad ſpinã & colli tẽdit vertebrã, rurſus per ſpinã porrigitur: de quo in ſuo pœmate Homerus ita ſcripſit: totã venã abſcidit, quę per ſpinã currẽs cõtinuo tractu ad ceruicẽ peruenit.

CÆSAR

C AE S A R.

AGGREDITVR venam quam à capacitate κοίλην vocant Græci. Arabes etiam interpretantur venam ventrioſam, quam etiam Homero fuiſſe notam oſtendit. Theodorus *imas ceruices* dixit, non quòd ceruix ima in parte ſit, ſed vt ceruicis imam partem notaret: τὸ ἔσχατον σφόνδυλον τοῦ τραχήλου.

LII. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ ταύτης τείνουσι παρὰ τὰς πλευρὰς ἑκάστην φλέβια, καὶ πρὸς ἕκαστον τὸν σφόνδυλον. κατὰ δὲ τὸν ὑπὲρ τῶν νεφρῶν σφόνδυλον σχίζεται διχῆ.

Ab ea ad coſtas ſingulas, ſinguláſque vertebras puſilla venæ deducuntur: bifariam autem ſcinditur ad vertebram quæ ad renes pertinet.

C AE S A R.

Hic omittit huius venæ tractum ad inferiora: Ego potius continuâſſem, deinde reuertiſſem ad ſuperiora: at ipſe tanto incommodius etiam aortæ hiſtoriam interſerit: & poſteà ad illas redit.

LIII. ARISTOTELES.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ μόρια ἀπὸ τῆς μεγάλης φλεβὸς, τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον· ὑπεράνω δὲ τούτων ἀπὸ τῆς ἐκ τῆς καρδίας τεταμένης, πάλιν ἡ ὅλη σχίζεται εἰς δύο τόπους. αἱ μὲν γὰρ, φέρουσιν εἰς τὰ πλάγια, καὶ τὰς κλεῖδας· κἄπειτα διὰ τῶν μασχαλῶν, τοῖς μὲν ἀνθρώποις εἰς τοὺς βραχίονας, τοῖς δὲ τετράποσιν, εἰς τὰ πρόσθια σκέλη τείνουσι· τοῖς δὲ ὄρνισιν, εἰς τὰς πτέρυγας· τοῖς δὲ ἰχθύσιν, εἰς τὰ πτερύγια τὰ πρανῆ.

Maioris venæ portiones ſic partiuntur. At ſuperiori in parte, ea quæ à corde tenditur, tota in duo diuiditur loca. Etenim ad latera & clauiculas, atque inde per axillas hominibus in brachia, quadrupedibus in crura anteriora, auibus in alas, piſcibus in pinnas ſuperiores contendunt.

C Æ S A R.

TRIA genera ſumma animantium cum vna ſpecie hominis coniungit, in quibus tractum venæ ſuperioris ſimilem agnoſcit: quadrupedes, aues, piſces, pro brachijs crura anteriora, alas, & pinnulas ſuperiores.

Theodorus Ariſtotelis orationem ſimplicem εἰς δύο τόπους fucauit additis illis verbis: *numeroſiore venarum propagine*: & κλεῖδας falſò interpretatus eſt *humeros*.

Melius quoque μασχάλας *axillas*, quàm *alas*: primùm, quia alæ in homine non ſunt, ſed alarum imitatio quæ in diminutiua voce certiùs excipitur. Deinde cùm alas auium hîc commemoret, commodiùs flexum vocis in homine variaſſet.

LIIII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ ἀρχαὶ τούτων τῶν φλεβῶν, ᾗ σχίζονται τὸ πρῶτον, καλοῦνται σφαγίτιδες· ᾗ δὲ σχίζονται εἰς τὸν αὐχένα, ἀπὸ τῆς μεγάλης φλεβὸς, παρὰ τὴν ἀρτηρίαν τείνουσι τὴν τοῦ πνεύμονος· ὧν ἐπιλαμβανομένων ἐνίοτε ἔξωθεν, ἄνευ πνιγμοῦ καταπίπτουσιν οἱ ἄνθρωποι, μετ' ἀναισθησίας τὰ βλέφαρα συμβεβληκότες.

Hæ venæ quà ramescere incipiunt primùm, vocantur iugulares: ſed vbi de magna vena partita ſubeunt collum, iuxta pulmonis arteriam tendunt. Has interdum ſi quis extrinſecus intercipiat, concidunt homines ſenſu priuati, atque genis clauſis, etiamſi non vehementiùs angas, vt ſuffocentur.

CÆSAR.

APPONIT nominis priuatam notam certo in loco: σφαγίτιδας, quoniam in iugulo ſunt: deſignat locum: quà, inquit, ſcinduntur. Declarat nomen loci collum: addit modum tractus: εἰς ἄνω: ſubeunt enim & metam: ad arteriam inquit. Aſcribit affectionem, ſi comprimantur, inquit, tollunt ſenſum hominum, atque intercipitur vis conſiſtendi: occurrit obiectioni. Dicat aliquis nihil mirum, hominem ſi ſuffocetur concidere, ἄνευ πνιγμοῦ, etiamſi non angatur, aut ſuffocetur. Quæ verba Theodorus negligenter omiſit.

LV. ARISTOTELES.

Οὕτω δὲ τείνουσαι, καὶ μεταξὺ λαμβάνουσαι τὴν ἀρτηρίαν, φέρουσι μεταξὺ τῶν ὤτων, ᾗ συμβάλλουσιν αἱ γένυες τῆς κεφαλῆς.

Sic verò tendentes, atque in medio ſui recepta arteria feruntur inter aures, quà maxillæ capiti commiſſa ſunt.

CÆSAR.

PROCEDIT cum venis vſque ad aures. Quo ex loco accipias cauſſam ſuperioris affectionis: compreſſæ enim intercipiunt ſpiritus à cetebro commeantes, non in venis illis, nequis errer cum Ariſtotele, ſed in arterijs ſubditis atque illarum comitibus: neque enim venis ſolis compreſſis id accidit, ſed arterijs.

Feſtiuè addidit κεφαλῆς, cùm dixit γένυες. Quoniam γένυς: etiam *aſciam* & *dolabram* ſignificat, à maxillæ ſcilicet figura communicata. An verò dicit quà maxillæ capiti committuntur? Nam quanuis capitis maxillæ partes ſunt, tamen ſuprà oſtendimus, extra capitis nomen ab Ariſtotele maxillas acceptas.

LVI. ARISTOTELES.

Πάλιν δ᾽ ἐντεῦθεν, εἰς τέτταρας σχίζονται φλέβας· ὧν μία μὲν, ἐπανακάμψασα, καταβαίνει διὰ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ ὤμου, καὶ συμβάλλει τῇ προτέρᾳ ἀποσχίσει τῆς φλεβὸς κατὰ τὴν τοῦ βραχίονος καμπήν· τὸ δ᾽ ἕτερον μόριον, εἰς τὴν χεῖρα τελευτᾷ, καὶ τοὺς δακτύλους.

Tum verò ab eo loco rurſus quadripartitæ ſunt. Quarum vna reflexa per collum atque humerum deſcendit, & coniungitur cum priore venæ ramo ad brachij curuaturam. Altera autem pars in manu ad digitos terminatur.

CÆSAR.

VENAE Cephalicæ tractum deſcribit. Itémque venæ communis quæ ſcilicet eius pars eſt cum Baſilica communicata: & fines habet ſuos in manu ad pollicem. Nota verò orationem mirificam. Nam cùm quatuor in partes diuiſam prodat, bifariam tamen proſequitur. Non dicit prima, ſecunda, tertia, quarta: ſed vna, quam ita partitur, vt partim coniungat cum altera, partim eius partem ad manum deducat. Quare Theodorus non rectè dixit *ſecunda & tertia*.

LVII. ARISTOTELES.

Μία δ᾽ ἑτέρα, ἀφ᾽ ἑκατέρου τοῦ τόπου τοῦ περὶ τὰ ὦτα, ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον τείνει, καὶ σχίζεται εἰς πολλὰ καὶ λεπτὰ φλέβια εἰς τὴν καλουμένην μήνιγγα, τὴν περὶ τὸν ἐγκέφαλον.

Altera ab vtroque aurium loco in cerebrum tendit, atque ibi in membrana quæ cerebrum amictum eſt (meningam *Græci vocant*) *in paruas, & minutas venas ſpargitur.*

CÆSAR

C Æ S A R.

ALterum ramum principalem ſtatuit. Itaque dixit, μία δ' ἑτέρα.

LVIII. ARISTOTELES.

Αὐτὸς δὲ ὁ ἐγκέφαλος ἄναιμος πάντων ἐστί, καὶ οὔτε μικρὸν, οὔτε μέγα φλέβιον ἀποτελευτᾷ εἰς αὐτόν.

IPſum verò cerebrum omnibus ſanguinis expers eſt: neque tantillum vena cuiuſquam recipit.

C Æ S A R.

INTERPONIT hoc quod ſupra quoque docuit, vt indicet venas in membranam excipi, non in cerebri ſubſtantiam: fecit propoſitionem vniuerſalem cùm dixit, omnibus ex parte naturæ cerebri. Cùm autem dixit, οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα, φλέβιον ex parte venarum.
Nota hanc locutionem, οὔτε μέγα φλέβιον: idem eſt quaſi dicat οὔτε μεγάλη μικρὰ φλεβῶν, quaſi dicat: ἐκ τῶν ἐλαττόνων φλεβῶν καλουμένων οὔτε μείζων, οὔτε μείων.
τελευτᾷ Theodorus *ceſſat*: malè Latinè: ceſſare eſt priuatio actionis & officij: ac quanquam finem nacti ceſſamus ac quieſcimus, tamen non ſemper cùm ceſſamus finem nacti ſumus.

LIX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ λοιπῶν τῶν ἀπὸ τῆς φλεβὸς ταύτης σχισθεισῶν φλεβῶν, αἱ μὲν τὴν κεφαλὴν κύκλῳ περιλαμβάνουσιν αἱ δὲ, εἰς τὰ αἰσθητήρια ἀποτελευτῶσι καὶ τοὺς ὀδόντας, λεπτοῖς πάμπαν φλεβίοις.

AB hac vena reliqui proficiſcuntur rami: alij caput circumplectuntur, alij tenuibus venulis ad loca ſenſibus deſtinata; atque ad dentes ipſos deſinunt.

C Æ S A R.

QVATVOR profeſſus truncos, tres executus eſt. Quartum ſub multorum ramorum frequentia explicauit.
Theodorus addidit etiam *ſeriei* vocabulum, quod equidem ſuperuacuum hîc putabam: ambigo enim, an de ramis arborum fortuitò ac temerè editorum rectè dicas ſeriem. Ab agricolis nata vox, cùm diſpoſitis lineis in quincunces directas ſererent.

LX. ARISTOTELES.

ΤΟν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ τῆς ἐλάττονος φλεβὸς, καλουμένης δὲ ἀορτῆς, ἔσχισται μέρη, συμπαρακολουθοῦντα τοῖς τῆς μεγάλης· πλὴν ἐλάττους οἱ πόροι καὶ τὰ φλέβια πολλῷ ἐλάττω ταῦτ' ἐστὶ τῶν τῆς μεγάλης φλεβός.

IDem ramorum modus minoris quoque venæ quam aortam appellamus: maioris enim venæ ramos comitantur: verùm tubuli & venulæ minores ſunt.

C Æ S A R.

MALE disiunxit ſeparato Capite venam hanc à ſuperiore Theodorus. Primùm, quia vtriuſque tractus coniuncti ſunt vt hîc dicit. Deinde quia modum abſoluit ſuperiorem. Multò incommodius Ariſtoteles hanc illi interſeruit, illámque huc intercepit: commodiùs illa abſoluta, hæc quæ hîc dicit, dicturus. Sed maluit tractare vtramque ſimul à ſeipſis diuiſas. Cùm enim cor in medio agnoſceret, quæ ſupra eſſent declarauit, mox quæ infra. Statuit igitur communem naturam locorum: ſtatuit etiam differentiam à magnitudine. Abundauit enim verbis cùm dixit ἐλάττους πόροι, ἐλάττω φλέβια.

LXI. ARIST.

LXI. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν ἄνωθεν τῆς καρδίας, τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον αἱ φλέβες· τὸ δ' εἰς τὸ κάτω τῆς καρδίας μέρος τῆς μεγάλης φλεβὸς, τείνει μετέωρον διὰ τοῦ ὑποζώματος. συνέχεται δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀορτὴν καὶ πρὸς τὴν ῥάχιν, πόροις ὑμενώδεσι καὶ χαλαροῖς.

QVæ ſupra cor venæ ſunt, ſic ſe habent. At infra cor maioris venæ pars ſuſpenſa tranſmeat ſeptum tranſuerſum, hæretque tum aortæ, tum ſpinæ tubulis membraneis, atque lentis.

CAESAR.

NVNC alteram partem deſcribit, quæ ſcilicet cordi ſubiecta eſt.

Nota orationem. Nam cum aortæ tractus deſcribat per tractus maioris venæ, nunc quo conſilio hanc per illam notam facit? dixit enim ἀορτῇ hærere.

Dixit μετέωρον *non elatior* vt interpretatur Theodorus. Neque enim ſublimis eſt: ſed ſubiecta cordi & demiſſa: *ſuſpenſa* potius.

χαλαροῖς, *flaccidis* Theodorus malè: neruacea enim tota eſt & robuſta: ſed intellexit lentos tubulos, id eſt minus aptos ad ſcindendum.

Malè item dixit *per ſeptum applicata.* Imo ſeptum tranſmittit: hoc enim eſt τείνει διὰ τοῦ ὑποζώματος.

LXII. ARISTOTELES.

Τείνει δ' ἀπ' αὐτῆς μὲν μία τοῦ ἥπατος φλὲψ, βραχεῖα μὲν, πλατεῖα δ'· ἀφ' ἧς πολλαὶ καὶ λεπταὶ, εἰς τὸ ἧπαρ ἀποτείνουσαι, ἀφανίζονται.

Hinc fertur ad iecur vna breuis, ſed lata; à qua multæ, minutæque in iecur intentæ venæ occultantur.

CAESAR.

NOn memini hanc venam ego: neque enim à vena caua tendit ad iecur vena vlla, ſed à meſeraicis vna ex illis quaſi conſtans per iecur, à cauo ad dorſum eius, ad cor vſque.

LXIII. ARISTOTELES.

Δύο δ' ἀπὸ τῆς τοῦ ἥπατος φλεβὸς ἀποσχίσεις εἰσίν· ὧν ἡ μὲν, εἰς τὸ ὑπόζωμα τελευτᾷ, καὶ τὰς καλουμένας φρένας. ἡ δὲ, πάλιν ἐπανελθοῦσα διὰ τῆς μασχάλης, εἰς τὸν βραχίονα τὸν δεξιὸν, συμβάλλει ταῖς ἑτέραις φλεψὶ κατὰ τὴν ἐντὸς καμπήν. διὸ ἀποσχαζόντων τῶν ἰατρῶν ταύτην, ἀπολύονται τινῶν πόνων περὶ τὸ ἧπαρ.

AB iecoris vena duo rami proficiſcuntur, quorum alter in tranſuerſum ſeptum, & quæ dicuntur præcordia, deſinit: alter rurſum reuerſus per axillam ad brachium dextrum concurrit cum alijs venis, ſecundum curuaturæ partem interiorem. Quare hunc ſecantibus Medicis, certi iecoris morbi ſoluuntur.

CÆSAR.

BAſilicam ducit in duo: partem ad ſeptum tranſuerſum, partem ad brachij curuaturam. Addit interiorem quoniam etiam exterior pars eſt, quam noſtri medici *ſylueſtrem* nominant. Maluit dicere ſolui morbos ea apperta quàm ſic: ſecant medici vt morbos ſoluant. Quo enim loquitur modo, certam curam docet.

Dixit τινῶν πόνων. Quoniam in iecoris ſiccitatibus morboſis non ſecatur. Itemque aliis multis, purà hydrope pituitoſa, ſcirro & aliis.

Poſuit καὶ τὰς καλουμένας φρένας, pro eo quod eſt: ἤγουν.

LXIV. ARISTOTELES.

Ἐκ δὲ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς, μικρὰ μὲν, παχεῖα δὲ φλὲψ τείνει εἰς τὸν σπλῆνα, καὶ ἀφανίζεται τὰ ἀπ' αὐτῆς φλέβια εἰς τοῦτον. ἕτερον δὲ μέρος ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς τῆς μεγάλης φλεβὸς ἀποσχισθὲν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀναβαίνει εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα. πλὴν ἐκείνη μὲν ἡ διὰ τοῦ ἥπατός ἐστιν αὕτη δὲ, ἑτέρα τῆς εἰς τὸν σπλῆνα τεινούσης.

A B læua parte breuis vena, ſed craſſa ad lienem pergit, quo in loco exiguæ venæ, in quas illa ſpargitur, occultantur. Altera pars eodem modo de magna vena exiens ad ſiniſtrum aſcendit brachium. Sed illa eadem eſt quæ ad iecur vadit: hac diuiſa ab ea quæ lienem ſubit.

CAESAR.

EXpedit læuæ partis venam, dicitque eodem modo, vt illam ad iecur, ſic hanc ad lienem ire. Præterea vt ſuperius dicebat, portionem quandam dextrum brachium petere, ita nunc portionem quandam petere ſiniſtrum: ſed ponit differentiam. Nam quæ dextrum petit, eadem eſt cum ea quæ in iecur ſeſe induit. At hæc quæ ſiniſtrum adit, diuerſa eſt ab ea quæ in lienem intrat.

LXV. ARISTOTELES.

Ἔτι δ' ἄλλαι ἀπὸ τῆς μεγάλης φλεβὸς ἀποσχίζονται· ἡ μὲν, ἐπὶ τὸ ἐπίπλοον· ἡ δὲ, ἐπὶ τὸ καλούμενον πάγκρεας.

SVnt aliæ quoque à vena magna proficiſcentes: quippe quædam in omentum, quædam in membrum quod πάγκρεας Græci vocant.

CÆSAR.

RECENSET duas, alteram quæ in omentum agat ſeſe: alteram in πάγκρεας. Cæterùm hoc πάγκρεας ſuperius non nominauit, cùm inteſtina & viſcera commemoraret: πάγκρεας autem eſt glandulosa caro apud Galenum in libro *de ſectione venarum*. Theodorus nomen reddidit, & vocis interpretatus eſt cauſſam: at ſanè rem ſeſe noſſe, non docuit nos.

LXVI. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ ταύτης πολλαὶ φλέβες διὰ τοῦ μεσεντερίου τείνουσι.

TVm ab hac multæ venæ per inteſtinale ſparguntur.

CAESAR.

ΜΕΣΕΝΤΈΡΙΟΝ malè tranſtuliſſe *lactes* Theodorum ſupra diximus: nos *inteſtinale* aptiſſimè nominamus. Eſt enim caro quædam quaſi matrix inteſtinorum. Ei enim ipſa apta ſunt, habéntque venas quibus annectuntur illi, per quas ſugitur ſuccus, atque ſanguinis capit principia. Hæ venæ minutæ ſunt, & quaſi arboris inuerſę ramuli, cuius truncus fertur ab iecore. Videndum verò quàm verum ſit, & quæ venæ eò ducantur * * * Deſunt.

LXVII. ARISTOTELES.

Πᾶσαι δ' αὗται εἰς μίαν φλέβα μεγάλην τελευτῶσι, παρὰ πᾶν τὸ ἔντερον, καὶ τὴν κοιλίαν μέχρι τοῦ στομάχου τεταμένη. καὶ περὶ ταῦτα τὰ μόρια, πολλαὶ ἀπ' αὐτῶν σχίζονται φλέβες.

EÆ verò omnes in vnam venã magnam deſinunt: quæ iuxta totum inteſtinum ac ventriculum ad gulam vſque porrigitur. Atque circa membra hac multæ mittuntur ab his venæ.

C AE S A R.

DE hac quoque vena Ariſtotelis iudicum ſubtiliùs examinandum eſt. Nam venę meſeraicæ, vt diximus, in vnum ingreſſæ atq; vna factæ hepar ſubeunt, non ad gulam tendunt. *****

LXVIII. ARISTOTELES.

Μέχρι μὲν οὖν τῶν νεφρῶν μία οὖσα, ἑκατέρα τείνει ἥ τε ἡ ἀορτὴ, καὶ ἡ μεγάλη φλέψ. ἐνταῦθα δὲ πρός τε τὴν ἀρχὴν μᾶλλον προσπεφύκασι, καὶ σχίζονται εἰς δύο, ὥσπερ εἰς λάμβδα ἑκάτεραι, καὶ γίνεται εἰς τοὔπισθεν μᾶλλον ἡ μεγάλη φλὲψ τῆς ἀορτῆς.

Vtraque vena tam magna quàm aorta ad renes vſque perpetuo tenore progreditur. Ac verò cùm ibi tum magis ſuperiore tractu coherentes bipartito bifurcantur. Sed vena maior ponè aortam aliquanto receſſu redacta eſt.

C Æ S A R.

DECLARAT nunc tractum ſpinalem vtriuſque. Dicitque eſſe vnum & ſimplicem, ſcilicet nullis interceptum ramis: ponit limites tractus illius, à ſuperiore parte vſque ad renes: declarat modum. Nam, inquit, tam ibi quàm ſuperiore in loco inter ſe cohæreſcunt: ad renes autem bifurcantur. Poſtremò ponit differentem ſitum atque aliis locis. Nam vbique arteria venæ ſubeſt: hic è contrario retractior eſt vena quàm arteria.

Dixit μία οὖσα, non οὖσαι: ſed ἑκατέρα. Itaque μία contrà diſtinguitur ab eo quod eſt σχιζομένη. Poſteà dixit ἐνταῦθα δὲ id eſt, *ad renes*: πρός τε τὴν ἀρχὴν: id eſt *ſuperiore loco*, nam principium inde eſt vnde mouetur. Sic locutus eſt etiam ſuperiùs: at Theodorus fruſtra laborauit: τὴν ἀρχὴν *renum capita* cùm eſt interpretatus.

Græca litera eſt lambda, habétque figuram duûm laterum trianguli detracta baſi: ingenioſiſſimus Theodorus Latinè repreſentauit per vocalem V inuerſam. Nos notularũ periculum metuentes *biſurcatar* diximus: inuerſa ſcilicet furca: ſic enim eas deducimus, de ſuperiore loco ad inferiores partes.

Videndum ergo eſt quomodo bifurcatur: duo enim dicit: primum ad renes vſque perpetuas eſſe: alterum bifurcari: ergo ad renes bifurcatur in modum Λ literæ. Hoc autem falſum eſt, nam multò inferiùs bifurcantur: ergo, aut ad renes non bifurcantur, aut non ad renes vſque tantùm perpetuæ ſunt.

LXIX. ARISTOTELES.

Προσπέφυκε δ' ἡ ἀορτὴ μάλιστα τῇ ῥάχει περὶ τὴν καρδίαν· ἡ δὲ πρόσφυσις, ἐστὶ φλεβίοις νευρώδεσι καὶ μικροῖς.

Annexa eſt aorta minutis venulis neruoſis ſpina, potiſſimum circa cor.

C AE S A R.

QVoniam dicebat προσπεφύκασι, declarat πρός τε τὴν ἀρχὴν. Inquit enim περὶ καρδίαν. Et dixit, τῇ ῥάχει. Quoniam ſuperiùs dicebat: ἐνταῦθα καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν. Et declarat ſubſtantiam vinculorum.

LXX. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἡ ἀορτὴ ἀπὸ μὲν τῆς καρδίας ἀγομένη εὖ μάλα κοίλη, προϊοῦσα δὲ, ἐστὶ στενωτέρα καὶ νευρωδεστέρα.

Eſt aorta vbi de corde deducitur bene valde capax: at inde progreſſa tum anguſtior, tum neruoſior.

C Æ S A R.

DISSIMILES aortæ partes inter ſe ſcrutatur: nam prope cor cùm eſt, caua intus eſt valde & capax. Inde anguſtior fit & neruoſa. Hoc idem & ſupra dixit: at infra etiam accuratiùs docet: vbi auſus eſt dicere, aortæ extrema in membris eſſe ἄκοιλα: id eſt ſolida, plena, non caua. Id quod ibi examinauimus.

LXXI. A R I S T O T E L E S.

Τείνουσι δὲ ἀπὸ τῆς ἀορτῆς εἰς τὸ μεσεντέριον φλέβες, ὥσπερ αἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης φλεβὸς, πολλῷ λειπόμεναι τῷ μεγέθει. στεναὶ γάρ εἰσι καὶ ἰνώδεις. λεπτοῖς γὰρ καὶ κοίλοις καὶ ἰνώδεσι τελευτῶσι φλεβίοις.

AB aorta veniunt ad inteſtinale venæ, ſicut & à vena maiore, quanquam longè minutiores: quippe anguſtæ & fibris ſimiliores, tenuibus enim & cauis fibraceiſque venis terminantur.

C Æ S A R.

DEducit comites arterias venis ad meſenterium: dicit eſſe minores & neruoſiores.

LXXII. A R I S T O T E L E S.

Εἰς δὲ τὸ ἧπαρ καὶ τὸν σπλῆνα, οὐδεμία τείνει ἀπὸ τῆς ἀορτῆς φλέψ.

NEque ad iecur, neque ad lienem ab aorta vlla vena pertinet.

C Æ S A R.

VT oſtenderet eas non eſſe ſemper comites.

LXXIII. A R I S T O T E L E S.

Αἱ δὲ σχίσεις ἑκατέρας τῆς φλεβὸς, τείνουσιν εἰς τὸ ἰσχίον ἑκάτερον, καὶ καθάπτουσιν εἰς τὸ ὀστοῦν ἀμφότεραι.

BIfurcata vena vtrumque femur ſubeunt, atque in os ipſum induunt ſeſe.

C Æ S A R.

PER commiſſuram femoris venæ magnę rami, quos bifurcatos demitti dicebamus, tranſfiguntur, atque inde in crura, vt docuimus.

Theodorus καθάπτουσιν εἰς τὸ ὀστοῦν, *os attingunt*, malè. Imo *ſubeunt*.

LXXIV. A R I S T O T E L E S.

Φέρουσι δὲ καὶ εἰς τοὺς νεφροὺς ἀπό τε τῆς μεγάλης φλεβὸς, καὶ τῆς ἀορτῆς φλέβες, πλὴν οὐκ εἰς τὸ κοῖλον, ἀλλ' εἰς τὸ σῶμα καταναλίσκονται τῶν νεφρῶν.

DE vena magna dèque aorta feruntur ad renes venæ: quæ vt eorum caua non ſubeunt, ita in ipſorum renum corpus abſumuntur.

C Æ S A R.

EMulgentes declarat: atque ad renes terminari, non eos ſubintrare: ferunt enim ſanguinem ad renes nutriendos. Qui ſanguis cùm ibi percoletur, non neceſſe habuit vas ipſum ſeſe deferens vlteriùs tranſmittere, ſed ibi terminare.

Quod autem dicit, in caua renum non ſubire, falſum eſt: cuius rei ſignum: diductis colatoriis atque apertis, aut morbo, aut ſaltu, aut equitatione, aut nixu, ſanguis demittitur. In cauum igitur induunt ſe

LXXV. ARIST.

LXXV. ARISTOTELES.

Ἀπὸ μὲν οὖν τῆς ἀορτῆς ἄλλοι δύο πόροι φέρουσιν εἰς τὴν κύστιν, ἰσχυροὶ καὶ συνεχεῖς, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν κοίλων τῶν νεφρῶν, οὐδὲν κοινωνοῦντες τῇ μεγάλῃ φλεβί.

CÆterùm ab aorta duo alij meatus robuſti atque contenti in veſicam demittuntur. Item alij ex renum cauo nihil habentes cum magna uena commercij.

CAESAR.

DECLARAT vaſa ſeminaria & circunſtantias: robuſta, inquit, & contenta: ne ſcilicet ſpiritus euaneſcat, aut eius impetu dehiſcat ipſa. Itaque νεανισκὰς appellat eos in fine primi libri. Sed cùm dixit εἰς τὴν κύστιν falſum eſt: ſed ad genitale. At qui meatus à cauo renum veniunt, ij ſanè in veſicam abeunt, & ſunt vaſa vrinaria. Quod autem dicit nihil habere commercij cum vena magna, negauit propter officium: ſanguinem enim nullum tranſmittunt. At re ipſa vnum corpus, vnus tenor & venæ emulgentis, & vrinalis. Si quidem vt diximus meatus vnus: ſanguis autem non tranſmeat ob craſſitiem. Itaque in his anguſtiis calculi generantur.

LXXVI. ARISTOTELES.

Ἐκ μέσου δὲ τῶν νεφρῶν ἑκατέρου, φλὲψ κοίλη καὶ νευρώδης ἐξήρτηται, τείνουσα παρ' αὐτὴν τὴν ῥάχιν διὰ τῶν φλεβῶν· εἶτα εἰς ἑκάτερον τὸ ἰσχίον ἀφανίζεται ἑκατέρα πρῶτον· ἔπειτα δῆλαι γίγνονται πάλιν διατεταμέναι πρὸς τὸ ἰσχίον. καθάπτουσι δὲ πάλιν πρὸς τὴν κύστιν καὶ τὸ αἰδοῖον τὰ πέρατα αὐτῶν [ἐν] τοῖς ἄρρεσιν, ἐν δὲ τοῖς θήλεσι πρὸς τὰς ὑστέρας.

EX vtriuſque renum medio vena caua atque neruoſa demittitur, ſecundùm ſpinam per venas deducta. Ea primùm vtramque in natem ſubeunt. Deinde rurſus extare perſpiciuntur iuxta nates extenta. Tum prodeunt in veſicam, atque porrò in genitale maſculorum: in fœmellarum verò vuluas deſinunt.

CAESAR.

NVNC expedit vrinalia vaſa: eorum initia ab vtroque renum: fines in genitalibus agnoſcit. Tractum ἐν ἰσχίοις: quod nomen demonſtrauimus aliquando *femur* ſignificare, aliquando *nates*. Quare Theodorus hîc pro vtroque interpretatus eſt: & priore quidem loco intelligit coxam: altero, nates: verùm non ita eſt. Neque enim vrinalia vaſa in coxa condita reflectuntur ad genitalia, ſed rectà ad veſicam tendunt, atque ibi deſinunt. Nulla autem vena à renum medio ferens ſanguinem mittitur. Neque enim renes excipiũt ſanguinem, ſed arcent, & percolant: ergo non tranſmittunt.

Theodorus malè dixit ἐν τοῖς ἄρρεσιν, *in ſexu virili.* Equus enim vir non eſt, maſculus eſt. Equo autem & ſuillo generi atque aliis eadem illarum venarum ratio.

Nota locutionem Τείνουσα παρ' αὐτὴν τὴν ῥάχιν διὰ τῶν φλεβῶν. Neque enim renes intelligo, τὸ διὰ, neque quas φλέβας dicat: *vena,* inquit, *de renibus, per venas tendit.*

LXXVII. ARISTOTELES.

Τείνει δ' ἀπὸ μὲν τῆς μεγάλης φλεβὸς, οὐδεμία εἰς τὰς ὑστέρας· ἀπὸ δὲ τῆς ἀορτῆς, πολλαὶ καὶ πυκναί.

DE maiore vena, nulla deducitur ad vteros vena: de aorta magnæ ac frequentes.

CÆSAR.

HIc quoque alius error Philoſophi. Nam vnde menſtrua? vnde fœtus alimenta? nónne de ſanguine? ergo de venis: at magna vena ibi propinqua eas ſumminiſtrat, nectitque eum ijs quæ ad mammillas tendunt.

LXXVIII. ARISTOTELES.

Τείνουσι δὲ ἀπὸ τῆς ἀορτῆς καὶ τῆς μεγάλης φλεβὸς ἀπὸ τῶν σχιζομένων καὶ ἄλλαι· αἱ μὲν ἐπὶ τοὺς βουβῶνας πρῶτον, μεγάλαι καὶ κοῖλαι· ἔπειτα διὰ τῶν σκελῶν τελευτῶσιν εἰς τοὺς πόδας καὶ τοὺς δακτύλους. καὶ πάλιν ἕτεραι διὰ τῶν βουβώνων καὶ τῶν μηρῶν φέρουσιν ἐναλλὰξ ἡ μὲν, ἐκ τῶν ἀριστερῶν, εἰς τὰ δεξιὰ· ἡ δὲ, εἰς τὰ ἀριστερὰ, ἐκ τῶν δεξιῶν· καὶ συνάπτουσι περὶ τὰς ἰγνύας ταῖς ἑτέραις φλεψίν.

DE aorta, déque maioris venæ ramis feruntur multæ, partim quidem in inguina: primùm magnæ ac cauæ, deinde per crura, in pedes ac digitos deſinunt. Partim per inguina & coxas delatæ permutant inter ſe tractus rationem. Quippe ab ſiniſtra parte in dextram, & ab dextra in ſiniſtram: atque eæ ad poplites alijs cum venis ſeſe coniungunt.

CAESAR.

PErſequitur eas venas, quæ tam pulſantes, quàm quietæ per inguina demittuntur. Diligenter verò animaduertendum, quas dicat commutare ſedem.

LXXIX. ARISTOTELES.

Ὁ μὲν οὖν τρόπον ἔχουσιν αἱ φλέβες, καὶ πόθεν ἤρτηνται τὰς ἀρχὰς, φανερὸν ἐκ τούτων. ἔχει δ᾽ ἐν ἅπασι μὲν οὕτω τοῖς ἐναίμοις ζώοις τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς μεγίστας φλέβας. τὸ μὲν γὰρ ἄλλο πλῆθος τῶν φλεβῶν, οὐχ ὡσαύτως ἔχει πᾶσιν· οὐδὲ γὰρ τὰ μόρια τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχουσιν, οὐδὲ ταῦτα πάντα ἔχουσιν· οὐδὲ ταῦτα μὲν οὐδ᾽ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἐστὶ φανερὰ, ἀλλὰ μάλιστα ἐν τοῖς πολυαίμοις καὶ μεγίστοις. ἐν γὰρ τοῖς μικροῖς καὶ μὴ πολυαίμοις ἢ διὰ φύσιν ἢ διὰ πιότητα τοῦ σώματος, οὐχ ὁμοίως ἐστὶ καταμαθεῖν. τῶν μὲν γὰρ οἱ πόροι συγκεχυμένοι, καθάπερ ὀχετοί τινες ὑπὸ πολλῆς ἰλύος, εἰσὶν οἱ δὲ, ὀλίγας, καὶ ταύτας ἶνας ἀντὶ φλεβῶν ἔχουσιν· ἡ δὲ μεγάλη φλὲψ, ἐν πᾶσι μάλιστα διάδηλος, καὶ τοῖς μικροῖς.

DE venis, earúmq; unde oriuntur principijs hæc: ac venarum quidem initia, venaue adeò magnæ ipſæ in omnibus quæ ſanguine conſtant animalibus, eadem ſe habent ratione. At venæ reliquæ quotquot ſunt, non eadem. Nam neque modus, neque numerus partium idem omnibus eſt: Saltem dicamus in omnibus non æquè apparere: ſed in ijs quæ & magnitudine corporis, & ſanguinis multitudine conſtant. Nam quæ minutiora ſunt, & pauxillum habent ſanguinis, aut propter naturam, aut propter corporis obeſitatem haud æquè cōſpici poſſunt: ſiquidem meatus horum confuſi ſunt, quemadmodum riuuli quipiam largiore limo: ac ſunt animantium quædam, quæ puſillas fibras haſce pro venis habent: ſola vena magna in omnibus præ cæteris conſpicua eſt etiam in paruis.

CAESAR.

HÆc eſt altera Capitis huius principalis pars. Nam in priote de venarum natura communi, ſubſtantia, quantitate, tractu, modo, numero, coniunctione ſcripſit. In hac venas ipſas inter ſe in animalium generibus comparat. Quæ contemplatio habet id quod Philoſophi vocant, *rationem formalem in relatione.* Nam caput ſubſtantia eſt: at ſub ratione relationis contemplatur, cùm dicitur animalis caput, quaſi animalis pars. Duo igitur inſtituit. Venarum inter ſe magnitudinem, & animalium inter ſe magnitudinem. Nam, inquit, vena magna in omnibus conſpicua eſt, ſiue animalia grandiora ſint, ſiue minutiora. Ar aliæ venæ omnes, itémque principia earum non eodem ſe habent modo ſiue ipſas, ſiue, in quibus ſunt, animalia contempleris. Nam neque modus, neque numerus idem in omnibus eſt: moderatur dictum: ſaltem, inquit, non apparet in minutis. Reddit rationem duplicem: aut propter ſanguinis paucitatem, aur propter pinguitudinem: prior ratio eſt à fine. Nam ſi venæ propter ſanguinem, ergo magnæ propter multum, exiguæ propter paucum. Altera ratio à loco: anguſtiores enim venæ obſeſſæ ſunt pingui multo. Comparat eas riuulis obductis limo: quorum ſanè tractus iccircò obſcuri ſunt, quia confuſi. Aqua confertus alueus ſanguini, riuuli venæ, limus pinguedini: addit declarationem paruitatis: adeò vt pro venis, fibræ tantùm in quibuſdam ſint.

τὸ μὲν γὰρ ἄλλο πλῆθος τῶν φλεβῶν: quaſi dicat, reliquum venarum vulgus: Theodorus *copiam* duriuſculè interpretatus eſt: nos puriùs, *quotquot ſunt.*

Pro ταῦτα, ταὐτὰ legendum eſt.

Nota locutionem: εἰσὶ δὲ αἱ ὀλίγας ἔχουσιν: relatiuum αἱ quò refertur? nam ζῷα ſubintelligimus ſemper.

ἐν πᾶσι μάλιστα διάδηλος. Theodorus *potiſſimùm*: nos *præ cæteris* melius.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.

De Neruis.

LXXX. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ νεῦρα τοῖς ζῴοις ἔχει τοῦτον τὸν τρόπον. ἡ μὲν ἀρχὴ καὶ τούτων ἐστὶν ἀπὸ τῆς καρδίας. καὶ γὰρ ἐν αὐτῇ ἡ καρδία νεῦρα ἔχει. ἐν τῇ μεγίστῃ κοιλίᾳ· καὶ ἡ καλουμένη ἀορτὴ, νευρώδης ἐστὶ φλέψ, τὰ μὲν τελευταῖα, καὶ παντελῶς αὐτῆς. ἄκοιλα γάρ ἐστι, καὶ τάσιν ἔχει τοιαύτην, οἵαν περ τὰ νεῦρα, ᾗ τελευτᾷ πρὸς τὰς καμπὰς τῶν ὀστῶν.

NEruorum nunc rationem proſequamur. Horum quoque ortus à corde eſt. Habet enim intra ſe in ſinu maximo neruos cor. Et aorta neruoſa vena eſt. Omnino autem eius extrema: quippe ſolida ſunt, atque etiam qua deſinit ad oſſium flexiones, eodem quo nerus modo intendit.

CÆSAR.

POst venas neruos ſtatuit rectè. Nam venæ magis ſunt conſpicuæ: extant enim, viſuique obiectæ ſunt aut quantitate ant colore. Nerui non item. Eorum initia à corde: ſtatuir aliter quàm Galenus, qui de cerebro deducit neruos: tum propter apparentem connexionem de ſpinali medulla, tum quia neruus videtur cerebrum conſpiſſatum, cerebrum videtur neruus ſolutus: ſicut puls & pan s prætereà veruecés adacto inter occiput & collū & cultro illicò concidūt: intercepto ſcilicet motu, ac ſenſu de cerebro in neruos Sed originem manifeſtam Galenus eſt contemplatus. Ariſtoteles autem occultiorem. Itaque ſententiæ ſuæ hîc reddit rationem.

Vna ratio eſt à partibus cordis. Nam ſi cor aliqua ex parte neruos continet, & cor principale membrum eſt, neque ab alio factum, ergo neruos aliis ſubminiſtrat: at in cordis ſinu, inquit, maximi nerui conſpiciuntur: ſanè verum eſt adeò, vt etiam totum ipſum cor ex fibris neruaceis constructum ſit. Altera ratio: aortam de corde duci confeſſum eſt, at aorta, neruacea vena eſt tota: quia eius extrema adeò neruacea, vt neruus potiùs ſit: probat. Quoniam, inquit, ſolida ſint non caua: hoc à ſubſtantia. Alia huius rationis pars ab officio. Quoniam, inquit, intenditur eodem modo & eodem ſitu quo nerui ad oſſium plicaturas.

Propoſitionem ſanè veram. Arbitror à corde omnia duci, tanquam à domino corporis: cætera membra quaſi eius iuſſu tanquam præfectos moderari. Sed ratio adducta de aorta, minùs probare videtur. Nego aortæ extrema ſolida eſſe: falſum enim eſt. Nam quanquam extrema vltima occluſa, ſint cute obducta, ne exeat ex ea ſpiritus, ſicut neque de vena ſanguis: at non eſt ſolida ſed caua vſque ad cutem. Immò reſpirare etiam corporis ſuperficiem rectè dicimus. Ita multi in armis ſuffocati ſunt, cùm extrinſecus ab aëre non refrigerarentur ſpiritus.

Prætereà falſum eſt: ad oſſium flexiones deſinere arterias: conſequuntur enim, concitantúrque venarum tractus pene vbique: cúmque his ſcinduntur ad deferendum ſpiritum vitalem carni cæteriſque partibus, quibus reficiendis ſubminiſtrat vena materiam, ſcilicet ſanguinem.

LXXXI. ARISTOTELES.

Οὐ μὴν ἀλλ' οὐκ ἔστι συνεχὴς ἡ τῶν νεύρων φύσις ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, ὥσπερ αἱ φλέβες. αἱ μὲν γὰρ φλέβες, ὥσπερ ἐν τοῖς γραφομένοις κανάβοις, τὸ τοῦ σώματος ἔχουσι σχῆμα παντὸς οὕτως, ὥστ' ἐν τοῖς

CAEterùm non eſt vnum principium vnde nerui continenter, quemadmodum vena, deducantur: venarum enim idem modus in habenda totius corporis figura, qui ſpectatur in depictis canalibus.

σφόδρα λελεπτυσμένοις, πάντα τὸν ὄγκον φαίνεσθαι πλήρη φλεβίων. γίνεται γὰρ ὁ αὐτὸς τόπος λεπτῶν μὲν ὄντων, φλεβία. παχυνθέντων δὲ, σάρκες. τὰ δὲ νεῦρα διεσπασμένα περὶ τὰ ἄρθρα καὶ τὰς τῶν ὀστῶν ἐστὶ κάμψεις. εἰ δ' ἦν συνεχὴς ἡ φύσις αὐτῶν, ἐν τοῖς λελεπτυσμένοις ἂν καταφανὴς ἐγίνετο ἡ συνέχεια πάντων.

Quare in corporibus emaciatis tota moles extantium venarum frequentia differta videtur. Idem enim locus eſt venarum in macilentis, & carnis in craſſis. at nerui per artus diuulſi, pérque oſſium ſunt flexiones. Qui ſi eſſent continuati, apparerent ſanè in corporibus extenuatis.

C AE S A R.

CVM etiam neruos à corde ducit, videbatur eorum natura ſimilis naturæ venarum, vt ab vna vena omnes deducuntur: cæterùm finis alius fuit. Nam venæ ad alendum: alimentum autem non debet intercipi, ſed tranſmitti: at nerui ad mouendum: ſatis igitur fuit certis diſponi locis. Sed dubium oritur: ſi enim non continuantur non poteſt intelligi eorum principium.

Comparat venarum conſequutionem Galenus arbori. Ariſtoteles hîc riuulis deductis. *Canabos* vocat: vnde & noſtri *Canales*, quibus deducuntur: vnde χαιλὸν, & χάνη, etiam nunc apud Alemanos vas vinarium.

Probat ſententiam de venis à ſenſu: deducit ſententiam de neruis ab eodem ſenſu. Quoniam nerui ſi continui eſſent inter ſe, apparerent in corporibus tabefactis: friuola ſanè ratio. Nam nerui mulri intimi. Anatomia aperire debet hæc ſecreta, non oculus.

Dixit eundem locum eſſe venarum in macris, & carnis in pinguibus. Intellexit locum qui à ſenſu percipiatur, non autem verum locum: vena enim in vtriſque vena eſt: ſed tantùm in craſſis, & obruitur etiam interdum.

Dixit διεσπασμένα, diuulſa, reſpiciens ad naturam neruorum: diſtenta etiam dicere poteſt. Idem tendere & vellere, & trahere. Arrideat fortaſſe cuipiam διεσπαρμένα: ſed minùs aptum eſt.

Theodorus ἔχουσι τὸ τοῦ σώματος σχῆμα: *figuram totius corporis diſtribuunt*, falsò: neque enim figura corporis à venis diſtribuitur.

Dixit idem *continentiam* τὴν συνέχειαν apto verbo & plano, ſed inuſitato ad eum ſignificatum.

LXXXII. ARISTOTELES.

Μέγιστα δὲ μόρια τῶν νεύρων, τό τε περὶ τὸ μόριον τὸ τῆς ἅλσεως κύριον (καλεῖται δὲ τοῦτο ἰγνύα) καὶ ἕτερον νεῦρον διπτυχὲς, ὁ τένων· καὶ τὰ πρὸς τὴν ἰσχὺν βοηθητικὰ, ἐπίτονός τε, καὶ ὠμιαῖα· τὰ δ' ἀνώνυμα περὶ τὴν τῶν ὀστῶν ἐστὶ κάμψιν. πάντα γὰρ τὰ ὀστᾶ, ὅσα ἅπτονται, ἢ πρὸς ἄλληλα σύγκεινται, συνδέδενται νεύροις· καὶ περὶ πάντα ἐστὶ τὰ ὀστᾶ πλῆθος νεύρων.

Neruorum partes his locis continentur: in eo qui vocatur poples, quæ pars ad ſaltum certam propriámque habet facultatem. Item alter neruus geminus, qui tendones dicuntur: prætereà epitomus, & humerarius, qui ad robur corporis momentum afferunt. Cæteri qui ad oſſium flexuras ſunt, nomine vacant. Oſſa nanque omnia quæ inter ſe apta ſunt, aut inuicem compoſita, neruis colligantur: alioqui omnia perinde neruorum frequentia ſtipantur.

C AE S A R.

CVM ſemper & vbique profeſſus ſit à notioribus procedendum, à maximis neruorum portionibus incipit: quibus & loca aſſignat & nomina: cæteris nullum. Duplex quoque officium neruorum apponit aſſiſtendi oſſibus, & colligandi: aliud eſt συνδεῖσθαι, & συγκεῖσθαι. συνδέονται τὰ κνημῶν καὶ μυρῶν. σύγκεινται τὰ ἀμφῶν κνημῶν. Tangit deinde officium neruorum: & ad motum, cùm dixit pertinere ad ſaltum: & ad robur cùm dixit cætera: infra autem oſtendet officium deferendi ſenſum.

Dixit μέγιστα: puto codicem Theodori paſſum iniuriam librariorum: nihil enim ſignificant verba illa: *ſumma neruorum partes.*

Κύριον

Κύριον, *accommodatum* interpretatus eſt. Nos *vim certam & propriam*. Hoc enim eſt κυρῶδες. *Da propriam Tymbrae domum* apud Poëtam: non ſolùm perpetuam, vt ſunt interpretati; ſed quia repetebant veterem conſanguinitatem: hoc enim eſt *proprium*, vnde & *proximi*: ſic *propriámque dicabo*, apud eundem, cuius nos heri ſumus aut domini, id eſt, κύριοι. Vox eſt apud Demoſthenem proprio in ſignificatu: in oratione περὶ ἀντιδόσεως, κυρίας εἶναι τὰς ὁμολογίας, id eſt ratas & firmas. Ita hîc dicit eam partem eſſe dominam ſaltus: vim enim, & poteſtatem ſignificat. Herodotus quoque in *Terpſichore*, ἡ κυρίη ἡμέρη: *condicta dies*. Item in *Erato*, & in eadem paulò poſt: ἐκεκύρωτο γάμος, id eſt, vt ait Terentius, *firmæ factæ ſunt nuptiæ*, qui & alibi in eadem ſignificatione, *firmum generum* dixit.

Maluimus in plurali *tendones* dicere, & figuræ vſi venuſtare, & vt ambiguam vocem cum verbo, tendo, communem euitaremus. Et quia iam geminum dicit: ſunt autem nerui quia per collum tenduntur: ἐπίτονον *attendonem* dixit Theodorus nullo autore.

Συγκεῖται, *alterum inſeritur alteri*, Theodorus; putà coxendix cum tibia componitur: at non dixit ἐγκεῖται: ſed intellexit commiſſa inter ſe oſſa per συγκεῖται, vt in imo pede ouillo quidem inſeritur, quemadmodum ſuperiore libro oſtendimus. Sed alia ſunt multa quæ non inſeruntur, ſed componuntur tantùm vt * * * * *. Multa deſunt.

Hîc quoque error eſt: ligamentis enim comparat oſſa non neruis, neque enim ſentiunt.

LXXXIII. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ τῇ κεφαλῇ οὐκ ἔστιν οὐδέν, ἀλλ' αἱ ῥαφαὶ αὐτῆς τῶν ὀστῶν συνέχουσιν αὐτήν.

IN capite tamen nullus neruus eſt, ſed oſſium ſutura componunt ipſum.

CAESAR.

HOc eſt quod dicebat συγκεῖται: componuntur autem ſuturæ, atque cohærent ſine neruorum opera: neque mirum: motum enim vllum habere dubitârunt: ſed vacuum ad exhalationem. Inferne autem firmæ ſunt oſſium partes ab aure & fronte.

LXXXIV. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἡ τοῦ νεύρου φύσις σχιστὴ κατὰ τὸ μῆκος· κατὰ δὲ τὸ πλάτος, ἄσχιστος, καὶ τάσιν ἔχουσα πολλήν.

Eſt nerui natura per longum ſciſſilis, tranſuerſa non item: intendi quoque valde poteſt.

CAESAR.

NVnc affectiones notat tres. Duas habitudinis, & vnam priuationis. Habitudinis altera perfectio eſt: cùm dixit intendi poſſe: altera imperfectio, cùm dixit ſcindi per longitudinem. Priuatio eſt cùm negat ſciſſilem tranſuerſum. Ita ſunt duæ perfectiones, & duæ habitudines. Quoniam quæ priuatio eſt perfectio eſt. Eſt enim priuatio imperfectionis.

LXXXV. ARISTOTELES.

Ὑγρότης δὲ περὶ ταῦτα μυξώδης γίνεται, καὶ λευκὴ καὶ κολλώδης, ᾗ τρέφεται, καὶ ἐξ ἧς γινόμενα φαίνεται.

Circa neruos humor eſt muccoſus, albus, glutinoſus, quo aluntur, & ex quo videntur generati.

CAESAR.

CAESAR.

PVLCHERRIMVS locus pro Galeni ſententia, qui multis in locis ait hæc duo: ali membrum ex quo factum ſit, & factum eſſe ex quo alitur: quæ cum alibi, tum in libris de *Semine genitali* profitetur: addit etiam ali membra eo humore, quem in ſe contineant. Quæ ſi vera ſunt, venæ quæ ſunt membra vt ipſe vult ſeminalia, quomodo alentur ſanguine? at aluntur. Mirificus enim vir fuit qui à colore argumentetur, omnia candida membra è ſemine facta.

LXXXVI. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν φλὲψ δύναται πυρῶσθαι· νεῦρον δὲ πᾶν, φθείρεται πυρούμενον.

VEna quoque ignem pati poteſt, neruus autem igni corrumpitur.

CÆSAR.

NON eſt leuis conſideratio quid intelligat per πυρῶσθαι. Nam elixatur tam vena quàm neruus. At igni ſicco admota vena eodem modo contrahitur quo neruus, & membrana.

LXXXVII. ARISTOTELES.

Καὶ διακοπὲν, οὐ συμφύεται πάλιν.

QVin etiam inciſus non conſolidatur.

CÆSAR.

* * * * * * * * DEſunt multa quæ ex Hippocrate, & Galeno addituras erat.

LXXXVIII. ARISTOTELES.

Οὐ λαμβάνει δὲ οὐδὲ νάρκη, ὅπου μὴ νεῦρόν ἐστι τοῦ σώματος.

QVa pars corporis neruis caret, ea nunquam ſtupore afficitur.

CAESAR.

ALTERVM officium vt dicebamus à ſenſu deferendo. Eſt enim ſtupor interceptio ſpirituum, aut eliſio eorum: primo modo è ligaturis, altero ex narcoticis quæ obtundunt calorem naturalem atque etiam interficiunt ipſum. Nam ligatura non interficit, ſed prohibet tranſmitti. Differunt autem quædam ſtupefacientia ſecundum loca corporis: vt acria dentes ſtupefaciunt. Tollitur ibi ſtupor portulaca, aut lixiuio, aut ſale. Multa alia puto eſſe eiuſmodi in ſtupore neruorum à materia, auferimus & calefacimus à qualitate ſola, ſolam apponimus contrariam. * * * * * * Et hic quædam deſunt.

LXXXIX. ARISTOTELES.

Πλεῖστα δ᾽ ἐστὶ νεῦρα περὶ τοὺς πόδας, καὶ τὰς χεῖρας καὶ ὠμοπλάτας, καὶ περὶ τὸν αὐχένα καὶ τοὺς βραχίονας.

PLurimùm neruorum eſt circa pedes, manus, ſcapulas, ceruicem, brachia.

CÆSAR.

AB officio propter loca: vbi multus motus, aut varius, aut multus labor: omiſit tot neruos à ſpina.

ARISTO

XC. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ νεῦρα, πάντα ὅσα ἔχει αἷμα. ἀλλ' ἐν οἷς μή εἰσι καμπαὶ, ἀλλ' ἄποδα καὶ ἄχειρά ἐστι, καὶ λεπτὰ καὶ ἄδηλα· διὸ τῶν ἰχθύων μάλιστά ἐστι δῆλα πρὸς τοῖς πτερυγίοις.

Quæcunque conſtant ſanguine, neruis prædita ſunt omnia: verùm quæ flexionibus carent, itémque manibus ac pedibus, tenues eos atque obſcuros habent. Quare in piſcibus circa pinnas euidentiores ſunt.

CAESAR.

SVPRA in vno corpore,nunc comparat neruos in generibus:à ſanguine primùm, vt à materia, poſteà à flexionibus,vt à fine. Nam piſces qui nullos flexus quàm pinnarum habent,ibi tantùm neruos habebunt.

CAPVT SEXTVM,

De Fibris.

XCI. ARISTOTELES.

Αἱ δ' ἶνες εἰσὶ μεταξὺ νεύρου καὶ φλεβός. ἔνιαι δ' αὐτῶν ἔχουσιν ὑγρότητα, τὴν τοῦ ἰχῶρος, καὶ διέχουσιν ἀπό τε τῶν νεύρων πρὸς τὰς φλέβας, καὶ ἀπ' ἐκείνων πρὸς τὰ νεῦρα.

Fibrarum natura, inter venam neruúmque media eſt. Quædam quoque ipſarum humorem nactæ ſunt, qui ſit è ſanie. Differunt autem à neruis quantùm ad venarum naturam vergunt: & à venis diſtant,quãtùm ad neruorum inclinãt rationem.

CÆSAR.

MORE ſuo poſt principem naturæ partem,ſubdit proportionalem.Eſt enim proximè neruum fibra, in iis quæ ſanguine carent,& ſanie ſunt conſtituta.Declarat ſubſtantiam, mediam ſcilicet, inter venam & neruum. Declarat humoris proportionem,ſicut in neruis quem appellabat mucum glutinoſum. Redit ad ſubſtantiam, quoniam dixerat mediam,oſtendit quantùm diſcedunt à neruis, tantùm ad venas concedere,& è contrario.

Theodorus hanc declarationem infeliciter vertit. *Tendunt*, inquit,*à neruis ad venas,atque inde ad neruos*: putauit *διέχουσιν tendunt*: at *διέχειν diſtare*.Neque enim venæ cum neruis ligantur per fibras,neque fibræ in animali ſunt ſanguine prædito,ſed nerui: in ſanguine carentibus nerui non ſunt: in quo enim eſt vnum,non eſt alterum.

XCII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο γένος ἰνῶν, ὃ γίνεται μὲν ἐν αἵματι, οὐκ ἐν ἅπαντος δὲ ζώου αἵματι· ὧν ἐξαιρουμένων ἐκ τοῦ αἵματος, οὐ πήγνυται τὸ αἷμα· ἐὰν δὲ μὴ ἐξαιρεθῶσι, πήγνυται. ἐν μὲν οὖν τῷ τῶν πλείστων ζώων αἵματι ἔνεισιν· ἐν δὲ τῷ τῆς ἐλάφου καὶ προκὸς, καὶ βουβαλίδος, καὶ ἄλλων τινῶν, οὐκ εἰσὶν ἶνες· διὸ καὶ οὐ πήγνυται αὐτῶν τὸ αἷμα ὁμοίως τοῖς

Eſt & aliud fibrarum genus quod in ſanguine gignitur, quanquam non in omnibus: ijs fibris exemptis non coït ſanguis: non exemptis coït. In plurimorum animalium inſunt ſanguine. In ceruí, damæ, bubali, aliorúmque quorundam non inſunt, quorum propterea haud perinde coït ſanguis: ſed

ἄλλοις

Digitized by Google

ἄλλοις, ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν ἐλάφων παραπλησίως τῷ τῶν δασυπόδων ἐστί· ἀμφοτέρων αὐτῶν ἡ πῆξις οὐ στερεὰ, καθάπερ ἡ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πλαδῶσα, καθάπερ ἡ τοῦ γάλακτος, ἄν τις εἰς αὐτὸ τὸ πῦγμα ἐμβάλῃ. τὸ δὲ τῶν βουβαλίδων πήγνυται μᾶλλον. παραπλησίως γὰρ συνίσταται, ἢ μικρῷ ἧττον τοῦ τῶν προβάτων.

tam ceruini, quàm leporini non eſt firma concretio, quemadmodum aliorum, ſed fluctuans, quaſi lactis, ſi quis inyciat coagulum. Bubalinus plùs denſatur: neque enim minùs quàm ouillus, aut non multò.

CAESAR.

Æquiuocationem nominis explanat. Nā fibrę à ſimilitudine, non à ſubſtantia, neque à fine dicuntur fila in ſanguine. Declarat eorum naturam: non exemptis, coire ſanguinem, exemptis non coire. Declarat deinde quibus inſint, quibus non; & ordinem quendam coagulandi ſanguinis.

Dixit γίνεται, non ſolùm *conſiſtere*, vt ait Theodotus, ſed etiam *generari*.

CAPVT SEPTIMVM,

De Oſsibus.

XCIII. ARISTOTELES.

Περὶ μὲν οὖν φλεβῶν, καὶ νεύρου, καὶ ἰνός, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. τὰ δ' ὀστᾶ τοῖς ζώοις, ἀφ' ἑνὸς πάντα συνήρτηται, καὶ συνεχῆ ἐστιν ἀλλήλοις, ὥσπερ φλέβες· αὐτὸ δὲ καθ' αὑτό, οὐδέν ἐστιν ὀστοῦν. ἀρχὴ δὲ ἡ ῥάχις ἐστὶν ἐν πᾶσι τοῖς ἔχουσιν ὀστᾶ.

Hæc de neruo, vena, fibra. Nunc de oſsibus dicendum eſt. Oſſa cum ab vno dependent omnia; tum inter ſe ſunt continuata, quemadmodum & venæ ſegregatum os nullum inuenies. Eorum omnium initium ab ſpina eſt.

CAESAR.

POSTQVAM expleuit naturam fibrarum, venarum, & neruorum. Nunc oſſa tractat. Et primum naturam omnibus communem, eámque duplicem. Nam & ab vno dependere dicit, & inter ſe continuari: & quia ſemper procedit à notioribus, affert exemplum. Quemadmodum, inquit, venæ: perinde etiam clariùs dicit, ſeparatum ab aliis os nullum eſſe. Poſtremò declarat principium illud à quo dependent, & dicit eſſe ſpinam. Dixit ſegregatum os nullum inuenies. Quoniam ſpinas, quæ proportionem cum oſſibus habent, inuenies ſegregatas, in piſcibus inter pulpas hærentes. Verùm hic non pauca afferunt rationem dubitandi. Nam qui intelligit quid ſit συνεχὲς, non aſſentietur Ariſtoteli. Eſt enim συνεχὲς continuum cuius motus eſt vnus. In XI. *Metaphyſic.* λέγεται συνεχὲς ὅταν ταυτὸ γένηται καὶ ἓν τὸ ἑκατέρου πέρας οἷς ἅπτονται καὶ συνέχονται. Et in eodem mox. συνεχὲς ἐν τούτοις ἐξ ὧν ἕν τι πέφυκε γίνεσθαι κατὰ τὴν σύναψιν. In v. *Metaphyſic.* συνεχὲς cuius motus eſt vnus ſecundum ſe. Itaque καθ' αὑτὰ συνεχῆ, & συνεχῆ κατὰ τὴν σύναψιν, duo erunt. Linea recta eſt καθ' αὑτὴν συνεχής, at angularis κατὰ σύναψιν: eſt enim neque verè vna, neque verè duæ. Non eſt vna, quoniam duobus motibus ducitur, inter quos neceſſe eſt interuenire quietem. Eſt vna, quoniam in idem punctum vtraque terminatur. In tertio *Phyſicorum*, συνεχὲς τὸ ἄπειρον, Democriti συνεχὲς ἁφῇ. In v. *Metaphyſic.* συνεχὲς ἰνάδεσι, vt φάκελος δεσμῷ contiguum eſt. Itaque tria ſunt τὸ ἐφεξῆς, conſequens, τὸ ἐχόμενον ὃ ἂν ἐφεξῆς ὂν ἅπτηται. τὸ δὲ συνεχὲς, ὅπερ ἐχόμενόν τι· λέγω δ' εἶναι συνεχὲς ὅταν τὸ αὐτὸ γένηται καὶ ἓν τὸ ἑκατέρου πέρας οἷς ἅπτονται, καὶ ὥσπερ σημαίνει τὸ ὄνομα, συνέχηται. Itaque oſſa hic non ſunt continua: vnum enim eſſent, & eorum motus vnus: hoc enim falſum eſt. Quare κατὰ σύναψιν erunt συνεχῆ, niſi altera ſuboriretur dubitatio. Nam quare addidit exemplum peſſimum: ſicut, inquit venæ. Nam venæ omnes, omnino vna vena ſunt, & planè vnum corpus continuum καθ' αὑτό. Itaque nos longè

excel

excellentiùs diximus *continuata*, non *continua*. Cicero quoque in tertio de *Natura deorum*, *oſſium commiſſuras*, dixit diuinitùs.

Eſt & tertia dubitatio, an à ſpina oſſa dependeant, & corúmne principium ſit. Neque enim videtur eſſe verum. Nam neque origine principium eſt. Non enim oſſa ab ea tanquam ab efficiente oriuntur: neque officio: non enim defert cætera oſſa, vt carina in naui: ſed è contrario defertur ab aliis. Neque dicendum capitis os ab ea oriri, ſed è contrario potiùs: niſi voluerit intelligere primùm eſſe os quod in homine formatur. Quoniam regio cordis eſt quod primum item formatur: ſed συνήρτηται tamen potiùs à capite.

Quartò dubitamus & id, cùm dixit os ab oſſe nullum diſtare, interuallo. Nam in lingua os quod eſt, nulli oſſi continuatur. Omnino in corde quorundam animalium os eſt, neque vlli oſſi hærens.

Theodorus malè loquutus eſt: *Oſſa alia ab aliis nexa*, contrario enim ſenſu verborum vtitur, quaſi ſeorſum ab aliis, aut ſaltem dicas ab alio necti quaſi à viatore, aut à lictore. Aliud eſt dependere ab alio, aliud necti ab alio.

XCIV. ARISTOTELES.

Σύγκειται δ᾽ ἡ ῥάχις ἐκ σφονδύλων· τείνει δ᾽ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι πρὸς τὰ ἰσχία. οἱ μὲν οὖν σφόνδυλοι πάντες τετρημένοι εἰσίν.

Componitur ſpina è vertebris, tenditque à capite ad femora vſque, ac vertebræ quidem omnes perforata ſunt.

CAESAR.

Recte facit cùm principis, vt ipſe vult, oſſis partes narrat, vertebras. Item magnitudinem à capite ad femora: tum modum partium, quas dixit perforatas.

Vertebrarum contextus totus *ῥάχις* dicitur: ſunt autem vertebræ numero ſeptem quas Græci *σφονδύλους*, Homerus quoque *ἀστραγάλους* vocat: dicuntur & *σπονδεῖς*, & *στρόφιγγες*. Prima vertebra ἐπιστροφεὺς dicitur, eam quoque ab Hippocrate *ὀδόντα* vocatam ait: duo habet quaſi bracchiola conuexa ad occiput, quæ *κεφαλῆς κορῶναι* nominantur: ſecundam vertebram dicunt immobilem eſſe, icircò *ἄξονα* vocant, quæ bracchiola habet, vnde annectitur tertiæ vertebræ vno, altero primæ, *κάτοχοι* dicta. Cæteræ nomine carent proprio, quoniam nullo eſſent præcipuo officio: at ſeptima ab onere quod ferre videretur *ἄτλας* eſt appellata, vt eſt Græcia ambitioſa in omnibus. Locus qui recipit ſtrangulationem, plurali numero *ἀγχτῆρας*. * * * *. Quædam deſiderantur.

Theodorus ambitioſè nimis *τετρημένοι*, *foramine medio peruia*. Nam ſi voluit ſuperare Ariſtotelem, alia quoque, quæ adderet, habebat multa: ſed nunc ſatis habet hiſtoriam texere. Nam in lib. de *Cauſis partium* exactiùs perſequitur.

Addidit & illa *ſibi iunguntur*: locutio verò eſt manca. Nam ſi dicas homines ſibi viuunt, intelligas *φιλαυτίας*, non mutuum ſtudium generis, ſed priuatum cuiuſque ſibi: aliud, eſt *ſibi*, aliud *inter ſe*.

XCV. ARISTOTELES.

Ἄνω δὲ, τὸ τῆς κεφαλῆς ὀστοῦν συνεχές ἐστι τοῖς ἐσχάτοις σφονδύλοις, ὃ καλεῖται κρανίον. τούτου δὲ τὸ τριχωτὸν μέρος, ῥαχίς. ἔστι δ᾽ οὐ πᾶσιν ὁμοίως ἔχον τοῦτο τοῖς ζώοις. τὰ μὲν γὰρ, ἔχει μονόστεον τὸ κρανίον, ὥσπερ ὁ κύων· τὰ δὲ, συγκείμενον, ὥσπερ ἄνθρωπος. καὶ τούτου τὸ μὲν θῆλυ, κύκλῳ ἔχει τὴν ῥαφήν· τὸ δ᾽ ἄῤῥεν, τρεῖς ῥαφὰς, ἄνωθεν συναπτούσας, τριγωνοειδεῖς. ἤδη δὲ ὤφθη καὶ ἀνδρὸς κεφαλὴ οὐκ ἔχουσα ῥαφάς. σύγκειται δὲ ἡ κεφαλὴ, οὐκ ἐκ τεττάρων ὀστῶν, ἀλλ᾽ ἐξ ἕξ. ἔστι δὲ δύο τούτων περὶ τὰ ὦτα, μικρὰ πρὸς τὰ λοιπά.

Supremis vertebris oſſis caput, quæ dicitur caluaria impoſitum eſt. Cuius ſerrata pars, ſutura: eius oſſis ratio alia aliis. Quædam enim caluariam habent vnico oſſe compactam, vt canis. Quædam compoſitam, vt homo: nam fœmina circularem ſuturam habet, mas tres in ſummo triquetrâ figura coëuntes. Quanquam fuere qui viri quoque viderint caput ſine ſuturis. Scnis igitur non quaternis componitur caput: ſingulis vtrinque circum aures paruis, ſi cum cæteris conferantur.

Digitized by Google

CÆSAR.

Nunc meritò caput recenſet eiúſque partes, earúmque nomina: caluam appellat os, ſuturam oſſis hiatum: videtur enim ſuturis ſimile: *Commiſſuras* Ciceroniano verbo recentiores vocant: declarat eius modum cùm dicit ſerratum: ponit differentiam in animalium ſpecie eâdem. Nam homo fœmina vnam ſuturam tantùm habet, homo mas tres, circularem, ſagittalem, & triangularem: ponit euentum extra naturam: hominis caluariam viſam ſine ſutura: colligit numerum oſſium. Dicit eſſe ſex, non quatuor * * & hîc pauca deeſſe videntur.

Nota locutionem ἐπὶ ἐχάτοις σφονδύλοις. Neque enim verum eſt caput vertebris ſupremis impoſitum ſed vni, vna tantùm ſuprema eſt. Niſi voluerit indicare colli officium ad flexum capitis: neque placet verbum Ariſtotelis ἐχάτοις, cùm ad caput dirigeret orationem: nimis ſolutè poſuit nomen poſtremi: ſed mitigauit id eo aduerbio ἄνω. Quod cùm negligeret Theodorus fœdiuſculum fecit verbum ſuum illud *nouiſſimis*.

XCVI. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς αἱ σιαγόνες τείνουσιν ὀστᾶ. κινεῖται δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις ἅπασιν, ἡ κάτωθεν σιαγών· ὁ δὲ κροκόδιλος ὁ ποτάμιος, μόνος τῶν ζώων κινεῖ τὴν σιαγόνα τὴν ἄνωθεν.

Quæ deinceps oſſa protenduntur, maxillæ ſunt: earum inferiores omnia mouent animalia, excepto fluuiali crocodilo, qui ſolus mouet ſuperiorem.

CÆSAR.

Etiam alibi oſtendimus philoſophum diſtinguere maxillas à capite, ſicut & hîc facit. Tamen cùm diuidat in ſuperiores & inferiores, atque illæ capitis partes ſint, videtur nomen eſſe æquiuocum: ponit earum vſum differentem in animalibus, dicit ſolùm crocodilum mouere ſuperiorem: intellige maxillam: nam analogum in aliis ſi contemplere, falſum eſt. Nam roſtrum etiam ſuperius mouet pſittacus: rationem motus inferioris in lib. de *officiis membrorum* explicuimus. Crocodilus non potuit mouere tam commodè inferiorem, quoniam cruribus preſſus eſt, & humilibus. Quæ fuit ratio, vt eodem motu inſtituerentur forcipes cancrorum à natura.

Ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς αἱ σιαγόνες τείνουσι, ὀστᾶ. Theodorus, *oſſa duo*: falsò. Neque enim ſuperiores mandibulæ oſſa ſunt à capite ſeparata. Neque Ariſtoteles ea voce, ὀστᾶ, incluſit ſuperiorem mandibulam: à capite enim ſecluſiſſet falsò, ſed inferiorem tantùm. Dixit autem in plurali numero, propterea quòd duæ ſunt mandibulæ inferiores, dextra, & ſiniſtra. Quanquam vnum os verè ſit.

XCVII. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ ταῖς σιαγόσιν ἐστὶ τῶν ὀδόντων γένος ὀστῶν, τῇ μὲν ἀτρύπητον, τῇ δὲ τρητὸν, καὶ ἀδύνατον γλύφεσθαι τῶν ὀστῶν μόνον.

Dentium genus in maxillis eſt, os partim ſolidum, partim pertuſum: ſolum oſſium ſcalpi non poteſt.

CÆSAR.

Dentes inter oſſa connumerat: ponit differentiam, quoniam ſcalpi nequeat, ſicut alia oſſa: declarat locum in maxillis: oſtendit modum, quoniam dens inæquales partes habet: appellauit γένος ὀδόντων, quoniam verè os non eſt: eſt enim inter os, & aliam naturam ſentientem. Nam calorem & frigus ſentit, ſecturam non ſentit.

Theodorus τὸ γλύφεσθαι ἀδύνατον, quæ verba erant per ſe dura, exaſperauit: cùm dixit *ferri aciem reſpuere.* Eſt enim falſum. Nam & ſecantur, & attondentur, & limantur, & ſcinduntur: ſed illud ἀδύνατον vellem Ariſtoteles mutaſſet in aliam vocem molliorem, ἀφυές.

XCVIII.

XCVIII. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ τῆς ῥάχεως, ἥ τε περόνη ἐστὶ, καὶ αἱ κλεῖδες, καὶ αἱ πλευραί. ἔστι δὲ καὶ τὸ στῆθος ἐπὶ πλευραῖς κείμενον· ἀλλ᾽ αὗται μὲν συνάπτυσιν, αἱ δ᾽ ἄλλαι, ἀσυνάπτοι. οὐδὲν γὰρ ἔχει ζῷον ὀστοῦν περὶ τὴν κοιλίαν.

A Spina fibula eſt, & claues: tum coſtæ; quarum quæ coëunt in his pectus eſt: aliæ non coaptantur. Nullius enim animalis venter oſſe tegitur.

CÆSAR.

NVNC tria genera oſſium dicit: fibulam: ea eſt quam *furculam* vocant: claues: eæ ſunt oſſa vtrinque directa à furcula & humeros tranſuerſa in crucis modum. Coſtas: duo earum genera. Nam ſuperiores coëunt in pectus, aliæ relinquunt locum vacuum cibo, vt intumeſcere poſſit. Gratiam hanc fecit natura helluonibus, vt farciri poſſent, ac diſtendi.

Claues κλεῖδες, Theodorus *iugale*. Extat dictum Philippi, cui vulnus cùm curaret medicus, atque importune poſtularet mercedẽ, *clauem*, inquit, *habes*. Ambitioſè Theodorus, *Ordo coſtarum*. Item addidit, *aduerſæ*: & illud, *cùm reliqua breuiores ſint, quàm vt facere idem queant*: κακοζηλία: neque enim conantur id facere: ſaltem id diceret: breuiores ſunt à natura inſtitutæ, vt locum ventri darent.

Illud animaduerte, περὶ τὴν κοιλίαν. Theodorus, *circa ventrem*. Nam ſanè hinc atque hinc circum ventriculum coſtæ ſunt quas *mendoſas* vocant: itaque nos meliùs.

XCIX. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τά τε ἐν τοῖς ὤμοις ὀστᾶ, καὶ αἱ καλούμεναι ὠμοπλάται, καὶ τὰ τῶν βραχιόνων ἐχόμενα, καὶ τούτων τὰ ἐν ταῖς χερσίν. ὅσα δ᾽ ἔχει σκέλη πρόσθια, καὶ ἐν τούτοις τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον.

TVm ea quæ in humeris ſunt oſſa, & quæ ſcapulæ dicuntur, & his hærentes artus bracchiorum, atque quæ ſunt in manibus: poſtremò idem modus etiam in animalibus quibus ſunt crura anteriora.

CAESAR.

PERSEQVITVR alia oſſa, & comparat, ſicut & alibi fecit, anteriora crura quadrupedum cum bracchiis humanis.

Malè dixit Theodorus, τὰ τῶν βραχιόνων, καὶ ἐν χερσίν, *bracchia & manus*. Neque enim verum eſt bracchia, & manus oſſa eſſe, ſed bracchiorum & manuum.

C. ARISTOTELES.

Κάτω δ᾽ ἣ περαίνει μετὰ τὸ ἰσχίον, ἡ κοτυληδών ἐστι, καὶ τὰ τῶν σκελῶν ἤδη ὀστᾶ, τά τε ἐν τοῖς μηροῖς καὶ κνήμαις, ἃ καλοῦνται κωλῆνες, ὧν τὰ σφυρὰ μέρος· καὶ τούτων τὰ καλούμενα πλῆκτρα ἐν τοῖς ἔχουσι σφυρόν· καὶ τούτοις συνεχῆ τὰ ἐν τοῖς ποσίν.

QVa ima ſpina definit, acetabulum poſt coxam eſt, inde crurum oſſa, tum femoris, tum tibiæ, Græci Colenes *vocant: quarum malleoli partes ſunt, ſicut malleolorum calcaria: poſt hæc in pedibus conſerta oſſa ſunt.*

CAESAR.

DEMITTIT orationẽ à ſpina ad pedes per coxam: ſic enim ἰσχίον qua coït, vnde *coxa*, poſteà *coxa*: tibias à Græcis κωλῆνας dictas ait, *Schincos* alicubi vocat Italia περὶ τὸ σχίζειν. Nam ab vnico femoris oſſe duo quaſi ſcindũtur in tibia: earũ extrema hinc & hinc malleoli di-

cuntur: ſed ſanè neſcio quare malleolorum partem πλήκτρα dixerit: neque enim apud alium memini.

Theodorus addidit, *pedū minuta & plura*. In noſtro codice erat συνεχῆ: *conferta* potiùs nos diximus.

CI. ARISTOTELES.

Ὅσα μὲν οὖν τῶν ἐναίμων καὶ πεζῶν ζωοτόκα ἐστὶν, οὐ πολὺ διαφέρει τὰ ὀστᾶ, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν μόνον σκληρότητι, καὶ μαλακότητι, καὶ μεγέθει.

Quæ animalia conſtant ſanguine & πεζὰ animal pariunt, eorum oſſa non admodùm diuerſa ſunt inter ſe, ſed ſola teneritudine, aut duritie, aut magnitudinis proportione diſtant.

CAESAR.

HÆc eſt pars ſecunda Capitis, in qua oſſa cum oſsibus comparat in ſummis generibus: hoc dicit de πεζοῖς ad differentiam cartilagineorū piſcium viuiparorum: dicit de viuipatis ad differentiam ſerpentum & teſtudinum quę ſunt πεζά. non autem potuimus alio vocabulo vti vt apertiùs omnia compleĉteremur: niſi longo ambitu dicamus, atque ea quæ terræ ſolo tantùm ad motum ſuum vtuntur: aut, quæ ſolidæ rei ſuperficie tantùm vtuntur ad mouendum.

Cùm poſuit duo contraria, duritiam, & mollieiam: quare poſuit magnitudinem, non paruitatem? an non ſatis habuit dicere duriciam? ſic profectò. Nam quod differt duritia, differt per alterius mollieiam. Et ſanè oſſa omnia dura ſunt. Itaque differentiam expreſsit, addita mollicia. Non autem omnia ſunt magna, ſed aliqua parua, etiamſi non comparentur. Nam quanquam paruum & magnum ſint relatiua, tamen quædam ſtatim viſa dicuntur parua, non ex præſenti comparatione.

Ζωοτόκα. viuipara Theodorus: ſed plus eſt animal parere, quàm viuum parere: viuum enim etiam plantam ſignificat: ipſæ arbores viuum pariunt: ipſæ mulieres molam: ea viuit, & tamen animal non eſt.

CII. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τὰ μὲν, ἔχει μυελὸν, τὰ δ', οὐκ ἔχει τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ζώῳ ὀστῶν. ἔνια δὲ ζῶα, οὐδὲ ἔχειν ἂν δόξειεν ὅλως μυελὸν ἐν τοῖς ὀστοῖς, οἷον λέων, διὰ τὸ πάμπαν ἔχειν μικρὸν καὶ λεπτὸν, καὶ ἐν ὀλίγοις· ἔχει γὰρ ἐν τοῖς μηροῖς καὶ βραχίοσι. στερεὰ δὲ μάλιστα ὁ λέων πάντων ἔχει τὰ ὀστᾶ. οὕτω γάρ ἐστι σκληρὰ, ὥστε συντριβομένων ὥσπερ ἐκ λίθων ἐκλάμπειν πῦρ.

Præterea eodem in animali oſſa quædam medullam intus habent, quædam non. Tum nonnulla animalia omnino nullo in oſſe medullam habere videri poſſint, propter eius ſcilicet, tum exiguitatem, tum tenuitatem, atque pro eo quòd paucis in oſſibus reperias, talis leo eſt: habet enim in femoribus & bracchiis. Adeò verò dura eius oſſa præter cætera animalia ſunt, vt ab eorum duritie, ſi collidantur, perinde atque de ſilicibus, ignis excuſſus emicet.

CAESAR.

ALta oſsium differentia, tum in animalibus diuerſis, tum in eodem. Nam comparat leonem cum cæteris, & in eodem oſſa inter ſe: quædam medullam non habent: quædam habent. Ea quæ habent, aut habent craſſam, & nullam: aut contrariam huic. Illud quoque addere debuerat, vt os idem ſibi ipſi comparetur. Nam in eodem oſſe alibi medulla eſt, alibi non. Neque ſolùm in ipſo tegmine medullæ: neceſſe enim eſt, aliquam partem quæ continet, carere ea re quam continet: ſed etiam in capitibus, & ſanè ſatis longo tractu. Sic igitur diuides: oſſa quædam caua, quædam non: caua, quædam tota caua, vt os capitis: quædam non tota, vt arundines tibiarum: horum quædam medullam continent vbique, quædam non: medulla in quibuſdam craſſa, in aliis non.

Dixit

Dixit δόξειεν ἄν. non quòd ita ſit, ſed paucitas, & tenuitas fugiunt viſum. Tum quia non omnibus in oſſibus habet, ſed in coxis & bracchiis: appellauit etiam bracchia leonis, quoniam his pugnat: reddit rationem quare ignis excutiatur, propter duritiam: comparat lapidibus tum propter duritiam, tum propter ignem.

Molliùs dixerit τειβομένων, ſi non ſit θλιβομένων. nam ſic legendum eſt. Neque enim attritu elicias, ſed colliſione. Plinius in XI. malè tranſtulit. Nam omnibus oſſibus leoninis eandem aſſignat duritiem. Ariſtoteles hîc. Plinius autem cùm medullam in femorum & bracchiorum oſſibus exiguam dixiſſet: *cæteris*, inquit, *tanta duritia, vt ignis elidatur*: malè etiam addidit, *paucis*. Nam in femore & bracchio quid dicas oſſa pauca?

CIII. ARISTOTELES.

Ἔχει καὶ ὁ δελφὶς ὀστᾶ, ἀλλ᾽ οὐκ ἄκανθαν.

Delphinus quoque oſſa non ſpinam habet.

CAESAR.

ATtulit hîc hanc hiſtoriam philoſophus, quoniam delphin πεζὸς non eſt. Et tamen illis in hoc cum eo conuenit. Balæna quoque, & alia cetacea, quæ animal pariunt, oſſa habent.

CIV. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ τῶν ἄλλων ζώων τῶν ἐναίμων, τὰ μὲν, μικρὸν παραλλάττει, οἷον τὰ τῶν ὀρνίθων· τὰ δὲ, τὸ ἀνάλογόν ἐστι ταῦτα, οἷον ἐν τοῖς ἰχθύσι. τούτων γὰρ τὰ μὲν ζωοτοκοῦντα, χονδράκανθά ἐστιν, οἷον τὰ καλούμενα σελάχη· τὰ δ᾽ ᾠοτοκοῦντα, ἄκανθαν ἔχει, ἥ ἐστιν ὥσπερ τοῖς τετράποσιν ἡ ῥάχις.

In aliis verò animalibus, quæ conſtant ſanguine, oſſa partim inter ſe non multùm differunt, vt in auibus, partim proportione quadam ſequuntur oſſium rationem, vt in piſcibus. Nam quæ animal pariunt in iis oſſa ſunt media inter ſpinam & cartilaginem, cuiuſmodi quæ σελάχη Græci vocant. At ouipara ſpinam gerunt, quæ eſt quaſi os tergi in quadrupedibus.

CAESAR.

NVnc aliorum comparat aut oſſa, aut quæ oſſium vice ſunt: dicit in auibus non multam eſſe diuerſitatem: ſanè non eſt. Dixit non multam, propter magnitudinem & duritiam tantùm: vt inter regulum & ſtruthocamelum: at in piſcibus multam. Nam & ab aliis & inter ſe differunt: quippe oſſa vera non ſunt: ſed in quibuſdam, qui oua pariunt, ſpina. In aliis quæ cartilago, non qualis in nobis cartilago eſt, ſed proprior ſpinarum naturæ: vnde & nomen Plinius excogitauit cartilagineum, ab oſsium natura eorum: cùm ea à ſplendore cutis σελάχη putetur Ariſtoteles appellâſſe.

Dixit παραλλάττει: quoniam quæ mutantur amittunt aut formam, aut gradum: ſic in differentiis dentium ἐπαλλάττει.

Dixit χονδράκανθα feliciſsimo verbo compoſito ex cartilagine & ſpina: noſtra non poſſunt cohærere: itaque rerum coniunctionem circumductione verborum declarauimus: at Theodorus diſiunxit, cùm dixit *cartilaginem pro ſpina*, peſsimè: vel ſi ſuum ducem Plinium conſuluiſſet, qui *cartilagineorum ſpinam* appellauit, æquè malè, cùm alter alterum tantùm attribuit.

Theodorus cùm videret ἄκανθαν piſcium ſpinam dici debere & comparari τῇ ῥάχει, quæ etiam ſpina ſit, *dorſum* maluit. Sed dorſum os illud non ſignificat, ſed corium: etiam nunc pellem ſummam, *doſſum* vocant Itali, quoniam ex ipſo tergore thoraces fabricabant. Nos *tergi os* interpretati ſumus.

CV. ARISTOTELES.

Ἴδιον δὲ ἐν τοῖς ἰχθύσιν ὅτι ἐν ἐνίοις εἰσὶ κατὰ τὴν σάρκα κεχωρισμένα ἀκάνθια λεπτά.

Proprium in genere piſcium quorundam inter carnem ſeparatas ſpinulas tenues habens.

CAESAR.

QVONIAM os negant vllum ſeparatum reperiri: nunc cùm ſpinam oſſi comparat, in quibuſdam notauit ſpinulas ſegregatas, quas Ligures Taurini, à Gallis accepta voce, *Ariſtas* nominant, non malè.

CVI. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ καὶ ὄφις ἔχει τοῖς ἰχθύσιν. ἀκανθώδης γὰρ ἡ ῥάχις αὐτοῦ ἐστι.

Serpentum quoque natura piſcibus ſimilis eſt: quippe qui ſpinam pro tergi oſſe gerant.

CÆSAR.

HOc quoque difficilè fuit Theodoro comminiſci quomodo interpretaretur: nanque ῥάχις ἀκανθώδης Latinè eſt *ſpina ſpinea.* Itaque ille dorſum repetiit minimè aptè ſicut ſuprà: ſed neſcio quam contorſit orationem. *Serpentibus*, inquit, *dorſum piſcium more compleri apertum eſt.* Nam quo completur corium ſerpentum? Quo, niſi carne? Caro enim data eſt ad complendum inanitates. Omnino locutio valde abhorrens à puritate ſermonis, non ſolùm philoſophici, ſed etiam Latini.

CVII ARISTOTELES.

Τὰ δὲ τῶν τετραπόδων μὲν, ᾠοτοκούντων δέ, τῶν μὲν μειζόνων, ὀστωδέστερά ἐστι, τῶν δὲ ἐλαττόνων, ἀκανθωδέστερά ἐστι.

Maiores quadrupedes ouiparæ hanc partem oſſi habent ſimilarem, minores autem ſpinæ.

CÆSAR.

QVASI quod quadrupedes oſſa habeant, vt quadrupedes quæ animal pariunt. Quoniam autem paruæ ſpinas, quaſi degenerent ab ea magnitudine. Nam in lacertorum genere à ſcincho ad magnum crocodilum, gradus quoſdam animaduertimus: tanquam à ſpina ad verius os.

CVIII. ARISTOTELES.

Πάντα δὲ τὰ ζῷα ὅσα ἔναιμά ἐστιν, ἔχει ῥάχιν ἢ ὀστώδη, ἢ ἀκανθώδη. τὰ δ' ἄλλα μόρια τῶν ὀστῶν, ἐνίοις μὲν ἐστιν, ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ἀλλ' ὡς ὑπάρχει τὸ ἔχειν τὰ μόρια, οὕτω καὶ τὸ ἔχειν τὰ ἐν τούτοις ὀστᾶ. ὅσα γὰρ μὴ ἔχει σκέλη καὶ βραχίονας, οὐδὲ κωλῆνας ἔχει, οὐδ' ὅσα τὰ αὐτὰ μὲν ἔχει μόρια, μὴ ὅμοια δέ· καὶ γὰρ ἐν τούτοις, ἢ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον διαφέρει, ἢ τῷ ἀνάλογον.

Omnia autem animalia quæ ſanguine conſtant, ſub tergo, aut os, aut ſpinam habent: aliis autem oſſibus quædam carent, quædam non. Fit hoc pro membrorum ratione, vt oſſa quoque obtineant. Nam quæ carent cruribus, aut brachiis, his oſſium arundines quoque deſunt: ſic illa etiam quibus eadem membra ſunt, ſi non ſint ſimilia, ſecundum plus & minus, paruitate, aut proportione reſpondent.

CAESAR.

C Æ S A R.

NVnc colligit ea quæ recenſebat fuſa narratione, in ſummum. Diuidit tegi fulerum in duo, in os, & ſpinam. Quas differentias alteri generi ſummo animalium attribuit, ſcilicet, ſanguine conſtantibus. Cætera oſſa non omnibus ineſſe, quoniam non omnibus membra cætera inſint. Optima demonſtratione, à cauſſa finali: os enim datur ad membri conſtitutionem. Itaque argumentum eſt à ſubſtantia, & priuatione: ſequitur deinde alterum argumentum, à modo, & qualitate. Nam aut habent eadem membra, aut non: ſi non habent, carent oſſe: vt intelligamus in tranſeurſu, cornua ab oſſium officio tolli: ſi habent, aut ſunt ſimilia, aut non: ſi membra ſunt ſimilia, oſſa quoque erunt: vt ſimiæ & hominis, lacerti, & teſtudinis: ſi non ſunt ſimilia, ergo neque oſſa: ſed different, aut quantitate, aut ſitu partium, vt pedes ſimiæ proportione ſequuntur hominis pedes.

Attende diuinam locutionem: ἀλλ' ὡς ὑπάρχει τοῦ ἔχειν τὰ μόρια, οὕτω καὶ τοῦ ἔχειν τὰ ἐν τούτοις ὀστᾶ. Mirum verbum ὑπάρχει. Eſt enim ἀρχὴ τοῦ εἶναι. τοῖς ὀστοῖς τὸ εἶναι τῶν μορίων. Et mirifica propoſitio ὑπό: ſecum enim gerunt ac præſcribunt oſſibus naturam membra ipſa: ſic enim interpretere: ἀλλ' ἅπερ ἀρχὴ ὕπεστι πρὸς τὸ ἔχειν τὰ μόρια.

Pernam malè interpretatus eſt Theodorus: nam perna carnem potiùs ſignificat: hic volumus *os* ſignificari. Omnino autem, aut ſignificat carnem in comœdijs, aut in hiſtoriis vtrumque, & carnem & os: vt apud Ennium. *Succidit pernas odioſa ſuperbia Pœni.*

Illud quoque non eſt negligendum cùm interpretatus eſt τῷ μᾶλλον, *pluris*: Nam, *plus*, in hoc caſu ad numerum tantùm refertur: at μᾶλλον καὶ ἧττον, vtramque quantitatem continuam, & diſcretam. Itaque nos diximus *ſecundùm plus*. Ita complexus eſt Ariſtoteles non ſolùm magnitudinis differentiam, vt in pollice ſimiæ & hominis, ſed etiam manuum, digitorum; vt in auibus & homine: ſitus quoque differentiam intelligas, vt in pſittaco & iynge, ſi cum aliis auibus comparentur. Binos enim ante, & ponè digitos habent.

CAPVT OCTAVVM.

De Cartilagine.

CIX. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν περὶ τῶν ὀστῶν, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον τοῖς ζῴοις. ἔστι δὲ καὶ ὁ χόνδρος τῆς αὐτῆς φύσεως τοῖς ὀστοῖς, ἀλλὰ τῷ μᾶλλον διαφέρει καὶ ἧττον. καὶ ὥσπερ οὐδ' ὀστοῦν οὐδ' ὁ χόνδρος αὐξάνεται, ἂν ἀποκοπῇ.

QVemadmodum oſſa ſe haberent declaratum eſt. Cartilago autem eiuſdem natura eſt, nec niſi latitudine differt, illud quoque vtrique commune eſt, non creſcere ſi abſcindatur.

C Æ S A R.

SICVT à neruis ad propiores naturas tranſiuit: ſic nunc ab oſſibus ad cartilagenes: dicit eiuſdem vtrumque naturæ eſſe quantùm ad ſubſtantiam, ſed differre, quòd oſſi plus ſit duritiei, addit etiam naturam communem. Neque enim coire aut creſcere ſi ſcindatur, ſicut neque os.

Nota ſupra de oſſe hoc non dixiſſe: non tamen videtur omiſiſſe, ſed diſtuliſſe: præſertim cùm eadem natura profiteatur.

Attende nectaream orationem: καὶ ὥσπερ οὐδ' ὀστοῦν, οὐδ' ὁ χόνδρος αὐξάνεται: nota οὐδὲ, οὐδὲ.

Nota & illud: ἔστι δὲ καὶ ὁ χόνδρος τῆς αὐτῆς φύσεως τοῖς ὀστοῖς. Nam καὶ, coniunctio quid hic agit? vult dicere καὶ ὁ χόνδρος καὶ τὸ ὀστοῦν τῆς αὐτῆς φύσεως.

Theodorus hic quoque ſuum *pluris* malè collocauit: tum exultat verbis, & malè iis vtitur.

Nam dum vult variare,inuexit peſſimam ſententiam.Eſt ſciſſio,eſt præciſio, eſt fractio. Itaque cùm dixit *ruptam cartilaginem*, non expleuit intellectionem. Dubitarem ego an ſciſſa inſtaurentur: præſertim cùm & ſcindi,& rumpi poſſit cartilago.Sciſſile os negat Ariſtoteles.

CX. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ ἐν μὲν τοῖς χερσαίοις καὶ ζωοτόκοις τῶν ἐναίμων ἄτρητοι, καὶ οἱ χόνδροι, καὶ οὐ γίνεται ἐν αὐτοῖς, ὥσπερ ἐν τοῖς ὀστοῖς μυελὸς· ἐν δὲ τοῖς σελάχεσιν (ταῦτα γάρ ἐστι χονδράκανθα) ἔνεστιν αὐτῶν ἐν τοῖς πλατέσι, τὸ κατὰ τὴν ῥάχιν ἀνάλογον τοῖς ὀστοῖς χονδρῶδες, ἐν οἷς ὑπάρχει ὑγρότης μυελώδης.

Svnt in terreſtribus animantibus quæ & ſanguine conſtant & animal pariunt, ſolida cartilagines: neque intus vllam, velut oſſa, continent medullam. At in cartilagineis piſcibus planis, cartilaginea ſpina ſub dorſo pro oſſe eſt, atque in ea humor medullaris.

CAESAR.

Nvnc ponit differentiam inter os, & cartilaginem. Nam,inquit, ſolida eſt,& ſine medulla. Nam potius eſt differenria quàm conuenientia. Quanquam enim oſſa quoque inuenias,quę ſolida ſint, tamen pauciora. Contrà pauciores cartilagines cauæ:ſic deinde ponit vbi cum oſſe quoque ei hac parte conueniat. Nam dorſi tractum tendit ſpina cartilaginea planis piſcibus ſelacheis, in qua humor pro medulla continetur.

Aduerte quemadmodum omiſit aliam differentiam,quoniam in piſcium quorundam ſpecies traiecta cartilago tranſmittitur à vertice ad caudam: eáque ſanè firma.

Nota ἄτρητοι καὶ οἱ χόνδροι.Coniunctio reperit quorundam naturam oſſium ſolidorum.

Penè ridiculus Theodorus, *Cartilago nullo foramine hiſcit*.Nam oſſa caua non hiſcunt.Eſt enim actio in verbo hiſco: hiſcunt oſtreæ dum ſunt in motu ad aperiendum. Cùm penitus apertæ ſunt non hiſcunt,quanquam hiant.Tùm autem cacozelia eſt.

CXI. ARISTOTELES.

Τῶν ζωοτοκούντων δὲ πεζῶν, περί τε τὰ ὦτα χόνδροι εἰσὶ, καὶ τοὺς μυκτῆρας, καὶ περὶ ἔνια ἀκρωτήρια τῶν ὀστῶν.

Qvibus per humum tantùm motus datus eſt, ſi animal pariunt, circum nares & aures,atque oſſium extrema quædam cartilagines ſunt.

CAESAR.

Nvnc cartilagini loca aſſignat alio genere: ſimul naturæ propinquitatem indicat, cùm dicit extremis oſſium cartilagines ineſſe.

CAPVT NONVM,

De Vnguibus,Vngulis,Cornibus,& Dentibus.

CXII. ARISTOTELES.

Ἔτι δ᾽ ἐστὶν ἄλλα γένη μορίων, οὔτε τὴν αὐτὴν ἔχοντα φύσιν τούτοις, οὔτε πόρρω τούτων· οἷον ὄνυχές τε καὶ ὁπλαὶ, καὶ χηλαὶ, καὶ κέρατα, καὶ παρὰ ταῦτα ἔτι ῥύγχος, οἷον ἔχουσιν οἱ ὄρνιθες, [ἐν οἷς ὑπάρχει ταῦτα τὰ μόρια τῶν ζώων.] ταῦτα μὲν γὰρ, καὶ καμπτὰ καὶ σχιστά· ὀστοῦν δ᾽ οὐδὲν καμπτὸν, οὐδὲ σχιστὸν, ἀλλὰ θραυστόν.

Svnt & alia genera partium quibuſdam in animalibus,neque eiuſdem cum his naturæ, neque procul tamen: vt vngues, vngulæ tam continuæ, quàm fiſſæ,cornua:ad hæc roſtrum quale auium eſt. Hæc enim & flecti apta & ſcindi: os autem nullum flexile,aut fiſſile eſt,ſed frangi tantùm poteſt.

C ÆE S A R.

TRANSIT ad alia analoga, quæ partem habeant in oſſium natura: enumerat etiam forcipes chelas, Theodorus omiſit: nam chelę in teſtaceis videntur alia eſſe natura: neque flecti poſſe, ſed frangi: verùm χηλὴ, *fiſſa vngula* eſt: ὁπλὴ *continua*: ὁπλὴν Ouidius ſic interpretatur in ſecundo *Metamorphoſeon: quinos alligat vngues, Perpetuo cornu leuis vngula*; de Ocyroë transſmutata in equam. Cùm dixit, neque eiuſdem naturæ, neque valde amotæ: quare non oſtendit priùs conuenientiam, quàm differentiam. Nam cùm hîc ea tractet, tractat quoniam conueniant: rationem illicò debuit reddere ſui inſtituti. Dicamus apertiùs eſſe, quàm vt rationibus confirmetur, accedere proximè ad oſſium naturam, cornua.

Ab affectionibus: negat os ſcindi poſſe: non intelligit ſecari: ſed adducto ictu per filum duci ſciſſuram: puto tamen coſtas ſcindi.

Negat flecti: ſcilicet oſſa duriora intellexit: nam coſtæ flectuntur: aut intellexit arte, vt igni, ſicut cornua, & vngues. Nos è morbo Gallico, an ex medicamentis neſcio, femoris os reddidimus flexum quaſi cornu.

Cum dixit ῥύγχος declarauit vocem ambiguam, & præſcripſit auium natura. Namque etiam in ſue roſtrum eſt, apud Ariſtophanem, Pherecratem & alios, vt fuſiùs declarat Athenæus in tertio.

Theodorus θραυςὸν *fragile*, minùs bene. Nam non ſolùm poteſtatem patiendi fracturam ſignificat hoc verbum, ſed etiam facilitatem: fragile vitrum, & calamum: at os difficile frangitur: addidit etiam vocem illam, *quodque*, neque verè, neque neceſſariò, neque ex vſu ipſius.

CXIII. ARISTOTELES.

ΚΑὶ τὰ χρώματα καὶ τῶν κεράτων, καὶ τῶν ὀνύχων, καὶ χηλῆς, καὶ ὁπλῆς, κατὰ τὴν τοῦ δέρματος καὶ τῶν τριχῶν ἀκολουθεῖ χρόαν. τῶν μὲν γὰρ μελάνων δερμάτων, μέλανα τὰ κέρατα· καὶ αἱ χηλαὶ καὶ αἱ ὁπλαὶ, ὅσα χηλὰς ἔχει· καὶ τῶν λευκῶν, λευκά· μεταξὺ δὲ, τὰ τῶν ἀνὰ μέσον. ἔχει δὲ καὶ περὶ τοὺς ὄνυχας τὸν αὐτὸν τρόπον.

Cornuum quoque, & vnguium, & vtriuſque vngulæ color, colorem cutis atque pilorum ſequitur. Quibus corium atrum eſt, ijs etiam nigra cornua & vngulæ, ſiue eas continuas, ſiue fiſſas habeant: ſic & candidis candida, & medijs in coloribus eadem ratio. Vngues quoque eodem modo colorantur.

C Æ S A R.

ALTERA differentia. Nam oſſa in omnibus candida ſunt, etiam nigris, etiam fuluis animalibus: at vngulæ pro pedis & pilorum coloribus: remiſſiore ſunt enim colore, aut intenſiore. Item cornua in pecudum genere. Nam ceruis ruffis vidimus nos ſatis nigra. Item vnicorni quinque vidimus, alba duo, ſpadiceum vnum, carnis rubore diluto duo: An verò animal illud vario pilo ſit, vt equi, neſcio.

Theodorus hîc quoque χηλῆς omiſit: & peſſima locutione vſus eſt: *colores cornuum, vnguium, vngularum, pro cutis pilorúmque colore ſequuntur.* Imo colorem ſequuntur: ſed ipſe Græca ſequutus eſt: κατὰ τὴν χροάν.

CXIV. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ ὀδόντες, κατὰ τὴν τῶν ὀστῶν εἰσὶ φύσιν. διόπερ τῶν μελάνων ἀνθρώπων, ὥσπερ Αἰθιόπων, καὶ τῶν τοιούτων, οἱ μὲν ὀδόντες, λευκοὶ, καὶ τὰ ὀστᾶ· οἱ δὲ ὄνυχες, μέλανες, ὥσπερ καὶ τὸ πᾶν δέρμα.

AT dentes in oſsium natura ſunt. Quare Æthiopûm, atque aliorum eiuſmodi dentes, atque oſſa candida ſunt, vngues nigræ, qualis & cutis vniuerſa.

C Æ S A R.

* NVnc ponit differentiam inter dentes & hæc quæ numerauit: numerátque inter oſſa dentes,
* quoniam cutis colorem non ſequantur: vel illud poteſt quæri; quare Æthiopibus dentes
* ſint quàm nobis candidiores.

CXV. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ κεράτων τὰ μὲν πλεῖστα, κοῖλά ἐστι, τὸ ἀπὸ τῆς προσφύσεως περὶ τὸ ἐντὸς ἐκπεφυκὸς ὀστοῦν τῆς κεφαλῆς· ἐπ᾽ ἄκρου δ᾽ ἔχει τὰ στερεά, καὶ ἔστιν ἁπλᾶ. τὰ δὲ τῶν ἐλάφων, μόνα δι᾽ ὅλου στερεά, καὶ πολυσχιδῆ.

Cornuum pars maxima ab radice caua ſunt circa os capitis quod, quà exoriuntur, ambiunt: mucro autem & ſolidus, & ſimplex: ſola ceruorum cornua penitùs ſolida, & ramoſa.

C Æ S A R.

NVNC ſigillatim proſequitur capita quæ propoſuit: à ſitu partium ſtatuit cornuum affectiones. Diuidit in tota ſolida, & in non tota. Item in ſimplicia, & in ramoſa.

Diximus δι᾽ ὅλου, *penitùs*, aptiſſimè: ſignificat enim omnem partem interiorem.

Nota locutionem ἀπὸ τῆς προσφύσεως περὶ τὸ ἐντὸς ἐκπεφυκὸς ὀστοῦν τῆς κεφαλῆς: πρόσφυσιν, originem: ὀστοῦν τῆς κεφαλῆς, declarat τῆς προσφύσεως locum: dixit ἐντὸς: ſic enim declarat cauitatem. Dixit ἐκπεφυκὸς proptereàquod ibi ipſum os exit à capite, & fit cornu.

Mutauit locutionem. Nam cùm dixiſſet κοῖλά ἐστι: poſteà dixit, ἔχει τὰ στερεά: non dixit ἐστι. Idem erat: ab imo caua, ab ſummo ſolida ſunt: ſed vir diuinus ſemper aures mulcet, atque animum.

Theodorus neſcio quid *totum implet*, addidit ad faſtidium. Nam quid implet cauum, quod adhuc cauum eſt?

Præterea cùm τὰ μὲν πλεῖστα, ad genera cornuum referri debeat, Theodorus ambiguam fecit orationem, & fortaſſe detorſit totam, ad partes cornuum, cùm dixit *parte plurima caua ſunt*: quaſi maiore ex parte caua ſint, quàm ſolida. Sed hoc in cornibus omnibus non eſt, non enim in capreolis.

CXVI. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν μὲν ἄλλων τῶν ἐχόντων κέρας, οὐδὲν ἀποβάλλει τὰ κέρατα· ἔλαφος δὲ μόνον καθ᾽ ἕκαστον ἔτος, ἐὰν μὴ ἐκτμηθῇ· περὶ δὲ τῶν ἐκτετμημένων ἐν τοῖς ὕστερον λεχθήσεται.

Cætera animantes quæ cornua gerunt, nulla mutant: ſoli ceruo decidua ſunt quotannis, niſi caſtretur. De caſtratis poſteà dicemus.

C Æ S A R.

ALia affectio, à ſubnaſcendo, aut permanendo, quam Theodorus nimis impudenter confudit cum ſuperioribus, quæ tamen in alio prædicamento eſſent: ſed Ariſtoteles nihil temerè. Nam hîc exequitur τὸ πάθος ἀπὸ τοῦ ἔχειν: ſupra ἀπὸ τοῦ ποῦ τῶν μορίων τῶν κεράτων.

CXVII. ARISTOTELES.

ΤΑ δὲ κέρατα προσπέφυκε μᾶλλον τῷ δέρματι, ἢ τῷ ὀστῷ. διὸ καὶ ἐν Φρυγίᾳ εἰσὶ βόες, καὶ ἄλλοθι, κινοῦσαι τὰ κέρατα ὥσπερ τὰ ὦτα.

Cornua corio potius hærent quàm oſſi. Quamobrem tum in Phrygia, tum alibi boues ſunt qui cornua, ſicut aures, moueant.

C Æ S A R.

C AE S A R.

Situ totius, & à cauſſa materiali: ait cornua hærere cuti potius, quàm oſſi: reddit rationem. Quoniam quædam animalia mouent cornua vt aures. Itaque eorum natura ſi alicubi mobilis futura fuit, videtur inde potiùs trahere ortum, vnde motus inſtitui poſſit: ſed valdè dubitabilis ſententia eſt: boüm Phrygiorum cornua ſanè cuti hæreant. Alia quæ nullo modo vnquam mouentur, oſſi: quædam media, vt cerui. Nam ſanè tenerrima ſunt per initia: verùm boum cornua oſſi hærere, manifeſtum eſt, neque oſſe ſine capitis diſpendio auelli poſſe. Iraque duæ partes cornuum ſunt. Interior longè durior, & læuior ab oſſe: exterior rugoſior, & mollior, à quaſi denſata cute.

Eſt & genus ſcarabeorum quod bifida habet cornua in forcipes formata, atque mobilia: quibus etiam ferrea fila confici vidimus: *ceruos volantes* Galli feſtiua voce appellant.

CXVIII. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἐχόντων ὄνυχας (ἔχει δ' ὄνυχας ἅπαντα, ὅσαπερ δακτύλους· δακτύλους δ' ὅσα πόδας, πλὴν ἐλέφας· οὗτος δὲ καὶ δακτύλους ἀσχίστους, καὶ ἠρέμα διηρθρωμένους, καὶ ὄνυχας ὅλως οὐκ ἔχει.)

Quibuſcumque digiti ſunt, ea omnia vngues habent. Habent autem digitos, quæ pedes quoque habent, præter Elephantum. Huic enim digiti indiuiſi, ac vix diſtincti, atque ſine vnguibus.

C AE S A R.

Ngvivm differentia ἀπὸ τοῦ ἔχειν καὶ μή: & eorum locum, digitos ſcilicet: tum digitorum locum, pedes ſcilicet: declarat etiam proportionem. Nam quibus diſtincti digiti ſunt ac dearticulati, iis quoque vngues deformatos eſſe: quibus digiti indiſtincti, iis ne vngues quidem, vt elephanto.

Sed mirum quomodo dixerit digitos habere ὅσα πόδας ἔχει. Nam profectò falſum eſt. Nonne equi pedes, pedes ſunt? at digiti nulli: ſed neque quibus digiti, iis etiam pedes. Nam in manibus quoque ſunt.

CXIX. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἐχόντων, τὰ μὲν εἰσὶν εὐθυώνυχα, ὥσπερ ἄνθρωπος· τὰ δὲ, γαμψώνυχα, ὥσπερ καὶ τῶν πεζῶν λέων, καὶ τῶν πτηνῶν ἀετός.

Quæ ergo vngues habent, partim in recti ſunt, vt homini: partim adunci, vt inter pedeſtria, leoni, inter volucria, aquila.

C Æ S A R.

Assignat aliam differentiam vnguium à figura: & ſtatuit genera quibus eos attribuit. Omiſit medium genus vnguium in auibus, neque planè diſtinxit. Nam vngues quidam plani, vt homini: quidam teretes, aut pene teretes, vt auibus: in his, quidam adunci, vt aquilæ, quidam recti, vt alaudæ. Præterea quidam integri, vt alaudæ: quidam mutili, vt gallinæ. Quidam longi, vt alaudæ, quidam breues, vt anſeri. Omiſit etiam differentias vngularum: ſed infra inter pilos, dicit augeri vngulas, ſicut & vngues.

CAPVT

CAPVT DECIMVM,

De Pilis & Cute.

CXX. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τριχῶν καὶ τῶν ἀνάλογον, καὶ δέρματος, ἔχει τόνδε τὸν τρόπον. τρίχας μὲν ἔχει τῶν ζώων, ὅσα πεζὰ καὶ ζωοτόκα· φολίδας δ', ὅσα πεζὰ, καὶ ᾠοτόκα· λεπίδας δ', ἰχθύες μόνοι, ὅσοι ᾠοτοκοῦσι τὸ ψαθυρὸν ᾠόν. τῶν γὰρ μακρῶν, γόγγρος μὲν οὐ τοιοῦτον ἔχει ᾠὸν, οὐδ' ἡ μύραινα, ἔγχελυς δὲ ὅλως οὐκ ἔχει.

De pilis autem, déque ijs quæ ipſorum gerunt vicem, atque etiam de cute, nunc dicendum eſt. Quæ humi tantùm mouentur, atque animal pariunt, omnia pilis teguntur. In eodem genere quæ oua pariunt, cute ſcabra ſunt: piſces autem ſoli ſquammis muniuntur, qui ouum arenaceum edunt. Nam in genere longorum conger eiuſmodi ouum non gignit, neque muræna: anguilla verò etiam nullum.

CÆSAR.

PROCEDIT ad pilos tanquam partes. Nam eorum finis duplex eſt. Vnus excretionis, & eſt finis non ipſorum, ſed naturæ in ipſis: alter ipſorum ad naturam: priorem finem ſic intelligo. Eſt materia in corpore, quæ excerni debet: ea autem duplex: aut tenuiſſima aërea, atque exit per vaporem ſine exhalatione: aut mediocris aquea exit per vrinam, per lacrymas, per ſputum, per ſudorem: aut craſſior, exit per ſordes aurium, per deiectiones: aut craſsiſsima per coctionem: ea exit per pilos. Natura enim quantùm poteſt molitur: pilus igitur longè nobilior eſt, quàm alia excrementa. Itaque vbi poteſt illum creat. Ergo pilus hîc nullam habet futuram vtilitatem, ſed præteritam. Itaque diximus ipſorum nullum eſſe finem, ſed in ipſis. Nam qui putant omnem pilum cuipiam vſui eſſe, falluntur. Nam cui vſui barba hominis, homini ipſi? Nam ſi aduerſus frigora data eſt, iam hoc infantibus tenerioribus obtigiſſet: aiunt ad decorum: ergò fœminis daretur: dicunt ad terrorem: ſcilicet capra, aut hircus terribilior eſt quàm vrſus. Iam pubes cui vſui niſi ad fœtorem? Iam alarum hircus iſtis ſilentium indicat. Alter finis eſt vt munimentum ſit aduerſus res noxias: vt pilus vrſo & leoni: reſpuere enim ictus experti ſumus. Itaque de eius ſubſtantia hîc nihil, quanquam eſt Philoſophus. Atque generationem eius intererat explicare. Sed eam Galenus expoſuit * * * * *. *Quædam deſunt.* Hîc verò ſatis fusè perſequitur affectiones. Quoniam autē idem finis pilo, & ſquammis, & pennis, & cuti: ea omnia hîc ſimul propter officij proportionem texit. Sunt autem pilorum genera multa, vt hîc declarat: craſſus, tenuis, mediocris: vt etiam lanæ nomen inſertum ſit ob molliciem certam.

Facit diuiſionem eorum quæ pilo, aut alia re teguntur: ſcilicet cute ſcabra, vt lacerti: ſquammis, vt piſces ouipari quidam. Oſtendit rationem quare addiderit hanc differentiam eorum quæ arenaceum ouum pariunt. Namque non omnia ouipara ſquammâ teguntur: non conger, non muræna, non anguilla. Nam cùm hæc ouum illud non edunt, tum anguilla nullum. Nota tamen, quia paſſer, & rhombus, & ſolea arenaceum ouum gignunt: neque tamen integuntur ſquammis. Item ouo lampetræ nihil arenaceum magis: cute tamen vel læuiſsimâ tecta eſt.

Manifeſtum eſt quare addiderit tot differentias. Nam delphin animal parit, neque pilum habet. At non eſt πεζὸν. lacerta ſcabrâ cute obducitur: at eſt ouipara.

Plinius φολίδας: dixit *corticem* lib. xi. cap. xxxix. *& cutem puram* in ſerpentibus. Ouidius φολίδα *ſquammam* dixit in tertio *Metamorph.*

Ille volubilibus ſquammoſos nexibus orbes
Torquet. Et paulò poſt

---- Serpens

---- Serpens ſine vulnere manſit:
Loricaq́ modo ſquammis defenſus.
Idem quoque in IIII. eiuſdem operis de Cadmo mutato in ſerpentem,
Durataq́ cuti ſquammas increſcere ſentit.
Summúſque quoque poëtarum in II. diuini operis, de Laocoonte.
Bis medium amplexi, bis collo ſquammea circum.
Terga dati &c.

Theodorus frequens malæ Latinitatis autor. Neque enim Latinè dicitur, *ſquammæ ſuppetunt vicem pilorum: Sed vice pilorum.* Suppetunt enim corpori munimento: id eſt ſuppetias veniunt: abſoluta eſt ſignificatio, non tranſitiua.

CXXI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ πάχη τῶν τριχῶν, καὶ αἱ λεπτότητες, καὶ τὰ μεγέθη, διαφέρουσι κατὰ τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἂν ὦσι τῶν μερῶν, καὶ ὁποῖον ἂν ᾖ τὸ δέρμα. ὡς γὰρ ἐπιτοπολὺ ἐν τοῖς παχυτέροις δέρμασι, σκληρότεραι αἱ τρίχες, καὶ παχύτεραι καὶ πλείους δὲ καὶ μακρότεραι ἐν τοῖς κοιλοτέροις καὶ ὑγροτέροις, ἄνπερ ὁ τόπος ᾖ τοιοῦτος οἷος ἔχειν τρίχας: ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν λεπιδωτῶν ἔχει καὶ τῶν φολιδωτῶν.

Pilorum craſſitudo, tenuitas, magnitudo, locorum differũt ratione. Intereſt enim quam corporis partem, qualemq́ cutem nacti ſint. Namq; in craſſiori cute magna ex parte pili duriores, atque craſſiores: ſed in locis cauis atque humidioribus tum frequentiores, tum prolixiores: modo ſanè locus ille à natura inſtitutus ſit ad habendum pilos. Eandem & in ſcabris & in ſquammoſis inuenias rationem.

CAESAR.

Affectiones perſequitur à quantitate & ſitu partium: & reddit rationem à loco. Æquiuoce autem locum hîc accipit, atque ex vſu loquentium. Nam pili locus, non ſola cutis eſt, ſed aëris ambientis ſuperficies.

Neque temerè dixit magna ex parte: & caurè admodum illa ſubdidit: locum debere eſſe à natura deſtinatum, ad edendos habendóſque pilos: multæ enim afferuntur dubitationes, ac penè innumeræ. Non illa leuis: in vola manuum craſſa cutis, & pilus nullus: ſed tum aliæ, tum illa. In axillis canum nulli penè pili: & tamen cauus locus raruſq́. ſoluet illa fuga. Ibi non eſſe naturæ vim ad pilos. Præterea circum pubem equi minimo rariſsimóque pilo. Item canes, item ſues: at homo è contrario. Inter femora quoque minus pilorum quàm in mento. Extat locus in cilijs & tamen veſtitur pluribus pilis, quàm ſuffragines hominis, quàm cauum cubitorum. Itaque addit duas differentias: membrum, & cutem. Nam cutis membro ſeruit: ergo pro membri officio cutis inſtituta fuerit ad pilorum rationem. Nam ſi longo pilo egeamus cutis apparatus propenſior ad id ſit: contra ſi breuiore.

Nota Sirenem Atticam. ἄνπερ ὁ τόπος ᾖ τοιοῦτος, οἷος ἔχειν τρίχας. ἄνπερ ὁ τοιοῦτος τόπος οἷος ᾖ ἔχειν.

Cauda apoteleſmatis longè omnium difficillima ad comparandum cum pilo. Neque enim caua corporis ſunt in piſce: vbi ſquammas deprehendas denſiores: & denſiores ſunt in dorſo, vbi cutis tamen durior, & grandiores.

Theodorus addidit *copiam*: at in noſtro codice non erat, καὶ πλῆθη. Quod ſi addidit Theodorus, quoniam & hoc exequitur hîc Ariſtoteles, etiam *duritiam* debuit apponere. Neq; enim craſſiſsimus quiſque pilus duriſsimus eſt. Duritia enim ex poſitione partium propinquarum prouenit. Craſsitia autem etiam ex longinquatum. Eſt craſſa ſpongia, ſed non eſt denſa: ſed duritia etiam ex ſubſtantia debet prouenire: vt ex partibus ſiccis ſit. Neque enim omne denſum durum, aut omne durum denſum.

Theodorus κοιλοτέροις, *cauatioribus*, malè: cauum natura eſt, & arte: at *cauatum*, non niſi, aut forte, aut arte.

CXXII. ARISTOTELES.

Ὅσα μὲν οὖν μαλακὰς ἔχει τὰς τρίχας, εὐβοσίᾳ χρώμενα, σκληροτέρας ἴσχει· ὅσα δὲ σκληράς, μαλακωτέρας καὶ ἐλάττους.

Quæ igitur molliori pilo prædita ſunt, ſi latiore pabulo vtantur, duriorem obtinebunt. Contrà quæ durum habent, tum molliorem, tum rariorem.

C Æ S A R.

NATVRAE congenitas cauſſas aſsignauit. Nunc eas quæ extrinſecùs eueniunt: pabulo mutari pilorum duritiam & denſitatem:in ſolo triſti & maligno pili longi fiunt,ex definitione pilorum intelligas.Namque pilus eſt exiccatus vapor in longum.Itaque in iumentis & vaccis longiores fiunt pili inedia & tenuiores. In vbere agro breuiores. Id tradidêre Columella de lanis loquens, & alij qui de agricultura ſcripſere:ſi ab triſti ſaltu ad vberem planiciem demittas pecus quod duro pilo ſit, fiet mollior: ſi nitidum gregem deducas,duriorem lanam geret.Ratio eſt difficilis. Nam quod quid efficit,idem debet conſeruare: ſed non ſtultè loquendum eſt.Quippe comparatione vſus eſt. Itaque nihil mirum,ad mediocritatem vtrumque reduci.

Theodorus malè addidit,*incipiunt*.Nam poſteà ſemper gerunt ibi.Nam quare dixit? *per vſum pabuli melioris*: vſus longinquitatem temporis notat. At quando deſinunt incipere in vſu : ſi dixiſſet, admiſſæ ad pabulum vberius, tolerabilis fuiſſet : addidit etiam de ſuo, *copioſos* peſsimè. Nam cùm dicat Ariſtoteles, etiam rariorem pilum fieri, audacter nimis id appoſuit pro contrario. Verùm etiam prǽterquàm quod copioſo pilo fuerint, poſſunt euadere glabriores, quæ ſubglabræ etiam anteà fuiſſent:ſic Theodorus hac inanitate verborum dictus eſt à ſciolis leuiori iudicio cum Ariſtotele certaſſe. Nam quare illa quoque addidit verba infelicisſima, *eadem illa ſcilicet ratione*. Neque enim eadem ratio emolliendi & indurandi. Neque enim eadem ratione ſoluit ceram calor, lutum indurat: ſed agit felicior: emollit durum pilum addito humore: indurat pilum non addito humore: humor enim mollis eſt: ſed aucto calore animalis,augetur enim pabulum caloris:ac quanquam humor materia eſt,non tamen eſt ratio.

Nota cùm dixit è duris fieri molliores & pauciores:& tamen non dixit, è mollioribus duriores, & frequentiores.Sed eadem eſt proportio:breuitati ſtudens vſus eſt in duris verbo ἴχει non inani.Eſt enim verbum robuſtum.Nihil enim vacat in oratione huius diuini viri.

CXXIII. ARISTOTELES.

Διαφέρουσι δὲ καὶ κατὰ τοὺς τόπους τοὺς θερμοτέρους καὶ ψυχροτέρους οἷον, αἱ τῶν ἀνθρώπων τρίχες, ἐν μὲν τοῖς θερμοῖς, σκληραί· ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς, μαλακαί.

Differunt & locorum inclinationibus calidiorum aut frigidiorum : veluti hominis capillus in calidis regionibus durus, in frigidis mollis eſt.

C AE S A R.

NVNC à loco ponit affectionem tanquam à cauſa priore diſponente materiam: paſſus capillus Germanis,ae manum ſequens.Hiſpanis attrectatu aſperior, & vt dicit Martialis *contumax*.

Non puduit Theodorum θερμότερον, *tepidum*, hîc interpretari. Immò locis tepidis mollis capillus eſt : ae ſanè mollior quàm frigidiſsmus, ſi ſicea loca ſint. Tepidis autem regionibus humor cæleſtis ſemper eſt è rore. Ratio autem ſubtiliter eſt deducenda. Nam calor deſiccat, etiam frigus aſtringit. Itaque vtriſq; locis capillus his de cauſsis durus eſt. At quia in frigidis maxima ex parte etiam humor multus eſt:iecireò humidi non frigidi ratione mollitia accedit.

CXXIV. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δ᾽ αὖ αἱ μὲν εὐθεῖαι, μαλακαί· αἱ δὲ κεκαμμέναι, σκληραί.

Recti molles ſunt,intorti duri.

C Æ S A R.

SITVS partium quas figura conſequitur, comparat affectiones inter ſe, nam inter ſe quoque pendent. Etenim ſi calor durum facit, & idem intortum facit, erunt duri intorti. Humor autem rectum non facit, ſed permittit fieri. Ratio autem capilli intorti, etiam propter anfractum foraminum eſt, in quibus eteantur ae producuntur

ducuntur. Itaque poteſt fieri, vt hi molliores ſint, quales aliquando videmus.

Animaduertendúmque eſt quod air hîc Ariſtoteles. Neque enim verum eſt rectum pilum eſſe intorto molliorem. In ventribus animalium, pili ſunt interiores, & tamen molliores. Præterea, ſurrecti pili ſunt multis, iique duriſſimi ſunt, ſtant enim. Contrà lana pleriſque intorta eáque molliſſima. Intelligemus comparationem eiuſdem pili ad ſeipſum, aut ſuum congenerem in alio animali eiuſdem ſpeciei.

CXXV. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ φύσις τῆς τριχὸς ἐστὶ σχιστή.

Pilus ſuapte natura fiſſilis eſt.

CAESAR.

AD eo fiſſilis eſt, vt etiam ſciſſus videatur cauus capillus. Theodorus intempeſtiuè ſecuit hîc Capita, cùm tamen perſequatur cæteras affectiones. Nam hæc eſt in prædicamento Paſſionis. Nam etiam infra cùm de cute dixerit aliqua, redit ad pilos.

CXXVI. ARISTOTELES.

Τῷ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον διαφέρουσι πρὸς ἀλλήλας. ἔνιαι δὲ τῇ σκληρότητι μεταβαίνουσαι κατὰ μικρὸν, οὐκ ἔτι θριξὶν ἐοίκασιν, ἀλλ' ἀκάνθαις· οἷον αἱ τῶν ἐχίνων τῶν χερσαίων παραπλησίως τοῖς ὄνυξι. καὶ γὰρ τὸ τῶν ὀνύχων γένος ἐνίοις τῶν ζώων οὐδὲν διαφέρει, διὰ τὴν σκληρότητα τῶν ὀστῶν.

Pili inter ſe differunt, intenſiore natura, aut remiſſiore: quidam etiam paulatim duritia excedunt, vt non iam pilis ſed ſpinis ſimiles videantur, cuiuſmodi erinaceorum. Id quod etiam vnguibus euenit. Nam quibuſdam animalibus vngues ob duritiam ab oſſibus nihil diſtant.

CAESAR.

AD duritiam redit, vt eius duritiam indicet: tantùm enim indicat vt à pilorum natura excedant, atque in vnguium rationem tranſeant: ponit exemplum erinaceorum, quorum aculeos vnguibus comparat: rectè, nam id quoque videmus, quorundam vnguium duritiam vel cum oſſibus conferri poſſe: vrſorum vngues, etiam ferrum abigunt: cùm humani longè ſint molliores.

Nota κατὰ μικρὸν μεταβαίνουσαι: nam niſi plura intelligas quàm ſcripta ſint, neque enim pili erinaceorum κατὰ μικρὸν μεταβεβήκασι: longè enim à pilis diſtant: ſed vult dicere, pili paulatim à mollitia excedentes eò vſque procedunt in duritiam, vt ſpinarum duritiam adipiſcantur. Itaque in præſenti dixit μεταβαίνουσαι, vt tractum comparationis aſſignaret: κατὰ μικρὸν dixit, quoniam à lana ad hyſtricis aculeos ſi accedas, poſteà pilum ponas.

Theodorus peſſimè tranſtulit. Cùm naturam fiſſilem pilorum putauit moderatam ab Ariſtotele per *plus & minùs*. Nam τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ad ſequentia refertur.

CXXVII. ARISTOTELES.

Δέρμα δὲ πάντων λεπτότατον ἄνθρωπος ἔχει κατὰ λόγον τοῦ μεγέθους.

Cutem inter omnia animalia tenuiſſimã homo habet, ſi cum eius conferas magnitudine.

CÆSAR.

NON rectè hîc interponit hiſtoriam de cute, atque pilorum narrationem intercidit, ad quam poſteà redeat. De cute autem duplex ratio eſt, vt diſputamus. Nam & quatenus gerit pilum ac ſquammas ponenda eſt, cuiuſque rationem ratio pilorum ſequitur, vt dixit. Et quia ipſa per ſe in multis animalibus

pro munimento eſt ſine pilo aut ſquamma. Quare eius differentias & affectiones perſequamur: atque à diuerſitate hic cùm inciperet, tenuiſſimam homini aſſignauit: addidit ſententiæ moderationem, cùm dixit, ſi ad eius ſpecies magnitudinem: duplici de cauſſa. Namque & magno animali craſſa cutis debetur, vt boui, equo, elephanto. Et non eſt ſimpliciter verum hominis cutem eſſe tenuiſſimam: nam ſunt ἔνιαι, quibus pene nulla, vt planis piſcibus, gobio, & aliis.

Non poſuit craſſitiem, tergus quibus eſſet. Et tamen hic erat locus: etiam crocodilum apponeret pro exemplo.

CXXVIII. ARISTOTELES.

Ἔνεστι δ' ἐν τοῖς δέρμασι πᾶσι γλισχρότης μυξώδης· ἐν μὲν τοῖς, ἐλάττων· ἐν δὲ τοῖς, πλείων. οἷον ἐν τοῖς τῶν βοῶν, ἐξ ἧς ποιοῦσι τὴν κόλλαν· ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἐξ ἰχθύων ποιοῦσι κόλλαν.

Eſt in omni cute muccoſus humor, ſed in quibuſdã paucus, in aliis vberior, vt in bubulo corio, ex quo glutinum fit: quod etiam ex piſcibus alicubi conficiunt.

CAESAR.

Partes materiales aſsignat. Nam ex terreſtri natura & aërea compoſita maximè cutis eſt. Illa vt tueatur, hæc vt ſenſum tranſmittat. Itaque preſſa cuti & macerata glutinum elicitur: quomodo etiam ex piſcibus, quæ inde dicitur *Ichthyocolla*.

CXXIX. ARISTOTELES.

Ἀναίσθητον δὲ τὸ δέρμα τεμνόμενόν ἐστι καθ' αὑτό· μάλιστα δὲ τοιοῦτον, τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ μεταξὺ ἄσαρκον εἶναι πρὸς τὸ ὀστοῦν.

Cutis cùm ſecatur ſola, non ſentit præſertim in capite: propterea quòd inter eam & os nihil ſit carnis.

CAESAR.

Tres ſunt difficultates: prima cùm dicit, cutem capitis minimè ſentire: falſum enim eſt. Alteræ duæ veteres, an caro ſit inſtrumentum ſenſus: hîc enim ſic videtur. Non ſentit cutis capitis quia non ſubeſt caro. Tertia, an neceſſe ſit in ſenſu tactus eſſe medium. * * * * Multa deſunt.

Illud quoque aduertendum. Nam ſi eſt ἀναίσθητον quomodo ponit gradum in priuatione? Nam ſi ſenſus abeſt, non poſſumus dicere plus aut minus abeſſe: tunc enim adeſſet: ergo idem eſſet αἰσθητὸν καὶ ἀναίσθητον.

Nota quod dixit καθ' αὑτό. Cùm ipſa ſola ſecatur non ſentit. Imo verò etiam cùm ſecatur cum carne: ipſa non ſentit. Neque enim cutis aut per ſe aut per carnem ſentit. Neque enim caro media eſt inter cutem & agens: ſed dicere voluit hominem non ſentire, ſi cutis ſola ſecetur: mutila ſanè oratio. Mox ponit illam propoſitionem: vbi ſola cutis eſt, ſecta non coit, vt in palpebra: at ibi ſentit; ergo ſola ſentit: nam palpebra ſecta ſentimus: at ibi nulla caro, ac multo paucior quàm in capite, ac tenuior. Caret autem ſenſu cutis prouidentia naturæ, vt eſſet quaſi obex, neque quouis momento temporis nobis eſſet mouendum. Motus enim datus eſt propter ſenſum.

Theodorus omiſit καθ' αὑτό.

CXXX. ARISTOTELES.

Ὅπου δ' ἂν ᾖ καθ' αὑτὸ δέρμα, ἂν διακοπῇ, οὐ συμφύεται· οἷον, γνάθου τὸ λεπτὸν, καὶ ἀκροποσθία, καὶ βλεφαρίς.

Vbi ſola cutis eſt, ſi ſecatur, non coaleſcit, veluti tenuis pars malæ: & præputium, & palpebra.

CAESAR

C AE S A R.

SI hic ſola eſt cutis, & propterea non coaleſcit, quare ſentit cùm ſola ſit, ſi non ſentit ſola? Eſt etiam Hippocratis ſententia.

Theodorus *γνάθον*, *genam* interpretatus eſt vetuſtè nimis. *Buccam* addidit: at in noſtro codice non eſt.

CXXXI. ARISTOTELES.

Τῶν συνεχῶν δ' ἐστὶ τὸ δέρμα ἐν ἅπασι τοῖς ζώοις καὶ ἑαυτῇ διαλείπει, ᾗ τε αἱ κατὰ φύσιν πόροι ἐξικμάζονται, καὶ κατὰ τὸ στόμα καὶ ὄνυχας.

Omnia animalia cutem perpetuo tractu continuam ita habent, vt locū det tantùm meatibus naturalibus ad exhalādū: tum vbi os eſt & vngues.

C AE S A R.

NVNC ab officio: nam totum tegit animal qua opus eſt. Tria loca poſuit vbi deficiat: meatus quâ ſudor perfluit: & os quâ cibus ingrediatur, & vngues, qui ipſi eius ibi loco ſint: ſed neque omnia poſuit, & plura poſuit quàm par eſt. Nam deficit ad imum inteſtinum, & in ore eſt, ac labiis, quanquam tenuior: ſicut & in glande.

Ariſtoteles frequenter vtitur his verbis ὡς εἰς περὶ ἐστί. cornua, inquit, ſunt caua animalibus, quæ ea habent, mirum ni ſint iis, qui ipſis carent: at nunc erat tempus hæc apponere, cùm dixit: cutem eſſe contextu perpetuo omnibus animalibus. Neque enim omnia animalia cutem habent: non enim polypus.

Theodorus πόροι ἐξικμάζονται, *meatus ſolent euaporare*; at meatus non euaporant. Non enim eſt verbum tranſmittens actionem, ſed abſolutum.

CXXXII. ARISTOTELES.

Δέρμα μὲν οὖν ἔχει ἅπαντα τὰ ἔναιμα ζῷα· τρίχας δέ, οὐ πάντα, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται πρότερον.

IGitur animalia quæ ſanguinem habent cute omnia teguntur: at pilis non tegūtur: ſed quibus diximus.

C AE S A R.

NVnc emendatiùs loquitur, cùm cogit orationem in genus animalium ſanguine conſtantium, coactus eſt enim concludere hoc quaſi repetiro, vt rediret ad pilos.

ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται poſuit: ὥσπερ pro ἅπερ: nos Atticè tranſtulimus: *quibus diximus*: quam locutionem & apud Gellium, & apud Ciceronem inuenias. Intelligendum de ſquammis & aliis.

CXXXIII. ARISTOTELES.

Μεταβάλλουσι δὲ τὰς χροιὰς γηρασκόντων, καὶ λευκότεραι γίνονται ἐν ἀνθρώποις· τοῖς δ' ἄλλοις, γίνεται μέν, οὐκ ἐπιδήλως δὲ σφόδρα, πλὴν ἐν ἵππῳ.

SEneſcentibus animalibus colores mutant pili, atque cani fiunt in hominibus. In aliis quoque hoc idem fit, verùm obſcuriùs, præterquàm in equo.

C Æ S A R.

AB ætate colorem pilorum venatur: aitque mutare colorem vetuſtate: hoc verum eſt: ſed & illud potuit dicere, mutare pilum ætate, nam initio longum, & mollem habent, etiam intortum: procedente ætate alius pilus ſubnaſcitur, breuis,

niridus in veterino genere, leonibus, canibus, vrſis, cetuis, Et color plenior inuehitur, nigris, aut fuluis, aut ſpadicibus, aut muſtaceis futuris: & qui albi futuri ſunt, fiunt candidiores.

Dicit in vno caſu mutari ſenecta ætate, vt omnia animalia comprehendat γηρασκόντων. In alio caſu ſubdit in hominibus & priuatum colorem aſſignat canum: ſed maluit dicere λευκότεραι, *albidiores*: ſubuirides tamen fiunt quibuſdam non candidi. Deinde excludit alia animalia non à canitie, ſed à canitie manifeſta, præter equum. Equus enim caneſcit interſperſis candidis pilis. Etiam cilia illi caneſcunt: quia ſi albus fuerit, plagulis, aut torellis nigris inſignis, affecta ætate totus fit candidus puſillis maculis, quaſi muſcillis inſperſus. Pudenter igitur canitiem homini expreſſit, alijs non item, ſed mutationem: notáque alia animalia non in canitiem mutantur, ſed decolorantur tantùm.

Mutant etiam à regione. In Germania vulpes candidas vidimus nos: in Allobrogum Alpibus lepores frequentes, perdices nullo cygno candore cedentes. Item paſſeres: etiam merulam habuimus candidiſſimam in cauea oculis igneis. Pauones candidi etiam nunc in Aquitania ſunt multis in locis. Sunt qui hirundinem viderint, leonem, & coruum. Potuit & illud narrare. Quædam animalia vnum ſibi colorem attributum retinere, quibuſdam non vnum.

CXXXIV. ARISTOTELES.

Λευκαίνεται δὲ καὶ ἀπ' ἄκρας ἡ θρίξ.

Caneſcere incipiunt pili à ſuprema parte.

CAESAR.

Caniciei naturam perſequitur vt inueſtiget definitionem: ab ſummo mucrone enim incipit canicies.

Theodorus *candeſcunt* dixit: ſed magis obtinuit vſus de re ignita.

CXXXV. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ πλεῖσται εὐθὺς φύονται λευκαὶ τῶν πολιῶν. ᾗ καὶ δῆλον ὅτι οὐ χαυνότης ἐστὶν ἡ πολιότης, ὥσπερ τινές φασιν. οὐδὲν γὰρ φύεται εὐθὺς αὖον.

Plurimi ſtatim oriuntur cani. Quare manifeſtum eſt caniciem non eſſe arefactionem. Nihil enim ſtatim aridum naſcitur.

CAESAR.

ALIQVI ſic definiebant: canicies arefactio eſt pilorum: probabant ſuperiore propoſitione. Quoniam ab ſummo mucrone caneſcunt pili, iccircò quia lõgè abſunt à radice. Itaq; in ſenibus caneſcunt quoniam humor deſit. Ariſtoteles contradicit: plurimi, inquit, ſtatim cani naſcuntur pili: ſed nullum aridum ſtatim naſcitur: ergo ariditate canicies non fit. Non probauit minorem. Quoniam in intellectu eſt poſitum per contraria: naſci & areſieri ſimul.

Cæterùm id aduertendum eſt maximè: non eſſe verum omnem caniciem eſſe ariditatem. Quin ex humore ſimili trahere colorem: hoc concedemus Ariſtoteli. At argumentum eius non probauerimus. Nam capillus non alitur intùs: itaque præciſum non creſcit, ſed ab imo ſumit alimentum. Quare non verè naſcitur, neque verè dicitur viuere. Omne enim viuens augetur. Sed ſicut lapides creſcunt denſata aqua, vt videmus in aquis calidis, & in ſalinis. Itaq; materia ſubiens expellit præeuntem: atque appoſita mutatur in eandem per coctionem: ſic pili gignuntur. Ergo aridi gigni poſſunt. Intelligo aridum, quomodo pilus fit: non quomodo arbor. Nam humor in arbore viuificus eſt, in pilo non eſt: ſicut ablato humore ab carbone fit albus: ſic à pilo. Non ſoluitur autem in cineres, quoniam materia viſcida eſt: ſignum: diſtractus pilus vtroque à capite facilè diſtenditur antequàm rumpatur.

Theodorus φύονται *exiſtit*: malè expreſſit vim argumenti: *exit*, non *exiſtit*. κατὰ ζῆλον *caniciem committi*: nemo enim ſic Latinè loquitur: tum neſciuit vim aduerbij huius, *illicò*: eſt enim aduerbium relatiuum. *Illicò* enim eſt *illo in loco*. At hic definitè loquitur: *vllo in loco*: non *illo*, locum enim non nominauit. Pauci enim purè Latinè loquuntur.

CXXXVI. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ τῷ ἐξανθήματι, ὃ καλεῖται λεύκη, πᾶσαι πολιαὶ γίγνονται.

At in ſquallore cutis, quam vitiliginem dicimus, omnes cani gignuntur.

CÆSAR.

DESTRVIT opinionem definientium caniciem arefactionem. Quoniam in vitiligine, inquit, cani omnes gignuntur, à pabulo ſcilicet, ac materia ſimili. Itaque dixit λεύκη, vnam ſpeciem: poſuit genus ἐξανθήματα, * * * * *multa hîc deſunt.*

Theodorus ἐξάνθημα, *vitium* interpretatus eſt, benè, ſed laxè: efflorescentiam ſignificat ab ſimilitudine floſculorum: à furfure & ſquâmulis nos, *ſquallorem.*

CXXXVII. ARISTOTELES.

Ἤδη δέ τισι κάμνουσι μὲν πολιαὶ γίγνονται, ὑγιασθεῖσι δ' ἀπορρυεισῶν, μέλαιναι ἀνεφύησαν.

Iam verò ægrotantibus quibuſdam euenit, vt cani fierent, quibus recepta priſtina valetudine cùm illi defluxiſſent, nigri deintegrò ſuborti ſunt.

CAESAR.

QVASI verò ex putrefactione cani fiant: quod ita ſanè eſt: ergo conualeſcentibus priſtino ex humore, priſtinus quoque color redditus.

Neſcio quare mutata ſint tempora, γίγνονται, ἀνεφύησαν. Nam potiùs è contrario, ἐγένοντο, ἀναφύονται.

Dixit ἀνεφύησαν: ἀνὰ ſignificat iterationem: Theodorus rectiſſimè, *renati.*

CXXXVIII. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ μᾶλλον πολιαὶ, σκεπαζομένων τῶν τριχῶν, ἢ διαπνεομένων.

Frequentiùs operti pili, quàm aperti ventis caneſcunt.

CAESAR.

NOTA affectionem ὑπὸ τοῦ ἔχεσθαι: rationem non addit, quare tecti pili frequentiùs caneſcunt quàm ſi ventilentur. Sol enim, & venti prohibent putrefactionem. Intellige eoſdem pilos: nam ſi diuerſos compares, falſum eſt. Quod & ſtatim dicet, pubem rarò caneſcere.

Cùm dicit διαπνεομένας obſcurè tetigit cauſſam.

CXXXIX. ARISTOTELES.

Πρῶτον δὲ πολιοῦνται οἱ κρόταφοι τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ πρόσθια πρότερα τῶν ὀπισθίων· τελευταῖον δὲ ἡ ἥβη.

Hominum tempora prima caniciem ſentiunt, & anteriores partes, priuſquàm poſteriores: poſtrema autem pubes.

CAESAR.

NVNC comparat pilorum inter ſe naturam propenſam ad caluiciem. Extat problema Alexandri in quo redditur ratio. Humidiora ſunt tempora & carnoſiora: in his putreſcit humor. Sic poſteriores partes ſicciores. Eadem ratio eſt etiam caluitij: fluunt enim ineptum humorem nacti.

CXL. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ τῶν τριχῶν αἱ μὲν, συγγενεῖς· αἱ δ', ὕστερον κατὰ τὰς ἡλικίας γινόμεναι. ἐν ἀνθρώπῳ μόνῳ τῶν ζώων, συγγενεῖς μὲν αἱ ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ ἐν τοῖς βλεφάροις καὶ [ταῖς] ὀφρύσιν· ὑστερογενεῖς δὲ, αἱ ἐπὶ τῆς ἥβης πρῶτον, ἔπειτα αἱ ἐπὶ τῆς μασχάλης, τρίτον δὲ αἱ ἐπὶ τοῦ γενείου. ἴσοι γὰρ τόποι εἰσὶν, ἐν οἷς αἱ τρίχες ἐγγίνονται, οἵ τε συγγενεῖς καὶ αἱ ὑστερογενεῖς.

INter omnes animantes ſolus homo pilos habet, alios congenitos, alios pro ætatum temporibus adnaſcentes. Congeniti ſunt in capite, palpebris, ciliis. Qui poſteà gignuntur ſunt hi: primùm pubes: deinde in axillis, tum ad mentum. Itaque par locorum numerus, & congenitorum, & poſteà adnaſcentium.

CÆSAR.

NVNC in vna ſpecie contemplatur pilorum naturam, qua in ipſa differunt, & per eos ipſa ab aliis ſpeciebus diuerſa ſit. Tria loca ſubtiliter numerauit attributa pilis, qui cum homine naſcuntur: & totidem, qui diuerſis temporibus poſtquam natus eſt.

Expreſſimus ὑστερογενεῖς, *aduentitios, adnaſcentes*: Theodorus *poſtgenitos*: ſed monuimus alibi hoc participium præteritum eſſe. Itaque in infante non poſſis quærere, quo tempore naſcuntur pili pubis, ſi poſtgenitos appelles: ſed poſt generandos: ſed in adulto poſſis dicere, ij ſunt pili qui agnaſcuntur: id eſt, quorum natura eſt adnaſci, non qui tunc adnaſcuntur: ſicut dicimus: hic eſt equus, qui tam perniciter currit, tametſi equus non mouetur. Ergo per nomen explicauit Ariſtoteles, non per participium.

CXLI. ARISTOTELES.

Λείπουσι δὲ καὶ ῥέουσι κατὰ τὴν ἡλικίαν, αἱ ἐκ τῆς κεφαλῆς, καὶ μάλιστα, καὶ πρῶται. τούτων δὲ αἱ ἔμπροσθεν μόναι. τὰ γὰρ ὄπισθεν, οὐδεὶς γίνεται φαλακρός. ἡ μὲν οὖν κατὰ κορυφὴν λειότης, φαλακρότης καλεῖται· ἡ δὲ κατὰ τὰς ὀφρύας, ἀναφαλαντίασις. οὐδέτερον δὲ τούτων συμβαίνει οὐδενὶ, πρὶν ἢ ἀφροδισιάζειν ἄρξηται. οὐ γίνεται δὲ οὔτε παῖς φαλακρὸς, οὔτε γυνή· οὐδὲ οἱ ἐκτετμημένοι· ἀλλ' ἐὰν μὲν ἐκτμηθῇ πρὸ ἥβης, οὐ φύονται αἱ ὑστερογενεῖς· ἐὰν δὲ ὕστερον, αὗται μόναι ἐκρέουσι, πλὴν τῆς ἥβης.

DEficiunt atque defluunt per ætatem pili, & maxima ex parte, & primùm capilli. Sed ex anteriore parte tantùm. Nam poſteriora caluеſcunt nunquam. Verticis glabritia, caluitium dicitur: in ciliis depilatio. Neutrum euenit ante vſum veneris: ſed neque puer, neque mulier caluеſcunt: ac ne ſpadones quidem. Quin ſi antequam caluеſcant caſtrentur, poſterigeni pili non gignuntur: ſin poſt pubertatem, eos omnes amittunt, præter pubem.

CÆSAR.

CVM dixit ortus, principia, videbatur ſuſpicandum relinquere parem quoque naturam in eorum fluxu. Itaque ponit diuerſitatem: nam non omnes qui connaſcuntur, commoriuntur. Nam capilli fluunt: quin non omnes: non enim poſteriores: reddidimus rationem. Dicit etiam ciliorum pilos idem pati: ponit nomina fluxionum: φαλακρότητα. & ἀναφαλαντίασιν: ponit præſcriptionem fluxionum ab vſu veneris: ponit ab ætate, pueros: à ſexu, mulieres: ab euentu, ſpadones. Ponit miram differentiam in ipſis. Nam pubes non defluit, ſi poſt pubertatem caſtrentur. Et ſi ante pubertatem caſtrentur, non naſcitur. At alij poſterigeni, vt non gignuntur ſi ante pubem caſtrentur, ita ſi poſt caſtrentur, defluunt. Ratio: longinquiores ſunt à teſticulis, barba, & axillis. Itaque viſcido pabulo deſtituuntur. Pubes, quanquam teſtes abſunt, tamen quoniam ad fines, etiam robur priſtinum obtinet.

Nota voces φαλακρότητα & ἀναφαλαντίασιν, vtraſque ab vna origine. *Deglubere*, eſt ἀναφαλᾶν, vetus verbum, & paucis cognitum, vnde *Phala*, id eſt *Pertica*, apud Latinos, & ἰθύφαλλος, palus porrectus ab inguine, vt ille dixit, detracto ſcilicet, cortice. Inde *Phalanges* ab haſtis expolitis. Nam phalanx haſtile ſignificat. Theodorus *Salitium* interpretatus eſt: ſed nullo autore. Suidas dicit ἀνάσιλλον, idem vitium dici. Quare ſi non ſcripſit *Sillitium*, ridiculè putauit à ſale deductum, ἀφ' ἁλός: ſed *Sillitium* potiùs ſit contrarium. Nam *Sillones* ſic dicti ſunt, quibus cilia ſint

differta

differta pilis, de quibus mox. Monet idem Suidas non dici ἀναφάλαντον, ſed ἀναφαλαντίαν hominem qui ſic ſit. Sic Lucianus in *Timone* vtitur, & in ψευδολογιστῇ, & in *Nauigatione*. Pollux in quarto ſerui comici genus tale vult eſſe.

Theodorus: pili poſtgeniti iis, qui ante pubertatem caſtrati ſunt, non exeunt. Quomodo poſtgeniti ſunt, ſi non exeunt?

CXLII. ARISTOTELES.

Γυναιξὶ δὲ ταῖς ἐπὶ τῷ γενείῳ οὐ φύει τρίχας, πλὴν ὀλίγαι ἐνίαις γίνονται, ὅταν τὰ καταμήνια στῇ, καὶ ὥσπερ ἐν Καρίᾳ ταῖς ἱερείαις· ὃ δοκεῖ συμβαίνειν σημεῖον τῶν μελλόντων. αἱ δ' ἄλλαι, γίγνονται μὲν, ἐλάττους δέ.

IN mulieris mento non gignuntur pili, preterquàm pauci ijs, in quibus menſtrua non fluunt: & in Caria antiſtitis. Quod pro indicio diuinationum agnoſcunt: alij autem pili innaſcuntur, ſed pauci.

CÆSAR.

NVNC in alteram ſexus partem agit orationem: nam nimis laxè loquutus eſt ſupra, cùm ἄνθρωπον dixit: marem debuit dicere. Nunc fœminam excludit: non gerere barbam, niſi pauculos pilos: neque id omnibus conuenire mulieribus: ſed quibus menſtrua cùm ſoluere debent, non ſoluunt: ſanguis enim retinetur, & excoquitur. Et in Caria antiſtitas pilos in mento habere: quod ſignum fuerit religionis, & diuinatricis mentis: ſed noſtræ ſacerdotes barbatæ ſunt ob caſtitatem. Alios pilos dicit gigni, ſed paucos: intelligit alarum pilos: nam pubem vel denſiorem habent quàm viri. Honoris gratia ſuperſedimus monere etiam ad ſedem pilos viris eſſe, neque eoſdem eſſe cum pube. Nam fœminas carere aiunt: vt & hanc partem omiſerit Ariſtoteles: vt taceam pilos pectoris vel plurimos, vel longiſſimos in quibuſdam. Hoc quoque debuit dicere. Item narium pilos, quos *Vibriſſas* Latini vocant.

Theodorus malè tranſtulit, ἐλάττους δὲ ab ſuperioribus verbis illis, *αἱ δ' ἄλλαι γίνονται μέν*: & appoſuit ſequentibus: *γίνονται δὲ καὶ ἄνδρες*. Itaque ſenſum confudit. Nam quid eſt ſi dicas vt ipſe ſic: *ſed parciùs fieri poteſt, vt homo tum mas, tum etiam fœmina pilis poſtgenitis careat*: ſed placet mendum eſſe librarij: vt ſic legas: *mulieribus quoque proueniunt, ſed parciùs*: duriuſculus tamen ſermo eſt: dicam, *parcius iunctas quatiunt feneſtras*, vt ait Horatius: quoniam parcunt feneſtris iuuenes proterui: at non ita feliciter dicas, *parciùs æſtate quàm hyeme pluuia cadit.*

CXLIII. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐκ γενετῆς ἐνδεεῖς τῶν ὑστερογενῶν τριχῶν ἅμα καὶ ἄγονοι, ὅσοιπερ ἂν καὶ ἥβης στερηθῶσιν.

QVi pili poſteriùs oriri ſolent, eis tam viri quàm fœminæ, ab ortus principiis nonnulli carent: ſed ſimul & generandi facultate, & pube deficiuntur.

CÆSAR.

AFFECTIONEM vtrique ſexui communem narrat. Deinde declarat ſignum eſſe ſterilitatis. Ex calore enim naturali pubes. Cuius defectu & pubes deſit & facultas generandi: ſignum in caſtratis quibus pubes nulla naſcitur.

Apertè Theodorus malè contexuit orationem: *tum mas, tum fœmina pilis poſtgenitis careat*. Nam videtur ſentire, primùm genitos fuiſſe, deinde defluxiſſe. Vt intelligamus quantum valeat iudicium.

E'κ γενετῆς: breuiter nimis. Nam non mirum eſt ab ortu carere iis pilis, qui nondum naſci conſueuere: ſed intellexit ortus principia talia eſſe. Itaque coacti ſumus ita interpretari. Theodorus rectiſſimè: *ab ortu natura vitio contracto.*

CXLIV.

CXLIV. ARISTOTELES.

Αἱ μὲν οὖν ἄλλαι τρίχες αὔξονται κατὰ λόγον, ἢ ἔλαττον, μάλιστα μὲν αἱ ἐν τῇ κεφαλῇ, εἶτα [ἐν] πώγωνι, καὶ αἱ λεπτότριχοι μάλιστα. δασύνονται δέ τισι καὶ αἱ ὀφρύες, γινομένοις πρεσβυτέροις, οὕτως, ὥστ' ἀποκείρεσθαι, διὰ τὸ ἐπὶ συμφύσει ὀστῶν κεῖσθαι, ἃ γηρασκόντων διϊστάμενα, διΐησι πλείω ὑγρότητα. αἱ δ' ἐν ταῖς βλεφαρίσιν οὐκ αὐξάνονται.

Pili lege quadam naturæ, nonnulli plus minùs creſcunt: plurimùm capilli, proximè barba. Sanè qui ſunt tenuiores valdè augentur: ſed etiam ſupercilia multis affecta ætate in tantùm, vt attondeantur. Id ideò fit, propterea quòd ibi gignuntur vbi oſſa committuntur, quò in ſenectute deductis oſſibus tranſmittitur plus humoris. At palpebrarum pili non excreſcunt.

CAESAR.

PILI aliqui creſcunt, aliqui non: vt qui ſunt in palpebris non creſcunt: qui creſcunt, aliqui plurimùm, vt capillus, aliqui minimùm, vt ſuperciliorum, aliqui mediocriter, vt barbæ. Hæ differentiæ à locis, aliæ à pilorum craſſitudine. Nam tenuiores plus creſcunt. Sanè ratio eſt. Nam quantùm in latum fundatur, tantùm in longum deſiderari, & è contrario. Dicit in ſenibus ſupercilia creſcere: hoc videmus: reddit rationem, oſſa capitis plus diſtare in commiſſuris ea ætate. Non dat rationem. Cauſſa ſiccitas eſt: tranſmitti humorem ad pabulum. Verùm ibi nulla eſt commiſſura. Mirum verò calueſcere eo tempore ad commiſſuras, & velle hoc argumentum probum eſſe. Diximus κατὰ λόγον pudentiſſimè, *lege quadam naturæ*. Inde enim lex à λόγῳ. Omiſit etiam axillarum pilos, ij enim non creſcunt.

Theodorus oratione praua vſus eſt: *creſcunt pili prout ſingulorum ratio poſtulat*: poterat ferri, niſi, *ſingulorum*, addidiſſet: neque enim ſingulorum ratio eſt, ſed ſpeciei in loco: ſed ſubdit: *maximè in capillo*. Quis dicat, creſcunt pili in capillo: aut, ratio ſingulorum pilorum poſtulat creſcere in barba?

Idem interpretatus eſt δασύνονται *hirſuta redduntur*, ſuo more vt alibi monuimus. Sed etiam creſcunt ſupercilia ea ætate vt videmus, non ſolùm denſeſcunt. hoc omiſit Ariſtoteles.

Σύμφυσις *cohæſioni*: non meminerat Theodorus verbi Ciceroniani: *commiſſura*. Idem κεῖσθαι, *laxantur*: nos *diducuntur* verbo Celſi vſi ſumus.

Audacter idem quoque addidit de ſuo, *pili palpebrarum, nunquam plus iuſto excreſcunt*. Neque enim alij pili plus iuſto excreſcunt. Iuſtum enim illis eſt creſcere quantùm creſcunt: neque enim in infinitum creſcunt: modus enim ſuus cuique eſt.

CXLV. ARISTOTELES.

Ῥέουσι δέ, ὅταν ἀφροδισιάζειν ἄρξωνται, καὶ μᾶλλον, τοῖς μᾶλλον ἀφροδισιαστικοῖς, πολιοῦνται δὲ βραδύτατα αὗται.

Eorum profluuium incipit poſt veneris vſum, eiúſque frequentia incrementum capit. Sed ſerò omnium maximè caneſcunt.

CAESAR.

CVM non creſcant ſupercilia, videbantur ne defluere quidem debere. Quaſi ſatis haberent alimenti, neque nimis, neque minus. ſerò caneſcere verum eſt: minimum enim ibi putredinis: ſed tamen nimis profusè loquutus eſt, cùm dixit βραδύτατα. Nam palpebrarum pili tardiſſimè caneſcunt.

Theodorus optimè expreſſit ἄρξωνται, *inceptis*, quaſi poſt principium. At quid eſt *inceptis*? num in ipſo initu primo? Nam iam incepta ſunt venerea: num poſtero die? minimè. Neque enim defluunt poſt inceptam venerem niſi continuentur. Nos meliùs *Vſu venereorum* fluere, eiúſque frequentia, infrequentiores fieri.

Illud quoque non rectè dixit βραδύτατα, *lentiſſimè*: lentè caneſcit, quod citò incipit caneſcere, ſerò deſinit. Verùm ſupercilia ſerò incipiunt, & æquè citò atque alij pili caneſcunt.

CXLVI.

CXLVI. ARISTOTELES.

Ἐκτιλλόμεναι δ᾽ αἱ τρίχες, μέχρι τῆς ἀκμῆς ἀναφύονται, εἶτα οὐκ ἔτι.

Dum creſcimus pili ſi euellantur, renaſcuntur, poſt id ætatis, non item.

CAESAR.

NEſcio quos pilos ſomniauit Ariſtoteles, qui ſtata ætate vulſis non renaſcantur. Nullum pilum barbæ velli vidimus, quin renaſceretur.

Theodorus *μέχρι τῆς ἀκμῆς, citra ætatis florem* paulò laſciuiùs dixit: nec dignum viro.

CXLVII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ πᾶσα θρὶξ ὑγρότητα πρὸς τῇ ῥίζῃ γλίσχραν· καὶ ἕλκει εὐθὺς ἐκτιλθεῖσα, τὰ κοῦφα θιγγάνουσα.

Habet autem omnis pilus lentam humiditatem ad radicem. Itaque ſimul atque euulſus eſt, ſi quid leuiuſculi attingat, trahit.

CÆSAR.

VT lentorem quendam cartilagini appoſitum dicebat. Ita hîc pilo, vnde ſcilicet alatur. Declarat autem cauſſam materialem, eiúſque naturam, cùm dixit viſcidam eſſe: probat viſciditatem cùm dixit quaſi viſco tollere, aut trahere paleas, atque alia talia.

Theodorus addidit: *adhæret:* &, *tenaciùs.*

CXLVIII. ARISTOTELES.

Ὅσα δὲ ποικίλα τῶν ζώων κατὰ τὰς τρίχας, ἐν τούτοις καὶ ἐν τῷ δέρματι προϋπάρχει ἡ ποικιλία, καὶ ἐν τῷ τῆς γλώττης δέρματι.

Subeſt ab initio cutis concolor varijs animalibus, itémque lingua cute verſicolore ſunt.

CAESAR.

HOc à pecuariis quoque animaduerſum, & præceptum à doctiſſimo Poëta: *Reijce ne maculis infuſcet vellera pullis.*

Non temerè accipiendum eſt, προϋπάρχει: τὸ ἄρχει, principium dicit, τὸ ὑπὸ materialem cauſſam, & loci: τὸ πρὸ ordinem cauſſarum. Nam cutis pilorum cauſſa eſt quaſi materialis, & in ea habent principium cum ea commune: itaque etiam colorum qualitates: ſed in lingua indicia ſunt, quia reſpondet cæteris partibus: aut enim cute tegitur, vt hîc dicit: aut ſaltem habet ſuperficiem pro cute: τὸ προϋπάρχει autem Theodorus negligentiſſimè tranſtulit, *habetur.* Idem omiſit τὸ δέρμα linguæ.

CXLIX. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τὸ γένειον, τοῖς μὲν συμβαίνει καὶ τὸ ὑπήνην καὶ τὸ γένειον δασὺ ἔχειν· τοῖς δὲ, ταῦτα μὲν λεῖα, τὰς σιαγόνας δὲ δασείας.

Mentum ac labij ſpatium ſuperioris ſunt qui barbatum habeant. Nonnulli ibi nullos pilos, ſed malas hirſutas ſolas.

CÆSAR.

LOCORVM diuerſitatem pro pilorum ratione certis hominibus notat.

Ὑπήνην, *muſtacem*, Græcum Græco verbo & vulgari interpretatus eſt Theodorus. Pollux in ſecundo, αἱ δ᾽ ὑπὸ τῇ ῥινὶ τρίχες, μύσταξ, ὑπορρίνιον. προπωγώνιον, πρὶν τι βλαστῆναι· αἱ δὲ πρὸς τῷ κάτω χείλει, πάππος· τὸ δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν ὑπήνη. Idem quoque in quarto ſeruum barbatum in Comœdiis πάππον vocat.

Theodorus

Theodorus effuſè nimis : fortè habuit codicem, qui maxillas cum mento, & myſtace coniungeret : in noſtro non erant.

CL. ARISTOTELES.

Ἧττον δὲ γίγνονται φαλακροὶ, οἱ μὴ διγένειοι.

Minus ſæpe videas calueſcere eos qui non ſunt mento bipartito.

CÆSAR.

HVius rei obſcura ratio eſt: obſcuriorem fecit Theodorus, qui eam etiam controuerſam fecit: nam contrariam ſententiam pronunciauit : neque enim agnouit negationem τὸ μή. Plinius de hoc nihil.

Διγένειοι, quaſi duplici ſint mento : *Furculatum* icci rcò eiuſmodi mentum Galli vocant : *Fiſſo* Itali.

CLI. ARISTOTELES.

Αὔξονται δ' αἱ τρίχες, ἐν τισι νόσοις ποιῶν, οἷον [τι] ταῖς φθισικαῖς μᾶλλον, καὶ ἐν γήρᾳ, καὶ τεθνεώτων, καὶ σκληρότεραι γίνονται ἀντὶ μαλακῶν.

Creſcunt pili & in ægrotis quibuſdam, præſertim tabe laborantibus, & in ſenibus. Creſcunt etiam in cadaueribus. Tum ſiunt duriores.

CAESAR.

DVAS ſimul affectiones ponit, creſcere & durum euadere : eas agnoſcit, in morbis & cadaueribus : declarat genus morbi in quo creſcunt, tabem : ponit gradum, plus. Et mirum illud videbatur in tabidis. Nam ſi corpus non alitur, ne pilos quoque creſcere debere. Rationes autem in promptu ſunt. In tabidis creſcunt, quoniam humor qui in membra delatus, & in ea verti debuit, in pilos abit. Eſt enim fumida materia. Tandem tamen cadunt : vbi ne eis quidem apparatus vllus humoris eſt: tum verò procul ab interitu ſunt. Eadem ratio in ſenibus : multo enim humido abundant peregrino : ſicciores quoque ipſi ſunt natura: talis autem habitudo piloſa ex Galeno. Nota tamen poſitum eſſe ad remouendam opinionem ex veriſimili ratione: quia corpus non alitur, ne pilum quidem ali debere. Sed nota non multùm creſcere pilos in ſenibus: longè enim rariùs attondentur. In cadaueribus autem creſcunt, creſcente putrefactione : fiunt autem duriores, quoniam terreſtrior in his omnibus materia eſt. Alexander quæſiuit an in cadaueribus pili & vngues creſcerent. Et dubitare videtur, an proptereà quòd decreſcit corpus ipſi creſcere videantur. Sed verè creſcere quid mirum : ſunt enim reliquiæ caloris & humidi, non quidem vitalis, ſed elementaris : ſicut creſcit muſcus ſuper lapidibus ex aëris concretione.

Dixit μᾶλλον vt augeret miraculum in tabidis : neſcio tamen an verum ſit. Nam viginti diebus in febre acuta vidimus librario cuidam barbam promiſſam plus ſemipede. Omiſit etiam in carcere multum creſcere, quod etiam obſeruauimus. In cauſſa eſt ſitus: etiam in mœrore, in fumum enim ſoluitur alimentum.

Dixit σκληρότεραι γίνονται, ἀντὶ μαλακῶν : τὸ, ἀντὶ μαλακῶν ad ornatum poſitum eſt.

Nota varietatem ἐν νόσοις: & poſteà τεθνεώτων. Item connectionem elegantem orationis, ἐν τισι νόσοις, καὶ ἐν γήρᾳ.

Theodorus τεθνεώτων, *defuncto*. Neſcio in hoc numero ſine ſubſtantiuo an vſitatum ſit: in plurali vulgò inuenias *defunctos* pro mortuis. Et Græca vox inuitabat.

CLII. ARISTOTELES.

ΤΑ δ' αὐτὰ ταῦτα συμβαίνει καὶ περὶ τοὺς ὄνυχας.

Hoc etiam euenit vnguibus.

CAESAR

CAESAR.

PRopter ſimilitudinem affectionis intertexit vnguium hiſtoriam.

CLIII. ARISTOTELES.

Ῥέουσι δὲ μᾶλλον αἱ τρίχες τοῖς ἀφροδισιαστικοῖς, αἱ μὲν συγγενεῖς· αἱ δ' ὑστερογενεῖς, γίνονται θᾶττον.

Pili congeniti potiùs defluunt vſu venereo: qui autem poſtquam homo natus eſt naſci ſolent, citius oriuntur.

CAESAR.

SVPRA de ſuperciliis in vſu venereorum dixerat, nunc de capillo & palpebris. Ratio eſt, quia multum alimenti ſubtrahitur & diuertitur ad ima: pili autem, quos eordos poſſis dicere, quoniam ſerò accedunt, citiùs naſcuntur appulſu venereorum: pubis ratio clara & facilis: eo enim agitarus humor ſecum affert excrementa. Minùs clara in axillis, ſed clarior quàm barbæ. Nam axillæ & propè cor ſunt, & cætera vitalia à quibus ſemen genitale ortum ducit. ſpirituum igitur conturbatione per laxa cutis ſpatia defertur vapor,& pileſcit. At barbæ ratio obſcuriſſima, niſi feſtiuè dicas, qui vapor ſubminiſtrabatur capillo, nunc auerſum ab eo in barbam verti, quoniam à cerebro deducatur ſemen genitale: ſicut quaſi cùm dicas, ſuperiores dentes eſſe iis quæ carent cornibus, cornutis non eſſe: ſed ratio vrbanior quàm fortior.

Poſuit duo aduerbia, μᾶλλον, καὶ θᾶττον. Nam μᾶλλον numerum ſignificat: θᾶττον autem tempus. Comparat enim venereum vſum cum abſtinentibus, & comparat pilos inter ſe.

CLIV. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ ἰξίας ἔχοντες, ἧττον φαλακροῦνται· κἂν ὅτης φαλακροὶ λάβωσιν, ἔνιοι δασύνονται.

Varicoſi minùs caluefcunt: tum calui aliqui varicibus capti, rurſus capillati facti ſunt.

CAESAR.

VTINAM addidiſſet rationem. Nam ſi per venerem decidit capillus & auerſo humore & ſubtracto, qui in varices tantum ſanguinis demiſſum habent, quomodo non ſolùm iis capillus non fluit, ſed etiam ſuperuenientibus varicibus capillati fiunt ex caluis? niſi ſit, quòd in his multum eſt ſanguinis craſſi. Neque varices prohibent caluitium, aut tollunt: ſed idem humor tantus eſt,vt & eo fluere cogatur,& redundet ad caput.

Latinè diximus *varicibus capti*, ſicut *captus mente*. Et apud diuinum poëtam, *talpæ oculis capti*: at Ariſtoteles actiuè, κἂν ὅτης φαλακροὶ λάβωσιν.

Dixit ἧττον, vt meditaretur propoſitionem vniuerſitatis,& eadem modeſtia ἔνιοι. Dixit in præſenti: nos commodiùs in præterito. Ex experientia enim narrat hiſtoriam.

Theodorus, *habere inceperint*, malè addidit *inceperint*: malè item, *pilos*: ſed *capillos*: hoc enim iam declaratum eſt eſſe τὸ φαλακρῶδες capitis.

CLV. ARISTOTELES.

Οὐκ αὐξάνεται δὲ θρὶξ ἀποτμηθεῖσα, ἀλλὰ κάτωθεν ἀναφυομένη, γίνεται μείζων.

Pilus præciſus non creſcit, ſed ab imo naſcens fit maior.

CAESAR.

VERBVM philoſophicum αὐξάνεσθαι, non temerè ponitur, ſed ſignificat verum incrementum in viuente. Caro præciſa recreſcit, pilus non: quin ipſæ arbores quà ſunt præciſæ non creſcunt, ſed à lateribus pullulant. Ita dum ſi ſint ramoſæ. Nam quæ plantæ ramum nullum fundunt, eæ ibi non creſcunt, ſed ab radice. Ita neque pennæ: vſus itaque eſt αὐξάνεσθαι, ἀναφυόμεναι, & γίνεται, & μείζων: omnia ſignificant: negauit αὐξάνεσθαι: attribuit ἀναφύεσθαι, quod eſt plantarum, *fundi*, vnde *fundus*: & apud Poëtam, *fundit opes tellus*: dicit γίνεται: quoniam ex materia ſubminiſtrata fit: dicit μείζων, vt quantitatem additam indicaret, non introſuſceptam. Itaque Theodorus non eſt aſſecutus τὸ γίνεται verbo ſuo *euadunt*: addidit, *ab inciſura* ex Plinio: neque quoque rectè interpretatus eſt *μείζων longiores*. Nam μείζων etiam alteram magnitudinem comprehendit, ſcilicet craſſitiem; vt indicaret ea parte vtrunque adiungi acceſſionis.

CLVI. ARISTOTELES.

Καὶ αἱ λεπίδες δὲ τοῖς ἰχθύσι σκληρότεραι γίνονται καὶ παχύτεραι· τοῖς δὲ λεπτυνομένοις, καὶ τοῖς γηράσκουσι σκληρότεραι.

Quin etiam piſcibus, qui aut maceſcunt, aut ſeneſcunt, ſquammæ fiunt & craßiores, & duriores.

CAESAR.

COMPARAT ſquammas iiſdem affectibus quibus pilos præditos eſſe dicebat: quoniam ſupra eandem vtriſque officiorum proportionem attribuerat: dixit craſſiores & duriores: quoniam alterutrum ſine altero eſſe poteſt. Dixit λεπτυνομένοις, per participium, quoniam tranſitum voluit indicare melioris habitudinis ad deteriorem, ſicut tenuitatis, & mollitiæ, ad duritiam & craſſitudinem: feſtiuitatem verò illam Atticam ſemper ſecum habet diuinus vir. παχύτεραι λεπτυνομένοις. * * * *.

Sed illud Latinè conſequi non potuit Theodorus. Nam eùm tractum temporis in induratione ſquammarum cum tractu ætatis vergentis compararet, etiam idem potuit in λεπτυνομένοις. Eſt enim participium præſens continuationem ſignificans, & reſpondens verbo γίνονται. * * * * * * * *.

CLVII. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν τετραπόδων δὲ γηρασκόντων πρεσβυτέρων, τῶν μὲν, αἱ τρίχες, τῶν δὲ, τὰ ἔρια βαθύτερα μὲν γίνεται, ἐλάττω δὲ τῷ πλήθει.

Seneſcentibus quoque quadrupedibus vel pilus, vel lana craßior fit, ſed infrequentior.

CAESAR.

A PILIS humanis tanquam à notioribus tranſit ad pilos pecuinos: eorum rationem duplicem narrat. Nam qui duriores ſunt, *pili* dicuntur: quicquid enim eſſet oblongum & teres, ea voce dictum eſt à Latinis è Græcia πῖλον. Itaque etiam *pilæ ſaxeæ*, & *oppilare* verbum Ciceronis in Philippicis. Qui eſſent molliores ἔρια Græcis, *lana* Latinis, non à *laniando*, vt aiunt, quoniam velleretur, ſed à *lenitate*.

Vſus eſt verbo mathematico βαθύτερα, quoniam tertiam dimenſionem profundum appellant in re craſſa. Quam vocē ſi barbæ addas, hirſutam atque denſam intelligas: ieciro addidit ἐλάττω πλήθει: rationem ſuprà adduximus. Nam materia quæ ſeruit craſſitiei ſubducitur, quominus pili ſint

ſint frequentiores : atque notandum vbique Theodorum *τὸ δασύνεται* *hirſutum* interpretari, malè : nam hirtum & hirſutum aſperitatem notat : at *δασὺ* denſitatem , vnde noſtrum nomen : ſic Columella in VII. *Duo genera ouilli pecoris, molle & hirſutum* : non dixit glabrum & hirſutum.

Idem *βαθύτερα* peſſimè, *prolixius*, interpretatus eſt : nam hîc comparat eorum craſſitiem cum craſſitie ſuperiorum humanorum, & cum ſquammis.

CLVIII. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν μὲν, αἱ ὁπλαὶ, τῶν δὲ, αἱ χηλαὶ, γίνονται γηρασκόντων μείζους.

Vngulæ quoque tam continuæ quàm biſulcæ in ſenecta ætate fiunt maiores.

CAESAR.

Ossibus potiùs erant comparandæ , & ſupra ponendæ : ſed quia creſcunt in vetulis, oſſa autem non creſcunt , iccircò cum hac affectione maluit ſtatuere , quàm cum ſuo genere.

Theodorus vngulæ nomine ſolo vtraſque comprehendi putauit ſatis; neque addidit differentias ὁπλῆς καὶ χηλῆς : negligenter hîc, qui alibi tam effusè.

CLIX. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ ῥύγχη τῶν ὀρνίθων.

Item auium roſtra.

CAESAR.

Adeò roſtra creſcunt tam aduncis quàm rectis, vt illæ aperire ea nequeant: hæ incommodiùs legant fruges.

CLX. ARISTOTELES.

Αὐξάνονται δὲ καὶ αἱ χηλαὶ, ὥσπερ καὶ οἱ ὄνυχες.

Creſcunt vngulæ ſicut & vngues.

CAESAR.

Aut temerè repetit de vngulis , aut vult oſtendere quale ſit vngularum incrementum : ſed duo incommodant. Nam & roſtra interpoſuit , & comparat vnguibus , de quorum incremento nondum quicquam : ſortaſſe inuerſa ſunt verba : αὐξάνονται δὲ οἱ ὄνυχες ὥσπερ καὶ αἱ χηλαί.

Theodorus peſſimè conſuluit philoſophiæ. Nam ὥσπερ nunc dicit , *idem*. Idem incrementum non poteſt eſſe diuerſis. Nam ne genere quidem conueniunt niſi obſcuriſſimo : ſimilitudinem maluit philoſophus , qui ſignatè omnia loquitur.

Quoniam autem de pilis verba fecimus , paucula hæc videamus. Galenus in XI. de *Officio partium*: Barbam ait ob decorem datam viro : negatam fœminæ tanquam animali mutilo, quoniam animo ſit demiſſiore. Vult igitur barbam ad robur animi habere ſigni proportionem. Idem ait barbā datam ad munimentū aduerſum frigus, ſed propterea ea fœminæ nihil opus eſſe, quę minùs frigore lædi aptam habeat cutē: cùm tamen conueniat ****. Item finē à quo: quia vapores capitis in barbam abſumūtur. Itaque viri quia ſunt calidiores fœminis, duplicē euacuationem habuere comæ & barbæ: fœminæ vnā tantùm, comæ. Dicit quoque Galenus, ſupercilia non creſcere , quia pabulo carent : falſum. Nam quare non creſcimus ſemper nos? neque enim caremus alimento. Quare non ſemper herbæ? at pabulum idem : euulſo ſupercilij pilo alter ſubit.

Digitized by Google

Quare igitur ea materia quæ præſtolabatur alteri priori non ſeruit? * * * * * * * *. *Multa deſunt.*

CLXI. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τὰ πτερὰ τὰ τῶν ζῴων, οἷον τοὺς ὄρνιθας, κατὰ μὲν τὰς ἡλικίας οὐδὲν μεταβάλλει, πλὴν γέρανος· αὕτη δὲ, ὡς τεθεώρηται, γηράσκουσα μελάντερα τὰ πτερὰ ἴσχει.

QVod autem ad animalium alas ſpectat, auis ſecundum ætates nulla mutat eas, præter gruem. Nam hæc in ſenecta nigreſcit.

CAESAR.

HAnc partem potuit Theodorus à ſuperioribus quaſi Caput certum ſeparare. Quoniam cùm per initia de ſquammis, & pilis, & cute, ageret, propoſitis non adnumerauit pennas: ſed malè ibi omiſit Ariſtoteles. Nam & cum ſquammis eandem habent proportionem. Et hîc continuat affectus mutationis cum pilis: & ſanè mox ad pilos redit.

Ait ſolam auium gruem mutare pennarum colorem: ſed caſtigat ac præſcribit ætatis finibus. Nam in ſenecta tantùm mutat. Tum ponit differentiam. Nam pili caneſcebant: pennæ nigreſcunt grui: hoc autem eget non vna caſtigatione. Nam & omnes mutant eas pennas quæ primæ naſcuntur: & quædam aues ſenecta ætate variare plumas videntur & caneſcere: vt paſſeres, quas albas etiam æſtate vidimus; & eapos habuimus nos quorum plumæ in ſenecta caneſcerent. Ratio autem gruum nigreſcentiæ eſt aduſtio in humore, quæ non fit in aliis propter certam temperationem. Melius feciſſet, ſi pennarum modos explicaſſet. Nanque aliquæ ſunt pilo propiores, vt in genere vulturum, & in ætate omnium, quæ icciceò *Plumæ* à Latinis dicuntur, quaſi *Piluma*: quo nomine Græci carent: aliquæ rigidiores, & rubo oſſi duritiæ propiores, vt ſtruthocameli: aliquæ teneriores aliquantò: vt quas in alis omnium *Cultellos* vocant venatores: quædam his adhuc inferiores duritia, vt quæ in caudis. Nonnullæ inter illam primam teneritudinem, & earum quæ ſunt in cauda, vt quibus pectus, ac venter veſtitur. Differentia alia à partium diſpoſitione. Quoniam altera parte breuiores ordines ſunt, iique duriores. Tum conſeruntur pili barbulis quibuſdam inter ſe ne aër tranſmittatur. Item differunt figura: curuæ enim omnes ſunt eam in partem quæ fundit pilos longiores: præterquàm in quibuſdam caudis. Nam in Gallis vel maximè ſunt curuæ. Naturam quoque affectionum debuit ponere: ignis enim fugiens maximè eſt pluma. Nam conuoluitur, & reſiliunt partes, & ſtrider, & fœtet plurimùm: maximè autem omnium perdicis, adeò vt conuerſionibus matricum adhibeantur ad ſuffirum.

Nota breuitatem & locutionem aſperiuſculam: περὶ δὲ τὰ πτερὰ τὰ τῶν ζώων, οἷον τοὺς ὄρνιθας. κατὰ μὲν τὰς ἡλικίας οὐδὲν μεταβάλλει. Nam οὐδὲν refertur ad ζώων. Et tamen propiùs erat τοὺς ὄρνιθας: cuius vocis caſus verbi defectus neſcio cuius ſubmonet nos. Non temerè dixit τῶν ζώων: cùm poſſet τῶν ὀρνίθων: vt oſtenderet ſe perſequi ſumma genera τῶν ζώων.

Theodorus omiſit τῶν ζώων: dixit, *nonnullæ*: at Ariſtoteles οὐδὲν: puto eſſe mendum librariorum.

CLXII. ARISTOTELES.

Διὰ δὲ τὰ πάθη τὰ γινόμενα κατὰ τὰς ὥρας, οἷον ὅταν ψῦχος γένηται μᾶλλον, ἐνίοτε γίνεται τῶν μονοχρόων, ἐκ μελάνων τε καὶ μελαντέρων ἢ λευκοτέρων, λευκά, οἷον κόραξ τε καὶ στρουθὸς, καὶ χελιδόνες· ἐκ δὲ τῶν λευκῶν γενῶν, οὐχ ὦπται εἰς μέλαν μεταβάλλον. καὶ κατὰ τὰς ὥρας δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ὀρνίθων μεταβάλλουσι τὰς χρόας· ὥστε λαθεῖν ἂν τὸν μὴ συνήθη.

EVenit autem pro temporum ratione, quemadmodum contentiore frigore: vt ſi qua ſit vnicolor puta, aut nigra, aut fuſca, aut albida, albeſcat aliquando: vt coruus, vt paſſer, vt hirundo: at quæ albæ ſunt, ea non ſunt animaduerſa nigreſcere. Quin etiam anni ſtatis partibus mutantur multarum auium colores adeò, vt niſi ſis peritus, decipiare.

CAESAR.

Digitized by Google

CAESAR.

NON temerè percurrenda pars hæc eſt. Nam niſi propiùs ſpectes, videatur repetitio, cùm dicit διὰ τὰ πάθη κατὰ τὰς ὥρας: & mox κατὰ τὰς ὥρας: ſed primo loco dicit πάθη, intelligas modum temporum: neque enim hyemem tantùm intelligit, ſed vehementem. Itaque addit μᾶλλον: moderatus eſt ſententiam, ἐνίοτε.

Dixit μονόχροα: quoniam apertiùs conſtat in his. Diuiſit in duo, in nigras, & albas: nigras extendit etiam in fuſcas, & cineritias, quod expreſſit μελαντέρων καὶ λευκοτέρων: quæ ſcilicet plus habent nigredinis quàm albedinis: eam nigredinem tametſi ſit dilata, tamen remitti. Nam ita videri poterat: ſi nigræ remittunt colorem ad vſque fuſcedinem, fuſcas non debuiſſe remittere, quaſi eſſet gradus naturæ quidam ad metam: hanc tollit dubitationem: paſſeres μελαντέρους, ἢ λευκοτέρους intelligebat: ſed ij tantùm non ſunt μονόχροοι: nam ventre albo ſunt: vnde ſtultè paſſerem piſcem putarunt dictum, quoniam dorſo eſſet fuſco, ventre candido; cum iis enim nomen inuenerit quòd eſſet paſſus: ſed μονόχροα voluit intelligere quæ non eſſent maculoſa, vt aquilæ & accipitres: aut varia, vt pica picus.

Coruum & paſſerem potuit obſeruare: hirundinem hyeme quomodo potuit? Nam æſtate non fiunt frigora, quibus aues mutentur.

Notabis comparationem in minore ſignificatu.

Neſcio an Latinè ſit dictum à Theodoro, *nigræ pennæ in albas tranſeunt*, qui totum illud de ſuo addidit: *cuius rei contrarium*. Idem ὥρας tranſtulit, *temporum viciſſitudines*: ſed malè. Nam & noctis dieíque eſt viciſſitudo: nos *ſtatas partes*, id eſt, naturæ legibus certas.

CLXIII. ARISTOTELES.

Μεταβάλλουσι δ' ἔνια τῶν ζώων τὰς χρόας τῶν τριχῶν κατὰ τὰς τῶν ὑδάτων μεταβολάς. ἔνθα μὲν γὰρ, λευκὰ γίνεται· ἔνθα δὲ, μέλανα. ταῦτα δὲ ἐστὶ περὶ τὰς ὀχείας. ἐστὶν ὕδατα πολλαχοῦ τοιαῦτα, ἃ πιόντα, καὶ ὀχεύσαντα μετὰ τὴν πόσιν, τὰ πρόβατα μέλανας γεννῶσι τοὺς ἄρνας, οἷον ἐν τῇ Χαλκιδικῇ τῇ ἐπὶ τῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ Ἀσσυρίτιδι, ἐποίει ὁ καλούμενος Ψυχρὸς ποταμός. καὶ ἐν τῇ Ἀντανδρίᾳ δὲ δύο ποταμοί εἰσιν, ὧν ὁ μὲν λευκὰ, ὁ δὲ μέλανα ποιεῖ τὰ πρόβατα. δοκεῖ δὲ καὶ ὁ Σκάμανδρος ποταμὸς ξανθὰ πρόβατα ποιεῖν. διὸ καὶ τὸν Ὅμηρόν φασιν ἀντὶ Σκαμάνδρου, Ξάνθον προσαγορεύειν αὐτόν.

Pilorum colores in animantibus cum aquarum quoque mutatione mutantur ipſi: alibi candidi, alibi nigri fiunt. Eiuſmodi aquæ multis in locis ſunt, quæ ſi initus tempore potentur à pecore ac mox coëant, nigros agnos efficiant: vt in Chalcidica terra Thracia. Quod item fecerit etiam fluuius Aſſyriorum, qui dicitur Pſychrus. In Anandrea quoque duo flumina ſunt, quorum alterius potu oues nigræ, alterius candidæ gignantur. Videntur autem è Scamandro ruffæ prouenire: quam ob cauſſam putant ab Homero eum fluuium pro Scamandro Xanthum, id eſt, ruffum, appellatum.

CÆSAR.

REDIT ad pilorum mutationem à locis: ponit cauſſam particularem ab aquis: ponit tempus, initus: temporis rationem, poſt coïtum: ponit diuerſitatem, nigrarum, albarum, & pullarum. Nam pullus color Latinè dicatur neceſſe eſt is quem hîc Xanthum vult vocare. Nam ſi ξανθὸν fluuium velis, vt alibi, interpretari, non poſſis ad pecus accommodare. Nam oues aureo colore quis vidit? Ruffas tamen vertit Plinius in ſecundo, & Vitruuius in VIII. qui ibi addit pecora leucophea naſci ad Xanthum, vnde nomen ſit fluuio: eadem voce quoque vtitur Firmicus. Rutilam quoque lanam in Aſiatico pecore quòd vocent ἐρυθρὸν refert Columella in VII. Ratio autem mutationis ab aquæ qualitate venerit, quæ aut pro originis natura, ſi non longe fluat: aut pro limo, quem tranſit, mutat. Quanquam non parùm confert limi color ex aſpectu, vt etiam in ſacris libris eſt animaduerſum ex patrum illorum veterum impoſtura. Horum autem diuerſitatem & naturam inuenias etiam in lib. de *Miraculis auditis*.

Digitized by Google

Dixit Homerus ab hominibus fluuium Troianum Xanthum vocari, à paſtoribus ſcilicet, à Diis autem Scamandrum, ſcilicet à ciuibus Troianis. Nam fluuiorum nomina bina inuenias multorum.

Verba confuſa ſtructura inuenias, cùm dicit: *ταῦτα δὲ καὶ περὶ τὰς ὀχίας ἐστὶ ὕδατα*: nam etiam extra *ὀχίας* ſunt,

Chalcidem Thraciæ, ad differentiam aliarum.

Dixit *ἐποίει*, *faciebat*. Mira temporis apud Græcos natura: ſemper enim ſignificat certam aptitudinem. Nam quod faciebat, etiam faciat: ſic *τὸ τί ἦν εἶναι*. Et apud poëtam. *Laurus erat*: quod Plinius quoque imitatus eſt. Nos per tempus Latinis item peculiare diximus *fecerit*: ſignat enim expeditam poteſtatem.

Modeſtè ſemper loquitur philoſophus: *ἔοικεν ἄν*, *δοκεῖ*, *φασίν*.

Malè Theodorus omiſit *ψυχρῶν*. ſed colores tantùm poſuit. Idem ſic legit, malè. *In terra Aſſyritide agri Chalcidici Thraciæ facit amnis quem Pſychrum vocant*. Idem quoque legit *Antandria*. Sed neque Anandream legimus vſpiam. Antandron ſcimus ciuitatem *ὑπὸ τὴν Ἴδην πρὸς τῇ Μυσίᾳ τῆς Αἰολίδος*, vt ait Stephanus: eandem nouimus ex Ptolemæo. Sed de duobus fluuijs ne verbum quidem. Sed neque Chalcidem in Thracia neque Pſychri nomen. Cychros lacus Thraciæ refertur à Vitruuio in VIII. Verùm alia proprietate. Plinius in II. in Faliſco omnem aquam potatam candidos boues facere ſcripſit: in Bœotia amnem Melan oues nigras, Cephiſum albas, Penium albas, Xanthum ruffas: vt mirum ſit cum hîc Ariſtotelem non eſſe ſecutum. Sed idem in XXXJ. reperens aquarum miracula, vt ex aliorum libris ad manus venerant, & quia locus ille potius ſpectabat ad miracula. *In Heſtiæotide*, inquit, *ex ſententia Eudici, fontes duos eſſe, Ceronem, ex quo bibentes oues nigræ fiebant: Melan ex quo albæ, ex vtroque variæ*. Fortaſſe mendum eſt, & inuerſa nomina à librarijs: nam *μέλας nigrum* ſignificat; vnde & fluuij Bœotiæ quem diximus, nomen. In Macedonia ad Aliacmonen candidæ, ad Axium nigræ aut fuſcæ. Plura miracula aquarum idem etiam en XXV. refert. Et Vitruuius in VIII. & Athenæus in II. nonnihil. De Crati autem & Sybari Ouidius in XV. *Metamorph. Electro ſimiles faciunt, auróque capillos*: at Theophraſtus Crati candorem, Sybari nigritiam attribuit, quod & Plinius ex ipſius opinione protulit. Sed Strabo in VI. Cratim flauas facere oues & candidas ſcripſit.

CLXIIII. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ζῷα, οὔτε ἐντὸς ἔχει τρίχας, τῶν τε ἀκρωτηρίων ἐν τοῖς πρανέσιν, ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ὑπτίοις· ὁ δὲ δασύπους μόνος, καὶ ἐντὸς ἔχει τῶν γνάθων τρίχας [καὶ ὑπὸ τοῖς ποσίν.] ἡ δὲ καὶ ὁ μυσίκητος ὀδόντας μὲν ἐν τῷ στόματι οὐκ ἔχει, τρίχας δὲ ὁμοίας ὑείαις.

Cætera animantes intus nullos habent pilos. in extremo quoque dorſo habent, non autem in aduerſa dorſo parte: niſi ſolum leporum genus, quod & in bucca pilos habet. Myſticetus quoque dentium loco pilos habet ſuillis ſetis ſimiles.

CAESAR.

Nunc excludit pilos ab ea parte, à qua cutem excluſerat natura. Itaque intus negat pilos eſſe: excipit leporum genus, & Myſticetum: at ne tota quidem cute. Nam in dorſo pedum & manuum tam homo, quàm cætera habent: in aduerſa parte nullos. Excipit leporũ genus, Nam ijs plantæ piloſæ ſunt: vnde & nomen daſypedis.

Quidam putârunt leporem & daſypedem vnum eſſe. Itaque quem nominat hic Ariſtoteles *δασύποδα*, Trogus vertit *leporem*: verùm alius eſt: quippe cuniculus: ſed nos cautiùs vertimus *leporum genus*, vt ſeruiremus latinitati. Nam eiuſdem generis eſt lepus & cuniculus: & vtróque pedes eodem modo habent.

Breuitas Ariſtotelica etiam faſtidioſa. Namque *ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς ὑπτίοις. οὐδὲ δασύπους μόνος*: dixit, *οὐδὲ*, pro eo quod eſt, *εἰ μή*. & poſteà, *τὸ καὶ*, ſignificat, *quinetiam*, id eſt, *& pedes ſubtus villoſos, & in bucca pilos*.

Ἀκρωτήρια, ſubobſcurè Ariſtoteles. Nam & caput, *ἀκρωτήριον* eſt. Peſſimè Theodorus, *pedes*. Nam & manus hominis, & pedes ſimiæ comprehendendæ erant. Pollux in quĩnto, de Alcibiade, qui canis ſui pretioſiſsimi caudam abſcidiſſet, dixit, *τὸ ζῷον ἀκρωτηριάσαι*.

Myſticetum piſcem ait, & *muſculum* conuertit Theodorus. Sed in Plinio nulla mentio. In Ariſtotele nuſquam præterea neque in Æliano quicquam reperi, neque apud Athenæum.

CLXV. ARISTOTELES.

Αἱ μὲν οὖν τρίχες αὐξάνονται ἀποτεμνόμεναι κάτωθεν, ἄνωθεν δ' οὔ· τὰ δὲ πτερὰ, οὔτε ἄνωθεν, οὔτε κάτωθεν, ἀλλ' ἐκπίπτει.

Pili igitur præfecti non ab ſummo, ſed ab radice creſcunt: alæ autem neque ab imo, ſed ab ſummo.

CÆSAR.

COMPARAT cum pilis pennas; pilos creſcere acceſſione, vt dicebamus, facta ad radicem, non ab ſumma inciſura: pennas neutrobi capere incrementum, ſed excidere: ſed falſum eſt quod ait Ariſtoteles, non augeri tubum pennæ: contrarium enim vidimus: præterea, non propterea excidunt quia ſunt præfectæ: nam etiam non præfectæ mutantur. Item non omnes præfectæ cadunt: quaſdam enim pennas nunquam mutant aues quædam: vt gallinæ alarum pennas.

CLXVI. ARISTOTELES.

Οὐκ ἀναφύεται δὲ ἐκτιλθὲν, οὔτε τῶν μελιττῶν τὸ πτερὸν, οὐδ' ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἄσχιστον ἔχει τὸ πτερόν.

Quæcunque alas continuas habent, vt apes & alia eiuſmodi, iis ala ſi auellatur, non renaſcitur.

CÆSAR.

ANALOGVM alis pennatarum ponit in apibus, & aliis, vt ſcarabeis, cicadis: ſic etiam potuit de veſpertilione, qui cutea ala volat.

Nota verbum ἀναφύεται: nam ſi acriùs rem putes, non conuenit: nam penna vulſa ἀναφύεται, ſed alia ſubnaſcitur.

ἄσχιστον, beata vox: at infelix Theodoto, *inſiſſa*: nos maluimus, *continuam*: malè item apum πτερὸν *pennam* appellauit: nam quanquam eſt παρὰ τὸ πτῆνος vnde *diſpennere*, tamen vſus aliter obtinuit.

CLXVII. ARISTOTELES.

Οὐδὲ τὸ κέντρον, ὅταν ἀποβάλλῃ ἡ μέλιττα, ἀλλ' ἔκτοτε ἀποθνήσκει.

Neque ſi aculeum amittat apes, alter ſubnaſcitur: ſed ex illo perit ipſa.

CÆSAR.

ACVLEVM apum propter communem affectum ponit hîc extra ordinem inter pennas, ſicut extra ordinem quo apum alas: qui tamen de ſanguine præditis animalibus loqui tantùm inſtituiſſet: niſi inter pilos numeres, vt ſpinas erinacei, & dentes myſticeti: cum vnguibus certè aculeus commune habet, quòd intra corpus ſit.

Dixit ἔκτοτε: tempus conſequens ſignificat: atque ſi diceret ἐχόμενος ἐστὶν αὐτῇ θάνατος: ſed & cauſſam τὸ ἐκ, Theodorus negligenter interpretatus eſt, *breui*: nos, *ex illo*: vt Ouidius in III. *Metamorph. Et ſolis ex illo viuit in antris*: id eſt, *ex illo tempore*. Phrynichus in *Commentariis ad Cornelianum* non legerat hîc Ariſtotelem, cùm negauit ἔκτοτε rectè dici: ſed ἐξ ἐκείνου. Interpretatus quoque eſt ἀποβάλλῃ, *detracto*: minùs plenè. Nam etiam amittere poteſt, ſi non detrahatur, ſed in ipſa punctura.

CAPVT VNDECIMVM.

De Membranis, Omento, & Veſica.

CLXVIII. ARISTOTELES.

Ἐστὶ δὲ καὶ ὑμένες ἐν τοῖς ζώοις ἅπασι τοῖς ἐναίμοις. ὅμοιος δ' ἐστὶν ὁ ὑμὴν δέρματι πυκνῷ καὶ λεπτῷ. ἔστι δὲ τὸ γένος ἕτερον. οὔτε γάρ ἐστι σχιστὸν, οὔτε τιλτόν.

Svnt etiam in animalibus, quæ ſanguine concreta ſunt, membranæ. Eſt autem membrana ſimilis cuti denſa & tenui: ſed tamen genus alterum eſt. Nam neque fiſsilis eſt, neque vulſilis.

CAESAR.

Nvnc quaſi manuductus à cute tranſit ad membranam; tum propter ſimilirudinem, tum propter officium. Nam vt cutis corpori obducitur, ita membrana oſſibus, magna ex parte. Omnino autem vt cutis, ita membrana tegendi, & continendi officium facit. Itaque naturam ei perſimilem facit, tenuem & ſpiſſam: vt & faciliter teneret, neque occuparet locum; poſteà oſtendit differentias, quibus alio in genere quàm cutis cenſeatur. Quoniam inquit, neque fiſsilis ſit, neque vulſilis, quorum vtroque prædita cutis eſt: ponit in ſummo tria genera membranarum. Commune genus, & omentum, & veſicam. In primo genere multos ponit modos. Quare hæc Capita non ſunt ſeparanda vt fecit Theodorus. Ac de vulſili quidem nemo dubitet: membrana enim pilum non generat: de fiſsili autem neſcio. Nam finditur cultello. Quod ſi intellexit non habere quaſi villorum tractum per quem diſtracta ſcindatur: id quoque non omnis cutis habet: ac neſcio an quæpiam habeat.

Dixit ἑτερογενές, non autem ἄλλο, vt oſtenderet non multùm diſtare.

Theodorus τιλτὸν peſsimè, *euulſile*. Nam pilus eſt vulſilis & euulſilis: vellitur enim & euellitur: at cutis vulſilis tantùm: *vt vulſum Lydium* vocat Plautus: at non eſt euulſilis: nam præpoſitio, *è*, locum vnde ſignificat: at ipſa locus eſt quo pili euelluntur. Quanquam *vellere, trahere* ſignificat propria & priſca ſignificatione, *va*, ἴλω. Nam veteres non geminabant conſonantes in verbo *vello*. Itaque etiam membrana tractilis eſt, habet enim τίλσιν. Quare τιλτὸν eſt *depilatile*.

CLXIX. ARISTOTELES.

Περὶ ἕκαστον δὲ τῶν ὀστῶν, καὶ περὶ ἕκαστον τῶν σπλάγχνων, ὁ ὑμήν ἐστι, καὶ ἐν τοῖς μείζοσι, καὶ ἐν τοῖς ἐλάττοσι ζώοις· ἀλλ' ἄδηλοι ἐν τοῖς ἐλάττοσι, διὰ τὸ πάμπαν εἶναι λεπτοὶ καὶ μικροί.

Amicta ſunt omnia, tum oſſa, tum viſcera, membranarum genere, tam paruis quàm maioribus animalibus. Quanquam in minoribus obſcuriores ſunt propter vehementem & tenuitatem, & exiguitatem.

CAESAR.

Svpra ſubſtantiam, nunc officium declarat tegendi oſſa & amiciendi viſcera. Dixit πάμπαν laxè nimis. Neque enim in minoribus omnimodam aſſecutæ ſunt membranæ tenuitatem; ſed in minimis tantùm. Nam inter eas modus quidam eſt. Quis igitur dicat in omnibus extremam illam tenuitatem? Theodorus πάμπαν, *ad modum*: at ad modum tenue eſt quod mediocriter tenue eſt: modum habet tenuitatis: at non omnimodam. Poſuit duas cauſſas impedientes ſenſum, tenuitatem & paruitatem. Nam tenuitas paruitas eſt τῆς βαθύτητος.

CLXX. ARISTOTELES.

Μέγιστοι δὲ τῶν ὑμένων εἰσὶν, οἱ τε περὶ τὸν ἐγκέφαλον δύο ὧν ὁ περὶ τὸ ὀστοῦν, ἰσχυρότερος καὶ παχύτερος τοῦ περὶ τὸν ἐγκέφαλον.

Maxima omnium membranarum duæ ſunt quæ cerebrum ambiunt. Quarum altera quæ ſub circuitu oſſis eſt robuſtior, & craſſior eſt, quàm quæ obducitur cerebro.

CÆSAR.

Nunc genera membranarum. Duas agnoſcit ad cerebri munimentum, quas iccircô medici *matres* appellant. Earum in fotu cerebrum in tuto eſt: ponit differentias. Nam craſsior læſiſſet cerebrum, interpoſita eſt ea, quam iccircô *piam* vocant elegantiſsimè: ſed falſum eſt eam membranam eſſe maximam: nam quæ circum cranium eſt, ea eſt ijs maior: continet enim ea quæ illas continent: os ipſum ſcilicet.

Nota locutionem περὶ τὸ ὀστοῦν: vt τὸ περὶ τὸ ὀστοῦν, non ſemper ſignificet ambitum exteriorem. Nam dura mater, ſub oſſe eſt, non ſuper.

Theodorus more ſuo περιφράζει, ἀλλ' οὐ μεταφράζει, *cerebrum opertum munitur*: tum multis verbis non explet, τὸ περὶ τὸν ἐγκέφαλον: *contigua cerebro*, ſaltem addidiſſet *tota* aut, *toti*. Nam contigua eſt cartilago oſsi, ſed non toti: neque eſt περὶ.

Præterea falſum eſt hærere oſsi duram matrem: tumeſcit enim & reſidet cerebrum cum lunæ ſimul diſpendiis, aut incrementis.

CLXXI. ARISTOTELES.

Ἔπειθ' ὁ περὶ τὴν καρδίαν ὑμήν.

Deinde quæ operit cor.

CÆSAR.

Neque hoc verum eſt: nam quæ hepar ambit longè eſt maior.

CLXXII. ARISTOTELES.

Διακοπεὶς δὲ οὐ συμφύεται ψιλὸς ὑμήν.

Præciſa membrana ſola non coaleſcit.

CÆSAR.

Nunc * *. communis affectus cum cartilagine & cute. Dixit ψιλὸς, vbi ſcilicet nuda eſt à carne: ſed ſit porus.

Theodorus ψιλὸν, *ſinceram* dixit: ſed ſincera vbique eſt non miſta.

CLXXIII. ARISTOTELES.

[Καὶ] ψιλούμενα τὰ ὀστᾶ τῶν ὑμένων, σφακελίζει.

Nudata oſſa membranis ſuis ſiderantur.

CÆSAR.

Nunc ab vtilitate. σφάκελος autem quid ſit videre eſt apud Hippocratem, Galenum, & Æginetam. Et in plantis apud Theophraſtum, & *ſideratio* apud Plinium.

Non

Non eſt otioſum τῶν, ſed ſignificat ſuas membranas: poſuit item σφακελίζει, pro σφακελίζεται, vt μεταβάλλει pro μεταβάλλεται.

CLXXIV. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ τὸ ἐπίπλοον ὑμήν. ἔχει δ᾽ ἐπίπλοον ἅπαντα τὰ ἔναιμα· ἀλλὰ τοῖς μὲν, πῖον, τοῖς δὲ, ἀπίμελόν ἐστιν· ἔχει δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἐξάρτησιν, ἐν τοῖς ζωοτόκοις καὶ ἀμφώδουσιν, ἐκ μέσης τῆς κοιλίας, ᾗ ἐστιν οἷον ῥαφή τις αὐτῆς· καὶ τοῖς μὴ ἀμφώδουσι δὲ, ἐκ τῆς μεγάλης κοιλίας ὡσαύτως.

Habent prætereà omentum omnia animalia quæ ſanguine concreta ſunt, alia pinguius, alia macrius: eius initium à medio ventre, in ijs quæ animal pariunt, atque vtraque maxilla dentata ſunt cui parti appenſa ſunt, vbi eius ſutura quoque quaſi quædam extat. Quæ autem ſuperioris maxillæ primores non habent dentes, in ijs à maiore ventre oritur eodem modo.

CAESAR.

ALTERVM genus membranæ expedit: declarat in quibus ſit: quale ſit, eius initium, eius dependentiam, diſtinguit genera, dat ſigna originis, vbi eſt ſutura.

Nora in lepore qui tamen dentes ſuperiores primores habet, à maiore ventre dependere omentum: Corrige ἢ ἐστιν ſic: ᾗ ἐστιν.

Theodorus, *altero dentium ordine carent*, falsò: neque enim carent ordine, ſed quorundam dentium defectu ordo interruptus eſt: neque enim omnibus dentibus carent, & quæ ordinatos dentes habent.

CLXXV. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ κύστις ὑμενοειδὴς μὲν, ἄλλο δὲ γένος ὑμένος· ἔχει γὰρ τάσιν.

Membranacea quoque veſica eſt: quanquam alio genere membrana: diſtendi enim poteſt.

CAESAR.

AD tertium ſe confert membranæ genus, quod facit potius quàm natura ait repreſentare membranam. Itaque dixit ἄλλο γένος, non ἕτερον: declarat rationem differentiæ, quoniam ἔχει τάσιν: ſed imprudenter et nimis locutus eſt diuinus vir, nam cerebri membranæ ἔχουσι τάσιν: extenduntur enim & contrahuntur ad incrementa cerebri.

Non malè dixit Theodorus veſicam eſſe *membanam*: ſed tamen Ariſtoteles dixit ὑμενοειδής. Item minus bene addidit: *ingenuè.*

CLXXVI. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ κύστιν οὐ πάντα, ἀλλὰ τὰ μὲν ζωοτόκα πάντα· τῶν δ᾽ ᾠοτόκων, ἡ χελώνη μόνον.

Quæ animal pariũt ea ſola veſicã habent, cætera nullam, præter vnam teſtudinem ex oviparis.

CAESAR.

DIſtinguit differentiam veſicarum per potentiam ἔχειν: per genera.

Nota χελώνη μόνον: aduerbium enim eſt.

CLXXVII. ARISTOTELES.

Διακοπεῖσα δὲ οὐδ᾽ ἡ κύστις συμφύεται, ἀλλ᾽ ἢ παρ᾽ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς οὐρήθρας, εἰ μή τι πάμπαν σπάνιον· γέγονε γάρ τι ἤδη τοιοῦτον.

Præciſa veſica non coaleſcit, niſi ad ipſa principia ceruicis, niſi raro omnino. Nam ſanè aliquando euenit hoc.

CAESAR

CAESAR.

QVOD dixerat de oſſe, cartilagine, membranis in ſuperioribus: nunc attribuit etiam veſicæ: ponit differentiam partium in veſica: ponit etiam euentum.
Theodorus multa verba appoſuit: ſed in noſtro codice nulla ea ſunt.

CLXXVIII. ARISTOTELES.

Τεθνεώτων μὲν οὖν οὐδὲν διΐησιν ὑγρὸν· ἐν δὲ τοῖς ζῶσι, καὶ ξηρὰς συστάσεις, ἐξ ὧν οἱ λίθοι γίγνονται τοῖς κάμνουσιν. ἐνίοις δ' ἤδη καὶ τοιαῦτα συνέστη ἐν τῇ κύστει, ὥστε μηδὲν δοκεῖν διαφέρειν κογχυλίων.

IN defunctorum veſicas nihil humoris demittitur: in viuis etiam ſiccæ fiunt concretiones, ex quibus fiunt calculorum morbi: aliis eiuſmodi materia conſtitit, quæ nihil videretur à teſtacea differre.

CÆSAR.

MEDICORVM progreſſus initium capiunt à Philoſopho naturali. Itaque nunc vitium vnum veſicæ ponit, diuiditque in duo, in calculum & teſtam: ſed nos etiam vermes vidimus, partim viuos, partim mortuos maximis globis complexos, atque ex ipſis interitum: verùm equidem nullam queo cauſſam comminiſci, qua ſit adductus Philoſophus, hîc vt de cadaueribus faceret mētionē. Vrina non tranſmittitur, quia non opus habet purificatione ſanguis, neque enim iam ſanguis eſt. Hæc eſt ratio finalis: virtus ſegregans, & mundans, & recipiens eſt extincta: Hæc eſt ratio efficiens: ſanguis concretus eſt, ratio materialis, calor vitalis abeſt, ratio formalis. Cæterùm vrina in cadaueris veſica iam eſſe poteſt neque exire: vt in iis qui mota mente moriuntur: vt quibus ceruix coaluit: vt quibus lapis, aut muccus, aut vermes obiecti ſunt. Quid igitur intellexit cùm diceret in cadaueribus nihil humoris percolari in veſicam? ſanè neſcio quemnam ad finem ſic ſit locutus. Niſi velit dicere, calore viuentium eiuſmodi impedimenta concreſcere in veſica.

Dixit συστάσεις, & συνίσταται: *concrementa* dixit Theodorus, vt rem indicaret. Nam concretio potius actionem indicare videbatur. Poſteà dixit *conſtiterunt*: quoniam non effluxerunt: vtrumque optimè: ſic & in decimo *Hiſtoriarum* de ſemine: οὐ συνέστη ἐν ταῖς ὀστέραις. Dixit quoque ξηρὰς ad differentiam vrinæ. Nam ex pituita miſta bili & percocta fiunt lapides.

Locutio elegans, ἐξ ὧν οἱ λίθοι γίγνονται τοῖς κάμνουσι, tetigit materiam: dixit οἱ, ſcilicet illi certè lapides: poſuit creationem in tempore, γίγνονται. Dixit κάμνουσι, vt indicaret lapidis rationem eſſe præter naturam: non præter naturam totam, ſed valetudinem tantùm.

CAPVT DVODECIMVM.

De Carne.

CLXXIX. ARISTOTELES.

ΠΕρὶ μὲν οὖν φλεβῶν, καὶ νεύρου, καὶ δέρματος, καὶ περὶ ἰνῶν καὶ ὑμένων, ἔτι δὲ καὶ περὶ τριχῶν καὶ ὀνύχων, καὶ χηλῆς, καὶ ὁπλῆς καὶ κεράτων, καὶ ὀδόντων, καὶ ῥύγχους, καὶ χόνδρου, καὶ ὀστῶν, καὶ τῶν ἀνάλογον τούτοις, ἔχει τόνδε τὸν τρόπον.

VEnarum, neruorumq́ ac cutis naturā, tū quid eſſet fibra, atq; mēbrana: præterea de pilis, vnguibus, vngulis, vel cōtinuis, vel biſulcis, cornibus, dētibus, roſtris, oſſe, cartilagine, & quicquid horum vice conſtitutum eſt, ſuperiori narratione explicauimus. Nunc verò de carne diſſeramus.

CAESAR

CAESAR.

HINC colligimus inſectationis inſtinctu actum Auerroëm non iudicio damnaſſe eos qui in capita, ac ſectiones diuiderent libros, Auicenam innuentem quem odiſſet. Sunt enim neceſſariæ diuiſiones, neque intellectus imbecillitatem indicantes, vt dicebat ille, ſed acumen & iudicium conſummatum. Arabes enim qui ingenio ſunt admirabili, & à quibus Græci omnem ſapientiam ex Ægypto & Aſſyria exceptam inſtituêre, hic vnum feciſſent tractatum. Quoniam hæc membra quodammodo conueniunt: ſed quia non vna ſunt, in certa capita diſtinxiſſent: ſequuti philoſophum, qui cùm & diuerſa profiteretur, & quodammodo vnum: & ſeorſum de ſingulis diſputauit, & hîc ex epilogo in vnum coëgit.

Nota in magna congerie modum feſtiuum narrationis: περὶ μὲν. καὶ περὶ. ἔτι δὲ καὶ περί.

CLXXX. ARISTOTELES.

Σὰρξ δὲ, καὶ τὸ παραπλησίαν ἔχον τὴν φύσιν τῇ σαρκὶ, ἐν τοῖς ἐναίμοις πᾶσίν ἐστι μεταξὺ τοῦ δέρματος καὶ τοῦ ὀστοῦ, καὶ τῶν ἀνάλογον τοῖς ὀστοῖς. ὡς γὰρ ἡ ἄκανθα ἔχει πρὸς τὸ ὀστοῦν, οὕτω καὶ τὸ σαρκῶδες πρὸς τὰς σάρκας ἔχει τῶν ἐχόντων ὀστᾶ καὶ ἄκανθαν.

CAro, carniq́; proximã quæcunq́; naturam gerunt, in omnibus inſunt animantibus quæ ſanguine cõcreta ſũt, eáq; fuſa inter cutẽ & oſſa, oſsiúmq́; vicarias partes. Nam qua ratione refertur ſpina ad oſſa, ita inter ea quæ os & ſpinam habent, eadẽ ratione pulpa illa carniformis ad carnem refferetur.

CÆSAR.

CARNEM non definit: ſed tamẽ definitionis iacit fundamẽta, cùm in ſanguine cõcretis animalibus eſſe dixit. Quaſi caro ſit percoctus ſanguis: ponit locum vt officium indicaret: inter cutem & oſſa: ad explendũ ſcilicet, & figurandum. Quoniam autem analogum oſſis ſupra poſuit, ſpinam: ita nunc carnis analogum ponit ſine nomine, quod σαρκῶδες vocet. Neque enim vera caro eſt in piſcibus, ſi cum noſtra conferatur. Tunc argumentemur ſicut ſupra fecimus: ſi ſpina non eſt os, neque pulpa piſcium caro: ergo neque eorum ſanguis, ſanguis erit: * * *

Theodorus malè addidit pronomen, cùm dixit: *caro hæc*: rectè σαρκῶδες carnis æmulum, nos *pulpam*. Idem τὸ, *illud*, rectè.

CLXXXI. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ διαιρετὴ ἡ σὰρξ πάντῃ, καὶ οὐχ, ὥσπερ τὰ νεῦρα καὶ αἱ φλέβες ἐπὶ μῆκος μόνον.

ESt autem caro apta ad ſecandum quoquo verſus, non in longum tantùm, quemadmodum nerui & venæ.

CAESAR.

PERSEQVITVR capita potentiarum vt fecit in aliis, comparauit cum neruis. Itaque dixit διαιρετή, cùm illa diceret σχιστά. Et addit πάντῃ: vt non ſolùm in lõgum & in latum, ſed etiam in tranſuerſum diceret decuſſationem: ſic enim πάντα τὰ ὅλα primo cæli. Hoc cùm dicit, declarat partium ſitum æqualem & mollitudinem: eſt enim affectio facile ſectilium.

CLXXXII. ARISTOTELES.

Λεπτυνομένων οὖν τῶν ζώων ἀφανίζονται, καὶ γίγνονται φλεβία καὶ ἶνες· εὐβοσίᾳ δὲ πλείονι χρωμένων, πιμελὴ ἀντὶ σαρκῶν.

ANimalia cùm maceſcunt abit caro, & venulæ extant ac fibræ. Largiùs autem cùm aluntur, in carnis locum gignitur pinguedo.

CAESAR

CÆSAR.

NVNC deſcribit mediocrem, ac temperatam naturam carnis: quippe quæ ex ſanguinis temperatiſſimi humore fiat. Itaque duobus extremis amitti carnem declarat, & inedia, & heluatione. Nam qui cibo abſtinent, ſubtracta materia ſanguinis perit caro: neque ſubcreſcit. Contrà qui lurcones pingueſcunt: frigeſcit enim ſanguis nimio cibo, ſuffocato calore naturali.

Obſcurè locutus eſt *ἀφανίζονται* & *γίνονται φλεβία*: videtur enim vtrumque verbum ad *φλεβία* duci: ſed *σάρκες* interpretandum eſt.

Dixit *γίνονται*: minus rectè, neque enim fiunt aut generantur, ſed emergunt: verùm ſignatiſſimè in diminutiuo flexu, *φλεβία*. Quoniam craſſiores venæ ſemper apparent aliquæ alicubi, etiam in integrioribus. Itaque addit *ἶνες*: quoniam nerui robuſtiores etiam iiſdem alicubi appatent vt in collo, & cubitu & poplite: ſic etiam infrà de ſanguine: *ὅπου δ' ἄν τις διέλῃ τὴν σάρκα γίνεται αἷμα ἐν ζῶντι.*

Theodorus *extenuatur & gracileſcit: μοῖχλ}ραν καὶ κάρδηπον*: ſed tamen fieri poterat: at illud non poteſt. Cùm dixit carnem tranſire in venulas & fibras. Nunquam enim caro fit vena aut fibra: ac quanquam videtur hoc dicere Philoſophus, tamen falſum eſt. Nam venulæ in carne ſunt meatus illi, & fibræ à principiis ortus noſtri, ac nobiſcum intereunt. Neque rectè *δἰβοσία* hîc *pabuli copia*: neque enim pabulum de homine: At hîc generatim loquitur.

CLXXXIII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ τοῖς μὲν ἔχουσι τὰς σάρκας πολλὰς, αἱ φλέβες ἐλάττους καὶ τὸ αἷμα ἐρυθρότερον, καὶ τὰ σπλάγχνα καὶ κοιλία μικρά· τοῖς δὲ τὰς φλέβας ἔχουσι μεγάλας, καὶ τὸ αἷμα μελάντερον, καὶ σπλάγχνα μεγάλα, καὶ κοιλία μεγάλη, αἱ δὲ σάρκες ἐλάττους.

Carnoſioribus minores ſunt venæ, ſanguis rubentior, viſcera & venter paruus. At quibus venæ maiores; ſanguis nigrior, viſcera magna, venter magnus, carnis minus.

CÆSAR.

VALLA *corpulentiores* interpretatus eſſet. Sanè Cicero *corpus* appellat *carnem*. Sed in Philoſophia ſubtiliùs loquendum eſt. Ratio apoteleſmatis eſt: quibus plus carnis eſt, iis plus loci occuparur; itaque venæ coarctanrur, & viſcera & venter: contrarius habitus macilentis, quibus ſanguis nigricantior, quia magis coctus. Duo membra ſunt apoteleſmatis contraria, & contrario modo collecta: prius à cauſſa ad effectum, alterum ab effectu ad cauſſam.

Locutio *σπλάγχνα μεγάλα, κοιλία μεγάλη*. Attici ita repetunt, nobis quoque non eſt indecorum. In *Rhetoricis* apud eundem Philoſophum: *δεῖ τὸν βασιλέα τὸν μέγαν, δεῖ τὸν χειμῶνα τὸν μέγαν*. Theodorus maluit variare.

Dixit *σάρκες* in plurali, non ſolùm propter conſuetudinem, ſed etiam vt omne genus comprehendat.

In macris maiorem ventrem dicit: non intelligit aquaticulum, vt ille dicit extantem ſexquipedem, ſed ſpacium: interiorem capaciorem. Itaque malè dixit *μεγάλη*. Theodorus *auctior*: nam pinguibus auctior venter eſt.

CLXXXIIII. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ καὶ σάρκα πίονα τὰ τὰς κοιλίας ἔχοντα μικράς

Pinguiore carne ſunt qui ventrem paruum habent.

CAESAR.

POterat quiſpiam, vt deducebamus, ſuſpicari, eſſe integram cauſſam paruitati ventris, multitudo carnis occupantis ipſum. Tollit hanc dubitationem hoc aphoriſmo: aitque pingueſcere

ea quæ paruum habent ventrem. Si igitur præeſt ventris paruitas,atque inde pingueſcant, hæc illius cauſſa non eſt. An melius coquunt,itáque aluntur? an deterius,itáque pingue fit: non caro? An id falſum eſt? Edaces enim, multíque cibi homines, modico ventre quomodo tantum cibi poſſunt helluari quantum ſit ſatis tribus? iccircò dixit κτ̀ σάρκα, vt intelligamus corpulentiores, quoniam optimè concoquunt, & plus habent carnis, quàm macri: plus bonæ carnis, quàm adipales. Itaque infrà diſtinxit: τὰ μὲν κτ̀ σάρκα ἐστὶ πίονα, τὰ δὲ ἀφωρισμένως.

CAPVT DECIMVVM, TERTIVM.

De Adipe & Seuo.

CLXXXV. ARISTOTELES.

Πιμελὴ δὲ καὶ στέαρ διαφέρουσιν ἀλλήλων. τὸ μὲν γὰρ στέαρ, ἐστὶ θραυστὸν πάντη, καὶ πήγνυται ψυχόμενον· ἡ δὲ πιμελὴ, χυτὸν καὶ ἄπηκτον· καὶ αἱ μὲν ζωμοὶ αἱ τῶν πιόνων, οὐ πήγνυνται, οἷον ἵππου καὶ ὑός· αἱ δὲ τῶν στέαρ ἐχόντων, πήγνυνται, οἷον προβάτου καὶ αἰγός.

Adeps autem & ſeuum inter ſe differunt. Seuum quauis parte fragile eſt, & frigore cogitur: at adeps liquidus, neque aptus gelaſcere. Itaque iuſcula de adipalibus non concreſcunt, vt ex equo & ſue: de iis quæ ſeuum habent, concreſcunt, vt ouis & capra.

CAESAR.

VNo Capite duo ſimillima tractat, ita vt ſuam cuique naturam præſcribat: cùm dixit, ψυχόμενον gratum fecit nobis. Nam *concreſcere* noſtrum, non ſolùm habet frigus autorem, quippe à creſcendo: at ipſe non habuit neceſſe, niſi vt cauſſam poneret: nam πήγνυται frigus tantùm indicat: at verum non eſt adipem non gelaſcere, vel galinæ vel ſuis: ſed voluit comparare per magis & minus.

Πήγνυται toties repetiit. Theodorus variauit; *reſiſtit frigori*: non vt frigus eſt frigus. Nam etiam calidiora gelaſcunt, vt vinum. Sed non admittit frigus: multa autem ſunt verba interpretantia πήγνυσθαι, *coire*: *coït formidine ſanguis*: Virgilius, *conſiſtere*: *flumina gelu conſtiterint acuto*, Horatius: dureſcere, congelaſcere, cogi: vt *caſeum* interpretatus eſt Varro, *à coactu*.

Melius nos iuſcula *de adipalibus ſeu pinguibus*, quàm Theodorus, *pinguium*, neque enim ius eſt animalis, ſed de animali.

CLXXXVI. ARISTOTELES.

Διαφέρουσι δὲ καὶ τοῖς τόποις. ἡ μὲν γὰρ πιμελὴ, γίνεται μεταξὺ δέρματος καὶ σαρκός· στέαρ δ᾽ οὐ γίνεται, ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τέλει τῶν σαρκῶν· γίγνεται δὲ καὶ τὸ ἐπίπλοον, τοῖς μὲν πιμελώδεσι, πιμελῶδες· τοῖς δὲ στεατώδεσι, στεατῶδες.

Locis quoque differunt. Adeps namque inter cutem & carnem gignitur: ſeuum non ibi, ſed ad extrema carnis. At Omentum adipe præditis adipaceum eſt, ſeuo pinguibus, ſenaceum.

CÆSAR.

SVPRA à ſubſtantia, nunc à loco: differentiam in ſecunda parte apoteleſmatis oſtendit loci communitatem. Quoniam in omento par ſit vtriuſque ratio.

Vſi ſumus Apuleij verbo neceſſario, *ſeuaceum*. Nam ſeuum, & ſebum, & ſepum, idem: vt apud Athenæum, piſtacia, biſtacia, phiſtacia. Ita etiam nunc phiſtica vocant pharmacij. Theodorus maluit, *ſebale*, & *adipeum*. At *adipale* Ciceronianum erat.

CLXXXVII.

CLXXXVII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ τὰ μὲν ἀμφόδοντα, πιμελήν· τὰ δὲ μὴ ἀμφόδοντα, στέαρ.

Quæ vtraque maxilla æquè dentata ſunt, adipem habent: quæ dentibus primoribus ſuperioribus carent, ſeuum.

CÆSAR.

HOc etiam ſubtiliùs, ἀμφόδοντα. Nam neque vtráque dentata dices; quoniam dextram & ſiniſtram maxillæ partem intelligam. Neque vtráque maxilla: quoniam omnia animalia vtráque maxilla dentata ſunt, ſed æquè. Carent enim ſuperioribus: * * * * *.

CLXXXVIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ σπλάγχνων τὸ ἧπαρ ἐν ἐνίοις τῶν ζῴων γίνεται πιμελῶδες, οἷον τῶν ἰχθύων ἐν τοῖς σελάχεσι· ποιοῦσι γὰρ ἔλαιον ἀπ' αὐτῶν, ὃ γίνεται τηκόμενον· αὐτὰ δὲ τὰ σελάχη, ἐστὶν ἀπιμελώτατα καὶ κατὰ σάρκα καὶ κατὰ κοιλίαν, κεχωρισμένῃ πιμελῇ.

Quibuſdam in animalibus ex viſceribus iecur pingueſcit adipe, vt inter piſces cartilagineis. Namque ex iis colliquatis faciunt oleum. Carnem autem hæc pinguiſſimam habent, & ventrem ſeorſum diſpoſito adipe.

CAESAR.

A Partibus animalium rara natura. Nam iecur alia pingue non habent: ponit ſignum, faciunt, inquit, oleum: ponit duo genera pinguedinis in iiſdem cartilagineis: & in carne, & ſeparatim.

Aduertendum eſt, hunc locum mendoſum videri; quam tamen lectionem ſecutus eſt Theodorus: αὐτὰ δὲ σελάχη ἐστὶν ἀπιμελώτατα καὶ κατὰ σάρκα καὶ κατὰ κοιλίαν κεχωρισμένη πιμελή puto ego legendum πιμελώτατα & in tertio caſu κεχωρισμένῃ πιμελῇ: agit enim hîc de ijs quæ partim in ventre, partim ſub carne pingueſcunt, partim vtrobique veluti σελάχη. Itaque ſeorſum diſcreto adipe, & in ventre, & ſub carne fieri pinguiſſima: pinguiſſima enim ſunt cartilaginea, & maxime viſcida.

CLXXXIX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ τὸ τῶν ἰχθύων στέαρ πιμελῶδες, καὶ οὐ πήγνυται.

Piſcium ſeuum adipale eſt, neque concreſcit.

CÆSAR.

MOdos nunc ponit in ſpecie, & vtriuſque communitatem ex tranſitu naturæ vnius in alteram.

XC ARISTOTELES.

Καὶ πάντα δὲ τὰ ζῷα, τὰ μὲν, κατὰ σάρκα ἐστὶ πίονα· τὰ δὲ, ἀφωρισμένως.

Omnia animalia aut pingue ſuum in carne habent, aut ſeparatum.

CÆSAR.

POnit differentiam à locis in eadem natura: quia perdices nunquam pingue habent ſeparatum, ſed in carne: idem & lepores.

CXCI. ARISTOTELES.

Ὅσα δὲ μὴ ἔχει κεχωρισμένην τὴν πιότητα, ἧττόν ἐστι πίονα κατὰ κοιλίαν καὶ ἐπίπλοον, οἷον ἔγχελυς· ὀλίγον γὰρ στέαρ ἔχουσι περὶ τὸ ἐπίπλοον. τὰ δὲ πλεῖστα, γίνεται πίονα κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ μάλιστα τὰ μὴ ἐν κινήσει ὄντα τῶν ζώων.

QVæcunque pingue ſeparatum non habent, minùs pinguia ſunt ad ventrem & omentum, vt anguilla: exiguum enim ſeuum habent circa omentum. Maxima tamen pars pingueſcunt ſecundùm ventrem, præſertim otioſa.

CAESAR.

SI pingue ſeparatum eſt ad ventrem, ergo quæ pingue hoc non habent, ad ventrem non habebunt. Eſt demonſtratio. Ponit exemplum anguillarum, & earum adipem appellat ſeuum. Comparat duas ſpecies pinguedinis: eam quæ cum carne eſt, & eam quæ ſit ſeparata: hanc dixit frequentiorem, & pluribus in animalibus. Addit etiam cauſſam: quietem. Sanè quæcunque ventre pingueſcunt, etiam alterum pingue illud habent: non autem è contrario.

Poſuit κοιλίαν & γαστέρα pro eodem: & nimis laxè locutus eſt: τὰ μὴ ἐν κινήσει ὄντα. Nam omnia animalia ſunt ἐν κινήσει: niſi velit dicere de gliribus qui ſomno pingueſcunt. Omnino mitiganda fuerat oratio. Nos diximus, *otioſa*: Theodorus addidit, *parùm*.

CXCII. ARISTOTELES.

Οἱ δ᾽ ἐγκέφαλοι, τῶν μὲν πιμελωδῶν, λιπαροί, οἷον ὑός· τῶν δὲ στεατωδῶν, αὐχμηροί.

ADipalium cerebella pinguia, vt ſuis: eorum quæ ſeuum habent, ſicca.

CAESAR.

QVONIAM medulla quæ eſt in cæteris oſſibus, & quæ eſt in capitis alueo, haud procul à natura eſt tam ſeui, quàm adipis, iccircò differentiam ponit cerebri, à ſubſtantia.

Habemus πίονα μηρία apud Homerum, & λιπ᾽ ἔλαιον: vtrunque pingue ſignificat. Itaque ad πιμελὴν retulit λιπαρὸν: ad ſeuum autem quod eſt minùs liquidum, & conſtantius: αὐχμηρὸν *ſqualidum* interpretatur Theodorus: malè.

Illud quoque malè idem dixit: *pingueſcentium*, nam etiam non pingueſcentes πιμελώδη ſunt. Etenim interdum ſignificat abundantiam ille flexus vocis, vt σαρκώδης, *corpulens*. Interdum ſubſtantiam & rationẽ ſpeciei: id eſt, ad quod id pertineat, vt σαρκώδεις ſunt quadrupedes quæ animal pariunt, inſecta autem non: id eſt, id quod illæ caro dici meretur: non quod inſecta habent. πιμελώδη hîc dicit ea animalia, quæ quanquam pinguia non ſunt, tamen habent πιμελὴν non στέαρ: etiam macra habent aliquid adipis, aut aliquid ſeui. In quibus cerebella inuenias in illis nitidiora, in his, aridiora.

CXCIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ σπλάγχνων περὶ τοὺς νεφροὺς μάλιστα πίονα γίνεται τὰ ζῶα. ἔστι δ᾽ ἀεὶ ὁ δεξιὸς ἀπιμελώτερος· κἂν σφόδρα πίονες ὦσι, ἐλλείπει τι ἀεὶ κατὰ τὸ μέσον.

QVod ad viſcera attinet, quæ loca circum renes ſunt in animalibus euadunt pinguiſſima: ſed dexter minùs pinguis eſt. Ac quanquam præpingues fuerint, tamen aliquid in medio eſt ſemper.

CAESAR

CÆSAR.

VT intra carnes & extra ſeparatum pingue diſcreuerat, ita intra viſcera & extra Nam hepar quorundam pingue dixit: nunc oſtendit extra renes: poſita hac differentia cum cæteris membris: nunc inter eos ponit modum: nam dexter minùs pinguis. Eſt enim altior & proprior iecori. Itaque à calore ſoluitur pinguedo. Quoniam autem putaret aliquis obduci penitùs renes, tollit hanc ſuſpitionem, atque etiam in pinguiſſimis relinqui aliquid vacui à pinguedine. Itaque expleuit prouerbium, *auaros eſſe renes, qui circumfuſa pinguedine multa, ipſi ne tantilla quidem vtantur.*

Seruius negat *pinguedinem* Latinum eſſe: tamen Plinius vtitur: quin & *pinguitudinem* dixit in Hiſtoria blattarum lib. XXIX. cap. vltim. Ego certè in libris Philoſophorum magnopere errare puto, qui non diſcernat hæc: alterum concretum eſt, alterum abſtractum.

Nota locutionem breuiſſimam in loquacitate: τοῦδε σπλάγχνου περὶ δὲ νεφρούς. Nam τοῦδε σπλάγχνων, hic ἐκ περιλιπόντος ἐστί: & conciſa eſt applicatio eius caſus ad περὶ τοὺς νεφρούς. Nam locus pinguedinis, non eſt τὸ σπλάγχνον ſed vicinus τοῖς σπλάγχνοις.

Theodorus malè *renes pingueſcunt*. Nam eſt περί. Et omnino falſum vel ex prouerbio.

CXCIV. ARISTOTELES.

Περίνεφρα δὲ γίνεται τὰ στεατώδη μᾶλλον, καὶ μάλιστα τῶν ζώων πρόβατα. τοῦτο γὰρ ἀποθνήσκει, τῶν νεφρῶν πάντη αὐτῷ καλυφθέντων. γίνεται δὲ περίνεφρα δι' εὐβοσίαν, οἷον τῆς Σικελίας περὶ Λεοντίνους. διὸ καὶ ἐξελαύνουσιν ὀψὲ τὰ πρόβατα τῆς ἡμέρας, ὅπως ἐλάττω λάβωσι τὴν τροφήν.

Morboſa Græci περίνεφρα vocant, quoties renes vndequaque pinguedine obruuntur. Hoc malo magis tractantur ea quæ ſeuo pingueſcunt. Maximè autem ouis adeò, vt etiam intereat: in cauſſa eſt pabuli vbertas, qualis in Leõtino agro ſicilia. Itaq; non niſi vbi appetit ſerum diei educunt pecudes in paſcua, quò minus capiant cibi.

CÆSAR.

HIc quoque è phyſicis iacit fundamenta medicinæ, vitium narrat: ponit materiam, pingue: à quantitate, læſionem: locum oſtendit, ponit genus animalium, ſeuaceorum: ponit ſpeciem, ouem: ponit finem morbi, interitum: ponit cauſſam, pabuli copiam: ponit locum, Leontinos: ponit præſidium præſeruandi, vbi cohibent ſeptis greges maxima diei parte: declarat rationem: ne paſcantur multùm Iraque præſtat à meridie paſcere, quàm manè: pabulum enim matutinum pinguius eſt: ponit nomen ægritudinis: περίνεφρα, inquit, γίνεται. Igitur erit περινεφρία: ſi vis monſtra fingere, dicas, *obrenia.*

Theodorus ambagibus περίνεφρα obduxit: *renibus opimandis luxuriant.*

ἐξελαύνουσι, verbum paſtorum.

CXCV. ARISTOTELES.

Παντων δὲ τῶν ζώων κοινόν ἐστι, τὸ περὶ τὴν κόρην ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἔχουσι γὰρ τοῦτο τὸ μόριον στεατῶδες πάντα ὅσα ἔχουσι τοῦτο τὸ μόριον ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ μὴ εἰσὶ σκληρόφθαλμα.

QVibuſcunque oculi duri non ſunt, ea in ipſis pupillam habent: quibus omnibus commune eſt, vt ipſa ſeuo conſtet.

CÆSAR.

NVnc etiam aliud membrum adducit, vt regnum ſeui oſtendat, quod etiam in adipalibus occupauit oculum. Declarat quod genus oculi ſit: excludit enim τὸν σκληρόφθαλμον quoniam in eis non eſt pupula.

Oratio hîc Ariſtotelica fuſa eſt & candida, & quæ latinum non ſequatur ſalua Romana maieſtate. Nam ſic dixiſſet alius minùs Atticè: πάντων δὲ τῶν ζώων καὶ σκληροφθάλμων, ἀλλ᾽ ἐχόντων κόρην κοινὸν ὅτι περὶ αὐτὴν ἔχειν στέαρ. Nunc ſeparatim dicit τὸ περὶ τὴν κόρην: Et addit ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς. At ſcimus eius membri illam partem eſſe. Poſteà dixit: τοῦτο τὸ μόριον στεατῶδες: ac deinde πάντα. Et deinde ὅσα ἔχουσι τοῦτο τὸ μόριον: poſteà ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς.

Theodorus pupillæ inſtitutionem neſcio quam dixit. Et malè ſecuit hoc Caput: de ſeuo enim loquitur: vt ſuprà in iecore.

CXCII. ARISTOTELES.

Ἔστι δ᾽ ἀγονώτερα τὰ πιμελώδη καὶ ἄρρενα καὶ θήλεα.

Tam mares quàm fœminæ pinguiores minùs fœcundæ ſunt.

CAESAR.

NVnc ab effectu ducit hiſtoriam: quoniam pinguedo à frigore fit, iccircò videtur obſiſtere generationi: prætereà alia cauſſa: abſumitur in corpus id quod eſſe debuit ſemen: tum arctiſſimis ſunt tubis ſeminalibus: aquoſius ſemen eſt. Quomodo autem fœminis tantùm eſſe peculiare quis poterat intelligere, propter matricis lubricitatem: & obſtructis, & obductis vaſis ſeminalibus. Iccircò dixit tam fœminas quàm mares.

Ἀγονώτερα nimis valido verbo vſus eſt: namque non à ſterilitate metienda eſt natura. Eſt enim priuatio ſterilitas: ſed ab affectione. Itaque à fœcunditate duximus comparationem, cuius modus minor ſit vſque ad priuationem. Declaro ſuaptè: natura animalia non ſunt ἄγονα, quare non dicas πιμελώδη ἀγονώτερα. Sed cùm omnia per naturam ſint γόνιμα, quæ γόνιμα ſunt, ea quæ γόνιμα eſſe debent, minùs erunt γόνιμα tanto, quanto pinguiora. Obſeruauimus nos Gallinas continuata ſaturitate fieri ſteriles.

CXCVII. ARISTOTELES.

Πιαίνεται δὲ πάντα πρεσβύτερα μᾶλλον, ἢ νεώτερα ὄντα· μάλιστα δ᾽ ὅταν καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος ἔχῃ τοῦ μεγέθους, καὶ εἰς βάθος αὐξάνηται.

Aetate prouectiores plus pingueſcunt, quàm iuniores: præſertim cùm in latum, longúmque iuſta creuerunt magnitudine, atque inde in profundum excreſcunt.

CAESAR.

ΑΠὸ τοῦ ἔχειν repetit potentiam: comparat ætates. Nam meliore ætate plus caloris eſt, quo remiſſo concreſcit cibus ad pinguedinem.

Præſcripſit τὸ πρεσβύτερον καὶ τὸ νεώτερον. Nam nunc comparatiuè & relatiuè loquitur, non abſolutè: non eſt πρέσβυς quindecim annos natus adoleſcens: ſed eſt πρεσβύτερος infante. Itaque non eſt pinguior puer ſeipſo infante. Sed poſt ſeptimum & viceſimum annum creſcit in profundum. Nam à primo & viceſimo acquirit latitudinem. Quare *nouellam ætatem* non rectè dixit Theodorus. Nam nouella ætas, modò latinè dicatur, infantium tantùm eſt. At veterum generi poſteriores partes priùs creſcunt, poſteà anteriores.

Theodorus αὐξάνηται, *augeri incipiunt*: mihi videtur diminui ſententia Philoſophi. Ita vt pingueſcant etiam poſtquàm inceperint, non ſolùm cùm incipiunt. Neque enim ſine periculo additur aut demitur huius philoſophi acutiſſimæ, accuratiſſimæque orationi.

CAPVT

CAPVT DECIMVM-QVARTVM,

De Sanguine.

CXCVIII. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τοῦ αἵματος ὧδε ἔχει. τοῦτο γὰρ πᾶσιν ἀναγκαιότατον καὶ κοινότατον τοῖς ἐναίμοις, καὶ οὐκ ἐπίκτητον, ἀλλ' ὑπάρχει πᾶσι τοῖς μὴ φθειρομένοις.

Sanguis autem omnibus animantibus, quæ ſanguine ſunt concreta maximè, eſt tum neceſſarius, tum communis. Neque enim aduentitius eſt: ſed per principia ab natura ſubminiſtrata ineſt omnibus, modo ne ſint corrupta.

CAESAR.

POST ſolidas partes per viam reſolutoriam, tractat liquidas. Hæc eſt ſecunda libri pars. Incipit à ſanguine tanquam à vero principio conſtitutionis animantium. Itaque & commune appellat, & neceſſarium: vnde & ſummum genus appellatum eſt ἔναιμον. Deinde more ſuo, vt expleret veram ſciendi rationem, poſita veritate, excludit etiam falſitatem: non eſt, inquit, res aduentitia, & parta, ſed cognata: modo ne corpora ſint corrupta. Nam tam ſanguis ille deſciuit ab ſuis principiis. Itaque de hoc quoque ſanguine hoc capite ſcribet: vt plana ſit ſcientia, de materiali, & de aduentitio corrupto.

: Cùm dixit περὶ δὲ αἵματος ὧδε ἔχει. τοῦτο γὰρ πᾶσιν: illud γὰρ hîc nihil agit, niſi oſtendit mutilam breuitatem: ſic enim dicendum fuerat. De ſanguine primo loco dicendum eſt: eſt enim, &c.

Ἐπίκτητον: *non acceſſorium, non aduentitium*: vtrunque verbum Iuriſconſultorum. Bona aduentitia quæ primo loco cum dote non ſunt numerata.

Ἀλλ' ὑπάρχει: non eſt verbum triuiale, ſed ſubeſſe principia ſignificat naturalia: ὕπεισιν ἀρχὴ τοῦ ἐνεῖναι: hoc vt ſignificaret, multùm laborauit Theodorus, ſed verbis ambitioſis. Nanque vernaculum eſt quod domi naſcitur, cum domo non naſcitur. Itaque Cicero dixit, & Gellius imitatus eſt, *ſeſe auctum eſſe filiolo*. Præterea *intimus* nihil eſt. Nam ſanguis non ſolum eſt intimus, ſed etiam extimus: vbique enim eſt, vt infrà videbimus. Nam & per totum corpus dicit eſſe: & carnem inciſam, reddere ſanguinem. Et comparat partes exteriores cum interioribus, in dormiente, & in fœmina. Deinde cùm μὴ φθειρομένοις dixiſſet *integris*, neque expleſſet. Nam integrum ad quantitatem & comparationem refertur: μὴ φθειρόμενον autem eſt εὖ ἔχον: coactus fuit addere verbum barbarum, *imputidis*, & mancum. Nam putidum corpus eſt hirquitallis, & tamen ἢ φθειρόμενον: fortaſſe ſcripſit, *imputridis*: ſed imputridum corpus eſt hectica laborantibus. Et tamen ſanguis non eſt in eis ſecundùm naturæ principia. Neque enim ſimpliciter ineſſe dixit, ſed ὑπάρχειν: nam in corporibus putridis, etiam ineſt ſanguis vel incorruptus. Neque enim toto corrupto viuerent: præterea φθείρεσθαι non eſt putreſcere: φθείρεται tabeſcens maraſmo, & ſicceſcit, tantùm abeſt vt putreſcat.

CXCIX. ARISTOTELES.

Πᾶν δ' αἷμά ἐστιν ἐν ἀγγείῳ, ἐν ταῖς καλουμέναις φλεψὶν, ἐν ἄλλῳ δ' οὐδενὶ, πλὴν ἐν τῇ καρδίᾳ μόνον.

OMnis ſanguis in vaſis eſt, quas venas appellamus: præterea nuſquam, niſi in corde tantùm.

CAESAR.

DECLARAT locum: non temerè dixit ἐν ἀγγείῳ in ſingulari, cùm tamen declaratio in plurali ſit: quoniam venæ vna vena ſunt, vt ſuprà dicebamus: ſed dubitabimus: quoniam infrà carne diſſecta ſanguinem erumpere dicit, igitur extra venas eſt. Dicamus, tenuiſſimas fibras venarum partes eſſe carni intextas, è quorum ſucco caro fiat.

Theodorus non eſt aſſecutus numerum illum ἐν ἀγγείοις φλεψὶ: & addidit *conceptabulæ*: & *præter venas*: ſanè degenerat in eius ore oratio Ariſtotelis.

CC. ARISTOTELES.

Οὐκ ἔχει δ' αἴσθησιν τὸ αἷμα ἁπτομένων ἐν οὐδενὶ τῶν ζώων, ὥσπερ οὐδ' ἡ περίττωσις ἡ ἐν τῇ κοιλίᾳ. οὐδὲ δὴ ὁ ἐγκέφαλος, οὐδ' ὁ μυελὸς, οὐκ ἔχει αἴσθησιν ἁπτομένων.

Non ſentit ſanguis tactus vllo in animali. Quemadmodum neque excrementa alui: quin neque cerebrum, neque medulla.

CAESAR.

OSTENDIT cuiuſmodi pars ſit corporis: eſt enim materia ſentientium nondum perducta ad finem. Comparat excrementis, non tanquam excrementum, ſed quòd æquè ſenſu caret: poſteà ſubdit alias partes veras duas: itaque ſic collige. Aut ſunt perfectæ partes, aut erunt, aut fuere: cerebrum perfecta pars, ſanguis nondum eſt, excrementum fuit.

Tacti ſentimus & tangentes: ſed non ſentimus quia tangimus, ſed quia tangimur: ſentire enim paſſio eſt: præterea nota: ſentimus tangendo, non vno modo: ſed aut frigus, & ſimilia: aut impreſſionem: vt cùm premimur, aut ſecamur, neutro modo ſentit ſanguis: at dens altero tantùm.

Mirum quare arctauerit τὴν περίττωσιν ad τὴν κοιλίαν: cùm tamen nulla περίττωσις ſentiat: non pilus, non vrina, non ſudor, non muccus, non ſordes aurium, non ſputum, non lacrymæ, non pedor, non ſitus, non genitura.

Iterauit etiam ſine neceſſitate illa: οὐκ ἔχει αἴσθησιν ἁπτομένων. ἁπτομένων autem priore loco ſi ſcribatur, ad ζώων referendum eſt: at ſi ἁπτόμενον, & ad ſanguinem reducetur: ſecundo autem loco ἁπτόμενα, ſcribendum erit.

CCI. ARISTOTELES.

Ὅτῳ δ' ἄν τις διέλῃ τὴν σάρκα, γίνεται αἷμα ἐν ζῶντι, ἐὰν μὴ ᾖ διεφθαρμένη ἡ σάρξ.

Quacunque viuam, ſed incorruptam carnem ſecueris, exit ſanguis.

CAESAR.

PVLCHERRIMA ſententia: finem ſanguinis oſtendit, coqui in carnem, vbi præſto eſt ad id. Quare dixit quacunque: addidit, incorruptam: quoniam ſanguis naturalis res eſt: dixit in viuente. Nam in mortuo, neque ampliùs ſanguis eſt, neque vbique: ſed aut retractus introrſum, aut congelatus non exit.

Dixit γίνεται paulò licentiùs: neque enim fit, ſed erat ibi: niſi velis dicere, carnem ſolui ſectione in ſanguinem: ſed minimè id verum eſt: γίνεται tamen non γεννᾶται videtur dixiſſe, vt naturam promptam indicaret. Præſens tempus & præteritum ſemper naturam circumſcribunt, futurum non item: eſt homo, erat homo: nondum conſtat an deſierit: erit homo, infelix vox: infelicior etiam fuit: poſuit quoque διεφθαρμένη in præterito: nam dum corrumpitur, adhuc ineſt ſanguis.

Theodorus diuinitus hunc locum eſt interpretatus.

CCII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τὴν φύσιν τὸ αἷμα, τόν τε χυμὸν ἔχον γλυκὺν, ἐάν περ ὑγιὲς ᾖ.

Suapte natura ſanguis ſucco dulcis eſt: modo ſit ſanus.

CEASAR.

C AE S A R.

Svbstantia ſuprà, ab effectu animalium, à vaſis, à partibus vaſorum, ab effectione, à fine: nunc ab affectionibus qualitatum, à ſapore. * * *. *deſunt multa.*

Theodotus ludit operam eùm dixit, *integer eſt.* Quodeunque ruptum aut diminutum non eſt, integrum eſt. At detractus ſanis ſanguis non eſt integer. Eſt enim integer ὅλος: intelligit autem ſanguinem purum ἀκέραιον, ſincerum, bili neutri miſtum: nam flaua amarum, atra acidum facit.

CCIII. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ χρῶμα ἐρυθρόν· τὸ δὲ χεῖρον, ἢ φύσει, ἢ νόσῳ, μελάντερον.

Et colore ruber: niſi qui aut natura, aut morbo deterior eſt, is enim nigrior eſt.

C AE S A R.

Colore: declarat hîc quoque ſanum, & non ſanum: ſed optimè duo genera ægritudinis indicauit, morbum vt nunc, νόσῳ: morbum ſimpliciter φύσει. Nam quis ſibi ſanus erit, ſed non erit ſimpliciter ſanus. Itaque bilioſus atriore erit ſanguine. Itaque meliùs feciſſet, ſi addidiſſet δριμύτερον, ἢ τρυφερώτερον, ἢ πικρότερον. Nam vt deterior nigrior fit, ita etiam acidior, aut amariot. Quare ſequentibus verbis, & à corpulentia vtrunque notat.

CCIV. ARISTOTELES.

Καὶ οὔτε λίαν παχὺ, οὔτε λίαν λεπτὸν τὸ βέλτιστον, ἐὰν μὴ χεῖρον ᾖ διὰ φύσιν, ἢ διὰ νόσον ᾖ.

Neque valde craſſus, neque valde tenuis optimus eſt: ſi non ſit vel morbo, vel natura vitiatus.

C AE S A R.

Propterea quod aliis qualitatibus malis prohibebitur ne ſit optimus, conſtabit mediocritate partium. At erit putridus, aut veneno infectus, aut bili miſtus.

Λεπτὸν *tenuem* diximus: quanquam mallem *liquidum*. Nam ſi tenuis à *tenendo* dictus olim fuit: tenuia enim commodiùs capiuntur, craſſa manus amplexum fugiunt: contra erit in ſanguine: nam tenue plùs fugit, craſſum verò manet: Plinij tamen autoritatem ſecuti, *tenuem* diximus.

CCV. ARISTOTELES.

Καὶ ἐν μὲν τῷ ζώῳ, θερμὸν καὶ ὑγρὸν ἀεί· ἐξιὸν δὲ ἔξω, πήγνυται πάντων, πλὴν ἐλάφου καὶ προκὸς καὶ εἴ τι ἄλλο τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν. τὸ δ' ἄλλο αἷμα πήγνυται, ἐὰν μὴ ἐξαιρεθῶσιν αἱ ἶνες. τάχιστα δὲ πήγνυται τὸ τοῦ ταύρου αἷμα πάντων.

Ac tantiſper calidus & liquidus eſt, dum in corpore viuo eſt: foris autem concreſcit omnium, præterquam cerui, & damæ, & ſi quid eiuſdem naturæ eſt: cæterorum omnium ſpiſſatur, niſi eximantur ea quæ fibrarum ſpeciem gerunt. Taurorum ſanguis celerrime coit.

C AE S A R.

Dvas apponit differentias, caliditatum & liquiditatum: oſtendit in quibus, & quando, & quomodo. Nam in viuente agnoſcit, non in cadauere: extra corpus mutari, ſed non in omnibus. Neque verò æqualiter mutari, nam taurinum celerrimè ſpiſſari. Oſtendit etiam quaſi cauſſam. Nam exemptis villis, non concreſcit.

Dixi,

Dixit ὅσοι ἶνες : quoniam non ſunt ἶνες veræ. Item dixit ἐξιὸν, *exiens*, nimis celeri tempore vſus eſt: neque enim dum exit, coit:ſed poſteà : ſuperflua quoque videntur ea verba, τὸ δ' ἄλλο αἷμα πήγνυται. Nam ſequentia, ἐὰν μὴ ἐξαιρεθῶσιν, ὅσοι ἶνες, debebat apponere ſuperiori ſententiæ eidem.

Liquiditatem igitur notauit ablatam. At de caliditate nullum fecit verbum : & ſanè debuit. Nam ſi concreſcit à frigore, ergo igni ſolui debuit, item ac liquari. Sed igni etiamnum fortiùs duratur : frigore quoque non liqueſcit. Quare tertia ratio accipienda eſt : abeunt partes ſubtiliſſimæ & calidæ, craſſæ coeunt. Itaque admoto aut calore, aut frigore dureſcit vt lutum : frigidus igitur fit & ſiccus.

Dixit in viuente, quoniam in cadauere quoque concreſcit, vt extra : etiam circa cor craſſiuſculus : at liquidior in vena grandiuſcula quæ veretri tractum complet. Non coït autem totus in cadauere, quoniam non exhalant ſtatim partes illæ:tandem verò totus concreſcit. Id quod etiam in gallinarum ſuffocatarum, atque de pedibus ſuſpenſarum collo animaduertas.

Theodorus addidit, *dureſcit*, ſecutus Plinium.

CCVI. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τῶν μὲν ἐναίμων, ταῦτα πολυαιμότερα, τὰ καὶ ἐν αὑτοῖς καὶ ἔξω ζωοτόκα· τῶν ἐναίμων μὲν, ᾠοτοκούντων δέ.

IN genere ſanguine concretorum, quæ intra ſe conceptum animal edunt, plus habent ſanguinis, quàm ea quæ eodem in genere oua pariunt.

CAESAR.

PONIT gradum ſanguinis in ſanguine conſtantibus : plurimum attribuit iis quæ animal conceptum intra ſe edunt:ſecundum locum ouiparis:ſed addidit eodem in genere ad differentiam exanguium piſcium.

Breuitas mira : nam ſi ſunt τῶν ἐναίμων ᾠοτοκούντων δὲ, quare omiſit τὰ ζωοτόκα μὲν ἔξω, ᾠοτόκα δὲ ἐν αὑτοῖς? Nam ſi animal videtur eſſe in cauſſa vt plus ſanguinis agnoſcamus, ergo quæ medio modo ſe habent, media eorum natura eſſe debuerit. Nam vipera plus ſanguinis, cartilaginea item plus debent habere, quàm ſimpliciter ᾠοτόκα : neque verum id eſt. Nam glires pauciſſimo ſanguine ſunt, gallina autem longè vberiore. Sed omiſſa fuga ad quantitatem, etiam puſillæ auiculæ quædam plus habent ſanguinis, quàm glis.

Dixit : καὶ τῶν ἐναίμων. τὸ, καὶ, vacat:nam τῶν ἀναίμων nemo ſuſpicatur.

Theodorus non fecit comparationem vt nos, quò vitaret τὸ παράλληλον τοῦ, καὶ : ſed tamen ſi filum orationis animaduertas, inuenias eſſe comparationem. Dixit τῶν ἐναίμων τὰ ζωοτόκα. Dixiſſet igitur τῶν ἐναίμων τῶν ᾠοτοκούντων : ſed dixit ζωοτοκούντων : igitur eſt comparatio.

CCVII. ARISTOTELES.

Τὰ δ' εὖ ἔχοντα, ἢ φύσει, ἢ τῷ ὑγιαίνειν, οὔτε πολὺ λίαν ἔχει, ὥσπερ τὰ πεπωκότα πόμα πρόσφατον οὔτ' ὀλίγον, ὥσπερ τὰ πίονα λίαν. τὰ γὰρ πίονα, καθαρὸν μὲν ἔχει, ὀλίγον δὲ τὸ αἷμα. καὶ [γίνεται] πιότερα γινόμενα, ἀναιμότερα, ἄναιμον γὰρ τὸ πῖον.

QVæ natura aut inſtituto vita bene valent, neque multùm valdè habent, quod ſtatim à potu euenit, neque paucum, quod contingit valde pinguibus. Nam pinguia vt purum, ita parum habent: pinguiora quoque fiunt, quibus minùs fiet ſanguinis. Exangue enim pingue eſt.

CAESAR.

COMPARAVERAT genera inter ſe : nunc ipſa ſibi : mediocrem quantitatem attribuit bene valentibus : tollit vtrunque exceſſum : ponit ſimilitudinem : multum ſanguinis qui egregiè potârit, parum iis qui pinguiores ſunt:ponit rationem in extremis verbis : quoniam exanguis ſit pinguedo. Ab hac maiore propoſitione duxit iam concluſionem. ὀλίγον δὲ ἔχει τὰ πίονα. Apponit commodum, quo defectum compenſat natura: puritatem. Rationem non ponit : ſed iccircò fit, propterea quòd iners ſanguis & inutilior abit in pinguedinem.

Dixerat

Dixerat ſuprà χεῖρον ἢ φύσει, ἢ νόσῳ, rectè: ſed non potes ſic loqui per contrarium: & tamen hic facit, cùm dicit: ἢ φύσει ἢ τῷ ὑγιαίνειν. Nanque natura, id eſt, à natalium principiis, deteriore habitu ſanguis eſſe poteſt. At verò ſi natura bene habeat quis, nónne erit id τῷ ὑγιαίνειν? vbi eſt animaduertendum ſubtiliùs: voluit enim dicere, aut natura, aut inſtituto vitæ. Nanque natura ſatis habebo ſanguinis: at ſi pluſculum biberim, plus habebo. Itaque non placet quod Theodorus poſuit, *arte*: ſed potiùs *cura*: neque enim eſt ars, modicè bibere.

Πρόσφατον. Demoſthenes contra Midiam, πρόσφατος κρίνεται. *Illicò trahitur in iudicium*: quoniam addidit καὶ μάρτυρες ἕτοιμοι εἰσι. Ariſtoteles in eadem ſignificatione in IIII. *Hiſtor.* τῷ τε γὰρ μὴ προσφάτῳ δελέατι οὐκ ἐθέλουσιν ἅπτεσθαι τῶν ἰχθύων οἱ πλεῖστοι.

Scitiſſima oratio: πολὺ λίαν: eſt effectus à potu: λίαν πίονα. Et cauſſa impedimenti quominus multum ſit ſanguinis. Nam ſi multo poſt tempore metiare, calore naturali multitudo illa ſanguinis, aut percocta in carnem, aut abſumpta, omnino diminuta ſit: ſed Theodorus per verbum, *recentem*, non eſt aſſecutus. Recens eſt quod non eſt vetulum corruptum. Itaque recentem potum potàrim heri in cœna: hodie ante prandium: non ero πολύαιμος λίαν ex illo potu: ſed recentem à potu debuit dicere. Id eſt ſtatim à potu: aut non multo poſt.

Dixerat ſupra prouectiores plus pingueſcere, quàm minori ætate: hìc pinguiora fieri quibus ſanguis minuitur: in illis, quoniam creſcunt in craſſum, explent enim augmentum in longum & latum: in his, quoniam calor minor: cauſſa efficiens, & ſanguinis pars in pingue abit.

Dixit, τὸ πῖον, non ἡ πιότης: vt τὸ θερμόν: ſic & Hippocrates: dixit quoque γίνεται γυνόμορα: vt quantum fuerint exanguiora, tantum pinguiora.

Malui dicere *potum* quàm *potionem*, vt potiùs vinum ſignificarem. Nam quanquam vtrunque rectè, fortaſſe, dicitur: tamen potio frequentiùs de aliis, quàm de vino.

Purum & paucum Theodorus: at nos alluſionem venati ſumus, *purum & parum*.

CCVIII. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν πίονα, ἄσηπτον τὸ αἷμα ἔχει· τὸ δ' αἷμα, καὶ τὰ ἔναιμα τάχιστα σήπεται, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τὰ ὀστᾶ.

Pinguium ſanguis non putreſcit: at ſanguineorum, & ſanguis, & ipſa putrent: præſertim quæ circum oſſa ſunt.

CAESAR.

REDVCIT orationem per pinguia. Et declarat τὸ καθαρόν, quod ſuprà poſuit. Cauſſa autem eſt liquiditas, & ſubtilitas partium abeuntium atque recipientium aliarum calorem: nam pinguia concretiora ſunt: illa laxiora & ſolutiora. Itaque & circum oſſa carnes celerrimè putreſcunt ob eandem rationem: laxiores enim ibi. Notandumque eſt. Cùm ſanguinem pinguium non putreſcere dixit, non fecit verbum de ipſo pingui: cùm tamen vtrunque, & ſanguinem & ſanguinea putrère diceret: ſed ſatis habuit. Nam ſi ſanguis citiùs putreſcit quàm ſanguinea, ergo ſanguis pinguis ſi non putreſcit, ne ipſa quidem putreſcunt. At ſanguinem ſanguineorum citiùs putreſcere quàm ſanguinea, & videmus quotidie, & ratio eſt. Conſtantior enim eſt natura carnis, & ipſe innuit, cùm ait: καὶ αἷμα καὶ αὐτὰ ἔναιμα: creſcit enim oratio.

Dixit τάχιστα. Theodorus non expleuit per *facilè*. Neque rectè dixit τὰ περὶ τὰ ὀστᾶ: *applicantur*. Videtur enim nunc applicari: applicata ſunt, aut hærent, aut vicina oſſibus: malè idem quoque dixit. *Quanquam & ſanguis & ſanguinea*: omiſit τῶν ἐναίμων. Nam ſibi contradiceret. Nam ſi ſanguis ſimpliciter ſumptus putreſcit, hoc habet à natura, & ſemper, & in omnibus: ſed pinguium ſanguis non putreſcit. Itaque etiam coniunctio illa, *quanquam*, malè cohæret. Quis enim dicat: quanquam animal eſt viuens, tamen animalia Indica non viuunt: ſed ſic, animalia Gallica non intelligunt ſermonem hominum, at Indica intelligunt, quoniam non omnia animalia intelligunt. Non omnis ſanguis putreſcit, non enim purus: at pinguium purus eſt: nimis certè Theodorus leniter alibi euitat, alibi addit.

CCIX. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ λεπτότατον μὲν αἷμα καὶ καθαρώτατον ἄνθρωπος· παχύτατον δὲ καὶ μελάντατον τῶν ζωοτόκων, ταῦρος, καὶ ὄνος.

Hominis ſanguis tenuiſſimus atque puriſſimus eorum quæ animal pariunt. Tauri & aſini craſſiſſimus & nigerrimus.

CÆSAR.

QVODAMMODO oppoſuit nigritiam puritati, non malè; quaſi terræ plurimum admiſtum ſit: à terra enim nigrorem ducit Theophraſtus: ſanguis autem aëreus eſſe debet & nitidus.

Comparat hominem vniuerſo generi animantium, & antefert. At taurum & aſinum non vniuerſo, ſed parti rantùm. Nanque ouiparorum aliqua nigerrimum habent vt coruus. Craſſiſſimum nondum comparaui cum omnibus. Et videtur veriſimilius craſſiſſimum aſino & tauro eſſe omnium: fortaſſe etiam elephanto.

CCX ARISTOTELES.

Καὶ ἐν τοῖς κάτω δὲ μορίοις, ἢ ἐν τοῖς ἄνω, παχύτερον τὸ αἷμα γίνεται καὶ μελάντερον.

Et in partibus inferioribus quàm in ſuperioribus craſſior fit, & nigrior.

CÆSAR.

NVNC comparat partes eiuſdem animalis. Natura ſuipſius ſemper ſimilis eſt. Itaque inferiora terreſtriora, cerebrum cælo ſimilius: ſanguis eorum talis quoque eſſe debet: & terreſtriora grauiora: itáque deſcendit.

Plinius in XI. cap. XXXVIII. peſſimè tranſtulit παχύτερον, *pinguius*: nam ſanguis pinguior, leuior eſt, & ſubtilior, & purior, & rubicundior: prætereà malè tranſtulit numerum, ἐν τοῖς κάτω μορίοις: ipſe ſic: *in parte inferiore*: videtur enim partes ſanguinis comparare: vt eius ſuperior pars minus ſit pinguis. Et hoc eſt falſum: fatalis negligentia properantium ſæpenumero illi viro tenebras effudit. Theodorus eum ſecutus, numero eodem falſus eſt.

Dixit γίνεται: quoniam æqualis omnis ſit in iecore: ſed euadit poſteà.

CCXI. ARISTOTELES.

Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντη ἅμα τοῖς ζώοις.

Fluctuat omnium animalium ſanguis in omni ſimul venarum ſpatio.

CÆSAR.

AB affectione phyſica vniuerſali, ſcilicet, à motu. Declarat motus ſpeciem: inæqualem alteram ſpeciem continuum: ne quis partem tantùm moueri diceret: declarat locum, venas: & loci locum, animal: nam in mortuo non mouetur: ſed multùm hîc dubitabimus. Neque enim verum eſt: ſi πάντη referas ad corpus: neque enim toto in corpore mouetur. Neque ſi ad ipſum ſanguinem referas: neque enim in venis omnibus mouetur, ſed in arteriis tantùm: neque rectè tam communiter locutus eſt φλεψὶν: neque rectè omiſit cor: neque rectè attribuit motum arteriarum à corde ſanguini, non enim mouetur ſanguis, ſed cor.

Dixit ἅμα, id eſt, *eodem tempore*: quoniam continui corporis vnus eſt motus: atque mirum cùm dicat ἐν ἅπασι, more ſuo non addidiſſe τοῖς ἔχουσιν αἷμα.

Σφύζει, *palpitat* Theodorus: rectiſſimè *ſalit*, volebam interpretari: ſed deterruit æquiuocatio. Nam ſalit etiam ſecta vena: ſubſilit non malè reponetur: putamus tamen rectè expreſſiſſe, *fluctuat*.

ﬂuat. Nam & humor eſt, vt aqua: & motus talis eſt. At idem malè *πάντη*, *vndique*: neque enim locum *vnde* ſignificat: ſed tractum tantùm. Nam vndique non mouetur, ſed à corde tantùm: vnde pulſus nomen, quoniam à corde eò pellitur: malè quoque addidit, *pulſúque ſimul vndique mouetur.* Neque enim eſt motus pulſus, id eſt, non mouetur, quia impellitur: ſed quia agitatur. Imò mouetur etiam tractu, cùm ad cor trahitur, ibi in ventriculi oſtio mouetur.

CCXII. ARISTOTELES.

Καὶ ἔτι δὲ τῶν ὑγρῶν μόνον καθ' ἅπαν τὸ σῶμα τοῖς ζώοις, καὶ ἀεὶ, ἕως ἂν ζῇ, τὸ αἷμα μόνον.

Solus ex humoribus perpetuatur toto in corpore animantium quandiu vitam viuunt.

CAESAR.

HCcircò animam putârunt antiqui, & ſedem animæ melior pars: at verum non eſt toto corpore ſanguinem ineſſe: quare negligenter hîc poſuit *σῶμα*: neque enim os, aut cartilago, aut neruus, aut cerebrum, aut alia talia, ſanguine prædita ſunt. Signat omnia, & præſeribit: *μόνον*, *ἅπαν*, *ἀεί*. Nam ſemen genitale, neque toto corpore, neque ſemper ineſt. Tum in mortuis, multis in partibus non eſt, vbi fuerat.

Theodorus ambitiosè *ἕως ἂν ζῇ*: bis tranſtulit: primò, *quandiu vita ſeruatur*: deinde, *feruet*: impudenter autem addidit, *animatur*: ſuprà enim dixit non ſentire: igitur anima ſaltem vegetatrice viuetet: at quæ ea tantùm anima animantur, non mouentur. Hic autem *σφύζει* decepit Theodorum, vt à motu adderet animam: ſed non quodcunque mouetur, à ſe mouetur: vt calamus quo hæc ſcribimus.

CCXIII. ARISTOTELES.

Πρῶτον δὲ γίνεται τὸ αἷμα ἐν τοῖς ζώοις τῇ καρδίᾳ, ὃ πρὶν ὅλον διηρθρῶσθαι τὸ σῶμα.

In corde primùm ſanguis gignitur, atque adeò priuſquam corpus ipſum dearticuletur.

CAESAR.

IGitur non eſt hepar ſanguificator. Neque rectè Hippocrates putauit hepar prius eſſe corde. Hæc autem fuit ratio, vt putârit Philoſophus totum ſanguinem ſubſalire per venas. Quoniam totus habeat à corde originem. Sed cùm duplex ſit ſanguis: alter ſubminiſtrans ſpiritus vitales, alter ſubminiſtrans alimentum membris. Ille in corde prior eſt: altero nondum eget corpus, & is fit in hepate: vterque autem habet principium à corde. Hoc eſt fundamentum Ariſtotelis, formas non agere ſine inſtrumento. Itaque animam formatricem egere inſtrumento. Altera propoſitio. In omni natura vnum eſſe principium: cor igitur eſſe in animali. Ac Hippocrates hominem circulo comparabat: neque in illo vllum eſſe principium. * * * * quædam deeſſe facilè eſt iudicare.

Nota locutionem ἐν τοῖς ζώοις τῇ καρδίᾳ: ἐν τῇ ζώων aliàs dixiſſet.

Verbum Quintiliani, *deformare*, poſuiſſem: ſed effugi ambiguitatem. Nam interdum eſt formam tollere: ſed nota, non ſolùm *μορφὴν* hîc, ſed etiam poſuit *ἄρθρα* Ariſtoteles. Eſt *μορφὴ* etiam antequam διηρθρῶσθαι. At tunc ſanguis nondum oritur ante formationem. Nam ſtatim ab initio formatur: vel etiam cùm cor formatur. Quare malè Theodorus *formetur*.

CCXIV. ARISTOTELES.

Στερισκόμενα δ' αὐτοῦ καὶ ἀφιείμενα ἔξω, πλεῖστος μὲν, οὐ θνήσκει, πολλοῦ δ' ἄγαν, ἀποθνήσκουσι.

Si pluſculum exeat ſanguinis, quæ eo priuantur, non intereunt: ſi multum nimis, obeunt.

C AE S A R.

SEQVITVR officia vitæ: ponit modum: declarauit per πλείοσι certam menſuram. Vidimus nos in cauſidico ad II. & XX. libras exiiſſe vena rupta in ſtomacho, paucis horis. Addidit ἄγαν: vt ſuprà λίαν: ſed ἄγαν plus eſt: reliquit intelligendum ſi totus effluat, mortem ſequi: argumento ſumpto à potiori.

Oratio animaduertenda, στερισκομένων δ' αὐτῷ: nam priuantur animalia ſanguine exeunte: ipſe autem ſanguis non priuatur: vſitatior ea locutio ſanè eſt. Θνήσκουσι dixit: neque appoſuit nomen: neque fruſtra cùm dixit θνήσκουσι, appoſuit, ἀποθνήσκουσι: cauſſam addidit verbo: τὸ ἀπό: ab coexitu nos verbum vſitatum affiximus: *obire*, vt ob id intereant.

Theodorus audax nimis: iam verò hîc non interpres, ſed deſertor, & erro: ὁ θνήσκουσι, *anima deficit*. Quin falſum eſt: neque enim multis deficit anima: non ſolùm πλείοσι effluente: ſed etiam πλέοσι non deferente.

Hic poſuit Ariſtoteles πλείοσι comparationem, vt ſuprà λευκότερα pro minùs albis: hîc πλείοσι minùs quàm πολύ: ſed hoc τὸ ἄγαν facit.

CCXV. ARISTOTELES.

Ἐξυγρασμένου δὲ λίαν, νοσοῦσι. γίνεται γὰρ ἰχωροειδὲς, καὶ διορροῦται οὕτως, ὥστε ἤδη τινὲς ἴδισαν αἱματώδη ἱδρῶτα.

SI nimis eliqueſcat, agrotant. Nanque in cruorem ceroſum abit adeò, vt quidam cruentum ſudârint ſudorem.

C AE S A R.

NVNC ponit vitia ſanguinis: ſuprà dixerat, optimum neque craſſiſſimum, neque tenuiſſimum. Nunc declarat eam tenuitatem, éque ea incommodum valetudinis: declarat ſubſtantiam. ἐξυγρασμένου: declarat locum eius ἰχῶρ: adhuc ampliùs διορροῦται: ponit euentum pro ſigno, ἱδρῶτα.

Maluimus ἐξυγρασμένου ad liquiditatẽ referre quàm ad humeſcentiam: ſemper enim humor eſt, imò humidior quàm pituita: ſic aër humidior eſt quàm aqua: ἰχῶρ, quoque maluimus cruorem quàm ſaniem dicere, ἰχῶρ, ὥσπερ τὸ μέλαν μυχάρισι θεοῖσι. Et Ouidius IIII. *Metamorph.*

------ Fluidoq́ue cruore madentem
Induitur pallam.

Διορροῦται *ſereſcit* Theodorus, à ſero feliciſſimè: ſed verbum priſcum non meminerat apud Lucretium huic ſignificationi contrarium. Non poteſt enim ſereſcere & humeſcere ſimul: ſic enim ſcribit:

Denique fluctinago ſuſpenſæ in littore veſtes,
Humeſcunt eædem candenti ſole ſereſcunt.

Ἴδισαν *ſudârunt*. Theodorus *exundârint*, malè: ſed puto mendum, & *exudârint* ſcripſiſſe.

CCXVI. ARISTOTELES.

ΚΑὶ ἐξιὸν ἐνίοις, οὐ πήγνυται παντελῶς, ἢ διῃρημένως καὶ χωρίς.

ITa cùm effluxit aliquibus, omnino non concreuit: aut aliqua tantùm pars ab aliis partibus ſeparata.

C AE S A R.

IS ſanguis vitiatus & degeneratus in ſeroſum cruorem, ſi ſecta vena emittatur: ſi ſit totus ſeroſus, non coït penitus. Si aliqua pars priſtinæ naturæ adhuc compos eſt, atque ab ſe inuicem inæqualiter ſeparatur. Nos ſic colligimus: ſanguis aut coït, aut non coït. Nulli coït intus viuenti: cadaueribus non totus effuſus: non ceruo, non apro. Quibuſdam coït totus: aliis minimè: aliis plus, vt tauris: quibuſdam non totus.

Ἀπο

Διωρισμένως καὶ χωρίς: *incompte & particulatim*. Theodorus vtrunque malè. Nam quid eſt incompte? quis vidir comptum ſanguinem? *inæqualiter*, potuit vno verbo, ſi voluit. Tum aurem parriculatim quodcunque concreſcir, coït: non enim cunctum ſimul repenrè: *partim*, debuir dicere. Nam, *partim*, ſignificar portionem rei affectæ: *particulatim* aurem, tractum affectionis: διωρισμένως, ἀνωμάλως· χωρίς, οὐ συνεχῶς.

Οὐ πήγνυται παντελῶς: penitus non coït: ne dicas οὐ παντελῶς: nam eſſet παλιλογία: οὐ παντελῶς διωρισμένως, καὶ χωρίς: fortaſſe etiam ταυτολογία: neque enim multum abeſt à παλιλογία, τὸ διωρισμένως, καὶ χωρίς.

CCXVII. ARISTOTELES.

Τοῖς δὲ καθεύδουσιν, ἐν τοῖς ἐκτὸς μέρεσιν ἔλαττον γίνεται τὸ αἷμα, ὥστε καὶ κεντουμένων μὴ ῥεῖν ὁμοίως.

IN ſomno corporis partes extima minus obtinent ſanguinis. Itaque ſi pungatur dormiens, haud aquè fluit ſanguis.

CAESAR.

HOC potuit etiam referre ad pauorem: retrahitur enim ad cor. Itaque ſudor plus in ſomno vacuis relictis meatibus, & ſegregaris partibus. Contrà, ſuffocaris mulrum ſanguinis in cutem coït: & cadaueribus, qua parte recta fuere cùm moriebantur.

Theodorus addidit, *ſubitque interiores*: malè. Nam ſi deſerit exreriores, quid eo fiat? Idem κεντουμένων, *adducto cultello*: nimis licenter.

Notandum quoque eſt, philoſophum hanc particulam inconditè interpoſuiſſe inter apotcleſmata morborum. Nam iam redit ad morbos.

CCXVIII. ARISTOTELES.

Γίνεται δὲ πεττομένου, ἐξ ἰχῶρος μὲν, αἷμα· ἐξ αἵματος δὲ, πιμελή.

EX perfectis ichoribus fit ſanguis, è ſanguine adeps.

CAESAR.

NVNC docer gradus effectionũ naturalium. Ichores appellar ſanguinem nondum percoctum. Quare non rectè ſanies poſſit appellari, vt fit à Theodoro. Eſt enim ſanies ſanguis corruptus. Celſus tamen in v. ἰχῶρ, ſaniem dixit: ſed ibi Celſus dicir ſanguinem ex recenti vulnere, pus ex maturo, ſaniem inrer vtrunque rempus. Iraque doctiſſimus poëta, *ſanguinem*, *ſaniem*, & *tabum* in antro Polyphemi dixit. Eſt igitur ſanguis corruptus tandem ad pus. Nunquam enim è ſanie fit ſanguis: ſed è ſanguine ſanies. Plinius in IX. cap. XXXVIII. purpurarum ſanguinem, ſed extractum iam, ſaniem vocat. Idémque lib. VII. cap. XV. è Nigidio ait, grauidis cùm menſtrua fluunt, inualidos, aur non vitales partus, aut ſanioſos edi. Hîc autem Ariſtoteles dilutum, non corruptum ſanguinem ſignificat, ſubtracto meliore, & mulro calore: vt infrà, ἰχὼρ δ' ἐστὶν ἄπεπτον αἷμα· ἢ τῷ μὴ πεπέφθαι, ἢ τῷ διωῤῥῶσθαι. Arque aduerte otationis ſubtilitatem. Neque enim ex omni ſanguine fir adeps, ſed ex dilutiore: quippe qui ex ichore incocto. Nam ex valenriore ſanguine caro fir. Hoc ita hîc intelligendum. Dubitabamus tamen. Nam adeps ipſo ſanguine frigidior eſt: quoniam vlteriore concoctione fit. Nam debet eſſe calidius quod plus eſt coctum. Principio hoc falſum eſt. Nanque prouectiore decoctione ſicceſcunt mulra quare minùs calida fiant. Ira voluit piper album, pipere nigro Galenus eſſe calidius. Præthereà ratio eſt. Nam ſi calor ille ſecundus eſt acrior, bene eſto: calefiet ſanè quod calefit magis. Ar remirtatur calor, minùs calefiet: vt tempus ſit maius, non intenſio. Itaque lac quoque minùs calidum quàm ſanguis eſt: quoniam calor mamillarum calore iecoris minor eſt. At ſemen calidius ſanguine: quoniam calor teſtium maior. Decoquitur igitur ſanguis alia decoctione dilutiore, non autem decoctione ſanguinis: & deſinit eſſe ſanguis.

CCXIX. ARISTOTELES.

Νενοσηκότος δ' αἵματος, αἱμοῤῥοΐς, ἡ τε ἐν ταῖς ῥισί, καὶ ἡ περὶ τὴν ἕδραν, καὶ ἰξία.

Vitiato ſanguine fit fluxio, quam Græci vocant hæmorroida: vt è naribus,& in mariſcis,& ad varices.

CAESAR.

Redit ad morbos: vitium ſanguinis aliud ponit quo ſeſe natura emittit: ponit nomen,& loca tria. Nam quòd attinet ad menſtrua,hoc nomine non comprehendit, neque dyſſenteriam. Hic facit genus,hæmorroidem: at infrà ſpeciem ad mariſcas tantùm,ſicut & obſeruant Medici frequentiùs: ſed neque verum eſt vitiato ſanguine fieri ſemper effluxionem: retinetur enim, & moriuntur. Neque omnem effluxionem, eſſe vitiati ſanguinis: poteſt enim, aut eroſis, aut ſciſſis,aut apertis venis. Neque varices à ſanguine vitiato ſemper ſunt:ſed ab itinere,& nixu. Quare hæc propoſitio neque vniuerſalis eſto:neque conuerti debet.

Nota τὸ ἄκυρον. νενοσηκότος αἵματος: neque enim ſanguis ægrotat,ſed animal. Sed ſic locuti ſunt. Et Galenus oſtendit: ſanum animal, ſanum humorem, ſanam vrinam dici. Notabis quoque caſus mutatos: ἐν ταῖς ῥισί· καὶ περὶ τὴν ἕδραν: poſteà ſubdit rectum καὶ ἰξία: nos meliùs: *è naribus*, de loco: exit enim. *Ad Varices*: quoniam deorſum vergit: neque exit.

Theodorus ſcitiſſimè, *vitiatum*, ſed malè addidit, *excreſcente*, de ſuo. Nam νενοσηκότος, complectitur etiam ægritudinem quantitatis: non dixit, φθειρομένου. Idem αἱμοῤῥοΐς, *profluuium*: rectè, ſed aut exitum ſignificat, *profluuium*,aut tractum vlteriorem: neutrum huc accidit. Nam ad mariſcas ſiſtitur: aliquando, & ferè ſemper, ad varices:multas enim vidimus; apertas nullas vidimus. Itaque cùm ſanguis, & in venis narium ſit,& in venis ſedis,& in venis crurium, eò non profluit. Qui ſi non exit, multò verò minus profluit. Omnino ea propoſitio auribus acutis vacat. Idem Theodorus, *vel per infera mariſcis mouetur* Modus loquendi ſatis durus. Nam non mouetur à mariſcis tanquam inſtrumento:propterea addit *infera* de ſuo,peſſimè.Nam varices interiores ſunt. Alibi potuiſſet ſic loqui: hîc ſic non debuit. Ad hæc, non omnis ſanguis mariſcarum à ſuperioribus partibus deſcendit corporis,ſed nonnihil etiam ab inferioribus.Craſſior enim ibi eſt.

CCXX. ARISTOTELES.

Σηπόμενον δὲ γίνεται τὸ αἷμα ἐν τῷ σώματι πύον, ἐκ δὲ τοῦ πύου πῶρος.

Putrefactus ſanguis fit pus: ex hoc autem id quod Græci porum: nos poſſumus dicere puinam.

CAESAR.

Supra naturalem tranſmutationem dederat. Nunc ponit morboſam. Nanque putrefactus ſanguis fit pus. Spiſſius quid, & album. Quod percoctum redigitur ad formam caſei: vt in boa apoſtemate vidimus. Græci πῶρον vocant. Nos nomen non poſuimus: ſed caſeaginem finxeramus: poſteà maluimus, *puinam*. Quo nomine genus caſei vocant Veneti: ab eo quòd fuiſſet pus, Latinè reſpondet hîc. Nam Theodorus,*toſum lapidem*,cùm interpretatur,eum fugit naturæ ratio. Nunquam enim ad illam duritiam accedit. Celſus non meminit huius poſtremæ mutationis,neque Plinius.

CCXXI. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ τῶν θηλειῶν αἷμα, πρὸς τὸ τῶν ἀῤῥένων διαφέρει· παχύτερόν τε γὰρ καὶ μελάντερόν ἐστιν, ὁμοίως ἐχόντων πρὸς ὑγίειαν καὶ ἡλικίαν ἐν τοῖς θήλεσιν.

Foeminarum ſanguis,à ſanguine marium differt: craſſior enim ac nigrior eſt: æqualibus,& valetudinibus,& ætatibus inter ſe comparatis.

CAESAR

CAESAR.

NVNC redit ad ſanguinem ſanum. Et comparat ſexus: ſed mirum videtur. Nam æqualiorem & dilutiorem ait Galenus eſſe ſanguinem fœminarum: quod etiam Hippocrates: videmus etiam quotidie experimento: tum ratio eſt: minùs ſunt calidæ. Niſi dicas eſſe terreſtrem ſanguinem, & frigidiorem: ſanè ſolidiore, conſtantioréque ſunt corpulentia. Vult autem eſſe ætatum æqualitatem, & valetudinum: quoniam vtrouis poteſt variari: febrienti atrior erit. Item ſeni.

Dixit ὁμοίως ἐχόντων. Nos *æqualitatem ætatis* deſignauimus ſignati verbo æqualis meus, id eſt, tot annos natus quot ego. Nam ſic quoque dicimus, grandis natu: & maior natu: & maxima natarum: & maiores noſtri, alio nomine, priſci, veteres, antiqui. Theodorus multis ambagibus, *dummodo cætera adſint pariter quæ vel ab ætate, vel à ſanitate proficiſcuntur.* At verò poſſunt ab ætate, vel à ſanitate multa proficiſci, quæ non neceſſe eſt adeſſe: vt ſomnus, & vigilia: dormiat mulier, vigilet vir: adhuc comparatio bona. Mulieris ſanguis erit atrior: at non ſunt paria, quæ à ſanitate proficiſcuntur. Nam intereſt nunc huius mulieris dormire, huius viri vigilare: ab ætate quot proficiſcuntur diuerſa, quæ nihil mutant? Quadragenaria mulier ferè non parit: vir tum verò viget. Alia multa inuenies quæ non ſunt paria. Itaque Ariſtoteles ſatis habuit, ætatem, & valetudinem indicare: non autem omnia præſcribere, quæ ad eas pertineant.

CCXXII. ARISTOTELES.

Καὶ ἐπιπολῆς μὲν, ἔλαττον [μὲν] ἐν ταῖς θηλείαις, ἐντὸς δὲ πολυαιμότερον.

ET in ſummo corpore minus habent ſanguinis fœminæ: intus plus.

CAESAR.

ARGVMENTVM poteras obiicere: dilutiore colore ferè eſſe mulierem: itaque eius ſanguinem minùs atrum reſpondet: non æquè diſpertitum ſanguinem, ſed intus plus contineri: ſic comparat partes partibus in eodem animali. De muliere autem debemus intelligere. Nam de aliis fœmellis quomodo conſtet: niſi ſit quod omne genus fœminarum corpulentius, id eſt carnoſius: arctiores ſunt venæ exteriores.

Erat mendum in libro: ἐπὶ πολλοῖς: lege ἐπιπολῆς, quoniam ſubinfert, ἐντὸς δὲ. ſicut in IIII. de Oſtracodermatis: τὰ δὲ σαρκώδη ἐπιπολῆς.

CCXXIII. ARISTOTELES.

Μάλιστα δὲ καὶ τῶν θηλέων ζώων, ἡ γυνὴ πολύαιμον, καὶ τὰ καλούμενα καταμήνια γίνεται πλεῖστα τῶν ζώων ἐν ταῖς γυναιξί.

INter fœmellas animantes, mulier plurimùm habet ſanguinis: plurimáque menſtrua ei fluunt.

CAESAR.

COMPARAT omnia animalia vno in ſexu. Theodorus malè Latinè locutus eſt, *menſtrua fieri*, Græcum ſecutus. Sed Plinius, *fluere menſtrua*. Nos in x. *Hiſtoriarum* oſtendimus è Salluſtio Latinam locutionem: *menſtrua ſoluere.*

Animaduerte laxam locutionem. Nam in ſola fœmina menſtruus ſanguis exit. Itaque *animal menſtruale* à Plinio appellatur. Quare igitur comparat cum animalibus aliis, ſub eo ſuperlatiuo πλεῖστα? Imò verò μόνα. Hoc fecit, quia à partu etiam aliis animantibus fluunt cruores, qui perſimiles ſic ſunt appellati. Quanquam ſine ratione nominis.

CCXXIV. ARISTOTELES.

Νενοσηκὸς δὲ τοῦτο τὸ αἷμα καλεῖται ῥοῦς.

IS ſanguis ſi vitietur, vocatur profluuium.

CAESAR.

INNVIT ptobum eſſe ſanguinem menſtruum: exonerari natutam ob quantitatem non ob vitium. Ac ſanè & conſtant eo fœtus, & aluntur. Quòd ſi vitioſum ſit: quòd fit vbi retentus eſt diutius, aut alia cauſſa, tunc à Græcis appellatur ῥοῦς, nos *profluuium*.

Theodorus iecit aleam: cùm dixit, *ſanguinem ægrotare*. Sed more Medicorum locutus eſt, vt ſuprà diximus. Nam ſi dicas ſanguinem ſanum, dicas etiam ægrotum: ſed eſt, ſicuti cùm dicimus, *pallidam mortem*, &c, *luridum venenum*: ſed æger dictus fuit, quoniam eſſet ἄεργος, quoniam nihil ageret. Actio autem, aut opus, ſanguini non competit, ſed animali: & cui inſtrumenta ſunt naturalia, ad officia naturæ; vt omnibus animantibus.

CCXXV. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ ἄλλων τῶν νοσηματικῶν ἧττον μετέχουσιν αἱ γυναῖκες. ὀλίγαις δὲ γίνεται ἰξία καὶ αἱμοῤῥοΐς, καὶ ἐκ μυκτῆρος ῥύσις· ἐὰν δέ τι συμβαίνῃ τούτων, τὰ καταμήνια χείρω γίνεται.

ALioqui eo genere morborum minus tentantur mulieres: paucæ enim varicibus, aut mariſcis laborant: paucis profluit è naribus. Atque his incommodiùs menſtrua ſoluuntur.

CAESAR.

PROPTEREA quod menſibus ſingulis purgantur mulieres, minus laborant ſanguinis vitiis, maior enim pars purgatur menſtruis ſolutionibus. Quod ſi quibus ſiſtitur curſus ſtatus, aut quantus eſſe debet, eo tentantur multis morbis. Inter quos qui è ſanguine proueniunt numerat hîc tres.

Dixit νοσηματικῶν, non νοσημάτων: ſcilicet τῶν αἱμάτων τῶν νοσηματικῶν.

Mariſcæ etiam quibuſdam in vulua fiunt, vt videmus poſtrema parte apoteleſmatis: vbi deteriore eâs vti conditione menſtruorum dicit: poteſt eſſe & cauſſa & effectus. Nam ſi menſtrua ceſſant ab obſtructione, aut primis menſibus prægnantium, erunt in cauſſa mariſcarum, & aliorum morborum: ſi ob nixum, aut iter longum, aut alia de cauſſa, varicoſa mulier fiet: aut è naribus profluuium ob iecoris vitia, aut capitis, patietur: hæc erunt cauſſa qua menſtrua deficiant.

Diximus, *incommodiùs*, χείρω: rectiſſimè: quoniam ſine modo menſtrua Theodorus peſſimè *detrimentum in menſtrua decumbit*. Nam in varice eſt detrimentum valetudinis: ab ea varice non decumbit in menſtrua, ſed ibi permanet. Imò in muliere ſana, & quæ ex menſtruorum retentione detrimentum pati poſſit: detrimentum id in menſtrua decumbit, atque cum menſtruis abit: vt omittam peregrinam locutionem, *decumbit detrimentum in menſtrua*.

CCXXVI. ARISTOTELES.

Διαφέρει δὲ καὶ κατὰ τὰς ἡλικίας, πλήθει καὶ εἴδει τὸ αἷμα. ἐν μὲν γὰρ τοῖς πάμπαν νέοις, ἰχωροειδές ἐστι καὶ πλεῖον· ἐν δὲ τοῖς γέρουσι, παχὺ καὶ μέλαν, καὶ ὀλίγον· ἐν ἀκμάζουσι δὲ, μέσως.

SEcundum ætates quoque, tum multitudine, tum ſpecie differt ſanguis. In infantibus dilutior eſt, & largior: in ſenibus, craſſus, niger, paucus: ætate ſtata, mediocris.

CAESAR.

COMPARAT differentias ætatum: dixit εἴδει, laxè nimis. Intelligit ſpeciem ſenſui obiectam: εἶδος ἀπὸ τοῦ εἴδεσθαι, vt *ſpecies à ſpiciendo*.

Ἰχωροειδὲς *dilutum* maluimus quam *ſanioſum*: eſt enim ἰχώρ, ſanguis non percoctus.

Diximus ἐν ἀκμάζουσι μέσως: *ætate ſtata*, vt ſtatam formam, mediam, apud Gellium, inter pulchram & turpem: ἀκμὴ, ſtatus morbi, rectè: *firmam*, dixit Theodorus, rectè: ſed malè addidit, *mediam*: vegetam etiam rectè dicas. medium temporis dixit Ouidius, autumnum, in XV. *Metamorph.* & paulò pòſt.

Inde

Inde valens, velóxque fuit, ſpatiúmque iuuentæ
Tranſit, & emeritis medij quoque temporis annis,
Labitur occiduæ per iter decliue ſenectæ. de ætate ſtata.

Rectiſſime dixit πλεῖον. Nam μέσως ſignificat medium & quantum ſatis ſit. Igitur plus in illis. In ſenibus tamen non dixit ἧττον ſed ὀλίγον.

Theodorus πάνυ νέοις: *admodum iuuenili*, peſſimè: quis dicat infantem eſſe in ætate iuuenili? neque rectè, *ſaniem trahit*: neque enim trahit rem liquidam, dilutam, ſeroſam. Non trahit quod ſequi non poteſt.

CCXXVII. ARISTOTELES.

Καὶ πήγνυται ταχὺ τὸ τῶν γερόντων, καὶ ἐν τῷ σώματι, ἢ ἐπιπολῆς· τοῖς δὲ νέοις οὐ γίνεται τοῦτο.

Item ſenilis ſanguis citò concreſcit, etiam in corporis ſuperficie. Iunioribus autem nequaquam.

CAESAR.

ALIA differentia ab euentu, quoniam citiùs concreſcit ſenilis: ratio eſt duplex, minus habet caloris quo reſiſtat mutationi: & minus humidi: terreſtrior enim eſt: auxit autem apoteleſma, cùm dixit, *etiam in corporis ſuperficie*: ſanè atriores fiunt ſeniores; & frigidiores ad tactum.

ταχὺ. *facilè*, Theodorus minùs planè. Nam facilè multa fiunt, id eſt, ſine labore, ſed longo labore tamen, vt edere: at quædam citò, vt bibere: contra difficulter aliqua, & citò, vt ſaltus, iactus, ſternutatio, tuſſis.

CCXXVIII. ARISTOTELES.

Ἰχὼρ δέ ἐστιν ἄπεπτον αἷμα, ἢ τῷ μή πω πεπέφθαι, ἢ τῷ διωῤῥῶσθαι.

Sanies ſanguis incoctus eſt, aut quia nondum percoctus: aut quòd in ſeri modum dilutus fuerit.

CÆSAR.

ICHORIS duas ſpecies tradit ſub vna definitione. Nam quod nondum perfectum eſt, aut eſt in via perficiendi, aut extra viam. Ita ſanguis, aut nondum eſt percoctus & coquetur, is eſt ſanies: aut non coquetur ob vitium quo læſus eſt; is quoque eſt ſanies: ſed priore modo, valde dubito an Latinè ſanies dici poſſit. Et puto non poſſe, vt ſuprà docuimus.

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

De Medulla.

CCXXIX. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ μυελοῦ· καὶ γὰρ τοῦτο ἓν τῶν ὑγρῶν ἐνίοις τῶν ἐναίμων ὑπάρχει ζώων.

Nunc de medulla: nam ipſa quoque vna ex partibus liquidioribus inuenitur in quibuſdam animantibus, quæ ſanguine conſtant.

CAESAR.

TRANSIT ad aliud Caput humidorum, ſiue liquidiorum. Nam verè & ſimpliciter dicere liquidum non potes ſed per comparationem ad duriora. Itaque reddit rationem quare inter liquida numeretur. Quoniam à natura inſtitutum eſt, vt aliquo, aut vaſe, aut ſinu, aut fiſco, aut alio conceptaculo contineatur. Sed melius feciſſet, ſi appoſuiſſet adipi & ſcuo: parum enim ab illis diſtat, ac ſanè valde parum..

Neſcio an mendoſus ſit codex: ſic enim uidetur mutilus περὶ δὲ τοῦ μυελοῦ, τοῦτο γὰρ &c. nam videtur ſaltem deeſſe: καὶ.

καὶ γὰρ τοῦτο ἓν τῶν ὑγρῶν: ne intelligas τὸ ἓν præſcriptionem numeri, quo excludantur alia liquidiora quaſi μόνον: ſed eſt vox declarans & recenſens inter liquida: & nota locutionem: ἓν γὰρ τοῦτο, non dixit ἕνος, quoniam nondum definiuit: quaſi dicat, hæc res, aut hæc pars, μόριον.

CCXXX. ARISTOTELES.

Πάντα δὲ ὅσα φύσει ὑπάρχει ὑγρὰ ἐν τοῖς σώμασι, ἐν ἀγγείοις ὑπάρχει, ὥσπερ καὶ αἷμα ἐν φλεβὶ, καὶ μυελὸς ἐν ὀστοῖς· τὰ δ', ἐν ὑμενώδεσι, καὶ δέρμασι, καὶ κοιλίαις.

QVa liquida ſuapte natura ſunt in corpore, omnia vaſis continentur, ſicut ſanguis in venis, medulla in oſſibus: alia in membranaceis, & cutibus, & ſimilibus.

CAESAR.

SIMVL rationem reddit quare inter liquida dicat de medulla: ſimul oſtendit eorum naturam, quæ ab altera natura proficiſcitur: quippe liquidi eſt, non facile præſcribi ſuis finibus. Itaque in corpore debuerunt liquida certis locis contineri. Enumerat aliquot: ſanguinem in venis, medullam in oſſibus. Alia reticet: membranacea cute vrina continetur ex excrementis, & cerebrum ex partibus, & fel exact:o nibus; ſinu ſanguis in corde: alius dixiſſet: τὰ μὲν ἐν ἀγγείοις, τὰ δ' ἐν ὑμενώδεσι.

ὑγρὰ liquida, neceſſariò tranſtulimus: nam ὑγρὸν παρὰ τὸ ὕειν; ita *liquidum* à *lixa*: *lixa* autem aqua apud veteres, vnde *lixiuium*, & *elixum*. Theodorus rectè *humida*, ſed non hîc. Nam Medici & Philoſophi affectionem hanc contrariam agnoſcunt ſiccis, mollia duris, liquida conſtantibus: ſic ſanguis ὑγρὸς liquidus, & contra diſtinguitur à carne: at caro humida, & contra diſtinguitur ab oſſe.

ὑμενώδεσι, in membranis, Theodorus, vt tria membra faceret, membranas, cutes, ſinus. Quanquam κοιλίας quoque, *ventribus* malè eſt interpretatus. Namque æquiuoca effugere debemus. In ventriculo autem & in ventre nihil liquidi continetur quod animalis pars ſit: ſed in ſinubus cordis ſanguis, quos ſinus κοιλίας etiam ſuprà appellabat. Nunc igitur duo tantùm membra facit: δέρματα καὶ κοιλίας, & apponit eorum naturam ὑμενώδη. Nam cute nihil liquidi continetur, ſed totum corpus: at cute membranacea cerebrum: ſinu membranaceo, in corde ſanguis: * * * * *videntur quadam deeſſe.*

CCXXXI. ARISTOTELES.

Γίνεται δὲ ἐν μὲν τοῖς νέοις αἱματώδης πάμπαν ὁ μυελός· πρεσβυτέρων δὲ γινομένων, ἐν μὲν τοῖς πιμελώδεσι, πιμελώδης· ἐν δὲ τοῖς στεατώδεσι, στεατώδης.

CReatur autem in iuuenculis medulla omnino ſanguinea: ſeneſcentibus autem adipalibus adipoſa, ſepaceis ſeuoſa.

CAESAR.

POnit ſubſtantiam, ponit diuerſitatem, ponit cauſſas diuerſitatis ab ætate: ponit cauſſas à generibus. Ita ſanguinea eſt, adipalis eſt, ſeuoſa eſt.

Dixit

Dixit γίνεται: quoniam à principio generationis molliſſima eſt & muccoſa, poſteà ſangueſcit, tandem concreſcit, aut in adipem, aut in ſeuum: ſi igitur ſanguinea eſt medulla, fruſtra Galenus argumentatur eſſe membrum ſpermaticum à colore.

Theodorus *nouellis* repetit malè: nam vites *nouellas dicas*, ſicut *nouale*: at *animal nouellum* non dicas: vide Plinium. Idem *adipem trahit*, malè: nam vnde trahit? Idem, *ſebo deputatis generibus*, duriſſime: deputare genera animalium ſebo: imo ſebum ipſis.

CCXXXII. ARISTOTELES.

Οὐ παντὸς δ' ἔχει τὰ ὀστᾶ μυελόν, ἀλλὰ τὰ κοῖλα.

Neque verò quouis oſſe medulla continetur, ſed cauis tantùm.

CAESAR.

QVONIAM dixerat medullæ conceptaculum os eſſe, declarat cuiuſmodi oſſibus medullæ contineantur. Mirum verò ſi medulla non ſit os, & oſſe medulla contineatur, quomodo os cauum non ſit. Itaque videtur eſſe ſuperfluum: & ſanè hîc eſt. Nam ad oſſis naturam tantùm pertinet hoc Caput. Quare fruſtrà quoque repetit: ſuprà enim de oſſe penè dicit eadem.

CCXXXIII. ARISTOTELES.

Καὶ τούτων ἐνίοις οὐκ ἔνεστι. τὰ γὰρ τοῦ λέοντος ὀστᾶ, τὰ μὲν, οὐκ ἔνεστι. τὰ γὰρ τοῦ λέοντος ὀστᾶ, τὰ μὲν οὐκ ἔχει πάμπαν, τὰ δ', ἔχει πάμπαν μικρόν. διόπερ ἔνιοι οὔ φασιν ὅλως ἔχειν μυελόν, τοὺς λέοντας, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. καὶ ἐν τοῖς ὑείοις δὲ ὀστοῖς, ἐλάττων ἐστὶν, ἐνίοις δ' αὐτῶν πάμπαν οὐκ ἔνεστι.

At enimuerò ne his quidem omnibus medulla ineſt. Namque leonis oſſa partim nihil omnino, partim parum omnino habent. Quæ fuit cauſſa vt nonnulli dicerent, leones medulla carere penitùs, quemadmodum ſuprà dictum eſt. Tum in ſuillis oſſibus minùs eſt medulla: in quibuſdam autem nulla eſt penitùs.

CAESAR.

QVONIAM caua eſſent, videbantur aliquid debere continere: ſed non continent omnia: ſicut neque tota cauitate in veruecibus continetur. Repetit de leonis oſſibus: dicit ſe repetijſſe ne exprobretur: ſed ibi pro natura oſſium, hîc pro natura medullæ.

Videmus τὸ πάμπαν non eſſe, vt interpretatur Theodorus, *admodum*: ſed *omninò*. Nam quid eſt πᾶν? Non enim eſt modus: ſed modus eſt mediocritas τοῦ παντός. Nam quid eſſet dicere, τὰ μὲν οὐκ ἔχει πάμπαν, *quædam non habent admodum*. Nam aut omnia habent pro non ſuo, aut nulla pro modo aliorum. Itaque Theodorus τὸ πάμπαν malè, aliquando *nullam*, aliquando *admodum* dixit. Nam in his oſſibus, in quibus πάμπαν μικρὸν eſt, eſt tanta paucitas quanta omni ratione eſſe poteſt.

Diximus, *penitùs nulla* τὸ ὅλως: Nam penitus loca interiora ſignificat, cuiuſmodi medullæ debita ſunt.

CAPVT

CAPVT DECIMVM-SEXTVM,

De his quæ poſt genitum animal oriuntur: Lacte, & Genitura.

CCXXXIV. ARISTOTELES.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ ὑγρὰ, σχεδὸν ἀεὶ σύμφυτά ἐστι τοῖς ζώοις. ὑστερογενῆ δὲ γάλα τε καὶ γονή.

HAec liquida ſunt, quæ congenita animalibus, fermè ſemper in eis exiſtunt Ea autem quæ poſt genitum animal oriuntur, lac, & genitura.

CÆSAR.

THEODORVS malè coniunxit hoc Capur cum Capite ſuperiore. Nam maximè diſtant tempore συμφυῆ ὑστερογενῆ. Tractantur hîc duo, lac,& genitura: vtrunque è ſanguinis materia factum: alterum ad generandum fœtum, alterum ad alendum. Ergo ſi à ſanguine diſtinxit medullam, multo magis à medulla lac: lac enim poſterius ſanguine.

τὸ σχεδὸν diu dubitaui vtri referrem, ad ταῦτα ne, an ad ἀεὶ. Nam contextus orationis ducit nos ad ἀεὶ at ſententia reclamat. Nam quare dubitaret, ſempérne eſſet in animali ſanguis, cerebrum, medulla? ſed ad ἀεὶ apponendum aduerbium eſt. Neque enim ſemper pinguedo aut ſeuum omnibus ineſt.

Theodorus malè *adnata.* Non enim adnaſcitur lac. Neque enim membrum eſt, ſed humor: adnatus dicitur digitus ſextus, & verruca, & alia eiuſmodi: naſci lac nemo dixit: gigni autem ampliore eſt ſignificatione, γίνεται: naſci de viuente tantùm, & eius partibus, niſi oratoria tranſlatione. Ouidius xv. *Metamorph.*

---naſciq́ue vocatur.

Incipere eſſe aliud, quàm quod fuit ante, moriq́ue

Deſinere illud idem. Igitur cùm lac non dicatur mori, ne naſci dicetur quidem: præterea eſt ambigua vox. Namque congenita multa eſſe poſſunt adnata, vt diximus. Tum autem membrana oculi quædam adnata vocatur: neque expreſſit *poſteriora*, ὑστερογενῆ.

CCXXXV. ARISTOTELES.

Τούτων δὲ τὸ μὲν ἀποκεκριμένον ἅπασιν, ὅταν ἐνῇ, ἐστὶ τὸ γάλα· ἡ δὲ γονὴ, οὐ πᾶσιν, ἀλλ' ἐνίοις οἷον οἱ καλούμενοι θοροὶ ἐν ἰχθύσιν.

E Quibus alterum vbi excretum eſt, cùm tempus eſt vt inſit, lac eſt. Genitura autem non in omnibus, ſed eius vice genitalis ſuccus: quale in piſcibus Græci θορὸν *vocant.*

CÆSAR.

COMMVNE erat vtrique liquidum eſſe, vtrique poſt genitum animal gigni. Hoc poſuerat. Ea nos: commune è ſanguine fieri, commune alba eſſe, niſi in Ponto, vbi equas paſtas in campis à fluuio Aſtace irrigaris, nigro lacte genrem alere tradit Plinius. Propriū lactis vnius eſſe generis in omnibus: proprium geniturӕ non eſſe in omnibus, ſed habere vicarium id quod ab impetu exiliendi θορὸν Græci vocant: cuiuſmodi res in piſcibus eſt. Nam ſi eorum pulpa caro non eſt, ſpina aliud eſt ab oſſe, genitalis ſuccus aliud erit à genitura: Hoc ponit: illud nos, propoſitionis finis: geniturӕ materiam præexiſtere fœtui futuro ob ſpem conſeruandam, proprium lacti exiſtenti iam fœtus materiam eſſe ad ipſum conſeruandum.

Theodori

Theodori Codex multa deſiderat neceſſaria:totam enim ſententiam de lacte omiſit.

Dixit *quod excretum eſt.* Nam ante tempus cum ſanguinis maſſa concretum eſt: ſanguis enim eſt lac in potentia. At genitura excreta non eſt eadem: ſed in piſcibus non γονὴ, ſed θορός.eam vocem in auibus etiam alibi dicit. Theodorus *genitale virus* appellauit:virus, non placet. Nam in piſcibus id verò ſuauiſſimum. θορὸν Herodotus in *Thalia*, non θορὸν Æthiopum dixit.

CCXXXVI. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ, ὅσα ἔχει τὸ γάλα, ἐν τοῖς μασοῖς.

QVæ lac habent, ea omnia ipſum in mammis continent.

CÆSAR.

SApienter perſequitur propoſitum ſuum. Namque liquida dixit vaſis contineri, ergo huic liquido erant vaſa aſsignanda.

CCXXXVII. ARISTOTELES.

Μασοὺς δ᾽ ἔχει, ὅσα ζωοτοκεῖ καὶ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔξω· οἷον ὅσα τε τρίχας ἔχει, ὥσπερ ἄνθρωπος, καὶ ἵππος· καὶ τὰ κήτη, οἷον δελφὶς, καὶ φώκη, καὶ φάλαινα. καὶ γὰρ ταῦτα μασοὺς ἔχει καὶ γάλα.

MAmmas autem habent quæcunque & concipiunt animal & pariunt. Qualia ſunt pilis prædita omnia, vt homo, & equus: prætereà cete: vt Delphin, Vitulus marinus, Balena: quibus omnibus & mammæ ſunt, & lac.

CÆSAR.

VVLT deducere demonſtrationem: declarat quæ mammas habeant. Duo genera aſsignauit: pilis prædita, & cete: tum concluſionem, mammas habent, ergo lac habent. Maiorem enim ſuprà poſuerat. Non conuertitur igitur illa propoſitio, mammas habent, ergo lac: veſpertilio quoque pilis obſitus eſt, non pluma: cute volat, non penna: & mammas atque lac habet.

ζωοτοκεῖ καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ ἔξω: vacat τὸ ἔξω: nihil enim animal concipit, quin animal quoque edat: exemplum quoque vituli marini vacat: nam pilo tegitur: duplex igitur in eo argumentum à pilo, & ab genere cetaceo.

Theodorus addidit de ſuo, *in aquatili genere*, non neceſſariò.

CCXXXVIII. ARISTOTELES.

Ὅσα δ᾽ ἔξω ζωοτοκεῖ μόνον, ἢ ὠοτοκεῖ, οὐκ ἔχει οὔτε μασοὺς, οὔτε γάλα, οἷον ἰχθὺς καὶ ὄρνις.

AT quæ ouum aut edunt, aut intra ſe excludunt vt edant animal, neque mammas, neque lac habent: vt piſcis, & auis.

CAESAR.

NVNC excludit alia duo genera: ouiparum ſcilicet, & alterum, quod concipit quidem ouum, ſed animal parit: ne videretur, quoniam animal pariat, lac debere habuiſſe: videretur enim argumento ſumpto à fine. Nam animal imbecillum eſt, eius rei lac comparatur.

Mira breuitas ὅσα δ᾽ ἔξω ζωοτοκεῖ μόνον, ἢ ὠοτοκεῖ: nos aſſecuti ſumus aliis verbis. Cùm verò negauit memmas habere, non neceſſe fuit apponere, etiam lac. Nam ſuprà dixit omne lac in mammis contineri. Sed videtur probare adhuc illam propoſitionem, alioqui vacaret.

Malè

Malè expreſſit Theodorus ἔξω ζωοτοκεῖ μόνον, cùm dixit, *animal poſt in lucem excludunt.* Imo intra ſe excludunt, & in lucem edunt. Nam hic τίκτειν ſignificat *concipere.*

CCXXXIX. ARISTOTELES.

Πᾶν δὲ γάλα ἔχει ἰχῶρα ὑδατώδη, ὃ καλεῖται ὀῤῥός· καὶ σωματώδη, ὃ καλεῖται τυρός.

OMne lac habet ſuccum aquoſum, qui dicitur ſerum, & alterum corpulentũ, qui vocatur caſeus.

CAESAR.

NVNC lactis ſubſtantiam perſequitur à partibus, ſed mutilè. Nam differt multa poſt verba tertiam lactis partem pinguem, quam hîc debuit numerare.

Non potui adduci vt ἰχῶρα in lacte ſaniem dicerem: ſed ipſe perſiſtit: ſuprà enim in ἰχῶρα degenerare ſanguinem, & διοῤῥοῦσθαι dicebat.

CCXL. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ πλείω τυρὸν τὸ παχύτερον τῶν γαλάκτων.

PLus craſſum lac, plus habet caſei.

CAESAR.

COnclusio à ſubſtantia partium. Nam ſi craſſum eſt, caſeus: caſeatius erit craſſius: vt è contrario. Notabis quoque τῶν γαλάκτων in plurali.

CCXLI. ARISTOTELES.

Τὸ μὲν οὖν τῶν μὴ ἀμφοδόντων γάλα πήγνυται· διὸ καὶ τυρεύεται τῶν ἡμέρων. τῶν δ᾽ ἀμφοδόντων οὐ πήγνυται, ὥσπερ οὐδ᾽ ἡ πιμελή. καὶ ἔστι λεπτὸν καὶ γλυκύ.

QVibus primores ſuperiore maxilla dentes non ſunt, eorum lac coït. Quare greges habentur domiti ad caſeum faciendum. Quæ vtramq; maxillã integro numero dentatã habẽt, non coit: quemadmodũ ne adeps quidẽ. Eſt autem & tenue & dulce.

CAESAR.

AFFECTIONES lactis à generibus, & ſeriem naturæ ſibi ipſi conſtantem notat. Nam ſeuum craſsius & compactius concreſcit: id attribuit μὴ ἀμφόδουσι: ita & lactis natura ad concretionem: aliis non, quoniam ne adeps quidem coït: poſtremò videtur quaſi reddere rationem, cùm dicit, ipſum lac eſſe tenue.

διὸ καὶ τυρεύεται τῶν ἡμέρων: breuitas mira, nos candidiùs expreſsimus: ſed neſcio an verum ſit: nam ab equabus caſeum factum eſitauimus in Apulia, vt aiebant, dulce & pingue.

τὰ ἥμερα, *urbana* Theodorus: imo ruſtica. Item quis dicat ouem dentium ordine ſuperiore carere vt idem ait? Nam primoribus tantùm caret: ordinis parte caret, non ordine. Et oratio ambigua eſt: *ſicut nec pingue: & tenue dulceq́ eſt*: nã τὸ pingue, de lacte quis poſſet intelligere? ſed voluit effugere nomen pinguedinis: at πιμελὴ priuatum adeps dicitur: pingue autem etiam oleum eſt, etiam ſeuum: vtrunque autem πήγνυται: non dixit πῖον: πιότης debet eſſe genus ad πιμελὴν καὶ στέαρ καὶ ἔλαιον.

CAESAR

CCXLII. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' λεπτότατον μὲν γάλα καμήλη, δεύτερον δ' ἵππου, τρίτον δ' ὄνου, παχύτερον δὲ τὸ βόειον.

Tenuiſſimum eſt camelinum: deinde equæ: tum tertio loco aſinæ: craſſius bubulum.

CÆSAR.

Qvoniam dixerat τῶν ἀμφοδόντων tenue eſſe, ne quis efficeret propoſitionem vniuerſalem oſtendit μὴ ἀμφοδόντων vnum tenuiſſimum Cameli ſcilicet: atque ita ducit declarationem ſubſtantiæ non per genera, ſed per ſeipſum.

παχύτατον legit Theodorus. Et perplacet. in noſtro codice παχύτερον fuit.

CCXLIII. ARISTOTELES.

Ὑπὸ μὲν οὖν τοῦ ψυχροῦ οὐ πήγνυται τὸ γάλα, ἀλλὰ διορροῦται μᾶλλον· ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς πήγνυται καὶ παχύνεται.

Frigore non coït lac, quin in ſerum potius ſoluitur: ab igni concreſcit & craſſeſcit.

CÆSAR.

Dixit ſeuum frigore concreſcere, nunc non ſolum aufert à lacte hanc affectionem, ſed etiam apponit contrariam cùm dixit διορροῦσθαι.

Dixit πήγνυται καὶ παχύνεται, quoniam aliqua coëunt, ſed non craſſeſcunt, vt aqua glaciata: & quorundam animalium ſanguis: ij ſunt gradus: πήγνυται, παχύνεται, σκληρύνεται. Ita oppoſuit duo verba frigori, οὐ πήγνυται, πήγνυται: διορροῦσθαι, παχύνεται: nam aqua vitis à frigore, neque πήγνυται neque διορροῦται: lac non πήγνυται & διορροῦται: ab igni & πήγνυται & παχύνεται.

CCXLIIII. ARISTOTELES.

Οὐ γίνεται δὲ γάλα, πρὶν μὲν ἔγκυον γένηται, οὐδενὶ τῶν ζῴων, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ὅταν δ' ἔγκυον ᾖ, γίνεται μὲν, ἄχρηστον δὲ τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον.

Rarò prouenit lac animalibus niſi prius conceperint: ac prægnantibus ingeneratur: ſed tam primum quàm vltimum inutile.

CAESAR.

Svpra dixerat ὅταν ᾖ: nunc igitur declarat tempus, non ab ætate, ſed à fine & materia. Nam lac prægnantibus ineſt; quoniam retinentur menſtrua: raró enim prægnantibus menſtrua fluunt: rariùs ſi lac habeant: hæc eſt materia: finis autem quoniam apparatus eſt futuri alimenti.

Dixit ἐπὶ τὸ πολύ, quoniam etiam non prægnantes aliquando habeant lac: ſed id rarum, mox exactiùs hoc perſequetur. At Plinius in xi. negat bouem ante partum habere.

Dixit πρῶτον quoniam fiet coloſtratio * * * *multa deſunt.* Nota quoque locutionem πρὶν μὲν ἔγκυον γένηται, πρὶν ἢ ἔγκυον γένεσθαι.

CCXLV. ARISTOTELES.

Μὴ ἐγκύοις δ' οὔσαις, ὀλίγα μὲν ἀπὸ ἐδεσμάτων τινῶν.

E Cibis quibuſdam factum eſt, vt etiam non prægnantes aliquæ lac habuerint.

C AE S A R.

PERSEQVITVR iucundiſſimam hiſtoriam: τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ: quod nos per contrarium vertimus: νομὸ: pabulorum rationem, poſteà exactiùs videbimus.

Neſcio an Theodorus recte poſuerit, *lacteſcunt*: lacteſcit ſanguis, ſed fœmina non lacteſcit: vtitur tamen in eodem ſignificatu Plinius in XI. cap. XLI. cùm ait, aſinas prægnantes continuò lacteſcere.

Nota locutionem μὴ ἐγκύοις δὲ ὀλίγα μὲν ἀπὸ ἐδεσμάτων τινῶν: ſuprà dixit ἔνια τῶν ζώων; nunc ὀλίγα, ſine verbo. Nam ſanè eſt ὀλίγα ζῷα.

CCXLVI. ARISTOTELES.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βδαλλομέναις ἤδη πρεσβυτέραις προῆλθε, καὶ τοσοῦτον ἤδη ποιεῖ, ὥστ' ἐκθηλάσαι τὸ παιδίον.

QVinetiam fuêre mulieres vel ſeniores, quibus, cùm ſuggererentur, prouenerit lac: ac nonnullis quidem tanta vbertas, vt etiam infantē ablactarint.

C AE S A R.

ALIAM rationem ponit lacti generando attractione. Nam vis in mamellis ſi adhuc inſit, eò confluente ſanguine lac fiet: attrahetur autem ſuctu: confirmat propoſitionem hiſtoria. Nam quod factum eſt in natura, fieri poteſt: auxit παράδοξον ab ætate: auxit etiam ab officio per quantitatem, quantum ſatis eſſet infanti, non ſolùm educando, ſed etiam ablactando.

Primum ἤδη aut eſt nota temporis, olim, aliquando: aut ætatis, cùm iam eſſent ætate affecta: ſecundum ἤδη, temporis eſt:

τὸ παιδίον. Illud τὸ, non refertur ad id, quòd eſſet filius quem nutrix enixa fuiſſet. Et ſanè ambigetur, niſi referas ad βδαλλομέναις, vt ipſe infans ſit βδάλλων.

CCXLVII. ARISTOTELES.

Καὶ οἱ περὶ τὴν Οἴτην δὲ ὅσαι ἂν μὴ ὑπομένωσι τὴν ὀχείαν τῶν αἰγῶν, λαμβάνοντες κνίδην, ῥαπίζουσι τὰ οὔθατα βίᾳ, διὰ τὸ ἀλγεινὸν εἶναι. τὸ μὲν οὖν πρῶτον αἱματῶδες ἀμέλγουσι, εἶθ' ὑπόπυον, τὸ δὲ τελευταῖον γάλα ἤδη οὐδὲν ἔλαττον τῶν ὀχευομένων.

IN Oetæ montis paſcuis, quæ capellæ maris initum non admittunt, iis vbera vrticis affricant, idque violenter, vt dolorem faciant. Primum igitur cruentum emulgent, deinde ſubpurulentum: poſtremò tam lac, nihilominus quàm quæ fœtæ ſint.

C Æ S A R.

TERTIAM rationem ſimilem ſecundæ ponit: nam attractio hic & ibi. Ibi per vacuum, ſuctu enim trahitur aër, & quod ei proximum eſt: hic per dolorem: dolorem enim attrahere dixerunt antiqui. Sed quomodo id ſit intelligendum, in X. *Hiſtoriarum* diximus. Dixit *affricationem*, addidit modum *violenter*. Et cauſſam, *vt dolorem faciant*. Nam ſi leuiter attrectes, vrit tantùm: ſi acrius, etiam dolet. Itaque quod ibi ad oras venarum eſt, ſtatim emulgetur: atque exit quale eſt: tum procedente tempore ſubit coctum magis, atque magis.

τελευταῖον ἤδη. *Iam*, ſignificat perfectionem: vt *iam ſetis horrida, iam bos*: quod Theodorus omiſit. Verbum antiquum fuit *io*, non *eo*, à Græco ἴω: adhuc manent veſtigia *iui, i, ire; itum, ibo*: itaque dimiſſis concionibus Imperatores. *Ite* inquiebant *commilitones diis bene iuuantibus, curate corpora.* Et præco in funeribus, *Ilicet*. Itaque vnuſquiſque dicebat *iam*, biſyllabum: quomodo etiam Comici frequentiſſimè vtuntur etiam in aduerbio.

Oſtendit

Oſtendit precium operæ,cùm dixit, οὐδὲν ἔλαττον τῶν ὀχευομένων, vt ars prouocâtit & æquarit naturam.

Mira ſuauitas Atticiſmorum: λαβόντες κνίδην τρίβουσι τὰ οὔθατα βίᾳ διὰ τὸ ἀλγεινὸν εἶναι ſcilicet τὸ τρίβεσθαι βίᾳ τῇ κνίδῃ. Et nota λαβόντες.

ὑπόπυον Theodorus *purulentum:* nos exactiùs *ſubpurulentum.*

CCXLVIII. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἀρρένων, ἔν τε τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ ἐν ἀνθρώπῳ, ἐν ἐνίοις μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεται γάλα. ὅμως δὲ γίνεται ἔν τισιν· ἐπεὶ καὶ ἐν Λήμνῳ αἶξ ἐκ τῶν μαστῶν, οὓς ἔχει δύο ὁ ἄρρην παρὰ τὸ αἰδοῖον, γάλα ἠμέλγετο τοσοῦτον, ὥστε γίνεσθαι τροφαλίδας. καὶ πάλιν ὀχεύσαντος, τοῦ ἐκ τούτου γενομένου, συνέβαινε ταυτόν. ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα, ὡς σημεῖα ὑπολαμβάνουσιν. ἐπεὶ καὶ ἐν Λήμνῳ ἀνεῖλεν ὁ θεὸς μαντευσαμένῳ, ἐπίκτησιν ἔσεσθαι κτημάτων.

Vniuerſus ſexus maſculinus, tam cæterarum animantium quàm hominis, magna ex parte lacte caret. Quanquam quibuſdam hoc euenit vt haberent. Quemadmodum contigit in Lemno inſula, vt hircus, quæ bina illi habent vbera prope genitale, tãtum lactis daret ad mulctram, vt ex eo caſeoli fierẽt. Tum eius initu hædum generatum idem euentus eſt conſequutus. Sed hac pro prodigijs interpretantur. Quippe oraculum petenti reſponſum eſt, in Lemno futurum vt pecus amplıori fætura ſuppleretur.

CAESAR.

APPONIT rem præter naturam. Itaque videtur verboſus, neque tamen eſt. Nam videbatur ſic potuiſſe dicere. Maribus quoque aliquando euenit vt lac haberẽt: ſed ſic dixit, in maribus animalibus neque aliis, neque homini gigni lac. Scilicet hoc propoſuit pro naturæ legibus: poſteà ſubdit. In quibuſdam præter naturam, ſcilicet. Deinde texit hiſtoriam, cuius ſuauitatem nos quantum potuimus ſecuti ſumus: vel illis verbis. Hircus, quæ bina illi habẽt vbera: non rudibus auribus accipienda. Hircus enim vnus lac habuit: at omnes habent papillas. Id Theodorus non eſt aſſequutus, *quas gerit*, inquit: at ille nunc non gerit, ſed gerebat. Itaque Philoſophus ὃς ἔχει δύο ἄρρην: præterea malè *caprum* dixit; ſed hircus fuit. Caper exectus eſt: itaque neceſſariò addidit Virgilius, *vir gregis*, cùm caprum nominâſſet. Neque exectus lac dediſſet. Nam & id notandum μεθ' ἥβην ἀνδρῶσαι extitiſſe, non πρὸ τῆς ἥβης. Idem quoque Theodorus ζῶα peſſimè *beſtias* tranſtulit. Notabis αἶξ in maſculino genere: quod conſulto Philoſophus fecit, cuius naturam ad fœmineam accedere diceret.

ἐπίκτησιν κτημάτων: Theodorus: *peculij incrementum*, rectiſſimè: nos ſignatiſſimis verbis ex Virgilio, *ſi fætura pecus ſuppleuerit.*

Notanda breuitas, μαντευσαμένῳ: non appoſuit perſonam, Theodorus expleuit: & ſane videtur legiſſe ἐν Λημνίῳ ἀνεῖλεν, non autem ἐν Λήμνῳ. Sed hoc plus placet, vt locum ſignificaret: neque illi vni partem daret, ſed toti inſulæ. τροφαλίδας, *coloſtra* interpretatus eſt Theodorus. Athenæus in XIIII. nomen tantum poſuit, nec declarat quid ſit, niſi caſei genus: in X. quoque non niſi nomen ponit: in XII. appellat ex Alexide poëta τροφάλλια. Plinius in XI. ex primo lacte à partu coloſtra fieri, quæ, niſi addatur aqua, in pumicis modum coëunt duritia. Martialis in Xeniis:

Surripuit paſtor quæ nondum ſtantibus hædis
De primo matrum lacte coloſtra damus.

Ibi Domitius dicit ab Ariſtotele appellara τροφαλίδα. Plinius XXVIII. *coloſtrum eſt prima à partu ſpongioſa denſitas lactis.* Igitur non ſunt τροφαλίδες coloſtra. Nam hic dicit τοσοῦτον ἠμέλγετο ὥστε γίνεσθαι τροφαλίδας. Nihil miraculi eſſet coloſtrum factum: ſed continuationem mulctræ intellexit. Dicti ſunt à nutriendo caſeoli, quoniam lac valet ad ἀτροφίαν: τροφεῖα merces nutricum, quæ à Iuriſconſultis *nutritia* dicuntur: ſunt igitur τροφαλίδες caſeoli, quales *caſeatas* ruſtici noſtri vocant; muſtei caſeoli: ſic mox τροφαλίδας ordinarios caſeolos oſtendit fuiſſe: non primo tantùm lacte coactos. Siculas τροφαλίδας laudat ſuidas: & Athenæus.

Kk 2

CCXLIX. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ τοῖς ἀνδράσι μεθ' ἥβην ἐνίοις ἐκθλίβεται ὀλίγον. βδαλλομένοις δὲ καὶ πολὺ ἤδη ποτὲ προῆλθεν.

VIris quibuſdam poſt pubertatem exprimitur aliquantulum. Qui ſi contentiùs ſuggantur, etiam multum prodijt.

CAESAR.

NEGARAT in brutis, negarat in homine: poſuit de hirco exemplum contrarium, nunc de hominibus. Nota poſt pubertatem: quoniam meatus laxiores, & motus maior ſanguinis efferueſcentis acutiùs.

Dixit ὀλίγον, & ἐκθλίβεται: deinde dicit βδαλλομένοις, & πολύ; ſed προῆλθε, quaſi ſponte poſteà ſubſequatur.

CCL. ARISTOTELES.

Ὑπάρχει δὲ ἐν τῷ γάλακτι λιπαρότης, ἣ καὶ ἐν τοῖς πεπηγόσι γίνεται ἐλαιώδης.

INeſt in lacte pinguedo, quæ in concreto oleoſa fit.

CAESAR.

QVod ſupra omiſerat inter partes, nunc reponit: recentiores *butyroſam* vocant. Theodorus malè, *oleum prope trahit*: ſed ipſa olei natura conſtat, & euadit oleoſa.

CCLI. ARISTOTELES.

Εἰς δὲ τὸ προβάτειον ἐν Σικελίᾳ, καὶ ὅπου πλεῖον, αἴγειον μιγνύουσι.

IN Sicilia, ac ſicubi capellarum maiores ſunt greges, ouillo caprinum miſcent.

CAESAR.

NVnc ab vſu lactis eius naturam perſequitur.

CCLII. ARISTOTELES.

Πήγνυται δὲ μάλιστα, οὐ μόνον τὸ τυρὸν ἔχον πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐχμηρότατον πλεῖον ἔχον.

COït non ſolùm quod caſei habet plurimum, ſed etiam quod ſicciſſimum.

CAESAR.

SVPRA hoc quoque ponere debuit, ſtatim ab ea propoſitione, qua ex caſei ratione concretionem lactis metiebatur. Sed difficilis hæc eſt contemplatio. Nam tres cùm ſint partes in lacte. Serum aquea, butyrum aërea, caſeus terrea: qua ratione diſtinxerit τὸν τυρὸν in lacte ὑπὸ τοῦ αὐχμηροῦ dubitaretur, niſi compararet quantitatem caſei, ſiccitate caſei.

CCLIII. ARSTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν πλεῖον ἔχει γάλα, ἢ ὅσον εἰς τὴν ἐκτροφὴν τῶν τέκνων.

QVædam igitur plus habent lactis quàm quantum exigatur ad alendum ſobolem.

CAESAR.

C Æ S A R.

A Quantitate: quæ duplex eſt: prima, quantum ſatis ſit ad alendam prolem: altera qua & id agatur, & fiant caſei.

CCLIV. ARISTOTELES.

Καὶ εἰς τύρευσιν χρήσιμον καὶ ἀπόθεσιν, μάλιστα μὲν τὸ προβάτειον καὶ τὸ αἴγειον, ἔπειτα τὸ βόειον.

Vtiliſſimum ad conficiendum caſeum qui ſeruetur, ouillum lac: deinde caprinum, tum bubulum.

C AE S A R.

AGIT ſecundum membrum diuiſionis à quantitate: hoc tamen neque à quantitate verum eſt, neque à perpetuitate. Nam ouis perpuſillum dat: capella plurimum pro corporis ratione. Et ouillum celeriùs ſeneſcit, & fit cariosum: bubulum non item.

CCLV. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ ἵππειον καὶ τὸ ὄνειον, μίγνυται εἰς τὸν Φρύγιον τυρόν.

Equinum autem & aſininum admiſcetur Phrygio caſeo.

C A ES A R.

HOc quoque ſuprà debuit coniungere cum Siculo inſtituto, vbi ouillo caprinum admiſcebat.

CCLVI. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τυρὸς πλείων ἐν τῷ βοείῳ, ἢ ἐν τῷ αἰγείῳ. γίνεσθαι γάρ φασιν οἱ νομεῖς, ἐκ μὲν ἀμφορέως αἰγείου γάλακτος, τροφαλίδας ὀβολιαίας, μιᾶς δεούσας εἴκοσιν. ἐκ δὲ βοείου, τριάκοντα.

Eſt plus caſei in bubulo quàm in caprino: paſtores nanque ita aiunt. Ex quadrantali caprini fieri caſeolos obolares vno minus viginti: ex bubulo tricenos.

C AE S A R.

AB effectu veſtigat materiam ex hiſtoria paſtorum. Theodorus *fertilius caſeo bubulum:* ridicula metaphora. Idem τροφαλίδας *formagines* dixit facetè vulgari verbo: *caſeatas* noſtri vulgus vocant, vt diximus: addidit etiam, *eadem menſura.*

CCLVII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ, ὅσοις τοῖς τέκνοις ἱκανόν. πλῆθος δὲ οὐδὲν οὔτε χρήσιμον εἰς τύρευσιν, οἷον πάντα τὰ πλείους ἔχοντα μαστοὺς δυοῖν. οὐδενὸς γὰρ τούτων, οὔτε πλῆθός ἐστι γάλακτος, οὔτε τυρεύεται τὸ γάλα.

Quæ verò non plus quàm alendæ proli habent, inutile eorum lac eſt ad caſeationem. Cuiuſmodi ea ſunt quibus plures duabus ſunt mammæ. Nam ab his neq; copiam habent, neque caſei vſum.

C AE S A R.

NVnc exequitur priorẽ quantitatẽ quãtitatis. Sed perfacetus eſt, cũ dicit. quæ non plus habẽt, quàm quãtum proles poſsit ſuggere, ea copiam non habent: hoc etiã battalus diceret: negat

etiam vſum eſſe ad caſeum, vt ſuillum lac. Memineris vaccas quatuor papillas, ſed binas tantùm habere mammas.

τύρευσιν, caſeationem. Theodorus hîc addit multa: *ad reponendum commoditas*.

Notabis maximum ambitum verborum: τὰ μὲν οὖν πλεῖον ἔχει ſuprà: nunc, τὰ δ᾽ ὅσοι τοῖς τέκνοις &c.

CCLVIII. ARISTOTELES.

Πήγνυσι δὲ τὸ γάλα, ὀπός τε συκῆς, καὶ πυετία.

Cogitur lac ſucco ficulno, & coagulo.

CAESAR.

Modum affert caſei: de caſeo, vt de effectu: de lacte, vt de materia: de paſtoribus, vt de efficienti: de fine cùm appellauit τροφαλίδας ab alendo: nunc de forma duplici.

CCLIX. ARISTOTELES.

Ὁ μὲν οὖν ὀπός, εἰς ἔριον ἐξοπισθείς, ὅταν ἐκπλυθῇ πάλιν τὸ ἔριον εἰς γάλα ὀλίγον. τοῦτο γὰρ κεραννύμενον, ἐκπήγνυσιν.

Succo lana imbuta modico lacte abluitur, quod miſtum lacti ipſum cogit.

CAESAR.

Modum ab ſucco: hunc caſeum Euripides in *Cyclope* appellat ὀπίαν, vt ait Athenæus in XIIII. ab ſucco: tingitur ſucco lana, ea exiguo lacte diluitur. Id lac multo lacti inditum cogit ipſum.

Theodorus *coloſtrat* addidit, & ſignificatu abuſus eſt.

CCLX. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ πυετία, γάλα ἐστί· ἔτι γὰρ ὂν θηλαζόντων ὄντων ἐν τῇ κοιλίᾳ.

Coagulum autem lac eſt: etiamnum in lactentium ventre enim eſt.

CÆSAR.

Alterum modum cogendi à coagulo, vnde nomen. Declarat Ariſtoteles ſubſtantiam coaguli, vt effectionis rationem explicet. Nam ſi lac eſt, lac cogere poteſt: ſicut fici ſuccus lac eſt: ſed igneus vterque: omiſit autem etiam Cinaræ ſylueſtris florem qui ſanè cogit: neque Aquitani coagulo vtuntur.

Theodorus τὸ σωματικὸν γάλα, *lactis ſubſtantia*: ac peſſimè ſeparauit hoc Caput à ſuperiore: primùm quia coagulum lac eſt. Deinde quia de caſeo cùm loquitur, de coagulo loquitur. Tum quia iam iam de lacte ſermonem continuat.

CCLXI. ARISTOTELES.

Γίνεται οὖν ἡ πυετία, γάλα ἔχον ἐν ἑαυτῷ πῦρ, ὃ ἐκ τῆς τοῦ ζώου θερμότητος, πεττομένου τοῦ γάλακτος, γίνεται.

Igitur lac fit coagulum in ſe ignem habens, qui fit ex calore animalis, concocto lacte.

CAESAR.

Nunc definit coagulum addita differentia. Nam ſi coagulum eſt lac, ergo non coget lac: ſed eſt lac ignem habens. Suprà autem dixit ab igni lac cogi: non à frigore, ſed ſolui. Inde facit

facit demonſtrationem. Eſt igitur quaſi forma caſei. Inde declarat ignis illius cauſſam & ſpeciem. Neque enim ignem elementarem ſimpliciter dicit, ſed de calore animalis: at cùm calorem duplicem dicit in primo de *generatione animalium*, alterum elementarem, alterum neque ignem, neque ab igni. Tum declarat modum, quo proficiſcatur ignis ille à calore illo per concoctionem vlteriorem lactis: vt hæc ſit definitio. Coagulum eſt lac igneum in ventriculo lactantium animalium coctum ab eorum calore naturali.

Dixit γίνεται, quoniam tranſmutationem indicat: ſed melius dixiſſet τὸ γάλα γίνεται πυτία, quàm ἡ πυτία γίνεται γάλα.

Theodorus, *γίνεται, eſt*, malè. Item θερμότητι, *tepore*, malè: omiſit calorem animalis: *& caſeum traxerit*, dixit neſcio quomodo. Neque enim trahit caſeum: ſed caſeum lactis partem dixit ſuprà: non igitur trahit: neque caſeum nominat hic Ariſtoteles.

CCLXII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ πυτίαν τὰ μὲν μηρυκάζοντα πάντα, τῶν δ' ἀμφοδόντων δασύπους.

Rvminantia omnia coagulum habent. At ex iis quæ vtraque maxilla omnes dentes habent, leporum genus.

C AE S A R.

SVo more per genera diſcurrit: daſypoda hoc Capite, nomine Græco Plinius dixit. Et falſò nimis negauit leporem habere coagulum. Nam & lepus & cuniculus habent. Itaque leporum genus diximus. Quin Ariſtoteles non meminerat hoc vacare. Nam leporum & cuniculorum genus ruminat. Nam ſi dixiſſet τὰ μὴ ἀμφόδοντα, rectè hoc ſubdidiſſet: ſed camelus an coagulum habeat, ſanè neſcio.

CCLXIII. ARISTOTELES.

Βελτίων δ' ἐστὶν ἡ πυτία, ὅσῳ ἂν ᾖ παλαιοτέρα. συμφέρει γὰρ πρὸς τὰς διαρροίας ἡ τοιαύτη μάλιστα, καὶ ἡ τοῦ δασύποδος.

Qvanto vetuſtius coagulum eſt, tanto præſtantius: confert enim tum maximè alui profluuiis: quod etiam leporum generis coagulum facit.

C AE S A R.

COMPARAT coagulum ſibiipſi ab ætate: ponit vtilitatem, quam communem eſſe ait cum daſypodis coagulo. Mirum Theodorum abſciuiſſe à Plinio ſuo, vbi δασύποδα *leporem* ſimpliciter eſt interpretatus.

CCLXIV. ARISTOTELES.

Ἀρίστη δὲ πυτία ἡ τοῦ νεβροῦ.

Sed præſtantiſſimum hinnuli.

C AE S A R.

PRopter appoſitionem τοῦ, ἀρίστη, dubitabamus vtrum ad caſeum conficiendum, an ad διαρροίας referret: ſed puto referendum ad profluuia.

CCLXV. ARISTOTELES.

Διαφέρει δὲ τὸ πλεῖον ἢ ἔλαττον βδάλλεσθαι γάλα τῶν ἐχόντων γάλα ζῴων, κατά τε τὰ μεγέθη τῶν σωμάτων, καὶ τὰς τῶν ἐδεσμάτων διαφοράς· οἷον ἐν Φάσει μέν εἰσι βοίδια μικρά, ὧν ἕκαστον βδάλλεται γάλα πολύ. αἱ δὲ Ἠπειρωτικαὶ βόες αἱ μεγάλαι, βδάλλεται ἑκάστη

Mvlgetur lac plus minúſve, & ſecundum proceritatis proportionem, & pro differentia pabulorum. Etenim in Phaſide terra puſillæ buculæ ſunt, è quarum ſingulis multum lactis habetur. Ab Epiroticis autem vaccis illis prægrandibus, è ſingulis

ἀμφορέα, καὶ τούτου τὸ ἥμισυ κατὰ τοὺς δύο μαστούς. ὁ δὲ βδάλλων, ὀρθὸς ἕστηκεν, ἢ μικρὸν ἐπικύπτων, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἂν ἐφικέσθαι καθήμενος. γίνεται δὲ ζῶα [ἢ] καὶ τἆλλα μεγάλα τετράποδα ἐν τῇ Ἠπείρῳ· μέγιστοι δὲ οἱ βόες καὶ οἱ κύνες. νομῆς δὲ δέονται τὰ μεγάλα πλείστης· ἀλλ' ἔχει πολλὴν ἡ χώρα τοιαύτην εὐβοσίαν, καὶ καθ' ἑκάστην ὥραν ἐπιτηδείους τόπους. μέγιστοι δέ οἵ τε βόες εἰσὶ, καὶ τὰ πρόβατα τὰ καλούμενα Πυῤῥικὰ, τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ Πύῤῥου τοῦ βασιλέως.

quadrantal lactis ac ſemis ex vtraque mamma. Mulget paſtor rectus ſtans, aut paululum conquiniſcens: propterea quòd ſi ſedeat, attingere manu non quit. Nanque ea in terra tum aliæ quadrupedes; ſi quo alio loco magnæ, tum maximi & boues, & canes: pabuli verò egent vberioris tanta cùm ſint. Atque ea regio ſanè & multum ſufficit, & quouis anni tempore commoda ad id loca habet. Cum igitur vaſti boues ſunt, tum oues Pyrrhicæ, quod cognomentum ab rege Pyrrho traxére.

C AE S A R.

HISTORIA iucunda & candida, duas cauſſas aſſignat, pro copia, aut paucitate lactis: corporum magnitudinem, & pabuli vbertatem. Sed hîc dubitabamus. Nam in grandi corpore multum lactis, in minore minus eſſe debuit. At hîc cùm grandiorum & humiliorum hiſtoriam texit, tamen ab illis minutioribus multum lac mulgeri tradit: puto poſuiſſe exemplum, quaſi excipiens aliquid ab ea vniuerſalitate: quin potiùs Phaſiana paſcua, tam læta eſſe, vt in exigua bucula plurimum lactis creent.

More ſuo appoſuit τῶν ἐχόντων γάλα: neque ſatis habuit: addidit etiam τῶν ζώων: cùm autem αἱ μεγάλαι αἱ nobilitatem vaccarum indicat: atque aduerte locutionem, αἱ βόες, βδάλλεται ἑκάστη. Homerica enim locutio, quam Virgilius imitatus eſt.

Interea reges, ingenti mole Latinus
Inuehitur curru.

Ait quoque ἢ καὶ τἆλλα, *vbi & alia*: ſicuti ſuprà de Siculo lacte miſto ad caſeam. Latini meliùs, ſicubi alia, *ſi quiſquam eſt qui grandius ferat pecus, is eſt in Epiro.*

Non temerè poſuit egere ea pecora multo pabulo. Nam poſuit hanc differentiam inter hæc & buculas Phaſianas: in quibus parum pabuli multum creabat lactis.

Ἀλλ' ἔχει πολλὴν: aduerſatiua vſus eſt: nos per *atque*, vt

Atque illam in præceps prono rapit alueus amni: & Terentius.
Atque illis commentum placet.

Dixit toto anni tempore commoda loca. Quoniam hoc maximè confert ad proſperam valetudinem armentorum, vt mutent loca. Sic è Calabria in Apuliam: & è contrario paſtores demigrant.

Τούτου τὸ ἥμισυ, ſatis habebat dicere ἀμφορέα καὶ ἥμισυ.

Superflua eſt repetitio illa: μέγιστοι δὲ οἵ τε βόες: ſed voluit connectere orationem τῶν προβάτων: dixiſſem μέγιστοι μὲν οὖν: nos vaſtos boues diximus. Quid enim vaſtius, quàm ſi debeat paſtor ad mulgendum, ſaltem genu niteretur? & illa regio fert homines, vere homines & fortiſſimos.

Theodorus habuit in ſuo codice: πλὴν ὄντα: nos non habuimus.

CCLXVI. ARISTOTELES.

Τῆς δὲ τροφῆς ἡ μὲν, σβέννυσι τὸ γάλα, οἷον ἡ Μηδικὴ πόα, καὶ μάλιστα τοῖς μηρυκάζουσι· ποιεῖ δὲ πολὺ ἑτέρα, οἷον κύτισος καὶ ὄροβοι· πλὴν κύτισος μὲν, ὁ ἀνθῶν οὐ συμφέρει, πίμπρησι γάρ· οἱ δὲ ὄροβοι, καὶ ταῖς κυούσαις οὐ συμφέρουσι· τίκτουσι γὰρ χαλεπώτερον.

LAc certo pabulo deficit, vt herba Medica, præſertim ruminantium. Alio augetur, vt cytiſo, & eruo. Verùm cytiſus dum floret inutilis eſt, inflammat enim. At eruum fœtis adeò incommodat, vt partus reddat difficiliores.

C AE S A R.

NVNC declarat pabuli differentiam non à loco, ſed à genere plantarum. Dixit cytiſum florentem nocere, & tamen eius appetentem capellam Poëta docet.

Mira locutio σβέννυσι τὸ γάλα: quiſnam dicat humorem extingui? ignis proprium extin

extingui eſt ab humore, id eſt,tingendo interfici : eius fulgor dictus extingui,ſumpta ſimilitudine à coloribus,qui aqua eloti dicuntur extincti, tincturam amiſiſſe:Theodorus quoque *extinxit* dixit more ſuo.

CCLXVII. ARISTOTELES.

Ὅλως δὲ τὰ φαγεῖν δυνάμενα τῶν τετραπόδων, ὥσπερ καὶ πρὸς τὴν κτῆσιν, συμφέρει καὶ βδάλλεσθαι πολλὴν τροφὴν ἔχοντα.

Omnino quadrupedes voraciores, vt peculium augent, ita largiore eo pabulo, largiùs mulgentur.

CÆSAR.

ALocis, & à paſcuorum genere ſupra,nunc à quantitate per epilogum.Et ſanè è multo pabulo multum lac effici conſentaneum eſt. Itaque id lucro eſt domino. At addit id, vtiliùs & commodiùs poſſideri, imò diſpendio ſunt hero : ſed rectè intellexit durare diutiùs : *κτῆσιν* intelligit *peculium*, vnde *κτήματα*, *pecora* : ita & naturam intelligit, & ætatem.

Καὶ βδάλλεται πολλὴν τροφὴν ἔχοντα : ad βδάλλεται non appoſuit πολύ. Et ſanè debuerat vt reſponderet τῷ, πολλὴν τροφήν.

Φαγεῖν δυνάμενα : hanc poteſtatem naturæ, propenſionem intelligit, atque etiam vim. Nam vetuli greges appetunt,ſed non poſſunt ætate integra edere:icircò dixit δυνάμενα.

Theodorus *lacte fæcunda* dixit, ἀχύεις : ſed paulo commodiùs quàm ſuprà, *fertiles*.

CCLXVIII. ARISTOTELES.

Πολὺ δὲ γάλα ποιεῖ καὶ τῶν φυσωδῶν ἔνια προσφερόμενα, οἷον καὶ κυάμων πλῆθος ὀλίγον οἷ καὶ αἰγὶ, καὶ βοῒ, καὶ χιμαίρᾳ. ποιεῖ γὰρ καθιέναι τὸ οὖθαρ.

Plurimum lactis creant quadam flatuoſa ſi præbeantur in cibum : vel paucula faba, oui, capræ, boui, capellæ, diſtendit vber.

CÆSAR.

NVnc redit ad genera pabuli:ſed cum illis ſuperioribus coniunxiſſet:differt tamen : quoniam non in paſcuis ex agro petunt fabas illas, ſed è manu paſtoris, aut in alueolis : icireò dixit προσφερόμενα. Mirus vir : reddit enim rationem, cùm poſuit flatuoſis creari lac. Nam & genitale ſemen creant, vt cepæ, caſtaneæ : fabæ : auxit ſententiam cùm dixit ὀλίγον : ſed iucundo ornatu expoliuit, cùm addidit πλῆθος : nam ea vox ſola poſita multitudinem ſignificat. Theodori verò codex ὀλίγον non habet : ſed ponendum eſt.Nam certo hoc ſcimus,modicis fabis plurimum lactis fieri.Et cùm dixiſſet flatuoſa in plurali,& vnius tantùm exemplum ferret, dixit οἷον.

Suauiſſima narratio ποιεῖ καθιέναι τὸ οὖθαρ : nos ex Poëta, *diſtendit vber*.

Diſtinxit αἶγα ab χιμαίρᾳ : illam *capram*, hanc *capellam* diximus ex Virgilij imitatione, qui χίμαιραν Theocriti ſic expreſſit, quod & doctiſſimus Theodorus animaduertit : ſed tamen cùm eiuſdem ſint ſpeciei nihilo differentis, videtur rei non nominis repetitio. Quod ſi abſurdum eſt philoſopho nomen repetere in re diuerſa, quæ dicitur æquiuocatio, multò turpius hoc fuit: ſed intellige philoſophum diligentiſſimum, qui nihil fruſtra ponit. Ita oratio ereſcit : nam χίμαιρα annicula capella eſt : cuius vber mirum eſt diſtendi æquè, atque prouectiori : tanta fabarum vis eſt. Verùm diſpoſitio nominis commodior fuiſſet, ſic:oui, boui, capræ, capellæ : fuiſſet enim oratio efficatior.

CCLXIX. ARISTOTELES.

Σημεῖον δὲ τοῦ γάλα πλεῖον γενήσεσθαι, ὅταν πρὸ τοῦ τόκου τὸ οὖθαρ βλέπῃ κάτω.

Futura lactis copia deprehenditur demiſſione vberis ante pariendi tempus.

CAESAR.

Digitized by Google

CÆSAR.

NON ab re hoc ponit. Nam quanquam ad agricolam & œconomum potius pertinet vt rei prouideat familiari, tamen philoſophus ipſis omnibus hæc atque alia fundamenta iacit. Præterea eius intereſt docere, locorum apparatum.

Βλέπῃ κάτω, metaphora βλέπῃ, ſicut dicimus montes ſpectare in Occidentem. Et ſanè vbera ſemper deorſum ſpectant. Itaque maluimus *demiſſionem* dicere.

Signum autem animaduertunt paſtores, & habet rationem. Nanque ſi fœtu iam grandi & multum attrahente alimenti inflentur vbera, fore vt plurimum materiæ ſuppetat ad lac conſentaneum eſt.

CCLXX. ARISTOTELES.

Γίνεται δὲ πολὺν χρόνον γάλα ὅσα δὶς ἔχουσιν, ἂν ἀνόχευτα διατελῇ, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχωσι· μάλιστα δὲ τῶν τετραπόδων πρόβατα. ἀμέλγεται γὰρ μῆνας ὀκτώ.

PErgunt habere lac diu, ſi neque coëant, & bene tractentur. Ac præter cæteras quadrupedes oues ipſæ: octo nanque menſibus ad mulctram eunt.

CAESAR.

ETIAM alias cauſſas habendo lacti adducit: vnam explicat clarè: ne coëant: altera multa continet τὰ ἐπιτήδεια: neque enim ſolum pabulum ſignificat, ſed etiam ſi habeant loca accommodata quibus vitent frigus, æſtum, ſi molliter cubent. Cum enim latiſſima huius vocis ſpatia ad ſignandum ἀεὶ ἐπὶ τῇδε ἢ τῇδε: ſic apud Demoſthenem in oratione contra *Timocratem*: pro re familiari ponit Ariſtoteles II. Oeconomicorum. Hiſtorici non ſolùm commeatum, ſed etiam omnem belli apparatum interdum. Itaque vt ea omnia comprehenderemus diximus, *ſi bene tractentur.* Nam Theodorus defectus eſt ea amplitudine ſignificandi, cùm dixit, *paſtum copioſum*: neque enim ſatis eſt.

Idem non intellexit vim verbi, *edunt*. Elugere eſt luctum finire, verbum Ciceronis. Euirare, virilitatem finire. Eiurare finire ſacramentum. Edurare finire durationem: ſic enodum dicimus. Ergo lac cùm edurat, non durat: tanto igitur minus diu durat. Herodotus in *Euterpe* ſic videtur locutus ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, *cùm enapularint*, id eſt ceſſarint. Et Ariſtoteles in v. Hiſtor. ἀπολήγουσι, id eſt *ceſſant parere*: : ſicuti dicit Liuius, *debellatum eſt*.

CCLXXI. ARISTOTELES.

Ὅλως δὲ τὰ μηρυκάζοντα, γάλα πολὺ, καὶ χρήσιμον εἰς τυρείαν ἀμέλγεται.

OMnino autem quæ ruminant, & multum lactis habent, & ad caſeorum confectionem vtile.

CAESAR.

GENERE lactis copiam: τυρείαν dixit quod ſuprà τύρευσιν: *olinitatem* veteres olei copiam dixere. Caſeitatem ſi dicas tu philoſophus, abſtractum caſei intelligas, & ideam ipſam: at lac materia eſt, non forma.

CCLXXII. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ Τορώνην αἱ βόες ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ τόκου διαλείπουσι, τὸν δ᾽ ἄλλον χρόνον πάντα ἔχουσι τὸ γάλα.

AD Toronam bobus paucis diebus ante partum deficit lac: cæterùm perpetuò habent.

CAESAR

CAESAR.

DE ouillo pecore in vniuerſum : de bubulo priuatim ad Toronam : etiam Aruernis id contigit. Eſt autem Torona oppidum Thraciæ : aliud quoquè eiuſdem nominis in Troade:vtraque regio pabuli fertilitate commendata.* * * falſum itaque eſt quod ſuprà de ouibus dixit, μάλιστα δὲ τῶν τετραπόδων προβάτα: nam hæ boues pene ſemper habent. Τὸν ἄλλον χρόνον, non potuimus meliùs exprimere, *ceterùm.*

CCLXXIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ γυναικῶν τὸ πελιδνότερον γάλα, βέλτιον τῶ λευκῶ τοῖς τιθηνουμένοις.

LIuidius lac muliebre præſtantius candido alendis infantibus.

CAESAR.

PRiuatim nunc de muliebri : præſcribit à fine,nutriendi ſcilicet. Indicium ſumit à colore:candidiſſimo præfert fuſciuſculum.Nam caſeatius eſt candidum. Itaque ſubdit.

CCLXXIV. ARISTOTELES.

ΚΑὶ αἱ μέλαιναι τῶν λευκῶν ὑγιεινότερον ἔχουσι.

ET fuſcarum mulierum, ſalubrius eſt quàm candidarum.

CAESAR.

AVt eſt cauſſa,aut ſaltem cauſſa media. Nam aut quia ſunt fuſcæ, fuſcam generant, aut quæ natura eas fuſcas fecit,confecit & lac. Ergo tandem ſubdit quare ſit ſanius.

CCLXXV. ARISTOTELES.

ΤΡοφιμώτατον μὲν οὖν, τὸ πλεῖστον ἔχον τυρόν.

MAximè nutrit quod plurimum caſei.

CAESAR.

HIc declarat candidum,& eius vtilitatem: tum ſubinfert.

CCLXXVI. ARISTOTELES.

ΥΓιεινότερον δὲ τοῖς παιδίοις, τὸ ἔλαττον.

SEd ſalubrius infantibus eſt, id quod minus habet.

CÆSAR.

RAtio eſt,quia minus obſtruit, minus calculi gignit,faciliùs concoquitur.

CAPVT

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM,

De Semine Genitali.

CCLXXVII. ARISTOTELES.

Σπέρμα δὲ προΐεται τὰ ἔχοντα αἷμα ἅπαντα.

Semen genitale emittunt, quæcunque ſanguine concreta ſunt.

CÆSAR.

Vltimvs omnium humor eſt lac, etiam poſterius genitura: tamen genituræ hiſtoriam poſtpoſuit: propterea quòd lac non ſolùm eſt pars indiuidui gerentis lac: ſed etiam eſt futurum pars indiuidui lactentis propter ipſum indiuiduum. At genitura licet ſit horum vtrunque, atque etiam pluſquam pars futuri, tamen eſt propter ſpeciei conſeruationem: facit enim ex ſe indiuiduum propter ſpeciem: lac autem conſeruat indiuiduum propter ipſum. Præterea ignorius eſt lac quàm genitura: poſtremò Ariſtoteles negat ſemen eſſe, aut fieri quippiam animalis.

Dixit σπέρμα, vt genus poneret ad γονὴν καὶ θορόν. Et ſignate dixit προΐεται, non ſolùm habent, vt oſtenderet excrementum eſſe, neque neceſſariò contineri, & neceſſariò expelli.

Moderanda oratio τὰ αἷμα ἔχοντα ad mares. Nam fœminis negat ſemen eſſe, ſed aut ſaliuam, aut nihil, ſed menſtrua.

CCLXXVIII. ARISTOTELES.

Τί δὲ συμβάλλεται εἰς τὴν γένεσιν, καὶ ὅπως, ἐν ἄλλοις λεχθήσεται.

Verùm quid quóque modo conferat ad generationem, alio dicetur loco.

CÆSAR.

Vbi de generatione animalium loquitur, & in x. Hiſtoriarum: nam hîc non eſt locus diſputandi, ſed narrandi.

Dixit, λεχθήσεται, & alibi frequentiſſimè præterito vtitur tempore, quod poteſt facere abſolutis ſuis libris. Nam in quouis eorum iam dictum eſt.

CCLXXIX. ARISTOTELES.

Πλεῖστον δὲ κατὰ τὸ σῶμα ἄνθρωπος προΐεται.

Plurimum pro corporis modo emittit homo.

CÆSAR.

Nescio an verum ſit. Nam quæ nulla generant, plus emittere veriſimile eſt. Et catellum nos vidimus eluſum à maiore cane ad cuius naturam attingere non potuiſſet, tantum emiſiſſe, quantũ non duo homines: qui vnius modo hominis nõ eſſet pars triceſima.

ARISTO

CCLXXX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τῶν μὲν ἐχόντων τρίχας, γλίσχρον· τῶν δ' ἄλλων ζώων, οὐκ ἔχει γλισχρότητα.

Quæ animalia pilos habent ijs ſemen viſcidum eſt, aliis non ita.

CAESAR.

AB eo quod ſubſtantiam Medici vocanr, aëreum neſcio quid ponit in ſemine, ſed non omni: γλίσχρον eſt lubricum: etiam nunc Galli ita loquuntur. Theodorus *lentorem*: nos *viſciditatem*: verùm etiam auium viſcidiſſimum eſſe ſcimus nos, intercepto initu Gallinacei.

CCLXXXI. ARISTOTELES.

Λευκὸν δὲ πάντων· ἀλλ' Ἡρόδοτος διέψευσται τοὺς Αἰθίοπας προϊέναι μέλαιναν γονήν.

Candidum omnibus eſt.: At Herodotus falsò ſcripſit Æthiopûm genituram atram eſſe.

CÆSAR.

A Colore: eſt enim ſanguis ſpumeus. Herodotus autem in *Thalia* hoc dicit, & de Æthiopibus, & de Indis: οὐκ ἔστι λευκὴ, ἀλλὰ μέλαινα κατάπερ τὸ χρῶμα. τοιαύτην δὲ Αἰθίοπες ἀπίονται θορήν: vbi & hominibus attribuit θορὸν non ſolùm piſcibus, vt ſuprà diximus, & fœminino flexu vocat.

CCLXXXII. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ σπέρμα ἐξέρχεται μὲν λευκὸν καὶ παχὺ, ἂν ᾖ ὑγιεινόν· θύραζε δ' ἐλθὸν, λεπτὸν γίνεται καὶ μέλαν.

Omnis genitura, ſi ſana ſit, exit candida & craſſa: vbi verò exierit, attenuatur & nigreſcit.

CAESAR.

Refutata ſententia Herodoti ſubtiliſſimè, vt omnia, ponit rationem qua falli potuit Herodotus. Nam omnis genitura, inquit, poſtquam exierit, nigreſcit: addit aliam doctrinam: attenuatur, inquit, cùm prius fuerit craſſa: rationem non ponit: nos ponemus. Nanque candor à partibus aëreis eſt: eis reſolutis aqueæ manent: itaque fumat: itaque ſoluitur ab aëris vi: par natura huic, vt euentus, atque lacti. Nanque lac frigore ſoluitur in ſerum, ita ſemen genitale: nam aëris tepor longè minor eſt, quàm calor animalis. Itaque ſubdit quod ſequitur: nam vna propoſitio ex alteta pendet.

Theodorus malè addidit, *hoc*: quaſi de Æthiopico tantùm: ſed non eſt τόδε: ſed τὸ δέ. Idem eſt atque ἅπαν.

CCLXXXIII. ARISTOTELES.

ἘΝ δὲ τοῖς πάγοις οὐ πήγνυται, ἀλλὰ γίνεται πάμπαν λεπτὸν καὶ ὑδατῶδες, καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὸ πάχος. ὑπὸ δὲ τοῦ θερμοῦ πήγνυται καὶ παχύνεται· καὶ ὅταν ἐξίῃ χρονίσαν ἐν τῇ ὑστέρᾳ, παχύτερον ἐξέρχεται, ἐνίοτε δὲ ξηρὸν καὶ συνεστραμμένον.

Neque frigore concreſcit, ſed tum color, tum craſſities penitùs in aqua diluitur tenuitatem. At à calore cogitur & craſſeſcit. Sic etiam cùm aliquanto poſt tempore è matrice elapſum ſit, exit craſſius. Interdum verò etiam ſiccum atque contortum.

CAESAR.

A FRIGORE non concreſcere ait, ſed à calore : duplicem calorem aſſignat, aëris, & matricis : duplicem quoque denſationem in aëre calido concretionem, & incraſſationem. In matrice autem, eti[illegible]n tertiam, ſiccum : etiam quartam, contortum. Nam coactum in ſiccam quaſi quandam membranam contorquetur.

CCLXXXIV. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ μὲν γόνιμον, ἐν τῷ ὕδατι χωρεῖ κάτω· τὸ δ' ἄγονον διαχεῖται.

Fœcundum ſemen in aqua ſubſidit, infœcundum diſſoluitur.

CAESAR.

NVNC finis propter quem creatum eſt indicia tam boni quàm mali : ita addit etiam aliam affectionem pondus, ſcilicet, poſt ſuperiores, candoris, ſpiſſitudinis, & viſciditatis.

χωρεῖ κάτω, *ſubſidit*. Theodorus, *delabitur*, minus tutò: nam delabitur Linter Tridento Veronam, at non demittitur in profundum : etiam infœcundum fuſum Tridenti delaberetur Veronam verſus. Itaque coactus eſt addere, *ſubſidit* : ſed χωρεῖ eſt *cedit*, κάτω *deorſum* : igitur verum verbum *deſcendit*.

Idem διαχεῖται *diffunditur*, rectiſſimè: addit, atque *exoleſcit*, minùs rectè: nanque ſupernatat in olei modum, vt ſemper aliquid ſui retineat.

CCLXXXV. ARISTOTELES.

Ψευδὲς δ' ἐστὶ καὶ ὅπερ Κτησίας γέγραφε περὶ τῆς γονῆς τῶν ἐλεφάντων.

Falſum & id eſt quod ſcripſit Cteſias de elephanti genitura.

CAESAR.

HOC debuit apponere : ſed interiêre Cteſiæ mendacia. Neque extant niſi in aliorum libris.

FINIS LIBRI TERTII.

Digitized by Google

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ τὸ Δ.

ARISTOTELIS HISTORIÆ DE ANIMALIBVS Liber IV.

CAPVT PRIMVM,

De Animalibus quæ non ſunt ſanguine conſtituta, & eorum generibus.

I. ARISTOTELES.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐναίμων ζώων, ὅσα τε κοινὰ ἔχουσι μόρια, καὶ ὅσα ἴδια ἕκαστον γένος, καὶ τῶν ἀνομοιομερῶν καὶ τῶν ὁμοιομερῶν, καὶ ὅσα ἐντὸς, καὶ ὅσα ἐκτὸς, εἴρηται πρότερον. περὶ δὲ τῶν ἀναίμων ζώων νῦν λεκτέον,

SAnguine concretorum partes animantium, quæ vnicuique generi eſſent, tum communes, tum propriæ, vel conſimiles, vel condiſſimiles, & interiores, & exteriores, ſuperioribus libris enarrata ſunt. De iis igitur animalibus, quæ non ſunt ſanguine conſtituta, deinceps dicendum eſt.

CÆSAR.

DIVISERAT in hæc ſumma duo genera componentem materiam ſecutus. Nam ſi formas ſpectes, longè magis quædam quibuſdam contrarij generis, quàm aliqua eiuſdem inter ſe: vt ſepia os intus habet ſicut nos, at oſtreæ, extra. Mouentur maxima pars motu ingreſſionis: hoc eum nobis commune habent, & ab ſtabilibus toto eo differunt. Edunt ſonum aliquæ: maxima pars muta eſt. Volant multæ, hoc etiam aues, quæ ſanè conſtant ſanguine: non volant lumbrici. Multa alia ad eum modum intelligas. Recolligit igitur partes per Capita tria: communes & proprias: conſimiles & condiſſimiles, interiores & exteriores. Hinc ſatis liquet, Theodotum aliis locis Capita malè ſecuiſſe. Nanque ipſe inde incepiſſet, vbi incipit alius hiſtoriam: hanc autem ἀνακεφαλαίωσιν ſuperiori Capiti applicuiſſet.

Hiſtoriæ prolixitas fecit, vt libro conderet eam ſeparato. Ego tamen eum ſuperioribus vnico libro pertractâſſem. Et de ſenſibus hoc libro vbi dicere inſtituit: eam partem alterius libri initium poſuiſſem.

Meminimus alibi ἔναιμα non poſſe exprimi niſi ambiguè per illa verba *habentium ſanguinem.* Nanque habet ſanguinem etiam culex ſtatim à ſuctu: at ἔναιμον non eſt: quia in alueo corporis, non in corpore habet.

II. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ γένη πλείω. ἓν μὲν, τὸ τῶν καλουμένων μαλακίων· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα ἄναιμα ὄντα, ἐκτὸς ἔχει τὸ σαρκῶδες, ἐντὸς δὲ τὸ στερεόν, καθάπερ καὶ τὰ ἔναιμα [τῶν ζώων,] οἷον τὸ τῶν σηπιῶν γένος.

Eorum genera plura ſunt: vnum quod appellant Molluſcum. Eiuſmodi ſunt quæ cùm careant ſanguine, extrinſecùs habent carniforme corpus, intus autem firmum: quemadmodum ea quoque quæ ſunt ſanguine compoſita: quale eſt ſepiarum genus.

C Æ S A R.

PONIT diuiſionem per genera quatuor,quæ omnia tamen vna communitate circumſcribit:duritia, ſcilicet: ſed aut ea, aut loco variatis, variauit quoque genera. Nam durum ſi intus ſit: primum conſtituit genus: ſi extra, duo: ſed diuerſa propter eius diuerſitatem: ſi toto corpore,quartum.

Nota tamen hoc primum genus poſitum eſſe à maiori parte. Nam aliquæ ſpecies intus illud durum non habent: neque enim polypus. Sed circa caput aliquid neque oſſeum, ſed cartilagineum: neque omnes ſpecies,ſed quædam tantùm: neque ſemper, ſed vetuli duntaxat: prætereà nautilus concha tegitur extima, intus nihil oſſis habet: ſic intelligas, non eſſe ſatis hanc diuiſionem: neque enim omnia comprehendere. Nam neque vrticas, neque ſpongias. Hoc quintum genus eſſe debuit,quod duritiem, neque toto corpore miſtam, vt inſecta, neque ſeparatam, vt reliqua, vel intus, vel extra haberet: ſed totum eſſet molle,& carneum.

Σαρκῶδες, *carnem mollem*, dixit Theodorus, malè: ſed *carnaceam pulpam*, diceret. Idem στερεὸν, *ſolidum*, malè: nam ſolidior eſt caro ſepiæ quàm os: ſolidum enim eſt compactum: at ſepiæ os eſt ſpongioſum. Durum & firmum hîc ſignificat: ſolida eſt charta hæc, at non eſt στερεά: neque enim poteſt aliquid ſuſtinere: ἐφ' ᾧ ἵσταται τὰ ἐρειδόμενα, quòd eſt oſſis finis proprius. Sic firmum à ferendo: meliùs tamen vt puto erit στερεὸν quaſi in quo στῆ τὸ ῥέον, ἵστησι τὰ ῥέοντα: vnde etiam στέῤῥον inuenitur: vbi extant veſtigia corruptionis.

III. ARISTOTELES.

Ἓν δὲ, τὸ τῶν μαλακοστράκων· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τὸ μὲν στερεὸν ἐκτὸς ἔχουσιν, ἐντὸς δὲ τὸ μαλακὸν καὶ σαρκῶδες· τὸ δὲ σκληρὸν αὐτῶν ἐστιν οὐ θραυστὸν, ἀλλὰ φλαστόν. οἷον ἐστὶ τὸ τῶν καράβων γένος, καὶ τὸ τῶν καρκίνων.

Alterum eſt cruſtatorum: hæc firmas partes ſuas extimas habent, intus autem carneam mollitiem. Partes quoque illæ firmæ,non potius frangi,quàm diſiici compreſſæ, dici debent. Eiuſmodi ſunt locuſtæ & cancri.

C Æ S A R.

ALTERVM genus à cruſta, cuius affectionem ponit non frangi ſed elidi: φλαστὸν:quoniam non ita vehementer reſiſtat. Ariſtophanes interdum pro eo quod eſt *mordere cum ſonitu*: interdum pro *pulſare*,aut *verberare*: etiam pro eo quod eſt *allidere* inuenias: ſed *elidere* plus eſt.*Collidere* autem aliquanto minùs: colliduntur inter ſe vndæ & ſaxa neque hæc rumpuntur: vnde apud Ouidium ſemel atque iterum, *ſymplegades eliſæ*.

Hoc quoque ſecundum genus patitur obtrectationem: eiuſdem enim generis ſunt limaces tecti & nudi.

IV. ARISTOTELES.

Ἓν δὲ, τὰ ὀστρακόδερμα· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὧν ἐντὸς μὲν τὸ σαρκῶδές ἐστιν, ἐκτὸς δὲ τὸ στερεὸν, θραυστὸν ὂν καὶ κατακτὸν, ἀλλ' οὐ φλαστόν. τοιοῦτο δὲ τὸ τῶν κόχλων, καὶ τὸ τῶν ὀστρέων γένος ἐστί.

Tertium teſtaceorum eſt: his intus eſt carnacea pars, foris firma. Quæ & flexu frangi, & ictu rumpi, compreſſione diſiici non poſſunt. Quale genus concharum & oſtrearum eſt.

C Æ S A R.

TERTIVM genus à ſecundo non differt niſi duritia,ita vt ſuperius cruſta tegat Plinius, hoc teſta. Nam ὄστρακον ductum eſt, παρὰ τὸ ἔχειν τὴν στερεότητα τοῦ ὀστοῦ: additum μαλακὸν mollit ſignificatum. At ὀστρακόδερμα, tollit rem δέρματος, & ponit nomen vt locum ſignificet,quem ὄστρακον occupat. Itaque *ſiliceam teſtam* Theodorus cùm addidit,omnia contaminauit. Neque enim telinæ,aut conchæ ſilicis obtinent duritiam.

Θραυστὸν *fragile ex flexu*: vt lignum facimus:adductis enim capitibus frangimus:κατακτὸν *ruptile ictu*:vt ſilice,ſaxo porci caput cùm feriebant feciales. At compreſſione digitorum non diſiiciuntur ferè.

V. ARI

V. ARISTOTELES.

Τέταρτον δὲ, τὸ τῶν ἐντόμων, ὃ πολλὰ καὶ ἀνώνυμα εἴδη περιείληφε ζώων. ἔστι δ' ἔντομα, ὅσα κατὰ τοὔνομα ἐστὶν ἐντομὰς ἔχοντα, ἢ ἐν τοῖς ὑπτίοις, ἢ ἐν τοῖς πρανέσιν, ἢ ἐν ἀμφοῖν· καὶ οὔτε ὀστῶδες ἔχει κεχωρισμένον, οὔτε σαρκῶδες, ἀλλὰ μέσον ἀμφοῖν. τὸ σῶμα γὰρ ὁμοίως καὶ ἔσω καὶ ἔξω σκληρὸν ἐστιν αὐτῶν.

QVartum genus inſectorum eſt, quo multa ſpecies ſine nomine continentur. Inſecta ſunt, quæ vt nomen indicat, ſecturas habent, aut partibus ſuperioribus, aut inferioribus, aut vtriſque. Quæque neque carnea: neque oſſea ſeorſum diſpoſita parte quapiam conſtituta ſunt, ſed media quadam natura conſtant. Eorum nanque corpus intus foriſq; æquè durum eſt.

CAESAR.

QVARTVM genus ponit: deinde magnitudinem eius: tantam verò, vt multæ ſpecies nominibus careant. Hoc dicit ne quis obiiciat, ab eo quicquam prætermiſſum. Nomen generis deinde: deinde nominis rationem triplicem, à duabus partibus duplicem: ab earum communi occupatione vnam: deinde declarat ſubſtantiam firmitatis & mollitiæ: verùm laxa nimis oratione complexus eſt. Nam & molliſſima intus ſunt quædam, & cutis vice quiddam habent: & alia duriſſimis partibus, atque etiam quàm ſint cruſtæ cochlearum durioribus, vt tauri, ſcarabei cornua ſunt. Et extimæ alæ quibuſdam φλοιώδεις, cæterum corpus non item. Quædam omnium animalium tota molliſſima, vt lumbrici: ſed vt ſuprà diximus ad maiorem partem reſpexit Philoſophus.

VI. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἔνια καὶ ἄπτερα, οἷον ἴουλος, καὶ σκολόπενδρα· καὶ πτερωτὰ, οἷον μέλιττα, καὶ μηλολόνθη καὶ σφήξ.

EOrum quædam ſine alis ſunt, & Iulus & Centipeda: quædam alata, vt apes & ſcarabeus, & veſpa.

CÆSAR.

QVarti generis ſpecies vltimo loco poſiti, primo loco neſcio cur exequatur. Iulum, alicubi Italia *triremem* appellat & ſcolopendræ ſimilis eſt.

VII. ARISTOTELES.

Καὶ ταὐτὸ δὲ γένος αὐτῶν ἐστι καὶ πτερωτὸν καὶ ἄπτερον· οἷον, μύρμηκές εἰσι καὶ πτερωτοὶ καὶ ἄπτεροι, καὶ αἱ καλούμεναι πυγολαμπίδες.

IDem quoque genus & alatum eſt, & alis caret, vt formica, & cicindelæ: nanque ex his quædam volant, quædam alas nullas habent.

CAESAR.

IN eodem genere eandem differentiam agnoſcit. Eſt ſanè res vehementer iners cicindela ſine alis. Neque aut ſæpè, aut citò mouetur vbi ſemel locum ceperit. πυγολαμπίδας vocat Ariſtoteles à fulgore clunis: *fulgiclunes* faceta vox erit: πυροπύγας etiam Græcè finxeris ſi voles. *Noctiluca* Diana dicitur: ſed & huic beſtiolæ conueniet. Item locuſtæ quædam alas habent, quædam nullas.

CAPVT SECVNDVM.

De Mollucis, & eorum partibus, ac differentiis.

VIII. ARISTOTELES.

Τῶν μὲν οὖν μαλακίων καλουμένων, τὰ μὲν ἔξω μόρια, ταῦτά ἐστιν. ἓν μὲν, οἱ καλούμενοι πόδες· δεύτερον δὲ, τούτων ἐχομένη ἡ κεφαλή· τρίτον δὲ, τὸ κύτος, ὃ περιέχει πᾶν τὸ σῶμα, καὶ καλοῦσιν αὐτὸ κέλυφόν τινες οὐκ ὀρθῶς καλοῦντες. ἔτι δὲ πτερύγια κύκλῳ περὶ τὸ κύτος. συμβαίνει δ' ἐν πᾶσι τοῖς μαλακίοις, μεταξὺ τῶν ποδῶν καὶ τῆς γαστρὸς εἶναι τὴν κεφαλήν. πόδας μὲν οὖν ὀκτὼ πᾶν ἔχει, καὶ τούτους δικοτύλους πάντας, πλὴν ἑνὸς γένους πολυπόδων. ἴδια δ' ἔχουσιν αἵ τε σηπίαι, καὶ αἱ τευθίδες, καὶ οἱ τευθοὶ, δύο προβοσκίδας μακρὰς ἐπ' ἄκρων, τραχύτητα ἐχούσας δικότυλον, αἷς προσάγονταί τε καὶ λαμβάνουσιν εἰς τὸ στόμα τὴν τροφήν· καὶ ὅταν χειμὼν ᾖ, βαλλόμεναι πρός τινα πέτραν, ὥσπερ ἀγκύρας, ἀποσαλεύουσι. τοῖς δὲ πτερυγίοις, ἃς ἔχουσι περὶ τὸ κύτος, νέουσιν. ἐπὶ δὲ τῶν ποδῶν αἱ κοτυληδόνες ἅπασιν εἰσίν.

MOLLVCORVM *partes exteriores hæ ſunt: vna quam vocant pedes. Altera quæ his hæret, caput. Tertiam appellant alueum, quo totum corpus continetur. Hoc minus rectè nonnulli è Græcis* κέλυφον, *id eſt* putamen, *appellârunt. Huic pinnula circum diſpoſita ſunt. Conuenit omnibus mollucis inter pedes & ventrem vt caput ſitum ſit: pedes octonos omnes habent, binis in ſummo acceptabulis, excepto vno genere polyporum. Priuatim habent ſepiæ, & loligines, & loligi duas proboſcides longas; quarum extrema gemino acceptabulo aſpero prædita ſint: quibus admotis ad os cibum capiunt: iactiſq́; ad ſaxum quaſi anchoris, coorta tempeſtate in ſalo fluitant: pinnulis quas circum alueum dicebamus, nant. In ſummo pedum omnibus inſunt acceptabula.*

CAESAR.

HÆc hiſtoria non eget enarrationis: addidit, οἱ καλούμενοι πόδες: quoniam non ſunt pedes veri. Neque enim his ingrediuntur vt Cancri: quin polypus cùm in ſiccum exit, non ingreditur: ſed proiectis bracchiis acceptabulo apprendit ſolum: tum eo trahit corpus.

Reprehendit eos qui κέλυφον quaſi *putamen*, *alueum* appellârunt. Pro illis ſtat ratio, quoniam more putaminis omnia ambiret. Contrà eos, quia putamen durum eſt, & eſculentum intus habet: at in his contrà. Illud molle & durum continet. Malè putauit Theodorus emendare κεφαλὴν & vertit *caput*. Nam quod eſſet hoc caput quod & genitale haberet? in vulgatis exemplaribus κέφαλον legitur. At nos germanam lectionem putamus κέλυφον, quemadmodum eius & veſtigia apparent in antiquo Scaligeræ Bibliothecæ codice, & ratio ſuadet: in Cancris enim κέλυφον optimè dicas.

Theodorus bracchia τοὺς πόδας ſecutus Plinium & vſum eorum: ſed non omnibus præhendunt, ſed paucioribus tantùm: crura rectiùs diceremus. Nam laxè nimis locutus eſt philoſophus, qui pedes dixit: pes enim potiùs ſit ipſum acceptabulum, pars ſcilicet ima cruris.

Ἀποσαλεύουσι *ſtabiliunt* Theodorus: nos *in ſalo fluitant*. Cæſarem & alios ſecuti: poſſumus etiam dicere, *in ſalo ſunt*: βαλλόμεναι *adhærentes*, idem: ſed philoſophus imitatus eſt iactum anchorarum. Nam & ipſa iactant bracchia. Binum autem acceptabulum in ſingulari puto non poſſe dici, vt idem poſuit: addidit quoque de ſuo, *ductu perpetuo*, & falſum eſt: perpetuum eſt quod totum tractum explet: at acceptabula in ſummo tantùm ſunt.

IX. ARISTOTELES.

Ὁ μὲν οὖν πολύπους, καὶ ὡς ποσὶ, καὶ ὡς χερσὶ, χρῆται ταῖς πλεκτάναις. προσάγει μὲν οὖν ταῖς δυσὶ, ταῖς ὑπὲρ τοῦ στόματος· τῇ δ' ἐσχάτῃ τῶν πλεκτανῶν, ἣ ἐστιν ὀξυτάτη τε καὶ μόνη ὑπόλευκος αὐτῶν, καὶ ἐξ ἄκρου δικρόα (ἔστι δ' αὐτὴ ἐπὶ τῇ ῥάχει· καλεῖται δὲ ῥάχις τὸ λεῖον, οὗ πρόσθεν αἱ κοτυληδόνες εἰσί) ταύτῃ δὲ τῇ πλεκτάνῃ χρῆται ἐν ταῖς ὀχείαις.

Polypus bracchia ſua ad officium tum manuum, tum pedum accommodat. Nanque duobus quæ ſupra os habet,iis admouet ori cibum. At quod omnium poſtremum eſt,eo vtitur ad coitum. Eſt autem inter cætera acutiſſimum & ſolum obalbidum, & mucrone duplici, ſinu cauo, & ſitum ſuper dorſo: vocatur autem dorſum hic,pars ea laeuis à qua bracchia prorſum prodeunt.

CÆSAR.

NVNC priuatim de polypi bracchiis, vſu, ſitu,figura & colore. Nam primorum officium eſt & ingredi, quod alibi declarat, & cibum capere quod hîc dicit: poſtremum eſt ad coitum. Prudentiſſimè figuram dixit ὀξυτάτην: ex vſu enim ſi pro veretro vtitur, vt ſit acutiſsimum, ad ingrediendum ſcilicet. Tum declarat quid hîc intelligat ῥάχιν, quoniam valde differt ab alijs ῥάχεσι. Cùm autem duplicem vſum bracchiorum dicere inſtituiſſet, excepit ſermonem & variauit in poſtrema, ac tranſtulit ad officium venereum. πλεκτάνας verò dixerunt à complexu.

χρῆται, interpretati ſumus *officium.*. Nam χρεία vſus eſt: at officium nonne dicitur id quod ex vſu fit? Omne enim officium vtile eſt: omne enim honeſtum vtile, omne autem officium honeſtum. Itaque περὶ χρείας μορίων librum Galeni interpretati ſumus, *de officio partium* Quod quibuſdam cùm non placeret, ſed potius dicerent *vſum*, quoniam Copus & Linacer ita tranſtuliſſent, ſuorum ingeniorum ſeruitutem indicârunt. Neque enim rectè dicetur animal vti ſua carne ad explendum caua corporis. Nam vſus dicitur conſiſtere in actione non in poſſeſsione. Poſsidemus multa tela, non omnibus vtimur nunc. Non poteſt dici homo vti ſuo ſanguine: ſed natura dicitur vti eo ad finem hominis: vſus igitur paſsiuè ſonat. At officium actiuè. Itaque officium capitis, memoriam tenere; cordis, vitam ſuſtentare: carnis, explere: ſanguinis accipere formam carnis: quod quanquam paſsio quædam eſt: tamen officij quoque nomine ſignatur: vt videre eſt oculorum, ſeruorum ſeruire & poſsideri.

Poſuit προσάγει abſolutè ſine caſu.

δικρόα *biſurcato* Theodorus malè: nam ſinum voluit dicere non ſolùm furcam, vt in matricibus: quas δικρόας dicit præfurcato non bifurcato. Eſt enim furca palus, natura aut arte in ſummo diſsitus. Ergo quod eſt bifurcatum quatuor habet bracchia. Neque enim eſt vt biſulcum: ſulcus enim eſt vnius tractus: furca bifida. Igitur bifurcatum erit quadrifidum. Idem οὗ πρόσθεν αἱ πλεκτάναι *à quo bracchiorum ordo inchoatur*, rectè. Sed omiſit πρόσθεν. Nam poſſunt inchoari etiam ὄπισθεν. Cùm igitur πλεκτάναι flexum ſignificent, quam in partem curuentur voluit ſignificare.

Παρενθέσει longa vſus eſt Ariſtoteles, quam nos compoſuimus.

X. ARISTOTELES.

Πρὸ τοῦ κύτους δὲ ὑπὲρ τῶν πλεκτανῶν, ἔχουσι κοῖλον αὐλὸν, ᾧ τὴν θάλατταν ἀφιᾶσι δεξάμενοι τοῦ κύτει, ὅταν τι τῷ στόματι λαμβάνωσι. μεταβάλλει δὲ τοῦτο, ὁτὲ μὲν εἰς τὰ δεξιὰ, ὁτὲ δὲ εἰς τὰ εὐώνυμα. ἀφιᾶσι δὲ καὶ τὸν θολὸν ταύτῃ.

Ante aluecum ſupra bracchia fiſtula caua eſt, qua mare alueo exceptum reddunt: cùm quippiam corpore ſumpſerint. Mouent autem eam tum in dextram, tum in ſiniſtram: ea etiam attramentum emittunt.

CÆSAR.

ALiam partem ponit, locum, vſum multiplicem. Dum polypi mare non edunt, ora iactant, cùm cibum capiunt, fiſtula ipſum reddunt. Mobilem agnouit & rectè dixit μεταβάλλει

non μεταβάλλεται, vt voluntarium motum declararet. Nam mouētur aliquando auriculæ noſtræ, quas nunquam mouemus, illud notato: mutaſſe Philoſophum numerum: ἀφιᾶσι: μεταβάλλει ἔχουσι, ἀφίησι: quod nos ſecuti ſumus.

Cùm dixit αὐλὸν, κοῖλον debuit intelligi: addidit tamen quaſi partes definitionis: nam omnis αὐλὸς κοῖλός eſt.

μεταβάλλει non rectè *transfert* Theodorus: de toto corpore, transfert, dicitur: at hîc motat tantùm quod extat.

XI. ARISTOTELES.

Νεῖ δὲ πλάγιος, ἐπὶ τὴν καλουμένην κεφαλὴν ἐκτείνων τοὺς πόδας. οὕτω δὲ νέοντι συμβαίνει προορᾶν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν (ἐπάνω γάρ εἰσιν οἱ ὀφθαλμοί) τὸ δὲ στόμα ἔχει ὄπισθεν.

NAt obliquus, tendens pedes ſupra id quod caput appellatur. Eique ita euenit vt quia oculos in vertice habet, quæ ante ſunt proſpiciat, os autem ponè ſit.

CAESAR.

NATATVM explicat, & neceſsitatem ipſius à ſitu partium. Nam cùm oculos in vertice habeat, eis non vtatur ad perſpiciendum, niſi obliquus natet. Ita euenit vt os ponè habeat: aduerſa enim oculos parte habet.

Dixit συμβαίνει quoniam cùm iacet non videt quæ ante ſe ſunt. Dixit προορᾶν quoniam τὸ πρὸ & τὸ πρόσθεν, affines ſunt. Et ſi non natet ὁρᾷ qui afferantur ſalo, aut ipſi veniunt piſces: at non προορᾷ, vt aggrediatur aut vitet. Item συμβαίνει τὸ στόμα ἔχειν ὄπισθεν. Nam ſua natura κάτω habet. Quod igitur ſupra eſt, ſi obliquatur, fit ante: quod infra eſt, fit ponè.

Theodorus ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, *pedes porrigens in eam partem quod capitis nomine appellatum eſt.* At ſuprà oſtendit caput inter pedes & alueum eſſe ſitos. Ergo non ſic eſt loquendum: quos enim pedes porrigat eò vbi ſunt: ſed ſupra caput. Nam caput obliquatur ad aſpiciendum. Bracchia quaſi præſidium anteſignanorum protenduntur.

XII. ARISTOTELES.

Τὴν δὲ κεφαλὴν, ἕως ἂν ζῇ, σκληρὰν ἔχει, καθάπερ ἐμπεφυσημένην.

CAput quandiu viuit durum & quaſi inflatum habet.

CÆSAR.

POſt ſitum capitis, & eius partes: oculos & os; ſubſtantiam declarat.

XIII. ARISTOTELES.

Ἅπτεται δὲ καὶ κατέχει ταῖς πλεκτάναις ὑπτίαις· ὁ δὲ μεταξὺ τῶν ποδῶν ὑμὴν διατέταται πᾶς. ἐὰν δ' εἰς τὴν ἄμμον ἐμπέσῃ, οὐκ ἔτι δύναται κατέχειν.

PRehendit autem & retinet bracchiis incuruatis, atque ibi membrana quæ inter pedes eſt, tenditur vniuerſa. Quòd ſi in arenam inciderit, impotens ſit ad retinendum.

CÆSAR.

MODVM ipſius vſus ponit: vbi quid ſolidi occurrit iacit bracchia, atque ſinus caui diductas oras admouet, tum eas contrahit, atque ita tenet. Quod ſi quid lubrici offenderit, non poteſt hærere: neque ſi quid cedentis ac ſoluti, qualis arena eſt. Itaque à muræna conficitur, & locuſtam ipſe conficit. At non eſt verum quod hîc dicit

Ariſto

Digitized by Google

Ariſtoteles non poſſe retinere. Immo arenam ipſam retinere vidimus: ſed arenæ partes cùm non ſunt con tinuæ, eo pacto non poteſt retinere.

Dixit ὑπτίους, quoniam curuat braechia, ſicut equus crura anteriora, vt curuum cælum verſus ſpectet, cauum ſit in imo: ergo planta equini pedis eſt apud Ariſtotelem ὕπτια: nobis non ſupina ſed prona, vt ſuprà declarauimus, Neque ſanè commodè hoc poſſumus vertere.

ἅπτεται Theodorus, *tangunt*: hìc vult dicere *prehendunt*: hoc enim eſt ἅπτεσθαι: *aptari*. Cuius vim verbi in *tertia oratione pro M. Tullio* fuſiùs ſumus perſecuti.

ὑμωίον, *elapſus*, Theodorus rectiſsimè: reſpiciens ad eius lubricitatem.

XIV. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ διαφορὰν, οἵ τε πολύποδες, καὶ τὰ εἰρημένα τῶν μαλακίων. τῶν μὲν γὰρ πολυπόδων, τὸ μὲν κύτος, μικρὸν, οἱ δὲ πόδες, μακροί εἰσι· τῶν δὲ, τὸ μὲν κύτος μέγα, οἱ δὲ πόδες βραχεῖς, ὥστε μὴ πορεύεσθαι ἐπ᾽ αὐτοῖς τούτοις.

Differunt polypi & alia quæ diximus genera mollucorum. Polypis alueus paruus, pedes longi ſunt. Cæteris alueus grandis, pedes breues: quo fit, vt ijs vti nequeant ad ingrediendum.

CAESAR.

PONIT differentiam à partibus vnius generis aduerſus omnia alia. Itaque in ſiccum exeunt polypi atque ingrediuntur pedum firmitate onere exiguo: contrà alij.

ἐπὶ αὐτοῖς τούτοις: τὸ ἐπὶ abundat.

XV. ARISTOTELES.

Αὐτῶν δὲ πρὸς αὐτὰ, τὸ μὲν μακρότερόν ἐστιν ἡ τευθὶς, ἡ δὲ σηπία πλατύτερον.

HAEc autem inter ſe quibus diſcrepant. Nam loligo è longioribus, ſepia è latioribus eſt.

CÆSAR.

NVNC alterum membrum comparationis ſecat. Neque ſatis habuit dicere, ἡ τευθὶς μακροτέρα, ſed τὸ μακρότερον: quoniam non ſola longior eſt, ſed etiam τευθὸς, τὸ μακρότερον ſcilicet γένος. hoc Theodorus non eſt aſſequutus.

XVI. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ τευθίδων, οἱ τευθοὶ καλούμενοι, πολὺ μείζους. γίγνονται γὰρ καὶ πέντε πηχῶν μέγεθος.

AT loliginibus lolij qui dicuntur longè maiores ſunt: grandeſcunt enim vſque ad quina cubita.

CAESAR.

NVnc minorum generum ponit differentias ſecundùm quantitates.

XVII. ARISTOTELES.

Γίγνονται δὲ καὶ σηπίαι ἔνιαι διπήχεις.

EVadunt etiam ſepiæ aliquæ bicubitales.

CAESAR.

NVNC communem affectionem excreſcendi aſſignat diuerſo generi à lolijs: ſcilicet ſepiæ.

XVIII.

XVIII. ARISTOTELES.

Καὶ πολυπόδων πλεκτάναι τηλικαῦται, καὶ μείζους ἐπὶ τὸ μέγεθος.

Et polyporum bracchia ad eandem vaſtitatem, atque etiam maiora.

CAESAR.

Recte comparat bracchia polypi cum alueo ſepiarum: namque hîc his, illa illis maiora ſunt.

XIX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τὸ γένος ὀλίγον τῶν τευθῶν.

Loliorum genus infrequentius eſt.

CAESAR.

Historia à generatione. ὀλίγον *puſillum* Theodorus interpretatur: eſt ita ſanè: ſed debuit effugere ambiguitatem. Nam maximi ſunt lolij: exprimere debuit numerum.

XX. ARISTOTELES.

Διαφέρουσι δὲ τῷ σχήματι τῶν τευθίδων οἱ τευθοί. πλατύτερον γάρ ἐστι τὸ ὀξὺ τῶν τεύθων.

Differunt etiam figura lolij à loligine: nanque lolij mucro latior eſt.

CÆSAR.

Nunc à qualitate, & accepit σχῆμα laxiore ſignificatu: nanque quadrata figura latitudine maiore non mutat ſpeciem: accepimus igitur modum σχήματος: itaque Theodotus prudenter *faciem* dixit.

XXI. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τὸ κύκλῳ πτερύγιον, περὶ ἅπαν ἐστὶ τὸ κύτος, τῇ δὲ τευθίδι, ἔλασσον.

Totus quoque alueus continuata pinnula ambitur: loligine autem minus.

CAESAR.

A modo partium. Theodorus malè *pinnulas*: nam vna tantum in lolio eſt continua. In loligine intercepta.

XXII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ πελάγιον, ὥσπερ ἡ τευθίς.

Altum mare colit, vt loligo.

CAESAR.

Nunc communem vtriuſque naturam, à loco. Theodorus verbum ineptum poſuit: *pelagius conſiſtit*, inquit: quomodo conſiſtit?

XXIII.

XXIII. ARISTOTELES.

Μετὰ δὲ τοὺς πόδας ἡ κεφαλὴ ἐστὶν ἁπάντων ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν, τῶν καλουμένων πλεκτανῶν.

Poſt pedes caput omnibus in eorum medio eſt: atque ipſi pedes etiam bracchia vocantur.

CAESAR.

SECVERAT in partes tres bracchia, caput, alueum: à bracchijs incepit quoniam, primorem locum obtineret: hiſtoriam tamen aluei interpoſuit incautiùs cùm generum poneret differentiam; eiúſque tum figuram tum magnitudinem: prætereà & loca certis generibus aſſignauit. Id quod hac Capitis parte, qua recenſet pedes, non continebatur. Nunc tractat caput mira locutione cùm voluit eius locum deſignare. Nam dixit μετὰ τοὺς πόδας κεφαλὴ ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν. Nam τὸ μετὰ eſt loci nota, propter officium pedum: porriguntur enim ἐπὶ τὴν κεφαλὴν vt dicebat: at ἐν μέσῳ eſt nota loci à ſitu.

Nota locutionem μετὰ τοὺς πόδας, ἐν μέσῳ αὐτῶν dixiſſet alius: propterea enim pronomina & relatiua inuenta ſunt.

Mirum id quoque cum de pedibus hiſtoriam texeret appellauit πλεκτάνας: & nunc cùm caput tractat docet pedes πλεκτάνας appellari.

Vbi Ariſtoteles πλεκτάνας poſuit Theodorus multa nomina Latina inculcauit: *barbæ & cirri*: de barbis neſcio: at cirrus extrema tantùm pars eſt: *crines* vocauit Plinius lib IX. cap. XXIX. Athenæus in primo etiam πλεκτὰς appellat ex Archeſtrati verſu: πλεκτάνας autem ad verbum *amplexabula* poſſumus dicere. Mirum quare Theodorus *flagella* ex Ouidio non addidit: ſic enim de Polypo IIII. *Metamorph.* ait.

Vtque ſub æquoribus deprenſum Polypus hoſtem.
Continet ex omni demiſſis parte flagellis.

XXIV. ARISTOTELES.

Ταύτης δὲ τὸ μὲν ἐστι στόμα, ἐν ᾧ εἰσι δύο ὀδόντες. ὑπὲρ δὲ τούτων, ὀφθαλμοὶ μεγάλοι δύο· ὧν τὸ μεταξὺ μικρὸς χόνδρος ἔχων ἐγκέφαλον μικρόν. ἐν δὲ τῷ στόματι ἐστὶ μικρὸν σαρκῶδες. γλῶτταν δ' οὐκ ἔχει αὐτῶν οὐδὲν, ἀλλὰ τούτῳ χρῆται ἀντὶ γλώττης.

IN capite os eſt: in ore dentes duo: in ſummo, oculi grandes totidem. Inter eos exigua cartilago puſillum continens cerebrum. In ore paruum quiddam eſt carnoſum, quo pro lingua vtitur, qua totum genus hoc caret.

CAESAR.

CAPITIS partes ſex: os, dens, oculus, cartilago, cerebrum, prolingua: ſic enim eorum appelles linguam, vt proconſulem: facetè Ariſtoteles, cartilago parua paruum cerebrum continens. Nam ſanè magnum non poterat.

Theodorus τὸ στόμα, *oris habitus*: malè. Nam hoc potiùs ad vultus partem pertinet: omnino figuram ſignificat certam: at hic ſubſtantiam tantùm quærimus.

XXV. ARISTOTELES.

Μετὰ δὲ τοῦτο ἔξωθεν μὲν ἐστὶν ἰδεῖν τὸ φαινόμενον κύτος.

Poſt caput, aluei partes extima videntur.

CAESAR.

TERTIA pars mollueorum alueus: qui quoniam quaſi ventriculus eſt, quaſíque thorax, atque etiam aluus. Iccircò in partes extimas & intimas ſecuit Ariſtoteles. Itaque dixit ἰδεῖν, & φαινόμενον.

Theodorus

Theodorus alterius codicis fortuna vſus eſt, meliore an deteriore neſcio. Nam ſic ſcripſit, *Alueus à capite amplioris capacitatis propenſus*: neſcio an habuerit πνιγόμενοι pro φαινόμενον.

XXVI. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' αὐτῶν ἡ σὰρξ σχιστή, οὐκ εἰς εὐθὺ μὲν δὴ, ἀλλὰ κύκλῳ.

Eſt eius caro fiſſilis non directò, ſed orbiculariter.

CAESAR.

Affectionem à poteſtate: ita eius indicat compoſitionem & contextum. Sequuntur enim ligulæ illæ corporis figuram quæ orbiculari proxima eſt.

XXVII. ARISTOTELES.

Δέρμα δ' ἔχουσι πάντα τὰ μαλάκια περὶ παύτην.

Atque ea omnibus tota cute teguntur.

CAESAR.

Certè detracta poſſis vti pro marſupio.

XXVIII. ARISTOTELES.

Μετὰ δὲ τὸ στόμα ἔχουσιν οἰσοφάγον μακρὸν καὶ στενόν.

Ab ore habent gulam longam & anguſtam.

CAESAR.

Nunc partes interiores continuas ab ore ad exitum aluei: infrà στόμαχον vocat.

XXIX. ARISTOTELES.

Ἐχόμενον δὲ τούτου πρόλοβον μέγαν, καὶ παραπλήσιον ὄρνιθι.

Continentem deinde ingluuiem amplam, ac perſimilem illi, quam in auibus eſſe diximus.

CÆSAR.

Πρόλοβον *guttur* peſſimè Theodorus interpretatus eſt: guttur enim eſt ob pulmonem. Sed noluit ſtomachum diecre, quoniam auium receptaculo eſſet ſimilis.

Nota locutionem: παραπλησίφερῆ ὄρνιθι. Theodorus ſecurè alibi, nimis deuiat: nam nimis anxiè ſequitur. Neque enim auibus ſimilis eſt ingluuies, ſed auium ingluuiei.

XXX. ARISTOTELES.

Τούτου δ' ἔχεται ἡ κοιλία, οἷον ἕνυστρον· τὸ δὲ σχῆμα, ὁμοία τῇ ἐν τοῖς κήρυξιν ἕλικι.

Cui venter continuatur omaſi facie anfractuoſi modo buccinorum.

CÆSAR.

VT declararet ſpeciem ventris, omaſum nominauit, & buccinorũ anfractus quas ἕλικας vocauit. Theodorus quoque *clauiculas*: quoniam elices vitiliginei à Latinis *clauiculi* dicerentur. Verùm ratio durior in Latinis. Nam Græcorum ἔτυμον vtranque vocem facilè ſecutum eſt: quippe ἑλίξειν *voluere* eſt: & ἑλελίζειν Pindaro frequens verbum. Ita potuit & bracchiola vitis dicere ἕλικας, & anfractus purpurarum: ſicut Homerus flexum crurum bubulorum. At elicis vitis clauiculi dicti ſunt, quoniam vt clauis ianuam, ita illi adclauderent vitem pedamento. Hoc nos non ſequitur: vocantes idem nomen ad cauum aliquod ſignandum: fecit autem anfractuoſum natura, imitata ſeipſam in inteſtinis noſtris. Et propter eandem vtilitatem: de quo ſuo loco.

XXXI. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ ταύτης ἄνω πάλιν φέρει πρὸς τὸ στόμα ἔντερον λεπτόν. παχύτερον δ' ἐστὶ τῆ στομάχου τὸ ἔντερον.

HInc rurſum fertur ad os inteſtinum tenue quidem, ſed gula laxius.

CAESAR.

HOc eſt inteſtinum quod iungitur, cum mytide: hæc mytis fiſcus quidam eſt ſub ore, in quo atramentum continetur: per hanc tranſit gula ad ventrem, & in eam recipitur inteſtinum rediens à ventre: perq; ipſum excipit excrementa, & atramentum, ſed Ariſtoteles ſaltuatim narrat.

στόμαχον nunc narrat, quòd ſuprà οἰσοφάγον: erat mendum in codice: παχύτερον, emenda πλατύτερον: defert enim & excrementa & atramentum.

XXXII. ARISTOTELES.

Σπλάγχνον δ' οὐδὲν ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ἣν καλοῦσι μύτιν, καὶ ἐπὶ ταύτῃ θόλον.

CArent inteſtinis: ſed habent mytidem, atque in ea atramentum.

CÆSAR.

MYTIN etiam papauer dici infrà videbimus: nos potiùs *fiſcum* diceremus: eſt enim perſimilis κύστει: veteres ea ratione *ſuſiſcum* dicebant: κύστει comparat Athenæus, quia etiam μήκωνα vocat in ſeptimo.

Atramentum à colore Latini dixêre. Græci θόλον, quo nomine etiam lutum, limúmue: vnde θολεροὶ fluuij: contrà καθαροί.

XXXIII. ARISTOTELES.

Τοῦτον δ' ἐπὶ πλεῖστον αὐτὸν καὶ μέγιστον ἡ σηπία ἔχει.

QVod in ſepijs & plurimum & maximum eſt.

CAESAR.

OFFICIVM mytidis narrat: eſt in codicibus noſtris ἐπὶ πλεῖστον καὶ μέγιστον. Theodorus alterum tantùm & agnouit & recepit & repoſuit. Nam profectò videtur abundare τὸ μέγιστον. Nam quanquam cum Herodoto dicas μεγίστους πολέμους, tamen dubito an dicamus rectè maximũ vinum, cùm multum valde vini velis intelligere.

XXXIV. ARISTOTELES.

Ἀφιᾶσι μὲν οὖν ἅπαντα, ὅταν φοβηθῇ· μάλιστα δὲ ἡ σηπία.

ATque hoc emittunt omnia, cùm perterreſiunt: præſertim ſepia.

CAESAR.

HOc habent perfugium, vt intercepto conſpectu ſeſe ſubſtrahant.

XXXV. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, δι᾽ ἧς ταύτης τείνει ὁ στόμαχος· ᾗ δὲ εἰς τὸ ἔντερον ἀνατείνει κάτωθεν ὁ θολὸς, ὁ τῷ αὐτῷ ὑμένι ἔχει περικεχυμένον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, ὃ ἀφίησι κατὰ ταὐτὸν, τόν τε θολὸν καὶ τὸ περίττωμα.

SIta eſt ſub ore mytis: per hanc tranſmittit gula: infra autem ad inteſtinum qua demittitur, ipſa continet atramentum, atque ipſum meatum obductum habet eadem membrana cum inteſtino. Idem quoque meatus eſt quo effundit atramentum, & deijcit excrementa.

CAESAR.

NVnc redit ad partes, quas intereeperat atramenti narratione. Theodorus *qua inteſtinum petere incipit ſuperiora*, malè. Nam inteſtinum non petit ſuperiora, ſed anteriora: neque id eſt in Codice. Neque eſſet bene à Natura inſtitutum, vt membrum apparatum ad deijciendum aſcenderet. Neque planè πόρον *foramen* dixit: aliud eſt τρῆμα: πόρος autem addit etiam prolixitatem: περικεχυμένον *obuolutum*, idem: rectiſſimè: vt teretis ſpatij tractum intelligas.

XXXVI. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ καὶ τριχώδη ἄττα ἐν τῷ σώματι.

INſunt etiam in corpore villorum ſpecie quædam.

CAESAR.

HOc quoque obſcurè: neſeias an intus in vacuo ſint τριχώδη, an in carne. Nam ſanè villoſa caro eſt.

XXXVII. ARISTOTELES.

Τῇ μὲν οὖν σηπίᾳ καὶ τῇ τευθίδι καὶ τῷ τεύθῳ, ἐντός ἐστι τὰ στερεὰ, ἐν τῷ πρανεῖ τοῦ σώματος, ἃ καλοῦσι, τὸ μὲν, σήπιον, τὸ δὲ, ξίφος.

SVb dorſo firma pars ſepiæ loligini ac lolio continetur. Illius ſepium, horum gladium vocant.

CAESAR.

Πρανεῖ *per dorſum* interpretatus eſt Theodorus, optimè: apponit nomina Philoſophus: quoniam ſepiæ os breuius, loligini longiùs, vnde nomen gladij: *gladiolum* maluit Theodorus: quoniam maior pars minor eſt vero gladio: radium rectè Latinè dicas: ſimillimum enim eſt radio textoris: etiam ligulam potes dicere.

ARISTO

XXXVIII. ARISTOTELES.

Διαφέρει δὲ. τὸ μὲν γὰρ σήπιον ἰσχυρὸν καὶ πλατύ ἐστι μεταξὺ ἀκάνθης καὶ ὀστοῦ, ἔχον ἐν αὐτῷ ψαθυρότητα σομφήν· τὸ δὲ τῶν τευθίδων, λεπτὸν καὶ χονδρωδέστερον.

EA tamen inter ſe differunt: ſepium nanque firmius & latius, media concretione inter ſpinam & os: continent quandam friabilem raritatem. At radius loliginum tenuis ac magis vergens ad cartilaginis naturam

CAESAR.

SVPRA à figura, nunc à ſubſtantia. Gladium dicit vniformi concretione cartilaginea: ſepium diformi: nam dorſum habet læue ac oſſeum: ab ea ſuperficie demittuntur cancelli quaſi quidam, eiuſdẽ maſſæ: inter quos friabilis raritas eſt.
Dixit λεπτὸν: dixiſſem ego *tenuior*: comparat enim: itaque etiam alteram vocem eo flexu poſuit Theodorus falsò *arctior*. Neque enim eſt στενὸν: non eſt latitudinis præſcriptio λεπτὸν, ſed profunditatis. Idem Theodorus diuinitus dixit *friabilem*, quem nos ſecuti ſumus.

XXXIX. ARISTOTELES.

Τῷ δὲ σχήματι διαφέρουσιν ἀλλήλων, ὥσπερ ἐ τὰ κύτη.

QVemadmodum aluei inter ſe, ita etiam ipſa facie differunt.

CAESAR.

MIRVM quid velit Philoſophus: niſi ſi quorum aluei eſſent oblongiores. Item capita quoque & cætera eſsẽt productiora. Sed de crinibus falſum eſt. Nam orbicularis polypus pene eſt, at cruribus longiſſimis: contrà loligini alueus porrectior, flagella breuiora.
Videamus locutionem: differt Leo à Vulpe: ſicut thorax huius à thorace illius: profectò ſimplex ſententia, & penè impudens.

XL. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ πολύποδες οὐκ ἔχουσιν ἔσω στερεὸν τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλὰ περὶ τὴν κεφαλὴν χονδρῶδες, ὃ γίνεται ἐάν τις αὐτῶν παλαιωθῇ, σκληρόν.

AT polypi firma illa parte carent: ſed in capite cartilaginoſum quiddam habent, quod dureſcit demum, cùm quis eorum conſenuerit.

CAESAR.

NON igitur erat vniuerſalis θέσις primi generis, quod extra haberet partes molles, intus duras. Theodorus totum caput facit cartilagine conſtare, malè: neque ex Phiſophi ſententia, neque ex natura rei.
Ambigo valdè an παλαιωθῇ poſſit referri ad viuentis ætatem: vt παλαιὸς ſit vetulus: hîc tamen vſus eſt: οἱ πάλαι *priſci* apud Pindarum: τὸ παλαιὸν *olim* apud Cratinum in *Plutis*. Quare valde metuebam ne de mortuo ſalito ac ſeruato ad cibum diceret.

XLI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ θήλεα τῶν ἀῤῥένων διαφέρουσιν. οἱ μὲν γὰρ ἄῤῥενες, ἔχουσι πόρον ὑπὸ τὸν στόμαχον, ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τείνοντα πρὸς τὰ κάτω τοῦ κύτους. ἔστι δὲ πρὸς ὃ τείνει, ὅμοιον μαστῷ· ἐν δὲ ταῖς θηλείαις δύο τε ταῦτ᾽ ἐστὶ, καὶ ἄνω. ἀμφοτέροις δὲ ὑπὸ ταῦτα ἐρυθρὰ ἄττα σωμάτια πρόσεστι.

Differunt etiam inter ſe ſexus ipſi. Mares meatum habent ſub gula à cerebro ductum ad inferna alueî: ibi qua parte deſinit res eſt papillæ ſimilis: fœmellis verò bina ſunt hæc, & parte ſuperiore: vtriſque autem puſilla corpuſcula quadam rubra acceſſere.

CAESAR.

Comparat ſexus inter ſe: ponit diſſimilitudinem & ſimilitudinem.

Nota: δύο τε ταῦτ᾽ ἐστὶ: vtrum ταῦτα intelligat μαστοὺς, an & πόρον geminari? nos inſpeximus & vnum tantùm meatum offendimus. Differunt igitur fœminæ & numero, quoniam duas habent eiuſmodi papillas, & ſitu, quoniam in ſuperioribus aluei partibus habent.

πρόσεστι: *acceſſère* interpretati ſumus: *ſubiuncta* Theodorus non malè.

XLII. ARSTOTELES.

Τὸ δ᾽ ᾠὸν ὁ μὲν πολύπους ἓν καὶ ἀνώμαλον, ἔξω δὲ καὶ μέγα ἔχει· ἔσω δὲ τὸ ὑγρὸν, ὁμόχρουν ἅπαν καὶ λεῖον, χρῶμα δὲ λευκόν. τὸ δὲ πλῆθος τοῦ ᾠοῦ τοσοῦτον, ὥστε πληροῦν ἀγγεῖον μεῖζον τῆς τοῦ πολύποδος κεφαλῆς.

Polypi ouum vnum, inæquali ſuperficie, grande: intus humorem continet vnicolorem totum ac læuem, tanta copia, vt complere poſſit vas ipſo Polypi capite maius.

CAESAR.

Svpra à partibus, nunc quaſi partes percenſet: ſed non eſt verum vnicum ouum parere polypum: quin ita eſt: τίκτει ᾠὰ βοτρυδόν: quod etiam Athenæus in ſeptimo declarauit nobis. Quin perſtes in errore ſi legas in v. *Hiſtoriarum* verba. τίκτει inquit ᾠόν. Et poſteà dicit ἐκ τοῦ ἀποτικτομένου ἄπειρον γίνεται τὸ πλῆθος. Itaque intelligas vnum ouum eſſe conueniente humore intus, ſed diuerſis partibus. Non propter ſubſtantiæ diuerſitatem, ſed propter membranulæ inæqualitatem: tanquam ſi obducas racemum vuæ luto.

XLIII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ σηπία, δύο τε τὰ κύτη, καὶ πολλὰ ᾠὰ ἐν τούτοις, χαλάζαις ὅμοια λευκαῖς.

Sepia duos habet alueos, atque in his oua numeroſa, grandini ſimilia candida.

CAESAR.

Nvmero alueorum differt, & diſcretione ouorum: addidit candidæ, non vt declararet grandinis colorem, ſed colorem ouorum: propterea quòd ſimilitudo non ſolo colore conſtat. Itaque grandini poſſunt eſſe ſimilia etiam ſi nigra ſint: purà nitore, & rotunditate.

Britones vocant ſepiam *Margatam*: retulerunt mihi in Oceeani ſui æſtuariis herbam eſſe ſcapo cauo in qua ſepia gignatur: putant enim ex generatione non procreari: vnus ex ipſis affirmauit ab ſe euulſam plantam eiuſmodi vnam, intrúſque ad manum cùm ſenſiſſet palpitationem, monitu eiuſdem, qui eam indicârat, aperuiſſe, atque ſeptem ſepiolas inueniſſe.

XLIV.

XLIV. ARISTOTELES.

Ἕκαστα δὲ τούτων ὡς κεῖται τῶν μορίων, θεωρείσθω ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἀνατομαῖς διαγραφῆς.

Verùm hæc ſigillatim quo ſe habeant pacto locõue videre licet, ex diſſectarũ partium pictura.

CAESAR.

Qvod & alibi facit, & in membrorum genitalium narratione, è ſubiecta figura repræſentat naturam.

ὡς κεῖται, ad ſitum tantùm retulit Theodorus ſic: *quiſnam ſitus ſit ſingularum*: verùm non dicit ὅπου, ſed ὡς: καὶ autem non ſolùm ſitum, ſed etiam habitum indicat. Itaque nobis neceſſarium fuit addere alia vt explerentur.

XLV. ARISTOTELES.

Πάντα δὲ τὰ ἄῤῥενα ταῦτα τῶν θηλειῶν διαφέρει, καὶ μάλιστα ἡ σηπία. τά τε γὰρ πρανῆ τοῦ κύτους, πάντα μελάντερα τῶν ὑπτίων.

Mares omnes toto genere hoc à fæmellis differunt: præter cætera ſ. pia. Nam dorſum aluei nigrius habet quàm imam planiciem.

CAESAR.

Svpra ſexus differentiam à figura, nunc à colore: præcipuum genus, ſepiæ: deinde ab aſperitate Tertium à colore vario virgato: quartum ab vropyge: rurſus à figura.

XLVI. ARISTOTELES.

Τραχύτερά τε πάντα ἔχει ὁ ἄῤῥην τῆς θηλείας, καὶ διαποίκιλα ῥάβδοις.

Et aſperiora omnia habet ac virgata.

CAESAR.

ῥάβδοις διαποίκιλα, *virgata*: vt *virgatus calathiſcus* apud Catullum: *virgata ſaga Gallica*, apud Maronem, lineis interſtincta.

XLVII. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ οὐροπύγιον ὀξύτερον.

Et extremum corporis mucronatius.

CAESAR.

Οὐροπύγιον hîc vocat hoc, vbi eſſet cauda ſi à natura haberet. Malè Theodorus *caudam*: ſed ſicut dixit πρόβολον pro ventriculo, ſic pro cauda οὐροπύγιον.

XLVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ γένη πλείω πολυπόδων.

Verùm polyporum multa ſunt genera.

C AE S A R.

QVONIAM de Polypis nulla facta diuiſione locutus eſt, nunc declarat ad quæ referenda ſint dicta. Et ſanè priùs hoc facere debuit: deinde partes exequi. Genera autem recenſet, à proceritate, vnum: à paruitate, vnum: vnum, oblongum & μονοκότυλον: vnum ab odore: duo in conchis: ſex ſunt.

XLIX. ARISTOTELES.

Ἓν μὲν, τὸ μάλιστ' ἐπιπολάζον, καὶ μέγιστον αὐτῶν.

VNum genus eſt frequentiſſimè ſumma aqua natans, quod & maximum eſt.

C A ES A R.

Ἐπιπολάζον Theodorus *conſpectius* peſſimè. Nam conſpectiſſimus eſt Veſulus mons: at quis dicat ἐπιπολάζειν? quid cælo conſpectius?

L. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ πολὺ μείζους οἱ πρόσγειοι τῶν πελαγίων.

HOrum littoris accolæ longè ſunt maiores quàm qui in altum degunt.

C Æ S A R.

RATIO eſt pabulum: aluntur enim faciliùs; conchis enim veſcuntur. Non ſine ratione poſuit: ſiquidem è contrario cæterorum piſcium maxima pars pelagij multò ſunt maiores. Et ſubeſt ratiò à Natura: mare enim locus piſcium eſt: ergo magnorum magnus.

Theodorus hanc ſententiam ad illud primum genus arctauit τῶν ἐπιπολαζόντων: ſi ita eſt, declaratio erit prioris ſententiæ. Sin refertur ad genera omnia, vt pelagij ſint minores, eſt quædam ratio in his verbis, qua intelligamus illud genus quod pro loco poſuit, eſſe πρόσγειον: alia genera minora pelagia: & ſanè ſunt. Melius eſt vt ſit diuiſio ſuperiorum: nam in alio genere etiam parui πρόσγειοι ſunt: προσγείους *terrenos* dixit Theodorus malè Plinium ſecutus. Neque enim dicas piſcem terrenum niſi vt vitulum, hippopotamum, crocodilum, ranam.

LI. ARISTOTELES.

Ἓν δ' ἄλλοι μικροὶ ποικίλοι, οἳ οὐκ ἐσθίονται.

ALiud genus paruorum, ij vario ſunt colore neque eſitantur.

C AE S A R.

TRes differentiæ: paruitas, color, ineptitudo ad menſas.

LII. ARISTOTELES.

Ἄλλα τε δύο, ἥ τε καλουμένη ἐλεδώνη, μήκει τε διαφέρουσα τῶν ποδῶν, καὶ τῷ μονοκότυλον εἶναι μόνην τῶν μαλακίων· τὰ γὰρ ἄλλα πάντα δικότυλά ἐστι.

ITem alia duo. Nam Eledona tum peculiari diuerſa crurium longitudine: tum quia molluſcorum ſola ſingularibus tantùm acceptabulis prædita eſt. Cùm bina alij habeant omnes.

CAESAR.

CAESAR.

THeodorvs, *ordinem acceptabulorum*, malè: ſimplex ordo etiam binorum acceptabulorum eſt. Quoniam ea bina non ſunt, duo aut tria, aut quatuor vtriuſque paria: deinde verbum *agere* ad ordines relatum, imperatiuum eſt.

LIII. ARISTOTELES.

Καὶ ἣν καλοῦσιν οἱ μὲν βολίταιναν, οἱ δ' ὄζολιν.

Et quam alij vocant Bolitanam, alij Olentiam.

CAESAR.

Dvplici nomine inſignit, ὄζολιν Theodorus *oſſolem*: ſed ab oſſibus ne putent rudes: ſequi debuit rei naturam & nominis rationem, non ſonum. Eſt autem puſillus polypus olens: *putiliam* etiam poſſes interpretari. Plinius *ozenam* vocat.

LIV. ARISTOTELES.

Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρέοις, ὅ τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος ἢ ὁ ναυτικός, ὑπ' ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος· τὸ δὲ ὄστρακον αὐτοῦ ἐστιν, οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυές. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρόν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δ' οὗτοι μικροί, τὸ εἶδος δὲ ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις.

Poſtremò alij duo in conchis: vnus à quibuſdam & Nautilus, & Nauticus appellatur, ab aliis autem ouum polypi. Eius teſta pectunculo ſimilis eſt caua: neque ei connexa natura. Is propè terram paſcitur ſæpenumero: quare à fluctibus eycitur in aridam, vbi delapſus de concha, aut capitur, aut in humo perit. Hoc genus & puſillum eſt, & ſimile bolitanis.

CAESAR.

Συμφυὴς, ſi dixiſſem, *cognata*, non expreſſiſſem: ſimul omnino nati ſunt. Theodorus naturam tetigit cùm dixit *deſtinata*, rectiſſimè: ſed verbum *inhærere*, paulò infelicius eſt: nam non ſignificat neceſſario continuationem, ſed contactum etiam aliquando. Immò etiam frequentiùs, vt apud Terentium in *Adelphis*: *pugnus in mala hæreat.*

Addit Theodorus pompilum & omiſit nautilum, & pro nautico *nautam* dixit. Cùm autem apud Plinium lib. IX. cap. XXIX. legatur à quibuſdam nautilum pompilum vocari, mendum eſſe puto: atque ex Ariſtotelis voce πολύποδος ᾠὸν, antea à Plinio ſcriptum fuiſſe *polypu oon*: inde natum ab imperitis errorem *pompilum*. Cùm quis ſit pompilus alibi ab eodem declaratum ſit. Addidit & idem Theodorus etiam de ſuo *ſimplex*. Idem, *teſta dilapſa nudi capiuntur*, addidit *nudi*, ſuauiſſimè: ſed è teſta potiùs ipſi dilabuntur, quàm ab ipſis teſta: vt ab equo *Camilla, Troilus*, à curru. Sed peius Ariſtoteles περιπεσόντος. Nam quaſi frangatur teſta τὸ περὶ videtur ſignificare: *Circumlabente*: ſed vult dicere, *delabente teſta qua ambiebatur*. Mutauit quoque numerum Philoſophus εἰσὶ δ' αὐτοὶ μικροί.

LV. ARISTOTELES.

Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ, οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας.

Alter in teſta tanquam limax: is ex ea nunquam exit: ſed interdum bracchia exerit.

C AE S A R.

LIMACI comparat poſtremum genus : propter tegmen : ſed differt : primùm quia teſtam habet polypus , limax cruſtam tantùm : ille è tegmine non exit, limax plus dimidio exit. Non tamen docuit nos, an cum teſta concharum more connexum eſſet.

Tollenda puto illa verba : ἀλλ᾽ ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας. Nam & iam idem dixit, & non eſt bona comparatio : exit enim limax, quanquam non totus: at ille braechia tantùm profert.

Theodorus *cochleam* maluit quàm *limacem* : quaſi limax is modo ſit, qui ſine tegmine in hortis eſt: verùm vtraque ſpecies eiuſdem eſt generis.

CAPVT TERTIVM.

De Cruſtatis, & eorum partibus.

LVI. ARISTOTELES.

Περὶ μὲν οὖν τῶν μαλακίων εἴρηται. τῶν δὲ μαλακοστράκων ἓν μέν ἐστι τὸ γένος τὸ τῶν καράβων· καὶ τούτῳ παραπλήσιον ἕτερον, τὸ τῶν καλουμένων ἀστακῶν. οἳ διαφέρουσι τῶν καράβων, τῷ ἔχειν χηλὰς, καὶ ἄλλας τινὰς διαφορὰς οὐ πολλάς.

Hæc de molluſcis dicenda erant. Nunc de iis quæ teneriore teſta muniuntur. Horum vnum genus locuſtarum. Alterum eorum, qui dicuntur gammari, qui differunt à locuſtis, quod habent forcipes , atque alias differentias pauculas.

C AE S A R.

TRANSIT ad ſecundum genus : cuius enumerat genera minora : locuſta ab aſtaco non multùm differt. Hîc dicit aſtacos habere forcipes : locuſtas non habere : infrà contrarium: vide igitur an ſit addendum, τὸ μὴ ἔχειν.

Ἀστακὸς *Gammarus* rectè à Theodoro vocatur : nam infrà aſtacos fluuiales dicit. Tria igitur genera: marinum , fluuiale , minimum quod in teſta vmbilicorum inuenitur. Gammari nomen Plinius tantùm ponit in lib. XXXI. cap. VIII. & in piſcium catalogo lib. XXXII. vbi cammarum non gammarum pronuntiaſſe conſtat. Athenæus in III. è Sophrone Poëta verſum citat in quo cammari nomen eſt. Et in ſeptimo Epicharmi verſum ex *Nuptiis Iunonis*, in quo nomen tantùm eſt. Sed ipſe in eodem poſtea καρίδων γένος dixit : atque à Romanis etiam tunc ſic appellari : etiamnunc ab Adriaticis piſcatoribus *Gambarelli* vocantur.

LVII. ARISTOTELES.

ΕΝ δὲ, τὸ τῶν καρίδων.

T*Ertium ſquillarum.*

C AE S A R.

SQVILLA curua eſt ac potiùs plicata. Itaque Epicharmus in *Nuptiis Iunonis* καμπύλας καρίδας, appellauit : etiam ita nunc vocant Veneti : ſed earum ſpeciem duntaxat.

LVIII. ARI

Digitized by Google

LVIII. ARISTOTELES.

Καὶ ἄλλο τὸ τῶν καρκίνων. γένη δὲ πλείω τῶν καρίδων ἐστὶ, καὶ τῶν καρκίνων.

Quartum cancrorum: ſed tam horum quàm ſquillarum genera plura.

CÆSAR.

Dixit plura non multa: ſic enim vtitur Ariſtoteles, vt minùs πλείω ſignificet quàm πολλά: nam ſquillarum tria tantùm ponit.

LIX. ARISTOTELES.

Τῶν μὲν γὰρ καρίδων, αἵ τε κύφαι, καὶ αἱ κράγγονες, καὶ τὸ μικρὸν γένος· αὗται γὰρ οὐ γίνονται μείζους.

Nam ſquillæ quædam ſunt quas gibbas vocant, aliæ dicuntur crangones. Tertia ſpecies minutiorum eſt, quæ nunquam grandeſcant.

CAESAR.

Gibbas τὰς κύφας, Theodorus rectiſſimè: ſunt enim dorſo tumidiſſimo. *Crangones* infrà appellat *crangas.*

LX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ καρκίνων παντοδαπώτερον τὸ γένος, καὶ οὐκ εὐαρίθμητον.

Cancrorum genus maiorem in modum variatur, neque adeò facilè recenſeri poteſt.

CAESAR.

Παντοδαπώτερον, mira vox. Nam παντοδαπὸς, omnia includit: qua igitur ratione recipit gradum ſuperiorum. Theodorus, *multiplex*, commodè.

LXI. ARISTOTELES.

Μέγιστον μὲν οὖν ἐστιν, ἃς καλοῦσι μαίας.

Maximum eorum genus quas maias vocant.

CÆSAR.

CVm Græcum μαῖα transferrur à nobis vt dicatur *maia*, ſanè arridet eorum magnitudini. *Graceolas* Veneti vocant. Ligures *Araneas.*

LXII. ARISTOTELES.

Δεύτεροι δὲ, οἵ τε πάγουροι, καὶ οἱ Ἡρακλεωτικοὶ καρκίνοι.

Proxima magnitudine ſunt paguri, & Heracleotici.

CÆSAR.

HOs Veneti, *Cancros poros*, corrupra voce pro paguris nominant. Duûm ſunt generum: alterum maius, durius, nigrius, rotundius, quod eſt eſculentum. Alrerum minus, ac quadratiore cuppa, cinereo colore, pallidius: *porreſſas* vocant: nec venale eſt; fœminas falsò putant: ſuum enim genus eſt: parietum ſordibus aſſuctum.

LXIII. ARISTOTELES.

Ἔτι δ᾽, οἱ ποτάμιοι.

Poſt hos fluuiatiles.

CAESAR.

EX his Medici iubent fieri medicamentum ad canis rabidi morſum: ſed imperiti: at caudatos accipiunt qui in riuulis agitant: *ſcarauiccias* Galli vocant, non male, quaſi *carabiſſas*, vt *locuſteias* interpretere: ſed aſtacis ſunt ſimiliores: χηλὰς enim habent,

LXIV. ARISTOTELES.

Οἱ δ᾽ ἄλλοι, ἐλάττους, καὶ ἀνωνυμώτεροι.

Alij minores, neque vllo nomine inſignes.

CÆSAR.

NOMINANT Veneti eorum ſpeciem teneriorem, ac quanquam vilem, ſapidam tamen, *Maſenetas*. Has plebs elixas eſitat: atque inde tentatur eorum caput quaſi largiùs biberint. Neque ab his diuerſum multò ſed maiuſculum ac nigrius genus: quos non ſemper edunt: ſed vbi cuppam veterem exuêre. Tum uerò captos eſitant è ſartagine, omnium ciborum ſuauiſſimum. Toti enim eſculenti ſunt: teneritudine noua nihil offendunt. *Mollecas* ex eo nominant.

LXV. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τὴν Φοινίκην γίνονται ἐν τῷ αἰγιαλῷ, οὓς καλοῦσιν ἱππεῖς, διὰ τὸ οὕτως ταχέως θεῖν, ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι ταχέως καταλαβεῖν· διοιχθέντες δὲ, κενοὶ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν νομήν.

AD Phœnicem littorales ſunt cancri tanta celeritate, vt ægrè eos, cùm in curſu ſunt, captores conſequantur. Iccircò vocant equites: verùm intus nihil eſculenti habent, inopia pabuli.

CAESAR.

PECVLIARE genus Phœnicium ponit: aſſignat celeritatem & inanitatem: huiúſque cauſſam, pabuli penuriam. Non parum enim confert vacuus à cibo venter. Oſtendit eos littorales eſſe. Nam quædam genera ſcopulos tantùm colunt.

Nota διοιχθέντες δὲ κενοὶ, *aperti*, inquit, *inanes ſunt*. Immò etiam non aperti: ſed intellige, reperiuntur: τὸ κενοὶ mitigauit Theodorus aduerbio, cùm dixit, *intus ferè nihil*. Nam falſum eſt, eſſe penitus inanes.

LXVI. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον γένος μικρὸν μὲν, ὥσπερ οἱ καρκίνοι· τὸ δὲ εἶδος ὅμοιον τοῖς ἀστακοῖς.

SVnt etiam qui magnitudine cancris æquales ſunt, facie autem aſtacis ſimiles.

CAESAR.

HI ſunt quas *Scarauiccias* dicebamus: vulgus Italiæ *Gammaros*. Et ſanè non malè inter ſquillarum genera Athenæus numerabat: nihil enim differt niſi magnitudine & curuitate.

LXVII.

LXVII. ARISTOTELES.

Πάντα μὲν οὖν ταῦτα (καθάπερ εἴρηται πρότερον) τὸ μὲν στερεὸν καὶ ὀστρακῶδες, ἐκτὸς ἔχει ἐν τῇ χώρᾳ τῇ τοῦ δέρματος· τὸ δὲ σαρκῶδες, ἐντός.

Omnibus his, quemadmodum diximus, pulpamentum interſus vice cutis firmitudine teſtacea munitur.

CAESAR.

Repetit ſuperfluò: neque enim diu eſt cùm hoc dixit: ſed fecit vt tranſiret ad partium enumerationem: rectè enim fecit, vt genera enumeraret: nunc per partes hiſtoriam ducit.

LXVIII. ARISTOTELES.

Τὰ δ', ἐν τοῖς ὑπτίοις πλακώδεστερα, εἰς ἃ ἐκτίκτουσιν αἱ θήλειαι.

At aduerſæ à cælo partes plagulis frequentiores habent, in quas edunt oua fœminæ.

CAESAR.

Tà ὕπτια *partes ſubteriores*, ſi liceat dicere: ſed veremur linguæ caſtitatem: πλάκας *plagulas*, à tetibus dicimus. Et Latina vox, Græca fuit. Theodorus neſcio quas *tabellas*, adduxit incommodè, neque rectè dixit, *quibus*, εἰς ἃ, ſed, *in quas*. Nanque cuppam vnam habent in parte dorſi: ita vt totum animal ſuum ſibi ſit caput: ſubtus autem cooperculum vnum triquetrum & ſolutile plagulis, vt claudere & condere ouum poſſint. Intus id, & cutem membranaceam ad ea ſpatia exigunt ex aluo oua: itaque dixit ἐκτίκτουσι: ergo ſi dicas: cancri deponunt oua plagulis: intelligas hoc quaſi inſtrumentum, non quaſi locum, in quem demittant oua.

LXIX. ARISTOTELES.

Πόδας δ' οἱ μὲν κάραβοι, ἐφ' ἑκάτερα ἔχουσιν, ἐφ' ἑκάτερα πέντε σὺν ταῖς ἐσχάταις χηλαῖς.

Pedes locuſtæ quinos vtrinque habent vltimis connumeratis, qui ſunt forcipati.

CAESAR.

Mirum ſuprà dicit de Aſtacis, ὅτι δὲ διαφέρουσι τῶν καράβων τῷ ἔχειν χηλάς: ergo κάραβοι ibi non habent. At hîc habent, & infrà καράβων θηλειῶν ὁ πρῶτος πούς δίκρους, τοῦ δ' ἄρρενος μονώνυξ.

Dixit, ἐσχάταις χηλαῖς. Mirum Ariſtotelem à cauda incipere numerare, & à minutioribus minúſque extantibus.

LXX. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ καρκῖνοι δέκα τοὺς πάντας σὺν ταῖς χηλαῖς.

Cancris quoque eodem modo vniuerſi ſunt decem, ſi forcipes annumeres.

CAESAR.

Dixit ὁμοίως, de numero: ſed adiuuat ad fouendum, τὸ ἄχυρον, figura forcipum.

Suprà dixit ἐφ' ἑκάτερα πέντε. Hîc τοὺς πάντας δέκα: idem eſt. Itaque Theodorus, *denos*, cùm dixit, diſtribuit notam vocis etiam aliis cancris: vt decem ille habeat, ille decem. Ergo ſinguli denos: ſed oratio periculoſa. Nam cùm dicas ὁμοίως, non poſſis vti eo flexu nominis. Neque enim ſimiliter denos habent cancri; ſed quinos.

LXXI.

LXXI. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ καρίδων αἱ μὲν κυφαὶ, πέντε μὲν ἐφ' ἑκάτερα ἔχουσιν, ὀξεῖς τοὺς πρὸς τῇ κεφαλῇ. ἄλλους δὲ πέντε ἐφ' ἑκάτερα κατὰ τὴν γαστέρα, τὰ ἄκρα ἔχοντας πλατέα.

IN genere ſquillarum gibba vtrinque quinos habent, qui ad caput vergunt, acutos, & ad ventrem vtrinque totidem, mucrone latiore.

CAESAR.

NVMERO duplo excellunt, & differunt ſummitatibus ab aliis & ipſi pedes ſquillæ inter ſe.

Theodorus malè, *quini vtrinque ſitu quo cæteris, quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque alij ventri ſubiuncti*: ſed vniuerſi illi quini acuti ſunt. Quòd ſi voluit dicere pro ratione propinquitatis capitis acutos eſſe: debuit ſic, vt nos, *quò propiores capiti eò acutiores.*

LXXII. ARISTOTELES.

Πλάκας δὲ ἐν τοῖς ὀπισθίοις οὐκ ἔχουσι· τὰ δ' ἐν τοῖς πρανέσιν, ὅμοια τοῖς καράβοις.

DOrſo ſimiles ſunt locuſtis: auerſa parte ſubtus plagulas nullas habent.

CAESAR.

QVO enim inter barbulas quaſdam obtinent ſub caudæ ſinubus: dorſo autem ſimillimæ locuſtis: habent enim cuppulam & ptoniore in parte clypearem: poſteà vaginæ annuloſæ ſunt ad caudæ poſtremum vſque. Quòd ſi dixiſſet: ſubtus ſupráque ſimiles eſſe locuſtis, non erráſſet. Plagulas enim ne locuſtæ quidem habent.

LXXIII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ κράγγη, τὸ ἀνάπαλιν. τοὺς πρώτους γὰρ ἔχει τέτταρας ἐφ' ἑκάτερα, εἶτ' ἄλλους ἐχομένους λεπτοὺς τρεῖς ἐφ' ἑκάτερα. τὸ δὲ λοιπὸν πλεῖον μέρος τοῦ σώματος ἄπουν ἐστί.

AT cranga è contrario: primores enim quaternos vtrinque, deinde conſequentes alios ternos vtrinque tenues. Cætero corpore pedes nulli inſunt.

CAESAR.

NESCIO quo pacto dicat ἀνάπαλιν: cùm non ponit primorum latitudinem. Sed intelligimus ex ſequentibus verbis: eùm dixit τοὺς τρεῖς λεπτούς: intellexit enim ὀξυτέρους, quod eùm omiſit Theodorus, multo magis aueꝛtit orationem, & comparationem τοῦ ἀνάπαλιν.

Idem τὸ λοιπὸν, *reliqua bona pars corporis*: ambitioſè nimis ſimul & falsò. Nam in ſquilla renuiſſima tantùm cauda pedibus vacat: nō eſt bona, id eſt, magna pars. Erat error in codice Theodori: *cancris*: ſcribendum *crangis.*

LXXIV. ARISTOTELES.

Κάμπτονται δ' οἱ μὲν πόδες πάντων εἰς τὸ πλάγιον, ὥσπερ καὶ τῶν ἐντόμων.

FLectuntur omnium pedes in latus: quemadmodum etiam inſectorum.

CÆSAR.

NIhil ſimilius quàm crura ſcorpionum, cancrorum & araneorum: nihil ſimilius quàm muſcarum & ſquillarum: extrorſum autem cutuatura omnium eſt.

LXXV. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ χηλαί, ὅσα ἔχει χηλάς, εἰς τὸ ἐντός.

Forcipes quæ habent ea, introrſum flectunt.

CAESAR.

Miror quare diſcrimen poſuerit flexionis cæterorum crurum & primorum. Nihilo enim ſecius crura cætera, quàm forcipata flectuntur. Itaque Theodorus vbi χηλὰς non fuit contentus *forcipes*, appellare, ſed addidit, *crura*, maiorem fecit dubitationem: ſed vſus cæterorum pedum eſt ad ingrediendum. Neque ferè ad ventrem eorum applicant ſummitatem, niſi cùm ſunt exanimes. At forcipes ad os introrſum flectunt. Cæterorum autem pedum vſus non ſemper idem eodem modo eſt. Nanque cùm mouentur obliquo ingreſſu ferunt per quadrati diametrum, non per lineam mediam, rectos angulos conſtituentem. Itaque neceſſe eſt pedes anteriores cùm promouent humum legere, ac quaſi carpere: alteris autem qui ex aduerſo latere ſubſequuntur contra, humum pellunt, non carpunt

LXXVI. ARISTOTELES.

Ἔχει δ' ὁ κάραβος καὶ κέρκον, πτερύγια δὲ πέντε.

Habet locuſta etiam caudam, & pinnulas quinque.

CÆSAR.

Κέρκον, appellauit hic & οὐροπύγιον, & οὐράν, vt animaduertamus verborum communicationem: intellige autem quod non dicit, quinas vtrinque.

LXXVII. ARISTOTELES.

Καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐρὰν, καὶ πτερύγια τέσσαρα. ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ.

Etiam ſquilla gibba tum caudam, tum pinnulas quaternas: etiam crangæ cauda pinnis neutro vacat latere.

CAESAR.

Cauda longè his diuerſa. Craſſa à ventre demittitur in acumen, neque plana vt gammaris, ſed in ſe vtraque ex ora duplicata. Malè autem fecit cùm omiſit numerum pinnarum crangæ.

LXXVIII. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ μέσον αὐτῶν, ἀκανθῶδες ἀμφοτέρων· πλὴν αὗται μὲν πλατύ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ.

Earum mediam ſpinæ naturam præ ſe fert vtroque in genere: ſed crangis latũ eſt, gibbæ acutum.

CAESAR.

Videndum quid appellet pinnas, quid acutum, quid ſpinoſum: an ſpinis horreant, vt ait Theodorus, an ſpinaceum ſit. ***. *Deſunt multa.*

LXXIX. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ καρκίνος, μόνος τῶν τοιούτων ἀνοῤῥοπύγιον.

Horum ſolus cancer cauda caret.

CAESAR.

NON eſt laborandum quo nomine vertas vropygium. Nam cùm κέρκον, dixit & οὐρὰν habere illa; cancrum diſtinguit ab ipſis, & dixit carere vropygio. Mirum autem doctiſſimum virum Domitium in lib. III. Martialis *Orthopygium* pro *vropygium* legiſſe: putâſſem eſſe vitium librarij: ſed interpretatus eſt *rectam clunem.*

LXXX. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ σῶμα, τὸ μὲν τῶν καράβων καὶ καρίδων προμήκες. τὸ δὲ τῶν καρκίνων, στρογγύλον.

Non locuſtarum ſquillarúmque corpus oblongum eſt: cancrorum autem rotundum.

CÆSAR.

INtelligit rotundum ſi cum illis conferatur: & declarat quomodo cauda careat.

LXXXI. ARISTOTELES.

Διαφέρει δ' ὁ κάραβος ὁ ἄρρην τῆς θηλείας· τῆς μὲν γὰρ θηλείας ὁ πρῶτος πούς δίκρους ἐστὶ, τοῦ δ' ἄρρενος μονώνυξ.

Differt mas locuſta à fœmina. Quoniam fœmina primus pes bipartitus eſt: illi continuatus vno vngue.

CAESAR.

INfra latiùs differentias ponet: attende licentiam verbi μονώνυξ: profectò eadem eſt materia in mucrone, quæ reliquis cruris.

LXXXII. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ πτερύγια τὰ ἐν τῷ ὑπτίῳ. ἡ μὲν γὰρ θήλεια, μεγάλα ἔχει, καὶ ἐπ' ἔλαττον τὰ πρὸς τῷ τραχήλῳ· ὁ δ' ἄρρην, ἐλάττω, καὶ οὐκ ἐπ' ἐλάττονα.

Foemina quoque pinnulas quæ ſubtus ſunt magnas habet, ſed collum verſum decreſcentes. Mas autem æquè omnes minores.

CAESAR.

POnit & aliam differentiam à pinnularum tum magnitudine, tum modo magnitudinis: ſed oratione, atque contextu verborum inimitabili nobis: μεγάλα καὶ ἐπ' ἔλαττον: ſignificat magna: ſed decreſcentia collum verſus: poſteà reſpondet altero membro orationis: ἐλάττω καὶ οὐκ ἐπ' ἐλάττονα. Nam hîc ἐλάττω habet comparationem ad μεγάλα οὐκ ἐπ' ἐλάττονα, & ad ἐπ' ἔλαττον, & ad ἐλάττω.

LXXXIII. ARISTOTELES.

Ἔτι τῷ μὲν ἄρρενος ἐν τοῖς τελευταίοις ποσὶ μεγάλα καὶ ὀξέα ἐστὶν, ὥσπερ πλῆκτρα· τῆς δὲ θηλείας ταῦτα μικρὰ καὶ λεῖα.

Maris quoque pedibus poſtremis quaſi calcaria quædam ſunt: eáque tum magna, tum acuta: fœmina eiuſmodi pars parua & inoffenſa.

CAESAR.

DIfferentia ab habitu pedum: diximus ταῦτα, *eiuſmodi pars*. Nam fœmina non habet illa. Nos per modum mitigauimus locutionem: ταῦτα enim eſt τὰ αὐτά: ſed hîc eſt ταυτὸ γένει: idem genere non ſexu: diximus λεῖα *inoffenſa*: ſcilicet in actionem.

LXXXIV.

LXXXIV. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δ' ἔχουσιν ἀμφότεραι κεραίας δύο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μεγάλας καὶ τραχείας, καὶ ἄλλα κεράτια μικρὰ ὑποκάτω λεῖα.

Aequè autem vtriſque cornua bina oculis eminent magna & aſpera: & alia cornicula puſilla ſub illis, læuia.

CAESAR.

NVNC ponit partes communes vtriſque: dixit κεραίας: nam ſanè cornua non ſunt: quippe flexibilia & nodulis quaſi conſerta decreſcente in mucronem magnitudine. Verbum autem non habemus huic ſignificationi aptum, quare *cornua* reddidimus: ea certè κέρατα noluit dicere: quanuis alia vocauerit κεράτια. Omiſit tamen Ariſtoteles, roſtrum: quaſi triremis roſtrum prominens ab oculis & inter cornicula: quo prædita ſunt omnia genera cancrorum longa ſiue caudata.

LXXXV. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ὄμματα πάντων τούτων ἐστὶ σκληρόφθαλμα, καὶ κινεῖται καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, καὶ εἰς τὸ πλάγιον. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς καρκίνοις τοῖς πλείστοις καὶ ἔτι μᾶλλον.

Horum omnium oculi ſua duritie præditi ſunt: quos & retrahunt & emittunt, & flectunt: quales etiam cancrorum plurimis ſunt, quin etiam mobiliores.

CAESAR.

DE oculis cùm eſt locutus eorum naturam declarat: ſubſtantiam primò: tum motus omne genus: ſurſum, deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum: etiam orbicularem. Nam quanquam eorum circumferentia non mouetur orbiculariter, tamen in orbem etiam mouentur toti.

Dixit ὄμματα σκληρόφθαλμα. An ſatis habebat dicere σκληρά? Non ſanè: quia ea duritia certo modo eius generis oculis à natura eſt attributa.

Declarauimus aduerbia per verba: ἐντὸς, *retrahunt*: ſed ἔσω alibi Ariſtoteles in loco vtitur: hîc ἐντὸς ad locum, ἔσω καὶ ἔξω dixiſſet.

LXXXVI. ARISTOTELES.

Ὁ δ' ἀστακὸς, τὸ μὲν ὅλον λαμπρὸν ἔχει τὸ χρῶμα, μέλανι δὲ, διαπεπασμένον.

Aſtacus colore toto nitido, ſed nigritia inſperſo.

CAESAR.

NVNC ad colorem tranſit: διαπεπασμένον: vt φάρμακα πάσσων, apud Homerum: quaſi guttis nigris: quin etiam ex his gammaris quos è riuulis habemus, multos tales inuenias. ὅλον Theodorus, *quod ex toto dixerim:* non, ſed totus color etiam, illæ maculæ nigræ ſunt: quaſi dicat. Quanquam maculis nigris interſperſus eſt, totus tamen nitet.

LXXXVII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ τοὺς μὲν ὑποκάτω πόδας, τοὺς ἄχρι τῶν μεγάλων, ὀκτώ· μετὰ δὲ ταῦτα, τοὺς μεγάλους πολλῷ μείζους, καὶ ἐξ ἄκρου πλατυτέρους ἢ ὁ κάραβος. ἀνωμάλως δὲ αὐτοῖς. ὁ μὲν γὰρ δεξιὸς, τὸ πλατὺ τὸ ἔσχατον πρόμηκες ἔχει καὶ λεπτόν· ὁ δὲ ἀριστερὸς, παχὺ καὶ στρογγύλον. ἐξ ἄκρου δ' ἑκάτερος ἐσχισμένος ὥσπερ σιαγὼν, ὀδόντας ἔχων καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν· πλὴν ὁ μὲν δεξιὸς, μικροὺς ἅπαντας, καρχαρόδους. ὁ δ' ἀριστερὸς, ἐξ ἄκρου μὲν καρχαρόδους, τοὺς δ' ἐντὸς ὥσπερ γομφίους, ἐκ μὲν τοῦ κάτωθεν μέρους τέτταρας καὶ συνεχεῖς, ἄνωθεν δὲ τρεῖς, καὶ οὐ συνεχεῖς.

Pedes inferiores ad grandes vſque octo habet: ab his grandes ipſos duos multò maiores & mucrone latiore quàm locuſta: ſed ſpecie diuerſa. Dextri nanque ſummum latum, oblongum, tenue eſt: ſiniſtri craſſum & teres: vtriuſque verò bipartitum, ac quaſi mandibula cum dentibus infra ſupráque. Quanquam dextro dentes ſerrati ſunt omnes, alterius primores ſerrati: at interiores tanquam molares. Inferiorum ordo quaternis æqualibus, ſuperiorum ternis inæqualibus expletur.

XXXIV. ARISTOTELES.

Ἀφίησι μὲν οὖν ἅπαντα, ὅταν φοβηθῇ· μάλιστα δὲ ἡ σηπία.

Atque hoc emittunt omnia, cùm perterrefiunt: præſertim ſepia.

CAESAR.

Hoc habent perfugium, vt intercepto conſpectu ſeſe ſubſtrahant.

XXXV. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν μύτις κεῖται ὑπὸ τὸ στόμα, καὶ διὰ ταύτης τείνει ὁ στόμαχος· ᾗ δὲ εἰς τὸ ἔντερον ἀνατείνει κάτωθεν ὁ θολὸς, καὶ τῷ αὐτῷ ὑμένι ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τῷ ἐντέρῳ, καὶ ἀφίησι κατὰ ταυτὸν, τόν τε θολὸν καὶ τὸ περίττωμα.

Sita eſt ſub ore mytis: per hanc tranſmittit gula: infra autem ad inteſtinum qua demittitur, ipſa continet atramentum, atque ipſum meatum obductum habet eadem membrana cum inteſtino. Idem quoque meatus eſt quo effundit atramentum, & deijcit excrementa.

CAESAR.

Nunc redit ad partes, quas interceperat atramenti narratione.

Theodorus *qua inteſtinum petere incipit ſuperiora*, malè. Nam inteſtinum non petit ſuperiora, ſed anteriora: neque id eſt in Codice. Neque eſſet bene à Natura inſtitutum, vt membrum apparatum ad deijciendum aſcenderet. Neque planè πόρον *foramen* dixit: aliud eſt τρῆμα: πόρος autem addit etiam prolixitatem: περιεχόμενον *obuolutum*, idem: rectiſſimè: vt teretis ſpatij tractum intelligas.

XXXVI. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ καὶ τριχώδη ἄττα ἐν τῷ σώματι.

Inſunt etiam in corpore villorum ſpecie quædam.

CAESAR.

Hoc quoque obſcurè: neſcias an intus in vacuo ſint τριχώδη, an in carne. Nam ſanè villoſa caro eſt.

XXXVII. ARISTOTELES.

Τῇ μὲν οὖν σηπίᾳ καὶ τῇ τευθίδι καὶ τῷ τεύθῳ, ἐντός ἐστι τὰ στερεὰ, ἐν τῷ πρανεῖ τοῦ σώματος, ἃ καλοῦσι, τὸ μὲν, σήπιον, τὸ δὲ, ξίφος.

Sub dorſo firma pars ſepiæ loligini ac lolio continetur. Illius ſepium, horum gladium vocant.

CAESAR.

Πρανεῖ *per dorſum* interpretatus eſt Theodorus, optimè: apponit nomina Philoſophus: quoniam ſepiæ os breuius, loligini longiùs, vnde nomen gladij: *gladiolum* maluit Theodorus: quoniam maior pars minor eſt vero gladio: radium rectè Latinè dicas: ſimillimum enim eſt radio textoris: etiam ligulam potes dicere.

ARISTO

XXXVIII. ARISTOTELES.

Διαφέρει δέ. τὸ μὲν γὰρ σήπιον ἰσχυρὸν καὶ πλατύ ἐστι μεταξὺ ἀκάνθης καὶ ὀστοῦ, ἔχον ἐν αὐτῷ ψαθυρότητα σομφώδη· τὸ δὲ τῶν τευθίδων, λεπτὸν καὶ χονδρωδέστερον.

EA tamen inter ſe differunt: ſepium nanque firmius & latius, media concretione inter ſpinam & os: continens quandam friabilem raritatem. At radius loliginum tenuis ac magis vergens ad cartilaginis naturam

CAESAR.

SVPRA à figura, nunc à ſubſtantia. Gladium dicit vniformi concretione cartilaginea: ſepium diformi: nam dorſum habet læue ac oſſeum: ab ea ſuperficie demittuntur cancelli quaſi quidam, eiuſdẽ maſſæ: inter quos friabilis raritas eſt.

Dixit λεπτὸν: dixiſſem ego *tenuior*: comparat enim: itaque etiam alteram vocem eo flexu poſuit Theodorus falsò *arctior*. Neque enim eſt στενὸν: non eſt latitudinis præſcriptio λεπτὸν, ſed profunditatis. Idem Theodorus diuinitus dixit *friabilem*, quem nos ſecuti ſumus.

XXXIX. ARISTOTELES.

Τῷ δὲ σχήματι διαφέρουσιν ἀλλήλων, ὥσπερ καὶ τὰ κύτη.

QVemadmodum aluei inter ſe, ita etiam ipſa facie differunt.

CAESAR.

MIRVM quid velit Philoſophus: niſi ſi quorum aluei eſſent oblongiores. Item capita quoque & cætera eſsẽt productiora. Sed de crinibus falſum eſt. Nam orbicularis polypus pene eſt, at cruribus longiſſimis: contrà loligini alueus porrectior, flagella breuiora.

Videamus locutionem: differt Leo à Vulpe: ſicut thorax huius à thorace illius: profectò ſimplex ſententia, & penè impudens.

XL. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ πολύποδες οὐκ ἔχουσιν ἔσω στερεὸν τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλὰ περὶ τὴν κεφαλὴν χονδρῶδες, ὃ γίνεται ἐάν τις αὐτῶν παλαιωθῇ, σκληρόν.

AT polypi firma illa parte carent: ſed in capite cartilaginoſum quiddam habent, quod dureſcit demum, cùm quis eorum conſenuerit.

CAESAR.

NON igitur erat vniuerſalis θέσις primi generis, quod extra haberet partes molles, intus duras. Theodorus totum caput facit cartilagine conſtare, malè: neque ex Philoſophi ſententia, neque ex natura rei.

Ambigo valdè an παλαιωθῇ poſſit referri ad viuentis ætatem: vt παλαιὸς ſit vetulus: hîc tamen vſus eſt: οἱ πάλαι *priſci* apud Pindarum: τὸ παλαιὸν *olim* apud Cratinum in *Plutis*. Quare valde metuebam ne de mortuo ſalito ac ſeruato ad cibum diceret.

XLI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ θήλεα τῶν ἀῤῥένων διαφέρουσιν. οἱ μὲν γὰρ ἄῤῥενες, ἔχουσι πόρον ὑπὸ τὸν στόμαχον, ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τείνοντα πρὸς τὰ κάτω τοῦ κύτους. ἔστι δὲ πρὸς ὃ τείνει, ὅμοιον μαστῷ· ἐν δὲ ταῖς θηλείαις δύο τε ταῦτ᾽ ἐστὶ, καὶ ἄνω. ἀμφοτέροις δὲ ὑπὸ ταῦτα ἐρυθρὰ ἄττα σωμάτια πρόσεστι.

Differunt etiam inter ſe ſexus ipſi. Mares meatum habent ſub gula à cerebro ductum ad inferna alui: ibi qua parte deſinit res eſt papillæ ſimilis: fœmellis verò bina ſunt hæc, & parte ſuperiore: vtriſque autem puſilla corpuſcula quædam rubra acceſſere.

CAESAR.

COMPARAT ſexus inter ſe: ponit diſſimilitudinem & ſimilitudinem. Nota: δύο τε ταῦτ᾽ ἐστὶ: vtrum ταῦτα intelligat μαστοὺς, an & πόρον geminari? nos inſpeximus & vnum tantùm meatum offendimus. Differunt igitur fœminæ & numero, quoniam duas habent eiuſmodi papillas, & ſitu, quoniam in ſuperioribus aluei partibus habent.

πρόσεστι: *acceſſere* interpretati ſumus: *ſubiuncta* Theodorus non malè.

XLII. ARSTOTELES.

Τὸ δ᾽ ᾠὸν ὁ μὲν πολύπους ἓν καὶ ἀνώμαλον, ἔξω δὲ καὶ μέγα ἔχει· ἔσω δὲ τὸ ὑγρὸν, ὁμόχροον ἅπαν καὶ λεῖον, χρῶμα δὲ λευκόν. τὸ δὲ πλῆθος τοῦ ᾠοῦ τοσοῦτον, ὥστε πληροῦν ἀγγεῖον μεῖζον τῆς τοῦ πολύποδος κεφαλῆς.

Polypi ouum vnum, inæquali ſuperficie, grande: intus humorem continet vnicolorem totum ac lenem, tanta copia, vt complere poßit vas ipſo Polypi capite maius.

CAESAR.

SVPRA à partibus, nunc quaſi partes percenſet: ſed non eſt verum vnicum ouum parere polypum: quin ita eſt: τίκτει ᾠὰ βοτρυδὸν: quod etiam Athenæus in ſeptimo declarauit nobis. Quin perſtes in errore ſi legas in v. *Hiſtoriarum* verba. τίκτει inquit ᾠόν. Et poſteà dicit ἐκ τοῦ ἀποτικτομένου ἀπείρεον γίνεται τὸ πλῆθος. Itaque intelligas vnum ouum eſſe conueniente humore intus, ſed diuerſis partibus. Non propter ſubſtantiæ diuerſitatem, ſed propter membranulæ inæqualitatem: tanquam ſi obducas racemum vuæ luto.

XLIII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ σηπία, δύο τε τὰ κύτη, καὶ πολλὰ ᾠὰ ἐν τούτοις, χαλάζαις ὅμοια λευκαῖς.

Sepia duos habet alueos, atque in his oua numeroſa, grandini ſimilia candida.

CAESAR.

NVMERO alueorum differt, & diſcretione ouorum: addidit candidæ, non vt declararet grandinis colorem, ſed colorem ouorum: propterea quòd ſimilitudo non ſolo colore conſtat. Itaque grandini poſſunt eſſe ſimilia etiam ſi nigra ſint: puta nitore, & rotunditate.

Britones vocant ſepiam *Margatam*: retulerunt mihi in Occeani ſui æſtuariis herbam eſſe ſcapo cauo in qua ſepia gignatur: putant enim ex generatione non procreari: vnus ex ipſis affirmauit ab ſe euulſam plantam eiuſmodi vnam, intùſque ad manum cùm ſenſiſſet palpitationem, monitu eiuſdem, qui eam indicârat, aperuiſſe, atque ſeptem ſepiolas inueniſſe.

XLIV.

XLIV. ARISTOTELES.

Ἕκαστα δὲ τούτων ὡς κεῖται τῶν μορίων, θεωρείσθω ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἀνατομαῖς διαγραφῆς.

VErùm hæc ſigillatim quo ſe habeant pacto locóne videre licet, ex diſſectarũ partium pictura.

CAESAR.

QVOD & alibi facit, & in membrorum genitalium narratione, è ſubiecta figura repræſentat naturam.

ὡς κεῖται, ad ſitum tantùm retulit Theodorus ſic: *quiſnam ſitus ſit ſingularum*: verùm non dicit ὅπου, ſed ὡς: κεῖ) autem non ſolùm ſitum, ſed etiam habitum indicat. Itaque nobis neceſſarium fuit addere alia vt explerentur.

XLV. ARISTOTELES.

Πάντα δὴ τὰ ἄρρενα ταῦτα τῶν θηλειῶν διαφέρει, καὶ μάλιστα ἡ σηπία. τοῦτο γὰρ τὸ νῶτον τῆς κύτους, πάντα μελάντερα τῶν ὑπτίων.

MAres omnes toto genere hoc à fœmellis differunt: pratercatera ſ:pia. Nam dorſum aluei nigrius habet quàm imam planiciem.

CAESAR.

SVPRA ſexus differentiam à figura, nunc à colore: præcipuum genus, ſepiæ: deinde ab aſperitate Tertium à colore vario virgato: quartum ab vropyge: rurſus à figura.

XLVI. ARISTOTELES.

Τραχύτερά τε πάντα ἔχει ὁ ἄρρην τῆς θηλείας, καὶ διαποίκιλα ῥάβδοις.

ET aſperiora omnia habet ac virgata.

CAESAR.

ῥάβδοις διαποίκιλα, *virgata*: vt *virgatus calathiſcus* apud Catullum: *virgata ſaga Gallica*, apud Maronem, lineis interſtincta.

XLVII. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ οὐροπύγιον ὀξύτερον.

ET extremum corporis mucronatius.

CAESAR.

Οὐροπύγιον hic vocat hoc, vbi eſſet cauda ſi à natura haberet. Malè Theodorus *caudam*: ſed ſicut dixit πρόβολον pro ventriculo, ſic pro cauda οὐροπύγιον.

XLVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ γένη πλείω πολυπόδων.

VErùm polyporum multa ſunt genera.

CAESAR.

QVONIAM de Polypis nulla facta diuiſione locutus eſt,nunc declarat ad quæ referenda ſint dicta.Et ſanè priùs hoc facere debuit : deinde partes exequi.Genera autem recenſet , à proceritate , vnum : à paruitate,vnum : vnum,oblongum & μονοκότυλον: vnum ab odore: duo in conchis: ſex ſunt.

XLIX. ARISTOTELES.

Ἓν μὲν, τὸ μάλιστ' ἐπιπολάζον, καὶ μέγιστον αὐτῶν.

VNum genus eſt frequentiſsimè ſumma aqua natans,quod & maximum eſt.

CAESAR.

Ἐπιπολάζον Theodorus *conſpectius* peſſimè.Nam conſpectiſſimus eſt Véſulus mons:at quis dicat ἐπιπολάζειν?quid cælo conſpectius?

L. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ πολὺ μείζους οἱ πρόσγειοι τῶν πελαγίων.

HOrum littoris accolæ longè ſunt maiores quàm qui in altum degunt.

CÆSAR.

RATIO eſt pabulum : aluntur enim faciliùs; conchis enim veſcuntur. Non ſine ratione poſuit : ſiquidem è contrario cæterorum piſcium maxima pars pelagij multò ſunt maiores. Et ſubeſt ratiò à Natura: mare enim locus piſcium eſt:ergo magnorum magnus.

Theodorus hanc ſententiam ad illud primum genus arctauit τῶν ἐπιπολαζόντων:ſi ita eſt, declaratio erit prioris ſententiæ. Sin refertur ad genera omnia , vt pelagij ſint minores , eſt quædam ratio in his verbis,qua intelligamus illud genus quod pro loco poſuit, eſſe πρόσγειον: alia genera minora pelagia: & ſanè ſunt. Melius eſt vt ſit diuiſio ſuperiorum : nam in alio genere etiam parui πρόσγειοι ſunt : προσγείους *terrenos* dixit Theodorus malè Plinium ſecutus. Neque enim dicas piſcem terrenum niſi vt vitulum,hippopotamum,crocodilum, ranam.

LI. ARISTOTELES.

Ἓν δὲ ἄλλοι μικροὶ ποικίλοι, οἳ οὐκ ἐσθίονται.

ALiud genus paruorum, qui vario ſunt colore neque eſitantur.

CAESAR.

TRes differentiæ: paruitas, color,ineptitudo ad menſas.

LII. ARISTOTELES.

Ἄλλα τε δύο, ἥ τε καλουμένη ἑλεδώνη, μήκει τε διαφέρουσα τῶν ποδῶν, καὶ τῷ μονοκότυλον εἶναι μόνη τῶν μαλακίων· τὰ γὰρ ἄλλα πάντα δικότυλά ἐστι.

ITem alia duo.Nam Eledona tum peculiari diuerſa crurium longitudine:tum quia molluſcorum ſola ſingularibus tantùm acceptabulis prædita eſt. Cùm bina alij habeant omnes.

CAESAR.

CAESAR.

THEODORVS, *ordinem acceptabulorum*, malè: ſimplex ordo etiam binorum acceptabulorum eſt. Quoniam ea bina non ſunt, duo aut tria, aut quatuor vtriuſque paria: deinde verbum *agere* ad ordines relatum, imperatiuum eſt.

LIII. ARISTOTELES.

Καὶ ἣν καλοῦσιν οἱ μὲν βολίταιναν, οἱ δ' ὄζολιν.

ET quam alij vocant Bolitanam, alij Olentiam.

CAESAR.

DVPLICI nomine inſignit, ὄζολιν Theodorus *oſſolem*: ſed ab oſſibus ne putent rudes: ſequi debuit rei naturam & nominis rationem, non ſonum. Eſt autem puſillus polypus olens: *putiliam* etiam poſſes interpretari. Plinius *ozenam* vocat.

LIV. ARISTOTELES.

Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις, ὅ τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος καὶ ὁ ναυτικός, ὑπ' ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος· τὸ δ' ὄστρακον αὐτοῦ ἐστιν, οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται, καὶ ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δ' οὗτοι μικροὶ, τῷ εἴδει δ' ὅμοιοι ταῖς βολιταίναις.

POſtremò alij duo in conchis: vnus à quibuſdam & Nautilus, & Nauticus appellatur, ab alijs autem ouum polypi. Eius teſta pectunculo ſimilis eſt caua: neque ei cannexa natura. Is propè terram paſcitur ſæpenumero: quare à fluctibus eycitur in aridam, vbi delapſus de concha, aut capitur, aut in humo perit. Hoc genus & puſillum eſt, & ſimile bolitanis.

CAESAR.

Συμφυὴς, ſi dixiſſem, *cognata*, non expreſſiſſem: ſimul omnino nati ſunt. Theodorus naturam tetigit cùm dixit *deſtinata*, rectiſſimè: ſed verbum *inhærere*, paulò infelicius eſt: nam non ſignificat neceſſario continuationem, ſed contactum etiam aliquando. Immò etiam frequentiùs, vt apud Terentium in *Adelphis*: *pugnus in mala hæreat.*

Addit Theodorus pompilum & omiſit nautilum, & pro nautico *nautam* dixit. Cùm autem apud Plinium lib. IX. cap. XXIX. legatur à quibuſdam nautilum pompilum vocari, mendum eſſe puto: atque ex Ariſtotelis voce πολύποδος ᾠὸν, antea à Plinio ſcriptum fuiſſe *polypu oon*: inde natum ab imperitis errorem *pompilum*. Cùm quis ſit pompilus alibi ab eodem declaratum ſit. Addidit & idem Theodorus etiam de ſuo *ſimplex*. Idem, *teſta dilapſa nudi capiuntur*, addidit *nudi*, ſuauiſſimè: ſed è teſta potiùs ipſi dilabuntur, quàm ab ipſis teſta: vt ab equo *Camilla, Troilus*, à curru. Sed peius Ariſtoteles περιπεσόντος. Nam quaſi frangatur teſta τὸ περὶ videtur ſignificare: *Circumlabente*: ſed vult dicere, *delabente teſta qua ambiebatur.* Mutauit quoque numerum Philoſophus εἰσὶ δ' οὗτοι μικροί.

LV. ARISTOTELES.

Καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ, οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας.

ALter in teſta tanquam limax: is ex ea nunquam exit: ſed interdum bracchia exerit.

C AE S A R.

LIMACI comparat poſtremum genus: propter tegmen: ſed differt: primùm quia teſtam habet polypus, limax cruſtam tantùm: ille è tegmine non exit, limax plus dimidio exit. Non tamen docuit nos, an cum teſta concharum more connexum eſſet.

Tollenda puto illa verba: ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας. Nam & iam idem dixit, & non eſt bona comparatio: exit enim limax, quanquam non totus: at ille bracchia tantùm profert.

Theodorus *cochleam* maluit quàm *limacem*: quaſi limax is modo ſit, qui ſine tegmine in hortis eſt: verùm vtraque ſpecies eiuſdem eſt generis.

CAPVT TERTIVM.

De Cruſtatis, & eorum partibus.

LVI. ARISTOTELES.

ΠΕρὶ μὲν οὖν τῶν μαλακίων εἴρηται. τῶν δὲ μαλακοστράκων ἓν μὲν ἐστὶ τὸ γένος τὸ τῶν καράβων· καὶ τούτῳ παραπλήσιον ἕτερον, τὸ τῶν καλουμένων ἀστακῶν. οὗτοι δὲ διαφέρουσι τῶν καράβων, τῷ ἔχειν χηλάς, καὶ ἄλλας τινὰς διαφορὰς οὐ πολλάς.

HAec de molluſcis dicenda erant. Nunc de iis quæ teneriore teſta muniuntur. Horum vnum genus locuſtarum. Alterum eorum, qui dicuntur gammari, qui differunt à locuſtis, quod habent forcipes, atque alias differentias paucu-las.

C AE S A R.

TRANSIT ad ſecundum genus: cuius enumerat genera minora: locuſta ab aſtaco non multùm differt. Hic dicit aſtacos habere forcipes: locuſtas non habere: infrà contrarium: vide igitur an ſit addendum, τὸ μὴ ἔχειν.

Ἀστακὸς *Gammarus* rectè à Theodoro vocatur: nam infrà aſtacos fluuiales dicit. Tria igitur genera: marinum, fluuiale, minimum quod in teſta vmbilicorum inuenitur. Gammari nomen Plinius tantùm ponit in lib. XXXI. cap. VIII. & in piſcium catalogo lib. XXXII. vbi cammarum non gammarum pronunciaſſe conſtat. Athenæus in III. è Sophrone Poëta verſum citat in quo cammari nomen eſt. Et in ſeptimo Epicharmi verſum ex *Nuptiis Iunonis*, in quo nomen tantùm eſt. Sed ipſe in eodem poſtea καρίδων γένος dixit: atque à Romanis etiam tunc ſic appellari: etiamnunc ab Adriaticis piſcatoribus *Gambarelli* vocantur.

LVII. ARISTOTELES.

EN δὲ, τὸ τῶν καρίδων.

TErtium ſquillarum.

C AE S A R.

SQVILLA curua eſt ac potiùs plicata. Itaque Epicharmus in *Nuptiis Iunonis* καμπύλας καρίδας, appellauit; etiam ita nunc vocant Veneti; ſed earum ſpeciem duntaxat.

LVIII. ARISTOTELES.

Καὶ ἄλλο τῶν καρκίνων, γένη δὲ πλείω τῶν καρίδων ἐστὶ, καὶ τῶν καρκίνων.

Quartum cancrorum: ſed tam horum quàm ſquillarum genera plura.

C Æ S A R.

Dixit plura non multa: ſic enim vtitur Ariſtoteles, vt minùs πλείω ſignificet quàm πολλά: nam ſquillarum tria tantùm ponit.

LIX. ARISTOTELES.

Τῶν μὲν γὰρ καρίδων, αἵ τε κύφαι, καὶ αἱ κράγγονες, καὶ τὸ μικρὸν γένος· αὗται γὰρ οὐ γίνονται μείζους.

Nam ſquillæ quædam ſunt quas gibbas vocant, aliæ dicuntur crangones. Tertia ſpecies minutiorum eſt, quæ nunquam grandeſcant.

C AE S A R.

Gibbas τὰς κύφας, Theodorus rectiſſimè: ſunt enim dorſo tumidiſſimo. *Crangones* infrà appellat *crangas*.

LX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ καρκίνων παντοδαπώτερον τὸ γένος, καὶ οὐκ εὐαρίθμητον.

Cancrorum genus maiorem in modum variatur, neque adeò facilè recenſeri poteſt.

C AE S A R.

Παντοδαπώτερον, mira vox. Nam παντοδαπὸς, omnia includit: qua igitur ratione recipit gradum ſuperiorum. Theodorus, *multiplex*, commodè.

LXI. ARISTOTELES.

Μέγιστον μὲν οὖν ἐστιν, ἃς καλοῦσι μαίας.

Maximum eorum genus quas maias vocant.

C Æ S A R.

Cvm Græcum μαῖα transfertur à nobis vt dicatur *maia*, ſanè arridet eorum magnitudini. *Graceolas* Veneti vocant. Ligures *Araneas*.

LXII. ARISTOTELES.

Δεύτερον δὲ, οἵ τε πάγουροι, καὶ οἱ Ἡρακλεωτικοὶ καρκίνοι.

Proxima magnitudine ſunt paguri, & Heracleotici.

C Æ S A R.

Hos Veneti, *Cancros poros*, corrupta voce pro paguris nominant. Duûm ſunt generum: alterum maius, durius, nigrius, rotundius, quod eſt eſculentum. Alterum minus, ac quadratiore cuppa, cinereo colore, pallidius: *porreſſas* vocant: nec venale eſt; fœminas falsò putant: ſuum enim genus eſt: parietum ſordibus aſſuetum.

LXIII. ARISTOTELES.

Ἔτι δ', οἱ ποτάμιοι.

Poſt hos fluuiatiles.

CAESAR.

EX his Medici iubent fieri medicamentum ad canis rabidi morſum : ſed imperiti:at caudatos accipiunt qui in riuulis agitant : *ſcarauiccias* Galli vocant , non malè , quaſi *carabiſſas* , vt *locuſteias* interpretere : ſed aſtacis ſunt ſimiliores ; χηλὰς enim habent.

LXIV. ARISTOTELES.

Οἱ δ' ἄλλοι, ἐλάττους, καὶ ἀνωνυμώτεροι.

Alij minores,neque vllo nomine inſignes.

CÆSAR.

NOMINANT Veneti eorum ſpeciem teneriorem,ac quanquam vilem,ſapidam tamen, *Maſenetas.* Has plebs elixas eſitat : atque inde tentatur eorum caput quaſi largiùs biberint. Neque ab his diuerſum multò ſed maiuſculum ac nigrius genus:quos non ſemper edunt : ſed vbi cuppam veterem exuêre. Tum uerò captos eſitant è ſartagine , omnium ciborum ſuauiſſimum. Toti enim eſculenti ſunt : teneritudine noua nihil offendunt. *Mollecas* ex eo nominant.

LXV. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τὴν Φοινίκην γίνονται ἐν τῷ αἰγιαλῷ, οὓς καλοῦσιν ἱππεῖς, διὰ τὸ οὕτως ταχέως θεῖν, ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι ταχέως καταλαβεῖν· ἀνοιχθέντες δὲ, κενοὶ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν νομήν.

AD Phœnicem littorales ſunt cancri tanta celeritate,vt agrè eos,cùm in curſu ſunt,captatores conſequantur. Iccircò vocant equites : verùm intus nihil eſculenti habent,inopia pabuli.

CAESAR.

PECVLIARE genus Phœnicium ponit : aſſignat celeritatem & inanitatem : huiúſque cauſſam , pabuli penuriam. Non parum enim confert vacuus à cibo venter. Oſtendit eos littorales eſſe. Nam quædam genera ſcopulos tantùm colunt.

Nota ἀνοιχθέντες δὲ κενοὶ, *aperti* , inquit, *inanes ſunt.* Immò etiam non aperti : ſed intellige,reperiuntur : τὸ κενοὶ mitigauit Theodorus aduerbio , cùm dixit, *intus ferè nihil.* Nam falſum eſt, eſſe penitus inanes.

LXVI. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον γένος μικρὸν μὲν, ὥσπερ οἱ καρκίνοι· τὸ δὲ εἶδος ὅμοιον τοῖς ἀστακοῖς.

SVnt etiam qui magnitudine cancris æquales ſunt, facie autem aſtacis ſimiles.

CAESAR.

HI ſunt quas *Scarauiccias* dicebamus : vulgus Italiæ *Gammaros.* Et ſanè non malè inter ſquillarum genera Athenæus numerabat : nihil enim differt niſi magnitudine & curuitate.

LXVII.

LXVII. ARISTOTELES.

Πᾶσι μὲν οὖν τούτοις (καθάπερ εἴρηται πρότερον) τὸ μὲν στερεὸν καὶ ὀστρακῶδες, ἐκτὸς ἔχει ἐν τῇ χώρᾳ τῇ τοῦ δέρματος· τὸ δὲ σαρκῶδες, ἐντός.

Omnibus his, quemadmodum diximus, pulpamentum interius vice cutis firmitudine teſtacea munitur.

CAESAR.

REPETIT ſuperfluò: neque enim diu eſt cùm hoc dixit: ſed fecit vt tranſiret ad partium enumerationem: rectè enim fecit, vt genera enumeraret: nunc per partes hiſtoriam ducit.

LXVIII. ARISTOTELES.

Τὰ δ᾽, ἐν τοῖς ὑπτίοις πλακωδέστερα, εἰς ἃ ἐκτίκτουσιν αἱ θήλειαι.

At auerſa à cælo partes plagulis frequentiores habent, in quas edunt oua fœminæ.

CAESAR.

TA' ὕπτια *partes ſubteriores*, ſi liceat dicere: ſed veremur linguæ caſtitatem: πλάκας *plagulas*, à retibus dicimus. Et Latina vox, Græca fuit. Theodorus neſcio quas *tabellas*, adduxit incommodè, neque rectè dixit, *quibus*, εἰς ἃ, ſed, *in quas*. Nanque cuppam vnam habent in parte dorſi: ita vt totum animal ſuum ſibi ſit caput: ſubtus autem cooperculum vnum triquetrum & ſolutile plagulis, vt claudere & condere ouum poſſint. Intus id, & cutem membranaceam ad ea ſpatia exigunt ex aluo oua: itaque dixit ἐκτίκτουσι: ergo ſi dicas: cancri deponunt oua plagulis: intelligas hoc quaſi inſtrumentum, non quaſi locum, in quem demittant oua.

LXIX. ARISTOTELES.

Πόδας δ᾽ οἱ μὲν κάραβοι, ἐφ᾽ ἑκάτερα ἔχουσιν, ἐφ᾽ ἑκάτερα πέντε σὺν ταῖς ἐσχάταις χηλαῖς.

Pedes locuſtæ quinos vtrinque habent vltimis connumeratis, qui ſunt forcipati.

CAESAR.

MIRVM ſuprà dicit de Aſtacis, ἔτι δὲ διαφέρουσι τῶν καράβων τῷ ἔχειν χηλάς: ergo κάραβοι ibi non habent. At hìc habent, & infrà καράβων θηλειῶν ὁ πρῶτος πούς δίκρους, τοῦ δ᾽ ἄρρενος μονώνυξ.

Dixit, ἐσχάταις χηλαῖς. Mirum Ariſtotelem à cauda incipere numerare, & à minutioribus minùſque extantibus.

LXX. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ καρκίνοι δέκα τοὺς πάντας σὺν ταῖς χηλαῖς.

Cancris quoque eodem modo vniuerſi ſunt decem, ſi forcipes annumeres.

CAESAR.

DIXIT ὁμοίως, de numero: ſed adiuuat ad fouendum, τὸ ἄχυρον, figura forcipum.

Suprà dixit ἐφ᾽ ἑκάτερα πέντε. Hìc τοὺς πάντας δέκα: idem eſt. Itaque Theodorus, *denos*, cùm dixit, diſtribuit notam vocis etiam aliis cancris: vt decem ille habeat, ille decem. Ergo ſinguli denos: ſed oratio periculoſa. Nam cùm dicas ὁμοίως, non poſſis vti eo flexu nominis. Neque enim ſimiliter denos habent cancri; ſed quinos.

LXXI.

LXXI. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ καρίδων αἱ μὲν κυφαὶ, πέντε μὲν ἐφ' ἑκάτερα ἔχουσιν, ὀξεῖς τοὺς πρὸς τῇ κεφαλῇ. ἄλλους δὲ πέντε ἐφ' ἑκάτερα κατὰ τὴν γαστέρα, τὰ ἄκρα ἔχοντας πλατέα.

IN genere ſquillarum gibbæ vtrinque quinos habent, qui ad caput vergunt, acutos, & ad ventrem vtrinque totidem, mucrone latiore.

CAESAR.

NVMERO duplo excellunt, & differunt ſummitatibus ab aliis & ipſi pedes ſquillæ inter ſe.

Theodorus malè, *quini vtrinque ſitu quo cæteris, quorum proximi capiti acutiores, & quini vtrinque alij ventri ſubiuncti:* ſed vniuerſi illi quini acuti ſunt. Quòd ſi voluit dicere pro ratione propinquitatis capitis acutos eſſe: debuit ſic, vt nos, *quò propiores capiti eò acutiores.*

LXXII. ARISTOTELES.

Πλάκας δὲ ἐν τοῖς ὑπτίοις οὐκ ἔχουσι· τὰ δ' ἐν τοῖς πρανέσιν, ὅμοια τοῖς καράβοις.

DOrſo ſimiles ſunt locuſtis: auerſa parte ſubtus plagulas nullas habent.

CAESAR.

QVO enim inter barbulas quaſdam obtinent ſub caudæ ſinubus: dorſo autem ſimillimæ locuſtis: habent enim cuppulam & ptoniore in parte clypearem: poſteà vaginæ annuloſæ ſunt ad caudæ poſtremum vſque. Quòd ſi dixiſſet: ſubtus ſupráque ſimiles eſſe locuſtis, non erráſſet. Plagulas enim ne locuſtæ quidem habent.

LXXIII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ κράγγη, τὸ ἀνάπαλιν. τοὺς πρώτους γὰρ ἔχει τέτταρας ἐφ' ἑκάτερα, εἶτ' ἄλλους ἐχομένους λεπτοὺς τρεῖς ἐφ' ἑκάτερα. τὸ δὲ λοιπὸν πλεῖον μόριον τοῦ σώματος ἄπουν ἐστί.

AT crangæ è contrario: primores enim quaternos vtrinque, deinde conſequentes alios ternos vtrinque tenues. Cætero corpore pedes nulli inſunt.

CAESAR.

NESCIO quo pacto dicat ἀνάπαλιν: cùm non ponit primorum latitudinem. Sed intelligimus ex ſequentibus verbis: cùm dixit τοὺς τρεῖς λεπτούς: intellexit enim ὀξυτέρους, quod cùm omiſit Theodorus, multo magis auertit orationem, & comparationem τοῦ ἀνάπαλιν.

Idem τὸ λοιπὸν, *reliqua bona pars corporis:* ambitioſè nimis ſimul & falsò. Nam in ſquilla tenuiſſima tantùm cauda pedibus vacat: nõ eſt bona, id eſt, magna pars. Erat error in codice Theodori: *cancris:* ſcribendum *crangis.*

LXXIV. ARISTOTELES.

Κάμπτονται δ' οἱ μὲν πόδες πάντων εἰς τὸ πλάγιον, ὥσπερ καὶ τῶν ἐντόμων.

FLectuntur omnium pedes in latus: quemadmodum etiam inſectorum.

CÆSAR.

NIhil ſimilius quàm crura ſcorpionum, cancrorum & araneorum: nihil ſimilius quàm muſcarum & ſquillarum: extrorſum autem curuatura omnium eſt.

LXXV.

LXXV. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ χηλαί, ὅσα ἔχει χηλάς, εἰς τὸ ἐντός.

Forcipes quæ habent ea, introrſum flectunt.

CAESAR.

MIror quare diſcrimen poſuerit flexionis cæterorum crurum & primorum. Nihilo enim ſecius crura cæteta, quàm forcipata flectuntur. Itaque Theodorus vbi χηλὰς non fuit contentus *forcipes*, appellare, ſed addidit, *crura*, maiorem fecit dubitationem: ſed vſus cæterorum pedum eſt ad ingrediendum. Neque ferè ad ventrem eorum applicant ſummitatem, niſi cùm ſunt exanimes. At forcipes ad os introrſum flectunt. Cæterotum autem pedum vſus non ſemper idem eodem modo eſt. Nanque cùm mouentur obliquo ingreſſu ferunt per quadrati diametrum, non per lineam mediam, rectos angulos conſtituentem. Itaque neceſſe eſt pedes anteriores cùm promouent humum legere, ac quaſi carpere: alteris autem qui ex aduerſo latere ſubſequuntur contra, humum pellunt, non carpunt

LXXVI. ARISTOTELES.

Ἔχει δ' ὁ κάραβος καὶ κέρκον, πτερύγια δὲ πέντε.

Habet locuſta etiam caudam, & pinnulas quinque.

CÆSAR.

Κέρκον, appellauit hîc & πτερύγιον, & οὐράν, vt animaduertamus verborum communicationem: intellige autem quod non dicit, quinas vtrinque.

LXXVII. ARISTOTELES.

Καὶ ἡ καρὶς ἡ κυφὴ τὴν οὐράν, καὶ πτερύγια τέσσαρα. ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πτερύγια ἐφ' ἑκάτερα ἐν τῇ οὐρᾷ.

Etiam ſquilla gibba tum caudam, tum pinnulas quaternas: etiam crangæ cauda pinnis neutro vacat latere.

CAESAR.

CAuda longè his diuerſa. Craſſa à ventre demittitur in acumen, neque plana vt gammaris, ſed in ſe vtraque ex ora duplicata. Malè autem fecit cùm omiſit numerum pinnarum crangæ.

LXXVIII. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ μέσον αὐτῶν, ἀκανθῶδες ἀμφοτέραις πλὴν αὗται μὲν πλατύ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ.

Earum mediam ſpina naturam præ ſe fert vtroque in genere: ſed crangis latũ eſt, gibba acutum.

CAESAR.

VIdendum quid appellet pinnas, quid acutum, quid ſpinoſum: an ſpinis horreant, vt ait Theodorus, an ſpinaceum ſit. * * *. *Deſunt multa.*

LXXIX. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ καρκίνος, μόνος τῶν τοιούτων ἀνορροπύγιος.

Horum ſolus cancer cauda caret.

LXXXIV. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δ' ἔχουσιν ἀμφότερα κεραίας δύο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μεγάλας καὶ τραχείας, καὶ ἄλλα κεράτια μικρὰ ὑποκάτω λεῖα.

Aequè autem vtriſque cornua bina oculis eminent magna & aſpera: & alia cornicula puſilla ſub illis, læuia.

CAESAR.

NVNC ponit partes communes vtriſque: dixit κεραίας: nam ſanè cornua non ſunt: quippe flexibilia & nodulis quaſi conſerta decreſcente in mucronem magnitudine. Verbum autem non habemus huic ſignificationi aptum, quare *cornua* reddidimus: ea certè κέρατα noluit dicere: quanuis alia vocauerit κεράτια. Omiſit tamen Ariſtoteles, roſtrum: quaſi triremis roſtrum prominens ab oculis & inter cornicula: quo prædita ſunt omnia genera cancrorum longa ſiue caudata.

LXXXV. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ὄμματα πάντων τούτων ἐστὶ σκληρόφθαλμα, καὶ κινεῖται καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτός, καὶ εἰς τὸ πλάγιον. ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς καρκίνοις τοῖς πλείστοις καὶ ἔτι μᾶλλον.

Horum omnium oculi ſua duritie præditi ſunt: quos & retrahunt & emittunt, & flectunt: quales etiam cancrorum plurimis ſunt, quin etiam mobiliores.

CAESAR.

DE oculis cùm eſt locutus eorum naturam declarat: ſubſtantiam primò: tum motus omne genus: ſurſum, deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum: etiam orbicularem. Nam quanquam eorum circumferentia non mouetur orbiculariter, tamen in orbem etiam mouentur toti.

Dixit ὄμματα σκληρόφθαλμα. An ſatis habebat dicere σκληρά? Non ſanè: quia ea duritia certo modo eius generis oculis à natura eſt attributa.

Declarauimus aduerbia per verba: ἐντός, *retrahunt*: ſed εἴσω alibi Ariſtoteles in loco vtitur: hîc ἐντὸς ad locum, εἴσω καὶ ἔξω dixiſſet.

LXXXVI. ARISTOTELES.

Ὁ δ' ἀστακός, τὸ μὲν ὅλον λαμπρὸν ἔχει τὸ χρῶμα, μέλανι δὲ διαπεπασμένον.

Aſtacus colore toto nitido, ſed nigritia inſperſo.

CAESAR.

NVNC ad colorem tranſit: διαπεπασμένον: vt φάρμακα πάσσων, apud Homerum: quaſi guttis nigris: quin etiam ex his gammaris quos è riuulis habemus, multos tales inuenias. ὅλον Theodorus, *quod ex toto dixerim*: non, ſed totus color etiam, illæ maculæ nigræ ſunt: quaſi dicat. Quanquam maculis nigris interſperſus eſt, totus tamen nitet.

LXXXVII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ τοὺς μὲν ὑποκάτω πόδας, τοὺς ἄχρι τῶν μεγάλων, ὀκτώ· μετὰ δὲ τούτους, τοὺς μεγάλους πολλῷ μείζους, καὶ ἐξ ἄκρου πλατυτέρους ἢ ὁ κάραβος. ἀνωμάλους δὲ αὐτοῖς. ὁ μὲν γὰρ δεξιός, τὸ πλατὺ τοῦ ἐσχάτου πρόμηκες ἔχει καὶ λεπτόν, ὁ δὲ ἀριστερός, παχὺ καὶ στρογγύλον. ἐξ ἄκρου δ' ἑκάτερος ἐσχισμένος ὥσπερ σιαγών, ὀδόντας ἔχων καὶ κάτωθεν καὶ ἄνωθεν· πλὴν ὁ μὲν δεξιός, μικροὺς ἅπαντας, καρχαρόδους. ὁ δ' ἀριστερός, ἐξ ἄκρου μὲν καρχαρόδους. τοὺς δὲ ἐντὸς ὥσπερ γομφίους, ἐν μὲν τῷ κάτωθεν μέρει τέτταρας καὶ συνεχεῖς, ἄνωθεν δὲ τρεῖς, καὶ οὐ συνεχεῖς.

Pedes inferiores ad grandes vſque octo habet: ab his grandes ipſos duos multò maiores & mucrone latiore quàm locuſta: ſed ſpecie diuerſa. Dextri nanque ſummum latum, oblongum, tenue eſt: ſiniſtri craſſum & teres: vtriuſque verò bipartitum, ac quaſi mandibula cum dentibus infra ſupráque. Quanquam dextro dentes ſerrati ſunt omnes, alterius primores ſerrati: at interiores tanquam molares. Inferiorum ordo quaternis æqualibus, ſuperiorum ternis inæqualibus expletur.

C Æ S A R.

REDIT ad pedes quos ſuprà inter cæteros recenſere debuit: ſuprà dicebat σὺν ταῖς χηλαῖς. Nũc coactus fuit aliter loqui. Nam grandiores illi pedes nõ finiunt ordines pedum, vt in cancris. *****. Comparat maiores cum locuſta: comparat maiores inter ſe ex habitudine diuerſa: tum è ſimilitudine fiſſuræ comparat mandibulis: ponit dentium diuerſitatem tam è genere ſerratorum aut æqualium, quàm ex numero & ſitu.

Nota ſubtilitatem orationis & varietatem: τοὺς ὑποκάτω: quoniam ij ad ingrediendum & ſuſtinendum corpus ſunt comparati: dixit quoque μετὰ δὲ ταῦτα, non μετὰ δὲ τούτους: immò verò ὑφ' τούτοις: mutauit etiam ibi locutionem, non dixit ἀνωμάλους δ' αὐτούς, ſed ἀνώμαλος δ' αὐτοῖς.

Στρογγύλον, non *rotundum*, vt Theodotus hîc, ſed *teres* diximus: at ἀνώμαλος, vt ipſe *ſpecie diuerſa*: ſed ille non eſt coactus ſic loqui, ſicut nos: nanque τοὺς συνεχεῖς nos non *continuos*, vt ille, ſed *æquales*, & τοὺς οὐ συνεχεῖς *inæquales*. Itaque vt effugeremus ambiguitatem, ſic maluimus.

LXXXVIII. ARISTOTELES.

Κινοῦσι δὲ τὸ ἄνω μέρος ἀμφότεροι, καὶ προσπιέζουσι πρὸς τὸ κάτω. βλαισοὶ δ' ἀμφότεροι τῇ κάτω θέσει, καθάπερ προτείνειν καὶ πιέζειν πεφυκότες.

Mouent partem ſuperiorem vtrique, & ad inferiorem premunt: ac valgij quidem ſunt ſitu inferiore, tanquam à natura deſtinati ad protendendum & premendum.

C Æ S A R.

MOTV forcipis, & ſitu atque habitu totorum. Mouent autem ſuperiorem, ob commoditatem, vt de mandibula diximus Crocodili: propè enim radunt humum: præterea ad ſuſtinendum fortiores ſunt, quòd cœperint inferiora forcipe continua, & ad continendum aptiores: iuuatur enim motus voluntarius motu elementari: forcipe ſuperiore mota deorſum verſus: tum in ſomno, & alia animi quiete magis conſentaneum eſt facilius mobile ſuper immobili quieſcere. Tum declarat crurum ipſorum habitum, *valgium* ſic enim Latinè dicitur βλαισός, cuiuſmodi arcus intentus eſt, & nanorum crura: eſt contrarius habitus vaceiis: ita bracchia noſtra ſunt, ſed προτείνειν non eſt cauſa valgitatis, neque πιέζειν, ſed complecti & continere. Nam πιέζειν, eſt *premere onere*, πίεσμα, quod ἶπον dixit Pindarus. Quoniam πίονες: pingues enim grauiores ſunt: hi autem à comeſſationibus πίονες.

Theodotus προτείνειν *capere* hic commodiùs quàm veriùs.

LXXXIX. ARISTOTELES.

Ἐπάνω δὲ τῶν μεγάλων ἄλλοι δύο δασεῖς, μικρὸν ὑποκάτω τοῦ στόματος.

Supra hoſce magnos duo alij hiſpidi paulò infra os.

C Æ S A R.

DEbebat addere paruitatem: hiſpidum hîc τὸ δασύ, in genere piſcium: vt apud diuinum Poëtam. *Crurum tenus hiſpida nanti. ----- frons hominem præfert.*

XC. ARISTOTELES.

Καὶ μικρὸν ὑποκάτω τούτων τὰ βραγχιοειδῆ τὰ περὶ τὸ στόμα, δασέα καὶ πολλά. ταῦτα δ' ἀεὶ διατελεῖ κινῶν.

Mox haud longè infrà, branchia circum os multa & hiſpida, quas aſſiduè motat.

C Æ S A R.

Διατελεῖ κινῶν, Atticiſmus frequens Iſocrati.

XCI.

XCI. ARISTOTELES.

Κάμπτει δὲ καὶ προσάγεται τὸ λεῖχον τοὺς δύο πόδας πρὸς τὸ στόμα τοὺς δασεῖς.

Flectit atque adducit, cùm cibum capit, duos illos hiſpidos pedes ad os.

CAESAR.

Ante quam officium pedum diceret, quoniam ori debebatur, os ipſum priùs enarrauit: dixit *flectit* primum: mox adduxit τὸ λεῖχον, ipſum animal cùm cibum capit: apprehenſum enim cibum forcipibus frangunt: ſed ob magnitudinem ineptus ad miniſtrandum ori. Itaque in arido vbi ſunt vix eos mouent.

Theodorus omiſit τὸ λεῖχον.

Προσάγεται, paſſiua voce, actiua ſignificatione, Atticè.

XCII. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ καὶ παραφυάδας λεπτὰς οἱ πρὸς τῷ στόματι πόδες.

Hi pedes qui ori praſto ſunt, extantibus quibuſdam tenuibus barbulis aſperantur.

CÆSAR.

Poſt officium malè repetit ſubſtantiam: ſuprà enim hoc poneret.

Παραφυάδας, vt interpretatur Theodorus, ambiguam reddidit orationem. *Surculi*, inquit, *etiam graciles geruntur à pedibus*: quis non putet eos gerere ſurculos forcipibus, quaſi nidum ſtructuri, non barbulas extantes?

XCIII. ARISTOTELES.

Ὀδόντας δ' ἔχει δύο, καθάπερ ὁ κάραβος. ἐπάνω δὲ τούτων τὰ κέρατα μικρά, βραχύτερα δὲ καὶ λεπτότερα πολὺ ἢ ὁ κάραβος· καὶ ἄλλα τέτταρα, τὴν μὲν μορφὴν ὅμοια τούτοις, βραχύτερα δὲ καὶ λεπτότερα. τούτων δὲ ἐπάνω τοὺς ὀφθαλμοὺς, μικροὺς καὶ βραχεῖς, οὐχ ὥσπερ ὁ κάραβος, μεγάλους.

Dentes duos habet vt locuſta: ſupra hoſce cornicula breuiora, ac tenuiora quàm locuſta. Tum alia quatuor eadem ſpecie, ſed breuiora & tenuiora. ſuper his oculos puſillos breues, non autem vt locuſta grandes.

CAESAR.

Dixit βραχεῖς alludens ad motum emittendi: ſic Plautus in *Aulularia*, *emiſsitios oculos* vocat cùm intentiùs intuemur. Theodorus *craſsiuſculos* dixit malè.

XCIV. ARISTOTELES.

Τὸ δ' ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν, ὀξὺ καὶ τραχὺ, καθυπερανέχει μέτωπον, μεῖζον ἢ ὁ κάραβος.

Prominet pars, cui ſubſunt oculi, acuta & aſpera quaſi frons, maior quàm locuſtis.

CAESAR.

Immo verò quaſi roſtrum triremis vt dicebamus, quod dedit eis natura vt ab incurſu hoſtium ſe tutarentur.

Theodorus μεῖζον *latior*, malè: ſed etiam longior & craſſior eſt, quæ omnia τὸ μεῖζον comprehendit. Et ſtatim ſubdit Philoſophus quod redarguat Theodorum, cùm ait totam faciem eſſe acutiorem.

XCV. ARISTOTELES.

Ὅλως δὲ τὸ μὲν πρόσωπον, ὀξύτερον, τὸ δὲ θώρακα, εὐρύτερον ἔχει πολὺ τοῦ καράβου, καὶ τὸ ὅλον σῶμα σαρκωδέστερον καὶ μαλακώτερον.

Omnino facies acutior, pectus autẽ latius: totumq́; corpus carnoſius, ac mollius quàm locuſtæ.

CAESAR.

SVpra notauimus abuti ſuis legibus Philoſophum cùm πρόσωπον etiam locuſtis faciat: nihil enim apparet ex aduerſum intuenti præter roſtrum illud & oculus. Sed & pectus attribuit: ſcilicet eam partem quæ bracchia grandia ſuſtinet.

XCVI. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ὀκτὼ ποδῶν οἱ μὲν τέτταρες, οἱ ἐξ ἄκρου δίκροοι εἰσίν· οἱ δὲ τέτταρες, οὔ. τὰ δὲ περὶ τὸν τράχηλον καλούμενα, διῄρηται μὲν ἔξωθεν πενταχῆ, καὶ ἕκτον ἐστὶ τὸ πλατὺ καὶ ἴχαδν, πέντε πλάκας ἔχον.

Octo pedum quatuor bifidi, quatuor non: quod collum appellatur quinque in partes diuiſum eſt extrinſecùs. Tum eſt ſexta pars lata quinque producta plagulis.

CAESAR.

IN duas partes diuidit: in prima collum ponit quinque cruſtis tectum: poſt has, vnam latam quinque vaginulis porrectam.

Dixit ἔξωθεν pudentiſſimè de cruſta. Nam intus caro aliter dignoſcitur: dixit quoque διῄρηται in præterito, à natura ſcilicet.

XCVII. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ἐντὸς, εἰς ἃ προσεντίκτουσιν αἱ θήλειαι, δασέα τέτταρα.

Intus autem fœminæ quatuor hirta quadam, in quæ oua alia ſuper alia pariunt.

CAESAR.

NVNC interiores partes tractat: προσεντίκτουσι: eſt εἰς, vt notet motum materiæ futurorum ouorum de corpore ad locum illum. Dicit ἐν, ad differentiam barbulatum in quas edunt: poſteà dicit πρὸς, vt ſucceſſionem indicet generationis. Ita viri huius verba diuina ſunt. Nam πρὸς non animaduertit Theodotus.

XCVIII. ARISTOTELES.

Καθ' ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων πρὸς τὰ ἔξω, ἄκανθαν ἔχει βραχεῖαν καὶ ὀρθήν. τὸ δ' ὅλον σῶμα, καὶ τὰ περὶ τὸν θώρακα, λεῖον ἔχει, οὐχ ὥσπερ ὁ κάραβος τραχύ· ἀλλ' ἐν τοῖς μεγάλοις ποσὶ τὰ ἔξωθεν, ἀκάνθας ἔχει μείζους.

A quorum ſingulis prodit extrorſum ſpina breuis & recta: vniuerſum verò corpus atque etiam pectoris partes laues habet, non locuſta modo aſperum. Niſi quòd maiorum pedum exteriora ſpinis obſita maioribus.

CAESAR.

TA' ἔξωθεν, intelligit *curuitatem*: quia enim crura tereti ambitu non ſunt, ſed quaſi aciem quandam habent, ibi dentata ſunt ad ſerræ modum.

XCIX. ARISTOTELES.

Τῆς δὲ θηλείας πρὸς τὸν ἄρρενα οὐδεμία διαφορὰ φαίνεται. καὶ γὰρ ὁ ἄρρην καὶ ἡ θήλεια, ὁποτέραν αὐτύχῃ τῶν χηλῶν ἔχουσι μείζω, ἴσας μέντοι ἀμφοτέρας οὐδέτερος οὐδέποτε.

Mas fœminàque nulla nota inſigni differunt inter ſe. Nam vtriuſuis vtramlibet forcipem maiorem deprehendes: quanquam vtranque æqualem vnquam neutri.

CAESAR.

CAESAR.

Sexvm comparat: dixit φαίνεται: id eſt, quod quidem extet: ſine lege naturæ dixit ac forte euenire magnitudinem: vt ſit naturæ lex illa non ponere legem.

Theodorus hîc candidus, fuſus, felix: nos Philoſophi genium ſecuti ſumus. Et ipſe non expreſſit τὸ φαίνεται.

C. ARISTOTELES.

Τὴν δὲ θάλατταν δέχονται μὲν παρὰ τῷ στόματι πάντα τὰ τοιαῦτα· ἀφιᾶσι δ' ἐπιλαμβάνοντα κατὰ μικρὸν τούτου μόριον οἱ καρκίνοι· οἱ δὲ κάραβοι, παρὰ τὰ βραγχιοειδῆ. ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ κάραβοι. κοινὸν δὲ πάντων τούτων ἐστίν.

Mare omnia hæc excipiunt ore. Sed exceptum cancri oris tantùm parte anguſtiore emittunt: locuſtæ autem ad barbulas branchijs ſimiles quas illæ numeroſas habent. Communes enim omnibus hæ ſunt.

CÆSAR.

Dvo loca ponit mari excipiendo, reddendóque: vnum in cancris, alterum in longioribus. Sed cancer reddit qua excepit, neque tamen toto: alia exceptum ore reddunt per branchias: at infrà ſubtiliùs repetitum declarabit quomodo cancri mare emittant.

Theodorus iucundiſſimè, *reſpuunt*, addidit. Sanè ſpuunt cancri vt infantes: ſed minus rectè *branchias* τὰ βραγχιοειδῆ.

Nota παρὰ τῷ στόματι *ore excipere*: præter os: vt Lucretius *præter radit enim fauces vox*: ſignificat maris tranſitum in ingreſſu: quòd per κατὰ in exitu, dixit in cancris: & per παρὰ in exitu in locuſtis,

CI. ARISTOTELES.

Ὀδόντας τε πάντ' ἔχει δύο καὶ γὰρ οἱ κάραβοι τοὺς πρώτους δύο ἔχουσι.

Dentes omnibus duo. Nam locuſtæ duos illos primores habent.

CAESAR.

Non temerè dixit τοὺς πρώτους. Nam τοὺς ſignificat communes omnibus duos. Locuſta tres habet in oſtio ventriculi: vnum ſuo genere: duos τοὺς καὶ ἄλλων.

CII. ARISTOTELES.

Καὶ ἐν τῷ στόματι σαρκῶδη ἀντὶ γλώττης, εἶτα κοιλίαν τῷ στόματος ἐχομένην εὐθύς. πλὴν οἱ κάραβοι μικρὸν στόμαχον πρὸ τῆς κοιλίας.

Et in ore carnoſum quod pro lingua. Deinde ventrem gulæ protinus continuatum. Locuſtæ tamen gulam habent ante ventrem, minorem.

CAESAR.

Brevitate complexus eſt ordinem in ſententia, quem verbis perturbârat. Nam ab ore gula eſt: poſt eam venter: ventrem tamen prius poſuit, & poſt eſſe indicauit.

Σαρκῶδη *carunculam*: Theodorus nimis ſecurus quo caderet, interpretatus eſt.

Πρὸ τῆς κοιλίας: mirum ni gulam poſt ventrem habeant.

Εὐθὺς dixit, nos *protinus*: nullo ſcilicet medio. Nam linea recta breuiſſimus eſt, nullo admiſſo ſpatio peregrino. Et *protinus*, tractum ſignificat & pro *continuè*, vt apud Poëtam. *Protinus aërij mellis cæleſtia dona*: id eſt continuus ſermo: *protinus omnia perlegerent*: id eſt, vſque ad finem.

CIII. ARISTOTELES.

Ἔστι' ἐκ ταύτης ἔντερον εὐθύ. τελευτᾷ δὲ τοῦτο, τοῖς μὲν καραβοειδέσι καὶ καρίσι, κατ' εὐθυωρίαν, πρὸς τὴν οὐρὰν, ᾗ τὸ περίττωμα ἀφιᾶσι, καὶ τὰ ᾠὰ ἐκτίκτουσι.

A Ventre inteſtinum rectum, rectoq́; tractu terminatur ad caudam, qua excrementa reddunt: & oua edunt: tam in locuſtacea, quàm in ſquilla.

CAESAR.

DIXIT *ἐκτίκτουσι*: quoniam intus in illis *τίκτουσι* pariunt: poſteà edunt ac retinent in barbulis, vti foueant. Indico milio ſimiliora & iucundiſſimi cibi.

Nota verbum *κατ' εὐθυωρίαν* Theodorus *rectè*: potius, *rectà*.

CIV. ARISTOTELES.

Ταῖς δὲ καρκίνοις, [ᾗ] τὸ ἐπίπτυγμα ἔχουσι, κατὰ μέσον τὸ ἐπίπτυγμα. ἐκτὸς δὲ καὶ οὗτοι, ᾗ τὰ ᾠὰ ἐκτίκτουσιν. ὅτι τὰ θήλεα αὐτῶν, παρὰ τὸ ἔντερον τὴν τῶν ᾠῶν χώραν ἔχουσι.

CAncris autem ad medium cooperculi illius qua ventri applicatur, exitq́; eam in partem qua item oua pariunt: propterea quod fœminæ ipſorum iuxta inteſtinum, locum habent onorum.

CAESAR.

INTESTINUM idem vbi terminetur in cancris, declarar, & intus, & extra.

Nota ᾗ τὸ ἐπίπτυγμα ἔχουσι, κατὰ μέσον τὸ ἐπίπτυγμα ᾗ ἔχουσι, *qua applicatur*: ſignatiſſimo verbo. Nam & plicatur, & ibi verò applicatur. Theodorus etiam ſic interpretatus eſt: ſed nos fecimus orationem rotundiorem: ipſe repetito ἐπίπτυγμα ab Ariſtotele ne repeteret *operculum*: alterum ἐπίπτυγμα vertit *applicamen*, malè.

Nota locutionem mutatam ἐκτὸς δὲ καὶ οὗτοι: nos per *item* omnia hæc explicauimus.

Theodorus omiſit totam hanc partem quoniam videretur repetita. Nam ipſe legit in Codice mendoſo: ἔτι τὰ θήλεα αὐτῶν. Sed legendum eſt ὅτι, id eſt, *ſiquidem*.

CV. ARISTOTELES.

Καὶ τὴν καλουμένην δὲ μύτιν ἢ μήκωνα, πλείω ἢ ἐλάττω πάντ' ἔχει ταῦτα.

ID quoque quod tum mytida tum papauer appellauimus, plus minus habent omnia.

CAESAR.

SVpra in ſepiis Mytidem, quid eſſet, declarauimus: ſed nunc non ſignificat fiſcum illum in ſepiis, ſed humorem certum croceum, aut luteum in cancrorum genere.

CVI. ARISTOTELES.

Τὰς δὲ ἰδίας διαφορὰς, ἤδη καθ' ἕκαστον δεῖ θεωρεῖν.

IAm ſingulorum generum differentiæ contemplandæ.

CAESAR.

QVaſi verò iam non fecerit, ſed multa repetet.

CVII.

CVII. ARISTOTELES.

Οἱ μὲν οὖν κάραβοι, ὥσπερ εἴρηται, δύο ἔχουσιν ὀδόντας μεγάλους καὶ κοίλους· ἐν οἷς ἔνεστι χυμὸς ὅμοιος τῇ μύτιδι.

Locuſtæ igitur, quemadmodum dicebamus, duos habent dentes magnos cauos: in quibus humor eſt mytidi ſimilis.

CÆSAR.

IAM videmus *μύτιν* æquiuocè poni ſuprà, pro fiſco, aut ſcorte in ſepiis, quo atramentum continetur. Nunc pro humore cancris peculiari.

Theodorus non legit *καὶ κοίλους*: ſed ê *κοιλίαν ἐν ᾗ ἐστι χυμός*: & mox de ventre loquitur. **. *Quædam deſunt.*

Nota dentium cauitatem: nam echini quoque dentes caui ſunt.

CVIII. ARISTOTELES.

Μεταξὺ δὲ τῶν ὀδόντων, σαρκίον γλωττοειδές. ἀπὸ δὲ τοῦ στόματος ἔχει ὀσοφάγον βραχὺν, καὶ κοιλίαν εὐθὺς ἐχομένην ὑμενώδη· ἧς πρὸς τῷ στόματι, ὀδόντες εἰσὶ τρεῖς· οἱ μὲν δύο, κατ' ἀλλήλους· ὁ δὲ εἷς, ὑποκάτω.

Inter dentes autem caruncula linguæ ſpecie. Ab ore autem breuis gula membranaceo ventri continuatur: cuius ventris oſtio dentes tres inſunt: duo committuntur inter ſe: tertius infra eos eſt.

CÆSAR.

στόμα κοιλίας, *oſtium* rectè Theodorus. Et *ὀδόντας* *denticulos* rectiſſimè: & *κατ' ἀλλήλους*, *aduerſi*: non potuit melius.

CIX. ARISTOTELES.

Τῆς δὲ κοιλίας ἐκ τοῦ πλαγίου ἔντερόν ἐστιν ἁπλοῦν καὶ ἰσοπαχὲς δι' ὅλου, μέχρι πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ περιττώματος· ταῦτα μὲν οὖν [πάντα] ἔχουσι καὶ οἱ κάραβοι καὶ αἱ καρίδες, καὶ οἱ καρκίνοι.

AD ventris latus inteſtinum ſimplex eſt: & toto tractu æquali craßitudine vſque ad exitum excrementorum. Hæ igitur ſunt locuſtarum, ſquillarum, & cancrorum partes.

CAESAR.

CVM promiſit narrare proprias differentias, hæc dicit eſſe his omnibus communia: dicendum, quod excludit aſtacos. Iam verò etiam inter hos ponet diſcrimina.

Theodorus *ſortiuntur ἔχουσι*, malè: non enim ſorte & caſu habent: malè quoque *καρίδας gammaros* dixit: niſi librarij ſit error.

CX. ARISTOTELES.

[Καὶ οἱ καρκίνοι γὰρ ὀδόντας δύο ἔχουσι,] ἔτι δ' οἵ γε κάραβοι πόρον ἔχουσιν ἀπὸ τοῦ στήθους ἠρτημένον, μέχρι πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ περιττώματος. οὗτος δ' ἐστὶ τῆς μὲν θηλείας ὑστερικὸς, τοῦ δὲ ἄρρενος θορικός· ἔστι δ' ὁ πόρος οὗτος, πρὸς τῷ κοίλῳ τῆς σαρκὸς, ὥστε μεταξὺ εἶναι τὴν σάρκα. τὸ μὲν γὰρ ἔντερον, πρὸς τῷ κυρτῷ ἐστιν· ὁ δὲ πόρος, πρὸς

PRætereà locuſtis meatus pectore dependet vſque ad exitum excrementi: is pro vulua fœminis eſt: genitale verò ſemen continet in maribus. Iacet autem in concauo carnis, ita vt interiaceat caro. Nam inteſtinum ad partem curuam ſitum eſt, meatus ille ad cauam: non alio modo quàm in quadrupedibus continetur.

τοῖς κοιλιώδεσιν ὁμοίως ἔχοντα ταῦτα, ὥσπερ τοῖς τετράποσι. διαφέρει δ' οὐθενὸς τῷ ἄῤῥενος, ἢ θηλείας. ἀμφότεροι γάρ εἰσι λεπτοὶ, καὶ λευκοὶ καὶ ὑγρότητα ἔχοντες ἐν αὑτοῖς ὠχράν. ἔτι δ' ἠρτημένοι ἀμφότεροι ἐκ τοῦ στήθους.

tur. Neque verò id alia ſpecie eſt in maſculo, atque in famella, ſed vtriſque & tenues & candidi, ac pallidum continent humorem Et vtriſque eadem origo à pectore.

C AE S A R.

NVNC peculiaria ſerutatur locuſtarum : iecireò dixit ἴδια id eſt, *preterea communia.* Et dixit ἔχει : neque enim vacat τὸ ἔχει. Sed diſtinguit vt ἐγώ μόνος, *ego ſolus.* Declarat igitur meatuum originem, finem, numerum. Deinde dixit eſſe vtrique ſexui commune. Et quia membra genitalia atque his ſeruientia in maribus aliis, & fæminis differunt, ne quis hoc putaret, tollit ſuſpitionem. Declarat etiam ſitum ſeparatum ab inteſtino : ponit exemplum in quadrupedibus : tum ponit eorum quantitatem & colorem : poſt hæc officium & colorem humoris : poſtremò repetit originem, vt oſtendat communem etiam fæminis.

Mirificè dixit *ὑστερικὸς, vulualis : θορικὸς, ſeminalis.*

Erat mendum in exemplari: *διαφέρει δ' οὐθὲν ὅσου* : *ſcribe οὐθενὸς τοῦ.*

CXI. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δ' οὗτοι τὸ ᾠὸν καὶ αἱ καρίδες καὶ τὰς ἕλικας.

HAbent hi ouum, & ſquillæ, & anfractus.

C AE S A R.

QVI communem omnium naturam tradit : malè fecit cùm his duobus tantùm generibus præſcripſit.

Theodorus omiſit *οὗτοι.* At verò quid eſſet ſtatim tranſire ad ſquillas per ouum: præſertim cùm id non ſit ἴδιον? ſed hoc pollicebatur.

CXII. ARISTOTELES.

Ἴδια δ' ἔχει ὁ ἄῤῥην πρὸς τὴν θήλειαν ἐν τῇ σαρκὶ κατὰ τὸ στῆθος δύο λευκὰ ἄττα καθ' αὑτά, ὅμοια τὸ χρῶμα καὶ τὴν σύστασιν ταῖς τῆς σηπίας προβοσκίσιν. εἱλιγμένα δ' ἐστὶ ταῦτα, ὥσπερ ἡ τοῦ κήρυκος μήκων· ἡ δ' ἀρχὴ τούτων ἐστὶν ἀπὸ τῶν κοτυληδόνων, αἵ εἰσιν ὑποκάτω τῶν ἐσχάτων ποδῶν.

DIſtinguitur à fœmina mas duabus particulis cãdidis, quas ipſe peculiares habet in carne pectoris, ſed ab ipſa diſcretas tum colore, tum concretione, ſimiles ſepiarum promuſcidi. Verticoſæ hæ ſunt, quemadmodum buccini anfractus quem Græci μήκωνα, id eſt, papauer vocant: oriuntur ea ab acceptabulis quæ ſub extremis ſunt pedibus.

C AE S A R.

DECLARAT differentiam maris per carunculas quaſdam, quarum locum ponit, in pectore : ſubſtantiam incertam cùm dixit ἄττα : numerum, duas : colorem, albas: differentiam earum à cætera carne : *καθ' αὑτά*. ponit exemplum à notioribus ſepiarum: ponit earum figuram, & originem: ſimul numerat etiam partem ignotiorem: *κοτυληδόνας, acceptabula.* eorúmque ſitum.

Buccinorum anfractum quare vocent Græci *μήκωνα*, ignotum mihi eſt.

CXIII.

Digitized by Google

CXIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ καὶ ἐν τούτῳ σάρκα ἐρυθρὰν ἐ αἱματώδη τὴν χρόαν· τὴν δ' ἁφὴν, γλίσχραν, καὶ οὐχ ὁμοίαν τῇ σαρκί.

Eſt etiam in pectore caro rubra, ſanguinis colore, quæ tamen attrectata dilabatur, neque ſimilis carni ſit.

C AE S A R.

DIXERAT eas carunculas eſſe in pectore atque adeò in pectoris carne. Nunc carnem quandam cuiuſmodi ſit oſtendit. Colorem dixit in genere, poſteà explicauit ſanguinis nomine. Et quia inter ἄναιμα recenſet, caſtigauit: dixitque non eſſe carnem, neque enim concretam eſſe, ſed fluidam.

Ariſtoteles cùm tot alibi repetat, dixit hic, ἐν τούτῳ: neque curauit ponere, στήθει. Itaque errare fecit Theodorum, qui interpretatus eſt ſic: *in his*, quaſi in illis carunculis * * *Deſunt quædam.*

CXIV. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ τοῦ περὶ τὰ στήθη κηρυκώδους, ἄλλος ἐστὶν ἑλιγμὸς, ὥσπερ ἁρπεδόνη τὸ πάχος· οὗ ὑπὸ κάτω δύο ἄττα φαίνεται ἐστὶ προσηρτημένα τοῦ ἐντέρου θορικά. ταῦτα μὲν οὖν ὁ ἄῤῥην ἔχει· ἡ δὲ θήλεια ᾠὰ ἴσχει τὸ χρῶμα ἐρυθρὸν ὢν ἡ πρόσφυσις ἐστὶ πρὸς τῇ κοιλίᾳ, καὶ τοῦ ἐντέρου ἑκατέρωθι μέχρι εἰς τὰ σαρκώδη, ὑμένι λεπτῷ περιεχόμενα.

Ab eo meatu qui in pectore buccini refert ſpeciem, alia eſt ſinuatio funiculi craſſitudine, ſub qua duo, quædam ſunt appenſa inteſtino aranacea genitali ſemini deſtinata. Atque hæc mas habet: at fœmina oua ibi, colore rubra, quæ annexa ventri, atque vtrinque ad latus inteſtini ad carnoſas vſque partes, membrana tenui continentur.

C AE S A R.

VASA ſeminalia nunc ponit ac ſinuoſa quidem, vt ſemen eo tractu perficiatur. Seminis locum in maribus: vbi oua in fœminis. Seminis ſubſtantiam & colorem: ouorum colorem, tractum, conſeruationem à membrana.

Mutauit numerum more ſuo ᾠόν; poſteà dixit ᾠά: vt apud Teren. *Eunuchum petiſti dari tibi, nam ijs ſolæ vtuntur reginæ.* Non temerè dixit ἴσχει, *continet donec perfecerit.* Nam eo recipit maris ſemen: non ſolùm enim ἔχει, ſed etiam ἴσχει. mas autem ſolum ἔχει, non vt ἴσχῃ, ſed vt βάλλῃ.

Theodorus *ſtruem* malè intellexit quid ſignificaret: eſt enim in menſa tamen & penu: vnde *Structores*: & apud Plautum *ſtruices patinarias* ἁρπεδόνην *lineam* idem dixit, rectè: ſed nominis ambiguitas eleuat laudem quam merebatur. Neque enim linea geometrica accipienda eſt quam deſcribimus: ſed linea piſcatoris è lino facta: vt apud Ouidium tertio *Metamorphoſ.*

—— *lina madent comites*: & mox.

—— *nodoſaq; tollite lina*: ἁρπεδόνη enim funiculus ad venandum, in retijs, vt etiam ait Pollux in v. rectè funiculo comparauit, quoniam è contortis partibus textus eſt.

CXV. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν μόρια ὅσα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἔχουσι ταῦτα ἐστί.

HÆ ſunt partes quot tum intus, tum extra habent.

C AE S A R.

FAcit hic epilogum, cùm tamen mox de cancris repetere inſtituat: at de cauſſis ſuprà quoque. Quare quæ ſeparantur etiam malè interpoſuit.

CXVI.

CXVI. ARISTOTELES.

Συμβέβηκε δὲ τῶν μὲν ἐναίμων τὰ ἐντὸς μόρια, ὀνόματα ἔχειν· πάντα γὰρ σπλάγχνα. ἔχει τὰ ἔσωθεν· τῶν δ' ἀναίμων οὐδὲν, ἀλλὰ κοινὸν τούτοις καὶ ἐκείνοις πᾶσι, κοιλία καὶ στόμαχος, καὶ ἔντερον.

EVenit autem vt eorum partibus quæ ſunt ſanguine conſtituta nomina indita ſint. Siquidem omnia viſcera interiora nomen habet. At in ſanguine carentibus nullum habet. Sed communia, tam his, quàm illis omnibus, venter, gula, inteſtinum.

CAESAR.

HIc horum ſcilicet non eſt locus. Nam aut initio ſtatim, aut in fine penitus ponenda erant. Theodorus autem ridiculè etiam Capitis hîc initium facit: ſaltem Caput vt ſecuit & incepit, etiam ſeparâſſet.

Falsò οὐδὲν, nullum ἄναιμον ſcilicet nomine inſigniri, quippe Mytis: ſuperfluò verò dixit τὰ ἔσωθεν. Nam σπλάγχνα quis vidit vnquam extima? vt omittam τὸ σόλοικον ἔσωθεν: pro eo quod eſt ἐντός: nullus enim eſt motus.

Theodorus addidit *exteriora*: malè: & malè putauit τὰ πάντα referri ad ἔναιμα, cùm dixit omnibus ſanguineis ineſſe inteſtina, & ſanguine carentia nulla habere: vt ſic conſtruat: πάντα γὰρ τὰ ἔναιμα ἔχει σπλάγχνα, τῶν δ' ἀναίμων οὐδὲν ἔχει σπλάγχνα. Nam cùm Ariſtoteles velit oſtendere nomine carere, inteſtina ſanguine carentium, fruſtrà eſſet, ſi dixiſſet, ſanguine carentibus nulla eſſe inteſtina. Nam quod non habeant, quomodo, aut à quo impoſitoro nominetur? ſed declarat rationem ſuæ orationis Ariſtoteles, cùm ſuprà dixerit ἄλλα, & circumſcriptionibus vſus ſit tot, quoniam nomine carent: præterea falſum eſt omnia ſanguine concreta habere inteſtina omnia: in piſcibus enim renes non ſunt, neque in auibus.

Dixit συμβέβηκε: quoniam nomina non ſunt à natura, ſed caſu & libidine Gentium.

CXVII. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ καρκίνοι, περὶ μὲν τῶν χηλῶν καὶ τῶν ποδῶν, ὅτι ἔχουσι, καὶ πῶς ἔχουσιν, εἴρηται πρότερον. ὡς δ' ἐπιτοπολὺ, πάντες τὴν δεξιὰν ἔχουσι μείζω χηλὴν, καὶ ἰσχυροτέραν.

QVot quoque modo cancri haberent & forcipes & pedes, iam dictum eſt. Vnum maxima eorum pars dextrum forcipem, & grandiorem, & robuſtiorem habet.

CAESAR.

HÆc eſt quarta Capitis pars cruſta inteſtorum poſt locuſtam, aſtacum, & ſquillam: Quæ quartum in locum diſtulit, quod ſolum genus hoc rotundum, illa omnia caudata.

CXVIII. ARISTOTELES.

Εἴρηται δὲ πρότερον καὶ περὶ ὀφθαλμῶν, ὅτι εἰς τὸ πλάγιον βλέπουσιν οἱ πλεῖστοι.

DIximus etiam de oculis, obliquè eorum plurimos intueri.

CAESAR.

IMmò & omnes, & eos plures in partes mobiliores quàm cæteros habere: non igitur πλεῖστοι, ſed πάντες.

CXIX.

CXIX. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ κύτος τοῦ σώματος, ἔστιν ἀδιόριστον. ἔτι δὲ κεφαλὴ, καὶ εἴ τι ἄλλο μόριον.

Corporis aluеus indiſcretus eſt, itemq́ caput, aliaq́ ſi qua pars eſt.

CAESAR.

NAm totus caput cancer eſt, & totus venter: dixit alia pars, puta pectus, clunes.

CXX. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δ' ὀφθαλμοὺς· οἱ μὲν, ἐκ τοῦ πλαγίου ἄνω ὑπὸ τὸ πρανὲς εὐθὺς πολὺ διεστῶτάς πως. ἔνιοι δὲ, ἐν μέσῳ, καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων, οἷον οἱ Ἡρακλεωτικοὶ, καὶ αἱ μαῖαι.

IN parte ſuprema ſtatim ſub cuppa habent oculos: quidam ad latera longè diſsitos: quidam in medio modico interuallo, vt Heracleotici & Maiæ.

CAESAR.

NON puder oculos nominaſſe, habuiſſe hoc quod hîc dicit, dicere, & non continuaſſe ſed de aluco interpoſuiſſe.

Nota commune omnibus eſſe τὸ ἄνω καὶ τὸ ὑπὸ τὸ πρανές. Differentias eſſe in ἐκ τοῦ πλαγίου. Et τῷ μέσῳ. Item διεστῶτας & ἐγγύς. Itaque melius dixiſſet, ἔχουσι δ' ἄνω ὑπὸ τὸ πρανὲς εὐθὺς οἱ μὲν ἐκ πλαγίου πολὺ διεστῶτας.

διεστῶτας *diſtantes*, Theodorus, nos melius *diſsitos*: ſitum enim non ſtatum declaramus.

CXXI. ARISTOTELES.

Ὑποκάτω δὲ τὸ στόμα τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἐν αὐτῷ ὀδόντας δύο, ὥσπερ ὁ κάραβος· πλὴν οὐ στρογγύλοι οὗτοι, ἀλλὰ μακροί.

SVb oculis os, & in eo dentes duo vt locuſtæ: cæterùm non rotundi, ſed longi.

CAESAR.

SVpra de dentibus iiſdem. Omiſerat figuram, nunc addit.

CXXII. ARISTOTELES.

KAὶ ἐπὶ τούτων ἐπικαλύμματά ἐστι δύο· ὧν μεταξύ ἐστιν οἷάπερ ὁ κάραβος ἔχει πρὸς τοῖς ὀδοῦσι.

OPeriuntur ij valuulis duabus, inter quas eſt quiddam quale locuſtæ, quod dentes diximus.

CAESAR.

DVAE ſunt valuulæ cruſtaceæ quibus dentes teguntur, quaſi labijs duobus, ſed ad perpendiculum ſunt, non vt aliorum animalium ora ex tranſuerſo. Dentes quoq; eodem modo committuntur. Suprà dixerat eſſe carunculam pro lingua, hanc quoque aſsignat cancris.

CXXIII. ARISTOTELES.

Δέχεται μὲν οὖν τὸ ὕδωρ περὶ τὸ στόμα, ἀπωθῶν τοῖς ἐπικαλύμμασιν· ἀφίησι δὲ κατὰ τοὺς ἄνω πόρους, τοῦ στόματος, ἐπιλαμβάνων τοῖς ἐπικαλύμμασιν ᾗ εἰσῆλθεν. οὗτοι δ᾽ εἰσὶν εὐθὺς ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς. καὶ ὅταν δέξηται τὸ ὕδωρ ἐπιλαμβάνει τὸ στόμα τοῖς ἐπικαλύμμασιν ἀμφοτέροις, ἔπειθ᾽ οὕτως ἀποπτύζει τὴν θάλατταν.

ORe aquam excipit valuulis depellens: reddit autem meatibus ſuperioribus, occludens valuulis eam partem qua ingreſſa fuerat. Sunt autē meatus hi ſtatim ſub oculis. Itaque cùm recepit humorem occupat os valuulis ambabus: atque deinde ſic mare expuit.

CÆSAR.

QVOD ſuprà obſcuriùs dixerat, nunc clariùs explanat. Suprà κατὰ μικρὸν μόριον τοῦ σώματος malè, nam vacuum oris non eſt μόριον: ſed διάστημα debuit dicere. Excipit igitur aquam ore diductis valuulis ac depellentibus aquam circumſtantem, vt mediam hauriat, vt hoc ſit ἀπωθῶν. Quid igitur anhelat ipſe vt ſpiritu recipiat? potius igitur ἀπωθῶν depellens, introrſum ſcilicet. Nam diductis valuis aqua hæret ori: ergo adductis iiſdem aqua introrſum pellitur. Quare eadem parte non poteſt reciprocare ad exitum, ſed aſcendit, exitque per meatus ſuperiores.

Declarat locum exitus οὗτοι δ᾽ εἰσὶν εὐθὺς ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς: & motum τοῦ ἀπωθεῖν. ἐπιλαμβάνει, *occupat*, ſcitiſsimo verbo. Theodorus ſenſum poſuit, *obturat*: verbum non poſuit.

Mirum ſuprà dixit παρὰ τῷ στόματι. expoſuimus ibi cauſam præpoſitionis: nunc dixit περὶ τὸ στόμα non στόματι.

CXXIV. ARISTOTELES.

Ἐχόμενος δὲ τῶν ὀδόντων ὁ στόμαχος, βραχὺς πάμπαν. ὥστε δοκεῖν εὐθὺς εἶναι μετὰ τὸ στόμα τὴν κοιλίαν. καὶ κοιλία τούτου ἐχομένη διμερής· ἧς ἐκ μέσης μὲν τὸ ἔντερον ἐστὶν ἁπλοῦν καὶ λεπτόν· τελευτᾷ δὲ τὸ ἔντερον ὑπὸ τὸ ἐπικάλυμμα τὸ ἔξω, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον.

COntinuatur gula dentibus adeò breuis, vt illicò videatur ſubire venter ori. Tū venter cum ea bipartitus, à cuius medio inteſtinum ſimplex, anguſtum, quod terminatur ſub operculi parte extima, quemadmodum ſuprà dictum eſt.

CAESAR.

SICVT in ſerpentibus membra ſuapte natura rotunda, vt cor, hepar, teſtes, ob corporis prolixitatem oblonga videbantur, ita è contrario in cancro propter rotunditatem oblonga quæ ſunt, amittunt tractum, vt gula.

Λεπτὸν non *tenue*, ſed *anguſtum* interpretatus ſum. Tenuia tamen etiam anguſta Latini dicunt inteſtina.

Theodorus ἐχόμενος, *gula poſt dentes*, *poſt* non rectè. Nam profectò dentibus continuatur.

CXXV. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ τὸ μεταξὺ τῶν ἐπικαλυμμάτων, οἷάπερ ὁ κάραβος, πρὸς τοῖς ὀδοῦσιν.

HAbet autem inter valuulas tale, quale locuſta ad dentes.

CAESAR.

HOc quoque fruſtra repetit.

CXXVI.

CXXVI. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ τῷ κύτει ἐστὶ χυμὸς ὠχρός, καὶ μικρὰ ἄττα προμήκη λευκὰ, καὶ ἄλλα πυῤῥὰ διεσπασμένα.

Intra cuppam pallidus humor eſt, atque in eo extant quædam candida oblonga, & alia ruffa diſperſa.

CÆSAR.

Theodorus πυῤῥὰ non πυρὰ legit, optimè: διεσπασμένα *maculis diſperſis ille*: nos autem meliùs *diſperſa* aut *diſiecta*, non vno loco congregata.

CXXVII. ARISTOTELES.

Διαφέρει δ' ὁ ἄῤῥην τῆς θηλείας τῷ μεγέθει, καὶ τῷ πάχει, καὶ τῷ ἐπικαλύμματι. μεῖζον γὰρ τοῦτο ἔχει ἡ θήλεια, καὶ πλέον ἀφεστηκὸς καὶ συνηρεφὲς, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν θηλειῶν καράβων.

Differt mas à fœmina quòd & grandior & craſſior eſt, & operculum maius habet fœmina, & tumidius & barbulis magis diſſertum, ſicut & in fœminis locuſtis.

CAESAR.

FÆMINA à mari differt quoniam plagula ſubtus ventrem triquetra illa obtuſiore angulo eſt lateribus curuioribus, ipſa latior. At in maribus acutus angulus, anguſta rectilinea par. At in ſquillis & gammaris & eiuſmodi, mari ad finem ventris qua caudæ committitur, binæ ligulæ ſunt tortuoſæ; fœminis non ſunt.

Dixit ἀφεστηκὸς, quoniam preſſius eſt maris operculum.

CAPVT QVARTVM.

De Teſtaceis, & eorum partibus.

CXXVIII. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν οὖν τῶν μαλακοστράκων μόρια, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. τὰ δὲ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων, οἷον αἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα· ἔτι δὲ τὸ τῶν ἐχίνων γένος, τὸ μὲν σαρκῶδες, ὅσα σάρκας ἔχει, ὁμοίως ἔχει τοῖς μαλακοστράκοις· ἐντὸς γὰρ ἔχει τὸ δ' ὄστρακον, ἐκτός. ἐντὸς δ' οὐθὲν στερεόν.

IS modus eſt partium eorũ quæ cruſta integuntur. At quæ teſtaceo tegmine muniũtur animalia vt limaces, vmbilici, & quæcũq; oſtracea dicuntur: ad hæc echinorum genus, cuiuſque modi carne prædita ſunt, eam intus habent, quemadmodum & cruſtacea. Teſtam enim foris, intus autem duri nihil.

CAESAR.

RECTISSIME à mollibus primùm: vſui enim quod eſt magis, quódque plures partes continet, quódque tale eſt vt durum eius gratia inſtitutum ſit primo loco: & eſt ratio analogiæ. Nam & talia plura ſunt, & hominem plus imitantur, qui eſt regula aliorum cognitione non ſolum actiua, ſed etiam paſſiua. Secundo loco quæ molliore tegmine, molliora enim priora. Tertio loco duriſſima. Quattò quæ tota dura: plus enim dura diſtant à natura hominis.

Κοχλίαι *limaces*: κόχλους *vmbilicos*; ὄστρεα genus, ὀστρεῖα ſpecies; igitur ea *oſtracea* diximus: τὸ σαρκῶδες, quoniam non vera caro eſt: ὅσα ἔχει σάρκας, quoniam Echini non habent. Echini enim caro, caro non eſt: ſed eſt quiddam verſicoloribus pillulis plenum: vt infrà, imo ne σαρκῶδες quidem. A cruſtaceis autem ſumit comparationem: quoniam iam nota ſunt ex hiſtoria.

Intus duri nihil eſſe dixit: quod malè repetitum eſſe videtur: ſed vt excluderet partes hoc addidit: verùm falsò. Nam lingua purpurarum adeò dura eſt, vt alias conchas pertendat.

Κόχλον, *cochleam* vocat Theodorus: κοχλίαν vero *vmbilicum* in maritimis: ſed cùm κοχλίας cochlea ſit in terrenis, malui ſignificarum perperuare. Theodori codex habet etiam *purpuras*: noſter eo nomine caret.

CXXIX. ARISTOTELES.

Αὐτὰ δὲ πρὸς ἑαυτὰ διαφορὰς ἔχει πολλάς, καὶ κατὰ τὰ ὄστρακα, καὶ κατὰ τὴν σάρκα τὴν ἐντός. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν, οὐκ ἔχει σάρκα οὐδεμίαν, οἷον ἐχῖνος· τὰ δ᾽ ἔχει μέν, ἐντὸς δ᾽ ἔχει τὴν σάρκα ἀφανῆ πᾶσαν, πλὴν τῆς κεφαλῆς· οἷον οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι, καὶ τὰ καλούμενα ὑπό τινων κωκάλια, καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ, αἵ τε πορφύραι, καὶ οἱ κήρυκες, καὶ ὁ κόχλος, καὶ τἄλλα τὰ στρομβώδη.

Ipſa verò multis modis inter ſe diuerſa ſunt, vel teſtarum ratione, vel interioris pulpæ differentia. Quædam nanque nihil habent carnis, vt echini: quædam tametſi habent, tamen operta tota eſt: neque præter caput conſpicuum quicquam eſt: vt terreſtribus limacibus: & quæ à quibuſdam cocalia appellantur: & ex maritimis purpuræ, buccini, vmbilicus, atque alia turbinata.

CAESAR.

PONIT in ipſo genere ſpecies ex differentiis ſummis duabus, à carne, & à teſta: prius à carne & merito: nam id demum animal eſt: teſta autem illius cauſſa facta eſt: ponit primùm differentiam non à re, ſed extrinſecus. Neque enim verum eſt carnis hæc nihil habere: ſed nihil apparere.

Imo verò ne hoc quidem uerum eſt. Nam exorta, & non exorta apparet inſpectanti in limacibus, vel hyeme, niſi ſaliua obducta. Eſt & alia laxa locutio cùm dicit: *præter caput*: plus enim extat quàm caput: & cùm ingrediunrur, & cùm excrementa reddunt: ſic etiam patellarum genus nunquam auulſile: nunquam exerit ſe; nunquam oſtendit quicquam, ac ne caput quidem. *Cocalia* autem ſunt candidi limaculi qui in ſepibus inueniunrur, ſæpe etiam amari à Thuſcis *caragoli* vocati.

Στρομβώδη *turbinata* Theodorus ab Ouidio rectiſsimè, qui de concha Tritonis in primo *Metamor.*

----caua buccina ſumitur illi,

Tortilis in latum quæ turbine creſcit ab imo.

Στρόμβος enim *turbo* ore latiore amittente corpulentiam in acumen per deuexam ſinuationem: ſed turbinis mucro inferior eſt; his autem è contrario.

Αὐτὰ πρὸς ἑαυτά: intellige αὐτὰ in genere, ἑαυτὰ in ſpeciebus.

CXXX. ARISTOTELES.

Τῶν δ᾽ ἄλλων, τὰ μέν ἐστι δίθυρα, τὰ δέ, μονόθυρα· λέγω δὲ δίθυρα, τὰ δυσὶν ὀστράκοις περιεχόμενα· μονόθυρα δέ, τὰ ἑνί· τὰ δέ, σαρκώδη ἐπιπολῆς, οἷον ἡ λεπάς.

Aliæ quædam biſores ſunt, quædam vniſores: Biſores intelligo quæ duabus teſtulis obtinētur: vniſores quæ vnica: ea carnem habent in ſuperficie, vt patella.

CAESAR.

NVNC à teſtarum numero: nam illæ quas diximus vna teſta conſtant omnia præter caput opperiente. Hæ autem aliæ duabus omnia aliquando tegentibus, aliæ vnica nihil obtegente, niſi id carnis quod ipſis natura cohæret. Ita eſt

quadru

cohæret. Ita eſt quadruplex differentia horum. Nam & pluſquam caput oſtendunt, & caro eſt tota in ſuperficie; & nunquam videtur niſi auulſa. Et teſtæ connexa eſt caro, non ſeparabilis vt purpurarum: quid? quòd digiti marini & duabus valuis muniuntur ab latere, & vtraque tamen extremitate aperti ſunt? quid? quod porcellanæ, neque turbinatæ ſunt neque plane vniſores neque biſores? hiatum enim habent oblongum, rectam in dorſo: totæ autem præter dorſum exeunt. Itemque hæ vnicam teſtam habent, atque ea clauduntur: ſed tamen non ſunt in ἐπιπολῆ: iccitco id addidit diuinus vir.

λεπάς, *patella*, quaſi cymbula eſt: *pantalenam* Veneti corruptè vocant.

περιεχόμενα, *obtinentur* diximus optimè: *ob* enim ſignificat περὶ, vt ocrea ob crus: περικνημίς. Quanquam non *circum*, ſed *vtrinque*, potius dicas ἀμπεχόμενα. Et tamen ἀμπέχεσθαι Græci amiciri dicũt: ſed uon ſemper pondetârunt verba locutoris.

Biſores vox eſt Ouidij in deſcriptione Solis regiæ, & aliorum in tibia. Theodorus peſſimè dixit: *altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat*. Imo tecta eſt carne.

CXXXI. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ διθύρων, τὰ μέν ἐστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες· ἅπαντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν, συμπέφυκε, τῇ δὲ, διαλέλυται, ὥστε συγκλείεσθαι καὶ ἀνοίγεσθαι. τὰ δὲ, δίθυρα μὲν ἐστιν, ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἀμφότερα, οἷον οἱ σωλῆνες.

QVæ binis teſtis continentur quædam ſunt apertili natura, vt pectines, muſculi, hi enim omnes altera annexi ſunt, ab altera diſſoluti: quare & claudunt & aperiũt ſe. Quædã tametſi binis teſtis prædita ſint, tamen vtraq́; concluſa ſunt vt digiti.

CÆSAR.

BIFORES diſtinguit in genera diuerſa à motu & cohærentia. Nam quæ alteri tantùm hærent eam pro ſolo habent: alteram aperiunt vt veſcantur, quæ vtrique, non inde veſcuntur ac neque iccircò cauſſam habent vt aperiantur, ſed de parte ſuperiori cibum capiunt, vt digiti: eſt autem digitorum tegmen potius corneum quàm teſtaceum.

Μύες *mytuli* Theodorus, nos *muſculi*: vt tolleremus ambiguitatem: nam myaces in mytulos qui ſalem & virus reſipiunt: & myſcas quæ mytuli rotunditate & paruitate differentes dulciori & gratiori ſunt cibo, degenerare ex Plinij autoritate conſtat: μύας igitur non eſſe μύακας patet: illos Athenæus ἐλάττονας μύας, καὶ μύας vocat: quanquam apud Dioſcoridem ijdem eſſe videantur. Quare à quibuſdam confundi reperies vt modò *muſculos* modò *mytulos* dicant: muſculi autem nomen apud Plautum in *Rudente* & apud Celſum lib. II.

συγκλείεσθαι *connexa*. Theodorus ideò dixit quia reſpexit ad illud ἀνοίγεσθαι. Et quanuis digiti non aperiri videantur: infixi enim in arena ſunt, itáque immiſſa aliqua re ſic venantur, aperiuntur tamen: atque id eſt indicium cùm percocti ſint: iccircò maluit vti voce *connexa* quam *concluſa*.

σωλῆνες *digiti*. Plinius digitorum non meminit: meminit tamen ſolinis, auli, donacis, onycis, & dactyli, quæ omnia nomina σωλῆνι conueniunt: quod ex Athenæi autoritate patet, qui eos iiſdem nominibus vocari ait in III. maréſque eſſe cæſios, ſed quare mares aſſignârint eo in genere, vbi nullus ſit coïtus, nulla generatio? Nam affectio in plantis pertinet ad generationem. Sanè alia nomina quæſiuête, vt effugerent ambiguitatem; cum verus σωλὴν eam aſſignat: ſolenes Veneti *cappus longas* vocant.

CXXXII. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἃ ὅλα περιέχεται τῷ ὀστράκῳ, καὶ οὐθὲν τῆς σαρκὸς ἔχει εἰς τὸ ἔξω γυμνὸν, οἷον τὰ καλούμενα τήθυα.

SVnt quorum caro tota ambitur teſta; neque quicquam nudi extra eſt, vt Tethya.

C Æ S A R.

Alia differentia in qua nihil extat carnis. τήθυα, τήθεα ſcribuntur apud Suidam, *Tubera,calli,vertibula*,à Theodoro.Itaque ſic partiare. Oſtracea aut vnicam habent teſtam aut duas. Quæ vnam, aut ea tota integuntur vt Tethya,aut non tota.Quæ non tota,aut annexa ei ſunt,vt patellæ:aut non connexa,vt cochleæ. Iraque aut inuoluta in teſta ſunt vt cochleæ, aut in ſuperficie ſunt,vt patellæ. Ergo aut exeruntur vt paſcantur,ambulent,excrementa egerant,vt cochleæ:aut ſemper eodem ſunt modo,niſi quatenus oris extremis contractis denſantur, aut laxatis diducuntur, vt patellæ. Itaque illa quoque differentia. Nam quædam nunquam apparent, vt quædam patellæ,quæ nunquam auellunt ſeipſas. Quædam apparent tota niſi quæ hærent, vt alterum genus patellarum quæ greſſiles ſunt,labuntur enim interdum.Quædam parte tantùm quadam oſtendunt ſe,vt cochleæ. Horum quædam rotundo exeunt foramine & porriguntur, vt cochleæ: quædam longo hiatu vt porcellanæ ſiue vmbilici.Quæ verò bifores ſunt aut tota cooperiuntur, & vni tantùm teſtæ connexa ſunt; aut non tota teguntur, neque tota aperiuntur: ſed latera ſemper concluſa habent: extrema autem duo aperta natura voluntariè exerunt contrahúntque.

Tethyorum in natura ſunt quæ mamillarum ſpecie hærere vidimus ſaxis: ſed ita hærere, vt quaſi ipſorum pars ſaxorũ ſit: itaque τήθυα dicta quaſi papillæ. Plinius in catalogo piſcium lib. XXXII. nomen tantum ponit tethea non tethya, quemadmodum & Athenæus in tertio, & τηθυνάκια in eodem ex Epicharmo in *Nuptiis Iunonis*: vbi multa Oſtracea nominat quæ omiſit Ariſtoteles: eius verba ſunt:

ἄγει δὲ παντοδαπὰ κογχύλια

λεπάδας ἀσπίδους, σφαβύλους, κικηβάλους, τηθυνάκια,

βελάνους πορφύρας, ὄστρεα συμμεμυκότα. Deinde addit

μύας, ἀναρίτας τε, καρύκας τε, καὶ σκιφύδρια: poſteà μακρογογγύλλους σωλῆνας: addit etiam ex autoritate Philyllij χήμας.Quare non eſt mirum ſi ipſi Græci græca quædam aut neſciêre, aut omiſere; aut poſteà inuenêre: nos illorum nomina noſtris neſcire applicare: atque ideò noſtris utamur.

CXXXIII. ARISTOTELES.

Ἔτι δ' αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι. τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μῦες, καὶ κόγχαι ἔνιαι, αἱ καλούμεναι ὑπό τινων γάλαδες· τὰ δὲ, τραχέα, οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κογχῶν ἔνια, καὶ κήρυκες.

Ipſa quoque inter ſe differunt teſtæ: quædam enim læues ſunt: ſicut digitus, muſculus, conchæ: quædam quæ galades ab aliquibus appellantur, aliæ ſcabræ, quemadmodum oſtrea, pinna buccini, & conchæ nonnullæ.

C AE S A R.

Nunc à ſitu partium in teſtis. Galades conchæ ſunt grandes & læues candidiſſima teſta & craſſa:quanquam in quibuſdam aliquid purpurei,in alijs nõnullis ſubflaui reperiatur:dura carne:etiam in ſtagnis eſitauimus eadem duritia.

λιμνόστρεα, *vulgares oſtreæ*: compoſuit nomen ab aquis limoſis,in quibus inueniuntur frequentiores ut in æſtuarijs,compoſuit enim,vt differentiam poneret generis & ſpeciei.

CXXXIV. ARISTOTELES.

Καὶ τούτων τὰ μὲν, ῥαβδωτά ἐστιν, οἷον κτένες, καὶ κόγχων τι γένος· τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἱ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος.

Atque horum quædam virgata ſunt, vt pectunculi, & concharum genus quoddam, alia planiora, vt pinna & concharum genus quoddam.

CÆSAR.

CAESAR.

Ῥαβδωτὰ Theodorus *pectinatim diuiſa*, rectiſſimè, quaſi pecten reliquerit veſtigia quædam: ſic & *pectinati fornices* apud Vitruuium: *Virgata* ſimpliciùs, *vt virgati ſaguli*, quod & alibi diximus: potes etiam *ſtriata* optimè, vt *ſtriatæ columnæ: canaliculata* quoque.

Pinnarum genera tria nouimus: quarum magnæ teſta aſperior foris eſt teſta paruæ: ambarum conchæ byſſo alligantur. Tertium genus *perna* à Plinio dicitur quæ tamen ſtriata eſt.

CXXXV. ARISTOTELES.

Καὶ παχύτητι δὲ καὶ λεπτότητι τοῦ ὀστράκου διαφέρουσιν, ὅλου τε τοῦ ὀστράκου, καὶ κατὰ μέρος, οἷον περὶ τὰ χείλη. τὰ μὲν γὰρ, λεπτόχειλά ἐστιν, οἷον οἱ μύες· τὰ δὲ, παχύχειλα, οἷον τὰ λιμνόστρεα.

Alijs quoque alia eſt aut tenuitas, aut craſſitudo: tum tota in teſta, tum eius partibus, quemadmodum ad oras: quibuſdam enim ſubtiles ſunt, vt muſculis, nonnullis craſſæ, vt oſtreis.

CAESAR.

Crassitvdine, vel totius, vel partium. χείλη appellat oras à ſimilitudine cùm aperiuntur: ſed oſtreis tenuia extrema labia ſunt, non craſſa: adeò enim ſubtilia ſunt, vt ferri aciem imitentur.

Omiſit verò Philoſophus ponere differentiam à tota figura: nam quædam compoſitæ ſunt in orbem vt conchæ minores virgatæ: quædam planiores, vt galades: quædam excurrunt à vero orbe vt telinæ, quædam incompoſitæ vt oſtreæ: quædam ſtriatæ, vt pectines, quorum alij magni & rotundiores, alij oblongi & latioribus auribus, alij parui & puſilli vnica aure, quos pectunculos dicimus, in quibus omnibus ſubſunt barbulæ: aliæ quoque ſunt conchæ magis ſtriatæ rotundæ, quas *Cappas tondas* Itali dicunt: aliæ oblongæ, aliæ echinatæ, quas Plinius *margaritiferas* ait ex ſententia Iubæ regis: quædam ſimul cohærent plures, vt oſtreæ medullinæ: cæteræ omnes ſingulares: quædam corneæ & læues, vt eæ ſtriatæ, quæ vulgò S. Iacobi vocantur. Et chamæ primum genus & telinæ: quædam aſperæ & rugoſæ, vt chama, quæ ideò aſpera, & ea ſtriata hirſuta, item concharum longarum genus: quædam candidæ, vt galades, & telinæ, quædam nigræ, vt mytuli, muſculi, & chamarum genus: quædam teniatæ coloribus diuerſis, vt eæ ſtriatæ læues: quædam tranſlucidæ, quædam non.

CXXXVI. ARISTOTELES.

Ἔτι, τὰ μὲν, κινητικὰ αὐτῶν ἐστιν, οἷον ὁ κτείς· ἔνιοι γὰρ καὶ πέτεσθαί λέγουσι τοὺς κτένας, ἐπεὶ καὶ ἐκ τοῦ ὀργάνου ᾧ θηρεύονται, ἐξάλλονται πολλάκις· τὰ δὲ, ἀκίνητα καὶ προσφυῆ, οἷον ἡ πίννα.

Prætereà sũt ex ijs quæ mouentur vt pectines. Hos nanque etiam volare argumento probant, quòd è naſſa capti exiliant ſæpenumero. Quædam non mouentur: quin etiam adſita natura ſua ſunt, vt pinna.

CAESAR.

Nvnc à motu quem aſcribit pectinibus, ſicut & libro IX. atque id verum eſſe aiunt piſcatores: impetũ autem ſic capiunt: de repente enim aperto calice reſiliant neceſſe eſt. Dixit ſæpenumero: propterea quòd niſi ita iaceant vt calix cui non inhærent inferior ſit, nequeunt moueri.

Nimis ſummariè dixit τὰ δ' ἀκίνητα καὶ προσφυῆ: duo enim membra facere debuit. Nam τῶν ἀκινήτων τὰ μὲν ὄντα προσφυῆ, non mouentur quia hærent: alia autem tametſi non ſunt προσφυῆ, vt telinæ, ne mouentur quidem: vidimus tamen pinnas non hærentes ſaxis, ſed ſolutas.

Theodorus ἐκ τοῦ ὀργάνου, *ferramentum* interpretatus eſt, malè: naſſa enim capiuntur aut funda: προσφυῆ adſita per naturam.

CXXXVII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ στρομβώδη, πάντα κινεῖται καὶ ἕρπει.

Turbinata omnia mouentur & repunt.

CAESAR.

Cum dixit mouentur, appoſuit ſpeciem motus, *repunt.*

CXXXVIII. ARISTOTELES.

Νέμεται δὲ ἀπολυθεῖσα καὶ ἡ λεπάς.

Abſoluitur item patella in paſtum.

CAESAR.

Hoc & alibi diximus: non tamen omnes patellæ abſoluuntur.

CXXXIX. ARISTOTELES.

Κοινὸν δὲ τούτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν σκληροστράκων, τὸ λεῖον εἶναι ἐντὸς τὸ ὄστρακον.

Omnibus communis eſt interior leuitas teſtæ.

CÆSAR.

Propterea quòd exteriorem læuorem non omnibus eſſe ſupra dixit. Et profectò rectiùs feciſſet ſi illis ſubdidiſſet.

CXL. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ σαρκῶδες, τοῖς μὲν μονοθύροις καὶ διθύροις, προσπέφυκε τοῖς ὀστράκοις, ὥστε βίᾳ ἀποσπᾶσθαι, τοῖς δὲ στρομβώδεσιν, ἀπολύεται μᾶλλον.

Carnoſa pars vel ſingulis vel binis ſcutulis intectorum teſtis ipſis adhæret ita, vt non niſi vi abſtrahi queat: turbinatis autem potiùs abſoluitur.

CAESAR.

Differentiæ à carnis ſubſtantia, à teſta: nunc à carne cum teſta conuenienti natura: neſcio quare dixerit μᾶλλον: nullo enim negotio turbinatorum teſtæ amittunt carnem.

Theodorus malè, *turbinatis laxior*: nam & addidit & hîc nihil ſignificat: *laxior caro.* Imò buccinis dura & compacta, longéque calloſior quàm conchis ſtriatis.

CXLI. ARISTOTELES.

Ἴδιον δὲ τούτοις κατὰ τὸ ὄστρακον ὑπάρχει πᾶσι, τὸ ἑλίκην ἔχειν τὸ ὄστρακον τὸ ἔσχατον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς.

Quibus illud peculiare teſtam à capite ad imum vſque in verticem attenuari.

CAESAR.

Κατὰ τὸ ὄστρακον: quod ad teſtam attinet: quoniam teſtam cum carne comparabat: nunc teſtam ſeorſum.

Ἔσχατον

χατον, ὑπὸ τῆς κεφαλῆς: dicit imum à capite duabus de cauſſis. Nam turbinata æquiparantur planis, ore enim imo ſunt. Iraque non ratione ſitus eorum ad cælum imum dicas extremum turbinem renuiorem. Iraque declarauit cuiuſmodi imum intelligeret. Altera cauſſa, vt tractum turbinis ſignificaret laxiorem à capite. Inde enim incipit: vt etiam turbines in aëre, & vortices in gurgitibus.

CXLII. ARISTOTELES.

Ἔτι δ' ἐπὶ πτύγμα πάντ' ἔχει ἐκ γενετῆς.

Cum ſua quaque teſta omnia naſcuntur.

CAESAR.

PROPTEREA quòd non omnia hærent teſtæ turbinata, poterat quiſpiam dubitare, vtrum in his teſtáne, an caro prior eſſet. Ἐπίπτυγμα laxè nimis vocauit eorum teſtam: operculum enim oris eſt cuiuſpiam vt aheni: prætereà plicatile eſt, vt etiam nomen indicat: ſed pro tegmine accepit: quoniam quaſi contignationes teguntur.

CXLIII. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ πάντα τὰ στρομβώδη τῶν ὀστρακοδέρμων, δεξιὰ κινεῖται, οὐκ ἐπὶ τὴν ἕλικα, ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἀντικρύ.

Omnia quoque turbinata è genere teſtaceorum, in dextram partem mouentur, non ſecundum verticem ſed in contrarium.

CAESAR.

DIFFICILIS eſt locus: τὰ στρομβώδη δεξιὰ κινεῖται, dextra mouentur, id eſt in dextram, non in ſiniſtram vt alia animalia: fac hæreat cochlea: tum tota teſta dextra eſt, ſummum reſtæ ſiniſtrum. Cùm igitur exeunt & leuantur dextrorſum ſurgunt non ſequuntur tractum anfractuum. Nam teſta ſi adhuc creſceret: ita vt eius oræ mouerẽtur, ſiniſtrorſum moueretur. Eius enim exinuatio ab imo mucrone ſemper leuorſum dilatatur: videbatur animal debere ſequi tractum exinuationis teſtæ: hoc igitur mouetur: ratio autem non deeſt: rotam enim ſic gerunt concham ſuam. Aut ſic eſt: vt à mucrone imo ſinuationis teſtæ ipſius motus fuerit dexterior; ita ſi ducas oculos non ad ipſum fundum verticis, ſed in contrarium, hoc eſt à fundo ad labra. Ita ſemper vir iſte nos accipit aliqua obſcuritate, quæ liberalia torqueat ingenia etiam in re leui.

Dixit κεκίνηται in præterito, vt naturam indicaret.

CXLIV. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν ἔξωθεν μόρια τούτων τῶν ζώων, διαφέρει ταῖς ἔχει τὰς διαφοράς· τῶν δ' ἐντὸς, τρόπον μέν τινα παραπλησία ἡ φύσις ἐστὶ πάντων, καὶ μάλιστα τῶν στρομβωδῶν. μεγέθει γὰρ ἀλλήλων διαφέρει, καὶ τοῖς καθ' ὑπεροχὴν πάθεσι.

Horum animalium partes exteriores ſic inter ſe differunt. Interiores autem quodammodo ſimilem naturam nacta ſunt omnes, præſertim turbinatorum: magnitudine enim diſtant & aliis affectibus qui exceſſu comparantur.

CAESAR.

ALtera hæc pars huius partis in qua nunc interiora perſcrutatur.

Dixit *quodammodo*, quia non penitus idem eſt affectus ab exceſſu, vt durior, laxior atque eiuſmodi.

CXLV.

CXLV. ARISTOTELES.

Οὐ πολὺ δὲ διαφέρει οὐδὲ τὰ μονόθυρα καὶ δίθυρα.

Biſores quoque & vniſores haud multùm inter ſe diuerſa ſunt.

CAESAR.

QVoniam dixerat μάλιστα τῶν στρομβωδῶν, vt illa minimum inter ſe diſcrepent, mox hæc.

CXLVI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ συγκλειστὰ διαφορὰν ἔχει πρὸς ἄλληλα μὲν μικράν, πρὸς δὲ τὰ ἀκίνητα πλείω. τοῦτο δ' ἔσται φανερὸν ἐκ τῶν ὕστερον μᾶλλον.

Quæ concludere ſeſe poſſunt parùm inter ſe diſcrepant: ſed plus differunt ab iis quæ non mouentur. Id quod poſt hac planius fiet.

CAESAR.

QVæ concluduntur τὰ συγκλειστά, intelligit τὰ δίθυρα: τὰ ἀκίνητα, verò quid intelligat? nam ipſa quoque ἀκίνητα, ſunt: ſic igitur accipiendum; ἀκίνητα non eſſe συγκλειστά: niſi ſecundùm loci totius mutationem. Nanque τὸ συγκλείζειν motum ſignificat; τὰ ἀκίνητα, ea hîc dicit quæ hærent, vt patellæ: item tethya, quæ ſunt ἀκίνητα, quoniam ſunt ſua ſemper natura concluſa: ſed tolle hinc digitos. Nam eorum natura longe eſt à conchis aliis diſſimilis.

Theodotus omnia confundit ſic. *Nec verò multum vniualue, ac biualue genus concluſile ſibi diſſident*: nam quis dicat vniualue eſſe concluſile?

Quod differt & pollicetur planius facturum, eſt, & in hoc libro, & in quinto, & in octauo.

CXLVII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ φύσις τῶν στρομβωδῶν ἁπάντων, ὁμοίως ἔχει· διαφέρει δ', ὥσπερ εἴρηται, καθ' ὑπεροχήν. τὰ μὲν γὰρ μείζω μέρη, καὶ ἐνδηλότερα ἔχει αὐτῶν· τὰ δ' ἐλάττω, τοὐναντίον. ἔτι δὲ σκληρότητι, καὶ μαλακότητι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις πάθεσιν. ἔχει μὲν πάντα, τὴν μὲν ἐξωτάτω τοῦ ὀστράκου ἐν τῷ στόματι σάρκα στιφράν, τὰ μὲν μᾶλλον, τὰ δὲ ἧττον. ἐκ μέσου δὲ ταύτης ἡ κεφαλή, καὶ κεράτια δύο. ταῦτα δ', ἐν μὲν τοῖς μείζοσι, μεγάλα· ἐν δὲ τοῖς ἐλάττοσι, πάμπαν μικρά ἐστιν. ἡ δὲ κεφαλὴ ἐξέρχεται πᾶσι τὸν αὐτὸν τρόπον· καὶ ὅταν φοβηθῇ, συσπᾶται πάλιν εἰς τὸ ἐντός.

Igitur natura turbinatis omnibus eadem erat, niſi alterum ab altero aliquo modo excederetur: quædam enim quæ maiora ſunt ſuas quoque partes conſpectiores habent: minora autem minùs: ſic etiam duriora & molliora & eiuſmodi alia alij. Nam quæ caro ſumma à teſta oſtio exerta eſt, eam quædam firmiorem, quædam ſolutiorem habent. Ex eius medio caput eſt, & cornicula bina: in maioribus proceriora, in minoribus minima: eximendi capitis eadem omnium ratio, & perterrefactis contrahendi.

CAESAR.

QVod dixerat explicat. Hiſtoria fuſa & iucunda: neque egens interpretationis. Sed obſeruandi Atticiſmi & Metaplaſmi: ὁμοίως ἔχει. ὁμοῖα enim plebeium eſſet: τὰ μὲν γὰρ μείζω μέρη καὶ ἐνδηλότερα ἔχει αὐτῶν, τὰ δ' ἐλάττω τοὐναντίον: ſic τὰ μὲν αὐτῶν ἔχει μέρη μείζω: & iccircò ἐνδηλότερα τὰ δ' ἐλάττω: deeſt καὶ: καὶ τοὐναντίον: ſic eſt ſi dicas μείζω τὰ μέρη: verùm mox comparat maiora στρομβώδη cum minoribus: eáque dicit maiores partes habere. Itaque hîc τὰ μείζω: malim eſſe ζῷα; ſic τὰ μὲν αὐτῶν μείζω, ἔχει μέρη καὶ ἐνδηλότερα· τὰ δ' ἐλάττω τοὐναντίον: ſicut mox de corniculis minorum;

norum : neque egeas eius coniunctionis, & Theodorus leuiſſimè pertranſit.

Ἐπὶ δὲ σκληρότητι ſcilicet διαφέρει : mutauit caſum : ſuprà καθ' ὑπεροχήν.

Ἐξωτάτω *ſummam carnem*, ἐν τῷ σώματι τοῦ ὀστράκου ſcilicet.

Πάμπαν μικρά *minima* : quæ omnem expleant paruitatem : πάμπαν Theodorus non expreſſit.

Εἰς τὸ ἐντός. non dixit ἔσω ne ſimpliciter intelligeres intra teſtam , ſed intra ſe.

στερεὰν, *teroſam* Theodorus malè: nam non æqualem non toroſam habent. Nam toroſus eſt funis nouus, item reſtis:& lacerti virorum fortium, toroſi ſunt:eſt toroſum pectus equi bellatoris:item eiuſdem armi. Ouidius II. *Metamorphoſeon* de Tauro, *colla toris extant*. quæ caro in imo calice eſt ea eſt toroſa inæqualis,& ſolutior tamen ac laxior multis in partibus.

Ἐξέρχεται ἡ κεφαλή : potes dicere *euaginatur*:ac ſanè ita exit quaſi è vagina ; *exinuatur* quoque non malè:nanque cùm retrahunt,ac recondunt caput,in ſinum recipiunt.

Theodorus *caput in medio iungitur*, malè : neque enim iunctum eſt:ſed continuatur ac penè vniforme.

CXLVIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ στόμα καὶ ὀδόντας ἔνια, οἷον ὁ κοχλίας, ὀξεῖς, & μικρούς,& λεπτούς.

Habent quædam os & dentes: vt limax acutos, minutos tenues.

CAESAR.

PArtes capitis nunc : meliùs dixiſſet:στόμα ἅπαντα .& ὀδόντας ἔνια : nullum enim ore caret turbinatorum:niſi volunt negare ea quæ proboſcidem habent,habere os:muſcæ os,illud ſuũ eſt.

Ὀδόντας ἔχει ἔνια : animaduertunt enim dentium veſtigia in foliis minutiſſimè arroſis : μικροὶ minuti hîc ſignatiùs quàm breues,

CXLIX. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ καὶ προβοσκίδας , ὥσπερ & αἱ μυῖαι. τοῦτο δ' ἐστὶ γλωττοειδές. ἔχουσι δὲ καὶ οἱ κήρυκες τοῦτο καὶ αἱ πορφύραι στερεόν, καὶ ὥσπερ οἱ μύωπες καὶ οἱ οἶστροι, τὰ δέρματα διατρυπῶσι τῶν τετραπόδων, ὅτι πλεῖον ἰσχὺν τοῦτ' ἐστὶ σφοδρότατον τῶν γὰρ δελεάτων τὰ ὄστρακα διατρυπῶσι.

Quadam etiam muſcarum more habent proboſcidem linguæ ſpecie. Hæc dura eſt buccinis & purpuris. Nam quemadmodum tabani & aſilus tergora quadrupedum pertundant,ita à his tanta eſt duritia,vt eſcarum teſtas perforent.

CAESAR.

DISTINGVIT proboſcidem ab oris ratione : ponit exemplum : ponit differentiam. Nam cùm muſcæ exemplum dixiſſet , addidit differentiam : linguæ ſcilicet ſpeciem: ponit duritiam. Comparat aculeum aſili ad coria animalium, cum aculeo purpuræ ad concharum teſtas.

Theodorus adhuc ineptiùs *aculeum toroſum* dixit.

Aſilus οἶστρος. Ligures Taurini etiam nunc,*azil*:veſpæ ſimilis ſed compactior. Tabanus autem nigrior:crabro nigrior aſilo: *foſſillones* dicuntur ab Aquitanis.

Τῶν δελεάτων τὰ ὄστρακα. Non potuit breuius : id eſt,τῶν κόγχων τὰ ὄστρακα εἰς τὰ δελέατα,ad veſcendum.

CL. ARISTOTELES.

Τοῦ δὲ στόματος ἔχεται εὐθὺς & ἡ κοιλία. ὁμοία δ' ἐστὶν ἡ κοιλία προλόβῳ ὄρνιθος, ὁμοία οὖσα τῶν κόχλων.

Subeſt ori ſtatim venter ſimilis auium ingluuiei, qualis eſt etiam vmbilicis.

CAESAR.

Digitized by Google

CAESAR.

Theodorus miſerè nimis, πρόλοβον *guttur.*

CLI. ARISTOTELES.

Κάτω δ' ἔχει δύο λευκὰ στιφρὰ, ὅμοια μαστοῖς, οἷα ἐγγίνεται καὶ ἐν ταῖς σηπίαις· πλὴν στιφρὰ ταῦτα μᾶλλον. ἀπὸ δὲ τῆς κοιλίας, στόμαχος διπλοῦς μακρὸς μέχρι τῆς μήκωνος, ἥ ἐστιν ἐν τῷ πυθμένι. ταῦτα μὲν οὖν ἐστι δῆλα, καὶ ἐπὶ τῶν πορφυρῶν, καὶ τῶν κηρύκων ἐστὶν ἐν τῇ ἕλικι τοῦ ὀστράκου.

Infra duo candida quadam firma ſpecie mammillari, qualia in ſepiis inueniuntur: ſed hæc ſolidiora. A ventre gula duplex longa ad papauer vſque, quod papauer in fundo eſt. Quæ omnia perſpici poſſunt in ſinu verticoſo teſtarum, tam purpurarum, quàm buccinorum.

CAESAR.

Observato naturam: vt gula ſub ventre ſit: quare non dixit Ariſtoteles gulam illam ſuperiorem lariorem eſſe ventre. Quare non appellauit, vt fecit, ingluuiem illam: & quod appellat gulam, vocauit ventrem duplicem, atque inde inteſtinum. Nam vt elephantorum ventrem quadruplicem pinxit nobis.

CLII. ARISTOTELES.

Τῷ δὲ στομάχῳ τὸ ἐχόμενόν ἐστιν ἔντερον· συνεχὲς δὲ ὂν στόμαχος καὶ τὸ ἔντερον, καὶ ἅπαν ἁπλοῦν μέχρι τῆς ἐξόδου. ἡ δ' ἀρχὴ τοῦ ἐντέρου περὶ τὴν ἕλικα τῆς μήκωνος, καὶ ταύτῃ ἐστὶν εὐρύτερον· ἔστι γὰρ ἡ μήκων οἷον εἰ [κοιλίας] περίττωμα πᾶσι τοῖς ὀστρακοδέρμοις τὸ πολὺ αὐτῆς. εἶτα ἐπικάμψαν, ἄνω φέρεται πάλιν πρὸς τὸ σαρκῶδες. καὶ ἡ τελευτὴ τοῦ ἐντέρου, περὶ τὴν κεφαλήν ἐστιν, ἧ ἀφίησι τὸ περίττωμα πᾶσιν ὁμοίως καὶ τοῖς στρομβώδεσι καὶ τοῖς χερσαίοις καὶ τοῖς θαλαττίοις.

Qvod gulæ iungitur inteſtinum eſt, à qua continuo tractu fertur totum ſimplex vſque ad exitum incipiens ab verticoſo ſinu quo papauer continetur, atque inde laxior. Eſt autem papaueris magna pars quaſi excrementum in omnibus oſtraceis. Inde inteſtinum reciprocans rurſum aſcendit ad carnoſas partes, atque circiter caput terminatur, qua emittitur excrementum omnibus turbinatis tàm terrenis quàm maritimis.

CAESAR.

Declaratvr inteſtini ſitus tractus, ſimplicitas, ad differentiam gulæ, quæ erat duplex: origo, laxitas, papaueris ſubſtantia, exitus inteſtini, officium: amplitudo omnium rerum harum communicata tum terrenis, tum maritimis.

Nota ἐχόμενον & συνεχὲς idem: ſed ἐχόμενον conſequentium etiam dicit, συνεχὲς, autem non.

Dixit ἅπαν pro ὅλον, vt Horatius *nec modica canare times olus omne patella.* Nota locutionem, ἔστι γὰρ ἡ μήκων οἷον περίττωμα πᾶσι τοῖς ὀστρακοδέρμοις τὸ πολὺ αὐτῆς. Τὸ πολὺ αὐτῆς ἡ μήκων.

Α'νακάμψας, *reflectens: replicans*, Theodorus optimè: ſed tamen replicatus eſt non replicans: ferri tamen poteſt.

Περὶ τὴν κεφαλὴν dixit, ſicuti περὶ τὴν μήκωνα, dixerat.

Ἧ ἀφίησι τὸ περίττωμα πᾶσιν ὁμοίως, *inteſtinum amittit excrementa omnibus: in omnibus*, alius dixiſſet, aut πᾶσι ἀφιᾶσι: ſed vim expultricem indicauit doctioribus. Theodorus id hebetiore aure animaduertit.

CLIII. ARISTOTELES.

Παρύφανται δ' ὑπὸ τῆς κοιλίας τῷ στομάχῳ ἐν τοῖς μεγάλοις κόχλοις συνεχόμενος ὑμὴν, ᾧ μακρὸς πόρος καὶ λευκὸς, ὅμοιος τὴν χρόαν τοῖς ἄνω μαστοειδέσιν. ἔχει δ' ἐντομὰς, ὥσπερ τὸ ἐν τῷ καράβῳ ᾠόν· πλὴν τὴν χρόαν τὸ μὲν, λευκὸν, ἐκεῖνο δὲ, ἐρυθρόν. ἔχει δ' οὐδεμίαν ἔξοδον τοῦτο, οὐδὲ πόρον, ἀλλ' ἐν ὑμένι ἐστὶ λεπτῷ, κοιλότητα ἔχον ἐν αὐτῷ στενήν.

In maioribus vmbilicis ſub ventre ad ſtomachum contexta eſt membrana à qua meatus longus & albus, colore, ſimilis caruncularum quas ſuprà dicebamus mamillarum ſpeciem gerere. Habet autē inciſuras quemadmodum locuſtarum ouum: ſed hoc candidum eſt, illud rubrum. Huic quoque nullo meatu exitus eſt, ſed in membrana tenuis ſinu angusto continetur.

C ÆE S A R.

REDIT ad partes proprias vmbilicorum, ſed maiorum: comparat cum mammillarum carunculis: comparat cum ouo locuſtæ: ponit differentiam coloris, & alteram, quoniam meatu nullo exitum habet: declarat ſitum.

Cùm dixit μακρὸς πόρος: mox ſubdit τὸ μὲν λευκὸν: planior eſſet oratio ſi eſſet ſecutus piſcinum genus. Nunc, niſi ſuprà declarâſſet locuſtæ ouum rubrum eſſe, ambigeremus vtrum eſſet album, vtrum rubrum.

Dixit ἔξοδον, ſanè: ſed poterat habere πόρον, ſine exitu: hoc etiam præciſit. Theodorus malè addidit, *poſtremum*.

Κοιλότητα ἔχον: imò ἔχοντα, vt κοιλότης ſit κόλπος: in veſicula enim ſeruatur.

Theodori orationem non intelligas, *pratenui membrana cauo perductus anguſto*: quid eſt *perductus*? Idem *mammillantibus* μαστοειδέσι, ambitioſè: puto etiam *ſororiantibus* dixiſſet, aut *fratrantibus*, ſi veniſſet in mentem.

CLIV. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐντέρου κάτω παρατείνει μέλανα καὶ τραχέα συνεχῆ, οἷα καὶ ἐν ταῖς χελώναις, πλὴν ἧττον μέλανα.

Sub inteſtino quædam nigra aſpera continuo tractu porriguntur, quemadmodum in teſtudine, ſed minùs nigra.

C ÆE S A R.

Satis habebat ἧττον μέλανα. Neque priore loco ponere μέλανα. Nam ſi nunc nigra ſunt, nigra ſunt ſanè.

Theodorus variauit per *nigrantia*, & *minùs nigra*. At nigrantia eſt plus quàm nigra, vt etiam alia nigrefacere poſſint.

CLV. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι κόχλοι ταῦτα τὰ λευκά, πλὴν ἐλάττω οἱ ἐλάττους.

Alij quoque vmbilici hæc habent, ſed candida, atque vt minores, minora.

C ÆE S A R.

ITA enim legendum eſt πλὴν λευκὰ, καὶ ἐλάττω. Theodorus omiſit τὸ λευκὰ: quoniam iam dixerat eſſe nigra. Verùm in magnis vmbilicis ſubnigra, in paruis alba eſſe inuenies. Nam etiam mox legimus: ὥσπερ τὸ λευκὸν ἐν τοῖς κόχλοις.

CLVI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ μονόθυρα καὶ δίθυρα, πῇ μὲν, ὁμοίως ἔχει τούτοις πῇ δ', ἑτέρως.

Biſores autem & vniſores, partim his ſimiles ſunt, partim diſſimiles.

C Æ S A R.

DVo diuerſa genera mirum eſt eum coniungere, vt eum turbinatis comparet. Nam ſanè quas enumerabit partes, eas hæc non habent æquè.

Digitized by Google

CLVII. ARISTOTELES.

Κεφαλὴν μὲν γὰρ καὶ κεράτια, καὶ στόμα ἔχουσι, καὶ τὸ γλωττοειδές· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἐλάττοσι, διὰ μικρότητα αὐτῶν, ἄδηλα· τὰ δὲ, καὶ ἐν τεθνεῶσι, ἢ μὴ κινουμένοις, εὔδηλα.

Caput nanque & cornicula,& os habent,& id quod pro lingua gerunt : ſed quædam in minutioribus ob earum paruitatem, obſcura ſunt: quædam autem etiam in exanimatis, aut etiam quieſcentibus,manifeſta ſunt.

CAESAR.

NAM oſtreis quis vidit cornicula,& γλωττοειδές? Itaque non debuit coniungere. Theodorus pro εὔδηλα legit iterum ἄδηλα: ſed non animaduertit, τὰ μὲν, τὰ δὲ: ergo τὰ μὲν ἄδηλα : igitur τὰ δὲ εὔδηλα. Nam quædam partes in paruis etiam viuentibus etiam mouentibus non videntur. Quædam in magnis etiam exanimatis, etiam non mouentibus percipiuntur, adeò conſpicua ſunt. Itaque poſuit Philoſophus, τὸ, καὶ ἐν τεθνεῶσι.

CLVIII. ARISTOTELES.

Τὴν δὲ μήκωνα, πάντα ἔχει, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ οὐδὲ ἴσην, οὐδ' ὁμοίως φανεράν· ἀλλ' αἱ μὲν λεπάδες, κάτω ἐν τῷ βάθει· τὰ δὲ δίθυρα, ἐν τῷ γιγλυμώδει.

Papauer quoque omnibus ineſt, ſed neque eodem loco,neque eadem quantitate, neque eodem modo apparet : ſiquidem patellæ imo in fundo : bifores autem ad cauitatem proximam teſtarum commiſſuræ.

CAESAR.

COMMVNEM partem aſſignat : aſſignat etiam differentias, loci, quantitatis:& tertiam à quantitate : quoniam res exiguæ non apparent : declarat differentiam loci in patellis: & dixit κάτω: ratione earum, non noſtri : propterea quòd earum ima nobis ſuprema ſunt.

Γιγλυμώδει rara vox : γίγλυμος,& γίγγλυμος, apud Xenophontem in libro *De re equeſtri*,commiſſura eſt extantium rerum ad curuitatem cauitatémque aliquam, vt in brachiis & καμπαῖς. Ita hîc in teſtis. Eſt & apud Galenum τὸ γιγγλυμοειδές, in libro *de Oſſibus*.

CLIX. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ τριχώδη πᾶσιν ὑπάρχει κύκλῳ ταῦτα, ὥσπερ οἱ κτενες.

Capillamenta quoque habent omnia hæc,in orbem diſpoſita,vt pectines.

CAESAR.

NE dicas vt Theodorus *circundantur*: neque enim verum eſt : ſed κύκλῳ ſitum tantùm notat orbicularem,non autem ambitum.

CLX. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ λεγόμενον ᾠὸν, ποῖς ἔχουσιν, ὅταν ἔχωσιν, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς περιφερείας τῷ ἐπὶ θάτερα ἐστὶν ὥσπερ καὶ τὸ λευκὸν τοῖς κόχλοις. καὶ γὰρ ἐκείνοις τοῦτο ὅμοιον ὑπάρχει.

Quod́q; ouum appellatur, id, ea quibus à natura datum eſt vt habeant, cùm habent, ad alterum lateris ſemicirculum iacet. Quemadmodum & albæ caruncula vmbilicis: ſimile enim in his hoc eſt.

CAESAR.

CAESAR.

NVNC de ouo: addit καλούμενον, quoniam verè ouum non eſt: anxie admodum perſequitur τοῖς ἔχουσιν ὅταν ἔχωσι, quaſi dicas, ea quæ & cùm gerunt ouum ibi habent, &c.

Albugo, τὸ λευκὸν Theodorus optimè: alluſit enim ad oui albuginem ſed meliùs ſubdidiſſet: *hanc enim illi ſimilem intelligimus*: quàm, *id enim illis iunctum*: videtur enim intelligere aliud quid ab albugine. At Ariſtoteles hoc in vmbilicis eſſe albuginem, quod ouum in aliis.

CLXI. ARISTOTELES.

Ἀλλὰ πάντα τὰ τοιαῦτα μόρια, ὥσπερ εἴρηται, ἐν μὲν τοῖς μεγάλοις δῆλά ἐστιν· ἐν δὲ τοῖς μικροῖς, ἢ οὐθὲν, ἢ μόλις· διὸ μάλιστα ἐν τοῖς μεγάλοις κτεσὶ φανερά ἐστιν. οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ τὴν ἑτέραν θυρίδα πλατεῖαν ἔχοντες, οἷον ἐπίθημα.

Caeterùm hæ partes omnes, quemadmodum dictum eſt, in maioribus manifeſtæ ſunt, in minoribus aut nulla, aut vix extant: quamobrem planiſſimè in magnis pectinibus percipiuntur. Hoc eorum genus eſt qui alteram è valuis planam habent quaſi cooperculum.

CAESAR.

REDIT ad excuſationem: dixit, ἢ οὐθὲν, ἢ μόλις: pro eo quod eſt, ἢ ἀνδήλως. πλατεῖαν *non latam*, vt ait Theodorus. Nam etiam τὰ κύρβα ἔχει τὸ πλατὺ: ſed voluit intelligere planam: & facete dixit ἐπίθημα: alluſit enim ad ollas & conchas domeſticæ ſuppellectilis, quæ planiore cooperculo teguntur.

CLXII. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ τοῦ περιττώματος ἔξοδος, τοῖς μὲν ἄλλοις, ἐκ πλαγίου ἐστίν. ἔστι γὰρ πόρος ᾗ προΐεται ἔξω· ἡ γὰρ μήκων, ὥσπερ εἴρηται, περίττωμά ἐστιν ἅπασιν ἐν ὑμένι.

Excrementorum exitus, in aliis quidem ab latere eſt. Nam ei via data eſt ad egerendum: ſiquidem papauer excrementum quoddam eſt omnibus in membrana.

CÆSAR.

LONGISSIMAM periodum animaduerte: aſſumit enim verba per repetitionem longè infrà τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις: & perſequetur alteram periodi partem. Hoc fecit more ſuo: ſed coactus dum neceſſe habuit oſtendere, & viam datam excrementis & exitum. Hoc quoque coactus fuit probare cùm dixit, papauer eſſe excrementum: ſubticuit minorem propoſitionem hanc, papaueri datus eſt exitus: ſed non concludit: niſi particulariter ſic: aliquod excrementum eſt papauer: ergo alicui excremento datus eſt exitus. Itaque non penitus probat, quod rebatur. Neque enim facies in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis, vt ſæpe Galeno contigit.

Πόρος ᾗ προΐεται declarauit τὸ ἔτυμον.

CLXIII. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ καλούμενον ᾠὸν, οὐκ ἔχει πόρον ἐν οὐδενὶ, ἀλλ' αὐτῆς τῆς σαρκὸς ἐπανοιδεῖ. ἔστι δ' οὐκέτι ταὐτὸν τῷ ἐντέρῳ· ἀλλὰ τὸ μὲν ᾠὸν, ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὸ δ', ἐν τοῖς ἀριστεροῖς.

At quod ouum dicitur, in horum nullo ei datus tranſitus eſt: ſed à carne protuberat. Neque iam inteſtini pars eſt: ſed ouum ad dextram, illud ad ſiniſtram.

CÆSAR.

VT diſtinguamus ouum à papauere: nanque ouum nullum habet exitum. Neque enim idem eſt cum inteſtino, ſed ad dextram inteſtini.

Ἐπανοιδεῖ *protuberat:* neque exitum habet, ſed ibi turget tanquam retentum.

Οὐκέτι ταὐτὸν τῷ ἐντέρῳ: malè Theodorus, *nec eadem, qua inteſtinum, parte continetur:* imò ad inteſtinum continetur: ſed non eſt idem cum inteſtino, ſicut membrana papaueris.

Πόρος *tranſitus*, vt Boſphorus.

CLXIV. ARISTOTELES.

Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις τοιαύτη ἔξοδος τῆς περιττώσεως· τῇ δ' ἀγρίᾳ λεπάδι, ἣν τινες καλοῦσι θαλάττιον οὖς, ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται· τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον.

Cæteris igitur huiuſmodi exitus excrementi eſt: at patellæ quam feram aliqui, alij auriculam maris nominant, ad fundum teſtæ foramen eſt ad excernendum.

CAESAR.

HIc eſt finis periodi: appellat ἀγρίαν, quoniam minùs vulgaris eſt: rectè auriculam maris: nihil enim ſimilius humanæ auriculæ. Extera ſuperficies alba eſt, & quaſi cochleæ inchoatæ, qua caro hæret, noſtratis color carnis, læuiſſima ſuperficie, inæquali fluctuatione, quaſi in anfractum auriculæ: ſed exterior illa inchoata cochlea non reſpondet introrſum, neque enim nuclei intus in vertigine quicquam continet: ſed tota teſta eſt.

CLXV. ARISTOTELES.

Φανερὰ δὲ καὶ ἡ κοιλία μετὰ τὸ στόμα οὖσα ἐν ταύτῃ, καὶ τὰ ᾠοειδῆ. πάντα δὲ ταῦτα τίνα τρόπον τὴν θέσιν ἔχει, ἐκ τῶν Ἀνατομῶν θεωρείσθω.

Apparet in hac etiam venter poſt os, & partes, ouorum ſpecie, quorum omnium ſitum ex diſſectionibus perſpicere potes.

CAESAR.

QVæ picturæ ad nos nullæ peruenêre, noſtra opera hîc ſunt aſcriptæ. ***. *Deſunt.*

CLXVI. ARISTOTELES.

ΤΟ' δὲ καλούμενον καρκίνιον, τρόπον τινὰ κοινόν ἐστι τῶν τε μαλακοστράκων, καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων. αὐτὸ μὲν γὰρ, τὴν φύσιν ὅμοιον τοῖς καραβοειδέσι, καὶ γίνεται αὐτὸ καθ' ἑαυτό· τῷ δὲ εἰσδύεσθαι καὶ ζῆν ἐν ὀστράκῳ, ὅμοιον τοῖς ὀστρακοδέρμοις· ὥστε διὰ ταῦτα ἔοικεν ἐπαμφοτερίζειν.

QVem autem cancellum vocant, is communis & cruſtaceis & teſtaceis eſt. Nam ſi naturam ſpectes ſimilem locuſtarum generi inuenies: atque ipſe naſcitur nulli teſtæ innctus. Cùm autem & ſubeat, & vitam agitet in teſta, hoc ſimilis eſt teſtaceis, quæ rationes ſunt vt ad vtrunque genus referri poſſit.

CAESAR.

CVm duas naturas ſeparatas declarauit, nunc vnam vtriſque quodammodo communem narrat. Nam cancellum, ſi naturam ſpectes eius, inter cruſtacea numerabis, ſi victus rationem, intra teſtacea. Nam & cruſta regitur, & in teſta habitat. Itaque dixit ἐπαμφοτερίζειν. Cùm enim interiora membra multa in vtriſque ſimillima ſint, vtrorumque etiam quædam mouentur, vtraque in genere ſint ſanguine carentium, videbantur tegmine diſtincta in genera minora. Sed cancellus natura cognata tegitur cruſta, natura non cognatam habitat teſtam: quare vtriuſque generis particeps rectè exiſtimari poteſt.

Dixit φύσιν non *ſpeciem*, vt ait Theodorus, nam aranei ſpeciem præ ſe fert, & non dixit καράβοις, ſed καραβοειδέσι.

Dixit

Dixit γίνεται αὐτὸ καθ' ἑαυτόν: quoniam ὀστρακόδερμα cognatam habent teſtam,cui aut annexa ſunt,aut ſaltem cohærent:at is ab teſta ſeorſum καθ' αὑτόν.

Τῷ εἰσδύεσθαι, ſignificat non naſci in teſta ſed ingredi καὶ ζῆν: cùm extra natus ſit, illud genus ſequitur: cùm extra non viuit,alteri inſeritur.

Theodorus κοινὸν addidit *ſocius*: ſed non debuit apponere aduerbium *ferè*: nam ſanè verus ſocius: ſed Ariſtoteles ὥσπερ τινα mitigat τὸ κοινὸν: non vt ſit ſocius, ſed vt naturæ ſit particeps. Nam & ſocius eſt coruus ſuilli generis, quoniam vermiculos roſtro excitat. Etiam genus aquilæ minoris venatotis ſocius,ſequitur enim nos: at non eſt κοινὸς nobiſcum.

Τῷ εἰσδύεσθαι,*tectum petit* Theodorus malè: petere enim non eſt ſubire: quare coactus eſt hiantem orationem ſubtexere, *quam*, inquit,*ingreſſus vitam traducat*. Placeant hæ fimbriæ noſtris ampullatoribus:ſed ſint fori non philoſophi.

IXVII. ARISTOTELES.

Τὴν δὲ μορφὴν, ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁμοιόν ἐστι τοῖς ἀράχναις. πλὴν τὸ κάτω τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος, μεῖζον ἔχει ἐκείνου.

Faciem autem,vt ſimpliciter dicam,aranei gerit: niſi quòd tum capitis, tum pectoris inferiorem partem maiorem habet.

CAESAR.

ECce quam ſuptà, cùm diceret φύσιν,non intelligeret faciem: ſed conſtitutionem & ptincipia naturæ.

CLXVIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ κεράτια δύο λεπτὰ πυῤῥὰ, καὶ ὀφθαλμοὺς ὑποκάτω τούτων δύο μακροὺς, οὐκ εἰσδυομένους, οὐδὲ καταπαλειομένους, ὥσπερ οἱ τῶν καρκίνων, ἀλλ' ὀρθούς.

PRatenduntur quoque cornicula duo tenuia ruffa: ſubſunt ijs oculi totidem oblongi ſurrecti, ingreſſu,egreſſúque nequaquam mobiles,perinde atque cancrorum.

CAESAR.

OCVLORVM differunt immobilitate: ſed laxè nimis dixit καταπαλειομένους: neque enim cancrorum oculi oeculuntur clauſione: ſemper enim apparent licet non extent. Nam quòd ſunt σκληρόφθαλμοι non eguêre cooperiente palpebra, aut membrana,ſuccedenréque in vices laborantium,vel conniuendo,vel etiam obtegendo dormientes, vel expaueſcentes: ſed ad euitandam offenſionem, contrahendi poteſtatem datam à natura conſtat. Itaque cancello qui munimento teſtæ quam habitaret,tutus eſſer,non opus fuit ea retractione; ſurrecti enim fuêre ad ſpeculam,vt cuſtodiret pinnam cui generi etiam deſtinatus eſſet. Nam cancellorum quatuor genera legimus in στρόμβοις,in στρομβώδη, vt nerite: in conchis ſquillicula: in pinnis,quod poſtremum genus nimis negligenter Ariſtoteles hîc omiſit,& in quinto poſuit: ſaltem nominâſſet: poteſt & addi quintum & vltimum genus gammarillorum in vmbilicis. Idem Philoſophus non explicauit an eſſent in latus ſaltem mobiles: ſed non videtur opus habuiſſe. Quoniam datus cuſtos pinnæ non multa habet quæ diſcetnat præter ingredientes piſciculos. Tum leui vellicatione monet popularem ſuam teſtam tempus eſſe concludendi. Quod vt fecit,prædam partiuntur.

CLXIX. ARISTOTELES.

Ὑποκάτω δὲ τούτων τὸ στόμα, καὶ περὶ αὐτὸ καθαπερεὶ τριχώδη ἄττα πλείω.

SVb his os cuius ora barbulis quibuſdam pluribus obducuntur.

CAESAR.

Τριχώδη *barbulas* potiùs quàm *capillamenta*: ea ſunt loco valuularum in cancris.

Digitized by Google

CLXX. ARISTOTELES.

Τούτων δ' ἐχομένους δύο πόδας δικρόους, οἷς προσάγεται· καὶ ἄλλους ἐφ' ἑκάτερα, δύο, καὶ τρίτον μικρόν.

HAs ſubſequitur ſitus pedum duorum furcatorum quibus cibum admouet. Tum aliorum vtrinque totidem: poſtrema tertij puſilli acceſsio eſt.

CAESAR.

Ἐχομένους *iunctos*, Theodorus, rectè. Et rectè addidit *ſub*: οἷς προσάγεται: ſic etiam ſuprà & paſſiua voce & nullo addito cibo.

Nota ἐφ' ἑκάτερα δύο: quomodo igitur tertium poſtremum dicit ſingularem? ſcilicet ad latus cui hæret, tertius eſt poſt binos. Hoc quoque omiſit Ariſtoteles declarare vtri lateri hæreat tertius. Videtur autem dexter eſſe. Nam obliquo potiùs fertur motu: ab eo potiùs & motus initium, & gubernaculum: ſed nobis non fuit copia videndi.

CLXXI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ κάτω τοῦ θώρακος, μαλακὸν ἅπαν ἐστί· καὶ διοιγόμενον, ὠχρὸν ἔνδοθεν.

QVæ pars pectori ſubditur, tota mollis eſt: intra quam mollis materia.

CAESAR.

SVo more διοιγόμενον *ſi aperiatur*: quin etiam ſi non aperiatur. Iccircò dixit ἔνδοθεν: inde ſpectatur: actio enim viſionis inde eſt in oculum. Theodorus autem διοιγόμενον *diſſecto* nimis forti verbo: molle enim eſt.

Dixit ὠχρὸν, neque quicquam addit quo quid eſſet intelligamus. Quoniam vt ſuprà dicebat partes in his nomine carent.

CLXXII. ARISTOTELES.

Ἀπὸ δὲ τοῦ στόματος πόρος εἷς ἄχρι τῆς κοιλίας.

AB ore meatus ad ventrem vſque, vnus.

CAESAR.

NOluit dicere gulam.

CLXXIII. ARISTOTELES.

Τῆς δὲ περιττώσεως οὐ δῆλος ὁ πόρος.

AT excrementi via, nulla apparet.

CAESAR.

PROPTER paruitatem ſcilicet: atque hoc à cæteris differunt. Neque dixit οὐδὲν, ſed οὐ δῆλος. Neque rectè *foramen* Theodorus. Non enim ſolum foramen ſcrutatur, ſed viam quæ ad foramen tendat. Habet foramen teſta patella: quam diximus auriculam marinam: ſed meatum in corpore. Itaque περίπωται illam dicit. In corpore autem πόρον vocat rectè.

CLXXIV. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ πόδες καὶ ὁ θώραξ, σκληροὶ μὲν, ἧττον δὲ ἢ τῶν καρκίνων.

PEdes autem & pectus durum, ſed minùs quàm cancris.

CAESAR.

C AE S A R.

MAgnitudinis modum modus duritatis ſecutus eſt. Hoc poſuit quoniam molliciam iam deſcripſerat: nequis etiam cætera putaret talia.

CLXXV. ARISTOTELES.

Πρόσφυσιν δ' οὐκ ἔχει πρὸς τὸ ὄστρακα, ὥσπερ αἱ πορφύραι καὶ οἱ κήρυκες, ἀλλ' εὐαπόλυτόν ἐστι.

CVm ipſa teſta neque connatus eſt, neque hæret ei, quemadmodum purpuræ & buccini. Sed facilè amouetur.

C AE S A R.

TRIA genera animalium in conchis ſunt: primum, connexum ſuis teſtis vel firmiſſimis ligamentis. Alterum in teſta quidem eſt, ſed ei connexum non eſt. Hæc duo genera connata ſunt cum teſta. Tertium eſt cancellorum, qui in teſta ſunt, ſed vt ſeorſum geniti, ita qui exire poſſint: prodire enim eos pat eſt, ſaltem ad excrementa deijcienda. Sed & hîc ait eos Ariſtoteles egredi tempeſtatibus in cautium caua tanquam in portum.

εὐαπόλυτον laxè nimis: neque enim vinctus eſt vt oſtreæ, neque obductus vt purpuræ. Sed εὐαποσχίστον, εὐαπομετάβλητον. Theodorus paraphraſtæ officio, more ſuo, vtitur, non interpretis: addidit enim *liberéq; vagatur*.

CLXXVI. ARISTOTELES.

Προμηκέστεραι δέ εἰσι τὰ ἐν τοῖς στρόμβοις τῶν ἐν ταῖς νηρίταις.

OBlongiores ſunt qui in turbinaceis degunt, & qui in neritis.

C AE S A R.

QVASI propetans omiſit generum diſtinctionem, & affectionem tantùm proceritatis aſſignauit: pari feſtinatione cùm neritam nondum inter conchas nominauit.

Νηρίτην, *naticem* Theodorus Suidam ſecutus qui à nando deducit, interpretatus eſt: quoniam vellificat nando, cubátque cum hoſpite cancello tranquillis diebus, quod eſt primum genus officiorum: alterum cùm in tempeſtate eſt ibi ne iactetur atque allidatur ſaxis acclinato tecto adhæret ſaxis. Itaque cancellus in proximas cautium latebras recipitur. Tertium cùm inde ſoluta, patellarum more, procedit reprando: quartum cùm vellificat inuerſa concha. Itaque non à nando videtur Suidas deduxiſſe, ſed ab vrinando. Quin ibidem notauit è Lycophrone νηρὸν receſſum quendam cauum atque humidum dici. Quid, quod omiſit τὸ ῥεῖν quod verbum in ea voce eſt, atque τὸ νεῖν? Nam Nereus à nando & fluendo liquor maris dictus eſt. Eſt νηρὸν apud Athenæum in ſecundo: μεθ' ὀξυμέλιτος νηροῦ καὶ ὄξους: nondum percepi an mendum ſit: à Nereo ductam νηρίτην negat Suidas, quoniam abſit diphthongus. Sed non animaduertit mediam ea de cauſſa produci quoniam coaluerit. Itaque ſcribitur in plurali νηρῖται cum circunflexo.

CLXXVII. ARISTOTELES.

Ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῆς νηρίτης, τὰ μὲν ἄλλα, παραπλήσιον τῷ δ' ἢ δικρόων ποδῶν, τὸν μὲν δεξιὸν ἔχει μικρὸν, τὸν δ' ἀριστερὸν μέγαν, καὶ ποιεῖται τὴν βάδισιν μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ.

DIuerſum enim genus eſt eius qui cum Nerite agitat: Furcatum enim pedem dextrum habet puſillum, ſiniſtrum grandem, quo etiam frequentiùs vtitur ad ingreſſum. Cætera aliorum ſimilis eſt.

C Æ S A R.

Explicat aliam differentiam à pede & motu: eóque neque vulgari neque cum aliis communi: moueri enim ſiniſtro plus.

Nota locutionem ποιεῖται τὴν βάδισιν.

CLXXVIII. ARISTOTELES.

Λαμβάνεται δὲ καὶ ἐν ταῖς κόγχαις τοιοῦτον ὧν ἐστὶν ἡ πρόσφυσις παραπλησία καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις. τοῦτον δὲ καλοῦσι σκύλλαρον

Simile huic prehenditur etiam in conchis illis quæ cæterarum more teſtis ſuis annexa ſunt, quiddam quod ſquillarum appellant: quaſi ſquilliculam dicas.

C Æ S A R.

Tertivm genus hoſpitum, quod nos ſæpe vidimus in conchis ſtriatis, ſquillæ minutæ ſimillimum.

λαμβάνεται, *reperitur* Theodorus, rectè: ſed Philoſophus etiam capturam notauit. Nota locutionem perturbatam: ἐν ταῖς κόγχαις τοιοῦτον, ὧν ἐστὶν ἡ πρόσφυσις παραπλησία καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις: interpoſuit τοιοῦτον, inter κόγχαις & ſuum relatiuum, & mutauit caſus ὧν. Et poſteà ἐν τοῖς ἄλλοις.

CLXXIX. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ νηρίτης, τὸ μὲν ὄστρακον ἔχει λεῖον καὶ μέγα, καὶ στρογγύλον, τὴν δὲ μορφὴν παραπλησίαν τοῖς κήρυξι· πλὴν οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνοι τὴν μήκωνα μέλαιναν, ἀλλ' ἐρυθράν. προσπέφυκε δὲ ἰσχυρῶς κατὰ τὸ μέσον.

Nerites teſtam leuem habet grandem, orbicularem, faciem autem buccino ſimiliorem: papauer tamen non vt illi nigrum, ſed rubrum habet: ad medium autem firmiter annexus eſt.

C Æ S A R.

Hoc debuit dicere ſuprà inter teſtacea ante hiſtoriam cancelli: ac tandem vix declarat eſſe è genere turbinatorum: ἰσχυρῶς aduerbium vſitatum Ariſtoteli, etiam in vaſis ſeminalibus.

CLXXX. ARISTOTELES.

Ἐν μὲν οὖν ταῖς εὐδίαις, ἀπολυόμενα νέμεται ταῦτα· πνευμάτων δὲ ὄντων, τὰ μὲν καρκίνια ἡσυχάζει πρὸς τοῖς λίθοις· οἱ δὲ νηρῖται, προσέχονται μὲν, καθάπερ αἱ λεπάδες, καὶ αἱ ἀπορραΐδες, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτο γένος· προσφύονται δὲ ταῖς πέτραις, ὅταν ἀποκλίνωσι τὸ ἐπικάλυμμα· τοῦτο γὰρ ἔοικεν εἶναι ὥσπερ πῶμα. ὃ γὰρ τοῖς διθύροις ἄμφω, τοῦτο τοῖς στρομβώδεσι τὸ ἕτερον μέρος.

Tranquillis diebus ſoluti paſcuntur: coortis ventis recipiunt ſe ad ſaxa cancelli atque ibi quietem agitãt. Nerita autem adhærent more patellarum & earũ quas ἀπορραΐδες *Græci vocant: tu* deſluctias *dicere potes, & cætera horum genera omnia. Hærent enim ſaxis reclinato tegumento, quod quaſi tegumentum eſſe videtur. Quem enim vſum amba valua biforibus, hunc præſtat altera tantùm pars turbinatis.*

C Æ S A R.

Alieno loco hîc ponit mores cùm de partibus tantùm hiſtoria ſit. Sed excuſatur quoniam tractat motum partium. Declarat modum quo hæreant; & dicit tegi vna teſta, ſicut bifores duabus.

duabus. Nam ſaxum alterius vicem præſtat.

ὠδῖα, pro tranquillo, aliqui pro repido: de quo in Commentarijs de *Inſomnijs* multa.

ἀποκλίνωσι dimoto Theodorus peſſimè. Nam ſi regmen dimoueant, nudi remaneant.

ἀπορραΐδες Theodotus *murices* interpreratur: nos maluimus voce ſingulari quàm æquiuoca vti. Sint ſanè *ἀπορραΐδες* ex muricum genere, tamen propriè murices non ſunt. Sunt ſanè murices *ἀπορραΐδες*.

CLXXXI. ARISTOTELES.

Τὸ δ' ἐντὸς, σαρκῶδές ἐστι· καὶ ἐν τούτῳ τὸ στόμα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀπορραΐσι καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις.

INtus pulpa carnea, inque ea os, quomodo & aporraïdibus, & purpuris, & cæteris talibus.

CAESAR.

INteriores partes nunc perſequitur. Sed imprudenter ſuprà confudit cùm de papauere verba fecit: & antequam carnem nominaret, dixit firmiter annexum: poſteà motum interpoſuit: nunc ad interiora redit.

CLXXXII. ARISTOTELES.

Ὅσα δ' ἔχει μείζω τὸν δεξιὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίταις ἐγγίνεται.

QVi autem grandiorem habent pedem ſiniſtrum, neritis inſunt, turbinatis alijs non inſunt.

CAESAR.

REPETIT quod ſuprà dixerat, & redit ad exteriores ſaltuatim: excluditque *νηρίτας* à *στρόμβοις*: quoniam minùs ſunt turbinati. Iraque coacti fuimus ordinem inuertere, ne *στρόμβους* voce æquiuoca *turbines* verteremus. Nam profectò nerites etiam turbinati ſunt. Itaque Theodorus malè à turbinatis exeluſit nerites, cùm ſic dixit: *ij nunquam cum turbinatis hoſpitantur, ſed cum naticibus tantùm ineunt ſocietatem:* at aliud eſt *στρόμβον* eſſe, aliud *στρομβώδη*. At τοῖς κήρυξι παραπλησίαν ἔχει τὴν μορφήν.

ἐγγίνεται: innaſcitur: veriſimile eſt habere proximam originem.

CLXXXIII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δέ τινες κόχλοι, οἳ ἔχουσιν ἐν αὑτοῖς ὅμοια ζῷα τοῖς ἀστακοῖς τοῖς μικροῖς, οἳ γίνονται καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς. διαφέρουσι δ' αὐτῶν τῷ μαλακὸν ἔχειν τὸ ἐντὸς τοῦ ὀστράκου. τὴν δὲ ἰδέαν οἷοι εἰσὶν, ἐκ τῶν Ἀνατομῶν θεωρείσθωσαν.

QVodam in genere vmbilicorum inuenias quædam animalia minoribus gammaris fluuialibus ſimilia: ſed differunt mollitudine cruſtæ. Eorum autem faciem in picturis diſſectionum diſcere potes.

CAESAR.

QVintum genus ponit gammarillorum qui in vmbilicis inueniuntur. Tria igitur gammarorum genera. Aſtacus marinus, fluuiatilis non vulgaris, *carabiccia*, & hîc gammarillus.

CLXXXIV.

Digitized by Google

CLXXXIV. ARISTOTELES.

Οἱ δ' ἐχῖνοι τὸ μὲν σαρκῶδες οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἴδιον αὐτῶν τοῦτό ἐστιν. ἐστέρηνται γὰρ πάντες, καὶ οὐκ ἔχουσι σάρκα ἐντὸς οὐδεμίαν· τὰ δὲ μέλανα, πάντες.

Echini ne carneum quidem hoc habent; ſed ſuum peculiare quiddam: negauit enim natura carnem: nigra autem illa habent omnes.

CAESAR.

MIRVM ab interioribus incipere, cùm tamen exteriora notabilia ſint, & notiora, & ſemper hactenus ſic proceſſerit. Item non rectè cùm negaret σαρκῶδες, ſubiunxit nullam habere carnem. Nam ſi carneum nihil habet, carnem nullam habet: ſed addidit οὐδεμίαν, vt omne & genus, & modum carnis excluderet. Dixit τὸ σαρκῶδες. Nota articulum: hoc, inquit, carneum quod in cæteris perſcrutati ſumus.

ἐστέρηνται: malè quoque hoc: neque enim habuerunt: non igitur priuati ſunt. Sed intellexit in genere carnem deberi, & in genere priuatos eſſe per contrariam differentiam: inſunt enim differentiæ in potentia generis Itaque dixit in præterito.

Non malè ſeparat hoc Caput à cæteris Theodorus, ſi vnam faciat ſectionem teſtaceorum, atque in Capita ſcindat: tamen quia adhuc teſtacea perſequitur Philoſophus: id non probauimus. Quare vnico tractu eadem perſequemur: peſſimè tamen idem tranſtulit vt putaret ἴδιον ſignificare *peculiare*, ſcilicet carere carne. Nam τὸ ἴδιον ſignificat carnem peculiarem: habent enim.

Echinos Ligures vocant *Caſtaneas marinas*: Adriatici *Ericios*.

CLXXXV. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ πλείω ἐχίνων γένη. ἓν μὲν, τὸ ἐσθιόμενον. τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν ᾧ τὰ καλούμενα ᾠὰ μεγάλα γίνεται, καὶ ἐδώδιμα, ὁμοίως ἐν μείζοσι καὶ ἐλάττοσι. καὶ γὰρ εὐθὺς, καὶ μικροὶ ὄντες, ἔχουσι ταῦτα.

Echinorum genera plura ſunt: vnum eſculentum, in quo quæ oua appellantur grandia, atque vſui vtilia inſunt, æque in maioribus atque in minoribus. Nam etiam ab initio ſtatim parui ea habent.

CÆSAR.

POST communem omnibus naturam rectiſſimè à generum diuiſione hiſtoriam texit. Dixit μείζοσι καὶ ἐλάττοσι ab ætate. Itaque εὐθὺς dixit, id eſt ſtatim nati.

Theodorus κονοζυλῶς: *nam nouelli adhuc paruiq́ pleniuſculi illis conſtant.* Quis dicat, conſto plenus cibo? Deinde aduerbium, *adhuc*, malè ſitum eſt. Nam, *adhuc*, continuat terminum præſentem cum tractu præterito. Homo octagenarius, adhuc tamen generat; id eſt ab anno pubis. Itaque εὐθὺς non *adhuc*: ſed, *ſtatim*: ſtatim nati.

CLXXXVI. ARISTOTELES.

Ἄλλα δὲ δύο γένη, τό τε τῶν σπατάγγων, καὶ τὸ τῶν καλουμένων βρύσσων. γίνονται δὲ οὗτοι πελάγιοι, καὶ σπάνιοι. ἔτι αἱ ἐχινομῆτραι καλούμεναι, μεγέθει πάντων μέγισται.

Alia genera duo: alterum ſpatagorum, alterum briſſorum: ij in alto agitant, atque infrequentiorès ſunt. Præterea echinometra omnium maximæ.

CAESAR.

CÆSAR.

Sicut ortygometta & tettigometra quaſi cothurnicum & cicadarum mater, ſic & echinorum.

CLXXXVII. ARISTOTELES.

Πρὸς δὲ τούτοις ἄλλο γένος μικρὸν ἀκάνθας ἔχον μεγάλας καὶ σκληράς. γίνεται δὲ ἐκ τῆς θαλάττης ἐν πολλαῖς ὀργυιαῖς· ᾧ χρῶνται πρὸς τὰς στραγγουρίας τινές.

Ad hæc aliud genus puſillum ſpinis magnis ac duris, gigni ſolitum in profundo mari: quo ad vrinæ diſtillationes vtuntur nonnulli.

CÆSAR.

Vt polyporum corpus minus, bracchia maiora: ita his: at toroneis magnum corpus ſpinæ breues.

θαλάττης ἐν πολλαῖς ὀργυιαῖς: *in alto gurgite* Theodorus malè: gurges enim eſt vbi vorago.

στραγγουρίας, *diſtillationes*, quaſi ſtrangulata veſicæ ceruice.

CLXXXVIII. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ Τορώνην εἰσὶν ἐχῖνοι λευκοὶ θαλάττιοι καὶ τὰ ὄστρακα καὶ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ ᾠά, μείζους δὲ τῶν ἄλλων εἰς μῆκος· ἡ δὲ ἄκανθα οὐ μεγάλη, οὐδὲ ἰσχυρά, ἀλλὰ μαλακωτέρα· τὰ δὲ μέλανα τὰ ἀπὸ τοῦ στόματος, πλείω, καὶ πρὸς μὲν τὸν ἔξω πόρον, συνάπτοντα, πρὸς ἑαυτὰ δέ, ἀσυνάπτα· τούτοις γὰρ ὥσπερ διειλημμένος ἐστί.

Ad Toronem echini ſunt tum teſtis, tum ſpinis, atque etiam ouis albis. Sed cùm longiores ipſi, tum ſpina breuiores, neque ſatis firmæ ſed molliores. Nigræ autem particulæ quæ ori applicatæ ſunt plures. Eæq; vt ad exitus meatum copulatæ, ita inter ſe diſiunctæ ſunt: nanq; hic echinus quaſi diſpartitus eſt.

CÆSAR.

Sex igitur echinorum genera: echinorum eſculentorum, quos ab ouorum multitudine non incommodè *ouarios* vocat Hermolaüs, ſpatagorum: briſſorum: quæ tria genera magnorum ſunt: at echinometra maxima eſt: quintum, puſillorum & ſaxis adhærentium, qui multum ad vrinæ diſtillationes conferunt. Nunc verò ſextum ponit & eius differentias.

Sic alius dixiſſet: οἱ δὲ περὶ Τορώνην προμηκέστεροι μὲν τὸ μῆκος αὐτοὶ αἱ δ' ἄκανθαι βραχύτεραι καὶ μαλακώτεραι. καὶ αὐτῶν μὲν τὰ ὄστρακα καὶ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ ᾠὰ λευκοί. τὰ δὲ μέλανα πλείω διειλημμένα μὲν καὶ ἀσυνάπτα καθ' αὑτά. τὸ δὲ πρὸς τὸν ἔξω πόρον ἀσυνάπτα.

Theodorus μείζους δὲ τῶν ἄλλων εἰς μῆκος *augeri forma productiore, quàm cæteri ſolits*, malè. Nam oblongiuſculi naſcuntur, non ſolùm augentur. Idem, *quibus quaſi interuentu luminum diſcriminantur*: ſatis ambitioſè: διειλημμένος. Nã vult dicere Philoſophus videri plures echinos, cùm eius partes non cohæreant. Et ſanè disfracto calice ſoluitur penè totus. Ea omnia oua vocanr Ligures, pallida, crocea, rubra, ſubuiridia, ſuffuſca.

CLXXXIX. ARISTOTELES.

Κινοῦνται δὲ μάλιστα καὶ πλειστάκις οἱ ἐδώδιμοι αὐτῶν. καὶ σημεῖον δέ τι ἀεὶ ἔχουσιν ἐπὶ ταῖς ἀκάνθαις.

Motu maxime & agili, & frequenti mouentur eſculenti: cuius rei argumentum præbent: quòd aliquid ſemper ſpinis ſublatum gerunt.

CÆSAR.

C Æ S A R.

NVNC ab officijs partium. Duo dicit: μάλιστα, vt agilitatem dicat ad mouendum: πλειστάκις, ad actum ipſum. Hoc argumento diſtinguit ab alijs: potes hoc accipere pro cauſſa, ſcilicet motum, quòd eſculenti ſint. Hoc enim præſtat ignauia, vt caro ſapiat minus: probat autem moueri agiliter, quando plus pererrent: ſemper enim aliquid ſpinis, aut algæ, aut cæni, aut ſordium gerunt. Theodorus addidit audacter quòd gererent, *aliquid algæ*: ſed & aliud gerunt.

CXC. ARISTOTELES.

Ἔχουσι μὲν οὖν ἅπαντες ᾠὰ, ἀλλ' ἔνιοι πάμπαν μικρά, καὶ οὐκ ἐδώδιμα.

Habent igitur oua omnes, ſed quidam minima & cibo inepta.

C Æ S A R.

PLinius in nono, amara omnium oua eſſe ait. Sed de hoc mox.

CXCI. ARISTOTELES.

Συμβαίνει δὲ τὴν μὲν λεγομένην κεφαλὴν καὶ τὸ στόμα τὸν ἐχῖνον κάτω ἔχειν· ᾗ δ' ἀφίησι τὸ περίττωμα, ἄνω. ταυτὸν δὲ τοῦτο συμβέβηκε τοῖς τε στρομβώδεσι πᾶσι, καὶ ταῖς λεπάσιν. ἡ γὰρ νομὴ, ἐκ τῶν κάτωθεν· ὥστε τὸ μὲν στόμα, πρὸς τὴν νομήν. τὸ δὲ περίττωμα, ἄνω πρὸς τοῖς πρανέσι τοῦ ὀστράκου.

Contigit autem à natura echinis, vt quod in ipſis caput dici ſolet, itemq́ue os ima in parte ſubtus habeant: excrementi autem exitum in ſuprema. Idque euenit tum turbinaceis omnibus, tum patellis: paſcuntur enim ab humo. Ergo os quidem ad paſtionem inuerſum fuit: excrementi exitus in ſummi calcis partibus cælum ſpectantibus.

C Æ S A R.

MAXIMVM diſcrimen ponit inter echinos & alia animalia, quod etiam turbinatis & patellis communicatum prædicat. Sanè neceſſarium. Nam cùm ab humo paſcuntur arborum more, neceſſe eſt os imum eſſe arborum item more. Neque enim collum habent vt teſtudines quod flecti poſſit. Hæc eſt oris ratio. Obijciet aliquis non debere ſemper ita gerere ſed cùm paſci tantum vult. Atque ita ſanè eſſe arbitror: ſed maxima ex parte ita pronos agitare par eſt, quoniam olfactum aut nullum habent, vt ait Ariſtoteles, aut quàm minimum. Maior eſt dubitatio de loco excrementi, non de re ipſa. Nam verum eſt auerſa ori parte in his ineſſe, ſed de naturæ conſilio: neque enim aptus locus eſt ſummus ad deijciendum. Solui ſic poteſt. Cum enim in orbem rotentur facilè: demi tunt quod ſuprema in parte eſt. At turbinata teſta inclinata perfacilè: patellæ autem difficiliùs. Quanquam potuiſſe videtur natura patellis non in ſummo, ſed extrema corporis parte foramen facere, vt teſtudini.

Dixit κάτω, ſcilicet ad humum, id eſt ratione ſitus mundi. Nam ipſis nihil ſummum, nihil imum eſſe videtur. Dixit itaque κάτω. Non autem ἐν ὑπτίοις. Quanquam ἐν πρανέσι mox propterea quòd ſanè planiuſcula eſt pars qua os in imo eſt. Superior verò rotundior.

Nota συμβαίνει, *contigit*, non fortè, ſed natura: reddit rationem contingentiæ in fine apoteleſmatis, quoniam paſcuntur ab humo: mirum verò quod caput dicat: nam toti caput ſunt: ideò dixit λεγομένην κεφαλὴν, vt ſit quaſi caput cui coniunctum eſt os.

ἐκ τῶν κάτωθεν, *ab his quæ ſubtus accipiunt*: nam ἐκ ſignificat motum paſtionis: τῶν, materiam: κάτωθεν: motum materiæ.

ὥστε pro διό.

τὸ μὲν

Τὸ μὲν στόμα, τὸ δὲ περίττωμα : aduerſatiua vſus eſt, vt eſſent notæ contrariorum locorum vtriuſque oſtij , ingreſſus eius quod futurum eſſet alimentum, & egreſſus eius quod fuerit & cibus.

CXCII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ ὁ ἐχῖνος ὀδόντας πέντε κοίλους ἔνδοθεν· ἐν μέσῳ δὲ τούτων, σῶμα σαρκοειδὲς ἀντὶ γλώττης.

Habet autem echinus dentes quinque cauos intus, atq; inter eos corpus carniforme pro lingua.

CAESAR.

PARTES interiores aggreditur: nota dentes cauos: quoniam ſuprà negarat in eis carnem: deſcripſit τὸ γλωττοειδὲς, per σῶμα σαρκοειδὲς: quare peſſimè nudo verbo, *caruncula*, vertit Theodorus: qui alioqui ſemper ambitu verborum luxuriat.

CXCIII. ARISTOTELES.

Τούτου δ' ἔχεται ὁ στόμαχος· εἶτα ἡ κοιλία, εἰς πέντε μέρη διῃρημένη πλήρης περιττώματος· συνέχουσι δὲ πάντες οἱ κόλποι αὐτῆς εἰς ἓν πρὸς τὴν ἔξοδον τῆς περιττώσεως, ᾗ τετρύπηται τὸ ὄστρακον.

Huic continuatur gula. Deinde venter in quinque diuiſus partes excrementi plenus: conueniunt autem ſinus eius omnes in vnum ad exitũ excrementi, qua teſta perforata eſt.

CÆSAR.

Πλήρης περιττώματος *excrementi plenus* non excrementorum, quoniam vniforma ſunt: Συνέχουσι continuo ductu ſcilicet. Theodorus *coëunt* rectè: ſed κόλπους, *meatus*, male. Nam venter ad continendum, non ſolùm ad præbendum tranſitum creatus eſt: ſinus itaque Philoſophus ſignatiſsime ventris. Illud autem ἓν & ἔξοδον pro inteſtino accepit, quem πόρον ſuprà aliquando nominabat.

CXCIV. ARISTOTELES.

Ὑπὸ δὲ τὴν κοιλίαν ἐν ἄλλῳ ὑμένι τὰ καλούμενα ὠά ἐστιν, ἴσα τῷ ἀριθμῷ ὄντα ἐν πᾶσι. πέντε γάρ ἐστι καὶ περιττά. ἄνω δὲ τὰ μέλανα. ἀπὸ δὲ τῆς ἀρχῆς τῶν ὀδόντων ἤρτηται ἅ ἐστι πικρά, καὶ οὐκ ἐδώδιμα. ἐν πολλοῖς δὲ τῶν ᾠῶν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν, ἢ τὸ τοιοῦτόν ἐστιν, ἢ τὸ ἀνάλογον· καὶ γὰρ ἐν ταῖς χελώναις, καὶ ἐν φρυνοις, καὶ ἐν βατράχοις, καὶ ἐν τοῖς στρομβώδεσι, καὶ τοῖς μαλακοῖς· ἀλλὰ τῷ χρώματι διαφέρει, καὶ ἄβρωτά ἐστι τὰ τοιαῦτα, ἢ πάμπαν, ἢ μᾶλλον.

Sub ventre in altera membrana oua quæ appellantur continentur, aquè ſingulis quina, quippe imparia: ſupra hæc, nigra partes illa ab radice dentium ortum habent præ amaritudine cibo inepta. Id quod in multis ouis aut omnino aut ferme eſt. Quippe in teſtudine & rubeta, & rana, & turbinaceis, & mollibus, quanquam colore differentibus. Nanque eſui accommoda non ſunt: tametſi alia plus, alia minus.

CAESAR.

Vnc oua, & nigra & vtrorumque ſitum: ouorum etiam numerum, & colorem, & vſum. Ἐν πολλοῖς τῶν ᾠῶν, intellige quod omiſit, in hoc ſcilicet genere. Nam quod dixit de teſtudinibus profectò falſum eſſe nos ſumus autores, qui quotidie pene eſitamus; tabem ab ſtudiorum pertinacia non fruſtrà ſubmouentes. Hac parte fuſiſsimus eſt Ariſtoteles, oratione tamen diſsita: ſed etiam non ferendus, cùm dixit πέντε καὶ περιττὰ, inuerſo ordine. Nam ſi neceſſarium fuerat habere impari numero, aliquanto eſſet tolerabilior: vt ſic eſſet: quippe imparia eſſe debuere: ſed ne ſic quoque. Nam etiam ſeptena imparia ſunt.

ἄνω δὲ τὰ μέλανα. Theodorus, *quorum quod nigricat*: optimè putauit eſſe ouorum partem, & eius ſententia perplacet cùm tantum eam partem exiſtimet ineptam cibis: nam τὸ τοιοῦτον eſt τὸ πικρὰ ἐκεῖνα eſſe, καὶ ἄβρωτα τὰ τοιαῦτα ſcilicet ᾠὰ χελωνῶν & aliatum, quòd certè falſum eſſe diximus in teſtudine, & poſteà idem quoque in ranis experti ſumus: atque ideò videtur addidiſſe ἄβρωτα ἢ ἧττον ἢ μᾶλλον: quo loco interpretatus eſt τὸ ἀνάλογον: eſt enim ἀναλογία plus minus, καὶ ὑπεροχή. Itaque ſuprà de purpura: ἀπὸ δὲ τοῦ ἐντέρου κάτω προσπέφυκεν μέλανα τραχέα συνεχῆ, οἷα καὶ ἐν ταῖς χελώναις πλὴν ἧττον μέλανα: non appellat ᾠὰ, ſed ibidem eorum ouum ſeorſum in membrana agnoſcit. Et paulò poſt τὸ δὲ καλούμενον ᾠὸν οὐκ ἔχει πόρον ἐν οὐδενί. Plinius tamē omnium echinorum oua amara eſſe ait. Theodorus igitur non malè, *quorum quod nigricat*, quoniam ἐν πολλοῖς ᾠῶν: quaſi ſit pars ouorum. Omnino Ariſtoteles obſcuriſſimus, & mutila ſæpe vtitur oratione. At quod de rubetæ ouis dixit, iudicium ſanè illi integrum relinquimus: quis enim mentis compos guſtarit?

CXCV. ARISTOTELES.

Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν συνεχὲς τὸ σῶμα τοῦ ἐχίνου ἐστί. κατὰ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν, οὐ συνεχὲς, ἀλλ' ὅμοιον λαμπτῆρι μὴ ἔχοντι τὸ κύκλῳ δέρμα·

Echini corpus ab initio ad finem vſque perpetuum eſt, ſuperficies autem diſſita. Similis namque laternæ, cui pratenta nulla membrana ſit.

CAESAR.

NVnc redit ad calicem obſcuriſſimis verbis: dicit eum eſſe continuū, vèrum eſt. Nullis enim aut artubus aut commiſſuris cohæret, itaque eſt συνεχὲς καθ' αὑτό. Sed tamen non eſt συνεχὲς ſi ſuperficiem contemplere. Eſt enim totum certis ordinibus perforatum, vnde pedes tanquam remi exeunt. Itaque laternæ comparat rectiſſimè: cui neque cornu, neque veſica: neque membrana ſit circundata. Hanc autem partem non videtur intellexiſſe Theodorus, qui ἀρχὴν καὶ τελευτὴν συνεχὲς, *prima & nouiſſima parte ſpiſſum*, vertit: συνεχὲς enim *ſpiſſum* nunquam eſt. Et τὴν ἐπιφάνειαν, *cætera*. Nam nullam partem primam aut nouiſſimam habet totus circularis: aut ſi habet, os idem & primum & nouiſſimum eſt. Dixiſſet igitur, τὰ μὲν κατὰ τὸ σῶμα: & non τὴν ἐπιφάνειαν, ſed τὸ λοιπόν. Verum intellexit vt diximus conſtitutionem corporis eſſe calice, & ſuperficie vnica: ſuperficiem autem ipſam vnam quidem eſſe, ſed non continuam: quippe pertuſam.

δέρμα pro *membrana* hîc: membrana enim hædi & ouis corium dicitur Latinè, ſed minus rectè ſi Philoſophos conſulas. Nos pertuſæ laternæ nihil obducimus nunc: è tela autem cerata plicatiles etiam facimus. Item è veſica, & cornu vt veteres. Item è charta noſtrati.

CXCVI. ARISTOTELES.

Ταῖς δ' ἀκάνθαις ὁ ἐχῖνος χρῆται ὡς ποσί. ταύταις γὰρ ἀπερειδόμενος καὶ κινούμενος, μεταβάλλει τὸν τόπον.

Spinis autem vtitur quaſi pedibus: his enim innixus, & mouetur & mutat locum.

CAESAR.

NVnc officium partium ponit: & quoniam ſpinas appellabat, oſtendit æquiuocationem à fine, pedes enim ſunt: ſunt igitur pedes quibus animalia innituntur tantùm, vt cypſeli: & mouentur quidem, ſed non mutant locum: quin in ſepiis non omnibus pedibus officio natatus exercetur. Itaque dixit ἐρειδόμενος ad differentiam ſepiarum quæ non innituntur. Deinde κινούμενος, quoniam ne mouentur quidem illis in natando, ſed pinnulis. Tum μεταβάλλει τόπον, ad differentiam omnium horum etiam ἀπόδων.

Non vacat articulus τὸν τόπον. Scilicet in quo eſt: alibi oſtēdimus ineptitudinē verbi Græci μεταβάλλειν, neque enim βάλλει, ſed mouet ſe μετὰ τὸν τόπον: & ipſum μετὰ, ſanè modo accipiendo: neque enim ſemper poſt locum mutatur. Sed dextrorſum, & ſiniſtrorſum, & ſurſum, & deorſum, & quod eſt maximum, retrorſum: ſed de his alibi.

Theodorus

Theodorus cacozelia, *nitibundi*: imo nihil agilius, vt putes echinos, caſtanearum more, vento impelli. at *niti*, laborem quendam ſignificat: flexum autem vocis etiam addidit laborioſiorem. Idem, *ſedem permutant*: otioſè nimis: nuſquam enim ſedent:& *permutare*. Nam *permutare* eſt negotiatorum, neq; fere niſi inter duos contrahentes: nos Horatium ſecuti ſumus. *Lucretilem mutat Lycæo Faunus*: at idem alibi: *colle permutem Sabina diuitias operoſiores*. Et Cicero in *Orationibus* frequenter.

CXCVII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ καλούμενα τήθυα, τούτων πάντων ἔχει τὴν φύσιν περιττοτάτην. κέκρυπται γὰρ αὐτοῖς μόνοις τὸ σῶμα ἐν τῷ ὀστράκῳ πᾶν· τὸ δὲ ὄστρακόν ἐστι μεταξὺ δέρματος καὶ ὀστράκου· διὸ καὶ τέμνεται ὥσπερ βύρσα σκληρά. προσπέφυκε μὲν οὖν ταῖς πέτραις τῷ ὀστράκῳ.

Quæ tethya vocantur, natura ſunt quadam maximè diuerſa: his enim ſolis eſt vniuerſum corpus in calice, cuius natura eſt inter corium & teſtam media. Quare ſecari poteſt tanquam tergus durum: hæret autem ſaxis teſta.

CÆSAR.

Nunc tranſit ab aliud genus teſtaceorum, ſed analogum. Quoniam teſta ſentiore ſit. Quare *tubera* non rectè à quibuſdam vocantur, non enim corio conduntur tubera, & aſpera ſunt: tethya autem læuia: ſi Græcam vocem velis ſequi, quemadmodum ſuperiùs diximus, mammillas vocare potes.

Appellauit ὄστρακον, inuitus, vt ſequeretur rationem generis quo continentur. Et ambiguè dixit, μεταξὺ δέρματος καὶ ὀστράκου: videtur enim locum aſſignare quendam, non naturam. Sed non dixit τοῦ δέρματος: ſed ſine articulo: ſic etiam infrà de carne μεταξύ.

περιττοτάτην Theodorus *peculiarem*, non rectè: nam non exit à genere teſtaceorum, neque tegmine neque natura hærendi, neque callo interiore, ſed per differentias multas variat: vt ſit περιττὸν propter ὑπεροχήν. Sed infrà dicit ἴδιον genus vrticarum: quoniam, τὸ σωριὸν neque intus, neque extra ſeparatum, neque toto corpore miſtum haberet.

βύρσα ſolius bouis intellexit Theodorus. Sed βυρσοδέψης etiam alia interpolat coria. Plutarchus in libro de *virtutibus fœminarum* pro culeo accipit: in Oratione *contra Phorminem* Demoſthenes vtitur eo verbo, ſed non propterea ſcimus quid ſit. Suidas pro quocunque δέρματι. Et ait σκυτοτόμον eſſe Attice, qui βυρσοδέψης Aſiatice, à Paphlagonia, βύρσα pro quolibet corio: quod notat doctiſſimus Poëta, cùm *Byrſa* peregrinum nomen poſuit.

CXCVIII. ARISTOTELES.

Δύο δ' ἔχει πόρους ἀπέχοντας ἀπ' ἀλλήλων, πάμπαν μικρούς, καὶ οὐ ῥᾳδίως ἰδεῖν· ᾗ ἀφίησι τὸ ὑγρὸν, καὶ δέχεται· περίττωμα γὰρ οὐδὲν ἔχει φανερὸν, ὥσπερ τῶν ἄλλων ὀστρέων, τὰ μὲν, ὥσπερ ἐχῖνος, τὰ δὲ, τὴν καλουμένην μήκωνα.

Duos meatus habet ab ſe inuicē diſtantes, anguſtos, ac difficulter qui videri queāt, quibus excipit humorē ac reddit. Nihil enim excremēti habet quod viſu percipi poßit, quale inter cætera oſtracea vel echinus, vel quod papauer appellatur.

CÆSAR.

Recenset partes. Et negligenter præpoſuit τὸ ἀφίησι τοῦ δέχεται, prius enim excipit quàm reddat.

Dixit ἀπέχοντας ne propinquos intelligeres: deinde mutauit orationem ᾗ pro οἷ. Neque enim idem eſt locus quo reddit & quo emittit.

Dixit ὥσπερ ἐχῖνος: neque enim nomen habent, vt papauer. Theodorus *echineum* acutè: at cùm οὐ ῥᾳδίως ἰδεῖν tranſtulit, viſum vix patientia: agnoſcas peſſimum Ariſtotelicum: quaſi viſio actio ſit non paſſio.

CXCIX. ARISTOTELES.

Ἀποχωρισθέντα δ᾽ ὕποπτον, πρῶτον μὲν ὑμένα ἔχει νευρώδη περὶ τὸ σαρκῶδες· ἐν δὲ τούτῳ ἐστὶν αὐτὸ τὸ σαρκῶδες τοῦ τηθύου. οὐδενὶ δ᾽ ἐστὶν ὅμοιον τῶν ἄλλων· αὕτη μέντοι ἡ σὰρξ πᾶσιν ὁμοία.

Diſſecanti ea tibi occurret primùm membrana neruoſa carnaceo corpori obducta. Hac enim corpulentum tethyi continetur. Idque ab cæteris omnibus diſſimile: ſuo in genere omnibus ſimilis eiuſmodi caro.

CAESAR.

NVNC interiora: ſuperuacanea illa: ἐν δὲ τούτῳ ἐστὶν αὐτὸ τὸ σαρκῶδες: ſicut & illud τοῦ τηθύου pro αὐτοῦ.

Mutauit τὸ σαρκῶδες in σάρκα, ἀκύρως.

CC. ARISTOTELES.

Προσπέφυκε δὲ τοῦτο κατὰ δύο τόπους, τῷ ὑμένι, καὶ τῷ δέρματι ἐκ πλαγίου· καὶ ᾗ προσπέφυκε, ταύτῃ ἐστὶ στενώτερον ἐφ᾽ ἑκάτερα, ᾗ τείνει πρὸς τοὺς πόρους, τοὺς ἔξω διὰ τοῦ ὀστράκου φέροντας, ᾗ ἀφίησι καὶ δέχεται τὴν τροφὴν καὶ τὸ ὑγρὸν ὡς ἂν εἰ τὸ μὲν, στόμα εἴη, τὸ δὲ, τῇ περιττώσει ἔξοδος· καὶ ἔστιν αὐτῶν τὸ μὲν, παχύτερον, τὸ δὲ, λεπτότερον. ἔσω δὲ κοῖλον ἐφ᾽ ἑκάτερα, καὶ διείργει μικρόν τι συνεχές. ἐν θατέρῳ δὲ τῶν κοίλων ἡ ὑγρότης ἐγγίνεται.

HÆret hoc duobus locis, & membrana, & corio ab latere: quaque hæret vtrâque parte preſſius eſt: quibus partibus tendit ad meatus ipſos, qui protinus per ipſum calicem extrorſum ducunt: atque hac emittit atque exigit tum cibum, tum humorem, perinde atque ſi hic os ſit, ille autem exitus excrementi. Atque horum alter craſſior eſt, alter tenuior. Intus autem vtrâque in parte ſinus diſſepti continua re puſilla quadam. In eorum altero humor ineſt.

CAESAR.

PERSEQVITVR quod cœperat. Sed videamus quàm perſpicuè: primùm quomodo poteſt hærere teſtæ quam hîc corium appellat, & membranæ caro illa, ſi tota à membrana circumdatur. Itaque ſiniſtrè admodum hæc declarauit.

Deinde dixit τὸ σαρκῶδες eſſe στενώτερον: at στενὸν vacui eſt non ſolidi affectio: *preſſius*, nos diximus *ſuccinctius, ſtrictius*

Rurſus ἀφίησι præpoſuit τῷ δέχεται, & cùm duos meatus faciat, quorum alterum dicat os, alterum ad excrementa depuratum: dixit tamen ᾗ de duobus illis, & confudit τροφὴν καὶ τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ περίττωμα: ſi quidem alterum eſt τοῦ περιττώματος: & tamen de vtroque ᾗ dixit.

Παχύτερον quomodo ſit niſi docuerit membranam conſtitui fiſtulam illam quæ ſit craſſior. At quis dixerit meatum craſſiorem? latiorem dixeris. Et obſcurauit orationem mutato genere: de πόρῳ enim, dixit τὸ μὲν.

CCI. ARISTOTELES.

Ἄλλο δὲ οὐδὲν ἔχει μόριον, οὔτε ὀργανικὸν, οὔτε αἰσθητήριον, οὔτε, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον ἐν ἄλλοις, τὸ περιττωματικόν.

CAEterarum partium quæ vel inſtrumenti nomine, vel officio ſenſuum, ac ne excrementa quidem cuiuſquam modi qualia in alijs ſunt, quicquam habent.

CAESAR.

Ὀργανικὸν diuiſit ab αἰσθητήριον, ſatis licenter: oculus certè inſtrumentum eſt, & lingua, & auris, & nares: ſed intellexit, neque organa communia ad alias functiones, neque propria

propria ad ſenſus. Et quia ſenſum, tactus, ſaltem habeat neceſſe eſt; ſed caro aut neruus, quanquam ſint organa ad tactum, tamen non ſunt organica. Itaque dixit ἄλλο μόριον, quoniam meatus illi organa ſunt: **** *Nonnulla deſunt.*

περιττωματικόν *excrementum.* Quoniam papauer non eſt verum excrementum: neque atramentum, ſed modi quidam.

CCII. ARISTOTELES.

Χρῶμα δὲ τῶ τηθύου ἐστὶ τὸ μὲν, ὠχρὸν· τὸ δὲ, ἐρυθρόν.

Color autem tethyorum, alius luteus, alius ruber.

CÆSAR.

Nihil caſtaneæ ſimilius, ſi hermodactyli prius radicis formam præbeas.

CAPVT QVINTVM.

De Vrticis.

CCIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ τὸ τῶν ἀκαλήφων γένος ἴδιον· προσπέφυκε μὲν γὰρ ταῖς πέτραις, ὥσπερ ἔνια τῶν ὀστρακοδέρμων· ἀπολύεται δὲ ἐνίοτε. οὐκ ἔχει δὲ ὄστρακον, ἀλλὰ σαρκῶδες τὸ σῶμα πᾶν ἐστιν αὐτῆς.

Vrtica verò proprio genere præſcribitur: adnata enim ſaxis hæret, quemadmodum quadam teſtaceorum. Abſoluitur etiam interdum: caret autem teſta, totóq; corpore carnoſa eſt.

CÆSAR.

Poſt teſtacea omnia enumerata, ponit hiſtoriam vrticæ: qua arguit diuiſionem ab ſe factam in quatuor genera ἀναίμων, non fuiſſe omnium capacem, vt initio dicebamus. Itaque ſuprà de Tethyis περιττώματων quid eſſet demonſtrauit. Nunc ἴδιον: quid eſſet proprium ſibi. Quare hoc Caput alias nos conſueueramus appellare ἐξωτερικόν.

Securè nimis locutus eſt ἀπολύεται δὲ ἐνίοτε. Nam non omne genus abſoluitur à ſaxis in paſtum: ſed more ſpongiæ hæret ſemper ὥσπερ ἡμίζωον aut ζωόφυτον: quod & ipſe mox dicet ἀπολύεται δὲ γένος τι αὐτῶν.

CCIV. ARISTOTELES.

Αἰσθάνεται δὲ καὶ συναρπάζει, προσφερομένης τῆς χειρός· καὶ προσέχεται, καθάπερ ὁ πολύπους ταῖς πλεκτάναις, οὕτως, ὥστε τὴν σάρκα ἐπανοιδεῖν.

Senſum verò habet, atque admotam manum corripit, continétque ſicut polypus bracchys, tanta vi vt carnem in tumorem tollat.

CAESAR.

QVONIAM hæret plantatũ more genus quoddam, neque abſoluitur, videbatur ſenſu carere: præſertim cùm nomen veræ quoque plantæ gerat: iccireò agnoſcit in ipſis ſenſum, & ponit indicia. Quoniam manum ſi admoueas corripit in ſe ſinuata, tenérque adeò vt tumorem tollat. Is tumor alterutra aut vtrâque de cauſſa potuit euenire, aut propter ſuctum, vt etiam in polypi apprehenſione, quod hîc videtur innuere Ariſtoteles, cum dixit ὄντως ὥστε: aut propter pruritum quem facit vrticæ more, vnde & nomen habuit.

συναρπάζει adhæreſcit Theodorus malè: hæret etiam viſcum ſurculo, & ſurculus viſco, at viſcum ſurculus non corripit.

Dubia eſt lectio προσφερομένης τῆς χειρὸς ſcilicet hominis; an ipſius vrticæ parte, quam etiam hîc manum vocat. Sed mitior ſententia quam hîc ſecuti ſumus: prætereà dixiſſet προσφερομένῃ τῇ χειρί.

CCV. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ τὸ στόμα ἐν μέσῳ, ἐ ζῇ ἀπὸ τῆς πέτρας, ὥσπερ ἀπ' ὀστρέου.

HAbet os in medio, atque ab ſaxo tanquam à teſta viuit.

CAESAR.

PONIT rationem quare inter teſtacea numerârit, quoniam ἀπ' πέτρας viuit: vt alia ἀπ' ὀστρέων: quod Theodorus malè interpreratus eſt cùm dixit, *de teſta viuit*: de mare viuit mergus, de cœno oſtrea: *de lucro viuere* apud Ciceronem: non igitur de teſta, neque de ſaxo illa: τὸ ἀπ' ſignificat locum à quo proficiſcitur ſtatus, ſic τὸ ἐν: in terra viuimus nos. Sed dixit ἀπ', quoniam non potius eſt eorum ſtare, quàm pendere.

CCVI. ARISTOTELES.

Καὶ ἄν τι προσπαρίσῃ τῶν μικρῶν ἰχθυδίων, ἀντέχεται ὥσπερ τῆς χειρός· οὕτω κἂν προσπαρίσῃ αὐτῇ ἐδώδιμον, κατεσθίει.

TVm ſi quid piſciculorum caſu quopiã allabatur, comprehendit, ſicut & manum. Sic etiam eſculenti quippiam ſi appellatur, deuorat.

CAESAR.

INSTRVMENTVM victus notârat, & eius locum, poſteà concauſſam, nunc modum ponit: tota autem illa, ὥστε κἂν προσπαρίσῃ &c. vacant: ſatis enim erat dicere κατεσθίει: repetit enim quod dixit de piſciculis eſculentum verò cùm poſſit ei eſſe tam inanimatum quàm animatum: rectè ſecundo loco dixit προσπαρίσῃ. At piſciculi viuentes non cadunt, ſed alio verbo eorum motus ſignandus fuit. Itaque, *allabi*, diximus: ac ne multum aberraremus, addidimus caſum adumbraturi Philoſophi verbum. Secundo loco diximus, *appelli*, ſcita voce. Theodorus etiam licentiùs, *pranatantes piſciculos excipit*.

CCVII. ARISTOTELES.

Καὶ ἀπολύεται δέ τι γένος τι αὐτῶν· ὃ, ἄν τι προσπαρίσῃ, κατεσθίει καὶ ἐχίνους καὶ κτένας.

ABſoluitur etiam genus quoddam, ac quodcúnque nactum fuerit, vel echinos ipſos, vel etiam pectines conficit.

CAESAR

C AE S A R.

TERTIO ponit προσπίπτον: at immotos illos offendit, ſed è contrariò, in quodcunque illa inciderit: mira vis: ſi pectines & echinos corrodit: illos poſuit Philoſophus propter duritiam, hos propter aſperitatem.

Κατεσθίει *conficit*, vt etiam poſſis intelligere teſtam diſſipatam.

Περιπέσῃ, Theodorus *in quos offenderit*, mala latinitate: ſed & languet eius oratio: at Ariſtoteles non ſolùm cæteras eſcas, verumetiam pectines & echinos.

CCVIII. ARISTOTELES.

Περίττωμα δὲ οὐδὲν παντελῶς φαίνεται ἔχουσα, ἀλλ' ὁμοία κατὰ τοῦτο τοῖς φυτοῖς.

NVllum omnino inuenitur in ea excrementum, qua ratione plantis ſimilis eſt.

C AE S A R.

QVONIAM os habet & paſcitur, videbatur & excrementum & excrementi exitum quoque habere debuiſſe. Cæterùm in lib. VIII. ſibi contradicit, cùm excrementi locum ei aſſignat. Nam exitum ad quid appararet natura excrementi, ſi nullum habet excrementum?

Φυτὸν, *ſtirpem* Theodorus interpretatus eſt, quod & maluit Ruellius, quàm *plantas*: ſed valdè dubito an firmiores tantùm plantas ſignificet, ſtirps: & ſanè videtur. Quis enim muſcum arboris ſtirpem appellet? quanquam ne planta quidem, quæ de taleis tantùm olim dicta fuerat, à palis qui pangerentur: plantarum tamen vocem vſus imperio omnibus communicatam ſcimus: ſtirpem puro non eſſe. Quin etiam puto non totam plantam ſtirpem eſſe: ſed ſtirpem & ſtipitem idem eſſe: ſed de hoc in Commentariis de *Plantis*.

CCIX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ γένη τῶν ἀκαληφῶν δύο· αἱ μὲν, ἐλάττους, καὶ ἐδώδιμοι μᾶλλον· αἱ δὲ, μεγάλαι καὶ σκληραί, οἷαι γίνονται καὶ περὶ Χαλκίδα.

SVnt autem vrticarum genera duo. Minores quæ etiam inter cibos ſæpius recipiuntur: & maiores eæque duriores, cuiuſmodi ad Chalcidem oriuntur.

C AE S A R.

A Magnitudine & vſu diſtinguit genera, & addit locum. Dixit μᾶλλον, quoniam non omnino in delitiis ſunt.

CCX. ARISTOTELES.

Τοῦ μὲν οὖν χειμῶνος τὴν σάρκα στιφρὰν ἔχουσι (διὸ καὶ θηρεύονται, καὶ ἐδώδιμοί εἰσι) τοῦ δὲ θέρους, ἀπόλλυνται. γίνονται γὰρ μαδαραί· καὶ ἄν τις θίγῃ, διασπῶνται ταχέως, καὶ ὅλως οὐ δύνανται ἀφαιρεῖσθαι· πονοῦσαί τε ταῖς ἀλέαις, εἰς τὰς πέτρας ἐνδύονται μᾶλλον.

HYeme igitur carnem compactam habent, quo propterea tempore & captantur & eſitantur: æſtate fiunt deteriores, euadunt enim fluida, attactæque ſoluuntur: auelli quoque omnino non poſſunt: tum æſtu laborantes penitiora ſubeunt ſcopulorum.

C AE S A R.

QVAS in cibis retulerat, ponit harum differentiam ab anni tempeſtatibus. Dat rationem: quoniam calor ſoluit carnem, & fluidum facit callum illum hyemalem: itaque ingratæ ſunt. Eſt alius effectus ab illa mollitia: quoniam auelli nequeunt, ſed ruptæ manum ſequuntur. Tertia cauſſa quare non expetuntur, & eſt ſecunda cauſſa quare non auelluntur: quoniam intima ſaxorum petunt, vbi condantur ab æſtu, cuius ſunt impatientes.

Qq 4

Στιφρὰν *conſtantem* rectè Theodorus, à cohæſione partium, & *rigidiuſculam* addidit feſtiuè propter hyemem.

Ἀπόλλυνται *rareſcunt*, malè idem : ſed æſtas perdit eas: vt in Comœdiis, *qui me perdidit*. Itaque coactus fuit addere, *& reſoluuntur*.

Μαδαρὰ idem *præmadent* : meliùs *fluida*, vt nos: addidit ergo *& marcent*: ſic omnia binis verbis ambitioſè, neque è maieſtate Latina, neque è puritate Ariſtotelis.

Διασπῶνται *diſcerpantur* Idem : ſed nulla vis ibi in fluidis: addidit quoque, *diſpereant*, malè.

CAPVT SEXTVM.

De Inſectis, & eorum partibus.

CCXI. ARISTOTELES.

Περὶ μὲν οὖν τῶν μαλακίων καὶ μαλακοστράκων καὶ ὀστρακοδέρμων, ὅσα ἔχουσιν ἐκτὸς μέρη, καὶ ὅσα ἐντὸς, εἴρηται. περὶ δὲ τῶν ἐντόμων λεκτέον τὸν αὐτὸν τρόπον.

*Q*Va molluſcorum, cruſtatorum, teſtaceorum partes eſſent exteriores, interioréſque diximus. Nunc de inſectis eodem inſtituto ſcribendum eſt.

CAESAR.

QVARTVM genus nunc narrabit, omiſſa vt diximus ſpongia, quæ profectò inter ἄναιμα rectè numeratur : ſuccum enim ſuum habet non ſanguinem, & ſentit, & cum altero vrticarum genere rectè comparari poteſt.

Τὸν αὐτὸν τρόπον, *eodem inſtituto*, id eſt priùs exteriores partes explicabimus.

CCXII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τὸ γένος τοῦτο πολλὰ ἔχον εἴδη ἐν αὑτῷ, καὶ ἐνίοις πρὸς ἄλληλα συγγενικοῖς οὖσιν, οὐκ ἐπέζευκται κοινὸν ὄνομα οὐδὲν, οἷον ἐπὶ μελίττῃ καὶ ἀνθρήνῃ καὶ σφηκὶ, καὶ τοῖς τοιούτοις· καὶ πάλιν ὅσα τὸ πτερὸν ἔχει ἐν κολεῷ, οἷον μηλολόνθη καὶ κάνθαρος, καὶ κανθαρὶς καὶ ὅσα τοιαῦτα.

MVltas continet in ſe ſpecies genus hoc, quarum quædam tametſi inter ſe congeneres ſunt, tamen communi nominis coniunctione non explicantur, vt apes, crabro, veſpa, & alia ſimilia. Itémque quæcunque alas munitas vagina habent, quemadmodũ ſcarabæus, fullo, cantharis: & reliqua eiuſmodi.

CAESAR.

QVOD & alibi fecit : vt in columbarum & equorum hiſtoria, declarat multas ſpecies congeneres quidem re eſſe, cognomines autem ab genere non eſſe. Et ponit duo exempla, ſed ita vt aſſignet generis ſummi vtriuſque differentias, ab vagina qua alæ muniuntur.

Nota loquutionem : καὶ ἐνίοις, &c. alius dixiſſet ὧν ἐνίοις : & poterat videri ſuperfluè addidiſſe πρὸς ἄλληλα, niſi ſubeſſet his verbis quædam quaſi ratio cognationis atque æqualitas. Nam in XII. *Metaphyſices* declarauimus ſpecies in genere æquales eſſe : per differentias autem potiores alia aliam fieri.

Dixit ἐπέζευκται lepido verbo: quaſi iugo quodam nominis impoſito, iunctæ ſpecies repræſentarentur ad intelligendum. Et cùm poſuit ea in tertio caſu, οὖσιν, non mutauit, ſed addidit præpoſitionem ἐπὶ μελίττῃ: poſteà mutauit more ſuo, καὶ ὅσα.

Conge

Congeneres, Plinij verbum de vnedone loquentis, poſuimus. Theodorus maluit *cognatas*, non malè: ſed cognata eſt etiam τὸ ἴδιον συμβιβαστικὸν ſpecie: tamen non omnes Philoſophi dicunt eſſe ſub eodem genere, non enim Auenroës, non D. Thomas: ſolus Scotus cum ſuorum turba dicat: ſed alio exemplo excludas: forma & materia lapides cognati ſunt, congeneres non ſunt: omnino æquiuoca vox eſt.

Theodorus μηλολόνθην *Gallerucam* neſcio quare dicat: fortaſſe ex Italica turba expiſcatus eſt nomen, vt ſolet. Vuottonus Anglus putat μηλολόνθην Scarabeum viridem, de quo Plin. in XXIX. cùm tamen ſciamus nos multa eſſe Scarabeorum genera: vnum cornibus prælongis biſulcis, dentatis forcipibus, quæ alligata infantibus amuleti naturam obtinent. Hi à Nigidio *Lucani* vocantur: aliud, qui è fimo ingentes pilas pedibus trahunt, quos cùm Theodoro *pillularios* rectè potes vocare: quidam magno cum murmure volant: quoſdam nullomodo volare compertum habemus: nonnulli cornicula ignaua habent papilioni ſimilia. μηλολόνθην autem interpretatur Suidas ex Ariſtophanis Scholiaſte ζωύφιον χρυσίζον ὅμοιον κανθάρῳ, alas enim auro rutilantes & flaueſcentes habet. Quare quodammodo color puniceus ad viridem ſpectãs: viridi nomen inditum probabile eſt. Sit igitur μηλολόνθη viridis, aut rutilus Scarabeus. Sed adhuc ſcrupulus quidam reſtat, cùm ferè omnia genera flaueſcant: videor quoque aliquando quoſdam vidiſſe viridiori colore, quàm reliquos neque rutilanti: quare nomen generale reliquimus: maluimus enim eo vti quàm nouum aut incertum apponere. At κάραβος quem Theodorus *fullonem* vertit, qui ſit, nomen locuſtæ conueniens dubitare facit: locuſtarum enim genus quoddam in vagina alas variè pictas reconditas habet: at rectè inter Scarabeos recenſeri non poteſt. Nam videtur Philoſophus, quemadmodum apem crabronem & veſpam, ſic & Scarabeorum genera tria facere, quanquam plura ſint. vtemur tamen eo nomine quouſque proprius nacti fuerimus: fullonis autem meminit Plinius cap. XI. lib. XXX. quem ait albis guttis notatum. Theodorus κάνθαρον legit quod eſt ſummum Scarabeorum genus: at nos rectè vt putamus κανθαρίδα. Nam κανθαρὶς, minimum eſſe genus nemo doctus dubitat: nam & colorem & formam repræſentat. * * * *locus planè mutilus, quem vt potuimus reſtituimus. Multa quoque deſunt.*

CCXIII. ARISTOTELES.

Πάντων μὲν οὖν κοινὰ μέρη ἐστὶ τρία, κεφαλὴ τε, καὶ τὸ περὶ τὴν κοιλίαν κύτος· καὶ τρίτον, τὸ μεταξὺ τούτων οἷον τοῖς ἄλλοις τὸ στῆθος καὶ τὸ νῶτόν ἐστι.

Omnium igitur communes partes ſunt tres, caput, alueus ventrem contendens, & tertia quæ inter has ſita eſt, cuiuſmodi aliis pectus dorsúmque dicitur.

CAESAR.

Qvoniam per genera quæ Philoſophi ſubalterna vocant prodire non poteſt, omnium communes partes ſtatuit & præfinit trium numero: nam neque pedes, neque alæ, neque cauda, neque cornicula omnibus ſunt.

Theodorus, τὸ περὶ τὴν κοιλίαν κύτος, *aluum*, nimis conciſè.

CCXIV. ARISTOTELES.

Τοῦτο δὲ τοῖς μὲν πολλοῖς ἕν ἐστιν ὅσα δὲ μακρὰ καὶ πολύποδα, σχεδὸν ἴσα ταῖς ἐντομαῖς ἔχει τὰ μεταξύ.

Hoc in multis vnicum eſt: ſed iis quæ longa multipedáque ſunt, multiplex æquat numerum inciſurarum.

CAESAR.

Ponit differentiam pectoris à numero: neque ipſum nominat niſi per τὸ μεταξύ. Theodorus, *id quod interiacet*: oſtendit obiter pauciora eſſe τὰ μακρὰ καὶ πολύποδα: & dixit duo hæc. Nam ſunt etiam μακρὰ καὶ μὴ πολύποδα, vt lumbrici.

CCXV.

CCXV. ARISTOTELES.

Πάντα δ᾽ ἔχει διαιρούμενα ζωὴν τὰ ἔντομα· πλὴν ὅσα ἢ λίαν κατέψυκται, ἢ διὰ μικρότητα ταχὺ καταψύχεται· ἐπεὶ καὶ οἱ σφῆκες διαιρεθέντες ζῶσι.

INſecta omnia, etiam præciſa vitam retinent: niſi ſi qua, aut vehementer fuerint frigefacta, aut ob paruitatem celeriter calorem amittant. Nam ſanè veſpæ quoque diuiſa viuunt.

CAESAR.

COMMVNEM affectionem ponit inſectorum cum cæteris annuloſis, vt præciſæ partes vitam trahant diutius. Et ſubiunxit priori parti, quoniam de inciſuris fecit mentionem. Nam ſi pectus ab aluo diuidas, aluus celeriùs moritur. Idem, ſi per longum ſcindas, intereunt. Hanc affectionem etiam in inteſtinis ſturionis animaduertimus: quæ etiam altera die qua piſcis extinctus fuerat ſecta, atque in peluim miſſa reptabant: annuloſa ſanè ea quoque, vt anima in ignobiliſſima parte conſtituta eſſe videretur: ſed quæ anima? quæ etiam appeteret: ſequebantur enim ſanguinem, quacunque à nobis traheretur.

Cùm aſſignaret duas cauſſas, aut quæ caſu amiſerint calorem, aut quæ natura ob paruitatem, attulit exemplum de veſpa: quippe non admodum magna eſt: ea de cauſſa addidit ἐπεὶ, de muſca etiam poterat quæ longè minor, vt formicam taceam.

Κατέψυκται Theodorus *frigeant:* imò iam ſint frigefacta. Nam frigemus etiam ad ipſa ſtatim initia frigoris appulſu. Ita id falſum eſſet.

Διαιρούμενα *diuulſa*, Theodorus minùs commodè: ſed vt præciſum inteſtinum veteres appellārunt, quoniam non continuaretur, ſed terminaretur, ita hic dicendum eſt: ſic *linguam præcidere* Plautus: ſic telam, filum, & funem anchorarium legimus vbique.

CCXVI. ARISTOTELES.

Μετὰ μὲν οὖν τοῦ μέσου, καὶ ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ κοιλία ζῇ· ἄνευ δὲ τούτου ἡ κεφαλὴ οὐ ζῇ.

IGitur cum media illa parte, vel caput vel venter viuit: ſine ea autem non viuit caput.

CAESAR.

CONTRA Galenum hoc eſt, qui putauit ruditer nimis in cerebro ſedem eſſe animæ primariam, non in corde. Cùm tamen etiam anguillarum & ſerpentium caput abſciſſum non viuat; cæterum corpus viuat diu: potuit autem Ariſtoteles dicere οὐδ᾽ ἄνευ ζῇ. Sed argumentum eſt à potiori: ſi caput non viuat dempto pectore, multò minùs venter: præterea neſcio an verum ſit omnem ventrem mori.

CCXVII. ARISTOTELES.

Ὅσα δὲ μακρὰ καὶ πολύποδά ἐστι, πολὺν χρόνον ζῇ διαιρούμενα, καὶ κινεῖται τὸ ἀποτμηθὲν ἐπ᾽ ἀμφότερα τὰ ἔσχατα. καὶ γὰρ ἐπὶ τὴν τομὴν πορεύεται καὶ ἐπὶ τὴν οὐράν, οἷον ἡ καλουμένη σκολόπενδρα.

LOngarum autem, & quæ multis mouentur pedibus partes præciſæ diu viuunt, mouentúrque ad vtrunque extremum, ac tam ad præciſuram, quàm ad caudam tendunt, vt quæ ſcolopendra appellatur.

CÆSAR.

SVPRA motum à partibus: nunc à genere certo: quod præſcribit longitudine & pedum frequentia. Sed cùm motum duplicem narrat, paulò incautiùs locutus eſt καὶ ἐπὶ τὴν οὐράν. Nam altera pars à qua caudata pars abſciſſa eſt, quomodo moueatur ad caudam? quinetiam cùm ad caudæ locum mouebitur, mouebitur ſimul ad præciſuram. Itaque Theodorus legit ἐπὶ τὴν κεφαλήν, non autem οὐράν.

CCXVIII.

CCXVIII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ἅπαντα, ἄλλο δὲ αἰσθητήριον οὐδὲν φανερὸν πλὴν ἔνια γλῶτταν. ἣν καὶ τὰ ὀστρακόδερμα ἔχει πάντα, ᾗ καὶ γεύεται, καὶ εἰς αὑτὸ τὴν τροφὴν ἀνασπᾷ. ταύτην δὲ, τοῖς μὲν, μαλακὸν· τοῖς δ', ἔχει ἰσχυρὸν πολλὴν, ὥσπερ ταῖς πορφύραις. καὶ οἱ μύωπες. καὶ οἱ οἶστροι ἰσχυρὸν ταύτην ἔχουσι, καὶ τἆλλα σχεδὸν τὰ πλεῖστα. ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς μὴ ὀπισθοκέντροις, ταύτην ὥσπερ ὅπλον ἔχει ἕκαστον. ὅσα δ' ἔχει ταύτην, ὀδόντας οὐκ ἔχει, ἔξω ὀλίγων τινῶν· ἐπεὶ καὶ αἱ μυῖαι τούτῳ θιγγάνουσαι αἱματίζουσι, καὶ οἱ κώνωπες τούτῳ κεντοῦσιν.

Oculos verò habent omnia: cæterarum autem partium, quæ ſunt à natura ſenſuum miniſterio attributa nullam, quæ ſanè appareat, præter linguam quadam. Qua etiam teſtacea omnia prædita ſunt: qua & guſtant, & attrahunt intra ſe cibum. Ea autem in quibuſdam mollis, in aliis robuſta valde, vt purpuris: tabani quoque atque aſili prævalidam eam habent, & alia penè plurima. Quæcunque enim ad poſtremam alui partem aculeum non gerunt, ijs hæc pro telo data omnibus eſt. Atque hæc quidem dentibus carent, præter pauca quædam: ſiquidem muſcæ quoque ea admota ſanguinem cient, & culices ſua pungunt.

CAESAR.

NVNC partes minutiores exequitur. Incipit autem ab inſtrumentis ſenſuum: attribuit omnibus oculos: ſed pùto lumbricos non habere. Cætera autem maxima pars vel grandes habet: alia inſtrumenta non tollit ſed negat percipi poſſe præter linguam. Eius differentias ponit, mollis vt in muſca, duræ, vt in culice. Et repetit hiſtoriam purpuræ: vereórque ne falſum ſit omnia teſtacea habere linguam. Non enim tethya fortaſſe, & alia inuenias. Apponit officium linguæ duplex in communi, guſtandi, & attrahendi intro cibum. Nam in aliis animalibus quibuſdam etiam apertiùs hoc agit vt in boue: priuatim autem duo officia altera pro natura eius. Nam mollem linguam datam ad lambendum dicit, duram autem pro telo: itaque ſeipſum imitatur. Nam exerti dentes ad pugnandum dati cùm ſint, cornua data negabat ſimul eſſe: atque è contrario: ſic nunc negat dentes datos quibus aculeus in ore ſit: excipit tamen pauca: præterea ſeparauit genera per ſitum aculeorum, quod & alibi facit, vt aculeus non ſit in ore, quibus ſit ad caudam: atque obiter declarat τὰ ὀπισθόκεντρα, non eſſe in maiori parte.

Cùm nominauit linguam: poſteà ſemper ſignat per pronomen: quoniam vera lingua non eſt: σχεδὸν τὰ πλεῖστα, *penè plurima*: neſcio an ſuperlatiuum poſſit recipere in numero, hoc aduerbium *penè*, aut *ferè*: penè omnia dicas, cùm paulum deeſt ad totius numeri expletionem: ſed penè maxima pars ciuium dormit nunc: quid hoc eſt? Theodorus omiſit illud σχεδὸν.

Nota ἐπεὶ καὶ αἱ μυῖαι, quid agit hîc τὸ ἐπεὶ? neque enim ὅπλον eſt muſcis, niſi quibuſdam atrioribus, quibus aculeus datus eſt. Multa enim genera muſcarum: ſunt pergrandes ac variæ, è quarum aluo vidimus vermiculos exeuntes, atque in ea magnitudine aliæ nigræ, ſed ſubſtrictiores: ſunt aliæ minimæ quæ nunquam creſcunt ſunt mediocres: harum genus vnum iumentis & canibus infeſtum. κυνομυίαν, idcircò vocant Græci, ego *naticam* à natibus non ineptè: rotundior hæc, duro corio, pedibus craſſis: eſt genus vulgare: promuſcide lorea non pungente: & huic proxima nigrior aculeo maximum infligente dolorem. Eſt alia viridis quæ valdè ſectatur excrementa: eſt nigerrima alis diſpeſſis, quæ non ſaltuatim volat: nunquam abſcedit à parietibus. Papiliones linguam longiſſimam habent atque in ſe contortam.

Theodotus more ſuo, vnam vocem duabus expreſſit, *mollis infirmáque* μαλακόν. Et ὅσα ταύτην ἔχει, *quibus iunctum id eſt*, de ſuo addidit. Idem θιγγάνουσαι *pertingentes*, rectè noſtrum ſuauiùs *admota*: idem quoque de ſuo addit *acrius*, malè: nihil enim acrius aculeo muſcæ illius atrioris.

CCXIX. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δ' ἔνια τῶν ἐντόμων καὶ κέντρα. τὸ δὲ κέντρον τὰ μὲν ἔχει ἐν αὑτοῖς, οἷον αἱ μέλιτται καὶ οἱ σφῆκες· τὰ δ', ἐκτὸς, οἷον σκορπίος.

Habent quædam aculeum, eúmque aut in ſeipſis conditum vt apes & veſpæ, aut extantes, vt ſcorpius.

CAESAR.

C AE S. A R.

ANALOGVM linguæ illius nunc ponit, aculeum: differt enim officij ſimplicitate & ſitu. Neque enim ad rictum paratus eſt, ſed ad pugnem tantùm, & in auerſa corporis parte ſitus eſt: præterea ab ore nullus extat; à cauda extat, quippe ſcorpio.

CCXX. ARISTOTELES.

Καὶ μόνον δὴ τῶν ἐντόμων τοῦτο μακρόκεντρόν ἐστιν. ἔτι δὲ χηλὰς ἔχει τοῦτό τε, καὶ τὸ ἐν τοῖς βιβλίοις γινόμενον σκορπιῶδες.

QVin ſolus inſectorum habet is aculeum ſuum longum. Itémque pedes forcipatos, quemadmodum etiam ſcorpiunculus qui in libris naſcitur.

C AE S A R.

PROPRIAM differentiám ab hac parte aſcribit ſcorpio ab aculei longitudine: ſed ſanè falſum eſt: minore enim aculeo præditus eſt quàm crabro: niſi totum poſtremum nodum intelligat, qui ſanè craſſior eſt quàm aculei nomine cenſeri mereatur: præterea cùm inter inſecta connumerat, rectè facit: ſed haud facilè inueniat, capitis & pectoris, & alui diſcrimina: quas partes omnia inſecta habere docuit.

Illud quoque attentiùs obſeruandum eſt: quare cùm de aculeo loquitur, interſerit orationem de forcipibus. Non aliam ob cauſſam, niſi hoc quoque vni aſſignet. quo careant cætera inſecta: obiter autem docet genera ſcorpionum duo: vnum, caudatum, alterum cauda caret: cætera ſimillimus; mira celeritate remigerus in latus, atque etiam in orbem ad reſpiciendum quid ſe inſectetur: caudati à colore genera ſortiuntur: vidimus atros, fuluos cinereos, pallidos.

Dixit σκορπιῶδες, quaſi analogum. Theodorus addidit numerum bracchiorum, omniáque forcipata: quin etiam peſſimè addidit *dentes*: nam dentes in ſolo cancrorum genere ad chelas ſunt, & *quinque* dixit potiùs quàm quina, vt quinque vtrinque ſint. Sed etiam falſo bracchia omnia appellauit: cùm duo prima tantùm ſint: cætera autem crura.

CCXXI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ πτηνὰ αὐτῶν πρὸς τοῖς ἄλλοις μορίοις, καὶ πτερὰ ἔχει.

EA quæ volucria ſunt, præter cæteras partes alas quoque habent.

C AE S A R.

SImul diſtinguit genera, ſimul aſſignat partes proprias: alius dixiſſet, ἔτι δὲ αὐτῶν τὰ μὲν πτηνά, ſed iam ſuprà dixit.

CCXXII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν δίπτερα αὐτῶν, ὥσπερ αἱ μυῖαι· τὰ δὲ, τετράπτερα, ὥσπερ αἱ μέλιτται. οὐδὲν δὲ ἐστι δίπτερον ὀπισθόκεντρον.

QVorum aliis bina ſunt alæ vt muſcis, aliis autem quaterna vt apibus: nulli enim bina tantùm, quod aculeum poſtrema aluo habeat.

C AE S A R.

DISTINGVIT genera per numerum alarum: coniungit duas differentias, quaternas alas & aculeum retro.

Ὀπισθόκεντρον, Theodorus putauit poſſe differre, ſicut in ore, ideò dixit *in aluo*: ſed aluus etiam partem habet aliam quàm poſtremam, itaque hoc adderet.

CCXXIII.

CCXXIII. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ τὰ μὲν ἔχει τῶν πτερωτῶν ἔλυτρον τοῖς πτεροῖς, ὥσπερ ἡ μηλολόνθη· τὰ δ᾽, ἀνέλυτρά ἐστιν, ὥσπερ ἡ μέλιττα.

Quorundam quoque alæ teguntur munimento quodam, vt viridi ſcarabeo: alia eo carent, vt apis.

CAESAR.

Aliam differentiam à tegmine alarum, quod ἔλυτρον appellar, quaſi putamen: per *cruſtam & vaginam* interpretatus eſt Theodorus.

CCXXIV. ARISTOTELES.

Ἀνορροπύγιον δὲ πάντων αὐτῶν ἡ πτῆσίς ἐστι.

Nulli ad volandum cauda officio eſt.

CAESAR.

Ἀνορροπύγιον: quoniam nulli eorum cauda pennata, aut membranata ad volandum eſt. Nam quod addit Theodorus, *nullo cauda gubernaculo volatum regi*, ſanè falſum eſt: ſuprà diximus *curoculum* dici cauda longiſſima, quem *monietam* etiam vocant alij: ea dirigit, flectit, demittit, tollit volatum. Sed Ariſtoteles tantùm dicit non eſſe inſtructam alarum materia ad volandum.

CCXXV. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ πτερὸν οὐκ ἔχει καυλὸν οὐδὲ σχίσιν.

Ala autem eiuſmodi eſt, vt neque tubis, neque diuiſuris conſtet.

CAESAR.

Non auſim appellare pennam hîc, vt Theodorus. Nam quanquam, vt alibi diximus, à volando dicta eſt: tamen Latinè nuſquam intelligam membranam, pennam: καυλὸν quoque *tubum* diximus: σχίσιν, Theodorus *ſciſſuram*, nos *diuiſuram*: neque enim ſcindere dicas pennæ capillamenta cùm ea ſeparas: neque à natura ſciſſæ ſunt: nunquam enim continuæ fuêre.

CCXXVI. ARISTOTELES.

Ἔτι κεραίας πρὸ τῶν ὀμμάτων ἔνια, οἷον αἵ τε ψυχαὶ, καὶ οἱ κάραβοι.

Prætereà cornicula præ oculis: vt papiliones, & carabi.

CÆSAR.

Cornicula, ἔτι κεραίας, *antennas* Theodorus duriùs.
Ψύχαι, papiliones qui erucas generant.

CCXXVII. ARISTOTELES.

Ὅσα δὲ πηδητικὰ αὐτῶν ἐστι, τούτων τὰ μὲν, ἔχει τὰ ὀπίσθια σκέλη μείζω· τὰ δὲ, πηδά-

Quæ ad ſaliendum ſunt inſtituta, ijs crura poſteriora maiora ſunt: atque ipſa poſtrema,

λια καμπτόμενα εἰς τοὔπισθεν, ὥσπερ καὶ τῶν τετραπόδων σκέλη.

quibus ſaliunt retroflexa, quemadmodum & quadrupedibus.

C Æ S A R.

NVnc differentiam inſtrumentorum ab officio & vſu: itaque & magnitudinem & flexum ad ſaliendum notat. Animaduerte τὰ ὄπισθεν: ſemper relatiuè ad duo prima crura. Nam media ſunt illis longiora, mediis poſtrema: idque intellexit Ariſtoteles: neque enim repetiiſſet in verbo πηδάλια, niſi in communi accepiſſet τὰ ὄπισθεν tam media, quàm poſtrema. Nam quid eſſet ἃ δὲ πηδάλια? nempe ταῦτα δὲ, dixiſſet. Theodorus neque intellexit, & malè interpretatus eſt per *vel*: imò omnibus crura ſunt maiora poſtrema: & malè putauit πηδάλιον, *gubernaculum*: potiùs *ſaltaculum* παρὰ τὸ πηδᾶν, *ſaltatoria crura.*

CCXXVIII. ARISTOTELES.

Πάντα δ' ἔχει τὰ πρανῆ, πρὸς τὰ ὕπτια διαφορὰς, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα.

OMnium partes quæ ſubtus ſunt, à ſuperis differunt, vt etiam reliquis animalibus.

C Æ S A R.

NAm minimum quidem differunt in lumbrico, & differunt tamen.

·CCXXIX. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ τοῦ σώματος σὰρξ, οὔτε ὀστρακώδης ἐστὶν, οὔτε οἷον τὸ ἐντὸς τῶν ὀστρακοδέρμων, οὔτε σαρκώδης, ἀλλὰ μεταξύ. διὸ καὶ οὔτε ἀκάνθαν ἔχουσιν, οὔτε ὀστοῦν, οὔτε οἷον σηπίον, οὔτε κύκλῳ ὄστρακον. αὐτὸ γὰρ αὑτὸ τὸ σῶμα διὰ τὴν σκληρότητα σώζει, καὶ οὐ προσδεῖται ἑτέρου ἐρείσματος.

COrpus autem eorum neque teſtaceum eſt, neque quale in teſtaceis continetur: neque carnoſum, ſed medium inter hæc. Quare neque ſpinam habent, neque teſta amiciuntur: ſeipſum enim ſuapte duritia tuetur corpus, neque alterius eget fultura.

C Æ S A R.

NVnc totam ſubſtantiam declarat: repetit quæ prima diuiſione dixerat, & planiùs narrat, & oſtendit compendia naturæ. Nam cùm ſit mediocri duritia, oſſis non eguit, non ſpinæ, non analogi: hoc intus, foris quoque eadem ratio: tegumento enim opus non habent: itaque putauit apponere commune nomen, ἐρείσματος: ſed ita non eſt. Nam quæ os intus habent, eo corpus ſuſtinent: quæ cruſtam, ſanè id vni officitur ab ea poteſtate: at quæ teguntur teſta, non omnium corpus teſta ſuſtinentur. Sed contrà à corpore teſta: vt omnia turbinata videmus & patellas, gerunt enim teſtam ſuam: rotundam partim ſuſtinetur, partim ſuſtinet, vt in teſtudine. Itaque Theodorus optimè *munimenti* nomine vtranque vtilitatem complexus eſt.

CCXXX. ARISTOTELES.

Δέρμα δ' ἔχουσι μὲν, πάμπαν δὲ τοῦτο λεπτόν.

AC cutem quidem, ſed prætenuem habent.

C Æ S A R.

VTINAM non dixiſſet hoc Ariſtoteles: nanque ad aluum tenuem quidem cutem habent: at ad pectus cruſtam plurimam: dorſum etiam cruſtatum. Quippe locuſtæ coxas dura cruſta intectas: intus carnem mollem, æqualem, etiam eſculentam, vt etiam ait Dioſcorides.

CCXXXI. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν οὖν ἔξωθεν αὐτῶν μόρια, τοιαῦτα, καὶ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. ἐντὸς δὲ τοῦ κύτους, μετὰ τὸ στόμα ἔντερόν ἐστι, τοῖς μὲν πλείστοις εὐθὺ, καὶ ἁπλοῦν μέχρι τῆς ἐξόδου ἐστὶν, ὀλίγοι δ' ἑλιγμὸν ἔχει.

Exteriores partes hæ ſic ſe habent: intra aluum autem poſt os inteſtinum eſt maxima parti eorum rectum, ſimplexq́ ad exitum vſque: paucis autem inflexum eſt.

C Æ S A R.

NVnc tranſit ad interiora: κοῖτος *ſinum* Theodorus, non malè: ſed ſinum etiam dicas in pectore.

CCXXXII. ARISTOTELES.

Σπλάγχνον δὲ οὐδὲν ἔχει τῶν τοιούτων, οὐδὲ πιμελὴν, ὥσπερ οὐδὲ ἄλλο τῶν ἀναίμων οὐδέν.

NEque viſcus vllum, neque adipem habent inſecta: ſicuti ne alia quidem ſanguine carentia.

C Æ S A R.

NAm ſi carent ſanguine, carebunt & membro ſanguinis autore, & adipe cuius materia ſit ſanguis.

CCXXXIII. ARISTOTELES.

ΕΝια δ' ἔχει καὶ κοιλίαν, καὶ ἀπὸ ταύτης τὸ λοιπὸν ἔντερον ἢ ἁπλοῦν, ἢ εἱλιγμένον, ὥσπερ αἱ ἀκρίδες.

NOnnulla etiam ventrem habent, atque ab eo reliquo tractu inteſtinum, aut ſimplex, aut flexuoſum: vt locuſta.

C Æ S A R.

QVoniam ſuprà ab ore ſtatim inteſtinum demittebat: nunc in quibuſdam aſſignat ventrem.

CCXXXIV. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ τέττιξ μόνον τῶν τοιούτων, καὶ τῶν ἄλλων δὲ ζώων, στόμα οὐκ ἔχει, ἀλλ' οἷον τοῖς ἐμπροσθοκέντροις τὸ γλωττοειδὲς, τοῦτο μακρὸν καὶ συμφυὲς, καὶ ἀδιάσχιστον, δι' οὗ τῇ δρόσῳ τρέφεται μόνον· ἐν δὲ τῇ κοιλίᾳ οὐκ ἔχει περίττωμα.

Sola non modo horum, ſed etiam animantium omnium cicada ore caret: ſed quiddam eius ſpecie quod in ore aculeatis ſimile lingua eſt, longum, conſertum, non diuiſum: per quod rore ſolo alitur: in ventre autem nullum retinet excrementum.

C AE S A R.

PERTVRBATA hiſtoria redit ad ſuperiora. Nam hæc aculeis erat ſubtexenda hiſtoria: *συμφυὴς, non ſolidum*, nam cauum eſſe debet: δι' οὗ trahit rorem. Itaque Theodorus cùm dixit *compactum*, ambigere nos facit, an velit dicere ſolidum, an pro ore capiti affixum. Nam hoc eſt *συμφυές*.

Οὐκ ἔχει περίττωμα: ſanè conſentaneum erat habere aliquid excrementi, quodcunque alitur: ſed non temerè dixit *ἔχει*: propter tenuitatem, ſcilicet non retinet.

Theodorus malè addidit *peculiare*: neque enim ſola cicada rore viuit: quin etiam apes, & pecora: ſed non ſolo.

Οἷον τὸ γλωττοειδές: ſunt tria primum lingua in nobis: ſecundum linguæ ſimile, vt in apibus: tertium huic ſimile, vt in cicadis.

CCXXXV. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' αὐτῶν πλείω εἴδη, καὶ διαφέρουσι μεγέθει καὶ μικρότητι, καὶ τῷ τοὺς μὲν καλουμένους ἀχέτας ὑπὸ τὸ ὑπόζωμα διῃρῆσθαι, καὶ ἔχειν ὑμένα φανερόν· τὰ δὲ τεττιγόνια, μὴ ἔχειν.

Cicadarum genera multa ſunt, ac differunt magnitudine, ac paruitate. Sed & quæ canoræ appellantur ad præcincturæ locum inciſæ ſunt: membranámque eiuſmodi habent, vt oculis perſpici poßit: cicadaſtra autem non.

C AE S A R.

SPECIES enumerat: differentias à magnitudine qua vocem emittunt: ponit nomina: ἀχέτας, à ſono: ἤχω.

Felicißimum verbum Theodori *cicadaſtra* ſecuti ſumus.

CAPVT SEPTIMVM.

De Animantibus quæ extra genera.

CCXXXVI. ARISTOTELES.

Ἔστι δ' ἔνια ζῷα περιττὰ καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ, ἃ διὰ τὸ σπάνια εἶναι, οὐκ ἔστι θεῖναι εἰς γένος. ἤδη γάρ τινες φασὶ τῶν ἐμπειρικῶν ἁλιέων, οἱ μὲν, ἑωρακέναι ἐν τῇ θαλάττῃ ὅμοια δοκοῖς, μέλανα, στρογγύλα τε καὶ ἰσοπαχῆ· ἕτερα δὲ, ἀσπίσιν ὅμοια, τὸ μὲν χρῶμα ἐρυθρὰ, πτερύγια δ' ἔχοντα πυκνά· ἄλλα δὲ, ὅμοια αἰδοίῳ ἀνδρὸς, τό τε εἶδος καὶ τὸ μέγεθος· πλὴν ἀντὶ τῶν ὄρχεων πτέρυγας ἔχειν δύο· καὶ λαβεῖν ποτὲ ταῦτα τῷ πολυαγκίστρῳ τῷ ἄκρῳ.

SVPERSVNT notis generibus animalia quædam in mari, quæ propterea quòd rara ſunt, nequeunt ad genera referri. Nam qui piſcaturam negotiantur, narrare alia alij ſoliti ſunt: vidiſſe ſeſe in mari trabibus ſimilia teretibus, æquali craßitudine, colore nigra. Alia clypeorum ſpecie rubra: frequentibus pinnulis: nonnulla tum figura, tum magnitudine veretri humani, niſi quòd teſtium loco pinnas haberent duas: haſiſſéque olim ad ſummum inſtrumenti quod multis hamis conſertis conſtat.

CAESAR

CÆSAR.

ABSOLVTIS omnibus generibus, vult excuſare ſe à calumnia. Nam, inquit, quæ rara inuentu ſunt, haud facilè ad genera reduci poſſunt. Tum ponit hiſtoriam ex auditu: penes illos vult eſſe fidem: pulmones quoque viſuntur præter hæc, & rotæ, & muliebris pudendi ſpecie. Hoc caput ſeparandum eſt: extra enim omnem materiam ſuperioris eſt, & περὶ τῶν, περὶ τῶν περὶ τῶν. περιττὰ, autē hîc Theodorus, *effigie inſolenti*, tranſtulit malè: ſed extra genera: & ſuperflua natura: animaduerte quoque Philoſophum mutaſſe locutionem: οἱ μὲν, ἕτεροι δὲ: non dixit οἱ δέ.

Δοκοῖς *trabunculis* Theodorus: potiùs *trabeculis*. Idem feſtiuo verbo nominauit *veretile*, à veretro.

CAPVT OCTAVVM.

De Senſibus animantium.

CCXXXVII. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν οὖν μέρη τῶν ζώων πάντων τά τ' ἐντὸς καὶ τὰ ἐκτὸς περὶ ἕκαστον γένος καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. περὶ δὲ τῶν αἰσθήσεων νῦν λεκτέον.

ANimantium omnium partes, tum interiores, tum exteriores, quæ ſingulis generibus, aut propriè, aut communes eſſent, hoc quo diximus modo ſunt conſtituta. Nunc de ſenſibus dicendum eſt.

CÆSAR.

POSTQVAM de materia dixit, nunc de forma hiſtoriam texere inſtituit, ſimúlque de fine: ad quem vſum, ſcilicet, partes ipſæ ſint comparatæ. Itaque de vſu priuato debitóque indiuiduo, primo loco. Deinde de officio ad ſobolem propagandam: primam partem bifariam teximus: vt quæ ad ſenſus ſint ordinaræ à natura dicantur primo: mox ad mores, ita tota hiſtoria perficietur. Sed vt dicebamus ab hac parte librum auſpicari par fuit: non miſcere duo diuerſa argumenta materiæ, & aliarum cauſſarum: vt primo libro typum hiſtoriæ poneret: ſecundo partes compoſitas extimas, & intimas eorum quæ ſanguine conſtant. Tertio eorum quæ ſine ſanguine degunt. Quartúſque eſſet hîc de ſenſibus, ætate, ſomno, vigilia, voce, valetudine, ſexu, aliiſque affectibus indiuiduorum, tum de coïtu.

Dixit τὰ δ' ἐντὸς, priuſquam ἐκτὸς, cùm tamen alium in narrando ſeruarit ordinem: propterea quòd interiorum recentiſſima memoria erat, quaſi igitur relegens iterum ita loquitur.

Καθ' ἕκαστον γένος, Theodorus *generatum*, optimè proba voce vſus eſt: ſed malè potuit connectere verba, *propria, & communes*: nam quî dicas: proprium generatim? imò vero generis proprium, & generi commune. Nam aduerbium illud nequaquam cohæret.

CCXXXVIII. ARISTOTELES.

Οὐ γὰρ ὁμοίως πᾶσιν ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς μὲν πᾶσαι, τοῖς δ' ἐλάττους.

NEque enim omnibus omnes prædita ſunt: ſed quibuſdam pauciores.

C Æ S A R.

REDDIT rationem quamobrem de ſenſibus dicendum ſit: quoniam magna ſunt eorum in generibus diuerſis alia alijs diſcrimina: ſi enim iidem eſſent eodémque modo omnibus, nihil eſſet dicendum: cognito enim homine, omnia cognoſcerentur. Et dicendum eſſet tamen: cùm eorum numerus, modus, effectiones, paſſionéſue declaranda eſſent, quæ hîc per hiſtoriam laxiùs, in libris de *anima* ſubtilius percenſentur.

CCXXXIX. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ πλεῖσται καὶ παρ' ἃς οὐδεμία φαίνεται ἴδιος ἑτέρα, πέντε τὸν ἀριθμόν, ὄψις, ἀκοή, ὄσφρησις, γεῦσις, ἁφή.

Sunt autem plurimum quinque numero, præter quem nullus ſeorſum alius videatur: viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus.

C Æ S A R.

CVM dixit omnes, neceſſe fuit numerum declarare: ſed an ſextus ſenſus ſit ab his ſeparatus, dubitari ſolitum eſt. Et videtur Galenus alicubi ſenſiſſe: ſunt qui titillationem adderent, fruſtra tamen, tactus enim eſt: ſunt qui voluptatem quàm percipiunt exeunte ſemine genitali ſextum putarent ſenſum: ſed ne hi quidem rectè ſenſere. Tactus enim eſt: ſicut & cùm ſcabimus prurientes: ſed alibi exactiùs.

Ordinem non contempſit. Nam maximè immaterialem poſuit primo loco viſum: maximè materialem vltimo, tactum. Non fruſtra dixit πλεῖσαι, ne alij quærerentur: igitur addidit præter eos nullum eſſe, vt plurimos dicas: propterea dixit: quoniam & omnes tactus quodammodo ſunt, & guſtus omnium tactui proximus: & obiecta multa multis communia, vt quantitas, figura: & quædam quæ videantur propria, quibuſdam occultius etiam communia: nam res actes non ſolum guſtum, ſed etiam nares, imò oculos quoque feriunt.

Nota ἴδιος ἑτέρα, *propria: non propria ſed ſeparata priuata:* priuatum autem eſt ſectum, vt alibi diximus: ſectum eſt ſeparatum ab aliis.

παρ' ἃς, Theodorus *ſupra quos nullum adeſſe*, malè: at ἴδιοι, *generis ſui*, idem rectè.

CCXL. ARISTOTELES.

Ἄνθρωπος μὲν οὖν, καὶ τὰ ζωοτόκα καὶ πεζά, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις καὶ ὅσα ἔναιμα καὶ ζωοτόκα, πάντα φαίνονται ἔχοντα ταύτας πάσας, πλὴν εἴ τι πεπήρωται γένος, οἷον τὸ τῶν ἀσπαλάκων. τοῦτο μὲν γὰρ ὄψιν οὐκ ἔχει· ὀφθαλμοὺς μὲν γὰρ ἐν τῷ φανερῷ οὐκ ἔχει· ἀφαιρεθέντος δὲ τοῦ δέρματος ὄντος παχέος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν χώραν τὴν ἔξωθεν τῶν ὀμμάτων, ἔσωθεν εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοὶ διεφθαρμένοι, πάντα ἔχοντες ταὐτὰ τὰ μέρη τοῖς ἀληθινοῖς. ἔχουσι γὰρ τό τε μέλαν, καὶ τὸ ἐντὸς τοῦ μέλανος τὴν καλουμένην κόρην, καὶ τὸ κυκλώπιον· ἐλάττω μέντοι ταῦτα τῶν φανερῶν ὀφθαλμῶν· εἰς δὲ τὸ ἔξω τούτων οὐδὲν σημαίνει, διὰ τὸ τοῦ δέρματος πάχος, ὡς ἐν τῇ γενέσει πηρουμένης τῆς φύσεως. εἰσὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, ᾗ συνάπτει τῷ νεύρῳ, δύο πόροι νευρώδεις καὶ ἰσχυροί, παρ' αὐτὰς τείνοντες τὰς ἕδρας τῶν ὀφθαλμῶν, τελευτῶντες δὲ εἰς τοὺς ἄνω χαυλιόδοντας.

Homo igitur & quæcunque ſola humo ad motum vtuntur, atque animal pariunt; quin omnia quæ è ſanguine concreta ſunt, modo animal pariant, videntur omnes habere ſenſus. Niſi ſi cui generi intercepta perfectio eſt, cuiuſmodi ſunt talpæ: hi enim viſu carent: neque enim oculos conſpicuos habent: ſed ablata cute quæ craſſiuſcula ad exteriores luminum orbes capiti obtenta eſt, intus oculi ſunt conſpicui, omnibus conſtantes partibus iiſdem quibus veri quoque prædìti ſunt. Nam & continent nigredinem ipſam, atque in ea quam pupillam vocant, & ipſum circulum, ac minora quidem quàm ſint in ijs qui detecti ſunt oculis. Verùm horum indicium nullum extat propter corij craſſitudinem, quaſi in generationis principiis perpenditur. Sunt enim à cerebro qua coït neruus, meatus neruoſi duo validi qui ad ipſas oculorum ſedes tendunt, terminantúrque ad ſuperiores exertos dentes.

CAESAR.

CÆSAR.

POſtquam poſuit numerum,nunc ponit eorum finem. Nanque ſenſus rei ſentientis eſt:ſentire autem animalis:perfectus igitur numerus perfecti animalis. Perfectum autem dupliciter,aut ſimpliciter,vt Deus: aut in genere,vt homo: eſt enim cæterorum comparatione perfectum: ipſe verò ſecundum ſe & ſimpliciter non perfectus. Hoc autem eſt propter differentiam perfectiſſimam per quam ab aliis ſeparatur.Quare genus quoque illud ſummum quo continetur erit aliis generibus contrariis perfectius : ponit hoc genus hîc Ariſtoteles: ζωοτόκα; ſunt enim perfectiora quàm ouipara. Itaque plures ipſis debentur ſenſus. Hoc cùm poſuiſſet Philoſophus,amplificauit ſententiam addita etiam laxiore differentia. *Omnia* , inquit,*quæ ſanguine concreta ſunt* : poſteà oſtendit per eandem rationem,quid hinc ſit eximendum. Nam ſi quid imperfectum eſt , tametſi eſt in genere perfecto , tamen propter imperfectionem differentiæ,defectum quoque ſenſus patietur.Tum ponit hiſtoriam de talpæ oculis. Quem cum natura ſubterraneorum feciſſet animal,ſenſum illum qui luce eget non attribuit,vbi nulla eſſet lux.Imitata tamen ſeipſa eſt,& inchoatos oculos dedit,quoniam ipſum animal nunquam perficeret ad lucem in qua non verſaretur.

Dixit primo loco ἄνθρωπος: quoniam ea eſt regula noſtri inſtituti qua cætera metiamur animalia. Deinde amplificauit ad ζωοτόκα:rum addit πεζά: quoniam in aquis imperfectiſſima ſunt: iccircò quia elementi in quo degunt appulſu , releuatur eorum immobilitas: ſed tamen videntur τὰ ζωοτόκα aquatilia omnes ſenſus habere:neque enim nunc memini cuiuſpiam quod eorum careat quopiam.Itaque correxit & addit omnia ἔναιμα:cæterum cùm circunſcripſit ea ζωοτόκοις, neſcio an neceſſario. Nam puto omnia ἔναιμα quinque ſenſus habere : licet non omnia membra cæteris communia ad ſentiendum,vt in piſcibus quibuſdam declaratum eſt.

Πεπήρωται : non dicas *mutilum*,non *mancum*:hoc enim de cornibus præſectis,& quibus manus præciſæ eſſent,qui purè loquuntur,dicunt: non dicas *imperfectum* , neque enim ſonat ea vox id. Nam nondum perfecta imperfecta ſunt,& tamen non πεπήρωται , ſed intercepta aut imperfecta perfectio. *Læſum* Theodorus malè : nunquam enim ei oculi læſi fuêre: nullos enim alios habuit talpa:*laceſſitos*,verò longè deterius: neque enim ſunt lacerati : neque rectè ſubdidit, *quale genus talparum cui viſus deeſt*. Videtur enim ex his verbis aliquod eſſe genus aliud,quod viſu non careat:at Ariſtoteles non frustrà: τοῦτο γὰρ inquit, ὄψιν οὐκ ἔχει, id eſt, *quippe ij viſu carent*.

More ſuo Philoſophus omiſit,*reperientur*,aut tale quid , cùm dixit *detracta cute intus oculos eſſe inchoatos*:nam tales ſunt etiam non detracta:ſic vbique ἀνοιχθέντα.

Διεφθαρμένοι, *corrupti*,in naturæ ſcilicet opere ipſo inchoati : declarat poſteà quomodo.Nam cũ omnes habeant partes,quas alij,oculos tamen minores habent, ſed ego malim dixiſſet deteriores.Nam etiam non veros oculos eos appellat,cum à veris diſtinguit. Theodorus ἀληθινοὺς *integros*:quia cum integrum ſit cui nulla deeſt pars,& quod non ſit diffractum , oculi talpæ omnes habeant partes,integri ſunt,& ὅλοι.

Οὐδὲν σημαίνει, *nulla nota oculorum eſt*:addidit Theodorus multa ambitioſe:*opacat:* & *eminentes* malè.Neque enim neceſſe eſt eminere,ſatis eſt extare à cute:at eminere tumorem dicit,vt boum oculi eminent:item muſcarũ & eiuſmodi: aquilis non eminent neque piſcibus:cancris eminent cùm emiſſi ſunt: addidit,& *orbiculum*.Idem τὸ κυκλώπιον *portionis albida ambitionem*, dixit, nimia certe orationis ambitione.

Ἡρουμένης τῆς φύσεως Theodorus,*inter generandum lædatur*:imo deficiatur.Hæc eſt ſententia vbique Ariſtotelis,vt natura ad perfectiſſimum quodque intendat: quod nunquam mihi in mentem venit vt perſuaderet.Non negamus in monſtris principia miſceri forte & caſu , atque etiam defici:ſed natura lædi in generanda talpa,atque impediri quominus perficiat,id verò verum non eſt. Quin nihil vnquam defuit artifici illi optimo maximo,cuius poteſtas ordinaria natura eſt,ſicut voluntas,fortuna eſt.Quare nihil ei eſt impedimento,ſed conſultò hoc agit,cùm ſerpentem generat potiùs,quàm hominem.

χαυλιόδοντας , in talpa nuſquam vidimus,ſed murium more καρχαρόδοντας.Theodorus omiſit.

CCXLI. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ἄλλα καὶ τῶν χρωμάτων αἴσθησιν ἔχει, καὶ τῶν ψόφων ἔτι γὰρ καὶ ὀσμῆς καὶ χυμῶν.

CÆtera autem & colorum & ſonorum & odoris, & ſaporum ſenſum habent.

CAESAR.

QVatuor nominat ſub nomine τὰ δ' ἄλλα: ſcilicet ἔναιμα ζωοτόκα. Nam quintum omnibus impartiet mox. Dixit in plurali *colorum* propter differentias: *odorem* autem in ſingulari: quoniam differentiæ odorum minus ſunt nominatæ: duæ enim ſummæ ſunt, boni & mali: cæteræ ſpecies nomen non habent, niſi à rebus in quibus ſunt: vt roſæ, moſchi, campharæ, ſandali, cinamomi. Sapores autem ſua habent nomina: dulce, acre, acidum, amarum, ſalſum, pingue, & ſi qui alij ſunt, quos diximus, in ſecundo de *plantis*, & in libro de *ſenſu & ſenſili*: colores item nominibus dignoſcuntur. Sed & ſoni, νήτης, ὑπάτης, μέσης, grauis acuti, & alij multi. Suaue autem & inſuaue, modi ſunt communes pluribus ſenſilibus, tam ſoni, quam saporis, & odoris. Theodorus tamen non intellexit eam numerorum variationem. Et male interpretatus eſt δὲ *igitur*: pendet enim ab hiſtoria talpæ.

CCXLII. ARISTOTELES.

Τὴν δὲ πέμπτην αἴσθησιν, τὴν ἁφὴν καλουμένην, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἔχει ζῶα.

QVintum autem ſenſum, quem tactum vocant, etiam reliqua omnia obtinent animalia.

CAESAR.

DAtus enim eſt omnibus motus, igitur ſaltem tactus quoque dandus fuit, vt euitarentur læſiones, ſed & videtur guſtus ſenſus datus eſſe omnibus à natura: os enim aut oris analogum omnibus datum eſt: veriſimile eſt ibi eſſe guſtus inſtrumentum: ſi non lingua: aliquid eius gerens vicem.

Non temere dixit ἔ, vt dicat & hæc quæ diximus, & alia omnia, quod nimis otioſe omiſit Theodorus.

CCXLIII. ARISTOTELES.

Ἐνίων μὲν οὖν ἐστὶν καὶ τὰ αἰσθητήρια φανερώτατα, τὰ μὲν τῶν ὀμμάτων, καὶ μᾶλλον. διωρισμένον γὰρ ἔχει τὸν τόπον τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τῆς ἀκοῆς.

IN quibuſdam igitur & ſenſuū inſtrumenta maniſeſtiſsima ſunt: potiſsimū verò viſionis: definitum enim habent locum oculorum, & auditus.

CAESAR.

ALTERA pars capitis. Nam cùm ſenſus poſuit, & poſuit in quibus animalibus, nunc ponit in quibus partibus, ipſaſq; partes in quibus animalibus: ponit differentias: in quibuſdam inſtrumenta eſſe manifeſtiſsima, vt in homine: ſed intellige quatuor tantum ſenſuum: nam tactus inſtrumentum adhuc in controuerſia eſt.

Cum dixit in ſuperlatiuo φανερώτατα, addidit gradum oculis: καὶ μᾶλλον: nos etiam ſuperlatiuo vſi ſumus in hac turba: ſed mira breuitas. Nam cum διωρισμένον ſit redditio rationis, de oculis tantùm debuit dicere: ſed ſubiunxit etiam auditum, quaſi ſit ſecundo loco: verum dubitabo, olfactus enim inſtrumenta in pluribus manifeſtiora, vt omnibus auibus, in quibus auditus inſtrumenta latent, præterquam in vno veſpertilione. Neque deeſt regula noſtra, ſcilicet homo. In quo propter ſitum, nares ſunt manifeſti magis. Nam & ex aduerſo ſunt, & extant plus auribus.

Nota locutionem τὰ αἰσθητήρια φανερώτατα: & ſubdit τὰ τῶν ὀμμάτων atque τὸ ὄμμα αἰσθητήριον αὐτὸ ἐστί. Sed intellige hîc ὄμμα pro viſione poſitum & recte, neutrū enim eſt παρ' αὐτοῖς: ſicut βλέμμα. Nota & id, τῶν ὀφθαλμῶν: ſane hoc enim eſt: τὸ αἰσθητήριον cui locum deſignatum ait: at ſub lit καὶ τῆς ἀκοῆς: quare non τῶν ὠτῶν? quia non omnibus aures dictæ ſunt quibus audiunt. Sed quibus vident hi omnes oculi appellantur.

Theodorus φανερώτατα, *latiſsime patent*: peſsimo aduerbio vſus eſt: *planiſsime* potius.

CCXLIV. ARISTOTELES.

Ἔνια μὲν γὰρ, ὦτα ἔχει· ἔνια δὲ, τοὺς πόρους φανερούς.

IN quibuſdam enim auriculæ ſunt: in nonnullis apparent foramina.

CAESAR.

DE oculis non ſubdit exemplum, palam enim eſt: de auribus autem dubitabatur. Itaque aut aures aut foramina declarat: maluimus nos auriculas, quàm aures.

Πόρους φανερούς. Theodorus *pateant*: at patent etiam cordis ſinus, ſed non ſunt φανεροί: nimis faſtidioſè neglexit philoſophicam orationem: & verbis tantùm ſtuduit. Ego verò malim mutus ſapere. Nam quis neſciat etiam piſcibus patere aliquid at auditum: at quis videt illa ſibi foramina φανερά.

CCXLV. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ὀσφρήσεως· τὰ μὲν γὰρ, ἔχει μυκτῆρας· τὰ δὲ, τοὺς πόρους τοὺς τῆς ὀσφρήσεως, οἷον τὸ τῶν ὀρνίθων γένος.

SImilis ratio & in olfactu: quædam enim nares habent, quædam meatus ad olfaciendum: cuiuſmodi auium genus eſt.

CAESAR.

QVIN ſi contemplere, videas in auibus nares quoque dici poſſe: patulæ enim ſunt: poſteà anguſto tubo ducunt aërem ſurſum, quemadmodum & in nobis.

Γένος: ſummum ſcilicet omnium auium: veſpertilio autem etiam nares habet in muris modum.

Theodorus Aſiam ſuam hîc explicauit: & neſcio quid *diuerſorij* κακοζηλοτάτως.

CCXLVI. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ τῶν χυμῶν αἰσθητήριον τὴν γλῶτταν ἔχουσιν.

LIngua quoque ad percipiendos ſapores prædita ſunt.

CAESAR.

AVT linguam aut aliquid loco eius. Nam ne nos quidem ſola lingua vtimur ad guſtum, quin palati pars ſentit, & initia gulæ.

CCXLVII. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ τοῖς ἐνύδροις, καλουμένοις δὲ ἰχθύσι, τὸ μὲν τῶν χυμῶν αἰσθητήριον, τὴν γλῶτταν, ἔχουσι μὲν, ἔχουσι δ' ἀμυδρῶς. ὀστώδη τε γὰρ, καὶ οὐκ ἀπολελυμένην· ἀλλ' ἐνίοις τῶν ἰχθύων ὁ οὐρανός ἐστι σαρκώδης, οἷον τῶν ποταμίων ἐν τοῖς κυπρίνοις· ὥστε τοῖς μὴ σκοπουμένοις ἀκριβῶς, δοκεῖν ταύτην εἶναι γλῶτταν.

AT inter aquatilia, qui piſces appellantur ad guſtus officium linguam habent, ſed implicatam admodum, quippe oſſeam, & cohærentem. Quin nonnullis eorum palatum carnoſum eſt, cuiuſmodi cyprini inter fluuiatiles; itaque exactius inſpectantes id linguam eſſe putant.

CAESAR.

CAESAR.

PONIT linguarum differentias: attribuit linguam piſcibus: agnoſcit eam inexplicatam, ne quis negaret: determinat qui piſces ἰχθῦς: certum genus enim comprehendit diuerſum à cetis, & cartilagineis & molluſcis: priuatim texit hiſtoriam Cyprini: is eſt quem nos *carpam* vocamus: Veneri *reginam*: cuius tantopere appetunt linguam delicati. Nota tamen piſces quoſdam nullam omnino habere linguam: ſicut & nullos dentes.

Ἀμυδρῶς *obſcure, confuſe*: & poſteà ſe declarat per ὀστώδη à ſubſtantia, quoniam non videtur eſſe debere oſſea ad ſenſum accipiendum. Et dixit ἀπολελυμένη à ſitu: videtur enim debere eſſe mobilis & ſoluta. Sed cum neque loquela ipſis ſit attributa, neque mandere neceſſe habeant, icciteò fuit confuſa. Eraſmus in libro de *lingua*, negauit linguam daram piſcibus, quoniam non ſint vocales: quaſi verò aut vox à lingua, aut lingua propter vocem tantùm. Sed ille facilius potuit ſpernere quam neſciebat Philoſophiam, quàm imirari quos formidabat: ἀμυδρῶς autem Theodorus *incerta* feliciſſimo vocabulo: opponit autem Philoſophus τὸ ἀμυδρῶς τῷ φανερῶς.

Theodorus legit μὴ συνωνυμένοις non autem μὲν: quoniam palatum ſane illud ſit non lingua: ergo contradicat ſibi Philoſophus, qui linguam attribuit omnibus: is igitur linguam non habeat: quid igitur de palato? ſane confirmat dicta, eam eſſe linguam, ſed non explicatam, & palato hærentem, differentem autem ab aliis, quoniam illa ſint oſſea, hæc autem carnoſa.

CCXLVIII. ARISTOTELES.

Ὅτι δὲ αἰσθάνονται γευόμενα, φανερόν. ἴδιοις τε γὰρ πολλὰ χαίρει χυμοῖς, καὶ τὸ τῆς ἀμίας λαμβάνουσι μάλιστα δέλεαρ, καὶ τὸ πῖον τῶν ἰχθύων· ὡς χαίροντες τῇ γεύσει, καὶ ἐν τῇ ἐδωδῇ τοῖς τοιούτοις δελέασι.

Quod autem guſtando ſentiãt, patet: multi enim peculiaribus ſaporibus oblectantur. Nam & amiam præter cæteras eſcas imprimis appetunt, & piſcium adipem: propterea quod eiuſmodi eſcarum guſtu ac cibo gaudeant.

CAESAR.

CVM linguę officia ad loquendum, ad regendum cibum, & ad guſtandum (bouem etiam addo, qui etiam nares tergit, ac cætera quæ curant corpus, vt canes) neq; piſcibus quicquam horum opus ſit niſi ad guſtandum, neceſſario hæc appoſuit, vt confirmaret quæ dixit de lingua, & quæ propoſuit de ſenſibus. Itaque exemplo hiſtoriam texit: ſi, inquit, partem reſpuunt, partem appetant, obiectarum eſcarum, ergo guſtatu dignoſcunt. De amijs ſuprà ſatis diximus.

CCXLIX. ARISTOTELES.

Τῆς δὲ ἀκοῆς καὶ τῆς ὀσφρήσεως, οὐδὲν ἔχουσι φανερὸν αἰσθητήριον· ὃ γὰρ ἄν τισι δόξειε κατὰ τοὺς τόπους τῶν μυκτήρων, οὐδὲν περαίνει πρὸς τὸν ἐγκέφαλον· ἀλλὰ τὰ μὲν, τυφλά· τὰ δὲ, φέρει μέχρι τῶν βραγχίων.

Auditus autem atque odoratus nullum habẽt inſtrumentum manifeſtum. Nam vt id videri cuipiam poſſit., quod ad loca narium eſt, non ſane tranſit ad cerebrum. Sed in quibuſdam non eſt peruium, in nonnullis ad branchias fertur.

CAESAR.

SENSVS attribuit, & eorum inſtrumenta, ſed apparere negat: ac de auibus quidem nemo dubitat, nuſquam enim comparent: de naribus autem quiſnam dubitet? extant enim: ſed tollit proceſſum argumentandi. Nam ſi ad cerebrum non ducuntur, non igitur inſtrumẽtum ſunt olfactus. Tacuit probationem: ſane ſenſuum principium cerebrum eſt: diſcreuit eorum meatuum naturam in duas. Nam in quibuſdam non ſunt peruia, in quibuſdam non ad cerebrum: atque nota miram prudentiam Philoſophi, qui noluit ea foramina nares nominare.

Dixit

Dixit οὐδὲν, id eſt in nullo animali: dixit quoque τυφλὰ: nos ex Terentio, *illud angiportum non eſt peruium.* Nam cæcos calles labirynthi diceremus, id eſt incertos. Theodotus, *obſeptum & cæcum mox definit*, infelicißimis ambagibus.

CCL. ARISTOTELES.

Ὅτι δὲ καὶ ἀκούουσι καὶ ὀσφραίνονται, φανερόν. τούς τε γὰρ ψόφους φεύγοντα φαίνεται τοὺς μεγάλους, οἷον τὰς εἰρεσίας τῶν τριήρων· ὥστε λαμβάνεσθαι ῥᾳδίως ἐν ταῖς θαλάμαις. καὶ γὰρ ἂν μικρὸς ᾖ ὁ ἔξω ψόφος ὁμοίως, τοῖς ἐν τῷ ὑγρῷ τὴν ἀκοὴν ἔχουσι, χαλεπὸς καὶ μέγας καὶ βαρὺς φαίνεται πᾶσιν· ὃ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς τῶν δελφίνων θήρας· ὅταν γὰρ ἀθρόον περικυκλώσωσι τοῖς μονοξύλοις, ψοφοῦντες ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ θαλάττῃ, ἀθρόους ποιοῦσιν ἐξοκέλλειν φεύγοντας εἰς τὴν γῆν, καὶ λαμβάνουσιν ὑπὸ τοῦ ψόφου καρηβαροῦντας. καίτοι οὐδὲ οἱ δελφῖνες τῆς ἀκοῆς οὐδὲν φανερὸν ἔχουσιν αἰσθητήριον. ἔτι δὲ ἐν ταῖς θήραις τῶν ἰχθύων, ὅτι μάλιστα εὐλαβοῦνται ψόφον ποιεῖν ἢ κώπης ἢ δικτύων, οἱ περὶ τὴν θήραν ταύτην ὄντες· ἀλλ᾽ ὅταν κατανοήσωσιν ἔν τινι τόπῳ πολλοὺς ἀθρόους ὄντας, ἐκ τοσούτου τόπου τεκμαιρόμενοι καθιᾶσι τὰ δίκτυα, ὅπως μήτε κώπης, μήτε ῥύμης τῆς ἁλιάδος ἀφίκηται πρὸς τὸν τόπον ἐκεῖνον ὁ ψόφος· παραγγέλλουσί τε πᾶσι τοῖς ναύταις, ὅτι μάλιστα σιγῇ πλεῖν, μέχριπερ ἂν συγκυκλώσωνται. ἐνίοτε δ᾽, ὅταν βούλωνται συνδραμεῖν, ταὐτὸν ποιοῦσιν ὥσπερ ἐπὶ τῆς τῶν δελφίνων θήρας. ψοφοῦσι γὰρ λίθοις, ἵνα φοβηθέντες συνθέωσιν εἰς ταὐτὸ, καὶ τοῖς δικτύοις οὕτω περιβάλλονται· καὶ πρὶν μὲν συγκλεῖσαι, καθάπερ εἴρηται, κωλύουσι ψοφεῖν· ἐπὰν δὲ κυκλώσωσι, κελεύουσιν ἤδη βοᾶν καὶ ψοφεῖν· τὸν γὰρ ψόφον καὶ τὸν θόρυβον ἀκούοντες, ἐμπίπτουσι διὰ τὸν φόβον. ἔτι δ᾽, ὅταν ἴδωσιν οἱ ἁλιεῖς ἐκ πάνυ πολλοῦ νεμομένους ἀθρόους πολλούς, ἐν ταῖς γαλήναις καὶ εὐδίαις ἐπιπολάζοντας, καὶ βουληθῶσιν ἰδεῖν τὰ μεγέθη, καὶ τί τὸ γένος αὐτῶν, ἂν μὲν ἀψοφητὶ προσπλεύσωσι, λανθάνουσι, καὶ καταλαμβάνουσιν ἐπιπολάζοντας ἔτι· ἐὰν δέ τις ψοφήσας τύχῃ πρότερον, φανεροὶ φεύγοντές εἰσιν. ἔτι δ᾽ ἐν τοῖς ποταμοῖς εἰσὶν ἰχθύδια ὑπὸ ταῖς πέτραις, ἃ καλοῦσί τινες βαίτυς· καὶ ταῦτα θηρεύουσί τινες, διὰ τὸ ὑπὸ ταῖς πέτραις ὑποδεδυκέναι, κόπτοντες τὰς πέτρας λίθοις· τὰ δὲ, ἐκπίπτουσι παραφερόμενα, ὡς ἀκούοντα καὶ καρηβαροῦντα ὑπὸ τοῦ ψόφου. ὅτι μὲν οὖν ἀκούουσιν, ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶ φανερόν. εἰσὶ δέ τινες οἵ φασι καὶ μάλιστα ὀξυηκόους εἶναι τῶν ζῴων ἰχθύας· λέγειν δὲ τοῦτο τοὺς διατρίβοντας περὶ τὴν θάλατταν, διὰ τὸ ἐντυγχάνειν τούτοις πολλάκις.

Eorum igitur tum auditus, tum olfactus, manifeſta ſunt argumenta: viſi enim ſunt fugere ſtrepitus grauiores, quales ſunt triremium nauigia, adeò vt in diuerticulis ſuis facilè comprehenderentur. Nam tametſi extra aquam ſonus exiguus ſit, ſub aqua tamen qui audiunt, his difficilis, magnúſque, atque etiam grauis videtur eſſe. Id quod euenit etiam cùm delphinos venantur. Nam vbi eorum agmen lembis cinxerunt, ſtrepitu inde in mare excitato, cuncti faciunt, vt impetu capto fugiant, atque exiliant in terram. Vbi præ ſonitu caput grauati capiantur: & tamen Delphinis nullum apparet auditus inſtrumentum. Ergo in piſcatibus qui ſunt, maxime cauent, ne quid ſoni, aut remi, aut retiorum cieatur. Verùm vbi eorum greges quopiam in loco deprehendêre, capta coniectura, tacito interuallo demittunt retia: vt neque remi ſonitus, neque ſcalmo facta maris criſpatio ad eos peruenire poßit. Itaque imperant omnibus remigibus, vt quàm maximo ſilentio promoueant naues vſque dum obſeßi intelligantur. Interdum etiam cùm eos palantes volunt congregare, idem faciunt, quod, cùm delphinos venantur: obſtrepunt enim in ſaxis, vt perterrefacti vnum conueniant in locum, vt poßint retibus circumueniri. Sed antequam concluſi ſint, vt diximus, ſtrepitu abſtinent: cùm circumdedêre, tum iubẽt clamorem tollere & ſtrepere: ſonitu enim ac tumultu conſternati feruntur in retia. Sic etiam piſcatores, cum è longinquo ſpeculati obſeruârint eorum greges, tranquillo ac tepido mari ſummo fluitantes, capiúntque conſilium explorandi quàm grandes, cuiuſve generis ſint. Si ſine ſtrepitu adeunt, ibi latent illos, deprehendúntque etiamnum fluitantes. Quòd ſi quo ſonitu forte præueniantur, illi in conſpectu omnium fugiunt. Ad hæc in fluuiis piſciculi quidam ſunt, Boetos *vocãt, q ſub ſaxis degunt. Eorum igitur capturam ita inſtruunt: ſilicibus ſaxa ea percutiunt. Itaque inde excuſſi feruntur ex ſonitu quem audierint, capite grauati. Eorum igitur auditionis hæc argumenta ſunt. Quin non defuêre, qui acerrimo auditu piſces eſſe dicerent omnium animalium: idque autoribus maris accolis qui id experientia frequenti profitentur.*

CAESAR.

Hic Ariſtoteles candidiſſima oratione animos iam partium enumeratione defatigatos mulcet. Vult igitur probare, audire piſces: poſtquam probauit eis guſtum ineſſe. Et ponit argumentum à caſu, ſcilicet à remigio triremium: vbi reſpondet obiectioni. Nam

Nam remigij ſtrepitus non eſt terribilis. Dicit ipſe:minimus quiſque:vel maximus videri ſub aqua,non ponit rationem:habemus autores vrinatores:ratio autem eſt,medij craſſities:ſic etiam oculis videntur maiora quæ ſub aqua ſunt. Ponit ſecundo loco exemplum ab arte vnum, cùm cogunt enare delphinos. Ibi reſpondet obiectioni.Nam ita argumētabantur.Non audiunt piſces; nam ſi audirent,ergo haberent aures:atqui inquit, audire delphinos coguntur fateri, & tamen inquit, aures non habent manifeſtas. Tertio loco alterum ab arte, cùm cingunt retibus. Quarto loco,ab arte iterum tertium, cùm congregant palantes.Quinto loco etiam aliud exemplum ab alijs piſcibus. Sexto loco à piſciculis qui ſub ſaxis degunt. Septimo ponit opinionem etiam contrariam illis qui negârant piſces audire, adeò vt vel acerrimus eis attributus ſit, quorundam iudicio auditus.

Φαίνεται φεύγοντα,id eſt, *palam fugiunt*: χαλεπὸς φαίνεται,non eſt, ſed videtur,per δόξαν ſcilicet, quam falli diximus in iij. de *Anima*,& in *Ethicorum* libris: χαλεπὸς autem Theodorus *moleſtum*: moleſtus tamen & grauis idem eſt: mirum τῷ μικρῷ Philoſophum oppoſuiſſe tot voces,χαλεπὸν, μέγαν, βαρὺν:creſcit tamen oratio. Nam difficilia ſunt quædam, quæ non magna:vt acutiſſima vox,magna non eſt, & tamen ſcindit membranam auditus, neque ferri poteſt: iccirco cauſſam ſubdidit difficultatis,magnitudinem.Poſteà addidit modum magnitudinis ſignatiſſimo verbo in Muſica, βαρύς.

Α᾽θρόον in ſingulari,id eſt *gregem*.

Μονόξυλα *lembi: alueum* vertit Theodorus optimè, quoniam vnico ligno cauantur. Fermè enim è Populo fiunt.

Ε᾽ξοκέλλειν, *impetu exilire*:ὀκέλλειν nauium eſt cùm in alias inuehuntur ex Thucydide: *καρηβαροῦντες capite grauato*.

Ρ᾽ύμης τῆς ἀλάδος: ἀλιάδα diximus *ſcalmum* ex Cicerone:ῥύμην autem *criſpationem*. Theodorus *impetum:* malè.Nam tametſi hoc aliquando ſignificat, tamen ſenſim hîc nauigant piſcatores. Signato verbo vſus eſt Ariſtoteles, aquarum enim eſt: vt Plutarchus in Commentario de *ſeris ſuppliciis diuinitùs imminentibus*: *βουλόμενος οὖν ἀκροᾶσθαι πλείονα τῇ ῥύμῃ τῆς σελήνης εἰς τοὐναντίον ὥσπερ ἐν ταῖς δίναις ἐξεώσθη*: addidit enim ἐν ταῖς δίναις, quoniam metaphorice dixerat de luna. Eodem in ſignificato vtitur etiam in libro *de maculis in orbe lunæ*. Demoſthenes autem *contra Midiam* metaphorice τῇ ῥύμῃ τῆς ὀργῆς: curſum aquæ vocant nautæ noſtrates, nos criſpationem à ſcalmo hîc: ῥύμη πνεύματος Galenus in lib. de *inſtrumento olfactus*.

Ο᾽τι μάλιστα σιγῇ ἢ πλοῖ:non ſolum hîc ſilentium, ſed etiam leuiſsimum omnem motum ſignificat,remorum ſcilicet:extra aquam enim remos non tollunt,ſed agitatione propellunt:idque ſine ſono fit: quod mox ἀψοφητί.

Συνδραμεῖν,ſcilicet piſces ipſos.

Ψοφοῦσι λίθοις,non iactant lapides,vt Theodorus putat,ſed lapidum colliſione ſonum edunt.

Ε᾽μπίπτουσι *irrumpunt* Theodorus rectè: ſed quia ſunt animo conſternati, feruntur potius atque incidunt.

Ε᾽ὰν δὲ τις φθάσῃ τόπον &c. *priuſquam occupârint*.Theodorus rectiſsimè. Sed tamen non occupant, niſi oculis,& ſpeculatione vt Virgilius:*ante locum capias oculis*.

In Codice Theodori κότλοις,in noſtro βοίτοις legitur:craſsiſsimo capite ſunt quidam piſciculi fluuiatiles, quos *botas*, vocant Taurini. His non abſimiles in Aquitania quos *piſtrinarios*, ſuo idiomate vocant *molineros*. Hi præter caput pœnè nihil ſunt, ſed non degunt ſub ſaxis: κοτίδα autem caput Dorienſes veteres dixêre, autor Pollux: neutrum nomen adhuc apud Plinium,aut apud Ælianum inueni: neque memini apud Oppianum me legiſſe.

Παραφερόμενα,ſecundum ſaxa quæ ſubiere feruntur conſternati,non nant,ſed feruntur: duas addit cauſſas,ὡς id eſt ὅτι καὶ ἤκουον καὶ ἐν τοῖς ἀκοῆς ἐκαρηβάρησαν.

Διὰ τὸ ἐντυγχάνειν ϐιϛ πόλλοις,Theodorus *qui rem piſcatoriam percallent*: nos, *aſsiduo experimento*

Ε᾽πιπολάζοντας Theodorus *oberrantes: ludentes* potius *ſummo in mari*:itaque repetitum verbum ad literam interpretatur,*ſupernatantes*: nos *fluitantes*.

CCLI. ARISTOTELES.

Μάλιστα δ᾽ εἰσὶ τῶν ἰχθύων ὀξύκοοι, κεστρεύς, χρέμψ, λάβραξ, σάλπη, χρομίς, καὶ ὅσοι ἄλλοι τοιοῦτοι τῶν ἰχθύων· οἱ δ᾽ ἄλλοι, τούτων ἧττον. διὸ μᾶλλον πρὸς τοῖς ἐδάφεσι τῆς θαλάττης ποιοῦνται τὰς διατριβάς.

PRæter cæteros piſces acutiſsimi auditus, mugili, chrempi, lupo, ſalpæ, chromidi, & alijs huius generis: cæteris minus acutus. Itaque ad maris fundum potius degunt.

CAESAR

CAESAR.

NVNC modum ſtatuit auditus per genera, ſed falſus eſt cùm dixit καὶ ὅσοι ἄλλοι τοιοῦτοι. Nam τοιοῦτος aut refert genera, ſed quæ genera: poſſumus intelligere his ſimilia, niſi addas mugilum ſpecies & chromidis: at & generis nomine comprehenſæ ſunt: & alia exempla non tot ſpecies continent: quædam etiam nulla vt Salpa: ſi autem τοιοῦτος ſignificat affectionem audiendi, quæ hæc ſit oratio? Mugil audit acutiſſimè, etſi quod aliud genus tale eſt, id eſt, audit acutiſſime. Itaque prior ſententia minus incommoda eſt.

Ποιοῦνται τὰς διαγωγάς, *degunt* ad verbum. διάγειν: ὀξύηκοοι Theodorus *liquidius audiant*: elegantiſſimè: eius codex non habet χείμη: neque adhuc quid ſit, ſatis mihi notum eſt.

CCLII. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ὀσφρήσεως ἔχει. τῶν τε γὰρ μὴ προσφάτου δελέατος, οὐκ ἐθέλουσιν ἅπτεσθαι τῶν ἰχθύων οἱ πλεῖστοι· τοῖς δελέασί τε οὐ τοῖς αὐτοῖς ἁλίσκονται πάντες, ἀλλὰ ἰδίοις, διαγινώσκοντες τῷ ὀσφραίνεσθαι. ἔνια γὰρ δελεάζεται τοῖς δυσώδεσιν, ὥσπερ ἡ σάλπη τῇ κόπρῳ· ἔτι δὲ πολλοὶ τῶν ἰχθύων διατρίβουσιν ἐν σπηλαίοις· οὓς ἐπειδὰν βούλωνται προσκαλέσασθαι εἰς ἄγραν οἱ ἁλιεῖς, τὸ στόμα τοῦ σπηλαίου περιαλείφουσι ταριχηραῖς ὀσμαῖς· πρὸς ἃς ἐξέρχονται ταχέως· ἁλίσκεται δὲ καὶ ἡ ἔγχελυς τοῦτον τὸν τρόπον. τιθέασι γὰρ τῶν ταριχηρῶν τι κεραμίων, ἐνθέντες εἰς τὸ στόμα τοῦ κεραμίου τὸν καλούμενον ἰθμόν. καὶ ὅλως δὲ πρὸς τὰ κνισώδη πάντες φέρονται μᾶλλον. καὶ τῶν σηπιῶν δὲ τὰ σαρκία σταθεύσαντες ἕνεκα τῆς ὀσμῆς, δελεάζουσι τούτοις. προσέρχονται γὰρ μᾶλλον. τοὺς δὲ πολύποδας φασὶν ὀπτήσαντας, εἰς τοὺς κύρτους ἐντιθέναι, οὐδενὸς ἄλλου χάριν, ἢ τῆς κνίσης. ἔτι δὲ οἱ ῥυάδες ἰχθύες, ὅταν ἐκχυθῇ τὸ πλύσμα τῶν ἰχθύων, ἢ τῆς ἀντλίας ἐγχυθείσης, φεύγουσιν, ὡς ὀσφραινόμενοι τῆς ὀσμῆς αὐτῶν. καὶ τοῦ αὐτῶν δὲ αἵματος ταχὺ ὀσφραίνεσθαί φασιν αὐτούς. δῆλον δὲ ποιοῦσι, φεύγοντες καὶ ἐκτοπίζοντες μακράν, ὅταν γένηται αἷμα ἰχθύων· καὶ ὅλως μὲν ἐὰν σαπρῷ τις δελέατι δελεάσῃ εἰς τὸν κύρτον, οὐκ ἐθέλουσιν εἰσδύειν οὐδὲ πλησιάζειν· ἐὰν δὲ νεαρῷ δελέατι ᾖ κεκνισωμένῳ, εὐθὺς φερόμενοι πόρρωθεν εἰσδύουσι· μάλιστα δὲ φανερόν ἐστι περὶ τῶν εἰρημένων ἐπὶ τῶν δελφίνων. οὗτοι γὰρ τῆς ἀκοῆς αἰσθητήριον μὲν οὐδὲν ἔχουσι φανερόν· ἁλίσκονται δὲ διὰ τὸ καρηβαρεῖν ὑπὸ τοῦ ψόφου, καθάπερ εἴρηται πρότερον. οὐδὲ δὴ τῆς ὀσφρήσεως αἰσθητήριον οὐδὲν ἔχει φανερόν· ὀσφραίνεται δ' ὀξέως.

Eadem & olfactus ratio eſt: cùm enim piſcium maxima pars, nonniſi ad recentem eſcam appetunt, tum non omnes eadem eſca capiuntur: ſed ſibi quiſque quod expetat dignoſcit olfactu. Quibuſdam enim male olentes paſtus placent, vt ſalpæ ſtercus. Multi quoque piſces in ſpecubus latent. Eos captantes piſcatores vbi elicere volunt, ſpecus oras ſalſamentariys odoribus oblinunt, ad quorum odorem celeriter prodeant. Quin anguillam quoque ad hunc modum, ſalſamentariys appoſitis fictilibus, atque ipſis piſcatorio collo impoſito, venantur. Denique omnes ad nidorem potius feruntur. Itaque ſepiarum fruſtula eáque odoris comparandi gratia ambuſtulata obiyciunt: prodeunt enim libentius: ſic & polypos aſſatos in retia non ob aliam quàm nidoris cauſſam indere. Præterea piſces qui Ruades *appellantur, effuſa vel piſcium ſorde, vel ſentina, ab eius odore retro fugiunt: ſanguinem item ſuum illico ſentire dicuntur, vt quem in locum ſparſus ſit, inde procul migrent. Certe putida eſca in retia impoſita non appropinquant, nedum vt ingredi velint: contrà, recentis cibi nidore illecti, protinus etiam de longinquo feruntur atque ſubeunt. Hæc autem omnia vel in Delphinis planè videntur. Qui cùm neque auditus, neque olfactus habeant euidens inſtrumentum, & capitis tamen grauedine à ſonitu accepta laborantes capiuntur, & acute odorantur.*

CAESAR.

SVPRA de guſtu propoſuerat, ſecundo loco de auditu, nunc de olfactu, quem probat tot exemplis. Primum, non appetere eos niſi recentem eſcam: quod argumentum etiam repetit mox. Secundum, non omnes eadem eſca capi: facit demonſtrationem: igitur dignoſcunt: ergo ſentiunt: exequitur diuerſitatem odoratus in quibuſdam generibus: quoſdam triſtibus odoribus gaudere, vt ſalpæ: contrà alios fugere vt ruades: alios ſalſamentis: omnes autē ad nidorē. Ibi ponit duo exempla, ſepiæ & polypi: omnes autem effugere ſanguinis ſui odorem miro naturæ opere, quæ affinitatis induit principia: fætorem item omnes odiſſe. Claudit hiſtoriam delphinorum natura, complexus vtranque partem, de auditu & olfactu.

Nota ἔνια γὰρ, mutauit genus.

Προσκαλέσασθαι, *inuitare*, εἰς ἄγραν, Theodorus, *captum euocare: captum* ſupinum paſſiuè ad locum neſcio an Latinè dicatur: nos tranſmutauimus in participium, *captans piſcator*: ſignato etiam verbo ſatagentis pro præda.

Περιαλείφουσι, *oblinunt: ob* enim ſignificat τὸ περί. Theodorus omiſit.

Ταριχηρεῖς *cetariis*, Theodorus aſtrinxit non neceſſariò hiſtoriam ad cete; cùm alia quoque ſint genera ſalſamentorum.

Τὸν καλούμενον ἰσθμόν, *collum naſſæ*: ſic etiam ap pellatur apud Theocritum.

Σταθεύοντες verbum compoſitum & Ariſtophanis & Ariſtotelis vtrunque de ſepi[illegible] στάθη enim fuiſſe puto inſtrumentum, quam nos *craticulam* dicimus: nam & pedes habet & librat fruſta quæ aſſantur. Et εὐθυίδες ſunt crebra ligna diſpoſita tranſuerſa, quæ in ædificijs Vitruuius *tranſuerſa* vocat, in quibus tabulata conſtrata ſunt ex Polluce: εὕειν autem eſt *aſſare* etiam apud Homerum, & Athenæum in IX. & in VI. Pollux etiam ἀφεύειν.

Ῥυάδες *flutas* interpretatur Theodorus. Noſtrum *ruo* à fluminibus dictum eſt, quod etiam non neſciuit doctiſſimus omnium Poëta. Itaque non mutauimus *Ruades*.

Πήλυσμα, *loturam*, Theodorus: non ſatis eſt: ſed *fordes*: ſaltem dixiſſet *loturam fæculentam*.

Ὡς ὀσφραινόμενοι: τὸ ὡς, eſt ὅτι ταχὺ ὀσφραίνεσθαι: celeriter addidit ſentire ſanguinem propter συμπαθείας: & non ſolum habuit dicere φλύζοντες, ſed etiam ἐκτοπίζοντες: vt eſſet maius indicium abominationis. Itaque etiam addidit μακράν.

Nota locutionem ἀλλ' ἐὰν διέλθωσιν εἰς τὸν κύρτον: ſcilicet αὐτοῖς: vt dicat ad ineſcandos eos aliquid putridi in rete iniectum: auxit quoque orationem: οὐκ ἐθέλουσιν εἰσδύειν οὐδὲ πλησιάζειν: contra mox προσίασιν, *etiam de longinquo aduolant*: & εὐθύς, & εἰσδύουσι. Itaq; addidit κεκνισωμένον: nam recens eſca non olet. Oportet igitur nidore interpolare: hîc dixit σαπρὸν quod ſuprà πρόσφατον.

Prætereunda quoque non eſt Theodori interpretatio, & animaduertenda οὐκ ἐθέλουσιν εἰσδύειν καὶ πλησιάζειν *nunquam ſubire aut appropinquare patiuntur*: alibi id caſtigauimus. Nam: *Ego non patior ire Romam*, locutio barbariſſima eſt.

Idem Theodorus aduerbium *ſagaciter* τὸ ταχύ: & mox τὸ ὀξύ: quanquam de canibus dicitur, à ſatagendo: ſatagaces enim primum dicti: tamen & tranſlatitium eſt à diuinitate: & aliud eſt *ſagaciter*, & aliud *illico*: *ſagare* fuit inueſtigare, vnde *præſagæ anus* quæ præſcirent. Non damnamus tamen.

CCLIII. ARISTOTELES.

Ὅτι μὲν οὖν πάσας τὰς αἰσθήσεις ταύτας ἔχει τὰ ζῷα, φανερόν. τὰ δὲ λοιπὰ γένη τῶν ζῴων, ἐπειδὴ εἰς τέτταρα διῄρηνται γένη, ἅπερ ἔχει τὸ πλῆθος τῶν λοιπῶν ζῴων, τά τε μαλάκια, καὶ τὰ μαλακόστρακα, καὶ τὰ ὀστρακόδερμα, καὶ ἔτι τὰ ἔντομα, τούτων δὲ τὰ μὲν μαλάκια, καὶ τὰ μαλακόστρακα, καὶ τὰ ἔντομα, ἔχει πάσας τὰς αἰσθήσεις. καὶ γὰρ ὄψιν ἔχει καὶ ὄσφρησιν, καὶ γεῦσιν.

Igitur ſic patet hæc omnibus eſſe prædita ſenſibus. Quod verò attinet ad reliqua genera animalium, quorum multitudo quatuor in genera digeſta iam fuit: molluſca, teſtacea, cruſtata, inſecta. Ex his molluſca, & cruſtata, & inſecta, ſenſus habent omnes: ſiquidem vident, odorantur & guſtant.

CÆSAR.

Altera Capitis parte hac perſequitur cenſum ſenſuum in generibus ſine ſanguine degentibus: ſed locutio perplexa, aut manca eſt. Dicit enim τὰ δὲ λοιπὰ γένη τῶν ζῴων; poſteà parentheſim interponit ἐπειδὴ &c. qua abſoluta, dicit τούτων δέ: nos emolliuimus orationem quàm potuimus commodiſſimè. Theodorus quoque id perfecit elegantiſſime: cùm dixit autem omnes ſenſus, tres ſimul propoſuit: mox probat.

CCLIV. ARISTOTELES.

Τά τε γὰρ ἔντομα ὄντα πόρρω, συναισθάνεται, καὶ τὰ πτερωτὰ, καὶ ἄπτερα, οἷον αἵ τε μέλιτται

Omnia enim inſecta etiam porro ſentiunt, ſiue alata ſint, ſiue alis careant: veluti apes, & culices

καὶ οἱ κνῖπες, τῷ μέλιτος. ἐκ πολλοῦ γὰρ αἰσθάνονται, ὡς τῇ ὀσμῇ γνωρίζοντα· καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ θείου ὀσμῆς πολλὰ ἀπόλλυται. ἔτι δὲ οἱ μύρμηκες ὑπ' ὀριγάνῳ καὶ θείου περιπαττομένων λείων, ἐκλείπουσι τὰς μυρμηκίας· καὶ ἐλαφείου κέρατος θυμιωμένου, τὰ πλεῖστα φεύγει τῶν τοιούτων. μάλιστα δὲ φεύγουσι θυμιωμένου, τοῦ στύρακος. αἵ τε σηπίαι, καὶ οἱ πολύποδες, καὶ οἱ κάραβοι, τοῖς δελέασιν ἁλίσκονται· καὶ οἵ γε πολύποδες οὕτω μὲν προσέρχονται, ὥστε μὴ ἀποσπᾶσθαι, ἀλλ' ὑπομένειν ἀποτεμνόμενοι· ἐὰν δέ τις κόνυζαν προσενέγκῃ, ὡς φασιν, εὐθὺς ὀσφραινόμενοι ἀφιᾶσιν.

culices muliones mel percipiunt olfactu, ſed è longinquo: ſulphuris quoque halitu multa intereunt. Quin formicæ ſi aſpergantur origano & ſulphure, liquore aliquo ſolutis caui ſui ſedes linquunt. Iam ceruini cornus maxima fugit pars, ſed peſſime odôre ſtyracis ſuffitiones. Poſtremò cùm ſepiæ, polypique, ac locuſtæ capiantur eſcis: polypique adeò pertinaciter comprehenſam teneant, vt prius prætruncari ſeſe quam auelli patiātur: tum ſi quis pulicariam admoueat: tum eo ex odore aiunt illico eſcam amittere.

CÆSAR.

PROBAT nunc de olfactu exemplis duobus. Apum & formicarum. Tum duo exēpla ponit omnibus communia ſtyracis, & ceruini cornu. Poſtremò miram hiſtoriam polypi narrat.

Ἔνιοι δὲ ὄντα: nihil hîc ſignificat τὸ ὄντα. Nā intedū ſignificat cauſſam, cùm dicimus *μένω που ἄνθρωπος ἂν κινδυνεύειν ποτὲ ὑπὸ τῆς κακοήθους διαφθείρεσθαι.*

Πόῤῥω Græcum non mutauimus: συναισθάνεσθαι, τὸ συν neſcio an ſit neceſſarium.

Ponit alata & inalata, & ſubdit exemplum apum & formicarum: ſubiungit ταῖς μελίτταις τοὺς κνῖπας: quos, ideò quia apes impugnat & ipſis nocet culicum genus quoddam, qui muliones dicuntur: iccircò optima ductus coniectura, ſic vertit Theodorus: *muliones*. Hos tamen vno tantum die viuere ait Plinius. Nota quoque cùm de apibus loqueretur Philoſophus mutaſſe genus γνωρίζοντα. Nam πολλὰ quod ſequitur refertur ad ἔντομα.

Λείων, frequens dictio Dioſcoridi & Galeno *ſubigere aliquo liquore*: λειοῦν. *Leuigere* non eſt vetitus dicere Hermolaüs.

Ἐκλείπουσι, λείπουσι *cauernas*: τὸ ἐκ, non vacat, ſed emigrationem ſignificat. Theodorus addidit *alioq́; migrant*: ſi relinquunt ſedes, ſanè aliò migrant.

Θυμιωμένου, *facto inſenſu* Theodorus duriuſculè dixit.

Mendum erat in codice noſtro προσέρχονται, legendum eſt προσέχονται. Item aliud mendum κόρυζαν, Theodorus optimè legit κόνυζαν. Pharmacij barbare, vt omnia, *pollicariam* pro *pulicaria* vocant.

CCLV. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ γεύσεως· ἐνίοτε γὰρ τὴν τε τροφὴν ἑτέραν διώκουσι, καὶ οὐ τοῖς αὐτοῖς πάντα χαίρει χυμοῖς· οἷον ἡ μέλιττα πρὸς οὐδὲν προσίζει σαπρὸν, ἀλλὰ πρὸς γλυκέα· ὁ δὲ κώνωψ, πρὸς οὐδὲν γλυκὺ ἀλλὰ πρὸς τὰ ὀξέα.

Eodem modo ſe habent in guſtu. Interdum enim aliam eſcam perſequuntur: neque omnes ſaporibus iiſdem delectantur. Apes enim ad nihil putridi aduolant, ſed ad dulcia: culices autem nihil dulce appetunt, ſed acida.

CAESAR.

PROBAT nunc de guſtu: acredinem enim & dulcedinem ad guſtum pertinere notum eſt.

Dixit διώκουσι, vt electionem oſtenderet etiam cum animi propenſione & pertinacia.

Nota locutionem conciſam: τήν τε τροφὴν ἑτέραν: *alium eſcam quæritant.* At de nulla hîc facta mentio eſt: igitur quam, aut à qua aliam? itaque fortaſſe ἑτέρα ſignificat diuerſam. Sed idem repetit, οὐ τοῖς αὐτοῖς χυμοῖς.

Ὀξέα acida, ὄξυ *acetum.*

Theodorus addidit *geſtiunt*. Et de ſuo ita infelici ſtructura. Neque enim tranſitiuè ponitur cum quarto caſu, ſed cum infinitiuo. Nemo vnquam dixit, ego geſtio rhombum, niſi addas, edere: eſt enim geſtire animi ſenſum geſtu indicare: neque translatum à pecore, vt ait Donatus, ſed ab hiſtrionibus, quem geſtum vix in culice deprehendas.

CCLVI. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ τῇ ἁφῇ αἰσθάνεσθαι, ὅπερ καὶ πρότερον εἴρηται, πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ζώοις.

Tactus autem ſenſus, omnibus, vt ſupra dictum eſt, ineſt animalibus.

CAESAR.

QVia ſuprà dixerat omnes ſenſus ineſſe, & de quatuor adduxit exempla, de tactu nullum, reddit ad ſententiam ſuperiorem repetendam.

CCLVII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ ὀστρακόδερμα ὄσφρησιν μὲν καὶ γεῦσιν ἔχει· φανερὸν δὲ ἐκ τῶν δελεασμάτων, οἷον ἐπὶ τῆς πορφύρας. αὕτη γὰρ δελεάζεται τοῖς σαπροῖς καὶ προσέρχεται πρὸς τὸ τοιοῦτο δέλεαρ, ὡς αἴσθησιν ἔχουσα πόρρωθεν.

At teſta intecta olfactum quidem ac guſtum habent: id quod è cibis deprehenditur. Nam purpura ita putridis ineſcatur, vt etiam è longinquo ea ſentiat & appetat.

CAESAR.

NVNC alteram partem τῶν ἀναίμων exequitur: duoſque aſſignat ſenſus, quos ſimul perſequitur, quoniam non longe abſunt: & ſane guſtus ferè ſemper olfactum conſulit: itaque nares ad os omnibus ſitæ ſunt: animalia quoque pene omnia oblatam herbam aut alium cibum prius olfaciunt: præſertim ſimiæ. Aues non item: tanta enim earum voracitas, vt ore captam prægustent atque abijciant.

CCLVIII. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν χυμῶν δὲ ὅτι αἴσθησιν ἔχει, φανερὸν διὰ τῶν αὐτῶν. πρὸς ἃ γὰρ διὰ τὰς ὀσμὰς προσέρχεται κρίνοντα, τούτοις χαίρει καὶ τοῖς χυμοῖς ἕκαστα. ἔτι δὲ ὅσα ἔχει στόμα, χαίρει καὶ λυπεῖται τῇ τῶν χυμῶν ἁφῇ.

Nam quæ ex odoribus iudicant appetenda, eorum quoque ſaporibus gaudent ſingula: præterea quæ ore prædita ſunt, ſaporum tactum, vel gratum, vel ingratum habent.

CÆSAR.

DVOBVS argumentis alteram partem reliquam propoſitionis concludit: de guſtu ſcilicet: primum quia odoratus illex eſt antecurſor guſtandi. Hoc pendet ab ordine naturæ in ipſis ſenſibus. Alterum argumentum pendet à fine inſtrumentorum in animali. Nam os propter cibum datum eſt ad alendum: ergo & ſenſus diſcernimus ciborum. Neque enim omnia conferunt: finis autem omnis ad vtilitatem eſt: neque enim eſſet finis: non enim perficeret. Itaque finem non eſſe mortem, dixit rectè Ariſtoteles in primo de *Anima*.

Theodorus hîc cũcta illa addidit, *inuitata quos gratos ſenſerũt*. Et χαίρει per *voluptatem* expreſſit. at λυπεῖται per *dolorem*, peſſimè. Neque enim eſt ἀλγεινὸν πᾶν τὸ λυποῦν: imo verò nullum, ὡς λυποῦν. Non fit dolor oculis à fulmine, ſed terror: fit dolor à conſpectu lippitudinis in oculo amici. Ita in guſtu ſubamaro non fit dolor, ſed triſtitia afficitur, vt ait Lucretius. Neque dolor poteſt eſſe in guſtu quatenus guſtus eſt, neque in viſu quatenus viſus: ſed in inſtrumento quatenus

ſentit

ſentit tactu: ſolus enim dolor ad tactum pertinet. Neque ἁφὴ aut ἅψις, vt hic ponit Ariſtoteles, hîc poteſt dici *attrectatio* vt interpretatur Theodorus: attrectatio enim manuum tantum opus eſt: ſed tactus tantùm, quem poſuit hîc Ariſtoteles: vt indicaret guſtum eſſe tactus ſpeciem. Nam ſane etiam extra linguam nuda caro ſentit acida medicamenta & ſalſa. Quanquam alio modo.

CCLIX. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ ὄψεως καὶ ἀκοῆς, βέβαιον μὲν οὐδέν ἐστιν, οὐδὲ λίαν φανερόν. δοκοῦσι δὲ αἵ τε σωλῆνες, ἄν τις ψοφήσῃ, καταδύεσθαι καὶ φεύγειν κατωτέρω, ὅταν αἴσθωνται τὸ σιδήριον προσφερόμενον· ὑπερέχει γὰρ αὐτῶν μικρόν· τὸ δὲ ἄλλο, ὥσπερ ἐν θαλάμῃ ἐστίν. Καὶ αἱ κτένες, ἐάν τις προσφέρῃ τὸν δάκτυλον, χάσκουσι καὶ συμμύουσιν ὡς ὁρῶντες· καὶ τὰς νηρίτας δὲ οἱ θηρεύοντες, οὐ κατὰ πνεῦμα προσιόντες θηρεύουσιν, ὅταν θηρεύσωσιν αὐτὰς εἰς τὸ δέλεαρ· οὐδὲ φθεγγόμενοι, ἀλλὰ σιωπῶντες· ὡς ὀσφραινομένων καὶ ἀκουόντων. ἐὰν δὲ φθέγγωνται, φασὶν ὑποφεύγειν αὐτάς.

De viſu autem atque auditu nihil certi eſt. Nihil enim valde manifeſtum eſt: videntur tamen digiti marini, & ſubire, & penitus fugere vbi ſenſerint ferrum admoueri. Nanque eorum exigua pars extat: caterum corpus quaſi latibulo conditur. Tum pectines ſi digitum admoueas, hiſcunt, mox comprimunt ſe, quaſi videant. Quin neritarum captatores ſecundo flatu adeunt, cùm illiciunt eas ad eſcam: neque loquentes, ſed taciti, propterea & odorantur & audiunt. At audita voce, aiunt eas ſubterfugere.

CÆSAR.

DVos nunc ſenſus qui an ineſſent illis ambigebatur, venatur Philoſophus: viſum & auditum. Vtrunque probat in digitis. Simul docet eorum habitum ſitumque: ſimul venandi modum. Nam digiti tanquam pali ad aggeres conſtruendos in terra defixi pauxillum extant. Itaque ſonitum cùm hauriunt conduntur tuti. Ergo piſcator ferrum in furculi modum demittit in eorum thecæ aditum: illi occludere ſeſe dum volunt, ferri caput arripiunt: ita extrahuntur. Sic nos vidimus in Hiſtriæ littoribus ad Tergeſtas. Alij etiam bipalio, aut marra eximunt. Alterum exemplum à pectinibus, de viſu: Tertium à Neritis de auditu. Earum quoque olfactum obiter hîc, & extra caput, notat.

Τὸ δὲ ἄλλο, ſcilicet σῶμα: ſicut τὸ λοιπὸν ὥσπερ ἐν θαλάμῃ: θαλάμας ſuprà diximus *diuerticula* in ſcopulis: arena, digitis pro ſcopulo eſt, aut cauerna, aut caute.

Οἱ θηρεύοντες θηρεύουσιν, ὅταν θηρεύσωσιν: largiſsimi ſunt vocum interdum Attici earundem, vt ſæpe monuimus.

Οὐδὲ φθεγγόμενοι ἀλλὰ σιωπῶντες: vide περιττολογίαν ἐκ ταυτολογίας. Et addidit: ἐὰν δὲ φθέγγωνται: alius dixiſſet, σιωπῇ προσιόντας· ὡς αὐτοὺς ἀκούοντας μὴ ἐξαναστήσωσι.

Ὑποφεύγειν: ſcite. Nam & lentitudinem progreſſionis neritarum notat, & ſuſpenſionem graduum piſcatorum, ne illos terreat inſectando, ſed recepto animo ſecuriores fiant.

Dixit εἰς τὸ δέλεαρ. Nam cùm curſu poſſunt eos comprehendere, nihil obſeruant. Dixit quoque ὑποδύεσθαι ad ſtrepitum vngees: & κατωτέρω φεύγειν, à ferro ſcilicet: auxit orationem, cum motu illorũ, & cum cauſſa motus: præſentior enim motus à ferro quam à ſtrepitu. Itaq; *ſubtrahere* Theodorus ὑποδύεσθαι, non malè, ſed minus plane. Nam etiam paſſerem cum preſſiſſemus in vado poſt natatum, ſubtraxit ſe, ſed non ὑπέδυ. Et κατωτέρω φεύγειν, *inferius ſubſidere*, malè: de arenæ cumulo, aut alia re, motu animali carente, dicemus nos, *penitus fugere*.

Χάσκουσι, *dehiſcunt*: Theodorus, minus tuto. Neque enim pectines ita iacent, vt cùm aperiuntur, dehiſcant. Dehiſcit terra, quæ ad perpendiculum pateſcit, vt hiatus deorſum ferat: hiſcunt autem pectines, ſicut & alueolus luſorius duplex.

Κατὰ πνεῦμα: non eſt negligenda locutio: nam κατὰ πνεῦμα videtur ſecundo flatu dici debere: κατὰ πνεύματος aduerſo: οὐ κατὰ πνεῦμα non aduerſo flatu: ſubeſt ratio: voluit ſcilicet eſcæ odorẽ perferri. Nautę quoq; hodie dicunt ſe nauigare per fauoniũ, cùm in fauoniũ feruntur. Itaq; τὸ κατὰ nõ erit vſitato modo dictũ: nã κατὰ ποταμὸν ſecundo fluuio dicitur: & κατὰ Πλάτωνα, ſecundũ Platonem.

Συμμύουσι *comprimunt ſe*, Theodorus diuinitus: cernunt igitur. Nam hiſcunt primo, dum putant eſcam. Mox comprimunt dum intelligunt nihil ad ſe pertinere.

Theodorus addidit nimis licenter. *Nec fieri poſſe aiunt*, quin fortaſſe poteſt. Nam quid illi ſciunt quid fieri poſſit?

CCLX. ARISTOTELES.

Ἥκιστα δὲ τὴν ὄσφρησιν τῶν ὀστρακοδέρμων φαίνεται ἔχειν, τῶν μὲν πορευτικῶν, ἐχῖνος· τῶν ἀκινήτων, οἷον τὰ τήθυα, καὶ οἱ βάλανοι.

In genere teſtaceorum quæ mobilia ſunt, Echinus: ex iis quæ non mutant locum, Tethya, & Glandes, olfactum minime habere videntur.

CAESAR.

EXCLVDIT ab olfactu duo genera: in iis quæ mouentur, echini: in immotis duas ſpecies, tethya & glandes, quas obiter hîc enumerat, cùm ſupra omiſit: * * *. *nonnulla deſunt quæ enumeraturus erat olfactu carentia.*

Τῶν πορευτικῶν per *ingreſſum* declarauit Theodorus ſecutus metaphoram Lucretij: qui etiam vocem *gradientur*, dixit: *nonnulla etiam deſunt hic.* * *

CAPVT NONVM.

DE VOCE.

CCLXI. ARISTOTELES.

Περὶ μὲν οὖν τῶν αἰσθητηρίων τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον τοῖς ζώοις πᾶσι. περὶ δὲ φωνῆς τῶν ζώων ὧδ' ἔχει.

De ſenſibus animalium ſic ſtatuendum eſt: deinceps autem de voce videamus.

CAESAR.

PROPTEREA quod vox data eſt ad ſenſum exprimendum. Neque enim percipio quid ſentias, niſi explices voce. Eſt enim imago ſenſionis: Iccircò poſt ſenſus, ſtatim de voce prudentiſſime ſcribit.

CCLXII. ARISTOTELES.

Φωνὴ δὲ, καὶ ψόφος, ἕτερόν ἐστι· καὶ τρίτον τούτων, διάλεκτος.

Differt à ſono vox, & ab his ſermo.

CAESAR.

DE voce tractaturus facit diuiſionem, non tanquam nomine æquiuoce: ſed tanquam ſpecie à genere. Itaque proponit hoc: vocem à ſono differre: poſteà addidit: & ſermonem ab vtroque, non malè, neque temere. Dixit καὶ τρίτον: propterea quod vox & ſonus propiores ſunt: vtrumque enim eſt qualitas aëris eliſi: neque differunt, niſi inſtrumentis: quoniam ore tantùm fit vox. At ſermo ab vtroque differt: à ſono, quia ore fit: à voce, non quia ore, hoc enim cum illa commune habet, ſed articulatione. Itaque vt ſonus, eſt qualitas aëris eliſi, ita vox ſonus eſt ab ore animalis: ſermo autem vox eſt articulata.

Græcum factitium eſt ψόφος. Habet mutam & ſibilum: vtrinque ſonus elicitur: ſic noſter *ſonus*. Eadem ratio φωνὴ: prima litera enim ſpiritum & flatum ex ore repræſentat: nam eſt φάνω.

Noſtrum

Noſtrum *vox*, eſt à verbo φωνὴ. διάλεκτος, autem à *diligendo*: vt Plautus, *diligere*, dixit ſignatiſſimè, *diuidere*: verba enim ſunt quæ diuidunt vocem in homine loquente, quæ in gemitu, aut mugitu continuata eſſet. Itaque τὸ ἴπτω, & ἴαπτω Homericum, & noſtrum, *ſecare*, & *ſectas* notauit Gellius. Ita noſter *ſermo*: ſeruntur enim verba. Theodorus maluit, *locutionem*. Sed Varro locutionem cenſuit eſſe diſpoſitionem ſermonis: quoniam certis locis, verba certa conſtituerentur: à *collocando* ſcilicet. Nos tamen in *Originibus* declarauimus *locum* noſtrum παρὰ τοὺς λόγους, *locutionem*, verò παρὰ τὸν λόγον.

Theodorus addidit, *proculdubio*: imò dubitatur. Nam φωνὴ ἀφίησι, de occaſione dixit Demoſthenes. Et φωνὴν τὴν ἠχώ, in ſecundo de *Anima*, quæ à ſaxo reuertitur. Neque rectè idem, *& tertia his annumeranda eſt locutio*. Imò ab his ſeorſum numeranda: vt diuerſa adnumerat paſtor ſuis: dinumerat aliena ab ſuis, cùm ſegregat veſperè greges.

CCLXIII. ARISTOTELES.

Φωνεῖ μὲν οὖν οὐδενὶ τῶν ἄλλων μορίων οὐδέν, πλὴν τῷ φάρυγγι. διὸ ὅσα μὴ ἔχει πνεύμονα, οὐδὲ φθέγγεται.

NVllum ergo animal alia parte quàm gutture vocem edit. Quamobrem quæ pulmone carent, carent eadem voce quoque.

CAESAR.

PONIT rationem differentiæ. Nam vox ſola à pulmone proficiſcitur. Diſtinxit autem per guttur. Quoniam quæ guttur habent, eadem etiam pulmonem: quod hoc ſyllogiſmo comprehendemus.

Nullum carens gutture habet vocem,

Omne carens pulmone, caret gutture:

Nullum carens pulmone habet vocem: idcircò dixit διὸ.

Theodorus obſcuriſſimè, *gutture parte vna vox agitur*: ſaltem dixiſſet: *ſolo gutture*.

CCLXIV. ARISTOTELES.

Διάλεκτος δ', ἡ τῆς φωνῆς ἐστὶ τῇ γλώττῃ διάρθρωσις.

SErmo autem eſt vocis dearticulatio per linguam.

CAESAR.

NVNC apponit differentiam generi. Dixit τῇ γλώττῃ ὀργανικῶς. Nos per *linguam*: non autem à lingua tanquam à primo efficiente, ſed à ſecundo. Inſtrumentum enim refertur ad cauſſam efficientem. Theodorus, *non niſi per linguam explanatio*. At Philoſophus per modum definitionis loquitur: caſtè & ſobriè: iſte autem, *nonniſi*: peſſimè verò illud, cùm dixit διάρθρωσις, *explanatio*. Neque enim complanat ſermonem lingua: imò ſonum qui eſſet vno tenore planus & productus, fruſtullatim conſerit: vnde etiam συλλαβαὶ dictæ: eas quaſi articulos appellauit Ariſtoteles.

Vt hic non definiuit ſonum Philoſophus, ita non erat locus, ſed in *Meteoris*, aut in lib. de *Cælo*: ad aëris enim affectiones pertinet. Prudentiùs igitur fecit quàm noſtri Grammatici, qui vocis definitionem in ſuis libris tranſtulêre, vt viderentur hoc quoque neſcire, potiùs quàm ſcire: ſed de his in libris de *Cauſsis linguæ Latinæ* dictum eſt.

CCLXV. ARISTOTELES.

ΤΑ' μὲν οὖν φωνήεντα, ἡ φωνὴ καὶ ὁ λάρυγξ ἀφίησιν· ὅσα δὲ ἄφωνα, ἡ γλῶττα καὶ χείλη. ἐξ ὧν ἡ διάλεκτός ἐστι.

VOcales igitur à voce & gutture emittuntur. Muta autem à lingua & labiis, ex quibus ſermo eſt conſtitutus.

C Æ S A R.

Vlt probare definitionem à partibus. Sermo, inquit, conſtas ex vocalibus & mutis: ſed vocales à voce fiunt, vox à gutture: mutæ autem à lingua & labiis: igitur ſermo à voce, & lingua: addidit etiam hîc labia ad ſuperiorem definitionem.

Nota locutionem: vox, inquit, emittit vocales. Non eſt verum: eſſet enim efficiens cauſſa vocalium, ſed eſt materia: guttur autem ſecundum efficiens: pulmo primum. Primùm nota hoc eſſe etiam mutis commune, ſcilicet vocem. Neque enim ſine voce ederentur: ſic & labia eſſe effectricia vocalium, eiſque dare formam, ſcilicet hunc, vel hunc ſonum. Quoniam diductis, aut reductis, aut compreſſis, variant vocem in vocalibus. At lingua peculiaris mutarum eſt, non autem vocalium. Definitio igitur eſt concluſio demonſtrationis: τὰ μὲν οὖν φωνήεντα, maior propoſitio: ἐξ ὧν ἡ διάλεκτος, minor. Nota ἄφωνα dixit, non σύμφωνα, falsò: neque enim ἄφωνα poſſent eſſe quæ ſunt in definitione διαλέκτου, in cuius definitione eſt φωνή: notabis quoque ſupra dixiſſe, φάρυγξ, nunc λάρυγξ.

Theodorus addidit, *proferuntur*. Nam ſic appellant λόγον προφορικὸν, vt ait Galenus in *protreptico*: addidit etiam *omnem*, falsò: ſunt enim voces quæ conſonantem nullam habent, vt ὠὰ, ἆα, ἰώ, & alia multa: ſed διάλεκτον dixit Ariſtoteles, id eſt ſermonem, hoc eſt, totum tractum loquendi quo vtimur. Nam ſermo perfectus eſt ille, ἰοῦ, ἰοῦ, & querela Captiuorum Plautinorum, & Philoctetæ.

CCLXVI. A R I S T O T E L E S.

Διὸ ὅσα γλῶτταν μὴ ἔχει, ἢ μὴ ἀπολελυμένην, οὔτε φωνεῖ, οὔτε διαλέγεται· ψοφεῖν δ' ἔστι καὶ ἄλλοις μορίοις.

Idcirco quæ linguam non habent, aut non habent ſolutam, neque vocem edunt, neque ſermonem ferunt: ſed ſi quem ſonum edunt, hoc aliis partibus effici poteſt.

C AE S A R.

Corollarivm, quod appellant, apponit: vt diſtinguat à conſequenti. Nam cùm declarauit quæ animalia haberent linguam, & quæ careant ea, concludit attributionem, aut ablationem ſermonis: diuisitque in ea quæ nullam, & in ea quæ vinctam & hærentem haberent linguam: poſteà ſuſtulit pertinaciam profitentium cicadas vocem edere, cùm dicit, ſonum eſſe non vocem eum, qui aliunde quàm à gutture proficiſceretur. Nota tamen non conuerti: *loquitur, ergo linguam habet*: vt dicas etiam ſic: *linguam ſolutam habet: ergo loquitur*: non enim aſinus: ſed nemo tueri poſſit Philoſophum, qui etiam vocem ſuſtulit ab his quæ lingua carerent, propter hoc. Nam fateor carere ea voce: ſed quia carent pulmone, non quia lingua. Quem errorem Eraſmus, vir alioqui magnus, ſecutus & profeſſus eſt, in commentario ſuo de *lingua*.

Ψοφεῖν δ' ἔστι καὶ ἄλλοις μορίοις: nihil refert ſi referas ad ea animalia quæ hîc dicit carere lingua, vt branchiis ſonitum edunt quidam piſciculi in Taurinis cùm capiuntur, vt nos audiuimus: aut ad omne animal quòd ſatius eſt: ſonitum enim, & ſtrepitum, & crepitum edimus: frendimus autem dentibus tantùm, etiam ſecluſa voce: fremimus autem, & muſſamus ore, incerta voce, & murmure.

CCLXVII. A R I S T O T E L E S.

Τὰ μὲν οὖν ἔντομα, οὔτε φωνεῖ, οὔτε διαλέγεται· ψοφεῖ δὲ τῷ ἔσω πνεύματι, οὐ τῷ θύραζε· οὐδὲν γὰρ ἀναπνεῖ αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν, βομβεῖ, οἷον μέλιττα, καὶ τὰ πτηνὰ αὐτῶν· τὰ δὲ, ᾄδειν λέγεται, οἷον οἱ τέττιγες. πάντα δὲ ταῦτα ψοφεῖ τῷ ὑμένι τῷ ὑπὸ τὸ ζῶμα, ὅσων διῄρηται, οἷον τὸ τῶν τεττίγων γένος

Igitur inſecta, neque vocem, neque ſermonem edunt: ſed admiſſo ſpiritu ſonant, non emiſſo: ſiquidem eorum nullum ſpirat: ſed partim murmurare dicuntur, vt apes, & alia alata, partim canere vt cicadæ: quæ omnia ſonum cient membrana, quæ obtenta eſt ad præcinctura inciſuram, quemadmo-

τῷ

τῇ τρίψει τοῦ πνεύματος. καὶ αἱ μυῖαι δὲ καὶ μέλιτται, καὶ τἄλλα πάντα, τῇ πτήσει αἴρονται καὶ συστέλλονται. ὁ γὰρ ψόφος, τρίψις τοῦ ἔσω πνεύματός ἐστιν. αἱ δ' ἀκρίδες, τοῖς πηδαλίοις τρίβουσαι, [ποιοῦσι] τὸν ψόφον.

dum cicada attritu ſpiritus. Muſca quoque & apes, atque alia omnia alis attollunt ſe, ac mox contrahunt, unde comprehenſi aëris attritu ſonus fit. Locuſta autem ſaltatoriis cruribus affricatis, ſonum faciunt.

C AE S A R.

Prımvm tenet inſtitutum vt remoto errore, poſtquam oſtendit quid non ſit, oſtendat quid ſit. Diſtinguit ſonum inſectorum in duo genera, à membrana incluſo ſpiritu, & exteriorum motu membrorum: is quoque duplex, aut ab ala, aut à cruribus: omnem tamen ab attritu.

Nota dixit, λέγεται, ex vſu, non ex re: nam eorum cantus & Poëtarum æquiuocus eſt.

Dixit τῷ ἔσω πνεύματι οὐ τῷ θύραζε. Theodorus nimis leuiter: *interiore, non exteriore.* Neque enim ſatis eſt: ſed recepto, non emiſſo: admittunt enim aërem extrinſecus aduenientem. Nos autem loquimur expellendo aërem: idcircò dixit, *non enim ſpirant.*

Βομβεῖν, diximus *murmurare* ex Virgilio: ſed nota ſuperfluum ſermonem. Nam cùm negauit φωνεῖν, quare ſuperaddidit διαλέγεται. Theodorus autem omiſit καὶ τὰ τοιαῦτα: malè: nam etiam veſpæ βομβοῦσι.

Nota ζῶμα, quod alibi διάζωμα & περίζωμα etiam ζωστῆρα: malè Theodorus, *ſepto tranſuerſo*, hîc: nullum enim hæc habent: neque enim ſpirant: hoc autem eſt inſtrumentum motus ad ſpirandum. Αἴρονται καὶ συστέλλονται: *attollunt ſe, & contrahunt*: cùm attollunt dilatant alas, mox contrahunt. Itaque ſpiritus, id eſt aër interceptus eliditur. Theodorus non intellexit hîc τὸ ἔσω. Neque enim voluit dicere Ariſtoteles in eorũ corporibus ſpiritum includi, ſed inter alas interelidi. Itaque τῇ πτήσει, id eſt ταῖς πτέρυξιν αἴρονται, tolluntur ipſæ alis, καὶ συστέλλονται, non ipſæ ſolæ, ſed ipſæ cum alis. Quanquam facilè eſt intelligere vnde ſit ſonus. Pueri cùm eſſemus regulam lineam ſurreptam à præceptoribus noſtris, aut coëmptam, appenſam funiculo circumagebamus loco tubæ in belli ſimulacris quæ ciebamus: inde ſonitus edebatur mirus: ſic membranam ſi ventiles, ſonum edes: ſic aër ſectus à membranaceis muſcarum alis ſonat: à papilionum autem alis, non item: molliſſimæ enim ſunt: à crabronum alis grandior: duriores enim ſunt: à ſcarabeorum, vaſtus, cruſtaceæ enim ſunt: à culicibus tenuis, acutus: anguſtæ enim ſunt.

Theodorus vt ſuprà πηδαλίοις, *gubernaculis*, vertit malè.

CCLXVIII. ARISTOTELES.

Οὔτε δὲ τῶν μαλακίων οὐδὲν οὔτε φθέγγεται, οὔτε ψοφεῖ οὐδένα φυσικὸν ψόφον· οὐδὲ τῶν μαλακοστράκων.

Neque molluſcorum quippiam neque cruſtaceorum, aut vocem vllam, aut ſonum naturalem emittit.

C AE S A R.

Alıa duo genera excludit: dixit φυσικὸν, cùm tamen debuit dicere animalem. Sed intellige naturam eſſe principium motus & quietis: ſonus à motu fit. Itaque non edunt ſonum qui habeat principia motus in ipſis. Nam alioqui omnis ſonus, phyſicus eſt: omne enim corpus, phyſicum: omnis motus, corporis. Rectè autem hîc præpoſuit vocem ſono: aſtrictior enim fit oratio.

CCLXIX. ARISTOTELES.

Οἱ δ' ἰχθύες, ἄφωνοι μέν εἰσιν· οὔτε γὰρ πνεύμονα, οὔτε ἀρτηρίαν καὶ φάρυγγα ἔχουσι· ψόφους δέ τινας ἀφιᾶσι καὶ τριγμούς, οὓς λέγουσι φωνεῖν, οἷον λύρα καὶ χρομίς. οὗτοι γὰρ ἀφιᾶσιν ὥσπερ γρυλλισμόν· καὶ ὁ κάπρος ὁ ἐν τῷ Ἀχελώῳ· ἔτι δὲ χαλκίς. καὶ ὁ κόκκυξ. ὁ μὲν γὰρ, ψόφον οἷον τριγμὸν ἀφίησι· ὁ δὲ, παραπλήσιον τῷ κόκκυγι ψόφον, ὅθεν καὶ τοὔνομα ἔχει. πάντα

Piſces quoque muti ſunt: neque enim aut pulmonem, aut arteriam, aut guttur habent: ſonos tamen edunt quoſdam & ſtrepitus ij, quos aiunt vocales eſſe: vt lyra & chromis: hi nanque veluti grunnitum edunt. Sic & Aper Acheloi fluuij incola: prætereà chalcis, & cuculus: nam illa ſonum edit ſimilem ſtridori, hic autem ſimilem cuculo, vnde &

δὲ

δὲ ταῦτα τὴν δοκοῦσαν φωνὴν ἀφιᾶσι, τὰ μὲν, τῇ τρίψει τῶν βραγχίων (ἀκανθώδεις γὰρ οἱ τόποι) τὰ δὲ, τοῖς ἐντὸς τοῖς περὶ τὴν κοιλίαν. πνεῦμα γὰρ ἔχει τούτων ἕκαστον ὃ προστρίβοντα καὶ κινοῦντα, ποιεῖ τοὺς ψόφους.

nomen obtinet. *Quæ tamen omnia, hoc,quod videtur vox, emittunt, partim attritu branchiarum; ea quippe loca ſpinea ſunt; partim è cauo ventris. In quorum quolibet ſpiritus continetur: quo attrito atque commoto ſonus cietur.*

C Æ S A R.

AD aliud genus: à cuius ſpeciebus plurimis ſonum amouet: in nonnullis agnoſcit: declarat ſonorum differentias: γρυλλισμὸν, σιγμὸν, τριγμὸν, κοκκυσμόν. Item cauſſas duas, attritum & cauum à membrana.

Τριγμὸν, quaſi genus poſuit. Iraque nos quoque *ſtrepitum*: hoc enim eſt τρίζειν: hoc modo cicada aſtrepit: τριγμὸς, autem *ſtridor* eſt pari origine, factitia vox: tranſlato enim ſibilo, ex vna voce duæ ſunt factæ, τριγμὸς τριγμός. γρυλλισμὸς, autem eſt grunnitus, quaſi porcorum apud Ariſtophanem. Plinius quoque ſic interpretatus eſt. γρύλλος etiam apud Plutarchum diſſerens cum Vlyſſe videtur porci perſonam agere.

Operæ precium eſt ſcrutari, quemadmodum tot inculcauit Philoſophus: pulmonem, arteriam, guttur. Nam horum vnum cui deeſt, omnia deſunt: potiùs igitur poſuit propter connexionem, tanquam cauſſas ſe conſequentes, quàm propter differentias.

Nota & id ὃ προστρίβοντα. *Spiritum*, inquit, *atterunt*: ſanè, corpus enim eſt: addit, *commouent*: non per ſe commouent ſpiritum, ſed mota membrana.

CCLXX. ARISTOTELES.

ΚΑὶ τῶν σελαχῶν δ' ἔνια τρίζειν δοκεῖ. ἀλλὰ ταῦτα φωνεῖν μὲν οὐκ ὀρθῶς ἔχει φάναι, ψοφεῖν δέ. καὶ γὰρ αἱ κτένες, ὅταν φαίνωνται ἀπερειδόμεναι τῷ ὑγρῷ, ὃ καλοῦσι πέτεσθαι, ῥοιζοῦσι· καὶ αἱ χελιδόνες αἱ θαλάττιαι. καὶ γὰρ αὗται πέτονται μετέωροι, οὐχ ἁπτόμεναι τῆς θαλάττης. τὰ γὰρ πτερύγια ἔχουσι πλατέα καὶ μακρά. ὥσπερ οὖν τῶν ὀρνίθων πετομένων ὁ γινόμενος ταῖς πτέρυξι ψόφος, οὐ φωνή ἐστιν, οὕτως οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδέν.

ETiam quædam è cartilagineis ſtrepere videntur: verùm horum ſonus potius quàm vox debet dici: pectines enim cùm ſummam radunt aquam, quò dicuntur volare, ſtrident, ſicut & marina hirundines: ſuprà mare enim ita volant, vt æquor non attingant: pinnas enim latas ac longas habent. Sonus igitur quaſi volantium auium non vox eſt: ſic ne aliorum quidem.

C Æ S A R.

AD aliud genus cùm tranſit cartilagineorum, exemplum tamen ponit de oſtraceis, deinde alrerum de hirundine: vtriuſque volatum narrat, ſed differentiam apponit. Nanque hirundines verè volant, pectines non verè: ieeireo pectines ἀπερειδομένας, hirundines μετεώρους: in vtroque tamen ſtrepitum, vt in volatu auium,

Ῥοιζοῦσι, ῥοιζμὸς, eſt ſonus carinæ & proræ ſecantis aquam: ſicut φλοῖσβος æſtus efferueſcentia, qualem ſonum edunt capita viridium lignorum cùm cremantur.

Dixit ἀπερειδόμεναι, non ſimpliciter ἐρειδόμεναι, vt morum notaret. Theodorus malè, *nitibundi*: imò leuiſſimè adnitentes, & vix attingentes.

Theodorus πτερύγια, *pennas* hic: ſed *pinnas* potiùs. Sed mendum librarij putandum: vbi de pinnis agit Ariſtoteles commodiùs pinnarum hirundinis marinæ modum declaráſſet quàm hic.

CCLXXI. ARISTOTELES.

Ἀφίησι δὲ καὶ ὁ δελφὶς τριγμὸν, καὶ μύζει, ὅταν ἐξέλθῃ ἐν τῷ ἀέρι· οὐχ ὁμοίως δὲ τοῖς εἰρημένοις. ἔστι γὰρ τούτῳ φωνὴν ἔχει, καὶ πνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν· ἀλλὰ τὴν γλῶτταν οὐκ ἀπολελυμένην, οὐδὲ χεῖλη, ὥστε ἄρθρον τι τῆς φωνῆς ποιεῖν.

DElphin quoque ſtridet, ac gemit, cùm in aërem exit, ſed alia quàm illi ratione. Quippe & vocem & pulmonem, & arteriam habet: ſed cùm lingua ei ſoluta non ſit, & labiis careat, inarticulatam vocem edit.

C Æ S A R.

Digitized by Google

CAESAR.

TRANSIT ad cete. Delphinum ſtridere dicit: ſed quia aliam rationem aſcribit: icircò addidit μύζει: quoniam pulmonem habet: & appellat, vocem: verùm tollit ab ea voce τὰ ἄρθρα. Dicit cauſſam. Nam, inquit, labia nulla habet: & linguam quoque habet, tamen ſoluta non eſt. Ergo τὸ μύζειν, quod interpretatur Theodorus, *acute mutire*, non conuenit. Nam mutire eſt infantium, & incipientium loqui, & murmurantium, & obloquentium inter labia: vnde etiam *murmur*: factitia vtraque vox ab effectu labiorum: vt in Amphitruone Soſia, & Latinus Virgilianus. Ergo cùm labiis careat, non poteſt ea vox accommodari. Nos quoque gementes audiuimus Delphinos, non autem muſſantes: neque enim niſi labiis quis muſſare, aut mugire poteſt.

CCLXXII. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἐχόντων γλῶτταν, καὶ πνεύμονα, ὅσα μὲν ὠοτόκα ἐστὶ καὶ τετράποδα, ἀφίησι φωνὴν, ἀσθενῆ μέντοι. καὶ τὰ μὲν, συριγμὸν, ὥσπερ οἱ ὄφεις· τὰ δὲ, λεπτὴν καὶ ἀσθενῆ φωνήν· τὰ δὲ, σιγμὸν μικρὸν, ὥσπερ αἱ χελῶναι.

AT quæ oua pariunt, ſiue ſint quadrupedes, ſiue humi ſolùm per ſuperficiem mobilia ſint, vocem quidem emittunt, ſed imbecillem tamen. Quorum alia ſibilum emittunt, vt ſerpentes: alia autem exilem vocem & infirmam: alia autem ſibilum breuem, vt teſtudines.

CAESAR.

NVNC cribrat genera. Quoniam hæc affectio vocis varia eſt, neque ſequitur præſcriptiones generum. Duas ponit differentias, vocem, & ſibilum: prioris non ponit exemplum: neque nunc mihi non ſuccurrit: paucæ enim ſunt ſpecies. Crocodili, lacerti, ranæ, rubetæ, teſtudinis, ſcinci, ſtellionis, chamæleontis, ſalamandræ, & ſi quæ alia pauca. Sibilum in duo diuidit in συριγμὸν, qui ſit ſibilus productior, vt in fiſtula, & σιγμὸν, qui ſit breuis. Addidit μικρὸν, ad interpretationem. Dixit *tenuem*, & addidit, *imbecillum*: non multæ ſunt tenues, eædem vehementes. Imò maxima eorum pars, vt tinnulæ in fœminis & pueris, & tibiis anguſtioribus.

Non poſuit exemplum, vt dixi, de voce tenui. Neſcio an Crocodilus vocalis ſit: ſed rubeta maximam etiam edit vocem.

Cùm ponit exemplum de ſerpentibus, neceſſariò ſuſpicamur deeſſe, καὶ πεζὰ, quod etiam Theodorus ante nos animaduertit. Alio quoque ordine ſitæ ſunt partes diuiſionis in noſtro codice, & Theodori.

CCLXXIII. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ βάτραχος, ἰδίαν ἔχει τὴν γλῶτταν. τὸ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν, προσπέφυκεν ἰχθυωδῶς, ὃ τοῖς ἄλλοις ἀπολέλυται· τὰ δὲ πρὸς τὸν φάρυγγα, ἀπολέλυται, καὶ ἐπέπτυκται, ᾧ τὴν ἰδίαν ἀφίησι φωνὴν ἀεί.

DIuerſam ab aliis habent ranæ linguam: mucro nanque qui in cæteris abſolutus eſt, ipſis cohæret piſcium more: quod autem gutturi affine eſt, & ſolutum, & ſuperexplicatum, qua ſuam vocem ſemper ſolent emittere.

CÆSAR.

MIRAM linguæ naturam ab aliis ſeparatam ranæ narrat. Nam neque vt piſces totam habet cohærentem, neque vt ſerpentes totam ſolutam: neque vt nos ab intimo hærentem à mucrone ſolutam. Non eſt idem ſi dicas, *quæ pars eſt abſoluta, gutturi applicatur*, &, *quæ pars gutturi applicatur eſt ſoluta.* Nam quanquam idem videtur eſſe, non tamen idem ordo docendi. Nam docet quæ pars ſit quæ gutturi applicatur, ſed ſumit pro comperto. Itaque addidit articulum τὰ: & per eam docet quod neſcimus, *ſolutam*: ſed Theodorus modo diſponat auribus nihil penſi habet. Idem malè omiſit, ἀεί: at verò eſt neceſſariũ, vt excludat alias partes quas in piſcibus agnoſcebat.

CCLXXIV.

Digitized by Google

CCLXXIV. ARISTOTELES.

Καὶ τὴν ὀλολυγόνα δὲ, τὴν γινομένην ἐν τῷ ὕδατι, οἱ βάτραχοι οἱ ἄῤῥενες ποιοῦσιν, ὅταν ἀνακαλῶνται τὰς θηλείας πρὸς τὴν ὀχείαν.

Vlulatum autem quem in aqua ciẽt maſculi ranarum efficiunt, cùm ad venerem fæmellas inuitant.

CAESAR.

SVM de voce, atque de inſtrumentis, præterea de generibus animalium, in quibus ea ſunt dicat, tum eius cauſſa indita vox ſit, debuit dicere: ſed hoc in libro de *reſpiratione*, & de voce poſitum eſt. Nam in libro de *generatione* per modum affectionis tractata eſt, quia etiam ad politicos libros pertinet. Nunc autem mediam texit hiſtoriam, & maioris partis animalium vocis finem quendam ad coitum dirigit.

Ὀλολυγόνα, *vlulatus*, cùm plano gutture hydraulicam videntur exercere.

CCLXXV. ARISTOTELES.

Εἰσὶ γὰρ ἑκάστοις τῶν ζώων ἴδιαι φωναὶ πρὸς τὴν ὁμιλίαν καὶ τὸν πλησιασμὸν, οἷον καὶ ὑσὶ, καὶ τράγοις, καὶ προβάτοις.

Vnt enim vnicuique generi animantium certa voces attributa ad conſuetudinem & congreſſum, vt ſuibus, hircis, ouibus.

CAESAR.

PONIT maiorem propoſitionem demonſtrationis ſub qua ſuperior continetur. Quo etiam ololygonis nomen declarat. Quoniam ſubatio in ſuibus dicitur, hirquitallire in hircis, in ouibus balatio.

Ἴδιαι, *certa*: certum enim τὸ κεκριμένον, à cernendo.

Ὁμιλία *initus*, πλησιασμὸς, *coitus* à Theodoro: at ὁμιλία eſt conſuetudo: ſignata vox, cùm iam rem agunt: πλησιασμὸς autem eſt congreſſus, antequam ineant: *appropinquatio*: vtrunque poſuit Philoſophus non temerè: & præpoſuit conſuetudinem, quoniam lenius eſt commoueri: poſteà addidit πλησιασμὸν, vt declararet, τὸ ἀπαγγέλλειν etiam è longinquo.

Τράγον, *Capram* poſuit Theodorus malè: nam mas ſemper præſtò eſt.

CCLXXVI. ARISTOTELES.

Ποιεῖ δὲ τὴν ὀλολυγόνα, ὅταν ἰσοχειλῆ τὴν κάτω σιαγόνα ποιήσας ἐπὶ τῷ ὕδατι, περιτείνῃ τὴν ἄνω. δοκεῖ δὲ διαλαμπούσης τῆς σιαγόνος ἐκ τῆς ἐπιτάσεως, ὥσπερ οἱ λύχνοι φαίνεσθαι οἱ ὀφθαλμοί. ἡ γὰρ ὀχεία τὰ πολλὰ φαίνεται νύκτωρ οὖσα.

EDit autem vlulatum, cùm inferioris mandibulæ labia ad ſummam aquam coæquata obducit ſuperiorem. Intentis igitur maxillis, atque iccircò prælucentibus lucernarum ſpeciem præbent oculi: frequens enim noctu coitus fieri ſolet.

CAESAR.

NVNC redit ad vlulatum, euius modum declarat: finem dixit, nunc efficiens, & formam, & materiæ partem, quippe aquam aëri miſtam, & tempus: pellucere pelles maxillarum dicit propter intenſionem: rareſiunt enim: lucere oculos in tenebris ſuo loco dictum eſt, & addita cauſſa.

Articiſmus: τὰ πολλὰ: &, φαίνεται νύκτωρ οὖσα. Socrates dixiſſet, τυγχάνει νύκτωρ γιγνομένη.

Theodorus ſuo arbitratu, aquam indidit & demiſit labrum: imò verò ſurrigit: nihil enim ab aqua extat præter caput: *buccarum ſinus*, tamen faceтè dixit, non contemnenda oratione, niſi eſſet interpres: ſed *interluceat*, dixit infeliciſſimè: διὰ enim tranſmittit viſum per corpus: *inter* tranſmittit in vacuo interuallo duorum corporum: perfluit cribrum aqua, at interfluit duas ripas.

Modeſtè

Modeſtè Ariſtoteles φαίνεται λύχνοι ὀφθαλμοί: at Theodorus audacius *flagrant*: *micant* potiùs, vel fulgent. * * * * *.

CCLXXVII. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ τῶν ὀρνίθων γένος, ἀφίησι φωνήν· καὶ μάλιστα ἔχει διάλεκτον, ὅσοις ὑπάρχει μετρίως ἡ γλῶττα πλατεῖα, καὶ ὅσοι ἔχουσι λεπτὴν τὴν γλῶτταν αὐτῶν.

Auium genus vocale eſt: potiſſimùmque loquuntur ea, quibus aut mediocris linguæ latitudo, aut ipſa lingua tenuis eſt.

CÆSAR.

NVNC ad aues tranſit, de quibus nihil etiam dixerat: neque verò tenuit ordinem. Nam de vocalibus primùm toto genere. Deinde de his quæ non toto genere. Tum de toto genere non vocalibus. Nunc verò redit ad vocales: verùm hoc fecit, quia aues pluſquam vocem emittunt. Nam etiam loqui dicuntur & verè: hoc autem cum hominibus commune habent, quorum verè ſermo proprius eſt: loquuntur pſittaci, corui, pici varij, picæ. Picarum certè genus loquaciſſimum eſt: pica à nobis educata, auolauit tandem: atque reliquæ ad eius imitationem verba referebant. Apud Sigiſmundum principem in Croatia picam quæ loquacitate ſua omnes obtunderet vidimus: & quod rarum eſt, ea tota alba erat: cui cum Valentinus patruelis meus laridi fruſtulum obtuliſſet, concidit pica. Quo caſu motus Benedictus pater, mihi tanquam eius rei autori plagas minatus eſt: tandem opera Iſaaci Iudæi, qui in noſtra erat clientela, vino, & ſucco herbarum quarundam in os iniectis, priſtinæ ſanitati reſtituta probè omnium noſtrûm nomina enunciabat. Corui quoque edocti optimè humanas voces imitantur, ac neſcio an reliquas aues ſuperent. Benedicto patri ab equite datus coruus ita probè omnia proferebat, vt hominem loqui crederes. Is poſteà Oſtronizam patruo miſſus breui tempore Hungaricum perſonabat, vt omnes in admirationem traheret.

Cùm dixit totum genus vocale eſſe. Idem enim eſt τὸ & πᾶν: addidit differentiam τῆς διαλέκτου, & aſſignauit ſpecies à modo inſtrumenti. Nam cùm à linguæ ſermonem proficiſci dixerit: per linguæ rationes attribuere illum decet. Dico rationem. Quoniam linguæ ſubſtantia omnibus eſt auibus, at modus idem non omnibus. Non autem quauis à quantitate. Et partim diſpoſitione dearticulantur verba: non enim à craſſiore, aut rotundiore. Balæna enim omnium optimè loqueretur: cuius immanitas mendacio proprior eſſe videtur.

Dixit μάλιστα, quoniam non vult omnino circunſcribere incerta: ſed videamus an verum ſit: loquuntur multæ aues, vt ſuprà diximus: ſed pſittaco omnium craſſiſſima lingua eſt, ac rotunda penè.

Illud conſiderandum: cùm vocis diſcrimen dixerit, *dialectum*, an omnem variationem intelligat etiam in cantu, non ſolum in ſermone. Et puto intelligi. Ita & alaudæ & philomelæ flexiones dialectum dicat: *aliquid deeſt*. * * * *.

CCLXXVIII. ARISTOTELES.

Ἔνια μὲν οὖν ἀφίησι τὴν αὐτὴν φωνὴν, τά τε θήλεα καὶ τὰ ἄρρενα. ἔνια δ', ἑτέραν.

Quorundam igitur vox eadem tam mari, quàm fœmina: in alijs diuerſa.

CÆSAR.

TERTIA pars Capitis: prima continet genera, ſoni, vocis, ſermonis: earum rationes: altera vocis diſcrimina per genera. Tertia hæc vocis differentias per ſexum. Veriſſimum autem eſt quod dicit, vt in carduelibus, in alaudis. Quin etiam quædam ſunt indociles: fœminæ, mares docentur.

Tt

Digitized by Google

CCLXXIX. ARISTOTELES.

Πολύφωνα δ' ἐστὶ, καὶ λαλίστερα, τὰ ἐλάττω τῶν μεγάλων.

Cum multa voce, tum maiore loquacitate prædita ſunt minores, quàm maiores.

CAESAR.

NVNC à quantitate, quam non addidiſſet, niſi eſſet παράδοξον. Nam in quadrupedibus nõ eſt idem. Boues enim, & equi, & aſini, & elephãti, magni ipſi, magna quoque voce ſunt vulpes, lepores, cuniculi, mures, exiguo, aut gannitu, aut ſtridore: contrà in auibus. Aquila enim, quam nunc habemus, cicurem & doctam ad prædam, minimum clangorem edit. Item accipitres, & milui: ſed ſturnus cùm canit, etiam obtundit aſtantium ſermonem: occupat aures. Tum philomelam omitto, & alaudam. Aureolus quoque, quem *Icterum* vocat Ariſtoteles, ab ipſo dictus eſt emittere μεγάλην φωνήν: nota tamen Philoſophum non dixiſſe μεγαλόφωνα, ſed πολύφωνα. Ideò Theodorus *garrula*. Contemplatio noſtra tamen & vera eſt, & iucunda: πολύφωνα autem dixit in poſitiuo, & λαλίστερα in comparatiuo, quoniam magnorum quædam πολύφωνα ſunt. Genus aquilæ quem *Aſturem* vocant ſemper clangit.

CCLXXX. ARISTOTELES.

ΚΑὶ μάλιστα περὶ τὴν ὀχείαν ἕκαστον γίνεται τῶν ὀρνίθων τοιοῦτο.

Hoc autem earum cuilibet euenire maximè ſolet, & coïtus tempore.

CAESAR.

NVNC à tempore cauſſa huius ſententiæ eſt. Quoniam interpres animi lingua eſt, vt ait Lucretius in VI. ergo efferueſcentis animi efferueſcens lingua: ſeipſum imitatur Ariſtoteles. Nam in genere hoc ſuprà dixit, quod hîc priuatim de auibus. Sic etiam multos poëtas, aut eloquentes fecit amor, aut odium: eadem enim ratio contrariorum.

Eraſmus Ambroſij Leonis Nolani ſententiam affert in Chiliadibus, Gallum noctu cantare, quoniam ſalax auis ſit. Itaque excitatur veneris appetitu: ſed hoc falſum eſſe multis rationibus conſtat. Primùm ſtatis horis canit, & æqualiter: plus igitur caneret tertia vigilia: plus enim turget. Deinde etiam interdiu canit paribus horis, neque tamen præſentes init. Tertiò non inuitat gallinas eo cantu, ſed crocciendo. Prætereà à coitu eiuſmodi cantum canit cùm minimè opus habet. Poſtremò falſum eſt omnium animalium eſſe ſalaciſſimum. Obſeruauimus paſſeres nos frequenter, aliquando etiam in Liguribus Taurinis cùm nos in oppido Cunei obſiderent Suitzeri poſt cladem Nouarrienſem, cùm ſtationem attentiùs ſeruaremus, obſeruauimus paſſerum vnum, decimum ſeptimum initum explêſſe, cùm ex opa ſua, (lateritij enim parietes ibi ſunt) remearet ad coniugem: ſed de hac re alibi ad *Cardanum*.

CCLXXXI. ARISTOTELES.

ΚΑὶ τὰ μὲν, μαχόμενα φθέγγεται, οἷον ὄρτυξ· τὰ δὲ, πρὸ τοῦ μάχεσθαι προσκαλούμενα, ἢ νικῶντα, οἷον ἀλεκτρυόνες.

Quædam quoque inter pugnandum vocem edunt, vt cothurnix, aliæ cùm pugnam ineunt, prouocantes vt perdix: nonnullæ etiam victoriam canunt.

CAESAR.

CAESAR.

PVLCHRA contemplatio ab alio animi affectu: ſupra ab amore, nunc à contrario. Quod diuiſit per tempora Philoſophus: præſens in cothurnicibus: prӕteritum in gallis, futurum in perdicibus. Diſputandum quæ horum ſint animoſiota. Nam in prælio, & pugnare & obloqui, aut conuiciari interdum parum prudentis, interdum etiam verſuti eſt: animoſi autem an ſit dubitandum. Multum enim ſpiritus habere videtur, qui etiam prodigit; & multum confidentiæ: ſed minus habemus virium. Qui prouocat verbis, poſteà ſilet, colligit vniuerſam iram in ſe: Itaque magno animo pugnat. Gallus autem inſolens eſt cum ſuo pæane: vir enim ſapiens & fortis nihil vnquam cuiquam exprobret: minimè verò ſeſe iactet. Habes etiam inſtituta Gentium. Romani clamorem tollebant, tum taciti pugnabant. Phryges tumultuantes. Græci tacitum, vt ait Homerus, ſpirantes robur: ſic etiam noſtra tempeſtate Sultani exercitus tacitus iter facit, tacitus prælium init: ſic enim iuſſa meliùs audiunt. In oculis & manibus tota res eſt.

CCLXXXII. ARISTOTELES.

Ἄδουσι δ' ἔνια μὲν ὁμοίως τὰ ἄῤῥενα ταῖς θηλείαις, οἷον ἥ τε ἀηδὼν ᾄδει καὶ ὁ ἄῤῥην καὶ ἡ θήλεια. πλὴν ἡ θήλεια παύεται, ὅταν ἐπῳάζῃ, καὶ τὰ νεόττια ἔχῃ.

Maris fæminæq́ cantus in quibuſdam idem eſt, vt luciniæ: ſilet tamen fæmina quandiu incubat, pulloſque educat.

CAESAR.

NVNC redit ad ſuperiora: & apponit differentiam à tempore · *non canit quandiu incubat:* febriunt enim aues dum incubant. Gallinæ enim calorem vix ſuffert. Dixit νεόττια in diminutiuo: primo ſcilicet tempore. Nam cùm creuêre, eas docet canere: ſuperfluè tamen repetit Philoſophus: ᾄδει καὶ ὁ ἄῤῥην καὶ ἡ θήλεια: ſatis erat exemplum, nam iam ſuprà hoc dixit. Quædam autem aues eo tempore etiam vocem mutant, vt gallinæ.

CCLXXXIII. ARISTOTELES.

Ἔνιοι δὲ καὶ τὰ ἄῤῥενα μᾶλλον, οἷον ἀλεκτρυόνες τε καὶ ὄρτυγες· αἱ δὲ θήλειαι, οὐκ ᾄδουσι.

Svnt in quibus potiùs canat mas, quàm fæmina, vt in genere gallinaceo, & cothurnicum: fæminæ enim non canunt.

CAESAR.

IMO canunt gallinæ, & cùm excipiunt ſerenum tempus longa & canora, & ſuaui voce. Cùm autem pariturӕ ſunt, contentiore: cùm pepererunt etiam prolixa, & infeſta. Itaque ᾄδουσι μὲν, οὐχ ὁμοίως δέ. Quinetiam cùm in Illyrico eſſemus in excurſione Chriſtophori Phrygepanis affinis noſtri, & pernoctaremus in tugurio, gallina galli cantu cecinit ſemel, atque iterum, ac tertiò, ac quartò: nos taciti pro prodigio accepimus. Anus hoſpes noſtra gallinam prehenſam in ſtatere appendit: notat pondo in pariete carbone. Poſtera nocte eandem appenſam vbi nouit leuiorem, obnunciat, viros à fœminis fugatum iri. Atque ita euenit, vt fortiſſimus ille vir ictu pilæ ferreæ interiret manu imbelli.

CCLXXXIV. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ ζωοτόκα, καὶ τὰ τετράποδα ζῷα, ἄλλο ἄλλην ἀφίησι φωνήν. διάλεκτον δὲ οὐδὲν ἔχει, ἀλλ' ἴδιον τοῦτο τοῦ ἀνθρώπου ἐστίν.

At quadrupedes quæ animal pariunt, vocem emittunt, ſermonem nullum edunt: hominis enim is proprius eſt.

CAESAR.

SVPRA de ouiparis dixit: nunc de animaliparis: poterat cum ſuperioribus coniungere, & diſtinguere vocis magnitudinem, & ſibilorum, vt fecit.

Nota διάλεκτος æquiuocè. Nam ſuprà attribuit auibus: nunc ſolius hominis ait eſſe. Itaque infrà emendabit, & appellabit ὥσπερ διάλεκτον.

CCLXXXV. ARISTOTELES.

Ὅσα μὲν γὰρ διάλεκτον ἔχει, καὶ φωνὴν ἔχει. ὅσα δὲ φωνὴν, οὐ πάντα διάλεκτον.

Quacunque igitur ſermonem habent, etiam vocem habent: non autem è conuerſo.

CAESAR.

HOc quoque inutiliter ponit: nam & repetit: & ſuprà ponere debuit in ſonorum differentiis.

CCLXXXVI. ARISTOTELES.

Ὅσοι δὲ κωφοὶ γίνονται ἐκ γενετῆς, πάντες καὶ ἐνεοὶ γίνονται. φωνὴν μὲν οὖν ἀφιᾶσι, διάλεκτον δὲ οὐδεμίαν.

Qui ſurdi nati ſunt, poſtquam adoleuerunt, vocem quidem omnes emittunt: at ſermonem nullum.

CAESAR.

NVNC cauſſam aliam ſermonis occultam vult declarare: poſuit efficientem ſcilicet pulmonem, guttur, labia, linguam. Omiſit palatum, etiam dentes, & gingiuas *** *quædam deſunt*: poſuit formam dearticulationum: poſuit etiam materiam, ſpiritum: poſuit finem, amorem, odium, ſtudium incubandi. Sed hæ cauſſæ cauſſam habent, aut naturam, aut artem. Itaque cùm quatuor cauſſæ naturales eſſent, natura euenire ſermonem putauit Plato. Sed falſus eſt: ſi enim natura ita eſſet, eodem ſermone omnes vterentur, ſicut aues faciunt omnes ſuo quæque. Sed arte, aut voluntate fit ſermo. Itaque docemur: ſurdi autem non docentur, ideò non loquuntur: ſibi quiſque igitur fingeret idioma: ergo à ſpecie & forma hominis non proficiſcitur: at forma hominis, natura hominis eſt. Vox igitur naturalis & articulatio ipſa naturalis: ſed ordo dearticulationum & diſpoſitio caſu facta eſt. Itaque mutatur tempore & libidine, aut conſilio hominum: idcirco auditum in primo *Metaphyſicorum*, diſciplinæ ſenſum dixit Philoſophus. Nam viſu per te rectè diſcas: auditu per alium.

Theodorus omiſit ἐνεοὶ γίνονται malè. Nam ſi non adoleſcunt, non potes comprehendere ſermonis defectum. Itaque argumentum eſſet inualidum. Sed etiam peſſimè pro more, ac iure Philoſophi locutus eſt. *Muti*, inquit, *ſunt, & vocem emittere poſſunt*: ponderanda verba ſunt: nihil enim mutum vocale eſt. Horatius mutos piſces idcirco à Melpomene vocales fieri poſſe dicit. Ac quanquam vulgus ita vtitur, in Philoſophorum, hoc eſt veritatis libris, aliter loqui debemus: neque enim ſapientiæ ſtudioſos aliter loqui decet; neque vt vulgus, niſi tanquam eum emendaturi ſint.

CCLXXXVII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ παιδία, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων μορίων οὐκ ἐγκρατῆ ἐστιν, οὕτως οὐδὲ τῆς γλώττης τὸ πρῶτον καὶ ἐστιν ἀτελῆ, καὶ ἀπολύεται ὀψιαίτερον, ὥστε ψελλίζουσι καὶ τραυλίζονται τὰ πολλά.

INfantes autem, quemadmodum cæterorum membrorum impotes ſunt, ita linguæ quoque per initia, imperfecta enim his eſt, atque ſeriùs ſoluitur. Itaque blaſi, balbiq́; ſunt ſemper.

CAESAR.

CAESAR.

QVONIAM dixerat ἐντελῆ γίνονται, & quoniam mutationem & vocis,& articulationis tractat, perduxit eam per ætatem. Et prudenter: cùm in ordinem aliorum membrorum, linguam quoque redegerit.

Καὶ ἔστιν ἀτελῆ: in tertio caſu: *imperfecta lingua ſunt infantes:* intelligit imperfectam,officio: propter nimiam humiditatem. Nam partes nullæ deſunt:imò membranula abundat quam abſcindimus.

Ψελλίζουσι. ψελλὸν dixêre intortum. Itaque *blaſum* voce Græca Latini dixêre: τραυλὸν, autem *balbum* factitia voce infantium.Græci non factitia:aſpera enim eſt: ſed παρὰ τὸ ῥῆμα τοῦ αὐλοῦ: videntur enim aliqui per fiſtulam ſciſſam loqui. *Bambaliones* leges apud Ciceronem.

CCLXXXVIII. ARISTOTELES.

Διαφέρουσι δὲ αἱ φωναὶ κατὰ τόπους, καὶ αἱ διάλεκτοι.

Differunt autem tum voces, tum ſermones locorum ratione.

CAESAR.

NVNC à locis communem vtrique differentiam.Nam vox grauior Germanis,at Mauris tenuior ob arteriæ laxitatem,hoc eſt propter loca:quoniam humidiora,aut ſicciora ſunt. At ſermo non totus pendet à locorum modo. Nam quòd incitatior ſit, aut breuior,aut abruptior,aut conciſior,hoc quidem à locis habet:annorum quoque impetu regitur. At verborum, aut ſyllabarum diſpoſitio à locis non fit. Nanque Italia & Gallia,& Hiſpania, & Græcia,& Anglia ab aliis,atque aliis nationibus occupata fuit. Quarum quædam linguam priſtinam omisêre,vt Vandali, quædam corrupêre,vt Franci in Gallia,Saxones in Anglia:quidam integram atque incorruptam ſeruauêre, vt Hunni in Pannonia,Mauri in Hiſpania, Sicambri in Gallia.

CCLXXXIX. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν φωνὴ, ὀξύτητι καὶ βαρύτητι μάλιστα ἐπίδηλος· τὸ δὲ εἶδος,οὐδὲν διαφέρει τῶν αὐτῶν γενῶν.

Vocis differentiæ notiſſimæ, graue & acutum:ſed genera nulla ſpecie diſcreta ſunt.

CÆSAR.

NVNC ab intenſione & remiſſione ponit differentias. Et dicit duas tantùm, & dicit notiſſimas, graue & acutum.

Theodorus minùs feliciter ἐπίδηλος, *noteſcit:* & τὸ δὲ εἶδος οὐδὲν διαφέρει, *nec ſpecies diſcrepant generis eiuſdem,* dixit:imò ſi ſunt ſpecies, diſcrepant. Sed Philoſophus negauit dari ſpeciem cùm, dixit οὐδὲν: nulla inquit ſpecies: modi enim ſunt, non ſpecies, intenſio, & remiſſio.

CCXC. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ ἐν τοῖς ἄρθροις, ἣν ἄν τις ὥσπερ διάλεκτον εἴπειεν, καὶ τῶν ἄλλων ζώων διαφέρει, καὶ τῶν ἐν ταὐτῷ γένει ζώων κατὰ τόπους· οἷον τῶν περδίκων, οἱ μὲν κακκαβίζουσιν, οἱ δὲ τρίζουσι· καὶ τῶν μικρῶν ὀρνίθων ἔνια οὐ τὴν αὐτὴν ἀφίησι φωνὴν ἐν τῷ ᾄδειν τοῖς γεννήσασιν, ἂν ἀπότροφα γένωνται, καὶ τῶν ἄλλων ἀκούωσιν ὀρνίθων ᾀδόντων.

DEarticulatio autem, quam quaſi ſermonem aliquem dicat quiſpiam, cùm in aliis animalibus, tum in eorum genere differt. Nam perdices aliæ dicuntur caccabare, aliæ triſſare. Auiculæ quoque aliam à parentum voce vocem edunt, ſi alibi quàm ab ipſis educentur:atque alias aues audiant canentes.

CÆSAR.

VOCIS poſuit differentias & ſermonis: nunc ponit analogi. Neque enim eſt auium ſermo, ſed quaſi ſermo: & diſcrimen tribus ponit rationibus per genera, vt galli, & anatis: per loca, exemplo perdicum: & per caſum, quæ quicquam didicerit. Ita hoc quoque argumento probat non eſſe naturalem dialectum, ne in auibus quidem.

Κακκαβίζουσι. κακκαβίζειν, vox etiam ab autore communis de philomela vſurpata: τρίζουσι, non, *ſtrident*, vt Theodorus: ſed peculiari cantu *triſſare* diximus: ſic enim canunt, *tri, tri.*

Aut mendum, aut cacozelia Theodori eſt; *haud vocem eandem*: addidit &, *moribuſq;*, fruſtra de ſuo: nihil enim attinet.

Ἀπότροφα: ἀπὸ locum indicat: τροφὴ, alios quàm parentes educatores: vtrunque nos explicauimus per, *alibi quàm ab ipſis.* Nam ſi ibi educarentur etiam ab aliis, eandem ederent vocem, aut ſi alibi, adhuc ab ipſis: illud quoque non placet: *ſi cantibus aliorum inſueuerint.* Imò affirmatiuè, *aliarum cantibus inſueſcunt, ſi eas audiuerint*: hoc vult Philoſophus.

CCXCI. ARISTOTELES.

Ἤδη δ' ὦπται καὶ ἀηδὼν νεοττὸν προδιδάσκουσα· ὡς οὐχ ὁμοίως φύσει τῆς διαλέκτου οὔσης καὶ τῆς φωνῆς, ἀλλ' ἐνδεχόμενον πλάττεσθαι.

Iam id quoque obſeruatum eſt, luſciniam inſtruentem pullos ad canendum: perinde quaſi, non quemadmodum vox, ſic ſermo quoque à natura proficiſcatur, ſed caſu fingatur.

CÆSAR.

SUB priori exemplo hoc ſtatuit: non eſſe mirum mutari dialectum in auibus præceptoris: quoniam pulli à matribus diſcant: quod in luſcinia obſeruatum eſt. Et ſanè nos ſcimus id: etiam hirundinem pullos acceſſione præceptionum produxiſſe cantum antea mutilum.

Ἐνδεχόμενον πλάττεσθαι, qui quouis euentu aliam quaſi figuram induere poſſit. Theodorus hoc peſſimè tranſtulit, ſic: *ſed acquiri poſſit per diſciplinam & ſtudium.* Imò à nobiſmetipſis aliter, atque aliter fingi, vt caſus tulerit, aut conſilium.

CCXCII. ARISTOTELES.

Καὶ οἱ ἄνθρωποι φωνὴν μὲν τὴν αὐτὴν ἀφιᾶσι, διάλεκτον δ' οὐ τὴν αὐτήν.

Quippe homines vocem quidem eandem emittunt: at eodem non loquuntur modo.

CÆSAR.

AUT hoc vult probare per ſuperiora, aut per hoc ſuperiora: iccirco non dixit, aut δὲ, aut ἐπεὶ, aut aliquid tale, ſed ſimpliciter καὶ. Nota *eandem vocem*: quoniam grauitas & acumen non variant ſpecies.

CCXCIII. ARISTOTELES.

Ὁ δ' ἐλέφας φωνεῖ, ἄνευ μὲν τοῦ μυκτῆρος, αὐτῷ τῷ στόματι πνευματῶδες, ὥσπερ ὅτ' ἄνθρωπος ἐκπνέει καὶ λαλεῖ· μετὰ δὲ τοῦ μυκτῆρος, ὅμοιον σάλπιγγι τετραχυσμένῃ.

At elephantus ex ore, non ex naribus proficiſcente ſpiritu conflatam vocem dat: ſicut & nos cùm & ſpiramus & loquimur. Naribus autem imitatur tubæ raucam aſperitatem.

CAESAR.

CAESAR.

VARIETATEM nunc vocis in eodem animali, à diuerſis partibus: nam cùm vocem oris regionibus circunſcripſerit, videbatur non aliunde oriri poſſe. Oſtendit aliter eſſe in elephanto, qui nare quoque edat vocem. Sed & bos mugitum naribus tantùm edit interdum: imo verò frequenter: & canis murmur cùm primùm iraſcitur.

Πνευματῶδες *ſpirabundam vocem*, Theodorus: nemo dixit vnquam ſpirabundam vocem: ſpirat enim, animal ſpirabundum erit. *Militem propalabundum* Salluſtius dixit, non dicet *bellum propalabundum*. Sed Ariſtoteles voluit dicere, inter ſpirandum, vt nos loquimur, ita elephantum vocem dare, ſpiritúmque ipſum in ſonum exire. Itaque commodius ſpiritum vocalem dicas, aut vocem è ſpiritu conflatam ſignatiſſimè. Nec leuiter prætereundus locus. Nam in ſecundo de *anima* μὴ δυνάμενα, inquit, φωνεῖν ἀναπνέοντα, μὴ δ' ἐκπνέοντα: vbi tamen falſum eſt. Nam ſemper loquimur expitando.

Omiſit Ariſtoteles differentias ab ætate: mutantur enim omnino vocis modi: & à caſtratione: & ab anni temporibus in auibus: & à temporum qualitatibus, rauciores enim ſumus humidis: & à ieiunio: & à repletione, grauius enim loquimur: & animi paſſionibus, vt irati acutius: & ab euentu, vt ab ebrietate. Sed hæc omnia nos in lib. de *voce* perfecimus ſuo loco.

CAPVT DECIMVM.

De Somno & Vigilia animalium.

CCXCIV. ARISTOTELES.

ΠΕρὶ δὲ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως τῶν ζώων, ὅτι ὅσα πεζὰ καὶ ἔναιμα, πάντα καθεύδει καὶ ἐγρηγορεῖ, φανερὸν ποιοῦσι κατὰ τὴν αἴσθησιν. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει βλεφαρίδας, μύοντα ποιεῖται τὸν ὕπνον.

QVÆ autem, de ſomno & vigilia dici poſſunt hæc ſunt. Principio, quæ humo ſola nituntur vt mutent locum, eademq́; ſanguine concreta ſunt, hæc omnia aut dormire, aut vigilare ſenſu ipſo percipimus. Quæcunque enim palpebris prædita ſunt, ea conniuent omnia dum ſomnum capiunt.

CAESAR.

POSTQVAM de voce dixit, nunc de ſomno & vigilia inſtituit dicere. Sed eius pace intelligatur: affectiones magis communes debere alijs anteponi. Somnus enim & vigilia omnibus competit animantibus, vt in libro peculiaris operæ dictum eſt: at vox non omnibus. Animaduerte & id non neceſſe habuiſſe perſequi per genera: omnia enim dormiunt. Sed hoc fecit quoniam notum non erat: à notis igitur incipit. Quare non rectè Theodorus addidit verba illa, *nulla quæſtionis obſcuritas eſt*: imo eſt: multis enim argumentis perſequitur Ariſtoteles vt perſuadeat rem, quæ erat in controuerſia. Incepit autem, vt diximus à notiſſimis. Nihil enim notius, quam quod ſenſu percipitur: additum enim ad intellectum eſt. At falſum eſt cùm dixit, *omnia*. Nam rectè Callimachus dixit καὶ οὐ μύοντα λαγωόν. Ægrotam matronam vidimus nos apertiſsimis oculis ſemel ſomnum capere.

Nota locutionem περὶ δὲ &c. nullum ſubdit verbum. Atticiſmus ποιεῖται ὕπνον.

CCXCV. ARISTOTELES.

Ἔτι δ᾽ ἐνυπνιάζειν φαίνονται οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ἵπποι, καὶ κύνες, καὶ βόες· ἔτι δὲ πρόβατα καὶ αἶγες, καὶ πᾶν τὸ τῶν ζῳοτόκων καὶ τετραπόδων γένος. δηλοῦσι δὲ οἱ κύνες τῷ ὑλαγμῷ.

Somniant quoque non ſolùm homines, verùm etiam equi, & canes, boueſq́. Ad hæc oues, capræq́, vniuerſumq́ genus animalium quæ animal pariũt, & quadrupeda ſunt. Indicium ſumitur à latratu canum.

CÆSAR.

SOMNVS & quies ſenſuum ab officio exteriori, occupato cerebro, & ſpiritibus retractis: vt ſuo loco diximus. Somnium autem eſt perceptio ſpecierum inter dormiendum vt in lib. de *inſomnijs* Hippocratis diximus. Itaque de vtroque dicendum hîc eſt.

Cùm propoſuit multa genera ſomniare, ab vno exemplo probat: ſcilicet, notiore. Catelli enim, præſertim venatici inter dormiendum obganniunt.

Theodorus ambitioſè ζῳοτόκα *animalia fœcundum.* Nam ζῳοτόκον à ſubſtantia eſt, à forma ſcilicet: at fæcundum ab accidenti: ζῳοτόκον differentia eſt: fœcundum eſt accidens. Nam inte ſcrofſas etiam ſteriles ſunt: patet autem & inde, proptereáque ζῳοτόκον elephantus eſt, & tamen non fœcundum. Idque patet à vocabuli flexu: fœcundum enim multitudinem fœtus declarat. Vt fœcundum, ita iracundum, rubicundum, dicimus· idem non rectè, *quem per quietem agunt.* Sed cùm de ſomnio hic ſcribat, in ſomno latratum edere intelliguntur: *** *deeſt quippiam.*

CCXCVI. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τῶν ᾠοτοκούντων τοῦτο μὲν ἄδηλον· ὅτι δὲ καθεύδουσι, φανερόν.

AN verò quæ oua pariunt ſomnient, incertum eſt. Sed manifeſtum eſt ea dormire.

CAESAR.

IN altero genere propoſitio: dubitat de inſomnio, de ſomnio nequaquam: palpebras enim maxima eorum pars habet. Dico maximam: quia inſectorum quædam oua pariunt. At hîc de ſanguine concretis tantùm. Ego verò turdum habui omnium excellentiſſimum, qui etiam cum dormiret, ſub ala roſtro poſito ſuccineret. Sæpe etiam aquilarũ venaticarum, & accipitrum genera excitari vidimus parata ad prædam repentino motu, nullo excito ſtrepitu circum ea.

CCXCVII. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἔνυδρα, οἷον οἵ τε ἰχθύες, καὶ τὰ μαλάκια καὶ τὰ μαλακόστρακα, κάραβοί τε, καὶ τὰ τοιαῦτα.

AQuatilia quoque dormire palam eſt: piſces, molluſca, cruſta intecta, vt locuſtas, & einſmodi.

CÆSAR.

QVæ mouentur animalia, eorum ſomnus deprehenditur per quietem ſtupidam ac ſecuram. Suo arbitratu ſumma cum genera aſſignat, admiſcuit ſpeciem locuſtarum.

CCXCVIII. ARISTOTELES.

Βραχύϋπνα μὲν οὖν ἐστιν ἅπαντα τὰ τοιαῦτα, φαίνεται δὲ καθεύδοντα.

BReui tamen ſomno vtuntur omnia hæc, ſed manifeſto.

CAESAR.

C AE S A R.

Breui ſomno eſſe piſces dicit:δὲ,particula, eſt aduerſatiua,quaſi dicat. Etſi breuis his ſomnus eſt,tamen deprehenditur.

CCXCIX. A R I S T O T E L E S.

Σημεῖον δὲ καὶ μὴν τὰ ὄμματα λαβεῖν οὐκ ἔστιν, (οὐδὲν γὰρ ἔχει βλέφαρον) ἀλλὰ ταῖς ἀτρεμίαις. ἁλίσκονται γὰρ οἱ ἰχθύες, εἰ μὴν ὑπὸ διὰ τοὺς φθεῖρας καὶ τοὺς λεγομένους ψύλλους, κἂν ὥστε τῇ χειρὶ λαμβάνειν ῥᾳδίως· νῦν δ᾽ ἂν χρονίσωσιν, οὗτοι τῆς νυκτὸς κατεσθίουσι περιπίπτοντες, πολλοὶ τὸ πλῆθος ὄντες. γίνονται δὲ ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, καὶ τοσοῦτοι τὸ πλῆθος, ὥστε καὶ τὸ δέλεαρ, ὅταν ἰχθύος ᾖ, ἂν χρονίσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, κατεσθίουσι· καὶ ἀνέλκουσι πολλάκις οἱ ἁλιεῖς περὶ τὸ δέλεαρ, ὥσπερ σφαῖραν συνεχομένων αὐτῶν.

Ac quanquam oculis id comprehendi non poteſt, palpebris enim carent, tamen è quiete intrepida conijciunt. Niſi enim pediculis, & ijs, quos pulices vocant, infeſtentur, capiuntur piſces, atque adeò manu ipſa facilè capiuntur. Quod ſi abitum diſtulerint ij, quos diximus pediculi, pulicesq́;, maximo agmine nocturno inuecti eos deuorant. Eorum ortus in profundo maris eſt, tantáque frequentia, vt eſcam, ſi è piſcis pulpamento conſtet, ſi diutius iaceat, abſumant. Itaque circum eam conglobatos ſæpe trahunt piſcatores.

C AE S A R.

Removet obiectionem. Quid ſcis piſces dormire? argumentum tuum erat à palpebris: at his ij carent.

Apponit alterum indicium è quiete. Sed quietem circunſcribit illam à vulgari quiete. *Vt*, inquit, *etiam manu capiantur.* At hoc non cõuenit naturæ piſcium, pati manum hominis. Neceſſe igitur eſt, occupatum eſſe ſenſum eorum: inde ponit impedimentum ſomni: pediculorúmque hiſtoriam in tranſcurſu narrat. Sed narratione non vulgari: quis enim ſic ſcribat? ἁλίσκονται γὰρ, εἰ μὴν ὑπὸ διὰ τοὺς φθεῖρας καὶ τοὺς λεγομένους ψύλλους, κἂν ὥστε τῇ χειρὶ λαμβάνειν ῥᾳδίως: ſi per pediculos liceat. At etiam cùm pediculi non infeſtant, non queunt capi: ſane intempeſtiuiùs hiſtoria arceſſita eſt. Sed locutionem videto: ἁλίσκονται γὰρ κἂν ὥστε τῇ χειρὶ λαμβάνειν: capiuntur manu apprehenſi. Nos iterauimus verbum, propter aſſeuerandi, augendiq́; particulam, *adeò*, ad concinnitatem orationis. Nota & ſitum verborum κἂν ὥστε: alius dixiſſet ὥστε κἂν: ἀτρεμίαις, autem, *quiete intrepida*, interpretati ſumus, ſiue, *immobili*. Theodorus *placida ſeu ſoporata*: cùm dicit, *ſoporata*, petit principium: nam ſomnum vult probare. Et hìc aſſumit ſoporem ad probandum ſomnum. Quin ſopor etiam plus eſt, κάρος.

Animaduerte quoque νῦν δ᾽ ἂν χρονίσωσιν: videtur hìc velle apponere alterum argumentum ſomni. Quoniam deprehenſis in ſomno hæreant pediculi: adortiq́; eos occupent ac deuorent.

Cùm dixit περιπίπτοντες declarauit locum eorum: quoniam dixit κατεσθίουσι, appoſuit πολλοὶ τὸ πλῆθος.

Circumſcripſit eſcam cùm dixit ὅταν ἰχθύος ᾖ: quoniam multi piſces alijs rebus capiuntur: polypos Ligures coccini panni fruſtillo venantur.

Ἐπὶ τῆς γῆς: quoniam in fundo degunt. Sed puto etiam ad fluitantem adnatare. Nam eſcę non omnes fundum tangunt. Sed ex ſolæ, quibus locuſtas, aut eiuſmodi alia, quæ humi repant, venantur.

Πλῆθος, *frequentiam*, diximus. Theodorus *fœcunditatem*, malè: eſt enim relatiuum ad prægnantem, non autem copiæ ſimpliciter indicans.

CCC. A R I S T O T E L E S.

Ἀλλ᾽ ἐκ τῶν τοιούτων μᾶλλόν ἐστι τεκμήρασθαι ὅτι καθεύδουσι. πολλάκις γάρ ἐστιν ἐπιπεσόντα τοὺς ἰχθῦς λαθεῖν οὕτως, ὥστε καὶ τῇ χειρὶ λαβεῖν, ἢ πατάξαντα λαθεῖν. ὑπὸ δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον ἠρεμοῦσι σφόδρα, καὶ κινοῦσιν οὐθὲν, πλὴν ἠρέμα τὸ οὐραῖον·

Inde quoque de eorum ſomno coniectura capi poteſt. Sæpenumero enim euenit ſuperuentu piſcatorum non ſentire, ſed manu aut ipſa capi, aut ictu præueniri. Quo ſane tempore, profunda quiete capti nihil niſi caudæ partem placidè mouent.

CAESAR.

C AE S A R.

ALIVD indicium primo loco apoteleſmatis : ſecunda parte oſtendit modum quietis illius. Neque enim toto quiеſcunt corpore, ſed caudam motant. Id nos quoque animaduertimus in riuulis, vbi ſecundo fluxu paululum delati, rurſus ad priſtinum locum ſubducunt ſeſe, caudæ tantùm motu, non pinnularum.

Poſuit ἐπιπεσόντα ſine nominis appoſitu : omnia quoque ſignificant κινῶσι ἠρέμα : propter ἠρέμα, moderatus eſt motum eo aduerbio ἠρέμα. Et reſpondet ad alterum aduerbium σφόδρα : ſicut κινῶσι ad ἠρεμῶσι : ἠρέμα, autem ſi vis ludere verbo laſciuiore dic *motillant*, ſicut cantillant.

CCCI. ARISTOTELES.

Δῆλον δὲ γίνεται ὅτι καθεύδει, ἐκ ταῖς φοραῖς, ἄν τι κινηθῇ ἡσυχαζόντων. φέρεται γὰρ ὥσπερ ἐξ ὕπνου ὄντα.

MAnifeſtus ſomnus eorum fit & ex impetu quem capiunt, ſi quid dum quieſcunt moueatur: feruntur enim veluti è ſomno excitati.

C AE S A R.

ALiud argumentum tam iucunda & ſignata oratione, vt non leue ſit aſſequi. Vide canem propè ignem dormientem : ſi quid ab igne erumpat ſonitus, ſi trunci ſemiuſti collabantur, tanto impetu exiliunt, vt etiam ad ſcamna offendant. Ita piſces elabi vidimus & nos. Itaque ſcitis verbis vtitur : φοραῖς, quoniam mentis compotes non ſunt: ὥσπερ eſt hîc nota cauſæ.

CCCII. ARISTOTELES.

ΕΤι δὲ ἐν ταῖς πέτραις ἁλίσκονται, διὰ τὸ καθεύδειν.

PRætereà in ſaxis, quoniam ibi dormiunt, capiuntur.

C AE S A R.

INterpretare, in cauernis ſaxorum. Omne enim animal ſomnum capturum tuta petit. Vel pauones contemplare.

CCCIII. ARISTOTELES.

Πολλάκις δὲ καὶ οἱ θυννοσκόποι περιβάλλονται καθεύδοντας. δῆλοι δ᾽ ἐκ τῦ ἡσυχάζοντας, καὶ τὰ λευκὰ ὑποφαίνοντας, ἁλίσκονται,

THynnorum quoque ſpeculatores, retibus cingunt dormientes, quos vident capi poſſe, per quietem cùm albuginem oculorum ſemiapertam oſtendunt.

C Æ S A R.

QVoniam dixerat dormientes irretite, quî ſcis eos dormire ? Hîc reddit rationem, quoniam ſemiconniueant. Non eſt negligendus locus. Nam & ſi carent palpebris, minùs patulis ſunt cùm dormiunt.

CCCIV. ARISTOTELES.

ΚΑθεύδουσι δὲ τῆς νυκτὸς μᾶλλον ἢ τῆς ἡμέρας οὕτως, ὥστε βαλλόντων μὴ κινεῖσθαι.

NOcte potiùs dormiunt quàm interdiu, adeò vt ne ad ictum quidem moueantur.

C AE S A R.

REctè aſſignat tempus. Nam polypi interdiu plus dormiunt. Noctu etiam in ſiccum egrediuntur. Item gammari fluuiatiles ad lunam paſcuntur. Quare plena luna ipſi quoque pleni ſunt.

CCCV.

CCCV. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ πλεῖστα καθεύδουσιν, ἢ τῆς ἄμμου, ἢ τῆς γῆς, ἢ λίθου τινὸς ἐχόμενοι ἐν τῷ βυθῷ, ἢ ἀποκρύψαντες ὑπὸ πέτραν ἢ θῖνα ἑαυτούς.

Maxima pars quieſcunt aut in arena, aut in terra: aut ſaxo cuipiam hærentes, imo maris fundo, aut ſaxum quodpiam, aut etiam ſabulum, ſubeuntes.

CAESAR.

ILLICO ſubdenda erant hæc illis: ἔτι δ' ἐν ταῖς πέτραις: ponit differentiam locorum ad ſomnum: aut ſupra, aut infra arenam, aut ſupra terram: non dixit infra: ſed tamen anguillæ limum ſubeunt, & tineæ, aut infra ſaxum, non dixit ſupra: cùm tamen polypus ſuper ſaxo apricans dormiat, ac capiatur. Tertia differentia, hærere ſaxo, vt patellæ.

Dixit maxima pars: quoniam delphini in ſumma aqua dormiunt: mutauit ἄμμον καὶ θῖνα: malè Theodotus, *littore abditi*: littus enim eſt quod extra mare eſt, ab arenæ tenuitate: λιτὴν γῆν tenuem dixêre veteres: Latini hoc accepêre: cæteræ etymologiæ nugæ ſunt: ſabulum autem à ſalo, ſalabulum.

Idem dixit ἐχόμενοι, *procumbentes*: ſed piſces non magis procumbere poſſunt ad lapidem quàm cymba: à qua procumbere verbum deductum eſt: procumbere autem eſt in terram demittere ſeſe, aut demitti: vt bos aut feſſa, aut mactata: acclinant ſeſe ſaxis patellæ: at polypi ne acclinant quidem.

Non malè Philoſophus, ſemel, ἐν βυθῷ: iterum ἐχόμενοι: tertiò ἀποκρύψαντες, tria genera munimentorum.

CCCVI. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ πλατεῖς, ἐν τῇ ἄμμῳ. γινώσκονται δὲ τῷ σχηματισμῷ τῆς ἄμμου, καὶ λαμβάνονται τυπτόμενοι τοῖς τριόδουσι. λαμβάνονται δὲ καὶ λάβρακες, καὶ χρυσόφρυες, καὶ κεστρεῖς, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι, τριόδοντι ἡμέρας πολλάκις, διὰ τὸ καθεύδειν. εἰ δὲ μή, οὐδὲν δοκεῖ τῶν τοιούτων ληφθῆναι ἐν τῷ τριόδοντι.

Lati piſces in arena, in qua eorum figuræ veſtigia apparent: iccirco fuſcina icti præda ſunt: quin lupi, & auratæ, & mugiles, & alij eiuſmodi: ſæpè etiam interdiu ſopiti capiuntur: alioquin horum nullus fuſcina capi poſſe exiſtimatur.

CAESAR.

POSTQVAM poſuit munimentorum differentias, deſignat hiſtoriam à genere latorum: quos condi arena dixit Ariſtoteles. Nos etiam limo deprehendimus vt dicebamus. In altera parte huius propoſitionis, dat exemplum maius. Nam, inquies, etiam poſſunt ibi non dormire lati. Et eorum latitudo facilis ictum poteſt excipere. Itaque ſubtexit aliam hiſtoriam difficiliorem. Lupus, inquit, mugil, atque etiam aurata, quæ omnium horum tenuiſſima eſt, tridente capitur. Itaque piſcatores exiſtimant, non niſi ſopitos eos ſic capi poſſe.

Τῷ σχηματισμῷ, *veſtigijs figuræ*: πλατεῖς alibi diximus, non rectè planos appellatos. Planum eſt, cuius ſuperficies æqualis eſt: etiam quadrati piſces plani ſunt: etiam faber, etiam delphin: ſed, vt diximus, longos, vt rotundos, ita etiam latos. Aurata anguſta eſt, profunda eſt: paſſer, paſſus eſt latus minore multò profunditate: anguilla penè æquali latitudine, & profunditate, longitudine excedit: & faber, & echinus penè æqualia omnia.

Εἰ δὲ μή: hic eſt vnus locus pro exemplo breuitatis: vt initio operis monuimus, & in prælectione fragmenti, quod decimi libri exiſtimatur.

Ληφθῆναι, in præterito: *captus eſſe*, ſcilicet vnquam: per *poſſe* Theodorus pudentiſſimè expreſſit. Nota ἐν τῷ τριόδοντι, vt apud Hebræos, *in ore gladij*.

CCCVII.

CCCVII. ARISTOTELES.

ΤΑ' δὲ σελάχη, οὕτω καθεύδει ἐνίοτε, ὥστε καὶ λαμβάνεσθαι τῇ χειρί.

Cartilaginea verò interdum adeò ſopiuntur, vt etiam manu ipſa prehendantur.

CAESAR.

TO' οὕτω, per ſoporem expreſſimus. Theodotus alioqui diligens neglexit.

CCCVIII. ARISTOTELES.

Ο' δελφὶς δὲ καὶ φάλαινα, καὶ ὅσα αὐλὸν ἔχει, ὑπερέχοντα [τὸν αὐλὸν] καθεύδει τῆς θαλάττης, δι' οὗ καὶ ἀναπνέουσιν ἠρέμα κινοῦντες τὰς πτέρυγας.

At delphini, balanæq́, ac cætera omnia quæ fiſtulam habent, ea, ab æquore extante dormiunt, per quam reſpirant, leniter motis pinnis.

CÆSAR.

DIuerſus à ſuperioribus ſomnus, vt dicebamus: hoc fit neceſſario vt reſpirare poſſint.

Υ'περέχονται αὐλὸν: *edita fiſtula*, Theodorus, profectò mirificis verbis: extra enim æquor eam dant.

CCCIX. ARISTOTELES.

ΚΑὶ δελφῖνος δὲ καὶ ῥέγχοντος ἤδη ἠκρόανταί τινες.

Delphinum quoque ſtertentem nonnulli audiuère.

CAESAR.

ERgo faciunt argumentum ab effectu ad ſpeciem. Nam ſtertere eſt affectus dormientis, ergo dormiunt.

CCCX. ARISTOTELES.

ΚΑθεύδει δὲ καὶ τὰ μαλάκια τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ οἱ ἰχθύες. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μαλακόστρακα τούτοις.

Dormiunt & molluſca eodem modo quo & piſces: & cruſtacea vt molluſca.

CAESAR.

PVlcherrima connexio ſententiarum: dormiunt molluſca vt piſces: dormiunt cruſtacea, vt molluſca: potes inde concludere omnium ſimilitudinem.

CCCXI. ARISTOTELES.

ΚΑὶ τὰ ἔντομα δὲ τῶν ζώων ὅτι τυγχάνει ὑπνοῦν, διὰ τοιούτων σημείων ἐστὶ φανερόν. ἡσυχάζουσί τε γὰρ καὶ ἀκινητίζουσιν ἐπιδήλως. καὶ μάλιστα δ' ἐπὶ τῶν μελιττῶν τοῦτο δῆλον. ἠρεμοῦσι γὰρ καὶ παύονται βομβοῦσαι τῆς νυκτός. δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ποσὶ μάλιστα τῶν τοιούτων. οὐ γὰρ μόνον διὰ τὸ μὴ ὀξὺ βλέπειν ἡσυχάζουσι τῆς νυκτὸς, (ἅπαντα γὰρ ἀμυδρῶς βλέπουσι τὰ σκληρόφθαλμα) ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ φῶς τὸ τῶν λύχνων ἡσυχάζοντα φαίνεται οὐδὲν ἧττον.

QVòd autem inſecta quoque ſomnum capiant his indicijs colligi poteſt. Nam ita quieſcunt, vt immobilia penitus ſine controuerſia appareant. Id quod in apibus planiſſimũ eſt: per noctẽ enim quietẽ agitant, neque murmur vllũ edunt. Patet autem hoc ex his quæ ante oculos noſtros quotidie verſantur. Neque enim propterea abſtinent motu in tenebris, quia hebeti tam viſu ſint: omnia enim quibus oculi duri ſunt, obſcuriùs vident: ſed eadem admoto lumine nihilominus quieſcere videmus.

CAESAR.

CAESAR.

AD genus inſectorum quod erat difficillimum tranſit. Probat argumento quietis, ſed immobilis. Nam & pinnularum, & caudæ motus in piſcibus erat neceſſarius, qui in elemento inſtabili quietem quærerent. At inſecta nullo moueri membro neceſſe habent. Itaque nec mouentur quidem. Hoc argumenrum omnium commune eſt. Tum deſcendit ad ſpecies. Apes, inquit, interdiu murmurant: noctu ſilent. Apponit deinde familiarem hiſtoriam ad probationem commodiſſimam. Nanque muſcæ noctu non volant, admotis potiùs comburuntur, quàm auolent. Quin ſi non dormiunt, circumuolant lumina.

Atque hæc quidem Ariſtotelis ratio in periculo eſt. Nam auiculas noctu, gallináſque ſic capimus: admota tæda, aut manipulo paleæ, aut malleolis flagrantibus non mouentur, & tamen non dormiunt: non mouentur, quia nihil vident niſi lumen: non enim vltra lumen quicquam vidēt. At in aula grandi multis funalibus illuſtri muſcæ omnia vident, nunquā tamen mouentur præterea. Interdiu occluſis feneſtris, non mouentur quia non vident: at noctu multo lumine, etiam lunæ, non mouentur.

Ἀκινητίζουσι, neceſſariò addidit vt efficax eſſet probatio: neque eſſet vulgatis quies ſed ſomni propria: addidit ἐνδήλως, *ſine controuerſia.*

Καὶ ὄπι τῶν ἐν ποσί, *quæ ante pedes noſtros habemus: in oculis* diximus nos. Idem in ſequenti libro de coïtu muſcatum cùm ſcribit, appellat eas τὰ ἐν ποσί.

Ἀμυδρῶς *exiliter* Theodorus, male: acute videre: alludit ad exiliter: exilia enim acuta. Quare peregrinè locutus eſt.

Addidimus nos, *tum:* id eſt eo tempore non vident: fruſtrà enim addidiſſet: *omnia enim hebeti viſu ſunt:* repeteret enim, ſic: nam quia non vident non mouentur, nanque nullum horum videnthoc nihil eſſet: ſed ſic: non quia tunc non vident, non mouentur. Nam, inquit, non admodū vnquam, mouentur, non admodum enim vident. Ita ne interdiu quidem mouerentur admodum. At mouentur, quia non dormiunt.

CCCXII. ARISTOTELES.

Ἐνυπνιάζει δὲ τῶν ζώων μάλιστα ἄνθρωπος.

Plurimum omnium animantium homo ſomniat.

CAESAR.

SI ſomnium eſt repræſentatio ſpecierum, ergo quod animal plus dignoſcit ſpecierum, plus ſomniabit. Itaque & inter homines melancholici plus ſomniant.

CCCXIII. ARISTOTELES.

Καὶ νέοις μὲν οὖν καὶ παιδίοις, ἔτι πάμπαν οὐ γίνεται ἐνύπνιον, ἀλλ᾽ ἄρχεται τοῖς πλείστοις περὶ τὰ τέτταρα ἔτη, ἢ πέντε ἤδη γεγονόσιν.

Infantibus adhuc, tum primore pueritia etiam modo conſtitutis inſomnia nulla fiunt. Sed paucisſimis ante annum quartum, quintum vt incipiunt.

CAESAR.

HOc non potuit intelligere Ariſtoteles. Nam quos cōſuleret? puellos, & neque adhuc loquentes? & falſum eſt. Suctu enim per quietem ſeipſos imitantur, & rident, vel anniculi.

Theodotus, οὐ γίνεται ἐνύπνιον, *non contrahitur ſomnium:* peſſima locutio. Item, νέοις, *editis nuper in lucem,* & παιδίοις, *infantibus.* Sed quadrimi infantes non ſunt, ſed puelli: ſaltem dixiſſem: *infantibus & puerulis ante quartum annum nullum fit ſomnium: ante quintum paucis.* Idem addidit quoque *viſa:* quin etſi viſum de inſomnio dicatur, vt alibi planiùs explicauimus, at inſomnij tantum ſpecies eſt. Prætereà non ſolum videre videntur: ſed etiam audire, tangere, guſtare, odorari, loqui; quæ ſub viſum non cadunt.

CCCXIV ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οἳ οὐδεπώποτε ἐνύπνιον εἶδον.

Sunt etiam & viri & mulieres, quibus nullum vnquam ſomnium obiectum fuit.

C AE S A R.

PLinivs & Plutarchus referunt: produntur & de populis ad Atlantem. Multa quoque ex Herodoto peti poſſunt: quæ omnia ſuo loco enarrauimus.

Theodorus modeſtiùs quàm Ariſtoteles, *produntur*: at Ariſtoteles, *ſunt*: fortaſſe etiam eos viderat aliquando.

CCCXV. ARISTOTELES.

Συνέβη δέ ποσι τῶν τοιούτων προϊούσης τῆς ἡλικίας ἰδεῖν ἐνύπνιον, καὶ μετὰ ταῦτα γενέσθαι περὶ τὸ σῶμα μεταβολὴν, τοῖς μὲν, εἰς θάνατον, τοῖς δὲ, εἰς ἀῤῥωστίαν.

HOrum aliqui cùm forte ætate prouectiore ſomniâſſent, valetudine mutata, partim morte, partim morbo affecti ſunt.

C AE S A R.

PVLCHRA hiſtoria & quæ manu ducat nos ad ſomni cognitionē. Nam cùm febrimus minùs placidè dormimus. Eſt igitur ſomnus quies ex temperatura corporis concretione: quod & planius fit: in curis non dormimus: addatur & hæc differentia: tunc quoque plurimùm ſomniamus, cùm rectè valemus & animo bene eſt. Tum & ſomnus plenior capitur, & ſomnia ſunt quietiora. Igitur qui nunquam ſomniant, aut id ex optima corporis concretione id habent: aut ex humorum craſsitudine, hebetudine, immobilitate, quibus ſpiritus non offeruntur. Quare qui nunquam ſomniârunt ac ſomniant horum aliquibus mutata fuit valetudo, vel ad morbum, vel ad mortem: iccirco hoc dixit: quia poteſt mutari valetudo ab ætate, & cibo, & alijs. Neque tamen in ægritudinem: quod & in x. *Hiſtoriarum* diximus.

CAPVT VNDECIMVM.

De ſexuum differentijs.

CCCXVI. ARISTOTELES.

Περὶ μὲν οὖν αἰσθήσεως, καὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Τὸ δὲ ἄῤῥεν καὶ θῆλυ, τοῖς μὲν ὑπάρχει τῶν ζώων, τοῖς δὲ οὐχ ὑπάρχει, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ τίκτειν λέγονται καὶ κύειν.

DE ſenſibus, vigilia, & ſomno hæc ſunt. At ſexus differentiæ maſculi ac fœminæ inſunt aliquibus animantium: quibuſdam non inſunt, ſed per ſimilitudinem dicuntur: vt parere, & prægnantes eſſe.

C AE S A R.

ANTEQVAM ad ſexuum differentiam accederet, quæ non erunt propter indiuiduum, ſed propter ſpeciem. Atque iccirco poſteriore loco contemplanda. Debuit ponere de vitę longitudine & breuitate: hîc enim omnium texit hiſtoriam. Sexus autem nomen Græci non habent: ſed γένος dicunt: ponit in quibuſdam, in alijs non: ſed nota cùm hoc dixit: non poſuit verbum maſculorum, ſed vtrunque fœminarum, τίκτειν καὶ κύειν: quoniam ſine mare gerunt vterum. Mares diſcernunt tantùm ſterilitate. Sed præpoſuit τίκτειν: cùm tamen κύειν penè ſit: quoniam obſcure gerunt vterum, & credita ſunt non parere. Prior igitur & notior eorum partus quàm prægnatio.

Theodorus ἀλλὰ ac: copulat enim negationem ſexus, vt aduerſatiuam exprimeret.

CCCXVII. ARISTOTELES.

Ἔτι δὲ οὐδὲν ἄῤῥεν καὶ θῆλυ ἐν τοῖς μονίμοις, οὐδ' ὅλως ἐν τοῖς ὀστρακοδέρμοις.

TVm in animalibus quæ non mutant locum, tum in ijs, quæ teſta operta ſunt, nullum eſt maris fœminæque diſcrimen.

C AE S A R.

C AE S A R.

NVNC generatim narrat hiſtoriam ſexus: & ſane quæ locum non mutant, non egent ad ſobolem coniunctione. Sexus autem opus coniunctione tantùm perficitur. Quare idē quoque plantis euenit: quatum hac in parte hæc ſimilia ſunt: ſed altera pars ſi vniuerſaliter ſpectetur, ratione caret. Nam quare patellę coïre non poterunt, quarum corpora in amplexus tota patent?

Theodorus, *μόνιμα, vitam ſtabilem viuunt*: vix intelligas quid velit.

CCCXVIII. ARISTOTELES.

ἘΝ δὲ τοῖς μαλακίοις, καὶ τοῖς μαλακοστράκοις, ἔστι τὸ μὲν, θῆλυ, τὸ δὲ, ἄρρεν· καὶ ἐν τοῖς πεζοῖς, καὶ ἐν τοῖς δίποσι, καὶ ἐν τοῖς τετράποσι, καὶ ἐν πᾶσιν ὅσα ἐκ συνδυασμοῦ τίκτει ζῷον, ἢ ᾠὸν, ἢ σκώληκα.

IN molluſcis autē & molli teſta intectis, tàm mas, quàm fœmina eſt. Item in ijs, quæ ſolius humi beneficio mutant locum, tum bipedibus, tum quadrupedibus. Denique omnibus ijs, quæ ex coniugio aut animal, aut ouum, aut vermem.

C AE S A R.

NVNC contrariam differentiam aſſignat in eodem mari, primo loco. Secundo, in terra: ſed in mari nomina ponit generum duorum: in terra vnius, πεζά: quæ diuidit in duo, bipeda, & quadrupeda: ſed poſteà ampliat ad omnia coniugata. Hoc non eſt nomen generis, neque notitia à ſubſtantia, vt in ſuperioribus, ſed ab effectu: demonſtratio à poſteriori: coït: ergo ſexus ibi eſt. His itaque cōprehendit ſerpentes.

Nota ordinem: poſuit primo ζῷον, quoniam perfectius, & notius: mox ᾠὸν, quoniā extrema eſt altera differentia: poſtremò σκώληκα, quoniam inter vtriuſque naturam eſſet: ζῷον nanque eſt animal propter ſe: ᾠὸν eſt non animal propter animal: σκώληξ eſt neque ouum propter animal, neque animal propter ſe, ſed animal propter animal.

Συνδυασμὸς *coïtum* Theodorus, nos *coniugium*.

CCCXIX. ARISTOTELES.

ἘΝ μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις ζῴοις ἁπλῶς ἢ ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστιν· οἷον, ἐν μὲν τοῖς τετράποσιν ἅπασιν, ἔστι τὸ μὲν, θῆλυ, τὸ δὲ, ἄρρεν.

IN cęteris igitur animantibus, ſimplici ratione, aut ineſt, aut non ineſt ſexus. Nam in quadrupedum genere vniuerſo, tum marem, tum fœminam inuenire eſt.

C Æ S A R.

CVM oſtendit in quibuſdam non eſſe ſexum, nunc vult declarare modum quendam abſentiæ ſiue carentiæ: nam quædam omnino ita nullo ſexu diſtingŭtur, vt nihil generent, vt anguillæ: quædam autem ſexu non diſcernuntur, ſed tamen aliquid generant: vtrunque genus effectionis etiam in plantis reperitur **. Adiantum quoque omnino caret & ſexu & ſexus officio. Sed Ariſtoteles dum vult hoc ſtatuere, præpoſtera vſus eſt oratione. Nam eùm proponat in alijs animalibus ſimpliciter aut eſſe, aut non eſſe, exemplum eorum, in quibus ineſt, ponit quadrupedis: at in quibus non ineſt ſimpliciter: non ſtatim ſubdit, ſed in quibus ineſt non ſimpliciter. Nam in teſtaceis ineſt, ſed non ſimpliciter: quoniam edūt aliquid ex ſe plantarum more, ſine coniugio. Deinde ponit exemplum aliorum. Hoc autem facit, quoniam illa ſunt perfectioribus, quæ primo loco dixit, propriora: item notiora: & receptius eſt, ſexum ineſſe animalibus: non ineſſe autem diſceptabile in multis. Non addidit autem aliam differentiam eorum, quæ ex diuerſis analoga naſcuntur: & eorum quæ è penitùs differentibus: vt è putrefactione: quoniam nunc tractat affectiones animalium, non autem principia. Id autem vbi de generatione ſcripſimus declaratum eſt.

Nora ἁπλῶς ſine adiectione, vt poſſis dicere: *eſt*, non eſt. Nam in tectis, quoniam non iunguntur coitu, non potes dicere, eſt. Quoniam pariunt, dicas, eſt quodammodo. ἁπλῶς autem:

abſolutè, & præcisè : ſed nota ſubtiliùs : quoniam τὸ ἁπλοῦν, ſexum in vtroque ſignificat : itaque alterum fœminam, alterum marem dicas. At in teſtaceis, alterum fœminam, alterum neſcias quid ſit : nam neque partibus differunt, neque officio. Quare mox dicit, ἐπ' οὐδέτερον.

Theodorus τὸ μὲν, τὸ δὲ, *alterum mas, alterum fœmina :* malè: videtur enim aſtringere naturam, vt æquet maris, & fœminæ numerum. Hoc enim ex eius oratione omnino indicatur: at Græcum τὸ δὲ notat ad ſenſum, neque diuidit æqualiter : aduerte etiam malam latinitatem : cùm dicit, *verbi cauſſa ,* vt alterum mas, alterum fœmina eſt : *ſit,* debuit dicere, non autem, *eſt :* aut non poneret illa verba, *verbi cauſſa.*

CCCXX. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ τοῖς ὀστρακοδέρμοις οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ὥσπερ ἐν φυτοῖς τὰ μὲν, εὔφορα ἐστι, τὰ δ', ἄφορα, οὕτω καὶ ἐν τούτοις.

IN teſtaceis autem non ineſt: ſed quemadmodum plantæ quædam frugiferæ ſunt , aliæ ſteriles , ita & in his.

C Æ S A R.

EORVM quibus non eſt ἁπλῶς ἢ ἁπλοῦν εὔφορα. φορτικὰ voluit dicere. Nam τὸ δὲ abundat hîc, & eſt differentia τῶν φορτικῶν: ſignificat enim copiam aut facilitatem εὔφορος ſus eſt ob copiam, homo non : neque leo: vipera εὔφορος ob copiam , δύσφορος ob difficultatem edendi: ceruа vtrunque, & quia paucos parit, & quia non ſine dolore maximo concipit : ſicut & muſtella, & viuerta : vrſa etiam quoniam informes edit.

CCCXXI. ARISTOTELES.

ἘΝ δὲ τοῖς ἐντόμοις, καὶ τοῖς ἰχθύσιν, ἐστὶ τὰ μὲν, ὅλως οὐκ ἔχοντα ταύτην τὴν διαφορὰν ἐπ' οὐδέτερον· οἷον ἔγχελυς οὔτε ἄρρεν ἐστὶν, οὔτε θῆλυ, οὐδὲ γεννᾷ ἐξ αὑτῆς οὐδέν. ἀλλ' οἱ λέγοντες ὅτι τριχώδη καὶ ἑλμινθώδη προσπεφυκότα ἔχουσαι ποτέ τινες φαίνονται, μὴ προσθεωρήσαντες τὸ ποῦ ἔχουσιν, ἀσκέπτως λέγουσιν. οὔτε γὰρ ζωοτοκεῖ ἄνευ ᾠοτοκίας οὐδὲν τῶν τοιούτων. ᾠὸν δ' οὐδεμία πώποτε ὦπται ἔχουσα. ὅσα τε ζωοτοκεῖ, ἐν τῇ ὑστέρᾳ ἔχει, καὶ τά γε οὐ προσπεφυκότα [ἀλλ' οὐκ] ἐν τῇ γαστρί. ἐπέττετο γὰρ ὥσπερ ἡ τροφή. ἣν δὲ λέγουσι διαφορὰν ἄρρενός τε καὶ θηλείας ἐγχέλυος, τὸν μὲν μείζω κεφαλὴν καὶ μακροτέραν ἔχειν, τὴν δὲ θήλειαν, [μικρὰν καὶ] σιμοτέραν, οὐ τοῦ θήλεος καὶ ἄρρενος λέγουσιν, ἀλλὰ τοῦ γένους.

AT in genere inſectorum, & in piſcibus, ſunt quæ omnino neutram in partem hac ratione diſtinguantur : veluti anguilla. Cùm enim neque mas, neque fœmina eſt, tùm ex ſeſe nihil generat. Quanquam piſcatores cùm earum nonnullis deprehenderunt capillari tenuitate adnatos quaſi lumbricos, neque obſeruârunt quâ corporis parte y eſſent , imprudenter loquuntur. Nam hoc in genere nullum inuenias quod non ex ouo animal pariat. At ouum habere nulla vnquam viſa eſt. Præterea quæ animal pariunt, ipſum in vtero, non autem adhærentem prolem in ventre gerunt : concoqueretur enim ſicut & cibus. Poſtremò quam allegant quidam differentiæ notam maris fœminæq; in anguilla: quòd mas capite grãdiore oblongioreq; ſit, fœmina autẽ depreſſiore. Nõ quòd maris, ac fœminæ aiũt, ſed quòd generis interſit.

C Æ S A R.

HOc tertium membrum , duobus generibus aſcribit non vniuerſis tamen , inſectorum ſcilicet, & piſcium quibuſdam: ac de inſectis quidem exemplum omiſit. Sit autem ephemeron: cui enim vita diei vnius tantùm ſit, quid agat ad coïtum? de piſcibus verò duo exempla ponit, anguillæ & epitragæorum. At anguillæ hiſtoria candida & iucunda non eget commentarione. Manet tamen dubitatio cùm ait, nullum in hoc genere parere ſine ouo : quis tibi dixit ? imò anguilla parit , inquiet pertinax. Nam eodem modo diceres de vipera , eam non parere animal extra, ſed ouum: quoniam in hoc genere nullum quicquam niſi ouum edat. Ideo neceſſariò addidit, τὸ ποῦ: quoniam quæ animal generant, in matrice gerunt. Quod ſi animal hoc , vt in vipera factum eſt, ex ouo , aliquando cum ouo fuiſſet deprehenſa vel vna tot ſæculis , quod nunquam contigiſſe viſum eſt. Hoc quoque diſceptabile videtur : concoqueretur, inquit , ſicut & cibus: at in ventriculo non ſunt, ἐν κοιλίᾳ, ſed ἐν γαστρὶ : prætereà vermes & ſerpentes , qui in ventre gignuntur hominis,

nis, etiam homine ipſi ſunt ſuperſtite, ſicut nuper id euenir in hac prætuta.

Dixit ἐπ' οὐδέτερον, quoniam ἀπολωῦ non ineſt:at in teſtaceis fœminam inuenies.

Nota hæc οὔτ' ἄρρεν ἐστὶν, οὔτε θῆλυ: λέγουσιν, & προθεωρήσαντες, & ἀσκέπτως. λέγουσι enim dixit, vt ſignificaret id quod dicunt non pertinere ad ſexum: προθεωρήσαντες, antequam loquerentur. Hoc autem eſt obſeruare, animaduertere rem antequam iudicium detur. ἀσκέπτως, *imprudenter*: σκέπτεσθαι proſpicere, prouidere: aduerte quoque non mutâſſe numerum ζωοτοκεῖ, ad τάχα προσαπεφυκότα, quoniam in ζωοτοκεῖ, eſt tam ζῶα, quàm ζῷον: neque fruſtra poſuit γαστρὶ: quoniam non in vulua: & ἐν, quia ventris officium eſt cibum, non fœtum gerere: & προσαπεφυκότα, quod omiſit Theodorus, *adhærentia*: quoniam non more fœtuum diſpoſita ſunt, ſed hærentia capillamenta: malè quoque Theodorus γαστρὶ, *ventriculo* interpretatus eſt. De differentia quoque generis rectè dixit Ariſtoteles. *Marganias* vocant Vaſcones eas quæ capite grandiore ſunt: quæ verò acutiore, *fin.es*: opinioni tamen Ariſtotelis aduerſantur Plinius, Athenæus, & Oppianus: qui anguillas coire aſſerunt: ergo ſexus diſtinctio: ergo ad generationem aptum genus.

Ἐπιτέτων, quoniam eſſet in præterito Theodorus addidit, *primordia genituræ*: non omnino malè ſi interpretem non ageret: verùm primordia lumbricorum noſtrorum non concoquantur: & Ariſtoteles vult dicere etiam ipſum fœtum concoqui poſſe, ſi in ventre generetur. Quare oſtendit partes eſſe quaſdam potiùs fimbraceas: atque additamenta: ſed quare ipſa capillamenta quoque non concoquuntur? quia partes ſunt anguillæ. Itaque προσαπεφυκότα neceſſarium eſt, quod omiſit Theodorus.

CCCXXII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δέ τινες ἰχθύες οἳ καλοῦνται ἐπιτραγίαι. γίνονται δὲ τοιοῦτοι τῶν ποταμίων κυπρῖνος καὶ βαρῖνος. οὐκ ἔχουσι δὲ οἱ τοιοῦτοι οὔτε ᾠὸν, οὔτε θορὸν οὐδέποτε· ἀλλ' ὅσοι στερεοί εἰσι καὶ πίονες, ἔντερον μικρὸν ἔχουσι, καὶ εἰσὶν ἄριστοι οὗτοι.

Sunt etiam piſces, quos epitrageas *Græci vocant, cuiuſmodi inter fluuiatiles Cyprinus & barinus. in his neque ouum, neque humor genitiuus vllus eſt: ſed qui ſolida, & pingui carne conſtant, exiguum inteſtinum habent, & maximè commendantur.*

CÆSAR.

ALTERVM exemplum. Epitrageas vocat piſces, hoc eſt nomen generis commune maritimis & fluuialibus. Quod in tranſcurſu indicat cùm dicit, τοιοῦτοι τῶν ποταμίων. Duos igitur notat, cyprinos, & barinos. Hac ratione cyprinus, carpa non eſſet: carpa enim ouum gerit. Quare mendum eſſe puto. Theodorus balagros legit: ſed qui ſint balagri mihi adhuc incompertum eſt.

Ἐπιτραγίαι, *hirci à ſterilitate*, Theodorus: collegit hoc ex libro quinto *Hiſtoriarum*, vbi ſcriptum eſt: τράγοι οἱ πίονες ἧττον γόνιμοι εἰσί. Itaque vites etiam cùm fallunt ſpem, & operam vinitorum τραγᾶν dicuntur. Hoc cùm animaduertas intelliges non fruſtra ſubtexuiſſe hiſtoriam Ariſtotelem illam: ἀλλ' ὅσοι στερεοί εἰσι καὶ πίονες: ad nomen enim pertinet, & coniunctionem ſterilitatis naturalis cum pinguedine naturali.

Ἄριστοι Theodorus, *laus præcipua in paſtu*: ergo cùm ipſi paſcantur. Nam piſces paſcuntur herba aut alio paſtu: homines piſcibus non paſcuntur, ſed veſcuntur, & alũtur. Itaque antiqui paſcalem ouem *ſaginatam* dixêre. Item paſcua. & compaſcua, & paſtiones villaticæ, & paſtores. At transfertur quidem ad oculos & animum à Virgilio, Terentio, Cicerone, ſed ferè vbi abeſt ratio. Diximus autem *conſtant* ob ſoliditatem.

CCCXXIII. ARISTOTELES.

Ἔτι δ' ἔνια καθάπερ ἐν τοῖς ὀστρακοδέρμοις καὶ φυτοῖς, τὸ μὲν τίκτον ἐστὶ καὶ γεννῶν, τὸ δ' ὀχεῦον οὐκ ἔστιν· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἰχθύσι τὸ τῶν ψηττῶν γένος, καὶ τὸ τῶν ἐρυθρίνων, καὶ αἱ χάνναι, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ᾠὰ φαίνεται ἔχοντα.

Inter piſces quoque quemadmodum in teſtaceis, & in plantis, aliqui pariunt tantùm & generant: at qui ineat non eſt: cuiuſmodi paſſerum genus eſt, & rubellorum & chana, & eiuſmodi: oua enim in omnibus reperiuntur.

CÆSAR.

SIcut in teſtaceis erant ſterilia penitùs, & ſine officio generationis, ſic in piſcibus. Nunc de altera quoque natura, vt in teſtaceis eſt officium generandi ſine maſculo, ita & in piſcibus.

Vv 3

Ἐρυθρικοὶ *rubelli*, ſeu, tubelliones, *frangolini* à Romanis: χάνας, *hiatulas* vocauit Theodorus, concinna voce. Nam Epicharmus in *Nuptijs Iunonis* apud Athen. lib. vij. vocat eos μεγαλοχάσμους.

CCCXXIV. ARISTOTELES.

ἘΝ μὲν οὖν τοῖς πεζοῖς καὶ ἐναίμοις τῶν ζῴων ἅμα ζῳοτοκεῖ τὰ πλεῖστα, καὶ μείζω καὶ μακροβιώτερα τὰ ἄρρενα τῶν θηλειῶν ἐστι, πλὴν ἡμιόνου· τούτων δ' αἱ θήλειαι, μακροβιώτεραι καὶ μείζους.

IGitur earum quæ ſanguine concreta animantes ſolius humi ſolo mouentur, ſimul maxima pars animal generas: ſimul in ys maiori corpore ſuns, longioreq́, vita mares quàm fœmina: excepto genere mulino: longæuiores enim, & proceriores mulæ.

CAESAR.

CUM ſexum declarauit, & diſperſit per genera quædam: ab aliis autem abſtulit. Item finem oſtendit, & medium, ſcilicet generationem per coitum. Nunc affectiones animalis ab ſexu perſequitur. Iccirco coniungit hanc partem cum ſuperiore contemplatione per aduerbium ἅμα. Id eſt in his generibus πεζοῖς καὶ ἐναίμοις, coniuncta eſt natura hæc: vt maxima eorum pars & animal pariant, & maiores ſint fœminæ quàm maſculi. Incipit autem à vitæ ratione, addit etiam partium modum & figuram, & conſtitutionem, & pilos, & vocem, & robur: noſtrates tamen muli, noſtris mulabus grandiores ſunt.

Theodorus non hîc legit ζῳοτοκεῖ, ſed ζῳοτόκων: verùm hoc quoque ad ſexus cognitionem pertinet, quo in genere animal, aut aliud generetur. Itaque τὰ πλεῖστα nos referimus & ad ζῳοτοκεῖ, & ad μακροβιώτερα. Theodorus autem ad μακροβιώτερα tantùm. Noſtra tamen hiſtoria opulentior eſt: μακροβιώτερα autem idem *viuaciores* dixit malè: nanque viuax differentia eſt longæuorum: quædam enim longæuiora dicuntur, vt homo: viuacitas autem coruorum tantùm, cornicum & ſimilium eſt, quæ plus vnum ſæculum excedunt. Dicuntur etiam *viuaces plantæ* à Plinio, quæ vix mori poſſunt, & *viuax ſolum* ab Ouidio, in quo plantæ ad longos annos durant.

Atqui animalium quædam ſunt longæua, quædam non: quædam citò ſeneſcunt: ab ephemero animali quod vnum tantùm diem viuit, ad phœnicis fabulam opus erat ducere orationem, per cicadas, paſſeres, canes, equos, mulos, homines, ſerpentes, ceruos, cornices, & alia. Item per regiones. Nam Vaſcones longæui non ſunt: & à partibus eorum, vt Fanenſes: & à victu, vt edaces: & ab artibus, vt fullones, piſtores.

CCCXXV. ARISTOTELES.

ἘΝ δὲ τοῖς ᾠοτόκοις καὶ τοῖς σκωληκοτόκοις, οἷον ἔν τε τοῖς ἰχθύσι, καὶ ἐπὶ τῶν ἐντόμων, μείζω τὰ θήλεα τῶν ἀρρένων ἐστίν, οἷον ὄφεις, καὶ φαλάγγια, καὶ ἀσκαλαβῶται, καὶ βάτραχοι· καὶ ἐπὶ τῶν ἰχθύων δὲ ὡσαύτως, οἷον τά τε σελάχη τὰ μικρά, καὶ τῶν ἀγελαίων τὰ πλεῖστα· τὰ δὲ πετραῖα, πάντα.

INtereà verò eorum quæ aut ouum, aut vermem pariunt, cuiuſmodi & piſces, & inſecta ſunt, maiores ſunt fœminæ, quàm mares: vt ſerpens, phalangium, ſtellio, rana. Et ex piſcibus cartilaginea illa quæ ſuapte natura parua ſunt. Et plerique eorum qui gregatim degunt, & ſaxatiles omnes.

CAESAR.

CONTRARIA differentia magnitudinis in aliis generibus, piſcium, ſcilicet, & inſectorum. Deinde addit cartilaginea, ſed non omnia, puſilla tantùm: poſteà gregarios, poſtremò ſaxatiles.

Theodorus addidit verbum *euadunt*: ambitioſè: nam poſtquam creuerunt, non euadunt: quare anguſtam fecit hiſtoriam, dum creſcerent tantùm: ſi dicat naturam indicare, non tractum temporis: rectiùs per verbum ſubſtantiuum: à cuius iam perfecta conſtantia cognouimus hoc quod profitemur Nam dum euadunt nemo cognoſcit: cùm ſunt cognoſcit. Aliquis dicat, me nimis eum vrgere: ego reſpondeam: potiùs nos ab eo vrgeri, dum nos abducit ab Ariſtotele.

CCCXXVI. ARISTOTELES.

Ὅτι δὲ μακροβιώτεραί εἰσι τῶν ἰχθύων αἱ θήλεαι τῶν ἀρρένων, δῆλον ἐκ τοῦ παλαιότερα ἁλίσκεσθαι τὰ θήλεα τῶν ἀρρένων.

QVòd autem diutiùs fœminæ quàm mares, in genere piſcium viuant, eo deprehenſum eſt argumento, quòd grandiores natu capiuntur.

CAESAR.

C AE S A R.

DIxerat vno tractu ſuprà de πεζῶν: granditatem & longæuitatem nunc. Illud in piſcibus priùs: nunc alterum. Nota παλαιὸς, etiam de ætate, non ſolùm de tempore dici.

CCCXXVII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἄνω καὶ πρόσθια πάντων τῶν ἀῤῥένων, κρείττω, καὶ ἰσχυρότερα, καὶ εὐοπλότερα· τὰ δ᾽ ὡς ἂν ὀπίσθια καὶ κάτω λεχθέντα, τῶν θηλέων. τοῦτο δὲ καὶ ἐπ᾽ ἀνθρώπων, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν πεζῶν καὶ ζωοτόκων πάντων τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Marium partes tàm ſuperiores, quàm anteriores præſtantiores, & validiores & aptiores ſunt. At in fœminis ea quæ aut quaſi poſteriores, aut inferiores dici ſolent. Hoc tum in homine, tum in aliis animalibus eodem modo ſe habet, modò eorum motus per humum ſolam fiat, & animal generent.

C AE S A R.

SECVNDA pars hiſtoriæ qua perſequitur affectiones à ſexus indicatione: & verum eſt, ſed prudenter intelligendum eſt. Equorum maximæ parti pectus latius, equabus clunes. Hoc pleniſſimum in genere mulino eſt. At caput equabus grandius quàm equis.

Dixit ἄνω, ſimpliciter, & πρόσθια: at non ſimpliciter ὀπίσθια: quoniam in fœmina femora non ſunt ὀπίσθια: & in equa, clunes non ſunt κάτω: ratio, nam reſpexit officium vterum ferendi. In aliis aut libris declaratum eſt à capite ad vmbilicum eſſe τὰ ἄνω, inde τὰ κάτω.

Theodorus, *fœmina habet robuſtiores*: addidit, *robuſtiores*. At Ariſtoteles prudenter tacuit: ſed grandiores intellexit, non robuſtiores: vrſa enim valentior eſt brachiis, quàm coxis. Equus autem valentiora habet crura poſteriora. Item ſimia mas cùm ſalit, aut demittit ſe ex alto, excipit ſe poſterioribus non anterioribus: robuſtiora enim habet. At vir coxas craſſiores brachiis habet, & pedes quàm manus grandiores.

CCCXXVIII. ARISTOTELES.

Καὶ ἀνευρότερόν τε καὶ ἀναρθρότερον τὸ θῆλυ μᾶλλον, καὶ λεπτοτριχώτερον, ὅσα ἔχει τρίχας· τὰ δὲ μὴ τρίχας ἔχοντα, [κατὰ] τὸ ἀνάλογον.

Omnis item fœmina infirmiore longè neruo eſt, minuſq; artubus valet. Et quibus pilus eſt, iis quoque tenuior inuenitur: ſicuti quæ pilum non habent, id quod eius loco à natura eſt inſtitutum.

C Æ S A R.

SVPRA per partes: à robore nunc: non per partes, ſed per totum. Duplex eſt roboris inſtrumentum. Neruus & artus: vtrunque tetigit. Theodorus monſtrum peperit, *inneruior* ἀνευρότερον: ſaltem dixiſſet, *eneruatior*.

Nota μᾶλλον, vt nos cum comparatiuo, *longè*, &c, *multò*: quod Theodorus omiſit.

Τὸ ἀνάλογον, cutem nudam, aut ſcabram, aut cruſtam, aut ſpinas.

CCCXXIX. ARISTOTELES.

Καὶ ὑγροσαρκότερα δὲ τὰ θήλεα τῶν ἀῤῥένων, καὶ γονυκροτώτερα, καὶ αἱ κνῆμαι λεπτότεραι· τοὺς δὲ πόδας γλαφυρωτέρους, ὅσα ταῦτα ἔχει τὰ μόρια, [ἔχει] τῶν ζώων.

Humidior quoque caro fœmina eſt, & genua planiora, & ſura tenuiores, & pedes elegantiores eo in genere quod hæc membra aptum natum habere eſt.

C AE S A R.

HVMIDAM carnem molliorem intelligit. Itaque carnoſiorum vt genua minùs extuberant, ita muſculi minùs extant quoque. Galenus in primo de *Officio partium*, vtitur eadem voce μαλακωτέρας καὶ ὑγροτέρας σαρκός. De ſuris autem quod dixit, ſi videas mulieres, inuenies maximum mendacium: nihil enim illis craſſius.

Γλαφυρωτέρους, verbum valde fuſum, vt ſtrictiores, & compoſitiores intelligas, & alia talia.

Κνῆμαι, *crura* Theodorus malè: nam coxas femoráque mulier craſſiſſima habet: at id crus eſt vſque ad pedes.

CCCXXX. ARISTOTELES.

Καὶ περὶ φωνῆς δὲ, πάντα τὰ θήλεα λεπτοφωνότερα καὶ ὀξυφωνότερα, πλὴν βοὸς, ὅσα ἔχει φωνήν. αἱ δὲ βόες, βαρύτερον φθέγγονται αἱ θήλειαι τῶν ἀρρένων.

Vox quibus natura data fuit, exilior fœminis & acutior, præterquam vaccæ. Nam hæ grauius mugiunt quàm mares.

CAESAR.

SVPRA de voce, vt vox erat, nunc vt variatur per ſexus.

Dixit λεπτὸν καὶ ὀξύ: quoniam exilis eſſe poteſt, & non acuta. Nam acuta ex impetu fit: exilis eſt per tubum anguſtum ab aura leni: at magnus ventus cùm ingruit, ſibilus fit. Plauti vocem facetam expreſſit, qui eam *tinnulam* appellauit. Perturbauit ordinem, cùm priùs excepit vocem, poſteà præſcripſit genera vocalium animalium: πλὴν βοὸς: poſteà circunſcribit: ὅσα ἔχει φωνήν. Atque nota vſitatam locutionem: περὶ δὲ φωνῆς nullo addito verbo: item alteram: αἱ δὲ βόες, αἱ δὲ θήλειαι: pro eo quod eſt τῶν δὲ βοῶν: ſic ἄμφω δ᾽ ἐξομένω γεραρώτερος ἦεν Ὀδυσσεύς: ſic etiam apud Cæſarem inuenias. Primùm quidem dixit, *exilem & acutam*: deinde oppoſuit vnam tantùm vocem, *grauem*.

CCCXXXI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ πρὸς ἀλκὴν ἐν τῇ φύσει ὑπάρχοντα μόρια, οἷον ὀδόντες καὶ χαυλιόδοντες, καὶ κέρατα καὶ πλῆκτρα, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα μόρια, ἐνίοις μὲν γένεσιν ὅλως τὰ μὲν ἄρρενα ἔχει, τὰ δὲ θήλεα οὐκ ἔχει. οἷον, κέρατα ἔλαφος θήλεια οὐκ ἔχει· καὶ τῶν ὀρνίθων τῶν τὰ πλῆκτρα ἐχόντων, ἐνίων αἱ θήλειαι ὅλως πλῆκτρα οὐκ ἔχουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ χαυλιόδοντας αἱ θήλειαι οὐκ ἔχουσι τῶν ὑῶν.

Quæ partes animantibus, velut arma à natura data ſunt: vt tam cæteri dentes, quàm exerti: ad hæc cornua ac calcaria, aliaq; id genus, quorũdam generum maribus omnibus oriuntur: fœminæ autem carent. Cerua enim cornua non habet: ſicut inter aues calcaribus præditas, fœminæ nulla habent, & ſuibus fœminis exerti dentes nulli ſunt.

CAESAR.

POST partes neceſſarias conſtitutioni, ponit partes vtiles, πρὸς ἀλκήν, ad munimentum & tutelam. hanc partem feliciſſimè, vt ferè omnia tranſtulit Theodorus: tamen omiſit ὀδόντες καὶ χαυλιόδοντες, cùm tamen exemplum de ſuillo genere ſubiiceret.

Ὅλως, id eſt, ὅλον γένος τῶν ἀρρένων. Theodorus omiſit explicare γένεσιν ἔχει, non omnino vacat: gignuntur enim poſtquam ipſa genita ſunt, id eſt mares producunt cornua & dentes: vt intelligas vtiles partes, non autem neceſſarias: agnatæ enim, non cognatæ ſunt.

De cerua fœmina cornigera alibi diximus. Eius cornua adhuc extant in Francia: vt ne ampliùs critici Callimachum reprehendant, cui faciliùs fuit dare cornua ceruæ, quã efficere aurea.

Calcaria gallinæ non habent: vt rectè dicit: at ſues fœminæ etiam exertos dentes habent, ſed minores: & à maxilla ſuperiore, non ab infera.

Cacozelia Theodori, *ceruini generis fœmina cornuum inops mutiláque eſt.* Idem, *dentibus vacant exertis*: non eſt vacuus locus ille dentium: τὰ φάτνια, plena ſunt in decrepita anu Prouinciali: ſedes dentium vacant. At equus quinquennis non uácat dentibus exertis.

CCCXXXII. ARISTOTELES.

Ἐνίοις δὲ ὑπάρχει μὲν ἀμφοῖν, ἀλλὰ κρεῖττον τοῖς ἄρρεσι μᾶλλον· οἷον, τὰ κέρατα τῶν ταύρων ἰσχυρότερα, ἢ τὰ τῶν θηλειῶν βοῶν.

In quibuſdam tamen tàm mas quàm fœmina gerit: ſed præſtantiora multò maribus ſunt: vt cornua taurorum, quàm vaccarum firmiora.

CAESAR.

ICcirco dixit ſupra ἐνίοις μὲν, vt hîc reſponderet ἐνίοις δὲ: dixit, κρεῖττον, pro κρείττονα: fortaſſe κρείττω ſcriptum reliquit.

FINIS LIBRI QVARTI.

Digitized by Google

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟ Ε.

ARISTOTELIS HISTORIÆ DE ANIMALIBVS Liber V.

CAPVT PRIMVM,

Animalium partitio.

I. ARISTOTELES.

Ὅσα μὲν οὖν ἔχουσι μόρια τὰ ζῷα πάντα καὶ τῶν ἐντὸς καὶ τῶν ἐκτός· ἔτι δὲ περί τε τῶν αἰσθήσεων, καὶ φωνῆς, καὶ ὕπνου· καὶ ποῖα θήλεα, καὶ ποῖα ἄρρενα, πρότερον εἴρηται περὶ ἁπάντων· περὶ δὲ τὰς γενέσεις αὐτῶν λοιπὸν διελθεῖν, καὶ πρῶτον περὶ τῶν πρώτων. εἰσὶ δὲ πολλαὶ καὶ πολλὴν ἔχουσαι ποικιλίαν· τῇ μὲν, ἀνόμοιοι· τῇ δὲ, τρόπον τινὰ προσεοίκασιν ἀλλήλαις.

Hactenus de omnium animantium partibus, tàm interioribus, quàm exterioribus. Ad hæc de ſenſibus, & voce ſomnoq́, poſtremò in quibus generibus ſexuum diſcrimina inuenirentur, nihil omiſſum eſt. Deinceps eorum generationes perſequamur. Ac de primis primùm. Sunt autem multa, multaq́ diſcreta varietate: quanquam partim diſsimiles, partim modo quopiam inter ſe conuenientes.

CAESAR.

SVo more colligit ſuccinctè & ſine tædio, vt tranſmittat orationem ad generationes animalium: ſed mihi videbatur non eſſe probum ordinem: priuſque de moribus dicendum eſſe. Hoc enim pertinet ad formam ipſorum animantium: generatio autem ad propagationem, tantùm. Præterea amplior eſt affectio morum quàm generationis: poſtremò etiam notior.

Dicit de primis primùm: quoniam vt ordinem generationis poſt partes ſtatuit, ita in ipſa generatione ordinis quoque inſtitutum tenendum eſt. Intelligit autem prima hîc faciliora, id eſt imperfectiora quæ minore negotio à natura proficiſcuntur. Itaque vt ſuprà ab hominis partibus exterioribus priùs, interioribus autem poſteriùs: quoniam eſſent difficiliores, & operoſiores, ita nunc hominis generationem poſteriùs contemplatur: proptereà quòd vt perfectior: ita difficilior: poſteà per propoſitionem εἰσὶ δὲ πολλαὶ, etiamnum hæc πρότασις, facit attentum & docilem auditorem. Nam & operæ multæ hiſtoriam pollicetur: & ne quis tædij metu iam deſciſceret ab audiendo, appoſuit varietatem: poſtremò varietatis rationem. Quoniam certa tamen lege conuenirent, ſcilicet à cauſſis, ſcilicet ab efficiente, ex coitu maris & fœminæ: & à fine, vt procreent: & à proportione ſeminis, quaſi à materia: & à formatione, quoniam egent tempore: & loco, à matrice. Sunt igitur multæ, quia multa genera: ſunt variæ, quia varia ſunt genera: ſunt ſimiles, quia omnia genera animalium ad ſimilia principia reducuntur: materiam, & formam, cum principiis motus voluntarij.

Nota πρῶτον περὶ πρώτων. Eſt enim Atticus lepor: quam ἐπίκησιν potes appellare: ſicut & illam πολλαὶ καὶ πολλήν. Attici enim & eorum patres Iones ita conſueuêre. Quod in libris Hippocratis, & Theſſali frequens eſt & Demoſthenis: εὔχομαι τοῖς θεοῖς πᾶσι καὶ πάσαις. Et Virgilius, *Libycis teris otia terris.* Latini veteres etiam ad faſtidium aucupati ſunt eadem initia diuerſorum verborum. *Vt vos in voſtris voltis mercimoniis*, & alibi ſæpè,

Non dixit ποικίλαι ſed ἔχουσαι ποικιλίαν, & ἀνόμοιοι: non autem ἀνόμοιαι. Attici communi genere.

Πῇ & πῆ, ſatis videbatur eſſe etiam ſi illa τρόποι τινὰ non addidiſſet: ſed expoſuit qua ratione diſſimiles. Et dixit τρόπον, intellige tu λόγον: differunt enim, quia formæ differunt. Non temerè quoque dixit προσποίησασθαι, cum præpoſitione, vt relationem conuenientiæ denotaret. Theodorus neglexit: qui proſtituit etiam caſtiſſimam orationem, cùm addidit, *ordine apto & commodo.*

II. ARISTOTELES.

Ἐπεὶ δὲ διῄρηται τὰ γένη πρῶτον, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νῦν πειρατέον ποιεῖσθαι τὴν θεωρίαν. πλὴν τότε μὲν τὴν ἀρχὴν ἐποιούμεθα, σκοποῦντες περὶ τῶν μερῶν ἀπὸ ἀνθρώπου· νῦν δὲ περὶ τούτου τελευταῖον λεκτέον, διὰ τὸ πλείστην ἔχειν πραγματείαν. πρῶτον δὲ ἀρκτέον ἀπὸ τῶν ὀστρακοδέρμων· μετὰ δὲ ταῦτα, περὶ τῶν μαλακοστράκων· καὶ τἄλλα δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἐφεξῆς· ἔστι δὲ τά τε μαλάκια καὶ τὰ ἔντομα· καὶ μετὰ ταῦτα τὸ τῶν ἰχθύων γένος, τό τε ζῳοτόκον καὶ τὸ ᾠοτόκον αὐτῶν· εἶτα τὸ τῶν ὀρνίθων· μετὰ δὲ ταῦτα, περὶ τῶν πεζῶν καὶ λεκτέον ὅσα τε ζῳοτόκα καὶ ᾠοτόκα. ζῳοτόκα δ᾽ ἐστι, τῶν τετραπόδων ἔνια, καὶ ἄνθρωπος τῶν διπόδων μόνος.

Igitur cùm initio partiti ſimus genera ipſa, in præſentia quoque idem inſtitutum tenere conandum eſt: tametſi ibi partes contemplaturi ab homine exorſi ſumus. Nunc de eo poſtremo loco agendum eſt: propterea quòd ſit ipſe omnium animalium operoſiſſimus. Itaque ab ijs, quæ teſta conteguntur incipiendum eſt. Deinde de cruſtatis, cæteríſque ad eundem modum atque ordinem: molluſcis ſcilicet, atque inſectis: tum piſcium genere, tàm quod animal: quàm quod ouum parit: poſteà de auibus: tandem de ijs quorum motus humi tantummodo cietur, dicendum eſt. Ac dicendum quidem quæ animal, quæq; ouum pariunt. Igitur quadrupedes nonnullæ, bipedum ſolus homo, animal parit.

CÆSAR.

ERGO cùm res ſit difficilis, vt planior ſit ordo, modus eſt adhibendus: per claſſes igitur generum eſt procedendum: comprehendit ſuum propoſitum. Hæc eſt particularis propoſitio, qua animum auditoris impletum ſpe atque attentione, pingit imagine, operæ futuræ. Dicit ſeſe imitaturum partim, partim mutaturum. Nam per genera ibit, vt ſuperiùs, ſed non eodem ordine: quoniam de homine ad calcem differet. Idq; fecit. In decimo enim, qui circunſertur, de eo diſſerit. Reddit rationem, quoniam ea hiſtoria eſt difficillima. At à facilioribus ſemper incipiendum. Quod vbi dixit, quaſi ab eadem propoſitione alteram concluſionem deducit. De teſtaceis igitur, inquit, ordiendum eſt. Et tacuit rationem: quoniam continetur in contrario propoſitionis iam dictæ, ſic. Differatur de homine, quoniam difficillimum opus eſt. Igitur à teſtaceis initium capiamus, quoniam ſunt facillimæ cognitionis. Incipit ab iis quæ ſanguine carentia degunt: inſecta autem poſtponit molluſcis, quoniam inſecta ſunt opificio inſignia, & naturali prouidentia, vt apes, formicæ Sed mirum quare piſces putauit operoſiores inſectis. Neque enim ſunt, neque nobiliores: iccirco addidit, ζωοτόκα & ᾠοτόκα, vt generis aſciſceret nobilitatem. Nam inſecta σκωληκοτόκα ad ſummum ſunt. Sed animaduerte tunc nomen hoc ἰχθῦς hic eſſe æquiuocum ad cete & σελάχη, & quos ipſe priuatim ſæpè vocat piſces. Quare malè fecit cùm à molluſcis diſtinxit: nihilo enim minùs piſces ſunt, quàm cete & σελάχη. Sed hoc fecit, quoniam molluſca non ſunt è ſanguine concreta. Poſt piſces ſtatuit aues, tanquam difficiliores & perfectiores: ſunt enim. Nam affectiones multas habent, quibus careant piſces: vocales enim ſunt, & dialecto propiores homini. Tum aër aquæ. Præſtant igitur & volucres piſcibus: à partibus quoque: pedes enim habent & alas, & caudam. Et ab officio: dociles enim ſunt ad prædam & ſermones: & aliquæ συνανθρωπεύονται: optimæ rationes. Sed in præſentia ſi conſideres quemadmodum tractamus generationem, eiúſque principia: piſcium quidam operoſiores ſunt: quippe animal pariunt: quæ eſt ratio, vt nonnulla quoque τῶν πεζῶν, ignobiliora ſint & piſcibus, & auibus: & minore negotio cognoſci poſſunt: vt ſerpentes, & teſtudines: nihil enim his magis brutum teſtudine: nihil imperfectiùs ſerpente: ſiue natalia, ſiue mores, ſiue partes contemplere. Non tamen errauit Philoſophus. Nam ſi genera ipſa in vniuerſum inſpicias ordo meliùs contexi nequit.

Dixit καὶ λεκτέον ὅσα τε ζῳοτόκα καὶ ᾠοτόκα, in πεζοῖς, ſcilicet ζῳοτόκοις καὶ ᾠοτόκοις, hanc ponit differentiam: quoniam etiam in piſcibus poſuit. Sed importunè addidit illa verba: ζῳοτόκα δ᾽ ἐστι, &c. neque enim hîc locus eſt: proponit tantùm: præſertim cùm id quoque malè dicat

ἔνια:

ἶνα: neque enim quædam quadrupedes, ſed omnes, paucis exceptis. Itaque Theodorus totam hanc omiſit partem.

III. ARISTOTELES.

Κοινὸν μὲν οὖν συμβέβηκε καὶ ἐπὶ τῶν ζώων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν. τὰ μὲν γὰρ, ἀπὸ σπέρματος ἑτέρων φυτῶν· τὰ δὲ, αὐτόματα γίνεται, συστάσης τινὸς τοιαύτης ἀρχῆς. καὶ τούτων τὰ μὲν, ἐκ τῆς γῆς λαμβάνει τὴν τροφήν· τὰ δ᾽, ἐν ἑτέροις ἐγγίνεται φυτοῖς, ὥσπερ εἴρηται ἐν τῇ θεωρίᾳ τῇ περὶ τῶν φυτῶν. οὕτω καὶ τῶν ζώων τὰ μὲν, ἀπὸ ζώων γίνεται κατὰ συγγένειαν τῆς μορφῆς· τὰ δ᾽, αὐτόματα καὶ οὐκ ἀπὸ συγγενῶν. καὶ τούτων τὰ μὲν, ἐκ γῆς σηπομένης καὶ φυτῶν, ὥσπερ πολλὰ συμβαίνει τῶν ἐντόμων· τὰ δ᾽, ἐν τοῖς ζώοις αὐτοῖς, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς μορίοις περιττωμάτων.

Communi autem natura fuit comparatũ, quemadmodum in plantis, ita in animalibus: vt ſicuti planta partim ab aliarum plantarum ſemine, partim conſtitutis certis ſimilibus principijs ſponte prodeãt. Ac quemadmodum in libris de Plantis *diximus, alia de terra capiant alimentum, nonnulla in alijs innaſcantur plantis. Sic & animalia quædam per forma cognationem generentur; nonnulla ſponte non à congeneribus. Quorum aliqua ex putrida, vel terra vel trunco: quod inſectorũ magnæ contingit parti: alia in ipſis animalibus, atque ex eorum partium excrementis oriantur.*

CAESAR.

TRACTATVRVS animalium generationem, moréque ſuo per notiora proceſſurus, naturam quandam quam in plantarum differentijs agnouiſſet, in animalibus docet nos, eámque duplici diſcrimine. Primum eſt. Quædam plantæ ſeminio oriuntur, vt omnes fruges: quædam ſponte, vt Adiantum. Ita animalia, è ſemine, homo: è terra putrefacta, lumbrici. Alterum diſcrimen: quædam plantæ terra capiunt alimentum, & per ſe ipſæ conſtant, vt laurus; quædam in alijs vt polypodium. Sic animalia, alia per ſe ipſa, vt homo: alia in alijs animalibus, vt pediculi. Pulcherrima profecto contemplatio diuini viri, qui vbique quantùm poteſt, naturæ conſenſionem connexionémque narrat: vt à materia prima ad Deum ſi ducas intellectionis vim, nullum inuenias interuallum, aut hiatum vacuum potentiæ: ſed ſibiipſi naturam ſubeuntem tanquam ab angulo acuto ad baſim, per lineam oppoſitam angulo recto. Hæc tamẽ egent ſubtiliori tractatione. Primum quod quærimus eſt: An intelligat præciſè, quaſdam plantas nonniſi ſeminio, alias, non niſi in alijs oriri. Ac de his nemo poteſt dubitare. Epithymium nonniſi naſcitur ſuper thymo: & viſcum non niſi ſuper quercu, pomo & alijs quibuſdam. De alijs autem valde dubitari poteſt. Nam in Creta vel leuiſſimè emota terra erumpit cupreſſus: at quæ arbor? quanta? quandiu durans? Itaque vehementer aſſentio mihi, cùm puto omnia plantarum genera ſine congenere ſemine naſci poſſe. Et ratio ſubeſt. Aluntur omnia ijs ex quibus conſtant: aluntur omnes plantæ è terra: ergo è terra habent principia. * * *. *Deeſt huius pulcherrimæ & eruditæ contemplationis comparatio & demonſtratio: quam autor morte præuentus inchoatam tantùm, eámque mutilam admodum reliquit.* Intelligo eas quæ per ſe ipſæ conſtant: non in alijs.

Notabimus igitur ſecundo loco, plantas quaſdam & in alijs prouenire & per ſe, vt polypodium in quercu & in muro.

Tertiò, aliquando viſam nucem arborem in ſalice: quoniam nucem graeculus eò tulerat, aut glandem, vnde enatam & etiam quercum vidimus.

Quartò, de animalibus etiam dubitârunt, an omnia ex analogo edi poſſent: eóque inſaniæ prouecti ſunt, vt putarent hominem è limo edi poſſe, nullis vniuocis ſubiectis principijs è coniunctione vtriuſque ſexus. Eorum ratio fuit ſane valida: conuenire poſſe materiã corporis noſtri: ergo etiam animam ſubire: ſed hi ſunt animarum interfectores, qui in materia animam noſtram latere putant.

Quintò quæri poteſt, an eſſent eiuſdem generis orti ſorices è fimeto, & à patribus generati. Hæc materia ad ſeptimum *Metaphyſicorum* pertinet. Sed tamen nemo negare debet: ex principijs analogis poſſe fieri ſpeciem congenerem ſpeciei vniuocæ: actus enim vniuoci ſunt: vt ariditas, ſiue ſolutio glebæ in minimas partes, poteſt fieri à contuſione, à frigore, à calore.

Videamus & id: conuenire plantis & animalibus, quæ alijs in plantis inſunt, aut animalibus,

ſecun

ſecundùm locum,& ſecundùm alimentum. Nam epithymum,vt ita dicam, depaſcitur thymum, vt pediculus hominem:ſed ſecundùm modum nequaquam:nam planta in planta non mouetur: animal in animali mouetur:ſi enim non moueretur,eſſet planta in animali,vt putà pilus:ſed ſunt etiam quædam animalia quæ hac quoque in parte magis ac magis ad plantæ naturam accedunt: vt ricini : ac duabus quidem de cauſſis. Nam ore affixi,non priùs abſiſtunt,quàm impleantur:ac tandem cadant,& nullum excrementi habẽt exitum,nihilomelius quàm plantæ. Sunt etiam horum animalium differentiæ. Nam quædam in ſuperficie & oriuntur,& viuunt:vt pulices,pediculi:quædam intra cutem,vt pedicelli,quos Vaſcones *bregantos*,Galli *ſcirones*:eſt enim pedicillus, minimus omnium animantium , vix vt oculis deprehendatur: ambulat ſub cute & rodit multo pruritu:vt hac quoque in parte ſeipſam in talpis æmulata ſit: extracti autem acu,atque ſuper vngue poſiti pedicelli mouentur, ſi ſolis radijs exponantur. Addendum his quoque:miſceri animalium ſpecies, ex tauro & equa fieri hinnos:item plantarum,rapæ & braſſicæ.

Nota locutionem συμβέβηκε. Neque enim τὸ συμβεβηκὸς ἐνδεχόμενον , ſed ex principijs ac legibus naturæ certis.

Κοινὸν cùm dixit, commune ſcilicet plantis & animalibus : quare addidit τὸ ὥσπερ? Eſt mihi, tibíque communis puteus:dubito an nota illa addi poſsit: nam mihi ſoli communis eſſe non poteſt:oportet enim plures ſimus vno:itaque ſi dico. Eſt mihi communis ſicut & tibi:ergo vni mihi erit communis,& vni tibi. Dicent hæc eſſe ſophiſmata. Ego vero ſolius ſapientis aio eſſe recta & inoffenſa vti oratione. Ac ne hominem quidem eſſe,qui prauè loquatur. Nam aut prauè quoque ſentit,aut ſi benè ſentit,tantò miſerior qui ſuiipſius decoctor ſit. Itaque ſi addas aduerbium illud ſimilitudinis,repetendum erit vltrò citróque,vt modum ſignificet communitatis.

Αὐτόματα , *ſponte naturæ*, dixit Theodorus: ſed etiam quæ ex ſemine oriuntur, ſponte naturæ oriuntur. Spons enim,voluntas fuit à ſpondendo:quoniam fœdera libero animo fierent: Græcum σπονδαὶ: ſic locutus eſt Ouidius de aurea ætate,*quæ vindice nullo,ſponte ſua ſine lege fidem,rectúmque colebat*. Nam αὐτόματον eſt per ſe,ſine adminiculis: ſicut αὐτόματα , organa dicuntur ab Ariſtotele in lib. de *generatione animalium*,quæ cùm mouentur,non tanguntur : αὐτόματον ἱκετὸν Hippocrates in *Aphoriſ.* quidam *ſpontiuos* potius quã *ſpontaneos* maluêre : dicant igitur *& conſentiuum* potius,quàm *conſentaneum*. Συστάσης τινὸς τῆς τοιαύτης ἀρχῆς:omnia ſignificant : dixit ἀρχὴν principium, formam,& materialem. Nam alibi quoque ſic accipit, vt in oratione de *Endelechia* diximus. Dixit τινὸς , ideſt certum principium : dixit τοιαύτης, propter analogiam:neque enim eſt τοιαύτης. Dixit συστάσης ,ideſt,conflato,conſtituto,conſtante,concreto principio. Dixit in ſingulari,vt concordiam intelligeremus principiorum & coaleſcentiam. Theodorus maluit,*primordio contracto* dicere:frigidè ſanè: & frigidè τοιαύτης interpretatus eſt cùm dixit,*ad ortum idoneo* : qui etiam neglexit ἐγγίνεται,*innaſcuntur*:quoniam præpoſitione vna ſatis habuit:ſed fruſtra addidit,*augeri*. Nihil enim naſci poteſt ſine incremento. Κατὰ συγγένειαν τῆς μορφῆς: quoniam eiuſdẽ generis forma eſt Cæſaris & Catonis , intellexit συγγένειαν εἴδους. Itaque addidit μορφῆς. Idem enim eſſe συγγένειαν, ἐνδελέχειαν, μορφήν, εἶδος, alibi diximus.

Σηπομένης γῆς . vt lumbrici : καὶ φυτῶν, vt coſſi. Adde tu & animalia à plantis fieri,vt crabrones à lignis putridis:& ab animalibus animalia:vt à vitulo apes,ab equo veſpæ : & ab animalibus plantas,ſubiecto cadaueri in arena priùs ſterili & nuda ſubortas herbas vidimus : quæ eo tantùm loco ſolæ eſſent:alibi ad multa milliaria nullæ. Theodorus, *è terra putreſcente conſiſtunt*:malè:*concreſcunt*,benè. Nam dum putreſcit terra,nondum conſiſtunt : cùm conſiſtunt, terra non ampliùs putreſcit. Error in philoſophia eſt:aliquid factum eſſe,& conſiſtere,iam ex eo quod adhuc in via corruptionis eſt.

Ὥσπερ πολλὰ συμβαίνει τῶν ἐντόμων: συμβαίνει, ideſt, *proueniunt*.

Περιττωμάτων. Galenus cùm alibi,tum in lib.de *inſtrumento odoratus* ,dicit hoc vocabulum eſſe Ariſtotelicum,ab alijs dicta περιττά.

IV. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ τὴν γένεσιν ἐχόντων ἀπὸ συγγενῶν ζώων, ὅσοις μὲν αὐτῶν ἔστι τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν, ἐκ συνδυασμοῦ γίνεται. ἐν δὲ τῷ τῶν ἰχθύων γένει, ἔνια γίνεται οὔτε θήλεα, οὔτε ἄρρενα· τῷ γένει μὲν, ὄντα τῶν ἰχθύων ἑτέροις ταὐτά, τῷ δὲ εἴδει, ἕτερα·

Ergo quæ à congeneribus procreantur,in his ſi & mas & fæmina reperitur,è coitu generantur. At genera quedã ſunt in piſcibus quibuſdam,in quibus neq; marẽ neque fæminã inuenias:qui genere quidẽ cum cæteris piſcibus iidem ſunt:ſpecie autẽ differunt.

ἔνια

ἔνια δὲ, καὶ πάμπαν ἴδια. τὰ δὲ, θήλεα μὲν ἔστιν, ἄῤῥενα δὲ, οὐκέτι· ἐξ ὧν γίνεται ὥσπερ ἐν τοῖς ὄρνισι τὰ ὑπηνέμια.

Alij quoque priuatim omnino naturã quandã nacti ſunt. Nam fœminæ ſunt ſine vllo mari. Itaque ex his generantur talia, qualia in auibus hypenemia.

C Æ S A R.

DIxERAT generationem paſſiuam:nunc dicit actiuam:proſequitur enim alteram partem. Nam dicebat animalia quædam ex aliis oriri: nunc oſtendit quomodo oriantur: aut, inquit, ex mari & fœmina, aut ex fœmina tantùm. Et in tertia parte quam ponit ſecundo loco, oſtendit quæ neceſſe ſit vt ſponte proueniant. Nam ſi neque mas, neque fœmina in illis eſt, & natalia ſunt, deficiat genus niſi ſponte alia ſubnaſcantur.

Mutauit orationis modum primo loco: *ὅσοις μὲν*: ſecundo loco *ἐν δὲ τῷ τῶν ἰχθύων γένει ἔνια*: alius dixiſſet, *ὅσα δὲ μὴ ἔχει οὐδέτερον, ὥσπερ ἐν τῷ τῶν ἰχθύων γένει*. Et ordinem inuertit: propior enim eſt generationi ex duobus, generatio ex altero, quàm ex nullo: ſed iccirco fecit, quia ſtatim diuiſit per differentias contrarias. Sic quædam ſexum habent, quædam non habent. Tertium tum membrum; eorum quæ ſexum habent, quædam vtrunque, quædam alterum.

Ἐχόντων γένεσιν, nouè dixit, habere generationem. Nam de indiuiduo non poſſis dicere: Cæſar habet generationem à patre, ſed habuit: ſed in genere hoc potes dicere ſic: quæ habent generari, id eſt, poſſunt.

Quanquam *γίνεται* pro *ἐστὶ* aliquando ponitur, tamen hîc ſignatè poſitum eſt: *ἔνια γίνεται οὔτε θήλεα*, atque adeò ſignatè, vt vtrunque complexus ſit mira breuitate: actionem & paſſionem generationis. Nam ſi neque maſculi neque fœminæ generantur: ergo ne generant quidem.

Γένει τὰ αὐτά: vt hæc ſit differentia generis inferioris, non ſummi. Itaque intelligas *εἴδει*, non *εἶδος* vltimum. Nam quòd anguilla neque mas, neque fœmina ſit, habet commune cum aliis ſpeciebus piſcium.

Ἐξ ὧν γίνεται ὑπηνέμια: hoc eſt valde dubitabile. Nam in genere paſſerum piſcium, in quibus fœmellæ ſunt, oua proficiunt.

Theodorus ambitioſè hanc partem tranſtulit: atque nota quòd dixit, *mare vidua*. Nunquam dicetur, *virgo vidua marito*: vidua eſt quæ ſeparata eſt à marito, qui cum erat iuncta. *Iduare*, eſt findere. Quod & Varro dixit, & Horatius non neſciuit, cùm *Idus* dixit *Aprilem findere*, vnde *vaidua*: vidua facta eſt.

V. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν οὖν τῶν ὀρνίθων ἄγονα πάντα ἐστὶ ταῦτα· ἀλλὰ μέχρι τοῦ ᾠοῦ γένεσιν δύναται ἡ φύσις αὐτῶν ἐπιτελεῖν, ἐὰν μή τις αὐτοῖς συμβῇ τρόπος ἄλλος τῆς κοινωνίας πρὸς τοὺς ἄῤῥενας. περὶ ὧν ἀκριβέστερον ἔσται δῆλον ἐν τοῖς ὕστερον.

HAec igitur quæ ab auibus eduntur, inutilia ad generandum omnia ſunt. Natura enim ſola oui abſoluendi circumſcribitur poteſtate: niſi alio quopiam modo maris vis communicetur. Qua de re exactiùs in ſequentibus diſſeremus.

C AE S A R.

VT ſuprà cum plantis comparauit animalia, ita inter ſe nunc comparat miro modo. Nam quaſi ſtatuit gradus quoſdam in natura: quippe, inquit, in quibuſdam animalibus, fœminam tantùm eſſe: quid mirum? fœmina enim ſola poteſt concipere, etiam quo in genere mas eſt: ergo multo meliùs in quo nõ eſt. Nam ſi datũ eſt à natura vt generatio fiat è duobus: hoc enim diximus: & tamen ex vno tantùm fit: quantò magis fiet: vbi non neceſſe habuit natura apponere. Reſtabat autem altera pars contemplationis, vbi quæreremus an mas quoque poſſit ſolus concipere. Nã perfectius eſt maris ſemen, quàm fœminæ. Atque hoc in x. *Hiſtor.* tẽtauit explicare.

Compatat igitur genera: piſces fœminas ſine mari auibus fœminis quæ marem habent, & ſine mari concipiunt. Et comparat etiam conceptus ipſos: aitque oua auium hactenus eſſe quod ſunt: nec ex eis quicquam gigni. Excipit deinde euentum à ſuperuentu maris, de quo poſteà dicet. Gallus enim etiam inchoata oua perficit: ſicut in piſcibus aliquibus ſatis eſt oua iam edita à fœmina ſemine perfundere ſuo mares.

Μέχρι τοῦ ᾠοῦ ἐπιτελεῖν: ἐπιτελεῖν, abſoluere ouum vt ouum: non auſim dicere, *perficere*. Theodorus omiſit hoc, & tranſiliit vltra ouum: ſicut & *κοινωνίας* nullam tetigit: ſed operam tantùm maris.

VI. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἰχθύων ἐνίοις, ὅταν αὐτόματα γεννήσωσιν ᾠά, συμβαίνει ἐκ τούτων καὶ ζῷα γίνεσθαι· πλὴν τῶν μὲν, καθ' αὑτά, τῶν δὲ, οὐκ ἄνευ ἄρρενος· ὃν δὲ τρόπον, καὶ περὶ τούτων ἐν τοῖς ἐχομένοις ἔσται φανερόν. σχεδὸν γὰρ παραπλήσια συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων.

Evenit autem vt ex piſcium quorundam ouis, ſine maris opera natis, partim ſine maris quoque, partim non ſine maris opera, animalia generentur: cuius rei item modum poſteà declarabimus. Similis enim penè horum, atque auium ratio eſt.

CÆSAR.

PONIT alterum membrum, in quo eſt differentia ouorum piſcium, ab ouorum auium, vt quædam ſine mari nata, ſine mari animentur: alia autem non ſine mari: ſed vt in auibus.

Oratio Philoſophi pura & preſſa: eam nos aſſecuti ita ſumus, vt etiam in Latina oratione eſſet Attica rotunditas. Theodori locutio ſatis hiat & trahit caudam.

VII. ARISTOTELES.

Ὅσα δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γίνεται ἐν τοῖς ζῴοις, ἢ ἐν γῇ, [ἢ ἐν φυτοῖς,] ἢ ἐν τοῖς τούτων μορίοις, ἔχουσι δὲ τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἐκ τούτων συνδυαζομένων γίνεται μέν τι τοῦτο, αὐτὸ δ' ἐξ οὐθενός, ἀλλ' ἀτελές· οἷον ἔκ τε τῶν φθειρῶν ὀχευομένων, αἱ καλούμεναι κονίδες, καὶ ἐκ τῶν μυιῶν σκώληκες, καὶ ἐκ τῶν ψυλλῶν σκώληκες ᾠοειδεῖς· ἐξ ὧν οὔτε τὰ γεννήσαντα γίνεται, οὔτε ἄλλο οὐθὲν ζῷον, ἀλλὰ τοιαῦτα μόνον.

Ex ijs autem quæ ſponte, aut in animalibus, aut in terra, aut in plantis, aut horum partibus oriuntur, marique atque fœmina diſcreta ſunt, gignitur quidem aliquid, ſed inutile, atque imperfectum: vt ex pediculis, lendes: è muſcis, vermiculi: è pulicibus ouorum facie vermes. Ex quibus, neque parentum genus inſtauratur, neque aliud animal: ſed talia duntaxat exiſtunt.

CÆSAR.

NVNC abſoluit vltimum membrum partitionis, eorúmque modum generationis explicat, mira ſuauitate narrationis: intellige autem hiſtoriam non vniuerſalem. Nam formicæ generant ouum atque ex eo generantur. Item erucæ, crabrones, alia multa: prætereà intellige hanc eandem hiſtoriam curioſam. Quis enim dixit Ariſt. ex ouis pulicum nihil gigni? poſtremò intellige eſſe falſam. E lendibus enim pediculi oriuntur: atque hoc veriſſimum eſſe videbis cùm non detractis frequentiore pectine lendibus in infantibus, magnum in modum excreſcit multitudo pediculorum. Et pediculis excluſis ipſæ quidem hærent capillo: ait autem ἐν ζῴοις, vt pediculi: ἐν γῇ, vt muſcæ, pulices: ἐν φυτοῖς, vt pediculi, cinædi.

Nota locutionem, γίνεται τοῦτο, hoc: neſcio an ſcripſerit τὸ οὔτε, τι.

Αὐτὸ δ' ἐξ οὐθενός: non intelligo, ſi ad verbũ interpretere: *ipſum ex nullo*: imò ex aliquo: atque ex eo nihil.

Ἀτελές, *imperfectum*: ipſum ſanè perfectum eſt: nihil enim deeſt vt ſit lens: at imperfectum ſi finem reſpicias. Itaque ſi interpretere, *ad finem nullum deſtinatum*, optimè facias.

Κονίδες, *lendes*: ab exiguitate, ſimiles pulueri.

Οὔτε τὰ γεννήσαντα γίνεται: non poteſt quicquam feſtiuiùs eſſe: non generantur generantes: immò in præterito eſt γεννήσαντα, quis neſcit, non poſſe generari generantẽ? tantò minùs eum qui iam generauit. Idem ab eodem non poteſt pati, cuius rationis, & qua ratione, agens dicitur: voluit dicere, parentes non repræſentari.

Ἀλλὰ τοιαῦτα μόνον: non addidit verbum. Igitur ſi repetas verbum γίνεται, falſum ſit, & contradicat ſibi. Nam neque lendes, lendes generant: neque poſſit dicere οὐθὲν γίνεται, & τοιαῦτα γίνεται: niſi æquiuocè capias: primo loco γίνεται, *generatur*: ſecundo loco γίνεται, *ſunt*. Theodorus addidit, *perſiſtunt*. At etiam quæ animal ſibi ſimile generant, talia perſiſtunt, qualia genita ſunt. Itaque diximus, *exiſtunt*: vt indicaremus naturam quam hîc dicit ſterilitatis. Nam, *perſiſtunt*, ſtatum rei ſignificat, & conditionem. Idem addidit, *ſordes*, interpretatus vocem illam, τοιαῦτα: ſed vermiculi ſordes non ſunt, ſed animalia: *quiſquiliæ*, ſaltem dixiſſet. Nam hoc ſignificat è plebe, atque humili ſtatu hominem. Nunc etiam dicimus, *quidam*: olim, *ſine nomine vulgus*: itaque in *Trinummo*, *Quiſquis es*: & ſexto *Aeneidos*, *Quiſquis es armatus*: inde, *quiſquiliæ*. Græci dicunt, τὸ τυχὸν, quod facilè, & quouis caſu ſeſe offerre poteſt.

VIII.

VIII. ARISTOTELES.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τῆς ὀχείας λεκτέον, πόσα ὀχεύεται· εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων ἐφεξῆς, τά τε καθ' ἕκαστα καὶ κοινῇ συμβαίνοντα περὶ αὐτῶν.

PRimùm igitur quòd ad coïtum pertinet, de ijs dicendum eſt quæ coëunt. Deinde de alijs, quæ aut proprias, aut communes naturas nacta ſunt.

CÆSAR.

MIRVM autem cùm propoſuerit de oſtraceis primùm dicturum ſe, poſtremo loco de πεζοῖς, nunc mutato conſilio ſtatim de ijs quæ coëunt dixit: fecit, quia de generatione acturus, tàm eorum quæ coëunt, quàm quæ non coeunt: de coïtu priùs dicere oportuit. Nam ſi cæpiſſet ab αὐτοχθόνων generationes, vbi promouiſſet ad ὀχευτικά, interſcidiſſet hiſtoriam ipſam, interpoſita de coïtu narratione.

Intelligit καθ' ἕκαστα, hîc ſpecies, non indiuidua: κοινῇ autem genera.

CAPVT SECVNDVM,

De Coïtu quorundam animalium.

IX. ARISTOTELES.

Ὀχεύεται μὲν οὖν ταῦτα τῶν ζώων, ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄῤῥεν.

COëunt igitur ea, in quibus mas, & fæmina eſt.

CAESAR.

HOC Caput neque vt pollicitus eſt ſuo loco poſuit. Nam ab imperfectioribus profitebatur auſpicia de generatione. Et toto hoc Capite omnia confundit. Aues cum quadrupedibus: repetit alibi dicta: partes genitales deſcribit non ſuo loco: genera recenſet: multa alia minùs opportuna facit.

Hoc quod ſuprà dixerat per modum inueſtigationis & diuiſionis, tanquam concluſum ponit, tanquam iaciat dictorum fundamentum. Theodorus autem non rectè omiſit.

X. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δ' αἱ ὀχεῖαι, οὐθὲν ὅμοιαι πᾶσι, οὔθ' ὁμοίως ἔχουσαι.

COïtus neque ſimiles omnibus ſunt, neque ſimilem in modum aguntur.

CÆSAR.

HAc propoſitione facit nos attentos hiſtoriæ varietate. Nota ſubtilitatem orationis, quam hebetiores περιττολογίαν putant: ὅμοιαι ὁμοίως ἔχουσαι. Nam coïtus canis & equi ſimiles ſunt, ſed non ſimiliter fiunt: ſimiles: quia à tergo accipit marem fœmina. At canis multo agitatu, equus minimo, ac penè nullo: & hæret canis cùm deſcēdit, non hæret equus. Itaque dum hæret, ſimilis eſt coïtus τοῖς ὀπισθουρητικοῖς: contrà vituli marini & auerſi inter ſe coëūt & hærent: partim ſimilis modus leonino, partim canino. Itaque modus animaliū in coïtu varius:

differentia enim varia ab initu:vt ventre & ventre : clune & cluue:& à diſpoſitione vtriuſque:vt mas ſuperueniat,aut fœmina mari:à modo:conuoluta:ſubſidens:ſtans:currens:iacens:aut à temporis ſpatio:celeritate,aut tarditate:à partium ſitu. Ὁπόθεν,& à partibus:oſſea genitalia,vt in viuerris:acuta in cartilagineis:aut à circunſtantijs,adulatione: à locis,in tenebris,in ſaltibus in publico.

Οὐθὲν ὅμοιαι,mendum eſt οὐθὲν : *nulla ex parte* : falſum eſt,dicendum erat, οὐθ᾽ ὅμοιαι.

XI. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν γὰρ ζωοτόκα καὶ πεζὰ τῶν ἐναίμων, ἔχει μὲν ὄργανα πρὸς τὴν τοιαύτην πρᾶξιν ἅπαντα τὰ ἄρρενα τῶν γεννητικῶν· οὐ μὴν ὁμοίως γε πάντα πλησιάζουσιν.

Quæ enim animal pariunt & terræ ſolo nituntur ad motum ſuum,& ſanguine concreta ſunt: horum mares,habent inſtrumenta, quibus dent operam ſoboli procreandæ. Non omnes tamen eodem coëunt modo.

CÆSAR.

DEclarat quod propoſuit:quomodo non ſint ſimiles. Tres poſuit differẽtias. Ζωοτόκα, quoniam ſerpentes ouipara ſunt,genitale non habẽt. Dixit πεζά,quoniam σελάχη maritima ſunt. Quare dixit ἔναιμα neſcio. Nam nullum ἄναιμον eſt ζωοτόκον. Niſi vt perſequeretur primo loco τὰ ἔναιμα more ſuo. Itaque poſuit in ſecundo caſu.Ergo inſcriptio Theodori falſa: *quomodo quæque animalia coëant:* nam de ſanguine concretis tantùm : & iterum falſum cum dixit *generatim*: procedit enim καθ᾽ ἕκαστα hoc Capite. Quod Caput ſi conferas cum alijs, ipſa Capita generatim tractant.

Ἔχει ὄργανα : non declarauit ὅμοια ne, an ἀνόμοια : ſed dixiſſet : ὄργανα μὲν ἀνόμοια δὲ, διὸ καὶ οὐχ ὁμοίως πλησιάζει.

Dicit de maribus tantùm : ipſe facit ὀχείαν : ipſe adit : ipſe facit differentiam coïtus. Icciroo dixit πρᾶξιν.

Nota ordinem verborum : πρὸς τὴν τοιαύτην πρᾶξιν ἅπαντα τὰ ἄρρενα τὴν γεννητικήν. Ὁμοίως γε. γὲ non vacat:ſed dicit ſaltem eſſe diſſimilitudinem.

Πλησιάζουσι plus eſt quàm ὀχεύει : notauit etiam tempus adeundi, non ſolùm ineundi : quod & paulò poſt de felium adulatione. Theodorus nimis laxè, *coniunguntur* : nos *coeunt* : quoniam Antiqui modeſtè *ſimul ire* dixêre : quemadmodum Græci συνεῖναι,*ſimul eſſe*. Coëunt igitur, eſt πλησιάζουσι.Quæ enim inter ſe appropinquant,inter ſe adeunt,& coëunt:Græci quoque συνεῖναι, vt mox,ζευγνύονται,συνδυάζονται,συμπλέκονται de ſerpentibus,συνελίττονται,συγγίνονται vt infrà:hæc verba omnia Ariſtotelica. Nomina autẽ ὁμιλία,συνουσία,ὀχεῖα,σύνοδος,συνδυασμός,συμπλοκή,σύνοδος.

Πρᾶξιν Theodorus *officium*. Nos ſecuti Latinos *dare operam* : vt *dare operam liberis*.

XII. ARISTOTELES.

Ἀλλὰ τὰ οὐροῦντα ὀπισθουρητικά, συνιόντα πυγηδὸν, οἷον λέοντες, καὶ δασύποδες καὶ λύγκες.

Sed quæ retrò vrinam reddunt, admotis inter ſe clunibus:vt leones,leporum genus,lynces.

CÆSAR.

ECce à partibus neceſſariam differentiam; vt quæ retrò mingunt, retrò etiam coëant ob membri ſitum.

Πυγηδὸν, *clunatim*. Theodorus, *auerſa* : addidiſſet, *inter ſe* : nã equæ fœminæ auerſæ coëunt:non enim compleuit πυγηδὸν : more noſtro δασύποδες *leporum genus* diximus: vt cuniculum comprehenderemus.

XIII.

XIII. ARISTOTELES.

Τῶν δασυπόδων δὲ πολλάκις ἡ θήλεια προτέρα ἀναβαίνει ἐπὶ τὸν ἄῤῥενα.

Leporum quoque fœmina marem ſæpe prior conſcendit.

CAESAR.

ECCE πλησιασμὸς: aditus ad coïtum, nondum autem coïtus: inuitat marem. Mirum verò, naturam aliam eſſe illicis, aliam operis: vt conſcendi velit, aut conſcendere fœmina: & alio modo coëant poſtea.

Ἀναβαίνει ἐπὶ τὸν ἄῤῥενα Theodorus, *marem ſuperuenit*: non rectè hîc *venire*: ſed ſcandere.

XIV. ARISTOTELES.

Τῶν δ' ἄλλων, τῶν μὲν πλείστων, ὁ αὐτὸς τρόπος. τὸ ἐνδεχόμενον γὰρ ποιοῦνται συνδυασμὸν τὰ πλεῖστα τῶν τετραπόδων, ἐπιβαίνοντος ἐπὶ τὸ θῆλυ τοῦ ἄῤῥενος.

Alijs autem, quæ plurima pars eſt, idem modus coëundi: vulgaris ille ſcilicet, qui in maxima parte quadrupedum cernitur, vt marem fœmina tergo accipiat.

CÆSAR.

Ἐνδεχόμενον diximus, *vulgarem* & *vſitatum*: *receptum* ſonat Græca vox: ſed conſilij eſt *receptum*: ἐνδεχόμενον autem etiam caſus. Theodorus cùm *iuſtum* dixit, illuſit tam bono verbo. Nam neque id ſonat, neque ius illud vllum eſt. Et honeſtius eſt coïre vt leones, ne tam brutam rem ne videamus quidem: immò iniuſtiſſimo & turpiſſimo coëunt modo: ſed & preſſiùs, *ſupergrediente* dixit: neque enim tranſilit fœminam mas.

XV. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ τῶν ὀρνίθων ἅπαν γένος, οὕτω τε, καὶ μοναχῶς.

Omniaq; auium genera coëunt ſicpote eodem modo.

CAESAR.

ADEO communis modus eſt, vt etiam extra genera quadrupedum fuſus ſit in ouiparis. Quare traxit Ariſtotelem extra ſemitam, ad auium hiſtoriam importunè.

Dixit οὕτω τε καὶ μοναχῶς, id eſt, *non ſolùm*, *ſic*, ſed etiam nulla varietate. Nam aut ventribus oppoſitis, aut clunibus, vt ventre & clune coëunt animalia: at in auibus vnus coëundi modus. Quanquam coëuntium non vnus modus: vt mox ſubdit. Theodoti oratio non eſt efficax ad exprimendum Philoſophi ſenſum.

XVI. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ διαφοραί τινες καὶ περὶ τοὺς ὄρνιθας. τὰ μὲν γὰρ, συγκαθιείσης τῆς θηλείας ἐπὶ τὴν γῆν, ἐπιβαίνει τὸ ἄῤῥεν, ὥσπερ αἱ νεοττίδες καὶ οἱ ἀλεκτρυόνες.

Sed ſunt in auibus quoque diſcrimina quædam: nam alijs ſubſidentes fœminæ in terram mares excipiunt, vt neotides & gallinæ.

CAESAR.

VT dicebamus coïtus ſimilis eſt, ſed ipſi coëuntes diſſimiles, quoniam quædam ſubſidunt: *συγκαθείσης τῆς θηλείας : ὑφιζάνουσι* dixit in eo qui decimus circumfertur. Neotides omiſit Theodorus: neque ego quid ſit, ſcio.

XVII. ARISTOTELES.

ΤΑ᾽ δὲ, οὐ συγκαθιείσης τῆς θηλείας, οἷον καὶ αἱ γέρανοι. ἐν τούτοις γὰρ ὁ ἄρρην ἐπιπηδῶν ὀχεύει τὴν θήλειαν, καὶ συντελεῖται ὥσπερ τὰ στρουθία ὀξέως.

QVædam non ſe ſubmittunt. Nam ſtantem fœminam gruem mas ſuperinſilit momentóque temporis paſſerum more perficit.

CÆSAR.

ET ſanè tam longis cruribus commodior vnus ſubſidentium videbatur. Itaque citò perficiũt: *ἐπιπηδῶν inſiliens.* Theodorus amplificat hiſtoriam cùm dicit, *& quæ ita coëant συνέχονται* ſicut *συνιοῦσι.*

XVIII. ARISTOTELES.

ΤΩν δὲ τετραπόδων, αἱ ἄρκτοι, παρακεκλιμέναι τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ τὰ ἄλλα ἐπὶ τῶν ποδῶν ποιούμενα τὴν ὀχείαν, πρὸς τὰ πρανῆ τῶν θηλειῶν τὰ ὕπτια τῶν ἀρρένων.

EX quadrupedibus vrſæ decumbentes, eodem genere coitus vtuntur, quo aliæ ſtantes: admiſſo maris ventre in tergum ſuum.

CAESAR.

VT aues illæ conſidentes: ſic inter quadrupedes vrſæ: vt quadrupedes ſtantes, ſic grues in genere auium. Plinius tamen non vulgari quadrupedum more vrſos coïre ait, ſed humanitùs ſtratos, ambóſque cubantes & complexos.

Παρακεκλιμέναι, Theodorus, *demiſſis cruribus.* Nos ſecuti ſumus veſtigia priſca Latinitatis. In triclinio accumbebant, & decumbebant in lecto: *κλίνη, κλίνειν.*

XIX. ARISTOTELES.

ΟΙ δὲ χερσαῖοι ἐχῖνοι, ὀρθοὶ τὰ ὕπτια πρὸς ἄλληλα ἔχοντες.

ERinacei recti, ventribus commiſſis.

CAESAR.

ΟΡθοὶ, *erecti, bipedes*: τὰ ὕπτια καὶ πρανῆ, more meo *dorſo* aut *tergo* aut *ventre* interpretatus ſum: etiam reclamante Galeno, qui ſupinam manum facit, cùm vult manum inuerti, vt palma ſuperior ſit. Ergo ea pars non eſt ſupina, ſed ſit.

XX. ARISTOTELES.

ΤΩν δὲ ζωοτόκων καὶ μεγάλων ἐχόντων, οὔτε τοὺς ἄρρενας ἐλάφους αἱ θήλειαι ὑπομένουσιν, εἰ μὴ ὀλιγάκις, οὔτε τοὺς ταύρους αἱ βόες, διὰ τὴν τοῦ αἰδοίου συντονίαν, ἀλλ᾽ ὑπάγοντα τὰ θήλεα δέχονται τὴν γονήν. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐλάφων ὦπται τοῦτο συμβαῖνον, τῶν γε τιθασσῶν.

INter ea quæ animal pariunt, & grandiora ſunt: neque ceruæ cerui initum niſi perrarò ſuſtinent: neque tauros vaccæ propter veretri rigiditatem, ſed cedendo excipiunt fœminæ genituram. Quod certè in ceruis cicuribus obſeruatum eſt.

CAESAR.

CÆSAR.

NVNC non à ſitu corporis, ſed alia cauſſa detexit hiſtoriam. At quare addidit duas differentias, magnitudinis & ζωοδοχίας? ſine his enim potuit adferre exempla. An quaſi eorum circunſcriptiones attulerit, non autem quaſi hæc affectio in alijs quoque inueniatur? Etiam cameli habent genitale contentiſſimum. Sed & viuerræ inter minores oſſeum. Itaque de his ſtatim hîc debuit dicere. Atque in vaccis quidem facile fuit obſeruare. At in ceruis cùm poſſit dubitari, addidit, πιθανῶν.

Nota duo verba αἰσθῆται: ὑπομένουσι, ὑπάγοντα: ſubtrahunt enim ſeſe ceruæ ac vaccæ: quorum neutrum expreſſit Theodorus. Nam οὐχ ὑπομένουσι *non patiuntur* malè: immo verò patiuntur, ſed non ſuſtinent, non morantur. Patior ego ab onere iniuſto, & tamen non ſuſtineo. Ὑπάγοντα autem *clunibus ſubſidentibus*: immo ſubtrahentes ſeſe à coïtu, & ambulando excipiunt: συντονίαν, cùm dixit *rigorem*: ambiguo verbo vſus eſt: rigiditas tantùm contentionem ſignificat: rigor autem etiam frigus: itaque more ſuo largus verborum addidit *tentiginem*. Et videbatur aptiſſimum verbum in hoc negotio vſitatum. Sed non idem eſt. Tentigo enim non eſt illa æqualis rigiditas: ſed motus vehemens ille (honor ſit auribus) quo ſubſaltim ſubſilit genitale, ante coïtum, fluctuante intus flatu, ac ſemine efferueſcente.

XXI. ARISTOTELES.

Λύκος δὲ ὀχεύει τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ κύων.

Eodémque quo canes modo, coëunt lupi.

CAESAR.

NOn propoſuit hiſtoriam de canibus, qua lupi naturam declararet: ſed quia erat notiſſima retulit, atque illum comparauit.

XXII. ARISTOTELES.

Οἱ δ' αἴλουροι, οὐκ ὄπισθεν συνιόντες, ἀλλ' ὁ μὲν, ὀρθὸς, ἡ δὲ θήλεια, ὑποτιθεῖσα ἑαυτήν. εἰσὶ δὲ τῇ φύσει αἱ θήλειαι ἀφροδισιαστικαί, καὶ προσάγονται τοὺς ἄρρενας εἰς τὰς ὀχείας, καὶ συνοῦσαι κολάζουσιν.

Feles à tergo non ineunt, ſed mari ſtanti ſubſternit ſe fœmina. Sunt ſanè hoc in genere natura ſalaces ipſæ: adducúntque mares ad coitum, eóſque etiam congregatæ laceſſunt.

CAESAR.

ΟΠΙΣΘΕΝ, *parte poſteriore* Theodorus: immo ea parte coëunt. Sed Philoſophus dixit non hærere tergo marem: ſed ſtantem inire fœminam ſubſtratam. Ita loquitur Catullus in *nuptijs Pelei & Thetidis: ſubſtrauit ſe impia nato.*

Προσάγονται, *alliciunt*: nimis molliter loquutus eſt Theodorus. Nam προσάγονται verbum eſt imperioſum, irritatam felem libidine ſignificans: fortaſſe aliquis iudicij acrioris legat προσάγονται: eſt enim verbum ad hanc rem aptiſſimum: *proagogia* apud Tranquillum.

Συνοῦσαι κολάζουσι non coëuntes; quid enim facerent cùm ineuntur: ſed conuentu facto: quod & veriſsimum eſt. Februario menſe egreſſæ conueniunt: maréſque è longinquo euocatos laceſſunt, quo verbo & κολάζουσι expreſsimus, & prouocationem conſignificauimus. Sed non minore iudicio inſpiciendum eſt, an legamus κολακεύουσι. Obuerſantes enim in tegulis, ſeſéque in canalibus decumbentes obuolutant, caudam iactant, ſupinæ vocem vagientis puelluli imitantur, ſaliunt, aſsiliunt, reſiliunt.

XXIII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ κάμηλοι ὀχεύονται, τῆς θηλείας καθημένης· περιβεβηκὼς δὲ ὁ ἄρρην ὀχεύει οὐκ ἀντίπυγος, ἀλλὰ καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα τετράποδα· καὶ διημερεύει τὸ μὲν, ὀχεῦον, τὸ δ', ὀχευόμενον. ἀποχωροῦσι δὲ εἰς ἐρημίαν, ὅταν ποιῶνται τὴν ὀχείαν, καὶ οὐκ ἔστι πλησιάσαι, ἀλλ' ἢ τῷ βόσκοντι. τὸ δὲ αἰδοῖον ἔχει ὁ κάμηλος νευρῶδες οὕτως, ὥστε καὶ νευρὰν ἐκ τούτου ποιεῖσθαι τοῖς τόξοις.

Camelus mas fœminam decumbentem complexus init non auerſus, ſed more cæterarum quadrupedum: totámque diem vterque tranſigit cõcubitu: per tempus ſecedunt in ſolitudines. Neque licet cuipiam interuenire niſi armentario. Cameli genitale eiuſmodi nerui natura conſtat, vt etiam ad arcus vſum pro funiculo interpolent.

CÆSAR.

CVM eſſet ὀπισθουρητικὸς, putaret quiſpiam Leonum more coïre auerſum marem. Itaque oſtendit quomodo: ſed hæc pars commodiùs adnexa fuiſſet ſuperiori.

Περιβεβηκώς: non obambulans: ſed vt Homerus: καὶ χρύσην ἀμφιβέβηκας. Ibi commentatij oſtendunt, metaphoram eſſe à feris, non ſolùm quæ catulos obambulant vt tueantur, arceántque venatores vndequaque: ſed etiam complexu foueant.

Dixit ἀντίπυγος: quod ſuprà de vtraque πυγηδόν.

Διημερεύει, *diem abſumit: διὰ* ſignificat tractum tranſmitti, neque fruſtra dixit vtrunque: hoc enim non contingit in cæteris animalibus. Nam à coïtu calcibus arcent mares fœminæ multæ, aut dentibus ſtatim: aliæ vltra diem prorogant.

Ἀποχωροῦσι *ſecedunt*: ſic receſſus dicebatur ſtudioſorum, eorumque quos reipub. vel alicuius rei tædium, aut odium cepiſſet.

Οὐκ ἔστι πλησιάσαι. Theodorus addidit *tutò*: commodè ſanè: ſed cùm dicat *licet*: illud intelligitur: nam alicui licet. πλησιάσαι Theod. *accedere*: rectiſſimè. Nam verbum Terentianum plus oblectauit hac in parte.

Nota locutionem αἰδοῖον ἔχει κάμηλος νευρῶδες: aut καμήλου dicendum eſt, aut νευρῶδες. Νευρὰν ſi *neruia* Latinum eſſet aptiſsimè poneretur: Theodorus vt euitaret verbi repetitionem commodiſſimè interpretatus eſt: ſed addidit aduerbium, *fidiſſimè*, ambitioſum. Tum autem cùm dicit: *quo arcus fidiſſimè intendatur*: nimis laxè loquitur. Nam arcus Scythici, Thraces, Perſæ, & Rhodij, ex neruo & cornu fiunt. Itaque poſsis aliam partem, quàm eam quæ pro funiculo eſt intelligere. Etiam manus intendunt arcum. Malè autem hîc hanc deſcripſit partem, quæ prioribus libris ſuo debebatur loco.

Καθημένης: *ſedente* dixit Theodorus. At camelus ſedere quidem non poteſt: neque ſi poſſet, poſſet iniri. Sed genua ſubmittit, & clunes obuertit: contrà etiam quàm Theodorus vertit: itaque tunc, tametſi ὀπισθουρητικὸς eſt: tamen poteſt aliarum quadrupedum more inire. Quaſi enim ad perpendiculum immittit.

XXIV. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ ἐλέφαντες, ὀχεύονται μὲν ἐν ταῖς ἐρημίαις, μάλιστα δὲ περὶ τοὺς ποταμοὺς, καὶ οὐ διατρίβειν εἰώθασιν. ὀχεύεται μὲν ἡ θήλεια, συγκαθιεῖσα καὶ διαβαίνουσα· ὁ δὲ ἄρρην, ἐπαναβαίνων ὀχεύει.

Elephanti quoque deſerta loca petunt, vbi coëant: inprimis ſecundùm flumina, quibus ſanè in locis verſari conſueuêre: fœminam ſummiſsis clunibus & diſcedentem mas ſuperinit.

CAESAR.

LOCORVM ſolitudo attraxit hiſtoriam elephantis: περὶ τοὺς ποταμοὺς, καὶ οὐ τρίβειν εἰώθασι: ſic ſcriptum eſt in meo exemplari: vbi mendum eſt apertiſsimum: negandi aduerbium pro loci relatiuo: quare ſcribendum eſt οὗ: ſed alterum mendum nobilibus ingenijs reſeruatum: inuerſæ enim ſunt voces καὶ οὗ: ſcribe οὗ καὶ: ideſt *ſecundùm flumina, quibus etiam locis*, &c. maximè enim paſcuntur propter amnes: ita expoſitio erit.

Συγκαθιεῖσα : *ſubſidit* Theodorus: malè: ſed *ſubmittens : καθίεμι, demitto.* Id fecit, quoniam elephantis venter grandiſſima mole eſt. Itaque natura breuia fecit ei crura poſteriora. Διαβαίνουσα Theodorus, *ſubmiſſis inſiſtit pedibus* : immò verò ambulat: ſicut & vaccas diximus: itaque non dixit ἐπαναβὰς, ſed ἐπαναβαίνων.

XXV. ARISTOTELES.

Ὀχεύεται δὲ καὶ ἡ φώκη, καθάπερ καὶ τὰ ὀπισθουρητικὰ τῶν ζώων, καὶ συνέχονται ἐν τῇ ὀχείᾳ πολὺν χρόνον, ὥσπερ καὶ αἱ κύνες. ἔχουσι δὲ τὸ αἰδοῖον μέγα οἱ ἄρρενες.

Coït vitulus marinus ſicut ea quæ retrò vrinam reddunt, hærëntque diu canum more: grande eſt maribus genitale.

CÆSAR.

DVPLEX eſt propoſitio, & duas habet cauſſas: coït auerſus mas, quia eſt ὀπισθουρητικός: diu hæret, quia prægrandi eſt genitali & nodoſo, vt canis.

Vides hunc diſcurſum vellicatim à Philoſopho factum: poteris ſic diſtinguere, & ordinare vt ſuprà: & vnicuique ordini reddere ſpecies, & exceptiones. *Hîc hanc partitionem deeſſe nemo non videt: à ſuperioribus tamen vbi animalium & partes, & differentiæ ponuntur, facilè peti poteſt. Atque vtinam multa quæ in hoc opere deſiderantur, tam commodè ſarciri poſſent.*

Συνέχονται Theodorus: *ligati cohærent.* Nemo tamen dixerit eos ligatos.

CAPVT TERTIVM.

Quadrupedum ouipararum coïtus.

XXVI. ARISTOTELES.

ΤΟΝ αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ τῶν πεζῶν τὰ τετράποδα καὶ ᾠοτόκα ποιεῖται τὴν ὀχείαν· τὰ μὲν γὰρ, ἐπιβαίνοντα, καθάπερ τὰ ζωοτόκα, οἷον χελώνη καὶ ἡ θαλαττία καὶ ἡ χερσαία. ἔχουσι δέ τι εἰς ὃ οἱ πόροι συνάπτουσι, καὶ ᾧ ἐν τῇ ὀχείᾳ πλησιάζουσιν, οἷον τρυγόνες καὶ βάτραχοι, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος.

QVIBVS ſolam per terram motus datus eſt, quadrupedes ouipara ſimili modo coëunt: quædam enim initu eorum more quæ animal pariunt, vt teſtudo tum marina, tum terreſtris. Habent etiam quo meatus coaptari poſſint: & quo inter coëundum cohæreant: vt paſtinaca, & rana, & reliqua genera eiuſmodi.

CAESAR.

NVNC alio Capite recenſet coïtum ouiparorum: in quo non ſibi conſtat. Nam cùm πεζὰ tractet, non eſt veritus marina miſcere: ſed priore loco propter communem naturam vtriuſque teſtudinis. Iterum propter ſimilitudinem paſtinacę cum rana: at rana ambiguum eſt animal.

Συνάπτουσι *apponunt, coaptantur.* Theodorus nimis leuiter, *contingant*: inſeruntur enim: ideſt hîc συνάπτουσι. Itaque addidit alio caſu, ᾧ πλησιάζουσι, inſtrumentum. Non poſuit nomen quia non ſunt ὄργανα γεννητικά, vt ſuperiora quæ dicebat.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.

Serpentum, murænarum & lacertarum coïtus.

XXVII. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ ἄποδα καὶ μακρὰ τῶν ζώων, οἷον ὄφεις τε καὶ μύραινα, περιπλεκόμενοι τοῖς ὑπτίοις πρὸς τὰ ὕπτια. οὕτω δὲ σφόδρα οἱ ὄφεις περιελίττονται ἀλλήλοις, ὥστε δοκεῖν ἑνὸς ὄφεως δικεφάλου εἶναι τὸ σῶμα ἅπαν.

QVAE pedibus carent & longa ſunt animalia, vt ſerpens, & muræna, circumplexa auerſis ventribus: adeóque ſerpentes conuoluuntur inter ſe, vt vnius ſerpentis biceps corpus totum videatur.

CÆSAR.

TERTIVM genus τῶν πεζῶν: cui etiam imprudenter admiſcuit murænam: ſed id fecit quia in ſiccum creditur exire, atque ſerpentem allicere ad coitum: quod tamē quotidiano experimento falſum eſſe deprehenditur. Eſt enim in hoc genere mas myris, cum quo ad ſobolis procreationem fœminam murænam rem habere pro comperto habetur.

Dixit ἄποδα: & addidit μακρὰ: non quòd ea differentia excluderet aliud quoddam genus. Nam ſoli τῶν ἀναίμων πεζῶν ἄποδα ſunt ſerpentes: ſed vt oſtenderet quaſi cauſſam complexus illius.

Ἀλλήλοις, *ſibiipſa* Theodorus: immò vtraque alteri, non *ſibi*, ſed *inter ſe*.

XXVIII. ARISTOTELES.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸ τῶν σαύρων γένος· ὁμοίαν γὰρ τῇ περιπλοκῇ ποιοῦνται τὴν ὀχείαν.

LAcertarum generi in coëundo modus idem, ſimiliſque circumplicatio.

CAESAR.

CAudas intellige: quia parte illa ſimiles ſunt. Nam brachijs & cruribus conſertis duo videntur cauda vnica. Itaque ſuprà dixit ἅπαν σῶμα: hîc autem non ἅπαν.

CAPVT QVINTVM.

Piſcium coïtus.

XXIX. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ ἰχθύες πάντες, ἔξω τῶν πλατέων σελαχῶν, παραπίπτοντες τὰ ὕπτια πρὸς τὰ ὕπτια, ποιοῦνται τὸν συνδυασμόν.

PIſces autem omnes præter latos cartilagineos, admotis inter ſe ventribus peragunt rem.

CAESAR.

C AE S A R.

HOc Caput ad piſces ducit orationem : dixit ἐμπίπτοντες potiùs περιπίπτοντες. Ita alibi παραπίπτοντα : & ἐπιπίπτοντα : omnia in hac ſignificatione : ſed περιπίπτοντα, & ἐπιπίπτοντα rectè : demittunt enim ſeſe mares, & quaſi cadunt. Item piſces παραπίπτοντα, *allabantes*. Item ἐμπίπτοντα ſicut ἐμπλεκόμενοι.

Ποιοῦνται τὸν συνδυασμόν : non potes commodo verbo Latinè dicere : vt etiam Theodorus diſtraxerit. Namque dixit *copulantur* malè : nihil copulatur in piſcibus quibus meatus parui ſunt.

XXX. ARISTOTELES.

ΤΑ' δὲ πλατέα καὶ κερκοφόρα, οἷον βάτος καὶ τρυγὼν, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐ μόνον παραπίπτοντα, ἀλλὰ καὶ ἐπιπίπτοντα τοῖς ὑπτίοις ἐπὶ τὰ πρανῆ τῶν θηλειῶν, ὅσοις ἂν μὴ ἐμποδίζῃ τὸ οὐραῖον, οὐδὲν ἔχον πάχος. αἱ δὲ ῥῖναι, καὶ ὅσοις τῶν τοιούτων πολὺ τὸ οὐραῖον, παρατριβόμενα μόνον ὀχεύονται τὰ ὕπτια πρὸς τὰ ὕπτια.

AT lati caudati, vt raia, paſtinaca, & alia talia, non ſolùm mutuo admotu, ſed etiam ineunte à tergo mare fœminam, quibus ſcilicet, grandior cauda impedimento non eſt. At quibus eſt, vt ſquatinæ, attritu perficiunt, ventribus inter ſe commiſſis.

C AE S A R.

LATI piſces aut cartilaginei ſunt, aut non. Qui non ſunt omnes admotis ventribus coëunt. At cartilaginei non omnes: reddit cauſſam. Caudã grandem impedire & ponit exemplum ſquatinarum. Itaque partitus eſt in caudam grãdem & non grandem. Itaque dixit non ſolùm ventrium commiſſione : hoc eſt, in ijs qui minorem caudam habent: ſed etiam recepto à tergo mare: hoc eſt in ijs qui pergrandem caudam trahunt.

Τὰ τοιαῦτα : contempſit noſtram interpretationem vir quidam doctus tanquam vulgarem, qui dixerim. *Et alia talia*. At Salluſtij eſt ſtructura & verba.

Orationem illam longam repetitam, ἢ ὅσοις τῶν τοιούτων πολὺ τὸ οὐραῖον aſtrinximus nos ad caſtitatem Latinam, Catulli exemplo, qui in Scazonte pulcherrimo ſic ſcripſit :

—— quibus eſt.

Cordi Catullum ledere : & quibus non eſt.

Duo errores erant in Codice noſtro κερφόρα, pro κερκοφόρα : & πάθος, pro πάχος.

Neſcio verò an meliùs dixiſſet τὸ πλάτυ : latiores enim ſunt caudæ, quàm craſſiores: & paſſeres ventribus aduerſis coëunt, quibus cauda eſt: quæ cùm non ſit craſſa, ſed lata, hoc non illud in cauſſa dicas, quominus auerſæ fœminæ mares aduerſi naturam non queant attingere.

XXXI. ARISTOTELES.

EΙ'σὶ δέ τινες οἳ ἑωρακέναι φασὶ καὶ ὄπισθεν συνεχόμενα τῶν σελαχῶν ἔνια, ὥσπερ τοὺς κύνας φασίν.

SVnt qui dicant ſeſe animaduertiſſe cartilaginea quædam quæ aduerſa inter ſe, canum more, cohærerent.

C AE S A R.

INVERSIS ſcilicet caudis, ita vt earum orę ad perpendiculum nonnihil vergant, poſſunt facile coïre.

Theodorus addidit *terreſtrium*: ad differentiam canicularum marinarum. Quoniam cartilaginei generis ſunt, & fortaſſe ipſæ illæ quæ hoc coëunt modo.

XXXII. ARISTOTELES.

ΕΣτι δ' ἐν πᾶσι τοῖς σελαχώδεσι μείζων ὁ θῆλυς τοῦ ἄρρενος. σχεδὸν δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἰχθύσι τὰ θήλεα μείζω τῶν ἀρρένων.

CArtilagineæ fœminæ grandiores ſunt quàm mares: id quod fere in cæteris piſcibus euenit.

C AE S A R.

CAESAR.

HÆc pars in fine libri præcedentis dicta eſt. Et hîc fine neceſſitate repetita: niſi quòd hîc additur: σελάχη ad ἰχθῦς: ibique debuit addere.

XXXIII. ARISTOTELES.

Σελάχη δέ ἐστι τά τε εἰρημένα, καὶ βοῦς, καὶ λάμια, καὶ αἰετὸς, καὶ νάρκη, καὶ βάτραχος, καὶ πάντα τὰ γαλεώδη.

Porrò cartilaginei ſunt tum hi, tum bos, lamia, aquila, torpedo, & muſtellina genera omnia.

CAESAR.

HOc quoque commodiùs feciſſet ſi alibi poſuiſſet: diuideret genera: cetacea, cartilaginea, mollusca, oſtracea, cruſtata, piſces. Declaràſſet eorum nomina & ſpecies. σελάχη quare appellentur nuſquam nos docuit qui eſſet primus autor nominis: redderet rationem quare ἰχθύσι nomen aquatilibus tantùm certis aſcripſiſſet. Nam quis eſt qui non rideat, è piſcibus fieri quædam cetacea, & è molluſcis polypum? quare affectio ſit non genus? præterea plus intereſſe putauit inter ſepiam & mugilem: quoniam ſanguine carere illam diceret, hunc præditum eſſe: quàm inter ſepiam & apem: quorum vtrunque tamen ἄναιμον facit. Cùm ſecta ſepia nihil exit coloratum; omitto atramentum, excrementum enim eſt: neque in corpore, ſed in corporis alueo continetur: & apis attrita emittat ſanguinis ſpeciem. At ſanè mugilis ſuccus, ſanguis non eſt, ſi eius pulpa caro non eſt: neque ſpina os. Quare vt analogum eſt hoc in mugile, ita analogum in muſca ſit.

Dixit γαλεώδη: quia cum raiæ natura multæ earum ſpecies confuſæ ſunt.

XXXIV. ARISTOTELES.

ΤΑ μὲν οὖν σελάχη πάντα τεθεώρηται μᾶλλον ὑπὸ πολλῶν τούτους ποιούμενα τοὺς τρόπους τὴν ὀχείαν.

Omnes igitur cartilaginei deprehenſi ſunt à multis his coëuntes modis.

CAESAR.

PRobat à teſtibus hiſtoriam, & dixit *omnes* in genere: & dixit *à multis* vt accipiatur vniuerſaliter. Quod enim ſæpe in natura fit, naturale eſt.

XXXV. ARISTOTELES.

ΧΡονιωτέρα γὰρ ἡ συμπλοκὴ πάντων τῶν ζωοτόκων, ἢ τῶν ᾠοτόκων.

Diuturnior enim complexus eorum omnium quæ animal, quàm quæ ouum pariunt.

CAESAR.

PVlcherrima reſponſio ad obiectionem. An, inquient, tantùm cuipiam vacauit: aut tam quiſpiam celeri ſenſu fuit: vt hoc obſeruare poſſet? omiſit minorem propoſitionem huius demonſtrationis: hoc apoteleſma reſpondet inferiori quod habetur numero XL. huius Capitis.

XXXVI. ARISTOTELES.

ΚΑὶ δελφῖνες δὲ, καὶ πάντα τὰ κητώδη, τὸν αὐτὸν τρόπον. παραπίπτοντα γὰρ ὀχεύει παρὰ τὴν θήλειαν τὸ ἄρρεν, καὶ χρόνον οὔτε ὀλίγον, οὔτε λίαν πολύν.

Delphini quoque & omnia cetacea eodem modo admota inter ſe, neque parum, neque multum temporis ponunt.

CAESAR.

CAESAR.

NON fruſtra hoc dicit: quoniam, cùm animal pariant, multum debent ponere temporis, cùm ſint aquatilia parum. Itaque addidit, *valde*. Cantabri, cùm hæc ſcribebamus, narrârunt nobis, balænam, earum enim apud eos menſe Maio magna captura, à ſe viſam ſæpè inuerſam ſupinam, marem excipere & hominum more coire.

Theodorus: *planis admotis partibus*: ſcitè admodum: oſtendit enim commoditatem cohæſionis: recta enim linea, rectam pluribus tangit partibus quàm curuam.

XXXVII. ARISTOTELES.

Διαφέρουσι δ' ἔνιοι τῶν σελαχωδῶν ἰχθύων οἱ ἄρρενες τῶν θηλειῶν, τῷ τοὺς μὲν ἔχειν ἀποκρεμάμενα ἄττα δύο περὶ τὴν ἔξοδον τοῦ περιττώματος, τὰς δὲ θηλείας ταῦτα μὴ ἔχειν· οἷον ἐν τοῖς γαλεώδεσιν. ἐπὶ γὰρ τούτων ὑπάρχει πάντων τὸ εἰρημένον.

Cartilaginei nonnulli mares, duo quædam appenſa habent ad exitum excrementorum: quibus à fœminis quòd ea his careant, diſtinguntur. Patet hoc in muſtellarum generibus, quorum nulli, ea deſunt.

CEASAR.

MIRA breuitas: ſed & ſic aſtringas. Omnes muſtellini mares ea appenſa habent: fœminæ non habent: nullæ fœminæ aliorum; nonnulli mares.

XXXVIII. ARISTOTELES.

ΟΡχεις μὲν οὖν οὔτε ἰχθὺς, οὔτε ἄλλο τῶν ἀπόδων, ἔχει οὐθέν· πόρους δὲ δύο καὶ οἱ ὄφεις καὶ οἱ ἰχθύες οἱ ἄρρενες ἔχουσιν, οἳ γίνονται καὶ θοροῦ πλήρεις περὶ τὴν τῆς ὀχείας ὥραν, καὶ προΐενται ὑγρότητα γαλακτώδη πάντες. οὗτοι δ' οἱ πόροι εἰς ἓν συνάπτουσιν, ὥσπερ καὶ τοῖς ὄρνισιν. οἱ γὰρ ὄρνιθες ἐντὸς ἔχουσι τοὺς ὄρχεις, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα ᾠοτοκεῖ πόδας ἔχοντα. τοῦτο δὲ συμπεραίνει καὶ ἐπεκτείνεται εἰς τὴν τῆς θηλείας χώραν καὶ ὑποδοχήν.

Teſtes igitur neque piſcis, neque aliud quippiam pedibus carens habet: meatus tantùm duos, tum ſerpentes, tum piſces mares: qui genitali ſucco tempore coitus implentur, omnéſque lacteum humorem emittunt. Porrò horum vterque in vnum coëunt, quemadmodum etiam auibus. Aues nanque intus teſtes habent, cæteráq; omnia & quæ ouum pariūt & pedibus prædita ſunt. Illud igitur prodit, & extenditur, atque excipitur in fæmellæ locum.

CAESAR.

SVO loco hoc idem dixit: ſed hîc repetit, quoniam ſunt membra operæ quam hîc tractat. Tota illa verba: *οἱ γὰρ ὄρνιθες ἐντὸς ἔχουσι τοὺς ὄρχεις, καὶ τ' ἄλλα πάντα, ὅσα ᾠοτοκεῖ πόδας ἔχοντα*, & alibi dicta ſunt, & hîc impediunt tractum orationis, & nihil faciunt: cùm de teſtibus non agit, ſed de meatibus.

Τοῦτο δὲ. Illud vnum, ſcilicet, in quod coëunt meatus. Theodorus addidit, *caput*. At Ariſtoteles non eſt auſus dare nomen. *Tubum* potiùs dicas, quàm *caput*.

XXXIX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τοῖς μὲν ζωοτόκοις καὶ πεζοῖς ὁ αὐτὸς πόρος τοῦ σπέρματος, καὶ τοῦ τῆς ὑγρᾶς περιττώσεως ἔξωθεν· ἔσωθεν δὲ, ἕτερος πόρος, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον ἐν τῇ διαφορᾷ τῇ τῶν μορίων. τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι κύστιν, ὁ αὐτὸς καὶ τῆς ξηρᾶς περιττώσεως πόρος, ἔξωθεν· ἔσωθεν δὲ, σύνεγγυς ἀλλήλων. ὁμοίως δὲ ταῦτα ἔχει τοῖς θήλεσιν αὐτῶν καὶ τοῖς ἄρρεσιν. οὐ γὰρ ἔχουσι κύστιν, πλὴν χελώνης. τούτων δὲ ἡ θήλεια ἕνα πόρον ἔχει, καίτοι κύστιν ἔχουσα· αἱ χελῶναι δὲ, τῶν ᾠοτοκούντων εἰσίν.

Eſt autem pedeſtribus quæ animal pariunt, idem & genituræ & humidi excrementi meatus exterior: intus autem diuerſus; quemadmodum ſuprà diximus in partium differentijs. At quæ veſicam non habent, idem etiam ſicci excrementi ductus eſt exterior: interiores enim proximi inter ſe ſunt. Neque mas & fœmina eo inter ſe differunt: carēt enim veſica; niſi teſtudo: at hoc in genere fœminæ ſingularis meatus eſt, licet veſicam habeat. Et tamen teſtudines ſunt ex ouiparis.

CÆSAR.

REPETITA & hæc ſunt: ſed mira oratio. πεζὰ καὶ ζωοτόκα, habent diſcretos meatus ad vrinam & genituram: interiores duo: extrà autem vnū vtrique officio communem. Quæ autem veſicam non habent, non ſolùm ſeminis & vrinæ, ſed etiam ſicci excrementi vnum tantum extrà, intus autem diſcretos.

Nota breuitatem ἐ τῆς ξηρᾶς: id eſt, non ſolùm humidi dixit, quæ veſicam non habent, vt comprehenderet, tam πεζὰ, quàm πλωτὰ τὰ ᾠοτόκα: nam ſuprà addidit differentiam πεζῶν ad ζωοτόκα propter σελάχη: ſed ſi excipis viperam, quoniam ἐν αὐτῇ ᾗ ζωοτοκεῖ, non poſuerit eam differentiam propter σελάχη, ſed propter delphinum.

Nota & illam breuitatem. Ἔσωθεν δὲ συνεγγὺς ἀλλήλων. Ergo ſupponit eſſe diuerſos. Nam quæ oratio: vnus extrà, intus vicini: oportet priùs dicere, intus diuerſi & vicini, ſicut ſuprà ἔσωθεν δ' ἕτερος πόρος.

Πόρον etiam *ductum* interpretati ſumus, vt aquæductum dicimus. Etiam canalem & tubum ſicut alibi diximus ex Vitruuio & Frontino.

Ἡ δὲ τῶν ᾠοτοκούντων: ponit ſimilitudinem in ſexu, & differentiam in genere. Quoniam teſtudo & ouipara eſt, & veſicam habet, & vnum tantùm meatum. Ergo ab illis differt per veſicam, ab his per meatum.

XL. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ τῶν ᾠοτοκούντων ἰχθύων ὀχεία, ἧττον γίνεται κατάδηλος. διόπερ οἱ πλεῖστοι νομίζουσι πληροῦσθαι τὰ θήλεα τῶν ἀρρένων ἀνακάπτοντα τὸν θορόν. τοῦτο γὰρ πολλάκις ὁρᾶται γινόμενον. περὶ γὰρ τὴν τῆς ὀχείας ὥραν, αἱ θήλειαι τοῖς ἄρρεσιν ἑπόμεναι, τοῦτο δρῶσι, καὶ κόπτουσιν ὑπὸ τὴν γαστέρα τοῖς στόμασιν· οἱ δὲ θᾶττον προΐενται, καὶ μᾶλλον.

AT piſcium ouiparorum coïtus incertior eſt. Quo factum eſt vt crediderint plurimi fœminas impleri deuorata marium genitura. Id enim euenit ſæpenumero vt videretur. Coïtus nanque tempore fœminæ ſequutæ maſculos hoc agunt: oréque eorum ventres ſubtus tundunt: atque illi & celeriùs & largiùs profundunt.

CAESAR.

HÆC eſt altera pars reſpondens ſuperiori cùm dicebat ζωοτόκων ἰχθύων coïtum certiorem, propterea quòd plus moræ traherent inter coëundum. Nunc contraria ratione contrarium concludit de ouiparis: incertum eſſe quia penè momentaneum. Quare errorem quorundam proponit. Itaque dixit νομίζουσι, *credunt*. Nam infrà exponet verum coïtum.

Nam ſi eſſet verus coïtus, & vorarent vt implerentur. Ergo mares cùm ſequuntur fœminas quarum oua deuorent; faciúntne vt impleantur? Ita hiſtoriam hiſtoria confutat.

Ἀνακάπτοντα carpentes τοῦτο δρῶσι: ideo ἀνακάπτουσι.

Theodorus ἀνακάπτουσι *mordicùs vorant*, ridiculè. Nam mordicùs nihil aliud eſt quàm mordentis aduerbium ὀδάξ: dentibus pertinaciter inhærere: omnino qui mordet non deuorat: qui mandit non poteſt non mordere. At qui deuorat, neque mandit, neque mordet. Neque oua ea ſunt aut magnitudine aut connexione conſtantia, vt mandi debeant. Et piſces ſi quid puſilli nacti ſunt, dentibus non vtuntur: ſed deglutiunt integrum. Nam piſcibus dentes ſunt dati non ad mandendum, ſed ad lacerandum.

XLI. ARISTOTELES.

Κατὰ δὲ τὸν τόκον, οἱ ἄρρενες τοῖς θήλεσιν, ὑποτικτουσῶν ἀνακάπτουσι τὰ ᾠά· ἐκ δὲ τῶν περιλειπομένων, γίνονται οἱ ἰχθύες.

PArtus autem tempore mares fœminas ſequentes fœtarum oua edita carpunt. Nam piſces ex ÿs quæ reliqua ſunt, generantur.

CAESAR.

CÆSAR.

DICIT piſces generari ex reliquis, non quòd hæc hiſtoria huc pertineat neceſſariò. Sed quia videretur falſa narratio. Nam ſi mares piſces deuorant, ergo vnde ſoboles? è reliquijs inquit: ac ſanè ſi vnius modo piſcis oua omnia perficerentur plus eſſet piſcium quàm Oceani. Hoc autem nihil mirum. Nam & fœminæ canes & mares iungunt inter ſe genitalia:& canes vidimus & ſcrophas fœtus ſuos deuorantes. Et gallinaceos oua abſumentes. Et in multis animalium generibus natos fœtus interficiunt mares, vt fœminæ ad coïtum reuertantur.

XLII. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τὴν Φοινίκην, καὶ θήραν ποιοῦνται δι' ἀλλήλων. ἄῤῥενας μὲν γὰρ ὑπάγοντες κεστρέας, τὰς θηλείας περιβάλλονται συνάγοντες· θηλείας δὲ, τοὺς ἄῤῥενας. τοῦτο μὲν οὖν, διὰ τὸ πολλάκις ὁρᾶσθαι, τὴν δόξαν ἐποίησε τῆς ὀχείας ταύτης.

Circa Phœnicem inſtituunt venationem alterno ſexu. Nam ſubductis maribus fœminarum greges & oſtenſa fœmina mares circumretiunt. Quare cùm ſæpe id ſit animaduerſum, fecit opinionem eiuſce coïtus generis.

CÆSAR.

ATeſtimonio adhuc inſtat: quam hiſtoriam cùm non fortuitam ſed ordinariam dicat, ſanè efficaciter probare poteſt: Oratio Philoſophi breuiſſima eſt θήραν ποιοῦνται δι' ἀλλήλων. Theodorus nitidiorem fecit.

Ὑπάγοντες, altera breuitas. Ergo priùs περιάγοντες: poſteà ὑπάγοντες. Ita ſequuntur fœminæ: συνάγοντες *congregatas*.

Περιβάλλονται *obretiuntur* Theodorus, optimè, & commentarij vice functus eſt: cùm τοῦτο μὲν interpretatus eſt ſic: *& deuoratio illa ſeminis genitalis*.

XLIII. ARISTOTELES.

Ποιεῖ δὲ τοῦτο καὶ τὰ τετράποδα τῶν ζώων. περὶ γὰρ τὴν ὥραν τῆς ὀχείας, ἀποῤῥαίνουσι καὶ τὰ ἄῤῥενα καὶ τὰ θήλεα, καὶ τὰ ἄρθρα ὀσμῶνται ἀλλήλων.

At hoc idem faciunt etiam quadrupedes coïtus tempore: maris enim ac foeminæ ab genitalibus diſtillat aliquid, eaſdémque partes inter ſe odorãtur.

CÆSAR.

INCIPIT infringere eorum opinionem. Nam ſi id in quadrupedibus: neque tamen ſic concipiant: ne illi quidem ſic concipiunt.

Duo poſuit ſimilia: ſupra περιβάλλονται: hîc ἀποῤῥαίνουσι: ſuprà κόπτουσι καὶ ἀνακάπτουσι: hîc ὀσμῶνται: addidiſſet etiam λείχουσι: ſed in omnibus non id fit: non enim vngulatis: dixiſſet de pancis, vt de cane.

Virgilium ſequnti diximus *diſtillat*. Ἀποῤῥαίνουσι: *admotis ad genitalia naribus odorantur*. Theodorus facetus eſt.

Ὀσμῶνται: nam quas putaret, tam neceſſarias voces à Philoſopho omiſſas? ſed Iuriſconſultus in titulo, *ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur*, verbum ſuum *olfecit*, ſimpliciùs poſuit: vt ne genitalia quidem addiderit: ſed gloſſemati reliquerit exponendum.

Ποιεῖν δόξαν, vides noſtram Latinam locutionem hinc effictam.

XLIV. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ πέρδικες, αἱ κατ' ἄνεμον στᾶσαι αἱ θήλειαι τῶν ἀῤῥένων, ἔγκυοι γίνονται· πολλάκις δὲ καὶ τῆς φωνῆς, ἐὰν ὀργῶσαι τύχωσι, καὶ ὑπερπετομένων, ἐκ τοῦ καταπνεῦσαι τὸν ἀέρα. χάσκει δὲ καὶ ἡ θήλεια καὶ ὁ ἄῤῥην, καὶ τὴν γλῶτταν ἔξω ἔχουσι περὶ τὴν τῆς ὀχείας ποίησιν.

Perdices quoque fœmina ex aduerſo mares ſi conſtiterint, ex ea parte vento excepto concipiunt. Sæpe etiam voce duntaxat audita, ſi per id tempus pruriant: etiam ſuperuolantibus illis: propterea quòd aër, eorum ſpiritu, dimitterctur. Hiãt autẽ tum mas, tum fœmina, ac linguam exeunt coeuntes.

CAESAR.

Non poteſt excuſari, quin antequam à falſa coïtus opinione procedat ad veri coïtus narrationem; non intempeſtiuè hæc interpoſuerit. Niſi dicas hoc hîc ſcribi ad confirmationem ſupradictæ opinionis. Nam ſi vento tantùm ſine ſemine concipiũt perdices, quare non piſces ſemine deuotato? ſed odioſus eſt Philoſophus, qui tam abruptè procedat.

Maius miraculum. Nam odor à vento aliquid faciat ſecum afferens calorem vitalis ſeminis maſculini, & partes ſubtiliſſimas, quarum efficacia concipiant: at vox quid faciat? per quam nihil niſi appulſus quidam eſt: vt ratione ſubſtantiæ nihil agat, pro ratione loci excipientis. Nam ore ventum cùm excipiunt, ſemen dimittitur purius & celerius. At per aures quod ingreditur, multis flexibus fertur & vitiatur.

Hic duo ſunt animaduertenda: primum fundamentum ſententiæ Philoſophi, qui putat ſemen maris non eſſe partem fœtus. Alterum quod in propoſitis quæſtionibus diſputarut: ſi oſcitantem aut mingentem videas, quare idem faciendi impetus te corripit. Memoria, inquit Philoſophus, excitatur à ſenſu: itaque inſtrumenta parent voluntati: voluntas memoriæ, memoria ſenſui. Hoc quidem verum eſt: ſed memoriam non immediatè à ſenſu excitari puto: ſed moueri humores ex æquali portione reſpondente: ſicut chordam intentam in lyra: tange ſolam, nulla alia mouetur, niſi quæ eodem tenore contenta erit. Neque ſolum in eadem lyra, ſed etiam in diuerſa. Ita vidimus promum vinarium cùm in cellam deſcenderet ac vinum educeret, coactum eſſe ſemper vrinam reddere. Sic Regulam vaſconem, audita phorminge qua iſti cæci mendicant, vulgus vaſconicum *ſymphoniam* vocat, coactum etiam inter epulas mingere. Ita ex voce maris mouentur principia generationis in perdice, propter pruritatem & propulſionem vtriuſque naturæ.

Alium quoque modum ponit in ſuperuolantibus, & reddit cauſſam: itaque facilè eſt fœminæ ore ventum excipere. Nam ſi hoc agunt in coïtu, etiam viſo mari atque appetito agunt. Et ſi mas hiat, poteſt eſſe καταπνεῖν τὸν ἀέρα. Itaque ſi hoc verum eſt, poteſt & id quod de coruis dicitur non eſſe fabuloſum, oſculis concipere non coïtu.

Iucundiſſima locutio notanda: *αἱ πέρδικες αἱ θήλειαι τῶν ἀῤῥένων.*

Κατὰ ἄνεμον: *aduerſum ventum*: nos quàm commodiſſimè potuimus & breuiſſimè.

Theodorus malè addidit de ſuo *maritantur*. Nam maritari eſt mari coniũgi: at fœminæ perdices ſine coniunctione implentur.

Ὀργῶσαι τύχωσι: *pruriant.* Theodorus: *geſtiunt* malè, vox nimis communis eſt.

XLV. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ ἀληθινὴ συνουσία τῶν ᾠοτόκων ἰχθύων, ὀλιγάκις ὁρᾶται, διὰ τὸ ταχέως ἀπολύεσθαι παραπεσόντας· ἐπεὶ ὤφθαι καὶ ἡ ἐπὶ τούτων ὀχεία γινομένη τοῦτον τὸν τρόπον.

At verus oniparorum piſcium coïtus, rariùs eſt animaduerſus: propterea quòd congreſſi celeriter dilabuntur. Nam hoc quoque modo coire viſi ſunt.

CAESAR.

Igitur ille ſuperior non eſt verus. Dixit ταχέως ἀπολύεσθαι παραπεσόντας. Theodorus fœliciſſimè, *congreſſionem quam primum digreſſio ſequatur.*

CAPVT

CAPVT SEXTVM,

De Molluſcorum coïtu.

XLVI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ μαλάκια, οἷον αἱ πολύποδες, καὶ σηπίαι καὶ τευθίδες, τὸν αὐτὸν τρόπον πάντα πλησιάζουσιν ἀλλήλοις. κατὰ στόμα γὰρ συμπλέκονται, τὰς πλεκτάνας πρὸς τὰς πλεκτάνας συναρμόττοντες. ὁ μὲν οὖν πολύπους, ὅταν τὴν λεγομένην κεφαλὴν ἐρείσῃ πρὸς τὴν γῆν, καὶ διαπετάσῃ τὰς πλεκτάνας, ἅτερος ἐφαρμόττει ἐπὶ τὸ πέτασμα τῶν πλεκτανῶν, καὶ συνεχεῖς ποιοῦνται τὰς κοτυληδόνας πρὸς ἀλλήλας. φασὶ δέ τινες καὶ τὸν ἄρρενα ἔχειν αἰδοιῶδές τι ἐν μιᾷ τῶν πλεκτανῶν, ἐν ᾗ δύο αἱ μέγισται κοτυληδόνες εἰσίν. εἶναι δὲ τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ νευρῶδες, μέχρι εἰς μέσην τὴν πλεκτάνην, προσπεφυκὸς ἅπαν εἰς τὸν μυκτῆρα τῆς θηλείας.

MOLLVSCA eodem modo coeunt, polypus, ſepia, loligo: os enim ori, acceptabulis acceptabula componunt. Ergo polypus, cùm eo, quod vocant caput, *in terram reclinato, innititur, bracchiáque pandat, alter paſsis item flagellis adaptat ſeſe ita, vt acceptabula inter ſe contineantur. Aiunt nonnulli marem habere nonnihil ſimile genitali in vno ex bracchijs, quod duos maximos ſinus continet: id protendi quaſi neruoſum vſque bracchium, quod nari fœminæ totum inſeratur.*

CAESAR.

NVNC ad molluſca. Ponit primò modum coïtionis. Deinde quorundam opinionē qui putârunt in acceptabulo genitale contineri, inſeríque fœminæ naribus. Ergo oportet nares in polypo peruias eſſe.

Dixit λεγομένην κεφαλὴν, vt ſuprà: quoniam non videtur caput. Item eodem modo dixit αἰδοιῶδες, quòd non verè ſit genitale: ſaltem non vſitato loco habetur, neque vſitato loco immittitur.

Δύο κοτυληδόνες, ſuprà δικρόαν πλεκτάνην iccircò dicebat.

Verbum συναρμόττειν, *adaptare*: adaptare enim eſt, vt alibi diximus, iungere. Itaque mox declarat. Ἐπὶ τὸ πέτασμα: & πρὸς ἀλλήλας: & συνεχεῖς. Duo verba habemus alterum Plauti in *Aſinaria: componere labella cum labellis*. Alterum Virgilij de Mezentio *componere corpora corporibus, manibus manus.*

Mutila oratio eſt: προσπεφυκὸς ἅπαν: Theodorus, *annecti*: benè: nā eſt πρὸς, non autem εἰς: ſed ſanè inſeri par eſt, non ſolum applicari: genitalis autem id eſt opus cuiuſuis vt inſeratur.

Nota non ſolum νευρῶδες, ſed ὥσπερ. Theodorus, *neruo quaſi conſtare*: non rectè: ſed quaſi neruo: non quaſi conſtare: non tollit conſtitutionem.

XLVII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ ἀλλήλοις νέοντες ἐναντίως. ἐναρμόττουσι δὲ καὶ τὸν καλούμενον μυκτῆρα εἰς τὸν μυκτῆρα. τὴν δὲ νεῦσιν, ἡ μὲν, ἐπὶ τὸ ὄπισθεν, ἡ δ' ἐπὶ τὸ στόμα ποιεῖται. ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυσητῆρα καλούμενον, καθ' ὃ ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαι φασὶν αὐτάς.

SEpiæ autem & lolligines complexæ, commiſſo inter ſe vtrinque ore & brachijs: contrarijs natatibus ſimul feruntur. Aptant etiam nares naribus. Tum etiā natant nunc prorſum, nunc rurſum. Edunt oua per tubum, quem vocant phyſeterem *Græci, Latini* fiſtulam, *qua parte etiam coïre dicuntur à quibuſdam.*

C AE S A R.

DVPLEX coïtus differentia, polyporũ, & ſepiarum. Nam polypus hæret terræ ſupinus: ſepiæ nare: altera: nates naribus iungunt hæ: polypus nari inſerit τὸ αἰδοιῶδες: vna conuenientia: complexus & aptatio: vna inæqualitas in ipſis ad ſeipſas. Quoniam natatus non ſemper eódem tendit.

Nota multa: νέουσι, νέοντες repetitio. Deinde ἐναρμόττουσαι νέοιτες: mutauit genus Atticè: ἅμα; quaſi vinctæ: vt intelligeres par ſtudium vtriuſque: ſic & muſcæ volant.

Nota cùm dixerat: ἐναντίως: & eſſet explicaturus: malè interpoſuit quæ ſequuntur: ἐναρμόττουσι δὲ &c. Nam hæc verba pertinent ad modum complexus: quæ autem ſequuntur: ἤδη νεοῦσαι: pertinent ad ἐναντίως.

Τὸ ὄπισθεν oppoſuit τῷ ἐπὶ τὸ σῶμα: vt variaret meliùs quæque dixiſſet: ὀχεύεται δὲ κατὰ τὸ φυσητῆρα: ἤπερ καὶ ἐντίκτει: ſed contrà fecit: at hîc eſt πάρεργον, τὸ τίκτειν: προηγοῦμενον autem τὸ ὀχεύεσθαι.

Theodorus non intellexit τὸ ἐναντίως: *natantéſque in aduerſum coëunt*. Nam, aut eſt natantes in aduerſum: hoc falſum eſt. Nam etiam in auerſum: aut coëunt in auerſum: at eſt κατ' ἀντικρύ: & alia multa. Itaque illud quoque malè: natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os. Nam ſi vtrique eandem in partem, & os, & cauda obuerſa ſunt. Non poteſt id fieri: nam ſunt συνεχεῖς: τῶν συνεχῶν autem vnus eſt motus, vt alibi diſputauimus. Iccirco dixit ἅμα. Itaque non dicit τῶν μὲν τῶν δὲ: ſed ἡ μὲν ἡ δὲ.

CAPVT SEPTIMVM.

Cruſtaceorum coïtus.

XLVIII. ARISTOTELES.

ΤΑ' δὲ μαλακόστρακα ὀχεύεται, οἷον κάραβοι, καὶ ἀστακοὶ, καὶ καρίδες, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὥσπερ καὶ τὰ ὀπισθουρητικὰ τῶν τετραπόδων, ὅταν ὁ μὲν ὑπτίαν, ὁ δὲ ἐπὶ ταύτης ποιήσῃ τὴν κέρκον.

CRuſta contecta & locuſta & gammari, & ſquillæ atque eiuſmodi corũ modo coëunt, quæ retrò vrinantium: vt cùm alter ſupinam inuertat caudam, ei ſuam interponat alter.

C AE S A R.

PROPTER caudam impedimentum in σελάχεσι dicebat: hæc eadem hîc cauſſa eſt.

Nota deſperatam locutionem ὁ μὲν ὑπτίαν, ὁ δὲ ἐπὶ ταύτης ποιήσῃ τὴν κέρκον. Mas autem hoc in genere duas barbulas habet ad locum excrementi ſub ventre; quibus fœmina caret.

XLIX. ARISTOTELES.

Ὀχεύεται δὲ ἀρχομένου πρὸς τῇ γῇ ἔαρος. ἤδη γὰρ ὦπται ἡ ὀχεία πάντων τῶν τοιούτων. ἐνιαχοῦ δὲ, καὶ ὅταν τὰ σῦκα ἄρξηται πεπαίνεσθαι.

COëunt ineunte vere iuxta terram, vt ſæpe eſt obſeruatum: alicubi etiam vbi ſici matureſcere incipiunt.

C Æ S A R.

HOc extra ordinem eſt. Nam ſequenti Capite hoc agendum erat: ſed nuſquam obſeruauit hoc Ariſtoteles.

Nota locutionem ἀρχομένου, ſubſequi debuit ἔαρος: intermiſcuit, τῇ γῇ. Dixit πρὸς, quoniam

niam in aqua coëunt. Et τὴν γῆν littus intelligit. Quaſi fundus maris non ſit terra: & mirum Philoſophi ingenium, quare tempus ficus maturitate ſignet: cum id non ſit in cauſſa eorum coïtus.

Malè Theodorus *coïre incipiunt*: immò *matureſcere incipiant.*

L. ARISTOTELES.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ οἱ ἀστακοὶ καὶ αἱ καρίδες ὀχεύονται.

IDem modus etiam gammaris, & ſquillis.

CÆSAR.

NE Ariſtoteles quidem vitare potuit, quin Græcus eſſet. Nam quid attinebat hoc repetere? ſuprà enim dixit de toto genere: immò etiam plus: addebat enim καὶ τὰ τοιαῦτα.

LI. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ καρκίνοι, κατὰ τὰ πρόσθια ἀλλήλοις συνδυάζονται, τὰ ἐπικαλύμματα τὰ πτυχώδη πρὸς ἄλληλα συμβάλλοντες. πρῶτον δὲ ὁ καρκίνος ἀναβαίνει, ὁ ἐλάττων, ἐκ τῶν ὄπισθεν· ὅταν δὲ ἀναβῇ οὗτος, ὁ μείζων πλαγίως ἐπιστρέφει. ἄλλο μὲν οὖν οὐθὲν ἡ θήλεια τοῦ ἄρρενος διαφέρει. τὸ δ' ἐπικάλυμμα, μεῖζον καὶ μᾶλλον ἀφεστηκός ἐστι τῆς θηλείας καὶ συνηρεφέστερον, εἰς ὃ ἐκτίκτουσι, καὶ ᾗ τὸ περίττωμα ἐξέρχεται. μόριον δὲ οὐθὲν προΐεται θάτερον εἰς θάτερον.

CAncri autem anterioribus partibus inter ſe coniunguntur, compoſitis mutuo applicatu ſuis operculis. Prius cancer qui minor eſt à tergo inſcendit, mox alter maior in latus ſe inuertit. Ac ſanè à mari fœmina nihil differt: niſi quod ei operculum maius eſt, & magis tumidum, ac barbulis plurimis differtum: & in quod illa edunt oua, & qua excrementum reddunt. Pars autem quæ alteri inſeratur, neutri data eſt.

CAESAR.

NVNC de cancris: cùm enim dixit minorem, intelligit marem. Nota κατὰ τὰ πρόσθια, quia totum dorſum intelligit ὀπίσθια: ſunt hîc πρόσθια quæ alibi ὕπτια: non minore periculo: nanque verè πρόσθια non ſunt: ſed pectus tantùm & os & oculi: quis enim diceret anteriores partes eſſe coopercula cancrorum? Reliqua autem non erant huius loci: nam hîc inutiliter ſunt repetita. Nam & de his ſuprà tractauit & hîc de partibus ſermo nullus eſſe debebat: aut ibi fruſtra factus eſt. Quare hanc partem à ſuperiori diuiſiſſemus, ſed in calce redit ad eorundem coïtum: cùm negat quicquam eis eſſe αἰδοιῶδες.

Πτυχώδη *plicatilia*: non ſolum *loculoſa*, vt ait Theodorus, qui etiam addidit *rugoſa*, æquè fruſtra: non enim ſignificat mobilitatem partium vt πτύχη.

Dixit πρῶτον non πρῶτος, quoniam alter non conſcendit, ſed inuertit ſe.

Ὅταν δ' οὗτος ἀναβῇ: vacant verba: ſatis fuit τοιγαροῦν: aut ἐπὶ τοῦ.

Πλαγίως ἐπιστρέφει: τὰ πλάγια, *lateris partes*: vbique & Ariſtoteli, & Galeno, & Xenophonti familiaris locutio: ſed non ſatis eſt ſe in latus inuertere: immò verò in dorſum ſubducto latere.

Nota verbum προΐεται, tam frequens ei de ſemine genitali: etiam hîc de inſtrumento.

Tres ponit differentias operculi: magnitudinem, tumorem, & denſitatem, ac frequentiam barbularum.

Nota εἰς ὃ: quoniam oua ibi continentur, & ᾗ quoniam excrementi tranſitus tantùm eſt: cum dixit, θήλεια, dixit ἐκτίκτουσι: totum genus incluſit per numerum pluralem.

Nota locutionem: ἄλλο μὲν οὐθέν: τὸ ἐπικάλυμμα: alius dixiſſet ἀλλ' ἤ, aut εἰ μὴ ἐπικαλύμματι ὅπερ ἔχει, &c. aut ἀλλ' ἢ τῷ ἔχειν.

CAPVT OCTAVVM,

Coïtus Inſectorum.

LII. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ἔντομα συνέρχεται μὲν ὄπισθεν, εἶτα ἐπιβαίνει τὸ ἔλαττον ἐπὶ τὸ μεῖζον· τοῦτο δ' ἐστὶ, τὸ ἄρρεν. ἀφίησι δὲ τὸν πόρον κάτωθεν τὸ θῆλυ εἰς τὸν ἄρρενα τὸν ἐπάνω, ἀλλ' οὐ τὸ ἄρρεν εἰς τὸ θῆλυ, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων. καὶ τοῦτο τὸ μόριον ἐπὶ μὲν ἐνίων φαίνεται μεῖζον ὂν, ἢ κατὰ τὸν λόγον τοῦ ὅλου σώματος, καὶ πάνυ μικρῶν ὄντων· ἐπ' ἐνίων δὲ ἧττον. τοῦτο δὲ ἐστὶ φανερὸν, ἐάν τις διαιρῆται τὰς ὀχευομένας μυίας. ἀπολύονται δὲ ἀπ' ἀλλήλων μόλις. πολὺν γὰρ χρόνον ὁ συνδυασμὸς [illegible] τῶν τοιούτων. δῆλον δὲ ἐπὶ τῶν ἐν ποσὶν, οἷον μυιῶν τε καὶ κανθαρίδων. πάντα δὲ τὸν τρόπον τοῦτον ὀχεύεται, αἵ τε μυῖαι, καὶ αἱ κανθαρίδες, καὶ αἱ σφονδύλαι, καὶ τὰ φαλάγγια, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτόν ἐστι τῶν ὀχευομένων.

Inſecta primo congreſſu coëunt auerſa inter ſe: deinde conſcenditur à minore maius: minor enim mas eſt: in quem inſerit ſurrectum ſurſum meatum ſuum fœmina: non quemadmodum in alijs, in eam mas. Atque ea quidem pars in quibuſdam videtur maior quàm pro totius corporis ratione: cùm illa admodum parua ſit, in alijs autem minor. Hoc autem videtur ſi coëuntes muſcas diſiunxeris: vix enim abſoluuntur ab ſe inuicem. Nam horum coniunctio diuturna eſt. Exemplo quoque familiari hoc deprehenditur: vt in muſcis & ſcarabeis, quæ eodem modo coeunt, ſicut & cætera omnia, vt σφονδύλαι, & phalangia, & alia generis eiuſdem quæ coïre ſolent.

CAESAR.

De inſectorum coïtu etiam in primo de *Generatione animalium*, Capite octauo decimo bis, & Capite vltimo, hæc eadem quæ hîc. Differt autem ab aliis: primùm quia diuturnus. Deinde quia congreſſus primus eſt auerſorum. Tum quia inde conſcendit mas: quartò fœmina in marem mittit genitalem tubum: quintò à difficili auulſione: ſextò à membri ipſius magnitudine. Muſcas tamen videmus quotidiano coïtu celerrimè abſolui congredique à tergo ſtatim.

Dixit συνέρχεται, vt primum congreſſum indicaret: κάτωθεν hîc non eſt vt ἔξωθεν & ἔσωθεν: apud Ariſtotelem & Galenum ἀκύρως, pro ἐντὸς, ἐκτὸς: ſed ab inferiore parte: *deſubtus* dicebant veteres.

Ἀλλ' οὐ τὸ ἄρρεν εἰς τὸ θῆλυ: poterat hoc intelligi, ſi fœmina in marem. Ergo non mas in fœminam: ſed quia nullum aliud generare facit, rectè fecit vt tolleret opinionem.

Καὶ πάνυ μικρῶν ὄντων: τὸ, καὶ, eſt τὸ ὅτι.

Ἐπ' ἐνίων δὲ ἧττον. Theodorus, *minùs inconueniens*: addidit expoſitionem.

Nota, de grandi genitali, quòd quæ habent minus, citò & abſoluunt venerem, & auelluntur à coïtu: cauſſam autem moræ in primo de *Generatione animalium*, reddit: quia imperfectiſſima ſunt: & eorum ſemen nihil niſi vapor quidam: loquor enim de inſectorum genere. Itaque tempore compenſant ſubſtantiæ defectum.

Repetit, αἵ τε μυῖαι καὶ αἱ κανθαρίδες: ſatis erat αὗταί τε καὶ, &c. κανθαρίδες, hîc τοὺς κανθάρους intelligit.

LIII. ARISTOTELES.

Ποιοῦνται δὲ τὰ φαλάγγια τοῦτον τὸν τρόπον τὴν ὀχείαν, ὅσα γε ὑφαίνει ἀράχνια· ὅταν ἡ θήλεια σπάσῃ τῶν ἀποτεταμένων ἀραχνίων [ἀπὸ τῆς μέσῃ,] πάλιν ὁ ἄρρην ἀντισπᾷ. τοῦτο δὲ ποιήσαντα πολλάκις, οὕτω συνέρχεται καὶ συμπλέκεται ἀντίπυγα. διὰ γὰρ τὴν περιφέρειαν τῆς κοιλίας, οὕτως ἁρμόττει ὁ συνδυασμὸς αὐτοῖς.

Inter araneas quæ texunt, phalangia ſic coëunt. Fœmina diſtentum telum cùm traxerit, viciſſim mas trahit contrà. Hoc cùm ſæpe fecerint, tum congrediuntur, atque clunibus aduerſis copulantur: conuenit enim is coeundi modus illis propter ventris habitudinem orbicularem.

CAESAR.

Digitized by Google

CAESAR.

DIXIT quæ texunt: quoniam multæ araneæ in cauis parietum latent, neque tendunt retia. An verò vllum ſit genus quod nihil texat, neſcio.

Redit rationem coïtus τῶν συγκόλων: ſicut ſuprà à caudis.

Prouocationem mutuam in venerem iucundiſſimè narrauit ex attractione teli: vt quadrupedes eùm ſubſultant.

Ἀποσπώμενον, *deductam* Theodorus: ſed ἀποσπᾶται, ab vno ad alterum, à mari ad fœminam: τὸ μεταξὺ πεπαυμένον ἀράχνιον ἀπὸ τοῦ δὲ καὶ τοῦ δὲ, &c. Theodorus quoque πάλιν *mutuò*, malè: neque enim vſquam quiſquam ſic locutus eſt: nos *viciſſim*. Item κοιλίαν *aluum* interpretatus eſt. Ego puto aluum eſſe interiorem tantùm ventris ſuperficiem.

Nota locutionem inuſitatam: τὰ φαλάγγια ὅσαγε ὑφαίνει ἀράχνια, Theodorus omiſit τὰ ἀράχνια.

CAPVT NONVM.

Tempus Coëundi.

LIV. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν ὀχεία τῶν ζώων, τοῦτον γίνεται τὸν τρόπον πάντων. ὧραι δὲ καὶ ἡλικίαι ἑκάστης τῆς ὀχείας εἰσὶν ὡρισμέναι τῶν ζώων.

Omnium animalium coïtus hoc modo eſt. Coëundi autem tempora atque ætates ſua cuiq; præſcripta ſunt.

CAESAR.

CAPITE ſeparato hoc agimus. Quanquam enim pertinet ad coïtus, tamen res alia eſt. Nam etiam membra genitalia etſi ad coïtum ſpectant, ſeorſum tamen ſunt declarata. Ita tempus nauigationis, à modo nauigandi ſeiunctis Capitibus deſcribitur. Sic pugnandi occaſiones à legibus conſtituendi acies. Non tamen magnus error eſt, vt coniungas ſicut fecit vir doctiſſimus Theodorus.

Theodorus, *apertum*, addidit de ſuo: at contradicit ipſi Ariſtoteles, qui piſcium quorundam coïtus ὁ κατάδηλος.

Hîc igitur de tempore anni: de tempore autem ætatis ibi διαφέρουσι, Capite ab hoc quinto intellige ἑκάστοις in genere, aut in indiuiduis ſub genere ἑκάστοις, ἐν τῷ καθόλου.

LV. ARISTOTELES.

Βούλεται μὲν οὖν ἡ φύσις τῶν πλείστων, περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ποιεῖσθαι τὴν ὁμιλίαν ταύτην, ὅταν ἐκ τοῦ χειμῶνος μεταβάλλῃ πρὸς τὸ θέρος. αὕτη δέ ἐστιν ἡ τοῦ ἔαρος ὥρα, ἐν ᾗ τὰ πλεῖστα, καὶ πτηνὰ καὶ πεζὰ, καὶ πλωτὰ, ὁρμᾷ πρὸς τὸν συνδυασμόν.

Igitur natura vult plurimorũ coïtum animalium per idem tempus agitari. Cùm hyems cum æſtate commutatur, tunc enim ver eſt. Quo tempore maxima & alituum & terreſtrium, & natantium pars impetum capit ad eiuſmodi coniunctionem.

CAESAR.

DISTINXIT tempora in duo: vnum in quo maxima pars animalium in venerem excitatur: alterum in quo minor pars.

Primum tempus veris eſſe dicit: eius rei non aſſignat rationem: ſed doctiſſimus Poëta aſſignat: *Vere magis, quia vere calor redit calor oſſibus.* Sanguinis pars ſemen eſt: ſanguis eo tempore mouetur proportione temporis: eſt enim calidus & humidus: ita ver. Primùm, ſanguis

vitæ

vitæ ſedes,& materia ſpirituum eſt: at generatio via eſt ad vitam. Item feruet ſanguis,tunc ergo inflat, & implet, & motus mouet, & vult exire, & abundat ex ſeipſo & excremento,quod ſemen eſt.

Alterum tempus diuiſit in duo: hyemem & autumnum.Non malè. Nam æſtate reſoluta corpora minùs appetunt: hyems ſeruat intus calorem. Autumnum autem eſſe ver ſecundum, alibi diximus.

Videamus an ambitioſè dixerit Philoſophus,ὅταν ἐκ τοῦ χειμῶνος μεταβάλλει εἰς τὸ θέρος: nónne ſatis habuerat dicere ἔαρος? At vult dicere duas eſſe tantùm temporis conſtitutiones, calidi & frigidi. Hæ enim ſunt actiuæ qualitates: altera hyemis,altera æſtatis. Autumnus autem & ver, non ſunt niſi confinia vtriuſque, & diſpoſitiones ad mutationem.Hæc fuit ratio: aſſignant quoque definitionem veris: μεταβολὴ χειμῶνος εἰς θέρος.

Dixit βούλεται: non ſicut Plato in *Phædro* de arboribus, οὐ βούλεταί με διδάσκειν.Sed quia eſt verbum deliberationis βουλή: ſicut ἐθέλω verbum eſt electionis: ἐπὶ ἕλω: & noſtrum *volo* à Græco integrum, extrita obſcuriore vocali dipthongi more Æolico:qui in quarto caſu dicunt τὼς λύκως, & pronuntiant τοὺς λύκους. Simul refutat eorum opiniones qui omnia caſu euenire arbitrantur. Nam & naturæ vocabulum poſuit & verbum conſilij. Eſt enim natura poteſtas Dei ordinaria, fortuna autem voluntas.Ita Galenus in ſecundo de *Officio partium corporis humani*,de oſſe loquens: οὐδὲ κοῦφον εἶναι μᾶλλον ἤπερ σαρκῶδες ἐθέλει. Itaque naturam iuſtam vocat Hippocrates. Et Galenus ei attribuit prouidentiam.

Dixit in præſenti tempore βούλεται, vt continuationem cauſſarum & ſeriem ſemper ſibi reſpondentem intelligeremus.

Dixit, τὸν αὐτὸν non temerè, *eodem tempore*: malè neglexit Theodorus: communitatem enim naturæ temporis ad ea omnia animalia notat.

Μεταβάλλει ſcilicet,tempus. Itaque dixit,ἐκ & πρὸς: vt tractum temporis indicaret. Nos Latina verborum ſerie explicauimus: ſicut dicunt, *vitam cum morte commutare*. Theodorus *ſæuitiam* & *clementiam* tanquam concinnos addidit: & ridiculus eſt eùm *clementiam æſtatis* dicit: nihil enim inclementius calore. Salubrior enim hyems eſt: & plura animalia coëunt hyeme, quàm æſtate.

LVI. ARISTOTELES.

Πειᾶται δὲ ἔνια τὴν ὀχείαν καὶ τὸν τόκον, καὶ μετοπώρου καὶ χειμῶνος, οἷον τῶν τε ἐνύδρων ἄττα γένη, καὶ τῶν πτηνῶν.

Nonnulla tamen & coëunt, & pariunt tum autumno, tum hyeme: vt ex aquatilibus, & ex volucribus quædam.

C Æ S A R.

NOn ergo hyemis ſæuitia eſt: quo tempore etiam coëunt: atque etiam pariunt: & nota τῶν ἐνύδρων dicere non τὰ ἔνυδρα.

LVII. ARISTOTELES.

ἌΝθρωπος δὲ μάλιστα πᾶσαν ὥραν. καὶ τῶν συναυθρωπευομένων ζώων πεζῶν πολλὰ, διὰ τὴν ἀλέαν καὶ εὐτροφίαν, ὅσων καὶ αἱ κυήσεις ὀλιγοχρόνιαί εἰσι, οἷον ὗς καὶ κύων, καὶ τῶν πτηνῶν ὅσα πλειστάκις ποιοῦνται τοὺς τόκους.

Homo autem potiſſimùm, per omne tempus, multáque eorum quæ humi tantùm mouentur, atque homini ſunt familiaria, tum propter teporem, tum ob victum longiorem. Atque hæc ſanè haud multum temporis vterum gerunt. Cuiuſmodi ſus & canis eſt. E volucribus autem ea quæ frequenter pariunt.

C AE S A R.

VT animalia quæ noxia non eſſent,& eſſent aliis prædæ,fœcunda maxima ex parte natura fecit: aut frequentia puerperij,aut ſuperfœtatione. Ita animal diuinum quod propter perfectionem neque numeroſo fœtu, neque ſuperfœtatione, niſi carò, poſſet mundum frequentare,fecit vt quouis tempore commodè coiret.

Dixit

Dixit μάλιστα, ſcilicet potiſſimum omnium animalium: quoniam & alia idem obtinuêre, τὰ συνανθρωπευόμενα: vt quæ accederent ad hominum conſuetudinem, & naturæ eius eſſent propiora. Muræna quoque omni in tempore parit: ergo omni quoque tempore coït: quæ nihil commune habet cum homine. Adiungit duas cauſſas teporem & victum vberem, & ponit exempla canis & ſuis: ſed ſapienter addidit, quorum tempora vteri geſtandi breuiora ſint. Nam equi & boues diutiùs ferunt. Itaque haud commodè coïre poſſunt omni tempore: ſed aut vere aut autumno. Addidit & volucria quæ frequenter pariunt, omni tempore concipere poſſe: hoc enim eſt neceſſarium. Intelligit gallinas, & columbas domeſticas. Teporem autem & εὐτροφίαν, cùm adduxit pro cauſſa, fortaſſe dubitatur. Nam neque mutatur ſubſtantia ab accidente. Itaque earum ſpecies talis eſt: neque temporis euentu mutari poteſt: & pauciores ſemel tantùm coëunt: cùm tamen iis hæc omnia præſto ſint. Itaque addidit illam differentiam: *ſæpe* parere. εὐτροφία, *pabuli vbertas*, Theodorus: vix dicas id quod canis edit, pabulum.

LVIII. ARISTOTELES.

Πολλὰ δὲ καὶ πρὸς τὰς ἐκτροφὰς τῶν τέκνων στοχαζόμενα, ποιοῦνται τὸν συνδυασμὸν ἐν τῇ ἀπαρτιζούσῃ ὥρᾳ.

Multa etiam facta coniectura temporis quo fœtum ſuum educare debent, opportuno tempore coëunt.

CAESAR.

Facetus admodum hîc Ariſtoteles, qui voluit nobis perſuadere equas admittere mares menſe Aprili, aut Maio, quoniam pariturae ſint, cùm magna pabuli copia ſequenti vere futura ſit. At eædem cùm ſciunt ſe Auguſto parituras quid agunt? Itaque Theodorus auxit huius ſententiæ locutionem cùm dixit: *conſulendo.*

Ἐν τῇ ἀπαρτιζούσῃ ὥρᾳ, id eſt quæ promittit tempus pariundi: quod tempus poſſit ſufficiens præſtare pabulum: hoc enim eſt ἀπαρτίζειν. Æquabile etiam tempus potes dicere. Ἄρτιος integer & æquabilis, eo tempore quo par eſt: ἄρτιος, numerus ſubiipſi reſpondens.

LIX. ARISTOTELES.

Ὀργᾷ δὲ πρὸς τὴν ὁμιλίαν καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἄρρεν, ἐν τῷ χειμῶνι μᾶλλον· τὸ δὲ θῆλυ, ἐν τῷ θέρει.

Vrgetur ad coïtum homo, mas hyeme potiùs, fœmina autem æſtate.

CÆSAR.

Hoc etiam dixit Hippocrates. Ratio eſt: quia homo rara textura eſt, & reſoluitur calore: contrà fœmina cute ſpiſſa, & carne denſa. Itaque minùs ſentit frigus. Ergo hyeme torpet, quoniam frigidior eſt. Æſtate autem feruet, neque reſoluitur. Multa ibi Galenus apud quem hæc omnis quærenda diſputatio.

LX. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ τῶν ὀρνίθων γένος, ὥσπερ εἴρηται, τὸ πλεῖστον περὶ τὸ ἔαρ ποιεῖται καὶ τοῦ θέρους ἀρχομένου, τὴν ὀχείαν, καὶ τοὺς τόκους, πλὴν ἀλκυόνος. ἡ δὲ ἀλκυὼν, τίκτει περὶ τροπὰς χειμερινάς. διὸ καὶ καλοῦνται, ὅταν εὐδιειναὶ γένωνται αἱ τροπαὶ, Ἀλκυόνειοι ἡμέραι, ἑπτὰ μὲν πρὸ τροπῶν, ἑπτὰ δὲ μετὰ τροπάς· καθὰ καὶ Σιμωνίδης ἐποίησεν ὡς ὁπόταν χει-

Maxima auium pars, quemadmodum dictum eſt, verno tempore, atque æſtate appetente & coïre & parere inſtituit: præterquam Alcedo: parit enim circa brumam. Iccirco tempus id cùm eſt tranquillum, Alcedonij dies *vocantur: ante brumam ſeptem, & totidem poſt. Id quod etiam effinxit Simonides*: vt cùm per menſem hybernum

μέριον

μέσων καὶ μικρὰ πινύσκῃ Ζεὺς ἤματα τεσσαρακαίδεκα, λανθάνεμόν τέ μιν ὥραν καλέουσιν ἐπιχθόνιοι, ἱερὰν παιδοτρόφον ποικίλας Ἀλκυόνος. Γίνονται δὲ εὐδιειναί, ὅταν συμβῇ νοτίους γίνεσθαι τὰς τροπάς, τῆς πλειάδος βορείου γενομένης. λέγεται δὲ ἐν ἑπτὰ μὲν ἡμέραις ποιεῖσθαι τὴν νεοττιάν· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἑπτὰ ἡμέραις, τίκτειν καὶ ἐκτρέφειν τὰ νεόττια. περὶ μὲν οὖν τοὺς ἐνταῦθα τόπους, οὐκ αἰεὶ συμβαίνει γίνεσθαι Ἀλκυονίδας ἡμέρας περὶ τροπάς· ἐν δὲ τῷ Σικελικῷ πελάγει, σχεδὸν αἰεί. τίκτει δὲ ἡ Ἀλκυὼν περὶ πέντε ᾠά.

Iupiter biſſeptem dies temperârit: quod tempus mortales obliuionem ventorum ſacram nutricem pictæ alcedonis vocant. *Euadunt autem tranquilli, cùm euenit, vt Vergiliarum occaſum Aquilonium Auſtrina bruma excipiat. Aiunt ſeptenis diebus nidum ædificare, ſeptenis alteris pullos & parere & educare. Atque in his ſanè locis non ſemper apparent Alcedones hyberno æquinoctio. At in mari Siculo penè ſemper. Pariunt autem ad quinque oua.*

C AE S A R.

INDVLSIT hîc Philoſophus eloquentiæ ac narrationis puritati. Dixit περὶ τὸ ἔαρ καὶ τοῦ θέρους ἀρχομένου. Quoniam veris pars eſt abeunte hyeme, altera ineunte æſtate.

Dixit, ἡ δὲ Ἀλκυών. Satis erat, αὕτη γὰρ περὶ τροπάς: nunquam ſignatiùs eſt loquutus. Nam ſeptem dies ante æquinoctium & ſeptem poſt, obſident æquinoctium.

Nota εὐδιειναὶ: *tranquillam* hîc ſignificat. Nanque tunc nauigant omnes tutò. Sed Plautus: *Alcyonia ſunt, iuxta forum lites tacent*: hoc eſt, forum eſt quietum. Mox Philoſophus reddit cauſſam, quare mare ſit tranquillum. Dixit νοτίους. Ergo εὐδιεινὸν & νότιον, ſimul eſſe poſſunt. Itaque infra de inſectis ſcribit, εὐημέραις καὶ νόταις: poteſt flare Auſter tenuis nullum fluctum excitans, & tunc maximè nauigare. Neque magis *ſerenam* quàm *tranquillam* dices vt Theodorus. Nanque etiam nubilo cœlo quod etiam Auſtro flante contingit, poteſt eſſe tranquillum. Neque Alcedines quærunt ſerenum, ſed mare vacans fluctibus: parit enim iuxta mare. Itaque dixit Ariſtoteles ex Simonide, λανθάνεμον.

Τροπάς, *brumam*. Neque enim dicas *ſolſtitium*, vt quidam. Eſt enim bruma βραχὺ ἦμαρ. ποίησιν: non eſt otioſum. Eſt enim ποιητὴς Simonides: nos commodiſſimè *effinxit*. Sic Galenus cùm alibi, tùm in quarto de *Officijs partium*. Ὁ δὲ ὥσπερ γράφων ὁ ποιητὴς, αἰθεῖν μέλλοντα τὸ ξίφος ἐποίησεν.

Apud Plinium lib. 10. cap. 32. hanc hiſtoriam hinc ferè ad verbum expreſſam licet videre: circa enim Vergiliarum occaſum Alcyones conſpiciuntur, aliàs rarò. Vergiliæ autem occidunt appetente hyeme, ſecundo lib. cap. 27. in 18. cap. 25. *hiſtoriæ naturalis*, poſt æquinoctium hybernum. Itaque ſi æquinoctium aquilonium bruma auſtrina ſequuta fuerit, mulcet Iupiter hyemis furorē. Πινύσκῃ *temperauit*: vt & Horatius fortaſſe Simonidem imitatus. *Iam veris comites quæ mare temperant, impellunt animæ lintea Thraciæ*: de fauoniis ventis qui circa vj. Idus Febr. flare incipiunt, loquens mira certè iucunditate. Quoniam furorem hyemis ad modeſtiam redigit atque caſtigat, ac mulcet. Theodorus non expreſſit: nam *moliri* aliud eſt, molem ſtruere.

LXI. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ αἴθυια καὶ οἱ λάροι, τίκτουσι μὲν ἐν ταῖς περὶ τὴν θάλασσαν πέτραις, τὸ δὲ πλῆθος, δύο ἢ τρία· ἀλλ' ὁ μὲν λάρος, τοῦ θέρους· ἡ δὲ αἴθυια, ἀρχομένου τοῦ ἔαρος εὐθὺς ἐκ τροπῶν, καὶ ἐπικαθεύδει ὥσπερ αἱ ἄλλαι ὄρνιθες. οὐδέτερον δὲ φωλεύει τούτων τῶν ὀρνέων.

Mergi autem & gauia in maritimis cautibus duo, aut tria numero. Verùm gauia æſtate: mergus autem ſtatim à bruma ineunte vere. Et incubat aliarum more auium. Neutra harum latet.

C AE S A R.

MALE fecit cùm interrupit hiſtoriam alcedinis mergi interuecta & gauiæ. Sed à locis debuit dicere: partim ibi nidos faciunt vnde cibum capiant, vt piſces: partim propè, vt aquatico victu veſcentes aues, vt mergi, gauiæ, alcedones.

Λάρος *gauia*. Sunt qui λάρον fulicam eſſe putant, à quibus etiam laeui Laro nōmen datum.

Περὶ τὴν θάλασσαν: non quæ circundant mare, ſed à mari circundantur: τὸ δὲ πλῆθος, elegantiæ cauſſa, vt nos *numero*.

Nota ἀρχομένου τοῦ ἔαρος εὐθὺς ἐκ τῶν τροπῶν. Non eſt ſtatim à bruma initium veris, niſi vt ſuprà fecit.

fecit. Duæ enim ſunt anni conſtitutiones. Quod non ſine cauſſa aut ratione intelligitur. Abſentia autem ſolis & præſentia fiunt mutationes: igitur ſolſtitium & oppoſita pars diſtinguent tempus.

Ἐπικαθεύδει pro ἐπῳάζει: ſanè etiam quia ſuperdormiunt cùm fouent. Theodorus in plurali tranſtulit, & puto verum eſſe: ſed de mergo tantùm videtur dictum. Nam eodem numero cùm ſubdit verbum addit ὑδάτινοι.

LXII. ARISTOTELES.

Πάντων δὲ σπανιώτατον ἰδεῖν ἀλκυόνας ἐστί. σχεδὸν γὰρ περὶ πλειάδος δύσιν καὶ τροπὰς ὁρᾶται μόνον, καὶ ἐν τοῖς ὑφόρμοις πρῶτον, ὅσον περιιπταμένη περὶ τὸ πλοῖον, ἀφανίζεται εὐθύς. διὸ καὶ Στησίχορος τοῦτον τὸν τρόπον ἐμνήσθη περὶ αὐτῆς.

Rariſſimè venit in conſpectum Alcedo, ferè enim circa Vergiliarum occaſum apparet tantùm: atque vt in portu primulum quantum nauigium circunuolârit, euolat illico. Icircò Steſichorus ad hunc modum de ea meminit.

CAESAR.

Redit ad hiſtoriam Alcedinis. Quare non debuit ſuperior pars in Caput ſecari alterum à priore, vt fecit Theodorus.

Nota locutionem σπανιώτατον ἰδεῖν ἀλκυόνας, & poſteà, ὁρᾶται dixit.

Πρῶτον dixit vt ingreſſum diceret: περὶ πλοῖον, vt volatum εὐθὺς propter ἀφανίζεται: nos Terentiano aduerbio vſi ſumus in modicello tempore.

Vtinam vt Simonidis fecit, ita Steſichori quoque verſus appoſuiſſet.

LXIII. ARISTOTELES.

Τίκτει καὶ ἡ ἀηδὼν τοῦ θέρους ἀρχομένου. τίκτει δὲ πέντε καὶ ἓξ ᾠά· φωλεύει δὲ ἀπὸ τοῦ μετοπώρου μέχρι τοῦ ἔαρος.

Parit luſcinia quoque æſtatis initio quinque ſexue: latet autem autumno ad veris vſque tempus.

CAESAR.

Autumno tamen vulgò capiuntur atque apponuntur in cibum. Theodorus malè omiſit ἀρχομένου.

CAPVT DECIMVM.

De Inſectis quæ hyeme non conduntur.

LXIV. ARISTOTELES.

ΤΑ δ' ἔντομα, καὶ τοῦ χειμῶνος ὀχεύεται καὶ γίνεται, ὅταν εὐημερίαι γένωνται καὶ νότια, ὅσα μὴ φωλεύει αὐτῶν, οἷον μυῖαι, καὶ μύρμηκες.

Inſecta quæ non conduntur hyeme, per id quoque tempus coeunt. Id quod euenit tranquilla & Auſtrina tempeſtate. Sic muſca & formica.

CÆSAR.

NVnc ad inſecta. Quare certo Capite ſcribendum eſt. Et mirum eùm dixit, ὅσα μὴ φωλεύει: exemplum poſuit formicarum: at ipſæ conduntur. Quòd ſi dicat prodire è cauo, addidiſſet καὶ τῶν φωλευόντων οἱ μύρμηκες παραχαλεπαινόμενοι πρὸς τὸ ἐνδιαιτᾶν. Neque negligenda hiſtoria: ſanguine enim carentia frigidiora.

CAPVT VNDECIMVM,

Silueſtrium animalium tempus coïtus, & piſcium nonnullorum.

LXV. ARISTOTELES.

Τίκτει δ᾽ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὰ πολλὰ τῶν ἀγρίων, ὅσα μὴ ἐπικυΐσκεται, οἷον δασύποδες.

Silueſtrium animalium bona pars ſemel in anno pariunt: modo ne ſuperfœtent, vt leporum genus.

CAESAR.

HOc quoque Caput ſeparatum eſt, & generale valde, & poſt tempus præſcriptum. Nunc agit de numero fœtationis. Quod non diuiſimus, quia omnia vt ſeſe obtulêre miſcet. Intelligit ἄγρια ad differentiam τῶν συνανθρωπευομένων. Hic igitur non de tempore præſcripto ſed de numero fœtationis.

LXVI. ARISTOTELES.

ΟΜοίως δὲ καὶ τῶν ἰχθύων οἱ πλεῖστοι ἅπαξ, οἷον οἱ χυτοί. καλοῦνται δὲ χυτοὶ, οἱ τοῖς δικτύοις περιεχόμενοι, θύννος, πηλαμὶς, κεστρεῖς, χαλκίδες, κολίαι, χρομὶς, ψῆτται, καὶ τὰ τοιαῦτα, πλὴν ὁ λάβραξ.

SIc etiam plurimi piſcium ſemel: vt qui chyti *à Græcis, à nobis* fuſiles *dicuntur: proptereáque retibus capiantur. Thunnus, pelamis, mugil, chalcis, monedula, chromis, paſſer, & alia eiuſmodi: præter lupum.*

CAESAR.

Χυτοὶ Theodorus *fuſaneos*, feliei voce. Sed Græei quare χυτοὶ quoniam retibus capiantur dixerint valde quæro.

Theodorus πηλαμίδα, *limariam* παρὰ τὸ πηλὸν: *limoſam* Plinius dixit, χαλκίδας: *ſpuria* Theodorus: at ſuprà *ericam* vertit.

LXVII. ARISTOTELES.

Λάβραξ δὲ δὶς τίκτει μόνος· γίνεται δ᾽ αὐτοῦ ὁ τόκος ὁ ὕστερος, ἀσθενέστερος.

IS namque ex his ſolus bis: ac fœtus quidem poſterior imbecillior eſt.

CAESAR.

C Æ S A R.

AVt effœta natura, aut tempore aduerſante fœtus minùs valet.
Theodorus abutitur ingenio ſuo: *partus exercetur bis*: nemo enim vnquam ſic loquutus eſt.

LXVIII. ARISTOTELES.

Καὶ ὁ τριχίας δὲ, καὶ τὰ πετραῖα, δίς· τρίγλα, μόνη τρίς. τεκμαίρονται δ' ἐκ τοῦ γόνου. τρὶς γὰρ φαίνεται ὁ γόνος περί τινας τόπους. ὁ δὲ σκορπίος τίκτει δίς. τίκτει δὲ καὶ ὁ σαργὸς δίς, ἔαρος καὶ μετοπώρου· ἡ δὲ σάλπη, μετοπώρου ἅπαξ. ἡ δὲ θυννὶς ἅπαξ τίκτει, ἀλλὰ διὰ τὸ τὰ μὲν πρώϊμα, τὰ δ' ὄψιμα ποιεῖσθαι, δὶς δοκεῖ τίκτειν. ἔστι δὲ ὁ μὲν πρῶτος γόνος περὶ τὸν Ποσειδεῶνα πρὸ τροπῶν· ὁ δὲ ὕστερος, τοῦ ἔαρος.

Trichias autem & ſaxatiles bis. Solus mullus ter, quod ex fœtura deprehenderunt. Trinam enim circa quædam loco obſeruârunt. Scorpio autem bis: ſargus autem bis, vere & autumno: ſalpa autumno ſemel. Thunna autem ſemel. Nam propterea bis parere credita eſt, quia partim tempeſtiuius, partim cordius eius fœtus eſt. Nam prior ſoboles exit m.ʒſe Decembri ante brumam: poſterior vere.

C AE S A R.

Τριχίαν *ſardam* vocat Theodorus. Cùm autem tertiam partionem mulli, vt verbo Gelliano vtar, ait deprehendi *ex fœtu & flatura*: quid per *flaturam* intelligat ipſe certè non poſſum intelligere.

Περὶ τροπῶν, Theodorus *à bruma*. Quia parere bis in piſcibus eſt: bis oua concipere: bis excludere. At thunna ſemel concipit oua. At ea non vna ſerie excludit: ſed quædam maturiùs ante brumam, quædam ſeriùs poſt brumam.

Diximus ὄψιμα, *cordam prolem*: vt de agnis & fœno rectè.

LXIX. ARISTOTELES.

Διαφέρει δὲ ὁ θυννὸς ὁ ἄρρην τοῦ θήλεος, ὅτι ἡ μὲν, ἔχει, ὁ δ', οὐκ ἔχει ὑπὸ τῇ γαστρὶ πτερύγιον, ὃ καλοῦσιν ἀφαρέα.

Differt à fœmina thunnus mas, pinnula quam ipſe ſub ventre habet: illa non habet: apharcum *vocant*.

C Æ S A R.

REctiùs inter hiſtoriam de partibus poſuiſſet.

LXX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ σελαχῶν, ἡ ῥίνη μόνη τίκτει δίς. τίκτει γὰρ καὶ ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου, καὶ περὶ πλειάδος δύσιν. εὐημερεῖ δὲ ἐν τῷ φθινοπώρῳ μᾶλλον. ὁ δὲ εἷς τόκος γίνεται περὶ ἑπτὰ ἢ ὀκτώ.

Sola è cartilagineis ſquatina parit bis: initio autumni, & circa occaſum Vergiliarum: ſed commodiore vtitur autumno. Parit autem ſeptena, octonáue circiter.

C Æ S A R.

NON eſt hoc Caput ſeparandum, vt fecit Theodorus. Nanque & de aliis piſcibus & de cartilagineis loquitur: & ſuprà de thunno: & antea de mullo: & mox de muræna.

Ἀρχομένου φθινοπώρου, id eſt, *autumno & appetente & decedente*: ſicut de Orpheo ſuauiſſimè excellentiſſimus Poëta, *Te veniente die, te decedente canebat.*

Εὐημερεῖ. Theodorus *felicius* rectè. Nos Latinè: *commodiore vtitur autumno.*

Οἱ δ' εἰς τόκος. Quoniam duos ποιεῖ, nos per ſeptenum diximus & Theodorus:ſed ille addidit, *ſingulis*, non malè:quod tameu neceſſariò intelligitur.

LXXI. ARISTOTELES.

Δοκοῦσι δ' ἔνιοι τῶν γαλεῶν, οἷον αἱ ἀστερίαι, δὶς τοῦ μηνὸς τίκτειν. τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅτι οὐχ ἅπαντα λαμβάνει τελείωσιν τὰ ὠά.

PVtârunt quidam muſtellorum aliquos bis parere in menſe, vt ſtellaces. Quod contigit propterea quòd, non omnia æquè oua perficiuntur.

CAESAR.

Σπερίαι, *ſtellatos* Theodorus:nos:*ſtellaces*, vt ἀκανθίας *ſpinaces*.

A Conciſa oratio eſt. Nam perficiuntur quidem oua omnia, ſed non ſimul. Neque enim putarentur bis parere ſi non perficerentur: deeſt igitur ἅμα, vt Theodorus, ſed malè: neque enim *ſimul* perficiuntur, ſed per ordinem: melius eſt ἴσως, *æqualiter*, id eſt, ſuo quoque tempore continuata editione. Nota modum loquendi λαμβάνει τελείωσιν.

LXXII. ARISTOTELES.

Ἔνια δὲ τίκτει πᾶσαν ὥραν, οἷον ἡ μύραινα. τίκτει δ' αὕτη πολλά, καὶ ἐκ μικρῶν ταχεῖαν τὴν αὔξησιν λαμβάνουσι τὰ γλυτιάδια, ὥσπερ καὶ τὸ τοῦ ἱππούρου. καὶ γὰρ ταῦτα ἐξ ἐλαχίστου μέγιστα γίνεται τάχιστα. πλὴν ἡ μὲν σμύραινα, πᾶσαν ὥραν τίκτει· ἵππουρος δὲ, ἔαρος.

QVædam autem omni tempore pariunt, vt muræna. Parit hæc multa, quæ è paruis celeri incremento adoleſcunt: ſicut & hippuri fœtus qui è minimo grandiſſimus celerrimè euadit. At muræna omni parit tempore. Hippurus vere tantùm.

CÆSAR.

DIFFERENTIA murænæ cum aliis, vna: quia quouis parit tempore:altera eſt in ſobolis multitudine:tertia in celeritate incrementi. Similitudo cum hippuro, incrementum:differentia, in tempore, quoniam is tantùm vere parit.

Ἐκ μικρῶν, notat quantitatem ſobolis murænæ:ἐξ ἐλαχίστου, hippuri. Et auget miraculum τάχιστα:reſpondent in hoc inter ſe ſuperlatiua:in muræna, poſitiua.

Hippurum *equiſelim* vertit Theodorus. Quoniam Latini plantam cognominem *equiſetum*, & ad hanc appellationem accedentem dixerunt: idem ſibi id licere putauit. Nos Plinium ſequuti Græcam vocem retinuimus, *hippurum*.

LXXIII. ARISTOTELES.

Διαφέρει δὲ ὁ σμῦρος καὶ ἡ σμύραινα. ἡ μὲν γὰρ σμύραινα, διάφορος ποικίλον, καὶ ἀσθενέστερον· ὁ δὲ σμῦρος, ὁμόχρους καὶ ἰσχυρός, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει τῇ πίτυϊ, καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. φασὶ δὲ, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, τὸ μὲν, ἄρρενα, τὸ δὲ, θήλειαν εἶναι. ἐξέρχονται δὲ ταῦτα εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ λαμβάνονται πολλάκις.

DIffert à muræna ſmurus. Muræna valde picta & imbecillior. Ille validus, & laricis arboris colore toto ſimilis. Dentes quoque habet intus, extráque. Aiunt, quòd etiam in cæteris, hanc eſſe fœminam: illum marem? Egrediuntur in aridam, ac ſæpenumero capiuntur.

CÆSAR.

VT ſcorpius & ſcorpæna, ita σμύρος & σμύραινα. *Murum* dixit Theodorus, ſed vt vitaremus æquiuocationem parietis, addidimus ſibilum. *Murænum*, aut *murinum*, vt Plinius, & murænam maluerim: ſicut thynnum & thynnam.

Murænas

Muræanas autem è ſerpentibus concipere vulgus antiquum credidit, ídque tradit Maeer apud Plinium, eáſque tantùm eſſe fœminini generis. Sed nobis potior Philoſophi ſententia eſſe debet. Mas igitur è quo fœmina concipit reperitur. Quòd autem ſerpentem in littus euocare ſibilo murænam, vt cum ea coëat, dicitur, Philoſophus apertam reddit rationem: exeunt enim vterque in aridam, & ita capiuntur. Fabulas igitur omittamus: quæ etſi fautores magnos viros vt Oppianum & Nicandrum habeant: quos potiùs, Poetico more, & vt diuina ſua ingenia exercerent, quàm pro vero hæc aſſererent, adductos puto. Andræas quoque apud Athenæum id falſum eſſe ait: viperæ enim ſui generis fœmellam habent, & muræna quoque marem.

Διαφόρως ποικίλον. Theodorus contentus fuit dicere, *varia*. Sed non ſatis eſt: varia eſt lynx: & canis mea excellentiſſima, atque omnium animalium pulcherrima, quam à cæli ſtellati ſimilitudine *Vraniam* appellauimus. Nam candidiſſimum tergus, nigerrimis guttis aſperſum eſt: varia eſt igitur: ſed non διαφόρως: varia eſt anas ſilueſtris, & pauo.

Euitauimus ταυτολογίαν. ὁμόχρως cùm dixit, iterauit χρῶμα ὅμοιον. Nos, *colore toto*. τὸ ὁμόχρως plus eſt quàm μονόχρως: quanquam idem ſignificat.

LXXIV. ARISTOTELES.

Συμβαίνει μὲν οὖν πᾶσι ταχεῖαν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν τοῖς ἰχθύσιν, οὐχ ἥκιστα δὲ κορακῖνος τῶν μικρῶν. τίκτει δὲ πρὸς τῇ γῇ, καὶ πρὸς τοῖς βρυώδεσι καὶ δασέσι.

CVm igitur omnes piſces celeriter creſcant: non peßimè euenit hoc inter paruos coracino. Parit is propè terram herboſis in locis & opacis.

C AE S A R.

PONIT affectionem creſcendi quam vni & alteri attribuerat generi communem omnibus. Tum recens, & etiam genus coracinorum, qui cùm parui natura ſint, idcirco non tardiùs, quàm alij, capiunt incrementum. Tum apponit hiſtoriam, & loci, propter terram: & eius qualitatum, herbas & denſitatem.

Theodorus coracinum vertit *gracculum*, peſſimè. nam κόλοιος eſt is quem *monedulam* ſuprà diximus: at κόραξ, *coruum* ſignificat: verùm coruus piſcis alius eſt. Quidam putant coracinum dictum. παρὰ τὸ κινεῖν τὴν κόρην, quòd illi vni piſci ſit peculiare, vt ait Athenæus. Quare non rectè neque coruulum, neque gracculum dicas.

LXXV. ARISTOTELES.

TΑχὺ δὲ καὶ ὁ ὀρφὸς ἐκ μικροῦ γίνεται μέγας.

ORphus quoque citò è puſillo grandis fit.

C AE S A R.

ORφὸν Theodorus *cernuam* vertit, nos antiquo à Græcis ſumpto ſequuti Plinium contenti fuimus. Mirum Oppianum ὀρφὸν ὀψίγονον vocâſſe, cùm tamen eum, non vltra duos annos, conſtet viuere.

LXXVI. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ πηλαμίδες καὶ οἱ θύννοι, τίκτουσιν ἐν τῷ Πόντῳ, ἄλλοθι δὲ οὔ.

PElamides autem & thynni in Ponto tantùm, neque alibi pariunt.

CÆSAR.

PVTO non eſſe verum. Nam in Oceano Calaïco thynnorum greges capiuntur quotannis, qui nunquam in fretum Gaditanum intrârunt. In Oceano Anglico nulli viſuntur.

Videtur Ariſtoteles differentiam ponere inter thynnum & pelamidem: quod tamen ab aliis, præcipuè Plinio, qui contrarium ex multis collegit, negatur. Plinius certè thynnos è magno mari intrare Pontum verno tempore gregatim, nec alibi fœtificare ait: partúſque *cordylla* appellari. Limoſæ verò à luto pelamides incipiunt vocari, & cùm annuum exceſſère tempus, thynni. At ipſe Ariſtoteles infra libro ſexto pluribus verbis ſententiam ſuam explicat. ὅταν γὰρ, inquit, τίκωσιν ἐν τῷ Πόντῳ, γίγνονται ἐκ τοῦ ᾠοῦ ἃς καλοῦσιν οἱ μὲν σκορδύλας, Βυζάντιοι δὲ αὐξίδας, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξάνεσθαι. καὶ ἐξέρχονται δὲ φθινοπώρῳ ἅμα τοῖς θύννοις, εἰσπλέουσι δὲ τοῦ ἔαρος ἤδη οὖσαι πηλαμίδες. Quare partus cordylla eſt, deinde prouectior pelamis: ad extremum thynnus euadit.

LXXVII. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ κεστρεῖς, καὶ οἱ χρυσόφρυες, καὶ οἱ λάβρακες, μάλιστα οὗ ἂν ποτ ποταμοὶ ῥέωσιν.

Mugiles, aurata, lupi: potiſſimùm qua flauij erumpunt.

CÆSAR.

AC mugiles quidem lupíque fluuios longè ſubeunt: auratæ autem ſolas fauces duntaxat.

LXXVIII. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ ὀρκυνοὶ καὶ σκορπίδες, καὶ ἄλλα πολλὰ γένη, ἐν τῷ πελάγει.

Orcynes autem & ſcorpiones, aliaq́ genera multa in alto mari.

CÆSAR.

THYNNORVM plurima ſunt genera. Ex Archeſtrati enim verſibus apud Athenæum conſtat thynnum magnum vocari orcynum, & cete: θύννον ἀλισκόμενον πανυ δὴ μέγαν ὃν καλέουσιν ὄρκυνον, ἄλλοι δὲ αὖ κῆτος. At magnam hæc hiſtoria peperit dubitationem: ſi orcynus ſeu *orcynion*, vt vult Plinius, idem cum thynno, cur eorum tanquam diuerſorum natura ſeparatur? Thynni & pelamides tanquam diuerſi in Ponto pariunt tantùm: & tamen nihil niſi ætate differunt. Orcynus quoque ab ipſis nihil diſtat niſi magnitudine, & tamen in alto mari parit. Strictè certè hæc hiſtoria comprehenſa eſt: & in qua diligentiorem operam deſideres. Neque aliud potes excogitare, quàm omnibus generationis facultatem attribuere, vt iuniores Pontum petant: prouectiores quaſi nihil ſibi neque ſuis timentes, etiam alto ſobolem ſuam, tanquam ipſi iura dantes, tutò poſſint committere.

LXXIX. ARISTOTELES.

Τίκτουσι δ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἰχθύων ἐν τρισὶ μησί, Μουνυχιῶνι, Θαργηλιῶνι, Σκιρροφοριῶνι· μετοπώρου δὲ, ὀλίγοι, οἷον σάλπη, καὶ σάργος, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· μικρὸν πρὸ ἰσημερίας τῆς φθινοπωρινῆς, καὶ νάρκη καὶ ῥίνη.

Pariunt plurimi piſcium tribus menſibus, Martio, Aprili, Maio. Autumno pauci: Salpa, Sargus & ſimilia quædam paulò ante æquinoctium torpedo atque ſquatina.

CÆSAR.

C AE S A R.

DIXERAT vere parere. Nunc ponit menſium nomina. Theodorus malè diuiſit hoc Caput à ſuperiori: eadem nanque prorſus materia. Malè locutus eſt: *pariũt piſces plurima ſui parte.* Neque enim hoc modo ſententiam Philoſophi aperies: videtur enim velle docere qua parte corporis pariant piſces. At id nõ cogitauit dices, at loquendi modus id innuit, non enim plurima, at minima parte, exiguo meatu pariũt. Sic igitur debuerat dicere: *maxima piſciũ pars tribus his mẽſibus parit.*

Cùm dixit æquinoctium, addidit φθινοπωρινῆς: nos non addidimus, quoniam iam autumnum nominauit. Sed interdum Ariſtoteles fuſior, interdum mutilus.

LXXX. ARISTOTELES.

Τίκτει δ' ἔνια καὶ χειμῶνος καὶ θέρους, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον. χειμῶνος μὲν, λάβραξ, κεστρεύς, βελόνη· θέρους δὲ, περὶ τὸν Ἑκατομβαιῶνα, θυννίς, περὶ τροπάς· τίκτει δὲ θυλακοειδὲς, ἐν ᾧ μικρὰ γίνεται καὶ πολλὰ ᾠά.

PAriunt quidam etiam hyeme, etiam æſtate, quemadmodũ antea quoque dictum eſt. Per hyemem, lupus, mugil, acicula: per æſtatem menſe Iunio thynna circa ſolſtitium folliculo ſimile, in quo oua minuta multa continentur.

C AE S A R.

REpetit quæ ſuprà dixit, vt aſcribat ſpecies.

LXXXI. ARISTOTELES.

Καὶ οἱ ῥυάδες τοῦ θέρους τίκτουσιν.

ITem Ruades æſtate pariunt.

C AE S A R.

HOs quidam *ſparos*, Gaza *ſpargos vocat.*

LXXXII. ARISTOTELES.

Ἄρχονται δὲ κύειν τῶν κεστρέων, οἱ μὲν χάλλωνες, τοῦ Ποσειδεῶνος, καὶ ὁ σάργος, καὶ ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος· κύουσι δὲ, τριάκοντα ἡμέρας.

IN mugilum genere labeones incipiunt fœti eſſe Decembri menſe. Item ſargus & muſſo, & capito. Gerunt vterum dies tricenos.

C AE S A R.

NEſcio quomodo σάργοι hîc inter mugilum ſpecies interpoſuit. Theodorus *ſargones* vocat. μύζωνες ſeu μύξωνες *mucones* Theodorus fœliciter: μύξα enim *mucus*, vnum ex his genus eſt quod, *baicolum* Veneti vocant.

LXXXIII. ARISTOTELES.

Ἔνιοι δὲ τῶν κεστρέων οὐ γίνονται ἐκ συνδυασμοῦ, ἀλλὰ φύονται ἐκ τῆς ἰλύος καὶ τῆς ψάμμου.

MVgiles non omnes è coïtu generantur, ſed oriuntur è limo & arena.

C AE S A R.

IN æſtuarijs Adriaticis pinguiſſimi reperiuntur, commendantúrque ieiunicapti. Saturi viliores ſunt. Itaque eos exenteratos fareiunt herbulis & cinnamomo, & paſſulis transmarinis. Garumnam qui ſubeunt nihil olent: ſed ſunt macriores.

Dixit γίνεται, vnde γένος: & φύονται: quoniam φύσις eos ſine adminiculo coïtus fundit: Theodorus id neglexit.

LXXXIV. ARISTOTELES.

Ὡς μὲν ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ ἔαρος τὰ πλεῖστα κυΐσκεται· οὐ μὴν ἀλλά, καθάπερ εἴρηται, καὶ θέρους ἔνια, καὶ φθινοπώρου, καὶ χειμῶνος· ἀλλ' οὔτε ἅπασιν ὁμοίως τοῦτο συμβαίνει, οὔτε ἁπλῶς, οὔτε καθ' ἕκαστον γένος, ὥσπερ τοῖς πλείστοις τοῦ ἔαρος· οὐδὲ δὴ κύουσι πολλὰ κυήματα ὁμοίως ἐν τοῖς ἄλλοις χρόνοις.

Igitur maxima pars vere fœta eſt. Quanquam autem æſtate aliquot, & hyeme & autumno, vt dictum eſt. Non tamen aut ſimiliter, aut ſimpliciter, aut cuiuis generi contingit: quemadmodum illis qui in vere: neque numeroſis partubus alio tempore frequentantur.

CAESAR.

REPETIT quod ſuprà dixit, vt addat præſcriptionem quandam, quam commodiùs aut ſuprà appoſuiſſet, aut planiùs hîc declaràſſet.

Vult dicere: in vere qui pariunt maximè conuenire vt ferè iiſdem diebus coëant: hoc eſt ὁμοίως. Deinde dicit ἁπλῶς, id eſt, ſine impedimento, aut interceptione, aut errore. Tum dixit καθ' ἕκαστον γένος: id eſt nulla ſpecies fallit genus ſuum. Poſtremò πολλὰ κυήματα quoniam fœcundiores ſunt qui vere pariunt. Cõtrà hyeme aut vere qui coëunt partim initio, partim in fine. Item non ἁπλῶς. Quoniam fœtus ſibi diſſimiles edunt: ὄψιμα καὶ πρώιμα. Tertiò non κατὰ γένος. Quoniam & in genere mugilum & in aliis non omnes ſpecies Decembri menſe implentur. Quarta differentia nota eſt.

Theodorus ὥσπερ τοῖς πλείστοις τοῦ ἔαρος, *nec plurimæ parti vt verno tempore*: malè interpretatus eſt. Nam eſt comparatio: non ita his euenire ſicut illi plurimæ parti. Nam ſi Theodorum ſequare, fiat repetitio. Iam enim hoc dictum eſt: paucos piſces alio tempore parere.

LXXXV. ARISTOTELES.

Ὅλως δὲ δεῖ μὴ λεληθέναι, ὅτι ὥσπερ τῶν φυομένων, καὶ τῶν ζώων τῶν τετραπόδων, πολλὴν αἱ χῶραι ποιοῦσι διαφοράν, οὐ μόνον πρὸς τὴν ἄλλην τοῦ σώματος εὐημερίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς [τὸ] πλεονάκις ὀχεύεσθαι καὶ γεννᾶν· οὕτω καὶ περὶ τοὺς ἰχθῦς πολλὴν ποιοῦσι τὴν διαφορὰν αὐτοὶ οἱ τόποι, οὐ μόνον κατὰ μέγεθος καὶ εὐτροφίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς τόκους καὶ τὰς ὀχείας, τῷ ἔνθα μὲν πλεονάκις, ἔνθα δὲ ἐλαττονάκις γεννᾶν τὰ αὐτά.

Illud autem omnino haud debet latere nos: vt quemadmodum & plantæ, & quadrupedes pro locorum diuerſitate variantur: neque ſolum ſecundum corporis fœlicem habitudinem: ſed etiam coitus partuſve frequentia: ſic regionum ratione piſces ipſos, alios atque alios fieri non ſolum magnitudine & nitore: verumetiam fatura & coitu. Ita vt eodem in genere alibi ſæpius, alibi ſpiſſius pariant.

CAESAR.

SEMPER hoc fieri ab Ariſtotele monuimus, vt oſtendat naturæ catenariones ſuiipſius imitatricis. Ergo locorum varietatem communem eſſe tam piſcibus quàm quadrupedibus, atque etiam plantis ad ipſos variandos. Et ponit quatuor varietates: magnitudinem, & εὐτροφίαν, & coïtum, & partum: quarum duas priores, in priore membro comparationis vnico verbo comprehendit εὐημερίαν: alteras duas non temerè diſiunxit. Nam quædam animalia vno coïtu implentur, & multa pariunt. Quædam coëunt frequenter & non ſemper concipiunt. Sed & prægnantes coëunt: quædam locorum ratione, ſcilicet tepore, & pabuli vbertate, vt equæ.

Hoc autem ſeparato Capite debuit docere nos. Sed intermiſcuit ſtatim alia: mox autem reſumit cùm loquitur de Echinis Pyrænis. Non tamen temerè obſeruandus is locus eſt. Videbatur autem nihil intereſſe loci piſces. Siquidem vno elemento continentur omnes, quod eſſe diuerſum non poteſt: ſicut quadrupedes; quæ frigus & calorem, & pabulo alio aliæ alibi vtuntur: atque etiam magis plantæ, quæ affixæ certis locis aduerſariam accipiunt mutationem. Sed piſcibus quoque id euenit è pabulo & cœli inclinationibus, & aquis ipſis: mutantur enim aquarum ſapores à terra quam tranſmeant. Ad Burdegalam Lucij maximi ſunt. Item Aloſæ frequentes: at putidi illi; hæ inſuaues. Aduerſo natatu purgantur, fiunt pingues & ſuauiſſimi. A freto Siculo ad Gaditanum nauigato: ſemper nitidiores ſapidioréſque piſces edes.

Dixit εὐημερίαν: pingui ſanè voce:nam ea,commoda & bona omnia ſignificantur: *fœlicitatem* diuinitùs Theodorus.

Εὐεξίαν: *habitum vegetiorem* Theodorus. Item *pluries* non ſatis Latinè: *& minùs* pro ἐλαττονάκις, non ſatis rotundè.

LXXXVI. ARISTOTELES.

Τίκτει δὲ καὶ τὰ μαλάκια τὸ ἔαρος, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις.

Item ea, quæ ante alios vere pariunt, molluſca ſunt.

CAESAR.

Redit ad ſuperiorem materiam de partus tempore, quod non debet ſeparari, niſi etiam ſuperiora ſeces minutatim, quæ tamen confuſa ſunt. Quare maluimus deducere eodem tenore vſque ad finem,

Theodorus legit, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις ἡ σηπία. Nos τά, ἐν τοῖς πρώτοις ad vniuerſum genus molluſcorum maluimus referre. Et rectè:nam ſepia omni tempore parit,vt ſtatim ait.

LXXXVII. ARISTOTELES.

Τίκτει δὲ τῶν θαλαττίων ἡ σηπία· τίκτει δὲ πᾶσαν ὥραν. ἀποτίκτει δὲ ἐν ἡμέραις δεκαπέντε. ὅταν δὲ ἀποτέκῃ τὰ ᾠά, ὁ ἄρρην παρακολουθῶν, καταφυσᾷ τὸν θόλον, καὶ γίνεται σκληρά. βαδίζουσι δὲ κατὰ ζυγά.

Sepia verò omni etiam tempore parit: effœtáque fit, die demum quinto decimo. Vbi oua ediderit, ea mas aſſecutus aſpergit atramento:atque inde ſoliteſcunt. Degunt autem coniugatim.

CAESAR.

Nota oua imperfecta edi à ſepia: quare habeant opus maris auxilio. Ita igitur facies differentias.Oua quædam in vtero adeo perfecta vt etiam ibidem excludātur, vt in vipera & σελάχεσι. Quædam ita imperfecta, vt nihil vnquam ex his fiat, vt hypenemia ſine mare orta. Quædam minùs imperfecta his;quæ quanquam coïtu concepta ſunt, tamē egent maris opera,etiam cùm ſunt edita. Quædam medioeria: quorum maxima pars eſt,vt quæ ſtatim apta ſint ad incubandum.

Ἀποτίκτει: vt debellare, elugere, decertare, expugnare τὸ ἀπό. Theodorus alio verbo vſus eſt:*perſeuerat*,inquit,*dies quindecim*:vt ex eo intelligas ceſſationem. Nos,*effœta*,diximus:hoc enim ad verbum & literam.

Καταφυσᾷ: ἀχύρως. Nam ſepia non ſpirat:ſed compreſſione membranæ exprimit: ſi dicas afflat,iucundum erit,ſed nimia metaphora:ſicut etiam βαδίζουσι: βάδισις enim τῶν πεζῶν, καὶ τῶν πόδας ἐχόντων ἁπλῶς: *incedunt*. Theodorus etiam ſtrictiore verbo.

LXXXVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ ὁ ἄρρην τῆς θηλείας ποικιλώτερος καὶ μελάντερος τὰ νῶτα.

Eſt autem mas varius quàm fœmina magis: dorſóque nigriore.

CAESAR.

Hoc quoque alibi fuit declarandum,in hiſtoria cutis,& pilorum,& ſquammæ,& eiuſmodi.

LXXXIX. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ πολύπους, ὀχεύεται τοῦ χειμῶνος, τίκτει δὲ τοῦ ἔαρος, καὶ φωλεύει περὶ δύο μῆνας. τίκτει δὲ τὸ ᾠὸν, καθάπερ βοστρύχιον, ὅμοιον τῷ τῆς λεύκης καρπῷ. ἔστι δὲ πολύγονον τὸ ζῷον. ἐκ γὰρ τοῦ ἀποτικτομένου, ἄπειρον γίνεται τὸ πλῆθος.

Coït hyeme polypus, vere parit: duos circiter latet menſes: edit ouum quaſi cirrum ſimile albæ populi fructui: fœcundum ſanè animal eſt. Nam ex eo quod ediderit, infinita multitudo prouenit.

CAESAR.

CAESAR.

VNum ouum dicit, quoniam cohærent. Itaque dixit βόστρυχον quaſi cincinnum: ſed multa inſunt, vt ſuprà diximus.

XC. ARISTOTELES.

Διαφέρει δὲ ὁ ἄῤῥην τῆς θηλείας, τῷ τε τὴν κεφαλὴν ἔχειν περιμηκεστέραν, καὶ τὸ καλούμενον ὑπὸ τῶν ἁλιέων αἰδοῖον, ἐν τῇ πλεκτάνῃ λευκόν.

DIffert à fœmina mas, propterea quòd & capita eſt oblongiore: & id quod genitale vocant piſcatores, habet in brachio candidum.

CAESAR.

MAle hîc interponit hiſtoriam diffetentiæ ſexus, cùm nondum abſoluerit narrationem de partu, ad quam mox redit.

Nunc poſuit κεφαλὴν, neque appoſuit τῷ καλουμένῳ vt ſuprà, quia iam pro noto vritur. Cautè reijcit τῷ αἰδοίῳ fidem ad piſcatores.

XCI. ARISTOTELES.

Ἐπῳάζει δὲ ὅταν τέκῃ· διὸ καὶ χείριστοι γίνονται. οὐ γὰρ νέμονται κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον.

QVæ peperit incubat: propterea tempore deterrimi ſunt: neque enim tunc in paſtum eunt.

CÆSAR.

REtexit quod interciderat. Reddit rationem quare ſint deterrimi: quia inedia marcent. Quanquam & alia cauſſa ſubeſt: omnia enim incubantia tametſi largiter alantur, macra tamẽ ſunt ob calorem qui tum illis longè maior eſt. Theodorus more ſuo minùs Latine locutus eſt cùm ait *prodire patiuntur.*

XCII. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ καὶ αἱ πορφύραι τὸ ἔαρ, καὶ οἱ κήρυκες λήγοντος τοῦ χειμῶνος.

NAſcuntur purpuræ verno tempore: & buccinæ hyeme affecta.

CÆSAR.

ALIA Capitis pars: quam debuit abſcindere Theodorus, vt ex ea aliud Caput faceret, ſicut & de mollibus fecit. Itaque etiam mutile inſcripſit *de mollium* tantùm *partu.* Cum etiam de duris dicatur. Tempus autem buccinarum natiuitati attributum veris eſt, alijs vocibus circumſcriptum λήγοντος *deſinente.* Theodorus *abeunte.* Nos Latina voce, *affecta*: vt *ætate affecta.*

XCIII. ARISTOTELES.

ΚΑὶ ὅλως τὰ ὀστρακόδερμα ἔν τε τῷ ἔαρι φαίνεται τὰ καλούμενα ὠὰ ἔχοντα, καὶ ἐν τῷ μετοπώρῳ, πλὴν τῶν ἐχίνων [τῶν] ἐδωδίμων. οὗτοι δὲ μάλιστα μὲν ταύταις ταῖς ὥραις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀεὶ ἔχουσι, καὶ μάλιστα ταῖς πανσελήνοις, καὶ ταῖς ἀλεειναῖς ἡμέραις, πλὴν τῶν ἐν τῷ Εὐρίπῳ τῶν Πυῤῥαίων. ἐκεῖνοι δὲ ἀμείνους τοῦ χειμῶνος. εἰσὶ δὲ μικροὶ μὲν, πλήρεις δὲ τῶν ὠῶν.

OMnino quæ teſta opperiũtur, tum vere, tum autũno inueniuntur plena ijs quæ oua appellãtur, præter echinos eſculentos. Nam quanquam ij quoque per hæc tempora illa habent, tamen ne aliàs quoque vnquam carent: præcipuè autem pleniluniјs & tepidis diebus. Caterùm qui in freto Pyraorum degunt, per hyemem magis commendantur: minutiores ſunt ij, ſed pleni ouorum.

CAESAR.

CAESAR.

QVONIAM duas ſpecies recenſuerat diffundit orationem in genus vniuerſum. Duo ponit tempora:& puta præponi ver:quia tunc pleniora ſunt.

Φαίνεται, ad ſenſum. Nam Galenus vbique in *Anatomicis*, & in libris de *officijs partium* clamat ſenſu res naturales maximè percipi poſſe. Itaque non potes argumentari. Echinus eſt: ergo vere & autumno tantùm habet oua. Nam Pyræi echini ſemper habent.

Dubitari poteſt:propterne pabulum pleniores ſint plenilunijs, paſcuntur enim noctu,vt & gammaros vidimus nos. An quòd lunæ augmenta & diſpendia cognationem habent cum illis,quemadmodum cum noſtro cerebro? vt iam taceant ignari & pertinaces. Diebus autem tepidis ſunt pleniores: quia plus paſcuntur, & plus proficiunt ob cœli clementiam: frigus enim cogit atque arctat.

Πλὴν τῶν ἐχίνων ἐδώδιμον: aliùs dixiſſet πλὴν ἐχίνων τῶν ἐδωδίμων.

Theodorus dum affectar,plus quàm Ariſtorelice dicit: minus quàm Latinè loquitur: *nullo*, inquit, *tempore committitur*: malè ſanè: nam à quo committitur? ſic enim dicimus, non committam,non committes. At in re natura conſtante,quis peccare poſſit,vt echini illi ouis careant?

Pyræorum Euripum *fretum* interpretati ſumus. Neque enim rectè Ouidius pro quocunque mari vtitur:ſed anguſtias maris feruidi ſignificat.

XCIV. ARISTOTELES.

Κύοντες δὲ φαίνονται καὶ οἱ κοχλίαι πάντες ὁμοίως κατὰ τὴν ὥραν.

Per idem tempus vmbilicos quoque prægnantes æquè eſſe conſtat.

CAESAR.

HIc quoque κύοντες Theodorus paraphraſtæ modo, tum interpretis expoſuit: *habere oua.*

CAPVT DVODECIMVM,

De Auium partu.

XCV. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ ὀρνίθων τὰ μὲν ἄγρια, ὥσπερ εἴρηται, ἅπαξ ὀχεύεται καὶ τίκτει τὰ πλεῖστα.

Silueſtrium auium plurimæ, quemadmodum dictum eſt, ſemel coeunt & pariunt.

CAESAR.

HÆc quoque cum ſuperioribus connectenda erant: nam etſi animalium diuerſa natura, eadem tamen hîc materia tractatur. Atque ea cùm ſuprà interrupta fuerit, omniáque confuſa ſaltuarim ſecanda non putabamus: tamen vt communi opinioni ſeruiremus, Theodori iudicium ſequuti ſumus.

Intelligit ſilueſtres ad duplicem differentiam: & quæ non eſſent domeſticæ: & quæ nunquam eſſent. Intelligo domeſticas,manſuetas. Nam συνανθρωπότων., etiam multa ἄγρια: vt hirundines, cypſelli, & multa alia:quorum natura, etiam ſi aliquid commercij cum homine videantur habere, hominis tamen autoritatem refugere videtur: intellige,*ſemel*,non actum, ſed tempus.

XCVI.

XCVI. ARISTOTELES.

Χελιδὼν δὲ δὶς τίκτει, καὶ ὁ κόττυφος. τὰ μὲν οὖν πρῶτα τοῦ κοττύφου, ὑπὸ χειμῶνος ἀπόλλυται. πρώϊστα γὰρ τίκτει τῶν ὀρνέων πάντων· τὸν δὲ ὕστερον τόκον, εἰς τέλος ἐκτρέφει.

Hirundo autem bis & merula: ſed eius fœtum priorem hyems necat: longè enim prima ante omnes aues parit. Alterum autem poſteriorem educat quoad perficiatur.

CAESAR.

Excipit duas ſpecies, hirundinem, & merulam. Tollit obiectionem tacitam: non videri niſi vnum fœtum merulæ: iccirco apponit hiſtoriam: ſed nota: quomodo omnium prima parit ſi priorem partum hunc hyems necat? parit igitur hyeme: ergo poſtrema omnium. At vult dicere ineunte anno: ſicut & amygdalus & perſica arbor præueniuntur, igitur frigore potiùs quàm hyeme.

Dixit πρώϊστα, dato quod non poteſt facere: nam πρῶτον non eſt primum: noſtrum enim eſt ſuperlatiuum *pri*, præpoſitio, vt *pra*: ſicut *ni*, *ne*: prior, primus: at πρῶτον eſt πρὸ αὐτῶν, ſicut πρὸ ποδῶν, & πρόχειρον, & πρὸ ὁδόν. Non igitur ſatis habet Philoſophus vt Theodorus dicere: *omnium auium prima parit*: neque enim propterea intempeſtiua eſſet ſoboles: ſed *longè omnium*, vt incommoditatem notaret, occupante frigore, aut imbecilla, aut omnino ſublata.

XCVII. ARISTOTELES.

Ὅσα δ' ἥμερα, ἢ ἡμεροῦσθαι δύναται, ταῦτα δὲ πλεονάκις· οἷον αἱ περιστεραὶ κατὰ παντὸς θέρους, καὶ τὸ τῶν ἀλεκτοροειδῶν γένος. ὀχεύουσι γὰρ καὶ οἱ ἄρρενες καὶ αἱ θήλειαι τῶν ἀλεκτορίδων, καὶ τίκτουσιν αἰεί, πλὴν [ἐκ] ἐν τῷ χειμῶνι τροπικῶν ἡμερῶν.

Quæ autem cicures aut per ſe ſunt, aut fieri poſſunt, eæ frequentiùs vt columba tota æſtate, & gallinæ: coëunt enim tam mas quàm fœmina in genere hoc ſemper ac pariunt: præterquam per brumam.

CAESAR.

Ponit duo exempla contraria ἀγρίοις, vt diximus. Theodorus ἥμερα, *vrbana*: malè: immò villatica ſunt etiam in vrbe, ſicut hortus, area. Ruſtica ſeruitus in vrbe: ſtillicidij vrbana, etiam in agro.

Cum ait gallinas ſemper parere, ſub cane ſolent ceſſare: raræ enim ſolent parere, ſicut & hyeme, nonnullæ, niſi largiùs alantur, ac tepidè habeantur.

Non potuit peiùs loqui Theodorus cùm ait, *Gallina etiam ineunt.*

Nota ταῦτα δὲ πλεονάκις: nota τὸ, δὲ: ſic Latinè. *Hæc ſunt fœdera ego vt hoc faciam: ſi fallam, at me Iupiter feriat.*

XCVIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ περιστεροειδῶν τυγχάνει πλείω εἴδη ὄντα. ἔστι γὰρ ἕτερον πελειὰς καὶ περιστερά. ἐλάττων μὲν οὖν ἡ πελειάς· τιθασὸν δὲ γίνεται μᾶλλον ἡ περιστερά. ἡ δὲ πελειὰς, καὶ μέλαν, καὶ μικρὸν, καὶ ἐρυθρόπουν, καὶ τραχύπουν· διὸ καὶ οὐδεὶς τρέφει. μέγιστον μὲν οὖν τῶν τοιούτων, ἡ φάττα ἐστί· δεύτερον δὲ, ἡ οἰνάς· αὕτη δὲ, μικρῷ μείζων ἐστὶ τῆς περιστερᾶς. ἐλάχιστον δὲ τῶν τοιούτων, ἡ τρυγών. τίκτουσι δὲ αἱ περιστεραὶ πᾶσαν ὥραν καὶ ἐκτρέφουσιν, ἐὰν τόπον ἔχωσιν ἀλεεινὸν, καὶ τὰ ἐπιτήδεια· εἰ δὲ μὴ, τοῦ θέρους μόνον. τὰ δὲ ἔκγονα, βέλτιστα τοῦ ἔαρος, ἢ τοῦ φθινοπώρου· τὰ δὲ τοῦ θέρους, καὶ ἐν τῇ θερμημερίαις, χείριστα.

Columbini generis multæ ſunt ſpecies. Eſt enim diuerſa turrilia à columba, ac minor quidẽ hæc: manſueſcit autem citiùs columba. Tum autem liuia turrilia nigra ac parua pedibuſq; & rubentibus & aſperis. Ergo nullus eam alere inſtituit. Maxima harum omnium palumba, proxima rupilia: ſiquidẽ hæc paulò mainſcula eſt quàm columba: minima autem turtur. Pariunt enim columbæ toto anni tempore, atque etiam educant, ſi & loci tepidi & eorũ quæ opus habent vtantur commoditate. Sin autem deſint hæc, æſtate tantùm. Pulli verni quàm autumnales meliores: æſtiui aut æſtu infeſtis diebus qui oriũtur, peßimi.

CAESAR.

CÆSAR.

NIHIL minùs ordinatum hac hiſtoria. De columbis multa ſuprà libro ſecundo, ex quo qui volet petat: hæc tamen addam. Columbam genus vocabo, atque ſpecies ſubdam ſic: domeſticam quam & *plumipedem* liceat nobis appellare: *liuiam* quam à liuore Theodorus dixit, nos *turriliam* à turribus quas incolit: *vinaginem*, quam à rupibus quas habitat, Vaſcones *roquetz*, Taurini *rocairolz*, Narbonenſes à petris *perengam*, vocant, & ideo nos quoque auſi ſumus *rupiliam*, ſeu *rupicem* nominare palumbem, & turturem. At falſum eſt rupiliam ſeu vinaginẽ maiorẽ eſſe columba domeſtica: eſt enim minor & magnitudine turriliam ſeu liuiam non ſuperat. Οἰνάδα Theodorus *vinaginem* vt alibi fœliciſſimo vocabulo reddidit quam & *vinoſam* potes dicere: à vini enim colore denominata eſt, quod nullum genus magis repræſentauit. Neque putes vt quidã, hoc ipſis nomen inditum quòd vinaceis vuarum ſuccis hyeme delectentur: nã ijs etiam & domeſticæ & turriliæ aluntur. Omnes communiter inter ſe differunt colore: domeſticæ quidem vt plurimùm albæ, quædam nigræ & variæ: id quoque turrilijs accidit: maxima tamen pars nigra, & ſummis alis nigram tæniam habens: rupilia fuluior, & eam tæniam nullam habet. Turrilia arbores non conſcendit: at conſcendit rupilia: itaque pedes habet duriores, & vngulas minùs attritas: in ſaxis nidificat. Palumbæ glande veſcuntur, caro ſiccior: ideóque ſemicoctæ eduntur. Turrilia bis parit. Domeſtica ſemper, excepto menſe Decembri.

Illud quoque intereſt vtro modo dicas ἔκγονα τοῦ θέρους, vtrum ἐν τῷ θέρει, an poſſeſsiuè θερινά. Nam proles verna etiam hyeme præſtantior eſt nec minùs æſtate, quod eſt τοῦ θέρους: ſi tempus tantùm ſignificat. Quare intellige tempus, non vitæ & quo edi poſſunt, ſed ortus. Itaque meliùs diximus, *vernos & æſtinos*: quàm *vere & æſtate*, vt Theodorus.

Ἀλεεινὸν *apricum* Theodorus: imò *tepidum*.

Τὰ ἐπιτήδεια, *cibum* Theodorus: etiam vltra cibum omnia neceſſaria, quæ opus ſunt, denotat: vt ad nidum conficiendum: etiam potum, non ſolum cibum: neque à felibus aut canibus impediantur cùm ponunt nidos.

Ἄριϛοι, dixit Ariſtoteles βέλτιϛα de duobus, τοῦ ἔαρος καὶ φθινοπώρου: ſed fecit, quoniam addidit tertium membrum χείρισα: at valde ipſum premit τὸ, ἢ: comparat enim duo tantùm: at χείριϛα tria.

Θερμημερίαις maluimus *per æſtum* quàm *per calorem* ſimplicem interpretari.

Nota locutionem: πελειὰς, μέλαν ad neutrum tranſtulit. Theodorus non rectè ſic: *liuet enim plumis & nigricat*: & omiſit μικρόν: & nota διὸ: refert cauſſam: quoniam non eſt τιθασόν.

CAPVT DECIMVM TERTIVM,

Animalium differentiæ in coïtu ab ætate.

XCIX. ARISTOTELES.

Διαφέρουσι δὲ καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν τὰ ζῶα πρὸς τὴν ὀχείαν.

Differunt autem inter ſe ætatis ratione ad coïtum animalia.

CAESAR.

SVPRA à temporibus anni: nunc à temporibus ipſorum: hoc vult enim Philoſophus: ætas alia alij animalium ad fœturam idonea eſt. Neque enim idem eſſe ſolet initium & ſeminis emittendi, & facultatis ad generandum, quemadmodum poſteà fuſiùs aget.

C. ARISTOTELES.

Πρῶτον μὲν οὖν οὐχ ἅμα τοῖς πολλοῖς ἄρχεται τό τε σπέρμα ἐκκρίνεσθαι, καὶ γεννᾶν δύνασθαι, ἀλλ' ὕστερον. τὸ γὰρ τῶν νέων, ἐν πᾶσι τοῖς ζώοις, τὸ μὲν πρῶτον, ἄγονον· γονίμων δ' ὄντων, ἀσθενέστερα καὶ ἐλάττω τὰ ἔκγονα. τοῦτο δὲ μάλιστα δῆλον ἐπί τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζωοτόκων τετραπόδων, καὶ ἐπὶ τῶν ὀρνίθων. τῶν μὲν γὰρ, τὰ ἔκγονα ἐλάττω, τῶν δὲ, τὰ ᾠά.

Principio non eſt pleriſque idem initium, & excernendi ſeminis, & facultatis generandi: ſed & hac poſteà accedit. Omnia nanque animalia prima ætate aut nihil generant, aut generant ſobolem, tum imbecilliorem, tum minorem. Id quod planiſſimè apparet, & in hominibus, & quadrupedibus quæ animal pariunt: & in auibus. Illorum enim proles, horum oua minima ſunt.

CAESAR.

DECLARAT quemadmodum differunt ætate. Nam multi non eodem tempore incipiunt & emittere ſemen, & poſſunt generare: id eſt in multis: primùm quibus ſemen non eſt prolificum: aut ſi eſt, ſoboles parùm valet robore & magnitudine. Et apponit exempla & animalium, & ouorum. Sanè pullæ puſilla oua edūt.

Oratio Ariſtotelis præceps, ἀλλ' ὕστερον: neutrum declarauit quod eſſet poſterius.

Nota & id, cùm affirmat ἐν πᾶσι eſſe ἄγονον: quomodo ſubdit contrarium. γονίμων δ' ὄντων: intellige, non dicere genera inter ſe: quòd in quibuſdam τὰ μὲν γόνιμα ſint. Sed in eodem genere, caſu aliquod indiuiduum reperiri τὸ τῶν νέων, ſcilicet ſemen.

Itaque generationis initium, omnino ſequitur initium ſeminis emittendi, aut ſimpliciter, aut κατά τι. Quoniam autem nihil generant, aut malè generant. Quòd autem Theodorus vertit τὸ μὲν πρῶτον ἄγονον, *prima emiſſio ſeminis, aut infœcunda*: malè. Nam nulla emiſſio ſeminis eſt fœcunda, ſed ſemen fœcundum.

Τὸ πρῶτον τῶν νέων: nos per primam ætatem omnia expreſſimus.

Appoſuit duo: ζωοτόκα propter teſtudines: τετράποδα propter σελάχη: in quibus non eſt tam manifeſtum.

Theodorus ἐλάττω *maiora*. Imò minora, vt in auibus & equorum genere & pullis vidimus non pauciora, ſed minima: ſic & infrà loquutus eſt de equarum pullis: ἐλάττω καὶ ἀσθενέστερα, neque enim plura parit equa adulta, & hic hoc quod quærimus: & durum eſt dicere: *prolem pauciorem*.

CI. ARISTOTELES.

Αἱ δ' ἡλικίαι τοῖς ὀχεύουσιν, αὐτοῖς μὲν πρὸς αὑτὰς τοῖς γένεσι τοῖς πλείστοις σχεδὸν κατὰ τὸν αὐτὸν γίνονται χρόνον, ἐὰν μή τι προτερῇ, ἢ διά τι τερατῶδες πρᾶγμα, ἢ διὰ βλάβην τῆς φύσεως.

Ætas autem ad coitum accommodata ſuo cuique in genere per idem ferè tempus plurimis euenit, niſi quippiam præueniat, aut ex prodigio, aut ex natura nocumento.

CÆSAR.

SVPRA genera inter ſe. Nunc ſub genere indiuidua: quorum tempora non mutari ait niſi præueniantur aut prodigio, aut naturæ nocumento.

Dixit ἐὰν μή τι προτερῇ. Theodorus, *præmaturet & anticipet*: ambitioſè: & nota dixit προτερῇ: & appoſuit τερατῶδες: vt in Vaſconia paſtor paſtricē compreſſit grauidámque fecit decennis octuennem: vterque adhuc viuit dum hæc prodimus. Deinde poſuit διὰ βλάβην: ac per nocumentum non poteſt quicquam anticipare, ſed poſtponi. Itaque mutila oratio eſt, ſi ſequare Theodorum. Sed ita intelliges: ſi quid præueniat: tàm poſſe adferre fœcunditatem, quàm tardare. Ita vt τὸ ſit tàm bonum quàm malum.

Quæ autem ſint nocumenta generationis magna ex parte in eo libro qui *decimus Hiſtoriarum* inſcribitur declarauimus.

CII.

CII. ARISTOTELES.

Τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις ἐπισημαίνει κατά τε τὴν τῆς φωνῆς μεταβολὴν, καὶ τῶν αἰδοίων, οὐ μόνον μεγέθει, ἀλλὰ καὶ εἴδει· καὶ ἐπὶ τῶν μαστῶν ὡσαύτως· μάλιστα δὲ τῇ τριχώσει τῆς ἥβης. ἄρχεται δὲ φέρειν τὸ σπέρμα περὶ τὰ δὶς ἑπτὰ ἔτη· γεννητικὸς δὲ περὶ τὰ τρὶς ἑπτά.

Igitur in homine indicio eſt, tum vocis mutatio, tum genitalium & magnitudo & facies, atque etiam mamma: potiſſimum autem ortu pubis: incipit ferre ſemen circa bis ſeptem annos, ſed prolificum ter ſeptenos annos circiter.

CAESAR.

SVPRA geneta & intet ſe, & in indiuiduis. Nunc geneta ſingula exequirur à notiſſimo incipiens: ſcilicet ab homine: ponit annos vtroſque & ſeminis & generationis: ponit indicia prioris: vocis mutationem: genitalium incrementum: genitalium faciem: mammarum ptotuberationem: & potiſſimùm pubis pilos. In altera ponit annos. Sed intellige etiam maturius tempus vtrunque apperere, verùm inutilius: atque notabis ſeptenarium numetum. Et dixit vocis mutationem, non autem vocem mutatam, vt tempus illud præſcribat.

Theodotus peſſimè *τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις ἐπισημαίνει*, *igitur homini innoteſcit*: imò verò de hominis affectu loquitur, non de notitia. In homine hæ ſunt notæ: etiam alij quàm homini ſi deprehendi & cognoſci poſſint.

Idem *τῶν αἰδοίων testium*: imò vetò omnium membrotum genitalium. Nam in fœmina quomodo teſtes intueate? at de illa hîc quoque loquitut. Cteſcit enim natura etiam fœmellis. Itaque dixit *μεγέθει*. Et quoniam hoc erat ridiculum, omnia enim creſcunt membra, addidit: *καὶ εἴδει*. Non ſpecie ſubſtantifica, ſed facie. Quoniam turgent membra illa tunc, & tolluntur. Et addidit *μαστῶν*. Quoniam membta illa ad id vſque tempus non creſcunt.

Τῇ τριχώσει τῆς ἥβης: *pilorum ortu pubis*: *pubem* Latini pilos ipſos dicunt, id eſt pilos ἥβης: vnde *impuberes* dicti: & *impubes malas* apud Virgilium. Itaque *ortu pubis* diximus ſine pilorum adiectione: quod fruſtra appoſuit Theodorus. Hoc autem pet hiſtoriam generalem hîc dicit Ariſtoteles: priuatim autem de homine dicturus initio libri ſeptimi.

CIII. ARISTOTELES.

Τοῖς δ' ἄλλοις ζώοις ἥβη μὲν οὐ γίνεται. τὰ μὲν γὰρ, ὅλως οὐκ ἔχει τρίχας· τὰ δὲ, οὐκ ἔχει ἐν τοῖς ὑπτίοις, ἢ ἐλάττους τῶν ἐν τοῖς πρανέσιν.

Cæteris animalibus pubes nulla oritur. Nam quædam omnino pilis carent: quædam autem aut nullos habent in partibus deuexis, aut pauciores quàm in aduerſis cælo.

CAESAR.

HOc totum in hiſtotia pilorum aut dictum eſt aut debuit dici. Sed poſuit, quoniam ad regulam hominis metitur cætera animalia. Itaque excludit hoc indicium in alijs animalibus, & apponit alia. Ac de ijs quæ catent pilis, exempla in ptomptu ſunt. De ijs autem quæ ſunr piloſa & venttem piloſum non habent, non memini exemplum vllum eſſe. Niſi intelligas erinaceos, quibus venter ſpinis caret: at pilos tamen habet aliuſmodi ibi. Quid, quod homo pectus piloſum habet, dorſum autem glabrum?

Theodorus ἥβην hîc *pubertatem*, malè: eſt enim pubertas, ætatis pars, vt iuuentus, quæ olim *iuuentas* dicta fuit: etiam nunc detracto ſibilo, iuuenta, quemadmodum ſenecta. Tempus igitur illud ætatis alijs quoque animalibus petinde atque homini datum eſt: ſed non ſub eo nomine. Itaque hîc dicas, pubettatis nomen imponi non potuit ei ætati animalium quæ hominis ætati reſponderet.

CIV. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ φωνὴ, μεταβάλλουσα ἐνίοις ἔνδηλός ἐστι.

Vocem autem in alijs mutari manifeſtum eſt.

CAESAR.

AB hoc igitur iudicio ætas etiam animalium quorundam ad generandum indicatur. Dico quorundam: propterea quòd hirundines paucis diebus poſt initia volandi contentiſſima canunt voce: nec à parentibus ſuperantur.

CV. ARISTOTELES.

Τοῖς δ', ἕτερα τῶν σωμάτων μόρια ἐπισημαίνει τήν τε ἀρχὴν τοῦ σπέρμα ἔχειν, καὶ τὸ γόνιμον.

IN alijs autem aliæ corporis partes indicant initiũ tum ſeminis, tum fœcunditatis.

CAESAR.

MAMMAE ſcilicet, & genitalium tum magnitudo, tum facies.

Τήν τε ἀρχὴν τὸ σπέρμα ἔχειν καὶ τὸ γόνιμον. Duo notârat in ſemine: prouentum primùm, & poſteà profectum ad generandum: vtrunque hîc tangit. Sed Theodorus diſtortam appoſuit orationem, ſic: *ſignificant ſemen initium, viréſque prolificas ſibi trahere.* Nam profectò ne Lanuuini quidem ſic ſunt locuti: *ſemen trahit initium.* Itẽ, *trahit vires prolificas*: imò acquirit, non trahit: ſed poſtquam acquiſiuit, trahit: præterea non ſequitur quæ propoſuit. Nam ſuprà dixit non ſimul incipere ſemen ſimpliciter, & ſimul eſſe prolificum: hic autem iungit: trahit enim initium & vires.

Dixit autem Ariſtoteles hoc indicium à partibus. Quia non omnia animalia vocalia ſunt.

CVI. ARISTOTELES.

Τὴν δὲ φωνὴν ἔχει τὸ θῆλυ ἐν τοῖς πλείστοις ὀξυτέραν, καὶ τὰ νεώτερα τῶν πρεσβυτέρων· ἐπεὶ καὶ οἱ ἔλαφοι οἱ ἄῤῥενες τῶν θηλειῶν φθέγγονται βαρύτερον.

HAbent fœminæ ferè vocem acutiorem, & iuniores quàm ſeniores. Nam cerui quoque mares, grauiorem quàm fœminæ vocem emittunt.

CÆSAR.

NON poteſt excuſari Ariſtoteles hîc, ſicut & alibi multis in locis, quin repetat ſuperfluè quæ ſcripſerat. Satis fuiſſet dicere. De voce autem ſuo loco ſcriptum eſt: ſatis habebat quoque dicere, νεώτερα: neque addere πρεσβυτέρων: aut addidiſſet τῶν ἀῤῥένων.

Ἐν πλείστοις *ferè*: rotundiſſimè: hoc autem dixit propter vaccam vt ſuprà oſtendit, & infrà dicet.

CVII. ARISTOTELES.

Φθέγγονται δὲ αἱ μὲν ἄῤῥενες, ὅταν ἡ ὥρα τῆς ὀχείας ᾖ· αἱ δὲ θήλειαι, ὅταν φοβηθῶσιν.

VOcem edunt mares coitus: fœminæ autem metus tempore.

CAESAR.

DIFFERENTIA à tempore: & intellige id accidere frequentiùs. Nam & fœminæ rumpuntur cantu, aut mugitu, aut hinnitibus ſub coitum: & mares etiã cùm dant pugnæ ſignum, vt columbæ: vterique cùm petunt cibum.

Theodorus addidit: *in hoc genere*: ridiculè. Quo in genere cùm dixit πλείστοις? An verò in ijs tantùm quæ vocis differentia hîc comprehendit, ac non in alijs? Nam in boue idem fit: idem expreſſit φοβηθῶσιν aoriſtum per *metuerint*. malè. Nã *metuerint* Latinum expeditiſſimum eſt & abſolutiſſimum, Æolici aoriſti ſignificatu τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα: at illæ metu perculſæ illico, & metus tractu clamant, vt gallinæ, columbæ. Deinde non benè interpretatus eſt · *vox maribus cùm tempus coëundi eſt.* Nam ſemper vox eſt illis: at non ſemper φθέγγονται. Periculoſum eſt diſcedere a latere viri tanti, quantus fuit Ariſtoteles.

CVIII.

CVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ ἡ μὲν τῆς θηλείας φωνὴ, βραχεῖα· ἡ δὲ τοῦ ἄῤῥενος, ἔχει μῆκος.

Foemina breuior vox, mari prolixior.

CAESAR.

Tertia differentia: prima, vera vox, grauitas, & acumen: ſecunda accidit voci. Tertia hæc à ſecunda dignoſcitur; quoniam vox affectus aëris eſt: aër corpus: corpus latum, longum, profundum: grauitas & acumen ad profunditatem ſpectat: hîc à longitudine: latitudo autem priore plus continetur.

CIX. ARISTOTELES.

Καὶ ἡ τῶν κυνῶν γηρασκόντων γίνεται βαρυτέρα φωνή.

Et ſeneſcentibus canibus ingraueſcit.

CAESAR.

Ab ætate de ſpecie vna tantùm ſcribit, & relinquit nobis alias inueſtigandas.

CX. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν ἵππων δὲ διαφέρουσιν αἱ φωναί. εὐθὺς γὰρ γινόμεναι, ἀφιᾶσι φωνὴν λεπτὴν καὶ μικρὰν αἱ θήλειαι· οἱ δ' ἄῤῥενες, μικρὰν μὲν, μείζω μέντοι γε καὶ βαρυτέραν τῆς θηλείας.

Equorum quoque voces diuerſæ ſunt: ſtatim enim natæ fœmellæ vocem edunt tenuem atque exiguam: pulli autem, etſi puſillam, maiuſculam & grauiuſculam tamen.

CAESAR.

Perſtat in differentia ætatis, & redit ad comparationem in ſexu. Maius autem & minus in ratione relatiuorum eſſe ſuo loco diximus. Itaque nihil mirum, ſi dicit paruam eſſe maiorem.

CXI. ARISTOTELES.

Τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος, μείζονα.

Procedente autem tempore, pleniorem.

CAESAR.

De vtroque intellige, ad bimatum vſque, vt poſtea dicit.

CXII. ARISTOTELES.

Διετὴς δὲ ἐπειδὰν γένηται, καὶ τῆς ὀχείας ἄρξηται, φωνὴν ἀφίησι μὲν ὁ ἄῤῥην, μεγάλην καὶ βαρεῖαν· ἡ δὲ θήλεια, μείζω καὶ λαμπροτέραν ἢ πρίν, ἄχρι ἐτῶν εἴκοσιν ὡς ἐπιτοπολύ.

Bimatum autem vbi attigit mas, & inire inceperit, magnam tum ac grauem: fœmina autem maiorem & clariorem quàm antea: idque ad viceſimum vſque annum ferè.

CAESAR.

Qvo poteſt modo vocis hiſtoriam extraordinariã conglutinat cum propoſito de coïtu. Ὡς ἐπιτοπολὺ, *fere*: vt *fere* ſit & circunſtantia temporis incerti, & etiam equarum, quæ non omnes ſic afficiantur.

Διετὴς δὲ ἐπειδὰν γένηται, *bimus* Theodorus: at quis eſt ille qui bimus inire incipit? quare diuidendus ſenſus eſt: bimatu vocem mutari à priore. Item initio veneris exercendæ: impleri vſque ad viceſimum, inde decreſcere.

Ἄρξηται *inceperit*: malè Theodorus *incipit*: nam coïtu guttur laxatur: itaque per præteritum doctiſſimus Philoſophus declarauit.

CXIII. ARISTOTELES.

Μετὰ μέντοι τὸν χρόνον τοῦτον ἀσθενεστέραν ἀφιᾶσι καὶ οἱ ἄρρενες καὶ αἱ θήλειαι.

Poſt id temporis tamen infirmiorem edunt, tum mares, tum fœminæ.

CAESAR.

Dixit μέντοι, *tamen*: non temerè. Nam ſi initio tenuis & breuis & exigua, & acuta, & obſcura ad bimatum vſque, craſſeſcit, producitur, grãdeſcit, graueſcit, clareſcit. Inde ad vigeſimum vſque annum in dies proficit. Et canum ſeneſcentium latratus grauior eſt: videbatur hoc idem in equis fieri: quod negat, & ſubeſt ratio in propoſito. Nam & à tempore coïtus metitur vocis granditatem. Et poſt eius finem, eius paruitatem. ἀσθενεστέραν *infirmiorem* diximus Ciceronem ſequuti, qui dixit *firma latera.*

CXIV. ARISTOTELES.

Ὡς μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πολὺ, καθάπερ εἴπομεν, διαφέρει ἡ φωνὴ τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλειῶν, ἐν τοῖς βαρύτερον φθέγγεσθαι τὰ ἄρρενα τῶν θηλειῶν, ὅσοις ἐστὶν ἀπόστασις τῆς φωνῆς.

In quibus igitur, vt diximus vox differt, grauior à mare quàm à fœmina emittitur ferè.

CAESAR.

Nunc tertiò hoc repetit: ſed cùm auctario: circunſcribit enim illis verbis, *in quibus vox differt.*

Theodorus videtur ἀπότασιν, non ἀπόστασιν legiſſe: itaque *productionem* interpretatus eſt: ſed non placet. Nanque cuculi vox non eſt producta, neque noctuæ: & tamen mares grauiùs ſonant. ἀποστῆναι autem eſt deſciſcere, diſcordare, abſiſtere, abſcedere, vnde ἀπόστημα: & in ea ſignificatione accipit Galenus in quarto de *officijs partium*, τῆς τῶν ὀνομάτων τερθρείας ἀποστησόμεθα, abſiſtemus, abſtinebimus, abſcedemus. Hoc autẽ dixit Ariſtoteles ne reprehenderetur, in philomela, & hirundine, & alijs in quibus nulla eſt differentia: & tamen ἀπότασιν habet earum vox vel contentiſſimam.

CXV. ARISTOTELES.

Οὐ μὴν ἐν πᾶσί γε τοῖς ζῴοις, ἀλλ' ἐνίοις τοὐναντίον, οἷον ἐπὶ τῶν βοῶν. ἐπὶ γὰρ τούτων τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος βαρύτερον φθέγγεται.

Neque tamen id in omnibus animalibus, ſed in quibuſdam è contrario fit: vt in bobus. Horum enim fœmina grauiorem vocem edit, quàm mas.

CAESAR.

Et hoc repetit ad verbum. Theodorus addidit, *agitur*: malè: neque enim actio eſt vlla: neque Latinè aut hoc dixit, aut illud, *agit vocem.*

CXVI. ARISTOTELES.

Καὶ οἱ μόσχοι, τῶν τελείων.

Et vitulis grauior quàm adultis.

CAESAR.

C Æ S A R.

HOc hic nunc addit:neque enim ſuprà dixerat priore libro:ſed profectò falſum eſt.

CXVII. ARISTOTELES.

Διὸ καὶ τὰς φωνὰς τὰ ἐκτεμνόμενα μεταβάλλουσιν ἐναντίως. εἰς τὸ θῆλυ γὰρ μεταβάλλουσι τὰ ἐκτεμνόμενα.

QVo fit vt ſi caſtrentur, in contrarium mutent vocem: ſiquidem in fœmineam.

C AE S A R.

NVNC affectum naturæ ab arte:nam ſi ars mutat naturam, mutabit & naturæ vim. Ergo ſi mutat marêm in fœminam,mutabir in fœminæ affectus. Boues igirur quàm tauri grauiùs mugiunt:in alio autem genere acutiùs ſonant.

Dixit ob eam rem διὸ: quod refertur non ad μάχις, ſed ad τὸ θῆλυ: at ſecurè minùs loquutus eſt Ariſtoteles. Nam ſcrophæ caſtratæ non mutant vocem quam habebant,aut qualem habent ſui generis fœminæ integræ,in maris vocem.

CXVIII. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ χρόνοι τῆς ὀχείας κατὰ τὴν ἡλικίαν ἔχουσιν ὧδε τοῖς ζώοις.

AEtatum autem tempora in animalibus ſic ſe habent.

C Æ S A R.

ALTERA hæc Capiris pars: in qua exactiùs cuiuſque generis non ſolùm ætatum, ſed annorum quoque numerum contemplatur.

Theodorus facetus: *natura ſuis animalibus*. Quaſi verò ſint quædam animalia, quæ naturæ non ſint. Eſt enim pronomen hoc iunctum ad notam poſſeſſionis, poſt diuiſiones familiarum quas herciſcebant: itaque Græci ἑ appoſuere: vnde ἑκάς, & *ſecare*. Natura autem cum nullo vnquam decidit:putida omnino locutio eſt.

CXIX.. ARISTOTELES.

Πρόβατον μὲν καὶ αἴξ, αὐτοετὴς ὀχεύεται καὶ κύει· μᾶλλον δ' ἡ αἴξ. καὶ οἱ ἄρρενες δὲ ὀχεύουσιν ὡσαύτως.

OVes, capræq; annicula & ineuntur, & vterũ gerunt: ſed capra potiùs: mares autem quoquè eodem tempore.

C Æ S A R.

AὐΤΟΕΤὴς: mira vox: *eodem quo ſunt anno nata*: non temerè cùm dixit ὀχεύεται, addidit κύει: oſtendemus enim quod ſuprà propoſuimus:non ſimul ſtatim coïre omnia, & poſſe concipete. Nam trimetres etiam coëunt hœdi.

CXX. ARISTOTELES.

ΤΑ δ' ἔκγονα τῶν ἀρρένων, διαφέρει ἐπὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων. οἱ γὰρ ἄρρενες, βελτίους γίνονται ἢ τοῖς ὑστέρῳ ἔτει, ὅταν γηράσκωσιν.

VErùm quæ ab his maribus, & quæ ab alijs generantur differunt. Nanque mares cùm alterum annum, ac ſenectutem appropinquant, præſtantiores fiunt.

C AE S A R.

IN omni genere,in vtero mares, extra vterum fœminas celeriùs perfici ſuo loco diſputauimus: itaque etiam aut coït maturiùs fœmina: aut ſi vterque id tempore aut non implet mas:aut ſi implet deteriote fœtura implet.

Hoc igitur cùm experientia exploratum ſit, trimos hircos & arietes eſſe ad admiſſariã præſtantiores, eorúmque ſobolem nitidiorem, robuſtiorem & grandiorem: ſic legimus hîc, βελτίους γίνονται οἱ τῷ ὑστέρῳ ἔτει: non autem vt ſcriptum eſt ἢ τῷ ὑστέρῳ.

Dixit autem γηράσκοντες non quòd iam vetuli ſint: ſed ſanè, vel à primo ortu omnia ad interitum vadunt, cuius affinis ſenectus eſt. Conſeneſcimus omnes ſtatim nati: ſenex enim morti propinquus eſt: quaſi è cadauere, & homine ſene vnum futurum ſit, quod nunc paucis dieculis à nece ſeparatum agitet.

Theodorus omiſit τῷ ὑστέρῳ ἔτει: male. Nam vetuli non ſunt præſtantiores: ſed vetuli τῷ ἔτει ὑστέρῳ.

CXXI. ARISTOTELES.

Ὗς δὲ ὀχεύει μὲν, καὶ ὀχεύεται πρότερον ὀκτάμηνος.

Sves coëunt tàm mas quàm fœmina, non ante octauum menſem.

CAESAR.

HOc eſt ὀχεύει καὶ ὀχεύεται mas & fœmina: & τὸ πρότερον: *non ante.* Theodorus *incipiunt,* rectiſſimè.

CXXII. ARISTOTELES.

Τίκτει δὲ θήλεια μὲν, ἐνιαυσία· οὗτος γὰρ συμβαίνει ὁ χρόνος τῆς κυήσεως.

Sed nonniſi annicula parit fœmina. Id enim eſt tempus fœtificationis.

CAESAR.

ECce vbi oſtendit non idem tempus eſſe coïtus & fœtarionis: aut non bonæ, vt mox.

Habes ἐνιαυσίαν καὶ ἐνιαυσιαίαν: ἐνιαυσία enim *annicula* eſt, ἐνιαυσιαῖα *annua*: vt annua, bima, trima.

CXXIII. ARISTOTELES.

Ὁ δ' ἄρρην, γεννᾷ μὲν ὀκτάμηνος, φαῦλα μέντοι, πρὶν γένηται ἐνιαύσιος.

At mas ab octauo menſe, ad duodecimum vſque generat, ſed vitioſa.

CAESAR.

HIc igitur contrà euenit vt mas iunior minùs valeat: & vt mas citiùs quàm fœmina generet.

CXXIV. ARISTOTELES.

ΟΥ' πανταχοῦ δὲ, ὥσπερ εἴρηται, ὁμοίως συμβαίνουσιν αἱ ἡλικίαι. ἐνιαχοῦ γὰρ ὕες ὀχεύονται μὲν καὶ ὀχεύουσι τετράμηνοι ὥστε δὲ γεννᾶν καὶ ἐκτρέφειν, ἑξάμηνοι. ἐνιαχοῦ δὲ αἱ κάπροι δεκάμηνοι ἄρχονται ὀχεύειν, ἀγαθοὶ δὲ μέχρι τριετίας.

Verùm, quemadmodum diximus, locorum ratione, ætates variantur. Eſt enim vbi ſues quadrimeſtres, tàm mas, quàm fœmina coëant: atque adeo vt altero inde menſe, & gignere & educare queant. Alicubi autem apri etiam decimo incipiunt coire menſe: durant autem vſque ad triennium.

CAESAR.

HOc quoque cum ſuperiore hiſtoria debuit coniungere, cùm locorum differentias aſſignaret.

CXXV. ARISTOTELES.

Κύων δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲν, ὀχεύεται ἐνιαυσιαία, καὶ ὀχεύει ἐνιαύσιος· ἐνίοτε δὲ συμβαίνει ταῦτα καὶ ὀκταμηνιαίοις. μᾶλλον δὲ ταῦτα γίνεται ἐπὶ τῶν θηλειῶν, ἢ τῶν ἀῤῥένων.

Canis vtriuſque ſexus anniculus coït: quanquam etiam aliquando octauo menſe: ſed hoc ſæpiùs contigit fœmellis, quàm maribus.

CAESAR.

NVnc omittit loca: redit ad hiſtoriam per genera, & oſtendit fœmellas temperiùs coïre, vt ſuprà: contrà quàm in ſue.

CXXVI. ARISTOTELES.

Κύει δὲ ἑξήκοντα καὶ μίαν, ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας τὸ μακρότατον· ἔλαττον δὲ οὐ φέρει τῶν ἑξήκοντα ἡμερῶν· ἀλλ' ἄν τι γένηται, οὐκ ἐκτρέφεται εἰς τέλος.

Fert vterum diebus non paucioribus ſexagenis, vno, alterôve, aut ad ſummum tertio adiecto: citra illud tempus quod editum fuerit, non poteſt educatione perfici.

CAESAR.

NOVEM ſeptimanas gerit canis, ſicut & mulier nouem menſes. Iraque perfectiſſimum geſtandi tempus mulieri eſt dierum CCCXIII. vt exacto decimo menſe pariat: nam cubum facias numerum: VII. fiet XLIX. accipe radicem cubi huius, & duc in ipſum cubum, fient CCCXIII.

CXXVII. ARISTOTELES.

Τεκοῦσα δὲ, πάλιν ὀχεύεται ἕκτῳ μηνὶ, καὶ οὐ πρότερον.

A Partu, non ante ſextum menſem coïtum repetit.

CÆSAR.

INtellige ſi alat catulos: nam iis ſubductis repetit longè citiſſimè.

CXXVIII. ARISTOTELES.

Ἵππος δὲ ὀχεύειν ἄρχεται διετὴς, καὶ ὀχεύεται, ὥστε καὶ γεννᾷν· τὰ μέντοι ἔκγονα, κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐλάττω καὶ ἀσθενικώτερα. ὡς δ' ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τριετὴς ὀχεύει καὶ ὀχεύεται. καὶ ἐπιδίδωσι δ' ἀεὶ ἐπὶ τὸ βελτιώτερον τὰ ἔκγονα γεννᾷν μέχρις ἐτῶν εἴκοσιν.

Equi mares & fœminæ bimi coïre incipiunt atque etiam generare: at pulli qui per id tempus concipiuntur minores ſunt & imbecilliores. Verùm plurimi, vt tertio anno coëunt, atque inde ad viceſimum vſque annum in dies ſemper ſiunt ad generandum ſobolem præſtantiores.

CAESAR.

THEODORVS malè: *equus inire tam mas quàm fœmina incipit*: neque enim init marem fœmina, ſed ab eo initur.

Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους. Theodorus, *per id tempus*: ſed, *ab eo tempore*, dicendum. Non enim eo tempore naſcitur. Itaque addendum verbum fuit.

Ἐπιδίδωσι εἰς τὸ βέλτιστον: intellige εἰς τὸ βέλτιον, ὡς τὸ βέλτιστον: ſed hoc quoque mendacium eſt. Ad annum enim decimum & Syri, & Aphri, & Picenates, & Vmbri, & Thuſci equi proficiunt: ad duodecimum, aut ad ſummum quartum decimum Calabri, & Belgæ, & Sarmatæ,

Sarmatæ,& Thraces,& Theſſali,& Illyriei, & Pyrenæi, inde fiunt deteriores. Itaque & cauis ſupercilijs naſcuntur pulli ex his, & citò ducunt ilia, neque alacres ſunt.

Βελτιωτάτω ſcriptum eſt,quod eſt notandum, ſuperlatiuum ex comparatiuo.

Theodorus, *quod ex more plurimo agitur* : ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Neque mos eſt, neque agitur, & & dura ſanè compoſitio : *more plurimo.*

CXXIX. ARISTOTELES.

Ὀχεύει δὲ ὁ ἵππος ὁ ἄῤῥην μέχρις ἐτῶν τριάκοντα καὶ τριῶν· ἡ δὲ θήλεια, ὀχεύεται ἄχρις ἐτῶν τεσσαράκοντα· ὥστε συμβαίνει σχεδὸν διὰ βίου γίνεσθαι τὴν ὀχείαν. ζῇ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ μὲν ἄῤῥην, περὶ τριάκοντα πέντε ἔτη. ἡ δὲ θήλεια, πλείω τῶν τεσσαράκοντα. ἤδη δέ τις ἐβίωσεν ἵππος καὶ ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη.

ADmiſſary ad tertium vſque & triceſimum vtiles ſunt. Equæ autem ad quadrageſimum. Quo fit vt penè toto vitæ tempore coëant: viuit enim ferè mas annos circiter quinque & triginta: fœmina autem excedit etiam quadrageſimum. Iam verò etiam ſeptuaginta quinque vixit equus quidam.

CAESAR.

ITa duo anni primæ ætatis, & duo extremæ inutiles videntur ad coëundum : ſi viuit triginta quinque & non coït niſi triginta vno : iccirco addidit σχεδόν.

CXXX. ARISTOTELES.

Ὄνος δὲ, τριακοντάμηνος ὀχεύει καὶ ὀχεύεται· οὐ μέντοι γεννῶσί γε, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀλλὰ διετὴς, ἢ καὶ τριετὴς, ἢ καὶ ἑξάμηνος. ἤδη δὲ καὶ ἐνιαυσία ἐκύησεν, ὥστε καὶ ἐκτραφῆναι.

ASinus, aſináque triceſimo menſe coït: verùm rarò generant, niſi bimi, aut trimi, aut etiam ſex menſibus grandiores. Quanquam etiam annicula, & geſſit,& educauit.

CAESAR.

SVPRA potuit dicere ἵππος ὀχεύει καὶ ὀχεύεται : quoniam ὁ καὶ ἡ ἵππος. Nunc alia ratione ponit : quoniam ὁ ὄνος ἐπίκοινον eſt : ſed mira locutio : ἢ τριετὴς ἢ καὶ ἑξάμηνος. Nam cùm ἢ diſtinguat trimatum à bimatu,& bimatum à menſe triceſimo, quare non diſtinxit ἑξάμηνον, à τριετεῖ. Si triceſimo menſe coëunt, neque generant niſi rarò, quare minùs tempus biennij ſubditum eſt cum aduerſatiua, ἀλλά? Omnino mendoſus codex eſt Theodori,tamen ſic legit. At fortaſſe non malè ſic legetur: οὐ μέντοι γεννῶσί γε ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἀλλ᾽ ἢ τριετεῖς. ἀλλὰ διετὴς ἢ καὶ ἑξάμηνος ὀχεύεται.

CXXXI. ARISTOTELES.

Καὶ βοῦς ἐνιαυσία ἔτεκεν, ὥστε καὶ ἐκτραφῆναι καὶ τὸ μέγεθος ηὐξήθη ὅσον ἔμελλε, καὶ ἐκύη.

IAm verò & bucula annicula & peperit & educauit fœtum qui ad iuſtam creuit magnitudinem.

CAESAR.

Ὅσον ἔμελλεν : *debitam à natura magnitudinem* : poſt hæc verba ſtatim ſunt illa : καὶ ἐκύη. Theodorus nulla habuit. Puto eſſe mendum:fortaſſe ſuperiùs ſunt ponenda: ἢ καὶ ἑξάμηνος καὶ ἐκύη:ſed aptet ſuo quiſque arbitrio.Neque enim valde ſunt neceſſaria.

CXXXII. ARISTOTELES.

Αἱ μὲν οὖν ἀρχαὶ τοῖς ζῴοις τούτοις τῆς γεννήσεως τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον.

HAec ſunt tempora quibus animalia hac incipiunt generare.

CAESAR.

C AE S A R.

NEſcio qua ratione Philoſophus, cùm nondum abſoluerit hiſtoriam propoſitam, apponat coronidem. Quod ſi dicat, de initiis ſcripſiſſe, nunc autem de fine, ſanè ſit alia Capitis pars: ſed profectò iam etiam finem dixit, in equorum genere & aprorum.

CXXXIII. ARISTOTELES.

Γεννᾷ δ' ἄνθρωπος τὸ ἔσχατον μέχρις ἑβδομήκοντα ἐτῶν, ὁ ἄῤῥην· γυνὴ δὲ μέχρι πεντήκοντα. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, σπάνιον γίνεται· ὀλίγοις γὰρ γεγένηται ἐν ταύταις ταῖς ἡλικίαις τέκνα· ὡς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ, τοῖς μὲν, πέντε καὶ ἑξήκοντα ὅρος· ταῖς δὲ, πέντε καὶ τεσσαράκοντα.

Viro ſeptuageſimus annus, mulieri quinquageſimus meta vltima eſt generandi. Hoc tamen rarò pauciſque euenit his vt ætatibus liberos procreärent: ſed virorum plurimi quinto & ſexageſimo ceſſant: mulieres autem quinto & quadrageſimo.

C AE S A R.

NVNC ponit fines generationis, ita per antitheta: ſuprà ἀρχαὶ: hîc ἔσχατον. Et incipit ex inſtituto ab homine. Pauci contingunt eas metas, pauciores excedunt. Cato & Maſſaniſſa octuagenarij patres facti ſunt.

Commodè dixit πέντε: intellexit de vtriſque, quoniam vnum eſt: ſcilicet exceſſus vſitatæ geſtationis in vtroque. Theodorus de fœmina tantùm intellexiſſe videtur: cùm dixit, *verùm id rarò*: ſed cùm Philoſophus dicat, ὀλίγοις γὰρ, exponit raritatem, & de vtriſque loquitur.

CXXXIV. ARISTOTELES.

Πρόβατον δὲ, τίκτει μέχρις ἐτῶν ὀκτώ· ἐὰν δὲ θεραπεύηται καλῶς, καὶ μέχρις ἕνδεκα. σχεδὸν δὲ διὰ βίου συμβαίνει ὀχεύειν καὶ ὀχεύεσθαι ἀμφοτέροις.

Ovis vſque ad annos octo parit, quòd ſi benè tractetur ad vndecimum vſque: penè autem toto vitæ tempore tam mas quàm fœmina coït.

C AE S A R.

Σχεδὸν. Theodorus, *& quidem fieri poteſt, vt etiam per totam vitam coëant.* Quaſi verò Ariſtoteles id voluerit, vt in aliquibus hoc ſit: ſed non ita eſt: imò comparat omnium vitam, cum omnium coïtus tempore: ſicut ſuprà de equis.

CXXXV. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ τράγοι, πίονες ὄντες, ἧττον γόνιμοί εἰσιν· ἀφ' ὧν καὶ τὰς ἀμπέλους, ὅταν μὴ φέρωσι, τραγᾶν καλοῦσιν· ἀλλὰ παρισχναινόμενοι, δύνανται ὀχεύοντες γεννᾶν.

Hirci prapingues minus ſunt habiles ad generandum: à quibus vites ſteriles hirceſcere dixerunt Græci τραγᾶν. Qui ſi paulò gra liores fiant, eorum coïtus proficit ad generandum.

C AE S A R.

NVNC apponit affectum ſterilitatis. Quare non à tempore ætatis, vt proponebat, ſed à corporis habitudine prouenit. Itaque mutata habitudine, mutatur quoque. Gallinis idem euenit: pinguiores enim non pariunt.

Theodorus ἧττον γόνιμοι, *minùs fœcundi*: neſcio an mas fœcundus dici poſſit: & puto non poſſe. Neque ſi quis dixit ſequar eum.

Παρισχναινόμενοι. Theodorus, *cura extenuandi adhibita*: accommodè ſanè: ſed minùs arctauit Philoſophi

Philoſophi ſententiam : quin etiam caſu extenuati, non ſolùm arte. Præterea non expreſſit verbum : omiſit enim ὑπὸ, quæ præpoſitio apud Latinos eſt, *ſub*: vt *ſubinſanire*, ὑποφρενεῖν. ὑπισχναίνεσθαι, *ſubgracileſcere*: nam valde graciles minùs ſunt habiles ad generandum.

Nota δύνανται ὀχεύοντες γεννᾶν : non vacat ὀχεύοντες. Nam etiam pingues δύνανται ὀχεύειν at generare nequeunt.

Ὅταν μὴ φέρωσι. Theodorus, *per nimiam alimenti copiam luxuriantes fructum non ferunt*. Sanè oratio ipſa, pluſquam vires illæ, luxuriat. Itaque fructum non feret : neque enim verum eſt agro pinguiſſimo vires non ferre. Imò quantò maior vbertas, tantò largior vindemia. Quare etiam ſtercorantur. Sed alia ratione ſterileſcunt, cùm non cohibentur putando. Et vitio ſoli, aut cœli, aut opera præpoſtera. Itaque ruſtici non à cauſſa pinguedinis, ſed ab effectu non ferendi, verbum ab hircis ad vites tranſtulêre τραγᾶν, *hirceſcere*, quaſi ſubire hircorum naturam. Nam τραγίζειν *hircire* veteres dixêre, more hircorum olere.

CXXXVI. ARISTOTELES.

Ὀχεύουσι δὲ οἱ κριοὶ τὰς πρεσβυτέρας πρῶτον· τὰς δὲ νέας, διώκουσι. τίκτουσι δέ, ὥσπερ εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον, αἱ νέαι, ἐλάττω τὰ ἔκγονα τῶν πρεσβυτέρων.

Ineunt arietes grandiſſimas natu primùm. Iuuenculas autem inſectantur: pariunt autem quemadmodum ſuprà diximus, agnæ minores ſoboles, quàm adultæ oues.

CAESAR.

Non eſt facilis intellectio huius loci τὰς δὲ νέας διώκουσι: videtur dicere, arietes abhorrere ab agnellis, & eas inſectari, & non inire. Sed dixit iam πρῶτον, primùm inire vetulas, ergo deinde aliquid fieri agnis. Theodorus apponit ἧττον, ſcilicet, *minùs ſequuntur*. διώκειν ambiguum eſt, hoſtis & amatoris : ἁ αἲξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὰν αἶγα διώκει. Theodorus malè hæc: *vetuſtiores, nouellas, pauciora*.

CXXXVII. ARISTOTELES.

Κάπρος δὲ, ἀγαθὸς μὲν ὀχεύειν μέχρι τριῶν ἐτῶν· τῶν δὲ πρεσβυτέρων, χείρω τὰ ἔκγονα. οὐ γὰρ ἔτι γίνεται αὐτοῖς ἐπίδοσις, οὐδὲ ῥώμη. ὀχεύει δὲ εἰωθὼς χορτασθεὶς καὶ μὴ προβιβάσας ἄλλην· εἰ δὲ μή, ὀλιγοχρονιωτέρα ἡ ὀχεία γίνεται, καὶ μικρότερα τὰ ἔκγονα. τίκτει δὲ ἐλάχιστα μὲν ὗς, ὅταν πρωτοτόκος ᾖ· δευτεροτόκος δὲ οὖσα, ἀκμάζει· γηράσκουσα δὲ, τίκτει μὲν ὁμοίως, ὀχεύεται δὲ βραδύτερον· ὅταν δὲ πεντεκαιδεκαετεῖς ὦσιν, οὐκέτι γεννῶσιν, ἀλλὰ ἀγριαίνονται. ἐὰν δὲ εὔσαρκος ᾖ, θᾶττον ὁρμᾷ πρὸς τὰς ὀχείας, καὶ νέα καὶ γηράσκουσα· ἔγκυος δὲ οὖσα, ἐὰν πιαίνηται σφόδρα, ἔλαττον ἔχει τὸ γάλα μετὰ τὸν τόκον. τὰ δὲ ἔκγονα, κατὰ μὲν τὴν ἡλικίαν, βέλτιστα ἐν ἀκμῇ· κατὰ δὲ τὰς ὥρας, ὅσα τοῦ χειμῶνος ἀρχομένου γίνεται· χείριστα δὲ, τὰ θερινά· καὶ γὰρ μικρά, καὶ λεπτά, καὶ ὑγρά. ὁ δὲ ἄρρην, ἐὰν μὲν εὔσαρκος ᾖ, πᾶσαν ὥραν ὀχεύειν δύναται, καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ· εἰ δὲ μή, μάλιστα τὸ ἕωθεν· καὶ γηράσκων, ἧττον αἰεὶ, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. πολλάκις δὲ οἱ ἀδύνατοι διὰ τὴν ἡλικίαν ἢ ἀσθένειαν, οὐ δυνάμενοι ταχέως ὀχεύειν, κατακλινομένης τῆς θηλείας, διὰ τὸ κάμνειν τῇ στάσει, συγκατακλιθέντες πλησιάζουσι. κυΐσκεται δὲ μάλιστα ἡ ὗς, ἐπειδὰν θυῶσα καταβάλλῃ τὰ ὦτα· εἰ δὲ μή, ἰ, ἀλλ' ἀναθυᾷ πάλιν.

Apri coïtus vtilis ad tertium annum vſque, grandiorum ſoboles deteriores. Neque enim inde proficit, robore deſtitutus. Inire ſolet ſatur, & vbi priùs alteram non inſcenderit : alioqui & celeriùs abſoluunt, & fœtus creſcunt minùs. Minimos verò edit ſuos primipara : altero autem partu viget: ſeneſcens nihilominus parit: ſed marem tardiùs admittit. Quintum ac decimum natæ annum ceſſant parere ac efferantur : quò largiùs aluntur, eò citiùs tum iuniores, tum vetulæ ad coïtum ſollicitantur: prægnantes ſi valde pingueſcant, fœtu edito minus habent lactis. Quod pertinet ad ætatem, à vegetis parentibus præſtantiſſimi fœtus eduntur. Quod ad anni partes ſpectat, qui ineunte hyeme generantur : deterrimi æſtiui : puſilli hi, & exiles, & ſoluti. Mas ſi bene tractetur quouis tempore, vel interdiu, vel etiam noctu init, ſin minùs, potiſſimum manè: ac ſeneſcens quidem deterius ſemper vt dictum eſt. Sæpenumero qui aut per ætatem, aut ob impotentiam nequit expeditè abſoluere coitum, ac tum fœmina ſtando feſſa decubuit, concumbens init. Concipit ſcrofa maximè poſtquam pruriens aures demiſerit, neque aliter : ſed exhalat retrò ſemen.

CAESAR.

CAESAR.

HVIVS particulæ partes ſunt: prima de apro: ſecunda de ſue. In prima apri ætatem ponit, & rationem coëundi. In ſecunda ætatem ſcrophæ primùm, deinde coëundi appetentiam. Tum lactis affectum à pinguedine. Quarto ſobolis differentiam à tempore anni & ætatis. Quinto maris habitudinem ad coëundum, & coïtus tempora. Sexto loco modum inualidorum coëundi.

Poſtremo ſigna conceptionis ſcrophæ.

De apro autem & ſue hiſtoriam ſimul texit: vno enim genere continentur. Neque differunt niſi feritate. Reddamus autem cauſſam quarundam ſententiarum. Apri ſoboles vt ſit bona, tria exigit: ætatem patris: vt ne ſit maior trimo: vt ſit recenti cibo ſatur: vt ne aliam inſcenderit. Nam & vetulus & ieiunus, & qui ſemen alio prodegerit, minùs habet ſeminis. Itaque coïtus eſt breuior. Et ſoboles è pauco ſemine, & pauca & parua. Nota tamen: nam ſecundum coïtum omne animal tardiùs proficit: altiùs enim educendum ſemen eſt.

Ponit quatuor ætates in fœmellis. Prima: ſcrophæ primiparæ porcelli minùs creſcunt: non propter matricem paruam, vt quidam putàrunt: ſed quia principia ſunt imbecilla, minúſque habent caloris validioris. Altera ætas eſt in partu ſecundo, & aliquot aliis: tûc enim viget. Tertia eſt vetulæ, in qua diſcrimen eſt: nam æquè parit, ſed non æquè coït. Quarta ætas eſt anno quinto decimo: ibi ceſſat parere, & aueſſatur coïtum, atque adeò infenſa eſt.

Ponit duos affectus à cibo: communem vtrique ætati, tam ſucculæ, quàm ſcrophæ: ſed intellige proportione citiùs incendi libidine: ſi benè alatur vetula, quàm ipſa eadem: ſi non benè, alius affectus. Si pingueſcit fœta, edito partu minus lactis futurum: ſanè venæ fuerunt anguſtiores: & pinguedinem fieri è ſanguine ſuprà oſtendimus: itémque lac. Ergò alterutro exuberante, alterum minus erit.

Ponit duo tempora ætatis & anni: in quibus porcelli qui naſcuntur optimi ſint: mediam ætatem ſcilicet annorum quatuor aut quinque, & hyemis initium. Nam æſtiui fœtus torrentur calore, & quæ æſtate affecta naſcuntur, non habent vnde alantur hyeme: ſed qui eduntur menſe Martio, optimi.

Reſpondet poſteà ei parti, qua alebat largiùs fœmellam, vt coïtum appeteret. De mare idem dicit: diſtinguítque tempora pro modo victus. Nam ſi ſtrigoſior ſit, nonniſi manè, aut alio tempore diei. Poſt hæc naturæ prouidentiam narrat: quæ inualidos per ætatem, aut alia de cauſſa etiam decumbentes faciat coire: poſtremò ponit notas cùm fœmella conceperit.

Videamus nunc phraſim & interpretationes, ἀγαθὸς μέχρι ἐπὶ: *vſque ad.* Theodorus, *probitas.* Quanquam dicimus eius ætatem, illam probati: tamen nunquam dices, *aprum probum.*

Γίνε) αὐτῶν ἐπίδοσις, οἷον ῥώμη. Quomodo ἐπίδοσις? Nam ἐπιδιδόναι eſt perficere, & addere aliquid rebus præſentibus. At quæ ætas eſt præſtantiſſima ad coïtum, ea eſt ætas ἀκμάζουσα & ſtata. Natura enim ſatis habet, nihilque quærit corpori. Tunc igitur ſemen optimum eſt. Itaque ſi non eſt ἐπίδοσις, debuit eſſe ſemen perfectius. Itaque nos mitigauimus: ῥώμην autem Theodorus, *virium recreationem*, dixit more ſuo ambitioſè.

Πρωτότοκοι, & πρωτοτόκος, idem cùm tertia à fine acuitur: ὅτι ἐγέννησεν ἢ ἔτεκεν τὸ πρῶτον.

Πρωτοτόκος, penultima acuta ſoboles ipſa eſt.

Ἐλάχιστα *pauciſſima*, Theodorus: etiam *minima* potes dicere.

Χείριστα τὰ θερινά: non comparata ad hyberna: neque enim eſſet ſuperlatiuum: ſed ad omnis temporis.

Ὑγρά: facetum: vt æſtate porcelli qui naſcuntur humidi ſint. Theodorus, *perhumida*: malè: non enim ὑγρὸν ſemper humidum ſignificat: ſed etiam aliquando id, quod tale eſt quale eſt humidum: voluit igitur mollia, & fluida carne. Quod tamen non ab humiditate fit, ſed à ſiccitate: non enim humore viſcido cohærent partes ſucco defectæ.

Τὸ ἕωθεν, Attica locutio.

Nota & illud οἱ ἀδύνατοι ἢ δυνάμενοι: ἀδύνατοι habitus eſt, δυνάμενοι actus. Theodorus τὴν ἀσθένειαν addidit naturæ: malè. Nam etiam aliunde quàm à natura poteſt id contingere: vt claudi fiant, vt inualidi.

Κατακλινομένης, facetè de coëunte. Nam κλίνη lectus eſt. Theodorus, *clunes demittat*: imò verò totam ſe demittat: ita non expreſſit συγκατακλιθέντες *cubantes*: imò *concumbentes*: vnde concubitus.

Ὀχεύεται βραδύτερον, Theodorus, *lentiùs coït*: tractum & moram initus intellexit, malè: neque enim mora illa arbitratu ſcrophæ fit, ſed maris. Quanquam potes dicere, minùs calida vulua,

tardiùs cieri, atque elici ſemen: ſed voluit dicere ſeriùs ſollicitari, & infrequētiùs, ἀραιότερον. De hac re & libro ſexto plura dicet. Theodorus de ſuo, addidit *tardiùs*.

Θυμιᾶται, eodem verbo vtitur lib. 6. cap. 18. ſecundùm Theodori ſectionem. ἐξαθυμιᾷ, *exhalat*. Theodorus *relapſum euaneſcit*: addidit quoque ipſe, *flaccidus*.

CXXXVIII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ κύνες, ὀχεύονται οὐ διὰ βίου, ἀλλὰ μέχρι ἀκμῆς τινος. ὡς μὲν ἐπὶ τὸ πολὺ, μέχρι ἐτῶν δώδεκα αἵ τ' ὀχεῖαι συμβαίνουσι καὶ αἱ κυήσεις αὐτῶν. οὐ μὴν ἀλλ' ἤδη τισὶ καὶ ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονόσι καὶ εἴκοσι, συνέβη καὶ θηλείας ὀχευθῆναι, καὶ ἄρρεσι γεννῆσαι. ἀφαιρεῖται δὲ καὶ τὸ γῆρας, ὥστε μὴ γεννᾷν, μηδὲ τίκτειν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Canes non quandiu viuunt, ſed quandiu vigent marem admittunt. Ita vt ferè tum coëant, tum vterum gerant ad duodecimum annum. Quanquam tam mari quàm fœminæ, & coitus & generatio contingit anno duodeuiceſimo, atque etiam viceſimo. Atque his quidem & generandi & pariendi facultas tollitur etiam ſenectute, ſicut & alijs.

CAESAR.

PLvs eſt vigere quàm viuere, vi agere: coniungit coitum & vteri geſtationem: quoniam ſtatim & ſimul coïre & generare incipit canis. In poſtrema parte dixit γεννᾷν καὶ τίκτειν. Quoniam illud fit maris, hoc fœminæ. Nota καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Quæ alia illa ſunt? Nam ſi quæ per totam vitam coëunt, vt dixit de equarum genere, his ſenectus nihil tollit. Iaque tam ampla vox moderanda fuit.

Dixit καὶ τὸ γῆρας. Quoniam & aliis euentis ea facultas auferri poteſt.

CXXXIX. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ κάμηλος, ἔστι μὲν ὀπισθουρητικὸς, καὶ ὀχεύεται, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· τῆς δ' ὀχείας ὁ χρόνος, ἐν τῇ Ἀραβίᾳ κατὰ τὸν Μαιμακτηριῶνα μῆνα· κύει δὲ δώδεκα μῆνας, τίκτει δὲ ἕν. ἔστι γὰρ μονοτόκον. ἄρχεται δὲ τῆς ὀχείας ἡ θήλεια, τριετὴς οὖσα· καὶ ὁ ἄρρην τριετὴς ὤν. μετὰ δὲ τὸν τόκον, ἓν ἔτος διαλιποῦσα, ὀχεύεται ἡ θήλεια.

Camelus retromingit, & initur, vt ſuprà dictum eſt, coitus tempore in Arabia menſe Septembri. Fert menſes duodecim: vnum parit, vniparum enim eſt. Incipit tum fœmina, tum mas in trimatu. Fœtu edito ante annum exactum non repetit venerem.

CAESAR.

DEbvit ponere aliud tempus in aliis, putà Bactrianis: ſed omiſit negligenter. Reddit rationem quare vnum parit: quia eſt μονοτόκον: in neutro genere poſuit quia hoc commune habet cum elephanto, & alis quibuſdam. Eſt enim affectus animalis, vt dicatur μονοτόκον ζῶον.

Obſerua item illam repetitionem: τριετὴς οὖσα, καὶ τριετὴς ὤν: ſatis fuerat dicere τριετεῖς, aut τριετὴς οὖσα ὥσπερ καὶ ὁ ἄρρην.

CXL. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ ἐλέφας, ἄρχεται μὲν βαίνειν, ὁ μὲν νεώτατος, δέκα ἐτῶν· ὁ δὲ πρεσβύτατος, πεντεκαίδεκα· ὁ δὲ ἄρρην, βαίνει πέντε ἐτῶν ἢ ἓξ ὤν. χρόνος δὲ τῆς ὀχείας τὸ ἔαρ. πάλιν δὲ βαίνει μετὰ τὴν ὀχείαν διὰ τρίτου ἔτους· ἣν δ' ἂν ἐγκύμονα ποιήσῃ, ταύτης πάλιν οὐχ ἅπτεται. κύει δὲ ἔτη δύο, τίκτει δὲ ἕν· ἔστι γὰρ μονοτόκον· τὸ δὲ ἔμβρυον, γίνεται ὅσον μόσχος διμήνος ἢ τριμήνος.

IN elephantum genere coït fœmina cùm citiſſimè anno ætatis decimo, cùm tardiſſimè quinto decimo. Mas autem quinto ſextóve: verno ſanè tempore tertio poſt anno coïtum repetit. Quam implêrit non amplius attingit: fert annos duos: vnum parit: eſt enim vniparum animal. Pullus editus æquat bimeſtris, aut trimeſtris vituli magnitudinem.

CAESAR.

CÆSAR.

EPICOENO genere vſus eſt, ὃν δ' ἂν ἐγκύμονα ποιήσῃ: vſus eſt βαίνοι, & βαίνει, ſicut ſuprà: ὑπερβαίνων: ſed βαίνει fortaſſe ſcriptum fuit: poteſt & ſic legi. ἣν δ' ἐγκύμονα ποιήσῃ, ταύτης πάλιν οὐχ ἅπτεται.

Duo ſunt hîc ambigua. Primùm, cùm dicit tertio poſt anno coïtum repetere: intellexeritne de fœmina an de mare: ſi de mare, profecto falſum videtur: ſi de fœmina, malè cohæret hiſtoria: & verbum βαίνει, eſt maris non fœminæ. Alterum, cùm dicit quam implêrit non attingere: an intelligat nunquam ampliùs, quod & Ælianus exiſtimat, & Plinius idem ſentit, cùm dicat eos tantùm ſemel gignere: an tempore vteri.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

De Generatione animalium, quæ ex coïtu & ſine coïtu proueniunt.

CXLI. ARISTOTELES.

Περὶ μὲν οὖν τῆς ὀχείας τῶν ζώων τῶν ὀχευομένων, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. περὶ δὲ τῆς γενέσεως τῶν ὀχευομένων καὶ τῶν ἀνοχεύτων λεκτέον, καὶ πρῶτον περὶ τῶν ὀστρακοδέρμων. τοῦτο γάρ ἐστιν ἀνόχευτον μόνον, ὡς εἰπεῖν, ὅλον τὸ γένος.

IS modus eſt coëundi animalibus, quæ coïtu generantur. Nunc de generatione tàm eorum quæ à coïtu, quàm quæ ſine eo proueniunt dicendum eſt. Ac primùm quidem de iis quæ teſta teguntur: ſolum enim, vt ita dicam, genus hoc, totum coïtus expers eſt.

CAESAR.

HACTENVS de coëundi modo. Nunc non de coïtu, ſed de generatione loqui vult, tàm ex coïtu, quàm αὐτομάτως. Quare hîc alterius libri initium rectè faceret. Hic verò tenet ordinem propoſitum: vt ab imperfectis ordiatur, & hominem poſtremo loco enarret: quoniam operoſiſſimum omnium animal ſit.

Non dixit ſolum genus hoc: ſed ſolum totum genus. Quoniam inter piſces etiam ſunt ſpecies quædam: ſed non totum genus piſcium.

CXLII. ARISTOTELES.

Αἱ μὲν οὖν πορφύραι, τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταὐτό, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρόν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ λεπυρίων ἢ ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. οὐκ ἔχει δὲ ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων· οὐδὲ γίνονται ἐκ τούτων αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται καὶ αὗται καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τῆς σήψεως καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ ταύταις καὶ τοῖς κήρυξι. κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες. γίνονται μὲν οὖν καὶ τὰ κηριάζοντα τῶν ὀστρακοδέρμων, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἄλλοις ὀστρακοδέρμοις· οὐ μὴν ἀλλὰ μᾶλλον, ὅταν προϋπάρχῃ τὰ ὁμογενῆ. ἀφιᾶσι γάρ, ἀρχόμεναι κηριάζειν, γλισχρότητα μυξώδη, ἐξ ὧν τὰ λεπυριώδη συνίσταται. ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα διαχεῖται. ἀφίησι δὲ ὃ εἶχεν, εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ γίνεται ἐν τῇ γῇ συστάντα πορφύρια μικρά, ἃ ἔχουσαι ἁλίσκονται αἱ πορφύραι ἀπ' αὐτῶν· ἔνια δ' οὔπω διηκριβωμένα τὴν μορφήν. ἐὰν δὲ πρὶν ἐκτεκεῖν ἁλῶσιν, ἐνίοτε ἐν ταῖς φορμίσιν ὅπου ἔτυχεν ἐκτίκτουσιν, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ οὖσαι, ὥσπερ ἐν τῇ θαλάττῃ. καὶ διὰ τὴν στενοχωρίαν γίνονται οἷονεὶ βότρυς.

PVrpuræ igitur verno tempore eundem in locum congregatæ, faciunt id quod vocant ſauaginem. *Eſt enim faui ſpecie, ſed minùs expolita. Quemadmodum ſi è folliculis alborum cicerum multis quiddam compactis. Nullus his patet aditus, neque inde fiunt purpuræ. Sed tum illæ, tum teſtacea alia ex putredine atque limo proueniunt. Sed id eſt quaſi purgamentum & ipſis, & buccinis. Etenim hi quoque ſauificant. Generantur igitur hæc quoque ſauificantia, quemadmodum cætera teſtacea. Cæterùm etiam faciliùs, ſi quæ ſubſint principia referentia genus ſuum. Cum enim incipiunt ſauificare, emittunt lentorem quendam muccoſum, ex quo folliculi concreſcunt illi. His igitur omnibus ſolutis, effluit in terram id quod continebant. Atque eo in loco purpurillæ minutæ oriuntur atque concreſcunt, quæ hærentes purpuris capiuntur, aliquot etiam inchoatæ tantùm. Quòd ſi ante partus tempus capiantur, in ipſis ſtoreis non temerè pariunt, ſed in eundem locum conuentu facto, quemadmodum etiam in mari: vnde per eratium anguſtias quaſi racemi prodeant.*

CAESAR.

EST igitur quaſi modus coëundi, ſi conueniunt, vt quaſi à mare & fœmina emittatur ſaliuæ genus.

Συναθροιζόμεναι, Theodorus *ſeſe colligentes*. Et addidit de ſuo, *condunt*. Plinius Ariſtotelem exprimens, *congregantur*, inquit, *verno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant*.

Μελίκηρα, non *fauum* ſimpliciter, ſed *fauaginem* Theodorus ſcita voce: neque enim veri faui ſunt: itaque expoſuit Philoſophus οἷον κηρίον.

Γλαφυρὸν, *elegans* Theodorus: nos *politum*: γλύφειν enim eſt *polire*: noſtrum *polire* à torno ductum πολεῖν, & rota figuli.

Λεπύρια *putamina* Theodorus: ego malui *folliculos*.

Ἐρέβινθοι λευκοὶ: quoniam & viride cicer eſt, etiam liuidum, etiam flauum, etiam nigerrimum.

Συμπλακῶσι, Theodorus, *coagmentârint*: rectè: ſed tamen aliud eſt hoc: συμπλέκειν eſt *componere*. Itaque addidit alia verba neceſſariò: illa ſcilicet, *ſtruem vnam ſua cohæſione*.

Dicit folliculos illos totos eſſe continuos, neque vllo hiatu aut foramine interceptos: quaſi ouum ſcilicet: negat ex his naſci purpuras. Et tamen mox ex ea ſaliua quæ intus continetur, naſci: ſed intellexit aſpergi ea debere tantùm atque ſimul putreſcere.

Signatè dixit, οὐ γίνεται, ἀλλὰ φύονται.

Προϋπάρχει τὰ ὁμογενῆ: genus nunc largo modo accipit: cùm cognata ſemina præparata ſubſunt· προ ſignificat nobilitatem principij: ἄρχειν ipſum principium: ὑπὸ materiam quæ ſub forma ſit futura. Theodorus infeliciter vertit hæc.

Διαχεῖται Theodorus, *rupta & diffuſa*: nos *ſoluta*: ſic enim intelligimus, ſoluto cortice. Idem ἀφίησι, *dimittunt*, duriuſculè.

Μικρὰ, addidit quoque Theodorus diminutiuo ad efficaciam orationis verbo, *exiguo exordio*, obſcurè: omne enim exordium exiguum eſt. Et σύστασις, *conſiſtentes*: meliùs, *conſtitutas*: paſſiuum enim eſt, quod debet hîc ſignificari.

Διηκριβωμένα, præterito perfecto vſus eſt: cuius perfectionem tollit negatione. Nondum exacta forma. σφαῖραν ἀκριβῆ vocat Galenus perfectæ rotunditatis. Et febrem ἀκριβῆ tertianam, id eſt ſinceram ab aliis. Theodorus, *nondum diſtincta forma*: duriuſculè. Quid enim eſt diſtinguere formam? forma enim vera eſt purpuris: intelligo nunc faciem. At quomodo dicamus diſtinguere formam, aut à quo? nos diximus ſimpliciſſimè, *inchoatam*.

Ἐν ταῖς φορμίσι. φορμοὶ, ſunt tegetes ruſticæ apud Pollucem in primo. Plutarchus pro ſporta, aut naſſa in Commentatio, *quare ceſſauit Pythia reſpondere*: φορμίδες paruæ naſſæ, corbulæ, & ſtoreæ.

Ὅπη ἔτυχεν, *quò quanque fors tulerit*. Theodorus, *non qualibet elidunt*: malè: nos *temerè*, id eſt ſine inſtituto, fortè, non loci diſcrimine, ſed in communi capta ſede perinde pariunt, atque ſi in mari eſſent.

Mutauit particulam ſuprà, συναθροιζόμεναι: nunc ὥσπερ.

Στοιχείων: intellige ſtorearum & tegetum & cratium, τῶν φορμίδων. Nam negligenter omiſit Ariſtoteles: ex Theodori autem interpretatione nihil poſſis ſenſus elicere.

CXLIII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ τῶν πορφυρῶν γένη πολλά· καὶ ἔνιαι μὲν, μεγάλαι, οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον καὶ Λεκτόν· αἱ δὲ, μικραὶ, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν Καρίαν. καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις, μεγάλαι καὶ τραχεῖαι, καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν, αἱ μὲν πλεῖσται μέλαν ἔχουσι, ἔνιαι δ' ἐρυθρὸν μικρόν· γίνονται δ' ἔνιαι τῶν μεγάλων καὶ μναῖαι. αἱ δ' ἐν τοῖς αἰγιαλοῖς καὶ περὶ τὰς ἀκτὰς, τὸ μὲν μέγεθος γίνονται μικραὶ, τὸ δὲ ἄνθος ἐρυθρὸν ἔχουσιν. ἔτι δὲ ἐν μὲν τοῖς βορείοις μέλαιναι, ἐν δὲ τοῖς νοτίοις ἐρυθραὶ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσίν.

SVnt autem purpurarum genera multa. Nam quædam grandes, vt ad Sigeum & Lectum: aliæ parua velut in Euripo, & ad Cariam. Tum quæ in alto mari degunt, magna ſunt atque ſcabra: quarum plurimæ florem illum ſuum atrum habent: aliquæ rubrum exiguum. Ex magnis ſunt quæ etiam minam pendunt. Quæ in littoribus, & circa oras maris oriuntur, parua quidem ſunt, ſed flore rubro. Prætereà in Aquilonijs tractibus nigræ, in Auſtrinis rubra ferè ſunt.

CAESAR.

CAESAR.

VTINAM ſic ſempet facerct. Nam genera diligenriſſimè perſequitur: à magnitudine, à locis, à locorum differentiis. Sigæum & Lectum Idæ ſunt promontoria. Itaque hoc quoque addidit vir bonus Theodorus. A promontoriis igitur & Caria, & Euripo, vt à locis. κόλποις, & αἰγιαλοῖς: vt à locorum differentiis: ſic etiam à βορείοις καὶ νοτίοις. Ergo tres ſunt differentiæ; à magnitudine, colore, coloris quanritate. In locis autem Aquiloniis nigras eſſe ait, quoniam ſicciores: in Auſtrinis verò dilutiores quoniam humidiores.

Κόλποις, nunc appellat mare profundum, à caui fundi ſubſidente & ſinuata ſuperficie: alibi à littorum curuitate, vt Adriaticum & Perſicum: hîc autem cōtra diſtinxit ab αἰγιαλῶν: poſuit enim αἰγιαλὸν, καὶ ἀκτὴν: fortaſſe ἐκ παραλλήλου.

Ἄνθος appellat ſuccum ſanguineum, *florem* quoque Plinius: rectè ſanè: addidiſſet tamen τὸ καλούμενον.

Μναῖαι. Theodorus, *vel ad precium minæ euadere nonnullas*: putida locutio, & falſa: magnitudinem hîc ſignificat à pondere, non precium. Idem ἐρυθρὸν μικρὸν, μικρὸν facit aduerbium, *rubidus puſillum*: imò ὀλίγον ſignificat.

CXLIV. ARISTOTELES.

Ἁλίσκονται δὲ τοῦ ἔαρος, ὅταν κηριάζωσιν· ὑπὸ κύνα δὲ, οὐχ ἁλίσκονται· [οὐ γὰρ νέμονται·] ἀλλὰ κρύπτουσιν ἑαυτὰς, καὶ φωλεύουσι.

Capiuntur vere quo tempore fauos facere incipiunt: ſub canicula autem non: ſeſe enim tunc condunt ac latent.

CAESAR.

HIc non erat locus qui dicebatur hiſtoriæ generationis. Theodorus addidit, *non enim tantiſper paſcuntur.*

CXLV. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τῆς μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου. τούτων δ' ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή· τὸ χρῶμα δὲ ἰδεῖν ὥσπερ ὑμὴν λευκὸς, ὃν ἀφαιροῦσι· θλιβόμενος δὲ, βάπτει καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα· διατείνει δ' αὐτὴν, ὥσπερ φλέβα. τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος. ἡ δὲ ἄλλη σύμφυσις οἷον στυπτηρίας. ὅταν δὲ κηριάζωσιν αἱ πορφύραι, τότε χείριστον ἔχουσι τὸ ἄνθος. τὰς μὲν οὖν μικρὰς μετὰ τῶν ὀστράκων κόπτουσιν· οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἀφελεῖν· τῶν δὲ μειζόνων περιελόντες τὸ ὄστρακον, ἀφαιροῦσι τὸ ἄνθος. διὸ καὶ χωρίζεται ὁ τράχηλος καὶ ἡ μήκων. μεταξὺ γὰρ τούτων τὸ ἄνθος, ἐπάνω τῆς καλουμένης κοιλίας. ἀφαιρεθέντος τοίνυν, ἀνάγκη διῃρῆσθαι. σπουδάζουσι δὲ ζώσας κόπτειν. ἐὰν γὰρ πρὶν κόπτειν πρότερον ἀποθάνῃ, συνεξεμεῖ τὸ ἄνθος. διὸ καὶ φυλάττουσιν ἐν τοῖς κύρτοις, ἕως ἂν ἀθροισθῶσι καὶ σχολάσωσιν. οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι πρὸς τοῖς δελέασιν οὐ καθίεσαν, οὐδὲ προσῆπτον τοὺς κύρτους· ὥστε συνέβαινεν ἀνασπωμένην, ἤδη πολλάκις ἀποπίπτειν· οἱ δὲ νῦν, προσάπτουσιν, ὅπως ἐὰν ἀποπέσῃ, μὴ ἀπολλύηται. μάλιστα δὲ ἀποπίπτει, ἐὰν πλήρης ᾖ· κενῆς δὲ οὔσης, ἀποσπάσαι χαλεπόν. ταῦτα μὲν οὖν τὰ συμβαίνοντα ἴδια περὶ τὰς πορφύρας ἐστί.

Inter papauer & collum, florem continent, textura denſa, colore candidæ membranæ, qua ablata & compreſſa, manus flore tingitur. Tractus eius tanquam vena eſt. Hoc ipſe flos videtur eſſe: reliqua concretio, quaſi aluminis. Cùm fauos conſtruunt, deterrimus flos eſt. Paruas cum teſtis ſuis tundunt: neque enim facilè aufertur. At maioribus teſta exutis detrahunt. Ergo collum à papauere ſeparant, quorum in medio flos eſt: ſupra eam partem quam ventrem *vocant. Quare ablato eo, neceſſe eſt illa quoque ſeparari. Dant operam vt viuentes tundantur. Nam antequam frangantur, ſimulatque moriuntur, florem euomunt. Quamobrem in naſſis aſſeruare ſolent, quoad ipſa congregata quieſcant. Veteres adiunctas eſca naſſas non demittebant. Eueniebat itaque ſæpenumero vt iam extractæ deciderent. Noſtra tempeſtate alligant: ne ſi decidant amittantur. Facilè autem cùm ſunt ſaturæ delabuntur: at inanes etiam difficulter auelluntur. Atque hæc ſunt quæ priuatim ad purpuras pertinent.*

CAESAR.

MELIVS feciſſet ſuperiore libro cùm de papaucre teſtaceorum loquebatur, hæc narrare. Nam & illius operæ eſt, & huius non eſt. Narratio prætereà repetiris membris partim tædioſa, partim ſaltuoſa eſt. Nam cùm de flore dicere incipit, ſitúmque eius

deſignat inter collum & papauer: quid eſt illud quod appellat τύπον? Quid eſt quod vocat ὃν ἀφαιροῦσι: non eſt τὸ ἄνθος, ὅν: & θλιβόμενος. prætereà quæ eſt locutio hæc: ὃν ἂν ἀφαιρῶσι θλιβόμενος δέ. Item quid eſt: διατείνει δι' αὐτῆς? quid enim eſt illud, αὐτῆς? prætereà quid eſt illud quod διατείνει? Quare & dixit δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος: non enim dubitat, vt opinetur. Deinde quid ſibi vult χωρίζεται ὁ τράχηλος καὶ ἡ μήκων, cùm δὲ poſtquam dixit, περιελόντες: neque enim proptereà χωρίζεται. Quare etiam repetit quod adhuc in labris habemus: μεταξὺ γὰρ τύπον τὸ ἄνθος. Quare ſuprà non poſuit, ἐπάνω τῆς κεχλυμβρίνης κοιλίας? Quare cùm velit facere demonſtrationem ponit tanquam concluſionem: ἀνάγκη διηρῆσθαι? Quomodo item dixit naſſas alligari eſcis, non autem eſcas naſſis? nam cùm dicat primo loco καθιᾶσιν, ſanè ſint retia, aut naſſæ: at προσηρτημένα quare potiùs naſſas quàm eſcas? Poſtremò, quomodo cohæret ratio, & conſilium piſcatorum cùm euentu? Alligant inquit eſcas, ne purpura cadat: cadente ſcilicet eſca: poſteà dicit ipſam purpuram cadere, cùm ſit ſatura. Nam etiamſi eſca alligata ſit, purpura poteſt cadere. Hæc certè magna cura maiore cum iudicio examinanda ſunt. Atque cùm multum operæ poſueris, homines vt ſimus fatendum neceſſe eſt, doctioréſque aliquando dormitâſſe concedendum.

Videamus nunc phraſim. Dixit ἀνὰ μέσον, quod alibi & hîc μεταξύ.

Σύμφυσις *concretio*: non *contextus*, vt vult Theodorus.

Ἄνθος, vocat non ſolùm ſuccum, ſed etiam totum folliculum membranaceum.

Βάπτει καὶ ἀνθίζει, expreſſit verbo nomen, eiúſque rationem: neque enim ipſa membra attrita tingit, ſed ſuccus quem continet.

Θλιβόμενος *compreſſa*, aut attrita.

Διατείνει αὐτῆς. Theodorus, *pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena*: quid eſt pertinet? nos per *tractum* expreſſimus.

χεῖρον ἔχουσι. Ergo etiam aliquando deterius: ſi tunc deterrimum cum fauificant. Sanè ratio ſubeſt: inaniuntur enim eiecta ſaliua.

Οὐ γὰρ ῥάδιον ἀφελεῖν: diſtulit τὸ ἄνθος vſque ad finem clauſulæ.

Ἀφελεῖν τὸ ἄνθος καὶ περιελεῖν τὸ ὄστρακον, ſignatiſſimè dixit.

Πρὶν κόψαι προτέρως ἀποθάνῃ: hîc πρὶν προτέρως pro eo quod eſt πρὶν ἤ.

Sed facetè dixit συνεκπνεῖ *conueniunt*, & feliciſſimè Theodorus, *cum vita euomunt*. Sed infeliciter, & contra dogmata ſui præceptoris, *expirârint*. Neque enim quod non ſpirat poteſt expirare.

Mutauit numerum ἀνασπασθῶσιν. Theodori interpretationem ſi legas nihil intelligas. Quid enim eſt: *ne ſi decidat*, abſolutum?

Ἀποσπᾶσθαι Theodorus *ſe euellere*: malè: *auellere* potiùs vt Catullus, & alij de complexu amantium. Deinde ipſas negare ſe euellere nequite ſi velint, neque verum eſt, neque dictum ab Ariſtotele, ſed à nobis auelli.

Συμβαίνοντα, Theodorus *propria eueniunt purpuris*: peregrina locutio: nos, *pertinent*.

CXLVI. ARISTOTELES.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐγγίνονται ταῖς πορφύραις καὶ οἱ κήρυκες, καὶ τὴν αὐτὴν ὥραν.

Modus idem, idemq́, tempus generationis buccinorum, ſicut & purpuris.

CÆSAR.

Ἐγγίνονται: puto eſſe mendum: deeſt κατὰ more Attico: κατὰ τὸν τρόπον τὸν αὐτὸν ταῖς πορφύραις.

CXLVII. ARISTOTELES.

Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταὐτὰ ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα τὰ στρομβώδη, ἐκ γενετῆς πάντα.

Integumenta quoque eodem modo, ac ſitu habent, tum harum vtraque, tum cætera omnia turbinata, ſecum ſimul nata.

CAESAR.

CAESAR.

SI rem ſpectes, hoc quoque alieno loco poſitum eſt. Nam de teſta non hîc eſt locus: ſed vnum verbum tollit calumniam, cùm dixit ἐκ φύσεως.

Theodorus, ἐπικαλύμματα appellauit *operculum oris*. Quanuis enim corporis tegmen, non operculum propriè ſit, non malè tamen oris operculum dixit. Nam mox ait linguam exerere ὑπὸ τὸ κάλυμμα. Ita ἐπικαλύμματα dentium in locuſtis ſuprà, & cancrorum alterius generis τὸ ἐπικάλυμμα. Sed cùm dixit πάντα τὰ στρομβώδη, non eſt verum, vllum operculum eas ori habere impoſitum. Vidimus purpuras quæ nullum habent. Si quis non vidit, videat cochleas, & vmbilicos, nullum habent. Quare putarem, hîc τὸ ἐπικάλυμμα teſtam eſſe. Nam quare tam inſignem partem ſuperiore libro omiſiſſet?

Idem Theodorus non expreſſit τὸ κατ᾽ ἑαυτά, cùm dixit, *Idem*. Neque enim eſt ταὐτὸ ſatis: ſed & locus, & modus, & ſitus declarandus.

Ἐκ φύσεως *natiua* Theodorus, malè. Nanque natiui ſunt pili pubis, ſed non ἐκ φύσεως.

CXLVIII. ARISTOTELES.

Νέμονται δὲ ἐξαίρουσαι τὴν καλουμένην γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. τὸ δὲ μέγεθος τῆς γλώττης ἔχει ἡ πορφύρα μεῖζον δακτύλου, ᾧ νέμεται καὶ διατρυπᾷ τὰ κογχύλια, καὶ τὸ αὐτῆς ὄστρακον.

PRodeunt in paſtum lingua de teſta exerta: cuius linguæ magnitudo digiti longior eſt, qua paſcuntur, & pertundunt conchas, atque etiam ſui teſtam generis.

CAESAR.

DE hac lingua etiam alibi ſemel, atque iterum. Sed ibi non ponit magnitudinem; adeò confuſè narrat: neque enim hîc erat locus: præpoſterè etiam loquitur: νέμονται καὶ διατρυπᾷ: priùs enim perfodit quàm paſcatur.

Τὸ αὐτῆς malè: neque enim ſeipſam vorat, ſed, vt rectiſſimè Theodorus, *ſui generis*. Prædo igitur ſui generis animal eſt. Quod tamen alibi negat euenire. αὐτῆς ſine aſpiratione malè ſcriptum erat. Athenæus in tertio ἑαυτῆς ſcripſit.

CXLIX. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κῆρυξ ἀμφότερα μακρόβια. ζῇ γὰρ ἡ πορφύρα, περὶ ἔτη ἕξ, καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι, τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος.

TAm purpura quàm buccinum diu viuunt: purpura enim ad annum ſextum vſque. Manifeſtum quotannis deprehenditur incrementum ex teſtæ tortuoſis interuallis.

CAESAR.

NE hîc quoque locus huius hiſtoriæ eſt: poterat quis reprehendere Philoſophum: vnde ſcis vitam tam remoti à nobis animalis? à numero torulorum quibus ſulcatur teſta.

Theodorus hîc merces ſuas explicauit. *Singulis annis incrementum earum patet per orbes: quibus totidem, quot annos habent teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit.* ἕλιξ per *intorta* rectè: ſed διαστήματα non ſunt orbes. Crepido non eſt mucro, ſed ora plana: non eſt naturalis, ſed caſu abrupta: at *cuniculatim*, quid eſt? An verò ſecutus eſt Plinium, vt ſolet, qui in nono *de teſtaceis* loquens, *imbricatim, pectinatim, auriculatim*, dicit? an per cuniculos intelligit ſpatia illa vt διαστήματα interpretetur? an ſcriptum reliquit, *claniculatim*, vt libro tertio, an *canaliculatim*, vt liras illas deuoluentes ſe in mucronem exprimeret? Græcis calamiſtris Romanam cæſariem inuſſit, vt cincinnos miraremur in cochlea.

CL. ARISTOTELES.

Κηριάζουσι δὲ καὶ οἱ μύες. τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐνταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή.

FAuificant & mytuli: at in cœno conſiſtunt principia generationis oſtreorum.

CAESAR.

ALibi monuimus vim verbi συνίςημι de ſemine in matrice cùm concreſcit ad fœtum. De generatione purpurarum nunc, etiam de principijs generationis. Dixit ἡ ἀρχὴ: imò verò αἱ ἀρχαὶ συνίςανται.

CLI. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ κόγχαι, καὶ χῆμαι, καὶ σωλῆνες, καὶ κτένες, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι λαμβάνουσι τὴν σύςασιν.

Concha, & chamæ, & digiti, & pectines in ſabuloſis conſtitutionem ſuam nanciſcuntur.

CAESAR.

Λαμβάνουσι τὴν σύςασιν: coactus fui, ſic loqui: *nanciſci conſtitutionem.* Nanciſci enim eſt natura adipiſci. Naſci quoque eſt ab eo deciſum: conſtitutionem intelligo corporis animati.

CLII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τῆς βύσσου ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὑταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον· οὗ στερισκόμεναι, διαφθείρονται θᾶττον.

Pinnæ autem ſurrectæ, enaſcuntur ex byſſo in ſabuletis & cœno: habent intra ſe cuſtodem, aut ſquillam, aut cancellum, quo amiſſo celerius pereunt.

CAESAR.

DE pinnarum immobilitate ſuprà in quarto dictum eſt. Itaque in octauo ad plantarum rationem retulêre nonnulli. Hanc autem hiſtoriam iucundiſſimè vt ſolet omnia, narrauit etiam Cicero in ſecũdo de *Natura Deorum*: cuius verba quia multum huic loco lucis adferunt integra apponenda putaui. *Pinna*, inquit, *ſic enim Græcè dicitur, duabus grandibus patula conchis cum parua ſquilla quaſi ſocietatem coit comparandi cibi. Itaque cùm piſciculi parui in concham hiantem innatauerint, tum admonita ab ſquilla pinna morſu comprimit conchas.* Atque ideo ait Philoſophus cancello amiſſo pinnas perire: quoniam cùm eſuriunt hiant: in eius alueis piſciculi obuerſantur, quos illa non ſentit niſi cancelli morſu admonita. Ergo forcipe vellicata occludit fores, captiuámque cum ſocio partitur prædam. Notandum eſt hîc ab Ariſtotele trium diuerſorum generum hoſpites pinnis prodere πιννοφύλακα, καρίδιον, καὶ καρκίνιον. Nos πιννοφύλακα ſicut & Theodorus per *cuſtodem* expreſſimus. Cum tamen Cicero in libris de *finibus bonorum*, & Plinius Græco maluerint vti nomine, eúmque vocent, tum vterque πιννοτήρην: hic etiam πιννοφύλαξ vocabulum vſurpauit. Certè Plinius πιννοτήρην ex minimis canctorum ſquillámque paruam eſſe vult, & vnà cum pinna naſci, cuius ſemper ſit comes: hic etiam alibi, vt idem ait, vocatur, *cancer dapis aſſectator.* Hæc adducunt nos vt putemus Plinium πιννοφύλακα, καρίδιον & καρκίνιον pro vno & eodem accepiſſe. Cum tamen Ariſtotelem aliter exiſtimâſſe ex ipſius verbis appareat, Nam ipſius ſenſus eſt: vt quaſdam pinnas pinnoteres, quaſdam ſquilla, quaſdam cancellus, inhabitent. At adhuc in luto hæremus, cùm addit, de καρκινίῳ loquens, οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον. Quaſi dicas καρκίνιον pinnæ eſſe promum condum, & cuius ſocietate ſoluta, ſoluatur & hoſpitis vita. At certè hoc officium ad pinnoterem pertinere videtur, qui ab eo munere nomen habet. In eáque fuiſſe ſententia Chryſippum docet in tertio ſui operis Athenæus, qui & ab eo καρκῖνος μικρὸς vocatur. Certè locus hic non caret difficultate: quare in re tàm dubia, maluimus doctorum ſtare iudicio, quàm ſententiam ferre, culpáque carere, quàm culpam deprecari.

Ἐκ τῆς βύσσου ex byſſo: eſt enim byſſus veluti lana quædam mollis & delicata qua alligatæ pinnæ rectæ ſemper ſtant.

CLIII.

CLIII. ARISTOTELES.

Ὅλως δὲ πάντα τὰ ὀστρακώδη γίνεται αὐτόματα ἐν τῇ ἰλύϊ, κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἰλύος ἕτερα· ἐν μὲν τῇ βορβορώδει, τὰ ὄστρεα· ἐν δὲ τῇ ἀμμώδει, κόγχαι καὶ τὰ εἰρημένα· περὶ τὰς σήραγγας δὲ τῶν πετριδίων, τήθυα, καὶ βάλανοι, καὶ τὰ ἐπιπολάζοντα, οἷον αἱ λεπάδες, καὶ οἱ νηρῖται.

Prorſus omnia teſtacea ſponte è limo proueniunt alia ex alio: oſtrea in cœnoſo: conchæ, & quæ ſuprà diximus, in ſabuloſo. Circa ſaxorum caua, papillæ, & glandes, & quæ per ſumma adhærent, vt patellæ, & neritæ.

CAESAR.

Colligit ex ſuperioribus ptopoſitionibus, vniuerſalem, & facit diuiſionem.

Κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἰλύος. Theodorus laxè: nos preſsè, *alia ex alio.*

Ἕτερα δέ. δὲ, hîc malè collocatum eſt: prima enim pars eſt diuiſæ vniuerſalis.

Τὰ εἰρημένα, id eſt chamæ; digiti, pectines.

Τὰς σήραγγας *rimas*; nimis leuiter interptetatus eſt Theodorus. Quare antem in diminutiuo flexu dixerit πετρίδια, neſcio. Nam & maximis ſaxis agnaſcuntur. Neque ſolùm ad rimas, ſed etiam ad orbiculares hiatus: ſcilicet propter collectum ibi ac retentum humorem, vt fungi.

Ἐπιπολάζοντα, quæ ſemper adhærent alicui rei, neque ſubeunt. Quoniam plus extra oras quàm intus, ſicut tethya.

CLIIII. ARISTOTELES.

Ἅπαντα μὲν οὖν τὰ τοιαῦτα τὴν αὔξησιν ἔχει ταχεῖαν, μάλιστα δὲ αἵ τε πορφύραι καὶ οἱ κτένες. ταῦτα γὰρ ἐν ἐνιαυτῷ γίνεται τέλεια.

Omnia igitur huiuſmodi celeriter creſcunt: celerrimè autem & purpuræ & pectines. Anno enim primo perficiuntur.

CAESAR.

Γίνεται τέλεια. Theodorus, *perfici poſſunt*, non malè: poteſtatem intelligit naturalem & ordinariam. At ſunt affectus rei iam generatæ: quare meliùs ſimpliciter affirmatiuè, *perficiuntur*. Nam verbum, *poteſt*, inſidioſum eſt. Neque enim quod fieri poteſt, factum iam intelligitur neceſſariò. ταχεῖαν primùm dixit: deinde μάλιστα: id eſt, τάχιστα.

CLV. ARISTOTELES.

Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοί, τὸ δὲ μέγεθος πάμπαν μικροί· πλεῖστοι μὲν, ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσιν· ἔπειτα καὶ ἐν ταῖς πίνναις, οἱ καλούμενοι πιννοθῆραι. γίνονται δὲ καὶ ἐν τοῖς κτεσὶ καὶ ἐν τοῖς λιμνοστρέοις· αὔξησιν δὲ οὐδεμίαν ἔτι ἐπίδηλον λαμβάνουσι. φασὶ δὲ αὐτοὺς οἱ ἁλιεῖς ἅμα συγγίνεσθαι γινομένοις.

In quibuſdam autem teſtaceis cancri albi admodum minuti innaſcuntur: potiſſimum in mytulis qui ſolij referunt cauitatem. Deinde in pinnis ij qui dicũtur pinnotheræ. *Tum autem in pectinũ genere & oſtreis: neque ad vllam notabilem creſcunt magnitudinem. Ferunt piſcatores eos cum ipſis pinnis naſci.*

CAESAR.

Nunc ab alio effectu extra eorum ſubſtantiam: differunt igitur, tum ortu, tum incremento Sed hoc genus ab eo quod in calce Capitis deſcribit aliud eſt. Nam hîc hoſpes eſt concharum viuarum, ille inquilinus vacuarum teſtarum. Ergo hîc dixit ἐμφύονται: infrà γίνονται ἐκ ἰλύος: Et hîc nulla notabili creſcere magnitudine: infrà ob incrementa à minutis teſtis ad maiores tranſmigrare.

Tres claſſes fecit diuerſas per differentiam frequentiæ. Plurimos in mytulis, non tã multos in pinnis, infrequentiores in pectinibus. Nos in his omnibus vidimus. Sed nota: non eſſe vetum τὸ ἔπειτα in pinnis. Nam in omnibus pinnis inuenias dum viuunt: ſine illis enim

enim intereunt. Niſi dicas multos in vno mytulo: & non multos in vna pinna. Sed ſingulos eſſe in pinnis perſuaſum eſt: ita etiam in mytulis.

Πηλώδεσι: πῆλος, ſolum eſt in lauacris, infrà πηλώδη. Theodorus, *in gurgitibus*: à cauitate ſcilicet: hîc *ſoliatis*, obſcura voce, & quam Latinus vix intelligat: *calìculatis* poſſes dicere: ſic calicis genus eſt apud Athenæum:

Piſcatorum poſuit opinionem quæ ſanè videtur vera. Nam ſi ſine illis intereunt, cum illis etiam debent naſci.

Poſuit χηραμβύοις, & non addidit πίνναις: cùm tamen multa oratio iam interceſſerit.

CLVI. ARISTOTELES.

Ἀφανίζονται δέ τινα χρόνον ἐν τῇ ἄμμῳ οἱ κτένες, ὥσπερ καὶ αἱ πορφύραι.

Latent aliquo tempore in arena pectines, ſicut & purpuræ.

CAESAR.

HOc quoque eſt extra generationem. Τίνα χρόνον, non quantitatem, ſed partes temporis ſignificat τὸ τινα. Theodotus expreſſit vtrunque, *aliquandiu*. Quanquam non potes dicere tempus, & ignorare quantitatem: tempus enim quantitas eſt.

Ὥσπερ non eſt comparatio notioris, ſed æqualitatis nota.

CLVII. ARISTOTELES.

Φύονται μὲν οὖν τὰ ὄστρεα, καθάπερ εἴρηται. φύονται δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἐν τοῖς τενάγεσι, τὰ δ' ἐν τοῖς πηλώδεσι τόποις· ἔνια δ' ἐν τοῖς σκληροῖς καὶ τραχέσι· τὰ δ', ἐν τοῖς ἀμμώδεσι.

NAſcuntur igitur oſtracea, quemadmodum diximus: verùm alia alijs locis: alia vadis, partim æſtuarijs: alia profundis: nonnulla duris atque aſperis: quædam arenoſis.

CAESAR.

POST materiam generationis & modum, & affectus, ponit locum. Eſt enim locus quaſi horum matrix. πηλώδεσι *gurgite* Theodorus: nos *æſtuarijs profundis*: vt in æſtuarijs Venetis oſtreæ naſcuntur, quas vetriculis legunt. In Oceano Anglico, item locis vadoſis, ſed arenoſis: ideo longè ſunt ſapidiores quàm Adriaticæ.

Ὄστρεα *concharum genus* Theodorus, malè. ὄστρεα genus eſt: concha aut ſpecies, vt quas *cappas* vocant, conchæ ſunt: aut etiam pluſquam oſtrea. Nam concha tegitur etiam parella. Itaque oſtracoderma, ſiue σκληρόστρακα genus ſummum eſt: ὄστρεα genus ſpeciale: limoſtrea ſiue oſtreæ ſpecies: concha ſpecies. Telinæ ſpecies: has ſpecies ὄστρεα vocat Ariſtoteles.

CLVIII. ARISTOTELES.

Καὶ τὰ μὲν, μεταβάλλει τοὺς τόπους, τὰ δ' οὔ.

AC quædam mutant loca, quædam non.

CÆSAR.

NEceſſariò dicit hîc de motu: vt oſtendat non poſſe coïre ad fœtificandum: alioqui hîc non eſſet locus.

CLIX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ μὴ μεταβαλλόντων, αἱ μὲν πίνναι, ἐρρίζωνται· οἱ δὲ σωλῆνες καὶ αἱ κόγχαι, ἀρρίζωτοι διαμένουσιν. ὅταν δὲ ἀνασπασθῶσιν, οὐκέτι δύνανται ζῆν.

QVæ non mutant, partim radicibus affixæ ſunt, vt pinnæ: partim ſine radice permanent, vt digiti & conchæ: qui auulſi viuere nequeunt.

CAESAR.

CÆSAR.

DVos modos immobilium ponit: vnum à defectu membrorum motionis: alterum à poſitione membri quietis. Quietis autem membrum artificiale vinculum eſt: naturale autem radix. Cum igitur hæc duo genera ſic diſtinguãtur: vnum tamen commune habent, nequire viuere [auulſa]. Ac de radicatis facilè eſt intelligere: de alijs autem non ſtatim aſſentiebatur: itaque ponit: ὅταν δ' ἀποσπασθῶσι, οὐκέτι δύνανται ζῆν: addemus digitos etiam in ipſo littore proiectos perire. Itaque naturæ gradus contemplari pulcherrimum eſt: vt à plantis ad hominem tranſiuit. Planta per ſe naſcens nihil ferens: per ſe naſcens ferens: per ſemen naſcens ferens. Tota affixa, tubera, partim affixa: affixa terræ radice, affixa alij plantæ, ſine radice vt epithymum: non affixa vt lenticula & malobatrum: hæc omnia ſine ſenſu. Senſus omnes in homine: ſub eo ſimia vſque ad delphinum qui animal parit. Poſtea quæ ex ouo animal intra ſe. Deinde ex ouo animal extra ſe. Deinde oua ſine mare: rum è ſaliua vt purpuræ, atque è putredine vt anguillæ. Poſt hæc genera quæ animalia cum plantis coniungant. Proxima, animalia teſtacea quæ mouentur reprando, vt cochlea: deinde ſaliendo, vt pectines: deinde media: quorum ſpecies quędam mouentur, quædam non, vt vrticæ. Deinde quæ nulla in ſpecie mouentur, aut quia carent membris motiuis vt telinæ: aut quia hærent. Hæc plantis proxima ſunt: duobus modis, aut cum radice vt pinnæ, aut ſine radice vt digiti.

Theodorus malè addidit ſic: *euulſæ viuere præterea nequeunt pinnæ.* Nam etiam digiti eruti & proiecti in mari ipſo non viuunt.

CLX. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ καλούμενος ἀστὴρ, οὕτω θερμός ἐστι τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅτι ἂν λάβῃ, παραχρῆμα ἐξαιρούμενον διεφθὸν εἶναι. φασὶ δὲ καὶ σίνος τι τοῦτ[ον] τῷ Εὐρίπῳ τῷ Πυῤῥαίων μέγιστον εἶναι. τὴν δὲ μορφὴν ὅμοιόν ἐστι τοῖς γραφομένοις.

QVa ſtella appellatur, adeò calida eſt natura ſua, vt omnia attactu ſuo diſcoquat. Aiunt autem ab hac peſte Pyrrhæorum Euripum magnopere incommodari. Facies eius ſtellas pictas repræſentat.

CAESAR.

NVnc extra propoſitum de ſtellæ caliditate ſcribit: vidimus ipſam nos: ſed coctam & vetuſtam. Teſta eius, aut veriùs corium prædurum, cancellata eſt: altera ex parte læuis & continua ſuperficie. Alterius partis oras tantùm veſtit torulo ambiente cauitatem planam.

Καλούμενος: quoniam non eſt ſtella vera.

Λάβῃ *deprehenderit, offenderit, inhæſerit.*

Παραχρῆμα, reſpondet τῷ, οὕτω θερμὸς ἐξαιρούμενον, atque id more ſuo appoſuit Ariſtoteles non neceſſariò: ſicut cùm dicit, τοῖς δὲ ἐξαιρουμένοις ἡ κοιλία μεταξὺ: id eſt, ſi feces, venter intereſt. Imò verò etiam ſi non feces: ſed oratione noſtra hanc, ſi quæ eſt, aſperitatem mitigauimus. Ita etiam ſi quid attingat, puta oſtrearum, aut concharum, exemptam carnem coctam inuenies.

Διεφθὸν, *percoctum, diſcoctum* diximus nos. Theodorus non rectè, *decoquat*. Nam *decoquere* eſt, *conſummare*: vnde *decoctores*.

Φασὶ δὲ σίνος: *peſtem, & perniciem*. Theodorus *detrimentum*: ſed non rectè addidit *Echinis Euripi*: quoniam ſuprà de echinis Euripi dixerat. Imò verò τῷ Εὐρίπῳ, vniuerſo ſcilicet, non ſolùm echinis, ſed piſcibus omnibus. Obſeruauit autẽ Philoſophus multa de hoc Euripo: vt etiam in nono huius operis.

Aut eſt σίνος τι τοῦτο: aut ſi eſt τούτῳ, quemadmodum in noſtro codice eſt, ſicut apud Ciceronẽ *in Philippicis: huius Catonis pater.* τῷ Πυῤῥαίων autem dixit ad differentiam aliorum Euriporum.

Dixit τοῖς γραφομένοις. Quoniam ſtellis figura in cœlo globus eſt: non vt apparent. Sed radij abſiſtunt in luce: & viſum noſtrum diducunt.

CLXI. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ καὶ οἱ καλούμενοι πλεύμονες αὐτόματοι.

NAſcuntur ſponte ij quoq; qui pulmones *nominantur.*

CAESAR.

C AE S A R.

Πλεύμονες, à Plinio *pulmones* dicuntur, quos eiuſdem eſſe naturæ cum holuthurijs, & ſtellis facit, atque frutici ſimiles.

CLX[illegible]I. ARISTOTELES.

οὗ δὲ οἱ γραφεῖς ὀστρέῳ χρῶνται, πάχει τε πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦ ὀστράκου τὸ ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν.

Concha qua pictores vtuntur, longè præſtat craſſitudine: florémque ſuum extra teſtam habet: plurima adiacentibus Cariæ locis.

C AE S A R.

VNVM genus ab alijs diuerſum ponit concharum: craſſitiei & floris: ſimul vſum alium præterquam cibi aſſignat: ſimul locum. Appellat florem, nitorem illum quem intus aliæ habent conchæ, ſplendori vnionum ſimilem: quem, cùm aliis intus ſit, hæc extra habent.

Mutauit orationem inceptam: cùm dixit: concha & craſſitudinem plurimam habet: non appoſuit verbum eidem conchæ, quod propter copulationem debebatur: ſed aliunde nomen.

Ἄνθος, inquit, ἐπιγίνεται. Latinus per hoc pronomen, *ipſa*, rectè dicet. *Concha craſſiſſima eſt ipſa: flos autem extimus eſt.* Quam locutionem in lib. de *Cauſis linguæ Latinæ* docuimus frequentatam.

CLXIII. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἰλύος· εἶτα εἰς τὰ κενὰ τῶν ὀστράκων εἰσδύεται· καὶ αὐξανόμενον, μετεισδύεται πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον, οἷον εἴς τε τὸ τοῦ νηρίτου, καὶ τὸ τοῦ στρόμβου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. πολλάκις δὲ καὶ εἰς τοὺς κήρυκας τοὺς μικρούς. ὅταν δὲ εἰσδύῃ, συμπεριφέρει τοῦτο, καὶ ἐν τούτῳ τρέφεται πάλιν· καὶ αὐξανόμενον πάλιν, εἰς ἄλλο μετεισδύνει μεῖζον.

Cancelli autem primordia generationis è terra & limo ſunt. Inde concham inanem ſubit. Vbi creuerit ampliorem in teſtam tranſmigrat: putà naticis, turbinis, aliorumq́ eiuſmodi. Sæpè etiam in buccinas paruas ſeſe induit: quam etiam circumfert, & in qua rurſus alitur: auctus autẽ iterum in aliam ingreditur capaciorem.

C AE S A R.

CVM de cancello ſuprà ſcriberet, non rectè interlocauit hiſtoriam, quam poſt ſtellam & alia multa texeret. Iccirco inter cruſtata propter corporis concretionem: inter teſtacea, propter ingenium ſuprà commemorauit hoc cancellorum genus. Et differt hoc genus ab ijs qui cum viuentibus conchis habitant. Quare peſsimè Theodorus addidit; *cancellus ille concharum hoſpes*: imò inquilinus: in concha enim nullus eſt hoſpes: ſed hoſpitium vacuum occupat.

Τὴν ἀρχὴν: id eſt, *principia ortus ſui*, συστάσεως: itaque τὴν ἀρχὴν vſitatum, cùm penitus negamus. Quoniam principia, aut puſilla ſunt, aut confuſa, & ignota: frequens locutio Galeno. Herodianus cùm vſus eſſet, Politianum fugit ratio interpretandi.

Εἰσδύνει: εἰσδύεται per *ſubit*: & per verbum ipſum Græcum: *induit*, ſecuti Ciceronem vertimus. μετεισδύνει Theodorus *tranſit*: non expreſsit τὸ εἰς, niſi addita præpoſitione: nec nos quidem. Sed *migrare* eſt domicilium mutantis: *tranſire* autem non. *Migro* enim eſt, *mihi mea gero*: vt Bias faciebat.

Πάλιν hîc toties repetitum, non refertur ad conchas, ſed ad migrationes.

Τῶν τοιούτων Theodorus, *ſimilis*, rectè. Sed nos, vt puto, meliùs: *eiuſmodi*: id eſt eiuſdem quantitatis: de hac enim ſermo hic eſt.

Nota cùm de maioribus loquatur conchis, quomodo adiecerit τοὺς κήρυκας τοὺς μικρούς. Quoniam maiores ferre non poſſet. Συμπεριφέρει autem plenisſimum verbum: ea enim amictus cancellus circumfert ipſam.

CAPVT

CAPVT DECIMVM QVINTVM.

Generatio teſta carentium immobilium.

CLXIV. ARISTOTELES.

ΤΟν αὐτὸν δὲ τρόπον γίνονται τοῖς ὀστρακοδέρμοις καὶ τὰ μὴ ἔχοντα ὄστρακα· οἷον αἵ τε κνίδαι καὶ οἱ σπόγγοι, ἐν τοῖς σήραγξι τῶν πετρῶν.

IDē modus generationis eorū quæ teſta carēt, qui & teſtaceis: cuiuſmodi ſunt, & vrticæ, & ſpōgiæ, quæ hærent ſaxorū cauernis.

CÆSAR.

ORDINEM eundem ſeruauit, quem priore libro, vt teſtaceis hæc coniungeret: quoniam immobilitate conuenirent. Ego tamen potiùs ab his inceepiſſem. Sunt enim imperfectiora. Neque poteſt tam bonum conſilium mutari. Sed quia erant minùs nota, poſtpoſuit. Theodorus, σήραγξι, *rimas, cauernas, fauces*: debuerat & aliquid aliud addere.

CLXV. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ κνιδῶν δύο γένη· αἱ μὲν ἐν τοῖς κοίλοις οὐκ ἀπολύονται τῶν πετρῶν· αἱ δ' ἐπὶ τοῖς μείζοσι καὶ ἐπὶ τοῖς πλαταμώδεσιν, ἀπολυόμεναι μεταχωροῦσι.

VRticarum genera duo. Quædam cauis hærent petris, neque abſoluuntur: aliæ autem planis quæ abſoluunt ſeſſe, & ſedem mutant.

CAESAR.

DE vrticis & ſpongijs hoc Capite ſcribet: de vrticis pauca: de ſpongijs multa.

Dixit κοίλοις τῶν πετρῶν. Et oppoſuit, αἱ δ' ἐπὶ τοῖς μείζοσι καὶ πλαταμώδεσι: πλαταμώδη quid ſit ſcimus: at μείζοσι quid eſt? Theodorus *plana & littoralia*.

Dixit ἀπολυόμεναι: & addidit μεταχωροῦσι. Ne intelligas eas decidere tantùm. Itaque μέσον eſt, non paſſiuum: quod Latini per, *ſeſe*, exprimunt, vbi actio & paſsio in eodem eſt. Theodorus minùs expreſſit. Nam dixit *amant littora*: imò verò agnatæ ſunt planis ſaxis, non littoribus: hærent enim vt illæ. Neque benè eſt, *abiunctæ*: ſed, *abiungunt ſe*. Neque verbum illud ſatisfacit, *abiunctæ*: non enim iunctum eſt, quod hæret.

CLXVI. ARISTOTELES.

ΚΑὶ αἱ λεπάδες δὲ ἀπολύονται καὶ μεταχωροῦσι.

QVod etiam patellæ faciunt, vt abſcedant, & petant aliò.

CAESAR.

REpetit hîc non neceſſariò, ſed vt quoque hoc in genere duas ſpecies intelligamus. Itaque meliùs addidiſſet τινές: falſum enim eſt vt loquitur, αἱ λεπάδες: articulus enim totius nota eſt. μεταχωρεῖν, & χώραν μετὰ τὴν χώραν καταλαμβάνειν.

CLXVII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ σπόγγων ἐν ταῖς θαλάμαις γίνονται πιννοφύλακες. ἔστι δὲ οἷον ἀράχνιον ἐπὶ τῶν θαλαμῶν. καὶ διοίγοντες καὶ συνάγοντες, θηρεύουσι τὰ ἰχθύδια τὰ μικρά· πρὶν μὲν εἰσελθεῖν, διοίγοντες αὐτά· ὅταν δὲ εἰσέλθῃ, συνάγοντες.

IN ſpongiarum cauis pinnæ cuſtodes ſunt. Ineſt autem vt araneolus in cauo ſuo. Ij diducta aut concluſa ſpongia piſciculos venantur. Ingreſſuris aperiunt, ingreſſis occludunt.

CAESAR.

NVNC de ſpongijs vt propoſuerat acturus, ſanè negligentiùs. Priùs agit de araneolo quàm de ſpongia ipſa. At fatale eſt viro huic hiſce libris. Cùm alijs omnibus nemo mortalium ordinis inſtitutum prudentiùs tenuerit. Tum autem peruerſa vtitur oratione. Nam ponit nomen æquiuocum, neque addit *χαλύμενοι*, aut *ὡς πυκνοφύλακες*. Neque declarauit quid aperirent, aut clauderent. Addidit etiam *τὰ μικρὰ* non neceſſariò. Rectiùs miſcuiſſet cum hiſtoria cancellorum. Non fruſtra tamen reperiuit *ἐπὶ τῶν θαλάμων*. Nam ſpongiæ fiſtulas æquiparat cauis aranearum, in quibus latent. Itaque *τὸ οἷον*, non ſignificat ſpeciem aut faciem aranei vt putauit Theodorus: ſed cancelli formam gerit, vt nos vidimus. Et vult dicere, ita latere in ſpongiarum tubulis, ſicut latent araneoli in ſuis cauis. Neque rectè idē *ἐν ταῖς θαλάμαις τῶν σπόγγων*, *in cubilibus ſpongiarum*. Nullum ſpongiæ cubile habent; ſed in ſuis cubilibus agitant: quæ ſunt fiſtulæ ſpongiarum. Ego verò puto ſpongiam, vbi ingreſſi ſunt piſciculi, vellicari à cancello, & comprimi. Sentit enim ſpongia.

CLXVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ τῶν σπόγγων τρία γένη· ὁ μὲν, μανός· ὁ δὲ, πυκνός· τρίτος δὲ, ὃν καλοῦσιν Ἀχίλλειον, λεπτότατος καὶ πυκνότατος, καὶ ἰσχυρότατος· ὃν ὑπὸ τὰ κράνη καὶ τὰς κνημῖδας ὑποτιθέασι, καὶ ἧττον ἡ πληγὴ ποιεῖ ψόφον. σπανιώτατος δὲ γίνεται οὗτος. τῶν δὲ πυκνῶν, οἱ σκληροὶ σφόδρα καὶ τραχεῖς, τράγοι καλοῦνται.

Spongiarum genera tria ſunt. Rarum, denſum, & tertium quod Achilleum *vocant. Tenuiſſimum hoc, & denſiſſimum, & validiſſimum: ſuppoſitum galeis, & ocreis facit vt ictuum ſonitus lenior ſit: rarum ſanè inuentu. In genere denſorum, quæ ſpongiæ duræ ſunt vehementer atque aſperæ*, Hirci *appellantur.*

CAESAR.

NVNC diligentiſsimè prodit naturam ſpongiarum: ponit tria genera: ſed omiſit quartum, quod appellabit *ἀπλυσίας*. Horum autem trium generum nobiliſſimo nomen inditum, aut ab Herois ſimilitudine, quoniam dicit *ἰσχυρότατος*, aut ab vſu. Thetydem autem matrem maris ſpongias nobiliſſimas ſuppoſuiſſe galeæ illi inuictæ par eſt. Duobus generibus alteris non eſt impoſitum nomen, ſed alterius tantùm ſpeciei. Craſſæ, aſperæ, duræ.

Facetus fuit Philoſophus cùm dixit, *ἧττον ποιεῖ τὸν ψόφον ἡ πληγή*. Quid mea ſi ſonet nécne? dixiſſem ego: *ἀλγεινὴ ἧττον ἡ πληγή*.

Τράγοι nomen herbis multis communicatum, partim ab odore, partim ab aſperitate.

CLXIX. ARISTOTELES.

Φύονται δὲ ἢ πρὸς πέτραν πάντες, ἢ πρὸς τῇ θινί.

Vt ad ſaxa, aut ad littus oriuntur omnes.

CAESAR.

NVNC naturam declarat poſt genera recenſita: & primo loco naturam primam: natalia, ſcilicet. Non rectè Theodorus *πρὸς τῇ θινὶ iuxta littus*. Ergo *πρὸς* æquiuocè hîc ponitur: nam *πρὸς πέτραν* naſcuntur, quia hærent ei. Πρὸς τῇ θινί, ſi iuxta littus ſunt, non expreſſit hærere littori, ſed ſaxis iuxta littus. Philoſophus igitur duplicem ortum aſcribit: à ſaburra, à ſolidis ſaxis.

CLXX. ARISTOTELES.

Τρέφονται δὲ ἐν τῇ ἰλύϊ. σημεῖον δέ· ὅταν γὰρ ληφθῶσι, φαίνονται μεστοὶ ἰλύος· ὅπερ σημεῖον καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς φυομένοις ἀπὸ τῆς προσφύσεως οὖσα ἡ τροφή.

Aluntur aliter limo: quod animaduerſum eſt cùm eo plena capta ſunt. Nam alimentum indicium fuit, ſicut & cæteris quæ ortum ſuum habent è natiua adhæſione.

CAESAR.

PROXIME ortum, alimentum eſt. Itaque ſecundo loco ponit. Sed vix Latina oratione poſtremam partem huius hiſtoriæ potuimus aſſequi. Nam non facilè interpretere τὴν πρόσφυσιν. Nos *natiuam adhæſionem* circumſcripſimus. Eſt autem probatio iam propoſitæ ſententiæ. Dicit enim *ali limo*. Hæc eſt concluſio: maior autem propoſitio eſt: plantæ quo trahunt, eo aluntur minùs: ſpongiæ minùs trahunt: probatio huius: limo plenæ ſunt: probatio huius ab hiſtoria. ὅταν ληφθῶσι: dixit autem ληφθῶσι: quaſi animal capiatur: non quaſi mera planta.

Dixit ἐν ἰλύϊ in obliquo caſu. Quoniam non toto limo aluntur: ſed limi ſucco puriore. Theodorus malè omiſit.

Theodorus ne limi nomen repeteret vt fecit Ariſtoteles, mutauit, & dixit, *lutum*. Sed nõ animaduertit philoſophum loqui, non oratorem. Hîc ſyllogiſmus eſt: neque voces mutari debent. Sed & lutum terra eſt ſoluta imbribus. Παρὰ τὸ λύειν, quaſi terra lota. Lauo adhuc priſtinã originem retinet: perluo. Cænum autem eſt lutum putridum βόρβορον: vnde Galli ſuum traxêre nomen, *bourbier*. At ἰλὺς *limus*: vnde Nilus νεῖν ἰλὺς: limus enim eſt aquarum natiua ſordes, deraſa, & ſoluta à niuibus & montibus. Quem nunquã lutum dicas. Lutum verò eſt figuli & fornacarij. Notabimus quoque in ſpongijs non ſolùm limum inueniri, ſed etiam calculos, quos *tecolithos* vocant, veſicæ, & calculis commendata remedia.

CLXXI. ARISTOTELES.

Ἀσθενέστεροι δέ εἰσιν οἱ πυκνοὶ τῶν μανῶν, διὰ τὸ τὴν πρόσφυσιν γίνεσθαι μὴ κατελθοῦσαν.

Minùs valide ſunt denſæ, quàm raræ: propterea quòd hæ profundiùs haſère.

CAESAR.

COMPARAT genera inter ſe à generica differentia: cuius ponit & differentiam, & cauſſam. Raræ autem tenuiori ſunt ſubſtantia. Ergo plus penetrant.

Διὰ τὸ τὴν πρόσφυσιν γίνεσθαι κατελθοῦσαι. Non temerè vſus eſt participio, vt actum deſcẽdendi & creſcendi notaret. Et poſuit in præterito: vt naturæ actionem indicaret. Sic enim ſolet, γεγένηται ἦν: & dixit εἶναι in præſenti, vt abſolutum opus oſtenderet. Κατελθοῦσαι τὴν πρόσφυσιν: rariorum ſcilicet. Theodorus aut addidit, aut legit ἧττον, aut ἔλαττον: vt redderet vſitata locutione priori parti comparationes Vt cùm dico *Cæſar eſt Camilla fortior*, non addam contrariam cauſſam fortitudinis qua Camillam deſignem ſic: *propter ſexus inualiditatem.* Sed ſic *propter ſexus robur*: ſcilicet quia mas eſt. Ita hîc denſæ ſunt inualidiores raris, quia minùs hærent. Eſt enim cauſſa imbecillitatis. At ſi dicas, quia altiùs hærent: reddas cauſſam contrariam: & oportet referre ad raras. At enimuerò denſæ comparantur, raræ autem non comparantur: ſed ad eas fit comparatio. Cauſſam igitur hanc reddit: ſed τὸ, ἀσθενέστερον non ſolùm ad auellendũ, verùm etiam ad ipſius corporis conſtitutionem & concretionem pertinet. Quare, non ſatis eſt, minùs hæret, ergo inualidior: ſed medium quærendum. Minùs hæret, ergo minus trahit ſucci: & hæc propriè, *minùs hæret*, habet etiam cauſſam. Quoniã partes tenuiores plus penetrant. Et aërea plus cohærent, plus concreſcunt. Terrea plus ſoluuntur. Poſuit autem hoc, quia contrarium videbatur, vt denſæ eſſent validiores: ſed raræ plus ſunt coctæ: & plus ignis, & aëris habent.

CLXXII. ARISTOTELES.

Ἔχει δὲ καὶ αἴσθησιν ὥς φασι. σημεῖον δέ· ἐὰν γὰρ μέλλοντος ἀποσπᾶν αἴσθηται, συνάγεται, καὶ χαλεπὸν ἀφελεῖν ἐστι. ταὐτὸ δὲ τοῦτο ποιεῖ καὶ ὅταν ᾖ πνεῦμα πολὺ καὶ κλύδων, πρὸς τὸ μὴ ἀποπίπτειν. εἰσὶ δέ τινες οἳ περὶ τούτου ἀμφισβητοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν Τορώνῃ.

Sentire quoque eas hoc argumento deprehenſum ferunt. Nam ſi ſeſe auulſum iri præſenſerint, contrahi adeo, vt haud facilè auferãtur. Id quod etiam facit vehementi ſpirante vento, & vndabundo marine decidant. Sed ſunt qui hac de re dubitent, atque inter hos Teronenſes.

C AE S A R.

SI igitur alimentum capit à limo cui hæret, planta eſſe videtur non animal. Iccirco dicit eas ſentire: probat duabus hiſtorijs, ab euentu naturæ, & ab euentu caſus. Nam in tempeſtatibus, & vrinatorum manum ſi ſenſerint, ſeſe contrahunt. Et addidit, χαλεπὸν ἀφελεῖν: vt etiam pluſquam ſenſum ſimplicem aſcribat. Si enim metuunt mortem, etiam intelligunt. Eſt igitur corpus organicum à motu: & phyſicum à ſenſu.

Μέλλοντος ἀποσπᾶν, *euulſoris acceſſum*. Theodotus optimè: mutauit genus συνάγεται: & poſteà ἀφελεῖν: imò ἀφαιρεῖσθαι: quoniam difficultas ſit auferentis.

Sed facetè Ariſtoteles: πρὸς τὸ μὴ ἀποπίπτειν, quoniam hærent: non ſolùm ἐῤῥίζωσθαι ſed etiam cadere: quoniam pendent. At Theodorus dum limat verba, ſententiæ acumen hebetat.

CLXXIII. ARISTOTELES.

Φασὶ γὰρ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς ζῷα, ἕλμινθάς τε καὶ ἕτερα τοιαῦτα· ἃ ὅταν ἀποσπασθῇ, τὰ ἰχθύδια τὰ πετραῖα κατεσθίει, καὶ τὰς ῥίζας τὰς ὑπολοίπους· ἐὰν δὲ ἀποῤῥαγῇ, φύεται πάλιν ἐκ τοῦ καταλοίπου, καὶ ἀναπληροῦται.

AIunt etiam intra ſeſe eas alere animalia, vt imbrices aliáque eiuſmodi: quæ, cũ illæ extirpatæ ſint, vnà cum radicum reliquijs, à ſaxatilibus piſciculis deuorentur. Si autem abrumpantur, ex eo quod relictum eſt, renaſcuntur, & complentur.

C AE S A R.

ALIAM apponit hiſtoriam duplicem: à vermiculis quos alat, & ab inſtauratione: conchulas etiam in ipſis reperimus nos. At nunc neque auellunt ipſas, neque abrumpunt: ſed ſecant. Ita & augetur quod remanet, & integrius quod aufertur.

Mendum erat maximum in codice. Φασὶ γὰρ: nam τὸ γὰρ reddebat rationem quare Toronæi dubitarent. At hîc nulla ſubeſt ratio. Sed hiſtoria pura. Itaque Theodorus rectè diſtinxit. Sed idem non rectè addidit, *procul dubio*. Neque enim id ibi eſt. Et addidit multa; diminuit ζῷα in *beſtiolas*, rectè, ſed non fidè. Addidit, *tineas lumbricóſve*, alterutrum addidit, *conſiſtere*; & multa alia.

Ἀναπληροῦται, & quoad quantitatem, & quoad formam completur.

CLXXIV. ARISTOTELES.

Μέγιστοι μὲν οὖν οἱ μανοὶ, καὶ πλεῖστοι περὶ τὴν Λυκίαν· μαλακώτατοι δὲ, οἱ πυκνοί. οἱ γὰρ Ἀχίλλειοι, στερεώτεροι τούτων εἰσίν. ὅλως δὲ οἱ ἐν τοῖς βαθέσι καὶ εὐδιεινοῖς, μαλακώτατοί εἰσι. τὸ γὰρ πνεῦμα καὶ ὁ χειμὼν σκληρύνει, καθάπερ καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυόμενα, καὶ ἀφαιρεῖται τὴν αὔξησιν· διὸ καὶ οἱ ἐν Ἑλλησπόντῳ τραχεῖς εἰσι καὶ πυκνοί· καὶ ὅλως οἵ τε ἐπέκεινα Μαλέας, καὶ οἱ ἐντὸς, διαφέρουσι μαλακότητι καὶ σκληρότητι. δεῖ δὲ μηδ' ἀλέας εἶναι σφόδρα. σήπεται γὰρ, ὥσπερ καὶ τὰ φυόμενα. διὸ οἱ πρὸς ταῖς ἀκταῖς εἰσι κάλλιστοι, ἂν ὦσιν ἀγχιβαθεῖς. ὧ γὰρ κέκρανται πρὸς ἄμφω, διὰ τὸ βάθος.

SPongiarum maximæ igitur raræ illæ, & frequentiſſimæ circa Lyciam. Molliſſimæ, denſæ, compactiſſimæ, Achillææ. Omnino quæ in profundis & tepidis locis ſunt, molliſſimæ: vento enim & frigore, ſicut & alia plantarum genera indurantur, atque creſcere prohibentur. Quare Helleſpontica aſperæ ſunt & duræ. Denique molliores durioréſve prout vltra, citráve Maleam oriuntur. Quanquam ne æſtu quidem vehementi opus habent: putrent enim ſicut & plantæ. Itaque littorales, ſi propè profundum ſint, præſtantiſſimæ: temperantur enim ob vtrunque propter profunditatem.

C AE S A R.

NVNC affectus partium perſequitur: eóſque declarat à locis primùm: deinde à locorum rationibus: frigore enim durari: poſtea caſtigat orationem, vt tepor ſit, non autem æſtus. Poſteà cõcludit littorales eſſe optimas: modò profundũ mare ſubſit: redditq; rationem

alterius tantùm rei, cùm tamen dicat ἄμφω. Nam profunditas præſtat frigus: quia arcet ſolis vim. A quo igitur præſtatur calor? à littore & repercuſſu ſcilicet.

Καθάπερ δὲ τὰ ἄλλα τὰ φυόμενα. Ergo inter plantas connumerat. Nam, ἄλλα, coniungit in genere, quæ diſtinguit aut in ſpecie, aut in affectibus: mox autem non addidit ἄλλα, quoniam ſpongia ambigui generis eſt: ζωόφυτον.

Ἀφαιρεῖται τὴν αὔξησιν: *tollit augmentum.* Quomodo tollit quod non eſt? ſed augendi principia tollit: ſcilicet humoris ſubtiles partes & cohibet. Eſt enim frigus inimicum motus. Itaque etiam æſtu interire dixit: ſed minùs probo verbo videtur vſus: σήπεται. Neque enim plantæ putrent æſtu: ſed contrà; areſcunt. Itaque τὸ σήπεται ſpongiarum tantùm erit. Quoniam in vdo cùm ſint poſſunt areſcere. ſed nimio æſtu naturalis calor ſoluitur. Itaque ab humido extraneo occupatæ putrent. Quare cùm dixit ὥσπερ δὲ τὰ φυόμενα, addendum aliud verbum eſt, ſcilicet φθείρεται. Sicut: *Diſce puer virtutem ex me, verúmque laborem, Fortunam ex alijs.* Scilicet, contemplare: neque enim diſcimus Fortunam: vtinam enim diſceremus: commodiore fortaſſe ea vteremur ad virtutem.

Εὐλικρατέσι πρὸς ἄμφω: imò μεταξὺ ἀμφοῖν. Sed πρὸς habet rationem termini in quem reſpicimus.

Μανοὶ Theodorus, *ſolutæ*: malè. Sed σομφότεροι, *toroſiores*, commodiùs dixit.

Εὐδιειναῖς, *tranquillis gurgitibus.* Duo errores Theodori. Nam εὐδιεινὸν hìc vult *tepidum.* Itaque prohibuit τὴν ἀλέαν σφοδρότητα. Et gurges quomodo tranquillus? nonne eſt gurges γοργώς: vnde Gorgones, & γοργῶπις figura illa rapidæ orationis? Neque rectè χειμὼν, *tempeſtas*: ſed *frigus.* Neque enim tempeſtas Auſtrina indurat plantas, & tamen tempeſtas eſt: peſſimè quoque φυόμενα, *altilia*: voluit dicere quæ animam altricē tantùm habent: ſed neque Philoſophicè eſt loquutus. Nā *altile*, rationale eſt. Et Latini altiles tātùm quædā animalia quæ arte operáque aluntur, dicūt: at homo nunquam ab Ariſtotele, φυόμενον dicetur. Sed non multò feliciùs mox τὰ φυόμενα *pullulantes.* Neque enim quæ iam conſtant plantæ, pullulant. Eſt affectus plantarum pullulare, non autem ſubſtantia. At φυόμενα nomen ſubſtantiæ eſt: τὸ φυτόν. Earum enim eſſe, eſt fundi, aut iam fuſas eſſe: à terra, aut aliunde. At pullulare eſt ſtolonum, & ſobolis ab radice matris enitentium, vt cotylus & alia eiuſmodi.

Πρὸς ἀκταῖς Theodorus, *iuxta oras*, malè: imò inhærentes oris maritimis. Nam *iuxta* ſignificat ἐχόμενον: non autem συνεχές.

Πρὸς ἄμφω Theodorus *commodè* vertit, & certè percommodè. Eſt enim modus qui medium ſtatuit æquè diſtans: πρὸς ἄμφω.

CLXXV. ARISTOTELES.

Ἄπλυτοι δ' ὄντες, καὶ ζῶντες, [ἰδεῖν μὲν] εἰσὶ μέλανες.

ET niſi lauentur, & dum viuunt nigræ ſunt.

CAESAR.

A Colore ponit differentias non inter genera, quod ſanè debuit. Sed benè in quinto de *officijs partium* Galenus deſcriptum reliquit. Non eſſe ab vno omnia expectanda: nòbis quoque partem relictam inuentionis & iudicij. Diuinam ſanè ſententiam. Quoniam vita noſtra breuis eſt, & impedimenta multa. A colore igitur: quoniam nigræ ſunt dum viuunt: etiam cùm ſunt auulſæ, niſi eluantur. Ratio duplex eſt: limus, & aqua. Etiam elotæ ſi aqua plenæ ſunt, nigriores ſunt. Adderem tertiam, ſed ciuilior eſt, quàm verior: vt dicas, extractas palleſcere, vt nos. Ergo earum color tum natiuus, tum accidentalis à ſordibus ijs eſt: vbi autem ſunt lotæ; aliæ fuluæ ſunt, aliæ luteæ, aliæ flauæ.

Præpoſterè loquutus eſt: priùs enim de viuis quàm de illotis debuit dicere: verùm à notioribus ſemper procedit.

CLXXVI. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ πρόσφυσίς ἐστιν οὔτε καθ' ἕν, οὔτε κατὰ πᾶν· μεταξὺ γάρ εἰσι πόροι κενοί. περιτέταται δὲ ὥσπερ ὑμὴν περὶ τὰ κάτω· κατὰ πλείω δέ ἐστιν ἡ πρόσφυσις.

HÆrent neque vna tantùm parte, neque omnibus: interuenictibus, ſcilicet fiſtulis inanibus, atque ambiuntur ad radicem quaſi membrana: plurimis tamen partibus hærent.

C AE S A R.

NVNC ſitum partium iucundiſſimè narrat. ὅτι καθ' ἕν, ὅτι κατὰ πᾶν. Nos etiam breuiùs ſi vis: adhærent neque toto, neque ſolido corpore: plantæ vna tantùm parte hærent, ſtipite, ſcilicet, eóque toto: ſi præpoſuiſſet τὸ πᾶν, non adderet τὸ ἕν. Sed malè interſeruit ea verba de membrana: commodiùs poſtpoſuiſſet quod fecit Theodorus: ſed vt hoc prudenter, ita infœliciter interpretatus eſt: *quaſi membrana*, inquit, *extenta ſubeſſe radicibus earum videtur*: falſum enim eſt. Sed ad radices: τείνεται περὶ τὰ προσριζώματα.

Idem malè ὅτι καθ' ἕν: *hærent nec parte nec toto.* Imò hærent parte: at quare omiſiſti τὸ ἕν? hoc enim negat Ariſtoteles. Et *hæſitant*, infelix verbum: hæſitandi actio interpellata eſt: vt dormitandi, & ſcriptitandi: at illæ hærent.

Κατὰ πλείω, Theodotus, *pluribus paſſim*: non ineptè: nam per interualla paſſuum ſignificat *paſſim*. Quaſi de paſſu in paſſum, vt Italum dicit vulgus: profectò iucundè tranſtulit.

CLXXVII. ARISTOTELES.

Ἀπιώδων δὲ οἱ μὲν ἄλλοι πόροι συγκεκλεισμένοι· φανεροὶ δέ εἰσι τέσσαρες, ἢ πέντε. διό φασιν ἔνιοι τούτους εἶναι καθ' ὡς δέχεται τὴν τροφήν.

MEatus cùm ad ſuperiora tendunt nulli ſunt peruij, præterquam quatuor, aut quinque. Quæ fuit cauſſa vt dicerent aliqui, his eas cibum capere.

C AE S A R.

NVNC partes ſuperiores narrat: intellige meatus grandiores: nam anguſtos penè innumeros etiam in ſummo habent.

Συγκεκλεισμένοι Theodorus *concreti*: malè: meatus non poſſunt concreſcere.

Πόρος autem vacuum illud eſt per quod corpus poteſt tranſmitti: at poteſt etiam claudi: malè quoque addidit Theodorus, *propemodum latent*: imò omnino nulli ſunt.

CLXXVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ ἄλλο γένος ὃ καλοῦσιν ἀπλυσίας, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι πλύνεσθαι. τοῦτο δὲ τοὺς μὲν μεγάλους πόρους ἔχει, τὸ δὲ ἄλλο, πυκνόν ἐστι πᾶν.

ESt & aliud genus quas aplyſias *nominant: propterea quòd elui nequeant. Hæ magnas quidem illas fiſtulas habent. At cæterò, corpore ſolido ſunt.*

C AE S A R.

HOC ſuprà ponere debuit: præſertim cùm eſſet genus nominatum, ac non diuellere hiſtoriã, perinde atque ij qui particulatim diſcunt. Has potes *Sordidas* appellare: potes & argumentari, nigras eſſe, quoniam elui non queant. Theodorus, *illotariam* vocat.

CLXXIX. ARISTOTELES.

Οὐδὲν δὲ πυκνότερον καὶ γλισχρότερόν ἐστι τῶν σπόγγων, καὶ τὸ σωμάτιον πλευμονῶδες.

NIhilo tamen denſius, lentiúſve ſpongia alijs, ac ſanè tota pulmonis modo conſtituta.

C AE S A R.

NVnc comparat ſpongiæ huius corpulentiam cum cæteris, & ſimilem pulmoni facit raritate: diſſimilem denſitate & lentitudine.

CLXXX. ARISTOTELES.

Ὁμολογεῖται δὲ μάλιστα περὶ πάντων τοῦτο τὸ γένος αἴσθησιν ἔχειν καὶ πολυχρόνιον εἶναι. διάδηλοι δέ εἰσιν ἐν τῇ θαλάττῃ πρὸς τοὺς σπόγγους, τῷ τοὺς μὲν σπόγγους εἶναι λευκούς, ὑφιζούσης τῆς ἰλύος· τούτους δὲ, ἀεὶ μέλανας.

NEmo verò negat genus hoc & ſenſu præditum eſſe, & diu viuere. Diſcernuntur enim in mari ab alijs: quoniam illæ ſubſidente limo candicant: hæ ſemper atræ ſunt.

C AE S A R.

CAESAR.

Aliam differentiam: vnam ab opinione, quoniam ne Toronæi quidem de his dubitârint: alteram à vitæ longitudine. Tertiam, quoniam aliæ ſubſidente limo, tranquillo ſcilicet mari, albicant: hæ nunquam. Ergo illæ etiam in mari lauantur, hæ ne extra quidem.

Theodorus, ambitioſè, *nigrorem oſten dit*: ſaltem dixiſſet ſuum.

CAPVT DECIMVM-SEXTVM,

De Cruſtatis.

CLXXXI. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς σπόγγους καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων γένεσιν, τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Spongiarum & teſtaceorum generatio talis eſt.

C ÆSAR.

Transitvrvs ad cruſtata, more ſuo colligit: non tamen quo ordine narrauit: ſed relegans per ἀναλύσιν: à ſpongia incipiens, quæ vltima tamen erat.

CLXXXII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ μαλακοστράκων αἱ κάραβοι μετὰ τὴν ὀχείαν κύουσι καὶ ἴσχουσι τὰ ᾠὰ περὶ τρεῖς μῆνας, Σκιρροφοριῶνα, καὶ Ἑκατομβαιῶνα, καὶ Μεταγειτνιῶνα· καὶ μετὰ ταῦτα προσίκτουσιν ὑπὸ τὴν κοιλίαν εἰς τὰς πτύχας, καὶ αὐξάνεται αὐτῶν τὰ ᾠὰ, ὥσπερ οἱ σκώληκες. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν μαλακίων ἐστὶ καὶ τῶν ἰχθύων, ὅσα ᾠοτοκοῦσιν. αὐξάνεται γὰρ πάντων τὸ ᾠόν. τὸ μὲν οὖν ᾠὸν γίνεται ψαθυρὸν τῶν καράβων, διῃρημένον εἰς ὀκτὼ μοίρας. καθ' ἕκαστον γὰρ τῶν ἐπικαλυμμάτων τῶν ἐκ τοῦ πλαγίου πεφυκότων, ἔστι χονδρῶδές τι πρὸς ὃ προσφύεται, καὶ τὸ ὅλον γίνεται ὥσπερ βότρυς. σχίζεται γὰρ ἕκαστον εἰς πλείω τῶν χονδρωδῶν. ταῦτα δὲ διαστέλλοντι μὲν γίνεται φανερά· προσβλέποντι δὲ, συνεστηκός τι φαίνεται. καὶ γίνεται μέγιστα, οὐ τὰ πρὸς τῷ πόρῳ, ἀλλὰ κατὰ μέσον· ἐλάχιστα δὲ, τὰ ἔσχατα. τὸ δὲ μέγεθος τῶν μικροτάτων ᾠῶν, ἐστὶν ἡλίκον κεγχραμίς. οὐκ εὐθὺς δ' ἐστὶν ἐχόμενα τοῦ πόρου, ἀλλὰ κατὰ μέσον. ἑκατέρωθεν γὰρ, ἀπὸ τῆς κέρκου καὶ ἀπὸ τοῦ θώρακος, δύο διαστήματα μάλιστα ἀπέχει. οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα πέφυκεν. αὐτὰ μὲν οὖν τὰ ἐκ τοῦ πλαγίου, οὐ δύναται συμπεριλαμβάνειν· τῇ δ' ἄκρᾳ προσε-

In genere cruſtatorum locuſta poſt coitum impletur, & continet oua circiter menſes tres: Maio, Iunio, Quintili. Deinde edit ea ſub ventre ad plicaturas: vbi creſcunt, quomodo ſolent vermiculi. Id quod commune eſt & molluſcis, & piſcibus ouiparis, vt omnium oua creſcant. Locuſtarum igitur ouum eſt ſolutile in arena modum, octo in claſſes partitum: pro numero ſcilicet cooperculorum, quæ lateri adhærent. Quorum ſingulis cartilagineum quiddam adſitum eſt: circum quod hærent cumulata, ſpecie racemi: vnumquodque enim horum cartilagineorum in plura ſcinditur. Quod deprehendas: ſi diducas: ſin aliter intuecare, vnum corpus concretum putes. Grandiſſimum quodque non eſt ad foramen, ſed ad medium: poſtrema autem minima. Minimus magnitudo quanta ſici granulo. Neque continuò ipſi meatui hærent, ſed medio. A cauda nanque ad pectus, duo, ſingula vtrinque ſunt potiſſimùm interualla. Sic enim etiam coopercula ipſa diſpoſita ſunt, vt ab latere tegere non poſſint. Quare extremitatibus ſuis impoſita cooperculi modo

προστεθέντος, καλύπτει πάντα, καὶ γίνεται αὐτοῖς οἷον πῶμα. ἔοικε δὲ τὰ ᾠὰ τίκτουσα προσάγειν πρὸς τὰ χονδρώδη τῆς κέρκου προσαναπτυσσομένης. καὶ συμπίεσασα δὲ εὐθὺς καὶ κεκαμμένη, ἀποτίκτει. τὰ δὲ χονδρώδη, κατὰ τοὺς καιροὺς αὐτοὺς αὐξάνει, καὶ δεκτικὰ γίνεται τῶν ᾠῶν. πρὸς τὰ χονδρώδη γὰρ ἀποτίκτουσι, καθάπερ αἱ σηπίαι πρὸς τὰ κλήματα καὶ τὸ φορυτόν. ἀποτίκτει μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον. συμπέψασα δ᾽ ἐνταῦθα μάλιστα ἐν εἴκοσιν ἡμέραις, ἀποβάλλει συνεστηκὸς καὶ ἀθρόον, ὥσπερ φαίνεται καὶ ἐκτός· εἶτ᾽ ἐκ τούτων γίνονται αἱ κάραβοι ἐν ἡμέραις μάλιστα πεντεκαίδεκα, καὶ λαμβάνονται πολλάκις ἐλάττους ἢ δακτυλιαῖοι. προεκτίκτουσι μὲν οὖν πρὸ Ἀρκτούρου· μετὰ δὲ Ἀρκτοῦρον, ἀποβάλλει τὰ ᾠά.

contegunt omnia. Videtur autem parturiens producere oua ipſa ad illa cartilaginea caudæ applicatu. Comprimens enim ſeſe, atque ſtatim curuans parit. Cartilaginea hoc tempore augeſcunt ita, vt ouorum ipſorum capacia eſſe poſſint. Nam ad cartilaginea pariunt, ſicut ſepiæ ad malleolos, aut alia quæ fluitant. Is eſt pariendi modus. Concoquit autem ibidem potiſſimùm vicenis diebus. Tum abijcit cuncta ſimul conſiſtentia ſicut cùm eiecit, videntur: inde ex his locuſtæ oriuntur die ferè quinto decimo: capiuntúrque ſæpenumero minores digito. Ante Arcturum pariunt: poſt Arcturum amittunt oua.

CAESAR.

NVSQVAM diligentiùs narrauit Ariſtoteles: eſt enim ἀκρίβεια καὶ λιτότης orationis. Itaque alicubi minùs fuit perſpicuus propter ἀκρίβειαν: omnia enim perſequitur: etiam quomodo pariant locuſtæ: alicubi minùs ſplendidus, propter tenuitatem operæ. Videamus igitur ſeriem primùm: deinde phraſim more noſtro. Coitum dicit ὀχείαν primum: deinde fœtum, κύησιν. Tertium, tempus, ἴσχουσι τὰ ᾠά. Quartum cùm fouent. Sextum cùm amittunt. Septimum cum oriuntur locuſtæ. Diebus igitur centum & decem gerit oua: centeſimo viceſimo quinto à coitu formantur locuſtæ. Nonaginta enim diebus continet intus: edita fouet vicenis.

Quarti temporis rationes ſubtiliſſimè perſequitur. Nanque & locum ouorũ ὑπὸ τὴν κοιλίαν: & loci locũ πρὸς τὰς πτύχας. Deinde ponit affectum quantitatis ouorum, quòd creſcant: obiter cõmunem agnoſcit cum aliis ouis piſcium quorũdam. Inde declarat qualitatẽ oui, ψαθυρόν. Et modum: quoniam octo partes aſſignat. Declarat rationem: quoniam octo quoque cartilaginea ſunt. Ponit locum cartilagineorum, ad latera. Ergo ſi cartilaginea ſunt loca ouorum, quot erunt illa, tot erunt ouorum claſſes. Deinde tollit dubitationem. Nam vt ouum vnum eſt, & in octo partes partitũ, ita ſubeſt ratio cartilagineorum. Quæ ſi non moueas, vnum videantur: ſi diducas, diducantur. Poſt hæc declarat cuiuſque locum pro magnitudine. Et dicit in medio maxima conſiſtere: minima autem in lateribus, & in extremis. Neque addit rationem: at tu pones: plus enim fouentur. Deinde ponit magnitudinem ouorum minutorum: comparátque κεγχραμίδι, id eſt, granulo fici. Poſthæc, præſcribit ouorum regionem. In medio, ſcilicet, neque ſtatim ab exitu. Cuius rei reddit rationem. Nam duo, inquit, ſunt interualla: vtrinque vnum à pectore ad caudam: quaſi duo canales. Cùm igitur oua tegenda ſint, & à cartilagineis quidem regenda: non poſſent regi ſi ſtatim ſubeſſent: neque tamen cartilaginea plicari poſſent. Itaque extremitate ſua impoſita operiunt: vnde etiam operculi nomen. Poſt hæc tollit dubitationem. Nam quomodo, inquies, propè meatum non ſunt, aut quo inſtrumento ſub cartilagineis produeuntur? applicatu, inquit, caudæ. Inde ponit modum parturientis: compreſſum, ſcilicet, & incuruationem. Inde ponit naturæ prouidentiam: quæ etiam cartilagineorum augmentum promittat eo tempore creſcentibus ouis: cùm tamen & cartilaginea ſint: & in animali iam perfectæ magnitudinis: & alio tempore reducantur ad priſtinam breuitatem, ne impedimento ſint greſſui. Poſteà repetit locum quem edunt oua: ſcilicet cartilaginea illa ouorum loca ſunt. Et obiter dicit ſepias alio modo parere. Inde tempus ponit fouendi: poteſt hoc: tempus amittendi, & modum ouorum eius temporis. Tandem generationem locuſtarum: poſtquam apponit primam magnitudinem earum quæ ſit deprehenſa, ſicut fecit etiam ouorum: deinde tempus pariendi: poſtremò tempus, cùm oua amittit. Continet igitur partes notabiles ad tres & viginti. Illud autem animaduertendum, quod in aliis non ſit animalibus omnibus: diuturna geſtatio ouorum intus, poſt coitum. Secundum: incrementum ouorum poſtquam edita ſunt. Tertium: incubatio eorum, à quibus tum, nihil tamen excludatur. Quartum: formatio fœtus poſt oua abiecta: cuius temporis omiſit incubationem: ſed infra dicet in hiſtoria ſepiarum.

Nunc verborum pondus, & phraſin notemus. Non temerè dixit μετὰ τὴν ὀχείαν: poſſet enim quis iocari: mirum non ante coitum: ſed intelligit ſtatim concipere: quòd dubitare poſſet quis:

cùm tertio, poſt, menſe pariat. Itaque non otioſè dixit ἴσχει, *continet*: nondum enim edit oua concepta.

Περιέχουσι: ſcilicet τὸ πρὸς: quoniam ab exitu tugæ illæ diſtant.

Αὐξάνεται, *accreſcunt*, Theodorus: malè: oua tunc accreſcunt, cùm vnam alteri ſubit. At oua non accreſcunt: ſed creſcunt partium acceſſione: ſunt enim partes quæ accreſcunt.

Signarè addidit comparationem vermium: per naturæ gradus: ouum, vermis, animal: vt diximus oui natura duplex: conſtantis magnitudinis, & creſcentis: cuius natura ſit inter ouum conſtans, & vermem.

Nota, τῶν ἰχθύων ὅσα ᾠοτοκοῦσι: ſuperfluè enim addidit. Nam quorum piſcium oua creſcerent, ſi non parerent? ſed feratur. Illud excuſari non poteſt. Nullus enim piſcis non parit ouum: nullus omnino animal. Quod ſi dicas, hîc ἰχθύων ab ipſo non capi pro genere inferiore, vt aliquando ſolet: ſed pro toto genere, vt omnes conſueuêre: quo etiam τὰ σελάχη comprehenduntur: ſanè ita ſit. At quare dixit τὰ μαλάκια? Hæc nanque etiam ſub eo genere comprehenduntur. Quæ cùm poſuerit: & addiderit, τῶν ἰχθύων: videtur ἰχθῦς, ab ipſis ſeiungere. Quare etiam à σελάχεσι ſeparabit.

Theodorus non intellexit, τὰ ἑκατέρωθεν διαστήματα: alterum putauit ad caudam: alterum ad pectus: falsò: imò, ὑπὸ κέρκῳ καὶ ὑπὸ θώρακος ἑκατέρωθεν. Idem καλύπτει, *obturat*, malè: obturantur vacua & aperta.

Προάγειν: hoc verbum, in fœtus ratione & ſeminis declaratum eſt. Etiam in decimo *Hiſtoriarum*.

Συμπιέσασα καὶ εὐθὺς κεκαμμένη, cùm ſe comprimit locuſta curuatur. Tunc meatus laxior fit.

Legebatur, ἀτεκνὰ γίνεται τῶν ζῴων: malè: nondum enim animalia ſunt. Itaque rectiſſimè, τῶν ᾠῶν, correxit Theodorus.

Φορυτὸν, *colluuionem* Theodorus, malè: colluuio enim eſt limus, aut ſordes molles, quæ cum aqua miſcentur & extant, qua quid lauatur: at φορυτὸν eſt quod aqua fluitat: ſic infra altero Capite, κἄν τι ξύλον ἐκβεβλημένον.

Συμπέψασα: non fouens vt incubans: nihil enim excludit, & maturat.

Ἀποβάλλει τὰ ᾠὰ: *abſoluunt* Theodorus, malè: imò iam abſoluerunt quod in ipſis fuit: niſi dicas ἀπολύουσι: ſed nimis durum eſt.

CLXXXIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ κύφων καρίδων, ἡ κύησις ἐστὶ περὶ τέσσαρας μῆνας.

Squillarum genus gibba, circiter quatuor menſes vterum gerunt.

CAESAR.

SVnt enim imperfectiores. Ita vt oua à coïtu non poſſint formare, recepto ſtatim ſemine.

CLXXXIV. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ οἱ μὲν κάραβοι, ἐν τοῖς τραχώδεσιν καὶ πετρώδεσιν· οἱ δὲ ἀστακοὶ, ἐν τοῖς λείοις· ἐν δὲ τοῖς πηλώδεσιν, οὐδέτεροι. διὸ καὶ ἐν Ἑλλησπόντῳ μὲν καὶ περὶ Θάσον, ἀστακοὶ γίνονται· περὶ δὲ τὸ Σίγειον καὶ τὸν Ἄθω, κάραβοι.

Locuſtæ in aſperis, & ſaxoſis: Aſtaci in locis læuibus naſcuntur: in lutoſis neutrum genus. Idcirco in Helleſponto & circa Thaſum Aſtaci: ad Sigæum, & Athon locuſtæ.

CAESAR.

NVNC ponit natalium differentiam: ſed de Aſtacis nihil quicquam profectò: hac parte mancus: ſaltem dixiſſet Aſtacorum generationem eandem cum locuſtis eſſe, ſi ſit: nam in multis cum ipſis conuenit.

Theodorus πηλώδεσι, *limoſis*, malè: & malè addidit τοῖς λείοις, *terrenis*. Nam & læuia ſaxa amant, vt in Liguribus.

Περὶ Θάσον, *circa Thaſum*, inſula enim eſt: at περὶ Ἄθω, malim *ad Athon*, quàm *circa*: promontorium enim eſt: quanquam perfoſſum à Xerxe.

CLXXXV. ARISTOTELES.

Διασημαίνονται δὲ τοὺς τόπους οἱ ἁλιεῖς, τούς τε τραχεῖς καὶ τοὺς πηλώδεις, ταῖς τε ἀκταῖς, καὶ ἄλλοις τοιούτοις σημείοις, ὅταν βούλωνται ἐν τῷ πελάγει ποιεῖσθαι τὴν θήραν.

DIſcernuntur à piſcatoribus loca vel aſpera, vel lutoſa: oris littoralibus aliiſq́; id genus indiciis cùm volunt ipſi in alto piſcari.

CAESAR.

HOc auctarium hiſtoriæ eſt.

Καὶ τοῖς τοιούτοις: putà promontoriis, ſcopulis, herbis.

Ὅταν βούλωνται: paraphtaſi ſic potes vti. Quoties in alto iactum facere inſtituunt.

CLXXXVI. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ ἐν μὲν τῷ ἔαρι καὶ τῷ χειμῶνι, πρὸς τῇ γῇ μᾶλλον· τὸ δὲ θέρος, ἐν τῷ πελάγει.

VEre & hyeme proprius terram, æſtate in alto verſantur.

CAESAR.

HOc quoque extra generationem eſt,& ad mòres potiùs ſpectat.

CLXXXVII. ARISTOTELES.

Διώκουσι, ὁτὲ μὲν τὴν ἀλέαν, ὁτὲ δὲ τὸ ψύχος.

CAptant enim aliquando calorem, aliquando frigus.

CAESAR.

DIuerſis ſcilicet temporibus,diuerſis occurrunt remediis: littora hyeme ſunt tepidiora,æſtate autem latent in fundo multi piſces: ſicut ſuprà dixit, ſpongias fundo propinquas meliùs temperari.

CLXXXVIII. ARISTOTELES.

TOῖς δὲ χρόνοις παραπλησίως καὶ αἱ καλούμεναι ἄρκτοι τίκτουσι τοῖς καράβοις. διὸ καὶ τοῦ χειμῶνος, καὶ, πρὶν ἐκτεκεῖν, τοῦ ἔαρος ἄρισταί εἰσιν. ὅταν δὲ ἐκτέκωσι, χείρισται.

QVæ vrſæ vocantur ſimili tempore atque locuſtæ pariunt. Itaque & hyeme & antequam pariant vere, maximè commendantur: vbi peperère deteriores ſunt.

CAESAR.

QVOD genus nunquam nominauit, neque eius partes recenſuit, aut figuram; hîc ex abrupto interponit.

Πρὶν ἐκτεκεῖν: *priuſquam oua excludant*, Theodorus, malè: excludere enim eſt incubatu.

CLXXXIX. ARISTOTELES.

Ἐκδύουσι δὲ τὸ κέλυφος τοῦ ἔαρος, ὥσπερ οἱ ὄφεις τὸ καλούμενον γῆρας, καὶ εὐθὺς γενόμενοι, καὶ ὕστερον, καὶ οἱ κάραβοι καὶ οἱ καρκίνοι.

QVemadmodum verno tempore ſerpentes exuũt cutem, quam appellant ſenectam. *Ita & locuſtæ & cancri tam recens nati, quàm poſt, cruſtam ſuam.*

CAESAR.

Digitized by Google

C Æ S A R.

TVm cancros Veneti, *Molleca* vocant, ſuauiſſimos in cibum frictos.

CXC. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δ' οἱ κάραβοι μακρόβιοι πάντες.

Locuſtis omnibus vita longa.

C AE S A R.

PVrpurarum vitam à torulis coniectabat ſuprà. At hîc nullam docet obſeruandi rationem: quaſi aut properans, aut oblitus, aut neſcius.

CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM,

Molluſcorum Generatio.

CXCI. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ μαλάκια, ἐκ τῆς συνδυασμοῦ καὶ τῆς ὀχείας ὠὸν ἴσχει λευκόν. τοῦτο δὲ γίνεται τῷ χρόνῳ, ὥσπερ τὸ τῶν σκληροδέρμων, ψαθυρόν.

Molluſca ex coniugio & coïtu ouum gerunt album. Quod proceſſu temporis in arena modum concreſcit. Quale etiam in genere cruſtatorum.

C Æ S A R.

HOc Capite primùm communia toti generi deſcribit: deinde ſpecies, earúmque affectiones. Neſcio verò: cùm toties *συνδυασμὸν* ſolum poſuerit: & ſolam ὀχείαν, vt coïtum ſignificaret: quare nunc vtrunque aggregârit.

Theodorus non bene vertit ἴσχει *concipiunt*. Nam aues & concipiunt, & non multo poſt pariunt: at ἴσχει præſupponit conceptum. Neque enim contineret, niſi concepiſſet. At conceptio non præſupponit geſtationem.

Τῷ χρόνῳ, *temporis tractu.* Theodorus, *in dies*: rectiſſimè: meliùs dixiſſet, *tandem.* Nam quot in dies fit? Neque enim, *indies*, aduerbium hîc rectè poni poteſt.

Ψαθυρὸν, *arenidum euadit* Theodorus, rectè. Nos quia è muccoſa materia & lubrica primùm conſtat, deinde dureſcit, *concreſcere* diximus.

CXCII. ARISTOTELES.

Καὶ ἀποτίκτει ὁ μὲν πολύπους, ἢ εἰς τὰς θαλάμας, ἢ εἰς κεράμιον, ἤ τι ἄλλο κοῖλον, ὅμοιον βοστρυχίοις οἰνάνθης, καὶ λεύκης καρπῷ, καθάπερ εἴρηται πρότερον. ἐκκρεμάννυνται μὲν περὶ τὴν θαλάμην τὰ ὠὰ, ὅταν ἐκτέκῃ· τὸ δὲ πλῆθος ἔχει τοσαῦτα ὠὰ, ὥστε ἐξαιρεθέντων ἐμπίπλαται ἀγγεῖον πολ-

DEponit polypus, aut in cauernis, aut in teſtis, alióve cauo loco ſimile quiddam lambruſcæ cirrulis, & candidæ populi fructui, quemadmodum ſuprà dictum eſt. Edita oua dependent ab ambientibus ſpecuum parietibus, tanta copia, vt exempta vas implêrint longè maius quàm caput ipſius, in quo ipſa

λῆς μεῖζον τῆς κεφαλῆς, ἐν ᾗ ἔχει τὰ ᾠά. τὰ μὲν οὖν τῶν πολυπόδων, μεθ' ἡμέρας μάλιστα πεντήκοντα γίνεται ἀπὸ τῶν ἀποῤῥαγέντων πολύποδα, καὶ ἐξέρπει, ὥσπερ τὰ φαλάγγια πολλὰ τὸ πλῆθος· ὧν ἡ μὲν καθ' ἕκαστα φύσις τῶν μελῶν, οὔπω διάδηλος· ἡ δὲ ὅλη μορφὴ, φανερά. διὰ δὲ τὴν σμικρότητα καὶ τὴν ἀσθένειαν, φθείρεται τὸ πλῆθος αὐτῶν. ἤδη δὲ ὦπται καὶ οὕτω πάμπαν μικρὰ, ὥστ' ἀδιάρθρωτα μὲν εἶναι, ἁπτόμενα δὲ κινεῖσθαι.

ipſa continebantur. His quinquageſimo demum die diruptis, puſilli polypi generantur: & magno agmine ſerpunt phalangiorum more. Ac quanquam non omnibus membrorum ſingulorum natura conſpicua eſt: tota tamen apparet forma. Multi autem propterea quod & minuti ſunt, & inualidi, pereunt. Adeò vero aliquando exigui reperti ſunt, vt nihil haberent diſcretum: cæterum contacti mouerentur.

CÆSAR.

NVNC repetit de ouo polyporum, quod etiam antea docuerat: ſed hîc planiùs & exactiùs docet.

Dixit εἰς τὰς θαλάμας, pro ἐν ταῖς θαλάμαις: itaque nos expreſſimus per *deponit*: habitat ſanè ſpecus ſaxorum: vt ridiculi iam ſint Medici qui piſcium commendationem à ſaxatilium quærant differentia.

Οἰνάνθης, Theodorus arbitraru ſuo addidit *florentis*: quaſi ἄνθος in œnanthe floris tantùm tempus, ac non ſubſtantiam ſpeciei ſignificaret: imò verò cùm floret non eſt eius ſimile ouum polypi, ſed cùm racemus conformatus eſt.

Καθάπερ εἴρηται: de fructu populi intelligas, non de œnanthe.

Ἐκκρεμάννυνται μὲν περὶ τὴν θαλάμην: ſcilicet poſtquam racemus ſolutus eſt in acinos, & ſanè oua inſectorum quorundam ita quoque coacta ſunt, vt racemus eſſe videantur. Theodorus non rectè dixit, τὸ περὶ, *per*: ſed *circum* parietes.

Appellauit, caput, partem qua oua continet: vt non peſſimè dicatur, recepto maris brachio in os ſuum, concipere.

Meliùs dixiſſet, εἶχεν αὐτὰ, quàm ἔχει τὰ ᾠά: niſi hoc tempus præſens naturam quandam ſignificaret.

Μεθ' ἡμέρας μάλιστα πεντήκοντα. Theodorus, *maximè*: nos, *demum*: longè concinniùs hac in parte.

Καθ' ἕκαστα τῶν μελῶν. Theodorus, *ſigillatim*: non attigit ſenſum. Ait Philoſophus poſſe videri, atque percipi eos eſſe polypulos, ſed non perfectos: vt ſtatua nondum polita hominis poteſt intelligi: & addidit, *ſatis*: intellige totam formam, id eſt polypi: per quam nihil aliud quàm polypum eſſe dicas. Hic ὅλη ſignificat, omnia membra: vt nihil deſit niſi politum.

Τὸ πλῆθος φθείρεται, *copia interit*, Theodorus, id eſt, fiunt pauciores: ſanè locutio Romana non eſt, & dura auribus Latinis.

CXCIII. ARISTOTELES.

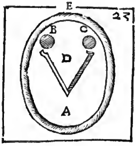
Αἱ δὲ σηπίαι ἀποτίκτουσι, καὶ γίνεται ὅμοια μύρτοις μεγάλοις καὶ μέλασιν· [ἐπιραίνει γὰρ τὸν θολόν·] καὶ ἀλλήλων ἐχόμενά ἐστιν, ὥσπερ βότρυς τὸ πᾶν, περιπεπλεγμένα ἐΐ τινι, καὶ οὐκ εὐαπόσπαστα ἀλλήλων. ἀφίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην ὑγρότητά τινα μυξώδη· ὃ τῇ γλισχρότητι παρέχεται, καὶ αὐξάνεται. ταύτῃ δὲ τὰ ᾠὰ, εὐθὺς μὲν ἐστὶ λευκά· ὅταν δὲ ἀφῇ τὸν θολὸν, καὶ μείζω καὶ μέλανα. ὅταν δὲ σηπίδιον γένηται, ὅλον ἐκ τοῦ λευκοῦ γινόμενον ἔσω, τότε περιῤῥαγέντος ἐξέρχεται. γίνεται δὲ τὸ ἔσω πρῶτον, ὅταν ἀποῤῥάνῃ ἡ θήλεια, οἷον [ἡ] χάλαζα. ἐκ γὰρ τούτου τὸ σηπίδιον φύεται ἐπὶ κεφαλὴν, ὥσπερ οἱ ὄρνιθες κατὰ τὴν κοιλίαν προσηρτημένοι. ποία δέ τίς ἐστιν ἡ πρόσφυσις ἡ ὀμφαλώδης, οὔπω ὦπται, πλὴν ὅτι αὐξανομένου τοῦ σηπιδίου αἰεὶ ἔλαττον γίνεται τὸ λευκὸν καὶ τέλος, ὥσπερ τὸ ὠχρὸν τοῖς ὄρνισι, τούτοις τὸ

SEpiæ edunt ſimilia myrtilis nigris grandioribus: ſuperinfundunt enim ijs atramentum quo ita racematim cohærent, vt cuncta vni cuipiam nexu agglomerata, nec quæ facilè ſeparari poſſint. Emittit enim mas venereum humorem quendam mucidum, qui viſcidam naturam conſequitur: atque hac creſcunt oua. Statim enim edita, candida ſunt: effuſo enim atramento, & grandiora & nigra. Ergo vbi ex albumine tota ſepiola intus generata eſt, obrupta cute exit. Principio ſuccus ille interior grandinis ſpecie conſtat: cùm fœmina ipſum irrorârit. Atque ex eo ſepiola facta exit in caput: quemadmodum aues ventre annexo. Quaſi autem annexio huiuſmodi ſit ab vmbilico, nondum conſtitit: niſi quòd creſcente ſepia decreſcit albumen ſemper. Tandémque vt in auibus luteum, ſic in his album

λευκὸν

λευκὸν ἀφανίζεται. μέγιστοι δὲ φαίνονται πρῶτον, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ ἐν τούτοις οἱ ὀφθαλμοί. οἷον ἐφ᾽ οὗ τὸ α, τὸ ᾠόν· οἱ ὀφθαλμοὶ, ἐφ᾽ οὗ τὸ β γ· τὸ σηπίδιον αὐτὸ, ἐφ᾽ οὗ τὸ δ [τὸ δέ, ἐφ᾽ οὗ τὸ ε.] κύει δὲ τοῦ ἔαρος. ἀποτίκτει δ᾽ ἐν ἡμέραις πεντεκαίδεκα· ὅταν δὲ ἀποτέκῃ τὰ ᾠὰ, γίνεται ἐν ἄλλαις πεντεκαίδεκα ἡμέραις, οἷον ῥᾶγες βότρυος ἐλάσσους· ὧν περιρραγέντων, ἐκδύεται ἔσωθεν τὰ σηπίδια. ἐὰν δέ τις περισχίσῃ πρότερον ἤδη τελειωμένων, προΐενται κόπρον τὰ σηπίδια, καὶ τὸ χρῶμα μεταβάλλει, ἐρυθρότερα γινόμενα ἐκ λευκῶν διὰ τὸν φόβον.

deficit. Oculi primùm grandiſsimi extant in hoc genere, ſicut & in alys. Pingatur ouum vbi eſt A. oculi vbi B C. ſepiola vbi D. in quo hæc exiſtant E. Vere vterum gerit: parit diebus quindecim. Edita oua totidem diebus ſequentibus euadunt quaſi acini racemorum, ſed minores: quibus obruptis exuunt ſeſe inde ſepiolæ. Quòd ſi quis membranulam circumſecare occupet: quæ ſunt iam perfectæ ſepiolæ ſtercus emittunt: mutatóque colore, ex candidis rubræ fiunt ob metum.

CAESAR.

LONGE paucioribus verbis ſic dicas. Sepia vere vterum gerit, continet partum diebus quindecim: oua ſtatim candida ſpecie grandinis: magnitudine myrtilorum grandiuſculorum. Editis ſuperinfundit de ſuo atramento. Itaque & nigra fiunt: & quaſi glutino hæreſcunt inter ſe ad racemuli figuram. Mas quoque genituram ſuam effundit, qua illa & nigriora & duriora fiunt, atque augeſcunt vuæ ad acini magnitudinem. Ex candido fit ſepiola, exitque die quinto decimo cute obrupta, exitque in caput & ventre annexo, vt aues. Quanquam nexus ille vmbilici nondum ſatis conſtat. Creſcente itaque ſepia, decreſcit albumen vt in auium ouis vitellus, ac tandem deficit: oculi ſepiolarum, vt in cæteris quoque animalibus grandiſſimi. Perfecta iam ſepia, cùm eſt egreſſura, ſe membranula ſecare occipit. Sepiola & perterrita ſtercus edit, & rubeſcit. Is erat narrandi modus viri diligentis. Nunc Philoſophus conuellit aures noſtras. Ac primùm quidem videamus. Nam ſuprà ὁ μὲν πολύπους, initium periodi facit vſque huc: αἱ δὲ σηπίαι: plus centum verbis interpoſitis. Cùm verò inſtituit narrationem priùs oſtendit eſſe nigra oua quàm candida: & poſteà cogitur repetere ac declarare. Et dixit ὅμοια μεγάλοις. Non enim ſimilitudo à qualitate ducitur. Deinde mutat numerum ἐπαφίνει, niſi ſit mendum, ſed eſto: quare reddit rationem: γὰρ ſcilicet, quia per atramentum nigra euadunt? At nondum docuiſti eſſe candida: & quiſnam videt? καὶ ἀλλήλων ἐχόμενα non habere ſubſtantiuum cui innitantur. Quod debuit addere, ne τὸ ἐχόμενα penderet à τοῦ ἀφίνει: poſteà figuram neſcio quam deſcribit ſatis leuiter & non neceſſariò. Poſt hæc deſcribit tempus vteri gerendi: & tamen iam edidit. Videamus nunc dubitationes quaſdam, & ipſam phraſim.

Ἐπαφίνει: reddit cauſſam quare nigra oua ſint, nam ſepiæ ipſæ ſunt candidæ: ὅτι λευκά ἐστιν. ὅτι τὰ ᾠὰ ἀφ᾽ αὑτῆς αἱ σηπίαι ἴασι τὸ θολόν. Etiam θορὸν ſcriptum eſt, ſed illud melius. Theodorus aptauit cùm dixit, *nigreſcunt*: tranſtulit verbum ad rem comparatam commodiſſimè: ſed malè dixit, *myrtorum*: grana addidiſſet: nos *myrtilos*: vt à palma palmulas: malè etiam dixit, *capiunt magnitudinem*. Nam ſi capere hîc vult dicere, *acquirere*: malè intelligas: ſtatim enim tanta ſunt: ſi ſignificat, ſicut cùm dicimus; *Nec te Troia capit*, id eſt continere poteſt: tamen non dicitur Latinè *capit magnitudinem*. At infrà mox,

capiunt craſſitudinem, Id eſt, acquirunt, rectè.

Περιπεπλεγμένα ἑνί τινι, Theodorus *obducta vni cuidam nexui*, malè: nexus enim res eſt incorporea. At illud vnum non nominauit Ariſtoteles: neque enim nexus eſt: ſed gluten atramentarium, cuius actio nexus eſt: agglutinat enim oua: nos meliùs *agglomerata*: & τὸ πᾶν, *cuncta* Theodorus rectè: nos quoque eum ſecuti.

Οὐκ εὐαπόσπαστα Theodorus, *nec facile alterum ab altero detrahi*: verbum incommodum *detrahi*: imò abſtrahi, tolli, ſeparari: & peſſimè alterum ab altero: nam hærent plus quinis inter ſe.

Α᾽φίησι γὰρ ὁ ἄῤῥην: meliùs dixiſſet καὶ ὁ ἄῤῥην: & τὸ γὰρ, reddit rationem glutinis. Nam atramento fœminæ, nigreſcunt: atramento maris hæreſcunt & grandeſcunt. Itaque appellauit γλισχρότητα: noua voce, ſed pulcherrima *lentorem venereum*, non ſimpliciter *humorem*, vt dixit Theodorus.

Ο῏ τῇ γλισχρότητι παρέπεται: mutauit genus, ὅ. Quoniam non vera eſſet genitura. Itaque relatiuum dilatauit ad id quod cõtineret analogicè veram genituram, & hanc tentiginalem. Auertit Theodorum oratio paulò inſolentior. Quid enim eſt ὃ παρέπεται τῇ γλισχρότητι? vbi illa γλισχρότης? ſanè qualitas quædam eſt. At accidentia ſequuntur ſubſtantiam, non ſubſtantia accidentia. Itaque humor quando ſequitur glutinoſitatem? Sed hîc παρέπεσθαι ſignificat, acquirere: ſicut & nos dicimus conſequi. Niſi ſcribi debeat ſic, ᾗ in ſecundo caſu: cuius viſciditatem ſequuntur oua atque augentur: ſed ſequentia verba diſturbant. Cùm in fine eſt τὰ ᾠά: & interea eſt αὕτη.

Εὐθὺς: ſtatim ſcilicet edita. Atque hîc θορὸν ſcriptum eſt de mari. Theodorus legit θολὸν: ſicut & ſuprà; ſed cùm creſcant hæc: & γλισχρότητα appellârit Philoſophus, malim θορόν.

Περιῤῥαγὲν τὸ: non addidit ſubſtantiuum: quia non eſt cutis, non membrana, ſed quiddam ex eo humore concretum.

Γίνεται δ᾽ ἔσω: hoc eſt quod ſuprà dicebat εὐθὺς: ἀποῤῥάνῃ, *irrorârit*.

Ε᾽κ γὰρ τούτου. Hic non eſt parua quæſtio. Cum Ariſtoteles ex albumine oui dicat naſci pullum, & vitello nutriri: quomodo hîc dicat, album, ex quo ſepia fit, creſcente ſepia aboleri ſicut vitellum in ouis auium? Dicemus comparationem non rerum tanquam æqualium cauſſatum fieri, ſed abolitionis tantùm: omnino autem difficilis eſt ſententia. Nanque ſi ex toto albumine illo fit, quonam alitur? Nam & ſtercus edit ſtatim erumpens, & antequam exeat interdum. Itaque putandum, candidum illum humorem non eſſe homogenes: præſertim cùm etiam rubeſcat ſepiola præ metu.

Τὸ δ᾽ ἐφ᾽ οὗ. τόδε, id eſt, in quo hæc deſcripta ſunt. Theodorus, *hoc ipſum*, malè: quid enim eſt?

Α᾽ποτίκτει δ᾽ ἐν ἡμέραις ιε: hoc diſtat à polypo qui ouum vnum ſemel edit multis ex ouis concretum. At Theodorus non expreſſit, cùm dixit, *parit intra diem decimum quintum*.

Περιῤῥαγέντων, *circumruptis, obruptis*: vt obire circumire: ſed ἀφεξιχίον *obſcederit*, Theodorus monſtrificum verbum.

Ε᾽κδύεται, *exuunt ſeſe* nos diximus, Græco verbo Græcum interpretati: imò idem noſtra lingua repræſentatur.

Theodorus, *ſterculum*, &, *rubriuſculum*, putidulè dixit ſine neceſſitate.

Γινόμενον, Atticè addidit.

Dicit fieri rubras è candidis præ metu. At cætera omnia animalia palleſcunt: etiam ſimiæ abit coloris vigor.

CXCIV. ARISTOTELES.

ΤΑ᾽ μὲν οὖν μαλακόστρακα, ἐπῳάζει ὑφ᾽ αὑτὰ θέμενα τὰ ᾠά, ἐπῳάζει δ᾽ ὁ πολύπους καὶ ἡ σηπία, καὶ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα, ἐκτεκόντα, οὐ ταὐτὰ κυήματα αὐτῶν· μάλιστα δ᾽ ἡ σηπία. πολλάκις γὰρ ἐμφαίνεται πρὸς τῇ γῇ τὸ κύτος αὐτῆς

CRuſtata ſuppoſitis ſibi incubant ouis. At polypus & ſepia & cætera eiuſmodi cùm ediderint oua, non ſua eadem ſemper fouent, præſertim ſepia: cuius propè terram extantem alueum ſæpenumero obſeruauimus.

CAESAR.

CAESAR.

PONIT in genere τῶν ἀναίμων differentiam incubandi. Nam cruſtata poſtquam concoxêre oua in rugis, tametſi amittunt, tametſi iis incubant. At molluſca non ita. Sed editis ouis, non ſemper ſua fouent: ſed & aliena petunt & alienis permittunt: quod & alia animalia faciunt: vt etiam cuculus: & gallinæ interdum nactæ quæ fortè aliæ congeſſerint fouent ſi permittatur. Neque tam defectus naturæ eſt omittere ſua: quàm & pietas petere aliena: & prudentia cognoſcendi parem ſibi operam repoſitum iri. Eſt igitur quaſi politia. Hoc voluit dicere cùm dixit, ἐν ταὐτᾷ κινήματα αὐτῶν. At Theodorus aliter intellexit Cruſtata annexa ſibi fouere oua: molluſca autem abſoluta. Sed etiam ipſa cruſtata fouent abſoluta. Itaque non dixit προσφυόμενα: ſed ὑφ' αὐτὰ θύραζα: & dixit ἐπωάζει. Non autem σήπει, vt ſuprà: quod erat verbum, dum ea in rugis continerent. Itaque quod ſuprà omiſit, nunc dicit: abiectis ab ſeſe ouis incubare, vnde locuſtæ naſcantur: vt ſuprà quindecim diebus, quos dant incubationi.

Cùm dixit μάλιστα δὲ ἡ σηπία: addidit rationem qua adducti narrent præcipuè hoc fieri à ſepia: quia frequenter obſeruârunt: πολλάκις γὰρ, probatio tamen difficilis de ſola ſepia. Nam quod frequenter videmus, eius rei teſtes erimus: quod non vidimus, non negabimus: omnino τὸ μάλιστα non poteſt ſic probari. Itaque addidit de polypo quæ ſequuntur: ſed de lolliis & lolligine nihil. At quis ſcit an æquè faciant?

CXCV. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ πολύπους ὁ θῆλυς, ὁτὲ μὲν ἐπὶ τοῖς ᾠοῖς, ὁτὲ δ' ἐπὶ τῷ στόματι προσκάθηται τῆς θαλάμης, τὴν πλεκτάνην ὑπερέχων.

Polypus autem fœmina interdum ouis, aliàs cauernæ oſtio aſsidet brachio impoſito.

CAESAR.

Ὑπερέχων, ſcilicet ne deferueant, aut refrigereſcant, deeſt αὐτοῖς.

CXCVI. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ σηπία, πρὸς τὴν γῆν ἐκτίκτει περὶ τὰ φυκία καὶ τὰ καλαμώδη, κἄν τι ᾖ τοιοῦτον ἐκβεβλημένον, οἷον ὕλη, κλήματα, ἢ λίθοι· καὶ οἱ ἁλιεῖς δὲ κληματίδας τιθέασιν ἐπίτηδες· καὶ πρὸς ταῦτα ἐκτίκτει μακρὸν καὶ συνεχὲς ἐκ τῶν ᾠῶν, οἷον τὸ τῶν βοστρύχων. ἀποτίκτει δὲ καὶ ἀποῤῥαίνει ἐξ ἀναγωγῆς, ὡς μετὰ πόνου γινομένης τῆς προέσεως.

At ſepia iuxta terram parit, circum algam & arundineta, aliúdve quippiam quod à mari eiectum ſit: vt materia ſarmentorum, aut lapides. Itaque piſcatores ſternunt malleolos ſtudioſè, ad quos parit oblongum quaſi cirrum ex ouis cohærentibus compoſitum. Parturit autem & irrorat alternatim repetitis vicibus: propterea quòd laborioſus eius nixus eſt.

CAESAR.

PRIMVM ponit loca parturitionum, quarum ſuprà mentionem fecit: deinde modum parturientis.

Φυκία: intellige ſimpliciter algas: non autem eam herbam noxiam de qua Ælianus.

Καλαμώδη, ſicuti καλαμώδεις feſtucas omnes intellige.

Ὕλη, *aggeſtum* Theodorus, optimè: ſic etiam *ſiluas* vocant Poëtæ ingenij præceptis materias, aggeſtas.

Κληματίδας, *faſces ſarmentorum*, Theodorus. Latini vocant *malleolos* à figura: altero enim capite craſſiores ſunt.

Πρὸς ταῦτα Theodorus, *loculamentis*, χηλοζήλως: non expreſſit etiam συνεχὲς per *ſeriem*.

Ἐξ ἀναγωγῆς, *per vices*: repetitis officiis nunc parturiendi, nunc irrorandi: & addit rationem: vt recipiat vires: quas exhaurit nitendo. ἐξ ἀναγωγῆς Theodorus, *interpoſita quiete*: ἀναγωγὴ eſt receſſus: vnde ſenſus abditi, *anagogici*. Et ἀναγωγὴ ἀπὸ πλοῦς, nauigiorum prouchi: apud Lucianum in *Tyranno*, & alibi. Athenæus in nono locum in Sicilia eo modo dictum ſcribit. Galenus in VII. de *Officio partium*, ἀναγωγὴν αἵματος, ſanguinis eductionem. Hîc autem eſt ἐξ ἀναγωγῆς, *ex reductione*: ſicut reſpiratio fit ἐξ ἀναγωγῆς, ex reductione. Plinius de hoc nihil.

CXCVII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ τευθίδες, πελάγιαι ἀποτίκτουσι. τὸ δ᾽ ᾠὸν, ὥσπερ ἡ σηπία, ἀποτίκτει συνεχές.

Lolligines in alto pariunt ouum ſimile illi ſepiæ.

CAESAR.

CONTRA diſtinxit à ſepia per pelagus. Nam ſepia iuxta terram: cætera ſimilia ſunt. Πελάγιαι, in vulgari exemplari legebatur. Theodorus vt nos. Plinius quoque idem legiſſe videtur in XI. Nam in alto ait lolligines parere. Qui verò pro πελάγιαι, πλάγιαι reponunt, multùm de ſenſu detrahunt.

CXCVIII. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ καὶ ὁ τευθὶς καὶ ἡ σηπία, βραχύβιον. οὐ γὰρ διετίζουσι, εἰ μή τινες ὀλίγαι αὐτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ πολύποδες.

TAm lollius quàm ſepia non diu viuunt. Neque enim annum alterum explent præter paucos: ſic & polypi.

CÆSAR.

Διετίζουσι: hinc διετὴς, δίετμος, bimus: τριετὴς τρίετμος, trimus.

CXCIX. ARISTOTELES.

Γίνεται δὲ ἐξ ἑνὸς ᾠοῦ ἓν σηπίδιον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τευθιδίων ἔχει.

Singulis ex ouis ſingulæ prodeunt ſepiolæ: quemadmodum & lolligines.

CAESAR.

NAM & vno ex ouo gallinæ aliquando bini pulli prodeunt. Et vnum ouum dixit polypi, ex quo innumeri exirent: ſed vnum ouum æquiuocè dicebatur. Erant enim multa in vno.

CC. ARISTOTELES.

Διαφέρει δ᾽ ὁ ἄῤῥην τευθὶς τῆς θηλείας. ἔχει γὰρ ἡ θήλεια, ἐάν τις διαστείλας θεωρῇ τῆς κοιλίας εἴσω, ἔντερα δύο, οἷον μαστούς· ὁ δ᾽ ἄῤῥην, οὐκ ἔχει.

Differt lollius mas à fœmina: quoniam aluum ſi diducas intus inteſtina duo mammillarum ſpecie deprehendes, quibus mas caret.

CAESAR.

HOc quoque dixit ſuprà in hiſtoria partium: rectè nunc addidit θεωρῇ. Nam alibi ferè nunquam, vt ſuis locis meminimus.

Διαστείλας, nõ *diſiecta*, vt Theodorus, ſed *diducas* diximus nos. Cæterùm in exemplari Aldino τῆς κόιλω ſcriptum erat: nos mendum putamus & pro eo τῆς κοιλίας, reponi debere quod & Theodorus agnoſcit.

CCI. ARISTOTELES.

Ἡ δὲ σηπία, τοῦτό τ' ἔχει διάφορον, καὶ ὅτι ποικιλώτερός ἐστιν ὁ ἄρρην τῆς θηλείας, καθάπερ εἴρηται πρότερον.

IN ſepiarum genere, tum fœmina hoc diſcrimen habet, tum mas varius magis quàm illa: vt ſuprà dictum eſt.

C AE S A R.

Σηπία, ſepia fœmina hoc habet διάφορον à mari: & mas à fœmina diſtat varietate: vnicolor enim fœmina: & fruſtra repetit.

CAPVT DECIMVM-OCTAVVM,

Inſectorum Generationes.

CCII. ARISTOTELES.

Τὰ δ' ἔντομα τῶν ζώων, ὅτι μὲν ἐλάττω ἐστὶ τὰ ἄρρενα τῶν θηλειῶν, καὶ ἐπιβαίνει ὄπισθεν, καὶ πῶς ποιεῖται τὴν ὀχείαν, καὶ ὅτι διαλύεται μόλις, εἴρηται πρότερον.

IN genere inſectorum quemadmodũ mares eſſent fœminis minores, eáſque à tergo inirent: quóque modo & coïrent, & à coitu ſerò abſiſterent, iam dictum eſt.

C Æ S A R.

DICTVRVS de inſectorum generatione, recolligit quæ de eorum coïtu dixit: quatuor partes ſcilicet. Maiores eſſe fœminas. Itaque mares ab ipſis facillimè ſuſtinentur. Quoniam coïtus eorum diuturnus eſt. Videmus hic tres propoſitiones connexas. Quare autem ſit diuturnus in libris de *Generatione animalium* declaratum eſt: ſunt enim ſiccißima animalia: quorum ſemen genitale, vapor tantùm ſit quidam: quare, ne exhalet, id eſt, à natura inſtitutum. Quarta pars tertio loco poſita eſt: quóque modo coïrent. Quoniam auerſa ea vidimus cohærere vt canes.

Ἐπιβαίνει: Philoſophus omiſit τὰς θηλείας, aut αὐτάς. Theodorus omiſit πῶς ποιεῖται τὴν ὀχείαν. Neque enim ſatis eſt dicere *ſuperuentu coïre*. Nam hoc eſt illud ἐπιβαίνει. Quare cùm addat, καὶ, coniunctionem: tertia erit propoſitio πῶς ποιεῖται τὴν ὀχείαν. Hoc autem non eſt fruſtra. Nam circunſtantes modos notat, quos ſuprà narrauit, & cohæſionem illam: ſed auerſa coëunt. Deinde conſcendit mas.

CCIII. ARISTOTELES.

Ὅταν δ' ὀχευθῇ, ταχέως ποιεῖται πλεῖστα τὸν τόκον ὅσα ὀχεύεται.

HOc igitur in genere quæ ineuntur, ab ipſo coïtu maxima pars citò parit.

C AE S A R.

NVNC tempus geſtandi primo loco, vt ſolet. Et dixit ὅσα ὀχεύεται: quoniam quædam ipſorum non coëunt: ſed tamen ea quoque nihil generant: mirum vero poſt coïtum citò parere. Et dixit πλεῖστα. Non eſt prudentis viri in re tam minima pronuntiare vniuerſalem propoſitionem.

CCIV. ARISTOTELES.

Τίκτει δὲ πάντα σκώληκα, πλὴν γένος τι ψυχῶν· αὗται δὲ σκληρὸν, ὅμοιον κνίκου σπέρματι, ἔσω δ' ἔγχυμα.

PAriunt autem omnes vermem præter papilionum genus quoddam: quod edit durum quiddam cartami ſeminis ſimile, cum medulla intus.

CAESAR.

NVNC fœtus rationem, eiúſque in generibus differentiam. At eorum papilionum nomen neque ponit, neque faciem: nimis ſanè negligenter. Nam inter tot ſpecies huius hiſtoria, nimirum in re particulari, prætereunda non erat: cùm ſola pro partu durum quiddam cartami ſeminis ſimile edere dicat. Papilionum autem genera ab alarum colore multa: quarum color albus, cæſius, fuluus, varius. Tum etiam magnitudine differunt. Nam quidam magni, quidam minores, quidam puſilli, quidam minimi. Item non ſolùm alarum colore differunt, ſed etiam qualitate. Quibuſdam enim alarum cartilago ita tranſlucet vt iis oppoſita facilè diſcernantur: nonnullis molliſſima lanicella obducitur, omnibus quidem promuſcis mollis, in ſeipſam ſinuosè reflexa. Paſcuntur rorem ex herbis & floribus. Anchuſam maximè appetere obſeruauimus nos. Sed in tanta varietate quem Philoſophi eſſe dicemus? putauimus aliquando eum de iis loqui, qui nigri cum alis quatuor penè rotundis, volatu feruntur criſpato, & fluctuanti. *pauarinos*, Veneti vocant, nos *papiliones*. At cùm rem exactiùs quæſiiſſem, ſententiam mutaui. Neque quid verè pronuntiem, neque quid dicam habeo. Niſi is ſit qui ex eruca fit. Nihil tamen certi fero. Malo ignorantiam fateri, quàm quicquam temerè prodere.

Falſum eſt autem omnia præter papilionem vermem parere. Nam formicæ oua pariunt & erucæ quædam.

Ἔγχυμα, *fluidum* Theodorus. Nos *medullam*. Neque enim aut caro eſt, aut veri oui ſubſtantia. Sicuti hepatis & ſplenis & eiuſmodi carnem non carnem appellauit Eraſiſtratus: ſed παρέγχυμα, vt ait Galenus multis in locis librorum *de Officio partium*.

Τίκτει, *faciunt* Theodorus, peſſimè.

CCV. ARISTOTELES.

Ἐκ δὲ τῆς σκώληκος, οὐκ ἐκ μέρους τινὸς γίνεται ζῶον, ὥσπερ ἐκ τῶν ᾠῶν· ἀλλ' ὅλον αὐξάνεται, καὶ διαρθρούμενον, γίνεται ζῶον.

E Verme autem ita fit animal, vt non ex eius parte, ſicut ex ouo, ſed totus creſcat, & dearticulatum animal euadat.

CAESAR.

HOc quoque iam dictum eſt ſuo loco: neque hîc repeti debuit. Non igitur differt vermis à futuro animali, niſi dearticulatione, id eſt, articulorum diſcretione, qui erant confuſi: & figuratione qua carebant.

Theodorus nitidè, & iucundè: ſed *accreſcit*, dixit paulò imprudentiùs: vt alibi monuimus.

Euadit: vadit è verme in figuram animalis.

CCVI. ARISTOTELES.

Γίνεται δὲ αὐτῶν τὰ μὲν, ἐκ ζώων τῶν συγγενῶν· οἷον, φαλάγγια καὶ ἀράχνια, ἐκ φαλαγγίων καὶ ἀραχνίων, καὶ ἀττέλαβοι, καὶ ἀκρίδες, καὶ τέττιγες· τὰ δὲ, οὐκ ἐκ ζώων, ἀλλ' αὐτόματα.

GEnerantur eorum quædam ex animalibus congeneribus, veluti phalangia & araneoli: ex phalangiis & araneis, & bruci, & locuſtæ, & cicadæ. Quædam autem non ex animalibus, ſed ſponte.

CAESAR.

C ÆE S A R.

NVnc diſtinguit genera,per modum generationis:meliùs tamen feciſſet ſic.Quædam ex animalibus,quædam non. Quæ ex animalibus,alia ex congeneribus,alia non.

CCVII. ARISTOTELES.

Τὰ μὲν, ἐκ τῆς δρόσου τῆς ἐπὶ τοῖς φύλλοις ἐπιπιπτούσης, κατὰ φύσιν μὲν τοῦ ἔαρος, πολλάκις δὲ καὶ τοῦ χειμῶνος, ὅταν εὐδία καὶ νότια γένηται πλείω χρόνον.

NAm quædam è rore qui ſuper folia deciderit: naturæ quidem inſtituto per ver. Diuturniore autem ſerenitate Auſtrina etiam hyeme ſæpenumero.

C ÆE S A R.

PROSEQVITVR hîc partes τῶν αὐτομάτων. Et ptimam ponit à rore. Apponit tempora;vnum otdinatium pet vet: alterum extraotdinarium per naturam veris occupantem alienas anni partes.

Κατὰ φύσιν Theodorus, *vt natura fert*: rectè. Sed natura etiam fert per hyemem. Nos, *naturæ inſtituto*: id eſt per leges ordinarias,atque ex propoſito.

Theodorus malè dixit τοῖς φύλλοις *frondibus*: nam hetbarum frondes non ſunt,ſed folia:communi igitur nomine illi vtendum fuit,quale etiam φύλλον eſt. Et *inſudat*,non ſatis conuenienter. Nam quomodo ros ſudat,vt etiam inſudare poſſit?

Εὔδιον *ſerenum* alibi,nũc *tranquillum* vertit.Sed meliùs ſetenũ hîc:Auſtro enim flante fit tepor: vnde fit cauſſa formalis generationis. Sed deſidetatur materia,ſcilicet tos. At ros non cadit niſi ſereno tempore,& tepore. Nam nubiloſo non cadit. Eſt enim exhalario à terris,humore & aqua attracta in aërem per calorem. Quate nubiloſo non poreſt trahi: & ſi trahitur,cogitur in nubem. Item ſi ſit frigus ſerenum,cogitur in pruinam. Ergo & calor exigitur quo attrahat, & abſit frigus quod nõ cogat:vtrunque præſtatur ab Auſtro.Serenum autem Auſtrum eſſe videmus:prępſertim per hyemem.Nam vt Eteſiæ Aquilonis æſtum temperant: ita hyemem Auſtri,præſertim quam appellare conſueuimus *æſtatem D. Martini*. Et Latini à Græcis mutuati *Alcedonia*, vt ſuprà diximus.

Dixit πλείω χρόνον: neque enim vna aut altera die, tam ſtatum tempus poteſt immutari.

CCVIII. ARISTOTELES.

Τὰ δ', ἐν βορβόρῳ, καὶ κόπρῳ σηπομένῃ.

ALia in cœno, aut fimo putreſcente.

C ÆE S A R.

NON dixit è cœno: quoniam è nobiliotibus tantùm partibus fiunt. In cœno igitur non è cœno: ſed è cœni partibus diuinioribus: vbique enim ſpiritus ille inſinuatus eſt. Theodorus neglexit hoc. Dixit autem cœnum,quod eſſet tetra ſoluta putrida.Fimum verò exerementa animalium:ita proptiora hæc eſſent naturæ eorum quæ à congeneribus fiunt.

Dixit σηπομένῃ. Neque enim conſtante natura fimi poteſt quippiam ex eo generari. Non enim ſemen eſt. Quin omnium rerum interitus fit per ſubeuntem alterius generationem. Et dixit in præſenti non in præterito: quia etiam dicit γίνεται: vt coniunctam cauſſam efficientem cum materia oſtendat.Quæ cauſſa efficiens dicitur *ſpiritus genitiuus*. Huius vis in animalibus intereipitut cùm ſunt perfecta. Sed non tollitur tota. Nam caro regeneratut abſumpta. Et vis aſſimulatiua,de qua apud Galenum,& alibi, & in VII. de *Officio partium*, eſt pars huius poteſtatis. In plantis adhuc maior apparet. Nam non ſolùm fructus & frondes,verum etiam ramos integros, atque etiam omnia præter radicem inſtaurat.Quare, aut eſt caro vegetatiua,aut ipſius vna pars. Neque abſutdum eſt,animam ſibi fabricare domicilium.

Imò hoc eſt pars ſapientiæ, ipſi à deo attributę. Itaque nacta materiam ipſam transformat ad eſſe: ſicut ignis ad non eſſe. Et promouet in rem transformatam, ſicut ignis in lignum diſpoſitum per præuiam alterationem. In ſemine autem genitali ſic fit. Aut totum transformatur, vt nos volumus; aut non totum, vt vult Ariſtoteles. Si non totum; ergo vis illa in ſubſtantia ſeminis virilis ſita, aget in menſtruum ſanguinem, & formabit ſe: ſi totum: tunc difficultas hæc eſt. Nanque aut forma poteſt agere ſine inſtrumento, aut non niſi per inſtrumentum: ita vt agens ſit à patiente ſeparatum. Igitur cùm genitiua vis ſit in toto ſemine: ergo non poterit ipſum conformare in ſeipſam anima vegetatiua. Nam ſi non eſſet in toto, ſed in parte; tunc ex illa parte non fieret animal. Hoc autem eſt contra hypotheſim: quæ erat, ex toto, totum animal fieri. Quare etiam inuitis philoſophis dicendum eſt: Animam vegetatiuam habere vim figurandi ſemen in corpus animalis: non per inſtrumenta; ſed à ſeipſa, tanquam res diuina quædam. Cuius rei multa ſunt argumēta maxima. Principio: ſi intelligentia mouet corpus; quod tamen non eſt, imò quod non attingit: Quare anima vegetatiua non poterit ſimiliter agere? ſimilis enim illi eſt, ſecundum gradus. Præterea non poteſt negari, quin forma ignis moueat materiam ignis: quare, per ſeipſam. Eſt enim forma vltima ibi, & materia prima. Poſtremò ſic argumentor. Anima noſtra mouet corpus; ergo aut per inſtrumentū, aut immediatè. Si immediatè: hoc eſt quod volumus. Si per inſtrumentū: ergo aut mouet inſtrumentum, aut non: ſi non mouet inſtrumentum: ergo, neque inſtrumentum non mouetur: ergo, ne ab eo quidē corpus. Si mouet: ergo, aut immediatè, aut alio inſtrumento. Quare ſiſtendum erit. Ita non eſt aſpernanda opinio Platonis, qui animam ſeipſam mouere dicebat: id eſt, à ſeipſa habere principium motus. Sed hoc alibi declaratum eſt.

CCIX. ARISTOTELES.

Τὰ δ', ἐν ξύλοις, τὰ μὲν, φυτῶν, τὰ δ', ἐν αὔοις ἤδη.

Quædam in lignis, aut plantarum, aut iam aridis.

CAESAR.

Tertium membrum: quod iam partitur in duo: in ligna viuentia, & iam cæſa. Sic quæ in animalium corpore gignuntur: alia viuentium, alia in cadauere. Et non ſolùm in *cæſis* vt dixit Theodorus. ſed ſiccis & aridis quod plus eſt.

Mendum erat in codice ἀυτοῖς, pro αὔοις: ſicut & mox.

CCX. ARISTOTELES.

Τὰ δ', ἐν θριξὶ ζώων.

Alia inter pilos animalium.

CAESAR.

Nunc non declarat materiam, ſed locum. Neque enim in pilis generantur, vt in cœno: & ſatis negligenter. Hoc eſt quartum membrum. Exemplum pulicum & pedum.

CCXI. ARISTOTELES.

Τὰ δ', ἐν τοῖς περιττώμασι.

Alia autem in excrementis.

CAESAR.

Quintum membrum.

CCXII. ARISTOTELES.

Καὶ τούτων τὰ μὲν, ἐκκεχωρισμένων.

Vel iam excretis.

CAESAR.

CAESAR.

Nos ſic commodiùs partiti eſſemus. Aut fiunt ex animatis, aut non. Quæ ex animatis aut ex animalibus aut non. Quæ ex animalibus, aut ſemine, aut ſubſtantia putrefacta. Quæ ex ſubſtantia, aut vera: vt in carne vermes, in vlcere: aut non vera, vt in excrementis. Quorum alia in iam excretis, alia etiam cùm nondum excreta ſunt. Excreta excrementa, aut adhuc hærent, vt ſudor: aut nõ hærent, vt fimus. Quæ hærent, aut hærent in cute nuda, aut in pilo. Quæ nondum excreta, vt lumbrici. Quæ autem ex ſemine, aut vermes: aut oua, vt formicarum: aut ſimile ouo, vt papilionum. Quorum, quædam referunt partem: quædam non: quædam alia generant, quædam nihil. Quæ verò non ex animalibus: aut ex animatis, vt ex plantis: aut ex inanimis: vt rore, ligno, terra, cœno, limo.

CCXIII. ARISTOTELES.

Τὰ δ', ἐκ τῶν ἐν τοῖς ζώοις, οἷον αἱ καλούμεναι ἕλμινθες. ἔστι δὲ αὐτῶν γένη τρία, αἵ τε ὀνομαζόμεναι πλατεῖαι, καὶ στρογγύλαι, καὶ αἱ τρίται καλοῦνται ἀσκαρίδες. ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἕτερον οὐθὲν γίνεται· ἡ δὲ πλατεῖα, προσπέφυκε μόνῳ τῷ ἐντέρῳ, καὶ ἀποτίκτει τι, οἷον σικύη σπέρμα· ᾧ γιγνώσκουσι σημείῳ οἱ ἰατροὶ τοὺς ἔχοντας αὐτήν.

Vel quæ adhuc in animalibus continentur: quales ſunt lumbrici. Quorum genera tria ſunt. Qui lati appellantur, & qui rotundi, & qui dicuntur aſcarides. Atque ab his quidem nihil præterea procreatur: niſi quòd lati hærent quidem inteſtino, pariuntq́, quiddã ſimile ſemini cucumerino. Quo indicio indicant Medici ægrotos laborare.

CAESAR.

Tria vermium genera ex excrementis contentis perſequitur. Medici quatuor ponunt. Neque eſt diſcordia. Nam quartum genus *cucurbitinos* vocant: prolem, ſcilicet latorum, de quibus etiam hîc Ariſtoteles. Sed omiſit vermes alios ab his diſſimiles. Eſt vnum genus quod in ſtomacho gignitur, & inteſtino magno, ſerpenti ſimile. Longum vidimus nos pedes quinos in virgine Subpræfecti Vaſconiæ filia, atque medicamentis eduximus. Alterum in veſica Subpræfecti huius vrbis, læue, candidum, loculis igneis, roſtro acuto. In ea cùm multi generati eſſent, ab ijs interijt obſepto vrinæ ductu. Ac Medicus negabat ibi poſſe ingenerari: quia vrina inepta eſſet materia ob actimoniam: quaſi verò in mari non gignantur. At philoſophi negant amaro quicquam ali: quaſi verò non ex purulenta materia, ſed ex vrina illi fuerint procreati. Quare infrà Ariſtoteles etiam ex aceto naſci vermiculos ait. Et ex niue vetuſta: quorum vtrumque vocat ἀσπόνδυλα.

Στρογγύλαι *teretes*, Theodorus, malè. Nam alij ſunt plani, lati, non multùm à prole ſua differentes: alij globoſi quos hîc appellat Ariſtoteles στρογγύλας: alij ἀσκαρίδες: qui longi, ſunt figura tetreſtrium: ſed differenti etiam: quòd aliqui læues, ſunt candidi: aliqui fului, piloſi.

CCXIV. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ αἱ μὲν καλούμεναι ψυχαὶ ἐκ τῶν καμπῶν· αἳ δὲ, γίνονται ἐκ τῶν φύλλων τῶν χλωρῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ῥαφάνης, ἣν καλοῦσί τινες κράμβην· πρῶτον μὲν, ἔλαττον κέγχρου· εἶτα μικροὶ σκώληκες, καὶ αὐξανόμενοι· ἔπειτα, ἐν τρισὶν ἡμέραις κάμπαι μικραί· μετὰ δὲ ταῦτα, αὐξηθεῖσαι ἀκινητίζουσι, καὶ μεταβάλλουσι τὴν μορφὴν, καὶ καλοῦνται χρυσαλλίδες, καὶ σκληρὸν ἔχουσι τὸ κέλυφος· ἁπτομένη δὲ κινεῖται. περιέχονται δὲ πόροις ἀραχνιώδεσιν, αἳ οὔτε στόμα ἔχουσιν, οὔτε ἄλλο τῶν μορίων διάδηλον οὐθέν. χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόντος, περιρρήγνυται τὸ κέλυφος, καὶ ἐκπέτονται ἐξ αὐτῶν πτερωτὰ ζῶα, ἃς καλοῦμεν ψυχάς. τὸ μὲν οὖν πρῶτον, ὅταν ὦσι κάμπαι, τρέφονται καὶ περίττωμα ἀφιᾶσιν· ὅταν δὲ γένωνται χρυσαλλίδες, οὐδὲν οὔτε γεύονται, οὔτε προΐενται περίττωμα.

Fiunt igitur papiliones ex erucis. Hæ autem ex folijs virentibus: potiſſimùm raphani illius quam braſſicam *vocant aliqui. Primùm milio minor eſt. Deinde minuti vermes. Tum creſcentes tertio die erucæ puſillæ: poſthac, aucta nullum motum edunt, ac formam mutant: vocanturq́,* chryſallides*: cruſtaq́, dura continentur: atque ſi attingantur, motum edũt: araneoſis meatibus obducuntur: quæ neque os habent, neque partem vllam aliam manifeſtam. Cruſta multò poſt tempore obrumpitur tandem, vnde alata animalia euolant, quos nominant* papiliones. *Initio igitur dum ſunt erucæ, & eluntur, deijciunt excrementum: factæ autem chryſallides, quicquam neque guſtant, neque excernunt.*

CAESAR.

Digitized by Google

CAESAR.

NVNC redit ad ea quæ ex animalibus fiunt per mutationem, neque ſunt congeneres. Et ſcitiſſimè perſequitur hiſtoriam. Nam primùm ſummatim coarctat. Poſteà explicat. Papiliones, inquit, ex erucis. Erucæ ex folijs: poſteà deducit ortum papilionum. Is autem eſt ordo. Materia, roris & foliorum: milij magnitudo: paruus vermis: puſilla erucilla: magna eruca: eruca immobilis: chryſallis mobilis: papilio. Et ſanè nos hoc vniuerſum animaduertimus. Sed erucarum quædam nigræ ſunt: quædam virides, luteæ quędam: quædam variæ: quædam læues: quædam piloſæ. Quæ attactæ vrant cutem, atque excitent tumorem. Cæterùm non ſolùm ex folijs & rore, verùm etiam ex ouis, aut ſimilibus naſcuntur. Nam eruca net aranei more: atque folliculum in ſummis ramis contexit, in quo condit genituram. Ibi creſcunt per hyemem tanta pertinacia, vt etiam crudiſſimum gelu euadant. Cum enim hæc ſcriberemus Garumna penè totus conſtiterat glacie: & tamen appertum folliculum: Soliq́; quamuis imbecillo expoſitæ mouebantur Idibus Ianuarijs. Interdum igitur net extra ſe, vt diximus: interdum circum ſe: bombycum modo: de quibus in fine huius capitis. Ibi intus obſepta turget, cruſta dura. Quæ quanquam articulorum diſcrimen non edat per inciſuras: figuram tamen quaſi capitis, & ventris locuſtæ, ac dorſi: inæqualémque cruſtæ mollitudinem aut duritiam ventre ac dorſo. Lectum nos folliculum à folio lepidij ſcidimus: tunc fœtus ille palpitauit: intus ſecto inuenimus per initia anni humorem lentum, craſſiuſculum, luteum: ineunte vere vermiculos circumformatos.

Ἐκ τῶν φύλλων. Non eſt verum è folijs, ſed ex lentore foliorum.

Ῥαφάνου. Rhaphanam vocat, quoniam radicem rhaphano ſimilem habet: braſſicam autem ob folij ſimilitudinem quod gerit læue, viride, craſſum: ſed nouellæ tantùm braſſicæ, non adultæ. Guſtum quoq; habet braſſicæ in folio, ſed naſturtij acrimonia admiſtum: quem etiam in radice repræſentat non ſine quadam ſalſedine: *lepidium* Græci, Romani *biſacutum* vocant. Theodorus omiſit eam vocem ῥαφάνου: neſcio quam ob rem. Aut deerat codici, aut non nôrat herbam quam nos animaduertimus. Tantum autem edere eam erucarum vidimus, vt decuſſis prioribus, nocte vna aut altera tantùm reponeret. Quanquam braſsica & gignit, & alit. Sed & pomus, & prunus, & quercus. At ſalix non, neque vitis. *Canilias* Galli vocant.

Ἀκινητίζουσι: non ſunt immobiles, ſed nullum motum edunt. Theodorus rectè, *motu ceſſant.*

Χρυσαλλίδες vrbanè *aurelias.* Sed malè pennigeros papiliones dicit. Alas habent: ſed pennas habere minùs purè dicetur. Quanquam Plinius ſcarabæos pennas habere dicat.

CCXV. ARISTOTELES.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα γίνεται ἐκ σκωλήκων, καὶ ὅσοι ἐκ συνδυασμοῦ γίνονται ζώων σκώληκες, καὶ ὅσοι ἄνευ ὀχείας. καὶ γὰρ αἱ τῶν μελιττῶν καὶ ἀνθρηνῶν καὶ σφηκῶν, ὅταν μὲν νέοι σκώληκες ὦσι, τρέφονται μὲν, καὶ κόπρον ἔχοντες φαίνονται· ὅταν δ' ἐκ τῶν σκωλήκων, εἰς τὴν διατύπωσιν ἔλθωσι, καλοῦνται μὲν νύμφαι τότε, οὐ λαμβάνουσι δὲ τροφὴν, οὐδὲ κόπρον ἔχουσιν ἀλλὰ περιειργμέναι, ἀκινητίζουσι μέχρις ἂν αὐξηθῶσι· τότε δὲ ἐξέρχονται διακόψασαι, ᾧ καταλήλειπται ὁ κύτταρος.

IDem modus etiam cæterorum, vel animalium quæ è vermibus fiunt: vel vermium qui aut ex animalium coïtu, aut ſine coïtu oriuntur. Apum autem & crabronum & veſparum recens nati vermiculi, & cibum capiunt, & ſtercus habere videntur. Cùm autem è vermium figura in aliam tranſeunt, quæ Nymphæ *tunc vocantur: neque vllum capiunt cibum, neque excrementum habent. Sed occluſæ tantiſper motu ceſſant, dum creuerint. Tunc abrupto folliculo quo continebantur, egrediuntur.*

CAESAR.

DIFFVNDIT eandem hiſtoriam ad alia genera inſectorum: & aſsignat nomina. Sed mira partitione vſus eſt. Aut ſunt animalia è vermibus: aut vermes vel ex animalibus, vel ex putredine.

Γίνονται ἐκ σκωλήκων: parùm cautè Theodorus *ex vermibus conſiſtunt.* Ambigua oratio: conſiſtere eſt perfectum iam eſſe: at ex vermibus non conſiſtunt: neque vt ex partibus: vt nauis ex ligno: neque vt ex toto: neque enim ampliùs vermes ſunt: ſed vt ſuprà μεταβεβλημένη.

Νέα

Νέοι σκώληκες ὄντες *quandiu recentes ſunt*, Theodorus. Quanquam ſenſus ſequatur, tamen vſus verborum repugnat: *recens natum* dicemus: at *recentes* neſcio an dicamus.

Εἰς τὰ διαπέτασιν ἐλθοῦσι: addito relatiuo Theodorus orationem illuſtriorem fecit: quem nos quoque ſequuti ſumus.

Περιειργμέναι. Theodorus *coërciti & contracti*: *occluſæ* nos: obſeptæ, obductæ.

Ἐξέρχεται, malè Theodorus *euolant*: neque enim ſtatim euolant: ſed operiuntur aut ſolem, aut ventum.

CCXVI. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ καὶ τὰ πηνία καὶ τὰ ὕπερα ἔκ τινων καμπῶν τοιούτων, αἳ κυμαίνουσι τῇ πορείᾳ καὶ προβᾶσαι τῷ ἑτέρῳ κάμψασαι ἐπιβαίνουσιν· ἕκαστον δὲ τῶν ζῴων τὸ οἰκεῖον χρῶμα λαμβάνει ἀπὸ τῆς κάμπης.

Fiunt quoque peniæ & hyperia è quibuſdã erucis, cuiuſmodi ſunt quæ fluctuatim ambulant: & egreſſæ altera parte curuata promouent. Vnumquodque autem genus colorem refert ſuarum erucarum.

CÆSAR.

ALIVD genus erucarum notat quod ferè viride eſt, aut luteum: rarius fuluum, & varium: torulis totum corpus compactum eſt: pectori ſubſunt cruſcula tenuia. Ab his ad caudam maximum interuallum. Cauda furcata eſt, qua forcipis more apprehendit oras, aut coſtas frondium: & ſurrecta captat, quaſi è ſpecula, quid velit. Tum quò libitum eſt demittit ſe, ac progreditur quantùm vult. Tum omiſſo loco quem forcipe occupâtat, adducit caudam vt quippiam iterum apprehendat: in ocymo frequentiſsima eſt: iccirco dixit κυμαίνουσι. At Theodorus dum ſtudet hiſtoriam pleniorem facere, falſam fecit. Neque enim vt ipſe addidit, parte tantùm priore innituntur, ſed etiam poſteriore. Imò προβᾶσαι non *innitentes*, ſed *progreſſa*: habent enim ibi pedes. Itaque vbi exhauſerint ea progreſsione totum ſpatium ita, vt arcus ille inſtiturus retenditur in lineam rectam. Tum innituntur atque adducunt caudam ad pedes: & faciunt id quod ait Ariſtoteles ἐπιβαίνειν. Προβᾶσαι dixiſſem ego non προσβᾶσαι: προσβᾶσαι, προσβαίνουσι, promouent.

Dixit πηνία καὶ ὕπερα. Theodorus hæc *ſuperas* addito ſibilo: & πηνία *acias*, appellauit. At ὕπερον quidem *piſtillum* ſignificat: vt eſt apud Dioſcoridem, Lucianum, Pollucem in ritibus nuptiarum: Plutarchum in primo *de fortuna Alexandri*: Suidæ prouerbia. Sed cum piſtillo vix culicis forma conueniat. Itaque rudens alter dicebatur pes, alter ὑπέρα: vt eſt apud Lucianum & Suidam. Nautæ Orientales pedem adhuc paulò corruptiùs, *podium* vocant: ὑπέραν autem *orthiam*. Sed nuſquam alibi huius animalis nomen hoc inueni. Itaque iiſdem lineamentis reliqui. At πηνία non acum ſignificat vnde *acias* dicat Theodorus; ſed fuſum: non quo deducunt filum colu: ſed verſatilem illum, cuius figura per initia ſimplex fuit. Tigillus, teres, verſatilis: è quo poſteà glomi fierent: atque inde ſtamen. Poſteà addidêre radios, atque his tranſtra. *Aſpum* vocât Itali. Hoc fuit πηνίον vt innuit Pollux, & Suidas, qui ex Speuſippo meminit ſub hoc nomine huius animalis, quod dicit ſimile culici. Nos optimè ipſum nouimus Aſilo ſimile eſt: abſumitque frõdes arborum celeriter. In ſole inter moreta maximè verſatur: more illius muliebris inſtrumenti. Sed etſi pede prehenſum appendas: ita verſatur vti vitam amittat. Ligures Taurini *Giluos* appellant.

In fine dicit differentiam colorum acceptam ferri originibus ſuis cuiuſque.

CCXVII. ARISTOTELES.

Ἐκ δέ τινος σκώληκος μεγάλου, ὃς ἔχει οἷον κέρατα, καὶ διαφέρει τῶν ἄλλων· γίνεται δὲ πρῶτον μὲν, μεταβαλόντος τοῦ σκώληκος, κάμπη· ἔπειτα, βομβύλιος· ἐκ δὲ τούτου, νεκύδαλος. ἐν ἓξ δὲ μησὶ μεταβάλλει ταύτας τὰς μορφὰς πάσας. ἐκ δὲ τούτου τοῦ ζῴου καὶ τὰ βομβύκια ἀναλύουσι τῶν γυναικῶν τινες ἀναπηνιζόμεναι, κἄπειτα ὑφαίνουσι. πρώτη δὲ λέγεται ὑφῆναι ἐν Κῷ Παμφίλη Λατῴου θυγάτηρ.

Ex verme autem quodam magno, qui tanquam cornua habet, & ab aliis differt, mutato primùm fit eruca. Deinde bombyx: ex eo necydalus. Sex menſes has omnes formas mutat. Ex hoc animali bombycina mulieres quædam exoluunt deglomerantes, atque inde texunt. Cuius rei autorem ferunt extitiſſe in Co inſula Pamphilam Latoi filiam.

CAESAR.

C Æ S A R.

QVAM hic narrat hiſtoriam à nobis non eſt obſeruata. Sed Bombyx noſtræ tempeſtatis vermiculus eſt ex ouo minutiſſimo candido ex congenere verme nato. Id ouum, aut in Sole, quibus eſt magna copia, aut inter mammillarum ſinum fouent mulieres. Excluſum vermiculum imponunt folijs mori albæ. Subinde mouent folia croſa, ſubditis recentibus: vbi iuſtam adepti ſunt magnitudinem, includunt ſeipſos folliculo, quem deteriorem faciunt, ſi pertuſo eo auolant. Alij intus commoriuntur. In tepida aqua inditos folliculos deglomerant captantes capita filorum. *Sericum* appellant à ſimilitudine Sericani velleris. Quod puto hoc idem fuiſſe in ſummis ramis exercentibus ſuos folliculos vermibus.

CCXVIII. A R I S T O T E L E S.

Ἐκ δὲ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς ξύλοις τοῖς αὔοις, οἱ κάραβοι γίνονται. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, πρῶτον μὲν ὑμένα τινὰ ἀκινητισάντων τῶν σκωλήκων γίνεται· περιρραγέντος δὲ τοῦ κελύφους, ἐξέρχονται οἱ κάραβοι.

E Vermibus qui in arido ligno oriuntur ſiunt ſcarabæi: atque eodem modo per initia membrana quadam immoto intus verme noſcitur. Tum abrupto putamine exeunt ſcarabæi.

C AE S A R.

Κάραβος vnde vox noſtra addito ſibilo: quos quare *tauros* vocet Theodorus neſcio. Plinius certè ſcarabæi nomine notos nobis facit: quorum genus cornutum à Nigidio *Lucanos* vocari ait. Fortè à cornibus *tauros* appellauit Theodorus. Galli eos *ceruos volantes* à cornuum ceruorum ſimilitudine dicunt. Tria alia genera ponit Plinius, quæ videre licet cap. 24. libri XI.

CCXIX. A R I S T O T E L E S.

Ἐκ δὲ τῶν καράβων γίνονται αἱ πρασοκουρίδες· ἔχουσι δὲ πτερὰ καὶ αὐταί.

E Scarabæis ſiunt porricidæ, quæ ipſæ quoque alas habent.

C AE S A R.

QVONIAM πρασοκουρίδες non omnes alas habent: ſed quædam gammaris ſimiles ſub terra degunt. Verùm Theodorus aliter legit, & interpretatur ſic. *Blattas quoque in aluearijs gigni apertum eſt.* Pennas autem blattas habere ex Medicorum libris recitat Plinius in fine libri XXIX. omnino blattæ videntur eſſe πρασοκουρίδες. In margine Latinæ tranſlationis ſic ſcriptum eſt. Hermolaüs reddit, *blattas in braſsicis.* Proprior igitur lectio eſt: καράβων κεράμβων: quàm σίμβλων, aut σμηνῶν, aut κυψελῶν. Inter aluearìorum peſtes non enumerat Plinius blattas: ſed teredines, araneos, & papiliones.

CCXX. A R I S T O T E L E S.

Ἐκ δὲ τῶν ἐν τοῖς ποταμοῖς πλατέων ζωδαρίων τῶν ἐπιθεόντων γίνεται· διὸ καὶ οἱ πλεῖστοι περὶ τὰ ὕδατα γίνονται· καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστι ζῷα.

EX puſillis animalibus quæ fluminũ æquor ſupercurrunt, aſilus generatur. Quare aſilorum frequẽtia maxima, vbi & aqua, & talia animalia.

C AE S A R.

DIxit latis: quia tipula quam *cutbut* vocant Arabes, lata non eſt: & aquas ſupercurrit ſed aranei ſpecie.

CCXXI.

CCXXI. ARISTOTELES.

Ἐκ δὲ μελαινῶν τινῶν καὶ δασειῶν οὐ μεγάλων καμπῶν, πρῶτον γίνονται πυγολαμπάδες, οὐχ αἱ πετόμεναι· αὗται δὲ πάλιν μεταβάλλουσι, καὶ γίνονται πτερωτὰ ζῷα· καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ καλούμενοι βόστρυχοι.

EX nigris erucis, quæ neque piloſæ, neque magnæ ſunt, primùm fiunt cicindelæ non volucres. Eæ rurſus in aliud animal alatum mutantur, quos vocant Cirtos.

CAESAR.

DVo eſſe genera cicindelarum alibi diximus: alterum volucre, viuidum, vegetum: alterum inertiſſimum, ventrioſum, ſine alis: vtrique clunes lucidæ. Βόστρυχοι autem qui ſint neſcio: neque in libris Latinis hoc animal reperitur. Tres igitur formæ. Eruca nigra, læuis, mediocris, prima eſt: altera cicindelæ inertes. Tertia cirti πυγολαμπίδες ignicluncs, aut luciclunes, noctilucæ, cicindelæ: vt nõ procul ſit à nomine Græco Βόστρυχοι: à cincinnis. Quod tamen non aſſeuero: à luce dictæ ſunt: quoniam eſſent candela cæca.

CCXXII. ARISTOTELES.

Αἱ δ' ἐμπίδες, γίνονται ἐκ τῶν ἀσκαρίδων. αἱ δὲ ἀσκαρίδες, γίνονται ἔν τε τῇ ἰλύϊ τῶν φρεάτων, καὶ ὅπου ἂν σύρρουσις γένηται ὕδατος, γεώδη ἔχουσα ὑπόστασιν. τὸ μὲν οὖν πρῶτον αὐτὴ ἡ ἰλὺς σηπομένη, χρῶμα λαμβάνει λευκόν, εἶτα μέλαν, τελευτῶσα δὲ αἱματῶδες. ὅταν δὲ τοιαύτη γένηται, φύεται ἐξ αὐτῆς ὥσπερ τὰ φυκία μικρὰ σφόδρα καὶ ἐρυθρά. ταῦτα δέ, χρόνον τινὰ κινεῖται προσπεφυκότα· ἔπειτα ἀπορραγέντα, φέρονται κατὰ τὸ ὕδωρ αἱ καλούμεναι ἀσκαρίδες. μεθ' ἡμέρας δὲ ὀλίγας ἵστανται ὀρθαὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἀκινητίζουσαι καὶ σκληραί. ἔπειτα περιρραγέντος τοῦ κελύφους ἡ ἐμπὶς ἄνω ἐπικάθηται, ἕως ἂν ἥλιος ἢ πνεῦμα κινήσῃ· τότε δὴ πέτεται. πᾶσι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκώληξι, καὶ τοῖς ζῴοις τοῖς ἐκ τῶν σκωλήκων περιρρηγνυμένοις, ἡ ἀρχὴ φαίνεται γίνεσθαι τῆς γενέσεως, ἢ ὑφ' ἡλίου, ἢ ὑπὸ πνεύματος. μᾶλλον δὲ καὶ θᾶττον γίνονται αἱ ἀσκαρίδες ἐν τοῖς ἔχουσι παντοδαπὴν ὑπόστασιν, οἷον Μεγαροῖ τε γίνεται καὶ ἐν τοῖς Ἄργοις· σήπεται γὰρ τὰ τοιαῦτα θᾶττον. τοῦ μετοπώρου δὲ γίνονται μᾶλλον· τότε γὰρ ὑγρὸν συμβαίνει εἶναι ἔλαττον.

CVlices muliones ex aſcaridibus fiunt. Aſcarides autem in limo puteorum, quò aqua ſubſidente concretione terrena confluunt. Principio limus ille putreſcens colorem capit candidum; deinde nigrum: poſtremò ſanguineum. Tum ex ea quædam perexigua rubra oriuntur, algæ puſillæ ſpecie. Ea aliquandiu hærentia mouentur: poſteà abrupta feruntur ab aqua, & vocantur aſcarides. Diebus haud multis poſt, tollunt ſeſe rectas ab aqua; neque mouentur, & ſunt duræ: tandem abrupto putamine culex ſuper inſidet, donec Sole aut flatu moueatur, vt inde auolet. Omnium aliorum quoque & vermium, & ex vermibus erumpentium animalium generationis principium videtur eſſe aut à Sole, aut à vento. Frequentiùs autem ac maturiùs proueniuntur aſcarides, vbi ſubſideat promiſcua materia. Quemadmodum in terra Megarica, & Argiua. Putreſcunt enim potiùs, quæ talia ſunt. Autumno plus eueniunt: quo ſanè tempore humor plus deſit.

CAESAR.

HANC quoque hiſtoriam diligentiſſimè, & iucundiſſimè perſequitur: dixit ἐξ ἀσκαρίδων, quia ex tota materia. At ἐν ἰλύϊ, quia ex parte limi.

Aſcarides appellârunt æquiuoca voce cum lumbricis, propter ſimilitudinem: at Theodorus *tipulam*, malè. Eſt autem tipula animal leue & perpuſillum, & vix vermis: celerrimè mouetur vt ſupercurrat aquas. At aſcarides hæ nunquam mouentur, ſed feruntur aqua. Plinius neque aſcaridum, neque tipulæ meminit, quod equidem ſciam. Feſtus eam deſcribit, beſtiolæ genus ſex pedes habentis, tantæ leuitatis, vt ſuper aquas currens non deſidat. Nonius quoque ex Varronis *Bimarge*, *Tipula leuipes frigidos tranſilit lacus*.

Σύρρουσις ὕδατος: quoniam earum naturam putidam vult eſſe. Putreſcere autem quæ diuerſa ſunt, & ait, & verum eſt. Diſcordibus firmis illis fit pugna: itaque etiam corruptio. Vnde

aliud quid diuerſum reſultet. Quare quò aquæ conueniunt diuerſæ, varium quoque limum trahunt: vt in terra Megarica, & Argiua. Sic enim lego, Ἄργοις, non ἔργοις. Nam eſt copula. Μεγαρεῖ τε, καὶ ἐν τοῖς Ἄργοις: & in terra Megarica, & Argis. Nam quid eſſet: & in aruis? atuum enim etiã Megaricum eſt. Et arua non diuerſas materias continent, neque limoſa ſunt. Itaque earũ generationem à limo vt à materia: ab aqua, vt à forma limi: à diuerſa materia, vt à principio putrefactionis: à Sole & à vento, vt à perficientibus animationem: ab anni tempore Autumnali: quoniam tunc abſumptis aquis illis, limus remanet, recipitque Solis vim. Et Sole in Virgine putei fodi iubentur.

Nimis licenter Theodorus ἰλὺν *fæcem* dixit.

Πνεῦμα, nos *ventum* maluimus quàm *ſpiritum*, vt Theodorus. Hic nanque tollenda eſt ambiguitas, ne ſpirare quoque inſecta intelligantur.

Πάντα δὲ: dixit δὲ, pro γὰρ: eſt enim ratio quare culices à Sole animentur ad motum. Quoniam omnium talium communis affectio eſt: ergo culicum quoque erit: ſeipſum ſequitur Philoſophus. Nam ſi Sol & homo generant hominem, etiam viliora generabit Sol. Ventus autem aër eſt: aër autem natura calidus & humidus: at hoc conſtat animantium vita. Galenus autem ridiculè, & penè impudenter carpit Philoſophum, qui dixerit aërem eſſe calidum, in octauo de *Officio partium*.

CCXXIII. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ κρότωνες γίνονται ἐκ τῆς ἀγρώστεως.

Ricini è gramine oriuntur.

CAESAR.

C*Rotones* Græci: Latini *ricinos*: *Cecam* Itali: alij *platulam*: Galli *morpionem*: Vaſcones *lagas* vocant. Sed non omnium forma eadem, alia in homine, alia in cane & corpore: qui in homine, multipedes ſunt & rotundi pelle hærent, neque ſaturi decidunt, vt qui in cane. Vaſcones hos peculiari nomine vocant *peſſoladas*: qui verò in cane & pecore propriè *lagas*: capite infixo ſanguinis tantùm exuggunt, donec excidant: excrementi enim exitum non habent: at qui in homine, & excernunt, & oua multa pariunt

Theodorus *redinios* interpretatus eſt neſcioqua ratione. Cùm nuſquam ea vox extet quod ſciam: neque apud Plinium hunc locum interpretantem.

CCXXIV. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ μηλολόνθαι, ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς βολίτοις, καὶ τῶν ὀνίδων. αἱ δὲ κάνθαροι, ἣν κυλίουσι κόπρον, ἐν ταύτῃ φωλοῦσί τε τὸν χειμῶνα, καὶ ἐντίκτουσι σκώληκας, ἐξ ὧν γίνονται κάνθαροι.

Scarabæi qui à Græcis melolonthæ appellantur, è vermibus ortis in fimo aſellorum. At ſcarabæi pilularij quod volutant ſtercus, in id condunt ſeſe per hyemem: vermeſque pariunt, vnde proles prodeat.

CÆSAR.

SCARABAEORVM genera meliùs feciſſet ſimul narrare. Nunc interpoſuit ricinis longè diuerſos natura. Scarabæorum genera. Gryllus niger caminorum: viridis quem melolonthã putat Theodorus: pilularius qui verſat pilam in quam inducit ſeſe vt ibi pariat. Deinde quem ceruum volantem diximus: qui carabus à Theodoro exiſtimatur.

CCXXV. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ καὶ ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς ὀσπρίοις πτερωτὰ ζῶα ὁμοίως τοῖς εἰρημένοις.

In leguminibus gignuntur vermiculi è quibus fiunt volucria animalia, quemadmodum ea quæ iam diximus.

CAESAR.

C Æ S A R.

NOn appoſuit nomen quia non inuenit.

CCXXVI. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ μυῖαι, ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τῇ χωριζομένῃ κατὰ μέρος· διὸ καὶ οἱ περὶ ταύτην τὴν ἐργασίαν ὄντες, μάχονται χωρίζειν τὴν ἄλλην τὴν μεμιγμένην, ὃ λέγουσι κατεργάσασθαι τότε τὴν κόπρον. ἡ δὲ ἀρχὴ τῶν σκωληκίων μικρά. πρῶτον μὲν γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἐρυθραίνεται, καὶ ἐξ ἀκινησίας λαμβάνει κίνησιν οἷον πεφυκότα· εἶτα σκωλήκιον ἀποβαίνει ἀκίνητον· εἶτα κινηθὲν, ὕστερον γίνεται ἀκίνητον πάλιν. ἐκ δὲ τούτου μυῖα ἀποτελεῖται, καὶ κινεῖται πνεύματος ἢ ἡλίου γινομένου.

MVſcarum ortus fit in fimo, quem agricolæ ſeorſum à ſtramentis ſeparârunt. Quare ij qui in hoc opere ſunt, contendunt ſecernere reliquum ſtercoris, quod ſincerum non eſt: ibique aiunt fimum confici. Vermiculorum autem principia exigua: primùm enim in his quoque rubor ſubit: atque ex immobilibus proficiunt ad motum tanquam enaſcendo hærentes. Deinde vermiculus euadit immobilis. Tum demum motus, rurſus mouere ſeſe, ceſſat: atque ex ea muſca perficitur: moueturq́ flatus, Solis ſiue ſuperuentu.

C AE S A R.

PVLCHRA contemplatio: & quam vix caſtiges: neque enim obſeruatu facilis eſt: ſubobſcura quoque narratione obtexit naturæ opus per ſe difficile. Inrelligamus igitur. Agricolæ aggeſtis ſterquilinijs, cùm ſtercorare agrum volunt, ſecernunt fimum à ſtramento nondum putrefacto: id opus vocant χωρίζειν: & fimum ipſum χωριζομένην. Et totum ſterquilinium nondum ſecretum vocant μεμιγμένην. Poſuit itaque huius operæ hiſtoriam propter obſeruationem, quoniam ruſtici longinqua obſeruatione id agnouerunt.

Χωριζομένη κατὰ μέρος Theodorus *digeſti in partes*: nimis anxiè, *digeſti*. κατὰ μέρος *ſeorſum* ſignificat: fimus enim non eſt digeſtus in partes, ſed diſcretus, ἀπὸ τῆς μεμιγμένης. Idem malè dixit, vermiculum generare muſcam.

CCXXVII. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ μύωπες, γίνονται ἐκ τῶν ξύλων· αἱ δὲ ὀρσοδάκναι, ἐκ τῶν σκωλήκων μεταβαλλόντων. τὰ δὲ σκωλήκια ταῦτα, γίνεται ἐν τοῖς καυλοῖς τῆς κράμβης.

TAbani è lignis oriuntur: Orſodacnæ mutatis vermiculis, qui in braſſicæ caulibus paſcuntur.

C AE S A R.

THeodorus facetè & feliciter *mordellas* vertit: ſed non potuit aſſequi Latina voce τὴν ὁρμήν.

CCXXVIII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ κανθαρίδες, ἐκ τῶν περὶ τὰς συκαῖς καμπῶν, καὶ τῶν ἀπίοις, καὶ τῶν πεύκαις· περὶ πᾶσι γὰρ τούτοις γίνονται σκώληκες· καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ κυνακάνθῃ. ὁρμῶσι δὲ καὶ πρὸς τὰ δυσώδη, διὰ τὸ ἐκ τοιαύτης γεγονέναι ὕλης.

AT cantharides è ficarijs erucis, aut quæ in piris pinis & canino rubo, quibus omnibus oriuntur vermes. Appetunt autem olida, propterea quòd tali ex materia ortæ ſunt.

C Æ S A R.

ET certè tam pauca malè olent ſicut canthatides, & erueæ braſſicariæ. Nota propoſitionem Philoſophiæ: principijs noſtris reſpondere ſemper concretionem, quare etiam alimenta. Quod autem Galenus ait, ventriculum, frigidum, frigida appetere,

& calidum calida, falſum eſt. Imò ſitis eſt ſenſus ſtomachi aridi, & humidum appetit. Ventriculi conſtitutio appetet potum: ſed & etiam abhorrebit: at prægnantes appetunt carbones: propterea quòd idem modus repræſentatur, corrupto medio ſenſu lienis.

Plinius *roſam* addidit: miror hunc, & Ariſtotelem fraxinum omiſiſſe: ibi autem tanta multitudine gignuntur: vt tetet odor viatores eogat aut nares obturare: aut, ſunt enim vt vidimus, qui & nauſeent ſæpe, de via deflectere.

CCXXIX. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ κώνωπες, ἐκ σκωλήκων, οἳ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξος ἰλύος. καὶ γὰρ ἐν τοῖς δοκοῦσιν ἀσηπτοτάτοις εἶναι γίνεται ζῷα, οἷον ἐν χιόνι τῇ παλαιᾷ σκώληκες· γίνεται δὲ ἡ παλαιὰ ἐρυθροτέρα· διὸ καὶ οἱ σκώληκες τοιοῦτοι, καὶ δασεῖς· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν ἀιδίᾳ χιόνος, μεγάλοι καὶ λευκοί· δυσκίνητοι δὲ πάντες. ἐν δὲ Κύπρῳ, οὗ ἡ χαλκῖτις λίθος καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρὶ, τῶν μεγάλων μυιῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ καὶ διὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει καὶ πηδᾷ. ἀποθνήσκουσι δὲ καὶ οἱ σκώληκες καὶ ταῦτα χωριζόμενα, τὰ μὲν, τοῦ πυρός· οἱ δὲ, τῆς χιόνος.

Culices autem ex vermiculis qui ex aceti fæce oriuntur. Animalia nanque etiam in iis quæ putreſieri minimè poſſe putant, videntur naſci. Quemadmodum in vetuſta niue vermes: qui propterea & rubri ſunt, & hirſuti: quia nix vetus quoque rubra eſt. At cœlo tepido, in niue candidi & grandes: omnes autem torpidiores. In Cypro autem inſula vbi Chalcites lapis iniectus pluribus diebus excoquitur, ibi in igne oriuntur beſtiolæ grandibus muſcis paulò maiuſculæ, puſillis alis, quæ per ignem ambulant & ſaliunt. Moriuntur autem, tàm illi ſi ex niue, quàm hæ ſi ex igni eximantur.

CAESAR.

Mɪʀᴀᴍ ponit hiſtoriam & contrariam alijs. Nam ſuprà omnia conſtituebar per putrefactionem & Solem. Nunc autem tria exempla ponit extra putrefactionem: ex aceto, ex niue, ex igni. Quorum duo priora etiam calore vacant: tertium autem humore. Sed ſanè omnia miſta ſunt. Natura enim ſecernit ad opus ſuum quicquid vult.

Culices vinarios vertit Theodorus. Sed è vino non oriuntur niſi muſciliones: itaque acetarij ſunt potiùs, non vinarij. Sed ſecutus eſt Plinium qui more ſuo properans aeeſcentē neſcio quam naturam dixit: at ὄξος Ariſtotelis iam acetum eſt: non dixit ὀξώδους εἶναι.

Οἱ δ' ἐκ τῆς ἐν ἀιδίᾳ χιόνος μεγάλοι καὶ λευκοί. Theodotus: *ſed in niue Media terra candidi*: videtur legiſſe ἐν Μηδίᾳ. At vox *media*, apud Plinium eſt ſed aliter: ſic. *In niue reperiuntur candidi, & vetuſtiores vermiculi, in media quidem altitudine rutili.* Nos autem ſic intelligimus: niuem in cœlo rigido vetuſteſcere: in ἀιδίᾳ, non: in vtraque generari vermes eoncolores niui: vetuſtæ, rutili: quoniam rutileſcat veteraſcens: in non vetuſta, candidi. Candidi autem maiores ſunt. Quoniam ibi plus eſt humoris.

Tertium autem exemplum ex igne petit. Hanc autem beſtiolam Plinius à quibuſdam *pyralin*, ab alijs *pyrauſtam* vocari ait.

Μικρόν τι, τὶ expreſſimus per diminutiuum *maiuſcula*: ὑπόπτερα· τὸ ὑπὸ ſignificat alarum vſum tenuem hoc loco. Itaque non dicit, *volant*: ſed, *ſaliunt*. Itaque expreſſimus ſic: *puſillis alis*: vtrunque neglexit Theodorus: & addidit: *ærarijs fornacibus*: &, *medio igne*: quia idem apud Plinium inuenerat. At fortaſſe etiam non in medio igni: addidit etiam, *niuis alumnum*. Et χωριζόμενα *dimotum* vertit rectiſsimè. Sed quia in niue, & in igne ſunt, meliùs eximere, quàm dimouere: dimouentur enim quæ hærent.

In fine coniungit niuem cum igne propter eandem cauſſam: & eoniungit epilogo.

CCXXX. ARISTOTELES.

Ὅτι δ' ἐνδέχεται μὴ καίεσθαι συστάσεις τινῶν ζῴων, ἡ σαλαμάνδρα ποιεῖ φανερόν. αὕτη γὰρ, ὥς φασι, διὰ τοῦ πυρὸς βαδίζουσα, κατασβέννυσι τὸ πῦρ.

Quod autem eueniat, vt ne quorundam animalium conſtitutiones igni ſoluantur, Salamandra aperto indicio eſt. Hæc enim, vt aiunt, per ignem ingrediens eum extinguit.

CAESAR.

CAESAR.

ALTERO exemplo fulcit hiſtoriam ſuperiorem. De Salamandra autem multa copioſè diſputatum à nobis eſt in Exercitationibus de *ſubtilitate ad Cardanum*: quare hîc repetenda non duxi. Notandum tamen Philoſophum, Salamandram per ignem ingredi,& eum extinguere non ex viſu,ſed ex auditu,prodere.Id quoque cõfirmat Dioſcorides. Vulgus putauit eam non ſolùm ignem extinguere, ſed & eo ali,neque alibi poſſe viuere:id quàm abſurdum ſit omnibus notum eſt.

CCXXXI. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τὸν Ὕπανιν ποταμὸν τὸν περὶ Βόσπορον τὸν Κιμμερικὸν, ὑπὸ τροπὰς θερινὰς, καταφέρονται ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ οἷον θύλακοι μείζους ῥαγῶν· ἐξ ὧν ῥηγνυμένων, ἐξέρχεται ζῷον πτερωτὸν, τετράπουν· ζῇ δὲ καὶ πέτεται μέχρι δείλης· καταφερομένου δὲ τοῦ ἡλίου, ἀπομαραίνεται, καὶ ἅμα δυομένῳ ἀποθνήσκει, βιοῦν ἡμέραν μίαν· διὸ καὶ καλεῖται Ἐφήμερον.

IN Hypani fluuio, qui in Boſporum fluit, ſub ſolſtitio feruntur quaſi folliculi acinis maiores, quibus ruptis exit animal alatum quadrupes. Viuit hoc voláťque ad ſerum diei vſque: inclinato Sole tabeſcit: cúmque Occidente occidit: die vnico tranſacta vita. Vnde etiam Ephemerum *vocant: quaſi Diarium dicas.*

CAESAR.

HANC hiſtoriam ab Ariſtotele ſumptam refert Cicero in primo *Tuſculanarum quaeſtionum*. Nos quoque de hac re quædam in noſtris *Ad Cardanum* Diſputationibus: ſuprà & eam recenſet libro primo Philoſophus. Addam pauca quæ deinceps mihi cognita fuêre. Hæ beſtiolæ nonnunquam veſperi ad Garumnam, frequentiùs ad Tarnim conſpiciuntur: vbi vulgo *Manna* vocantur: aiunt enim eas copioſum piſcium prouentum portendere. Harum vnam ſi apprehendas, manúque clauſam contineas alteram penè enatam & anui hærentem aſpicies: quæ niſi mater euolet,ab ea non ſoluitur.Idem videres cùm ſubſident:ſed nunquam niſi volatu diſgregantur.

Nota locutionem περὶ τὸν Ὕπανιν: & ſtatim ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ: & περὶ τὸν Βόσπορον: τὸ περὶ non ſignificat τὸ κύκλῳ: ſed partium diſtributionem loci.

Non rectè Theodorus πτερωτὰ ζῷα *quadrupedes volucres*: apud Latinos enim, *volucris*, niſi quid addas, auem ſignificat.

Δείλης: pomeridianum tempus vbique interpretatur Theodorus: at hîc ζῇ: etiam vltra pomeridianum.

Deſcendente Sole macreſcit Theodorus μαραίνεται: verba conueniunt:ſed ſenſus durus:nihil macreſcit quod non ſit pingue. At inſecta ſicca omnia. *Tabeſcit* nos: miro verò modo,ortum,vitam, volatum,vegetum,langorem,mortem,vnius diei tactu,expreſſit Philoſophus.

Ἐφήμερον *Diarium*: niſi ioceris cum Cicerone: qui *conſulem dialem* dixit.

CCXXXII. ARISTOTELES.

Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν γινομένων καμπῶν ἐκ τῶν σκωλήκων, ὑπ' ἀραχνίων περιέχεται τὸ πρῶτον.

MAxima eruſcarum pars, quæ ex vermiculis oriuntur, per initia araneaceis telis inuolutæ continentur.

CESAR.

AFFECTVM communem penè omnibus nunc aſſignat: quem partitò legit Theodorus: ἐκ τῶν καμπῶν, ἢ τῶν σκωλήκων: non autem καὶ: ſed non benè. Neque enim quæ ex vermiculis ijs oriuntur, qui nihil ad erucas pertinent, inuoluunt araneacea tela. Sed erucacea omnia & bombilia tantùm. Non autem muſcæ,& apes,& alia plurima.

CCXXXIII. ARISTOTELES.

Ταῦτα μὲν οὖν γίνεται τοῦτον τὸν τρόπον. οἱ δὲ σφῆκες οἱ ἰχνεύμονες καλούμενοι, εἰσὶ δὲ ἐλάττους τῶν ἑτέρων, τὰ φαλάγγια ἀποκτείναντες, φέρουσι πρὸς τειχίον, ἢ τι τοιοῦτον τρώγλην ἔχον· καὶ πηλῷ καταχρίσαντες, ἐντίκτουσιν ἐνταῦθα, καὶ γίνονται ἐξ αὐτῶν οἱ σφῆκες οἱ ἰχνεύμονες.

Hæc ſic generantur. Veſpæ autem quæ Ichneumones *appellantur, atque alijs ſunt minores: ab ſe interfecta phalangia ferunt ad parietinas, aut aliò, vbi foramen ſit: lutóque oblito ibi pariunt, vnde ipſi generentur.*

CAESAR.

Perfecta inſectorum hiſtoria quæ ex aliorum mutatione generantur: nunc eam aggreditur quæ ex nidificationibus: quem tranſitum oſtendit cùm dicit: ταῦτα μὲν οὖν, &c. Incipit à veſpis quæ dicuntur Ichneumones, quoniam hærēt plus cæteris, ſuperiori modo naſcendi: ſcilicet qui ferant phalangia: quaſi ſint ipſis principia generationis. Neque debet Caput hoc à ſuperiori ſeparari. Nam ſtatim tempora, ortus, & perfectiones tàm horum, quàm illorum enarrabit. Itaque communibus epilogis, communem oſtendit hiſtoriam.

Πρὸς τειχίον, *parietina*: vetus eſt paries ſitu obductus quem veſpæ perſequuntur: ἢ τοιοῦτόν τι: ſeipſum mox declarat, cùm dixit τοῖς τάφοις.

Τρώγλην Theodorus *foramen peruium*: malè: imò verò imperuium, & cæcum. Et malè addidit *incubando*. Quis enim ſcit an incubent? & Philoſophus de hoc nihil.

CCXXXIV. ARISTOTELES.

Ἔνια δὲ τῶν κολεοπτέρων, καὶ μικρῶν καὶ ἀνωνύμων ζώων, ἐκ πηλοῦ τρώγλας ποιοῦνται μικράς, ἢ πρὸς τάφοις, ἢ τειχίοις· καὶ ἐνταῦθα τὰ σκωλήκια ἐκτίκτουσιν.

Quædam eorum quæ alas vagina tectas habent, paruaq́; ſunt, & ſine nomine, ex luto tubulos extruunt anguſtos, aut ad ſepulchra, aut ad parietinas, in quibus vermiculos ſuos pariunt.

CAESAR.

Alium modum nidorum: non in foraminibus inuentis, & luto obductis: ſed luto ab ſe conſtructis. Ideò dixit πρὸς τάφοις, affigunt, ſcilicet: ſepulchra autem quærunt ob ſitum & putrefactionem. Itaque crabrones Veneti *vellicatores cadauerum* vocant.

CCXXXV. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ χρόνος τῆς γενέσεως, ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους, σχεδὸν τοῖς πλείστοις ἑπτάσι μετρεῖται τρισὶν ἢ τέτταρσι. τοῖς μὲν οὖν κώνωψι, καὶ τοῖς σκωληκοειδέσι τοῖς πλείστοις, τρεῖς γίνονται ἑπτάδες. τοῖς δὲ ᾠοτοκοῦσι, τέτταρες, ὡς ἐπιτοπολύ· τούτων δὲ ἀπὸ μὲν τῆς ὀχείας, ἐν τῇ ἑπτά, ἡ σύστασις γίνεται· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς τρισὶν ἐπῳάζουσι, καὶ ἐκλέπουσιν ὅσα γόνῳ τίκτεται, οἷον ὑπὸ ἀράχνης, ἢ ἄλλου τοιούτου τινός.

Maxime penè horum parti generationis tempus ab initio ad finem vſque ternis quaterniſque menſuratur ſeptimanis. Culices enim, & quorũ ſpecies è vermibus prodit, plurimi tertia abſoluuntur ſeptimana: ouipari autem quarta. Poſt coitum nanque hac diebus ſeptem concreſcunt: reliquis ter ſeptenis incubant, atque excludunt quæ generârint, vt araneus, aut alia eiuſmodi.

CAESAR.

Nunc communem affectum ponit, vt dicebamus: ternis, quaterníſve: quoniam inter duo hæc tempora, & ſemiſſis totius lateris quadrati: latus enim eſt ſeptem: ſemiſſis autem tres ſemis. Reddit rationem quare plus temporis ponatur in ouiparis: quia etiam plus operæ. Nam ouum vnam addit hebdomadam: cæterum tempus par in vtriſque: & mirum ingenium Philoſophi in natura inueſtiganda.

Dixit γόνῳ τίκτεται: quoniam ichneumones è phalangio, non ἐκ γόνου.

CCXXXVI.

CCXXXVI. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ μεταβολαὶ γίνονται τοῖς πλείστοις κατὰ τριήμερον ἢ τετραήμερον, ὥσπερ καὶ αἱ τῶν νόσων συμβαίνουσι κρίσεις.

Mvtantur autem plurima ternis quaterniſve diebus. Quemadmodum etiam in morbis eueniunt dies iudiciorum.

CAESAR.

Declarat limites naturæ, quos non vna in re obſeruet ipſa.

Τετραήμερον, *quadrimis* Theodorus ex Plinio: quem malo reprehendere quàm imitari tàm rara voce. Analogia eſt binis, trinis, quinis. Et primùm fuit ſeninis, & ſeptenimis. Quæ cùm ſint conciſa, ita ternis, poſteà ternis: at quatuor nullo modo poteſt hærere, niſi quatuorinis dicamus. At nunquam puro dictum, ſed quaternis.

Κρίσεις *dies decretorij*: qui non excedunt proportionem terni & quaterni: aut iunctorum, aut diſiunctorum: potiùs *iudiciales*, quàm *decretorij*, vt declarat Galenus.

CCXXXVII. ARISTOTELES.

Τῶν μὲν οὖν ἐντόμων αὕτη ὁ τρόπος ἐστὶ τῆς γενέσεως· φθείρονται δ', ἐῤῥικνωμένων τῶν μορίων, ὥσπερ γῆρα τὰ μείζω τῶν ζώων· ὅσα δὲ πτερωτὰ, καὶ τῶν πτερῶν συσπωμένων περὶ τὸ μετόπωρον· αἱ δὲ μύωπες, καὶ τῶν ὀμμάτων ἐξυδρωπιώντων.

Inſecta igitur ſic generantur. Intereunt autem rugatis membris, quemadmodum ſenectute maiora animalia: alata verò etiam alis contractis Autumni tempore. Tabani verò oculis aqua ſuffuſa exturbatis.

CAESAR.

Optime facit cùm ortum dixit, interitum quoque declarare. Triplex eius hiſtoria eſt: vniuerſalis, cùm dixit corrugatis membris: mediocris, cùm dixit, alata: ſpecialis cùm tabanos notat. Duplex autem differentia. Nam illa ſiccitate pereunt. Tabani humore amiſſis oculis: ſed illis illa cauſſa mortis eſt, quippe humore defectis, vnde ſubſidunt membrorum partes, & alæ contrahuntur. Tabanis non: ſed cauſſa impediens. Nam cæci ſibi cibum quærere neſciunt. Probè verò addidit tempus. Eſt enim peſſimum omnium & ſicciſſimum, vt & ſuprà dixit. Intelligit enim Autumnum, Auguſtum, & Septembrem.

Ἐῤῥικνωμένων Theodorus, *ſtriatis contortiſq;*: ſtriatis rectè: ῥικνωτὸν enim eſt ῥυσωτὸν: quo nomine etiam nunc Franci vtuntur eo in ſignificatu: ſed addidit contortis: quoniam etiam ſic acceptum eſt à veteribus, vt ait Suidas, qui autorem etiam Sophoclem citat ex tragœdia *Ichneutais*. Lucianus in *Anacharſi* pro rugoſo vſus eſt: ὄντι ῥικνοὶ καὶ κατεσκληκότες. Nam κατεσκληκὼς ſignificat aridum. Hîc tamen non magnopere laborandum vtrum ſignificat: curuitate enim rugæ contrahuntur.

Ὥσπερ γῆρα: non eſt ſupinis auribus accipiendum. Nam poteſt eſſe vt dicamus cauſſa notata ab hoc caſu ſecundo ἐῤῥικνωμένων: & poteſt eſſe non cauſſa: vt ὑδρωπιώντων: ſed cùm dixit ὥσπερ γῆρα: voluit accipi pro cauſſa: ſicut & ſenectus.

Συσπωμένων: poteſt eſſe comes cæteris corporis partibus: vt curuatis, & rugaris membris, & contractis alis: meliùs autem ſic, quàm vt Theodorus, *conuulſis*. Nam licet conuulſio ſignificet contractionem: tamen cùm de alis loquare: & vellere alas cùm dicas: & poſſis intelligere auferre: malis fugere ambiguitatem.

Ἐξυδρωπιώντων. τὸ ἐξ ſignat diſpoſitionem, τὸ ὑδρωπιώντων, materiam.

CAPVT DECIMVM-
NONVM,

De Apum Generatione.

CCXXXVIII. ARISTOTELES.

Περὶ δὲ τῆς γενέσεως τῶν μελιττῶν οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον πάντες ὑπολαμβάνουσιν. οἱ μὲν γάρ φασιν οὐ τίκτειν οὐδ' ὀχεύεσθαι τὰς μελίττας, ἀλλὰ φέρειν τὸν γόνον· καὶ φέρειν οἱ μὲν, ἀπὸ τοῦ ἄνθους τοῦ κηρίνθου· οἱ δὲ, ἀπὸ τοῦ ἄνθους τοῦ καλάμου· ἄλλοι δὲ, ἀπὸ τοῦ ἄνθους τῆς ἐλαίας· καὶ σημεῖον λέγουσιν, ὅτι ἂν ἐλαιῶν φορὰ γένηται, τότε καὶ ἑσμοὶ ἀφίενται πλεῖστοι. οἱ δέ φασι, τὸν μὲν τῶν κηφήνων φέρειν αὐτὰς γόνον, ἀπό τινος ὕλης τῶν εἰρημένων· τὸν δὲ τῶν μελιττῶν, τίκτειν τοὺς ἡγεμόνας.

Qvemadmodum autem apes generentur non omnibus eadem ſententia eſt. Quidam enim negant eas & parere & coire: ſed ferre prolem, vel vt quidam dicunt, vel à cerinthæ, alij ab arundinis, alij ab oliuæ flore. Cuius rei argumentum ſit, quòd vbertate oliuarum plurima prodeunt examina. Sunt qui affirment fucos ab ipſis ferri de aliqua materia ſupradictorum: at apiculas parentes eſſe reges: eáſque parere.

CAESAR.

Apvm hiſtoriam duplici de cauſſa ſeparauit à ſuperioribus. Tum quia prolixa eſt: tum quia controuerſa. Itaque ponit ſententias quatuor de principiis generationis. Tres concordes, non coire: diſcordes, de materia: vnam quæ neque dicit coïre: ſed reges fœtos, parere apiculas. Itaque propoſuit duo: οὐ τίκτειν, οὐδ' ὀχεύεσθαι: nam quædam pariunt neque coëunt. Itaque tres ponit opiniones: has duas, & tertiam mox de coïtu. Placuit autem hoc Capite etiam comprehendere crabrones & veſpas ſecundo loco. Fauos enim conſtruunt mellificant & duces habent: per omnia ſimiles, vt aſinus, equus, bos. Tertio autem loco, ob ſimilitudinem fauificandi etiam de bombyce dixit.

Ἐλαιῶν φορὰ, *oliuitatem* dixere priſci: ἀφίενται *abeunt*, tanquam in coloniam. Theodorus tacuit ὕλης.

Τὸν δὲ τῶν μελιττῶν, τίκτειν τοὺς ἡγεμόνας: ambiguitatem quam neglexit Ariſtoteles nos euitauimus: *apes regem parere:* vtrum pariat neſcias. Itaque olim ſic vertimus: *apes autem ipſas ſuorum regum prolem eſſe:* ſed non intelligeres potiùs à rege concipi & edi, quàm generari, tanquam à mari: quod longè laxius à Theodoro dictum eſt: *apum generi ortum præſtari à ducibus:* neque enim hinc intelligas eos parere. Maluimus nos Latinorum modo *reges*, quàm *duces* appellare: ſiquidem dux itineris eſt, & motus nomen. Rex autem ſapientiæ.

Καλλιμέτρου, ſcriptum erat in noſtro Codice, mendosè. Theodorus Κηρίνθου, legit Cerinthæ: in qua etiam eſt opinione Hermolaüs Barbarus in tertio corollario: Cerinthæ enim floribus auidiſſimas apes eſſe Plinius poſt Virgilium prodidit. At notandum: cùm Philoſophus dicat eas ferre prolem ab oliuæ flore: Plinius tamen in XXI. cap. XII. cùm apes non guſtare dicat: ita vt melius ſit procul eſſe hanc arborem. At idem contrarium ſenſerat in XI. cap. VIII. de Cerinthe infrà exactiùs.

CCXXXIX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ ἡγεμόνων ἐστὶ γένη δύο· ὁ μὲν βελτίων, πυῤῥός· ὁ δ' ἕτερος, μέλας καὶ ποικιλώτερος· τὸ δὲ μέγεθος, διπλάσιος τῆς χρηστῆς μελίττης· καὶ

Regum autem genera duo: præſtantior ruffus: alter niger & varius magis. Regis magnitudo tantò altero maior, quàm operariæ apis: quique infrà

τὸ

τὸ κάτω τοῦ διαζώματος ἔχουσιν ἡμιόλιον μάλιστα τῷ μήκει, καὶ καλοῦνται ὑπό τινων μητέρες, ὡς γεννῶντες. σημεῖον δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ μὲν τῶν κηφήνων ἐγγίνεται γόνος, κἂν μὴ ἐνῇ ἡγεμών· ὁ δὲ τῶν μελιττῶν, οὐκ ἐγγίνεται.

cincturæ locum, eſt quàm reliquum corpus dimidio maior: vocanturque ab aliquibus matres, *quaſi quæ pariant. Dicunt indicio eſſe: quòd fucorum fœtus innaſcantur etiam vbi reges abſint: apum autem non innaſcantur.*

CAESAR.

SIMVL genera regum diſcernit: ſimul ſequitur hiſtoriam opinionum quam attigerat. Reges eſſe fœminas: & ponit argumenta: vbi fucos quaſi animalia *ὑπηνέμια*, altera tantùm ſexus parte autore.

Χρηστὴς μελίττης, *frugi* Theodorus diuinitùs: quoniam fucus, apis inutilis eſt: vnde & nomen Latini: *fucum* enim fallaciam dicebant, à *fuco* meretricularum: ſed tamen ipſe rex frugi eſt. Neque enim in opere dumtaxat frugalitas: ſed *operariam* maluimus, vt puto, non ineptè. Nam infrà, etiam fucos inter apes connumerat. Ideò addidit χρηστῆς: fuci autem maximi ſunt.

Διπλάσιος, dupla magnitudo regis ad alias rectiſſimè: at Theodorus infeliciſſimè: *duplo auctior*: vt omittam frigidam vocem, *auctior.* Duplo maior ſum te, ſignificat te eſſe tertiam mei partem, quod ad menſuram ſpectat. At magnitudo mea dupla eſt ad tuam, ſignificat te eſſe dimidium mei. Sum te dimidio maior, ſignificat, me ad te eſſe ſeſquialterum: id eſt totum & ſemiſſem tui implere. Quod ſtatim dixit ἡμιόλιον: locus ſub cinctura eſt reliquo corpore dimidio maior. Quoniam tantus eſt, quàm pectus & caput, & dimidium eiuſdem. At tametſi Plinium hîc ſequutus eſt, etiam Plinius caſtigetur. Ego ſum te maior tribus cubitis. Tanta cubitorum magnitudo, quam ego habeo, & tu non habes, duplo maior: dupla eſt: quia habeo, tu non habes. Ergo ter tantus ſum, quàm tu ſemel, & bis tanto maior: at διπλάσιος non eſt idem: ſed bis tantus. Quòd Theodorus nihilo feliciùs vertit ſic: *pars à præcincto inferior proportione ſeſquialtera adeò longitudinis habetur.* Nam quomodo poteſt eſſe ſeſquialtera longitudinis? Nulla pars eſt ſeſquialtera ad totum corpus. Nam cùm volumus hoc dicere appoſita præpoſitione enunciamus: *ſub ſeſquialtera*: at ἡμιόλιον quid ſit? pars enim quomodo erit ὅλον totum ipſum?

Ὡς γεννῶντες Theodorus: *vtpote originis autores*: imò τίκτουσι vt dixit. At pater etiam originis autor eſt: vel vt Ariſtoteles ſentit, longè potior.

Κἂν μὴ ἐνῇ. Etiam ſi ſit, etiam ſi non ſit, quia non à regibus. Apes autem innaſcantur, ſi ſit: ſi non ſit, non. Ergo à regibus: argumentum à cauſſæ poſitione & ablatione.

CCXL. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ φασιν ὀχεύεσθαι, καὶ εἶναι ἄρρενας μὲν τοὺς κηφῆνας, θηλείας δὲ τὰς μελίττας.

Alij aiunt coïre eas: mares eſſe fucos, apes fœminas.

CAESAR.

NVNC tertia opinio. Prima erat ferre. Secunda parere. Tertia hæc coïre, quæ item falſa eſt. Nam apes fœminæ ſunt: mares reges: fuci ὑπηνέμια.

Ὀχεύεσθαι, *per coitum agi* Theodorus. Quis vnquam dixit verbum *agere*, de re corporea? Nam facio vtrunque comprehendit: *facio annulum: facio verba*: at *ago* nunquam: mater agit prolem poſtquam fecit.

Τό φασι, *opinantur, & contendunt.* Theodorus ſimplicitati Atticæ Aſiaticum oſcillum impoſuit.

CCXLI. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ ἡ μὲν ἄλλων ἡ γένεσις ἐν τοῖς κοίλοις τοῦ κηρίου. οἱ δὲ ἡγεμόνες, γίνονται κάτω πρὸς τῷ κηρίῳ, ἀποκρεμάμενοι χωρὶς, καὶ ἓξ ἢ ἑπτὰ ἐναντίως τῷ γόνῳ πεφυκότες.

Atque aliarum quidem generatio in cauis fauorum eſt. Reges autem oriuntur ſubtus ad fauum ſeorſum appenſi, ſeni, ſeptenive: contra quàm cætera fœtura adhærentes.

CAESAR.

CAESAR.

NVNC ponit differentias regum & plebis: vnam à loco, vnam à numero, vnam à modo exiſtendi. Nam plebs intus in fauo generatur: Rex ſubtus: plebs numeroſa: rex diuinum illum numerum non excedit: plebs ſedet: reges hærent.

Theodorus facetiſſimè *turmam* addidit.

Τὸ χωρὶς, Theodorus appoſuit ad numerum *ſeparatim, ſex aut ſeptem:* at ſignificat extra fauum, vt & ſubtus ſit, & extra.

Quid ſit γόνος haud multò poſt declarabimus.

CCXLII. ARISTOTELES.

Κέντρα δὲ αἱ μὲν μέλιτται ἔχουσιν, οἱ δὲ κηφῆνες οὐκ ἔχουσιν· οἱ δὲ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, ἔχουσι μὲν, ἀλλ' οὐ τύπτουσι· διὸ ἔνιοι μὲν οὐκ οἴονται ἔχειν αὐτούς.

Aculeum apes habent, fuci non habent. Reges & duces habent, ſed non figunt. Quare quidam eos carere arbitrantur.

CAESAR.

AB aculeo diſtinguit: duo habent apes & reges: ſed illæ figunt, hi non: vnum non habet fucus.

Τύπτουσι Theodorus *vtuntur:* neſcio an alium vſum habeat quàm figendi. Mira natura regi: ſummam dedit poteſtatem, dedit & telum, ſed & reconditum: & potiùs ad inſigne, quàm ad vim: fortaſſis autem eo reges coëunt. Quare non rectè dixit Theodorus, τύπτουσι *vtuntur:* verbum quoque Græcum ipſum laxum eſt: neque enim aculeo dicas pulſare, aut verberare.

Βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες dixit, vt oſtenderet eoſdem eſſe, & quos intus cuſtodiunt, & quos ſequuntur abeuntes.

CCXLIII. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ γένη τῶν μελιττῶν, ἡ μὲν ἀρίστη, μικρὰ καὶ στρογγύλη καὶ ποικίλη· ἄλλη δὲ, μακρὰ, ὁμοία τῇ ἀνθρήνῃ· τρίτος δὲ, ὁ φὼρ καλούμενος· οὗτος δέ ἐστι μέλας, καὶ πλατυγάστωρ. τέταρτος δὲ, ὁ κηφὴν, μεγέθει μὲν μέγιστος πάντων, ἄκεντρος δὲ καὶ νωθρός· διὸ πλέκουσί τινες περὶ τὰ σμήνη, ὥστε τὰς μὲν μελίττας εἰσδύεσθαι, τοὺς δὲ κηφῆνας μὴ, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς μείζους.

IN genere apum præſtantiſſima, quæ parua, rotunda, varia: alterum genus eſt oblongum, & veſpæ ſimile. Tertium furem *vocant: niger is, aluo lata. Quartus fucus omnium maximus, ſine aculeo, ignauus. Quamobrem obtexunt aliquid circa aluearia, qua apes ingredi queant: fuci, quòd ſint grandiores, nequeant.*

CAESAR.

NVNC genera apum declarat: ſed Theodorus malè ſeiunxit à ſuperioribus. Nam ſtatim de modo generationis & fœtu ſcribit.

Hanc hiſtoriam hinc Columella, Plinius, & Varro ſumpſerunt: ſed mirum hunc, furem, & fucum eundem eſſe, putare. Quanuis quorundam opinione tantùm id aſſerere videatur: *fur*, inquit, *qui vocatur ab alijs fucus.* Plinius autem diuerſos ſcribit: cùm dicat fucis aliquos proprium eſſe genus exiſtimare, ſicut furibus, grandiſſimis inter apes, ſed nigris latáque aluo: ita appellatis, quia furtim deuorent mella. Theodorus legit: οὗτος δέ ἐστι μέγας. Nos & Codicem noſtrum & Plinium ſecuti μέλας.

Νωθρὸς *ignauus* Theodorus, rectiſſimè: ex Virgilio, *ignauum fucos pecus.*

Πλέκουσί τινες: etiam πλέκουσί τι potes legere, & plenior erit oratio.

CCXLIV. ARISTOTELES.

Ἡγεμόνων δὲ δύο γένη εἰσίν, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον. εἰσὶ δ' ἐν ἑκάστῳ σμήνει πλείους ἡγεμόνες, καὶ οὐχ εἷς μόνος. ἀπόλλυται δὲ τὸ σμῆνος, ἐάν τε ἡγεμόνες ἱκανοὶ μὴ ἐνῶσιν. (οὐχ οὕτω δὲ διὰ τὸ ἄναρχα εἶναι, ἀλλ' ὥς φασιν, ὅτι συμβάλλονται εἰς τὴν γένεσιν τῶν μελιττῶν) ἐάν τε πολλοὶ ἡγεμόνες ὦσι, διασπῶσιν.

Regum genera, quot diximus, duo: ſed in ſingulis aluearibus plures ſunt, non vnus ſolus. Nam ſanè perit examen, niſi ſatis intus regum ſit. Non propterea quòd principe careant: ſed quia, vt aiunt, conferant ad apum generationem: ſicut etiam ſi multi ſint, diſtrahunt.

CAESAR.

Repetit numerum generum regum, vt numerum in aluearibus declaret: videbatur vnico rege ſatis eſſe. Rectè inquit Philoſophus ſi principem tantùm ageret: ſed agit etiam maritum. Itaque neque vnus ſatis eſt: & ex multis factiones. Quare dixit πλείους: & poſteà πολλοί.

Πλείους οὐχ εἷς μόνος: ſatis habebat dicere πλείους· addidit οὐχ εἷς: appoſuit, μόνος.

Ἄναρχα: mutauit genus in neutrum quod comprehenderet.

Συμβάλλονται: ſic etiam in libro qui decimus *Hiſtoriarum* inſcribitur: vnde σύμβολαι, *collationes comeſſatorum*: quod nomen adhuc durat eadem in re: licet non de eadem. Totum hoc apoteleſma candidè vertit Theodorus: ſed peſſimè conſulit Latinitati, cùm ἱκανοὶ μὴ ἐνῶσιν, dixit: *duces non ſatis habeantur.*

CCXLV. ARISTOTELES.

Ὅταν μὲν οὖν ἔαρ ὄψιμον γένηται, καὶ ὅταν αὐχμοὶ καὶ ἐρυσίβη, ἐλάττων γίνεται ὁ γόνος· ἀλλ' αὐχμοῦ μὲν ὄντος, μέλι ἐργάζονται μᾶλλον· ἐπομβρίας δέ, γόνον· διὸ καὶ ἅμα συμβαίνει ἐλαιῶν φορὰ καὶ ἑσμῶν.

Vernum tempus ſi ſerò appetat, & ſqualente cælo, itémque & rubigine, fætura infrequentior fit. Sed ſicco tempore plus mellis operantur, pluuio, føturæ ſtudent. Itaque ſimul eſt & oliuarum, & fœtus copia.

CAESAR.

Temporum naturam accommodat generationi: ſimul tollit opinionem eorum qui putabant ab oliua ferri fœtum, de qua in ſuperioribus, deſtructo argumento. Nam imbribus oliuitas felicior. At imbribus intus continentur: itaque generant: ſiccitatibus ad tores eliciuntur: itaque mellificant: ita & commoditas eſt, & coguntur petere humorem.

Theodorus, *augent mella ſiccitates*: malè: imò apes non à ſiccitate, ſed ab humore, ſicco tempore. Quoniam non niſi ſereno ros cadit.

CCXLVI. ARISTOTELES.

Ἐργάζονται δὲ πρῶτον μέν, τὸ κηρίον· εἶτα τὸν γόνον ἐναφιᾶσιν, ὥς μὲν ἔνιοι λέγουσιν, ἐκ τοῦ στόματος· διὸ φέρειν φασὶν ἄλλοθεν εἰς τοῦτο.

Conſtruunt igitur primò fauos, deinde fœtum indunt ore editum, vt aiunt quidam. Quæ fuit cauſſa, vt putarent aliunde ferri ipſum.

CAESAR.

Docet modum fœtificandi, & originem opinionis. Et ſemper addit, ὡς λέγουσιν: obſcura enim res eſt.

Ἐν ſcilicet, *intro*: ἀπὸ, *ex ore* ἱᾶσι, *iaciunt*. Noſtrum enim *iacere* inde dictum eſt.

CCXLVII.

CCXLVII. ARISTOTELES.

Τὸ δὲ μέλι φέρειν τὸ μὲν, τοῦ θέρους, τὸ δὲ, τοῦ μετοπώρου· ἄμεινον δ' ἐστὶ τὸ μετοπωρινὸν μέλι.

Melle autem ali tàm æſtate, quàm Autumno: ſed autumnale præſtantius eſt.

CÆSAR.

HÆc ſunt opera apum: fœtus, mel, cera, vt materia: & opus ipſum fauorum, vt forma impoſita. Omnia igitur perſequitur hîc fœtus genera. Nam & fauus, eorum locus eſt: & mel alimentum. Itaque τὸ μὲν, τὸ δὲ, ſcilicet apiculam. Quod non intellexit Theodorus: de melle enim hîc loquitur propter alimentum fœtus: de quo hic hiſtoria eſt. Obiter autem mellis tempora, & bonitatem: rationem non addit: ſed eſt: quia ſquallidius cœlum eſt: ſemper enim capit Ariſtoteles Autumnum ſub Cane.

CCXLVIII. ARISTOTELES.

Γίνεται δὲ κηρίον μὲν, ἐξ ἀνθέων· κήρωσιν δὲ φέρουσιν ἀπὸ τοῦ δακρύου τῶν δένδρων. μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἶρις. ὅλως δ' οὐ γίνεται μέλι πρὸ Πλειάδος ἐπιτολῆς. τὸ μὲν οὖν κηρὸν ποιεῖ, ὥσπερ εἴρηται· ἐκ δὲ τῶν ἀνθέων τὸ μέλι ὅτι οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ φέρει πλεῖστον μόνον, σημεῖον. ἐν μιᾷ γὰρ, ἢ ἐν δυσὶν ἡμέραις, πλήρη εὑρίσκουσι τὰ σμήνη οἱ μελιττουργοὶ μέλιτος. ἔτι δὲ, τοῦ μετοπώρου ἄνθη γίνεται μὲν, μέλι δ' οὔ, ὅταν ἀφαιρεθῇ. ἀφαιρεθέντος οὖν ἤδη τοῦ γινομένου μέλιτος, καὶ τροφῆς οὐκ ἐνούσης ἔτι, ἢ σπανίας, ἐγίνετο ἂν, εἴπερ ἐποίουν ἐκ τῶν ἀνθέων.

Fauos è floribus conficiunt: melliginem ex arborum lacryma. Mel autem ex aëre cadit, præſertim ſiderum ortu, atque vbi incubuerit cæleſtis arcus. Neque enim ante ortum Vergiliarum mel fit. Ceram igitur vt diximus, faciunt: at ex floribus mel non faciunt: ſed maximam partem legunt tantùm. Cuius rei argumentum eſt: vno enim aut altero die apiarij cellas inueniunt mellis plenas. Praetereà Autumno flores ſunt, & tamen nullum fit mel, ſi caſtrentur. Caſtratis igitur aluearijs, cùm aut inedia apes, aut penuria laborarent, operarentur ſibi mel, ſi ex floribus conficeretur.

CAESAR.

NVnc materiam venatur rerum quas diximus. Itaque quid eſſet materia indicauit per, ἐξ, & ἀπὸ: vt ex floribus fauos: à lacryma ceram. Itaque viſcida & lenta eſt: & dixit κήρωσιν, id eſt, cerificationem ipſam: at μέλι, non dixit ex alia re: ſed τὸ πίπτον: quoniam non faciunt, ſed legunt. Quanquam aliquid conferunt operæ ad faciendum. Quare mox dixit οὐ ποιοῦσι: ſed addidit πλεῖστον.

Duobus argumentis contradicit opinioni: celeritate incrementi mellis quod ex floribus euenire non poſſit: & poſitione florum, non poſitione mellis. Nam Autumno, mel ſi caſtretur, non fit mel, quia ros non cadit ampliùs. Intellige autem Autumni finem. Et tamen, inquit, inedia aut penuria compulſæ reficerent.

Κήρωσιν *melliginem* Plinius: quem mirum eſt non eſſe ſequutum Theodorum: quem etiam nimis ſequitur alibi: nam nondum eſt cera: ſed miſtum quid, & ad mellis naturam accedens: & erithacen comprehendit.

Ἄνθη γίνεται μέλι δ' οὔ, æquiuocè, τὸ γίνεται, *naſcuntur & ſunt*: & de melle: *fit*. Itaque Theodorus *ex rore*, cùm dixit, non eſt aſſequutus Philoſophi ſubtilitatem.

Ἄστρων ἐπιτολαῖς: intelligit Vergilias. Nam toto anno aliquod ſidus exoritur,

CCXLIX. ARISTOTELES.

Συνίσταται δὲ τὸ μέλι, πεττόμενον. ἐξ ἀρχῆς γὰρ οἷον ὕδωρ γίνεται, καὶ ἐφ' ἡμέρας μέν τινας ὑγρόν

Maturitate ſpiſſatur mel. Nam per initia diluta aqua modo diebus aliquot. Quo tempore

ἐστι.

ἐστι· διὸ κἂν ὑφαιρεθῇ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, οὐκ ἔχει πάχος· ἐν εἴκοσι δὲ μάλιστα συνίσταται. δῆλον δ' ἐστὶν εὐθέως τὸ ἀπὸ τοῦ χυμοῦ μάλιστα. διαφέρει γὰρ τῇ γλυκύτητι καὶ τῷ πάχει.

etiamſi eximatur craſſum non eſt. Viceſimo demum die concreſcit: prodit ſeſe ſtatim ſapore. Differt enim & dulcedine, & craſſitie.

C AE S A R.

NVNC affectus duos mellis, à tempore. Etiam dixir πεπεμμένον *coctum*: maturitatem etiam appellat Columella: τὸ ὑγρὸν hîc liquidum, & dilutum ſignificat.

Theodorus potiùs expoſuit, quàm vertit hanc partem. Cùm dixit, *dulcius enim, quod craſſius.* Sed intelligo recens mel vtrunque. Nam vetuſtum craſſiſſimum, & acrius eſt. Præterea Ariſtotelis ſermo de vtriuſque mellis indiciis eſt: vt tam hoc, quàm illud ſeſe prodant. Ergo διαφέρει vtrunque notat. Τὸ, ἀπὸ τοῦ χυμοῦ, quod ad ſaporem attinet: τὸ, id eſt ratio & differentia.

CCL. ARISTOTELES.

Φέρει δὲ ἀπὸ πάντων ἡ μέλιττα ὅσα ἔχει ἐν κάλυκι ἄνθη· καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων δὲ, ὅσα ἂν γλυκύτητα ἔχῃ, οὐθένα βλάπτουσα καρπόν.

LEgit apis ab omnibus, quæ in calice flores habent. Et ab aliis quæ dulcia ſunt, nullum lædens fructum.

C AE S A R.

NVNC differentiam materiarum tractat & affectum: cùm dixit ſine nocumento: non temerè: confirmat enim ſupradictam rationem, qua negabat ex floribus mel confici: læderetur enim flos abſumpta parte: καρπὸν etiam hîc pro flore: nam pro ſemine frequenter Dioſcorides. Quanquam etiam nonnunquam fructus libant, vt mox ἐρινεόν.

Dixit florem in calice: quoniam roſa non habet in calice: ſed inter brachia pediculo appenſum: ſed etiam ab amaris legunt, vt in Sardinia: & acribus, vt raphano, & ſinapi.

CCLI. RISTOTELES.

Τοὺς δὲ χυμοὺς τούτων τῷ ὁμοίῳ τῇ γλώττῃ ἀναλαμβάνουσα, κομίζει.

SEd horum ſapores lingua illa ſua exceptos ferunt.

C AE S A R.

NVNC modum & inſtrumentum mellis excipiendi: τῷ ὁμοίῳ τῇ γλώττῃ. Quoniam non vera lingua eſt: κομίζει verbum eſt non inane. Nam fruges cùm lectæ comportantur, κομίζεσθαι dicuntur.

Χυμοὺς hîc ſapores intelligimus in plurali. Nam quanquam dixit à dulcibus tantùm legere, tamen ea dulcia diuerſis in floribus ſunt: ac prætereà, non à dulcibus tantùm, ſed etiam, vt diximus, à ſinapi.

CCLII. ARISTOTELES.

Εἰλίττεται δὲ τὰ σμήνη, ὅταν ἐρινεὸν σῦκον φάγῃ.

DIſtorquentur cellæ, cùm eſitârit caprifici fructum.

C AE S A R.

LOngè aliter legit hoc Theodorus, ſic: *vindemiãtur initio caprifici aluei: tũc enim mellationis terminus eſt.* Εἰλίττεσθαι, *torqueri* denotat: & in ea ſignificatione apud auctores claſſicos ſẽper legi. Nec

memini aliud ſignificare. Et Plinius de hoc Caprifico nihil: nihil Columella. Et, *initio Caprificij*, neſcio quid ſibi velit. Quòd autem ficum eſitant, teſtis eſt Columella: qui ficum aqua dilutam indit alueis ad ſuſtinendam hybernam penuriam. Quidam Codices pro σιλιτῇ, βλίττηται habent: quo etiam lectio noſtra confirmatur.

CCLIII. ARISTOTELES.

Σχαδόνας δὲ ἀρίστας ποιοῦσιν, ὅταν μέλι ἐργάζωνται.

Soboles ea præſtantiſſima ſunt, quæ cùm mellificant, procreantur.

CAESAR.

Σχαδόνας *ſoboles*: *pullos* etiam auſus eſt dicere Columella. Habet autem rationem quod Philoſophus dicit hîc: nam alacriores tunc ſunt. Et mellis vbertate proueniunt fœtus nitidiores.

CCLIV. ARISTOTELES.

Φέρει δὲ κηρὸν μὲν καὶ ἐριθάκην, περὶ τοῖς σκέλεσι.

Ceram autem, & erithacen in cruribus gerunt.

CAESAR.

Nunc alios partus proſequitur: κηρὸν hîc: ſuprà κήρωσιν: vt etiam erithacen comprehenderet. Erithaca autem, ſiue rithaca eſt alia à cera & propoli. Ea enim fauos conglutinant. Sed vtinam Hermolaüs non dixiſſet in tertio *Corollario* à Dioſcoride dictam *ceranthemon* in quinto. Nuſquam enim legimus. Neque eandem eſſe erithacen, quam vulgò *vernicem* vocant, quæ iuniperi gummi eſt, & falſo à pharmacariis *ſandaraca* appellatur. Cùm *vernix* ſit maſtiche ſimillima: at *ſandaraca* cinnabaris colore, gleba, non gummi.

CCLV. ARISTOTELES.

Τὸ μέλι δὲ ἐμεῖ εἰς τὸ κύτταρον.

Mel ore vomunt in cellas.

CAESAR.

Vulgus putat falsò eſſe mel, apum excrementum. Κύτταρος ciſtulam, & folliculum, & veſiculam, & cellam ſignificat.

CCLVI. ARISTOTELES.

Τὸν δὲ γόνον ὅταν ἀφῇ, ἐπωάζει, ὥσπερ ὄρνις.

Vbi fœtum peperit, incubat auium more.

CAESAR.

Redit ad hiſtoriam quæ huc pertinet: & obſeruata eſſe hæc memoriæ prodidit Plinius è cornu laternatio facto alueari.

CCLVII.

CCLVII. ARISTOTELES.

ἘΝ δὲ τῷ κηρίῳ τὸ σκωλήκιον, μικρὸν μὲν δὲ, κεῖται πλάγιον ὕστερον δὲ, ἀνίσταται αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ, καὶ τρέφεται, καὶ πρὸς τῷ κηρίῳ ἔχεται, ὥστε καὶ ἀντειλῆφθαι. ὁ δὲ γόνος ἐστὶ τῶν μελιττῶν καὶ τῶν κηφήνων λευκὸς, ἐξ οὗ τὰ σκωλήκια γίνεται· αὐξανομένων δὲ, γίνονται μέλιτται καὶ κηφῆνες. ὁ δὲ τῶν βασιλέων γόνος, τὴν χρόαν γίνεται ὑπόπυρρος· τὴν δὲ λεπτότητά ἐστιν οἷον μέλι παχύ· τὸν ὄγκον δὲ εὐθέως ἔχει παραπλήσιον τῷ γινομένῳ ἐξ αὐτοῦ. σκώληξ δὲ οὐ γίνεται πρότερον ἐκ τούτου, ἀλλ' εὐθέως ἡ μέλιττα φαίνεται.

IN fauo igitur vermiculus puſillus ad latus iacet. Tum ipſe ſeſe erigit: atque alitur. Hæret antè fauo ita vt retineatur Apum fucorumq́ fœtus æquè cãdidus eſt. Ex quo vermiculus generatur, qui poſtea creſcens fit apis, aut fucus. At regum fœtus colore ſubruffus, tenuitate mellis craſſioris, magnitudinem ſtatim habet quantùm id quod ex eo generatur. Ceterùm non fit inde vermiculus per initia: ſed continuò apis extat.

C Æ S A R.

PONIT nunc modum generationis duplicem: vnum fauorum & apum: alterum regum. Omnibus vnum principium: quia ex fœtu fiunt: fœtus folliculus eſt ouo ſimilis. Differentia autem inter apum & fucorum ouum, nulla. At inter ea & regum ſunt multæ. Prima color. Regio melleus: apum candidus. Nam ex eo ſtatim fit rex apis ſpecie, ſimplici editione: at in apibus aliis, non item, quæ altera eſt: ſed priùs vertitur in vermiculum. Tertia differentia: magnitudo. Nam regium tantum eſt, quantus ipſe rex qui ex eo fit. At apum puſillum, quod mutatur in vermiculum: ſed is vermiculus minor quàm apis futura. Itaque dixit αὐξανομένων.

Πλάγιον non *obliquus*, vt Theodorus. Sed, *ad latus*. Sic infra de crabronibus: οὐ κάτωθεν τοῦ κυττάρου, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγίων. Nam in imo non poſſet: melle enim obrueretur. Itaque hæret parieti adeò, vt etiam ibi detineri videatur. Ergo ἀντικρὺ mel eſt: ex altero ſcilicet latere. Et dicit: ὥσπερ μέλιτται εἰς τὸ πλάγιον ἀφιᾶσι.

Εὐθέως: *continuò*, id eſt, continuata ſimplici mutatione.

Λεπτότητα, *corpulentia* Theodorus malè expreſſit.

Γόνος, *primordium* Theodorus: feliciter, ſed confusè: nimis laxa vox eſt. Nam crabronum etiam ſignum primordium eſt: at non eſt γόνος.

CCLVIII. ARISTOTELES.

ὍΤαν δὲ τίκτῃ ἐν τῷ κηρίῳ μέλι, ἐκ τοῦ ἀπαντικρὺ γίνεται.

VBi peperit in fauo, è regione loci illius, mel ſitum eſt.

C AE S A R.

VT & locum det ſoboli capiundæ. & quaſi accumbenti cibus apponatur, ſicut infra de crabronibus idem.

CCLIX. ARISTOTELES.

Φύει δὲ χαδῶν πόδας καὶ πτερὰ, ὅταν κατειληφθῇ· ὅταν δὲ λάβῃ πέρας, τὸν μὲν ὑμένα περιρρήξας ἐκπέταται· κόπρον δὲ προΐεται ὥσπερεὶ σκωλήκιον, ὕστερον δὲ οὐκέτι, πλὴν ἐὰν μὴ ἐξέλθῃ, ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον.

SI fœtum capias, inuenies eum pedes atque alas fundere: vbi verò abſolutus eſt, obrupta membrana euolat. Quandiu vermiculus fit, ſtercus emittit: poſteà nullum: niſi cùm egreſſus fuerit, vt diximus.

C Æ S A R.

POSVIT generationem: nunc ponit hic modum, à folliculo ad apem. Ergo pedibus atque alis caret vermiculus: quos, quáſque poſtea fundit. Quin etiam duo ſunt tempora, in quibus mittit ſtercus dum fit vermiculus, & poſtquam egreſſus eſt iam apis.

Nam poſtquam vermiculus factus eſt, antequam apis fiat, excrementum nullum emittit: ſed pat eſt in alas, pedéſque conuerti.

Nota membranam, partem non eſſe vermiculi. Ne obiicias contradictionem Ariſtoteli: qui dixit: ex toto verme totum fieri animal: at non ex toto ouo. Tamen aliquid adhuc reſtat. Nam quanquam ex toto vermiculo fit, neſcio quid additur: pedes, & alæ. Reſpondendum: figuram mutari: materiam nullam addi: ſed ineſſe in ipſis principiis. Hinc putârunt Grammatici apem dictam, quia ſine pedibus naſceretur: ſed falsò: primùm nanque & obſcurata, multiſque poſt nomen ſæculis vix repertum. Deinde non tunc eſt apis cùm pedibus caret. Prætereà apis παρὰ τὸ ἀπιέναι, vnde etiam examina ἐξαπίσματα, ἐξημμένα. Et Æolice, quos ſequimur ἐξαμένα.

Ariſtoteles more ſuo ſubticuit, *inuenies*, *videbis*: aut eiuſmodi. Nam ſæpe monuimus hoc eum facere. Nam dicit διαιρουμένων δ' ἔστι τὸ λευκόν: pro eo quod eſt: ſi apetias, inuenias intus candidum: nam etiam ſi non aperias, ſanè intus eſt. Ita hîc: φύει ὅταν καταληφθῇ· exceptus fœtus fundit alas: quin etiam non exceptus: ſed ſi non exceperis, neſcias hoc fieri: ſi capias, fiat. Theodorus per contrarium ſenſum expreſſit: ſed malè: *truncatæ*, inquit, *pedibus prodeunt*. Multi hîc ſunt errores. Primus: neque enim quiſquam truncauit eas. Alter: falſum eſt, ipſas prodire truncas: imò emittunt pedes: φύει, inquit. Tertius: non intelligas ex Theodoro quonam modo pedes apibus innaſcantur.

Ὡς ὢν σκώληκιον: dum fit vermis: nam dum eſt mittit ſtercus: quia infrà: ὕστερον δὲ σκώληξ κύστεος.

CCLX. ARISTOTELES.

Ἐὰν δέ τις ἀφέληται τὰς κεφαλὰς τοῦ χαδόνος πρὶν πτερὰ ἔχειν, ἐξεσθίουσιν αὐτὰ αἱ μέλιτται. κἂν κηφῆνος τὸ πτερὸν ἀποκνίσας ἀφῇ τις, τῶν λοιπῶν αὐταὶ τὰ πτερὰ ἀπεσθίουσι.

QVòd ſi quis eorum capita amputârit, priuſquam alas habeant, eos apes deuorant. Quemadmodum ſi fucum ademptis alis emiſeris, aliorum ille erodet alas.

CÆSAR.

COMPARAT affectionem fœtuum apum cum fucis: eſt enim nonnihil ſimilitudinis in hiſtoria. Plinius cùm dixit eos parentibus in cibo eſſe: dedit intelligere: ſi eos matres eſitant, longè fortiùs ab aliis deuorandos intelligi. Quare Theodorus ſuperfluè & falsò addidit: *nimirum*: imò verò valdè mirum; & longè mirabilius quod de fucis prodit. Nam exalatus fucus alatos fucos quomodo conſequetur, aut aſſequetur, cuius arrodat alas?

Nota multa hîc: ἐξεσθίουσι, pro ἐσθίουσι, *exedunt*: niſi intelligas paulatim. Nam τὸ ἐξ, nihil ſignat: ſicut mox ἀπεσθίουσι. Nam ibi rectè abrodunt alas, à corpore ſcilicet. Mutauit τὴν χαδόνα in αὐτά. Quoniam amplius χαδὼν non ſit, ſed τέκνον. Τὸ πτερὸν: τὸ, τὸ, facit vt vtranque alam intelligas: tantùm habet vitium articulus: ſed mutauit numerum: κηφῆνος in αὐτῶν: quod alibi fecit. Et nos ex Terentij adduximus *Eunucho* exemplum: *quòd ijs ſola regina vtuntur*.

CCLXI. ARISTOTELES.

Βίος δὲ τῶν μελιττῶν ἔτη ἕξ. ἔνιαι δὲ τῶν μελιττῶν καὶ ἑπτὰ ἔτη ζῶσιν. ἐὰν δὲ σμῆνος διαμείνῃ ἔτη ἐννέα ἢ δέκα, εὖ δοκεῖ διαγεγονέναι.

VIuunt annis ſex quædam vel ſeptem. Quòd ſi durat examen annos nouem decémve, benè actum ſecum putant.

CÆSAR.

POſt generationem prudenter deſcribit vitam. Non temerè διαγεγονέναι præterito perfecto, & per διά.

CCLXII. ARISTOTELES.

ἘΝ δὲ τῷ Πόντῳ εἰσὶ μέλιτται τινες λευκαὶ σφόδρα, αἳ μέλι ποιοῦσι δὶς τοῦ μηνός. αἱ δ' ἐν Θεμισκύρᾳ περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν, ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τοῖς σμήνεσι ποιοῦνται κηρία, οὐκ ἔχοντα κηρὸν πολὺν, ἀλλὰ πάνυ μικρὸν, μέλι δὲ παχύ. τὸ δὲ κηρίον λεῖον καὶ ὁμαλόν ἐστιν. οὐκ ἀεὶ δὲ τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ τοῦ χειμῶνος. ὁ γὰρ κιττὸς πολὺς ἐν τῷ τόπῳ ἐστίν· ἀνθεῖ δὲ ταύτην τὴν ὥραν· ἀφ' οὗ φέρουσι τὸ μέλι. κατάγεται δὲ καὶ εἰς Ἀμισὸν ἄνωθεν μέλι λευκὸν καὶ παχὺ σφόδρα, ὃ ποιοῦσιν αἱ μέλιτται ἄνευ κηρίων πρὸς τοῖς δένδρεσι. γίνεται δὲ τοιοῦτον καὶ ἄλλοθι ἐν τῷ Πόντῳ. εἰσὶ δὲ καὶ μέλιτται, αἳ ποιοῦσι τριπλᾶ κηρία ἐν τῇ γῇ. ταῦτα δὲ μέλι μὲν ἔχει, σκώληκας δὲ οὐκ ἔχει. ἔστι δὲ οὔτε τὰ κηρία πάντα τοιαῦτα, οὔτε πᾶσαι αἱ μέλιτται τοιαῦτα ποιοῦσιν.

IN Ponto apum genus valde candidum, quæ bis in menſe mellificare ſolent. In Themiſcyra ad Thermodontem fluuium, tàm in terra quàm in alueis fauos conſtruunt, in quibus pauca cera admodum: mel craſſum: fauus læuis atque æqualis eſt. Hoc tamen non ſemper faciunt, ſed hyeme tantùm Hedera enim his locis multa, à qua per id tempus floreſcente mel legunt. E ſuperioribus locis in Amiſum defertur mel candidum, & imprimis craſſum, quod apes operantur ſine fauis in arboribus: quale etiam in Ponto alibi quoque eſt. Sunt etiam apes quæ in terra triplices condunt fauos. In quibus mel quidem inuenias, ſed vermem nullum. Verùm neque omnes faui tales: neque omnes apes id faciunt.

CAESAR.

SVPRA à corporum concretione apum genera diſtinxerat. Nunc à regione, & modo operandi, & loco. Et ſanè in Sarmatia & Scythia ad Tanaim: quæ regio Scytharum Hormas alit, parétque Moſchouitis, arborum caua pleniſſima mellis ſunt: vbi indigenæ ſæpenumero appetentibus mel vrſis inſidiantur.

Mel igitur aliud craſſum, aliud liquidum: vtrunque, aut à maturitate, aut à regione. Aliud ruffum & vulgare: aliud candidum ſacchari modo, vt quod Prouinciales vocant *Corbianum*: aliud amarum, vt Sardoum: aliud acriuſculum, vt ruffum & dilutum: aliud dulcius, vt candidum & craſſum: aliud æquale, vt candidum: aliud inæquale: & hoc dupliciter: liquore, & craſſitudine, vt vulgare: aut arenoſitate, vt Vaſconicum, quod ab Erica lectum eſt: aliud cum multa cera, aliud pauca: ídque propter regionem & pabula: aliud in fauis, aliud ſine fauis: aliud in terra, aliud in arboribus: aliud agreſte, aliud mite: aliud hyemale, aliud æſtiuum, aliud autumnale.

Faui quoque differunt: alij ſimplices, alij multiplices: alij cancellati, alij læues.

CCLXIII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ ἀνθρῆναι καὶ σφῆκες ποιοῦσι κηρία τῷ γόνῳ, ὅταν μὴ ἔχωσιν ἡγεμόνα, ἀλλὰ ἀποπλανηθῶσι, καὶ μὴ εὑρίσκωσιν· αἱ μὲν ἀνθρῆναι, ἐπὶ μετεώρου τινός· αἱ δὲ σφῆκες, ἐν τρώγλῃ· ὅταν δ' ἔχωσιν ἡγεμόνας, ὑπὸ γῆν· ἑξάγωνα μὲν οὖν πάντα ἐστὶ τὰ κηρία καὶ τὰ τούτων, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν μελιττῶν. σύγκειται δὲ οὐκ ἐκ κηροῦ, ἀλλ' ἐκ φλοιώδους καὶ ἀραχνιώδους ὕλης τὸ κηρίον. γλαφυρώτερον δὲ πολλῷ τὸ τῶν ἀνθρηνῶν ἐστιν, ἢ τὸ τῶν σφηκῶν κηρίον. ἐναφιᾶσι δὲ γόνον, ὥσπερ αἱ μέλιτται, ὅσον σταλαγμὸν, εἰς τὸ πλάγιον τοῦ κυττάρου, καὶ προσέχεται τῷ τοίχῳ· οὐχ ἅμα δὲ ἐν πᾶσι τοῖς κυττάροις ἔνεστιν ὁ γόνος, ἀλλ' ἐνίοις μὲν ἤδη μεγάλα ἔνεστιν, ὥστε καὶ πέτεσθαι· ἐνίοις δὲ, νύμφαι· ἐν τοῖς δὲ, σκώληκες. ἡ κόπρος δὲ μόνον ὕπεστι τοῖς σκώληξιν, ὥσπερ ταῖς μελίτταις, καὶ ἕως ἂν νύμφαι ὦσι καὶ ἀκινητίζωσι, καὶ

CRabrones veſpæq́ fauos exædificant pullis ſuis, ſi ducem habeant nullum, cúmque palantes quærant. Ac crabrones quidem in ſublimi loco aliquo: veſpæ in foramine: quæ ducem habent, ſub terra. Horum item faui ſexanguli, quemadmodum & apum, compoſiti non è cera, ſed ex corticea materia atque araneoſa. Crabronum operoſiores quàm veſparum. Ad cellæ latus apum more deponunt fœtus ſuos guttæ magnitudine, qui parieti hærent. Non omnibus in cellis tamen ſimul fœtus eſt: ſed in quibuſdam adeò grandes, vt etiam volare poſſint: in aliis nymphæ: in aliis vermiculi adhuc. Quibus ſolis ſubeſt ſtercus, ſicuti etiam in apum genere. Ac quandiu nymphæ ſunt, neque mouentur, &

ἀπαλήλιπται ὁ κύτταρος. καταντικρὺ δὲ ἐν τῷ κυττάρῳ τῇ γονῇ, ὅσον σταλαγμὸς μέλιτος ἐγγίνεται ἐν τοῖς τῆς αἰθρίας κηρίοις. γίνονται δὲ χαλδαῖς οὐκ ἐν τῷ ἔαρι τούτων, ἀλλ' ἐν τῷ μετοπώρῳ· τὴν δὲ αὔξησιν ἐπίδηλον λαμβάνουσι μάλιστα ἐν ταῖς πανσελήνοις. ἔχεται δὲ καὶ ὁ γόνος καὶ οἱ σκώληκες, οὐ κάτωθεν τοῦ κυττάρου, ἀλλ' ἐκ τῶν πλαγίων.

obducuntur folliculo. In cella autem fauorum qui à trabeculis inſtituuntur, exaduerſum fœtus quaſi mellis gutta, ineſt. Fœtificant, non vere, ſed Autumno: atque pleniluniis potiſſimum creſcunt: ſoboles hæret non cellæ fundo, ſed lateri.

C Æ S A R.

ALTERA Capitis pars per omnia ſimilis priori: atque etiam pietate inſignis: ſiquidem tam feta alioqui animalia etiam liberis ſuis exædificant tecta amiſſo duce. Itaque non ſecuimus in nouum Caput, vt Theodorus: ſunt enim μελιτ-τειδῆ.

Γλαφυρώτερον, *lautior fauus* Theodotus: imò nunquam loti fuêre faui: *artificio elegantiore conditus*, politiùs.

Ὅσον σταλαγμὸς: Theodorus, *inſtillant*. At ſtilla aliud eſt quàm gutta: ſtilla oblonga, teres: idem ſtiria. Gutta globulus aquæ eſt. Præterea non expreſſit Theodorus τὸ ὅσον.

Προσέχονται τῷ τοίχῳ. Theodotus, *& parietibus admonent*. Non ſatis eſt. Admotus ſum ego parieti, & tamen non προσέχομαι.

Ἅμα ἐν πᾶσι, *ſimul in omnibus*. Quoniam ſi in aliis grandior: in aliis vermis, in aliis gutta illa: neceſſe eſt tempore alium alio generatum.

Theodorus, *in nympha, in vermiculo*: malè: neque enim ex toto vermiculo igitur fieret.

Ἀπαλήλιπται ὁ κύτταρος: quoniam quaſi è mellacea natura, quæ pinguior eſt. Itaque Plinius dixit: *rore vnctas veſtes ſub dio matutino*. Galenus in decimo de *Officio partium*, τὴν ἐπαληλιμμένην τῷ χιτῶνι τούτῳ κολλώδη χρόαν: molliùs locutus eſt, quàm hîc Ariſtoteles. Hîc autem κύτταρον, æquiuocè accepit Philoſophus. Et pro cella & pro folliculo, quem *membranam* vocat Theodorus.

CCLXIV. ARISTOTELES.

ἜΝια δὲ τῶν βομβυκίων πρὸς λίθῳ, ἢ τοιούτῳ τινὶ ποιοῦσι πήλινον ὀξὺ, καὶ ὥσπερ οἱ ἅλες καταλείφονται· τοῦτο δὲ σφόδρα παχὺ καὶ σκληρόν. λόγχῃ γὰρ μόλις διαιροῦσιν. ἐνταῦθα ἐντίκτουσι, καὶ γίνονται σκωλήκια λευκὰ ἐν ὑμένι μέλανι. χωρὶς δὲ τοῦ ὑμένος ἐν τῷ πηλῷ γίνεται κηρός. ἔστι δὲ ὁ κηρὸς πολύ τι ὠχρότερος γίνεται τοῦ τῶν μελιττῶν.

QVædam ex bombycum genere ad lapidem, aut tale quid, conſtruunt è luto meta figuram ſale quaſi quodam oblitam. Craſſum hoc durúmque: lancea enim vix diuidi poteſt. In eo pariunt vnde fiant vermiculi candidi nigra in membrana: ſeorſúmque à membrana ceram in luto, quæ longè eſt pallidior quàm apum cera.

C Æ S A R.

TERTIA pars Capitis quam Theodorus malè ſecuit: eſt enim κηροποιῶν: & aliter legit. Nam nos, ſicut & Plinius ὥσπερ οἱ ἅλες. *Nidos*, inquit, *luto fingunt ſalis ſpecie applicatos lapidi*. Ipſe legerat ὥσπερ ὕαλον. Nos vidimus nidum: & nihil refert ſalémne dicas, an vitrum: ſubluſtre enim lutum eſt, quaſi vitro, aut ſale admiſto. Puto ego Plinij tempore Ariſtotelis exemplaria longè fuiſſe emendatiora.

CAPVT VIGESIMVM,

Formicarum coïtus & generationes.

CCLXV. ARISTOTELES.

Ὀχεύονται δὲ καὶ οἱ μύρμηκες καὶ τίκτουσι, σκωλήκια δὲ ἃ προσπέφυκε πρὸς οὐδέν. αὐξανόμενα δὲ ταῦτα ἐκ μικρῶν καὶ στρογγύλων, τὸ πρῶτον μακρὰ γίνονται, καὶ διαρθροῦνται· ἡ δὲ γένεσις ἐστὶ τούτοις τοῦ ἔαρος.

Coëunt etiam formicæ & pariunt. Sed vermiculi nulli rei annexi ſunt. Iſ initio è paruis & rotundis creſcendo fiunt oblongi: atque in membra debita diſcernuntur. Horum ortus vere eſt.

CAESAR.

PERFECTA hiſtoria τῶν μελιττωδῶν: ponit nunc formicarum quam Theodorus deprauauit, cùm coniungit quod ille diſtinxerat. Ὀχεύονται καὶ τίκτουσι: hîc finis. Et ſubdit: σκωλήκια δέ. At Theodorus more ſuo omnia complicans: *vermiculum pariunt*: mendacium hoc eſt. Nam pariunt oua cocti tritici ſpecie, ſed minora: neque mouentur ea oua, neque vllam notam habent vermis. Sed ſicut γόνοι, ſuprà dixit apum, antequam vermis fuit, hîc etiam ſimiliter. Itaque poſuit differentiam: vermes non hærere ſicut in genere apum. Quare cohæret adhuc hiſtoria, ducitúrque recta ſerie.

CAPVT VIGESIMVM-PRIMVM,

Scorpionum terrenorum generationes.

CCLXVI. ARISTOTELES.

Τίκτουσι δὲ καὶ οἱ σκορπίοι οἱ χερσαῖοι σκωλήκια ᾠοειδῆ πολλά, καὶ ἐπῳάζουσιν. ὅταν δὲ τελειωθῇ, ἐκβάλλονται ὥσπερ οἱ ἀράχναι, καὶ ἀπόλλυνται ὑπὸ τῶν τέκνων. πολλάκις δὲ γίνεται περὶ ἕνδεκα τὸν ἀριθμόν.

Pariunt etiam terreni ſcorpiones vermiculos, ouorum ſpecie, multos, atque incubant. Illi vbi ſunt perfecti expellunt parentes atque interficiunt: quod etiam in aranearum genere fit. Sæpè ad vndecim numero generantur.

CÆSAR.

INCVBANT quia ſunt ᾠοειδῆ. Quare mendum erat in Codice σκωληκώδη, & ita ſcribendum, σκωλήκια ᾠοειδῆ: ſicut infrà de locuſtis σκώληκες ᾠοειδεῖς. Ὥσπερ οἱ ἀράχναι. At de his nihil dum dixit.

CAPVT VIGESIMVM SECVNDVM,

Araneorum generationes.

CCLXVII. ARISTOTELES.

ΤΑ' δὲ ἀράχνια ὀχεύεται πάντα τὸν εἰρημένον τρόπον· γεννᾷ δὲ σκωλήκια μικρὰ πρῶτον. ὅλα γὰρ μεταβάλλοντα γίνεται ἀράχνια, καὶ οὐκ ἐκ μέρους. ἐπιστρόγγυλα δέ ἐστι κατ' ἀρχάς· ὅταν δὲ τέκῃ, ἐπωάζει τε, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις διαρθροῦται· τίκτει δὲ πάντα μὲν εἰς ἀράχνιον· ἀλλὰ τὰ μὲν, εἰς λεπτὸν καὶ μικρὸν, τὰ δὲ, εἰς παχύ. καὶ τὰ μὲν, ὅλως ἐν κύτει στρογγύλῳ, τὰ δὲ, μέχρι τινὸς περιέχεται ὑπὸ τοῦ ἀραχνίου. οὐχ ἅμα δὲ πάντα ἀράχνια γίνεται· πηδᾷ δὲ εὐθὺς, καὶ ἀφίησιν ἀράχνιον. ὁ δὲ χυμὸς, ὅμοιος ἔν τε τοῖς σκώληξι φθειρομένοις, καὶ ἐν αὐτοῖς νέοις οὖσι, παχὺς καὶ λευκός.

VNiuerſum genus araneorum coït quo diximus modo. Parit vermiculos puſillos primùm. Totius enim mutatione fiunt, non ex parte. Subrotundi per initia ſunt: cùm peperit incubat, ac figurat tribus diebus. In tela ſua parit omnes: ſed partim in tenui & breui: partim in craſſiore: & alia in ſinuata: nonnulla etiam aliqua ex parte circumdantur à tela. Non omnes araneoli ſimul generantur: ſtatim nati & ſaliunt, & filum emittunt. Humor idem in vermiculis attritis, & in iuuenculis araneolis; quippe craſſus, candidus.

CAESAR.

CVM multa genera ſint araneorum: primùm in communi de omnibus: deinde de aliquibus perſequitur. Ο῎λα γὰρ μεταβάλλοντα γίνεται: non hæc eſt definitio vermiculi ex quo animal fit: meliùs quam Theodorus qui ſic: *vermiculos pariunt qui non ex parte, ſed toti in aranei formam immutantur*: quaſi velit promittere aliquos vermiculos non totos, ſed ex parte immutari in animal. Sed Ariſtoteles dixit γὰρ: ratio, qua credamus eſſe vermiculos, non oua. Itaque addidit πρῶτον, quod peſſimè omiſit Theodorus. Nam apis vermem generat at non πρῶτον, καὶ οὐκ ἐκ μέρους ὥσπερ, ſcilicet τὰ ᾠά. Hæc autem omnia dixit: quoniam ἐπωάζει.

Ε᾽πιστρόγγυλα, idem quod ὑποστρόγγυλα. Quoniam τὸ ὑπὸ, ſit infrà cui additur. Et τὸ ἐπὶ ſit, quod mouetur: at motus hîc imperfectus eſt. Nam verè rotundi perfectè non ſunt. Hoc quoque neglexit Theodorus.

Διαρθροῦται Theodorus, *peragunt:* non rectè. Nam locuſtæ incubant ouis dum ea gerunt, & non διαρθροῦσι. Et tamen peragunt incubationem illam. Hic ſupprimit verba neceſſaria: alibi cumulat inaniter.

Ε᾽ν κύτει στρογγύλῳ: *in ſinu orbiculato* Theodorus: rectè: κύτος hîc ἀκύρως.

Ο῾ δὲ χυμὸς: oſtendit principijs ſuis materiam immutatam reſpondere. Nec niſi figura diſtare.

CCLXVIII. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ λειμώνιαι ἀράχναι, προαποτίκτουσιν εἰς ἀράχνιον, ἧ τὸ μὲν ἥμισυ, πρὸς αὐταῖς ἐστι, τὸ δὲ ἥμισυ, ἔξω· καὶ ἐν τούτῳ ἐπωάζουσαι, ζῷα ποιοῦσι.

PRatenſes aranei pariunt in tela, qua parte dimidium intrò vergit ad ipſas, alterum dimidium foris extat. Atque in ea tandiu fœtum fouent, quoad animal perficiatur.

CÆSAR.

GENERATIM nunc narrat. Οὗ, non eſt relatiuum telæ, vt putauit Theodorus: ſed loci in tela. Et malè dixit, *telam applicatam matribus:* neque verum eſt, reliquum foris excipere partum, vt ait: imò in medio pariunt, inter veſtibulum & receſſum. Et malè

dixit

dixit ζῶα ποιοῦσι, *viuificant.* Nam vermiculi viui ſunt: ſed non ſunt animalia futura illa, propter quæ facti ſunt, vt in ea immutentur.

CCLXIX. ARISTOTELES.

Τὰ δὲ φαλάγγια τίκτει εἰς γύργαθον πλεξάμενα παχύν, ἐν ᾧ ἐπῳάζουσι. τίκτουσι δέ, αἱ μὲν γλαφυραί, ἐλάττω τὸ πλῆθος. τὰ δὲ φαλάγγια, πολὺ πλῆθος· καὶ αὐξηθέντα περιέχει τὸ φαλάγγιον, καὶ ἀποκτείνει δὲ τὴν τεκοῦσαν ἐκβάλλοντα· πολλάκις δὲ καὶ τὸν ἄρρενα, ἐὰν λαμβάνωσι. συνεπῳάζει γὰρ τῇ θηλείᾳ ἐνίοτε. τὸ δὲ πλῆθος γίνεται καὶ τριακόσια περὶ ἓν φαλάγγιον.

Phalangij rete craſſum texunt, in quod pariãt, atque incubent: ac venuſtioribus quidem araneis fœtus infrequentior: phalangijs autem numeroſa proles. Quæ vbi adulta fuerit, circunſiſtit matrem, atque interfectam eijcit: ſæpe etiam patrem ſi comprehenderint. Vna enim fouet ille quoque interdum coniuge. Vni phalangio ad trecentos numero circumfuſi viſi ſunt.

CAESAR.

APPELLAT vulgares araneas γλαφυράς: quoniam minùs ſint aſpectu horridæ. ſed ſanè maxima eſt, hoc in genere differentia. Sunt quaternis oculis aliquæ: ſunt celeritate inſignes, aliæ ignauæ: in pratis, in ſepibus, in arboribus, in ſaxis, in locis vacuis. Quædam tendunt rete, quædam curſu uenantur: quædam venenoſæ. Muſcam appoſitam ſine alis admoto ſpiculo illicò interfecit, atque me conſpecto retraxit, ſeruata ſcilicet nobis abſente præda ſibi. Alijs crura oblonga: alijs breuia: albæ, nigræ, fuluæ, hirtæ, læues, vittatæ, vnicolores, virides, cinereæ, ventre lato, rotundo, acuto.

Adiuuat coniugem incubatu mas, propter numeroſam ſobolem ſcilicet.

Περὶ ἓν φαλάγγιον: nouus modus. ἀφ' ἑνός. Sed multitudo facit eum ſic loqui.

CCLXX. ARISTOTELES.

Ἐκ δὲ μικρῶν, τέλειοι ἀράχναι γίνονται, περὶ τὰς ἑπτάδας τὰς τέτταρας.

Ranei circiter quater ſeptenis diebus è paruis, abſoluti fiunt.

CAESAR.

Debuit etiam addere hiſtoriam de vitæ tractu. Lunæ ſcilicet circuitu abſoluuntur.

CAPVT VIGESIMVM-TERTIVM,

Locuſtarum generationes.

CCLXXI. ARISTOTELES.

Αἱ δὲ ἀκρίδες, ὀχεύονται τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἄλλοις ἐντόμοις, ἐπιβαίνοντος τοῦ ἐλάττονος ἐπὶ τὸ μείζονα· τὸ γὰρ ἄρρεν, ἔλαττόν ἐστι. τίκτουσι δὲ εἰς τὴν γῆν, καταπήξασαι τὸν πρὸς τῇ κέρκῳ αὐλόν. οἱ δὲ ἄρρενες, οὐκ ἔχουσιν. ἀθρόως δὲ τίκτουσι, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον· ὥστε ἂν εἶναι καθαπερεὶ κηρίον. εἶθ' ὅταν τέκωσιν, ἐνταῦθα γίνονται σκώληκες

Locuſtæ aliorum inſectorum more coëunt, inſcendẽte minore maius: minor enim mas eſt. Pariunt autem in terra impacta fiſtula quam ad caudam habẽt ipſa. Mares non habent. Simul cunctæ pariunt, eundémque in locum deponunt: ita vt quaſi fauus fiat. Deinde vbi pepererint ibi naſcuntur vermes oui ſpecie, qui comprehenduntur ᾠοειδεῖς,

ὠοειδές, ἃ περιλαμβάνεται ὑπό τινος γῆς λεπτῆς, ὥσπερ ὑφ' ὑμένος· ἐν ταύτῃ δὲ ἐκπέπτονται. γίνεται δὲ μαλακὰ τὰ κυήματα οὕτως, ὥστε αὐτῆς ἅψηται, συνθλίβεσθαι. ταῦτα δ' οὐκ ἐπιπολῆς, ἀλλὰ μικρὸν ὑπὸ γῆς ἐστιν. ὅταν δ' ἐκτεκνῶσιν, ἐκδύνουσιν ἐκ τοῦ γεώδους τοῦ περιέχοντος ἀκρίδες μικραὶ καὶ μέλαιναι· εἶτα περιρρήγνυται αὐταῖς τὸ δέρμα, καὶ γίνονται εὐθὺς μείζους. τίκτουσι δὲ λήγοντος τοῦ ἔαρος. καὶ τεκοῦσαι, ἀποθνήσκουσιν ἅμα. ἅμα γὰρ τικτούσαις σκώληκες ἐγγίνονται περὶ τὸν τράχηλον. καὶ οἱ ἄρρενες δὲ ἀποθνήσκουσι περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον. ἐκδύουσι δ' ἐκ τῆς γῆς τοῦ ἔαρος. οὐ γίνονται δὲ αἱ ἀκρίδες ἐν τῇ ὀρεινῇ, οὐδ' ἐν τῇ λέπρα, ἀλλ' ἐν τῇ πεδιάδι καὶ καταρρωγυίᾳ. ἐν ταῖς ῥωγμαῖς γὰρ ἐκτίκτουσι. διαμένει δὲ τὰ ᾠὰ τὸν χειμῶνα ἐν τῇ γῇ· ἅμα δ' ἐν τῷ θέρει γίνονται ἐκ τῶν περυσινῶν κυημάτων ἀκρίδες.

à terra quadam tenui, quaſi à mẽbrana in qua matureſcunt: Fœtus adeò molles edunt, vt ſolo attactu elidantur: neque in terra ſuperficie; ſed paulò infrà. Tum amiſſa prioris fœtura forma emergunt ex terreo illo tegmine locuſtillæ minutæ ac nigræ: poſtremò circumrupta cute euadunt grandiores. Pariunt affecto vere; ſimúlque effœtæ intereunt. Circum namque earum collum innaſcuntur vermes tunc. Eodem tempore etiam mares pereunt. Exeunt deſubtus terram vere. Locuſtæ in terra montana, aut ſqualida nõ oriũtur: ſed in campeſtri atque hiante: in rimis enim pariunt oua ſua; è quibus tranſacta in terra hyeme, proueniunt è ſuperſtitibus fœtibus locuſtæ ineunte æſtate.

C Æ S A R.

SVBTILIS hiſtoria, & vt Græci vocant ἀκριβής. Nam coitum ponit: oua, vermiculos, locuſtas: tempus coïtus: partus: exitus: mortis: modum coitus: fœturæ: exitus: locum earum naturæ attributum, negarúmve, locíque rationem. Nam in terra tenui non ſunt rimæ, neque in montana: intelligit montes aſperos: non terrenos colles.

Τίκτουσιν εἰς τὴν γῆν: deorſum, infrà terram. Εἰς, quod poſteà declarat, οὐκ ἐπιπολῆς. Et dixit καταπήξασαι αὐλόν: declarat quomodo εἰς. Et mox hoc ipſum exponit, cùm dicit: μικρὸν ὑπὸ γῆς. Theodorus legit καυλόν, non αὐλόν: ſed per fiſtulam, quam caudæ ſubiectam habent, pariunt.

Ἀθρόως: non vt Theodorus: *vniuerſæ* ſolùm pariunt: ſed & ſimul & cumulatim.

Εἶθ' ὅταν τέκωσιν: noluit appellare vllo nomine id quod pariunt. Quoniam vera oua non ſint. Et tamen inferiùs appellauit ᾠά. Sed ex eis adhuc quod oritur, oui ſpeciem præ ſe fert.

Περιλαμβάνονται; non *ambiuntur*, vt Theodorus. Nam tractum illũ actionis intelligere oportet: contrahunt enim puluerem terræ lentore ſuo reſudato, qui in cruſtam coaleſcit. Itaque infrà γεώδους: quoniam non tota terra ſit.

Legebatur ἐν ταύτῃ δ' ἐκπέτονται. Theodorus; *quæ diſiecta euolant*. Ariſtotelis oratio hoc ſenſu manca eſſet. Nam in ea membrana non poſſunt volare: neque ex ea euolant. Quoniam nondum creuêre, cùm ex ea exeunt. Et ἐν ταύτῃ non conuenit huic ſenſui. Itaque mendum fuit: atque ἐκπέπτονται *excoquunt*, legi debet. Quo verbo etiam ſuprà vſus eſt, de melle.

Συνθλίβεσθαι *dilabatur* Theodorus: malè. Non enim neceſſe eſt dilabi. Sed hæret digitis ſicut muccus. Malè etiam addidit *leuiſſimum*: &, *pereat*.

Ὅταν δ' ἐκτεκνῶσιν. ἐκ τῆς τόκης εἰς ἀκρίδας μεταβαλῶσι. Aoriſtus eſt ſecundus paſſiuus ſubiunctiui: malè inſcriptus erat accentus acutus ἐκτέκνωσιν: γεώδους Theodorus addidit *amiculo* ambigua voce cum amico Catulliano.

Λήγοντος ἔαρος non λήξαντος: iccirco diximus affecto vere.

Theodorus addidit, *qui eas ſtrangulant*: malè, etſi Plinium autorem habeat. Nam eas exedunt, non ſtrangulant.

Λέπρα *terra ſqualida*: non enim hiat, ſed ſemper ſubſidit: igitur neque in pingui, neque in humida: *deſubtus* autem dicitur vt deſuper.

Περυσινῶν *qui ſuperfuêre*: περυσι). Theodorus è *ſuperioris anni fœtibus* non malè. οὐσία, ſubſtantia, vnde περιουσία, & περιουσιασμός multitudo. Et apud Suidam ὕπαρξις φυσική.

Nota Philoſophum non poſuiſſe modum interitus: maſculorum ſaltem dixiſſet τὸν αὐτὸν τρόπον: aut σβέσις.

Nota etiam ex Dioſcoride locuſtas eſitari ſolitas, ne Grammaticorum pertinacia pergat ineptire de locuſtis Diui præcurſoris Domini.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM-QVARTVM,

De brucis, & eorum fœtu.

CCLXXII. ARISTOTELES.

Ὁμοίως δὲ τίκτουσι καὶ οἱ ἀττέλαβοι· καὶ τεκόντες, ἀποθνήσκουσι. φθείρεται δ' αὐτῶν τὰ ᾠὰ ὑπὸ τῶν μετοπωρινῶν ὑδάτων, ὅταν πολλὰ γένηται· ἂν δὲ αὐχμὸς συμβῇ, τότε γίνονται μᾶλλον ἀττέλαβοι πολλοὶ, διὰ τὸ αὐτὰ μὴ φθείρεσθαι ὁμοίως· ἐπεὶ ἄτακτός γε δοκεῖ εἶναι ἡ φθορὰ αὐτῶν, καὶ γίνεσθαι ὅπως ἂν τύχῃ.

Simili modo bruci & pariunt, & poſt partum moriuntur. Corrumpuntur eorũ oua Autumno, cùm multi imbres ingruunt. At ſicciore tempeſtate prouentus eorum maior haud perinde corruptis ouis: propterea quòd eorum interitus, neque certo ordine, & fortuitò fieri videtur.

CAESAR.

MVLTI ſunt, & non ſine ratione, qui attelabos Ariſtotelis, Plinij brucos eſſe putent: de quibus, & de locuſtis ampliùs in Exercitationibus noſtris de *ſubtilitate* ad Cardanum.

Ἐπεὶ ἄτακτός γε δοκεῖ εἶναι ἡ φθορὰ αὐτῶν, καὶ γίνεσθαι ὅπως ἂν τύχῃ. Quare dixit ἐπεί? Quoniam dependet ab imbribus ouorum interitus. Itaque etiam brucorum prouentus aut internecio. Quare dixit ὅπως ἂν τύχῃ, ideſt fortuitò. Theodorus ἄτακτος *innormis*: dura voce. Et τὸ γίνεσθαι non retulit ad φθοράν, ſed ad oua: vt oua fiant & oriantur: non autem vt fiat interitus. Sed malè: nam tantùm loquitur de interitu: qui cùm ſit fortuitus ab imbribus, reddit pro ratione, quare bruci aliquando non proueniãt. Cum tamen certus eorum ortus ſit, vere ſcilicet.

CAPVT VIGESIMVM-QVINTVM,

De cicadis, & earum coïtu.

CCLXXIII. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ τεττίγων γένη μέν ἐστι δύο. οἱ μὲν, μικροὶ, οἱ πρῶτοι φαίνονται, καὶ τελευταῖοι ἀπόλλυνται· οἱ δὲ μεγάλοι, οἱ ᾄδοντες, ὕστεροί τε γίνονται, καὶ πρότερον ἀπόλλυνται. ὁμοίως δὲ ἔν τε τοῖς μικροῖς, καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις, οἱ μὲν, διῃρημένοι εἰσὶ τὸ ὑπόζωμα, οἱ ᾄδοντες· οἱ δὲ ἀδιαίρετον ἔχοντες, οὐκ ᾄδουσι. καλοῦσι δέ τινες τοὺς μὲν μεγάλους καὶ ᾄδοντας, ἀχέτας· τοὺς δὲ μικροὺς, τεττιγόνια· ᾄδουσι δὲ μικρὸν καὶ τούτων [οἱ] διῃρημένοι.

Cicadarum genera duo. Vnum paruarũ, quod primum apparet, poſtremum interit. Alterũ maius canorũ: tũ poſteriùs oriuntur: tũ priùs pereunt. Quæ canunt ſiue è maiorum, ſiuè è minorũ genere ſint, ad præcinctum ſecturã habent. Quibus autem cõtinua ea pars: eæ non canunt. Maiores canoras vocant nonnulli Achetas: *minores autem* Cicadellás. *Quarum quæ diuiſuram habent, etiam aliquantulum cantillant.*

CAESAR.

CAESAR.

GENERA cicadarum vna diſtinguit differentia, ab ortu: alteram ponit à præciſione ad aluum. Nam maiores cùm ſeriùs oriantur, maturiùs intereunt: contrà minores. Ratio eſt. Quoniam caloris ſoboles ſunt maiores. Itaque eis cantus datus. At cantio non niſi æſtibus. Ratio præciſuræ eſt quaſi inſtrumentum cantionis: fiſtulam enim ibi membraneam habent. Α'χέτας *argutas*: argutè ſanè interpretatus eſt Theodorus: non malè etiam *ſonoras* poſſis dicere: ἠχῶ enim ſonum ſignificat. Sed nota cùm eandem vocem geminant, à Græcis ſic dictas: ſicut Echo id facit cùm reddit vocem repetitā. Sed vt optimè ἀχέτας vertit Theodorus, ſic paulò infeliciùs τεττιγόνια, *mutas* dixit. Sed & falsò: neque enim mutæ ſunt: nam quis vnquam mutum genus, in canentes & mutas diuidat? At τῶν τεττιγονίων ὥσπερ διῃρημένα ἐστίν, ἄδει καὶ ταῦτα. Plinius quoque, cuius ſæpe nimium ſtudioſus eſt Theodorus, maiores magis canoras ait. *Cicadellas* nos vertimus Thuſca & vt nunc loquuntur, Romanenſi voce. Idem, *præcinctæ prodierint*, malè: quaſi verò præcinctutam acquirant aliquæ poſtquam prodierint. Et *præcinctæ* διῃρημένα paulò negligentiùs.

CCLXXIV. ARISTOTELES.

Οὐ γίνονται δὲ τέττιγες ὅπου δένδρα μή ἐστιν· διὸ καὶ ἐν Κυρήνῃ οὐ γίνονται ἐν τῷ πεδίῳ, περὶ δὲ τὴν πόλιν πολλοί· μάλιστα δὲ οὗ ἐλαῖαι οὐ γίνονται πολύσκιοι. ἐν γὰρ τοῖς ψυχροῖς οὐ γίνονται τέττιγες· διὸ οὐδὲ ἐν τοῖς συσκίοις ἄλσεσιν.

Loca arboribus vacua non ferunt cicadas. Itaque agro Cyrenaico nullæ ſunt. At ad vrbem ipſam frequentes: præſertim vbi oliuæ non ſunt, quæ multa opacent vmbra. Nam cùm frigidis locis non naſcantur, ne in opacis quidem lucis reperiuntur.

CAESAR.

NVNC locum, qui eſt quaſi matrix quædam rerum naturalium deſcribit, & loci rationem, frigus, calorémque: & frigoris rationem, vmbras: & autores vmbrarum, oliuas, ac lucos. Non autem proueniunt niſi conſitis locis, propterea quòd rore puriſſimo aluntur: oderéque humorem terræ.

Ε'ν Κυρήνῃ, & Philoſophus nimis amplè locutus eſt. (Neque enim Κυρήνη ager eſt) cùm illa tàm arcta præpoſitione Synecdochen licentioſam vſurpauit: & Theodorus eum ſequutus, *apud Cyrenem*, inquit: addidit tamen *in campo*; vt & Philoſophus ἐν τῷ πεδίῳ: & apud Cyrenem quidem arbores ſunt: in campis non ſunt. Quod & à Plinio animaduerſum fuit.

Μάλιστα δὲ οὗ ἐλαῖαι οὐ γίνονται πολύσκιοι. Theodorus omnino contrarium legit. *Oliuas maximè amant, vt minùs vmbroſas.* At nos ſcimus oliuas vmbroſas eſſe. Itaque eas fugiunt cicadæ.

CCLXXV. ARISTOTELES.

Ὀχεύονται δὲ οἱ μεγάλοι ὁμοίως ἀλλήλοις καὶ οἱ μικροί, ὕπτιοι συνδυαζόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἐναφίησι δὲ ὁ ἄρρην εἰς τὴν θήλειαν, οὐχ ὥσπερ τὰ ἄλλα ἔντομα. ἔχει δὲ ἡ θήλεια αἰδοῖον ἐσχισμένον. ἡ δὲ θήλειά ἐστιν, ἐν ᾗ ἐναφίησιν ἄρρεν.

Nullum inter maiores minorêſve diſcrimen coeundi. Sed æquè omnes ſupinæ inter ſe coniunguntur. Immittit in fœminam mas, non vt alia inſecta. Habet fœmina ſciſſum genitale. In eam enim immittit ſuum mas.

CAESAR.

NVNC coïtum declarat & modum: ſupinæ, inquit, ergo ſurrectæ, ſi vtraque ſupina eſt, ſtantes bipedes. Neque poſſum comprehendere intellectione: cùm clunes ſint applicandæ. Legebatur illud ſic. Ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα ἔντομα. Nam muſcæ fœminæ & Scarabæi in marem immittunt genitale. In cuius meatum excipiunt maris ſemen. Iccirco dixit ſciſſum genitale fœminæ: ne quis putaret fœminam indere ſicut alia inſecta. Quare emendauimus οὐχ ὥσπερ τὰ ἄλλα ἔντομα. Hoc quoque præterijt Theodorus. Itaque etiam repetit Philoſophus ἡ δὲ θήλειά ἐστι, &c.

CCLXXVI.

CCLXXVI. ARISTOTELES.

Τίκτουσι δ' ἐν τοῖς ἀργοῖς, τρυπῶντες ᾧ ἔχουσιν ὄπισθεν ὀξεῖ, καθάπερ καὶ αἱ ἀττέλαβοι. καὶ γὰρ αἱ ἀττέλαβοι τίκτουσιν ἐν τοῖς ἀργοῖς· διὸ πολλαὶ ἐν τῇ Κυρήνῃ γίνονται. ἐντίκτουσι δὲ καὶ ἐν τοῖς καλάμοις, ἐν οἷς ἱστᾶσι τὰς ἀμπέλους, διατρυπῶντες τοὺς καλάμους· καὶ ἐν τοῖς τῆς σκίλλης καυλοῖς. ταῦτα δὲ τὰ κυήματα καταῤῥεῖ εἰς τὴν γῆν.

Pariunt in aruis ceſſantibus ſicut & bruci: quorũ partus in ipſis item fit: perforantes mucrone illo quem ad clunes habent. Quamobrem in agro Cyrenenſi largè naſcuntur. Pariunt etiam in arundinibus ex quibus facta ſint vitibus pedamenta. Et in ſquillæ caulibus. Qui fœtus in terram decidunt.

C AE S A R.

Hvivsmodi roſtrum habent gammari, non abſimilem mucronem ad clunes habent cicadæ. Theodorus *aſperitate præacuta* τὸ ὀξεῖ hoc interpretatus eſt.

Καθάπερ καὶ αἱ ἀττέλαβοι, *bruci euiſmodi ſolo* Theodorus ambitioſè. Neque enim in ſolo pariunt: ſolum enim eſt, quod ſoleæ ſubeſt: ſed in cauis.

Ἐν καλάμοις, *nidum fœtura excauant*, malè: nam in ipſum tubum deponunt oua.

Καταῤῥεῖ εἰς τὴν γῆν: vult quaſi referre earum ortum omnino ad terram: tametſi initia alibi ſunt.

CCLXXVII. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ πολλαὶ, ὅταν ἐπομβρία γένηται.

Magnus earum prouentus per imbres.

C AE S A R.

PVlcherrima contemplatio. Ex imbribus fieri animal, quod imbrium materia tantùm alatur: rore ſcilicet. Eſt enim pluuia nocturna ſereni aëris, non in nubem coacti.

CCLXXVIII. ARISTOTELES.

Ὅταν δὲ σκώληξ αὐξηθῇ ἐν τῇ γῇ, τότε γίνεται τεττιγομήτρα, καί εἰσὶ τότε ἥδισται, πρὶν περιῤῥαγῆναι τὸ κέλυφος. ὅταν δ' ἡ ὥρα ἔλθῃ περὶ τροπὰς, ἐξέρχονται νύκτωρ, καὶ εὐθὺς ῥήγνυται τὸ κέλυφος, καὶ γίνονται τέττιγες ἐκ τῆς τεττιγομήτρας. γίνονται δὲ μέλανες καὶ σκληρότεροι εὐθὺς, καὶ μείζους, καὶ ᾄδουσι.

Cvm in terra creuerit vermiculus fit tettigometra. Quo tempore ſunt in cibo ſuauiſſimæ antequam calix dirumpatur. Appetente autem ſolſtitij tempore noctu prodeunt ſtatim rupto cortice. Atque ita ex tettigometra cicadæ fiunt: nigræ quidem, ac ſtatim duriores: & iam canunt.

C AE S A R.

Tractvm generationis declarat ab ouo ad cicadam per vermiculum & tettigometram: quæ *matricicada* aut *cicadomatrix* nihilo infelicius dici poteſt: alia tamen ratione ducta vox quàm ortygometra. Illa à magnitudine, hæc ab officio. Quoniam ex ea prodeat cicada.

Dicit eſſe ſuauiſſimas, & eſitari ſolitas. At ego puto Græcos etiam è Tiſiphone crinibus cibum petere poſſe. Qui arun, & aſphodelum fœnum, Græcum: mitto lupinum & cuminum: & locuſtas, & cicadas eſitauere.

CCLXXIX. ARISTOTELES.

Εἰσὶ δὲ ἄῤῥενες μὲν, οἱ ᾄδοντες, ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γένεσι· θήλεις δὲ, οἱ ἕτεροι.

In vtroque genere quæ canunt, mares ſunt: reliquæ, fœminæ.

Digitized by Google

C AE S A R.

ERgo in maiorum numero omnes mares eſſent, quod falſum eſt. Sanè diſtinxit maiorũ genus à minoribus, ex eo quòd maiores canerent, omnes ſcilicet. Nam ſi non omnes, à minoribus diſtinguerentur. Nam & in hoc genere ſunt quæ canunt.
Nota θήλεις: quæ vox: vt contrà, *maſcula Sappho*.

CCLXXX. ARISTOTELES.

Καὶ τὸ μὲν πρὸ τοῦ ἡδίους οἱ ἄρρενες, μετὰ δὲ τὴν ὀχείαν αἱ θήλειαι. ἔχουσι γὰρ ὠὰ λευκά.

AC primùm quidem mares ſuauiores: à coitu verò fœminæ: habent enim oua candida.

C AE S A R.

POnit differentiam ab accidenti: & reddit rationem gulæ.

CCLXXXI. ARISTOTELES.

Ἀναπετόμεναι δὲ ὅταν συμβῇ τις, ἀφιᾶσιν ὑγρὸν, οἷον ὕδωρ, ὃ λέγουσιν οἱ γεωργοί, ὡς κατηρουμένων ἐχόντων περίττωμα, καὶ τρεφομένων τῇ δρόσῳ.

SVperuentu cuiuſpiam cùm auolant, emittunt humorem aquæ ſpecie. Eo agricolæ putant ipſas mingere: perinde atque excrementum roris, quo alantur.

C AE S A R.

Ὅταν συμβῇ τις. Imò meliùs τὶ quàm τίς. Neque enim ſolum hominem fugiunt, ſed etiam ramorum conflictu territæ, idem faciunt. Verùm ſic Philoſophus loquutus eſt, propterea quòd non potuit animaduerti, niſi ab eo qui intereſſet.
Ὡς κατηρουμένων Quoniam non erat vera vrina mitigauit ſignificatum, cùm dixit περίττωμα. Tertiò expreſſit rem cuius eſſet excrementum: cùm dixit τρεφομένων τῇ δρόσῳ.

CCLXXXII. ARISTOTELES.

Ἐὰν δέ τις κινῶν τὸν δάκτυλον προσίῃ ἐπ' ἄκρου, ἤ τι κάμπτων ἐκτείνῃ πάλιν, μᾶλλον ὑπομένουσιν, ἢ ἐὰν εὐθὺς ἐκτείνῃ· ἀναβαίνουσι δ' ἐπὶ τὸν δάκτυλον, διὰ τὸ ἀμυδρῶς ὁρᾶν, ὡς ἐπὶ τὸ φύλλον ἀναβαίνοντες κινούμενον.

SI quis aut digitum mouens appropinquet, aut quippiam flectens permittat remitti, ſecuriores manent, quàm ſi derepente extendatur. Transcendunt etiam in digitum, quaſi in folium motum: propterea quòd obſcurè cernunt.

C Æ S A R.

NVnc affectum σκληροφθαλμίας affert ex experientia. Neque temere quicquam dicit. Nam & digitum tantùm poſuit, non *contractum*, & *remiſſum*, vt ait Theodotus, ſed præ oculis motatum. Et vimen aut ramulum, priùs flexum, quã ſenſim permittas retendi. Tunc non mouentur. At mouentur ſi repentinum quid admoueatur. Ergo ex impetu excitantur, non ex rei dignotæ ratione. Itaque addit aliud argumentum. Cum digitum inſcendunt. Et poſteà dixit: obſcurè vident. Inſcendunt enim digitum ſi ſenſim admoueatur: neque leui appulſu procurentur: cùm nihil dignoſcant. Cùm Sol non nitet, tunc penè nihil vident.

CAPVT

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM,

De pediculis, pulicibus, cimicibus, culicibus.

CCLXXXIII. ARISTOTELES.

Τῶν δ᾽ ἐντόμων ὅσα σαρκοφάγα μὲν μή ἐστι, ζῇ δὲ χυμοῖς σαρκὸς ζώσης, οἷον αἵ τε φθεῖρες καὶ ψύλλαι, καὶ κόρεις, ἐκ μὲν τῆς ὀχείας πάντα γεννᾷ τὰς καλουμένας κόνιδας. ἐκ δὲ τούτων ἕτερον οὐδὲν γίνεται πάλιν.

INſecta quæ carniuora non ſunt, ſed viuorum corporum ſuccum depaſcuntur: cuiuſmodi pediculi & pulices, & cimices, è coitu generant omnia ea, quæ lendes *vocantur. Ex his aliud nihil gignitur rurſus.*

CAESAR.

NVNC tranſit ad alia genera inſectorum, quæ alijs innaſcuntur animalibus. Sed vtinam ſic non loquutus fuiſſet: falſum enim eſt ex lendine nihil gigni. Nam pediculi gignuntur. Et ex ouis cimicum cimices: vidimus nos inchoatos. An verò ex illis alij naſcantur néc ne, quis ſcit? veriſſimi ſaltem ſane ſunt cimices.

Πάλιν: quoniam repetitur generatio.

CCLXXXIV. ARISTOTELES.

Αὐτῶν δὲ τούτων γίνονται αἱ μὲν ψύλλαι, ἐξ ἐλαχίστης σηπεδόνος. ὅπου γὰρ κόπρος ξηρὰ γένηται, ἐνταῦθα συνίστανται· αἱ δὲ κόρεις, ἐκ τῆς ἰκμάδος τῆς ἀπὸ τῶν ζώων συνισταμένης ἐκτός. οἱ δὲ φθεῖρες, ἐκ τῶν σαρκῶν. γίνονται δὲ, ὅταν μέλλωσιν, οἷον ἴονθοι μικροὶ, οὐκ ἔχοντες πύον. τούτους ἄν τις κεντήσῃ, ἐξέρχονται φθεῖρες.

HOrum generatio talis eſt. E minima putredine pulices: vbi fimus aridus ſit concreſcunt ibi. Cimices ex vapore, qui conſiſtit in cute animalium: pediculi è carnibus. Nam cùm propè eſt vt enaſcantur, extant veluti puſtulæ puſillæ ſine pure, quas ſi acu aperias, prodeunt pediculi.

CÆSAR.

NVNC eorum materiam ponit. At aliæ quoque materiæ eorum ſunt. Nam pulices è ſudore in canibus: non è fimo ſolùm. Imò verò in ſtabulis non durant:& equis nulli. Mures autem refertiſſimi omnium ſunt: fortaſſe quia conſortes ſunt illius putredinis. At canibus maximè infeſti: felibus craſſiſſimi ac molliſſimi. Cimices verò in lectis, quorum materia mollior: in quercu, rari: in abiete, frequentes: in palea, frequentiores.

Nota & illud diligenter: ſi pediculi è carne fiunt, id quod verum eſt: ergo & carniuori. Id quod etiam verum eſt. Neque enim ſugunt vt pulices, ſed rodunt. Quod nos in caſtris & in mari ſępè, & diu experti ſumus. Qui ſub cute oriuntur, minimi, rotundi, & ſerpunt. A Romanis *pedicelli*: à Liguribus Taurinis *peluſelli*: à Gallis *ſirones*: à Vaſconibus *brigantes* vocantur.

Ἐκ τῆς ἰκμάδος, ex *humore* Theodorus, malè: ſed reſudationem vaporoſam intellige: λιγνυώδη vt ait Galenus.

Ἴονθοι *puſtulæ*: ἰὸς lentor carnis, aut alicuius rei alterius. Γίνονται Theodorus *emergunt* malè: ſed *exeunt*.

CCLXXXV. ARISTOTELES.

Ἐνίοις δὲ συμβαίνει τῶν ἀνθρώπων νόσημα, ὅταν ὑγρασία πολλὴ ἐν τῷ σώματι ᾖ· καὶ διεφθάρησάν τινες ἤδη τοῦτον τὸν τρόπον, ὥσπερ Ἀλκμᾶνά τέ φασι τὸν ποιητὴν, καὶ Φερεκύδην τὸν Σύριον. καὶ ἐν νόσοις δέ τισι γίνεται πλῆθος φθειρῶν.

Euenit quibuſdam exuberante humore plurima, vt pediculari morbo capiantur: interemptis etiã nonnullis iam ad hunc modum: velut Alcmanem poetam, & Syrium Pherecydem narrant. Et in quibuſdam morbis pediculi proueniunt.

CAESAR.

Dvo dicit de pediculis, morbum & accidens. Semper Ariſtoteles & Hippocrates exceſſum, aut defectum dicunt morbum. Itaque medicinam eſſe ablationẽ & additionem. Quod quemadmodum ſit accipiendum alibi diximus. Quare cùm pediculi è ſuperfluo corrupto naſcantur, ſi id ſuperflui multum ſit, multi quoque erunt illi. Sed cùm pediculos dicat è carne fieri, quomodo nunc ex ὑγρότητος? Quoniam adiuuat carnis corruptionem. Accidens autem ſunt illis in morbis qui, aut ſunt humidiſſimi, aut ſicciſſimi: vt vidimus in tabefactis puſtulas, & pediculos, conſumente calore humidum, qui exit à materia ſua. φθειρίασις dicitur morbus ille. Si Syllam Dictatorem nôſſe potuiſſet, addidiſſet hiſtoriæ.

Facetè διεφθάρησαν: φθεῖρες enim appellantur.

CCLXXXVI. ARISTOTELES.

Ἔστι δὲ γένος φθειρῶν οἱ καλούμενοι ἄγριοι, καὶ σκληρότεροι τῶν ἐν τοῖς πολλοῖς γιγνομένων. εἰσὶ δὲ ἔτι καὶ δυσαφαίρετοι ἀπὸ τοῦ σώματος.

Pediculorum genus eſt quod ferum *vocant. Durius hoc in multis gignitur. Nec facilè à corpore auelli poſſunt.*

CAESAR.

Hi ſunt qui ad pubem naſcuntur & alas, ſimiles ricinis: pedibus in cutẽ inſertis, quos, vt ſuprà diximus, vulgus Gallicum *morpiones* vocat. Non ſæpè auelluntur ſine ſanguine.

Ἐν πολλοῖς γίνεται. Theodorus, *magna ex parte prouenit:* malè. Imò non omnibus prouenit: non πολλάκις, ſed πολλοῖς: imò non multis ſi cum reliqua hominum parte comparentur.

CCLXXXVII. ARISTOTELES.

Παισὶ μὲν οὖν νέοις, αἱ κεφαλαὶ φθειρώδεις γίνονται· τοῖς δὲ ἀνδράσιν, ἧττον.

Puerili ætate pediculis plus ſcatent capita: virili minùs.

CAESAR.

Qvoniam humidiore calore, maioréque abundant. Et dicit capita: Quoniam retinetur ibi & calor, & humor ſuperfluus in cute, tum capillo. Tum quia ſedet, nec fluit, vt aliunde.

Theodorus male *in capillo* αἱ κεφαλαί.

CCLXXXVIII. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν ἀνδρῶν μᾶλλον φθειρώδεις.

Item fœminis pluſquam viris.

CAESAR.

Eadem cauſſa ab humore, & capilli copia.

CCLXXXIX. ARISTOTELES.

Ὅσοις δ' ἂν ἐγγίνωνται τῇ κεφαλῇ, ἧττον πονοῦσι τὰς κεφαλάς.

Quibus caput pediculis frequens eſt, ijs minùs ſæpe dolet,

CÆSAR.

PRopterea quòd excreti ſuperflui indicium eſt. Et quod reliquum eſt illi ipſi depaſcuntur.

CCXC. ARISTOTELES.

Ἐγγίνονται δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἐν πολλοῖς φθεῖρες. καὶ γὰρ αἱ ὄρνιθες ἔχουσι· καὶ οἵ γε καλούμενοι Φασιανοί, ἐὰν μὴ κονιῶνται, διαφθείρονται ὑπὸ τῶν φθειρῶν· καὶ τῶν ἄλλων δὲ ὅσα πτερὰ ἔχει, τῶν ἐχόντων καυλόν.

Proueniunt etiam pediculi alijs in animalibus. Habent enim & aues. Quin etiam phaſiani ab ijs necantur, niſi pulueruleniur. Item & aliæ, quarum pennæ caulem habent.

CAESAR.

MOlliores ſunt hi, & oblongiores, & tenuiores cinereo colore. Necantur puluere & aqua: vtrunque enim datum eſt auibus: diſtinxit ſuprà alarum genera. Nam quædam pennas non habent, vt veſpertilio, & inſecta volucria.

CCXCI. ARISTOTELES.

Καὶ τῶν ἐχόντων τρίχας· πλὴν ὄνος· οὐκ ἔχει οὔτε φθεῖρας, οὔτε κρότωνας. αἱ δὲ βόες, ἔχουσιν ἀμφότερα· τὰ δὲ πρόβατα καὶ αἶγες, κρότωνας, φθεῖρας δὲ οὐκ ἔχουσι· καὶ ὕες, φθεῖρας μεγάλους καὶ σκληρούς. ἐν δὲ τοῖς κυσὶν, οἱ καλούμενοι γίνονται κυνοραῖσται.

Et ea animalia quæ pilis teguntur, excepto aſino, qui neque pediculis, neque ricinis infeſtatur. At boues vtrunque habent. Oues & capræ ricinum: pediculum non. Item ſues grandibus pediculis, duriſq; laborant. Canibus autem generantur ij, quos Cynoraïſtas *vocant.*

CAESAR.

NVNC à generibus animalium in quibus fiunt pediculi. Quoniam iam auium genus narrabat: & comparat cum natura ricini & cynoraiſtæ: diſtinguit enim canum ricinos ab alijs: coniungit quoque affectum pilorum cum penna: ſicut ſuprà coniunxerat hiſtoriam.

Theodorus *κρότωνας redinos* neſcio quos appellauit: cùm iners beſtia eſt: potes caninum ricinum *lancinaſtam* appellare. Nam Vaſcones corrupêre: *lagaſtum* enim vocant. Suilli autem duriores ſunt: quoniam ſeta, non pilo reguntur.

CCXCII. ARISTOTELES.

Πάντες δὲ οἱ φθεῖρες, ἐν τοῖς ἔχουσιν, ἐξ αὐτῶν γίνονται τῶν ζώων.

Pediculi ex ipſis animalibus fiunt, in quibus generantur.

CÆSAR.

REpetit quod ſuprà dixit, è carne fieri.

CCXCIII. ARISTOTELES.

Γίνονται δὲ οἱ φθεῖρες μάλιστα, ὅταν μεταβάλλωσιν ὕδατα οἷς λούονται, ὅσα ἔχει τῶν λουομένων φθεῖρας.

QVæ animalia & lauantur, & ſolent pediculos generare, ea tum pluribus infeſtantur, cùm aquas, quibus ſeſe lauant, mutant.

C Æ S A R.

NVNC affectum ab euentu, à cauſſa materiali: ſicut dicebat de culicum generatione: vbi eſt limus παντοδαπός, ita citior fit corruptio: aſſueto humori ſi diuerſus addatur.

More ſuo addit ὅσα ἔχει τῶν λουομένων φθεῖρας. Quis enim neſciat ſi plures generantur pediculi, pediculos habere. Et ſi aquas mutant ad lauandum, lauare ſeſe?

CCXCIV. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ γίνονται μὲν ἐν τοῖς ἰχθύσι φθεῖρες· οὗτοι δὲ οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰχθύων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰλύος. εἰσὶ δ' τὰς ὄψεις ὅμοιοι τοῖς ὄνοις τοῖς πολύποσι, πλὴν τὴν οὐρὰν ἔχουσι πλατεῖαν. ἓν δὲ εἶδός ἐστι τῶν φθειρῶν τῶν θαλαττίων, καὶ γίνονται πανταχοῦ, μάλιστα δὲ περὶ τὰς τρώγλας.

IN mari qui pediculi infeſtant piſces, non ex ipſis fiunt piſcibus: ſed è limo proueniunt. Eorum facies ſimilis aſellorum, qui multis pedibus præditi ſunt, niſi quod caudam latam habent. Omnibus his vnum genus. Et vbique proueniunt: maximè autem circa foramina.

C Æ S A R.

TRANSIT ad aliud genus ſummum. Et diffinit loco: quoniam in mari: generatione: quoniam è limo: facie: quoniam oniſcis ſimiles. Differunt ab oniſcis cauda: differũt etiam: quoniam non ſunt eorum diuerſæ ſpecies: differunt habitatione: quoniam non in piſcibus habitãt, ſed circa foramina. Vnde aggreſſi ſopitos piſces abſumunt, ſicut ſuprà diximus.

Γίνονται ἐν τοῖς ἰχθύσι φθεῖρες: paulò laxiùs. Neque enim in illis ſunt, aut in illis habitant: quin abſumunt.

CCXCV. ARISTOTELES.

Πάντα δ' πολύποδά ἐστι ταῦτα καὶ ἄναιμα τὰ ἔντομα.

OMnia autem hæc, inſecta & exanguia ſunt, & multis prædita pedibus.

C Æ S A R.

QVONIAM partim in animali ſanguine concreto degunt, aliqua etiam ex ipſo fiũt, videbantur eſſe congeneres quod ad ſanguinem ſpectat: & ſanè dubitatio magna eſt. Cimices enim interempti ſanguinem emittunt: ſed puto è ventre, non è corpore, ſanguinem potiùs: ita appello ἰχώρ.

Omiſit cimicum volantium hiſtoriam: quorum odor latè fuſus peſſimè habet accolas. Vnum cùm eliſiſſem, eius ſanies in oculum reflexa, repræſentauit ignis incendium.

CCXCVI. ARISTOTELES.

Τισὶ δὲ τῶν θύννων οἶστρος γίνεται μὲν περὶ τὰ πτερύγια· ἔστι δὲ ὅμοιος τοῖς σκορπίοις, καὶ τὸ μέγεθος ἡλίκοι ἀράχνες.

IN nonnullis thynnis circa pinnas inuenitur aſilus ſcorpionis figura, aranei magnitudine.

C Æ S A R.

AB effectu aſilum appellat. Quoniam thynnus eo agitatur: proſilit enim quò vis temerè.

CCXCVII.

CCXCVII. ARISTOTELES.

Ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ τῇ ἀπὸ Κυρήνης πρὸς Αἴγυπτον, ἔστι περὶ τὸν δελφῖνα ἰχθὺς, ὃν καλοῦσι φθεῖρα· ὃς γίνεται πάντων πιότατος, διὰ τὸ ἀπολαύειν τροφῆς ἀφθόνου, θηρεύοντος τοῦ δελφῖνος.

In mari, quod inter Cyrenem & Aegyptum interiacet, delphini comes quidam piſcis eſt: pediculũ *vocant. Is omnium maximè pingueſcit: propterea quòd è delphini venatu, largiſſimo impletur cibo.*

CAESAR.

ERGO non vnum genus pediculorum, vt profitebatur: ſed nomen tantùm conuenit. Neque enim hæret piſcibus, aut eos viuos aggreditur: ſic aiunt aquilis famelicas, atque inertes aues comites eſſe.

CAPVT VIGESIMVM-SEPTIMVM,

Reliquorum Inſectorum puſillorum generationes.

CCXCVIII. ARISTOTELES.

Γίνεται δὲ καὶ ἄλλα ζωδάρια, ὥσπερ ἐλέχθη, τὰ μὲν ἐν ἐρίοις, καὶ ὅσα ἐξ ἐρίων ἐστὶν, οἷον οἱ σῆτες, οἳ ἐμφύονται μᾶλλον, ὅταν κονιορτώδη ᾖ τὰ ἔρια· μάλιστα δὲ γίνονται, ἂν ἀράχνης συγκατακλεισθῇ. ἐκπίνων γὰρ, ἐάν τι ἐνῇ ὑγρὸν, ξηραίνει· γίνεται δὲ ἐν χιτῶνι ὁ σκώληξ οὗτος.

NAſcuntur & alia puſilla animalia quemadmodum dictum eſt. Nonnulla in lanis & lanificiis, quales tineæ, quæ tum magis proueniunt cùm puluerulentæ lanæ ſunt. Maximè verò cùm aranea concluſa fuerit: exucto enim, ſi quis ſit intus, humore, ſiccat. In tunicis vermiculus is naſci ſolet.

CAESAR.

NVNC quod reliquum eſt ignobiliſſima perſequitur inſecta hoc congeſta Capite. Σῆτες primo loco: apponit cauſſam generationis; ariditatem. *Tineas* vocant Latini. Galli *harnas*: Etiam in furfure incluſo capſis piſtrinorum naſcuntur, aut eædem, aut congeneres. Itaque tinea vulgò dicta *alopecia*: quoniam depaſcatur, pilum. Dicit in tunicis naſci: quia iam dixerat in lanificiis: intelligo lanificium, non operam, ſed opus ipſum: ſed tamen cùm dixit δὲ, malim οὖν. Eſt enim concluſio, quoniam veſtes è lana ſunt: coccineas perſequitur maximè: nigras minùs ob chalcitidem, aut alia talia. Itali *tarmas* vocant.

CCXCIX. ARISTOTELES.

Καὶ ἐν κηρῷ δὲ γίνεται παλαιουμένῳ, ὥσπερ ἐν ξύλῳ ζῷον, ὃ δὴ δοκεῖ ἐλάχιστον εἶναι τῶν ζῴων πάντων, καὶ καλεῖται ἀκαρὶ, λευκὸν, καὶ μικρόν.

IN cera quoque vetuſta non ſecius gignitur quàm in arido ligno animal candidum, quod omnium animalium minimũ videtur eſſe. Et vocatur Acari.

CÆSAR.

ABSVMPTO vtrobique humore. Et notabile eſt in ceta: ipſa enim conſeruat à putredine alia: hoc animal neſcio an ſit coſſus, & diu dubitaui. At potiùs puto vt ſit caties: ambulat enim caties & erodit. Sed non mouetur oculis noſtris. Ἀκαρὶ autem dicitur

propter exiguitatem. Eſt enim ἀμερὴς momentum quod tonderi non poteſt, ſicut nec punctum ſecari, κείρειν.

Puto mendum in Codice: cùm dixit ἐλάχιστον, addidit μικρὸν: & λοιπὸν ante ἐλάχιστον reponendum eſt.

CCC. ARISTOTELES.

Καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις ἄλλα γίνεται· τὰ μὲν ὅμοια τοῖς ἐν τοῖς ἱματίοις· τὰ δὲ, σκορπίοις, ἄνευ τῆς οὐρᾶς, μικρὰ πάμπαν.

In libris quoque gignuntur tum veſtiarij vermiculi, tum ſcorpionilli ſine cauda, puſilli valde.

CAESAR.

ET tineas in libris videmus, & ſæpe in his ſcorpionillos reperimus. Brachia habent longiſſima: cùm progrediũtur, ea proferunt maximè, & pandũt: eùm aut metuunt, aut regrediũtur, quod pari faciunt velocitate, contrahũt: ad afflatũ hominis hærẽt maxi- & adeò celeriter in girum remigãt, vt vertibulum eſſe videantur: fului colore ſunt.

CCCI. ARISTOTELES.

Καὶ ὅλως ἐν πᾶσιν, ὡς εἰπεῖν, ἔν τε τοῖς ξηροῖς ὑγραινομένοις, καὶ ἐν τοῖς ὑγροῖς ξηραινομένοις, ὅσα ἔχει αὐτῶν ζωήν.

Omnino in omnibus ferè: & aridis, ſi humeſcentur: & humidis, ſi exſiccentur.

CAESAR.

PVLCHERRIMVM apoteleſma. Itaque craſin *temperaturam*, rectè appellamus Latinè, id eſt, mediocritatem. Nam barbari malè putant corpus temperatum eſſe εὔκρατον. Imò benè temperatum. Eſt enim temperatura ſicut ſanitas multa latitudine. Nihil enim aliud eſt *temperare*, quàm moderari. At modus ſanitatis multus eſt. Itaque nimis, ſiccis nihil humoris eſt: ergo nihil materiæ. In nimis humidis calor ille rem peracturus ſuffocatur.

CCCII. ARISTOTELES.

Ἔστι δέ τι σκωλήκιον ὃ καλεῖται ξυλοφθόρον, οὐθενὸς ἧττον ἄτοπον τύπον τῶν ζώων. ἡ μὲν γὰρ κεφαλὴ, ἔξω τοῦ κελύφους προέχεται ποικίλη, καὶ οἱ πόδες ἐπ᾽ ἄκρου, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις σκώληξιν. ἐν χιτῶνι δὲ τὸ ἄλλο σῶμα ἀραχνιῶδες, καὶ περὶ αὐτὸ κάρφη· ὥστε δοκεῖν προσέχεσθαι βαδίζοντι. ταῦτα δὲ σύμφυτα τῷ χιτῶνί ἐστιν, ὥσπερ κοχλίαις τὸ ὄστρακον, οὕτω τὸ ἅπαν τῷ σκώληκι, καὶ οὐκ ἀποπίπτει, ἀλλ᾽ ἀποσπᾶται, ὥσπερ προσπεφυκότα· καὶ ἐάν τις τὸν χιτῶνα περιέλῃ, ἀποθνήσκει, καὶ γίνεται ὁμοίως ἀχρεῖος, ὥσπερ ὁ κοχλίας περιαιρεθέντος τοῦ ὀστράκου. χρόνου δὲ προϊόντος, γίνεται καὶ οὗτος ὁ σκώληξ χρυσαλλὶς, ὥσπερ καὶ αἱ κάμπαι, καὶ ζῇ ἀκινητίζων. ὃ δ᾽ ἐξ αὐτοῦ γίνεται τῶν πτερωτῶν ζώων, οὔπω συνῶπται.

Eſt vermiculus quidam quem Xylophthorum *vocant Græci: non minùs his abſurdum animal. Extra teſtulam caput varium extat: & in ſummo pedes, vt aliis vermiculis: in tunica autem cæterum corpus araneaceum quod à fiſtulis continetur. Ita vt cùm ingreditur ei hærere videantur. Hæc connata ipſi ſunt tunicæ. Ac quemadmodum teſta cochleis, ſic totum hoc vermiculo. Neque exeritur: ſed auellitur tanquam adnatum. Tunica detracta moritur, atque perinde inutilis fit, atque cochlea exempta teſta. Procedente tempore fit Chryſallis, erucarum more: viuitque ſine motu. Verùm, quid inde alati animalis fiat, nondum perſpectum eſt.*

CAESAR.

Ἄτοπον, hîc propriè non eſt abſurdum, ſed nouum & mirabile, & diuerſum à conſuetudine: vulgò extraneum dicunt: ſicut alibi περιττὸν: nihil enim abſurdum in natura.

Ξυλοφθόρον Theodorus, *ligniperdi*: infeliciſſima vox: ſed ſequutus eſt vocem *officiperdi*, nihilo molliorem: *ligniuora*, *lignitera*: omnia monſtra ſunt. Hoc autem animal coſſum

eſſe

eſſe puto. Iuuat opinionem meam Feſtus in tertio, qui hæc *κύρφη* Ariſtotelis, *rugas* vocat.

Ἅπαν: ſcilicet & tunica, & feſtucæ.

Σύμφυτα connata: id eſt eodem tempore. Sed non προσπεφυκότα ſunt cochleis: imò leuiſsimè exuuntur. Itaque ἀχρεῖος cochlea fit: at ille etiam moritur. Theodorus *hebeteſcit* ἀχρεῖος, malè: ſed peiùs ἀποθνήσκει, *expirat*. Neque enim ſpirabat. ἀχρεῖος autem eſt ſui impotens, qui nulli vſui ſibi eſt. Et facetus eſt Ariſtoteles, cùm dixit ἀποθνήσκει, ſubdit ἀχρεῖος.

Ὃ δὲ ἐξ αὐτοῦ γίνεται: aſſerit aliquid gigni. Itaque Theodotus *oriatur*, malè: ſed *oritur*. Non enim dubitat de re: ſed de ſpecie rei.

CCCIII. ARISTOTELES.

Οἱ δὲ ῥῖνες οἱ ἐν τοῖς ἐρινοῖς, ἔχουσι τοὺς καλουμένους ψῆνας. γίνεται δὲ τούτων πρῶτον σκωλήκιον εἶτα ἐμπεριρραγέντος τοῦ δέρματος, ἐκπέτεται τοῦτο καταλείπον ὁ ψὴν, καὶ εἰσδύεται εἰς τὰ τῶν συκῶν ἐρινά, καὶ διὰ στομάτων ποιεῖ μὴ ἀποπίπτειν τὰ ἐρινά· διὸ περιάπτουσι τά τε ἐρινὰ πρὸς τὰς συκᾶς οἱ γεωργοί, καὶ φυτεύουσι πλησίον ταῖς συκαῖς ἐρινεούς.

IN fructibus caprificorum culices generantur, quos Græci pſenas *vocant: vermiculus initio, deinde cute dirupta, atque coram relicta euolat: ſubitque ficos immaturos: quos pertuſos facit ne decidant. Itaque applicant caprificorum poma ficis agricolæ, & circumferunt ficos caprificis.*

CAESAR.

THEOPHRASTVS ſub finẽ ſecundi libri de *Hiſtoria plantarum*, latiùs hoc perſequitur.

Ἐμπεριρραγέντος: τὸ, ἐν, ſignificat *dum intra pomum eſt*.

Τοῦτο ἐγκαταλείπον ὄψιν: τοῦτο ſcilicet *δέρμα*, non *ſedem*, vt Theodotus: quid τὸ ὄψιν, hîc ſit, neſcio. Ego verò ſic lego: τοῦτο καταλείπει ὁ ψὴν.

Εἰς τὰ τῶν συκῶν ἐρινά: *immaturas*: ὄλυνθοι dicuntur ficus immaturi: Ariſtoteli ἐρινά.

Διὰ στομάτων ποιεῖ, *factis foraminibus*.

Περιάπτουσι: Suidas ἀπαρτῶσι.

CAPVT VIGESIMVM-OCTAVVM,

Quadrupedum ſanguine concretorum ouiparorum coïtus & generationes.

CCCIV. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ τετραπόδων καὶ ἐναίμων καὶ ᾠοτόκων, αἱ μὲν γενέσεις, εἰσὶ τοῦ ἔαρος· ὀχεύονται δὲ οὐ πάντα τὴν αὐτὴν ὥραν, ἀλλὰ τὰ μὲν, ἔαρος· τὰ δὲ, θέρους· τὰ δὲ, περὶ τὸ μετόπωρον, ὡς ἑκάστοις πρὸς τὴν γένεσιν τῶν ἐκγόνων ἡ ἐπιοῦσα ὥρα συμφέρει.

QVadrupedes ouiparæ, quarum concretio conſtat ſanguine, vere generant. Quanquam non omnes eodem coëunt tempore. Sed partim vere, partim æſtate: circa autumnum aliæ, vt cuique fœturæ ſubeuntis temporis ratio commodior ſit futura.

CAESAR.

HINC Liber alius debuit ſecari: ſiquidem de ſanguine cõcretis animalibus iam agit, toto maximo illo genere ab his differentibus. Rectiùs enim cum auium hiſtoria coniunxiſſet. Hac igitur parte τῶν τετραπόδων ᾠοτόκων, explet duobus Capitibus: ſed maiore periculo, cùm confundit aquatilia cum πεζοῖς.

Reddit rationem quare vere pariant: quia commodius tempus educandis fœtibus. Reddit & quare

& quare non coëant, & explicauit: ea verò eſt: quia non omnia aut gerunt, aut excludunt, aut modo, aut tempore.

CCCV. ARISTOTELES.

Ἡ μὲν οὖν χελώνη, τίκτει ᾠὰ σκληρόδερμα καὶ δίχροα, ὥσπερ τὰ τῶν ὀρνίθων· τεκοῦσα δὲ, κατορύττει, καὶ τὸ ἄνω ποιεῖ ἐπίκροτον· ὅταν δὲ τοῦτο ποιήσῃ, φοιτῶσα ἐπῳάζει ἄνωθεν, ἐκλέπεται δὲ τὰ ᾠὰ τῷ ὑστέρῳ ἔτει.

Teſtudo ouum parit: eius cortex & durus eſt, & bicolor, qualis etiam auium. Edita defodit, atque impoſitam terram pauit. Tum frequenti incubatu fouet inſidens. Atque altero anno excludit.

CAESAR.

Ποιεῖ ἐπίκροτον. Theodorus multis verbis expreſsit: ſumpta metaphora à ruſticis qui complanant areas.

Φοιτῶσα, *crebriùs repetens* Theodorus: nos ſimpliciùs expreſsimus.

CCCVI. ARISTOTELES.

Ἡ δ' ἐμὺς, ἐξιοῦσα ἐκ τοῦ ὕδατος, τίκτει, ὀρύξασα βόθυνον πιθώδη καὶ ἐντεκοῦσα καταλείπει. ἐάσασα δὲ ἡμέρας [ἐλάττους ἢ] τριάκοντα, ἀνορύττει καὶ ἐκλέπει ταχὺ, καὶ ἀπάγει εὐθὺς τοὺς νεοττοὺς εἰς τὸ ὕδωρ.

EMys egreſſa ex aqua parit excauata ſcrobe in dolij modum: vbi, quod pepererit, relinquit per dies triginta. Tum effodit, ac mox excludit: ac continuò in aquam educit fœtum.

CAESAR.

THEODORVS ſemper hanc teſtudinem murem aquaticum vocat. In nonnullis enim exemplaribus μῦς, in aliquibus ἐμὺς ſcriptum eſt. Nihil tamen cum mure commune habet, præter caudam, quam terreſtribus teſtudinibus longiorem & tenuiorem habet. Cùm autem muris aquatici: eſt enim aliud & diuerſum animal: appellationem non probem: ita teſtudinis lutariæ nomen facilè laudabo.

Ἀνορύττει, *refeſſa*, Theodorus, non malè: *effoſſa* meliùs: quaſi è foſſa eruta.

Πιθώδη, *dolij amplitudine* Theodorus. At cuius, aut quanti dolij? Malè enim ὤδη, retulit ad magnitudinem: niſi vox ipſa ſignificet magnitudinem: vt γιγαντώδη.

CCCVII. ARISTOTELES.

Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάττιαι χελῶναι ἐν τῇ γῇ ὅμοια τοῖς ὄρνισι τοῖς ἡμέροις καὶ κατορύξασαι, ἐπῳάζουσι τὰς νύκτας. τίκτουσι δὲ πλῆθος πολὺ ᾠῶν. καὶ γὰρ ἑκατὸν τίκτουσιν ᾠά.

MAritimæ quoque teſtudines in terra pariunt, qualia cortales aues. Defoſsis noctu incubant: Numeroſa ouorum fœtura: quippe ad centena.

CAESAR.

NOCTV ſcilicet, ne deprehendantur, aut ab homine, aut ab aquila. Et natura ſapiens ſemper. Nam diei calor ſupplet matris abſentiam.

Ὅμοια, quoniam non δίχροα. Itaque addidit, ἡμέροις: non qualia auiculæ pariunt, ſed qualia cortales. Puſilla tamen intellige. Neque enim centena fouere poſſent grandia.

CCCVIII. ARISTOTELES.

Τίκτουσι δὲ καὶ σαῦροι, καὶ κροκόδειλοι οἱ χερσαῖοι καὶ οἱ ποτάμιοι, εἰς τὴν γῆν. ἐκλέπεται δὲ τὰ τῶν σαύρων αὐτόματα ἐν τῇ γῇ. οὐ γὰρ διετίζει ὁ σαῦρος. λέγεται γὰρ ἑξαμηνόβιος εἶναι ὁ σαῦρος.

Tam lacertæ, quàm crocodili, vel terreni, vel etiam fluuiatiles in terram pariunt. Ex ouis lacertarum ſponte fœtus excluditur in terra. Neque enim annum viuunt lacertæ: ſed vt aiunt, menſis tantùm ſex.

CAESAR.

MISCET fluuialia cum terrenis propter generum coniunctionem.

Dixir εἰς τὴν γῆν: quoniam motum egredientium ſignificat. Theodorus, *terræ gremio*. Et διετίζει, *annum peragit: per annum totum* viuit: διὰ ἔτους. Hoc autem falſum eſt. Nam religatum vnum & alterum filo ſerico vidimus nos vltra annum vixiſſe. Parentis obtutu putant aliqui vulgò excludi catulos. Iccirco ait Philoſophus, λέγεται, *aiunt*.

CCCIX. ARISTOTELES.

Ὁ δὲ ποτάμιος κροκόδειλος, τίκτει μὲν ᾠὰ περὶ ἑξήκοντα, λευκὰ τὴν χρόαν· καὶ ἐπικάθηται ἡμέρας ἑξήκοντα. καὶ γὰρ βιοῖ χρόνον πολύν. ἐξ ἐλαχίστου δὲ ᾠοῦ, μέγιστον ζῷον γίνεται ἐκ τούτου. τὸ μὲν γὰρ ᾠὸν, οὐκ ἔστι μεῖζον χηνείου, καὶ ὁ νεοττὸς κατὰ λόγον. αὐξανόμενος δὲ γίνεται καὶ ἑπτακαίδεκα πηχῶν. λέγουσι δέ τινες ὡς καὶ αὐξάνεται ἕως ἂν ζῇ.

Fluuialis crocodilus parit oua circiter ſexaginta, colore candido. Sexagenos dies incubat: viuit enim diu. Ex minimis autem ouis maximum animal fit. Neque enim eius ouum anſerino grandius eſt: ac fœtus quidem pro oui quantitate. At vbi creuit, decem & ſeptem cubitorum explet magnitudinem. Quidam putant, quandiu viuit, creſcere.

CAESAR.

TOT igitur dies incubat, quot oua parit: ſed quid eſt: καὶ γὰρ βιοῖ χρόνον πολύν? τὸ γὰρ, quid ſibi vult? ſcilicet res diuturnæ ſunt operoſiores: principia enim compoſitiora, & altera, quæ citò intereunt.

Περὶ ἑξήκοντα *complurimum*, Theodorus: meliùs, *cùm plurimùm*: fortaſſe etiam falſum, & plura. Nam περὶ, obſidet τὸ ἑξήκοντα, tam vltra, quàm citra.

Dixit ἐλαχίστου, non inter oua, ſed comparata ad animalis vaſtitatem: & Atticè addidit, ἐκ τούτου. Et falſum eſt, crocodili ouũ non excedere anſerinũ magnitudine. Quadruplo enim maius eſt.

Ὁ νεοττὸς κατὰ λόγον: ne quis putaret catulum ſtatim natum, eſſe iam grandem.

Αὐξανόμενος, *creſcendo*.

Theodorus *quindecim*, non ἑπτακαίδεκα, legit. Maximus, quem vidimus, pedum quindecim erat.

CAPVT VIGESIMVM-NONVM,

De Vipera & aliorum ſerpentum fœtu.

CCCX. ARISTOTELES.

Τῶν δὲ ὄφεων ὁ μὲν ἔχις, ἔξω ζῳοτοκεῖ ἐν αὑτῷ, πρῶτον ᾠοτοκήσας· τὸ δὲ ᾠὸν, ὥσπερ τὸ τῶν ἰχθύων, μονόχρουν ἐστὶ, καὶ μαλακόδερμον. ὁ δὲ νεοττὸς, ἄνωθεν περιγίνεται, καὶ οὐ περιέχει φλοιὸς ὀστρακώδης, ὥσπερ οὐδὲ τὰ τῶν ἰχθύων. τίκτει δὲ μικρὰ ἐχίδια ἐν ὑμέσιν, οἳ περιρρήγνυνται τριταῖοι. ἐνίοτε δὲ καὶ ἔσωθεν διαφαγόντα, αὐτὰ ἐξέρχεται. τίκτει δ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καθ' ἕν. τίκτει δὲ πλείω ἢ εἴκοσιν.

IN ſerpentum genere vipera concepto intra ſe ouo animal parit. Eius oui cutis vnicolor, ac mollis, vt piſcium. Superextat catulus ab ſummo. Neque enim teſtaceo ambitur cortice, ſicut neq; in piſcibus. Parit viperillas exiguas in membranis, quæ tertio die circumrumpũtur. Fit aliquando vt catuli dirupta ab ſe matre egrediantur. Sigillatim parit: abſoluit vna die: interdum plura viginti.

CAESAR.

CAESAR.

VNC περὶ ἀπόδων. Incipit à vipera, malè: perfectior enim eſt: & ignotior partus. Ab imperfectis autem ſemper procedit, & notioribus. Quæ fuit cauſſa, vt præponeret quadrupedes. Quoniam in ἀπόδων, genere eſſet, quòd animal pateret. De viperarum partu multa ſuprà: & plura in Exercitationibus in *Cardanum.*

Malè dixit Theodorus, *ouum molle.* Sed μαλακόδερμον, omnia enim oua mollia. Idem περιγίνεται *conſiſtit*, malè: ſed *ſupereſt*: neque cortice capitur totus fœtus.

Περιέχεται, Theodorus *continetur*: imò continetur, ſed non totus. Itaque addidit περὶ: ſi enim ex ouo fit, ab eo contineri neceſſe eſt: ſed continetur, vt nauta in nauigio: puer in cunis.

Nota cùm dixit μαλακόδερμον, quare dixit ὀστρακώδης? An negauit, & τὸ περιέχεσθαι, & τὸ ὀστρακώδης: ſic neque cortex teſtaceus eſt, neque ambit totum fœtum.

Quidam legunt περὶ εἴκοσι, non πλείω ἤ.

CCCXI. ARISTOTELES.

Οἱ δ' ἄλλοι ὄφεις, ᾠοτοκοῦσιν ἔξω· τὰ δ' ᾠὰ, ἀλλήλοις συνεχῆ ἐστιν, ὥσπερ αἱ τῶν γυναικῶν ὑποδερίδες. ὅταν δὲ τέκῃ εἰς τὴν γῆν ἐπῳάζει· ἐκλέπεται δὲ ταῦτα τῷ ὑστέρῳ ἔτει.

CAEtera ſerpentes oua edunt inter ſe continua cohæſione, ad muliebris monilis modum. Quæ cùm pepererint deponunt in terram, atque ibi fouent: excludúntque anno altero.

CAESAR.

EA oua vidimus nos agglutinata inter ſe, globulorum modo, quibus preces numerant mulieres. Omiſit colorem hic dicere. Sed interſtructa punctis ſunt, qualia etiam auicularum.

FINIS LIBRI QVINTI.

AQA 14560476

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

H.20.

Digitized by Google

Digitized by Google